

שבוע פרשת תזריע-מצורע

(19 - 25 April 20)

כ"ה ניסן – א' אייר תש"פ

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי
כְל־עֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵינוּ כְל־עֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלִוְמֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵין אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מִצְוֹתֶיךָ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְי דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁעְרְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִתְּרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֻתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעַךְ כְּמוֹךְ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להדביר קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

קט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁרִי תִמְיִמֵי־דֶרֶךְ תְּהַלֵּכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדֹתָיו בְּכָל־לֵב יִדְרָשׁוּהוּ: ג אֶף לֹא־פָעִלוּ עוֹלָה בְּדַרְכָּיו הַלְכוּ: ד אַתָּה צִוִּיתָה פִּקְדֵיךָ לִשְׁמֹר מֵאֹד: ה אֲחֲלִי יִפְנוּ דַרְכֵי לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצּוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךָ בַּיָּשָׁר לִכְבֹּד בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשֶׁמֹר אֶל־תַּעֲבֹבִי עַד־מָאֹד: ט בְּמַה יִּזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לִשְׁמֹר כְּדִבְרֶךְ: י בְּכָל־לִבִּי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצּוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי צִפְנֹתִי אִמְרְתֶךָ לִמְעַן לֹא אֲחַטֵּא־לָךְ: יב בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְרֵי חֻקֶּיךָ: יג בִּשְׁפָתַי סִפַּרְתִּי כָּל־מִשְׁפָּטֶי־פִיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי פָעַל כָּל־הוֹן: טו בְּפִקְדוֹתֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבְיטָה אֶרְחֹתֶיךָ: טז בְּחֻקֶּיךָ אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח

המשך תהלים בעמוד עב

נקודות משיחות קודש - מזמור קיט מתוך "תהילות מנחם"

יח - גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך

"נפלאות מתורתך" - פנימיות התורה

א. הפירושי ב"גל עיני - האר עיני להבין מתורתך דברים נפלאים ומכוסים". והנה אי אפשר לומר שבקשה זו היא על נגלה דתורה, כי לפי זה לא יובן למה נקרא זה בשם "נפלאות". וגם מהי הבקשה "גל עיני" - שיגלו לי דבר חדש, הרי נגלה דתורה ניתנה כבר, וצריך רק להתייגע בה? אך הענין הוא, ש"נפלאות" קאי על פנימיות התורה², שהוא דבר מופלא ונבדל לגמרי³, וזה יתגלה לעתיד לבוא, דעכשיו נתגלה רק נגלה דתורה, ולעתיד לבוא יתגלה גם הפנימיות⁴. אך מעין זה יש בגילוי פנימיות התורה גם עכשיו, והו"ע רזין ורזין שנתגלו בקבלה, ובעומק ובהרחבה יותר בתורת החסידות, שהם מעין הגילוי דלעתיד לבוא. והיינו דכשם שלעתיד לבוא גם הבחינה היותר עליונה שבפנימיות התורה תומשך בגילוי, הנה מעין זה גם עכשיו יש בגילוי⁵ שנתגלה בקבלה ובתורת החסידות⁶.

(1) ראה מצו"ד כאן ועוד.

(2) ראה הקדמת הרמב"ם לפיה"מ "ולהתפלל אליו, ולהתחנן לבוננו ולהורו ולגלות לו הסודות הגנוזות בכתוב, כמו שמצאנו דוד ע"ה עשה כן, באמרו גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך".

(3) ראה פרש"י וירא יח, יד.

(4) שה"ש א, ב. ובפרש"י שם "מובטחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמי ומסתר צפונותי ומחלים פניו לקיים דברו, וזהו ישקני מנשיקות פיהו".

(5) נתבאר בהרחבה בקונטרס ענינה של תורת החסידות.

(6) מד"ה צור תעודה ה'תשי"ט.

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹא**

חֹסֵר בְּעוֹלָמוֹ פְּלוֹם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם

בְּנֵי אָדָם ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) מסכת שבת עם ביאורים	מדף מד עד דף נ.....	רכד
ב) מזמורי תהלים קיט, קכ	ג	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:		
ג) מאמר ד"ה ויהי ביום השמיני		כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים		
ה) שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר, ה'תשכ"ט	ה	אדמו"ר הזקן	רנב	
ד) יום ג', כ"ז ניסן, התשכ"ט	יד	כג) שולחן ערוך הלכות ברכות שבסעודה/מים		
ה) שיחת ש"פ תזו"מ, ב' דר"ח אייר, ה'תשמ"ב .. טו		אחרונים/ברכת המזון		
ו) לקוטי-שיחות פרשת תזריע כרך יב	כח	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רנג	
ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		כד) לקוטי תורה אדם כי יהיה בעור בשרו		
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	לב	אדמו"ר הזקן	רנה	
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תזריע	לג	כה) תורת חיים		
ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תזו"מ	לד	אדמו"ר האמצעי	רנו	
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תזו"מ	עה	כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		אדמו"ר ה"צמח צדק"	רנז	
לשבוע פרשת תזו"מ	עו	כז) תורת שמואל תרל"ב		
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תזו"מ	פז	אדמו"ר מוהרש"ש	רנט	
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	פט	כח) קונטרס העבודה		
		אדמו"ר מוהרש"ב	רס	
		כט) ספר המאמרים – ה'תש"א		
		אדמו"ר מוהרי"צ	רס	
		ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק		
		אדמו"ר מוהרי"צ	רסג	
		לא) ספר הזכרונות פרק יא	רסה	
		לב) אגרות קודש		
		אדמו"ר מוהרי"צ	רסז	
יז) מסכת סוטה עם ביאורים		לג) חומש לקריאה בציבור	רסט	
מדף י עד דף טז	קפב	לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רפד	
יח) נביאים וכתובים		לה) ביאורים לפרקי אבות פרק ב	רפה	
ירמיה פרק לב-לג, דניאל פרק ב	ריב	לו) לוח זמנים לשבוע פרשת תזו"מ	רפו	
יט) משניות – מסכת ערכין		לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רפז	
ביאור קהתי	ריד			
כ) עין יעקב מסכת מגילה	רכג			

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

שנה זו, תשכ"ט), שְׁמַבִּיא אֲדָמוֹר מֵהַר־שׁ בְּמֵאמֶר הַנּוֹכַח מֵאֲמֹר
 הַמִּדְרָשׁ⁷ הָדָא הוּא דְּכֵתִיב זֶה שְׁכָתוֹב בְּתַהֲלִים "נִכְּוֹן כְּסָאָךְ
 מֵאֲזוּ"⁸, אָף-עַל-פִּי שׁ מְעוֹלָם אָתָּה", לְמִרּוֹת שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא
 הִיא קִיָּם מֵאֲזוּ וּמְעוֹלָם, מְכַל־מְקוֹם לֹא נִתְיָשֵׁב כְּסָאָךְ כִּסֵּא ה' לֹא בֹא
 לִידֵי ה'תִּישְׁבוּת' (בְּמוֹכֵן שֶׁל תּוֹקֵף
 וּקְבִיעוּת) וְלֹא נִדְעָתָּ בְּעוֹלָמָךְ
 וְהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא לֹא הִיא יְדוּעָה וּמוֹכֵר
 בְּעוֹלָם עַד שֶׁאֲמָרוּ בְּנֵיךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל שִׁירָה (וְהִינּוּ) הַשִּׁירָה שֶׁשָּׁרוּ
 מִשֶּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקָרִיעַת יָם־
 סוּף, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁹ בְּתוֹרָה אֲזַ
 לְאַחֵר קָרִיעַת יָם־סוּף יִשְׁרֵי מֹשֶׁה
 וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹ', לְכֹף נֶאֱמַר
 "נִכְּוֹן כְּסָאָךְ מֵאֲזוּ", הִינּוּ שְׁכָסָא
 ה' נִהְיָ 'נִכְוֹן' בְּ"אֲזוּ יִשְׁרֵי" כֹּאשֶׁר
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ אֵת שִׁירָתָם
 הַפּוֹתַחַת בְּמִילִים "אֲזוּ יִשְׁרֵי", וְהִינּוּ,
 שְׁעַל-יְדֵי קָרִיעַת יָם־סוּף (שֶׁעַל
 כֵּךְ נֶאֱמַר "אֲזוּ יִשְׁרֵי") נִעֲשֶׂה
 עֲנִין ה'יִשְׁיבָה' לְמַעְלָה,
 כְּבִיכּוֹל, שְׁנֵהוּ עֲנִין ה'כִּסֵּא'
 שִׁישׁוּשִׁים עָלָיו, שֶׁהִיא לִכְךָ נִעֲדָה
 הַכִּסֵּא, כְּדֵי שִׁישְׁבוּ עָלָיו, וְכִנְרָמָה בְּלִשׁוֹן
 הַכְּתוּב "נִכְּוֹן כְּסָאָךְ מֵאֲזוּ",
 וּכְפִי שְׁמַבִּיא בְּמִדְרָשׁ, מִשָּׁל
 לְמַלְךְ כּוֹ' (שְׁעָשׂוֹ אוֹתוֹ
 אֶגּוֹסְטוֹס כּוֹ' שֶׁהוּא תוֹאֵר יוֹתֵר
 מְכֻבָּד מִמֶּלֶךְ סַתִּם, מִהַ יֵּשׁ כְּבוֹד
 בֵּין הַמִּלְּךְ לְאֶגּוֹסְטוֹס, מִהוּ
 הַכְּבוֹד הַנִּתֵּן לְאֶגּוֹסְטוֹס שֶׁלֹּא נִתֵּן
 לְמֶלֶךְ אֲלֵא הַמִּלְּךְ עוֹמֵד כּוֹ'
 וְאֶגּוֹסְטוֹס יוֹשֵׁב (וְזֶה לִשׁוֹן

נֶאֱמַר בְּפִרְשַׁת הַשְּׁבוּעַ:
 וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן, הוּא רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן, קָרָא מֹשֶׁה
 לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל.
 וְצִרִף לְהִבִּין, מִהִי מַעֲלַת הַמַּעֲלָה הַמִּיּוֹחֶדֶת שֶׁל הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי,
 שֶׁהַצֶּרֶף הַכְּתוּב לְהוֹדִיעֵנוּ
 בְּפִירוּשׁ שֶׁהִיא זֶה "בַּיּוֹם
 הַשְּׁמִינִי", לִיתֵּן טַעַם "מִה
 יוֹם מִיּוֹמִים" בְּמִה מִיּוֹד הַיּוֹם
 הַזֶּה מִשָּׁאֵר כָּל הַיָּמִים (כְּמוֹ שֶׁכְּתֹב
 ה'כָּלִי יִקְרָא¹ בְּפִירוּשׁוֹ לְפִסּוֹק זֶה
 וְהוּבָא בְּדְרוּשֵׁי מֵאֲמֹרֵי
 חֲסִידוֹת²)?
 גַּם צִרִף לְהִבִּין³ דְּבַר נוֹסֵף
 בְּפִסּוֹק זֶה מִה שֶׁכְּתוּב "קָרָא
 מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו", וְהֵלֵךְ
 אַהֲרֹן וּבָנָיו הָיוּ אֲזוּ בְּאֶהֱלֵ
 מוֹעֵד, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּסוּף
 הַפָּרָשָׁה הַקּוֹדֶמֶת⁴ פִּרְשַׁת צו
 "וּמִפְתַּח אֶהֱלֵ מוֹעֵד לֹא
 תִצָּאוּ" וְגו', וְאִם-כֵּן הִיכָן
 הָיוּ "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי", שֶׁהִיא
 צִרִף לְקָרָא לָהֶם וּלְכֹארוֹהָ
 הַקְרִיאָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִיּוֹתֶר?
 וְגַם צִרִף לְהִבִּין מִה שֶׁכְּתוּב
 בְּהַמִּשְׁךְ הַכְּתוּב "וּלְזִקְנֵי
 יִשְׂרָאֵל", דְּלִכְאוּרָה לְמַה הִיא
 מִשֶּׁה רַבִּינוּ צִרִף לָהֶם שְׁמַפְנֵי
 הַצּוּרֵךְ הַזֶּה קָרָא לָהֶם, וְהֵלֵךְ לֹא
 מִצִּינוּ בְּהַמִּשְׁךְ הַפָּרָשָׁה שׁוּם
 עֲנִין שֶׁבִשְׁבִּילוֹ הִיא צִרִף
 לְ"זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל" וְאִם כֵּן לִשְׁם מִה
 נִקְרָאוּ?
 (ב) וַיּוֹכֵן בְּהַקְדִּים הַמְבָאָר
 בְּמֵאמֶר חֲסִידוֹת דְּבוֹרָה הַמִּתְחִיל
 הַפּוֹתַחַת בְּפִסּוֹק "אֲזוּ יִשְׁרֵי" שֶׁל
 אֲדָמוֹר מֵהַר־שׁ מִשְׁנַת תְּרַכ"ט⁵
 שֶׁנֶּאֱמַר לְפָנֵי מֶלֶךְ שְׁנֵה (שְׁעָלָיו הִיא מִיָּסֵד
 הַמֵּאֲמֹר שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַחֲרוֹן שֶׁל פֶּסַח⁶), שְׁמַבִּיא
 מֵאֲמֹר הַמִּדְרָשׁ⁷ הָדָא הוּא דְּכֵתִיב "נִכְּוֹן כְּסָאָךְ
 מֵאֲזוּ"⁸, אָף-עַל-פִּי שׁ מְעוֹלָם אָתָּה", לֹא נִתְיָשֵׁב
 כְּסָאָךְ וְלֹא נִדְעָתָּ בְּעוֹלָמָךְ עַד שֶׁאֲמָרוּ בְּנֵיךְ שִׁירָה (וְהִינּוּ) בְּקָרִיעַת יָם־סוּף,
 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁹ אֲזוּ יִשְׁרֵי מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹ', לְכֹף נֶאֱמַר "נִכְּוֹן כְּסָאָךְ מֵאֲזוּ",
 בְּ"אֲזוּ יִשְׁרֵי". וְהִינּוּ, שְׁעַל-יְדֵי קָרִיעַת יָם־סוּף ("אֲזוּ יִשְׁרֵי") נִעֲשֶׂה עֲנִין
 ה'יִשְׁיבָה' לְמַעְלָה, שְׁנֵהוּ עֲנִין ה'כִּסֵּא' שִׁישׁוּשִׁים עָלָיו, "נִכְּוֹן כְּסָאָךְ מֵאֲזוּ",
 וּכְפִי שְׁמַבִּיא בְּמִדְרָשׁ, מִשָּׁל לְמַלְךְ כּוֹ' (שְׁעָשׂוֹ אוֹתוֹ אֶגּוֹסְטוֹס כּוֹ', מִה יֵּשׁ
 כְּבוֹד בֵּין הַמִּלְּךְ לְאֶגּוֹסְטוֹס, אֲלֵא הַמִּלְּךְ עוֹמֵד כּוֹ' וְאֶגּוֹסְטוֹס יוֹשֵׁב. דְּהִנֵּה¹⁰,

(1) ריש פרשתנו. (2) ד"ה ויהי ביום השמיני באוה"ת פרשתנו ע' כה. תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' רסט). תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 191). (3) רד"ה ויהי ביום השמיני העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' תתקמג). (4) ח, לג. (5) סה"מ תרכ"ט ע' קמד ואילך. (6) ד"ה והחרים הוי' גו' (לעיל ע' 95 ואילך). (7) שמו"ר רפכ"ג. (8) תהלים צג, ב. (9) בשלח טו, א. (10) סה"מ שם ע' קנד.

ביאור בדרך אפשר

43 **בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל הָהָר, שָׁלְחָן** מִפְּנֵי מַעֲלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲוֹת הַיָּם
44 **נִבְקַע** הַיָּם **לִפְנֵיהֶם, כְּמֹ שֶׁתְּחֹבֵב**¹² בְּנוֹשָׁה תְּפִילַת עֲרִבִית שֶׁמִּשְׁבַּחֶיהָ
45 אֶת הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עַל כֵּן שֶׁהוּא **בוֹקֵעַ יָם** קוֹרֵעַ אֶת יָם סוּף **לִפְנֵי מֹשֶׁה**
46 **וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִדְאִיתָא** **בְּמִדְרָשׁ**¹³ **כְּפָרֹשׁ מִה שֶׁתְּחֹבֵב**¹⁴
47 בְּתַהֲלִילִים **לְגִזְרֵי יָם־סוּף לְגִזְרֵיהֶם,**

בְּאֶשֶׁר הִמְלִיךְ עֹמֵד בֵּין כָּל שְׂרָיו הָעֹמְדִים
סְבִיבוֹ, אֲזִי לֹא נָכַר מִי הוּא הִמְלִיךְ, בֵּינָן שָׁגַם
הוּא עֹמֵד. אָבָל כְּשֶׁאֲגֹסְטוֹס יוֹשֵׁב, אֲזַי נָכַר
וַיְדוּעַ לִכְל מִי הוּא הִמְלִיךְ, לְפִי שֶׁכֵּלָם עֹמְדִים
וְהוּא יוֹשֵׁב, שִׁישִׁיבָה מוֹרָה עַל רוּמָמוֹת הַמְּלוּכָה
(וְעַל-דֶּרֶךְ הַמְּבֹאֵר בַּתְּנַיִא¹¹ שָׁגַם מִי שֶׁלֹּא רָאָה
אֶת הִמְלִיךְ מַעוֹלָם, אֶף-עַל-פִּי-כֵן כְּשֶׁנִּכְנָס לַחֲצַר
הִמְלִיךְ וְרוֹאֶה שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבָּדִים מִשְׁתַּחֲוִים
לְאִישׁ אֶחָד, תִּפֹּל עָלָיו אֵימָה וַפְחָד). וְעַל-דֶּרֶךְ-
זֶה בְּנִמְשָׁל, שָׁאֲמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְהִקָּבֵה, 'מִשְׁעֶמְדָּת
בָּיִם וְאֲמַרְנוּ שִׁירָה לְפָנֶיךָ בִּ"אֲזִי", נְתִישְׁבָה
מַלְכוּתְךָ וְכִסְאֶךָ נִכּוֹן'.

ולשון זה שנאמר על קריעת ים־סוף,
 לשון גזירה, משמעותה **שִׁבְכוֹת**
הַמַּיְלָה שבני ישראל מלו את עצמם
וְקָרַע הַיָּם לפני בני ישראל, **שָׁפַן**
כַּלְשׁוֹן אֲרָמִי קָרִין לְמַהֲלִין
גְּזֹרִים, ובעת יציאת מצרים כל בני
 ישראל נימולו (כנאמר בתורה שלפני
 יציאת מצרים נאמר לבני ישראל שעל
 שלא נימול אסור לאכול קרבן פסח)
 וכמו לשון הכתוב בספר יהושע **כִּי**
מוֹלִים הָיוּ כָּל הָעָם הַיּוֹצְאִים
מִמִּצְרָיִם¹⁵, **וּבִגְלָל זֶה** מפני
 המעלה של בני ישראל לגבי הים
נִבְקַע הַיָּם לַפְּנִיָּהֶם, וְאִם־כֵּן
גְּדֻלָּה מַעֲלָתָם של בני ישראל **עַל**
 מעלת הים, **וּמֵאֲדִיךָ גִּיסָא** מצד
 שני **מְצִינּוּ** במקורות אחרים
שֶׁגְּדֻלָּה מַעֲלַת הַיָּם עַל מעלתם
 של **בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל**, **כְּמֵאמֶר**
רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁶ רָאֵתָה שִׁפְחָה
פְּשׁוּטָה עַל הַיָּם גילויים אלו קיימים
 נעלים **מִזֶּה שְׁלֹא רָאוּ** אפילו
נְבִיאִים שדרגתם הרוחנית גבוהה
 ביותר.
וְכִיּוֹן שִׁקְרִיעַת ים־סוּף הִיְתָה
הַכֵּנָה לְמַתֵּן־תּוֹרָה, כמבואר
 בהרחבה במאמר דיבור־המתחיל
 'והחרים' הנזכר, **הִגָּה כְּשֵׁם**
שִׁבְכוֹרֵיעַת ים־סוּף מְצִינּוּ שְׁנֵי
עֲנָנִים הַנִּל, שמצד אחד ראו את
 מעלת בני ישראל לגבי הים ומצד שני
 ראו את מעלת הים לגבי בני ישראל,
 כמבואר לעיל, **כְּמוֹ־כֵן מְצִינּוּ גַם**
בְּעֵנֶינּוּ היחס של **הַתּוֹרָה־וּמִצְוֹת**
כִּלְפֵּי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, מצד אחד **יֵשׁ**
מַעֲלָה בְּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל
מַעֲלָה בַתּוֹרָה־וּמִצְוֹת עַל בְּנֵי־

וְעַל־דֶּרֶךְ יְהוָה בְּנִמְשָׁל, שְׁאֲמָרוּ 30
יִשְׂרָאֵל לְהַקְבִּי"ה, מִשְׁשִׁמְדֵּת 31
בָּיָם בעת קריעת ים־סוּף וְאֲמָרְנוּ 32
שִׁירָה לְפָנֶיךָ בְּ"אֹז" שִׁירָה 33
הַפּוֹתַחַת בְּמִילָה "אז", נְתִישְׁבָּה 34
מִלְכוּתְךָ וְהִגִּיעָה לִירֵד רוֹמְמוֹת 35
שְׁמוֹשְׁגַת עַל יְדֵי הִישִׁיבָה שֶׁהַמֶּלֶךְ עַל 36
כֹּסֵא הַמַּלְכוּת וְכִסְאָךָ נְכוֹן' וְהִכְסֵּא 37
מִמֶּלֶךְ אֵת יַעֲרוֹד. 38

39 (ג) וּמִמָּוֶשֶׁיף אַדְמוֹר מַהֲרִ"ש
40 בַּמֶּאֱמָר הַנִּזְכָּר בְּעֵינֵי קְרִיעַת
41 יַם־סוּף (שְׁעַל־יְדִיָּה
42 "נְתִישְׁבָה מִלְכוּתָה"), שְׁמֹחַד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **יִשְׂרָאֵל** וכפי שממשיך ומפרט. **שְׁמֶזָה שְׁכֵתוֹב** בוורה "תֵּלֶת קְשָׁרִין
- 2 **מִתְקַשְּׁרִין דָּא בְּדָא**, שלושה קשרים מתקשרים זה בזה **יִשְׂרָאֵל**
- 3 **בְּאוֹרֵיתָא** ישראל בתורה **וְאוֹרֵיתָא בְּקוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא**¹⁷
- 4 והתורה בקודש-ברוך-הוא, **מִשְׁמַע**, שְׁגָדְלָה מַעְלָתָה וּמִדְּרַגְתָּה שֶׁל
- 5 התורה על מדרגתם של בְּנֵי-
- 6 **יִשְׂרָאֵל**, שְׁעַל-יְדֵי התורה
- 7 הנעלית מהם **מִתְקַשְּׁרִין בְּנֵי-**
- 8 **יִשְׂרָאֵל בְּקוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא**
- 9 הקדוש-ברוך-הוא שלמעלה גם
- 10 מהתורה, והתורה היא האמצעי שדרכו
- 11 בני ישראל מתקשרים עם הקדוש-ברוך-
- 12 הוא. **אָמְנָם**, מִזָּה שְׁכֵתוֹב
- 13 **בְּלִמּוּד התורה לשְׁמָה שְׁעַל-**
- 14 **יְדֵי-זָה** שבני ישראל לומדים תורה
- 15 'לשמה' **מִקְשָׁרִים** בני ישראל את
- 16 התורה **בְּאוֹרֵיתָא-סוּף בְּרוּךְ-**
- 17 **הוּא** והיינו שבני ישראל פועלים עליו
- 18 ורוממות בתורה, יותר מהמעלה שיש
- 19 בתורה מצד עצמה (**כְּמוֹ** שנאמר
- 20 בוורה ובספרי קבלה על דֹּד המלך
- 21 שְׁהִיָּה עוסק בתורה באופן כזה שהיה
- 22 **מִקְשָׁר תורה שְׁלִמְעָלָה עִם**
- 23 **אוֹרֵיתָא-סוּף**¹⁸ ובכן פעל עליו
- 24 התורה, **וְעַל-דִּרְךָ-זָה בְּכָל אֶחָד**
- 25 **מִיִּשְׂרָאֵל** כאשר הוא לומד תורה
- 26 באופן כזה של לימוד תורה 'לשמה'),
- 27 **מוֹבָן**, שְׁבִגְיֵי-יִשְׂרָאֵל **הֵם**
- 28 **לְמַעַל מִהַתורה**, שְׁלֶכְן
- 29 **בְּכֻחַם לְקַשֵּׁר תורה בְּאוֹרֵיתָא-**
- 30 **סוּף** ולפעול עליו ורוממות בתורה.
- 31 **וְכֵן הוּא בְּעֵינֵן המַצּוֹת** שגם
- 32 בזה מצינו, כמו ביחס אל הים וכמו
- 33 ביחס אל התורה, שיש מקורות לכך
- 34 שבני ישראל הם למטה מהמצוות ויש
- 35 מקורות לזה שבני ישראל הם למעלה
- 36 מהמצוות, וכפי שממשיך **שְׁמֶזָה**
- 37 **שְׁאֲנוֹ אוֹמְרִים** בכרכת המצוות
- 38 **"אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ** הקדוש-ברוך-הוא
- 39 **בְּמִצְוֹתָיו"**, באמצעות המצוות
- 40 **כְּמוֹ-כֵן** מכך שאנו אומרים בנוסח
- 41 התפילה ומבקשים מהקדוש-ברוך-הוא
- 42 **"קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיךְ"**, **מוֹבָן**, שְׁהַמַּצּוֹת הֵן לְמַעַל מִבְּנֵי-
- 43 **יִשְׂרָאֵל** ולכן באמצעות קיום המצוות בני ישראל מתעלים ומתקדשים.

- 44 **אָמְנָם** מצד שני ממה שכתוב¹⁹ על המצוות **"וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם"**,
- 45 ועל כך שכתוב "אתם בכתוב חסר, ולא "אתם" בוא", דורשים **"אל תִּקְרִי**
- 46 **אֹתָם אֲלָא אֹתָם, מַעַלָּה אֲנִי עֲלֵיכֶם** על בני ישראל המקיימים את
- 47 המצוות **כָּאלוֹ עֲשָׂאוּנִי"** את הקדוש-ברוך-הוא **כְּכִכּוֹל**²⁰, **הֵינּוּ**
- 48 **שְׁכַפְּאֵשׁ יִשְׂרָאֵל מְקִימִים**
- 49 **רמ"ח (248) מִצְוֹת-עֲשֵׂה**
- 50 **וְשס"ה (365) מִצְוֹת לֹא-**
- 51 **תַּעֲשֶׂה, אֲזִי נַעֲשִׂים** ונוצרים
- 52 **עַל-יְדֵי-זָה רמ"ח אֵיבְרִין**
- 53 **וְשס"ה גִּידִין דְּמִלְכָּא** של
- 54 המלך, הקדוש-ברוך-הוא **כְּכִכּוֹל**,
- 55 **הֲרִי מוֹבָן שְׁבִגְיֵי-יִשְׂרָאֵל הֵם**
- 56 **לְמַעַל מִהַמַּצּוֹת** ולכן בכוחם
- 57 'לעשות', לרומם ולהעלות, את
- 58 המצוות.
- 59 **וְנִתְבָּאֵר בְּזָה**²¹, במאמר דיבור-
- 60 המתחיל 'והחרים' הנזכר לעיל
- 61 **דְּכָשֶׁם שְׁבִקְרִיעַת ים-סוּף הִיוּ**
- 62 **שְׁנֵי הָעֲנִינִים הַנ"ל (מַעַלָּה**
- 63 **הֵם עַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, וּמַעַלָּה**
- 64 **בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל הֵם) בְּכַת**
- 65 **אַחַת**, באותה שעה עצמה שבה נבקע
- 66 הים מפני בני ישראל והדבר הוכיח את
- 67 מעלתם של בני ישראל על הים, באותה
- 68 שעה עצמה 'ראתה שפחה על הים'
- 69 גילוי אלוקי נעלה מיד שהוכיח את
- 70 מעלתו של הים **כְּמוֹ-כֵן הוּא**
- 71 **בְּעֵינֵן התורה-ומַצּוֹת,**
- 72 **שְׁמַעַלָּה התורה-ומַצּוֹת עַל**
- 73 **בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וּמַעַלָּה בְּנֵי-**
- 74 **יִשְׂרָאֵל עַל התורה-ומַצּוֹת הֵן**
- 75 **לֹא** בשני זמנים שונים, שרק בשלב
- 76 מוקדם בעבודת ה' יש לתורה ומצוות
- 77 מעלה על בני ישראל, ואילו בשלב
- 78 נעלה יותר בעבודת ה' יש לבני ישראל
- 79 מעלה על התורה ומצוות אלא שני
- 80 הדברים קיימים **בְּכַת אַחַת** וכפי
- 81 שממשיך ומבאר. **הֵינּוּ, שְׁמַעַלָּה**
- 82 **בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל התורה היא**
- 83 **לֹא** רק **פְּאֲשֶׁר פְּאִים לְשִׁלְמוֹת**
- 84 **הָעֲבוּדָה דְּלִמּוּד התורה** שהיא
- 85 שכאשר לומדים תורה ברמה נעלית, תורה לְשִׁמְהָ (והיינו כדי לחבר את
- 86 התורה עם שורשה באין-סוף, כמבואר לעיל), **אֲלָא גַם בְּתַחֲלַת**

(17) זח"ג עג, א. (18) ראה זח"ג רכב, ב ברע"מ. ס' הבהיר (סנ"ח) סקצ"ו ובאור הבהיר. (19) בחוקתי כו, ג. (20) ראה זח"ג קיג, א. ויק"ר פל"ה, ז. (21) בד"ה והחרים הנ"ל פ"ה ואילך (לעיל ס"ע 99 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מי שמרכיב אותה וכך חיד המחלקת צדקה נעשית 'מרכבה' לרצון האלוקי
העליון, וכד בכד, הדימוי ל'מרכבה' מלמד גם על היתרון של היהודי על
המצווה, כפי שממשיך, ויהי ענין המרכבה הוא שבלעדה לולי
המרכבה, אם האדם לא היה עושה שימוש באמצעי זה לא היה יכול
הרוכב להגיע למקום
מטרתו, ורק על-ידי המרכבה
שהיא האמצעי להביאו למחוז חפצו,
הוא מגיע לשם, ונמצא,
שבשעת מעשה קיים המצוה
ולא רק כעבור זמן, כשיגיע לדרגה
יותר גבוהה בעבודת ה' - הרי הוא
היהודי המקיים את המצווה למעלה
מהמצוה ולכן הוא האמצעי שדרכו
המצווה יכולה להתקיים ולהתבצע.
ויש להוסיף, שמצינו על-
דרך-זה דבר דומה לאמור לעיל
לגבי היחס של בני ישראל לגבי הים,
לגבי התורה ולגבי המצוות שמצד אחד
בני ישראל נעלים מהם ומשפיעים
ופועלים בהם, ומצד שני להיפך, גם
בענין ספירת העמר כפי
שממשיך ומבאר.
דהנה ידוע בקבלה וחסידות
שסדר העבודה שהאדם עובד את
ה' בספירת העמר הוא בדרך
מלמעלה למטה, שההתחלה
בלילה הראשון של ספירת העומר
בליל ט"ז בניסן, אחד לעומר, היא
מ'חסד שבחסד' השלב הראשון
של המידה הראשונה משבע המידות
חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד
מלכות שכל אחת מהן כלולה מכל
השבע עד שמגיעים בלילה
האחרון של ספירת העומר, ביום מ"ט
לעומר, ל'מלכות שבמלכות',
השלב האחרון במידה השביעית והאחרונה וכמו שכתוב ב'סידור' כיצד
כל יום בספירת העומר מכון לאחת הספירות לפי סדר זה שהוא מלמעלה
למטה.
אמנם ישנו גם סדר ספירת העמר כפי שהוא מלמטה
למעלה, כמובא בשם האריז"ל²⁶ שההתחלה בזה היא
מ'מלכות שבמלכות' בלילה הראשון של ספירת העומר והולכים
מדרגה לדרגה עד שמגיעים בלילה האחרון של ספירת העומר ל'חסד

העבודה ישנה כבר מעלת בני-ישראל על התורה-ומצות
וכפי שממשיך ומבאר.
והענין בזה, כפי שמצינו שמיד בקבלת התורה עוד לפני שבני
ישראל למדו תורה ועל-ידי הלימוד התעלו בדרגה נאמר כבר "תורה
צוה גו' מורשה" גו'²²,
ודורשים על כך "אל תקרי
מורשה לשון ירושה כפי שהוא לפי
פשוטו אלא מאורסה"²³, לשון
אירוסין ופירוש הדבר הוא שהתורה
נקראת 'פלה' וישראל הם
ה'חתן', והרי מדריגת החתן היא
למעלה ממדריגת הכלה (ולכן החתן
הוא המשפיע והכלה היא המקבל)
שזהו היתרון והמעלה של בני
ישראל ביחס לתורה מצד מעלת
נשמות-ישראל שקדמו
לתורה²⁴ כי השורש של נשמות
ישראל למעלה באלוקות הוא למעלה
משורש התורה. ולכן מיד
בתחלת לימוד התורה עוד לפני
שהאדם התעלה על ידי הלימוד
מתגלה בו ביהודי שרש
נשמתו, שהוא למעלה משורש
התורה ובכח זה שהוא מקבל
מהתגלות שורש נשמתו יכול אחר-
כך ללמד תורה לשמה,
לקשר את התורה באור-אין-
סוף ברוך-הוא ולהוסיף עליו
בתורה, ונמצא שגם ביחס של בני
ישראל והתורה, מעלת בני ישראל על
התורה היא בבת אחת עם מעלת
התורה על בני ישראל ולא רק בשלב
מאוחר יותר כאשר היהודי מתעלה
לדרגה גבוהה יותר.
וכמו-כן בדומה למבואר לעיל
אודות קריעת ים-סוף ואודות לימוד התורה הוא בקיום המצות, שגם
בזה המעלה והיתרון של בני ישראל ניכרים מיד בשלב הראשון של עבודת
ה' והדבר קיים בכל מצוה שמקיים כל אדם מישראל, אפילו
בפחותים שבהם ולא רק במי שהגיע לדרגה נעלית בעבודת ה',
כמבאר בתניא²⁵ שיד של יהודי, בכל מצב ובכל דרגה, המחלקת
צדקה לעניים, נעשית מרכבה ממש היינו שמתבטלת בביטול
מוחלט כמו המרכבה שאין לה כל רצונות משלה והיא בטלה לחלוטין לרצון

(22) ברכה לג, ד. וראה לקו"ת ברכה צג, סע"ג ואילך. (23) ספרי עה"פ. (24) ראה ב"ר פ"א, ד. (25) פכ"ג. (26) סידור האריז"ל (סידור הר"ש מרשקוב) סוד ספירת העומר. וראה גם ספר השיחות תש"א ע' 116 ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁבַח־סָדֶר. וּשְׁתֵּי הַשִּׁטּוֹת הֵן אֶמֶת כִּי לֵאמֹתוֹ שֶׁל דָּבָר כֵּל מִדֵּרָה
 2 מִשְׁפִּיעָה וְגַם מִקְבֶּלֶת כִּךְ שִׁישְׁנו גַּם סֹדֵר שֶׁבוּ הֵתַחֲלָהּ הִיא מ'חֹסֵד שִׁבְחָסֵד'
 3 וְחוּסִים הוּא ב'מִלְכוּת שִׁבְמִלְכוּת' וְיֵשׁ גַּם סֹדֵר הַפּוֹךְ. וְנִמְצָא, שְׁפִלְיָלָה
 4 הָרֹאשׁוֹן שֶׁל סְפִירַת הָעֶמֶר, כְּבוֹר עִם תַּחֲלִית הָעֲנִיין, וְכִמּוֹ-כֵן בְּכָל
 5 יוֹם מִסְפִּירַת הָעֶמֶר, יִשְׁנֶם
 6 שְׁנֵי הָעֲנִינִים גַּם יָחֵד, הֵן
 7 הַהִמְשָׁכָה וְהַשְׁפָּעָה שֶׁל אֹדוֹת
 8 אֱלוֹקִים עֲלוֹנִים מִלְמַעְלָה מ'חֹסֵד
 9 שִׁבְחָסֵד' לְמִטָּה לִּדְרוֹגוֹת שִׁלְמֻטָּה
 10 מוֹה, בַּחֲנִינָה אַחַת בְּכָל יוֹם וְהֵן
 11 הַהֶעֱלָאָה הַהֶתְעַלּוֹת מִלְמַטָּה
 12 לְמַעְלָה מ'מִלְכוּת שִׁבְמִלְכוּת' לְמַעְלָה
 13 בְּאוֹפֶן שֶׁעֲבוּרָת ה' וְהַהֶתְקַרְבוּת
 14 לְאֱלוֹקוֹת הִיא בְּדֶרֶךְ מִלְמֻטָּה לְמַעְלָה.
 15 (ד) וְהִנֵּה כָּל־לוֹת עֲנִין הַתּוֹכֵן
 16 הַכֹּלְלִי שֶׁל קִרְיַעַת יִם-סוֹף הִיָּה
 17 הַכְּנֵה הַקְדָּמָה וְהַדְּרָכָה לְמִטָּה-
 18 תּוֹרָה, שְׂאֻז בַּעַת מִתֵּן תּוֹרָה הִיָּה
 19 הַחֲדוּשׁ שֶׁנִּתְבַּטְּלָה הַגְּזֵרָה
 20 כו' 27 שְׁחִיטָה קוֹרֵם לֶכֶן שֶׁלֹּא יִהְיֶה
 21 חִיבוֹר בֵּין הָאֱלוֹקוֹת שִׁבְעוּלְמוֹת
 22 עֲלוֹנִים עִם הָעוֹלְמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים,
 23 וְכִדְבָרֵי הַמִּדְרָשׁ "עֲלוֹנִים לֹא יִרְדּוּ
 24 לְמֻטָּה וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ לְמַעְלָה",
 25 וְכֹאשֶׁר בְּטֵלָה הַגּוֹיָרָה הַיָּנִי,
 26 שְׁ"הָעֲלִיּוֹנִים יִרְדּוּ לְמֻטָּה
 27 וְהַתַּחְתּוֹנִים יַעֲלוּ לְמַעְלָה" וְכֵן
 28 יִהְיֶה חִיבוֹר בֵּינֵיהֶם וְהַקְדוּשָׁה הָאֱלוֹקִית
 29 הָעֲלִיּוֹנָה תִּשְׁרָה וְתִתְגַּלֵּה בְּעוֹלָם הַזֶּה
 30 הַתַּחְתּוֹן, שְׂזוֹהִי בִּטּוֹל הַגּוֹיָרָה בַּמֶּתָן
 31 תּוֹרָה נִתְיַנֵּת כַּחַ לְכָל־לוֹת
 32 הָעֲבוּדָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹרָה-
 33 וּמִצְוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, שְׁעַל-
 34 יִדְיָזָה פּוֹעֲלִים בְּרוּר שִׁמְפִּירִים
 35 אֵת הַטּוֹב מֵהָרַע וּמַעֲלִים אוֹתוֹ לְקִדּוּשָׁה
 36 וְזִפְפוֹ עֵידוֹן שֶׁל כָּל חֲמִרִיּוֹת
 37 וְגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם, כְּפִי שְׁיִהְיֶה
 38 בְּגִלּוֹי לְעֵתִיד-לְבָא שֶׁזֶה הָאֱלוֹקוֹת
 39 הַנִּמְצָאִת בְּעוֹלָם בּוֹמֵן הַזֶּה בַּחֲסֵדוֹ,
 40 תֹּאכִיר בְּגִלּוֹי, הִנֵּה הַהֶכְנָה
 41 וְהַהֶדְרָכָה לְכָל זֶה הִיָּה
 42 בְּקִרְיַעַת יִם-סוֹף, שֶׁבוּ נִשְׁלַם

שיחת ליל ב' אייר ה'שי"ת (ת"מ ח"א ע' 38). (27) שמו"ר פי"ב, ג. 28) ד"ה כימי צאתך תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 159). (29) ח"ג קעו, א. 30) מיכה ז, טו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מַצְרִים" עִם עֲנָן "אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת" וּמִדָּמָה אוֹתָם לַהֲדָדִי
2 זה לזה, הָרִי מוֹכֵן, שֶׁבִּשְׂעָה שִׁישְׁנוּ עֲנָן יִצִּיאת מִצְרַיִם, יִשְׁנוּ
3 כָּכָר עֲנָן "אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת" ושְׁנֵי הַדְּבָרִים יִשְׁנֵם בְּבֵת אַחַת (בְּרוּמָה)
4 לאֲמֹר לַעֲלִיל שֶׁמַּעֲלַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל הֵימ וְכֵן מַעֲלָתָם וּפְעֻלָּתָם בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת,
5 נִמְצְאָת כִּכָּר בְּתַחֲלִיל הָעֲנָיִן, בְּבֵת אַחַת
6 עִם מַעֲלַת הֵימ וְהַתּוֹרָה וּמִצְוֹת עַל בְּנֵי
7 יִשְׂרָאֵל). וְהַסִּפְרָה בְּזָה, מְדוּעַ
8 אֲכַן יָחַד עִם יִצִּיאת מִצְרַיִם (הֵן בִּיצִיאת
9 מִצְרַיִם כִּפְעַם הָרֵאשׁוֹנָה וְהֵן בִּיצִיאת
10 מִצְרַיִם בְּכָל יוֹם) יֵשׁ גַּם אֶת עֲנָיִן
11 "אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת", דְּכִיּוֹן שֶׁכָּל
12 הַגְּלוּיִים הָאֲלוּקִיִּים דִּלְעֵתִיד
13 תְּלוּיִים בְּמַעֲשֵׂינֵנוּ וְעִבּוּדֵתָנוּ
14 כָּל זְמַן מִשְׁךְ הַגְּלוּת³¹, כִּדְרֵי
15 אֲדַמּוּר חֻקֵּן בְּסִפְרֵי הַתְּנַיִם, הָעִבּוּדָה
16 שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים בְּעֲנָנִן
17 הַבְּרוּרִים וְזִכְרוֹן הַגְּשָׁמִיּוֹת,
18 נִמְצָא, שֶׁעַל-יְדֵי מַעֲשֵׂינֵנוּ
19 וְעִבּוּדֵתָנוּ מְמַשִּׁיכִים וּמְבִיאִים
20 מִלְּמַעֲלָה וּפּוֹעֲלִים אֶת בֵּיאת
21 הַמְּשִׁיחַ, וּמִמִּילָא כִּיוּן שְׂבִיאת
22 הַמְּשִׁיחַ הִיא תְּחִלָּתָהּ מִעִבּוּדֵתָנוּ כַּעַת
23 יִשְׁנֵם כָּכָר עֲכָשׁוּ כָּל הָעֲנָנִים
24 וְהַגְּלוּיִים דִּלְעֵתִיד, אֲלֵא שֶׁהֵם
25 לְפִי שְׁעָה בְּהָעֵלֶם, וְהַתְּגִלּוֹתָם
26 תִּהְיֶה לְעֵתִיד-לָבָא. וְכִיּוֹן
27 שֶׁהַשְּׁלֵמוֹת דִּלְעֵתִיד-לָבָא הִיא
28 שֶׁהָעוֹלָם יִתְבָּרַר וְיִזְדַּבֵּק וִיתְעַלֶּה
29 לְמַצֵּב כּוֹז שִׁיּוּכֵל לְהִיּוֹת בְּטָל
30 לְגַבִּי גְלוּי הָאֲלֻקִּים שִׁאִיר בּוֹ
31 בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁל יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ, שֶׁזָּהוּ
32 עֲנָן "נִכּוֹן כְּסָאָךְ, שֶׁתִּתְּנֵנוּ
33 מִלְּכּוֹתֶךָ", "אֲגוֹסְטוּס יוֹשֵׁב",
34 וְכִאֲמֹר יִשְׁבֶּה זֶה הִיא בִּטּוּי שֶׁל מַעֲלָה
35 הַמְּלוּכָה הִנֵּה עַל זֶה נִאֲמַר
36 "נִכּוֹן כְּסָאָךְ מֵאֵז", הִינֵנוּ
37 שֶׁאֲמַנְנוּ הַשְּׁלִימוֹת וְהַגְּלוּיִים שֶׁל הָעֲנָיִן
38 תִּהְיֶה בִּימֹת הַמְּשִׁיחַ אֲבָל הַתְּחִלָּה
39 הִייתָה כִּכָּר "מֵאֵז", בַּעַת קְרִיעַת יַם סוּף,
40 "מִשְׁעַמְדָּת בֵּינִי וְאַמְרָנוּ
41 לְפָנֶיךָ שִׁירָה מֵאֵז", שִׁירַת הֵימ
42 שְׁפוֹתַחַת בְּמִלִּים 'אוֹ יִשִּׁיר' כִּיּוֹן
43 שֶׁעֲנָנִן קְרִיעַת יַם-סוּף
- 44 (שְׁלֵמוֹת יִצִּיאת מִצְרַיִם) הוּא הִכְנָה וְהַקְדָּמָה לַחֲדוּשׁ
45 בְּמִתֵּן-תּוֹרָה לְפַעַל בְּרוּר וְזִכְרוֹן הָעוֹלָם וְכִיוּן שֶׁהִדְבֵּר נִפְעַל עַל
46 יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ וְעִבּוּדֵתָנוּ בְּכָל מִשְׁךְ זְמַן הַגְּלוּת, הִרִי הוּא קִיִּים, אִם כִּי בְּהָעֵלֶם,
47 כִּכָּר עֵתָה, כִּמְבֹאֵר לַעֲלִיל.
48 וְזָהוּ שְׁמֵסִים אֲדַמּוּר
49 מֵהֵרָשׁ בְּמֵאֲמָר³² הַנּוֹכַח
50 שֶׁלְעֵתִיד-לָבָא נִאֲמַר³³ אֲזִי
51 אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים שֶׁפָּה בְּרוּרָה
52 גּוֹי לְעֵבְדוֹ לַעֲבֹד אֶת ה' שֶׁכֵּם
53 אֶחָד (דִּלְכָּאוּרָה לְמָה נִקְטָה
54 פְּסוּקָה זֶה דְּוָקָא וְלֹא פְּסוּקָה אַחֵר
55 שֶׁמְדַבֵּר עַל עִבּוּדֵת ה' בִּימֹת הַמְּשִׁיחַ),
56 דְּכִיּוֹן שֶׁמִּתְחִיל בְּעֲנָנִן "אֲזִי
57 יִשִּׁיר" שֶׁהִיא בְּקְרִיעַת יַם-
58 סוּף, שֶׁהוּא הַהִכְנָה לַחֲדוּשׁ
59 בְּמִתֵּן-תּוֹרָה שֶׁ"עֲלִיוֹנִים יִרְדּוּ
60 לְמִטָּה וְתַחְתּוֹנִים יַעֲלִו
61 לְמַעֲלָה", שֶׁשְּׁלֵמוֹת הַדְּבָר שֶׁל
62 חִיבוּר 'עֲלִיוֹנִים' ו'תַּחְתּוֹנִים'
63 וְתַכְלִיתוֹ הִשִּׁיחַ שֶׁל הוּא גְלוּי
64 אֲלֻקִּים בְּאֶפֶן דְּ"אֲגוֹסְטוּס
65 יוֹשֵׁב", עֲנָיִן שֶׁמְבַטֵּא אֶת שְׁלִימוֹת
66 מִלְּכּוֹתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁעַל
67 זֶה נִאֲמַר "נִכּוֹן כְּסָאָךְ מֵאֵז",
68 כִּשְׁכֻחוֹנָה לְמָה שֶׁהִתְחִיל בְּקְרִיעַת יַם-
69 סוּף שֶׁעֲלִיוֹ נִאֲמַר 'אוֹ יִשִּׁיר', לָכֵן
70 מְסִים גַּם בְּאוֹתוֹ עֲנָנִן "אֲזִי
71 אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים" גּוֹי וּמְבִיא
72 פְּסוּקָה מִיַּעֲדֵי הַגְּלוּתָהּ שֶׁנִּאֲמַר בּוֹ 'אוֹי'.
73 וּמִשְׁעַם זֶה מְסִים גַּם
74 הַרְמֵב³⁴ קְרוֹב לְסוּם סִפְרוֹ
75 'מִשְׁנֵה תּוֹרָה' בְּפְסוּקָה זֶה 'אוֹי
76 אֶהְפֹּךְ...', דְּכִיּוֹן שֶׁמְבַטֵּא הַרְמֵב³⁵
77 אֶת פְּרִיטֵי הָעֲנָנִים שֶׁל מִלְּךְ
78 הַמְּשִׁיחַ וְסִדְרֵי בֵּיאתוֹ, שֶׁעֲנָנִן
79 זֶה שֶׁל בֵּיאת הַמְּשִׁיחַ נִעֲשֶׂה עַל-
80 יְדֵי כָּלִלוֹת הָעִבּוּדָה בְּלִמּוּד
81 הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת
82 [וּמִשְׁעַם זֶה מְדַגִּישׁ הַרְמֵב³⁶
83 בְּהַלְכוֹת אֱלֹהִים גַּם אֶת עֲנָנִי הַתּוֹרָה
84 וְגַם אֶת עֲנָנִי הַמִּצְוֹת, הַפּוֹעֲלִים
85 אֶת בֵּיאת הַמְּשִׁיחַ, הֵן בְּנוֹגַע לְמִלְּךְ
86 הַמְּשִׁיחַ עֲצָמוֹ: "הוֹגָה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 **הַבִּינָה**, שְׁהִיא הַסְפִּירָה הַשְּׁמִינִית מְלֻמָּטָה לְמַעַלָּה (שש)
 43 המידות יסוד־הוד־נצח־תפארת־גבורה־חסד ובחינת הדעת הם שבע ובינה היא
 44 הַשְּׁמִינִית). וְעַל־פִּי־הָהוּא מוֹכֵן גָּדֹל הָעֲלִי ד' וְיִהְיֵ בְיוֹם
 45 הַשְּׁמִינִי שְׁעִינֵינוּ הוּא גִלּוּי אור שלמעלה מ'סדר השתלשלות'. וְזֶהוּ גַם
 46 ש' "אוֹתוֹ הַיּוֹם הַיּוֹם הַשְּׁמִינִי, ראש
 47 חודש ניסן, נָטַל עֶשְׂרִי
 48 עֲטֻרוֹת"⁴², התעטר בעשרה כתרִים
 49 שְׁהוּא אור נעלה מעשר הספירות
 50 כפי שהן מאירות ב'סדר השתלשלות'
 51 (והכוונה בעיקר לעולם האצילות
 52 ומטה) אלא עֲנִין עֶשְׂרִי סְפִירוֹת
 53 דְּעִתִּיק' כפי שהן מאירות בבחינת
 54 'עִתִּיק יוֹמִין' (הנעחק ונבדל מ'יום'
 55 וגילוי, והיא הפנימיות של 'כתר עליון'
 56 שלמעלה מעשר הספירות של 'סדר
 57 השתלשלות'), וְגִלּוּי עִתִּיק הוּא
 58 בְּבִינָה⁴³, כדברי הזוהר, וכמבואר
 59 בחסידות, הדבר קיים גם בנפש האדם,
 60 כי עניינו של 'עִתִּיק' הוא תענוג, ואדם
 61 מתענג דוקא כאשר הוא מבין את
 62 העניין השכלי, והעניין ערב לו, אבל
 63 כל זמן שאין לו הבנה והשגה בעניין,
 64 אינו מתענג עליו, וְעַד והכוונה אפילו
 65 לבחינה נעלית עוד יותר בהארת עשר
 66 הספירות, היינו ל'עֶשְׂרִי סְפִירוֹת
 67 הַגְּנוּזוֹת', כמבואר בקבלה וחסידות,
 68 עשר הספירות העליונות קיימות
 69 ופועלות בצורה מוגדרת בעיקר החל
 70 מעולם האצילות ומטה, אבל באופן
 71 'נעלם' ("עשר ספירות הגנוזות") הן
 72 קיימות גם באור־אין־סוף שלמעלה
 73 מהאצילות, כי בעצם כל המשכה
 74 והתגלות מאלוקות היא באמצעות עשר
 75 הספירות הללו אלא שבספירות
 76 ה'גנוזות' החלוקה בין הספירות לא ניכרת כל כך והן בהתכללות והתאחדות
 77 יותר מאשר בספירות כפי שהן בעולם האצילות, וגם לפני הצמצום, אף שאז
 78 האיר אור־אין־סוף כפי שהוא ללא כל הגדרה ו'ציר', יש את עניין עשר
 79 הספירות, אלא שבאור־אין־סוף שלפני הצמצום החלוקה וההגדרה בין
 80 הספירות היא באופן 'גנוז' ונעלם ואינה ניכרת, וכאן מוסיף שְׁנִקְרָאוֹת 'עשר
 81 ספירות הגנוזות' בְּדֶרֶךְ כָּלֵל בְּשֵׁם 'עֲטֻרוֹת' ולכן ההארה של היום
 82 השמיני שנטל 'עשר עטרות' היא מ'עשר ספירות הגנוזות'.

1 **בַּתּוֹרָה וְעוֹסֵק בְּמִצּוֹת**, וְהֵן בְּנוֹגַע לְפַעֲלָה וְהַהֲשַׁפְעָה של מלך
 2 הַמֶּשִׁיחַ בְּאַחֲרִים: "לִילֵךְ בָּהּ בְּדֶרֶךְ הַתּוֹרָה וּלְחַזֵּק בְּדָקָה דְּבָרִים
 3 הַצְרִיכִים תִּיקוֹן", "לִילֵךְ בָּהּ" הוּא עֲנִין לְמוֹד הַתּוֹרָה, כְּמוֹ
 4 שְׁכַתוֹב³⁵ אִם בְּחֻקוֹתֵי תִלְכוּ, שְׁתִּהְיוּ עֲמָלִים בַּתּוֹרָה³⁶,
 5 ומצינו אם כן לשון הליכה לגבי לימוד
 6 הַתּוֹרָה ו'לְחַזֵּק בְּדָקָה" הוּא
 7 עֲנִין קִיּוּם הַמִּצְוֹת, לְכֹן
 8 מְסִים הַרמב"ם הלכות אלו בפסוק
 9 "אִזְ אֶהְפֹּךְ אֶל כָּל הָעַמִּים"
 10 וְגו'.
 11 (ה) וְהִנֵּה כָּלֵלוֹת עֲנִין קְרִיעַת
 12 יִם־סוּף הוּא גִלּוּי שְׁלֻמַּעַלָּה
 13 הַתְּגָלוֹת אֱלֹקִית מִמְּקוֹר נַעֲלָה יוֹתֵר
 14 מִסִּדֵּר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת³⁷ שְׁבוּ נִמְשָׁךְ
 15 הָאֹר הָאֱלֹקִי מְלֻמָּטָה לְמַעַלָּה בְּדֶרֶךְ
 16 כָּלֵל, בְּדֶרֶךְ של השתלשלות הדרגתית
 17 ומסודרת מדרגה לדרגה. וְזֶהוּ גַם
 18 הַקָּשֶׁר של התגלות זו שהייתה
 19 בקריעת יִם־סוּף עִם מַה שְׁכַתוֹב
 20 בַּפְּרָשָׁה הַשְּׁבוּעָה, בַּפְּסוּק הַפְּתוּחָה אֵת
 21 הַמֶּאֱמָר "וְיִהְיֵ בְיוֹם
 22 הַשְּׁמִינִי"³⁸, שְׁגַם עֲנִין זֶה
 23 הַמְּרוֹמֵז בַּמִּסְפָּר שְׁמוֹנֶה הוּא
 24 לְמַעַלָּה מִסִּדֵּר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת,
 25 כְּדֹאִיתָא כְּמוֹבָא בַּתְּשׁוּבוֹת
 26 הַרְשָׁב"א³⁹ ש' שְׁבַעַת הוּא
 27 עֲנִין שְׁבַעַת יְמֵי הַיִּיקָף
 28 ה'מְקִיפִים" אֵת מְצִיאוֹת הַבְּרִיָּאָה
 29 שְׁהֵם בְּסִדֵּר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת,
 30 ו'שְׁמִינִי הוּא אור אֱלֹקִי נַעֲלָה
 31 וּמְרוֹמֵם שְׁלֻמַּעַלָּה מִמְּצִיאוֹת הַבְּרִיָּאָה
 32 בְּחִינָה שְׁלֻמַּעַלָּה מִסִּדֵּר
 33 הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת. וְזֶהוּ הַטַּעַם, לְפִי
 34 פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים, שְׁכַנּוֹר שֶׁל יְמֹת
 35 הַמֶּשִׁיחַ שְׁבוּ יַגְנוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לַעֲתִיד לְבוֹא יִהְיֶה שֶׁל שְׁמוֹנֶה
 36 נִימְצִין⁴⁰ מִיתֵרִים, כְּדִבְרֵי הַגִּמְרָא. וְזֶהוּ גַם עֲנִין "אִזְ" הַנוֹכַח לַעֲלִי
 37 בַּפְּסוּק "אִזְ יִשִּׁיר" וּבַפְּסוּק "אִזְ אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים", א' רֹכֵב עַל ז'⁴¹,
 38 הָאוֹת א' הַמוֹפִיעָה רִאשׁוֹנָה בְּמִילָה 'אִז' וּרְכַבָּת' מַעַל הָאוֹת ז' לְהוֹרוֹת וְלִרְמוֹ
 39 שְׁמִדוֹבָר עַל בְּחִינָה שְׁלֻמַּעַלָּה מִסִּדֵּר הַשְּׁתַּלְשְׁלוֹת, אוֹתָהּ מִסְמָל הַמִּסְפָּר שֶׁבַע
 40 שְׁמִסְפָּרוֹ של 'אז' הוּא שְׁמוֹנֶה.
 41 וּבְסְפִירוֹת בעשר הספירות העליונות הוּא הַמִּסְפָּר שְׁמוֹנֶה עֲנִין סְפִירָת

(35) בחוקותי כו, ג. (36) פירש"י עה"פ. (37) ראה מאמרי אדה"ז תק"ע ע' עט. אוה"ת בשלח ע' תקעג. ובכ"מ. (38) בהבא לקמן — ראה גם סד"ה ויהי ביום השמיני העת"ר (המשך תער"ב שם ע' תתקנא). (39) ח"א ס"ט. הובא בר"ה ויהי ביום השמיני תרע"ח ותש"ד הנ"ל. (40) ערכין יג, ב. (41) כלי יקר שם בשם המדרש (שמו"ר פכ"ג, ג). (42) שבת פז, ב. פירש"י עה"פ. (43) ראה זח"ג קצח, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

נשפע ונמשך מדרגה לדרגה כך שרק הסוף והחיצוניות של הדרגה העליונה נמשך אל הדרגה שלמטה ממנה, אבל כאשר נוצר 'יחוד' בין שתי הדרגות, אזי ההשפעה מהעומק והפנימיות של הדרגה העליונה מתחברת עם העומק והפנימיות של הדרגה התחתונה, ועל ידי 'יחוד' נמשך ונשפע יותר אור ושפע מאשר בהמשכה והשפעה רגילה, ואמנם 'יחוד' בכלל הוא השפעה פנימית, אך מכל-מקום יש ב'יחודים' כמה אופנים ויש 'יחוד' פנימי ויש 'יחוד' חיצוני' וְהִינּוּ, שְׂיִחוּד חִיצוֹנִי ד'חֻקְמָה' וּבִינָה' יִשְׁנוּ בְּכָל זְמַן, כמבואר בקבלה וחסידות שחכמה ובינה נמשלו לשני חברים שלא נפרדים אלא מחוברים תמיד (ובספר מאמרי אדמו"ר הזקן – פרשיות ע' תקכה: "שבינה אי אפשר להיות לבד בלא חכמה, כנודע שבחינת חכמה הוא בחינת כח השכל לבד ומקורו וכו', ובחינת בינה הוא בחינת התפשטות השכל באורך ורוחב בביאור היטב איך ומה וכו', לזאת אי אפשר להיות בחינת בינה בלא חכמה כמו שאי אפשר להיות התפשטות השכל בלי כח ומקור וכו'") וְהִקְרִיאהּ הִיא לַפֻּעַל שְׂיִהֶיהָ יְחִוּד פְּנִימִי ד'חֻקְמָה-וּבִינָה', שְׂשָׂרְשׁוּ שֶׁל 'יחוד' זה מִבְּחִינַת 'פְּנִימִיּוּת עֲתִיק'⁴⁶, בבחינת 'עֲתִיק יוֹמִין' (הנוכרת לעיל יש פנימיות וחיצוניות, והיחוד הפנימי בין חכמה ובינה נובע מ'פנימיות עתיק'⁴⁶, בבחינת ידִי-זָה שִׁיחֶיהָ יְחִוּד פְּנִימִי בֵּין חֻקְמָה וּבִינָה תִּהְיֶה הַהֲמָשְׁכָּה שֶׁל הָאֹר וְהַנֶּעֱלָה מֵהַחֻקְמָה, בחינת משה לא רק בבינה ולא רק במוחין השייכים למדות אלא גם למטה מעולם האצילות בַּעֲלֻמּוֹת בְּרִיאה-יְצִירָה-עֲשִׂיהָ, שְׂזוּהִי מַעֲלַת מֹשֶׁה שְׁעַל-יָדוֹ הִיא הַהֲמָשְׁכָּה וְהַהֲתַלְּלוֹת שֶׁל הַחֻקְמָה דַּאֲצִילוֹת עֲשִׂיהָ. וְעַל זֶה נֶאֱמַר⁴⁷ בַּהֲמִשָּׁךְ הַעֲנִיין בִּפְרֹשֶׁה זֶה וְתֵצֵא אֶשׁ מִלִּפְנֵי הָרִי עַד "וַיֵּרָא מִלִּפְנֵי הָרִי" עַד "וַיֵּרָא כָּל הָעָם" גו', שְׂהִיא הַהֲתַלְּלוֹת בַּעֲלֻמּוֹת בְּרִיאה-יְצִירָה-עֲשִׂיהָ עַד לַעֲנִיין כָּל הָעָם. וְזֶהוּ גַם מֵה שְׂפָתוֹב לִפְנֵי-זֶה⁴⁸ וַיֵּבֶא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן גּו' וַיֵּצְאוּ

אֶמְנָם, כָּל זֶה הוּא בְּמִדְרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת כו' בגילוי אלוקות מלמעלה למטה, וְאֵלּוֹ הַחֲדוּשׁ בְּמִתֵּן-תּוֹרָה שֶׁהָעוֹלָם הוּא הַתַּחֲתוֹן יִהְיֶה חֲדוּד בִּקְדוּשָׁה וְהַתַּחֲתוֹנִים כְּפִי שֶׁהֵם יַעֲלוּ לַעֲלִיּוֹנִים (שְׂשִׁלְמוֹתוֹ שֶׁל חֲדוּד זֶה בְּמִתֵּן תּוֹרָה הוּא בְּהִקְמַת הַמִּשְׁכָּן וְהַשְׂרָאָה הַשְׂכִּינָה בְּמִקוֹם גִּשְׁמִי וּבְמִצִּיאוֹת גִּשְׁמִית שֶׁהִיָּתָה "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי") הוּא שְׂיִהֶיהָ עֲנִין אֶתְעֲרוּתָא-דְּלִתְתָּא, הַתְּעוֹרֵרוֹת מִלְּמַטָּה, מִצַּד הָאֵדָם, מִצַּד הַמִּצִּיאוֹת הַתַּחֲתוֹנָה, הִנֵּה עַל זֶה נֶאֱמַר "קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו", שְׂאִין הַפְּנִינָה שְׂקָרָא לָהֶם לְאַהֲלֵ מוֹעֵד, שְׂהָרִי הֵם הָיוּ בְּאַהֲלֵ מוֹעֵד, אֲלָא הָעֲנִין הוּא, ד'מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן' הֵם 'חֻקְמָה וּבִינָה', כִּי מֹשֶׁה הוּא סְפִירַת הַחֻקְמָה, שְׂהָרִי בְּמֹשֶׁה נֶאֱמַר⁴⁴ וַיֵּרָא רֹאשִׁית לוֹ, ו'רֹאשִׁיה' הוּא עֲנִין סְפִירַת הַחֻקְמָה. וְאַהֲרֹן, אֹרֶן נו', הוּא עֲנִין סְפִירַת הַבִּינָה, וְעֲנִין "קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן" הוּא הַהֲמָשְׁכָּה מִבְּחִינַת הַחֻקְמָה לְבְּחִינַת הַבִּינָה. וְנוֹסֵף לְזֶה קָרָא גַם "לְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל", שְׂזוּהִי עֲנִין הַהֲמָשְׁכָּה גַם בְּבְּחִינַת הַמּוֹחִין הַשְּׂיִכִּים לַמְּדוֹת⁴⁵. וּבַעֲמֻקּוֹ יוֹתֵר, הִנֵּה קְרִיאת מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן הוּא עֲנִין יְחִוּד פְּנִימִי ד'חֻקְמָה-וּבִינָה', וְהִינּוּ, שְׂיִחוּד חִיצוֹנִי ד'חֻקְמָה-וּבִינָה' יִשְׁנוּ בְּכָל זְמַן, וְהִקְרִיאהּ הִיא לַפֻּעַל שְׂיִהֶיהָ יְחִוּד פְּנִימִי ד'חֻקְמָה-וּבִינָה', שְׂשָׂרְשׁוּ מִבְּחִינַת 'פְּנִימִיּוּת עֲתִיק'⁴⁶, שְׁעַל-יָדֵי-זֶה תִּהְיֶה הַהֲמָשְׁכָּה גַם בַּעֲלֻמּוֹת בְּרִיאה-יְצִירָה-עֲשִׂיהָ, שְׂזוּהִי מַעֲלַת מֹשֶׁה שְׁעַל-יָדוֹ הִיא הַהֲמָשְׁכָּה גַם לַעֲלֻמּוֹת בְּרִיאה-יְצִירָה-עֲשִׂיהָ. וְעַל זֶה נֶאֱמַר⁴⁷ וְתֵצֵא אֶשׁ מִלִּפְנֵי הָרִי עַד "וַיֵּרָא כָּל הָעָם" גו', שְׂהִיא הַהֲתַלְּלוֹת בַּעֲלֻמּוֹת בְּרִיאה-יְצִירָה-עֲשִׂיהָ. וְזֶהוּ גַם מֵה שְׂפָתוֹב לִפְנֵי-זֶה⁴⁸ וַיֵּבֶא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן גּו' וַיֵּצְאוּ מִבְּחִינַת הַבִּינָה עֲצֻמָּה שְׂזוּהִי עֲנִין הַהֲמָשְׁכָּה מֵהַחֻקְמָה גַם בְּבְּחִינַת הַמּוֹחִין הַשְּׂיִכִּים לַמְּדוֹת⁴⁵ כְּלוּמָר, אִמְנָם הַהֲמָשְׁכָּה הִיא בְּמוֹחִין עֲצֻמָּם וְלֹא בְּמִדּוֹת שֶׁלֹּמָטָה מֵהַמּוֹחִין, אֲבָל בְּמוֹחִין עֲצֻמָּם זֶה דְּרָגָה יוֹתֵר נְמוּכָה מֵהַבִּינָה כְּשֶׁלְּעֲצֻמָּה כִּי מְדוּבָר בְּמוֹחִין שִׁישׁ לֹהֵם יֶחֶס וְשִׁיכּוֹת לְמִדּוֹת. וּבַעֲמֻקּוֹ יוֹתֵר, הִנֵּה קְרִיאת מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן הוּא עֲנִין יְחִוּד פְּנִימִי ד'חֻקְמָה-וּבִינָה', כְּמִבּוּאָר בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת, בְּדֶרֶךְ כָּלל, הָאֹר

(44) ברכה לג, א. ראה תו"א שמות נב, ב. ובכ"מ. (45) ראה אוה"ת מטות ע' א'ש"ד. (46) ראה לקו"ת אמור לג, ג. (47) פרשתנו ט, כד. (48) שם, כג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וְזָהוּ גַם מֵה שְׁכַתּוֹב⁵² וַיֵּשֶׁא אֶהָרֵן אֶת יָדָיו אֶל הָעַם
וַיְבָרְכֵם, והברכה הנאמרת בנשיאת כפיים היא בְּרַכַּת כֹּהֲנִים, האמורה
בתורה וַיְבָרְכֵךְ יָאֵר יֵשׁא⁵³, שָׁזָהוּ המעלה המיוחדת של ברכת כהנים
ביחס לברכות אחרות וביחס לתפילה עֲנִין הַמְשַׁכָּה של הברכה וקיום
הברכה בפועל בַּאֲפֵן דִּ"עַד
מִהֲרָה יִרְוֶץ דְּבָרוֹ⁵⁴, בְּלִי
מְנִיעוֹת וְעֹכֹבִים, בְּכָל
הַמְצָטְרֵךְ, הֵן בְּכָל הָעֲנִינִים
הַפְּרָטִיִּים, בַּמְצָטְרֵךְ לִכְל אֶחָד
בִּפְרָט "וַיְבָרְכֵךְ" בְּכֻנִּים
וַיִּשְׁמְרֵךְ" בְּמִמּוֹן⁵⁵, כִּפְרוֹשׁ
הַפְּשוּט שֶׁל הַבְּרָכּוֹת בְּבִרְכַּת כֹּהֲנִים
וְהֵן בְּכָל הָעֲנִינִים הַפְּלִיגִים,
וְעַד לְהַצְטָרֵךְ הַכִּי גָדוֹל,
שֶׁתִּהְיֶה הַגְּאוּלָּה הָאֲמִתִּית
וְהַשְּׁלֵמָה עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ
צִדְקָנוּ, יָבֵא וַיְגַאֲלֵנוּ וַיִּוִּלִּיכֵנוּ
קוֹמָמִיּוֹת בְּקוֹמָה זְקוּפָה לְאַרְצָנוּ,
בְּקָרוֹב מִמֶּשֶׁ.

וְעֹכֹבִים, בְּכָל הַמְצָטְרֵךְ, הֵן בְּכָל הָעֲנִינִים הַפְּרָטִיִּים, "וַיְבָרְכֵךְ" בְּכֻנִּים
וַיִּשְׁמְרֵךְ" בְּמִמּוֹן⁵⁵, וְהֵן בְּכָל הָעֲנִינִים הַפְּלִיגִים, וְעַד לְהַצְטָרֵךְ הַכִּי גָדוֹל,
שֶׁתִּהְיֶה הַגְּאוּלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, יָבֵא וַיְגַאֲלֵנוּ
וַיִּוִּלִּיכֵנוּ קוֹמָמִיּוֹת לְאַרְצָנוּ, בְּקָרוֹב מִמֶּשֶׁ.

וַיְבָרְכוּ אֶת הָעַם, וַאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁהַבְּרָכָה הִיטָה שִׁמְשָׁה וְאֶהָרֵן
אֲמָרוּ וַיְהִי נֶעֱם הָיוּ אֱלֹקֵינוּ עֲלֵינוּ⁴⁹, כִּי "נֶעֱם" הוּא עֲנִין
הַתַּעֲנוּג⁵⁰, דְּהֵינּוּ הַמְשַׁכָּת 'פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק', רַעֲתִיק' הוּא עֲנִין
הַתַּעֲנוּג (בִּאלוּקוֹת וְכֵן בִּנְפֶשׁ הָאָדָם) שָׁזָהוּ עֲנִין הַתַּעֲנוּג הָעֲלִיּוֹן מֵה
שִׁיתְגַּלָּה בְּכִיּאֵת מְשִׁיחַ, כְּמוֹ
שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר⁵¹ בְּקִבְלָה
וְחִסְדוֹת שְׁעַכְשׁוֹ בּוֹמֵן הַגְּלוּת,
כֹּאשֶׁר בְּאוֹפֵן כִּלְלִי יֵשׁ הָעֶלֶם וְהַסֵּתֵר עַל
הָאֱלֹקוֹת, וְהַצִּיצוֹן וְהַעֲנוּג שֶׁל הַקְּרוֹשׁ-
בְּרוּךְ הוּא בְּבִרְיָאָה לֹא נִרְאָה וְנִיכָר
בְּגוֹלֵי הַמְשַׁכָּה הָאֱלֹקִית בְּעוֹלָמוֹת
הִיא רַק מְחִיצוֹנוּת עֵתִיק',
אֲבָל לְעֵתִיד-לְבָא כִּשְׁהָאֱלֹקוֹת
תִּהְיֶה בְּהַתְגַּלוּת מְלֵאָה, לֹלָא הָעֲלָמוֹת
וְהַסֵּתֵרִים תִּהְיֶה הַמְשַׁכָּה וְגִילּוֹ
הָאֱלֹקוֹת בְּעוֹלָמוֹת מְפִנִימִיּוֹת
עֵתִיק', וְעֲנִין זֶה שֶׁל הַמִּשְׁכָּת
וְגִילּוֹ 'פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק' נֶעֱשֶׂה עַל-
יְדֵי יַחֲוֹד פְּנִימִי דִּ'חֻקְמָה-
וְיִבְנֶה' ("קָרָא מֶשֶׁה לְאַהֲרֹן גּוֹ"), שְׁשָׁרְשׁוּ
בִּ'פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק', שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נֶעֱשִׂית הַמְשַׁכָּה
גַּם לְמִטָּה מִטָּה. וְזָהוּ גַם מֵה שְׁכַתּוֹב⁵² וַיֵּשֶׁא
אֶהָרֵן אֶת יָדָיו אֶל הָעַם וַיְבָרְכֵם, בְּרַכַּת כֹּהֲנִים,
וַיְבָרְכֵךְ יָאֵר יֵשׁא⁵³, שָׁזָהוּ עֲנִין הַמְשַׁכָּה בַּאֲפֵן
דִּ"עַד מִהֲרָה יִרְוֶץ דְּבָרוֹ⁵⁴, בְּלִי מְנִיעוֹת
וְעֹכֹבִים, בְּכָל הַמְצָטְרֵךְ, הֵן בְּכָל הָעֲנִינִים הַפְּרָטִיִּים, "וַיְבָרְכֵךְ" בְּכֻנִּים
וַיִּשְׁמְרֵךְ" בְּמִמּוֹן⁵⁵, וְהֵן בְּכָל הָעֲנִינִים הַפְּלִיגִים, וְעַד לְהַצְטָרֵךְ הַכִּי גָדוֹל,
שֶׁתִּהְיֶה הַגְּאוּלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, יָבֵא וַיְגַאֲלֵנוּ
וַיִּוִּלִּיכֵנוּ קוֹמָמִיּוֹת לְאַרְצָנוּ, בְּקָרוֹב מִמֶּשֶׁ.

בְּרִיאָה יִצְרִיחַ עֲשִׂיהָ.

(49) פִּירִשִׁי עה"פ. (50) רָאָה תִּנְיָא אַגְהָ"ק סכ"ט. (51) רָאָה פִּרִי עֵץ חַיִּים שַׁעַר הַקַּ"ש רפ"ט. (52) פִּרְשָׁנוּ שֶׁם, כב. (53) פִּירִשִׁי עה"פ. (54) תַּהֲלִים קמז, טו. לְקוֹת קרח נה, ד. (55) רָאָה בַּמִּדְבָּר פִּי"א, ה.

המשך ביאור למס' סוטה ליום העשירי לעומר עמ' א

כֹּלָה לַחֲמִיּה. אִמֵּר לֵה יִהְיֶה, שְׁמָא טַמְאָה אֵת - שְׁמָא נֹדָה אֵת, אִמֵּרָה לִיָּה טְהוֹרָה אֵנִי.
מֵאַחַר שֶׁהִבִּיאָה הַגְּמָרָא לְעִיל שִׁישְׁבָה תָמֵר בַּמָּקוֹם בּוֹ הִיָּה אֲבִרְהָם
מִכְּנִיס אֲוֹרְחִים, מִבִּיָּאָה דְּרִשּׁוֹת אֲוֹדוֹת הַכְּנֶסֶת הָאֲוֹרְחִים שֶׁל אֲבִרְהָם.
וַיִּשְׁמַע אֲשֶׁל בְּבֵאֵר שְׁבַע, אִמֵּר רִישׁ לְקִישׁ מְלָמֵד שְׁעֵשֶׂה אֲבִרְהָם
פְּרִדָּם וְנִמְעַ בּוֹ כֹּל מִינֵי מְנִידִים - מִינֵי פִירוֹת מִתּוֹקִים, כִּדִּי שִׁיחֵנוּ
מֵהֶם הָעוֹבְרִים וְשִׁבִּים. נִחְלָקוּ רַבֵּי יְהוּדָה וְרַבֵּי נַחֲמִיָּה, חֵד אִמֵּר
שֶׁאֲשֶׁל הוּא פְּרִדָּם, וְחֵד אִמֵּר שֶׁהוּא פּוֹנֵדֵק - אֲבִסְנִידָה, וְכוּנֹתָהּ הַפְּסוֹק
לֹמֵר שֶׁבְנֵה שֶׁם אֲבִרְהָם פּוֹנֵדֵק לְהַכְנִיס אֲוֹרְחִים שִׁילּוֹנוּ בּוֹ, שׁוֹאֵלָת
הַגְּמָרָא, בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאִמֵּר שֶׁאֲשֶׁל הוּא פְּרִדָּם, תִּיְיָנוּ דְּכִתְיָב -
מוֹבֵן מֵה שֶׁכְּתוּב בַּפְּסוֹק "וַיִּשְׁמַע", שֶׁבִּאֲלִנְתּוֹ שִׁיכַת נְטִיעָה, אֲלֵא
לְמָאן דְּאִמֵּר פּוֹנֵדֵק, מָאן "וַיִּשְׁמַע". מֵתִרְצַת הַגְּמָרָא, מִצִּיצוֹ לִשְׁוֹן
נְטִיעָה בְּאוֹהֲלִים, בְּרַבְּתִיב "וַיִּשְׁמַע אֶהָלִי אִפְשָׁנוּ וְגוֹ".
נִאֲמַר בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוֹק, "וַיִּקְרָא שֶׁם בְּשֶׁם ה' אֵל עוֹלָם", אִמֵּר רִישׁ
לְקִישׁ, אֵל תִּיקְרִי "וַיִּקְרָא", שֶׁאֲבִרְהָם עֲצֻמוֹ קִרָּא בְּשֶׁם ה',

עֵינִים", אִמֵּר רַבִּי אֱלִכְסַנְדְּרִי, מְלָמֵד שֶׁחֲלָכָה תָמֵר וַיִּשְׁכָּה לָהּ
בְּפִתְחוֹ - בְּפִתְחָהּ בֵּיתָהּ, שֶׁל אֲבִרְהָם אֲבִינֵנוּ, שֶׁהוּא מְקוֹם שְׁכָל
הָעֵינִים צוֹפוֹת לְרִאשׁוֹת מְרֹוב חִיבָה. רַבִּי חֲנִין אִמֵּר בְּשֶׁם רַבִּי, אֵין
צוֹרֵךְ לְדַרְשׁוֹ, אֵלָא מִתְפָּרֵשׁ כְּפִשְׁטוֹ, מְקוֹם הוּא שְׁשִׁמּוֹ עֵינִים,
וַיִּשְׁכָּה תָמֵר בְּפִתְחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ מְקוֹם, וְכֵן הוּא אוֹמֵר - מִצִּיצוֹ שִׁדְּחָה
מְקוֹם בְּשֶׁם זֶה, שֶׁנִּאֲמַר "תִּפְתּוֹחַ וְהָעֵינִים". רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמִי
אִמֵּר - דּוֹרֵשׁ אֶת הַפְּסוֹק בְּאוֹפֵן שׁוֹנֵה, "פִּתְחָה עֵינִים" הֵינְנוּ שֶׁנִּתְגַּלָּה
תָּמֵר עֵינִים - פִּתְחֵי הֵיתֵר, לְדְרִבְרִיָּה, בְּשִׁתְּכֵיָהּ יִהְיֶה, וְאִמֵּרָה לוֹ
שֶׁאֵין חֲשֵׁשׁ עֵבִירָה בְּמָה שִׁיכּוּרָה עֲלֶיהָ. וּמִבְּאֵר, שֶׁכֹּאשֶׁר אִמֵּר לָהּ
יְהוּדָה, שְׁמָא נִכְבְּרִית אֵת, אִמֵּרָה לִיָּה תָמֵר גִּיּוֹרֵת אֵנִי - אֵינִי עוֹבֵרָת
עֲבוּדָה זָרָה, וְאֵין מְקִיִּימָת שְׁבַע מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ. אִמֵּר לֵה יִהְיֶה, שְׁמָא
אֵשֶׁת אִישׁ אֵת וְאֵת אֲסוּרָה עֲלֵי, אִמֵּרָה לִיָּה פְּנִיָּה אֵנִי, וְאֵם כּוֹ אֵנִי
מוֹתֵרָת לָךְ. אִמֵּר לֵה יִהְיֶה, שְׁמָא קִיבֵל בָּךְ - עוֹבּוֹרָךְ, אֲבִיָּה קִיבִישׁוֹן
מֵאֲדָם מִסּוּיִים וְאֵת מְקוֹרְשָׁתָהּ לוֹ, אִמֵּרָה לִיָּה יְתוּמָה אֵנִי - אֲבִי מֵת
בְּהִיוּתִי קִטְנָה, וְהַשְׁתִּיכֵנִי אֲחִי וְאִמִּי, וְאֵין לָהֶם זְכוּת לְהַשְׁתִּיכֵנִי, וְלִכּוֹן
נִישְׁוֹאִי לְעַר וְאוֹנֵן לֹא הִיוּ נִישְׁוֹאִין גְּגוּרִים וְאֵינִי אֲסוּרָה עֲלֵיךְ כִּדִּין

בס"ד. יום ג', כ"ז ניסן, ה'תשכ"ט.

– לתלמידים השלוחים שיחיו שחזרו מאוסטרליא*, בחדרו הק' –

בלתי מוגה

1 כניסתכם עתה היא ענין כללי – לא כל אחד בפני עצמו, אלא בתור כלל; וה"פתקאות" של כל אחד
2 – יקראו בעת רצון על הציון, להמצטרך לכל אחד בענינים שכתבתם, ולהמצטרך בכלל, בגשמיות
3 וברוחניות.

*

4
5 לא נהוג להביע "ישר כח" על מצוה, ובפרט על מצוה גדולה כזו, אך יש לציין שהיתה נחת-רוח
6 מכל מה שפעלתם שם. והשי"ת ימלא הבטחתו – שנעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה¹, מידו
7 המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה².

8 כדאי ונכון, שכל אחד מכם – או שתתחלקו ביניכם, כפי הבנתכם – ימשיך להיות בקישור עם
9 המושפעים שלכם באוסטרליא, וכן עם השלוחים הנמצאים שם עתה, שביכלתכם ליתן להם עצות
10 והוראות מהנסיון שלכם, כדי לסייע להם.

*

11
12 כיון שעד עתה הי' אצלכם עיקר שימת-הלב בנוגע להפצת התורה, ולא בלימוד התורה כשלעצמו –
13 הנה בחצי שנה הקרובה, מעכשיו עד לסיום השנה (התחלת או חצי אלול), תעסקו בלימוד התורה
14 בהתמדה ושקידה גדולה. ובודאי תתייעצו עם הנהלת הישיבה בנוגע לסדרי הלימוד.

15 ואלו מכם שמצד גילם או הרגש לבם אוחזים כבר בענין השידוכים, אין זה צריך לבלבל ללימוד
16 התורה; עליהם להודיע להורים שמצדם מוכנים הם לכך, וההורים יסדרו כבר כל פרטי הדברים, כך,
17 שזמנם יהי' פנוי ללימוד התורה (מלבד זמני הפגישה והדיבור כו').

18 בכללות – יכול להיות ענין ההסתדרות אחרי הקיץ; ואם יצטרך הדבר להיות באמצע הזמן – יכתבו
19 לי בפרטיות, ואענה לכל אחד בתור פרט.

*

20
21 ולסיים מעין הפתיחה – בנוגע לנחת רוח שגרמתם, וכאמור, שהשי"ת יקיים הבטחתו שנעשים מוחו
22 ולבו זכים כו', ותנצלו זאת להצלחה רבה בלימוד התורה, נגלה וחסידות, ובקיום המצוות בהידור, ובפרט
23 בעבודת התפלה, והשי"ת יתן לכל אחד מכם כל המצטרך לו.

(1) תו"א בראשית א, ב. וראה אוה"ת שם (כרך ו) תתרכ, ב.
(2) ברכה הג' דברהמ"ז.

(*) הקבוצה הראשונה שנסעו בכ"ד אד"ר תשכ"ז – ראה
תורת מנחם חמ"ט ע' 114 הערה 61. וש"נ.

בס"ד. שיחת ש"פ תזו"מ, ב' דר"ח אייר ה'תשמ"ב.

בלתי מוגה

א. שבת זו היא שבת ראש חודש.

ובהתאם לתורת הבעש"ט אשר מכל דבר שיהודי שומע או רואה, עליו ללמוד הוראה בעבודתו לקונו - מובן, שכן הוא בנוגע לשבת ר"ח, היינו, שישנה הוראה מיוחדת הנלמדת משבת, הוראה מיוחדת הנלמדת מר"ח, והוראה מיוחדת הנלמדת מהצירוף דשבת ור"ח גם יחד (כדלקמן).

ובמכ"ש וק"ו: אם הדברים אמורים בנוגע לכל עניני העולם, שיש ללמוד מהם הוראה בעבודת ה', הרי עאכו"כ שהדברים אמורים בנוגע לעניני התורה, ובתורה גופא (שגם בה ישנם חילוקי דרגות בענין הקדושה כו') - ענין הקשור עם יום השבת וראש חודש.

ב. ובהקדים: יהודי יכול לטעון שכללות ענין השבת ור"ח אינו דבר חידוש (בדוגמת ענין ה"נס"), אלא זהו דבר הרגיל; בכל שבוע ישנו יום השבת (לאחרי ששת ימי השבוע), ועד"ז בכל חודש ישנו ר"ח (לאחרי ההקדמה דערב ר"ח) - ומאחר שזהו דבר הרגיל, "עולם כמנהגו נוהג", אין כל סיבה, לכאורה, שענין השבת ור"ח יפעל אצלו זעזוע ("א טרייסל") וחידוש בכללות עבודתו.

כל יהודי הוא בחזקת כשרות, ובודאי שהנהגתו בפועל ממש היא ע"פ (קיצור שו"ע וע"פ) השו"ע, ולכן, בבוא יום השבת הרי עבודתו נעשית בהתאם לעבודה דיום השבת, ובבוא ראש חודש עבודתו היא בהתאם לעבודה דר"ח (לאחרי ההכנה דעבודת ערב ר"ח) - אבל כללות עבודתו נעשית מתוך אדישות וקרירות ("סטאטעטשנע"), מאחר שזהו דבר הרגיל.

כאשר מראים לו "נס" - הרי זה גורם אצלו זעזוע וחידוש בכללות עבודתו; אבל כאשר מדובר אודות דבר החוזר ונשנה בכל פעם באופן ד"לא ישבותו" - הרי זה נעשה דבר טבעי שאינו מעורר התפעלות כלל.

ובפשטות: כשם שכללות הנהגת העולם היא באופן ד"לא ישבותו" (לאחרי המבול), כמו כן לאחר מ"ת נעשה כללות ענין השבת ור"ח דבר תמידי באופן ד"לא ישבותו", היינו, שענין זה נעשה טבע בעולם (כפי שהעולם הוא במעמד ומצב שלאחרי מ"ת). ומאחר שזהו דבר טבעי, מובן, שאין הדבר גורם ומביא לידי התפעלות כלל.

ובפרט כאשר מדובר אודות יהודי שלמד חסידות - הרי הוא יודע שישנו חילוק כללי בין ההנהגה דחודש תשרי להנהגה דחודש ניסן, שחודש ניסן מורה על הנהגה נסית, ואילו חודש תשרי מורה על הנהגה טבעית באופן ד"לא ישבותו". זאת אומרת, שישנו חילוק כללי בין נס לטבע.

ולכן, טוען הוא, בשלמא כאשר יראו לו נס גלוי - הרי זה יפעל זעזוע וחידוש בעבודתו, אבל כאשר מדובר אודות דבר הרגיל (שבת ור"ח) - אין הדבר גורם התפעלות כלל, ובמילא הרי הוא עובד עבודתו באדישות, היינו, לא זו בלבד שעבודתו אינה נעשית באופן של הליכה אמיתית (באין ערוך לגבי מדרגתו הקודמת), אלא הוא עומד על עמדו (ואינו הולך כלל).

הנה על זה אומרים לו - שכללות ענין הטבע הוא גם ענין של "נס". וכידוע תורת הבעש"ט (כש"ט טז, א) עה"פ "תקעו בחודש שופר", "כי יראה אדם תדיר שיהי' בחודש, ר"ל לחדש מעש"ט שלא יהי' כמו חק קבוע", וכפי שמבאר שם ש"ענין הנס הוא שנתחדש הדבר בפעם הראשון על הטבע נק' נס, ואח"כ נעשה זה טבע ג"כ", היינו, שבעצם הרי גם הטבע הוא ענין של נס (בפעם הראשונה), אלא לאחר שהדבר חוזר ונשנה ומתרגלים אליו, הרי הוא נעשה לענין של טבע, ולכן, "יראה אדם תדיר שיהי' בחודש", עי"ז שמסתכל על הטבע כפי שהוא באמיתיות - ענין של נס.

- 1 זאת אומרת: אע"פ שטבע האדם להתפעל מ"נס" כאשר "נתחדש הדבר בפעם הראשון", משא"כ
- 2 כאשר הדבר חוזר ונשנה שאז "נעשה זה טבע" - נדרש ממנו להשתדל שבכל פעם יהי' הדבר "בחדש",
- 3 כפי שהי' בפעם הראשונה.
- 4 וענין זה מודגש גם בתורת הבעש"ט הנ"ל - שבכל דבר שיהודי רואה או שומע ישנה הוראה בעבודתו
- 5 לקונו:
- 6 גם כאשר מדובר אודות ענין שכבר ראה או שמע אתמול (ואין זה דבר חדש שרואה לראשונה) -
- 7 הנה מאחר שמראים לו זאת (בהשגחה פרטית) גם היום, בהכרח לומר שאין זה במקרה ח"ו, אלא הכוונה
- 8 בזה היא - שילמד הוראה זו מחדש, באופן נעלה יותר כו'.
- 9 דהנה, ידוע מארז"ל "לא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחד לבטלה", ומזה מובן, שכאשר הקב"ה מראה
- 10 לו (בהשגחה פרטית) דבר מסויים פעם נוספת, הרי בודאי שאין זה לבטלה ח"ו, אלא הכוונה בזה היא
- 11 - שילמד הוראה חדשה בעבודתו לקונו (כי כאשר מדובר אודות ענין של לימוד, מובן, שזהו ענין חדש
- 12 שצריך ללמוד עתה). וכאשר אינו מנצל ענין זה ללמוד ממנו הוראה בעבודת ה' - הרי הוא גורם בלבול
- 13 בכללות ענין הבריאה!
- 14 ועד"ז מובן בנוגע לענינו - שאע"פ שכללות ענין השבת ור"ח הוא דבר הרגיל, החוזר ונשנה מידי
- 15 שבוע ומידי חודש, הרי בהכרח לומר שבכל פעם צריכים ללמוד את ההוראות דענינים אלו באופן חדש.
- 16 ובמכ"ש וק"ו מלימוד הוראה חדשה מכל עניני העולם, גם מאותם ענינים שהקב"ה מראה אותם פעם
- 17 נוספת - כאמור לעיל שהדברים אמורים אפילו בנוגע לעניני הרשות, ועאכ"כ כאשר מדובר אודות ענין
- 18 בתורה, בדוגמת הענין דשבת ור"ח.
- 19 ומובן, שתכלית ומטרת לימוד ההוראות דשבת ור"ח, היא - יישום הוראות אלו במעשה בפועל, כי
- 20 "המעשה הוא העיקר".
- 21 ג. דוגמא פשוטה להאמור לעיל (שגם כאשר דבר מסויים חוזר ונשנה, יש בו ענין של חידוש) -
- 22 מצינו בעבודת האדם בכל יום ויום:
- 23 כאשר יהודי קם משנתו בכל בוקר - צריך לחשוב ולהתבונן "לפני מי הוא שוכב, וידע שמלך מלכי
- 24 המלכים הקב"ה חופף עליו . . ורואה במעשיו כו'", "יזכור את ה' הנצב עליו" - כפי שכותב אדמו"ר
- 25 הזקן בהתחלת סידורו, השוה לכל נפש.
- 26 זאת אומרת: כאשר יהודי מתעורר משנתו, עליו לדעת שהקב"ה בכבודו ובעצמו נמצא בחדרו ועומד
- 27 על יד מטתו (ונמצא שם עוד טרם שהתעורר משנתו), ומביט עליו כדי לראות כיצד יתעורר משנתו,
- 28 וכיצד יתנהג לאחר שיתעורר משנתו - אמירת "מודה אני", נטילת ידיים, וכיו"ב.
- 29 וכאמור, מאחר שענין זה מובא בסידור, מובן, שזהו דבר השוה לכל נפש, היינו, לא רק עבור
- 30 "תמימים" או "חסידים", ולא רק עבור אלו שלאחרי בר-מצוה, אלא אפילו בנוגע לקטנים, כי גם הם
- 31 שייכים לאמירת "מודה אני" שבסידור, וכיו"ב, ולכן, גם אודותם אמור ענין זה - שהקב"ה נמצא בחדרם
- 32 ועומד על יד מטתם כדי לראות כיצד תהי' הנהגתם בפועל.
- 33 ואדרבה: מאחר שמדובר גם אודות קטנים, הרי בהכרח לומר שתיבת "הקב"ה", "ה'", וכיו"ב ("דער
- 34 אויבערשטער" - ב"זשארגאן", וכיו"ב בשאר שפות) - קאי על עצמותו ומהותו, כי הרי לקטנים אין
- 35 ידיעה כלל אודות ספירות וכו', ולכן, מודגש אצלם ביותר כללות הענין ד"אליו ולא למדותיו" - עצמותו
- 36 ומהותו. ועד"ה המבואר בתו"א (יד, ב) ש"המאור הוא בהתגלות, ולכן אפילו תינוקות יודעים שיש שם
- 37 אלוהה מצוי כו'".
- 38 ומזה מובן, שכאשר יהודי מתעורר משנתו בכל יום, כולל בשבת ר"ח בבוקר - עליו לדעת ש"עצמות
- 39 ומהות" נמצא בחדרו על יד מטתו, ומביט עליו לראות כיצד תהי' הנהגתו בקומו משנתו!
- 40 ולכן, כאשר יהודי בא וטוען שרצונו לראות ענין של נס - אומרים לו: "פרא אדם"! אין לך נס גדול
- 41 מזה שהקב"ה בכבודו ובעצמו נמצא בחדרך על יד מטתך, ומביט לראות כיצד תהי' הנהגתך!!

דהנה, כאו"א מישראל הוא "מאמין בן מאמין" שהקב"ה ברא את כל העולמות כולם, כמ"ש "בראשית
ברא אלקים את השמים ואת הארץ", וא"כ, כאשר מתבונן בזה שהקב"ה מניח את כל העולמות, עליונים
ותחתונים, גן עדן התחתון וגן עדן העליון וכו', גדולים בינונים וקטנים, ואין לו כביכול מה לעשות
מלבד לבוא לחדרו ולעמוד על יד מטתו, ולראות כיצד תהי' הנהגתו בפועל - הרי הוא מבין שזהו "נס"
הכי גדול!

ובפשטות: ענין זה (שהקב"ה יניח את כל הענינים ויבוא לחדרו להביט עליו) הוא דבר שאינו מובן
בשכל כלל - היפך השכל לגמרי, ולא רק היפך שכל האנושי, אלא אפילו היפך השכל דבהמה! ולכן,
בהכרח לומר שזהו ענין של "נס"!

ואע"פ שזהו ענין החוזר ונשנה בכל יום ויום - הרי בכל פעם מודגש גודל החידוש שבדבר, בדוגמת
ענין ה"נס". ומובן, שאפילו ה"פרא אדם" הגדול ביותר לא ידרוש לאמר שרצונו לראות נסים, מאחר
שאינו מסתפק ב"נס" גדול זה!

ועד"ז מובן בנוגע לתורת הבעש"ט הנ"ל:

היות שכאו"א מישראל מאמין שהקב"ה בורא ומנהיג את העולם כולו, הנה מאחר שהקב"ה בכבודו
ובעצמו מתעסק להראות לו מאורע מסויים כדי שילמד מזה הוראה בעבודתו - הרי זה גופא ענין של
"נס".

וכמובן, שכל זה אמור גם כאשר מדובר אודות ענין שכבר ראה לפנ"ז - ע"ד האמור לעיל בנוגע
לאופן העבודה בהתחלת כל יום ויום, שעצם העובדה שהקב"ה נצב עליו כו' הרי זה ענין של "נס",
למרות שהדבר חוזר ונשנה מידי יום ביומו.

ד. בנוגע לענינו:

כאשר נמצאים בהתוועדות דשבת ר"ח, ודורשים שהדברים הנאמרים בהתוועדות יבואו לידי מעשה
בפועל (ולא להסתפק בזה שמוחל על כבודו ונדחק לשמוע את הדברים הנאמרים בהתוועדות) - יתכן
שמישהו יחשוב: מהו ה"רעש" שעושים משבת ר"ח, הרי אין זו הפעם הראשונה שישנו שבת ר"ח -
לפני כמה חדשים הי' כבר שבת ר"ח, וכן יהי' לאחר כמה חדשים?!

דהנה, הקביעות דר"ח בימי השבוע היא באופן שכאשר ר"ח ניסן חל ביום חמישי, יחול ר"ח אייר
ביום שלאח"ז - ביום ששי, ומאחר שר"ח אייר הוא ב' ימים - הרי זה יום הששי ויום השבת. ור"ח
שלאח"ז (סיון) יחול ביום שלאח"ז (ביום א'), וכן הלאה.

ועפ"ז נמצא שמדי כמה חדשים מוכרח להיות שר"ח יחול ביום השבת - כי הסדר הוא שכל ר"ח
חל למחרת היום שבו חל ר"ח הקודם.

ולא צריכים לחכות ששה חדשים עד שר"ח יחול ביום השבת (ע"פ סדר הנ"ל) - כי ישנם כמה חדשים
שר"ח שלהם הוא ב' ימים [כמובא בסידור אדמו"ר הזקן (אע"פ שלא ברור אם ענין זה נכתב ע"י אדמו"ר
הזקן עצמו) פרטי הדברים: ישנם חדשים שר"ח שלהם הוא לעולם יום אחד בלבד (לאחרי החדשים
החסרים לעולם), וישנם חדשים שר"ח שלהם הוא לעולם ב' ימים (לאחרי החדשים המלאים לעולם),
וישנם חדשים (כסלו וטבת) שר"ח שלהם משתנה מיום אחד לב' ימים (בהתאם לחילוק שבין חשון
וכסלו, שלפעמים מלאים ולפעמים חסרים)], וא"כ, הר"ח שלאח"ז יחול לאחר ב' ימים מיום שחל ר"ח
הקודם (ר"ח אייר ביום ו' (וביום השבת), ור"ח סיון - ביום א'). ועפ"ז נמצא שבמשך כל תקופה שהיא
פחותה משהה חדשים, מוכרח להיות שבת ר"ח.

וא"כ, טוען הוא, מדוע עושים "רעש" מיוחד משבת ר"ח - הרי אין זה דבר חדש כלל, כי כך הי'
לפני כמה חדשים, וכך יהי' לאחר כמה חדשים?!

ולכן, מספיק שיעבוד עבודתו באופן רגיל, ללא ענין של חידוש!

- 1 ובפרט שכבר למד חסידות במשך כמה שנים, ושמע ריבוי שיחות מנשיא דורנו - ובשעת מעשה
- 2 (עכ"פ) הקשיב לדברים, ולכן, בהכרח לומר שהדברים פעלו פעולתם בנוגע לפועל, ובאופן דפעולה
- 3 נצחית, כי קדושה לא זזה ממקומה.
- 4 וכמובן, שגם כאשר נמצא במעמד ומצב דראשו מונח ב"ערדליים", ואפילו ב"שטיח" - הרי בודאי
- 5 שאינו בדרגא ד"מתנגד", השאלה היא רק - עד כמה הוא "חסיד" ו"מקושר" וכו'.
- 6 וא"כ, לאחר שכבר למד חסידות ושמע שיחות מנשיא דורנו וכו' - מהו ה"רעש" שיש ללמוד הוראה
- 7 מיוחדת מהקביעות דשבת ר"ח אייר בשנת תשמ"ב?!
- 8 הנה על זה אומרים לו - שזהו היפך תורת הבעש"ט הנ"ל, כי ע"פ תורת הבעש"ט צריכים ללמוד
- 9 הוראה מכל דבר שרואים או שומעים, גם כאשר מדובר אודות ענין שכבר ראה או שמע לפניו, ועאכו"כ
- 10 שכן הוא בנוגע לעניני התורה, ובענינו - שבת ור"ח.
- 11 וכאשר טוען שזהו ענין של רמז ודרוש כו' - אומרים לו שזהו דין מפורש בשו"ע, בנוגע להפטרה
- 12 דשבת ר"ח:
- 13 בכל שבת ר"ח מפטירין הפטרה מיוחדת הקשורה עם הענין דשבת ר"ח - ללא חילוק איזה פרשה
- 14 קורין בתורה באותה שבת. זאת אומרת: אע"פ שההפטרה באה בתור המשך וסיום לקריאת התורה (שזהו
- 15 הפירוש דתיבת "הפטרה"), אין כל חילוק איזה פרשה קראו בתורה בשבת זו, ולעולם מפטירין בהפטרה
- 16 דשבת ר"ח. ובהפטרה דשבת ר"ח - "השמים כסאי" - מודגש הענין ד"שבת בשבתו" ו"חודש בחדשו"
- 17 ("והי' מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו גו'") - שבת ור"ח.
- 18 וגודל ההדגשה שבכללות ענין ההפטרה, מובן, מזה שמברכים על ההפטרה כמה ברכות (הן לפני
- 19 והן לאחר), וכאמור, שבהפטרת שבת ר"ח מודגש כללות הענין דשבת ור"ח.
- 20 ומזה מובן, שבכל שבת ר"ח ישנה הדגשה מיוחדת שצריכים ללמוד מחדש את ההוראות הקשורות
- 21 עם שבת ר"ח בהתאם לגודל הדגשת ענין זה בהפטרה, הן אצל זה שאומר את ההפטרה, והן אצל
- 22 השומעים, היינו, שצריכים "לחיות" מחדש את כל ההוראות דענינים אלו, וכידוע הפתגם שאין להסתפק
- 23 בשמיעה סתם, אלא צריכים "דערהערן" את הדברים ששומעים.
- 24 ה. ההוראה מכללות ענין השבת, וכללות הענין דראש חודש:
- 25 בכללות עבודת האדם ישנם ב' אופני עבודה: (א) "תמידים כסדרם" - עבודה מסודרת ורגילה, (ב)
- 26 עבודה באופן של חידוש ודילוג, "חטוף ואכול חטוף ושתי".
- 27 וזהו החילוק הכללי שבין העבודה דחודש תשרי - עבודה באופן ד"תמידים כסדרם", לבין עבודה
- 28 דחודש ניסן - עבודה באופן של דילוג.
- 29 וזהו גם החילוק שבין שבת לראש חודש:
- 30 "שבת" קשור עם ימי השבוע, היינו, שלאחרי ששת ימי השבוע (שכל אחד מהם הוא יום בן כ"ד
- 31 שעות) בא יום השבת. וכללות ימי השבוע קשורים עם מהלך השמש, המאירה בעולם ללא שינויים בין
- 32 יום אחד למשנהו, ובעבודת האדם - הרי זה מורה על העבודה באופן ד"תמידים כסדרם".
- 33 ו"ראש חודש" קשור עם ימי החודש, שהם קשורים עם מהלך הלבנה, ומאחר שבאור הלבנה ישנם
- 34 שינויים מיום ליום, כי בחצי הראשון של החודש הולך וגדל אור הלבנה, ובחצי השני של החודש הולך
- 35 ופוחת אור הלבנה, ועד שכללות הענין ד"ראש חודש" קשור עם התחדשות ומולד הלבנה (לאחרי שבסיום
- 36 החודש נתעלם אור הלבנה לגמרי) - מובן, שבעבודת האדם הרי זה מורה על עבודה באופן של חידוש
- 37 ודילוג, עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה.
- 38 [ובפרטיות יותר - ישנם ב' אופני עבודה הנ"ל בכל יום ויום].

ו. דרך אגב:

ישנם כאלו ש"תואנה הם מבקשים", ושואלים: כיצד אפשר לומר שענין ה"שמש" מורה על עבודה מסודרת ללא שינויים ("תמידים כסדרם") - ענין זה היו יכולים לומר באותם זמנים שעדיין לא ידעו שגם בשמש ישנם שינויים, אבל לאחר התפתחות המדע בשנים האחרונות, נתגלה שגם בשמש ישנם שינויים, וא"כ, איך אפשר לומר שענין השמש מורה על עבודה ללא שינויים והתחדשות?!

והביאור בזה - בפשטות:

מה שיש שינויים בשמש - אין זה דבר שנתחדש מצד התפתחות המדע בשנים האחרונות כי ענין זה הי' ידוע גם מקודם לכן, ו"אין כל חדש תחת השמש", אלא שכאן מדובר אודות תפקידה העיקרי של השמש - שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב "ויתן אותם אלקים ברקיע השמים להאיר על הארץ", ובזה אין שינויים בין יום אחד למשנהו.

זאת אומרת: השינויים שישנם בשמש אינם שייכים לעיקר ענינה - "להאיר על הארץ", אלא לענינים הטפלים שבה (ענין החום, וכיו"ב), ואילו בנוגע לעיקר ענינה - "להאיר על הארץ" - אין בה שינויים.

ואע"פ שבהכרח לומר שגם השינויים שבענינים הטפלים שבשמש שייכים לענינה העיקרי, כי אין שום דבר שהוא במקרה ח"ו - הרי המדובר כאן הוא בנוגע לתוצאות הבאות מאור השמש (זריחת ושקיעת השמש) ביחס לעבודת האדם, ולדוגמא: זמן ק"ש ותפלה, התלוי בזריחת ושקיעת השמש, שעפ"ז נקבעים השעות הזמניות בנוגע לזמן ק"ש ותפלה, ובזה אין שינויים כלל.

ועד"ז מובן בנוגע לשאלה הב' ששואלים הנ"ל:

כיצד אפשר לומר שב"ירח" ישנם שינויים, ולכן הרי זה מורה על עבודה באופן של חידוש כו' - הרי ב"ירח" עצמו אין כל שינוי כלל במשך כל ימי החודש, שהרי במשך כל ימי החודש מקבלת הלבנה את אורה מהשמש באופן מלא?!

הנה על זה אומרים לו: "שוטה שכמותך"! - הרי כאן מדובר אודות התפקיד העיקרי של ה"ירח", "להאיר על הארץ", שבזה ישנם שינויים מיום ליום, היינו, שאור הלבנה דיום זה אינו דומה למשנהו, ואדרבה: הסדר דהארת הלבנה הוא באופן של שינויים, ועד שכללות הענין דר"ח מתבטא בחידוש ומולד הלבנה, לאחר שבערב ר"ח לא ראו כלל את אור הלבנה.

זאת אומרת: הן אמת שבלבנה עצמה אין שינויים בנוגע לקבלת אורה העצמי מהשמש, הרי עיקר ענינה של הלבנה - "להאיר על הארץ" (שענין זה נאמר הן על השמש והן על הלבנה), ובזה ישנם שינויים, ולכן, הרי זה מורה על עבודה באופן של חידוש כו'.

אבל עדיין אפשר לשאול:

מאחר שענינה העיקרי של הלבנה הוא - "להאיר על הארץ", א"כ, מדוע פותח והולך אור הלבנה בחצי השני של החודש, ועד שבערב ר"ח אין הלבנה מאירה על הארץ כלל - לכאורה, כאשר הלבנה אינה מאירה על הארץ, איננה ממלאת תפקידה שניתן לה ע"י הקב"ה?!

והביאור בזה:

כללות תפקידה של הלבנה ("לשמש את קונה") - "להאיר על הארץ", מתבטא בב' פרטים: (א) אור הלבנה כפשוטו, שע"ז יכולים ללמוד תורה בלילה - לאור הלבנה, ועד"ז בנוגע לשאר ענינים הקשורים עם אור הלבנה כפשוטו, (ב) "להאיר על הארץ" במובן רוחני - הוראה בעבודת ה' הנלמדת מאופן אור הלבנה (כדלקמן).

וההוראה היא - הן מאופן הארת הלבנה בחצי השני של החודש, שאז פותח והולך אור הלבנה, והן מאופן הארת הלבנה בחצי הראשון של החודש, שאז הולך וגדל אור הלבנה:

ההוראה הנלמדת מאופן הארת הלבנה בחצי הב' של החודש, היא - שגם לאחר שעבודתו היתה באופן של שלימות, בדוגמת הענין ד"קיימא סיהרא באשלמותא" (ועד שטופחים לו על שכמו, ואומרים

- 1 לו "ישר-כח", וכיו"ב), אין לו להסתפק בזה, כי בראותו שאור הלבנה שבעולם פוחת והולך, עליו
- 2 להוסיף בעבודתו בכל עניני אור וקדושה, כדי למלא את החסרון שבאור הלבנה בעולם.
- 3 וההוראה הנלמדת מאופן הארת הלבנה בחצי הא' של החודש, היא - כמובן בפשטות: כללות העבודה
- 4 צריכה להיות באופן ד"מעלין בקודש",
- 5 בדוגמת אופן הארת הלבנה בחצי הא' של החודש, שמיום ליום הולך וגדל אור הלבנה.
- 6 ז. ע"פ האמור לעיל, מובן, שכללות ההוראה דיום השבת היא - העבודה באופן ד"תמידים כסדרם",
- 7 בדוגמת אור השמש שהוא באופן בלתי משתנה, "לא ישבותו".
- 8 ואע"פ שגם ביום השבת ישנו הענין ד"מוספים כהלכתם" - הרי זה קשור עם כללות העבודה
- 9 ד"תמידים כסדרם", ואין זה באופן של התחדשות.
- 10 וההוראה מכללות הענין דר"ח היא - העבודה באופן של חידוש ודילוג, בדוגמת החידוש שבאור
- 11 הלבנה מידי חודש בחדשו.
- 12 וכללות ענין החידוש ("מוספים") דר"ח מתבטא בזה שהעבודה דר"ח קשורה עם כללות הענין
- 13 דעובדין דחול - דהנה, אע"פ שר"ח אינו נקרא "יום המעשה", הרי בנוגע לפועל נתקבל ענין זה רק אצל
- 14 נשים, היינו, שהנשים קבלו על עצמן שלא לעשות מלאכות מסוימות בר"ח, אבל בנוגע לאנשים - הרי
- 15 גם בר"ח עוסקים הם בעובדין דחול כשאר ימי המעשה. ובזה מתבטא גודל החידוש שבעבודת ר"ח -
- 16 בהיותו קשור עם העבודה בעניני חול.
- 17 והנה, אע"פ שגם כללות הענין דר"ח (הקשור עם מהלך הלבנה) הוא באופן ד"לא ישבותו", כי מידי
- 18 חודש בחדשו ישנו "ראש חודש" - הרי מובן בפשטות שבכללות ענין החידוש ישנם כמה וכמה דרגות,
- 19 זו למעלה מזו.
- 20 וע"ד הידוע שגם בענין הנסים ישנם חילוקי דרגות, ועד שישנו "נס בתוך נס" - היינו, אין הכוונה
- 21 שרק הענין הב' הוא ענין של "נס", ואילו הענין הא' אינו ענין של "נס", אלא הלשון "נס בתוך נס"
- 22 מגלה שגם הענין הא' הוא ענין של "נס", ונוסף לזה ישנו "נס" בדרגה נעלית יותר - "נס בתוך נס".
- 23 ח. והנה, לאחר הלימוד והתבוננות בענינים האמורים לעיל (הן בנוגע להוראה דיום השבת, והן
- 24 בנוגע להוראה דר"ח), צריכים לדעת שאין להסתפק בלימוד והתבוננות בלבד, אלא "המעשה הוא
- 25 העיקר".
- 26 וכידוע פתגם המגיד (שהובא בהתוועדויות הקודמות) בנוגע לאריכות הזמן בהתבוננות בכוונות
- 27 התפלה כו', שאין להסתפק במחשבה והתבוננות בלבד, אלא צריכים להשיג את ה"סחורה" בפועל.
- 28 ועד"ז בנוגע לעניננו - שאין להסתפק בלימוד ההוראה דלעיל, אלא הדברים צריכים לבוא במעשה
- 29 בפועל, בדוגמת השגת ה"סחורה" במשל הנ"ל.
- 30 וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - שצריכים לפרוק את המטען כו' ("פאנאנדערפאקן די
- 31 פעקלאך"), ולאחרי שמפרקים את המטען עושים בזה "מסחר", וע"י ה"מסחר" נוסף "ריוח" בכללות
- 32 העבודה דלימוד התורה וקיום המצוות.
- 33 ועי"ז - נוסף גם "ריוח" בנוגע לענינים גשמיים כפשוטם - בני חיי ומזוני, ובכולם - באופן דריוחא.
- 34 ועי"ז נפעל ענין ה"ריוח" בנוגע לכל העולם כולו - כפס"ד הרמב"ם שע"י ההוספה בעבודת האדם
- 35 נפעל ענין של "תשועה והצלה" לכל העולם כולו, ועאכו"כ - "תשועה והצלה" עבור "שכינתא בגלותא".
- 36 ובפשטות - גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו "נאו", במהרה בימינו ממש, בעגלא דידן.

- ט. נוסף על האמור לעיל אודות ההוראה הנלמדת מיום השבת (עבודה באופן ד"תמידים כסדרם) ¹
וההוראה הנלמדת מר"ח (עבודה באופן של חידוש) - צריכה להיות הוראה נוספת הנלמדת מהקביעות ²
דר"ח ביום השבת, היינו, צירוף וחיבור ב' הענינים דשבת ור"ח גם יחד. ³
הביאור בעילוי שר"ח פועל ביום השבת - ובהקדים: ⁴
נתבאר לעיל שכללות הענין דיום השבת מורה על העבודה באופן ד"תמידים כסדרם". ⁵
דהנה, אע"פ שביום השבת ישנו עילוי מיוחד לגבי כללות העבודה דימי החול, וכמבואר במדרז"ל ⁶
שהחביבות דשבת (יום השביעי - "כל השביעין חביבין") לגבי ששת ימי השבוע היא בדוגמת החביבות ⁷
דבנ"י לגבי אה"ע, שעז"נ "אתה בחרתנו מכל העמים", ומזה מובן גודל העילוי שבעבודת יום השבת, ⁸
וכמבואר בכ"מ שנוסף על כללות הענין ד"שבת מקדשא וקיימא" - מוסיפים בנ"י ע"י עבודתם באופן ⁹
נעלה יותר, שזהו כללות הענין ד"לעשות את השבת", וקראת לשבת עונג", וכמרז"ל "כל המענג את ¹⁰
השבת", שכל זה מורה על ההוספה שבנ"י מוסיפים בענין השבת, ¹¹
אעפ"כ, הרי כללות העבודה דיום השבת נכללת באופן העבודה ד"תמידים כסדרם" - למרות העילוי ¹²
שבעבודת יום השבת לגבי העבודה דששת ימי השבוע. ¹³
דהנה, הציווי ד"מעלין בקודש" אמור לא רק לגבי העבודה דיום השבת ביחס לעבודה דימי החול, ¹⁴
אלא בימי החול גופא צריכה להיות כללות העבודה באופן ד"מעלין בקודש". ¹⁵
[ובימי החול גופא - הרי הציווי ד"מעלין בקודש" הוא בכל פרטי העבודה, היינו, לא רק בנוגע ¹⁶
לענינים הקשורים באופן ישיר עם לימוד התורה וקיום המצוות ממש, שהרי הענין ד"מעלין בקודש" ¹⁷
מובא גם בנוגע לאופן הכנסת הטלית והתפילין בכיס שלהם, שאין זה ענין של מצוה, אלא "מנהג" ¹⁸
בעלמא. ¹⁹
ועד"ז מובן שהציווי ד"מעלין בקודש" אמור גם בנוגע לעניני הרשות - כי ההתעסקות בעניני הרשות ²⁰
היא באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו", ולכן, גם בענינים אלו ישנו הציווי ²¹
ד"מעלין בקודש". ²²
ומזה מובן שגם העילוי ("מעלין בקודש") דעבודת יום השבת לגבי כללות העבודה דימי החול - ²³
הוא עדיין לפי ערך ובהתאם לכללות העבודה דימי החול, ולכן, כללות העבודה דיום השבת נכללת ²⁴
באופן העבודה ד"תמידים כסדרם", היינו, שעבודה זו אינה באופן של חידוש. ²⁵
ועפ"ז מובנת ההוראה הנלמדת מהקביעות דר"ח ביום השבת (שבת ור"ח ביחד) - שצריכים להכניס ²⁶
ענין של חידוש (ר"ח) בכללות העבודה ד"תמידים כסדרם" (עבודת יום השבת), היינו, שר"ח פועל עילוי ²⁷
בכללות העבודה דשבת. ²⁸
זאת אומרת: יהודי אינו יכול להסתפק בהוספה ועילוי ("מעלין בקודש") סתם, בהתאם לכללות ²⁹
העבודה באופן של "תמידים כסדרם" - אלא הוא צריך להכניס בזה ענין של חידוש, היינו, שה"מעלין ³⁰
בקודש" יהי' באופן של חידוש, ועילוי שלא בערך, דילוג למעלה ממדידה והגבלה. ³¹
י. ישנם הטוענים שזהו ענין של "פשט"ל" ורמז וכיו"ב - הרי הדבר מפורש באמירת ק"ש (בכל יום): ³²
"ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" - הם (בכללות) ב' אופני עבודה: "בכל ³³
לבבך", "ובכל נפשך" - עבודה שבמדידה והגבלה, "ובכל מאדך" - עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה. ³⁴
ומובן בפשטות שאין הכוונה לומר שישנם זמנים שבהם עבודתו היא "בכל לבבך ובכל נפשך", וישנם ³⁵
זמנים שבהם עבודתו היא "בכל מאדך" - דא"כ, היו צריכים לחלק את אמירת פסוק הנ"ל לזמנים נפרדים, ³⁶
ומאחר שבכל פעם שאומרים ק"ש, כולל ק"ש קטנה, וכן ק"ש שעהמ"ט אומרים "בכל לבבך ובכל נפשך" ³⁷
ובכל מאדך", מובן, שכללות העבודה צריכה להיות בכל אופנים הנ"ל ("בכל לבבך ובכל נפשך ובכל ³⁸
מאדך") גם יחד. ³⁹

- 1 ומזה מוכן, שהעבודה ד"כל מאדך" צריכה לחדור גם בעבודה ד"כל לבכך ובכל נפשך", ע"ד
- 2 האמור לעיל שצריכים להכניס חידוש (דילוג שלמעלה ממדידה והגבלה) בכללות העבודה ד"תמידים
- 3 כסדרם".
- 4 יא. עד"ז ישנו העילוי ששבת פועל בר"ח. והביאור בזה:
- 5 כאשר מדברים אודות ההוראה דר"ח, היינו, עבודה באופן של חידוש ודילוג שלמעלה ממדידה
- 6 והגבלה - הרי יתכן שהאדם יצא לגמרי מההגבלות דהשו"ע כו', ועל זה באה ההוראה הנלמדת מהצירוף
- 7 דשבת ור"ח, שביחד עם העבודה שלמעלה ממדידה והגבלה (ר"ח) נוגע הדיוק בכל הפרטים המבוארים
- 8 בשו"ע (מדידה והגבלה), היינו, שעבודתו היא באופן "שלא שינה", בדוגמת כללות העבודה ד"תמידים
- 9 כסדרם" (עבודת יום השבת).
- 10 ועד"מ מ"ש בנוגע לעבודתו של אהרן בהדלקת נרות המנורה - "מגיד שבחו של אהרן שלא שינה":
- 11 הדלקת המנורה ע"י אהרן הכהן היתה באופן נעלה ביותר - "בהעלותך את הנרות", היינו, לא רק
- 12 הדלקה סתם, אלא באופן ד"בהעלותך את הנרות", ובאופן ד"אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות".
- 13 ומוכן בפשטות שכאשר אהרן הכהן הדליק את המנורה, ידע וכיוון את כל הכוונות הנעלות הקשורות
- 14 עם הדלקת המנורה.
- 15 וביחד עם זה מדגישים ש"שבחו של אהרן" מתבטא בזה "שלא שינה", היינו, למרות שידע והרגיש
- 16 את גודל העילוי שבעבודה זו (עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה), הרי עבודתו בפועל היתה באופן "שלא
- 17 שינה" מאומה מהדיוק בכל הפרטים בהדלקת המנורה בפועל (בהתאם להמבואר בשו"ע - כפי שהי'
- 18 בזמנו של אהרן).
- 19 ועד"ז מוכן בנוגע לענינו - שביחד עם זה שדורשים ממנו עבודה באופן של חידוש ודילוג למעלה
- 20 ממדידה והגבלה, נוגע ביותר הדיוק בכל פרטי העבודה בפועל ממש - "תמידים כסדרם".
- 21 יב. דוגמא פשוטה לדבר:
- 22 דובר לעיל (ס"ג) שכאשר יהודי מתעורר משנתו בכל בוקר, עליו להתבונן שמלך מלכי המלכים
- 23 הקב"ה נצב עליו ורואה את כל מעשיו כו'. ונתבאר שעצם העובדה שהקב"ה מניח את כל עניניו ובא
- 24 להביט על הנהגתו של יהודי זה - הרי זה "נס" הכי גדול, כנ"ל בארוכה.
- 25 והנה, כדי שיוכל להתבונן כראוי בגדולתו של הקב"ה הנצב עליו ורואה את מעשיו כו' - עליו ללמוד
- 26 חסידות, שעי"ז נפעל הענין ד"דע את אלקי אביך", באופן של ידיעה והשגה כו', ובפרט ע"פ המבואר
- 27 בתניא (פ"ג) שענין הדעת מורה על "התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו . . ויתקע מחשבתו בחוץ
- 28 בגדולת אין סוף ב"ה", ולכן "הדעת הוא קיום המדות וחיותן, והוא כולל . . אהבה וענפי' ויראה וענפי'",
- 29 שהם שורש כל רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת, כמבואר בהמשך הדברים בתניא (פ"ד).
- 30 וא"כ, יכול יהודי לחשוב שכאשר תובעים ממנו להתבונן בגדולתו של הקב"ה הנצב עליו כו', הנה
- 31 מיד בקומו משנתו (קודם נט"י כו') יתיישב ללמוד מאמר חסידות!
- 32 דהנה, מאחר שרצונו להתקשר להקב"ה, מוכרח הוא ללמוד תורה, כי אין דרך אחרת להתקשר
- 33 להקב"ה מלבד ע"י לימוד התורה, שהרי אמרו חז"ל שע"י לימוד התורה "אותי אתם לוקחים".
- 34 ובפרט בידעו גודל העילוי שבלימוד החסידות, סתים דאורייתא - שע"ז מתקשרת בחי' סתים
- 35 שבנשמתו עם בחי' סתים דקוב"ה, שזהו ענין שלמעלה ממדידה והגבלה לגמרי!
- 36 הנה על זה אומרים לו - שלמרות גודל העילוי שבלימוד החסידות (שזהו ענין שלמעלה ממדידה
- 37 והגבלה כו'), הרי עבודתו בענין זה צריכה להיות באופן "שלא שינה" מאומה מפרטי הענינים המבוארים
- 38 בשו"ע (עבודה באופן ד"תמידים כסדרם"), ולכן, לכל לראש עליו לומר "מודה אני", ליטול ידיו, ולומר
- 39 י"ח ברכות השחר, ולאח"ז - לומר "ברכת התורה", וללמוד ענין בתושב"כ, ולאח"ז ללמוד ענין
- 40 בתושב"ע"פ - בנגלה דתורה, ורק לאח"ז יכול להתיישב ללמוד חסידות!

ובדוגמת האמור לעיל שגם כאשר עבודתו היא באופן של חידוש ודילוג למעלה ממדידה והגבלה (בהתאם להוראה דר"ח) - הרי עבודתו בנוגע לפועל צריכה להיות באופן "שלא שינה" מהדיוק בכל הפרטים המבוארים בשו"ע - "תמידים כסדרם" (בהתאם להוראה דיום השבת).

יג. ומובן, שכל האמור לעיל שייך לכל אחד ואחת מישראל - כמדובר כמ"פ שהיות שגם הנשים חייבות במצוות דיחוד ה' ואהבתו כו', מובן, שהן חייבות בלימוד החסידות, כי עי"ז נפעל הענין ד'דע את אלקי אביך גו'".

וענין זה מפורש ברמב"ם (סוף הל' תשובה):

"כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ, אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרכה דעתן ויתחכמו . . עד ששיגוהו וידעוהו ויעבדוהו מאהבה", ועד לעבודה מאהבה באופן נעלה ביותר - "עד שישגה בה תמיד".

וכפי שממשיך שם ש"על פי הדעה תהי' האהבה . . לפיכך צריך האדם ליחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את קונו כו'".

ומזה מובן שגם הנשים חייבות בכל הנ"ל - כי גם הן יכולות להגיע לאופן העבודה מאהבה.

יד. ויה"ר שהדיבור בכל הענינים האמורים יבוא לידי מעשה בפועל ממש.

ובקרוב ממש - לא נצטרך עוד להגיע לידי התבוננות שכלית כדי להשיג את גדלותו של הקב"ה, כי יקויים היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

וכל זה נפעל באופן של "אחישה" - עי"ז שבנ"י מוסיפים בעבודתם, ובפרט ע"י עבודה שהיא באופן של דילוג, כי מאחר שרוצים לפעול את כללות ענין הגאולה באופן ד"מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות", מובן, שגם העבודה צריכה להיות מעין ובדוגמת ענין זה.

וכאמור - שבקרוב ממש זוכים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

* * *

טו. האמור לעיל אודות ההוראה הנלמדת משבת ר"ח (צירוף ב' הענינים ביחד) - הרי זה ענין השייך בכל שבת ר"ח.

ונוסף לזה - ישנה הוראה מיוחדת הנלמדת מתוכן ענינו של חודש זה - חודש אייר.

וגם: שבת ר"ח אייר יכולה להיות בכמה אופנים בנוגע לקריאת התורה שבשבת זו, ומזה מובן שישנה הוראה מיוחדת מפרשת השבוע שקורין בשבת ר"ח אייר בשנה זו.

ובפרשת השבוע גופא - ישנם ריבוי הוראות (בהתאם לריבוי הענינים שבפרשה), ובפרט בשבת זו שקורין בה ב' פרשיות ביחד. ולכן, כאשר יש ריבוי זמן ושכל - צריכים ללמוד הוראה מכל ענין פרטי שבפרשת השבוע.

ולכל הפחות - בהכרח ללמוד הוראה כללית מתוכן הפרשה, כפי שזה מתבטא בשם הפרשה, כידוע ש"שמו אשר יקראו לו בלה"ק" מורה על תוכן הדבר.

ועד"ז בענינו - לימוד הוראה משמות ב' הפרשיות שקורין בשבת זו, כדלקמן.

טז. הביאור בנוגע להוראה המיוחדת דחודש זה - חודש אייר:

נתבאר בהתוועדות הקודמת (שיחת ש"פ שמיני סי"ג) ש"אייר" ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל, שהם ד' רגלי המרכבה.

וענינו בעבודת האדם - להיות בבחי' "מרכבה" לרצון העליון, ע"ד מארז"ל "האבות הן הן המרכבה".

אבל עדיין יכול לבוא משהו ולטעון, שהאמור לעיל אודות הר"ת ד"אייר" הוא ענין המבואר בספרי קבלה (מאו"א א, פד), ומובא גם בנגלה דתורה - ב"בית שמואל" (אהע"ז סקכ"ו ס"כ), ולכן הוא טוען, שענין זה אינו שייך אליו, מאחר שלע"ע אינו שייך עדיין ללימוד ענינים אלו.

- 1 ועל זה אומרים לו - שענין זה מוכן גם כאשר מתבוננים אודות כללות העבודה דחודש אייר -
- 2 בפשטות הענינים, כדלקמן.
- 3 יז. והביאור בזה:
- 4 דובר כמ"פ שיחודו של חודש אייר לגבי שאר חדשי השנה, מתבטא בזה שעבודת כל ימי החודש
- 5 היא עבודה שוה - העבודה דספה"ע.
- 6 דהנה, בכל חדשי השנה ישנם חילוקים בין העבודה דיום אחד למשנהו, שהרי "כל יומא ויומא עביד
- 7 עבדתי". ולדוגמא - בחודש ניסן: העבודה דליל א' דפסח אינה דומה לעבודת היום; העבודה דשביעי
- 8 של פסח אינה דומה לעבודה דאחרון של פסח; ועאכו"כ שהעבודה דחול המועד אינה דומה לעבודה
- 9 דיו"ט, ועד"ז ישנו חילוק כללי בין כללות העבודה דימי הפסח לעבודת הימים שלפנ"ז (החל מר"ח
- 10 ניסן), שאז אין אומרים תחנון, ואומרים את קרבנות הנשיאים כו'.
- 11 ואע"פ שבהכרח לומר שישנו צד השוה בעבודת כל ימי חודש ניסן, ומשום זה נקראים כל ימי החודש
- 12 בשם "ימי חודש ניסן", היינו, שכאשר מדברים אודות כל יום שבחודש זה, מדגישים ואומרים שזהו יום
- 13 בחודש ניסן - הרי הצד השוה שבכל ימי חודש ניסן מתבטא רק בנוגע לאופן העבודה דימים אלו, היינו,
- 14 שעבודת ימי חודש ניסן היא באופן ד"נסי נסים", אבל בעבודה עצמה ישנם כמה וכמה חילוקים, כאמור
- 15 לעיל.
- 16 ועד"ז מוכן בנוגע לעבודת ימי חודש תשרי, ושאר חדשי השנה (מלבד חודש אייר) - שבהם ישנם
- 17 חילוקים בין עבודת יום אחד למשנהו.
- 18 וזהו יחודו של חודש אייר לגבי שאר חדשי השנה - שעצם העבודה דכל ימי החודש (לא רק אופן
- 19 העבודה) היא בשוה, שזוהי העבודה דספה"ע.
- 20 והנה, מאחר שעבודת כל ימי חודש אייר היא בשוה - הרי זה בדוגמת ענין ה"מרכבה", שתוכנה -
- 21 העדר הציור (עבודה באופן של התחלקות כו'), אלא ביטול אל הרוכב בלבד.
- 22 ונוסף לזה - ענין ה"מרכבה" מודגש גם בעצם העבודה דספה"ע (שזוהי העבודה דכל ימי חודש
- 23 אייר): המצוה דספה"ע מתבטאת בספירת הימים (הזמן) בלבד, זאת אומרת, גם כאשר מקיים את המצוה
- 24 דספה"ע במעשה בפועל בלבד, ללא כל כוונות מיוחדות (מלבד הכוונה הפשוטה דספירת הימים - שזוהי
- 25 עצם המצוה), וללא חיות ורגש כו', הרי הוא יוצא (בדיעבד עכ"פ) י"ח קיום מצות ספה"ע.
- 26 וענין זה מתבטא גם בתוכן ענין ה"מרכבה" - העדר ענין הציור, אלא ביטול אל הרוכב בלבד,
- 27 ובפשטות - מעשה בפועל.
- 28 ועפ"ז מובנת ההוראה המיוחדת משבת ר"ח אייר - שכללות העבודה דשבת ר"ח [חיבור ב' הענינים
- 29 דשבת (עבודה באופן ד"תמידים כסדרם") עם ר"ח (עבודה באופן של חידוש ודילוג)] צריכה להיות
- 30 באופן ד"מרכבה", מאחר שזהו כללות ענינו של חודש אייר.
- 31 יח. הביאור בנוגע להוראה המיוחדת הנלמדת משמות הפרשיות שקורין בשבת ר"ח אייר בקביעות
- 32 שנה זו:
- 33 "תזריע" - מורה על ענין הזריעה. והנה, תכלית ענין הזריעה הוא - כדי שתהי' הצמיחה בריבוי מופלג,
- 34 ובלשון חז"ל "אדם זורע סאה להכניס כמה כורין" - בריבוי מופלג לגבי כמות הזרעים שנזרעו בארץ
- 35 (כי כדי שתצמח אותה כמות שזרע, לא הי' צריך לזרוע כלל).
- 36 והנה, כללות הענין דירידת הנשמה למטה הוא בדוגמת ענין הזריעה - כמ"ש "וזרעתי לי בארץ",
- 37 "הבאים ישרש יעקב", ותכליתה - "יצין ופרח ישראל ומלאו פני תבל תנובה".
- 38 וזוהי כללות עבודת האדם - ענין הזריעה כו', הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע לפעולה עם בני ביתו,
- 39 ומצד כללות הענין דאהבת ישראל - הרי הוא פועל את ענין הזריעה גם בנוגע אל הזולת, אצל כאו"א
- 40 מישראל, עד כמה שידר מגעת.

- 1 וכידוע המשל מתיבה של נרות שצריכים להדליקם כדי שיאירו כו', ועד"ז בנמשל - שעבודתו היא
2 להדליק את ה"נר ה' נשמת אדם" אצל כאו"א מישראל (נוסף על עבודתו בעצמו).
- 3 ועד"ז מובן שכללות הענין דירידת הגלות הוא בדוגמת ענין הזריעה בארץ (בדוגמת הזריעה שבירידת
4 הנשמה למטה), ותכליתה - ענין הצמיחה דלעתיד לבוא.
- 5 יט. ההוראה הנלמדת משם הסדרה הב' שקורין בשבת זו - ובהקדים:
- 6 ידוע שבכמה מקומות [ברמב"ם - ב"סדר תפלות" בסופו, ברס"ג - בסידורו (קריאת התורה), וכן
7 בפרש"י (תזריע יג, ח)] נקראת הפרשה הב' שקורין בשבת זו - "זאת תהי'".
8 והביאור בזה:
- 9 "זאת תהי'" הרי זה לשון עתיד, והפירוש בזה - שבודאי יהי' כן בעתיד. זאת אומרת, שבשם הפרשה
10 מרומז כללות הענין דקיום היעוד בעתיד.
- 11 דהנה, כאשר מדובר אודות הזריעה דירידת הנשמה בגוף, עדיין לא יודעים מה יהיו תוצאות הזריעה.
12 וענין זה מתבטא בפרשת "זאת תהי'" - לשון עתיד, שבודאי תהי' הצמיחה בנוגע לכללות העבודה
13 דתומ"צ.
- 14 וע"פ האמור לעיל ש"תזריע" מורה גם על הזריעה דגלות - מובן, שבשם הפרשה "זאת תהי'" (הבאה
15 לאחר ובסמיכות לפ' "תזריע") מתבטאת ההבטחה אודות קיום היעודים דלעתיד לבוא ("זאת תהי'"),
16 שזוהי תכלית ומטרת הזריעה דזמן הגלות.
- 17 זאת אומרת: "תזריע" מורה על הזריעה דזמן הגלות. ולאח"ז בא הענין ד"זאת תהי'" - הבטחה
18 שבודאי תהי' הצמיחה (שהיא תכלית ומטרת הזריעה) לעתיד לבוא.
19 ונוסף לזה:
- 20 גם השם הרגיל דפרשה הב' שקורין בשבת זו ("מצורע") קשור עם כללות ענין הגאולה - כמרז"ל
21 (סנהדרין צח, א) "מאי סימני" (דמשיח), יתיב ביני עניי סובלי חלאים", "מנוגעים", "והוא נמי מנוגע,
22 דכתיב והוא מחולל מפשעינו, וכתיב חלינו הוא נשא" (פרש"י שם).
- 23 ועד"ז מצינו בזהר שבזמן הגלות, כאשר "שכינתא בגלותא", נמצאת השכינה במעמד ומצב ד"בדד
24 ישב מחוץ למחנה מושבו" - ע"ד מ"ש בנוגע למצורע.
- 25 ועפ"ז מובן שמ"ש "זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו גו'" - קאי על כללות ענין הגאולה.
26 כ. עפ"ז מובנת ההוראה מקריאת ב' הפרשיות - "תזריע" ו"זאת תהי'" - ביחד:
- 27 כאשר מדובר אודות כללות ענין הגאולה - "זאת תהי'", הרי זה דבר ברור ומוחלט שבודאי תבוא
28 הגאולה, כי הקב"ה הגביל את עצמו (כביכול) שהוא מוכרח להביא את הגאולה, אפילו אם בני יהיו
29 במעמד ומצב ד"לא זכו" ח"ו, ואפילו כאשר מדובר בדור ש"כולו חייב" ח"ו.
- 30 אבל אעפ"כ, צריכים להשתדל שהענין ד"זאת תהי'" (כללות ענין הגאולה) יבוא בד בבד עם הענין
31 ד"תזריע" - כללות עבודת בני בזמן הגלות, היינו, שהגאולה תבא ע"י ולאחרי הקדמת עבודתם של
32 בני בזמן הגלות, כמרומז בחיבור ד"זאת תהי'" עם "תזריע", שהגאולה ("זאת תהי'") באה בסמיכות
33 ולאחרי ההקדמה דעבודת בני ("תזריע").
- 34 ועד"ז לאידך - שהענין ד"תזריע" צריך להיות מחובר עם הענין ד"זאת תהי'", היינו, שכללות עבודת
35 בני בזמן הגלות ("תזריע") צריכה להיות מתוך תקוה וצפי' תמידית (חיבור) לגאולה העתידה ("זאת
36 תהי'").
- 37 זאת אומרת: יתכן שיהודי יעבוד עבודתו בזמן הגלות ("תזריע") ללא צפי' תמידית לביאת משיח
38 צדקנו, כי לא איכפת לו שהגאולה לא תבוא תיכף ומיד אלא לאחר משך זמן (נ"ב יום, בדוגמת צמיחת
39 הזריעה, וכיו"ב). ועל זה אומרים לו שצריך להיות החיבור ד"תזריע" עם "זאת תהי'", היינו, שכללות
40 העבודה דזמן הגלות ("תזריע") צריכה להיות מתוך צפי' תמידית לגאולה העתידה ("זאת תהי'").

- 1 כא. הביאור בחיבור ד"תזריע" עם "זאת תהי", שכללות עבודת בני' בזמן הגלות צריכה להיות מתוך
- 2 צפי' תמידית לגאולה העתידה:
- 3 ישנם יהודים שלא איכפת להם שהם נמצאים עדיין בגלות, באמרם שהעיקר הוא שניתנת להם
- 4 האפשרות ללמוד תורה ולקיים מצוות, ולכן, לא איכפת להם להמצא בגלות עוד משך זמן ח"ו!
- 5 יהודי הנ"ל אומר אמנם בתפלתו "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", והוא שומע את פירוש המילות,
- 6 אבל אעפ"כ, אינו חש רגש של צפי' לגאולה העתידה, ולא איכפת לו שנמצא בגלות!
- 7 וטעם הדבר - לפי שהוא "יהודי גלותי"! גופו הוא "גוף גלותי", ונשמתו היא "נשמה גלותית"
- 8 (בחיצוניותה עכ"פ), ולכן, לא איכפת לו להמצא בגלות!
- 9 יהודי צריך לדעת שהגלות אינו מקומו האמיתי, וכידוע מ"ש המהר"ל שמאז שבנ"י יצאו מארץ מצרים
- 10 נשלל אצלם כל מציאות העבודות לגמרי, היינו, שלא יתכן שבנ"י יהיו במעמד ומצב של עבודת ח"ו,
- 11 וכמ"ש "כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם", "ולא עבדים לעבדים"!
- 12 זאת אומרת, שמאז יצי"מ ומ"ת נשלל ענין העבודות אצל בני', כי כמו שהקב"ה בחר בבנ"י מכל
- 13 האומות, כמו כן בחרו בני' (כביכול) בהקב"ה להיות עבדים שלו בלבד, "ולא עבדים לעבדים".
- 14 ומה שטוען שהעיקר הוא לימוד התורה, ולכן לא איכפת לו להיות בגלות - הרי כאשר נמצאים בגלות
- 15 ישנו חסרון בכללות הענין דלימוד התורה.
- 16 והביאור בזה:
- 17 ידוע מארז"ל - בנגלה דתורה - "מיום שחרב ביהמ"ק וגלינו מארצנו ניטלה עצה ממנו ואין אנו
- 18 יודעים לדון כו" (מגילה יב, ב), ומזה מובן שבזמן הגלות ישנו חסרון בלימוד התורה.
- 19 ונוסף לזה - בעומק יותר:
- 20 ידוע הדבר-פלא שנאמר בזהר (ר"פ בהר) ש"עבדין פטורין מעול מלכותא דלעילא, וע"ד פטורין מן
- 21 המצוות".
- 22 ושואלים מפרשי הזהר: כיצד אפשר לומר שעבד עברי הנמכר לישראל הוא פטור מכל המצוות - הרי
- 23 אפילו עבד כנעני הנמכר לישראל חייב במצוות כאשר, ועאכו"כ שעבד עברי חייב במצוות?!
- 24 ואחד הביאורים בזה (ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 179 ואילך) - שענין העבודות פועל חסרון ב"עבדי הם"
- 25 (עבודות וביטול להקב"ה), שזהו כללות הענין דקיום המצוות, כי מאחר שהקב"ה הוא "ה' אחד", הרי
- 26 זה שולל ענין של שניות (שיתוף) ח"ו, ולכן כאשר ישנו איזה ענין של עבודות (מלבד העבודות להקב"ה),
- 27 הרי זה בסתירה לכללות ענין העבודות להקב"ה. ולכן יש מקום לקס"ד "הואיל ורבי מחלל שבת אף אני
- 28 כמותו", ועד"ז בנוגע לשאר הענינים.
- 29 ועפ"ז מובן שכללות ענין הגלות פועל חסרון בשלימות העבודה דלימוד התורה וקיום המצוות.
- 30 וכשם שבנוגע לקיום המצוות ידוע שבזמן הגלות אי אפשר לקיים את כל המצוות בשלימותן, ורק
- 31 לעתיד לבוא יהי' קיום המצוות בתכלית השלימות - "כמצות רצונך", כמו כן מובן בנוגע ללימוד התורה,
- 32 שתכלית השלימות שבזה שייך רק לעתיד לבוא - וכמ"ש "תורה חדשה מאתי תצא".
- 33 ולכן, כאשר בנ"י עובדים את עבודתם בזמן הגלות, הרי הם נמצאים בתנועה תמידית של צפי' לגאולה
- 34 העתידה, בידעם שהגלות אינו מקומם האמיתי, ורק כאשר תהי' הגאולה העתידה יוכלו ללמוד תורה
- 35 ולקיים מצוות בתכלית השלימות.
- 36 וענין זה מתבטא אצלם בבקשות התפלה: "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", "ותחזינה עינינו
- 37 בשובך לציון" - היינו, שהגאולה תהי' בדורנו זה, ולא בדור שלאח"ז ח"ו!
- 38 ואעפ"כ, ישנם יהודים שלא איכפת להם להשאיר בגלות רחמנא ליצלן, למרות שידעו שהגלות הוא
- 39 "בירה עמיקתא", ומקומו של יהודי הוא ב"איגרא רמה", ולא זו בלבד אלא הם מסיתים יהודים אחרים
- 40 שיהיו גם הם במעמד ומצב דומה!

1 כללות ענין הגלות הוא היפך המציאות דבנ"י! - ומה שישנם יהודים הטוענים שלא איכפת להם
2 להשאיר בגלות, הרי זה ענין חיצוני בלבד, מצד כללות ענין הבחירה!
3 ועד"ז מובן בנוגע לכללות ענין התורה:
4 בכללות ענין התורה לא שייך ענין של גלות כלל, כי על התורה נאמר "הלא כה דברי כאש" (שאינו
5 מקבל טומאה כו'). וכמרו"ל "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה". ועפ"ז מובן שכאשר בנ"י נמצאים
6 בזמן הגלות, לא יתכן אצלם לימוד התורה בתכלית השלימות.
7 ולכן, כאשר יהודי אומר שלא איכפת לו להשאיר בגלות מאחר שהוא לומד תורה, הרי הוא מכניס
8 את התורה בגלות רחמנא ליצלן (באמרו שאופן לימוד התורה שלו בזמן הגלות הוא בשלימות), וכתוצאה
9 מכך - אינו מסוגל לפסוק דינים ע"פ התורה, אלא הוא פוסק היפך התורה! והסיבה שאינו מרגיש זאת,
10 היא - לפי שכללות מציאותו נמצאת בגלות (ללא רצון לצאת מן הגלות), וכאמור, שהוא "יהודי גלותי"!
11 ומזה מובן שכאשר יהודי נמצא במעמד ומצב שלא איכפת לו להשאיר בגלות - הרי נשמתו נמצאת
12 בגלות (באופן חיצוני עכ"פ), וכן קיום התומ"צ שלו הוא בגלות, מאחר שהוא עבד של פרעה מלך מצרים
13 (כי לא איכפת לו להשאיר בגלות) - היפך הענין ד"עבדי הם"!
14 כב. וזוהי ההוראה הנלמדת מהחיבור ד"תזריע" עם "זאת תהי" - שכללות עבודת בנ"י בזמן הגלות
15 ("תזריע") צריכה להיות מתוך צפי' תמידית לגאולה העתידה ("זאת תהי"), בידעם שהגלות אינו מקומם
16 האמיתי.
17 ומובן, שהוראה זו שייכת לא רק לאותם שנים שבהם קורין ב' פרשיות אלו ביחד - אלא משנים אלו
18 נלמדת הוראה זו על כל השנים כולם.
19 והנה, מחיבור ב' פרשיות אלו בתורה נמשך הדבר גם בנוגע לעניני העולם (עבודת האדם בעניני
20 העולם), ע"ד מאמר הזהר קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש עסיק באורייתא ומקיים עלמא.
21 [וענין זה נפעל ע"י לימוד התורה באופן של הסתכלות ועיון כו', ע"ד הלשון "אסתכל באורייתא",
22 כידוע שהלשון "אסתכל" מורה על התבוננות ועיון באופן פנימי כו', וזהו הביאור במארו"ל שאסור
23 להסתכל בפני הרב ובפני המלך כו' - שהכוונה בזה היא להסתכלות ועיון באופן פנימי כו'].
24 והנה, מאחר שכל בנ"י הם קומה אחת שלימה, מובן, שע"י הגאולה הפרטית שבעבודת בנ"י (כאשר
25 כללות העבודה דומן הגלות קשורה עם הצפי' לגאולה העתידה - חיבור "תזריע" עם "זאת תהי") זוכים
26 לגאולה הכללית דכל בנ"י - גאולה אמיתית ושלמה ע"י משיח צדקנו.
27 ואז יהי' סדר חדש בכללות הנהגת העולם - "השמים החדשים והארץ החדשה", וכמ"ש "כימי צאתך
28 מארץ מצרים אראנו נפלאות", היינו, שלעתיד לבוא יהיו "נפלאות" אפילו בערך לאותות ומופתים שהיו
29 בעת הגאולה דיצי"מ, - במהרה בימינו ממש, בגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו.

* * *

כג. מאמר (כעין שיחה) ד"ה כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה.

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' ב

1 ואם כן מדוע אסר רבי שמעון לטלטל נר דולק, והרי אפילו אם
2 יכבה אותו שיש בכך איסור תורה מכל מקום אינו מכין לכך,
3 ולרבי שמעון דבר שאינו מתכוין אף באיסור תורה מותר.
4 מתרצת הגמרא: אֵלָא אָמַר רַבָּא,
5

1 לאחריהם. ומכך שהמשנה מפרשת שכשאינו מתכוין ליהנות
2 מותר, מוכח שהיא כדעת רבי שמעון הסובר שדבר שאינו מתכוין
3 מותר, וְהָאֵלָא – והרי כאן בדין הכלאים, דְּכִי מִיפְּוִן – שאם
4 מכין ליהנות מלבישתם אִיסוּרָא דְּאִוְרִיתָא אִיכָא – יש בכך איסור
5 תורה, ומכל מקום כִּי לֹא מִיפְּוִן לִיהנות שְׁרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן לְבַתְחִילָה,

לקוטי שיחות פרשת תזריע כרך יב

למדת הדין (גבורה)⁹ - אף שגם מדת הרחמים (כמו
מדת החסד) "אומרת" שצריך להשפיע טוב לכולם.
בכל זאת כוללת גם מדת הגבורה. והביאור בזה: מדת
החסד רואה טוב בכל אדם, ובמילא הרי כולם ראויים
להשפעת טוב וחסד - ולזה מנגדת מדת הגבורה,
שענינה לדקדק ביותר עד שגם שמים לא זכו בעיניו.
מה שאין כן ההשפעה על ידי מדת הרחמים שהיא (לא)
משום שהם ראויים לזה, כי בזה מסכמת היא למדת
הגבורה, שאין השפעת הטוב מגיעה להם - ובכל זאת
צריך להשפיע להם) מצד הרחמנות שעליהם, ועל זה
אין ההתנגדות דמת הגבורה¹⁰.

ג. מזה יובן בעניננו - בהכרעתו של רבה בר נחמני
בין דעת הקב"ה ודעת המתיבתא דרקייעא - שדעת
רבה "טהור טהור" (אינה מצד אותה הסברא שמטעמה
"הקב"ה אומר טהור", אלא) היא סברא שלישית
(הכוללת את ב' הסברות), אשר גם סברת המתיבתא
דרקייעא אינה מנגדת לה.

והטעם שרבה בר נחמני היה יכול להכריע בין
הקב"ה ומתיבתא דרקייעא, הוא - כדאיתא בגמרא שם:
"נוכח רבה בר נחמני, דאמר רבה בר נחמני אני יחיד
בנגעים אני יחיד באהלות". והיינו, שמצד זה שרבה
היה "יחיד בנגעים" ו"יחיד באהלות". לכן ביכלתו
לחדש סברא הכוללת את ב' הסברות ולהכריע ביניהן.

ד. ויובן זה, בהקדים המבואר בלקוטי תורה
דפרשתנו¹¹ בענין "הקדוש ברוך הוא" ו"מתיבתא
דרקייעא", אשר "הקדוש ברוך הוא" הוא בחי' האלקות
שלמעלה מעולמות - בחינת "סובב כל עלמין", שלכן
נקרא בשם "קדוש ברוך הוא" - לפי שהוא קדוש
ומובדל מעולמות¹²: והאור שמאיר ב"מתיבתא
דרקייעא" הוא מבחי' האלקות שבערך העולמות -
בחינת "ממלא כל עלמין".

וזהו "ספק, הקב"ה אומר טהור, וכולהו מתיבתא
דרקייעא אמרי טמא":

א. תנן במס' נגעים¹: "אם בהרת קדמה לשער לבן
טמא, ואם שער לבן קדם לבהרת טהור. ואם ספק
טמא, ור' יהושע כיהה"². ומפרש בגמרא³: "מאי
כיהה" - "כיהה וטהור". וטעמו של ר' יהושע מבאר
בגמרא שם: "אמר קרא⁴ לטהרו או לטמאו, הואיל
ופתח בו הכתוב בטהרה תחלה".

ובמס' בבא מציעא⁵ איתא: "קא מיפלגי במתיבתא
דרקייעא, אם בהרת קודמת לשער לבן טמא. ואם שער
לבן קודם לבהרת טהור. ספק, הקב"ה אומר טהור
וכולהו מתיבתא דרקייעא אמרי טמא. ואמרי מאן נוכח,
נוכח רבה בר נחמני, דאמר רבה בר נחמני אני יחיד
בנגעים אני יחיד באהלות. שדרו שליחא בתרי' כו'
אמר טהור טהור".

ולכאורה - תמוה: איך שייך שהמתיבתא דרקייעא
יחלקו על הקב"ה? ומהי ההסברה שרבה בר נחמני
יכריע ביניהם⁶?

ב. והנה ידוע⁷ בענין ההכרעה בין ב' דיעות
המנגדות זו לזו, אשר אין פירושה שהמכריע "מסכים
לאחת מב' הדיעות" (הסברות), כי אם היא דיעה
שלישית "הסובלת" וכוללת ב' הדיעות. וזהו הטעם
ש"הלכה כדברי המכריע"⁸ - מכיון שדעת המכריע
כוללת ב' הדיעות (גם את דעתו של זה החולק עליו
במסקנת הענין), במילא הסברא החולקת אינה הפכית
מסברת המכריע, ולכן הלכה כמותו.

ובדוגמא למה שמצינו דמדה השלישית, מדת
הרחמים (ת"ת) שהיא כוללת ומכרעת בין מדת החסד

(1) ספ"ד.

(2) כן הובא בגמרא שבהערה הבאה (כיהה בכ"ף). ובמשנה
שבמשניות (וראה בפירוש הרמב"ם והרע"ב שם): קיהה (בכו"ף).
וברש"י ד"ה כהה (כתובות עה, ב. נדה יט, א) מביא ב' הגירסות. וראה
מפרשי המשנה נגעים שם.

(3) נזיר סה, ב.

(4) סוף פרשתנו.

(5) פו, א.

(6) לקו"ת בפרשתנו ד"ה בגמרא דב"מ כו' קא מפלגי במתיבתא
דרקייע (וראה הגהות הצ"צ לד"ה זה - אוה"ת פרשתנו (כרך ב') ע'
תקלא ואלף. וראה גם ד"ה שער לבן (בספר "מאמרי אדמו"ר הזקן
- הנחות הר"פ ז"ל"), ספהמ"צ להצ"צ מצות טומאת המצורע סעיף
(ג').

ויש להסביר ולהמתיק דבשלמא במתיבתא דארעא - הרי בנ"א
נבואו באופן, דאין דעותיהן שוות זל"ז (ברכות נח, א. סנה' לח, א)
ותורה לא בשמים היא ואין משגיחין בבת קול (ב"מ נט, ב), משא"כ
במתיבתא דרקייעא.

(7) ד"ה וידבר אלקים תרכ"ז (סעיף ו'). ביום השני (הב') שם (סעיף
ב'). אם בחקוטי תרס"ז (בהמשך תרס"ו).

(8) שבת לט, סע"ב.

(9) של"ה חלק תושב"כ פ' ויצא (רצא, ב) (הובא בד"ה כל המרחם
שבהערה הבאה). אגה"ק סי"ב. ועוד. וראה גם לקו"ת פרשתנו כג, ג.
(10) ראה בהנסמן בהערה 7. ובארוכה - ד"ה כל המרחם תש"ט.
(11) כב, ג. כד, ב. וראה הערה 6.

(12) בלקו"ת שם (כב, ג): "קדוש הוא בחי' סוכ"ע וברוך הוא בחי'
ממכ"ע". אבל ממ"ש בלקו"ת שם (כד, ב) משמע, שלגבי האור
המתגלה במתיבתא דרקייע - כוללות בחינת "הקדוש ברוך הוא" היא
בחינת "סובב".

30 "שאינו בגדר עלמין כלל". כי ביטול זה הוא באופן
31 השולל מעיקרו כל מציאות זולתו יתברך (מה שאין כן
32 הביטול שמצד בחינת אור הסוכב, שהוא באופן הנותן
33 מקום ל"מציאות" העולמות אלא שמציאות זו בטילה
34 אליו יתברך, כנ"ל).

35 ולכן מבואר, שלגבי עצמותו יתברך "לא שייך עליו
36 מלת אחד" - כי "אחד" אינו מורה על שלילת מציאות
37 העולמות מכל וכל (שהרי יש גם "אחד המנוי" שיש
38 שני לו), וענין האחדות שב"הוי" אחד" הוא שמציאות
39 העולמות מיוחדת עמו יתברך [והיינו שישנם ז'
40 רקיעים וארץ (המרומזים באות ח' ד"אחד) וד' רוחות
41 העולם (המרומזים בהד' ד"אחד)], ומיוחדים הם עם
42 הקב"ה אלופו של עולם (המרומוז בהא' ד"אחד")²¹ -
43 וענין (האחדות שבאופן) זה שייך רק בבחינת האור
44 שבגדר העולמות. מה שאין כן היחוד שמצד עצמותו
45 יתברך הוא (לא באופן ד"אחד", אלא) באופן ד"יחיד",
46 היינו "שהוא לבדו הוא ואפס זולתו".

47 ו. על פי הנ"ל יש לבאר - בדרך אפשר - החידוש
48 במה שאמר רבה "טהור טהור" שאינו אותו הענין
49 ד"הקב"ה אמר טהור", ולכן דוקא דעתו של רבה
50 הכריעה את דעת ה"מתיבתא דרקיעא":
51 לגבי בחינת "הקדוש ברוך הוא", שהביטול והיחוד
52 של העולמות שמצד בחינה זו הוא בבחינת "אחד",
53 היינו שישנם עולמות (אלא שהם בטלים, כנ"ל) - הנה
54 לגבי בחינה זו יש תפיסת מקום לעולמות (ולהשגת
55 העולם והבנתו).

56 ולכן "כולהו מתיבתא דרקיע - שענינה (על דרך
57 לימוד התורה למטה) הבנה והשגה דוקא - אמרי
58 טמא" - אף שידעו שהקב"ה אומר טהור - כי הגילוי
59 דבחינת "הקדוש ברוך הוא" (היינו הביטול ד"אחד"
60 שמצד בחינת הסוכב) שהאיר בהם, היה בבחינת
61 מקיף²², אבל אינו מושג בשכלם שנשאר במציאותו,
62 כנ"ל²³, ומצד מדרגתם הם (בחינת ממלא כל עלמין)
63 הסברא נותנת שהוא טמא, כנ"ל סעיף ד';

64 מה שאין כן רבה בר נחמני שהיה "יחיד בנגעים",
65 היינו שהאיר בו מבחינת "יחיד"²⁴ שאינו בגדר עלמין

1 ענין הטומאה בא מצד הישות (וטהרתה בטבילה -
2 אותיות ביטול¹³). ולכן, כשיש ספק אם לטהר או
3 לטמא (היינו, אם הישות של האדם יש בה כדי
4 לטמאו, אם לאו), מתיבתא דרקיעא אמרי שהוא טמא
5 - כי האור המתלבש בעולמות (האור המושג במתיבתא
6 דרקיעא) נותן מקום למציאות וישות, והביטול
7 שבעולמות שמצד אור זה הוא רק "ביטול היש"¹⁴,
8 לכן, כשישנו ספק וחשש שהאדם נטמא [אשר זה
9 גופא, שיש חשש שהוא נטמא, הרי זה הוכחה שאינו
10 כדבעי¹⁵] - הוא טמא (מספק על כל פנים)¹⁶: והקב"ה
11 אמר, שהוא טהור - כי בחינת האור שלמעלה
12 מעולמות אינו נותן מקום לישות, והביטול שמצד אור
13 זה הוא בחינת "ביטול במציאות"¹⁷, ולכן, כל שלא
14 נודע בבירור שהאדם נטמא - הוא טהור.

15 ה. והנה ידוע שגם "אור הסוכב כל עלמין", יש לו
16 שייכות לעולמות, שהרי הוא "סוכב" לעלמין. ומטעם
17 זה נקרא אור הסוכב בשם "הקדוש ברוך הוא",
18 שפירוש "קדוש" הוא מובדל כנ"ל - כי מזה שצריך
19 "להודיע"¹⁸ שהוא מובדל מעולמות, הרי מוכח
20 שהמדובר בדרגא דאלקות שיש לה איזו שייכות
21 אליהם; דבאם הוא למעלה מכל שייכות לעולמות, אין
22 שייך גם לומר עליו שהוא מובדל מהם¹⁹.
23 ומזה מובן, שגם הביטול דעולמות שמצד בחינת
24 אור זה, עם היות שהוא "ביטול במציאות", כנ"ל, אין
25 זה באופן השולל לגמרי מציאות העולמות מעיקרה,
26 כי אם שישנה איזו "מציאות" שהיא בטילה אליו
27 יתברך (והביטול הוא באופן של "ביטול במציאות").

28 אמנם²⁰ למעלה מבחינת ביטול זו היא בחינת
29 ביטול העולמות שמצד "עצמותו ומהותו יתברך"

13 סידור סוף כוונת המקווה (קנט, סע"ד). ושם: אלא שנתחלף
הוי"ו בח"א. ולהעיר מרמב"ם סוף הל' מקואות: כשם שהמכוון לבו
לטהר כיון שטבל טהור כו' כך כו' כיון שהסכים בלבו לפרוש כו'
והביא נפשו במי הדעת הטהור.

14 ראה ד"ה ושבתה תרס"ו. ובכ"מ.

15 ראה מו"ק יח, ב: אין אדם נחמד בדבר אלא א"כ כו'.

16 ראה רמב"ם הל' טומאת צרעת ספ"ב. ובכס"מ שם. וראה גם
פס"ד להצ"צ יו"ד סי' ג' (קלג, ב). ודלא במש"כ בתוס' אנשי שם
(נגעים ספ"ד). אבל ראה תויו"ט נגעים שם. מל"מ רמב"ם שם - ע"פ
תוד"ה ורשב"ל סנה' פז, א. - ולהעיר מכמה פוסקים דס"ל דעדות
גיטין וקדושין א"צ חקירה אע"פ שתונו"י נכנס בגדר ד"נ - ראה שו"ת
צ"צ אה"ע סקכ"ג. ס' החקירה להצ"צ ד"ה עדות ס"ב. ואכ"מ.

17 תו"א צח, ב. ובכ"מ.

18 וע"ד מחז"ל אם אין דעה הבדלה מנין (ירוש' ברכות פ"ה,
ה"ב).

19 וע"ד הידוע (ד"ה לך לך תרס"ו. תכלית חכמה תרפ"ט פ"ב),
שבצמחות אוא"ס שאינו שייך לעולמות כלל, אינו שייך גם השגת
השלילה. ולהעיר משהיה"א פ"ט.

20 בהבא לקמן (עוד סוף הסעיף) - ראה תו"א נה, סע"ב ואילך.
ספהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פי"ח.

21 סמ"ק הובא בב"י או"ח סס"א.

22 לקו"ת שם (כד, ב). הנחות הר"פ שם (ע' קנו). ספהמ"צ שם
(ע' קד).

23 להעיר מעירובין (יג, ב) הובא בלקו"ת שם) שלא קבעו הלכה
כר"מ מפני שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו.

24 ספהמ"צ שם. וראה גם לקו"ת שם.

מזרעת תחלה"), על המשכת אלקות שנמשכת
באתערותא דלעילא ("איש מזריע תחלה"³⁰). וכמאמר
רז"ל³¹: גדולים מעשה צדיקים (עבודה דכנסת ישראל)
יותר ממעשה שמים וארץ (מעשה הקב"ה).
וזהו הקישור שבין תחלת הסדרה (המעלה
שב"אשה מזרעת") וסופה (הכרעתו של רבה בר
נחמני²⁸):

על דרך ההלכה שאין משגיחין בבת קול ותורה לא
בשמים - אין לפסוק הדין שטהור מפני שקודשא בריך
הוא אומר טהור, ולכן פוסק הרמב"ם³² שטמא, וזהו
שאמרו דנוכח רבה כו' שהוא יחיד בנגעים כו' - וכי
הוא יחיד יותר מקודשא בריך הוא,

אלא - שתורה ניתנה למטה דוקא והקב"ה חיך
ואמר נצחוני בני³³ ולכן רבה דלמטה³⁴ נוכח ואמר³⁵
שטהור.

ועל דרך זה בפנימיות הענינים: תורתו של רבה
ואמירתו "טהור טהור" ("מעשה צדיקים" - "אשה
מזרעת") גדולה יותר כביכול ממה שהקב"ה אמר טהור
("איש מזריע") ואמירתו של רבה (שהמשיכה מבחינת
"יחיד") - היא שהכריעה את דעת המתיבתא דרקייעא.

וכמו שהיתרון בענין "אשה מזרעת תחלה"
(כפשוטו) הוא - "יולדת זכר", שמעלת הזכר היא שיש
לו דעת חזקה שאינה משתנית, מה שאין כן נשים
דעתן קלות³⁶;

על דרך זה הוא בנדון דידן: בזה שהקב"ה אמר
טהור - לא נשללה האפשריות שיחלקו על זה
במתיבתא דרקייעא. ואם כן נמצא, שבבחי' ה"טהרה"
שנמשכה מצד הקב"ה - "איש מזריע (תחלה)" - שייך

כלל - לגבי בחינה זו אין העולמות (והשכל שבהם)
תופסים מקום כלל, ולכן סברתו של רבה הכריעה דעת
ה"מתיבתא דרקייעא", כי להיות שהיה מבחינת "יחיד",
לכן המשיך בחינה זו גם בעולמות (ובשכל שבהם) -
והוא על-דרך פסק-דין [של] רב²⁵ שכששאלוהו הטעם
שתק (ולא הסבירו באותיות דהשגה) אבל לא חזר בו
מפסק דין זה²⁶.

[וזהו מה שרבה היה "יחיד בנגעים" - שאצל רבה
האיר בחינת "יחיד" (לא רק בעולמות סתם, אלא) גם
בהענין ד"נגעים"].

ועל פי זה יובן זה שהקב"ה אמר "טהור" (פעם
אחת) מה שאין כן רבה אמר "טהור טהור" (שתי
פעמים) - כי מה שהקב"ה אמר "טהור" הרי זה (רק)
ענין הטהרה שמצד בחינת האור שלמעלה מעולמות -
ולכן "טהור" פעם אחת; מה שאין כן ההכרעה דרבה
היא שגם מצד העולמות הוא "טהור" - ולכן אמר
"טהור טהור" שתי פעמים: "טהור" מצד בחינת האור
שלמעלה מעולמות, ו"טהור" מצד העולמות.

ז. והנה דין זה ש"ספק (אם בהרת קדמה או שער
לבן קדם) טהור", נלמד (כנ"ל בתחלת השיחה)
מהכתוב "לטהרו או לטמאו" שבסוף פרשתנו.

ועל פי הכלל "נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן
בסופן"²⁷ - יש לקשר ענין הנ"ל (הכרעתו של רבה בר
נחמני²⁸) עם מה שכתוב בתחלת פרשתנו "אשה כי
תזריע וילדה זכר", שממנו למדו רז"ל²⁹: "אשה
מזרעת תחלה יולדת זכר (איש מזריע תחלה יולדת
נקבה)".

והביאור בזה:

כל הענינים הגשמיים משתלשלים הם מענינים
(ושרשם) ברוחניות. ובנוגע לענין זה: זה שבאיש
ואשה, (כפשוטו) יש יתרון ומעלה ב"אשה מזרעת
תחלה" (על "איש מזריע תחלה") אשר דוקא אז -
"יולדת זכר", הרי זה לפי שכן הוא ב"איש" ו"אשה"
הרוחניים, כביכול - הקב"ה וכנסת ישראל. זאת
אומרת שיש יתרון ומעלה בעבודה דכנס"י ("אשה

(25) ביצה ו, א לפי השיטות (נסמן בהערה לד"ה כי מנסה תש"ח
ספ"ו) שלא חזר בו, נתבאר בד"ה כי מנסה שם ובכ"מ.

(26) ראה בלקו"ת שם (כד, ב) ובהנחות הר"פ שם (ע' קנו), שגם
המתיבתא דרקייעא ידעו (לאחרי שאמר הקב"ה) שהדין הוא שטהור,
ורק שלא ידעו את טעם הדין ופירוש "מאן נוכח" הוא - שיבא
להתאמת אצלם. . בהשגה (ספה"צ שם קד, א).

(27) ספר יצירה פ"א.

(28) ראה לקו"ת (שם כד, סע"ב ואילך) וספה"צ שם, שטעמו של
רבה לטהר הוא מפסוק זה.

(29) נדה לא, א. וש"נ.

(30) ראה לקו"ת פרשתנו כ, א ואילך. וראה גם לקו"ת ויקרא ב,
ג. ובכ"מ.

(31) כתובות ה, א - הובא באוה"ת פרשתנו (ע' ע') לענין המעלה
ד"אשה מזרעת תחלה".

(32) הל' טומאת צרעת ספ"ב. ובכס"מ שם.

(33) ב"מ נט, ב.

(34) ואפילו להכס"מ דבשעת יציאת נשמה כו' - הרי כשנאמר

דברה נוכח - לא נודע שיהי' בשעת יציאת נשמה.

(35) ראה ר"ש ספ"ד דנגעים. והנה בלקו"ת (שם) כתב דטהור
משום דקוב"ה אומר טהור כו'.

אבל שם הוא בא בנוגע להכרעה בפלוגתא התנאים ושעדיין לא
הי' בזה פס"ד (ולכן ל"ק מנצחוני בני). כן י"ל שבלקו"ת עיקר ענינו
לבאר ע"פ סוד, חכמת האמת. ודכתבו לפני זה: רבה שהי' יחיד כו'
מבחי' המקיף דחי' יחידה. ועפ"ז יומתק ג"כ מה שהקדים: ומ"מ
באמת י"ל כו'. ואכ"מ.

(36) קדושין פ, ב. וש"נ.

1 בה "שינויים" כביכול. מה שאין כן זה שרבה אמר
2 "טהור טהור", היינו בבחינת ה"טהרה" שנמשכה על
3 ידי לימוד תורתו ופסק דינו של רבה - "אשה מזרעת
4 תחלה" - הנה זה הכריע את דעת המתיבתא דרקייעא³⁷

5 (וכנ"ל שרבה המשיך בחינת (היחוד ו)הטהרה גם
6 בעולם) - "יולדת זכר"³⁸.

(משיחת שבת פרשת תזריע, תשכ"ה)

37 להעיר מהמבואר בלקו"ת פרשתנו (כ, סע"ג), שבחי "זכר" (בעבודת ה') היא בחי' אהבה רבה שאין בה שינויים - והטעם שבאה"ר אין שייך שינויים הוא להיותה מבחי' יחידה (לקו"ת תצא לו, ג) - בדוגמת הכרעתו של רבה, לפי שהאיר בו מבחי' "יחיד" (כנ"ל סעיף ר').

38 ראה עד"ו לקו"ש ח"ד ע' 1335 בענין המעלה שב"ידעת" (עבודה מלמטלמ"ע) על "אתה הראת" (גילוי מלמעלמ"ט), שדוקא בפסוק "ידעת" נאמרה תיבת "היום" שמורה על שלילת השינוי. ע"ש.

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' ב

1 רוחותיה ונאפילו אם יש הפסק אויר מלמטה בין האש לקדירה,
2 אבל במניח על גבי דברים אחרים המוסיפים הבל, אין איסור
3 באופן שמגולה מהצדדים, שאינם מוסיפים חום אלא כאשר
4 התבשיל טמון בהם.

משנה

5 משנתנו תבאר אלו דברים מוסיפים הבל ואין לטמון בהם את
6 התבשיל בערב שבת קודם חשיכה, ואלו אינם מוסיפים הבל
7 ומותר להטמין בהם: **בָּמָה** מוֹמֵנִין וּבָמָה אֵין מוֹמֵנִין - הבא לסלק
8 קדירתו מעל גבי הכירה ולהטמינה בערב שבת קודם חשיכה,
9 שאמרו חכמים שאין להטמינה בדבר המוסיף הבל אלא רק בדבר
10 השומר על חומה, באלו דברים יכול להטמין ובאלו לא, **אֵין מוֹמֵנִין**
11 **לֹא בָּנֶפֶת** - פסולת הנותרת בבית הבר לאחר סחיטת השמן
12 שכנסה יחד, והיא חמה מאד, ו**לֹא בְּזָבֵל** בהמות, **לֹא בְּמִלֵּחַ**, ו**לֹא**
13 **בְּסִיר**, ו**לֹא בְּחֹל**, שכל הדברים הללו מוסיפין הבל, בִּין אם אותם
14 דברים לחין, ו**בִּין** אם הם יבִשִׁין, אף שחומן מועט משל לחין. ו**לֹא**
15 **בְּחֶבֶן**, ו**לֹא בְּזִינִין** - פסולת ענבים לאחר דריכתם ביקב, ו**לֹא בְּמִוִּכִּין**
16 - דבר רך, כגון צמר גפן, חתיכות צמר רך, או שחיקת בגדים
17 בלויים, ו**לֹא בְּעֶשְׂבִּין**. אימתי אין טומנים בתבן ובזוגים במוכין
18 ובעשבים, דווקא **בְּזִינִין שְׁחֵן** לחין, ומוסיפים הבל, **אֲבָל מוֹמֵנִין בְּהֵן**
19 **בְּשֶׁנֶן** יבִשִׁין כיון שאינם מוסיפים הבל.

21 **גמרא**
22 **אִיִּבְעִיָא** להו - נסתפקו בני הישיבה, **נֶפֶת** ששינו במשנתנו שאין
23 לטמון בה, **שֶׁל זֵיתִים תֵּנֶן** - האם כוונת המשנה לפסולת של זיתים
24 דווקא, שהיא חמה מאד, **אֲבָל פסולת דְּשׁוּמָשְׁמִין** שאינה חמה כל
25 כך, **שְׁפִיר דְּמִי** - מותר לטמון בה, או **דִּילְמָא דְּשׁוּמָשְׁמִין תֵּנֶן** - או
26 שמה כוונת המשנה גם לפסולת שושמשין, ו**כָּל שְׁבֵן דְּזֵיתִים**
27 שהבלה רב.
28 הגמרא מוכיחה שכוונת המשנה לפסולת של זיתים דווקא: **תָּא**
29 **שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹרְאָה מְשׁוּם חַד דְּבִי רַבִּי יַנָּאי** - בשם תלמיד אחד
30 מבית מדרשו של רבי ינאי, **קוּפָּה שְׁהֵנִיחַ בתוכה מוכין יבשים וּמִין**
31 **בָּה קדירה, אֲסוּר לְהִנִּיחָה עַל נֶפֶת שֶׁל זֵיתִים**. ואף שהמוכין אינם
32 מוסיפים הבל, מכל מקום מאחר והקדירה מונחת על הגפת
33 המוסיפה הבל הרי זה כאילו הקדירה מוטמנת בדבר המוסיף הבל.
34 **שְׁמַע מִיָּנָה** - מוכח מכאן שגפת **שֶׁל זֵיתִים תֵּנֶן** במשנתנו. שאם גם
35 גפת של שושמשין נחשב כמוסיף הבל, לא היה לו לרבי ינאי לנקוט
36 בגפת של זיתים דווקא.
37 דוחה הגמרא: **לְעוֹלָם אִיִּמָּא לָךְ** - לעולם אוכל לומר לך שלענין
38 איסור **הַטְּמִינָה**, שבא לטמון את הקדירה בתוך הגפת, בגפת
39 **דְּשׁוּמָשְׁמִין נְמִי אֲסוּר**, אבל לענין שדיבר בו רבי ינאי שטמין בקופה
40 שאינה מוסיפה הבל אלא שמניחה על גפת שאין האיסור בזה
41 אלא מצד

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' ב

1 הגומא ונטול ללא הטיה ומחזיר. אך אם נתקלקלה הגומא, הכל
2 מודים שאסור להחזיר הקדירה.
3 אגב הדין שאסור להחזיר קדרה באופן שמטלטל את הגזיזים,
4 מביאה הגמרא נידון נוסף שבו יש חשש של טלטול מוקצה: **אָמַר**
5 **רַב הוּנָא, הָאֵי סְלִיקוּתָא** - צמח נאה למראה ולריח, שתוחבים
6 אותו בכד עפר לה, וניתן לפני שרים, וכשרוצה להריח בו נטלו
7 מהכד ומחזירו אחר כך למקומו, אם דָּצָה - נעצה בעפר מבעוד יום
8 ו**שִׁלְפָה** - ואחר כך הוציאה, ו**נְהַדֵּר דָּצָה** - ושוב נעצה, **שְׁרִיא** - מותר
9 לשלפה שוב בשבת ולהחזירה, לפי שכבר התרחב הנקב והחולק,
10 ובשליפת הצמח או בהחזרתו אינו מטלטל עפר. ו**נָא לָאו** - אבל אם
11 לא נעצה ושלפה ונעצה מבעוד יום, **אָסִיר** - אסור בשבת לשלפה
12 או לתחובה, מפני שמטלטל את העפר המוקצה. וכן **אָמַר שְׁמוּאֵל,**
13 **הָאֵי סְבִינָא דְּבִינֵי אוּרְבִי** - סכין שנועצים אותה בין שורות הלבנים
14 שבבנין כדי לשומרה, אם דָּצָה **שִׁלְפָה** ו**נְהַדֵּר דָּצָה**, שְׁרִי לשלפה
15 בשבת ולהחזירה, ו**נָא לָאו**, **אָסִיר**, לפי שמטלטל את עפר הלבנים
16 המוקצה.
17 מבארת הגמרא אופן שמותר לנעוץ הסכין גם בלא שנעצה
18 ושלפה מבעוד יום: אמר **מַר זוטרא**, ו**נָאִיתִימָא** - ויש אומרים שרבי

19 **אִשִּׁי אָמַר** זאת, נעיצת סכין ב**גְּזוּדִיתָא דְּקֵנִי** - בין הקנים של מין
20 אילן שיוצאים מגזעו קנים רבים וצפופים, **שְׁפִיר דְּמִי**, ואין לחשוש
21 שמה יגרור מן הקליפה שאסור משום מלאכת 'ממחק' שמחליק
22 את הקנים.
23 בומן המשנה היה דרכם להטמין לפת או צננות באדמה כדי
24 לשומרם שלא יתייבשו. יש אופנים בהם הדבר נחשב כזריעה, ויש
25 אופנים שלא. ונידון יש בזה לגבי כמה הלכות: א. אם מטמינים
26 תחת הגפן, באם הדבר נחשב לזריעה, עובר על איסור 'בלאי
27 הכרם'. ב. בשנת שביעית עובר על איסור זריעה בשביעית. ג. ירק
28 שעשירוהו כדין וזורע, אם הוסיף לגדול, צריך לעשר את התוספת
29 שגדלה. ד. באופן שהירק נחשב זרע באדמה, הלקוט בשבת
30 עובר משום מלאכת קוצר. במשנה שמובאת להלן יתבאר באיזה
31 אופן נחשב הירק כזרע לענין הלכות אלו.
32 מקשה הגמרא: **אָמַר לִיה רַב מְרִדְכִי לְרַבָּא, מְתִיב רַב מִינָא תִּיּוּבָתָא**
33 על רב הונא ושמואל שאסרו לשלוף את הסליקוסתא או את
34 הסכין מהעפר אם לא נעצה ושלפה וחזר ונעצה מבעוד יום, שהרי
35 שנינו (בכא"מ פ"א מ"ט), **הַטְּמִין לָפֶת וּצְנֻנֹת באדמה תחת הַנֶּפֶת**, כדי
36 לשמרם, **אִם הָיָה מְקַצֵּת עָלָיו מְגוּלִים** על גבי הקרקע, **אִינוּ חוֹשֵׁשׁ**

בראשית מד, יח – ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני ידבר נא עבדך דבר באדני אדני וא"י יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה

רוח איהו קיומא דשלטא על נפש, ואיהו דרגא עלאה עלאה, לקיימא עלה בכלא.

רוח¹ הוא מבחי' ז"א² בכלל:

איהו קיומא דשלטא על נפש, הוא הסוף דז"א דהיינו יסוד³ סיומא דגופא, והוא שלטא על נפש דמלכות כמ"ש⁴ ויוסף – יסוד⁵, הוא השליט על⁶ הארץ

(1) מדייק בלשון הזהר כמה דיוקים, והם:

(א) בסעיף א' מה הם הג' לשונות, (א) "רוח איהו קיומא דשלטא על נפש", (ב) "ואיהו דרגא עלאה עלה", (ג) "לקיימא עלה בכלא"?

(ב) בסעיף א' הלשון "רוח איהו קיומא דשלטא על נפש", ובסעיף ב' הלשון "אתתקן לאתעטרא ברוח, דאיהו דרגא קדישא דשריא על נפש", מהו החילוק בין "שלטא" ו"שריא"?

(ג) בסעיף א' כתוב בבחי' רוח "רוח איהו קיומא דשלטא על נפש", ובבחי' נשמה כתוב "נשמה איהו קיומא עילאה" דנקט "קיומא עילאה" לא סתם "קיומא", מהו החילוק?

(ד) בסעיף א' בבחי' נשמה נקט ג' לשונות, (א) "נשמה איהו קיומא עלאה על כלא", (ב) "ושלטא על כלא", (ג) דרגא קדישא עלאה על כלהו, מה הם הג' בחי'?

(ה) בהמשך לשאלה ד', דיוק הלשון בשני בחי' הראשונות "קיומא" ו"שלטא" נקט "על כלא", משא"כ ב"דרגא קדישא" נקט "על כלהו", מהו החילוק?

ראה לקמן הערה 23 עוד שאלות.

(2) פירושו: מבואר בחסידות, דבחי' "נפש" היינו כח המעשה שבאדם (הנק' גם "מלכות" – ראה הערה 11), "רוח" זה המדות שבאדם בחי' ז"א, ו"נשמה" זה השכל שבאדם – בינה.

וע"ז מבאר, בדמדות ישנם ג' חלקים:

(א) ה"סוף" של המדות בחי' "יסוד".

(ב) ה"חיות" של המדות – ובכללות הוא בחי' תפארת שכולל כל המדות.

(ג) בחי' "דעת" (ע"ד השכל) השורש של המדות.

וזהו הג' לשונות בזהר שנקט בבחי' רוח ז"א – המדות.

(3) תיקוני זהר בהקדמה (יז, א) "יסוד סיומא דגופא אות ברית קודש".

(4) בראשית מב, ו.

(5) יוסף בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר לוי לברית זכה דאקרי צדיק". ובתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנ"ג, וז"ל: "יוסף – יסוד, הי' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון הי' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".

– דמלכות.

ואיהו דרגא עלאה עלה הא' תפארת האמצעי דז"א.

לקיימא עלה בכלא, הוא דעת דז"א הראשית דז"א, כי מלכות נפש היא מושרשת בדעת⁸ תפארת יסוד דז"א כמ"ש⁹ בע"ח שער הירח פ"א ובסוף הפרק כמדומה ע"ש.

נשמח היא מבחי' יסוד¹⁰ בינה, והג' לשונות¹¹ י"ל לנגד נה"י רבינה:

קיומא עלאה יסוד דבינה (והוא קיומא עלאה, משא"כ ברוח נקט קיומא בלא תיבת עלאה, כי זהו¹² יסוד ז"א כנ"ל).

ושלטא על כלא הוד (כי שליטה שהוא ממשלה הוא בחי' גבורות, והיינו הוד קו השמאל).

ספר הזהר חלק א דף רז, א

וראה בתורת מנחם התוועדותי' תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע. – ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש".

(6) מצינו בחז"ל "ארץ" "שדה" נמשלה לאשה – נקבה, וכמארו"ל (תענית ו, ב) "מיטרא בעלה דארעא הוא", וכן (כתובות ג, ב) "אסתר קרקע עולם הוא", דכמו הארץ מקבל הגשם ועי"ז מצמיח, כן האשה מקבל מהזכר ועי"ז מוליד, (ועיין פירוש המשניות להרמב"ם פאה פרק ח משנה א).

ובלשון הקבלה והחסידות בחי' מלכות – נמשלה לאשה ושדה – שמקבלת מספירות העליונות, וכמו"כ "דיבור" ו"מעשה" שמקבל מהשכל ומדות וכו'.

וזהו ג"כ "יוסף" בחי' יסוד, הוא השליט על הארץ – מלכות.

(7) כנ"ל הערה 8, "תפארת גופא", ו"יסוד סיומא דגופא".

(8) מושרשת בדעת תפארת יסוד: ראה הביאור לעיל סימן ע.

(9) שער לה.

(10) נשמה מבחי' בינה כמ"ש (איוב לב, ח) ונשמת שדי תבינים לשון בינה כידוע.

(11) הג' לשונות היינו: (א) "נשמה איהו קיומא עילאה", (ב) "ושלטא על כלא", (ג) "דרגא קדישא עלאה על כלהו".

(12) פירושו: כשיש רק השפעת בחי' יסוד דז"א לבחי' מלכות הי"ז נק' רק קיומא, משא"כ כשיש מלוכב בו גם יסוד דבינה נק' קיומא עילאה, וע"ד דוגמא כשאדם עושה מעשה המצוה רק לשם קיום המעשה, או כשיש חיות כח השכל (בינה) – בהמצוה וד"ל.

הגילויים דלעתיד לבוא תלויים במעשינו ועבודתינו בזמן הגלות דווקא.

ממאמר אחרון של פסח ה'תשי"ב

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תזריע

לג

ואח"כ יהי גאולה שלימה במהרה בימינו, לכך כתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו, שלא ישרר ערל וטמא, ויום השמיני מרמז על בחינת מדה השמינית שהוא עוה"ב שאז יהי גאולה שלימה בב"א.

גנוי יוסף

ביאור המחלוקת (ר"ה יא.) אם בניסן עתידין ליגאל או בתשרי, ומפרש בזה מאחז"ל אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, איש מזרע תחלה יולדת נקבה וכו'.

אשה כי תזריע וילדה זכר. אשה מזרעת תחלה יולדת זכר, איש מזרע תחלה יולדת נקבה (ברכות ס.). ובו יבואר הפלוגתא חד אמר בניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל, וחד אמר בניסן נגאלו ובתשרי עתידין ליגאל (ר"ה יא.).

הכלל יש שהקדוש ברוך הוא בעצמו ברוב רחמיו מרחם על עמו ישראל, בלי שום התעוררות התחתונים. ויש שהקדוש ברוך הוא מרחם עצמו על עמו ישראל מחמת מעשה התחתונים מעמו ישראל, במעשיהם הנאים כמה שעושים ומקיימים מצותיו, והבחינה הב' יותר טוב לפני עמו ישראל.

וזהו הרמז, כי הקדוש ברוך הוא המשיפע חיות בכל עת ורגע על כל העולמות נקרא בשם "איש", והעולמות המקבלים חיות מאתו בכל עת ורגע נקראים בבחינת "אשה".

וזהו אשה מזרעת תחילה, דהיינו כשהשפע בא מחמת מעשה התחתונים, יולדת זכר, מרמז כשהשפע בא מחמת מעשה התחתונים, אין בו שום קטרוג ח"ו, וזהו יולדת זכר, על הרמז כאיש גבורתו (שופטים ח, כא). איש מזרע תחילה, דהיינו כשהקב"ה בעצמו מעורר השפע על עמו ישראל, זהו הרמז יולדת נקבה, על הרמז תש כחו כנקבה (ברכות לב.), כי שם ח"ו יש קטרוג.

וזהו הרמז בגמרא, ולא פליגי, כי כשיהי' אי"ה הגאולה במהרה בימינו מחמת התעוררות התחתון, אז יהי' הגאולה בתשרי, אפילו שהחודש הזה מורה על הדין, כיון שהגאולה יהי' אי"ה מחמת התעוררות התחתון, אבל כשיהי' הגאולה מחמת רוב רחמיו, אז יהי' דווקא בניסן, בעת שאין דינין שורה כלל, כי על זה רומז שהחודש ניסן נקרא חודש אביב, אל"ף ב"ת כסדר, ותשרי הוא אותיות תשר"ק (זוה"ק ח"ב קפו.). כי ניסן הוא אור הישר מורה על חסד, ותשרי הוא אור החוזר מורה על דין (זוה"ק שם)!

קדושת לוי

יב, ב – דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים כימי נדת דותה תטמא

גאולה האחרונה בחי' "שיר לשון זכר" וזהו "וילדה זכר", וקודם לזה יהי' ד' גליות, המרומז בפ' "וטמאה שבעת ימים" (גלות בבל), "כימי נדת" (גלות מדי), "דותה" (גלות יון), "תטמא" (גלות אדום), ואח"כ גאולה שלימה

אשה כי תזריע וילדה זכר. הנה הגאון של"ה במסכת פסחים כתב על הא דאמרו חז"ל תורה וארץ ישראל ועולם הבא ביסורין, שקודם קבלת התורה הי' יסורין של מצרים, וקודם ארץ ישראל הי' יסורין של עיכוב במדבר ארבעים שנה, וקודם עוה"ב הם ד' גליות כדי שיזדככו, וזהו (קהלת ב) כיתרון האור מן החושך, למען שיקבלו ישראל עול תורה כנגד עול מצרים, ועול מצות כנגד מדבר, ועול יראת הרוממות כנגד ד' גליות שהוא עיקר עוה"ב, שישגו יראה ואהבה בשלימות, שיהיו מרכבה כמו האבות מרכבה בחייהם שנאמר (בראשית יז) ויעל אלקים מעל אברהם.

הגאולה האחרונה יהי' בבחינת זכר שאין אחריו גלות, ויהי' שיר חדש ל' זכר, וכתיב וזרעתי לי בית ישראל, שעיקר פיזור הגלות להוסיף גרים על ישראל לקבץ נפוצות הניצוצות.

וזהו שכתוב אשה כי תזריע, אשה היא כנסת ישראל שנקרא הכל בלשון נקיבה, שהגאולות הראשונות יש אחריהם גלות, ואמר כי תזריע, שיהיו זרועים בארבע כנפות הארץ. וילדה זכר, שהיא גאולה אחרונה שהוא בחינת זכר שאין אחריו גלות. רק צריך ליכות מאוד שיזכו לגאולה אחרונה שהוא עוה"ב חיות הנצחיות, ובזה צריך לד' גליות.

והנה בגלות בבל היו ישראל בטומאת ארץ העמים, ובגלות מדי ויון היו ישראל בארץ ישראל, ובתחלת מלכות פרס היו ישראל בבבל קודם בנין בית המקדש ואח"כ היו בארץ ישראל, לכך כתיב **וטמאה שבעת ימים**, רמז על גלות בבל שהיו בארץ טמאה שבעת ימים, היינו שבעין שנים.

כימי נדת, רמז על גלות מדי, שבתחלתם היו בבבל ואחר כך בארץ ישראל, וז"ש כימי נדת לרמז על טומאה, ולא נכתב טומאה בפירוש.

דותה מרמז על גלות יון, שהיו בא"י רק שצרות גדולות היו בימי יון, לכך פירש רש"י דותה לשון מדוה וחולה ולא לשון טומאה.

תטמא מרמז על גלות אדום, לכך כתיב תטמא ר"ת 'תהיה טמאה' מגלות אדום.

♦ יום ראשון כ"ה ניסן ♦

יב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ
וַיֵּלֶד זָכָר וְטִמְאַה שְׁבַעַת יָמִים בִּימֵי נִדַת דִּוְתָהּ:

תטמא:

לדה. בימי נדת דוּתָהּ תטמא • כסדר כל טמאה
האמורה בנדה, מטמאה בטמאת לדה, ואפילו נפתח
הקבר בלא דם. דוּתָהּ • לשון דבר הנדה מגופה.
לשון אחר: לשון מדנה וחלי, שאין אשה רואה דם
שלא תחלה, ראשה ואבריה כבדין עליה.

כ"י • אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ • (ויקרא רבה) אָמַר רַבִּי שְׁמַלְאִי:
כָּשֶׁם שֶׁיִּצְרִיתוֹ שֶׁל אָדָם אַחֵר כָּל בְּהֶמָּה חַיָּה וְעוֹף
בְּמַעֲשֵׂה בְרָאשִׁית, כֵּן תוֹרָתוֹ נִתְפָּרֶשֶׁת אַחֵר תּוֹרַת
בְּהֶמָּה חַיָּה וְעוֹף. כִּי תִזְרִיעַ • (נדה כז) לְרִבּוֹת שֶׁאִפְלוּ
לְדִתוֹב מְחוּי, שֶׁנִּמְחָה וְנַעֲשֶׂה כַּמִּין זָרַע, אָמַר טַמְאָה

(נפירות משיחות קודש ~ (הויטויס כ"ח אייר)

שלשה דברים העולם עומד. אחר המאמר, אמר לו: "איש
מזריע תחלה יולדת נקבה" - זוהי אמר (הרבנית דבורה לאה,
בתו של אדמו"ר הזקן). "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" - זהו
אתה.

איש מזריע תחלה יולדת נקבה, אשה מזרעת תחלה
יולדת זכר (ברכות ט)

באחד החזיונות לילה שראה ה"צמח צדק" את רבנו הגדול,
בתוך שלשים יום להסתלקותו, אמר לפניו המאמר "על

שפתי חכמים

לו בת זולתה, ומתרווייהו ולפינן
שפיר. הרא"ם האריך, וקצרת: ג
מפירוש רש"י משמע, שמתחלה קודם
שנולד היתה מקצת ולד ואחר כך נעשה
מחוי, מדכתיב 'כי תזריע', דמשמע
אפילו אם לא ילדה אלא דבר שהוא
כעין זרע, וכתב 'וילדה זכר', משמע
שהוא ולד גמור, הא כיצד, אלא על
כרחי צריך לומר דמתחלה היתה ולד
גמור ואחר כך נמחה ונעשה כעין זרע:
ד שטמאה בשבועת ימים, ובמשבב בנדה,
וכל שאר דיני נדה נוהג בה. ואם
תאמר, מנא ליה לרש"י, דלמא הכי
פירושו של קרא, 'בימי נדת דוּתָהּ',
שהיא שבועת ימים, כך שיעור טומאה
של לידה שבועת ימים, ויש לומר דלזה
לא צריך קרא, שהרי בהדיא פתיב
וְטִמְאַה שְׁבַעַת יָמִים, אם כן 'בימי נדת
דוּתָהּ' למה לי, אלא בא ללמד על
שאר טומאה, ואם תאמר פשיטא, הרי
נדה היא, שהרי בשעת קישויה ראתה
דם, לכך פירש 'אפילו נפתח הקבר
בלא דם: ה' לפי שז"ן מתחלפת
בדל"ת, שהרי מתרגמינן 'זב' 'זב', ואם
כן הוי כאלו נכתב 'זבותה': תורה ג

האשה שהיא קרקע עולם, וקל להבין:
ב דלא היתה לו לומר רק 'אשה כי תלד
זכר', אלא לרבות שאפילו ילדתו
מחוי, ואין לומר דללמד אשה מזרעת
תחלה וכו' הוא דאמא, דאם כן 'כי
תזריע האשה וילדה זכר' מיבעי ליה,
אלא סמך הוריעה ללידה וכתב 'וילדה
זכר' בנא"ו שמורה על הודאי, ולא
כתב 'אם' דומיא ד'אם נקבה תלד',
שמע מינה תרמי. והא דפירש רש"י
לעיל בפ' פ' ויש 'אלה בני לאה וגו'
ואת דינה בתו, תלה הכתוב הבנים
בלאה ואת הבנות ביצחק ללמד אשה
מזרעת תחלה יולדת זכר וכו', למה לי,
והא מהכא נפקא. ויש לומר דמהכא
ליכא למילף אלא 'אשה כי תזריע
וילדה זכר', אכל לא שנאמר אם
האיש מזריע תחלה או שהזריעו
שניהם בבת אחת יולדת נקבה, קא
משמע לן ואת דינה בתו, דאם הזריעו
בבת אחת בא זה ואיבר את זה. ומהתם
לחודא ליכא למילף, דאיכא למימר
דתלה הזכרים בלאה לפי שלא היתה
יכולת לתלות ביצחק שהיו לו זכרים
אחרים, ותלה הנקבה בו לפי שלא היתה

פ'ק יב (ב) א ואם תאמר, והתם גופא
מאי טעמא יצירתו של בהמה וחיה
קודם ליצירתו של אדם. כבר תירצו
בגמרא (בסנהדרין ל"ח) מפני מה נברא
אדם בערב שבת, כדי שלא יהו
אומרים שותף היה להקדוש ברוך הוא
במעשה בראשית. דבר אחר, שאם
תווח דעתו עליו אומרים לו יתוש
קדמך. דבר אחר, כדי שיכנס למצוה
מיד. דבר אחר, כדי שיכנס לסעודה
מיד, משל למלך וכו'. ואם תאמר, ואם
נתפרשה התורה כסדר הבריאה היתה
לו להקדים סדר מצורע מדבר באיש
תזריע, דהא מצורע מדבר באיש
ותזריע מדבר באשה, ואדם נברא
קודם חנה. ויש לומר דיותר תדיר
שאשה תלד ממה שאיש להיות
מצורע. ועוד יש לומר, משום הכי
הקדים תזריע למצורע, דעיקר הצרעת
בא כשמשמש עם אשתו נדה,
כדאמינן בגמרא. ועוד יש לומר,
דאשה היא כמו קרקע עולם שמצומחת
מה שזורעים בה, והאדם משרקע עולם
נברא, לכן כתב באשה 'כי תזריע
וילדה זכר', כלומר שהזכר נברא מן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א, עמ' 732)

"כִּי תִזְרִיעַ" - הַזְרִיעָה אֵינָה אֶפְשָׁרִית אֲלֵא בְּאֶרֶץ. לומר לך, כִּי לְמִוֹת הַתְּשׁוּבָה הָאֲמוּנָה, אֵין אָדָם רִשְׁאִי 'לְבְרוּחַ' מִן הָעוֹלָם, אֲלֵא עָלָיו לַעֲבֹד עִם הָעוֹלָם וּבְתוֹכוֹ - לְבָרְרוֹ וּלְהַעֲלוֹתוֹ.

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ (יב, ב)
"אִשָּׁה" - רָמַז לַתְּשׁוּבָה הַנְּשָׂמָה לַחֲזֹר אֶל שְׂרָשָׁה הָאֱלֹקִי, שֶׁפֶן הַשֵּׁם אִשָּׁה הוּא עַל שֵׁם **מִקְוָה** שֶׁל הָאִשָּׁה, "כִּי מֵאִישׁ לִקְחָהּ" (בראשית ב).

(~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק ז, עמוד 74 – מתוך 'לקראת שבת')

טעם הקדמת תורת הבהמה לתורת האדם

מֵה־שְׂאִין־כֶּן בְּשָׂאֵר הַנְּבָרָאִים שְׂאִינָם יְכוּלִים לַעֲבֹד כָּלֵל עַל רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, הֵינּוּ שֶׁהַבְּדֵל בֵּינֵיהֶם הוּא לֹא רַק בְּמַעֲשֵׂה הַחֲטָא בְּפוֹעַל אֲלֵא גַם בְּאֶפְשָׁרוֹת לַחֲטָא, שְׂאֲצֵלָם אֵין בְּכָלֵל הָאֶפְשָׁרוֹת לַחֲטָא, מֵה־שְׂאִין־כֶּן בְּאָדָם. וּמִזֶּה נִבּוֹא גַם כֶּן לְבֹאֵר סֵדֵר פְּרָשׁוֹתֵיהֶם בַּתּוֹרָה, שֶׁהַסֵּדֵר הוּא מִהֶקֶל אֶל הַכֶּבֶד, דְּתַחֲלֵה נִשְׁגִּית תּוֹרַת הַבְּהֵמָה כּו', שֶׁהַבְּרֹר וְהַעֲלִיף דְּבַהֲמָה חִיָּה וְעוֹף – שְׂאִינָם יְכוּלִים לַחֲטָא, הוּא בְּנָקֵל יוֹתֵר מִהַבְּרֹר דְּהָאָדָם – שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הָאֶפְשָׁרוֹת לַחֲטָא, וְלָכֵן רַק לְאַחֲרֵי־זֶה נִשְׁגִּית תּוֹרַת הָאָדָם.

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וּלְלֶדָה זָכָר
אָמַר רַבִּי שְׁמֵלָאִי, כְּשֶׁם שֶׁיִּצְיָרְתוּ שֶׁל אָדָם אַחֵר כָּל בְּהֵמָה וְחִיָּה וְעוֹף בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, כֶּף תּוֹרָתוֹ נִתְּפָרֶשֶׁה אַחֵר תּוֹרַת בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף. (יב, ב. ובפירוש רש"י)
וְצִרִיף לְהַבִּין מֵהַשִּׁיכוֹת בֵּין יִצְיָרְתוּ שֶׁל אָדָם בְּסוֹף מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית – לְבִין זֶה שְׁנִיתְּפָרֶשֶׁה תּוֹרָתוֹ אַחֵר בְּהֵמָה וְעוֹף, שֶׁעַל־זֶה אָמַר רַבִּי שְׁמֵלָאִי "כְּשֶׁם כּו' כֶּף כּו'", הֵינּוּ שֶׁב' עֲנִינִים אֵלוֹ שׁוּיִם הֵם.
וַיֵּשׁ לְבֹאֵר עַל־פִּי דְּבָרֵי אֲדָמוֹר"ר הִזְקֵן בִּתְנִיָּא, שֶׁהָאָדָם נִחוּת מִכָּל הַנְּבָרָאִים בְּזֹאת שֶׁהוּא בַּעַל בְּחִירָה וּבִיכְלָתוֹ לַחֲטָא,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמ' 236)

עָלּוּל לְהַגִּיעַ ל'כָּלוֹת הַנֶּפֶשׁ', שְׂאִיפָה לְהִנָּתֵק מִהַגּוֹף וְהָעוֹלָם. מְלַמְּדֵנוּ הַכְּתוּב, שֶׁגַם הוּא חִיָּב 'לְזָרַע' מִצּוֹת גְּשִׁמּוֹת וְאַרְצִיּוֹת (כְּשֶׁם שֶׁזְּרִיעָה פְּשׁוּטָה הִיא בְּאֶרֶץ, וְרַק כֶּף הִיא מְבִיאָה לִידֵי צְמִיחָה).

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ (יב, ב) **יָרָמָז . . עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל . .**
שְׁנִקְרָאת אִשָּׁה . . הַזְרַעַת מִצּוֹת (אור החיים) הַקֶּבֶ"ה נִקְרָא 'אִישׁ', וְעַל שְׁמוֹ נִקְרָאת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם 'אִשָּׁה' – "כִּי מֵאִישׁ לִקְחָהּ זֹאת". הַשֵּׁם אִשָּׁה מְבִטָּא, אָפּוֹא, 'הוֹדִי שֶׁקְשׁוֹר לָהּ', וְכָל רְצוֹנוֹ הוּא לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו. וְהִנֵּה, אָדָם כֶּזֶה

ג. ובידיקא תמינא יגור בסרא דערלטה:

(ג) וביום השמיני ימול בשר ערלתו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות חלק ל"ה עמוד 57 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מסירות נפש של מוהל

וְהֵינּוּ, כִּי מִסִּירוֹת־נֶפֶשׁ זֶה הִיא מִצַּד דִּרְגַת יִשְׂרָאֵל כְּפִי שֶׁהֵם לְמַעַלָּה אֶפִּילוֹ מִהַתּוֹרָה, וְכִמְאָמֹר רְבוּתֵינוּ ז"ל מִחֲשַׁבְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל קִדְמָה לְכָל דָּבָר, גַּם לְמַחֲשַׁבֶּת הַתּוֹרָה (ראה ב"ר פ"א, ד. תבא"ר פ"ד).

וְכִיּוֹן שֶׁעֲנִין הַמִּיּוֹלָה הוּא גִילּוֹי ה'עֶצֶם' דִּישְׂרָאֵל שֶׁלְמַעַלָּה מִהַתּוֹרָה, לָכֵן הָרִי זֶה מוֹדֵגֶשׁ בְּפַעּוֹלַת הַמִּיּוֹלָה, שְׁמוּכֵן הַמּוֹהֵל לְמִסּוֹר נִפְשׁוֹ בְּרוּחָנִיּוֹת, לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה שֶׁל חֲלוּל שְׁבֶת - וְלִמּוֹל אֶת הַתֵּינוֹק.

וּמּוֹהֵל שְׂאִינוּ מוּכָן לְמִסּוֹר נִפְשׁוֹ וְלִמּוֹל בְּשֶׁבֶת - אֵינוּ יְכוּלִים לְמּוֹל גַּם בְּחוּל; כִּי הָרִי עַל־יְדֵי הַמִּיּוֹלָה נַעֲשִׂית תַּחֲלִילַת כְּנִיסַת נֶפֶשׁ זֶה הַקְדוּשָׁה (שו"ע אדה"ז א"ח מהד"ת סוס"ד), וְהֵינּוּ הַתְּקַשְׁרוֹת הָעֲצָמִית דִּישְׂרָאֵל בְּקוֹדֶשׁ־אֶבְרִיָּה הוּא שֶׁלְמַעַלָּה מִהַתּוֹרָה, וְדָבָר זֶה אֶפְשָׁרִי אִם תְּכַנְּנָה זֶה נִרְאִית בְּמוֹהֵל הַבֹּא לְמּוֹל אֶת הַתֵּינוֹק וְלַהֲכַנִּסּוֹ בְּבִרְיָת.

בְּקֶשֶׁר לְפָסוּק "וּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמּוֹל בֶּשֶׂר עֶרְלָתוֹ" (יב, ג), יִשְׁנֶה הַלֵּכָה ב'שִׁלְחַן עָרוֹף' "מִיּוֹלָה בְּזִמְנָה דְּזוּחָה אֶת הַשְּׁבֶת, שְׁנֵאָמַר: וּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמּוֹל בֶּשֶׂר עֶרְלָתוֹ - בִּיּוֹם, וְאַפִּילוֹ בְּשֶׁבֶת" (שו"ע אדה"ז תחילת סימן שלא).

עֲנִין זֶה שֶׁל מִיּוֹלָה בְּשֶׁבֶת, יֵשׁ בּוֹ דָּבָר פֶּלֶא. דְּבִשְׁלָמָא אִם הָאֵב הוּא שְׁמַל אֶת בְּנוֹ בִּיּוֹם הַשְּׁבֶת - מוּכָן, שֶׁהָרִי זֶה הִיא מִצְוָה דִּידִיָּה; אֲבָל כְּאֶשֶׁר בֹּא מוֹהֵל אַחֵר וּמַל אֶת הַבֶּן - וְכִמּוֹ שֶׁהוּא בְּרוּבָא דְּרוּבָא - הָרִי לְכַאוּרָה, כִּיּוֹן שְׂאִין הַמִּצְוָה מוּטָלֶת עָלָיו בְּדוּקָא, לָמָּה לוֹ לְהַכְנִיס עֲצָמוֹ בְּזֶה וְלַעֲשׂוֹת פַּעּוֹלָה הִיפֹךְ מִשְׁמִירַת הַשְּׁבֶת?

וַיֵּשׁ לומר דְּאֶדְרָבָה, בְּזֶה בֹא לִידֵי בִיטוּי עֲנִין הַמִּיּוֹלָה לְאַמִּיתָתוֹ. דְּהִנֵּה מְבֹאֵר בְּסִפְרִים שֶׁעֲנִין הַמִּיּוֹלָה מְדֻגֵּשׁ אֶת עֲנִין ה'מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ', שִׁיְהוּדִי מוּכָן לְמִסּוֹר אֶת נִפְשׁוֹ לְהַקְבִּ"ה בְּלִי שׁוּם חֲשָׁבוֹנוֹת, וְאַפִּילוֹ כְּשֶׁעַל־פִּי הַתּוֹרָה יֵשׁ בְּזֶה שְׂאֵלוֹת וְסִפְקוֹת (וע"ד מַעֲשֵׂה פִּינַח - ראה ירושלמי סנהדרין פ"ט ה"ז).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 46)

לקימה, הטילה אותה התורה על האב. וימל אברהם – המצוה מטלת מלכתחלה על האב. ואיכא בינייהו, פאשר הבן הגיע לבגרות ולא נמול: האם מטלת המצוה עליו או על האב.

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (יב, ג) מקאן, שהאב מצוה על בנו למולו (ירושלמי) בבבלי נלמדת חובה זו ממה שנאמר 'וימל אברהם את יצחק בנו'. ויש לבאר: **וביום השמיני** – המצוה מטלת על הבן (שהרי לא נזכר בכתוב שהיא מטלת על האב), אלא שמאחר שהתינוק אינו יכול

~ נקודות משיחות קודש ~ על-פי לקוטי שיחות כרך 2, עמוד 53 – מתוך 'לקראת שבת'

בריתו של אברהם אבינו

היננו שקיים המצוות עתה - אף המצוות שנצטוונו עליהן קודם מתן-תורה, הוא אף ורק מפני צווי הקב"ה על-ידי משה.

ויש לומר, שיש הבדל בין מצוות מילה לשאר המצוות שנצטוו עליהם אף קודם מתן-תורה, שמצוות מילה אף לאחר מתן-תורה, תוכנה הוא "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו", דאף-על-פי שחייב המצוה הוא מפני שצינו הקב"ה על-ידי משה רבינו ולא בגלל הצווי לאברהם, עם כל זה תוכנה ומהותה הוא "בריתו של אברהם אבינו", כי מתקשרים באותו ברית שנכרתה עם אברהם.

וזהו טעם השינוי בין ספר המצוות לספר ה"יד": שספר ה"יד" הוא ספר הלכה, ולכן מביא מקור החיוב דהמצוה שהוא בפרשת תזריע (לאחר מתן-תורה), וספר המצוות שענינו הוא פרוש המצוות (תוכנו והלכותיהן), מביא הכתובים המבארים מהותה וגדרה של המצוה, הכתובים אצל אברהם אבינו.

וביום השמיני ימול בשר ערלתו: (יב, ג) למול את הבן, שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו (רמב"ם ספר היד, במנין המצוות) מצוה רטו היא שצינו למול את הבן, והוא אמרו ית' לאברהם המול לכם כל זכר. (ספר המצוות מצוה רטו) וצריך להבין טעם השינוי בין ספר המצוות לספר ה"יד", שבספר המצוות למד זאת ממה שנאמר (בפרשתנו) "וביום השמיני ימול בשר ערלתו", ובספר ה"יד" למד זאת ממה שנאמר לאברהם אבינו "המול לכם כל זכר"?

וייבן בהקדים מה שכתב הרמב"ם בפרוש המשניות (חולין סוף פרק ז) "כל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אין אנו עושין אלא במצוות הקב"ה על-ידי משה רבינו עליו השלום, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו, כגון . . . אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו עליו השלום מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו על-ידי משה רבינו שנמול כמו שמל אברהם אבינו עליו השלום".

דיתלתין ויתלתא יומין תיתב בדם דכו בבל קידשא לא תקרב ולמקדשא לא תעול עד משלם יומי דכותה:

(ד) **ושלשים יום ושלשת ימים תשב בדמי טהרה בכל-קדש לא-תגע ולא-המקדש לא תבא עד מלאת ימי טהרה:**

בדמי טהרה • לא מפיק ה"א, והוא שם דבר כמו 'טהר'. **ימי טהרה** • מפיק ה"א – ימי טהר שלה. **לא-תגע** • אזהרה לאוכלו, כמו ששנויה ב'יבמות'

ה"א-תשב • אין "תשב" אלא לשון עכבה, כמו: (דברים א) "ותשבו בקדש", (בראשית יג) "וישב באלני ממרא". **בדמי טהרה** • אף-על-פי שרואה, טהרה.

שפתי חכמים

דמוסב על פירוש שפירש לפני בבל קדש, וכך פירשו, 'לא תגע' אזהרה לאוכל, ומנלן דאזהרה לאוכל הוא, ומפרש דהא 'בכל קדש' לרבות את התרומה, 'לא תגע' נמי קאי עליו, אם כן אין לומר שהאי 'לא תגע' אזהרה לנגיעה ממש, דהא מותר ליגע בתרומה מיד אחר טבילה, דהא היא טבילה מיד אחר שבעה ימים וטבול יום מותר ליגע בתרומה, אלא אזהרה

בכרת הוא, ואם כן על כרחך צריך לומר 'לא תגע' אזהרה לאוכל הוא, דאכילת קדשים בטומאה בכרת, וגבי תרומה במיתה הוא דכתיב 'ומתו בו כי יחללו', אכל מגע קדשים בטומאה אין בו כרת. רא"ם. ועוד יש לומר, דרש"י פירש בסמוך 'בכל קדש' לרבות וכו', ועל כרחך לא פירש זה על הקרא. דהא 'בכל קדש' כתיב לפני 'לא תגע' ולמה מהפך רש"י, אלא

(ד) ודאם לא כן, 'בדמי' למה לי. אי נמי דהכי פירשו, וכי לא סגי שלא תראה דם דכתב לשון 'תשב בדמי', ועל זה פירש אף על פי: ז מדיכתיב בסמוך 'ואל המקדש לא תבא', והבא אל המקדש בטומאה בכרת הוא, בדכתיב בתחלת פרשת חקת, וגמרינן 'בכל קדש לא תגע' מביאת בית המקדש, מה ביאת בית המקדש בכרת, אף מה דכתיב 'בכל קדש לא תגע'

שיעור יומי ליום ראשון כ"ה ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – יב – פרשת תזריע-מצורע

לז (דף עה). • **בְּכַל-קֶדֶשׁ** (מכות יד. יבמות שם) לרבות את התרומה, ואין שְׁמִשָּׁה מַעְרִיב לְטַהֲרָה עד שְׁקִיעַת הַחֶמֶה שֶׁל יום אַרְבָּעִים, שֶׁלְמַחֵר תָּבִיא אֶת כִּפֹּרֶת טַהֲרָתָהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 90. ע"פ ביאורי החומש)

"אף-על-פי שרואה טהורה" – גם כשאדם רואה סביבו דם (שרומז על הטמאה), הוא אינו מתחשב ומשפיע מזה, אלא נשאר טהור. ועל-ידי-זה מגיע לדרגה נעלית יותר – "והוא שם דבר כמו טהר", לא רק שהאדם טהור, אלא הוא הופך ומשנה את טבעו של ה"דם" ל"דם טהר".

תשוב בדמי טהרה (יב, ד) **בדמי טהרה: אף-על-פי שרואה טהורה. בדמי טהרה: לא מפיק ה"א, והוא שם דבר כמו טהר** (רש"י) תפקידו של האדם להפך את חשף העולם לאור, באמצעות התורה והמצוות. אף לכל-לראש עליו לנדא שאין החשף משפיע עליו, ורק אז יכול להפך את החשף לאור. ענין זה נרמז בסדר פרוש רש"י:

הואם נקובתא תליד ויהי מסאבא ארבעה עשר כרחוקה ושתין ושתא יומין תיתב על דם דכו:

(ה) **וְאִם-נִקְבָּה תֵּלִיד וְטִמְאָה שְׁבַעִים בְּנִדְתָּהּ וְשָׁשִׁים יוֹם וְשִׁשֶּׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל-דָּמִי טַהֲרָה:**

ובכמשלם יומי דכותה לברא או לברתא תיתי אמר בר שתה לעלתא ובר יונה או שפנינא לחטאתא לתרע משפן זמנא לנות פהנא:

(ו) **וּבְמִלֵּאת יְמֵי טַהֲרָה לְבֶן אֹר לְבַת תָּבִיא כִּבְשׁ בֶּן-שָׁנָתוֹ לְעֵלָה וּבִן-יוֹנָה אוֹתָר לְחֹטֵאת אֶל-פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד אֶל-הַכֹּהֵן:**

וויקרבנה קדם יי ויכפר עליה ותדפי מסואבת דמקא דא אורייתא דילדתא לדוכרא או לנקובתא:

(ז) **וְהִקְרִיבּוּ לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֹּר עָלֶיהָ וְטַהֲרָה מִמָּקֹר דְּמִיָּה זֹאת תֹּרַת הַיִּלָּדֶת לְזָכָר אוֹ לְנִקְבָּה:**

שהוא בא לכפר, בו הטהרה תלויה. וטהרה • מקלל שעד כאן קרויה טמאה.

רש"י • **וְהִקְרִיבּוּ** (ובחים יט. סנהדרין פג) ללמדך, שאין מעכבה לאכל בקדשים אלא אחד מהם. ואי זה הוא? זה חטאת, שנאמר: "וכפר עליה הפהן וטהרה", מי

הואם לא תשפח ידה כמסת אמרא ותסב תרין שפנינין או תרין בני יונה חד לעלתא וחד לחטאתא ויכפר עליה פהנא ותדפי:

(ח) **וְאִם-לֹא תִמְצָא יָדָהּ דִּי שֶׁהָ לְקַחָה שְׁתִּי-תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֵלָה וְאֶחָד לְחֹטֵאת וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטַהֲרָה: פ**

שפתי חכמים

תקשה לך על מה פירש שאין מעכבה לאכול בקדשים אלא אחד מהם וכו', אם בן משמע דוקא קדשים אסורים ולא תרומה, ולעיל פירש 'בְּכַל קֶדֶשׁ' לרבות תרומה שגם היא אסורה באכילה, לכן פירש 'וְטַהֲרָה' מכלל שעד כאן קרויה טמאה, ועל כרחוק טומאה זו לענין לאסור בקדשים מיירי, שהרי תרומה מותרת לאכול מהערב שמש של יום ארבעים ואילך, מכלל דבְּקָדָשִׁים אסורה עד אחר בפרתה, לכן פירש לאכול בקדשים: תורה ח

לוי, והא דהביא רש"י קרא זה שבסוף הפרשה ולא הביא קרא הנאמר קודם לכן 'וכפר עליה וטהרה', יש לומר דמקרא זה לאו הוכחה דחטאת בא לכפרה, דלמא העולה בא לכפרה, אבל מקרא זה מוכח שפיר, שהרי כתיב 'ואחד לחטאת וגו', משמע דחטאת בא לכפרה. ועוד יש לומר, משום שהקדים עולה לחטאת, ולא הקדים אלא למקראה, וקשה למאי נפקא מינה הקדים, אלא להסמיק 'וכפר' לחטאת, ללמד שהכפרה תלויה בחטאת: כ דעת רש"י בזה, שאל

לאכילה הוא: ח פירוש, אין להקשות דהא תרומה מותר באכילה בהערב שמש, ולמה תהא אסורה באכילה מסוף שבועה ואילך. ומתוך, לפי שזו טבולת יום ארוך וכו' עד יום ארבעים ואחד שמקריבים בו קרבנות של לידה, ובשקיעת החמה שלפני יום הארבעים ואחד מותרת לאכול בתרומה: תורה ה (ז) **וְדָקְשָׁה לְרִשְׁיָהּ, דְּהִיָּה לֹא לְכַתּוּב 'וְהִקְרִיבם', דהא שני קרבנות יש ללידה, כבש בן שנתו ובן יונה או תור, אלא ללמדך וכו'.** י שבכל מקום כתיב אצל חטאת 'וכפר עליו הפהן ונסלח

כ"ה אַחַד לְעֹלָה וְאַחַד לַחֲטָאת. לֹא הִקְדִּימָהּ הַכְּתוּב אֶלָּא לְמִקְרָאָהּ, אֲבָל לְהִקְרָבָהּ – חֲטָאת קוֹדֶם

לְעֹלָה, כִּן שְׁנֵינוּ ב'זִבְחִים' בְּפָרֶק 'כָּל הַתְּדִיר' (דף צ' ע"א) •

יג (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

בְּאַנֶּשׁ אֲרִי יְהִי בְּמִשְׁךָ בְּסִרְהָ עִמָּקָא אוֹ עֲדִיָּא אוֹ בְּהֵרָא וַיְהִי בְּמִשְׁךָ בְּסִרְהָ לְמִקְתָּשׁ סִגְיֵירוֹ וַיִּתְּתִי לָתֶּה אֶהֱרֹן כְּהֵנָּא אוֹ לָתֶּה חֵד מִבְּנֵיהֶי כְּהֵנָּא :

(ב) אָדָם כִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר־בָּשָׂרוֹ שְׂאת אוֹ־סַפַּחַת אוֹ בְּהֵרַת וַיְהִי בְּעוֹר־בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת וְהוּבָא אֶל־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל־אֶחָד מִבְּנָיו הַכֹּהֲנִים:

וְגו' • גִּזְרַת הַכְּתוּב הִיא, שְׂאִין טְמֵאת נִגְעִים וְטִהַרְתָּן אֶלָּא עַל־פִּי כֹהֵן (ח"ט) •

כ"ה שְׂאת אוֹ־סַפַּחַת וְגו' • (נגעים פ"א) שְׁמוֹת נִגְעִים הֵם, וּלְבָנֹת זֹ מִזֹּה. בְּהֵרַת. חֲבֵרְבוֹרוֹת טִיִּיא־ר בְּלַע"ז, וְכֵן (אִיב לז): "בְּהִיר הוּא בְּשִׁחָקִים". אֶל אֶהֱרֹן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 25)

"מִנְגַּעֲי עֲצָמוֹ" - הוּא רוֹאֵה אוֹתָם בְּחִבְרוֹ, מִכֵּינן שְׁהוּא עֲצָמוֹ לְקוֹי בְּמוֹמִים אֵלֶּה. וְכַתּוּרַת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הִידוּעָה, שֶׁכָּפָאָשׁר אָדָם רוֹאֵה רַע בְּזוּלָתוֹ, הֵרִי זֹ הוֹכְחָה שְׁמַעִין אוֹתוֹ רַע - נִמְצָא בּוֹ עֲצָמוֹ.

וְהוּבָא אֶל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנָיו הַכֹּהֲנִים (יג, ב) כָּל הַנִּגְעִים אָדָם רוֹאֵה חוּץ מִנְגַּעֲי עֲצָמוֹ (נגעים פ"ב) "כָּל הַנִּגְעִים אָדָם רוֹאֵה" - כָּל 'נִגַּע' וּמוֹם רוֹחֲנִי שְׂאָדָם רוֹאֵה, "חוּץ" - בַּחוּץ, אֲצֵל זוּלָתוֹ, עָלָיו לְדַעַת שְׂאִין זֶה אֶלָּא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 492)

נִקְרִית. **בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ** - הַנִּגַּע אֵינוֹ שִׁיךְ לַעֲצָם הָאָדָם וְאִף לֹא לְבָשָׂרוֹ, כִּי־אֵם לְעוֹרוֹ בְּלִבָּד. **נִגַּע צָרַעַת** - נִגַּע גַּם מִלְשׁוֹן נִגְיָעָה; הַנִּגַּע אֵינוֹ שִׁיךְ אֲפִלּוֹ לְחִיצוֹנִיּוּתוֹ, אֶלָּא רַק נִגַּע בּוֹ.

וְהִיא בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) **רַק פְּסֻלַּת שְׁבִסוּף לְבוּשָׁיו עֲדִין לֹא נִתְבָּרַר, לָכֵן נוֹלְדוּ בְּבָשָׂרוֹ . . בְּחִיצוֹנִיּוּת** (לקוטי תורה) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף: **כִּי יִהְיֶה** - אֵין זֶה דְּבַר הֶרְגִּיל, אֶלָּא מִקְרָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 65)

שְׂמִדְבָּר לְשׁוֹן הָרַע מִתּוֹךְ חֶסֶר שְׂמִימַת לֵב, לֹלָא כְּנֻנָה רָעָה. וְנִמְצָא, שֶׁהָרַע אֵינוֹ בְּנִפְשׁ הַדּוֹבֵר, בְּפִנְיִמְיוֹתוֹ, אֶלָּא רַק בְּדַבּוּרוֹ, הֵינֵנוּ בְּחִיצוֹנִיּוּתוֹ.

וְהִיא בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) **רַק פְּסֻלַּת שְׁבִסוּף לְבוּשָׁיו עֲדִין לֹא נִתְבָּרַר, לָכֵן נוֹלְדוּ בְּבָשָׂרוֹ . . בְּחִיצוֹנִיּוּת** (לקוטי תורה) וַיֵּשׁ לְשֵׁאל, הֵרִי נִגְעִים בָּאִים עַל לְשׁוֹן הָרַע, שֶׁהוּא עוֹן חֲמוּר בְּיֹתֵר. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁהַכְּנֻנָה לְמִי

שפתי חכמים

שְׂאִינוֹ כֹּהֵן. וּמֵה דְכָתִיב בְּתַר הִכִּי 'מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים', לְלַמֵּד אִף עַל פִּי שְׂכֵהוּן לֹא יָדַע סִימְנֵי הַטּוֹמְאָה אֶלָּא צָרִיךְ לְהִרְאֹת לְתַלְמִיד חֶכֶם אִף שְׂאִינוֹ כֹּהֵן, מִכָּל מְקוֹם אֵינוֹ רִשְׁאֵי הַתַּלְמִיד חֶכֶם לֵאמֹר זֶה סִימֵן טוֹמְאָה וְזֶה סִימֵן טְהוֹרָה, אֶלָּא הוּא יִלְמַד לְכֹהֵן דִּין טוֹמְאָה וְטְהוֹרָה כְּדִי שֶׁהַכֹּהֵן יֵאמַר לְאָדָם שֶׁנִּגַּע בּוֹ טְהוֹר אִתָּה אוֹ טְמֵא, וְעַל זֶה פִּירֵשׁ רִשִׁי גִזְרַת הַכְּתוּב כו': תורה ג

שׁוֹיִן, הוּא אֲמִינָא שְׁגָם לְהִקְרָבָהּ עוֹלָה קוֹדֶמַת הוּאִיל וְהִקְדִּימָהּ וְכו', לָכֵן פִּירֵשׁ לֹא הִקְדִּימָהּ הַכְּתוּב וְכו'; תוֹרָה א **פָּרֶק יג (ב) מ** דַּעַת רִשִׁי הִכִּי, לְפִי שֶׁכְּתוּב בְּסִמּוּךְ וְהוּבָא אֶל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנָיו הַכֹּהֲנִים, לְמֹה לִי לְמַכְתָּב 'אֶחָד' וְגַם 'מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים', לֹא הִיָּה לוֹ לְמַכְתָּב רַק 'וְאֵל בְּנֵי', אֶלָּא 'אֶחָד' בָּא לְרִבּוּת אִף שְׂאָר אָדָם, שְׂאֵם הִיָּה הַכֹּהֵן עִם הָאָרֶץ מִרְאָה לְאָדָם שֶׁהוּא יוֹדַע סִימְנֵי טוֹמְאָה אִף עַל פִּי

(ח) ל רֹצֵחַ לוֹמַר לְעֵנִין קְרִיאַת הַתּוֹרָה, שֶׁהַקּוֹרֵא בַּתּוֹרָה יִקְרָא מִלַּת 'עוֹלָה' תַּחֲלִילָה, אֲבָל לְהִקְרָבָהּ וְכו'. וְהָא דְלֹא פִירֵשׁ זֶה לְעֵיל דְכָתִיב 'תְּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן שָׁנָה לְעוֹלָה וְכֵן יוֹנֶה אוֹ תוֹר לַחֲטָאת', מִשּׁוֹם דְלְעֵיל דִּין הוּא שְׂתַקְדִּים, לְפִי שְׂמִדְבָּר בְּעִשְׂרֵי שְׂמִבִּיא כֶּבֶשׂ לְעוֹלָה וְכֵן יוֹנֶה אוֹ תוֹר לַחֲטָאת, וְאִפִּילוֹ לְהִקְרָבָהּ עוֹלָה קוֹדֶמַת, דְכֶבֶשׂ חֲשׁוֹב יוֹתֵר. אֲבָל כָּאֵן בְּעִנֵּי שְׂמִבִּיא שְׁמִי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנֶה שְׁשִׁנֵּיהֶם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לב עמ' 89)

וְהָיָה בַּעֲוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) **רק פסלת שבסוף לבושי עדין לא נתבדר, לכן נולדו בבשרו . .**
בחיצוניות (לקוטי תורה) לפי זה יש לפרש, מדוע כהן שחשף מאורו אינו רואה את הנגעים. דהנה, אצל אדם כזה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לו עמ' 34)

וְהָיָה בַּעֲוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) **נגעים . . הם אורות עליונים . . דינא קשיא דקדשה** (לקוטי תורה) גבורה בשרשה אינה צמצום, מניעת השפע, אלא **תגברת** השפע, שלמעלה מפלי המקבל, ולכן משתלשל מופנה צמצום ודין כפשוטו. ואף כאן: נגע בשרשו הוא **תגברת** של קדשה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 493)

וְהָיָה בַּעֲוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) **נגעים . . הם אורות עליונים . . דינא קשיא דקדשה** (לקוטי תורה) "אורות עליונים" היינו אורות דתהו, אורות שאינם יכולים להתלבש בכלים. ובעבודת האדם היינו 'רצוא בלי שוב', התשוקה לצאת מקלי הגוף ולפלל באור ה', 'כלות הנפש'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א ב עמ' 495)

וְהָיָה בַּעֲוֹר בָּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת (יג, ב) **נגעים . . הם אורות עליונים . . דינא קשיא דקדשה** (לקוטי תורה) לפי זה, יש לבאר מה שכתוב במצרע "בדד ישב" **למעליה, והינו, שמדבר בדרגה נעלית ביותר, שמבדלת לגמרי משאר**

~ נקודות משיחות קודש ~ על פי לקוטי שיחות כרך כז, עמוד 88 – מותך 'לקראת שבת'

טומאת הנגעים – על ידי איש החסד

אדם פי'יהיה בעור-בשרו שאת . . והובא אל-אחין הכלל או אל-אחד מבניו הכהנים: (יג, ב).
 אף-על-פי שהכל כשרין לראות נגעים – הטומאה והטהרה תלויה בכהן. כיצד, כהן שאינו יודע לראות, החכם רואה, ואומר לו, אמור טמא, והכהן אומר טמא (רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק ט הלכה ב)
 דין זה הוא דבר פלא: דאף-על-פי שהכהן הוא קטן או שוטה, ואינו יודע את הדין וההלכה (ולכן סומך על דברי החכם), אומרת התורה דוקא הוא יהיה מי שיפסוק הדין ויאמר לפועל 'טמא'.
 ויש לומר בדרך הדרוש ועבודת האדם, דבטומאת צרעת יש חומרא שאינה בשאר טומאות: "בדד ישב מחוץ למחנה"

(ג) **וראה הכהן את-הנגע בעור-הבשר וישלח בנגע הפך . . לכן ומראה הנגע עמק מעור בשרו נגע צרעת הוא וראהו הכהן וטמא אתו:**
 גי'חזי כהנא ית מכתשא במשך בסרא וישער במכתשא אתהפיד למיתור ומחזי מכתשא עמיק במשך בסרה במכתש סגירותא הוא ויחזנה כהנא ויסאב יתה:

חמה עמקה מן הצל. וטמא אתו. יאמר לו: טמא אתה^פ, ששער לכן סימן טמאה הוא, גזרת הכתוב.

וְשָׁעַר בִּנְגַע הַפֶּה לִבָּן • מִתְחַלָּה שְׁחֹר וְהַפֶּה לִלְבָּן בְּתוֹךְ הַנֶּגַע; וּמַעוּט שְׁעָרִים שְׁנִים ^(ט"ז). עֲמָק מַעוּר בְּשָׂרוֹ • כָּל מִרְאֵה לִבָּן עֲמָק הוּא^ע, כְּמִרְאֵה

וְאִם בִּהְרֵת לִבְנָה הוּא בְּעוּר בְּשָׂרוֹ וְעֲמָק אֵין־מִרְאֵה מִן־הָעוּר וּשְׁעָרָה לֹא־הָפֶה לִבָּן וְהַסְגִּיר הִכְתֵּן אֶת־הַנֶּגַע שְׁבַעַת יָמִים:

(ד) וְאִם בִּהְרֵת לִבְנָה הוּא בְּעוּר בְּשָׂרוֹ וְעֲמָק אֵין־מִרְאֵה מִן־הָעוּר וּשְׁעָרָה לֹא־הָפֶה לִבָּן וְהַסְגִּיר הִכְתֵּן אֶת־הַנֶּגַע שְׁבַעַת יָמִים:

וְעֲמָק אֵין־מִרְאֵה • לֹא יִדְעִיתִי פִּירוּשׁוֹ. וְהַסְגִּיר • יִסְגִּירָנוּ בְּבֵית אֶחָד^ק, וְלֹא יִרְאֶה עַד סוֹף הַשָּׁבוּעַ, וְיוֹכִיחוּ סִמְנִים עָלָיו.

הַיִּחְזָקָה כִּהְנָא בְּיוֹמָא שְׂבִיעָא וְהָא מִכְתָּשָׁא קָם כַּד הָוָה לֹא אוֹסֵף מִכְתָּשָׁא בְּמִשְׁכָּא וְיִסְגִּירָנָה כִּהְנָא שְׂבִיעָא יוֹמִין תַּנְנִנִּת:

(ה) וְרִאֲהוּ הִכְתֵּן בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה הַנֶּגַע עָמַד בְּעֵינָיו לֹא־פָשָׁה הַנֶּגַע בְּעוּר וְהַסְגִּירוֹ הִכְתֵּן שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית:

וְעֵינָיו • כְּמִרְאֵהוּ וּבְשִׁיעוּרוֹ הָרִאשׁוֹן. וְהַסְגִּירוֹ • שְׁנִית • הָא אִם פָּשָׁה בְּשָׁבוּעַ רִאשׁוֹן^ש, טָמֵא מִחֻלָּט.

שפתי חכמים

ידעת רש"י בזה לומר, כך צריך לדייק, שהוא במראה הראשון וגם בשיעורו הראשון, שלא פשה הנגע, אז צריך להסגיר שנית ועדין לא טמא מוחלט, הא אם פשה טמא מוחלט הוא. אבל לא תדייק, 'בעיניו' דוקא שהוא במראה הראשון אז צריך להסגר, אבל לא עמד במראה ראשון, כגון שהוא מתלבן ביותר, טמא מוחלט הוא, דזה אין שייך, דהא כבר לכן הוא ואין שייך שיהיה מתלבן יותר, אלא לדייק דוקא אם עמד במראה הראשון, דהיינו בליבון ראשון, וגם לא פשה, היינו בשיעור ראשון, אז צריך להסגיר, אבל אם היה פשה הנגע ועומד בליבון ראשון אז טמא מוחלט הוא, אבל אם לא עמד בעיניו, כגון שנתמעט בליבון, אף על פי דפשה הנגע, עדיין לא טמא מוחלט, מדלא כתיב 'או לא פשה', דמשמע או זה או זה, כך הוא כלל דפירושו של הרא"ם, עיין שם באורך. אף מה שהקשה שם למה שנו שלשה סימני טומאה הם, שער לכן ומחיה ופישון, הא ארבעה הם, ועמד במראיתו. ויש ליישב, דלא שנו במשנה אלא אותן סימני טומאה דשבו ראשון, מה שאין בן בעמד במראיתו דשבו שניה, ודו"ק. נראה לי: ש אף על פי שכל התורה כולה

שהיא לבנה וצל שחור, נראה לו שהשחור קרוב לו יותר מהלבן, משום דשחור שבעין מקבל הראות מדבר שחור יותר מדבר לבן: פלומר, ולא שטמא אותו בידים בשום טומאה מאבות הטומאות. וזה שכתב רש"י ששער לכן סימן טומאה וכו': תורה ד (ד) משום דקשה לו, כיון דבהרת לבנה היא למה אינה עמוקה מן העור, דהא כל מראה לבנה עמוקה מן השחור כמו שפירשתי, ומשום קושיא זו לא ידע רש"י לפרש טעמא דקרא, כן פירש הרמב"ן זכרוננו לברכה. והרמב"ן זכרוננו לברכה תימן קושיא זו לפי פירושו שפירש דעת רש"י זכרוננו לברכה: ק פירוש, שישגיר את בעל הנגע, ונמצא שגם הנגע נסגר. לא שיכסה הנגע כל שבעה: תורה ה (ה) מה דפירש רש"י עוד ובשיעורו הראשון, לא שפירש זה על 'בעיניו', אלא מה דכתיב בקרא 'לא פשה הנגע', אלא שעדיין בשיעורו הראשון הוא. ואם תאמר, מה צריך לפרש זה, הא כתיב בהדיא 'לא פשה הנגע', ועוד, על הקרא היה לו לפרש, 'לא פשה' ובשיעורו הראשון. ועוד קשה, מה דפירש רש"י 'והסגירו שנית' הא אם פשה וכו', פשיטא, מדכתיב 'והנה לא פשה והסגירו' וכו', משמע הא פשה טמא מוחלט הוא. ויש לומר

(ג) מלשון שפירש רש"י 'בתוך הנגע', לומר לה, אל תסבור לומר 'הפה לכן' אם כשיש שער לכן סמוך לנגע סימן טומאה הוא, לכן פירש לה דוקא כשהו בתוך הנגע. וגם שלא תאמר אם נהפכו ללבן קודם שיהיה בו נגע סימן טומאה הוא, לכן פירש בתוך הנגע. ותו קשה לרש"י, כיון דכתיב קרא בתוך הנגע לומר דוקא שקדם הנגע לשער לכן, אבל קדם שער לכן לנגע טהור, שמע מינה דלפעמים אף בלא נגע השער נהפך ללבן, ואם כן כשהפה השער ללבן בתוך הנגע לא יהא טמא, דלמא שלא מחמת הנגע נהפך ללבן, ודלמא קרה לו שום מקרה שנהפך. ועל זה פירש ימיעוט שער שנים, וכיון ששני שערות נהפכו ללבן בודאי אין זה מקרה כי אם מחמת הנגע הוא, דכל דבר שהוא הרבה אינו מקרה. ודו"ק נראה לי: פ (הרא"ם) לא ידעתי מנא להו לרבותינו זכרונם לברכה ששער מורה על רבוי שערות וכו'. ועיין בתוספות יום טוב פרק רביעי דנגעים: ע דהא כתיב 'ומראה הנגע' וכו', משמע דמראה נראה שעמוק מבשרו, ולא שהנגע ממש עמוק מבשרו. ולמה נראה מראה לכן עמוק, יש לומר משום שצריך ראיה של אדם בשחור שבעין, ובשרואה על דבר שיש בו שחור ולבן, כגון חמה

וַיִּחַזֵּי כִּהְנָא יְתֵה בְיוֹמָא שְׂבִיעֵאָה תַּנְיָנוּת
וְהָא עָמִיא מִכְתָּשָׂא וְלֹא אוֹסֵף מִכְתָּשָׂא
בְּמִשְׁכָּא וַיִּדְכָּנָה בְּהֵנָּא עֲדִיתָא הִיא וַיַּצַּע
לְבוּשֵׁהִי יוֹדְפִי:

(ו) וַרְאָה הַכֹּהֵן אֹתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְ�נִית וְהִנֵּה בִּתְּחֵלָה
הַנֶּגַע וְלֹא־פָשָׂה הִנֵּנִי בְּעוֹר וְטָהַר הַכֹּהֵן מִסִּפְּחַת
הָהוּא וְכִבֵּם בְּגָדָיו וְטָהַר:

בְּגָדָיו וְטָהַר • הוֹאִיל וְנִזְקֵק לְהִסְגֵּר, נִקְרָא טָמֵא וְצָרִיף
טְבִילָה.

כ"ה • הִכָּה מִמֶּרְאִיתוֹ; הָא אִם עָמֵד בְּמִרְאִיתוֹ
אוֹ פָּשָׂה – טָמֵא. מִסִּפְּחַת • שֵׁם נֶגַע טָהוֹר. וְכִבֵּם

וְאִם אוֹסֵף כִּהְנָא תוֹסֵף עֲדִיתָא בְּמִשְׁכָּא בְּתֵר
דְּאַתְחַזֵּי לְכִהְנָא לְדַכּוּתָהּ וַיִּתְחַזֵּי תַּנְיָנוּת
לְכִהְנָא:

(ז) וְאִם־פָּשָׂה תִּפְשָׂה הַמִּסִּפְּחַת בְּעוֹר אַחֲרֵי הָרֵאָתוֹ
אֶל־הַכֹּהֵן לְטָהַרְתּוֹ וְנִרְאָה שְׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן:

ח וַיִּחַזֵּי כִּהְנָא וְהָא אוֹסֵפֶת עֲדִיתָא בְּמִשְׁכָּא
וַיִּסְאַכְנָה בְּהֵנָּא סְגִירוּתָא הִיא:

(ח) וַרְאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָּשָׂתָה הַמִּסִּפְּחַת בְּעוֹר וְטָמֵא
הַכֹּהֵן צָרַעַת הוּא: פ

"זֹאת תִּהְיֶה". צָרַעַת הוּא • הַמִּסִּפְּחַת הַזֹּאת. צָרַעַת,
לְשׁוֹן נִקְבָּה. נֶגַע, לְשׁוֹן זָכָר.

כ"ה • וְטָמֵא הַכֹּהֵן. וּמִשְׁטָמָא הָרִי הוּא מַחֲלֵט,
וְזָקִיק לְצַפְרִים וְלִתְגַּלְחַת וְלִקְרָבָן הָאֵמֹר בְּפִרְשֵׁת

ט מִכְתָּשׁ סְגִירוֹ אֲרִי תֵּהִי בְּאַנְשָׁא וַיִּתֵּחִי לָתֵת
בְּהֵנָּא:

(ט) נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בָאָדָם וְהוּבֵא אֶל־הַכֹּהֵן:

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּשִׁי שִׁיחוֹת כֹּךְ לֵב עַמ' 81)

אֶלָּא סְבָרָא - תּוֹפְעָה זֹו מוֹכִיחָה שְׂאִין זֶה חָלִי אֶלָּא טָבַע
הַגּוֹף. הָרִי שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ כָּאן דִּין כָּלְלִי: כְּאִשֶּׁר כָּלוּ הַפֶּה לָבוֹן,
אִין כָּאן חִלּוֹת 'נֶגַע צָרַעַת', וְלָכוֹן אִין כָּאן "וְהוּבֵא אֶל
הַכֹּהֵן".

נֶגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בָאָדָם וְהוּבֵא אֶל הַכֹּהֵן (יג, ט) יֵשׁ
לְשָׁאֵל, מִדּוּעַ נִקְטָה סִגְנוֹן שֶׁל עֲנִינֵי חֵדֶשׁ, וְהָרִי הַהִקְדָּמָה
לְדִינֵי צָרַעַת כִּבְרָא מְוֹרָה לְעִיל. וְיֵשׁ לוֹמֵר, דְּהִנֵּה לְהִלּוֹן נֶאֱמַר
"כָּלוּ הַפֶּה לָבוֹן טָהוֹר הוּא", וּבְדִרְךָ הַפֶּשֶׁט אֵינָה גְזֵרַת הַכְּתוּב

י וַיִּחַזֵּי כִּהְנָא וְהָא עֲמָקָא חוֹרָא בְּמִשְׁכָּא
וְהִיא הִפְכָּת שְׁעָרָא לְחוֹרָא וְרָשָׁם בְּסָרָא חִיתָא
בְּעֲמָקָתָא:

(י) וַרְאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־לִבָּנָה בְּעוֹר וְהִיא הַפִּכָּה
שְׁעָרָא לָבוֹן וּמַחֲיֵת בְּשָׂרָא חִי בַשָּׂאת:

שְׁתֵּי חֲכָמִים

הַזֹּאת, וּפִירוּשׁוֹ, שֶׁהִנֵּנִי שְׁהִינּוּ
חוֹשְׁבִים שֶׁהוּא מִסִּפְּחַת שֶׁהוּא טָהוֹר,
אֵינּוּ אֶלָּא צָרַעַת שֶׁהוּא טָמֵא. אֲבָל
לְעִיל גָּבִי 'מִסִּפְּחַת הִיא' בּוֹדֵאי
אִפְּהָרֵת דְּלְעִיל קָאִי, וּבִהְרַת הוּא שֵׁם
כּוֹלֵל לְכָל נֶגַע בְּהִיר, אֲתִי שְׁפִיר לוֹמֵר
'מִסִּפְּחַת הִיא', כְּלוֹמֵר הַבְּהִיר דְּלְעִיל,
וְאִין צָרִיף רַשִׁי לְפָרֵשׁ כָּלוּם לְעִיל.
הָרֵאָה: ג' קָשָׁה לְרַשִׁי, דְּלְעִיל כְּתִיב
'נֶגַע צָרַעַת הוּא', שְׁמַע מִיָּנָה דְּצָרַעַת
לְשׁוֹן זָכָר, וְכָאן כְּתִיב 'נֶגַע צָרַעַת כִּי
תִהְיֶה', שֶׁהוּא לְשׁוֹן נִקְבָּה. וְעַל זֶה
פִּירֵשׁ, צָרַעַת לְשׁוֹן נִקְבָּה וְנֶגַע הוּא
לְשׁוֹן זָכָר, מִשּׁוּם הִכִּי לְעִיל דְּכְתִיב
'נֶגַע צָרַעַת הוּא', מֵלֵת 'הוּא' שֶׁבַּ עַל
הַנֶּגַע שֶׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר: תוֹרָה ט

בְּמִרְאִיתוֹ אִף עַל גַּב דְּלֹא פָּשָׂה, אוֹ
פָּשָׂה אִף עַל גַּב דְּהִכָּה, צָרִיף לְהִסְגִּיר
וְטָמֵא הוּא, כְּדִמְשָׁמַע בְּסִמּוּף 'וְאִם
פָּשָׂה תִּפְשָׂה' וְגו', וְלֹא כְּתִיב 'עָמֵד
בְּעִינָיו', מִשְׁמַע אוֹ זֶה אוֹ תוֹרָה ז'
(ח) כְּלוֹמֵר, מִה שְׂאִין בֶּן בְּמִצּוֹרֵעַ
מוֹסְגֵר שְׂאִין בּוֹ אֲחֹד מִכָּל אֵלּוּ. וּמִפְּנֵי
שֶׁכָּאן הוּזָכְרוּ טוֹמְאוֹת מִצּוֹרֵעַ מוֹסְגֵר
וְטוֹמְאוֹת מִצּוֹרֵעַ מוֹחֶלֶט, דְּבִשְׁנֵיהֶם
הוּזָכְרָה טוֹמְאוֹה, דְּבִמוֹסְגֵר כְּתִיב 'וְכִבֵּם
בְּגָדָיו', מִכָּלֵל שְׁהִיָּה טָמֵא, וְגַבִּי
הַמוֹחֶלֶט כְּתִיב 'וְטָמֵא הַכֹּהֵן' וְגו',
הוֹדִיעֵנו כָּאן גַּם בֶּן הַהִבְדֵּל שְׁבִינִיָּהם:
ב' הוּצָרָה לְפָרֵשׁ זֶה, מִפְּנֵי שֶׁמִּסִּפְּחַת
הוּא שֵׁם פְּרָטִי לְנֶגַע טָהוֹר, הוּכְרַח
לְפָרֵשׁ שְׁמֵלֵת 'הִיא' שֶׁבָּהּ אֵל הַמִּסִּפְּחַת

כָּלִלוֹת הִיא, שֶׁמִּכָּלֵל לֹאוֹ אֵתָּה שׁוֹמַע
הֵן. מִפְּנֵי שֶׁהִדְיוּקִים הַיּוֹצֵאִים מִזֶּה הֵם
שְׁנַיִם, הָא אִם פָּשָׂה וְהָא אִם הִעֲזוּ,
הוּצָרָה לוֹמֵר שֶׁהִדְיוּקָא פִּה אֵינּוּ אֶלָּא
אֲחַת, הָא אִם פָּשָׂה, לֹא הָא אִם הִעֲזוּ,
שְׂאִי אִם הִעֲזוּ מִרְאִיתוֹ, בִּינָן שֶׁמִּרְאָה
הִרְאִישׁוֹן וְאֲחֵרוֹן שְׁנֵיהֶם מִרְאֵה טוֹמְאוֹה
הֵן, עָמֵד בְּעִינָיו קָרִינָן בִּיהִי.
רֵאָה: תוֹרָה ו'
(ו) ת' כְּלוֹמֵר, אֵל תְּדִיִּיק, הִכָּה
מִמֶּרְאִיתוֹ אִף עַל פִּי דְּפָשָׂה הִנֵּנִי, אוֹ
לֹא פָּשָׂה אִף עַל גַּב דְּעָמֵד בְּעִינָיו, אִין
צָרִיף לְהִסְגִּיר וְטָהוֹר הוּא, אֶלָּא כִּי
תְדִיִּיק, הִכָּה וְגַם לֹא פָּשָׂה אִין
צָרִיף לְהִסְגִּיר וְטָהוֹר הוּא, כְּדִמְשָׁמַע
'כִּהְנָה הִנֵּנִי וְלֹא פָּשָׂה' וְגו', הָא אִם עָמֵד

וְאֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא נִאֲמָרָה מִחֵה אֶלָּא בִּ"שָׁאָת", אֶף
בְּכָל הַמָּרְאוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן¹ הוּא סִימָן טְמֵאָה.

כ"י וּמִחֵה. שְׁנִימָנִיט בְּלַע"ז, שְׁנֵהפֹךְ מִקְצֵת חֵלְכֵן
שְׁבִתוֹךְ הַשָּׂאָת לְמִרְאָה בְּשָׁר, אֶף הוּא סִימָן טְמֵאָה
- שָׁעַר לָכֵן בְּלֹא מִחֵה, וּמִחֵה בְּלֹא שָׁעַר לָכֵן;

יֵא סִגְרִיּוֹת עֲתִיקָא הִיא בְּמִשָּׁךְ בִּסְרָה
וְיִסְאֲבָנָה בְּהִנָּא לֹא יִסְגְּרָנָה אֲרִי מְסָאָב הוּא:

(יא) צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הוּא בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ וְטִמְאָו הִכְהֵן
לֹא יִסְגְּרָנוּ כִּי טִמְאָ הוּא:

מִלֵּאָה לְחָה; שְׁלֹא תֹאמְר: הוּאִיל וְעֲלֵתָה מִחֵהָ –
אֲטֵהֲרָנָה.

כ"י צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִיא. מִכָּה יִשְׁנָה הִיא תַּחַת
הַמִּחֵה, וְחִבּוּרָה זֹו נִרְאִית בְּרִיָּאָה מִלְמַעְלָה וְתַחֲתֵיהָ

יב וְאֵם מִסְּגָא תִסְגִּי סִגְרִיּוֹתָא בְּמִשָּׁכָא וְתַחֲפִי
סִגְרִיּוֹתָא יֵת כָּל מִשָּׁךְ מִכְתָּשָׁא מְרִישָׁה וְעַד
רְגִלּוּהִי לְכָל חִיּוֹ עֵינֵי כְהֵנָּא:

(יב) וְאֵם-פְּרוֹחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בְּעוֹר וּכְסֹתָהּ הַצָּרַעַת
אֶת כָּל-עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד-רַגְלָיו לְכָל-מִרְאָה
עֵינֵי הַכְהֵן:

כ"י מֵרֹאשׁוֹ. שֶׁל אָדָם וְעַד רַגְלָיו. לְכָל-מִרְאָה עֵינֵי הַכְהֵן. פָּרַט לְכַהֵן שֶׁחֲשָׁךְ מֵאוּרוֹ.

יג וְיִחֲזִי כְהֵנָּא וְהָא חֲפַת סִגְרִיּוֹתָא יֵת כָּל
בִּסְרָה וְיַדֵּי יֵת מִכְתָּשָׁא כָּלָה אֶתְהַפִּיךְ
לְמַחְוֹר דְּכִי הוּא:

(יג) וְרָאָה הַכְהֵן וְהִנֵּה כְסֹתָהּ הַצָּרַעַת אֶת-כָּל-בְּשָׂרוֹ
וְטָהַר אֶת-הַנֶּגַע כֹּלֹ הַפֶּךְ לָכֵן טָהוֹר הוּא:

יד וְכִיּוֹמָא דְאַתְחֲזִי בֵּה בִּסְרָא חִיָּא יְהִי
מְסָאָב:

(יד) וּבְיוֹם הָרְאוֹת בּוֹ בְּשָׁר חִי יִטְמָא:

וְנַעֲשֶׂה רַחֲב וְנִרְאִית בּוֹ הַמִּחֵה, לְמַדְנֹו הַכְּתוּב
שֶׁתִּטְמָא. וּבְיוֹם. מָה תִּלְמוּד-לוֹמַר? לְלַמֵּד, יֵשׁ יוֹם
שָׂאָתָה רוּאָה בּוֹ² יֵשׁ יוֹם שְׁאִין אֶתָּה רוּאָה בּוֹ.³
מִכָּאן אָמְרוּ: חֲתָן, נוֹתֵנִין לוֹ כָּל שְׁבַעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה,
לוֹ, וְלֹאֲצִטְלִיתוֹ, וְלִכְסוּתוֹ וְלִבְיָתוֹ. וְכֵן בְּרַגְלֵךְ, נוֹתֵנִין
לוֹ כָּל יָמֵי הָרָגְלֵךְ.

כ"י וּבְיוֹם הָרְאוֹת בּוֹ בְּשָׁר חִי. אִם צִמְחָה בּוֹ
מִחֵה, הָרִי כְּבֹד פִּרַשׁ שֶׁהַמִּחֵה סִימָן טְמֵאָה? ! (ט"ז)
אֶלָּא הָרִי שֶׁהִיָּה הַנֶּגַע בְּאֶחָד מֵעֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה רֹאשֵׁי
אֲבָרִים שְׁאִין מְטֻמְאִין מִשּׁוּם מִחֵה לְפִי שְׁאִין נִרְאָה
הַנֶּגַע כֹּלֹ בְּאֶחָד שְׁשׁוּפֵעַ אֵילֶךְ וְאֵילֶךְ, וְחִזּוֹר רֹאשׁ
הָאֲבֵר וְנִתְגַּלָּה שְׁפּוּעוֹ עַל-יְדֵי שׁוּמָן, כְּגוֹן שֶׁהַכְּרִיא

שפתי חכמים

לְלַמֵּד שֶׁהַמִּחֵה סִימָן טוֹמְאָה, שֶׁהָרִי
כְּבֹד פִּירַשׁ 'וּמִחֵה בְּשָׁר חִי בַשָּׂאָת
צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִיא', אֶלָּא לְלַמֵּד עַל
רֹאשֵׁי אֲבָרִים שֶׁהַנֶּגַע אֵינוֹ נִרְאָה בָּהֶם
בְּאֶחָד, שְׁשׁוּפֵעִין אֵילֶךְ וְאֵילֶךְ, דְּכִתִּיב
'וְרָאָהוּ' כֹּלֹ, וְהָיָה אֲמִינָא מִפְּנֵי
שֶׁבְּרִאשׁוֹנָה לֹא הָיָה נִרְאָה כֹּלֹ הַשָּׂאָת
נִמִּי שֶׁנִּשְׁמַן וְנִתְרַחֵב וְנִרְאָה כֹּלֹ לֹא
תִּהְיֶה הַמִּחֵה סִימָן טוֹמְאָה לוֹ, קָא
מִשְׁמַע לָן: **א** דְּבִהֲרָאוֹת' מִיכָּעִי לִיה: ¹
'פִּירוּשׁ, לְבוּשׁוֹ, דְּתִרְגוּם שֶׁל 'חִמֵּשׁ
חִלִּיפּוֹת' חִמֵּשׁ אֲצִטְלוֹן: **ב** פִּירוּשׁ,
לְשָׂאָר אֲנִישֵׁי בְּרַגְלֵךְ לִית לִיה רְשׁוּת
לְכַהֵן לְטִמְאֵינְהוּ עַד שֶׁיַּעֲבוֹר
הָרַגְלֵךְ: תורה טו

בְּשָׁר חִי אֲטֵהֲרָנָה, וְלַעֲלִיל כְּתַב 'וּמִחֵה
בְּשָׁר חִי' אֶף הוּא סִימָן טוֹמְאָה וְכו'.
וְנִרְאָה לִי שֶׁרִשִּׁי בָּא לְתַרְץ, לָמָּה לִּיה
לְכַתּוּב 'צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת הִיא' וְגו', לֹא
הָיָה לוֹ לְכַתּוּב אֶלָּא 'מִחֵה בְּשָׁר חִי
בַשָּׂאָת וְטִמְאָו הִכְהֵן', וּמִתְרַץ שֶׁהַכְּתוּב
עֲצָמוֹ בָּא לִיתֵּן טַעַם לָמָּה מְטֻמְאִין
אוֹתוֹ בְּשִׁישׁ בּוֹ בְּשָׁר חִי, אֲדָרְבָּה הָיָה
לוֹ לְטַהֵר דְּהָא הִתְחִיל הַנֶּגַע
לְהִתְרַפְּאוֹת בֵּין שִׁישׁ בּוֹ בְּשָׁר חִי, וְעַל
זֶה פִּירַשׁ הַכְּתוּב כִּי 'צָרַעַת נוֹשֶׁנֶת
הִיא' וְקָל לְהִבִּין. נִרְאָה לִי: תורה יב
(יב) ² לֹא מֵרֹאשׁוֹ שֶׁל נֶגַע וְעַד רַגְלָיו,
דְּלֹא שְׁיִיךְ בּוֹ רֹאשׁ וְרַגְלֵךְ: תורה יג
(יד) ³ פִּירוּשׁ, 'וּבְיוֹם הָרְאוֹת' לֹא בָּא

(י) דְּלִקְמֹן בְּפִרְשָׁה זֹו כְּתִיב 'וּבְיוֹם
הָרְאוֹת בּוֹ בְּשָׁר חִי יִטְמָא', מִשְׁמַע אִם
יֵשׁ בְּשָׁר חִי טִמְאָ הוּא אֶף בְּשָׁאִין הַפֶּךְ
שָׁעַר לָכֵן, אִם כֵּן מָה דְּכִתִּיב הָכָא
'וְהִיא הִפְכָּה שָׁעַר לָכֵן וּמִחֵה' פִּירוּשׁוֹ
הַפֶּךְ שָׁעַר לָכֵן בְּלֹא מִחֵה, אוֹ מִחֵה
בְּלֹא הַפֶּךְ שָׁעַר לָכֵן: ⁴ דְּמִרְבִּינֵן מִמָּה
דְּכִתִּיב 'נֶגַע צָרַעַת', לָמָּה לִי לְמַכְתֵּב
'נֶגַע', לֹא הָיָה לוֹ לְכַתּוּב רַק 'צָרַעַת'
וְגו', אֶלָּא לְרִבּוּת לְכָל מִרְאָה נֶגַע, אִם
הָיָה בּוֹ הִסְיָמָנִים דְּמִפְּרַשׁ וְאִוִּיל סִימָן
טוֹמְאָה הוּא: תורה יא

(יא) ⁵ כְּתַב הָרָא"ם, תִּימָא, דְּמִהֲכָא
מִשְׁמַע דְּהַמִּחֵה סִימָן טְהִירָה הוּא,
וְלִפְיָךְ אָמַר הוּאִיל שֶׁעֲלֵתָה בּוֹ מִחֵה

גדר ה"יום שאי אתה רואה בו"

זה טמא. אך אם אומרים כאופן הב', שהופקעו ימים אלו מדיני ראיית הנגע, הנה גם אם ראה את הנגע, אין בכך כלום].

וזהו טעם המחלקת בין רבי לרבי יהודה. דרבי הלומד את הדין מ"נצנה הפכה ופנו את הבית", משמע דסבירא ליה שהוא בגדר דחיה, ש"ממתינים לו" עד שיוציא את כליו מהבית, ודוחים את ראיית הנגע לזמן מה. מהשאינן לרבי יהודה הלומד מהפסוק "וביום הראות בו" ד"יש יום שאי אתה רואה בו", אין זה רק שדוחים את ראיית הנגע, אלא שיום זה הופקע מראית נגעים, ולא חלים עליו דינים אלו כלל.

(ועיון במקור הדברים, שנתבארה שם לפיזה מחלוקת רבי ורבי יהודה, אם ממתנים גם לדבר הרשות).

וביום הראות בו בשער חי וטמא: (יג, יד)

איתא בגמרא (מועד קטן ז, ב): "וביום הראות בו, יש יום שאתה רואה בו, ויש יום שאי אתה רואה בו. מכאן אמרו, חתן שנולד בו נגע, נותנין לו ז' ימי המשפה כו', דברי רבי יהודה. רבי אומר, אינו צריך. הרי הוא אומר ונצנה הפכה ופנו את הבית, אם ממתינים לו לדבר הרשות, כל-שכן לדבר מצוה".

ונראה, שחלוקים רבי ורבי יהודה בגדר הדין שאין רואים נגעים בימים מסוימים, דיש לומר בשני אופנים: א. שדוחים ראיית הנגע לימים אחרים. ב. שהופקעו ימים אלו מדיני ראיית נגעים, ולא חלים עליהם כלל.

[והנפקא מינה' בין שני האופנים הוא, אם עבר הפכה ונראה את הנגע בימים אלו, שאם אומרים שדוחים את ראיית הנגע, הנה אם לא דחה הפכה, ונראה את הנגע בין כך, הרי

טו ויחזי כהנא ית בסרא חיא ויסאכנה בסרא
חיא מסאב הוא סגירות הוא :

(טו) וראה הפכה את הבשר החי וטמא הבשר החי
טמא הוא צרעת הוא:

כ"י ~ צרעת הוא • הבשר ההוא. בשר, לשון זכר.

טז או ארי יתיב בסרא חיא ויתתפיד למחור
ויתתי לות כהנא :

(טז) או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ובא
אלהפכה:

יז ויחזנה כהנא והא אתתפיד מכתשא
למחור וידבי כהנא ית מכתשא דכי הוא :

(יז) וראהו הפכה והנה נהפך הנגע ללבן וטהר
הפכה את הנגע טהור הוא: פ

יח ובסרא ארי יהי בה במשכה שחנא
ויתפי :

(יח) ובשר פרייה בודעו שחין ונרפא:

ונרפא • השחין העלה ארוכה, ובמקומו עלה נגע אחר.

כ"י ~ שחין • (חולין ח) לשון חמום, שנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה, שלא מחמת האור.

יט ויהי באמר שחנא עמקא חורא או כהרא
חורא סמקא ויתתחי לכהנא :

(יט) וה"ה במקום השחין שאת לבנה או בהרת
לבנה אדמדמת ונראה אלהפכה:

כ"י ~ או בהרת לבנה אדמדמת • שאין הנגע לבן חלק, אלא פתוף ומערב בשני מראות – לבן ואדום.

שפתי חכמים

כל עוד שיש בו שאת, אלא 'ונרפא' השחין, והבשר עדיין חולה: תורה יט (יט) ג פירש רש"י בשבועות דף ו' פתוף' מעורב: תורה כ

והרא"ם הביא הגמרא דחולין והתורת כהנים ולא שת לבו דכל שכן הוא, ולפיכך כתב מה שקתב: מ לא הבשר שהיה בו השחין, שלא יאמר 'נרפא'

(יח) ל (נחלת יעקב) ונראה כוונתו, דכל שכן שחין שעלה מאליו שלא מחמת מכה, ולא בא אלא למעט הבא מחמת האש, לפי שזה נקרא 'מכוה', וכל זה פשוט בתורת כהנים ובחולין דף ח'.

כ ויחזי כהנא והא מחזקה מכיף מן משפא
ושערה אתהפיף למחור ויסאבינה כהנא
מכתש סגירותא היא בשחנא סגיאת:

כ"י • מראה שפל • ואין ממשוה שפל, אלא מתוך לבנינויותו הוא נראה שפל ועמק כמראה חמה עמקה מן הצל.

כא ואם יחזנה כהנא והא לית בה שער חור
ומכיקא ליתקא מן משפא והיא עמיקא
ויסגרנה כהנא שבקא יומין:

(כא) ואם יראנה הכהן והנה אין בה שער לבן
ושפלה אינה מן העור והיא כהה והסגירו הכהן
שבעת ימים:

כב ואם אוספא תוסף במשפא ויסאב כהנא
יתה מכתשא היא:

(כב) ואם פשה תפשה בעור וטמא הכהן אתו נגע
הוא:

כ"י • נגע הוא • השאת הזאת או הכהרת.

כג ואם באתרהא קמת בהרתא לא אוספת
רשם שחנא היא וידכנה כהנא:

(כג) ואם תחתיה תעמד בהרת לא פשתה צרבת
השחין הוא וטהרו הכהן: ס

כמו (יחזקאל כא ג): "ונצרבוכה כל-פנים". ריטורי"ר
בלע"ז. צרבת • ריטרישמענ"ט בלע"ז.

כ"י • תחתיה • במקומה. צרבת השחין • כתרגומו
'רשם שחנא', אינו אלא רשם החמום הנפר בכשור.
כל "צרבת" לשון רגיעה, עור הנרגע מחמת חמום,

♦ יום שני כ"ו ניסן ♦

כד או בסרא ארי יהי במשפה כנאה דנור
ותהי רשם כנאה בהרא חורא סמקא או
חורא:

(כד) או בשור פיייהיה בערו מכותאש והיתה מחית
המכה בהרת לבנה אדמדמת או לבנה:

חלקן הכתוב? לומר, שאין מצטרפין זה עם זה:
נולד חצי גריס בשחין וחצי גריס במכה, לא ידונו
בגריס.

כ"י • מחית המכה • שנימני"ט בלע"ז. כשחיתה
המכה נהפכה לבהרת פתוכה, או לבנה חלקה;
וסימני מכה וסימני שחין שרים הם. (חולין ח) ולמה

כה ויחזי יתה כהנא והא אתהפיף שער חור
בבהרתא ומחזקה עמיק מן משפא סגירותא
היא כנאה סגיאה ויסאב יתה כהנא מכתש
סגירותא היא:

(כה) וראה אתה הכהן והנה נהפף שער לבן בבהרת
ומראה עמק מן העור צרעת הוא במכה פרחה
וטמא אתו הכהן נגע צרעת הוא:

כו ואם יחזנה כהנא והא לית בבהרתא שער
חור ומכיקא ליתקא מן משפא והיא עמיקא
ויסגרנה כהנא שבקא יומין:

(כו) ואם יראנה הכהן והנה אין בבהרת שער לבן
ושפלה אינה מן העור והיא כהה והסגירו הכהן
שבעת ימים:

כז ויחזנה כהנא ביומא שביעאה אם אוספא
תוסף במשפא ויסאב כהנא יתה מכתש
סגירותא היא:

(כז) וראהו הכהן ביום השביעי אם פשה תפשה
בעור וטמא הכהן אתו נגע צרעת הוא:

מה

כח ואם באתר־הא קמת בִּהְרָא לָא אוֹסֵפֶת
בְּמִשְׁכָּא וְהִיא עֲמִיא עֲמֻק כְּוָאָה הִיא וַיִּדְכְּנָה
בְּהֵנָּא אֲרִי רִשֵּׁם כְּוָאָה הִיא :

(כח) וְאִם־תִּחְתִּיָּהּ תַעֲמֹד הַבְּהֵרֶת לֹא־פָשְׁתָּהּ בְּעוֹר
וְהָיָא כְּהֵה שְׂאֵת הַמִּכּוֹה הוּא וְטַהֲרֻּהָ הַכֹּהֵן
בִּי־צִרְכַּת הַמִּכּוֹה הוּא:

כט וַיִּגְבֹּר אֹד אֶתֶּתָא אֲרִי יְהִי בֵּה מִכְתָּשָׁא
בְּרִישָׁא אֹד בְּדִקְוֹן :

(כט) וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים בְּיִהְיֶה בּוֹ נֶגַע פָּרָשׁ אוֹ
בְּזָקוֹ:

רַמְיָא בְּרֵאשׁ אֹ בְּזֻקָּן • בָּא הַכְּתוּב לְחַלֵּק בֵּין נָגַע שְׂבֻמָּקוֹם שְׂעָר לְנֹגַע שְׂבֻמָּקוֹם בְּשָׂר, שְׂזֵה סִמְנֹ בְּשָׂעָר לָכֵן וְזֵה סִמְנֹ בְּשָׂעָר צָהָב.

וְלִיחֻזִּי כִּהְנָא יֵת מִכְתָּשָׁא וְהָא מְחֻזְהִי
עֲמִיק מִן מִשְׁכָּא וּבֵה שְׁעָר סְמָק דַּעֲדָק
וְיִסְכָּא יְתֵה פְּהֵנָּא נִתְקָא הוּא סְגִירִית רִישָׁא
אוֹ דִּקְנָא הוּא :

(ו) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּפֶעַ וְהִנֵּה מְרִאֵהוּ עִמָּךְ
מִן־הָעוֹר וְכוּ שְׂעָר צֶהָב דָּק וְשִׂמָּא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נִתַּק
הוא צִרְעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזֶּקֶן הוּא:

כס"א וכו' שער צהב • שנהפך שער שחורם שבו לצהב. נתקן הוא • כך שמו של נגע^(ת) שבמקום שער.

לֹא וְאֵרִי יִחְזִי כְהֵנָּה יְת מִכְתֵּשׁ נִתְקָא וְהָא
לִית מַחְזוּהִי עֲמִיק מִן מִשְׁכָּא וְשַׁעַר אֲכֹם
לִית בֵּה וְיִסְגֵּר כְּהֵנָּה יְת מִכְתֵּשׁ נִתְקָא שְׁבַעַת
יומין :

(לא) וְכִי־יֵרָאֶה הַכֹּהֵן אֶת־יָגֹעַ הַנֶּתֶק וְהִנֵּה אֵין מִרְאֵהוּ עִמָּךְ מִן־הָעוֹר וְשַׁעַר שְׁחֹר אֵין בּוֹ וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־יָגֹעַ הַנֶּתֶק שִׁבְעַת יָמִים:

סִימֵן טְהָרָה הוּא בְּנִתְקִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׁעַר שָׁחַר
צִמַּח-בּוֹ וְגו'".

כס"ו ◀ וְשֶׁעַר שְׁחֹר אֵין בּוֹ • הָא אִם הָיָה בּוֹ שְׁעַר
שְׁחֹרֶפּ – טְהוֹר וְאֵין צָרִיךְ לְהַסְגֵּר, שְׁשֶׁעַר שְׁחֹר –

לב ויחזי כהנא ית מכתשא ביומא שביעא
והא לא אוסף נתקא ולא הוה בה שער סמך
ומחזי נתקא לית עמיק מן משבא :

(לב) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּזֶק בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהֵנִיחַ
לֹא־פֶשֶׁה הַנֶּזֶק וְלֹא־הָיָה בּוֹ שְׂעֹר צָהָב וּמִרְיָאָה
הַנֶּזֶק אֵין עִמּוֹ מִן־הָעוֹר:

רס"י ◀ וְהָיָה לֹא-פֶשֶׁה וְגו' • הָא אַם פֶּשֶׁה, אִו הִיָּה בִּו שְׁעָרַי צֶהָב – טָמֵא •

שפתי חכמים

עור
'חור'
לוי
עַר
שֶׁה'
אין
דין
עַר
שְׁנִי
יִיק,
בו,
אָז צִירִיד הַסֵּגֶר, בְּדַמְשֶׁע זִהְנֶה לֹא
פֶּשֶׁה וְלֹא הָיָה בּוֹ שֶׁעַר צָהוּב, וְאִי
מוֹסִיף עַל עֲנָן רֵאשׁוֹן, אָבָל אִם פֶּשֶׁה
אֵף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ שֶׁעַר צָהוּב, אוֹ שִׁישׁ
בּוֹ שֶׁעַר צָהוּב אֵף עַל פִּי שְׁלֹא פֶּשֶׁה,
טָמֵא הוּא, בְּדִלְקָמֶן בְּפָרָשָׁה זֹו, וּדְכַתִּיב
בְּהִרְאָי וְיִרְאֶהוּ הַכֹּהֵן זִהְנֶה פֶּשֶׁה הַנֶּחֱמָק
בְּעוֹר לֹא בִּבְקָר' וגו', מִשְׁמַע שְׁטָמָא
מִיד שֶׁפֶּשֶׁה אֵף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ שֶׁעַר
צָהוּב, מִמִּילָא אֲמָרִינן נִמְי לְהִיפָּךְ, אִם
יֵשׁ בּוֹ שֶׁעַר צָהוּב אֵף עַל פִּי שְׁלֹא
פֶּשֶׁה. רֹאשׁ: תוֹרָה לֵג

שְׁחֹר אָפִילוּ מִרְאֵהוּ עֲמָק מִן הָעוֹר
צִרִּיק הַסֶּגֶר, וְהָיָה 'אִי' וְיִשְׁעֵר שְׁחֹר'
כְּמוֹ 'אִי', לְכָר פִּירֵשׁ שֶׁהִכֵּל תָּלִי
בְּשֵׁעֵר שְׁחֹר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'יִשְׁעֵר
שְׁחֹר' וגו': תורה לב

(לב) **צ** שָׁאֵל תְּדִיִּיק, יְהִיגָה לֹא פֶשֶׁה'
אֵף עַל פִּי שִׁשׁ בּוֹ שֵׁעֵר צָהוּב, אוֹ אֵין
בּוֹ שֵׁעֵר צָהוּב אֵף עַל פִּי שִׁפְשָׁה, צִרִּיק
הַסֶּגֶר, וְהָיָה הָאִי' וְיִלֵּא הִיָּה בּוֹ שֵׁעֵר
צָהִב' בְּמִקּוֹם 'אִי', אָבֵל אִם הָיָה שְׁנֵי
סִימָנִים טָמֵא מוֹחֶלֶט, אֵלֹא כִּךְ תְּדִיִּיק,
וְהִיגָה לֹא פֶשֶׁה וְגַם שֵׁעֵר צָהוּב אֵין בּוֹ,

(ל) ׀ מִדְּכָתִיב ׀ יִרְאָה הִכְלֹן אֶת נִגַּע הַנֶּתֶק, הַקִּיט נִגַּע לְנֶתֶק, מִה נִגַּע שֶׁעַר לְכֹן שָׁבוּ אִינוּ מְטַמֵּא אֶלָּא הַפּוֹךְ, אִף נֶתֶק שֶׁעַר צָהוּב שָׁבוּ אִינוּ מְטַמֵּא אֶלָּא הַפּוֹךְ, וּכְאֵלוּ כְּתִיב ׀ וְשֶׁעַר בִּנְגַע הַפּוֹךְ צָהוּב: ׀ דָּאם לֹא כֵן, לְמַה שֶּׁנָּה שֵׁם נִגַּע טֵמֵא זֶה כָּאֵן מִשְׁמוֹ שֶׁל נִגַּע הַטֵּמֵא דִּלְעִיל, דְּכָתִיב ׀ נִגַּע צָרַעַת הוּא׳ רֹא״ם: תורה לא

(לא) פֿ כְּדִי שְׁלֹא תִפְרָשׁ וְהָיָה אֵין מֵרָאֵהוּ עֲמָק מִן הָעוֹר אֶפְיָלוּ יֵשׁ בּוֹ שֶׁעַר שְׁחוֹר, וְהָיָה אֲמִינָא דְשֶׁעַר שְׁחוֹר הוּא סִימָן טוֹמָאָה, אוֹ אֵין בּוֹ שֶׁעַר

לג ויגלח סְחָרְגִי נִתְקָא ודַעַם נִתְקָא לֹא יִגְלַח
וְסִסְגָּר פִּהְנָא יֵת נִתְקָא שְׂבָעָא יוֹמִין תְּנַגְנוּת:

(לג) וְהִתְגַּלַּח וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח וְהַסְגִּיר הִפְהִין
אֶת־הַנֶּתֶק שְׂבָעַת יָמִים שְׁנִית:

שִׁיחָא נִכְר אָם פִּשְׁה, שְׂאָם יִפְשָׁה יַעֲבֹר הַשְּׁעָרוֹת
וְיֵצֵא לְמָקוֹם הַגָּלוּת.

כִּי־יִי וְהִתְגַּלַּח • סְבִיבוֹת הַנֶּתֶק. וְאֶת־הַנֶּתֶק לֹא
יִגְלַח • (ת"כ) מִנִּיחַ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת סְמוּךְ לוֹ סְבִיב כְּדִי

לִי וְיִחְזִי כִּהְנָא יֵת נִתְקָא כְּיוֹמָא שְׂבִיעֵאָה
וְהָא לֹא אוֹסֵף נִתְקָא בְּמִשְׁפָּא וּמִחְזִיחִי
לִיתוּהִי עֲמִיק מִן מִשְׁפָּא וְיִדְכִי יִתֵּה כִּהְנָא
וְיִצְבַּע לְבוֹשׁוּהִי וְיִדְכִי:

(לד) וְרָאָה הִפְהִין אֶת־הַנֶּתֶק בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהִנֵּה
לֹא־פִשָׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר וּמִרְאָהוּ אֵינְנוּ עִמָּךְ מִן־הָעוֹר
וְטָהַר אֹתוֹ הִפְהִין וְכַפֵּם בְּגָדָיו וְטָהַר:

לֹא וְאָם אוֹסֵפָא יוֹסֵף נִתְקָא בְּמִשְׁפָּא בְּתַר
דְּכֹתָה:

(לה) וְאִם־פִּשָׁה יִפְשָׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר אַחֲרֵי טָהֲרָתוֹ:

כִּי־יִי אַחֲרֵי טָהֲרָתוֹ • אֵין לִי אֶלָּא פּוֹשָׁה לְאַחַר הַפִּטּוֹר, מִנִּין אֵף בְּסוּף שְׂבִיעֵי רֵאשׁוֹן וּבְסוּף שְׂבִיעֵי שְׁנִי?
תְּלִמּוּד־לוֹמַר: "פִּשָׁה יִפְשָׁה".

לִי וְיִחְזִיחִי כִּהְנָא וְהָא אוֹסֵף נִתְקָא בְּמִשְׁפָּא
לֹא יִכְסֵי כִּהְנָא לְשַׁעַר סְמָק מְסָאָב הוּא:

(לו) וְרָאָהוּ הִפְהִין וְהִנֵּה פִשָׁה הַנֶּתֶק בְּעוֹר לֹא־יִכְסֶּר
הִפְהִין לְשַׁעַר הַצֹּהֵב טָמֵא הוּא:

לֹא וְאָם כִּד הִנֵּה קָם נִתְקָא וְשַׁעַר אָפֵס צִמַּח
בֵּה אִתְסִי נִתְקָא דְכִי הוּא וְיִדְכָנִי כִּהְנָא:

(לז) וְאִם־בְּעִינָיו עָמַד הַנֶּתֶק וְשַׁעַר שְׁחָר צִמַּח־בּוֹ
נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא וְטָהֲרוּ הִפְהִין: ס

בְּלַע"ז. טָהוֹר הוּא וְטָהֲרוּ הִפְהִין. הָא טָמֵא
שְׁטַהֲרוֹרִי הִפְהִין, לֹא טָהוֹר (מ"ק ז).

כִּי־יִי וְשַׁעַר שְׁחָר • מִנִּין אֵף הִירָק וְהָאֲדָם שְׂאִינוּ
צָהָב? תְּלִמּוּד־לוֹמַר: "וְשַׁעַר". וְלִשׁוֹן "צָהָב" דּוּמָה
לְתַכְנִית הַזָּהָב, "צָהָב", כְּמוֹ "זָהָב", אוֹרֶפֶל־א

לֹח וְגִבֵּר אוֹ אִתְמָא אֲרִי יְהִי בְּמִשְׁפַּח בְּסָרְהוֹן
כִּהְנָא בְּהִין חִירוֹן:

(לח) וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר־בָּשָׂרָם בְּהִרָת
כִּהְרָת לְבָנָת:

כִּי־יִי בְּהִרָת • חֲבִרְבוֹרוֹת.

לֹא וְיִחְזִי כִּהְנָא וְהָא בְּמִשְׁפַּח בְּסָרְהוֹן כִּהְנָא
עֲמִין חִירוֹן כִּהְנָא הוּא סְגִי בְּמִשְׁפָּא דְכִי
הוּא:

(לט) וְרָאָה הִפְהִין וְהִנֵּה בְּעוֹר־בָּשָׂרָם בְּהִרָת כִּהֲרוֹת
לְבָנָת בִּהְק הוּא פָּרַח בְּעוֹר טָהוֹר הוּא: ס

רוש"ו, בֵּין חֲבִרְבוֹרוֹת אֲדָמִימוֹת, קְרוּי בִּהְק, כְּאִישׁ
עֲדָשָׁן שְׂבִין עֲדָשָׁה לְעֲדָשָׁה מִבְּהִיק הַבָּשָׂר בְּלֶכֶן צַח.

כִּי־יִי בְּהִרָת לְבָנָת • שְׂאִין לְבָן שְׁלֵהֵן עֲזוֹ אֶלָּא כִּהֵּה.
בִּהְק • כְּמִין לְבָן הַנִּנָּאָה בְּבָשָׂר אָדָם אָדָם, שְׁקוֹרִין

שפתי חכמים

יֵשׁ בְּנִגְעֵי אֵינוּ טָמֵא כָּל זְמַן שְׁלֹא יֵאמַר
הִפְהִין טָמֵא הוּא, הוּא הִדִּין אָם יֵשׁ בוֹ
סִימְנֵי טוּמְאָה וְטָהֲרוּ הִפְהִין יִתֵּה טָהוֹר,
קָא מִשְׁמַע לָן טָהוֹר הוּא וְטָהֲרוּ הִפְהִין
וכו': תורה לח

בְּמִלַּת וְשַׁעַר שְׂחָרָא בְּכִלְל שְׂחָר, אָם
כִּן קָשָׁה מִהוּ 'צָהָב', לְכַף פִּירִשׁ וְכו': ר'
דְּלֹא תִימָא, בֵּין דְּגִזְרֵת הַכְּתוּב הוּא
שְׂאִין טוּמְאוֹת וְטָהֲרוֹת נִגְעִים אֶלָּא עַל
פִּי כִּהְנָא, אֵף עַל פִּי שְׂכָל סִימְנֵי טוּמְאָה

(ל"ז) ק (דבק טוב) מִה שְׂפִירִשׁ רִשִּׁי וְהוּא
כָּאן וְלֹא לְמַעְלָה בְּסוּק יוֹבֵי שַׁעַר
צָהָב, מִפְּנֵי שְׁלִמְעָלָה יוֹכֵל לְפָרֵשׁ כָּל
מִה שְׂאִינוּ שְׂחָר נִקְרָא 'צָהָב', אֲבָל
מֵאַחֵר שְׂפִירִשׁ שְׂאֲדוּם וְיָרוּק נִתְרַבָּה

♦ יום שלישי כ"ז ניסן ♦

(מ) וְאִישׁ כִּי יִמְרֹט רֹאשׁוֹ קִרְחַהּ הוּא טְהוֹר הוּא: מ וְגִבֵּר אֲרִי יִתֵּר שְׁעַר רִישָׁהּ קִרְחַהּ הוּא דְּכִי הוּא:

כ"י- קִרְחַהּ הוּא טְהוֹר הוּא • טְהוֹר מִטְּמֵאָתָא נִתְקִין, אֵלָא בְּסִימְנֵי נִגְעֵי עוֹר בְּשָׂר: בְּשַׁעַר לְבָן, וּמִחִיָּה שְׂאִינוּ נִדוֹן בְּסִימְנֵי רֹאשׁ וְזָקָן, שֶׁהֵם מְקוֹם שְׁעַר,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 93)

שְׂאִינוּ נִדוֹן בְּסִימְנֵי רֹאשׁ וְזָקָן • . אֵלָא בְּסִימְנֵי נִגְעֵי עוֹר בְּשָׂר (רש"י יג, מ) אִינוּ מְפָרֵשׁ שְׂבָא לְלִמּוּד שׁ"ימֶרֶט רֹאשׁוֹ אִינוּ מְטַמֵּא. וְנִמּוּקוֹ עִמּוֹ: עַל "נִתְקַח הוּא" מְפָרֵשׁ רִשׁ"י "כִּף שָׂמוֹ שֶׁל נִגַּע שֶׁבְּמִקּוֹם שְׁעַר", הֵינּוּ שֶׁהִנָּגַע אִינוּ נֹצֵר מִנְשִׁירָה דִּיןֶקָא (וְדִלָּא כְּהֶרֶמְבִּין, שֶׁכֶּתֵב "שֶׁנִּתְקַח מִשֶּׁם

(מא) וְאִם מִפֶּאֱתַת פָּנָיו יִמְרֹט רֹאשׁוֹ גִּבְחָהּ הוּא טְהוֹר הוּא: מ וְאִם מִלְּקַבֵּל אֶפְוֵהִי יִתֵּר שְׁעַר רִישָׁהּ גְּלוּשׁ הוּא דְּכִי הוּא:

כ"י- וְאִם מִפֶּאֱתַת פָּנָיו • מִשְׁפּוּעַ קִדְקִד כְּלָפִי פָּנָיו, קְרוּי "גִּבְחַת", וְאִף הַצְדָּעִין שֶׁמִּכָּאֵן וּמִכָּאֵן בְּכָלֵל, וּמִשְׁפּוּעַ קִדְקִד כְּלָפִי אַחֲרָיו קְרוּי "קִרְחַת".

(מב) וְכִי־יִהְיֶה בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ נִגַּע לְבָן אֲדַמְדָּם צִרְעַת פִּרְחַת הוּא בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ: מ מב וְאִרִי יִהְיֶה בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִלּוּשִׁיתוֹ מִכְתֵּשׁ חֹרֶר סְמוּק סְגִירוֹת סְגִיָּא הִיא בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִלּוּשִׁיתוֹ:

כ"י- נִגַּע לְבָן אֲדַמְדָּם • פִּתּוּף. מִנֵּין שְׁאֵר הַמִּרְאֹת? תְּלִמּוּד־לּוֹמֵר: "כְּמִרְאָה צִרְעַת עוֹר בְּשָׂר" – כְּמִרְאָה הַצִּרְעַת הָאִמּוֹר בְּפִרְשֵׁת עוֹר בְּשָׂר: "אֲדָם כִּי־יִהְיֶה כְּעוֹר־בְּשָׂרוֹ". וּמֵהוּ אִמּוֹר בּוֹ? שֶׁמִּטְמֵא בְּאַרְבַּע מִרְאֹת: אֵתוֹ הִכְהִין וְהִנֵּה שְׂאֵת־הַנֶּגַע לְבָנָהּ אֲדַמְדָּמַת בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ כְּמִרְאָה צִרְעַת עוֹר בְּשָׂר:

(מג) וְרָאָה אֹתוֹ הִכְהִין וְהִנֵּה שְׂאֵת־הַנֶּגַע לְבָנָהּ אֲדַמְדָּמַת בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ כְּמִרְאָה צִרְעַת עוֹר בְּשָׂר: מ מג וְיִחְזִי יִתֵּה פִּהֲנָא וְהָא עֲמִיק מִכְתֵּשָׁא חֹרָא סְמִקָּא בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִלּוּשִׁיתוֹ כְּמִחְזִי סְגִירוּתָא מִשְׁף בְּסָרָא:

(מד) אִישׁ־צֹרֶעַ הוּא טְמֵא הוּא טְמֵא יִטְמָאֵנוּ הִכְהִין בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ: מ מד גִּבֵּר סְגִיר הוּא מְסַבֵּב הוּא סָאָבָא יִסְאָבָנָה פִּהֲנָא בְּרִישָׁהּ מִכְתֵּשָׁה:

כ"י- בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ • אֵין לִי אֵלָא נִתְקִין, מִנֵּין לְרִבּוֹת שְׁאֵרֶשׁ הַמִּנְגָּעִים? תְּלִמּוּד־לּוֹמֵר: "טְמֵא יִטְמָאֵנוּ", לְרִבּוֹת אֵת פֶּלֶן. עַל פֶּלֶן הוּא אוֹמֵר: "בְּגִדָיו יִהְיוּ פְּרָמִים וְגו'".

שפתי חכמים

(מד) ש פִּירוּשׁ, אֵין לִי אֵלָא נִתְקִין שְׁצִרִיף שְׁיִהְיוּ בְּגִדָיו פְּרוּמִים וְרֹאשׁוֹ וְגו'. וְאִם תֹּאמַר, הִנֵּה לֹא לְרִשׁ"י לְפָרֵשׁ כֹּל זֶה עַל 'בְּגִדָיו יִהְיוּ פְּרָמִים' וְיֵשׁ לּוֹמֵר דִּדְעַת רִשׁ"י הִכִּי, אֵל תִּסְבּוֹר לּוֹמֵר דְּהָא 'בְּרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ' יִתִּירָא הוּא, דְּכִלָּה פְּרָשָׁה מְדַבֵּרַת בְּרֹאשׁ עַל כְּרִחָף כָּא לְרִבּוֹת שְׁאֵר נִגְעִים, זֶה אֵין לּוֹמֵר, דִּלָּא לְמַדְנֵי מִרֹאשׁוֹ נִגְעוֹ' אֵלָא שְׁאֵר הַמִּנְגָּעִים שֶׁהֵם מִנְגְּעֵי הַנִּתְקִים דְּהוּוּ

דּוּמְקִיא דְּקִרְחַת וְגִבְחַת שֶׁשְּׂתִיָּהֶם בְּרֹאשׁ שְׁיִהְיוּ בְּגִדָיו פְּרוּמִים וְכָל שְׁאֵר דִּינֵי טוּמְאָה קִרְחַת וְגִבְחַת וְשִׁטְמָאֵנוּ הִכְהִין, מִנֵּין לְרִבּוֹת אִף שְׁאֵר הַמִּנְגָּעִים שֶׁהֵם מִנְגְּעֵי צִרְעַת עוֹר בְּשָׂר שְׁיִהְיוּ

מה וסגירא די בה מכתשא לבושהי יהון
מבזעין ורישה יהי פריע ועל שפם כאבלא
יתעטף ולא תסתאבון ולא תסתאבון יקרי:

(מה) וְהִצְרֹעַ אֲשֶׁר-בּוֹ הִנֵּנָה בְּגָדָיו יִהְיוּ פָרָמִים
וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל-שָׁפָם יַעֲמֶה וְטָמֵא טָמֵא
יִקְרָא:

בלע"ז. וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא • מִשְׁמִיעַ שְׁהוּא טָמֵא,
וְיִפְרָשׁוּ מִמֶּנּוּ (מ"ק ה').

נשי"א פָּרָמִים • קְרוּעִים • פָּרוּעַ • מְגֻדֵּל שֶׁצֶר. וְעַל-
שָׁפָם יַעֲמֶה • כָּאֵבֶל. שָׁפָם • שֶׁצֶר הַשְּׁפָתִים, גְּרִינוֹן

מו כל יומי די מכתשא בה יהי מסאב מסאב
הוא בלחודוהי ייתב מפרא למשריתא
מותבה:

(מו) כָּל-יְמֵי אֲשֶׁר הִנֵּנָה בּוֹ יִטָּמֵא טָמֵא הוּא בָּדָד
יֵשֵׁב מַחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ: ׀

איש לאשתו ובין איש לרעהו, אף הוא יבדל. מחוץ
למחנה • חוץ לשלש מחנות (פסחים טז).

נשי"א בָּדָד יֵשֵׁב • שְׁלֵא יִהְיוּ שָׁאָר טָמֵאִים יוֹשְׁבִים
עִמּוֹ. וְאָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ: מַה נִּשְׁתַּנָּה מִשָּׁאָר טָמֵאִים
לְיֹשֵׁב בָּדָד? הוֹאִיל וְהוּא הַבְּדִיל בְּלִשׁוֹן הָרַעֲא בֵין

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 12 עמ' 39)

הרע על אחד מישראל, אפלו כשאומר אמת, הוא מבטל
תענוג הבוּרָא . . ומביא בו מדת עצבות כבניכול . . ומהפך
מענג לנגע. לכן שִׁכְרוּ מִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה - נִגְעִים בָּאִים עֲלָיו.

הוֹאִיל וְהוּא הַבְּדִיל בְּלִשׁוֹן הָרַע . . אָף הוּא יִבְדֵּל (רש"י
יג, מו) קֵתֵב בְּסֵפֶר 'מֵאוֹר עֵינַיִם': הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ מְקַבֵּל תַּעֲנוּג
מִכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ מִרְשָׁע גָּדוֹל . . וְכִשְׁמִדְבַר לִשׁוֹן

מו וילבושא ארי יהי בה מכתש סגירו
בלבוש עמר או בלבוש כתן:

(מו) וְהַבִּגְד פִּי־יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע צִרְעַת בְּבִגְד צֹמֶר או
בְּבִגְד פִּשְׁתִּים:

מח או בשתני או בערבא לכתנא ולעמר
או במשקא או בכל עבד משה:

(מח) או בִּשְׁתִּי או בְּעֶרֶב לַפִּשְׁתִּים וְלַצֹּמֶר או בְּעוֹר
או בְּכָל-מְלֶאכֶת עוֹר:

או בְּכָל-מְלֶאכֶת עוֹר • זֶה עוֹר שֶׁנַּעֲשֶׂה בּוֹ
מְלָאכָה.

נשי"א לַפִּשְׁתִּים וְלַצֹּמֶר • שֵׁל פִּשְׁתִּים, או שֵׁל
צֹמֶר. או בְּעוֹר • זֶה עוֹר שְׁלֵא נַעֲשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה.

מט ויהי מכתשא ירוק או סמוק בלבושא או
במשקא או בשתני או בערבא או בכל מאן
דמשף מכתש סגירותא הוא ויתחזי לכהנא:

(מט) וְהָיָה הִנֵּנָה יֶרֶקֶק, או אֲדָמָדִם בְּבִגְד או בְּעוֹר
או-בִּשְׁתִּי או-בְּעֶרֶב או בְּכָל-פְּלִי־עוֹר נֶגַע צִרְעַת
הוּא וְהִרְאָה אֶת-הַכֹּהֵן:

נשי"א יֶרֶקֶק • יֶרֶק שְׁבִירָקִין. אֲדָמָדִם • אֲדָם שְׁבֹאֲדָמִים.

שפתי חכמים

במחנה ישראל, מדכתיב 'ולא יטמאו
את מחניהם' ולא כתיב 'את מחנם',
דמשמע תן מחנה לזה ומחנה לזה,
לטמא מת מחנה אחת ולכן מחנה
אחת. ועוד אכתוב מזה אם ירצה
ה' תורה זו

(מח) ג וְהִלַּמְדִּי כְלָמְדִּי 'למי אתה',
שפירושו שֵׁל מי אתה: תורה מט

כפי המובן מן המקרא: תורה זו
(מו) א וּלְכָךְ נִקְרָא 'מצורע', מוֹצִיא רַע:
ב פִּירוּשׁ, מִדְּכָתִיב 'בָּדָד יֵשֵׁב', דְּמִשְׁמַע
אִף שָׁאָר טָמֵאִין וְב וְטָמֵא מֵת לֹא יֵשֵׁבוּ
עִמּוֹ, אִם כֵּן עַל כִּרְחֻק 'מַחוּץ לַמַּחֲנֶה'
הוּא חוּץ לְשֵׁלשׁ מַחֲנוֹת, דְּהָא טָמֵא מֵת
מוֹתֵר בְּמַחֲנֶה לְוִיָּה וְאִסּוּר בְּמַחֲנֶה
שְׁכִינָה, וְזֵב אִסּוּר בְּמַחֲנֶה לְוִיָּה וּמוֹתֵר

המנוגעין שבהם בבגדים פרומים
ופרועי ראש ושאר האמורים
ושיטמאנו הכהן, תלמוד לומר 'טמא
ושיטמאנו' שני פעמים, לרבות את כלן,
והיינו דמסיים בסיפא ששל כלן הוא
אומר 'בגדיו יהיו פרומים'.
הרא"ם: תורה מה

(מה) ת לא שיקרא את אחרים טמאים

וַיַּחֲזִי כַהֲנָא יְתַּ מַּכְתָּשָׂא וַיִּסְגֵּר יְתַּ מַּכְתָּשָׂא
שְׁבַעַת יוֹמִין :

(ג) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע וְהַסִּגִּיר אֶת־הַנֶּגַע שְׁבַעַת
יָמִים:

נא ויחזי ית מכתשא ביומא שביעאה ארי
אוסף מכתשא בלבושא או בשתיא או
בערבא או במשפא לכל די יתעבד משפא
לעבידא סגירות מחזרא מכתשא מסאב
הוא :

(גא) וְרָאָה אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּי־פֶשֶׁה הַנֶּגַע
בַּבֹּגֶד אוֹ־בְשָׁתִי אוֹ־בְעֶרְבִי אוֹ בְּעוֹר לְכָל אֲשֶׁר־
יַעֲשֶׂה הָעוֹר לְמַלְאכָה צִרְעַת מִמָּאֶרֶת הַנֶּגַע טָמֵא
הוא :

כ"י◀ צרעת ממארת • לשון "סלון ממאיר" (יחזקאל כח) פוינט"ש בלע"ז. ומדרשו: 'תן בו מארה, שלא תהנה
הימנו'.

נב ויזקיד ית לבושא או ית שתיא או ית
ערבא בעמרא או בכתנא או ית כל מאן
דמשך די יהי בה מכתשא ארי סגירות
מחזרא היא בנורא תתוקד :

(גב) וְשָׂרַף אֶת־הַבֹּגֶד אוֹ אֶת־הַשָּׂתִי אוֹ אֶת־הָעֶרֶב
בַּצֹּמֶר אוֹ בַּפִּשְׁתִּים אוֹ אֶת־כָּל־כְּלֵי הָעוֹר אֲשֶׁר־
יְהִי בּוֹ הַנֶּגַע כִּי־צִרְעַת מִמָּאֶרֶת הוּא בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף:

תלמוד-לומר: "בצמר או בפשתים"? להוציא את
האמירות שבו, שכן ממין אחר (פסחים סח). אמירות,
לשון שפה, כמו אמרא.

כ"י◀ בצמר או בפשתים • של צמר או של פשתים, זהו פשוטו. ומדרשו: יכול ביא גזי צמר ואניצי פשתן וישרפם עמו? תלמוד-לומר: "הוא באש תשרף" – אינה צריכה דבר אחר עמה. אם-כן, מה

נג ואם יחזי כהנא והא לא אוסף מכתשא
בלבושא או בשתיא או בערבא או בכל מאן
דמשך :

(גג) וְאִם יֵרָאָה הַכֹּהֵן וְהֵנָּה לֹא־פֶשֶׁה הַנֶּגַע בַּבֹּגֶד
אוֹ בְּשָׁתִי אוֹ בְּעֶרֶב אוֹ בְּכָל־כְּלֵי־עוֹר:

נד ויפקד כהנא ויחזיר ית די בה מכתשא
ויסגרנה שבעת יומין תתנית :

(גד) וְצוּהָ הַכֹּהֵן וּכְבָּסוּ אֶת אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע וְהַסִּגִּירוּ
שְׁבַעַת־יָמִים שְׁנִית:

כלו טעון כבוס? תלמוד-לומר: "הנגע" ח. הא כיצד?
יכבס מן הבגד עמו.

כ"י◀ את אשר-בו הנגע • יכול מקום הנגע בלבד? תלמוד-לומר: "את אשר-בו הנגע". יכול כל הבגד

• יום רביעי כ"ח ניסן •

נה ויחזי כהנא פתר דחורו ית מכתשא והא
לא שנא מכתשא מן פד הרה ומכתשא לא
אוסף מסאב הוא בנורא תוקדנה תברא היא
בשחיקותיה או בתדיתיה :

(גה) וְרָאָה הַכֹּהֵן אַחֲרָי הַכֶּכֶס אֶת־הַנֶּגַע וְהֵנָּה
לֹא־הִפָּךְ הַנֶּגַע אֶת־עֵינוֹ וְהַנֶּגַע לֹא־פֶשֶׁה טָמֵא הוּא
בְּאֵשׁ תִּשְׂרָפֵנוּ פְּחִתָּה הוּא בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ:

שפתי חכמים

הנגע, תלמוד לומר 'אשר בו הנגע'
וכו'; ח פירוש, לקמן בפרשה זו כתיב
גבי כבוס הנגע 'והנה בזה הנגע אחר
הכבס אותו', היינו הנגע: תורה נה

במקום מ"ם, כמו 'והנותר בבשר
ובלחם'; ו 'והבי"ת כמשמעו, ודבוק עם
'ושרף': תורה נג
(נד) ז פירוש, לא צריך לכבס אלא
מקום הנגע ולא הבגד שיש עליה

(נא) ד פירש רש"י לשון 'סלון ממאיר',
ופירושו קוץ מכאיב, כי פסוק הוא
ביחזקאל סימן כ"ח, ופירש רד"ק קוץ
מכאיב, וכן הוא בשרשים שלו: תורה נב
(נב) ה ולא שהבי"ת במקום 'של', רק

ומפני ה'מדרש' שהצריך ל'גזרה-שנה': מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה? נאמרה "קרת וגבחת" באדם, ונאמרה "קרת וגבחת" בבגדים. מה להלן פרח בכלו - טהור, אף פאן פרח בכלו - טהור, לכך אחז הכתוב לשון "קרת וגבחת". ולענין פרושו ותרגומו, זהו משמעו: קרת - לשון ישנים, וגבחת - לשון חדשים, כאלו נכתב באחריתו או בקדמותו, שהקרת לשון אחרים וגבחת לשון פנים, כמו שכתוב: "ואם מפאת פניו וגו'", והקרת, כל ששופע ויורד מן הקדקד ולאחריו, כך מפרש ב'תורת כהנים'.

וואם תזא כהנא והא עמיא מכתשא פתר דתורו יתה ויבזע יתה מן לבושא או מן משכא או מן שתאי או מן ערבא:

וואם תתחזי עוד בלבושא או בשתאי או בערבא או בכל מאן דמשך סגיא היא בנורא תוקדנה ית די ביה מכתשא:

נח ולבושא או שתאי או ערבא או כל מאן דמשך די יתחור ויעדי מנהון מכתשא ויעטבע תניגות וידבי:

"ויתחור". חוץ מזה, שאינו ללבון אלא לטבל, לכך תרגומו 'ויעטבע'. וכן כל כבוסים בגדים שהן לטבילה, מתרגמין 'ויעטבע'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 93)

לשון 'טבילה', היינו ששניהם מטהרים את הבגד: הראשון מסיר את הנגע, והשני את הטמא. אף אם הוא לשון 'לבון' - נמצא שהראשון כלל לא טהר את הבגד, רק השני.

כ"י אחר הפס' לשון העשות. לא הפך הנגע את-עינו. לא הכהה ממראיתו. והנגע לא-פשה. שמענו, שאם לא הפך ולא פשה, טמא. ואין צריך לומר לא הפך ופשה. הפך ולא פשה, איני יודע מה יעשה לזכר? תלמוד-לומר: "והסגיר את הנגע", מפל-מקום, דברי רבי יהודה. וכתמים אומרים וכו', כדאיתא ב'תורת כהנים', ורמזתיה פאן ל'שב המקרא על אפניו. פחתת הוא. לשון גמא, כמו (שמואל ב ז'): "באחת הפחתים", כלומר שפלה היא, נגע שמראיו שוקעין. בקרחתו או בגבחתו. כתרגומו: בשחיקותה או בחדותה. קרחתו. שחקים ישנים.

(נ) ואם ראה הכהן והנה פחה הנגע אחרי הפס אתו וקרע אתו מן הבגד או מן העור או מן השתי או מן הערב:

כ"י וקרע אתו. יקרע מקום הנגע מן הבגד וישפנו.

(נ) ואם תראה עוד בבגד או בשתי או בערב או בכל-כלי-עור פחתת הוא באש תשרפנו את אשר-בו הנגע:

כ"י פחתת הוא. דבר החוזר וצומח. באש תשרפנו. את כל הבגד.

(נ) והבגד או השתי או הערב או כל-כלי העור אשר תכבסם וסר מהם הנגע וכבסם שנית וטהר:

כ"י וסר מהם הנגע. אם כשכבסוהו בתחלה על-פי פהן, סר ממנו הנגע לגמרי. וכבס שנית. לשון טבילה. תרגום של 'כבוסין' שבפרשה זו לשון לבון:

לשון טבילה (רש"י יג, נח) אפשר לבאר את המטרה של כבוס זה בשני פנים. א. הסרת הנגע, ולפי זה משמעותה - לבון. ב. הסרת טמא הנגע שהתפשטה בכל הבגד, ואז משמעותה - טבילה. וממה שנאמר "וכבס שנית" משמע שהוא בא בהמשך לראשון ויש להם תכן דומה. לכן מפרש

שפתי חכמים

ישרפנו גם כן. ואף שלא נזכרה שרפה, כבר הוזכר לעיל, וכאן חוזר לפרש אופן השריפה איך היא: חסלת פרשת תזריע תורה נו

מלא פשה שהוא טמא: כ שלא נמצא בשום מקום אם הפך יותר קשה מלא הפך אם לא: תורה נו (נו) ל ולא שיקרענו בלבד, אלא

(נח) ותידוק מיניה, הא כהן טהור. לא שלא העז ותידוק הא העז טהור או מוסגר, שהרי זה יותר קשה מלא הפך עינו שהוא טמא: י שפשה יותר קשה

(ג) זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והוא
או השתל או הערב או כל-לערור לטהרו או
לטהרו: פפפ

ס"ז פסוקים, בני"ה סימן. חסלת פרשת תזריע

יד (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:
א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והוא
אל-הכהן:

כ"ח זאת תהיה תורת המצורע וגו' (מגילה כא) מלמד, שאין מטהרין אותו בלילה.

~ נקודות משיחות קודש ~ יעניין לקוטר-שיחות חלק יב, עמוד 78 – מתוך 'לקראת שבת'

הלימוד המיוחד שטהרת המצורע נעשית ביום

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו

רש"י, אין מקום ללימוד מ"ביום צותו", ולכן הוצרך רש"י
ללימוד מיוחד בפרשת המצורע.
וידויק שפיר מזה שבדבור-המתחיל, מעתיק רש"י התיבות
"זאת תהיה תורת המצורע", ואילו לתיבת "ביום"
(שלא כדאורה ממה נלמד שאין מטהרין בלילה) רומז רש"י
ב"וגו" – כיון שפנ"ל, מתבת "ביום" לבדה אין ללמוד
(בפשוטו של מקרא) שאינו בלילה. ורק שפסוק זה נתיחד,
שבזו נדרשות כל התיבות למשמעותן המיוחדת, ולכן
נדרשת גם תיבת "ביום" כאן ל"ביום ולא בלילה". [ויעיין
בפנים השיחה הדיוקים בשאר התיבות].

זאת תהיה תורת המצורע וגו', מלמד שאין מטהרין אותו
בלילה (יד, ב. ובפירוש רש"י)

והקשו במפרשים: מדוע הצרכנו ללימוד מיוחד שאין
מטהרין המצורע בלילה, והרי טהרת המצורע כוללת הבאת
קרבו, ואין מקריבים קרבנות בלילה, כדדרשינן ב'תורת
כהנים' על הפסוק (צו, לח) "ביום צותו" – שכל הקרבנות
קשרים רק ביום.

ויש לומר שבפשוטו הכתובים, אין תיבת יום שוללת
הלילה, וכדחזינו במעשה בראשית "ויהי ערב ויהי בקר יום
אחד". ועוד, שעל מפת כבורות שהיתה בלילה, כתוב "ביום
הפתי כל בכור". ואם כן בדרך הפשט, שהיא דרכו של

~ נקודות משיחות קודש ~ ערפי לקוטר-שיחות חלק י, עמוד 100 – מתוך 'לקראת שבת'

גם הנמוך ביותר מובא אל הכהן

חטאו הקמור שדבר לשון-הרע (רש"י תזריע יג, מו), ואם כן
הימצאותו מחוץ למחנה היא בגלל שדדרגתו הרוחנית
נמצא הוא מחוץ לגבול הקדושה. וגם על יהודי הנמצא
במצב כזה, מבטיחה התורה שסופו לעשות תשובה. וזהו
הרמז בלשון "והובא אל הכהן" – שמשמעותו שייבא
בעל-כורחו, דכיון שהקב"ה יערה עליו רוח ממרום, ודאי
שישבו אל המחנה.
וכיון שסוף-כל-סוף רצון ה' הוא שתהיה התשובה
מפנימיותו של המצורע, לקר נאמר "ויצא הכהן", שאף

זאת תהיה תורת המצורע . . והובא אל-הכהן: ויצא
הכהן אל-מחוץ למחנה (יד, ב-ג)

ולכאורה צריך ביאור לשון הכתוב "והובא אל הכהן", שהרי
נאסר על המצורע להכנס למחנה ישראל, והיאך יבוא אל
הכהן, ואכן המושג הכתוב הוא "ויצא הכהן" – שצא אל
המצורע "מחוץ למחנה". כן צריך ביאור הלשון "והובא",
ולא נכתב "ובא".

והביאור בזה בדרך החסידות:

עונשו של המצורע לישוב בדרך מחוץ למחנה, מגיע מחמת

שפתי חכמים

תנופה מחיים אף דינו משונה, לקר
איצטריך 'ביום טהרתו'. מצאתי: תורה ג

לא בלילה. ויש לומר, אי לא כתב
'ביום טהרתו' הנה אמינא הואיל
וקרבן שלו משונה מכל קרבן שצריך

פרק יד (ב) א ואם תאמר, למה לי
למכתב 'ביום טהרתו', הא כתיב
במקום אחר 'ביום צותו', ביום אבל

שתחלת התשובה היא בדרך מתנה מלמעלה, המרוממת את המצורע "אל הכהן", הרי שהעבודה אחר-כך היא

(ג) ויצא הכהן אל-מחויץ למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע-הצרעת מן-הצרוע:

כ"ט – אל-מחויץ למחנה • חוץ לשלש מחנות שנשתלח שם בימי חלוטו.

(ד) וצוה הכהן ולקח למטהר שתי-צפרים חיות טהורות ועץ ארז ושני תולעת ואזב:

כ"י – חיות • (חולין קמא) פרטי לטרפות. טהורות • פרט לעוף טמא. לפי שהנגעים באין על לשון הרע (ערכין טו), שהוא מעשה פספטי דברים, לפיכך הזקקו לטהרתו צפרים, שמפספסין תמיד בצפצוף קול. ועץ ארז • לפי שהנגעים באיה על גסות הרוח.

(ה) וצוה הכהן ושחט את-הצפור האחת אל-כלי חרש על-מים חיים:

שפתי חכמים

'טהורות'. אי נמי משום הכי כתב 'צפרים', שהוא מורה על הצפצוף שהם מצפצפים מצפרא, וצפור מלשון 'צפרא' כמו שכתב הרמב"ן וזכרנו לבקרה, וקל להבין: ה משום הכי צריך ליכח עץ ארז, שהוא גבוה ויפה מאד מכל אילנות. ואם תאמר, גבי צרעת בתים גם כן הצריך הכותב ליכח עץ ארז, ומה גסות רוח יש בבית. יש לומר, דהצרעת שנתן הקדוש ברוך הוא על הבתים משום שהטמינו לבך נתן הקדוש ברוך הוא צרעת על הבתים כדי שיהיו צריכים לנתון הבתים וימצאו האוצרות כדפירש רש"י לקמן, ומי שיש לו ממון הרבה נעשה גס רוח, כמו שנאמר בפרשת עקב ויבקרך וצאנך ירבינו וגומר, ובתיב אחריו ורם לבבך ושכחת וגו', לבך הצריך הכותב ליכח עץ ארז, כלומר אל תהא גס הרוח מחמת רוב הממון שנתתי לך בקירות הבית: ו לאו אילן של ארז כמלת 'עץ' בכל מקום, דהיאך יכול ליכח כל האילן: ו כלומר, הצמר הזה ארוך כמו לשון וצבוע והורית: תורה ה

דסבירא ליה שאין שם 'צפרים' מורה על עוף טהור, אכל הוא מורה על הטמא ועל הטהור, וקשה דבפרק שלוח הקן שנו דעוף טמא פטור מלשלח, מנא הני מילי, אמר רבי יצחק דכתיב בקרא 'כי יקרא קן צפור לפניך', 'עוף' בין טמא בין טהור משמע, 'צפור' טהור אשכחן דאיקרי, טמא לא אשכחן דאיקרי וכו', אלמא צפרים דקרא בטהורים קמירי ולא בטמאים, עד כאן לשונו וכו'. ונראה לי דרש"י הרגיש בקושא זו ותרצה במה שכתב לפי שהנגעים באין בו, וקשה למה לא פירש זה על 'שתי צפרים' והמתין עד כה, אלא ודאי רש"י בא לתרץ למה לי 'טהורות' הא צפרים דקרא בטהורות קמירי, ומתרץ לפי וכו', אם כן שמע מינה משום פספוט קול מביא צפרים ולא בהמות, אם כן הוה אמינא דכל שכן שביא עופות טמאים שהם מצפצפים ומשמיעים קול יותר מעופות טהורים, והא דכתיב בקרא 'צפרים' לאו למעוטי טמאים הוא דאמא, אלא לרבות אפילו עופות טהורים, וכל שכן טמאים, משום הכי כתב קרא

(ג) ב ואין להקשות למה לו לרש"י לפרש זה, והא כבר פירש זה לעיל גבי 'מחויץ למחנה' בפרשת תזריע. דיש לומר דמשום הכי פירש הכא שנית, דלא תימא מדכתיב 'והובא אל הכהן' דמשמע שובא המצורע אל אחת המחנות ושם יראנו הכהן, לבך הוכרח לפרש כן, דהא כתיב 'ויצא אל מחויץ למחנה', והא דכתיב 'והובא' לאו אמצורע קאי אלא על טהרת המצורע, כלומר 'והובא אל הכהן' איך שהמצורע נטהר מצרעתו. וקל להבין: תורה ד

(ד) ג רצונו לתרץ, למה לי 'חיות', הא צפור לאו חיה הוא. דאין לומר ד'חיות' רצונו לומר שיהא חיה ולא מתה, דהא אחר כך כתיב 'ושחט את הצפור האחת', וכתיב 'ושלח את הצפור החיה על פני השדה'. ומתרץ פרט לטרפות, רצונו לומר דבעינן ראיה להיות חי, ולא טרפה, דטרפה אינה יכולה לחיות. ואיצטרך מיעוטא לטרפות, שלא תימא בין דלאו קרנן הוא, אלא מחויץ למחנה שחטוה, יתבשרו טרפות לטהרת מצורע, קא משמע לן: ד כתב הרצ"ם, משמע

שיעור יומי ליום רביעי כ"ח ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת תזריע-מצורע
נ"ג
נש"א על-מים חיים • נותן אותם תחלה בכלי, כְּדִי שִׁיחַא דַם צָפוֹר נָפֵר בְּהֶסֶט, וְכִמְהָ הֵן? רְבִיעִית.

(ו) אֶת־הַצֹּפֶר הַחֲחִי יִקַּח אֹתָהּ וְאֶת־עֵץ הָאֶרֶז
וְאֶת־שְׁנֵי הַתּוֹלְעֹת וְאֶת־הָאֵזוֹב וְטָבַל אוֹתָם וְאֶת־
הַצֹּפֶר הַחֲחִי בְּדָם הַצֹּפֶר הַשְּׁחֻטָּה עַל הַמַּיִם הַחַיִּים:

נש"א אֶת־הַצֹּפֶר הַחֲחִי יִקַּח אֹתָהּ • מִלְמַד שְׂאִינוֹ
אוֹגְדָה עִמָּהּ, אֲלֹא מִפְּרִישָׁה לַעֲצָמָה, אֲכָל הָעֵץ
וְהָאֵזוֹב פְּרוּכִים יַחַד בְּלִשׁוֹן הַזֹּהוּרִית, כְּעִנְיָן שְׁנָאֵמַר:
"וְאֶת־עֵץ הָאֶרֶז וְאֶת־שְׁנֵי הַתּוֹלְעֹת וְאֶת־הָאֵזוֹב", קִיחָה

(ז) וְהִזָּה עַל הַמַּטְהָר מִן־הַצֹּרֶת שֶׁבַע פַּעֲמִים
וְטָהָרוּ וְשִׁלַּח אֶת־הַצֹּפֶר הַחֲחִי עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה:

(ח) וְכַבֵּם הַמַּטְהָר אֶת־בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת־כָּל־שְׁעָרוֹ
וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהָר וְאַחֵר יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּשֶׁב
מִחוּץ לָאֹהֶל שִׁבְעַת יָמִים:

נש"א וַיֵּשֶׁב מִחוּץ לָאֹהֶל • (ת"כ, חולין קמא) מִלְמַד שְׂאִסּוֹר בְּחֻשְׁמִישׁ הַמַּטָּה.

(ט) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִגְלַח אֶת־כָּל־שְׁעָרוֹ אֶת־
רֹאשׁוֹ וְאֶת־זָקְנוֹ וְאֶת גִּבְתוֹ עֵינָיו וְאֶת־כָּל־שְׁעָרוֹ
יִגְלַח וְכַבֵּם אֶת־בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהָר:

נש"א אֶת־כָּל־שְׁעָרוֹ וְגו' • כָּלֵל וּפְרָט וְכָלֵל, לְהִבְיֵאמַר כָּל מְקוֹם כְּנוּס שָׁעַר וְנִרְאָה.

(י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי־כִבְשִׁים תְּמִימִם וְכִבְשָׂה
אֶחָת בַּת־שְׁנֵתָהּ תְּמִימָה וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרֹנִים סֵלֶת
מִנְחָה בָּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן וְלֹא אַחֵר שֶׁמֶן:

(ה) ח דְּבַתְּחִלָּה כְּתִיב 'אֶל כָּלִי חֶרֶס'
וְאַחֵר כֶּךָ כְּתִיב 'עַל מֵיִם חַיִּים', הָא
כִּיבִיד, וּמִתְרַץ דִּהָא וְהָא אֵיתָא, נוֹתֵן
אוֹתָהּ וְכו': ט מִדְּכִתִּיב אַחֲרָיו 'וְטָבַל'
אוֹתָם וְאֶת הַצֹּפֶר הַחֲחִי בְּדָם הַצֹּפֶר
הַשְּׁחֻטָּה' וְגו', מִשְׁמַע שְׁצָרִיף שִׁיחָה
הַדָּם נִיכָר בַּמַּיִם: תוֹרָה ו
(ו) י דִּקְשָׁה לְרִשׁוֹ, דִּהָיָה לוֹ לְכַתּוּב
קִיחָה אֶחָת אֲבָלָן, 'אֶת הַצֹּפֶר וְגו' וְאֶת
הָאֵזוֹב יִקַּח אוֹתָהּ: כ כְּלוּמַר, הָעֵץ אֶרֶז

וְאֵזוֹב וְגַם הַלִּשׁוֹן וְהוֹרִית כְּרוּכִין יַחַד
בְּאִגּוּדָה, אֲבָל אֵין הַלִּשׁוֹן וְהוֹרִית כְּרוּךְ
סָבִיב הַשָּׁנִים אֲלֹא כְּרוּךְ עִמָּהּ
בְּאִגּוּדָה, וְלֹא הוֹפִיר בְּקָרָא בְּמָה הֵן
כְּרוּכִין: תוֹרָה ז
(ח) ל דְּגִמְרִינָן 'אֹהֶל' מֵ'אֹהֲלִיכֶם'
דְּכְתִיב גְּבִי מִתָּן תוֹרָה, דְּכְתִיב 'לָךְ'
אֲמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאֹהֲלִיכֶם,
שֶׁהִתִּיר לָהֶם תְּשִׁימִשׁ הַמִּטָּה: תוֹרָה ט
(ט) מ יִגְלַח אֶת כָּל שְׁעָרוֹ' כָּלֵל, 'אֶת

רֹאשׁוֹ וְאֶת זָקְנוֹ וְאֶת גִּבְתוֹ עֵינָיו' פֶּרֶט,
'וְאֶת כָּל שְׁעָרוֹ יִגְלַח' חוֹר וְכָלֵל, כָּלֵל
וּפְרָט וְכָלֵל אֵי אֹתָהּ דִּן אֲלֹא כְּעִין
הַפֶּרֶט, מִזֶּה הַפֶּרֶט מְפֹרָשׁ מְקוֹם כְּנוּס
שָׁעַר וְנִרְאָה, אִף כָּל מְקוֹם כְּנוּס שָׁעַר
וְנִרְאָה, כְּגוֹן שְׁפֹמוֹ, לְאַפּוּקֵי שָׁעַר שֶׁל
בֵּית הַשָּׁחַי וְשֶׁל בֵּית הָעֶרְוָה אִף עַל פִּי
שֶׁכְּנוּס שָׁעַר אֵינוֹ נִרְאָה, וְלְאַפּוּקֵי שָׁעַר
שֶׁעַל גְּבִי הַיָּדִים אִף עַל פִּי שְׁנִרְאָה אֵינוֹ
כְּנוּס שָׁעַר כְּמוֹ הַפֶּרֶט: תוֹרָה י

להיות עליו שבע ולתן ממנו על תנוף אָזְנוֹ ומתן־בהונות.

ז"ל וּבִכְשָׁה אַחַת־י. וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים. לְנִסְפֵי שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׁים הָלָלוּ, שֶׁחֲטָאוּ וְאָשְׁמוּ שֶׁל מִצְרַעַם טְעוּנִין נִסְכִּים (סוטה יז). וְלֵג אֶחָד שָׁמֶן.

יא וַיִּקִּים כֹּהֵנָּה דְּמִדְבִּי יֵת גִּבְרָא דְּמִדְבִּי וַיְתִהוֹן קֳדָם יְיָ בְּתַרְע מִשְׁפָּן זִמְנָא:

(יא) וַיְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן הַמִּטְהַר אֶת הָאִישׁ הַמִּטְהַר וְאֵתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ז"ל לִפְנֵי ה' • (מנחות צא. כלים פ"א) בְּשַׁעַר נִקְנוּרָם וְלֹא בַּעֲזָרָה עֲצֻמָּה, לִפִּי שֶׁהוּא מִחֹסֶר כְּפוּרִים.

יב וַיִּסֹּב כֹּהֵנָּה יֵת אֶמְרָא חָדָא וַיִּקְרַב יְתֵהּ לְאִשְׁמָא וַיֵּת לְגָא דְּמִשְׁחָא וְאָרִים יְתִהוֹן אֶרְמָא קֳדָם יְיָ:

(יב) וַלְקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאִשָּׁם וְאֶת־לֶג הַשֶּׁמֶן וְהִנִּיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

ז"ל וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאִשָּׁם • יִקְרִיבֵנוּ לְתוֹף הַעֲזָרָה לְשֵׁם אִשָּׁם. וְהִנִּיף • שֶׁהוּא טְעוֹן תְּנוּפָה חַי. וְהִנִּיף אֹתָם • אֶת הָאִשָּׁם וְאֶת הַלֵּג.

יג וַיִּכּוֹס יֵת אֶמְרָא בְּאֶתֶר דִּי יְכּוּס יֵת חֲטָאָתָא וַיֵּת עֲלֵתָא בְּאֶתֶר קֳדִישׁ אֲרִי כְּחֲטָאָתָא אִשְׁמָא הוּא לְכֹהֵנָה קֳדָשׁ קוֹדֶשִׁין הוּא:

(יג) וַיִּשְׁחַט אֶת־הַכֶּבֶשׂ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הַחֲטָאָת וְאֶת־הָעֹלָה בְּמָקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי כַחֲטָאָת הָאִשָּׁם הוּא לִכְהֵן קֳדָשׁ קֳדָשִׁים הוּא:

בַּצִּפּוֹן? לִפִּי שֶׁיֵּצֵא זֶה מִכָּלֵל אֲשָׁמוֹת לְדוּן בְּהַעֲמָדָה. (ובחסים כ) יָכוֹל תִּהְיֶה שְׁחִיטָתוֹ בְּמָקוֹם הַעֲמָדָתוֹ? לִכְךָ נֶאֱמַר: "וַיִּשְׁחַט... בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט וְגו'". כִּי

ז"ל בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט וְגו' • עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ בַּצִּפּוֹן, וּמָה תִּלְמִיד־לוֹמַר? וְהֵלֵא כִּבְר נֶאֱמַר בְּתוֹרַת אִשָּׁם בְּפֶרֶשֶׁת "צוֹ אֶת אֹהֶרֶן", שֶׁהָאִשָּׁם טְעוֹן שְׁחִיטָתוֹ

שפתי חכמים

חי, לִפִּי שֶׁהוּא טְעוֹן תְּנוּפָה חַי, לֹא כְּמוֹ אִימוּרֵי שְׁלָמִים וכו'; קַ כְּלוֹמַר, וְלֹא שְׁנֵי כְּבָשִׁים וּבִכְשָׁה וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים דְּרִישָׁא דְקָרָא. אוֹ נֹאמַר, שְׁאִין הַכֶּבֶשׂ בְּכָלֵל תְּנוּפָה, לִפִּי שִׁוְהִקְרִיב מִיּוֹחַד לְכֶבֶשׂ וַיְהִינִף לְלוֹג, וּמֵאִי 'אוֹתָם' שֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים, לְכָלֵל הַלוֹג וְהַעֲשָׂרוֹנִים, אֲבָל הַכֶּבֶשׂ לֹא, מִכָּל מָקוֹם בֵּינָן שֶׁנִּכְתַּב יְאֵת לֹג הַשֶּׁמֶן אַחֲרָיו, הִנֵּה כְּאֵלּוּ אָמַר 'וְהִקְרִיב אוֹתוֹ וְגַם אֵת לֹג הַשֶּׁמֶן', שֶׁשִּׁנִּיהֶם בְּהַקְרִיבָהּ זו, וּבִשְׁחִיטָתוֹ וְאָמַר 'וְהִנִּיף אוֹתָם' אֲכַבֵּשׂ לֹג קָאִי. וְכֵן כְּתִיב בְּהִדְיָא גְבִי יְאֵם דֵּל הוּא, 'וַלְקַח הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּבֶשׂ וְגו'.

הָרֹא"ם: תורה יג

(יג) ר' וְאֵם תֹּאמַר, גְּבִי חֲטָאָת וְעֹלָה נִמִּי לְמָה לֹא גִילָה הַקָּרָא שֶׁטְעוֹן שְׁחִיטָה בַּצִּפּוֹן, דִּקָּא הֵם נִמִּי יִצְאוּ מִכָּלֵל חֲטָאוֹת וְעֹלָה לִידוֹן בְּהַעֲמָדָה, כְּדִכְתִּיב 'וַיְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן וְגו', דִּקָּאִי עַל כָּל הַקְּרִיבָנוֹת שֶׁצִּירִיף הַמִּטְהַר. וַיֵּשׁ לֹמַר, דְּמִהִיבָא תִּיתִי שְׁלֹא יְהוּ צִרִיכִין

וְנִרְאָה דְנוּכַל לְפָרֵשׁ דְּרִשָּׁי בָּא לְפָרֵשׁ דְּלֹא נִטְעָה לֹמַר שֶׁהוּא הַשֶּׁמֶן לְמִנְחַת נִסְכִּים. וּמָה שֶׁהִקְשָׁה הָרֹא"ם אִינִי נִטְעָה לֹמַר וכו', וְשֶׁלֹּמֶר דִּהְיִי קֶאֱמַר קָרָא, 'מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן', וּבִכְמָה שֶׁמֶן הוּא בּוֹלֵל אֶת הַמִּנְחָה, בְּלוֹג אֶחָד שֶׁמֶן, לִכְךָ הוֹצֵרֵךְ לְפָרֵשׁ לְהוֹזֵר וכו': תורה יא

(יא) בְּשַׁעַר נִקְנוּרָה שֶׁהוּא לְמִזְבֵּחַ הַעֲזָרָה, וְכִי עוֹמֵד שָׁם אָדָם וּפְנֵיו לְמַעַרְב הוּא רֹאֶה פֶּתַח הַהִיכָל, וְהִינֵנוּ לִפְנֵי ה' כו'. וְלֹא נִתְקַדֵּשׁ חֲלָל שַׁעַר נִקְנוּרָה בְּקִדּוּשֶׁת עֲזָרָה, כְּדִי שִׁיּוּכַל הַמִּצְוָרַע שֶׁהוּא מְחוֹסֶר כְּפוּרִים לַעֲמוּד שָׁם, כְּדִי שִׁיּוּכַל לְהִכְנִיס יְדוֹ לִפְנֵים לְהוֹזֵר עָלָיו, וּמְחוֹסֶר כְּפוּרִים שֶׁנִּכְבַּס בַּעֲזָרָה חֲיִיב כְּרַת, לִכְךָ לֹא קִדְּשׁוּהוּ בְּקִדּוּשֶׁת עֲזָרָה. עֵינֵין בְּהָרֹא"ם: תורה יב (יב) צ מִדְּכִתִּיב אַחֵר כֶּר' וַיִּשְׁחַט אֶת הַכֶּבֶשׂ, מִשְׁמַע דְּעִידִין חַי, וְהִיאֵךְ מִקְרִיבִין אוֹתוֹ, אֲלֵא יִקְרִיבֵנוּ לְתוֹף עֲזָרָה. וְנִתֵּן טַעַם בְּזֶה כְּדִי לְהִנִּיף אוֹתוֹ

(י) נ וּבִכְשָׁה אֶחָד בָּא לְאִשָּׁם, דְּכְתִיב 'וַלְקַח הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אוֹתוֹ לְאִשָּׁם', אֲבָל בְּכֶבֶשׂ הָאֶחָד וּבִכְשָׁה אַחַת לֹא פִירֵשׁ כְּלוֹם רַק סֶתֶם וְאָמַר הָאֶחָד לְעוֹלָה וְאֶחָד לְחֲטָאָת, וּכְבֶּשׂ הַשֵּׁנִי עַל כְּרִיף בָּא לְעוֹלָה, דְּאִין מְבִיאִין נִקְבָּה לְעוֹלָה, כְּדִכְתִּיב בְּפֶרֶשֶׁת וַיִּקְרָא, וְעַל כְּרִיף כְּבֶשׂה לְחֲטָאָת: כְּלוֹמַר, אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׂאֵר חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת אֵינָן טְעוּנִין נִסְכִּים, וַיִּלְפִּינָן לְהוּ מִקְרָא ד'לִפְלֵא נִדָּר אוֹ בְּנִדְבָה, הָבָא בְּנִדָּר וּבְנִדְבָה טְעוּנִין נִסְכִּים, שְׁאִינוּ בָּא בְּנִדָּר וּבְנִדְבָה אֵינָן טְעוּנִין נִסְכִּים, אִם כֵּן הִנֵּה אִמִּינָא דְהִנֵּי שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים דְּהִכָּא בְּמִנְחָה הַבָּאָה בְּפִנֵּי עֲצֻמָּה קְמִיירִי וְלֹא בְּמִנְחַת נִסְכִּים, דָּאִם כֵּן לֹא הִנֵּה צִרִיף אֲלֵא עֲשָׂרוֹן אֶחָד לְעוֹלָה, לִכְךָ הוֹצֵרֵךְ לְפָרֵשׁ שֶׁהוּא בָּאִין לְשִׁלֹּשָׁה כְּבָשִׁים הָלָלוּ: ע רִשִּׁי רֹצָה לְתַת טַעַם עַל הַלוֹג הַזֶּה, לְמָה לֹא נִזְכַּר בְּשׁוּם אֶחָד מִן נִסְפֵי הַבְּהֵמוֹת, וְעַל זֶה פִירֵשׁ 'לְהוֹזֵר' וכו'. הָרֹא"ם.

מתן דמים ואמורים לגבי מזבח? לכה נאמר: "כי כחטאת האשם הוא לכה". יכול יהא דמו נתן למעלה כחטאת? תלמוד לומר וכו', ב' תורת כהנים'.

כחטאת • כי ככל החטאות. האשם • הנה. הוא לכה • בכל עבודות התלויות בכהן, השנה אשם זה לחטאת, שלא תאמר: הואיל ויצא דמו מכלל שאר אשמות להנתן על תנוף ובהונות, לא יהא טעון

יד ויסב כהנא מדמא דאשמא ויתן כהנא על רום אודנא דמדפי דימינא ועל אליון ידה דימינא ועל אליון רגלה דימינא:

(יד) ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן על-תנוף און המטהר הימנית ועל-כהן ידו הימנית ועל-כהן רגלו הימנית:

כ"ח • תנוף • גדר אמצעי שבאון; ולשון "תנוף" לא נודע לי, והפותרים קורים לו: טנדרו"ס. בהן • גודל.

טו ויסב כהנא מלגא דמשחא ויריק על ידא דכהנא דשמאלא:

(טו) ולקח הכהן מלג השמן ויצק על-כהן הכהן השמאלית:

טז ויטבול כהנא ית אצבעה דימינא מן משחא די על ידה דשמאלא וידי מן משחא באצבעה שבע זמנין קדם יי:

(טז) וטבל הכהן את-אצבעו הימנית מן-השמן אשר על-כפו השמאלית והזה מן-השמן באצבעו שבע פעמים לפני יהוה:

כ"ט • לפני ה' • (ת"ח) כנגד בית קדשי הקדשים.

יז ומשאר משחא די על ידה יתן כהנא על רום אודנא דמדפי דימינא ועל אליון ידה דימינא ועל אליון רגלה דימינא על דמא דאשמא:

(יז) ומיתר השמן אשר על-כפו יתן הכהן על-תנוף און המטהר הימנית ועל-כהן ידו הימנית ועל-כהן רגלו הימנית על דם האשם:

יח וידאשתאר במשחא די על ידא דכהנא יתן על ריש דמדפי ויכפר עלוהי כהנא קדם יי:

(יח) והנותר בשמן אשר על-כהן יתן על-ראש המטהר וכפר עליו הכהן לפני יהוה:

יט ויעבד כהנא ית חטאתא ויכפר על דמדפי מסובתה ובתר כן יכוס ית עלתא:

(יט) ועשה הכהן את-החטאת וכפר עליהם המטאת ואחר ישחט את-העלה:

שפתי חכמים

זאת תורת האשם, שקל 'תורת' לרבות, שהיא אשם מצורע מתן דמים שזו למטה מחוט הסיקרא, אף על פי שהוקש לחטאת בשאר דברים: תורה יד (טז) ב' דהא השתא לאו מחוסר כפורים הוא ומוותר לו לילך לעזרה ולפנים, ועוד דאין הוזה בשער נקנור, ועל כרחק האי 'לפני ה' כנגד בית קדשי קדשים: תורה יז

וביום וביר ימנית וטעונה כלי, אף אשם כן. לא כחטאת להנתן לכהן: ת פירוש, שקבר ידוע שגבה המזבח עשר אמות, ובאמצע גבהו היה חוט של סיקרא חוגרו סביב המזבח להבדיל בין דמים העליונים לתחתונים, וכחטאת כתיב 'על קרנות המזבח', שמע מינה מן הנתנים למעלה הוא, ובאשם לא כתיב קרנות, שמע מינה למטה הוא: תלמוד לומר

שחיטה בצפון, בשלמא גבי אשם דצריך לגלות, משום דשאני אשם דצריך ליתן מדמו על כהן ועל תנוף איש המטהר הנה אמינא דמוותר גם כן לשחוט אשם במקום העמדת איש המטהר כיון שמוליק הדם לשם ליתן על הבהונות ועל תנוף און, אכל גבי חטאת ועולה לא צריך שם לדם כלל: ש פירוש, בכל העבודות התלויות בבכה, ומה חטאת בכה מן החולין

(כ) וְהֵעֵלָה הַכֹּהֵן אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחַ
וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהַר: ׀
זש"י • וְאֶת־הַמִּנְחָה • מִנְחַת נִסְכִּים שֶׁל בְּהֵמָה.

♦ יום חמישי כ"ט ניסן ♦

(כא) וְאִם־דָּל הוּא וְאִין יָדוֹ מִשְׁנֵה וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד
אֲשֶׁם לַתְּנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד בָּלוּל
בְּשֶׁמֶן לַמִּנְחָה וְלֹג שֶׁמֶן:
כא וְאִם מִסְכֵּן הוּא וְלִית יָדָהּ מִדְּבָקָא וְיִסַּב
אִמֵּר חַד אֲשָׁמָא לְאַרְמָא לְכַפֵּרָא עֲלוּהִי
וְעִסְרוֹנָא סֹלֶתָא חַד דְּפִיל בְּמִשַּׁח לַמִּנְחָא
וְלֹגָא דְּמִשְׁחָא:

זש"י • וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת אֶחָד • לְכַבֵּשׂ זֶה שֶׁהוּא אֶחָד,
זְבִיא עִשְׂרוֹן אֶחָד לְנִסְכּוֹ. וְלֹג שֶׁמֶן • לַתָּת מִמֶּנּוּ
עַל הַבְּהוֹנוֹת, וְשֶׁמֶן שֶׁל נִסְכֵי הַמִּנְחָה לֹא הִזְקָה
הַכְּתוּב לְפָרֶשׁ.

(כב) וְשִׁתִּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תִּשְׁוֶי יָדוֹ
וְהִיה אַחֶר חֲפֹאת וְהֵאָחֵד עֲלָה:
כב וְתִרִין שְׁפִינִין אוֹ תִרִין בָּנֵי יוֹנָה דִּי מִדְּבָק
יָדָהּ וְיִהִי חַד חֲטָאָתָא וְחַד עֲלֵתָא:

(כג) וְהֵבִיא אֹתָם בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי לְטַהֲרָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה:
כג וְיָנִיתִי יְתֵהוֹן בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה לְדִכְּיוּתָהּ לְנֹת
כִּהְנָא לְתַרַּע מִשְׁכֵּן זִמְנָא קָדָם יי:

זש"י • בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי לְטַהֲרָתוֹ • שְׁמִינִי לְצַפְרִים וּלְהִזָּאת עַץ אֲרֹז וְאִזּוּב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת.

שפתי חכמים

כְּדִפְרִישִׁית חֲטָאתוֹ וְאֲשָׁמוֹ שֶׁל מִצּוֹרֵעַ
טְעוּנוֹת נִסְכִּים, וְאִם בֶּן שָׁאָר הַשָּׁנִים
אֶחָד לְחֲטָאתוֹ וְאֶחָד לְאֲשָׁמוֹ: תוֹרָה כב
(כג) וְדָקְשָׁה לְרִשְׁיִי, דְּמִשְׁמַע שְׁזָה יוֹם
שְׁמִינִי לְהִבָּאת הַצִּפְרִים שֶׁהוּא טָהוֹר,
וְזֶה אֵינוֹ, דְּהָא בְּיוֹם שְׁמִינִי מְבִיא
הַקִּרְבָּנוֹת, וְעַל פֶּרֶק אֵינוֹ טָהוֹר קוֹדֵם
לָכֵן. וְעַל זֶה פִּירַשׁ שְׁמִינִי לְצַפְרִים כו',
שְׁזָה גַם בֶּן נִקְרָא טָהוֹר מִלְּטָמָא
מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. וְאִין לְהִקְשׁוֹת מִנָּא לִיה
שֶׁהוּא שְׁמִינִי לְהוֹנָא, דְּלִמָּא קָאִי אִיוֹם
הִבָּאת עוֹלָתוֹ וְחֲטָאתוֹ וְאֲשָׁמוֹ. דִּישׁ
לומר דְּכֵתִיב לְעֵיל וְהִיה בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי
יִגְלַח, וְדָאִי הַשְּׁמִינִי קָאִי עַל הַשְּׁבִיעִי.
וְאִף עַל גַּב דְּלַעִיל גַּם בֶּן כְּתִיב 'וּבְיוֹם
הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי כִבְשִׁים' וְגו' וְשֶׁם לֹא
פִּירַשׁ כָּלוּם, מִשּׁוֹם דְּלַעִיל כְּתִיב וְיִשָּׁב
מִחוּץ לְאַהֲלֹ שְׁבַעַת יָמִים וְכֵתִיב וְהִיה
בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְיִמִּיד אַחֶר כָּךְ 'וּבְיוֹם
הַשְּׁמִינִי, וְדָאִי קָאִי עַל שְׁלֹפְנֵי: תוֹרָה כד

עִשְׂרוֹנִים לְשֹׁלֵשׁ הַמִּנְחוֹת, וְהֵתֵם נִמִּי
לֹא כְּתִיב כִּמְהָ שֶׁמֶן צָרִיד לְנִסְכֵי
הַמִּנְחוֹת. וְיִשׁ לומר דְּמָה שְׁפִירַשׁ רִשְׁיִי
'וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת לְכַבֵּשׂ זֶה' וכו', מִזֶּה
רוּצָה לְהוֹכִיחַ מַה שְׁפִירַשׁ לְמַעַלָּה
שֶׁחֲטָאתוֹ וְאֲשָׁמוֹ שֶׁל מִצּוֹרֵעַ טְעוּנוֹת
נִסְכִּים, שֶׁלֹּא תִקְשִׁי מִנְלִיָּה, דְּלִמָּא
שְׁלֹשָׁה עִשְׂרוֹנִים לְנִסְכֵי עוֹלָה לְחֹדֶר,
אֲבָל חֲטָאת וְאֲשָׁם שֶׁל מִצּוֹרֵעַ כְּשֶׁאֵר
חֲטָאת וְאֲשָׁמוֹת שְׁאִין טְעוּנוֹת נִסְכִּים,
וּמִפְּרַשׁ שְׁהִרִי בְּדֹל נֶאֱמַר 'וְעִשְׂרוֹן
סֹלֶת', לְכַבֵּשׂ זֶה שֶׁהוּא מְבִיא אֶחָד לֹא
זְבִיא אֱלָא עִשְׂרוֹן אֶחָד, וּמִהִשְׁתָּא אִי
אֲפֹשֶׁר לומר דְּגַבִּי עֲשִׂיר שְׁלֹשָׁה
עִשְׂרוֹנִים לְעוֹלָה לְחֹדֶר וְלְחֲטָאת
וְלִאֲשָׁם לֹא, כָּלוּמֵר דָּאִם בֶּן דֹּל לְמָה
לֹא מְבִיא רַק עִשְׂרוֹן אֶחָד, בֵּינוֹן
דְּבַעֲשִׂיר תְּלוּי הַכֹּל בְּבִהְמָה וְצָרִיד
לְבִהְמָה אַחַת שְׁלֹשָׁה עִשְׂרוֹנִים, גַּבִּי דֹל
גַּם בֶּן יִהְיוּ שְׁלֹשָׁה עִשְׂרוֹנִים, אֱלָא

(כ) ג כָּלוּמֵר, הִבָּאָה עִם הַבְּהֵמָה,
שֶׁהִיא מִנְחַת נִסְכִּים, לֹא מִנְחָה הִבָּאָה
בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, שֶׁהַמִּנְחָה הִבָּאָה בְּפָנֵי
עֲצֻמָּה הִיא נִקְמָצֶת וְהַנּוֹתֵר נֶאֱכַל
לְכֹהֲנִים, וּמִנְחָה זוֹ הוֹקֶשֶׁה לְעוֹלָה
שְׁכוּלָה כָּלִיל, אִף מִנְחָה זוֹ כּוּלָּה
כָּלִיל: תוֹרָה כא
(כא) ד (גור אֲרִיָּה) דְּלֹא הִיה לֹו לומר
'אֶחָד', בְּשִׁלְמָא הָא דְּכֵתִיב 'כֶּבֶשׂ אֶחָד'
שְׁפִיר, לְפִי שְׁהַעֲשִׂיר מְבִיא שְׁלֹשָׁה
בְּהֵמוֹת אִמֵּר בְּעֵנִי 'אֶחָד', אֲבָל גַּבִּי
עִשְׂרוֹן יִכָּא לְמִימַר הָכִי, דְּכֵינוֹן
שְׁהַעֲשִׂרוֹן הָזֶה טָפַל לְבִהְמָה לֹא הִיה
לֹו לומר אֱלָא 'וְעִשְׂרוֹן סֹלֶת', לְפִיכָךְ
צָרִיד לומר שְׁפִירוֹשׁ הַכְּתוּב 'וְעִשְׂרוֹן
סֹלֶת אֶחָד' לְכַבֵּשׂ זֶה שֶׁהוּא 'אֶחָד',
דְּהִשְׁתָּא הוּא מִחוּבֵר לְכַבֵּשׂ, וְעַל 'אֶחָד'
דְּכֵתִיב גַּבִּי כֶּבֶשׂ קָאִי: ה וְאִם תֹּאמַר,
לְמָה לֹא פִירַשׁ רִשְׁיִי זֶה לְעֵיל גַּבִּי
שְׁלֹשָׁה חֲטָאוֹת, שְׁצָרִיד הֵתֵם שְׁלֹשָׁה

כד ויסב כהנא ית אמרא דאשמא וית לגא
דמשחא וארים יתהון כהנא ארמא קדם יי:

כה ויכוס ית אמרא דאשמא ויסב כהנא
מדמא דאשמא ויתן על רום אודנא דמדפי
דנמינא ועל אליון ידה דנמינא ועל אליון
רגלה דנמינא:

כו וימן משחא יריק כהנא על ידא דכהנא
דשמאלא:

כז וידי כהנא באצבעה דנמינא מן משחא די
על ידה דשמאלא שבע זמנין קדם יי:

כח ויתן כהנא מן משחא די על ידה על רום
אודנא דמדפי דנמינא ועל אליון ידה
דנמינא ועל אליון רגלה דנמינא על אתר
דמא דאשמא:

כ"ט - על מקום דם האשם • אפלו נתקנח הדם; למד שאין הדם גורם אלא המקום גורם.

כט ודישפתאר מן משחא די על ידא דכהנא
יתן על רישא דמדפי לכפרא עלוהי קדם יי:

ל ויעבד ית חד מן שפנינא או מן בני יונה
מדפי מדבק ידה:

לא ית די מדבק ידה ית חד חטאתא וית חד
עלתא על מנתתא ויכפר כהנא על דמדפי
קדם יי:

לב דא אורייתא די בה מכתש סגירו די לא
מדבק ידה בדכותה:

(כד) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־כֶּבֶשׂ הָאֵשֶׁם וְאֶת־לֶגַּם הַשֶּׁמֶן
וְהִנִּיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

(כה) וְשָׁחַט אֶת־כֶּבֶשׂ הָאֵשֶׁם וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם
הָאֵשֶׁם וְנָתַן עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן־הַמִּטְהָר הַיְּמָנִית וְעַל־כֶּהֱן
יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל־כֶּהֱן רִגְלוֹ הַיְּמָנִית:

(כו) וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצֹק הַכֹּהֵן עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית:

(כז) וְהִזָּה הַכֹּהֵן בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְּמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּפוֹ הַשְּׂמָאלִית שֶׁבַע פַּעַמִּים לִפְנֵי יְהוָה:

(כח) וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפוֹ עַל־תְּנוּךְ
אֹזֶן הַמִּטְהָר הַיְּמָנִית וְעַל־כֶּהֱן יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל־כֶּהֱן
רִגְלוֹ הַיְּמָנִית עַל־מְקוֹם דָּם הָאֵשֶׁם:

(כט) וְהִנּוֹתָר מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן וְיָתֵן
עַל־רִאשׁ הַמִּטְהָר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי יְהוָה:

(ל) וַעֲשֶׂה אֶת־הָאֶחָד מִן־הַתְּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיוֹנָה
מֵאֲשֶׁר תִּשְׁיג יָדוֹ:

(לא) אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁיג יָדוֹ אֶת־הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת־
הָאֶחָד עֹלָה עַל־הַמִּנְחָה וּכְפָר הַכֹּהֵן עַל הַמִּטְהָר
לִפְנֵי יְהוָה:

(לב) וְזֹאת תוֹרַת אֲשֶׁר־בּוֹ נִגַּע צִרְעַת אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁיג
יָדוֹ בְּטַהֲרָתוֹ: פ

♦ יום שישי ל' ניסן ♦

לג ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

(לג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

לד ארי תעלו לארעא דכנען די אנא יחב
לכון לאחסנא ואמן מכתש סגירו בבית
ארעא אחסנתכון:

(לד) כִּי תֵבֵאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם
לְאֶחָזָה וְנָתַתִּי נֹגַע צִרְעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם:

וְנִתְּתִי נֹגַע צֹרַעַת • (ויקרא רבה) בַּשּׁוֹרָה הִיא לָהֶם שֶׁהִנָּגְעִים בָּאִים עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהִטְמִינוּ אֲמֹרִיִּים מִטְמוּנֵי שֶׁל זָהָב בְּקִירוֹת בְּתֵיחָם כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה

שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, וְעַל־יְדֵי הִנָּגַע נֹתֵץ הַבֵּית וּמוֹצֵאן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 97)

הַדְּבֹר גַּם בְּקִדְשָׁהּ. וְכֵמוֹ שֶׁכָּתוּב **אֲשֶׁר לִקְחִיתִי מִיַּד הָאֲמֹרִי** **בְּחֻרְבִּי וּבְקִשְׁתִּי:** יֵשׁ לִקְחַת מִ'אֲמֹרִי' אֶת כֹּחַ הַדְּבֹר וְלִהְיוֹת מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּתוֹרָה וּבִתְפִלָּה - **בְּצִלּוֹתֵי וּבְכַעֲוִיתֵי.**

וְנִתְּתִי נֹגַע צֹרַעַת (יד, לד) **שֶׁהִטְמִינוּ אֲמֹרִיִּים מִטְמוּנֵי** (רש"י) הִנָּגְעִים הוֹפִיעוּ בְּבִתְיָהֶם שֶׁל הָאֲמֹרִיִּים דִּןקָא, שְׂרוּמִזְ עַל דְּבֹר רַע, שֶׁפֶן הִנָּגְעִים בָּאִים עַל לְשׁוֹן הָרַע. אֵךְ דִּיןקָא בְּבֵתִים אֱלוֹ יִשְׁנָם 'מִטְמוּנֵי', שֶׁהָרִי נָתַן לִהְיוֹת מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכַח

~ נקודות משיחות קודש ~ על"פ לקוטי שיחות חלק כב, עמוד 66 – מתוך 'לקראת שבת'

פעולת הדיבור בנפש האדם

וְיֵשׁ לַחֲדָשׁ, דְּתַרִּי גִנִּי לְשׁוֹן־הָרַע אִיכָא. בְּהִלְכוֹת דַּעוֹת (הַמִּדְבָּר בְּעֵנִינִים בְּלִיתִי רְצוּיִים שְׁבִין אָדָם לַחֲבֵרוֹ) עוֹסֵק בְּלְשׁוֹן־הָרַע הֵבֵא בְּגִלְל מִדּוֹת רַעוֹת שְׁבָאָדָם – שֶׁעָקַר הַחֲסָרוֹן בָּזָה הוּא בְּהִזָּק שֶׁנִּגְרַם עַל־יְדֵי לִזְלוֹת. אֲבָל כָּאֵן עוֹסֵק הַרְמוֹב"ם בְּלְשׁוֹן־הָרַע חִיצוֹנִי לַגִּמְרִי, שְׁבָא מִתּוֹךְ שִׁיחָה סֶתֶם לֹא פִנְנָה רַעָה. וְעָקַר הַפֶּגֶם הוּא בְּאָדָם עֲצֻמוֹ, שֶׁדִּיבּוֹר רַע זֶה פּוֹגֵם בְּנַפְשׁוֹ, כְּכַמְרִים הַנְּבִיאָה שְׁבֹדָאִי לֹא נִתְפַּנֶּנָה לַגְּנוּתָהּ, וְלֹא הָיָה בְּדִיבּוּרָה שׁוֹם הִזָּק. וְעַל־זֶה אוֹמֵר: דְּבִתְחִלָּה הַלְשׁוֹן־הָרַע הוּא חִיצוֹנִי לַגִּמְרִי לְהֶאָדָם הַמִּדְבָּר, וְלִכְךָ גַּם הָעוֹנֵשׁ מִדָּה כְּנֻגַּד מִדָּה הוּא בְּבֵיתוֹ, שְׁאִינוֹ חֵלֵק מִהֶאָדָם, וְהוּא הַדְּבָר הַכִּי חִיצוֹנִי – רְכוּשׁוֹ. אֲבָל אִם חֶסֶד־וְשִׁלּוּם, מִמְּשִׁיף הָאָדָם בְּדַבּוּרִי לְשׁוֹן־הָרַע, הָרַע מִתְחִיל לַחֲדוֹר לְטַבְּעוֹ וּלְמִדּוֹתָיו, וְלִכְךָ נֶעֱנֵשׁ בְּכָלִי תִשְׁמִישֵׁי שֶׁהֵם קְרוֹבִים אֵלָיו יוֹתֵר מִקְרוֹבוֹת בֵּיתוֹ. וְאִם מִמְּשִׁיף לְעֻמּוֹד בְּרַשְׁעוֹ, הָרִי שֶׁהָרַע חוֹדֵר עוֹד יוֹתֵר, וּמִתְבַּטָּא בְּצֹרַעַת בְּגִדְיוֹ, וְעַד שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ נֶעֱשֶׂה טָמֵא.

כִּי תִבְּאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאֻחְזָה וְנִתְּתִי נֹגַע צֹרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם: (יד, לד) אוֹת וּפְלֵא הָיָה בְּיִשְׂרָאֵל כְּדִי לְהַזְהִיר מִלְשׁוֹן הָרַע, שֶׁהַמִּסְפָּר בְּלְשׁוֹן הָרַע, מִשְׁתַּנּוֹת קִירוֹת בֵּיתוֹ. . וְאִם עֻמַּד בְּרַשְׁעוֹ עַד שֶׁהוֹתֵץ הַבֵּית – מִשְׁתַּנֵּן כְּלִי הָעוֹר שֶׁבְּבֵיתוֹ. . וְאִם עֻמַּד בְּרַשְׁעוֹ עַד שִׁישְׁרָפוֹ, מִשְׁתַּנֵּן הַבְּגָדִים שֶׁעָלָיו. . וְאִם עֻמַּד בְּרַשְׁעוֹ עַד שִׁישְׁרָפוֹ, מִשְׁתַּנָּה עוֹרוֹ וְיִצְטָרַע, וְיִהְיֶה מוֹבָדֵל וּמִפְרָסֵם לְבִדּוֹ, עַד שֶׁלֹּא יִתְעַסֵּק בְּשִׁיחַת הַרְשָׁעִים, שֶׁהִיא הַלִּיצָנוּת וּלְשׁוֹן הָרַע, וְעַל עֵינָיו זֶה הוּא מְזַהֵר בְּתוֹרָה וְאוֹמֵר הַשְּׂמֹר כְּנֻגַּע הַצֹּרַעַת. . זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמִרְיָם בְּדֶרֶךְ, הָרִי הוּא אוֹמֵר הַתְּבוֹנֵנוּ מִה אֵרַע לְמִרְיָם הַנְּבִיאָה. (רמב"ם הַלְכוֹת טוֹמְאוֹת צֹרַעַת פט"ז ה"י) וְיֵשׁ לוֹמַר בְּבִאּוֹר דְּבָרֵי הַרְמוֹב"ם, בְּהַקְדִּים הַקְּשָׁא דְלִכְאוּרָה הַלְכָה זוֹ הִנֵּה־לִי לְהַכְנִיס בְּהִלְכוֹת דַּעוֹת כְּשֶׁעוֹסֵק בְּחוֹמֵר לְשׁוֹן־הָרַע ("כִּאֵילוֹ כֶּפֶר בְּעִיקָר" וכו'), וּמִדּוּעַ כָּתַב אוֹתָהּ בְּהִלְכוֹת צֹרַעַת?

~ נקודות משיחות קודש ~ על"פ לקוטי שיחות חלק לב, עמוד 91 – מתוך 'לקראת שבת'

הטמנת האמוריים ארבעים שנה

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבִּיאּוֹר בָּזָה: הַטְּמִנַּת הַמּוֹמֵן יֵשׁ בָּהּ דְּבָר וְהִיפּוּכּוֹ. מִצַּד אֶחָד, מִגִּלָּה הִיא עַל הַפֶּחַד שֶׁמֵּא יְבוֹאוּ יִשְׂרָאֵל וְיִנְצָחוּם בְּמִלְחָמָה וְיִקְחוּ אֶת מְמוֹנָם. אֵךְ מֵאֵיֶדֶךְ, מִרְאָה הִיא גַּם עַל תַּקְוָה שֶׁעוֹד יִשׁוּבוּ לְמִקְוִמוֹתֵיהֶם, שֶׁלִּכְךָ מִטְמִינִים הָאוֹצְרוֹת בְּקִירוֹת הַבֵּתִים, שֶׁיַּעֲמִיד לָהֶם הַמּוֹמֵן לְכַשִּׁיחֲזָרוֹ. וּבָזֶה יוֹבֵנוּ דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ שֶׁהָיוּ מִטְמִינִים כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה (וְלֹא מִמְּפִלַת סִיחוֹן וְעוֹג). דְּהִטְמִנְתָּם מִשּׁוֹךְ כָּל הָאֲרָבָעִים שָׁנָה הִתְּהַ מִשּׁוֹם שֶׁכָּבֵר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם יָדְעוּ שִׁישְׁרָאֵל יִחְזְרוּ, שֶׁהָרִי תִלָּה הַכְּתוּב "דוֹר רְבִיעִי יִשׁוּבוּ הָהָה", בִּ"שְׁלָם עוֹן הָאֲמֹרִי" [וְיָדְעוּ שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם לַחֲזוֹר לְאֶרֶץ]. וּמִכְּךָ הִבִּינוּ, שֶׁיִּשְׁבִּיבַת עִם בְּאֶרְצוֹ תִלְוִיהָ בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁזֶה נָתַן לָהֶם

כִּי תִבְּאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן. . וְנִתְּתִי נֹגַע צֹרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם: בַּשּׁוֹרָה הִיא לָהֶם. . לְפִי שֶׁהִטְמִינוּ אֲמֹרִיִּים מִטְמוּנֵי שֶׁל זָהָב בְּקִירוֹת בְּתֵיחָם כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר. (יד, לד. ובפירושו רש"י) צָרִיךְ בִּיאּוֹר מִה הַכְּרִיחַ אֶת הַמִּדְרָשׁ (שֶׁהוּא מְקוּרוֹ שֶׁל רש"י) לְפָרֵשׁ שֶׁהָיוּ מִטְמִינִים "כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר", וְהָרִי אֲפָשֶׁר לְפָרֵשׁ בְּפִשְׁטוֹת, שֶׁיִּתְכַּן שֶׁהַטְּמִנָּה הַחֲלָה בְּעַקְבוֹת מִפְּלַת סִיחוֹן וְעוֹג שֶׁהָיוּ הָאוֹמִיּוֹת "בְּטוֹחִין עֲלֵיהֶם" (רש"י תַּחֲלִיל בִּלָּק), שֶׁאֵז נֶאֱחָזוּ בְּפֶחַד וְהַחֲלוּ לַהֲטִמִּין אוֹצְרוֹתֵיהֶם?

שפתי חכמים

(לד) ז' דאם לא כן, 'כי תהיה' מייבצי בגדים למה הם באים. ויש לומר, לפי שלא ידעו איזה בגדים היו תשמישי עבודה זרה, ובאותן בגדים באו ליה, מאי 'ונתתי'. ואם תאמר, תינח נגעים של בתים, אבל נגעים של

הנגעים, וצריך לשרפם. מצאתי: תורה לה

שיעור יומי ליום שישי ל' ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת תזריע-מצורע

התקנה שאולי יבוא יום ובגוי ישראל ישלחו גם הם מארצם | המטמוניות. וזו הסיבה בפשוטו של מקרא לך שהטמינו (אם יתנהגו שלא כדבעי), ואז יוכלו לשוב וליקח ממונם, מעשה המבטא גם תקנה שישובו לקחתו.

וְבֹא אֲשֶׁר-לוֹ הַבֵּית וְהַגִּיד לַפֶּהן לֵאמֹר כְּנָנִי (לה) וְבֹא אֲשֶׁר-לוֹ הַבֵּית וְהַגִּיד לַפֶּהן לֵאמֹר כְּנָנִי
נִרְאָה לִי בַּבֵּית:
לה וייתי דדילה ביתא ויחזי לכהנא למימר
כמכתשא אתחזי לי בביתא:

כש"י • כְּנָנִי נִרְאָה לִי בַּבֵּית • (נגעים פ"ב, ת"כ) אָפְלוּ תַלְמִיד חֲכָם שִׁוְדַע שֶׁהוּא נִנְע וְדָא, לֹא יִפְסֹק דְּבַר בְּרוּר
לומר: "נָנִי נִרְאָה לִי, אֵלָּא: "כְּנָנִי נִרְאָה לִי".

וְצִוָּה הַפֶּהן וּפְנֵי אֶת-הַבֵּית בְּטָרִם יָבֹא הַפֶּהן (לו) וְצִוָּה הַפֶּהן וּפְנֵי אֶת-הַבֵּית בְּטָרִם יָבֹא הַפֶּהן
לִרְאוֹת אֶת-הַנֶּנֶע וְלֹא יִטְמָא כָּל-אֲשֶׁר בַּבֵּית וְאַחֵר
כֵּן יָבֹא הַפֶּהן לִרְאוֹת אֶת-הַבֵּית:
לו ויפקד כהנא ויפנוי ית ביתא עד לא יעול
כהנא למחזי ית מכתשא ולא יסתאב כל די
בביתא ובתר כן יעול כהנא למחזי ית
ביתא:

כש"י • בְּטָרִם יָבֹא הַפֶּהן וּגו' • שְׁפַל זְמַן שְׁאִין כֶּהֱן
נִזְקֵק לוֹ, אִין שֶׁם תּוֹרַת טְמָאָה. וְלֹא יִטְמָא כָּל-אֲשֶׁר
בַּבֵּית • (ט"ז) שָׁאם לֹא יִפְנֵהוּ וְיָבֹא הַפֶּהן וְיִרְאֶה הַנֶּנֶע,
נִזְקֵק לְהַסְגֵּר וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכּוֹ יִטְמָא. וְעַל מַה חֲסָה
תורה? אם על כלי שטף – טבילם ויטהרו, ואם
על אכלין ומשקין – יאכלם בימי טמאתו. הא לא
חסה תורה אלא על כלי חרס, שאין להם טהרה
במקנה.

וְיִרְאֶה אֶת-הַנֶּנֶע וְהִנֵּה הַנֶּנֶע בְּקִירַת הַבֵּית (לז) וְיִרְאֶה אֶת-הַנֶּנֶע וְהִנֵּה הַנֶּנֶע בְּקִירַת הַבֵּית
שֶׁקַּעְרוֹתָ יִרְקַרְקַת אוֹ אֲדַמְדָּמַת וּמִרְאִיהֶן שְׁפַל
מִן-הַקִּיר:
לז ויחזי ית מכתשא והא מכתשא בכחלי
ביתא פחתין ירקן או סמקן ומחזיהון מכיר
מן כחליא:

כש"י • שְׁקַעְרוֹתָ יִרְקַרְקַת • (ט"ח) שוֹקְעוֹתֶיךָ בְּמִרְאִיהֶן.

וְיִצֵּא הַפֶּהן מִן-הַבֵּית אֶל-פֶּתַח הַבֵּית וְהַסְגִּיר (לח) וְיִצֵּא הַפֶּהן מִן-הַבֵּית אֶל-פֶּתַח הַבֵּית וְהַסְגִּיר
אֶת-הַבֵּית שִׁבְעַת יָמִים:
לח ויפוק כהנא מן ביתא לתרע ביתא וינסגר
ית ביתא שבועא יומין:

וְיָשֶׁב הַפֶּהן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה (לט) וְיָשֶׁב הַפֶּהן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה
הַנֶּנֶע בְּקִירַת הַבֵּית:
לט ויתוב כהנא ביומא שביעא ויחזי והא
אוסיפת מכתשא בכחלי ביתא:

וְצִוָּה הַפֶּהן וְחִלְצוּ אֶת-הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּנֶע (מ) וְצִוָּה הַפֶּהן וְחִלְצוּ אֶת-הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּנֶע
וְהַשְּׁלִיכוּ אֹתָהֶן אֶל-מַחוּץ לְעִיר אֶל-מָקוֹם טָמֵא:
מ ויפקד כהנא וישלפון ית אבניא די בהן
מכתשא וירמוז יתהן למברא לקרמא לאתר
מסאב:

שפתי חכמים

(לה) ח דלמדה תורה דרף ארץ, | להשמיענו בזה, דזיל קרי בי רב הוא: | לידי תקלה, שישתמש בו בימי טהרתו
שיאמר לשון ספק, כמו שאמרו | ואם תאמר, נימא לישתמש בו בשעת | או יגע בתרומה וקדשים: תורה לו
חכמינו וזכרונם לברכה, למד לשונך | טומאתו כמו אכלין טמאין דאמרינן | (לו) כ כתב הר"ם, וקשה בעיני מאד,
לומר איני יודע: תורה לו | דאכל אותן בימי טומאתו. ויש לומר, | שאם כן מה זה שכתוב אחר זה
(לו) ט כלומר, מיד שיראה הנגע מיד | דשאני אכלין שהן נאכלין לזמן מועט | ימראיהן שפל מן הקיר'. ושמא יש
יטמא כל אשר בבית, אפילו לא שהה | ולא חיישינן לתקלה, אכל כלי שקיומו | לומר דהכתוב מפרש בעצמו מהו
בבית בכדי אכילת פרס. דאם לא כן, | לזמן מרובה חיישינן דלמא אתי בו | לשון 'שקערוות': תורה לח
מה בא רש"י וזכרונם לברכה

משתמשות שם. למדך הפתוב, שהאבנים הללו מטמאות מקומן בעודן בו.

כ"י וְחִלְצוּ אֶת־הָאֲבָנִים • כְּתֻבָּה: 'וַיִּשְׁלֹפּוּ', יְטֹלוּ מִשָּׁם, כְּמוֹ: (דברים כח) "וְחִלְצָה נַעֲלוֹ", לְשׁוֹן הַסֵּרָה. אֶל־מָקוֹם טָמֵא • (ת"כ) מָקוֹם שֶׁאֵין טְהוֹרֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ יעוין לקוטר-שיחות חלק ג, עמוד 10 ואילך – מתוך 'לקראת שבת'

ב' גדרים בשכנות לרשע

א. רשע הגר בסמיכות למישהו, פועל שינוי לרעה במעשי השכן, ולכן "אוי לשכנו" כי הרשע יפעול עליו לרעה. ב. השכינות לרשע הרי היא סימן שגם השכן דומה לו, דזה שגרים זה ליד זה הוא מפגי שדומים הם אחד לשני. וזהו "אוי לשכנו", כי השכינות לרשע מראה שגם השכן באמת דומה הוא להרשע.

והוא הדבר באבן המנוגעת. לדעת רש"י הרשע פועל רק על מעשי השכן. ואם כן, רק אבן שנדבק בו הנגע חייבים לחלצו, דאז אמרין דחלק המנוגע שבאבן פועל גם על חלק השני שיהיה מנוגע.

מה-שאיין-כן אם מפרשים ששכינות היא סימן, שגם אם לא נראים האנשים דומים זה לזה, הרי השכינות מוכיחה שבאמת דומים הם, הנה בעניינינו, גם אם לא נראה הנגע כלל באבנים אלו, יש להוכיח מכך שסמוכים הם לאבן המנוגע, שגם אבנים אלו שייכות לנגע. ולכן חייבים לחלצם.

וצוה חללן וחלצו את-האבנים (יד, כז)

וחלצו – מלמד ששניהם חולצים, מפאן אמרו אוי לרשע אוי לשכנו (תורת כהנים על הפסוק)

במפרשים מצינו כמה פירושים בדיון "שניהם חולצים":

רש"י כותב (סוף מסכת סוכה דבור-המתחיל אוי לרשע. ועוד) "ב'תורת כהנים' תניא, וחלצו את האבנים, נגע באבן שבמקצוע, שניהן חולצין". והינו, דפירוש דין זה לשיטתו הוא, שאם נראה נגע באבן שבמקצוע, שהוא אבן הנראה בב' בתים, חייבים לחלוץ את האבן כולה, אף את חלק האבן שבבית שלא נראה בו הנגע.

אף יש מפרשים (ראה משנה אחרונה לנגעים פרק יב משנה ו, ופרק יג משנה ב) שגם אם נראה נגע בכתל שבין ב' בתים, חייב גם השכן לחלוץ את האבנים שבכותל ביתו שפגגד הנגע, אף שבביתו לא נראה הנגע, וגם לא נגע הנגע באבניו. ויש לפרש שדבר זה תלוי בפירוש הכלל ד"אוי לרשע אוי לשכנו", דיש לומר בב' אופנים:

(מא) וְאֶת־הַבֵּית יִקְצַע מִבֵּית סָבִיב וְשִׁפְכוּ אֶת־הָעֶפֶר אֲשֶׁר הִקְצֹו אֶל־מַחוּץ לְעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא:

מא וְאֶת בֵּיתא יִקְלֹפוּן מְגִיז סְחֹר סְחֹר וְיִרְמוּן יֵת עֶפְרָא דִּי קְלִיפּוּ לְמַבְרָא לְקִרְתָּא לְאַתֵּר מְסָבָב:

הנגע. הקצו • לשון קצה, אשר קצעו בקצוע הנגע סביב.

כ"י וְיִקְצַע • (דריצ"ר בלע"ז) וּבְלִשׁוֹן מִשְׁנָה יֵשׁ הַרְבֵּה. מִבֵּיתָ • (ת"כ) מִבְּפָנִים. סָבִיב • סְבִיבוֹת הַנֶּגַע. בְּתוֹרַת כְּהִנִּים נִדְרָשׁ כֵּן, שִׁקְלָף הַיֵּטִיב שְׁסָבִיב אֲבָנֵי

(מב) וְלִקְחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת וְהִבִּיאוּ אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים וְעָפֶר אַחֵר יִקָּח וַיִּטַּח אֶת־הַבֵּית:

מב וַיִּסְכּוּן אֲבָנֵי אַחֲרֵינִן וַיַּעֲלוּן בְּאֵתֵר אֲבָנֵי וַעֲפֶר אַחֲרֵי יִסֵּב וַיִּשְׁעֵ יֵת בֵּיתא:

מג ואם יתוב מכתשא ויסגי בביתא בטר דישלפון ית אבניא ובטר דקליפו ית ביתא ובטר דיתשע:

(מג) וְאִם־יָשׁוּב הַנֶּגַע וּפָרַח בַּבַּיִת אַחֵר חִלָּץ אֶת־הָאֲבָנִים וְאַחֲרֵי הַקְּצוֹת אֶת־הַבֵּית וְאַחֲרֵי הַטּוּחַ:

כ"י וְהַקְּצוֹת • לְשׁוֹן הַעֲשׂוֹת, וְכֵן הַטּוּחַ, אֲבָל "חִלָּץ אֶת־הָאֲבָנִים" מוֹסֵב הַלְשׁוֹן אֶל הָאָדָם שֶׁחִלָּץ, וְהוּא

שפתי חכמים

משקל 'המרו את רוחו', והמכוון פה הוא הקציעה, לא הקצה. לכן אמר שהכונה הוא 'אשר קצעו בקצות הנגע סביב', ואם היה אומר 'אשר קצעו' לא ידענו אותה קליפה היכן היא: תורה מב (מג) ע פירוש, מבנין נפעל, וכן 'הטוח',

(מא) מ לא ימן הבית, כי יחסר ה"א. גם אין טעם לומר שיקציע הבית מן הבית: ג דאין לומר סביבות הבית מארבע בתלים, אם כן 'סביב' למה לי, הא כבר בתיב וְאֶת הַבֵּית יִקְצַע מִבְּפָנִים: ס מפני שמלת 'הקצו' על

(מ) ל כלומר, ומה פירוש של 'וישלפון', ומפרש יטלו ממשם. ואחר כך מפרש מנא ליה לתרגום שפירש כן, ומפרש כמו 'וחלצה נעלו'. אבל רש"י לא מצי לפרש על הקרא יטלו ממשם, דמנין לו: תורה מא

הָאִמּוּרָה לְהֵלֶן בְּסוּף שָׁבוּעַ, אֵף 'שִׁיבָה' הָאִמּוּרָה כָּאן
בְּסוּף שָׁבוּעַ.

מִשְׁקַל לְשׁוֹן כְּבֹדִי, כְּמוֹ 'כִּפּוּר', 'דִּבְרִי'. וְאִם יוֹשֵׁב
הַנֶּגַע וְגו'. (ת"ת) יָכוֹל חֲזַר בּוֹ בַּיּוֹם, יֵהָא טָמֵא?
תְּלִמּוּד-לוֹמַר: "וְיָשֵׁב הַכֹּהֵן", "וְאִם יוֹשֵׁב". מַה 'שִׁיבָה'?

מִדּוּ וַיִּעֲשֶׂה לְפָנָיו וַיִּחְזֵי וְהָא אוֹסֵף מִכֶּתֶשׂא
בְּכִיתָא סְגִירוֹת מַחְזִירָא הִיא בְּכִיתָא מִסָּבָא
הוּא:

(מדר) וּבֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה הַנֶּגַע בְּבֵית צִרְעָת
מִמַּאֲרַת הוּא בְּבֵית טָמֵא הוּא:

בִּיאָה מִשִּׁיבָה; מַה שִּׁיבָה חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח וְנוֹתֵן לוֹ
שָׁבוּעַ, אֵף בִּיאָה חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח וְנוֹתֵן לוֹ שָׁבוּעַ.
וְאִם חֲזַר, נוֹתֵן. לֹא חֲזַר, טָהוֹר (ת"ת). וְיִמְנִין שְׁאֵם עֲמִד
בְּזָה וּבְזָה, חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח וְנוֹתֵן לוֹ שָׁבוּעַ?
תְּלִמּוּד-לוֹמַר: ("וּבֹא") "וְאִם בֹּא יָבֵא", בְּמַה הַכְּתוּב
מִדְּבַר? אִם בְּפוֹשָׁה בְּרֹאשׁוֹן, הֲרִי כְּכָר אֲמֹר. אִם
בְּפוֹשָׁה בְּשֵׁנִי, הֲרִי כְּכָר אֲמֹר. הָא אֵינּוּ אֲמֹר: ("וּבֹא"),
"וְאִם בֹּא יָבֵא", אֲלֵא אֵת שְׁבָא בְּסוּף שָׁבוּעַ רֹאשׁוֹן
וְכֹא בְּסוּף שָׁבוּעַ שְׁנִי "וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא-פֶשֶׁה", זֶה
הַעוֹמֵד מַה יַּעֲשֶׂה לוֹ? יָכוֹל יִפְטֹר וְיִלֵּךְ, כְּמוֹ שְׁכָתוּב
כָּאן: "וְטָהַר הַכֹּהֵן אֶת-הַבֵּית"? תְּלִמּוּד-לוֹמַר: "כִּי
נִרְפָּא הַנֶּגַע", לֹא טָהַרְתִּי אֲלֵא אֵת הַרְפָּאוֹי. מַה יַּעֲשֶׂה
לוֹ? 'בִּיאָה' אֲמֹרָה לְמַעַלָּה וְ'בִיאָה' אֲמֹרָה לְמַטָּה:
מַה בְּעִלְיוֹנָה חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח וְנוֹתֵן לוֹ שָׁבוּעַ דְּגָמַר
לָהּ זֶהוּ שִׁיבָה זֶהוּ בִיאָה, אֵף בַּתְּחִלָּתָהּ כֹּף וְכו'.

וְכֹא וּבֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה • (ת"ת) יָכוֹל לֹא
יֵהָא הַחֲזֹר טָמֵא, אֲלֵא-אִם-כֵּן פֶּשֶׁה? נֹאמַר: "צִרְעָת
מִמַּאֲרַת" בְּכֵתִים, וְנֹאמַר: "צִרְעָת מִמַּאֲרַת" בְּכָגְדִים:
מַה לְהֵלֶן טָמֵא אֵת הַחֲזֹר אֵף-עַל-פִּי שְׁאֵינּוּ פּוֹשָׁה,
אֵף כָּאן טָמֵא אֵת הַחֲזֹר אֵף-עַל-פִּי שְׁאֵינּוּ פּוֹשָׁה.
אִם-כֵּן, מַה תְּלִמּוּד-לוֹמַר: "וְהִנֵּה פֶשֶׁה"? אֵין כָּאן
מְקוֹמוֹ שֶׁל מְקָרָא זֶה, אֲלֵא "וְנִתֵּן אֶת-הַבֵּית" הִיא
לוֹ לְכַתֵּב אַחֵר: "וְאִם-יוֹשֵׁב הַנֶּגַע...?" וְרָאָה וְהִנֵּה
פֶּשֶׁה"? ! הָא לֹא כֹא לְלַמֵּד אֲלֵא עַל נֶגַע הַעוֹמֵד
בְּעִינָיו בְּשָׁבוּעַ רֹאשׁוֹן, וְכֹא בְּסוּף שָׁבוּעַ שְׁנִי וּמִצָּאוֹ
שֶׁפֶשֶׁה, שְׁלֹא פִּירֵשׁ בּוֹ הַכְּתוּב לְמַעַלָּה כְּלוּם בַּעוֹמֵד
בְּעִינָיו בְּשָׁבוּעַ רֹאשׁוֹן. וְלַמִּדָּה כָּאן בְּפִשְׁיוֹן זֶה, שְׁאֵינּוּ
מִדְּבַר אֲלֵא בַּעוֹמֵד בְּרֹאשׁוֹן וּפֶשֶׁה בְּשֵׁנִי. וּמַה יַּעֲשֶׂה
לוֹ? יָכוֹל יִתְצַנֵּן כְּמוֹ שֶׁסֵּמַךְ לוֹ: "וְנִתֵּן אֶת-הַבֵּית"?
תְּלִמּוּד-לוֹמַר: "וְיָשֵׁב הַכֹּהֵן", "וּבֹא הַכֹּהֵן", נִלְמַד

שְׁתֵּי חֲכָמִים

וּבְזָה קְמִיירִי, מִפְּנֵי זֶה אָמַר 'בְּמַה
הַכְּתוּב מִדְּבַר', אִם בְּפוֹשָׁה בְּרֹאשׁוֹן
וְלֹא חֲלֵץ וּבְסוּף כְּשֶׁבֵּא בְּשֵׁנִי לְחֹלֵץ
פֶּשֶׁה, הֲרִי חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח אֵף עַל פִּי
שְׁלֹא פֶשֶׁה בְּשֵׁנִי, שְׁהֲרִי הוּא אוֹמֵר
'יָשֵׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי' וְגו', דְּמִשְׁמַע
כִּינּוֹן שֶׁפֶשֶׁה חוֹלֵץ אֵף עַל גַּב דְּעָמִד
בְּתַר הָכִי. וְאִם פֶּשֶׁה בְּשֵׁנִי וְלֹא חֲלֵץ
וְעָמִד בְּשְׁלִישִׁי וּבְסוּף שְׁלִישִׁי מִצָּאוֹ
שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּפִשְׁיוֹן הַרֹאשׁוֹן, כְּלוֹמַר
בְּפִשְׁיוֹן שֶׁבְּשָׁבוּעַ שְׁנִי, כִּינּוֹן שֶׁפֶשֶׁה
חוֹלֵץ וְכו', שְׁהֲרִי הוּא אוֹמֵר 'וּבֹא הַכֹּהֵן
וְרָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה', וְאוֹקְמִינּוּ בְּפֶשֶׁה
בְּשֵׁנִי, וּמִשְׁמַע שְׁחֹלֵץ וְכו' אֵף עַל גַּב
שֶׁעָמִד בְּשְׁלִישִׁי: ת' לֹא גָרְסִינוּ הָכֹא
'וּבֹא וְאִם בֹּא יָבֵא' כו', אֲלֵא הָכִי
גָרְסִינוּ, הָא אֵינּוּ אֲמֹר 'וְאִם בֹּא יָבֵא'
כו' אֲלֵא שְׁבָא בְּסוּף שָׁבוּעַ רֹאשׁוֹן אֵף
עַל פִּי שְׁלֹא פֶשֶׁה אֵינּוּ טָהוֹר וּמִסְגִּירוֹ,
וְכֹא בְּסוּף שָׁבוּעַ שְׁנִי וְלֹא פֶשֶׁה אֵף שְׁלֹא
פֶשֶׁה חוֹלֵץ כו', כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָשׁ רִשִׁי
עֲצָמוֹ בַּעוֹמֵד. הֲרָא"ם הָאָרִיךְ כָּאן,
וְקִצְרָתִי, עֵינִן שָׁם: תוֹרָה מַה

בְּעִינָיו וּפֶשֶׁה בְּשֵׁנִי, גְּמָרִינוּ בִּיאָה
מִשִּׁיבָה בְּגוֹרָה שְׁוֶה, מַה לְהֵלֶן קוֹצֶה
וְטָח וְנוֹתֵן לוֹ שָׁבוּעַ, אֵף כָּאן. וְקָרָא
דִּוְנִתֵּן אֶת הַבֵּית' וְגו' אֵין יוֹשֵׁב
וּפְרַח' קָאִי, שְׁלֹא דְבָר כְּלוּם הַכְּתוּב בּוֹ,
פִּירֵשׁ כָּאן שֶׁהוּא בְּנִיתָצָה, אֲבָל עוֹמֵד
בְּשָׁבוּעַ רֹאשׁוֹן וּפֶשֶׁה בְּשָׁבוּעַ שְׁנִי,
חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח וְנוֹתֵן לוֹ שָׁבוּעַ: ר'
פִּירֹשׁ, אֵין לִי שֶׁהוּא קוֹצֶה וְטָח וְנוֹתֵן
שָׁבוּעַ וְאִם חֲזַר וּפְרַח נוֹתֵן, אֲלֵא
שֶׁפֶשֶׁה בְּסוּף שָׁבוּעַ רֹאשׁוֹן, שִׁישׁ בּוֹ
פִּשְׁיוֹן וְאֵף שֶׁעָמִד בְּעִינָיו בְּשֵׁנִי, אוֹ
שֶׁעָמִד בְּרֹאשׁוֹן וּפֶשֶׁה בְּשֵׁנִי, חוֹלֵץ
וְקוֹצֶה וְטָח, דְּגָמָרִינוּ בִּיאָה מִשִּׁיבָה
כְּדִלְעִיל, אֲבָל הִיא שֶׁעָמִד בְּעִינָיו
בְּשָׁבוּעַ רֹאשׁוֹן וּשְׁנִי מִנִּין שְׁאֵף בְּזָה
חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח וְנוֹתֵן לוֹ שָׁבוּעַ כְּמוֹ
כְּשִׁישׁ שֶׁם פִּשְׁיוֹן, תְּלִמּוּד לוֹמַר 'וְאִם
בֹּא יָבֵא', פִּירֹשׁ שְׁהִיָּה לוֹ לוֹמַר 'וּבֹא',
וּמֵאִי 'וְאִם בֹּא יָבֵא' שְׁנֵי פְעָמִים, אֲלֵא
לְאֻקְשֵׁי בִיאוֹת לְהַדְרִי, מַה בִּיאָה
רֹאשׁוֹן חוֹלֵץ כו': ש' כְּלוֹמַר, שֶׁעָדִינּוּ
לֹא שְׁמַעְנוּ מִזֶּה הַפֶּסֶק דְּבַעוֹמֵד בְּזָה

מִדְּנֻקָּד הִיא "בְּחִיר" לְשׁוֹן הַתְּפַעַל
הוּא. כְּלוֹמַר, שֶׁהַבֵּית קָבַל הַקְּצִיעָה
בְּקֻצּוֹת הַנֶּגַע, אֲבָל 'חֲלֵץ אֶת הָאֲבָנִים'
וְכו': ה' כְּלוֹמַר, שֶׁהוּא מִן הָאוֹתִיּוֹת
הַדְּגוּשִׁים, לְכֹן הוּא נֻקָּד בְּחִיר"ק, כְּמוֹ
'דִּבְרִי' 'כִּפּוּר': תוֹרָה מִד
(מדר) ז' פִּירֹשׁ, הִיא 'צִרְעָת מִמַּאֲרַת'
לֹא קָאִי אֵין בְּהִנֵּה, אֲלֵא אֵין יוֹשֵׁב
הַנֶּגַע, כְּאֵלּוֹ אָמַר 'וְאִם יוֹשֵׁב
הַנֶּגַע' וְכו' עַד 'וְאַחֲרֵי הַטּוֹחַ', 'צִרְעָת
מִמַּאֲרַת הִיא בְּבֵית טָמֵא הוּא, וְנִתֵּן
אֶת הַבֵּית' וְגו', עַד 'וְהָבֵא אֶל הַבֵּית'
וְגו' עַד 'וְהָאוֹכֵל בְּבֵית יִכְבֵּס אֶת
בְּגָדָיו', וְאַחֲרֵי כֵן 'וּבֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה
וְהִנֵּה פֶשֶׁה' חוֹלֵץ וְקוֹצֶה וְטָח, כְּמוֹ 'יָשֵׁב
הַכֹּהֵן' דְּלְעִיל: ק' פִּירֹשׁ, הִיא 'וְרָאָה
וְהִנֵּה פֶשֶׁה' לֹא אַחֲרֵי וּפְרַח קָאִי,
דְּהָא גְמָרִינוּ 'מִמַּאֲרַת' לְגוּזִירָה שְׁוֶה
דְּלְעִיל דְּאִפְּלוֹ אִם לֹא פֶשֶׁה טָמֵא. וְאִם
כֵּן בְּמַה הַכְּתוּב מִדְּבַר, אִי בְּפוֹשָׁה
בְּרֹאשׁוֹן הֲרִי כְּכָר אֲמֹר 'יָשֵׁב הַכֹּהֵן
בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְהִנֵּה פֶשֶׁה', אֲלֵא כְּכָא
בְּסוּף שָׁבוּעַ רֹאשׁוֹן וּמִצָּאוֹ עוֹמֵד

כְּדַאיִתָּא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים. גָּמְרוּ שֶׁל דָּבָר: אֵין נְתִיצָה אֱלָא בְּגִנֵּעַ הַחוּזָר אַחֲרֵי חֲלִיצָה וְקִצּוֹי וְטִיחָה, וְאֵין הַחוּזָר צָרִיךְ פְּשִׁיזִין. וְסֹדֶר הַמִּקְרָאוֹת כִּף הוּא: "וְאִם-יָשׁוּב", "וְנָתַן", "וְהִבָּא אֶל-הַבֵּית", "וְהִיאֲכַל בַּבֵּית", "וְכֹא הִכְהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פֶשֶׁה". וְדָבָר הַכְּתוּב בְּעוֹמֵד בְּרֹאשׁוֹן, שְׁנוֹתָן לוֹ שְׁבוּעַ שְׁנֵי לְהִסְגֵּרוֹ, וּבִסּוּף שְׁבוּעַ שְׁנֵי לְהִסְגֵּרוֹ בֹּא וְרָאָה שְׁפֶשֶׁה, וּמָה יַעֲשֶׂה לוֹ? חוֹלֵץ וְקוֹצֵה וְטָח וְנוֹתֵן לוֹ שְׁבוּעַ. חֲזָר – נוֹתֵן, לֹא חֲזָר – טָעוֹן צָפְרִים, שְׁאֵין בְּגִנְעִים יוֹתֵר מִשְׁלֹשָׁה שְׁבוּעוֹת. וְאִם-בֹּא יָבֹא. לְסוּף שְׁבוּעַ שְׁנֵי. וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא-פֶשֶׁה. מִקְרָא זֶה בֹּא לְלַמֵּד בְּעוֹמֵד

בְּעִינָיו בְּרֹאשׁוֹן וּבְשָׁנֵי, מָה יַעֲשֶׂה לוֹ? יְכוֹל יִטְהַרְנוּ, כְּמִשְׁמַעוֹ שֶׁל מִקְרָא: "וְטָהַר הִכְהֵן אֶת הַבֵּית"? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "כִּי נִרְפָּא הַנֶּגַע", לֹא טָהַרְתִּי אֱלָא אֶת הָרִפְאוֹי, וְאֵין רִפְאוֹי אֱלָא הַבֵּית שֶׁהִקְצָה וְהוֹטֵחַ וְלֹא חֲזָר הַנֶּגַע. אָבֵל זֶה, טָעוֹן חֲלִיצָה וְקִצּוֹי וְטִיחָה וְשְׁבוּעַ שְׁלִישִׁי. וְכֵן הַמִּקְרָא נִדְרָשׁ: "וְאִם-בֹּא יָבֹא", בְּשָׁנֵי, "וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא-פֶשֶׁה", יִטְיַחְנוּ, וְאֵין טִיחָה בְּלֹא חֲלוּץ וְקִצּוֹי; "וְאִחֲרֵי הַטּוֹחַ אֶת-הַבֵּית וְטָהַר הִכְהֵן אֶת-הַבֵּית", אִם לֹא חֲזָר לְסוּף הַשְּׁבוּעַ, "כִּי נִרְפָּא הַנֶּגַע", וְאִם חֲזָר, כְּכֹר פֶּרֶשׁ עַל הַחוּזָר שֶׁטָעוֹן נְתִיצָה.

(מז) וְנָתַן אֶת-הַבֵּית אֶת-אֲבָנָיו וְאֶת-עֲצָיו וְאֶת כָּל-עֵפֶר הַבֵּית וְהוֹצִיא אֶל-מַחוּץ לְעִיר אֶל-מְקוֹם טָמֵא:

מה ויתרע ית ביתא ית אבניהו ית אעוהו
יית כל עפר ביתא ויפק למבא לקרתא
לאחר מסאב:

(מז) וְהִבָּא אֶל-הַבֵּית כָּל-יְמֵי הַסְּגִיר אֹתוֹ יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב:

מו ודיייעול לביתא כל יומין דיסגר יתה יתה
מסאב עד רמשא:

מִנֵּין? תִּלְמוּד-לוֹמֵר "וְהִשְׁכַּב". אֵין לִי אֱלָא אוֹכֵל וְשׁוֹכֵב, לֹא אוֹכֵל וְלֹא שׁוֹכֵב מִנֵּין? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "יִכְבֵּס", "יִכְבֵּס", רַבָּה. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: "אֲכַל וְשִׁכַּב"? לִתֵּן שְׁעוֹר לְשׁוֹכֵב כְּדִי אֲכִילַת פֶּרֶס (ברכות

כ"ט) כָּל-יְמֵי הַסְּגִיר אֹתוֹ • (ת"ז) וְלֹא יָמִים שֶׁקָּלַף אֶת נִגְעוֹ. יְכוֹל שְׁאֵין מוֹצִיא הַמַּחֲלֵט שֶׁקָּלַף אֶת נִגְעוֹ? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "כָּל-יְמֵי". יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב • (ת"ט) מְלַמֵּד, שְׁאֵין מִטְמֵא בְּגָדִים. יְכוֹל אֲפִלוּ שֶׁהָאֲכִילָה פֶּרֶס? (עירובין פג) תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "וְהִיאֲכַל בַּבֵּית יִכְבֵּס אֶת-בְּגָדָיו". אֵין לִי אֱלָא אוֹכֵל, שׁוֹכֵב

• (מא)

שפתי חכמים

וְהִיאֲכַל בַּבֵּית וְהִשְׁכַּב בַּבֵּית יִכְבֵּס בְּגָדָיו, אֱלָא עַל כִּרְחוֹק לְרִבּוֹת מִי שְׁבֹא וְשִׁקָּה, אִף עַל פִּי שְׁלֹא אָכַל וְלֹא שָׁכַב אֱלָא שִׁקָּה מִטְמֵא הַבְּגָדִים. וְהָדָר בְּעִי, אִם כֵּן, כִּינּוֹן דְּבִשְׁהִיָּה תִּלְיָא מִיִּלְתָּא, אִם כֵּן 'שׁוֹכֵב' לָמָּה לִי, בְּשִׁלְמָא 'אוֹכֵל' מִיבְּעִי לָן לִיתֵּן שִׁיעוֹר שֶׁהִיָּה כְּשִׁיעוֹר אוֹכֵל, וְאִי מִשּׁוּם 'יִכְבֵּס' יִתִּירָה דְּמִרְבָּה אֲפִילוּ בְּשִׁהִיָּה לְחוּדִיָּה בְּלֹא אֲכִילָה וְשִׁכִּיבָה, לְכַתּוּב קָרָא בְּמִקּוֹם 'וְהִשְׁכַּב' וְהִבָּא, מִכִּינּוֹן דְּבִיָּאָה בְּכָלִל שִׁכִּיבָה הוּא, מָה תִּלְמוּד לֹמֵר 'וְהִיאֲכַל' וְהִשְׁכַּב, אֱלָא לִיתֵּן שִׁיעוֹר לְשׁוֹכֵב. וּפִירֵשׁ הַכְּתוּב הַזֶּה אַחֲרֵי 'וְאִם בֹּא יָבֹא' שְׁלֹא עַל הַסֵּדֶר, כְּדִי שִׁיִּדְּבַק 'אִם בֹּא יָבֹא' עִם 'וְכֹא הִכְהֵן' וְרָאָה שֶׁשְּׁנִיָּהֶם מַעֲנִין אַחֵד. הָרִאשִׁים הָאֵלֶּיךָ וְאֵין קֶצְרִית: תוֹרָה מו

הָעֶרֶב, דְּמִשְׁמַע אֲפִילוּ שֶׁהָאֲכִילָה כָּל הַיּוֹם כּוֹלֵא אֵינוֹ מִטְמֵא בְּגָדִים. וּמִפְרֵשׁ וְאֵזֶיל, תִּלְמוּד לֹמֵר 'וְהִיאֲכַל', כְּלוֹמֵר, כִּי הֵיכִי דְּהִיאֲכַל שֶׁהָאֲכִילָה בּוֹ מִטְמֵא בְּגָדִים, הוּא הַדִּין נִמְי' הִבָּא אֶל הַבֵּית דְּכַתְּבָא קָרָא, אִם שֶׁהָאֲכִילָה דְּמִטְמֵא בְּגָדִים אִף עַל פִּי שְׁלֹא אָכַל. דְּאֵין לֹמֵר אֲכִילָה דְּוָקָא, אָבֵל שׁוֹכֵב דְּאֵין בּוֹ אֱלָא שִׁהִיָּה לֹא, הָרִי תִלְמוּד לֹמֵר 'וְהִשְׁכַּב', דְּשִׁמְעִין מִיָּהִיָּה דְּטַעֲמָא דְּאוֹכֵל לֹא מִשּׁוּם אֲכִילָה אֱלָא מִשּׁוּם שִׁהִיָּה הוּא, וְהוּא הַדִּין בִּיָּאָה נִמְי' אִם שֶׁהָאֲכִילָה טָמֵא. דְּאֵין לֹמֵר דְּוָקָא אִם אָכַל אוֹ שָׁכַב קָאֵמֵר דְּמִטְמֵא, אָבֵל לֹא שָׁכַב וְלֹא אָכַל, כְּגוֹן בִּיָּאָה לְחוּד, אִף עַל פִּי שֶׁשִּׁהִיָּה אֵינוֹ מִטְמֵא בְּגָדִים. אִם כֵּן מָה תִּלְמוּד לֹמֵר 'יִכְבֵּס' 'יִכְבֵּס' תְּרִי וְיִמְנִי, דְּהִנּוּ לִיָּה לְמִיכְתַּב

(מו) א פירוש, דכל ימי הסגור ירדה עליו טומאה בהכרח, ולפיכך הנכנס בו טמא, אבל ימים שחולץ וקוצה וטח אינו מטמא בביאה, שהטומאה הלקה לה עד שיתחיל למנות שבועות והסגר: ב שהוא הבית שחזר ופרח בו הנגע ופרח וקלף ונעו והוציא האבנים שבהן הנגע, שלא יטמא בביאה, תלמוד לומר 'כל ימי', דהוה ליה למיכתב 'בימי הסגור אותו', מאי 'כל', לרבות המוחלט אף שקלף נגעו מטמא, כיון דלנתיצה קאי, הוי כל הבית טמא ומטמא את האדם בביאה: ג דאם לא כן, היה לו לכתוב 'יכבס בגדיו וטמא עד הערב: ד פירוש, ארבע ביצים. לא יטמא בגדים, דהא סתמא כתיב 'והבא אל הבית וטמא עד

מז ודישכוב בביתא יצבע ית לבושוהי
ודייכול בביתא יצבע ית לבושוהי:

מח ואם מעל ייעול כהנא ויחזי והא לא
אוסף מכתשא בביתא בטר דישוע ית ביתא
וידבי כהנא ית ביתא ארי אתסי מכתשא:

מט ויסיב לדבאה ית ביתא תרתין צפרין
ודאעא דארזא וצבע זהורי ואזובא:

נ ויכוס ית צפרא חדא למאן דחסף על מי
מבוע:

נא ויסיב ית אעא דארזא וית אזובא וית צבע
זהורי וית צפרא חיתא ויטבול יתהון בדמא
דצפרא דנכיסא ובמי מבוע ונדי לביתא
שבוע זמנין:

נב וידבי ית ביתא בדמא דצפרא ובמי מבוע
ובצפרא חיתא ובאעא דארזא ובאזובא
ובצבע זהורי:

נג וישלח ית צפרא חיתא למברא לקרתא
לאפי חקלא ויכפר על ביתא וידבי:

נד דא אורייתא לכל מכתש סגירותא
ולנתקא:

נה ולסגירות לבושא ולביתא:

נו ולעמקא ולעדיא ולבהרא:

נז לאלפא ביומא מסאבא וביומא דכא דא
אורייתא דסגירותא:

(מז) וְהִשְׁכַּב בַּבַּיִת יָכֶם אֶת־בְּגָדָיו וְהֵאֵכַל בַּבַּיִת
יָכֶם אֶת־בְּגָדָיו:

(מח) וְאִם־בֹּא יָבֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא־פָשַׁע הִנֵּעַ
בַּבַּיִת אַחֲרֵי הַטֹּחַ אֶת־הַבַּיִת וְטָהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַבַּיִת
כִּי נִרְפָּא הִנֵּעַ:

(מט) וְלָקַח לְחַטָּא אֶת־הַבַּיִת שְׁתֵּי צִפְרִים וְעֵץ אֹרֶז
וְשְׁנֵי תוֹלַעַת וְאֵזָב:

(נ) וְשָׁחַט אֶת־הַצֹּפֵר הָאֶחָד אֶל־כְּלִי־חָרֶשׁ עַל־מִים
חַיִּים:

(נא) וְלָקַח אֶת־עֵץ־הָאֹרֶז וְאֶת־הָאֵזָב וְאֶת־ שְׁנֵי
הַתּוֹלַעַת וְאֶת־ הַצֹּפֵר הַחֲדָה וְטָבַל אֹתָם בְּדָם הַצֹּפֵר
הַשְּׁחוּטָה וּבְמִים הַחַיִּים וְהִזָּה אֶל־הַבַּיִת שִׁבְעַ
פַּעֲמִים:

(נב) וְחִטָּא אֶת־הַבַּיִת בְּדָם הַצֹּפֹר וּבְמִים הַחַיִּים
וּבַצֹּפֵר הַחֲדָה וּבְעֵץ הָאֹרֶז וּבָאֵזָב וּבְשְׁנֵי הַתּוֹלַעַת:

(נג) וְשָׁלַח אֶת־הַצֹּפֵר הַחֲדָה אֶל־מַחוּץ לְעִיר אֶל־פְּנֵי
הַשָּׂדֶה וּכְפָר עַל־הַבַּיִת וְטָהַר:

(נד) זֹאת הַתּוֹרָה לְכָל־גִּנֹּעַ הַצֹּרַעַת וְלַנֶּתֶק:

(נה) וּלְצֹרַעַת הַבֶּגֶד וּלְבַיִת:

(נו) וּלְשֵׂאת וּלְסַפֶּחַת וּלְבַהֲרַת:

(נז) לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטָּהָר זֹאת תּוֹרַת
הַצֹּרַעַת: פ

כז"א לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא וּגו' • אֵיזָה יוֹם מְטַהְרִיהָ וְאֵיזָה יוֹם מְטַמְּאוֹ.

שפתי חכמים

(נז) ה' ובי"ת 'ביום טהרתו' הני כבי"ת
'ובחרשת אבן למלאת ובחרשת עץ',
שפירושו בענין חרשת אבן ועץ, הוא
הדין הקבא נמי להורות בענין היום
הטמא ויום הטהור, דהיינו ביום ולא
בלילה, שאין מטמאין ולא מטהרין
בלילה: תורה א

טו (א) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

(ב) דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ
כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ זָכוּ טָמֵא הוּא:

ב מלילו עם בני ישראל ותימרון להון גבר
גבר ארי יהי דאיב מפשרה דוכה מסאב
הוא:

כ"י"א כִּי יִהְיֶה זָב • יכול זב מכל מקום? יהא טמא?
תלמוד-לומר: "מבשרו", ולא כל בשרו (ת"כ. נדה מג).
אחר שחלק הכתוב בין בשר לבשר, זכיתי לדין טמא
בזב וטמא בזבה: מה זבה, ממקום שהיא מטמאה
טמאה קלה - נדה"י, מטמאה טמאה חמורה - זיבה.
אף הזב, ממקום שמטמא טמאה קלה - קרי, מטמא

טמאה חמורה - זיבה. זוכו טמא • (ת"כ) למד על
הטפה שהיא מטמאה (נדה נ"ד). זב דומה למי בצק
של שעורין ודחוי' (ס"א ודהוי'), ודומה ללבן ביצה
המוזרחת. שכבת זרע, קשור כלבן ביצה שאינה
מוזרחת.

(ג) וְזֹאת תִּהְיֶה טִמְאַתוֹ בְּזָכוֹ כִּי בִשְׂרוֹ אֶת-זָכוֹ
אוֹיֵהֶתִים בְּשָׂרוֹ מִזָּכוֹ טִמְאַתוֹ הוּא:

ג ודא תהי סוכתה בדוכה רר בשרה ית
דוכה או חתים בשרה מדוכה סוכתה היא:

כ"י"ב ר' • לשון ריר שזב את בשרו. את-זוכו • כמו
ריר שיוצא צלול. אוֹיֵהֶתִים • שיוצא עב וסותם
את פי האמה ונסתם בשרו מטפת זוכו; זהו פשוטו.
ומדרשו: (מגילה ח'. נדה מ"ג) מנה הכתוב הראשון ראיות
שתיים וקראו "טמא", שנגמר: "זב מבשרו זוכו

טמא הוא", ומנה הכתוב השני ראיות שלש וקראו
"טמא", שנגמר: "טמאתו בזוכו, רר בשרו את-זוכו
אוֹיֵהֶתִים בשרו מזוכו, טמאתו הוא", הא כיצד?
שתיים לטמאה, והשלישית מזיקתו לקרבן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 86)

שתיים לטמאה והשלישית מזיקתו לקרבן (רש"י טו, ג)
יש לשאל, מנין לו שההבדל הוא לגבי קרבן, ולא לגבי
חמרת הטמאה. ויש לומר, דהנה אף שהפסוק הראשון
עוסק בשתי ראיות והשני בשלש ראיות, אין בקר כדי

להוציא את שני הכתובים מפשוטם, היינו ש"זאת תהיה
טמאתו" בא בהמשך ל"טמא הוא". מוכן אם כן, שטמאת
שני הזבים שנה; ועל-כרחו שחלוקים הם בענין אחר -
חובת הקרבן.

שפתי חכמים

פָּרָק טו (ב) ו פירוש, אפילו הזב מפיו
או מחטמו ואינו יהא טמא: ז ואי לא
חילק הכתוב, הנה אמינא לעולם מכל
מקום שזב ממנו טמא הוא, אפילו זב
מפיו או מאזנו או מן החטם, ואין לדון
בגזרה שנה מאשה, דאיכא למיפרך
מה לאשה שכן אינה מטמאה בזבה
אלא בשלש ראיות שהם בשלשה
ימים רצופים להזקק שבועה נקיים
וקרבן, אבל שלש ראיות ביום אחד
אין בה דין זבה, אבל בזב אפילו
בשלש ראיות ביום אחד יש לו דין זב,
אם כן הנה אמינא שהוא טמא מכל
מקום שיוצא זיבה ממנו. אבל השתא
דגלי קרא 'מבשרו' ולא כל בשרו, דזב
אינו טמא מכל מקום שיוצא זיבה

ממנו, אלא דעדיין לא ידענו מאינה
בשר שזב ממנו שהוא טמא ומאינה
בשר שזב ממנו שהוא טהור, זכיתי
לדין כו': ח מה שקורא נדה 'טמאה
קלה', משום שאין צריכה שבועה נקיים
וקרבן, מה שאין כן זבה גדולה
שצריכה שבועה נקיים וקרבן: ז ואם
תאמר פשיטא, והלא הזב נטמא
מאותה טפה טמאה חמורה, שמטמא
אדם וכלים, טפה לא כל שכן
שתטמא. ויש לומר, דאי לא פירש כן,
הייתי אומר דטפה אינה מטמאה,
דילפינן משעיר המשתלח שהמתעסק
בו טמא ומטמא את האחרים והוא
עצמו אינו טמא, הנה אמינא דכמו כן
גבי זיבה, לכן פירש רש"י לימד על

הטפה כו': י ודחוי' פירושו דק: כ רוצה
לומר דספנא מארעא ולא בא מוכר.
פירוש, אל תתמה, הואיל וטמאתו
חמורה, דאפילו טפה אחת של זב
טמא, היכי דענינא אם יוצא ממנו טפה
אחת, דלמא טפת קרי הוא וטהור, או
זב הוא וטמא, ועל זה פירש זב דומה
למי בצק כו': תורה ג

(ג) ל פירוש, אם ראה ראיה ראשונה
הוא בראה שכבת זרע, שאינו מטמא
רק במגע, ובראיה שניה מטמא אף
במשא ומטמא משקב ומושב וטעון
ספירת שבועה נקיים, ובשלישית אף
לקרבן, כדאיתא פָּרָק קמא דמגילה
אין בין ראיה שניה לראיה שלישית בזב
אלא קרבן: תורה ד

(ד) כָּל־הַמְּשֻׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הֲזָב יִטְמָא וְכָל־הַבָּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו יִטְמָא:

כָּל־הַמְּשֻׁכָּב • הָרָאוּי לְמְשֻׁכָּב. יָכוֹל אֶפְלוּ מִיָּחַד לְמִלְאָכָה אַחֲרָתָּהּ? תִּלְמוּד־לֹמֶר: "אֲשֶׁר יִשְׁכַּב", "אֲשֶׁר שָׁכַב" לֹא נֶאֱמַר, אֲלָא: "אֲשֶׁר יִשְׁכַּב", הַמִּיָּחַד תָּמִיד לָכֵן.

(ה) וְאִישׁ אֲשֶׁר יֵגַע בְּמִשְׁכָּבוֹ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרֹחֶץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

וְאִישׁ אֲשֶׁר יֵגַע בְּמִשְׁכָּבוֹ • לְמַד עַל הַמְּשֻׁכָּב שֶׁחֲמוּר מִן הַמַּגַּע, שֶׁזֶה נֶעֱשֶׂה אֵב הַטְּמָאָה לְטַמְא

(ו) וְהַיֹּשֵׁב עַל־הַבָּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו הֲזָב יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרֹחֶץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: (חצי הספר)

כָּל־יֹשֵׁב עַל־הַבָּלִי • (ת"כ) אֶפְלוּ לֹא נִגַּע, אֶפְלוּ עֲשָׂרָה כָּלִים זֶה עַל זֶה, כְּלָזֶה מְטַמְּאִין מִשּׁוּם מוֹשֵׁבֵי, וְכֵן בְּמִשְׁכָּב.

(ז) וְהַנֹּגֵעַ בְּבֶשֶׂר הֲזָב יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרֹחֶץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

(ח) וְכִי־יִרְק הֲזָב בְּטָהוֹר וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְרֹחֶץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

כָּל־יֹשֵׁב עַל־הַבָּלִי • (ת"כ, נדה נה) וְנִגַּע בּוֹ אוֹ נִשְׁאָו, שֶׁהָרָקִץ מְטַמֵּא בְּמִשְׁכָּב.

פָּרָק רַבִּי עֲקִיבָא: פֿ דִּילְפִּינָן בְּמָה מְצִינוּ מְמוּשָׁב. פִּירוּשׁ, שְׁאִם שָׁכַב טָהוֹר עַל אֶבֶן מְטַמֵּא וְהִיא תַּחַת הָאֶבֶן מְשֻׁכָּב שֶׁל זָב, הָרִי הוּא טָמֵא, אִם שְׁמִפְסִיק בִּינֵיהֶם הָאֶבֶן וְהָאֶבֶן אֵינוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה, אֶפְיִלּוֹ הִכִּי הוּא טָמֵא. וְאִם עַל גֵּב דְּגָבִי מְשֻׁכָּב לְכַד הוּא דְּכָתִיב, יִלְפִּינָן מִיָּדָה אִם לְמוֹשָׁב, כִּיִּן דְּשׁוּ מְשֻׁכָּב וּמוֹשָׁב בְּחִמְרָא מְגַעֵן לְטַמְא בְּגָדִים, חֲדָא מִלְּתָא הוּא: תוֹרָה ז

(ח) זֶה הִכִּי דְּרָשִׁינוּ לֵיהּ, 'כִּי יִרְק הֲזָב בְּטָהוֹר', כְּלוּמַר בְּמָה שְׂבִיד הַטָּהוֹר, הֵינָנו כְּשִׁירוֹק עַל הַמַּסָּל שְׂבִיד טָהוֹר וְהוּא נִשְׁאָו, הוּא טָמֵא: תוֹרָה ט

מְשֻׁכָּב: תוֹרָה ו

(ו) עַ מְדַכְּתִּיב 'וְהַיֹּשֵׁב עַל הַבָּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו הֲזָב', מְקִישׁ וְשִׁיבָה שֶׁל טָהוֹר לְשִׁיבָה שֶׁל זָב, מִהּ יִשִּׁיבָה שֶׁל זָב אִם כְּשִׁלָּא יוֹשֵׁב הוּא עַל הַבָּלִי נְטַמְּאִין הַכָּלִים מִמֶּנּוּ, כְּגוֹן אֶבֶן מְטַמֵּא, כִּי יִשִּׁיבָה שֶׁל טָהוֹר שֶׁהוּא נְטַמֵּא מִהַבָּלִי שְׁנִטְמָא מִהֲזָב אִם כְּשִׁלָּא נִגַּע בּוֹ. 'אֶבֶן מְטַמֵּא' הוּא אֶבֶן שֶׁשְׁמוּהָ עַל גָּבִי יְתֻדוֹת וְכָלִים תַּחְתֶּיהָ, כְּדִכְתִּיב 'וְהַיִּתִּית אֶבֶן חֲדָא וְשָׂמַת עַל פּוֹם גָּבֵא' וְנִדְּהָ אוֹ זָב יוֹשְׁבִין עָלֶיהָ, אִם עַל פִּי שְׁלֵא הַכְּבִידוֹ עַל הַכָּלִים טְמָאִים הַכָּלִים, כְּדִכְתִּיב 'כֹּל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתֶּיהָ' רַשִּׁי

(ד) מ פִּירוּשׁ, כְּגוֹן דָּף שֶׁל נְחוֹתוּמִים אוֹ עֲרִיבָה גְדוּלָּה: נ כְּלוּמַר, שְׁאִי אֶפְשָׁר בְּעֵת שֶׁהוּא מְשֻׁתָּמֵשׁ בּוֹ לְמִלְאָכָה אַחֲרָת שִׁיבָה שׁוֹכֵב עָלָיו: תוֹרָה ה

(ה) מ כְּלוּמַר, שֶׁהַמְּשֻׁכָּב שֶׁנִּגַּע בּוֹ הֲזָב הוּא אֵב הַטּוּמְאָה, וּמְטַמֵּא אֶדָם לְטַמְא בְּגָדִים שֶׁעָלָיו, דְּכָתִיב בִּיהּ 'יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְרֹחֶץ בַּמַּיִם', אֲבָל דְּכָר אַחֲרָ שְׁאֵינוֹ מִיּוֹחַד לְשִׁיבָה וְנִגַּע בּוֹ הֲזָב אֵינוֹ אֵב הַטּוּמְאָה אֲלָא וְלָד הַטּוּמְאָה, וְהוּא רִאשׁוֹן בְּלָכָד, וּבִשְׁעַת חִיבוּרוֹ מְטַמֵּא כָּלִי שֶׁטָּף בְּמַגְעוֹ וְלֹא אֶדָם וְכָלִי חָרָס, וְלֹאֲחֵר פְּרִישְׁתּוֹ אֵינוֹ מְטַמֵּא אֲלָא אֲבָלִין וּמִשְׁקִין. וּפִירוּשׁ 'חֲמוּר מִן הַמַּגַּע', רוּצָה לֹמֶר שְׁאֵינוֹ שֶׁל

(ט) וְכָל-הַמֵּרְכָב אֲשֶׁר יִרְכָב עָלָיו הֲזָב יִטְמָא: ט וְכָל מֵרְכָבָא דִּי יִרְכָּב עָלוּהִי דּוֹכְנָא יְהִי מִסָּאָב: וְכָל-הַמֵּרְכָב • אף-על-פי שלא יָשָׁב עָלָיו, כְּגוֹן: הַתְּפוּס שֶׁל סָרְגָא, שְׁקוֹרִין אַרְצוֹן, טְמָא מְשוּם מֵרְכָב. וְהָאֵפֹךְ שְׁקוֹרִין אֲלִיוֹ"ש, טְמָא טְמַאת מוֹשָׁב.

(י) וְכָל-הַנֶּגַע בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתּוֹ יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב וְהַנוֹשָׂא אוֹתָם יִכְבֹּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד-הָעֶרֶב: י וְכָל דִּיקְרָב בְּכָל דִּי יְהִי תַּחְתּוּהִי יְהִי מִסָּאָב עַד רַמְשָׂא וְדִיטוּל יְתָהוֹן יִצְפַּע לְבוּשׁוֹהִי וְנִסְחִי בְּמִיָּא וְיְהִי מִסָּאָב עַד רַמְשָׂא:

וְכָל-הַנֶּגַע בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתּוֹ • (ת"ס) שֶׁל זָבִי. בָּא וְלָמַד עַל הַמֵּרְכָב שֶׁיֵּהָא הַנוֹגֵעַ בּוֹ טְמָא, וְאֵין טַעוֹן כְּבוֹס בְּגָדִים, וְהוּא חֹמֶר בְּמִשְׁכָּב מִבְּמִרְכָּב.

(יא) וְכָל אֲשֶׁר יִגְעֻבוּ הֲזָב וְיִדְּיו לֹא-שִׁטְף בַּמַּיִם יִכְבֹּס בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד-הָעֶרֶב: יא וְכָל דִּי יִקְרָב בֵּה דּוֹכְנָא וִידוּהִי לֹא שִׁטְף בְּמִיָּא וְיִצְפַּע לְבוּשׁוֹהִי וְנִסְחִי בְּמִיָּא וְיְהִי מִסָּאָב עַד רַמְשָׂא:

וְכָל אֲשֶׁר יִגְעֻבוּ הֲזָב וְיִדְּיו לֹא שִׁטְף בַּמַּיִם • בְּעוֹד שֶׁלֹּא טָבַל מִטְּמֵאָתוֹ, וְאִפְלוּ פֶסֶק מִזּוּבּוֹ וְסִפְר שְׁבַעַה וּמִחֲסוֹר טְבִילָה, מְטַמָּא בְּכָל טְמֵאוֹתָיו. וְזֶה שְׁהוֹצִיא הַכּוֹתוּב

(יב) וְכָל-חֲרָשׁ אֲשֶׁר-יִגְעֻבוּ הֲזָב יִשְׁבֵּר וְכָל-כְּלִי-עֵץ יִשְׁטֹף בַּמַּיִם: יב וְיִמָּאן דִּחְסַף דִּי יִקְרָב בֵּה דּוֹכְנָא יִתְבַּר וְכָל מָאן דָּאֻעַ יִשְׁטַף בְּמִיָּא:

וְכָל-חֲרָשׁ אֲשֶׁר-יִגְעֻבוּ הֲזָב • כּוֹל אִפְלוּ נִגַּע בּוֹ מֵאֲחוּרָיו וְכו', כְּדֹאִיתָא ב'תּוֹרַת כְּהֻנִּים': 'עַד אֵיזְהוּ מִגְעוֹ שֶׁהוּא כְּכוֹל? הֲרִי אֹמֵר: זֶהָ הֶסְטוּ'.

~ נקודות משיחות קודש ~ על-פי לקוטר-שיחות חלק יו, עמוד 170 ואילך – מתוך 'לקראת שבת'

כָּלִי חֶרֶס, עֵץ, וּמִתְכַּת בַּעֲבוּדַת ה' וְכָל-חֲרָשׁ אֲשֶׁר-יִגְעֻבוּ הֲזָב יִשְׁבֵּר וְכָל-כְּלִי-עֵץ יִשְׁטֹף בַּמַּיִם: (טו, יב) עַץ אוֹ כָּלִי מִתְכַּת, שְׁנִטְמָאִים גַּם אִם נִגַּע הִטְמָא "מֵאֲחוּרָיו". וְיֵשׁ לִפְרֹשׁ זֶה בְּדֶרֶךְ הַרְמָז, בַּעֲבוּדַת הָאֵדָם לְקוֹנוֹ: כָּלִי חֶרֶס שְׁעָשׂוֹי מִעֶפֶר, רוֹמָז עַל הָאֵדָם שֶׁ"יִסּוּדוֹ מִעֶפֶר". וְ"אֲחוּרָיו" רוֹמָז עַל גּוֹף הָאֵדָם, שֶׁלְּגַבִּי נִשְׁמָתוֹ נִקְרָא "אֲחוּרָיו".

שפתי חכמים

(ט) ק רוצה לומר, לא שיושב ממש עליה, היינו מושב דכתיב בקרא, אלא צד האופק, שהוא עץ שלפניו ולאחריו, שאינו יושב עליו אלא שהרכב מחזיק בו שלא יחליק מלפניו או לאחוריו, ולכן נקרא 'תפוס' על שם שתופס בו: תורה י (י) ר כלומר, ולא תחתיו של מרכב הסמוך לו, אלא אגב קאי, כלומר שנגע במרכב שהיה תחתיו של זב טמא ואינו טעון כבוס בגדים: תורה יא (יא) ש ואגב קאי, ולא אנוגע בו לומר שקודם שטבל הרי הוא טמא וטעון כבוס בגדים, דאם לא כן לא היה ליה למיכתב אלא וכל אשר יגע בו הזב וכבס בגדיו ורחץ במים, וידידיו לא שטף למה לי: ת כגון תוף פיו, ופי האשה דלמשה, ותוף הקמטים, דאף על גב דלא עלו בהן מים טהור, רק ראוי לביאת מים בעינן: תורה יב (יב) א פירוש, שנתנדר והוסט בלז מבח הזב, שאין היסט למקצתו אלא בכלל. והא דאפקיה קרא להיסט בלשון מגע, למימרא דהיסטו דומיא דמגעו, מה מגעו בגידיו שהוא מאבראי, אף היסטו בגידיו מאבראי, לאפוקי קנה בקומטו דזב, דאם היה קנה בקומטו והיסט ביה את הטהור טהור, כיון שהיסטו לא בא אלא מבח בית הסתרים שלז: תורה יג

נשארת בקדושתה וטהרתה, ואינה נטמאת על-ידי ההתעסקות בדברים שהם לצורך הגוף. אף כדי שלא להטמא בטומאת עולם הזה, על האדם להשאיר בבחינת "כלי חרס", שיגיש את עצמו בביטול ונפשית כעפר לכל תהיה, מה שאין-כן אם הוא בבחינת "כלי עץ", שעץ צומח וגדל, ורומז על מי שמרגיש את עצמו כגדול, או שהוא בבחינת "כלי מתכת", שמקשה את עצמו כברזל, ואינו מתנהג בביטול ובענוה, הרי אז נטמא הוא מאחוריו, ועניני עולם הזה יכולים לטמא אף את נשמתו חס-ושלום.

והנה טבע הטביע הקב"ה בעולמו שאין האדם יכול לעסוק בכל זמנו בענינים רוחניים בלבד כגון תורה ועבודה, אלא מוכרח הוא להתעסק גם בעניני "אחוריו", כאכילה ושתיה ופרנסה וכיוצא בזה, בכדי שתוכל הנשמה להשמר בגוף האדם. אכן, כשהאדם עוסק ב"אחוריו" שהם עניני עולם הזה, ואינו יכול להשאיר בדרך נעלית של קדושה וטהרה, עלול הוא לחשוב שעל-ידי-זה גם נשמתו "נטמאה" בטומאת עולם הזה. וזהו "אין כלי חרס נטמא מאחוריו", שהנשמה הטהורה

יגארי ידפי דוכנא מדובה וימני לה שבעת יומין לדכותה ויצבע לבושוהי ונסחי בשרה במי מבוע וידפי:

(יג) וְכִי־יִטְהַר הָזֶבֶת מִזִּבְוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטַהֲרָתוֹ וְכַבֵּם בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּשֶּׁרֶף בְּמִים חַיִּים וְטָהַר:

נשי"א וְכִי־יִטְהַר־ב. כְּשִׁיפְסַק. שִׁבְעַת יָמִים לְטַהֲרָתוֹ. שִׁבְעַת יָמִים טְהוּרִים מִטְּמֵאת זִיכָּהי, שְׁלֹא יֵרָאֶה זֹבֵב, וְכֵלָן רְצוּפִין (נדה סח).

יד וביקמא תמינאה יסב לה תרין שפנינין או תרין בני יונה וייתי לקדם יי לתרע משפן זמנא ויתננון לכהנא:

(יד) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח־לוֹ שְׁתֵּי תְּרִים אוֹ שְׁנֵי בָנִי יוֹנָה וּבָא לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּתֶּנָּם אֶל־הַפֶּה:

טו וינעבד יתהון כהנא חד חטאתא וחד עלתא ויכפר עלוהי כהנא קדם יי מדובה:

(טו) וַעֲשֵׂה אֹתָם הַפֶּתַח אֶחָד חֲפָאת וְהָאֶחָד עֹלָה וְכִפֹּר עָלָיו הַפֶּתַח לִפְנֵי יְהוָה מִזִּבְחוֹ: ׀

♦ שבת קודש א' אייר ♦

טז ויגבר ארי תפוק מנה שכבת זרעא וינסחי במיאי ית כל בשרה ויהי מסאב עד רמשא:

(טז) וְאִישׁ כִּי־תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת־זֶרַע וְרָחַץ בְּמִים אֶת־כָּל־בְּשָׁרוֹ וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

יז וכל לבוש וכל משפך די יהי עלוהי שכבת זרעא ויצטבע במיאי ויהי מסאב עד רמשא:

(יז) וְכָל־בְּגָד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יְהִיהַ עָלָיו שִׁכְבַּת־זֶרַע וְכַבֵּם בְּמִים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

שפתי חכמים

אחת, פירוש דלא קווי זיבה באמצעי, ואי קווי להו באמצעי סתר ליומי קמאי, ומונה שבועה ימים טהורים מרישא: תורה יד

וגו', דמשמע אם לא פסק אינו סופר, ואי לא יהיו טהורים מויבה הא לא פסק. ופירש עוד 'וכלן רצופים', מדכתיב 'לטהרתו', שתהא טהרתו

(יג) ב היינו טהרת דמים, לא טהרת טומאה, דהא כתיב אחריו 'ורחץ במים חיים וטהר': ג פירוש, אלו שבועה ימים צריכים להיות טהורים מטומאת זיבה, דאם לא כן מאי יכי יטהר וספר לו'

(יח) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשָּׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שְׁכֶבֶת-זָרָע וְרָחֲצוּ בַמַּיִם וּמָמָאוּ עַד-הָעֶרֶב:

יח וְאִתְתָּא דִּי לְשָׁכֹב גְּבַר יְתָה שְׁכֶבֶת זָרָעָא וְיִסְחֹן בְּמֵיָא וְיִסְאָבֹן עַד רַמְשָׁא:

כ"י – וְרָחֲצוּ בַמַּיִם • גִּזְרֵת מְלָךְ הִיא שְׁתַּטְמָא הָאִשָּׁה בְּכִיָּאָה, וְאִין הַטַּעַם מִשּׁוּם נִגְעָה בְּשְׁכֶבֶת זָרָע, שֶׁהִיא מִגַּע בֵּיתֵי הַסְּתָרִים הוּא.

(יט) וְאִשָּׁה כִּי-תִהְיֶה זָכָה דָּם יִהְיֶה זָכָה בְּבִשְׁרָהּ שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ וְכָל-הַנֶּגַע בָּהּ יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב:

יט וְאִתְתָּא אַרִי תִּהִי דִּיבָא דָם יִהִי דִּכּוּחָהּ בְּבִשְׁרָהּ שִׁבְעָא יוֹמִין תִּהִי בְּרִיחוּקָהּ וְכָל דִּיקָרֵב בָּהּ יִהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא:

כ"י – כִּי-תִהְיֶה זָכָה • (ת"כ) יָכוֹל מֵאֶחָד מִכָּל אֲבָרֶיהָ? תִּלְמִיד-לוֹמַר (ויקרא כ) : "וְהִיא גִלְתָּה אֶת-מְקוֹר דָּמֶיהָ", אִין דָּם מְטַמָּא אֲלָא הֵבֵא מִן הַמְּקוֹר (נדה יז) • דָּם יִהְיֶה זָכָה בְּבִשְׁרָה • אִין זָכָה קָרוֹי זֹכֵב לְטַמָּא,

אֲלָא-אִם-כֵּן הוּא אָדָם. בְּנִדְתָּהּ • כְּמוֹ (אויב יח יח) : "וּמִתְבַּל יִנְדְּהוּ", שֶׁהִיא מְנַדָּה מִמֶּנּוּ כָּל אָדָם. תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ • אִפְלוּ לֹא רָאִתָּה אֲלָא רָאִיתָ רְאִישׁוֹנָה.

(כ) וְכָל־אִשָּׁר תִּשָּׁכַב עָלָיו בְּנִדְתָּהּ יִטְמָא וְכָל־אֲשֶׁר-תִּשָּׁב עָלָיו יִטְמָא:

כ וְכָל דִּי תִשָּׁכֹב עֲלוּהִי בְּרִיחוּקָהּ יִהִי מְסָאָב וְכָל דִּי תִתֵּב עֲלוּהִי יִהִי מְסָאָב:

(כא) וְכָל-הַנֶּגַע בְּמִשְׁכָּבָה יִכָּבֵם בְּגָדֵי וְרָחֵץ בַּמַּיִם וּמָמָאוּ עַד-הָעֶרֶב:

כא וְכָל דִּיקָרֵב בְּמִשְׁכָּבָה יַצְפֵּעַ לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחִי בְּמֵיָא וְיִהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא:

(כב) וְכָל-הַנֶּגַע בְּכָל-כְּלִי אֲשֶׁר-תִּשָּׁב עָלָיו יִכָּבֵם בְּגָדָיו וְרָחֵץ בַּמַּיִם וּמָמָאוּ עַד-הָעֶרֶב:

כב וְכָל דִּיקָרֵב בְּכָל מִנָּה דִּי תִתֵּב עֲלוּהִי יַצְפֵּעַ לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחִי בְּמֵיָא וְיִהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא:

(כג) וְאִם עַל-הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל-הַכְּלִי אֲשֶׁר-הוּא יִשָּׁכַב-עָלָיו בְּנִגְעוֹ-בּוֹ יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב:

כג וְאִם עַל מִשְׁכָּבָה הוּא אוֹ עַל מִשְׁכָּבָה הוּא אוֹ עַל מִנָּה דִּי הִיא יִתְבָּא עֲלוּהִי בְּמִקְרָבָהּ בָּהּ יִהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא:

כ"י – וְאִם עַל-הַמִּשְׁכָּב הוּא • (ת"כ) הַשּׁוֹכֵב, אוֹ הַיּוֹשֵׁב עַל מִשְׁכָּבָה אוֹ עַל מוֹשָׁבָה, אִפְלוּ לֹא נִגַּע בָּהּ, אִף הוּא בִּדְתַּ טַּמָּאָה הָאִמּוּרָה בְּמִקְרָא הָעֲלִיּוֹן, שֶׁטַּעֲוֹן כְּבוֹס בְּגָדִים. עַל-הַכְּלִי • לְרִבּוֹת אֶת הַמְּרָכָב. בְּנִגְעוֹ

כ"י – וְאִם עַל-הַכְּלִי • אִפְלוּ לֹא נִגַּע, וְרָאִיתִי פִּירִשְׁתִּי לְעִיל שְׁמוֹשָׁב וּמוֹשָׁב מְטַמָּא אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִגַּע בּוֹ. וְדַעַת רַשִׁי הִכִּי, אֵל תִּסְבּוֹר לֹאמַר מִה דְּכִתִּיב אַחֵר 'וְאִם עַל הַמִּשְׁכָּב וְגו' בְּנִגְעוֹ בּוֹ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב', מִשְׁמַע אִף בְּשִׁנְגָּעוֹ בּוֹ בְּמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּמְרָכָב אִין צָרִיךְ כִּיבוֹס בְּגָדִים, וְיִהְיֶה פִּירוּשׁ 'בּו' בְּכָל אֶחָד מֵהֶם, זֶה אִינוֹ, דְּלֹא קָאִי עַל 'וְאִם עַל הַמִּשְׁכָּב' וְגו', דְּהָא אִפְלוּ לֹא

שפתי חכמים

נִגַּע טַעֲוֹן כִּיבוֹס בְּגָדִים. וְאִין לְהַקְשׁוֹת עַל מִה קָאִי בְּנִגְעוֹ בּוֹ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב, לָכֵן פִּירֵשׁ רַשִׁי 'עַל הַכְּלִי' לְרִבּוֹת וְכו', כְּלוּמַר לְמִה צָרִיךְ לְמִיכְתָּב 'עַל הַכְּלִי', לֹא לְכַתּוּב אֲלָא 'אֲשֶׁר הִיא יוֹשֶׁבֶת עָלָיו', אֲלָא לְרִבּוֹת אֶת הַמְּרָכָב, אִם כֵּן מִה דְּכִתִּיב 'בְּנִגְעוֹ בּוֹ' וְגוֹמַר קָאִי עַל הַמְּרָכָב, כְּפִירוּשׁ רַשִׁי דְּאִין טַעֲוֹן כְּבוֹס בְּגָדִים: תורה כד

יח) ד' ומגע בית הסתרים טהור אפילו בזב, ומיניה ילפינן דכל מגע בית הסתרים אינו מטמא, מדאפקיה להיסטו של זב כלשון נגיעה ילפינן לכל נגיעות דמגע בית הסתרים אינן מטמאין דגזירת המלך היא: תורה יט (יט) ה' ד'תהיה' תהיה. והכי קאמר, ואשה כי תראה דם אפילו פעם אחת, שבעת ימים תהא בנדתה: תורה כ (כג) ו' כמו שפירש רש"י לעיל על

יח) ד' ומגע בית הסתרים טהור אפילו בזב, ומיניה ילפינן דכל מגע בית הסתרים אינו מטמא, מדאפקיה להיסטו של זב כלשון נגיעה ילפינן לכל נגיעות דמגע בית הסתרים אינן מטמאין דגזירת המלך היא: תורה יט (יט) ה' ד'תהיה' תהיה. והכי קאמר, ואשה כי תראה דם אפילו פעם אחת, שבעת ימים תהא בנדתה: תורה כ (כג) ו' כמו שפירש רש"י לעיל על

(כד) וְאִם שָׁכַב יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּהּ וְתָהִי נִדְתָּה עָלָיו וְטָמְא שְׁבַעַת יָמִים וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמָא: ׀

כד וְאִם מִשְׁכָּב יִשְׁכַּב גִּבֹּר יָתָה וְתָהִי רְחוּקָה עֲלוּהִי וְהִי מִסָּאָב שְׁבַעַת יוֹמִין וְכָל מִשְׁכָּבָא דִּי יִשְׁכַּב עֲלוּהִי יְהִי מִסָּאָב:

ומה תלמוד-לומר: "ותהי נדתה עליו"? מה היא מטמאה אדם וכלי חרס, אף הוא מטמא אדם וכלי חרס.

כד וְתָהִי נִדְתָּה עָלָיו • (ת"כ. נדה לג) יכול יעלה לרגלה, שאם בא עליה בחמשי לנדתה, לא יטמא אלא שלשה ימים כמותה? תלמוד-לומר: "וְטָמְא שְׁבַעַת יָמִים".

כה וְאִתְמַתְּ אָרִי יְדוּב דְּוֹב דְּמָה יוֹמִין סְגִינִין בְּלֹא עֵצִין רְחוּקָה אוֹ אָרִי תְדוּב עַל רְחוּקָה כֹּל יוֹמִי דְּוֹב סוֹכְתָה כְּיוֹמִי רְחוּקָה תְּהִי מִסָּאָבָא הִיא:

(כה) וְאִשָּׁה כִּי־יִזְוֹב זֹוֹב דְּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא עֵת־נִדְתָּה אוֹ כִּי־תִזְוֹב עַל־נִדְתָּה כֹּל־יָמֵי זֹוֹב טָמְאָתָה כִּי־יָמִי נִדְתָּה תְּהִי טָמְאָה הִוא:

וְקָרְבָן, וְהִנֵּנָה אֵינָה טְעוּנָה סְפִירַת שְׁבַעַת נְקִיִּים, אֲלֹא שְׁבַעַת יָמִים תְּהִיָּה בְּנִדְתָּה, בֵּין רוּאָה בֵּין שְׁאִינָה רוּאָה; וְדָרְשׁוּ בְּפִרְשָׁה זֹו אַחַד עֶשֶׂר יוֹם שְׁבִין סוֹף נִדָּה לְתַחֲלִית נִדָּה, שְׁכָל שְׁלֹשָׁה רְצוּפִין שְׁתִּרְאָה בְּאַחַד עֶשֶׂר יוֹם הִלְלוּ, תְּהִי זָכָה.

כז וְיָמִים רַבִּים • שְׁלֹשָׁה יָמִים. בְּלֹא עֵת־נִדְתָּה • אַחֵר שְׁיִצְאוּ שְׁבַעַת יָמֵי נִדְתָּה. אוֹ כִּי־תִזְוֹב • אֵת שְׁלֹשַׁת הַיָּמִים הִלְלוּ. עַל־נִדְתָּה • (נדה עג) מִפְּלֶג מִנִּדְתָּה יוֹם אֶחָד, זֹו הִיא זָכָה, וּמִשְׁפָּטָה חֲרוּץ בְּפִרְשָׁה זֹו. וְלֹא כֹדֶת הִנֵּנָה, שְׁזֹו טְעוּנָה סְפִירַת שְׁבַעַת נְקִיִּים

שפתי חכמים

מקרא 'בלא עת נדתה' סמוך לנדתה, ומקרא ד'א' כי תזווב על נדתה' מופלג מנדתה: ל פירוש, שכל דמי האשה מיום שתקבע לה וסת עד שתמות, או עד שתעקר הוסת ליום אחר, היא סופרת שבעה מתחלת יום הוסת, ואחר כן אחד עשר יום, ואחריהם שבעה, וכן חוזר חלילה. ובאותן שבעת ימים כל דם שתראה בהן הן דמי הנדה, ויושבת בנדתה שבעת ימים אפילו לא ראתה אלא יום אחד, ואפילו שופעת דם כל שבעת ימי נדתה ופסקה בסוף השבעה, לערב טובלת ומשמשת עם בעלה, ואינה צריכה לא שבעה נקיים ולא קרבן. וכל דם שהיא רואה בתוך אחד עשר ימים שבין נדה לנדה הן דמי הזיבה, וזה משפטה, אם תראה יום או יומים באותן אחד עשר יום, היא שומרת יום פגג יום, ואינה טמאה אלא יום הראיה לבר, וביום המחרת אם לא ראתה כל היום לערב טובלת ומשמשת עם בעלה, ואם ראתה שלשה ימים רצופים באותן אחד עשר יום, צריכה שבעה ימים נקיים וקרבן: תורה כו

המדרש הזה מקרא ד'על נדתה' וכו'. ותמיהתי על הרב זכרוננו לברכה דאשתמיטתיה ממה שדרשו סוף מסכת נדה דף ע"ג, ודברי רש"י זכרוננו לברכה הם תלמוד ערוך במסכת נדה, ע"ן שם: 'כלומר, לא 'כי תזווב' סתמא אפילו יום אחד, מפני שאותה שתזווב יום אחד אינה זכה גדולה, אלא זכה קטנה ושומרת יום פגג יום, ולעת ערב טובלת את עצמה ומשמשת עם בעלה 'הללו' דנקט רש"י כלומר הנזכרים לעיל, כי היכי דלא תקשה עליו מדוע סתם הכתוב ולא פירש, לפי שהם הנזכרים למעלה: כ דאין לומר סמוך לנדתה, כלומר שלא פסקה מלראות כל שבעת ימי נדתה וביום שמיני לנדתה ראתה גם כן, אם כן עדיין נדה היא, ואינה באה לכלל זכה עד שתפסק ותטהר לכל הפחות יום אחד להראות שפסקה מלראות דם נדות, ומעיינה מדם נדות הוא סתום, ועתה נפתח מעיני אחר. גם בכאן הביא הרא"ם דדברי רש"י זכרוננו לברכה הם ממדרש תורת כהנים, והקשה עליו, ע"ן שם. אבל דברי רש"י זכרוננו לברכה הם ממדרש אגדה דמסכת נדה (דף ע"א), ושם דרש

(כד) פירוש, בשבילה, להיות נכנס לימי טהרה בשבילה, כלומר מיד שנקנסה לימי טהרה אף הוא יהא כן, תלמוד לומר כו: תורה כה (כה) וכן שנינו בתורת כהנים, 'ימים שנים, רבים' שלשה. או אינו אלא עשרה, אמר 'ימים' ואמר 'רבים', מה 'ימים' מיעוט ימים שנים, אף 'רבים' מיעוט רבים שלשה. יכול שנים ושלשה הרי חמש, וכי נאמר 'ימים' ורבים וכו': ט פירוש, ואחר שבעה ראתה שלשה ימים רצופים, אז היא זכה וצריכה שבעה נקיים וקרבן, אבל אם ראתה שלשה ימים רצופים בתוך עת נדתה אינה אלא נדה, ואינה טמאה אלא שבעה, ומיד שפסקה אחר שבעה טובלת ומשמשת עם בעלה, ואינה צריכה לא שבעה נקיים ולא קרבן, ומשום הכי הוצרך הקרא לומר 'בלא עת נדתה' ללמד את זה. ופירשה ראשונה דכתיב בה 'ואשה כי תהיה זכה' מיידי כשראתה יום אחד או שני ימים, שהיא זכה קטנה. כתב הרא"ם, אף קשה, אנה מצא רש"י זכרוננו לברכה להוציא המדרש הזה מקרא ד'בלא עת נדתה', ולמה הניח הברייתא שבתורת כהנים שהוציא

~ נקודות משיחות קודש ~ (מראי מקומות והגהות לתניא עמ' יט)

יא. (הפננה למאמר רז"ל (נדה עב, ב): "חצי לג שמן לתודה, ורביעית זין לגזיר, ואחד עשר יום שבין נדה לגדה – הלכה למשה מסיני").

ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים (טו, כה) אחד עשר יום שבין סוף נדה לתחלת נדה (רש"י) שמעתי מאמור"ר הרה"ג והרה"ח שליט"א: תניא – ראשי תבות: תודה גזיר

כו כל משכבא די תשכוב עלוהי כל יומי דובה כמשכב רחוקה יהי לה וכל מנא די תיתב עלוהי מסאב יהי כסואבת רחוקה:

(כו) בלהמשכב אשר תשכב עליו בלימי זובה כמשכב נדתה יהיה לה וכלהכלי אשר תשכב עליו טמא יהיה בטמאת נדתה:

כו וכל דיקרב בהון יהי מסאב ויצבע לבושהי ונחסי במיא ויהי מסאב עד רמשא:

(כו) וכלהגוגע בם יטמא וכבם בגריו ורחין במים וטמא ערהערב:

כח ואם דכיתא מדובה ותמני לה שבעת יומין ובתר בן תדכי:

(כח) ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר:

כט וביומא תמינאה תסב לה תרין שפנינין או תרין בני יונה ותיתי תהון לנת כהנא לתרע משפן זמנא:

(כט) וביום השמיני תקח לה שתי תרים או שני בני יונה והביאה אותם אלפהון אלפתח אהל מועד:

ל ויעבד כהנא ית חד חטאתא וית חד עלתא ויכפר עלה כהנא קדם יי מדוב סוכתה:

(ל) ועשה הפהן אתהאחד חטאת ואתהאחד עלה וכפר עליה הפהן לפני יהוה מזוב טמאתה:

לא ותפרשון ית בני ישראל מסואבתהון ולא ימותון כסואבתהון כסאבהון ית משפני די ביניהון:

(לא) והזרתם את בני ישראל מטמאתם ולא ימותו בטמאתם בטמאם את משפני אשר בתוכם:

ימתו בטמאתם. הרי ה'פרת' של מטמא מקדשי קרוי 'מיתה'.

כ"י. והזרתם. אין 'נזירה' אלא פרישה, וכן (ישעיה א): "נזרו אחר", וכן (בראשית מח): "נזיר אחיו". ולא

לב דא אורייתא דדוכנא ודי תפוק מנה שכבת ורעא לאסתאבא בה:

(לב) זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע לטמאה בה:

כ"י. זאת תורת הזב. בעל ראיה אחת. ומהו תורתו. ואשר תצא ממנו שכבת זרע. הרי הוא כבעל קרי, טמא טמאת ערב.

שפתי חכמים

טומאת מקדש בפרת הוא. ומתריץ, הרי הפרת וכו', והרי מיתה נאמר על כללות מיתה בידי שמים ועל פרטות גם כן: תורה לב

דכתיב הכא בטומאת מקדש מיתה, דמיתה פירושו הוא נכרת ואין ורעו נכרת, לאפוקי ברת הוא ורעו נכרת, והא כתיב בתחלת פרשת חקת דעל

(לא) מ דהואיל וזין ד'הזרתם' דגושפה, מביא נזין לפניה, והוי באלו כתיב 'הזרתם', ושורש ד'הזרתם' הוא 'זור'; נ דקשה לרש"י על מה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 81)

שְׂדֵינוּ כְּבַעַל קָרִי, וּלְפִי־זֶה הַפְּתוּבִים הֵם מִן הַקֵּל אֶל הַכָּבֵד:
זָב בַּעַל רֹאֵיהָ אַחַת וּבַעַל קָרִי – טְמֵאתָ עָרַב. נָדָה –
טְמֵאתָ שְׂבָעָה. זָב בַּעַל שְׁתֵּים אוֹ שְׁלֹשׁ רֹאיוֹת – חֵיבוֹב
סְפִירַת שְׂבָעָה נִקְיִים. שׁוֹכֵב עִם טְמֵאָה – אֲסוּר כָּרַת.

לג וְלִדְסוּכָתָהּ בְּרִיחוּקָהּ וְלִדְדָאִיב יָת דּוּכָהּ
לְדָכֵר וּלְנִקְבָּא וְלִגְבֵר דִּי יִשְׁכּוּב עִם
מְסַאָבָא: פ פ פ

(לג) וְהִדְוָה בְּנִדְתָּהּ וְהִזְבֹּ אֶת־זוּבּוֹ לְזִכָּר וְלִנְקָבָהּ
וּלְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־טְמֵאָה:

ש"י וְהִזְבֹּ אֶת־זוּבּוֹ • בַּעַל שְׁתֵּי רֹאיוֹת וּבַעַל שְׁלֹשׁ רֹאיוֹת, שְׁתוֹרְתָן מִפְּרִשְׁתָּ לְמַעֲלָה:

צ' פסוקים, עיד"ו סימן. חסלת פרשת מצורע

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים ערה - רפג

שפתי חכמים

הַכְּתוּב שְׁלֹשׁ יוֹבוֹת, מוֹרָה עַל בַּעַל
שְׁלֹשׁ רֹאיוֹת שְׂמֵכִיב גַּם בֶּן קָרְבָּן, כְּמוֹ
שְׂמִפּוּרֶשׁ לְעֵיל בְּפָרָשָׁה: חֲסֹלֶת פִּרְשֵׁת
מִצְוֵרַע

טוּמְאָה חֲמוּרָה. וְעַל זֶה פִּירֵשׁ שְׁנֵה קָאִי
עַל בַּעַל שְׁתֵּי רֹאיוֹת, שְׁהֵן מִטְּמֵאִין
טוּמְאָה חֲמוּרָה כְּמוֹ שְׂמִפּוּרֶשׁ לְעֵיל,
וְהַבַּעַל שְׁתֵּי רֹאיוֹת הוּא מְקִישׁ לְנָדָה
שְׂאִינָה מִבִּיבָה קָרְבָּן. וּמִדְּהַזְכִּיר

(לג) ׀ דְּקָשָׁה לְרִשְׁי, דְּהָא מִדְּמָה לִּיה
הִזְבֹּ לְבַעַל קָרִי לְהוֹדִיעַ שְׁטוּמְאָתוֹ אִינוּ
אֶלָּא כְּבַעַל קָרִי שֶׁהוּא טוּמֵאתָ עָרַב,
וְאַחַר כֵּךְ כְּתִיב 'וְהִדְוָה בְּנִדְתָּהּ' וּגו',
שְׂמִדְמָה אוֹתוֹ לְנָדָה שֶׁהִיא מִטְּמֵאָה

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' א

22 דהיינו דיחוי בידים, הלא לשיטתו אפילו נתנם באוצר אסורים.
23 אֶלָּא לֹא – ודאי מוכח שהברייתא, דברי רבי שמעון היא, ושנינו
24 בה בפירוש שאף פירות שאינם מתקלקלים בגג, נעשים מוקצה
25 כשמעלם לגג, וקשה לשמואל שאמר שאין מוקצה לרבי שמעון
26 אלא גרוגרות וצימוקים שמתקלקלים.
27 מיישבת הגמרא: לְעוֹלָם – באמת רבי יהודה שנה את הברייתא,
28 ואכן לשיטתו אף נתינתם לאוצר בלבד אוסרת, ומה ששנה את
29 האיסור באופן שנתן את הפירות על הגג, משום ש'איכל' אֶצְטְרִיכָא
30 לִיה – להשמיענו חידוש בכך שהוא היה הולך ואוכל, שאפילו
31 שבשעה שהעלם לגג היה הולך ואוכל מהם, מכל מקום הם
32 נעשים מוקצה, שלולא הברייתא פִּלְקָא דְעִתָּהּ אֶמִינָא – היה עולה
33 בדעתך לומר, שפיון דְּקֶאָכִיל וְאִיל – שהוא הולך ואוכל מהפירות,
34 מוכח שבדעתו לאכול מהם כל שעה, ולפיכך אפילו בהעלם לגג
35 לֹא לִיבְעִי [–יוצרכו] הִתְקַנָּה, ויהיו מותרים כל שעה שירצה, קָא
36 מְשַׁמְעֵ לָן – משמיעה לנו הברייתא שפיון דְּהִתְקַנָּה לָנָה, אֶפְסוּחִי אֶסְחִי
37 לְדַעְתִּיהּ מִיְנֵיהּ – הסיח דעתו מהם וצריך הזמנה כדי לאוכלם,
38 אבל במכניסם לאוצר אם קודם נתינתם היה הולך ואוכל מהם, אף
39 לרבי יהודה אין הם מוקצה. אולם רבי שמעון חולק על ברייתא זו
40 של רבי יהודה, ואינו אוסר אלא בפירות המתקלקלים בלבד.
41 הגמרא דנה במיני פירות שמתקלקלים מה הדין לרבי שמעון: בְּקָא
42 מִיְנֵיהּ – שאל רבי שמעון בַּר רַבִּי מְרִבָּה,

1 לאחר שמעלים אותם הם מתקלקלים ושוב אינם ראויים לאכילה
2 עד שמתייבשים, והמעלם לגג כיון שהוא יודע שתיכף להעלותם
3 הם מתקלקלים מאכילה, הוא מסיח דעתו מלהסתפק מהן בשבת,
4 ולפיכך הם אסורים.
5 מקשה הגמרא: וּמִדִּי אֶצְטְרִיכָא לֹא – וכי מיני פירות אחרים שאינם
6 מתקלקלים לאחר נתינתם על הגג האם אינם נאסרים כשמעלם
7 לייבשם, וְהִתְנִיָא – והרי שנינו בברייתא, הִיא אוֹכֵל בְּתָנִים וְהוֹתִיר
8 מִהוּן, וְהִתְנִיָא [–את הנותרות] לָנָה כְּדִי לַעֲשׂוֹת מִהוּן גְּרוֹנוֹת, וכן אם
9 היה אוכל בְּעִנְבִים וְהוֹתִיר, וְהִתְנִיָא לָנָה לַעֲשׂוֹת מִהוּן צִימוּקִין, לֹא יֵאָכֵל
10 מִהוּן בִּשְׁבֹת, עַד שְׁנֵי מִיָּן – אלא אם כן חשב בערב שבת לאכול מִהוּן
11 בִּשְׁבֹת, וְכֵן אִתָּה אוֹמֵר בְּאַפְרָסְקִין וְחִכּוּשִׁין וּבִשְׂאֵר כָּל מִינֵי פִּירֹת
12 שהעלם לגג לייבשם, שאפילו שאינם נפסלים מאכילה כשהם על
13 הגג, מכל מקום כיון שהעלם לגג לייבשם הסיח דעתו מלאכול
14 מהם עד שיתייבשו, ואסור ליטול מהם בשבת.
15 הגמרא רוצה להוכיח שהברייתא היא דברי רבי שמעון. מבררת
16 הגמרא: מִנִּי – מי התנא ששנה את הברייתא, אִילִימָא – אם תרצה
17 לומר רבי יהודה הוא, זה לא יתכן, שהלא וְמָה הִיכָא – היכן דָּלָא
18 דְּחִיָּה בְּרִינָה – שלא נתן את הפרי על הגג לייבשו שדוחהו בידיו,
19 אלא רק הכניסו לאוצר לשמרו, אִית לִיה לְרַבִּי יְהוּדָה (להלן קכז)
20 שהוא מוקצה, הִיכָא דְּחִיָּה בְּרִינָה, לֹא כָּל שָׂכֵן שִׂיאֲסֵר בְּטַלְטוֹל,
21 ואם רבי יהודה שנאה לברייתא, מדוע שנה זאת רק בנותן על הגג

דְּבַרְךָ: ג ז גִּמְלָה עַל־עַבְדְּךָ אֲחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבַרְךָ: יח גִּלְעָיִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ:
 יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאבָּה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עַתָּה:
 כא גִּעְרַת זָדִים אַרְוִירִים הַשְּׂגִים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גֵּל
 מַעְלֵי חֶרֶף וּבֹז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים פִּי נִדְּבָרוּ עֲבָדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִישִׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבַקָּה לַעֲפָר
 נִפְשִׁי חֲיִנִּי כְּדְבַרְךָ: כו דִּרְכֵּי סִפְרָתִי וְתַעֲנֵנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשִּׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 כֹּדְבַרְךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֶר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנִּי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיָשֵׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוֹץ פִּי תִרְחֹב לִפִּי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרֵנָה עֶקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרַתְךָ
 וְאַשְׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצְתִּי: לו הִטֵּלְפִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאַל־
 אֶל־בָּצַע: לו הֵעֲבֵר עֵינֵי מֵרְאוֹת שׁוֹא כְּדְרְכְךָ
 חֲיִנִּי: לח הִקֵּם לַעֲבָדְךָ אֱמֶרְתָּךְ אֲשֶׁר לִירֵאתְךָ:
 לט הֵעֲבֵר חֶרְפָּתִי אֲשֶׁר יִגְרָתִי פִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבְתִי לְפָקֶדְךָ בְּצִדְקַתְךָ חֲיִנִּי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתָּךְ כְּאֱמֶרְתְּךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֶרְפִּי דָּבָר כִּי־בִטַּחְתִּי כְּדְבַרְךָ: מג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָוֶד פִּי לְמוֹשְׁפָּטְךָ
 יחֲלֹתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְחַלְכֶּה בִּרְחֹבָה פִּי פִקְדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבִּרָה בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאַשֶּׁא־
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשִּׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבָדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחֲלַתִּנִּי: נ וְאֵת
 נִחְמָתִי בַעֲנִי פִּי אֱמֶרְתָּךְ חֲיִתִּנִּי: נא זָדִים חֲלִיצֵנִי
 עַד־מָוֶד מִתּוֹרַתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מִעוֹלָם: ו יְהוָה וְאַתְּנַחֵם: נג זִלְעָפָה אֲחוֹתִנִּי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרַתְךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלֵל חֲקִיךָ
 בבית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ: נו זֹאת הִיִּתַּחֲלִי פִּי פִקְדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֱמֶרְתִּי לִשְׁמֹר דְּבַרְךָ:
 נח חֲלִיתִי פָנֶיךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִּי כְּאֱמֶרְתְּךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאַשִּׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדִיתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לִשְׁמֹר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תּוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָךָ: סג חָבַר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי
 פִּקְדוֹתֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה
 כְּדְבַרְךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי פִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הֶאֱמַנְתִּי: סז טָרַם אֵעֲנֶה אָנִי שֹׁגֵג וְעִתָּה אֱמַרְתָּךְ
 שְׁמַרְתִּי: סח טוֹב־אֵתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֹׁקֶר וְזִדִּים אָנִי בְּכָל־לֵב: א אֲצַר
 פִּקְדוֹתֶיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אָנִי תּוֹרַתְךָ
 שָׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלֹפִי וְהֵב וְכִסֶּף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנוּנִי הִבִּינִי וְאַלְמִדָּה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ פִּי לְדְבַרְךָ
 יחֲלֹתִי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: עו יִהְיֶנָּה חֶסֶדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאֱמֶרְתְּךָ
 לַעֲבָדְךָ: עז יִבְאֵנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה בִּי־תּוֹרַתְךָ
 שָׁעֲשַׁעִי: עח יִבְשׁוּ זָדִים כִּי־שֹׁקֶר עוֹתוֹנֵי אָנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקְדוֹתֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאוּךָ
 וְיִדְעִי עֲדִיתֶיךָ: פ יִהְיֶה לִפִּי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פֹּא כָלְתָה לְתִשְׁוַעְתָּךְ נִפְשִׁי לְדְבַרְךָ
 יחֲלֹתִי: כב כָּלוּ עֵינֵי לֹאֲמֶרְתְּךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: כג כִּי־יִחֲיִיתִי כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כִּמָּה יִמֵּי־עַבְדְּךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרַדְפִּי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוֹלִי זָדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתּוֹרַתְךָ: כו כָּל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֹׁקֶר וְרִדְפוֹנִי
 עוֹרֵנִי: כז כִּמְעַט כָּלוֹנִי בָאָרֶץ וְאָנִי לֹא־עֹזֶבְתִּי

פְּקֻדֶיךָ: פח כַּחֲסֻדְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פֶּט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ
 שְׁעִשְׁעִי אֲזִי אֲבִדְתִּי בְּעִנְיִי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֶשְׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לִךָ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קִנוּ רָשָׁעִים לֹא־בִדְנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֶתְבוֹנֶן: צו לְכָל־תַּכְלָה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲבָה
 מִצֻּתְךָ מָאֹד: מז מִה־אֲהַבְתִּי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחָתִּי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמֵנִי מִצֻּתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֶתְבוֹנֶן כִּי פְקוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רָע כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לִמְעַן
 אֲשֹׁמֵר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סִרְתִּי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אִמְרַתְךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֶתְבוֹנֶן עַל־כֵּן שָׁנֹאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קה גֵּר־לְרִגְלִי דְּבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיִמָּה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יְהוָה חִינִי כִּדְבָרְךָ: קח נִדְּבֹת
 פִּי רִצְה־נָא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְּנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רָשָׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שָׁשׂוֹן לִבִּי הִמָּה: קיב נָטִיתִי לִבִּי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב: קיג סַעֲפִים שָׁנֹאתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי: קיד סִתְּרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ
 יַחֲלִתִּי: קטו סוֹרוּ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרָה מִצֹּת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאִמְרַתְךָ וְאַחִיהַ וְאַל־תִּבְיֹשֵׁנִי
 מִשֹּׁבְרֵי: קיז סַעֲדֵנִי וְאַוְשָׁעָה וְאַשָׁעָה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׁוֹגִים מִחֲקִיד כִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רָשָׁעֵי־אֶרֶץ לְכֹן
 אֲהַבְתִּי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סִמֵּר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ וְרֵאתִי: ע קכא עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 בְּלִתְנִיחָנִי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֱלֹ־
 יַעֲשִׂקֵנִי זֵדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־אִמְרַת
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסֻדְךָ וְחֲקִיד

לְמִדְּנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יְהוָה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־כֵּן
 אֲהַבְתִּי מִצֻּתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמִפָּז: קכח עַל־כֵּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שָׁנֹאתִי:
 פ קכט פְּלֹאוֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־כֵּן נִצַּרְתָּם נִפְשֵׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא פִּי־פָּעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצֻּתֶיךָ יֹאבְתִּי: קלב פִּנְה־אֱלִי וּחִנִּי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֲהַבִּי שִׁמְךָ: קלג פִּעְמִי הִכֵּן בְּאִמְרַתְךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֲנוֹן: קלד פִּדְנִי מִעֲשָׂק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פִּנְיֶה הָאָר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדִנִּי
 אֶת־חֲקִיד: קלו פִּלְגִּי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֹת צִדְקָה עֲדוֹתֶיךָ וְאַמוּנָה מָאֹד:
 קלט צִמְתָּנִי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אִמְרַתְךָ מָאֹד וְעֲבָדְךָ אֲהַבָה:
 קמא צַעִיר אֲנִכִּי וְנִבְזָה פְּקֻדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקַתְךָ צִדְקָה לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצֹּק מִצָּאֲנִי מִצֻּתֶיךָ שְׁעִשְׁעִי: קמד צִדְקָה
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיהַ: ק מה קִרְאָתִי
 בְּכָל־לַב עֲנִי יְהוָה חֲקִיד אֲצַרָה: קמו קִרְאָתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאַשְׁוֵעָה לְדְבָרְךָ יַחֲלִתִּי: קמח קִדְמוֹ עֵינִי אֲשִׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאִמְרַתְךָ: קמט קוֹלִי שִׁמְעָה כַּחֲסֻדְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנ קָרְבוּ רִדְפִי וְזִמָּה מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצֻּתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קִדְם יִדְעָתִי מִעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתֶם: ר קנג רֵאֵה־עֵינִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קנד רִיבָה רִיבִי וּגְאֹלֵנִי לְאִמְרַתְךָ חִינִי:
 קנה רַחוּם מְרָשָׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיד לֹא דִרְשׁוּ:
 קנו רַחֲמִיד רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנז רַבִּים
 רִדְפִי וְצָרִי מִעֲדוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קנח רֵאִיתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּסְטָה אֲשֶׁר אִמְרַתְךָ לֹא שָׁמְרוּ:
 קנט רֵאֵה כִּי־פְקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה כַּחֲסֻדְךָ חִינִי:
 קס רֵאשִׁידְבָּרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קסא שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנֹם וּמִדְבָּרְךָ פָּחַד לִבִּי:

קסב שֶׁשׁ אֲנִי עַל־אֲמַרְתָּךְ כְּמוֹצֵא שָׁלַל רֵב:
 קסג שֶׁקֶר שָׁנֵאתִי וְאֲתַעֲבֶה תוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי:
 קסד שֶׁבַע בָּיִם הִלְלִיתִךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קסה שְׁלוֹם רֵב לְאֹהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:
 קסו שֶׁבִרְתִּי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וּמִצוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסז שֶׁמֶרֶה נִפְשִׁי עֲדִיתִךָ וְאֲהַבֶם מְאֹד:
 קסח שֶׁמֶרְתִּי פִקּוּדֶיךָ וְעֲדִיתִךָ כִּי כָל־דֶּרֶכִּי נִגְדֶּךָ:
 ת קִסְט תִּקְרַב רִגְתִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדֶבְרְךָ הַבִּינֵנִי:

שְׁכַחְתִּי:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זיין:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּה לִּי
 קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
 שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רַמְיָה: ג מִהִיתִן לִךְ וּמִהִיָּסִיף לִךְ
 לְשׁוֹן רַמְיָה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחֲלִי

קע תָּבוֹא תַחֲנַנְתִּי לְפָנֶיךָ פְּאֲמַרְתָּךְ הִצִּילָנִי:
 קעא תַּפְעֵנָה שַׁפְתִּי תְהַלֵּה כִּי תִלְמַדְנִי חֲקִיד:
 קעב תַּעֲזֵן לְשׁוֹנִי אֲמַרְתָּךְ כִּי כָל־מִצּוֹתֶיךָ צִדְקָה:
 קעג תְּהַיִּידֶךָ לְעֶזְרִנִּי כִּי פִקּוּדֶיךָ בַּחֲרַתִּי:
 קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שַׁעֲשָׁעִי:
 קעה תַּחֲיֵי־נַפְשִׁי וְתִהְיֶה־לְלֶךְ וּמִשְׁפָּטֶךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קעו תַּעֲלִיתִי כְּשֶׁה אֲבֹד בִּקֵּשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא

רַתְּמִים: ה אוֹיְה־לִּי בִּירְגַרְתִּי מִשֶּׁךְ שְׁכַנְתִּי
 עַם־אֲהֵלִי קָדֵר: ו רַבַּת שְׁכֵנְה־לָּה נַפְשִׁי עִם
 שׁוֹנֵא שְׁלוֹם: ז אֲנִי־שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הֵמָּה
 לַמַּלְחָמָה:

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' ב

בלבד, כשיטת רבי שמעון שמתיר לטלטל נר, אכל מנורה, אף רבי שמעון מודה שפין נישלה (הניטלת) בידו אחת, בין נישלה בשתי ידיו, אסור לטלטלה. ולפיכך, עד שבא רב יצחק ברבי יוסף לא הבין רב יוסף ממעשה זה מאומה, שכן אף רבי שמעון מודה במנורה שאסור לטלטלה.
 אמנם כששמע רב יוסף מרב יצחק שרבי יוחנן סובר כרבי יהודה, הבין שכוונתו של רבי יוחנן בדבריו 'אנו אין לנו' וכו' היתה, שאינו סובר כרבי שמעון באף אחד מההיתרים שהתיר, אלא כהיתרו לטלטל נר ישן שלא הדליקו בו באותו שבת, שבו הוא סובר כרבי שמעון שאין חוששים למוקצה מחמת מיאוס.
 הגמרא מבארת מהו הטעם שהחמירו במנורה. מבררת הגמרא: וְשִׁמְרָא מְאֵי - ומהו הטעם שיש לאסור במנורה יותר מבשאר מוקצה. מבארת הגמרא: רָבָה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַרְוִיחֵיהוּ - ביארו שניהם, הואיל ואדם קובע לה (למנורה) מקום להניחה ואינו מוזהר משם, לפיכך הרי היא מוקצית מלטלטלה.
 אביי מקשה על הביאור של רבה ורב יוסף: אָמַר לִיה אֲבִי לָרֵב יוֹסֵף, וְהָרִי בִילַת תַּחְנִים - מיטה שמאהילים עליה ביריעת בד גדולה, שפורסים אותה על מוט השוכב על שני מוטות זקופים משני ראשי מיטה, והיריעה מאהילה על כל המיטה כצורת אהל שבגג הוא צר, וכלפי מטה הוא מרחיב ומשפיע עד למיטה, דאָרְם קובע לו מקום, ואָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוֹם רַבִּי חֲזִיא, בִילַת תַּחְנִים,

ממעשה שהיה: אָמַר לִיה אֲבִי לָרֵב יוֹסֵף, וְאֵת לֹא תִסְבְּרָא - וכי לפני שבא רב יצחק ברבי יוסף לא ידעת דרבי יוחנן סובר כרבי יהודה באיסורי מוקצה, הֵא - הרי רבי אבא ורבי אסי איקלעו - נודמנו לבי - לבית רבי אבא דמן (ממקום ששמו) חֲזִיא, וְנִפְל מְנִרְתָּא עַל גְּלִימִיָּה דְרַבִּי אֲסִי - ונפלה מנורה שהדליקו בה בכניסת השבת וכבתה, על בגדו של רב אסי, וְלֹא מִלְּמַלְתָּ, וּמֵאִי מַעֲמָא - ומפני מה לא טלטלה, לֹא - האם לא משום דְרַבִּי אֲסִי תִלְמִידִיה דְרַבִּי יוֹחָנָן הָוָה - שרב אסי תלמידו של רבי יוחנן ומסתמא סבר כמותו, וְרַבִּי יוֹחָנָן כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לִיה, דְּאִית לִיה - שהוא סובר שיש איסור מוקצה במנורה שהדליקו בה בכניסת השבת, וכבר ממעשה זה היה לך לידע שרבי יוחנן סובר כרבי יהודה.
 רב יוסף מבדיר מדוע ממעשה זה לא ניתן לדעת את שיטתו של רבי יוחנן: אָמַר לִיה רב יוסף לאבִי, מְנִרְתָּא קְאָמְרִת - האם מהמעשה שהיה במנורה אתה סבור שניתן להוכיח שרבי יוחנן סובר כרבי יהודה, הֵאָל מְנִרְתָּא שְׁאֵנִי - דיני מנורה שונים וחמורים משאר איסורי מוקצה ואף רבי שמעון מודה לאסור בה. הגמרא מוכיחה שאכן רבי יוחנן דיני מוקצה שבמנורה חמורים משאר מוקצה: דְּאָמַר רַבִּי אֲחָא בְרִי חֲזִינָא אָמַר רַבִּי אֲסִי, הוֹרָה רִישׁ לְקִישׁ בְּצִידוֹ, מְנִרְתָּא הִנִּישְׁלַת בְּיָדוֹ אַחַת, דְּהֵינּוּ מְנִרְתָּא קִטְנָה, מוֹתֵר לְמִלְּמַלְתָּ בַשַּׁבָּת, וּמְנִרְתָּא הִנִּישְׁלַת בְּשִׁתִּי יְדִין, דְּהֵינּוּ מְנִרְתָּא גְדוּלָּה, אָמַר לְמִלְּמַלְתָּ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אָנוּ אִין לָנוּ - איננו סוברים כאף דעה המתירה לטלטל כלי המיוחד להדלקה בשבת, אֵלֹא בְּנֵר

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ה ניסן פרק כ, פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	יום רביעי - כ"ח ניסן פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט
יום שני - כ"ו ניסן פרק כ, פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום חמישי - כ"ט ניסן פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קמד
יום שלישי - כ"ז ניסן פרק כ, מפרק קכ עד סוף פרק קלד	יום שישי - ל' ניסן פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ
שבת קודש - א' אייר פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ה ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 118, וכח זה ומדה זו... עד עמ' ס, שומעת כו'.

ליקוטי אמרים

רצופה. - שבדרך כלל קשה מאוד להתעמק שעה ארוכה
בענין של אלקות; כי שיעור שעה זו - הנדרשת להתעמק
בענין אלקי, כדי לעורר על-ידיה בקרבו אהבת ה' או יראת ה',
אינו שורה בכל נפש, - ישנם כאלה שנדרש מהם זמן רב
יותר, וישנם כאלה

שנדרש מהם זמן פחות
יותר, יש נפש זכה
במבעה, שמיד
שמתבוננת בגדולת ה' -
יגיע אליה - מיד, תיראה
ופחד ה', כמו שכתוב
בשלהן עמוד ארח
חיים סימן א':
"בשיתבונן האדם
שהמלך הגדול מלך
מלכי המלכים הקדוש
ברוך הוא, אשר מלא
כל הארץ כבודו", עומד
עליו ורואה במעשיו -
מיד יגיע אליו תיראה
כו'. - וכפי שמסיים שם,
שהתבוננות זו תביא לו
הכנעה ובושה מהקב"ה.
דבר זה אמור להיות במי
ששוכנת בו נפש עדינה,
ולכן הוא אומר: "מיד יגיע
אליו היראה" - שבלי כל
יגיעה, אלא מיד יתעורר

בו רגש היראה מהקב"ה, מבלי שיצטרך אף להקדיש משך זמן
להתבוננות; ויש נפש שפלה במבעה ותולדתה, במקור
הצבה ממדרגות תחתונות דעשר ספירות דעשה, - שהוא
העולם התחתון ביותר, וב"עולם העשה" עצמו, באה נפשו,
מהמדרגות התחתונות ביותר שבעשר הספירות שבו, ושלכן
נפש זו בטבעה, היא "נפש שפלה", שענין אלקי אינו "מונח" בה,
ולא תוכל למצא במחשבתה - את האלהות, כראם
בקשי ובחקירה¹⁰, - לנפש זו דרושה, יגיעה רבה, כדי להתעמק
במחשבתה במשך שעה ארוכה, שתוכל לעורר בקרבה התגלות
של הארה אלקית, ש"יונח" בה ענין אלקי, עד כדי כך שתרגיש
בענין האלקי ויעורר בה יראה מהקב"ה. ובפרט אם - בנוסף
לנחיתותה של נפש זו בטבעה, הטמאה בחטאת נעורים, -
שאו, קשה לה עוד יותר, להרגיש אלקות במחשבתה, מפני
שהעונות מבדילים כו' [כמו שכתוב ב'ספר חסידים' סימן
לה]. - שהעונות המבדילים בין יהודי להקב"ה, מפריעים לו

1 וכח זה ומדה זו לקשר דעתו בה, - שיהיה באפשרותו של
2 יהודי, לקשר את "דעתו" בעניני אלקות, שלא זו בלבד שיבין
3 אותם, אלא שגם ירגיש אלקות, שאז הוא קשור באלקות - הרי
4 כוח זה ומדרגה זו, יש בכל נפש מבית ישראל, ביניקתה
5 - על ידי שהיא מקבלת
6 באופן של יניקה,

7 מנשמת משה רבנו
8 עליו השלום. - שעל-
9 ידיה מקבלת הנפש כוח
10 זה ומדה זו, שתוכל
11 להרגיש אלקות ולהיות
12 קשורה באלקות, רק
13 מאחר שנתלבשה הנפש
14 בגוף, צריכה ליגיעה
15 רבה ועצומה בפולה
16 ומכפלת. - כדי שיונח
17 אלקות בנפש, ותהיה
18 קשורה באלקות. ואם כי
19 אמנם הכוח לכך מקבלת
20 הנפש על ידי יניקתה
21 מנשמת משה רבנו (שכן),
22 בלעדי כוח זה, לא היתה
23 תועלת בשום יגיעה, אף
24 הגדולה ביותר, שהרי
25 כיצד יכול נברא להבין
26 ולהרגיש "בורא"? כיצד
27 יכולה נפש המלוכשת
28 בגוף, להרגיש אלקות
29 ולהיות קשורה באלקות? אף, גם כשישנם כוח זה ומדה זו,
30 נדרשת יגיעה עצומה, כפולה ומכופלת: האחת - היא יגיעה
31 בשר, - יגיעה המסירה את ההפרעות שמצד הגוף, לבמש את
32 - לשבור את גסות וחומריות הגוף ולהכניעו שלא יחשיך על
33 אור הנפש, - שאור הנפש, שהוא יכולת הנפש להבין ולהרגיש
34 אלקות, יוכל להאיר, כמו שנתבאר לעיל בשם הוהר
35 ד'נופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה, -
36 גוף שלא חודר בו אור הנשמה - מבטשין אותה, והינו על-ידי
37 הרהורי תשובה מעמק הלב, כמו שנתבאר שם - שעל
38 ידי הרהורי תשובה מעומק הלב, מחלישים את חומריות וגסות
39 הגוף, ואז מוחדר בו "נהורא דנשמתא" - אור ואש הנשמה. והו
40 סוג אחד של יגיעה, הנקרא "יגיעה בשר", המביא להרחקת
41 הפרעות שמצד הגוף. והשנית - היא יגיעה הנפש, - כדי
42 לגלות כוחות הנפש, שלא תכבד עליה העבודה ליגע
43 מחשבתה, להעמיק ולהתבונן בגדולת ה' שעה גדולה

של יראת שמים, **שְׁחִיא** – "בינת הלב" של אדם מישראל, 46
בְּחִינָה וּמְדִינָה שְׁלֹמֶעֱלָה מְהוּמָן, – הרי שלא שייך כלל לומר 47
 שבשעה מסויימת אין באפשרותו להגיע אליה, שבשעה 48
 מסויימת האוצר לא נמצא – שכן, היא הרי בחינה ומדינה 49
 שלמעלה מן הזמן, **וְהִיא** 50
הִירָאָה הַמְּבַעִית 51
הַמְּסַתֶּרֶת הַנוֹפֶרֶת לְעֵיל. 52
 אלא, אם היראה היא 53
 טבעית ונמצאת תמיד 54
 בקרבו של כל אדם 55
 מישראל, לשם מה, 56
 איפוא, עליו להזדקק 57
 לפעולות שונות של 58
 התעמקות **הִדְעָתָה** 59
 בגדולת ה', כדי להגיע 60
 ל"יראה"? – אומר על כך 61
 רבנו הזקן להלן, כי מכיוון 62
 שיראה זו מוסתרת בלב, 63
 ולכן אין בכוחה להשפיע 64
 במה שנוגע למעשה 65
 בפועל, שימנע מעשיית 66
 עבירה – לפיכך זקוק 67
 האדם לפעולות שונות, 68
 כדי לגלות יראה זו, 69
 ושיהיה בכוחה להשפיע 70
 בדברים הנוגעים למעשה. 71
 ובלשון ה"תניא": **רַק** 72
שְׂכָדִי שֶׁתֵּבֵא – היראה 73
 האמורה, **לִידֵי מַעֲשֵׂה בְּבְחִינַת יְרֵאת חֲטָא**, – שירא לעשות 74
 חטא, **לְהוֹת "סוּר מֵרַע" כְּמַעֲשֵׂה דְבוּר וּמַחֲשָׁבָה** – שלא 75
 יעשה, לא ידבר ולא יחשוב את מה שאסור, **צִרְיָה לְגִלּוּתָהּ** את 76
 היראה, **מִמַּצְפּוֹנֵי בִינַת הַלֵּב שְׁלֹמֶעֱלָה מְהוּמָן**, **לְהִבְיָאָה** 77
לְבְּחִינַת מַחֲשָׁבָה מִמַּשׁ שְׂבָמָה, **לְהַעֲמִיק בָּהּ מַחֲשַׁבְתּוֹ מִשָּׁךְ** 78
וְזֶמֶן מִה מִמַּשׁ, עַד שֶׁתֵּצֵא פְעֻלָּתָהּ מִחֶבֶת אֶל הַפֶּעַל מִמַּשׁ, 79
 – שבוח־הפועל שבאותה יראה, שהיתה מקודם רק "בכוח", 80
 מוסתרת בנפש – תבוא עתה לידי ביטוי ול"פועל", ולפעול 81
 בנפשו ובגופו של האדם; **דְּהִינּוּ לְהוֹת "סוּר מֵרַע וְעֵשֶׂה טוֹב"** 82
כְּמַחֲשָׁבָה דְבוּר וּמַעֲשֵׂה, מִפְּנֵי ה' הַצּוּפָה וּמִכִּיט וּמֵאִזִּין 83
וּמִקְשִׁיב וּמִבִּין אֶל כָּל מַעֲשָׂהוּ, וּבּוֹחֵן כְּלִיּוּתוֹ וְלִבּוֹ, – 84
 כלומר: רעיונותיו הפנימיים. ומשום כך, ימנע את עצמו 85
 מלעשות עבירה איזו שהיא וישתדל בעשיית טוב. **וּכְמֵאמָר** 86
רַז"ל¹⁴: "הַסֵּתֶפֶל – בְּעֵינֵי הַשֶּׁכֶּל, בְּשִׁלְשָׁה דְבָרִים כּו' – וְאִין 87
אַתָּה בֹא לִידֵי עֲבִירָה: עֵין – שֶׁל הַקְּב"ה כִּיכּוֹל, רוּאָה וְאִזִּין 88
שׁוֹמֵעַת כּו'". – ההתבוננות איך הקב"ה רואה ושומע את כל 89
 מעשיו – תמנע אותו מלעבור עבירה; 90

להגיע בקלות ליראת ה'. **וּמִכָּל־מְקוֹם, בְּקָשִׁי וּבְחִזְקָה,** 1
שֶׁתִּתְחַזַּק מֵאֵד מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּאִמּוּן וְיִגִּיעָה רַבָּה וְעֵמֶק גָּדוֹל, 2
לְהַעֲמִיק בְּגִדְלָתָהּ ה' שְׁעָה גָּדוֹלָה – שְׁעָה אֲרוּכָה, – כִּפִּי שְׁאִמֵּר 3
הֶרֶב מִדִּוְרֵי¹⁵ צ"נ"ע באחת משיחותיו, ש"שעה גדולה" משמעה 4
 גם: שעה היום ושעה מחר 5
 וכך הלאה, שעל ידי 6
 שהוא חוזר ומתעמק 7
 באותו ענין יום יום, הרי אז 8
 – **בּוֹדָאֵי תִּגִּיעַ אֵלָיו עַל־** 9
כָּל־פְּנִים הִירָאָה תִּתְאַה 10
הַנוֹפֶרֶת לְעֵיל, – מוֹרָא 11
 מהקב"ה, שימנע אותו 12
 מלעשות דבר נגד רצונו 13
 של הקב"ה. ועל דבריו 14
 אלה של רבנו הזקן, שגם 15
 נפש שפלה כזו, וגם אם 16
 בנוסף לכך עוונותיה 17
 מבדילים בינה לבין 18
 הקב"ה – בכל זאת, 19
 בהתאמצות יתירה 20
 והתעמקות גדולה בגדולת 21
 ה' – תגיע בודאי גם "נפש" 22
 שפלה זו ל"יראה תתאה" 23
 על-כל-פנים – מעיר כ"ק 24
 אדמו"ר שליט"א: "שמכך 25
 גם מובן, שבודאי תגיע גם 26
 – ועוד לפני זה – להסרת 27
 ההבדלה מהעוונות 28
 המבדילים – כלומר: לחזור בתשובה עליהם"¹¹. **וּכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ** 29
רַז"ל¹²: "נִגְעֵתִי וּמִצְאָתִי – תֵּאֱמִין". – יִגִּיעָה – עוֹזֶרֶת. 30
 ובהסברת הרבי שליט"א, שיגיעה עוזרת לא רק להשגת ענין 31
 שלפי ערך היגיעה – כמו השבר שאדם מקבל לפי ערך העבודה 32
 שעשה – אלא יגיעה עוזרת, ש"מצאתי": הוא מוצא מציאה, 33
 שאיננה כלל לפי ערך היגיעה שיגע בכך. **וּבְדִבְרֵי¹³: – וְכִמוֹ** 34
שְׁכָתוֹב לִגְבִי "יִרְאָה", שֶׁהִבִּיקוּשׁ וְהִיגִיעָה בִּיחֹס לִירְאָה – מִן 35
הַחִכָּר שִׁיעוּרוֹ: "אִם תִּבְקֶשְׁנָה – אֵת הִירְאָה, כְּכֶסֶף 36
וּכְמִטְמוֹנִים תִּתְפַּשְׁנָה – אִזְּ תִּבִּין יְרֵאת ה'", פְּרוּשׁ בְּדִרְךְ 37
שֶׁמַּחֲפֹשֶׁשׁ אֲדָם מִטְמוֹן וְאִיצֵר הַטְּמוֹן בְּתַחֲתִיּוֹת הָאָרֶץ, 38
שְׁחוֹפֵר אַחֲרָיו בִּיגִיעָה עֲצוּמָה – בְּהוֹתוֹ בְּטוֹחַ, שֶׁהָאוֹצֵר 39
 טמון באותו מקום – לא יתעייף וימשיך ביגיעתו עד למציאת 40
 המטמון, **כֶּךָ צִרְיָה לְחַפֵּר בִּיגִיעָה עֲצוּמָה, לְגִלּוּת אוֹצֵר שֶׁל** 41
יְרֵאת שְׁמִים, הַצּוּפִין וּמִסְתֵּר בְּבִינַת הַלֵּב שֶׁל כָּל אָדָם 42
מִשְׁרָאֵל, – וּמִכִּיוּן שֶׁהָאוֹצֵר שֶׁל יְרֵאת שְׁמִים, נִמְצָא בּוֹדָאֵי 43
בְּתַעֲלוּמוֹת הַלֵּב הַיְּהוּדִי, ב"בינת הלב" – אִין לוֹ לְאִדָם מִיִּשְׂרָאֵל, 44
 לחדול ממאמצים בלתי נלאים לחפור ולחפש התגלות האוצר 45

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מה שאדה"ז בשו"ע שלו מדה"ת – שבה הענינים מבוארים – גם בגילוי – כפרטיות וכפניית יותר – מוסיף על הכתוב בש"ע (הנ"ל בתניא, והועתק במהד"ק דשו"ע אדה"ז): 'ואם לא יגיע אליו מיד יעמיק הרבה וכו' וגם ישוב בתשובה שלימה... שהם המונעים מהגיע כו'". 12. מגילה י' ב. 13. משלי ב, דה. 14. אבות ג, א.

יום שני כ"ו ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ס, וגם כי אין לו... עד עמ' 120, כנ"ל פ"ב:

ליקוטי אמרים

וגם כי אין לו דמות הגוף הרי

אדרבה הכל גלוי וידוע לפניו ביתר שאת לאין קץ מראית העין ושמיעת האזן עד"מ רק הוא עד"מ כמו אדם היודע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל באחד מכל רמ"ח איבריו כמו קור או חום ואפי' חום שבצפוני רגליו עד"מ אם נכוה באור וכן מהותם ועצמותם וכל מה שמתפעל בהם יודע ומרגיש במוחו וכעין ידיעה זו עד"מ יודע הקב"ה כל הנפעל בכל הנבראים עליונים ותחתונים להיות כולם מושפעי' ממנו ית' כמ"ש כי ממך הכל וז"ש וגם כל היצור לא נכחד ממך וכמ"ש הרמב"ם [והסכימו לזה חכמי הקבלה כמ"ש הרמ"ק בפרד"ס] שבידיעת עצמו כביכול יודע כל הנבראים הנמצאים מאמיתת המצאו וכו' רק שמשל זה אינו אלא לשכך את האזן אבל באמת אין המשל דומה לנמשל כלל כי נפש האדם אפי' השכלית והאלהית היא מתפעלת ממאורעי הגוף וצערו מחמת

1 וְגַם כִּי אֵין לוֹ - להקב"ה כביכול, דמות הגוף - כיצד,
2 אִפּוּא, שִׁיךְ הַעֲנֵן שֶׁל "עֵין" ו"אֶזְנוֹן" לַמַּעֲלָה, אֲבָרִים הַשִּׁיכִים
3 לַחוּשֵׁי וְצִוְרֵי הַגּוּף? - אֵלָּא, הָרִי אֲדָרְבָּה - אֲכַן, מִשּׁוּם כִּךְ
4 הַכֹּל גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו, בְּיָתֵר שָׂאת לְאֵין קֶץ מִרְאִית הָעֵין
5 וְשִׁמְיעַת הָאָזִן עַל-דֶּרֶךְ
6 מְשָׁל, - כְּלוּמָר: בִּשְׁעָה
7 שְׁאוּמִרִים שֶׁלֹּמַעֲלָה לֹא
8 קִיִּים כָּלֵל דְּמוּת וְצִוּר שֶׁל
9 "גּוּף" - הַכּוּוֹנָה הִיא,
10 שֶׁלֹּמַעֲלָה לֹא קִיִּימִים
11 הַהֲגַבְלוֹת וְהַחֲסֻרוֹת
12 הַנוֹבְעִים מִן הַגּוּף; וְלִמְשָׁל:
13 הָעֵין הַגִּשְׁמִית מוֹגַבֶּלֶת
14 לְרֹאוֹת דְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים
15 בְּלִבָּד, וְלֹא עֲצָמִים
16 רוּחָנִיִּים; כּוֹחַ הָרִאִיהַ שֶׁל
17 הָעֵין, מוֹגַבֵּל בִּשְׁטַח זֹקֵק
18 לְאוֹר וְכֻדּוּמָה. בְּאוֹתָהּ
19 מִדָּה יִשְׁנֵם הַגְּבֻלוֹת
20 וְחֲסֻרוֹת גַּם בְּחוּשׁ
21 הַשְּׁמִיעָה שֶׁל הָאָזִן
22 הַגִּשְׁמִית. וְאִילוּ ב"רִאִיָּה"
23 וּב"שְׁמִיעָה" לַמַּעֲלָה - לֹא
24 קִיִּימִים כָּלֵל כָּל אוֹתָם

25 חֲסֻרוֹת וְהַגְּבֻלוֹת שֶׁבְּרִאִיהַ וּבִשְׁמִיעָה הַגִּשְׁמִית - לַמַּעֲלָה קִיִּימָת
26 רַק הַמַּעֲלָה וְהַשְּׁלִימוֹת שֶׁבְּרִאִיהַ וּבִשְׁמִיעָה; שְׁכֵן, כָּל דָּבָר שֶׁל
27 "שְׁלִימוֹת" שִׁישְׁנו בִּנְבְּרָא - יִשְׁנו בּוֹדָאֵי בְּבוּרָא, רַק הוּא, -
28 ה"רִאִיָּה" וְה"שְׁמִיעָה" לַמַּעֲלָה, וְמָה שֶׁהַכֹּל גָּלוּי וְיָדוּעַ לַמַּעֲלָה,
29 הוּא עַל-דֶּרֶךְ-מְשָׁל, כְּמוֹ אֲדָם הַיּוֹדֵעַ וּמִרְגִּישׁ בְּעַצְמוֹ כֹּל מָה
30 שֶׁנִּשְׁעָשָׂה וְנִפְעַל בְּאַחַד מִכָּל רִמ"ח אֲבָרָיו, כְּמוֹ קֵר אוֹ חֵם,
31 - כִּהִשְׁפַּעְתָּם שֶׁל קוֹר וְחוּם עַל כָּל אֶחָד מֵאֲבָרֵי גּוּף הָאָדָם,
32 שְׁהוּא יוֹדֵעַ אוֹתָם וְחֵם בָּהֶם, וְאַפְּלוֹ חֵם שֶׁבְּצִפְרָנֵי רַגְלָיו,
33 עַל-דֶּרֶךְ-מְשָׁל, אִם נִכְוָה בְּאוֹר, - כִּשְׁאֵדָם נוֹטֵל אֶת צִפּוּרָנִיו
34 אֵין הוּא חֵם בְּכָאֵב כָּלֵל, וְאִילוּ כִּשְׁנֻכוֹת הַצִּפְרָנִיִּים בְּאֵשׁ -
35 מִרְגִּישׁ הָאָדָם בְּכָאֵב; וְכֵן מְהוּתָם וְעֲצָמוֹתָם - שֶׁל הָאֲבָרִים
36 עֲצָמָם - חֵם הָאָדָם בָּהֶם. לִפְנֵי כֵן לִמְדָנוּ שְׁאֵדָם יוֹדֵעַ וּמִרְגִּישׁ
37 בְּכָל הַמִּתְרַחֵשׁ בְּאֲבָרָיו, וְאִילוּ כָאֵן אֲנוֹ לוֹמְדִים שְׁהוּא חֵם אֶת
38 הָאֲבָרִים עֲצָמָם, וְכָל מָה שֶׁמִּתְפַּעֵל - וּמִשְׁתַּנָּה, בָּהֶם;
39 יוֹדֵעַ - הָאָדָם, וּמִרְגִּישׁ בְּמַחוֹ, - הוּא אֵינוֹ צָרִיךְ לַהֲשַׁתֵּם
40 לְשֵׁם כִּךְ בְּעִינָיו וּבְאִזְנוֹ, אֵלָּא הוּא יוֹדֵעַ וְחֵם אֶת הַמִּתְרַחֵשׁ
41 בְּאֲבָרָיו מִעַצְמוֹ. וְכַעֲנֵן יָדִיעָה זֹה, עַל-דֶּרֶךְ-מְשָׁל, - בְּדוּמָה
42 לִידִיעָה זֹה לְמִשְׁל, יוֹדֵעַ הַקְּדוֹשׁ-בְּרִוְיָהּ הוּא - אֶת כָּל הַנִּפְעָל

43 כָּכָל הַנִּבְרָאִים, - שְׁבַעֲלוּמוֹת, עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, לְהִיּוֹת
44 - מִפְּנֵי שֶׁהֵם כָּלֵם מְשַׁפְּעִים - מִקְבָּלִים הַשְּׁפַעְתָּם וְחִיּוּתָם,
45 מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁶: "כִּי מִמֶּךָ - מִהֲקִבָּהּ,
46 הַכֹּל", - הָרִי, כֵּשֶׁם שֶׁהִמּוּחַ - הַמְקוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשַׁכֵּת חִיּוֹת
47 לְכָל הָאֲבָרִים - יוֹדֵעַ
48 וּמִרְגִּישׁ בְּכָל הַמִּתְרַחֵשׁ
49 בְּאֲבָרִים, כִּךְ, כְּבִיכּוֹל,
50 יוֹדֵעַ הַקִּבָּה - בְּהִיּוֹתוֹ
51 מִקּוֹר חִיּוּתָם וְקִיּוּמָם שֶׁל
52 כָּל הַנִּבְרָאִים - בְּכָל
53 הַמִּתְרַחֵשׁ בְּכָל הַנִּבְרָאִים;
54 וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמָר¹⁷: "וְגַם כָּל
55 הַיְצוֹר לֹא נִכְחַד מִמֶּךָ",
56 - מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַיְצוֹר הָרִי
57 נּוֹצֵר מִמֶּךָ, וְכְמוֹ שֶׁכָּתַב
58 הַרְמְבָּם - עַל פִּי
59 חֲקִירָה, [וְהַסְכִּימוּ לָזֶה
60 חֲכָמֵי הַקְּבָלָה, כְּמוֹ
61 שֶׁכָּתַב הַרְמ"ק - רַבִּי
62 מִשֶּׁה קוֹרְדוּבֵירוֹ,
63 בְּפִרְד"ס] שֶׁבִּידִיעַת
64 עַצְמוֹ כְּבִיכּוֹל - יוֹדֵעַ -
65 הַקִּבָּה, כָּל הַנִּבְרָאִים
66 הַנִּמְצָאִים מֵאַמִּיתָת

15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) זה כבר נאמר לפני זה. (2) בזה צ"ל ה'ל' נפעל. פי' מתפעל - ראה ע"כ כמה פעמים. לולא דמסתפינא אפ"ל שכאן טה"ד וצ"ל: מהם (וקאי על האדם בכללותו). ואז יתאים למש"כ (רע"ב) שאין המשל דומה כלל. 16. דברי הימים-א כט, יד. 17. במוסף ראש השנה.

18 יחיד ומיוחד לפני שברא את העולמות, כך הוא יחיד ומיוחד
19 גם אחרי שבראם. והנה, כדי להשכיל זה היטב בשכלנו,
20 - כיצד אין העולם פועל שינוי בבורא, כִּכְר הָאֲרִיכוֹ חֲכָמִי
21 הָאֵמֶת - בעלי תורת הקבלה, בְּסִפְרֵיהֶם, אֵךְ כָּל יִשְׂרָאֵל
22 מְאִמִּינִים בְּנֵי מְאִמִּינִים
23 - הם מאמינים בהיותם
24 בנים לאבות שהאמינו
25 בקב"ה, בלי שום
26 חֲקִירַת שֶׁכֶּל אֲנוּשִׁי,
27 וְאִמְרֵיהֶם¹⁹: "אֵתָה הוּא
28 עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם
29 וְכוּ", - "ואתה הוא
30 משנברא העולם", בלי
31 שום שינוי כלל, כלומר,
32 יהודים מאמינים באמונה
33 שלימה, שאין העולם פועל שום שינוי בבורא, כִּנְזָכָר לְעִיל
34 פֶּרֶק ב:

1 מְאִוֲרָעֵי הַגּוֹף וְצִעְרוֹ, מִחֲמַת הַתְּלַבְּשׁוּתָהּ - של הנפש
2 השכלית והאלקית, מִמֶּשׁ בְּנֶפֶשׁ הַחַיּוּנִית הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוֹף
3 מִמֶּשׁ, - הנפש החיונית, המחיה את הגוף, מלובשת ממש
4 ומאוחדת עם הגוף, ובה מלובשת הנפש השכלית והאלקית.
5 אָבֵל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
6 - כביכול, אֵינוֹ מִתְפַּעֵל
7 חֲסִידֵי שְׁלֹם מְאִוֲרָעֵי
8 הָעוֹלָם וְשִׁנּוּיָיו, וְלֹא
9 מִהָעוֹלָם עֲצָמוֹ, -
10 הקב"ה אינו מתפעל
11 ממציאות (מהות)
12 ועצמות¹⁸ העולם, ואין
13 מציאות זו פועלת שינוי
14 ח"ו בהקב"ה, שֶׁכֶּלֶם -
15 כל העולמות והאירועים
16 שבהם, אֵינוֹ פּוֹעֵלִים בּוֹ - בהקב"ה, שום שְׁנוֹי
17 חֲסִידֵי שְׁלֹם. - לא בהקב"ה ולא באחדותו, אלא, כשם שהיה

ליקוטי אמרים

התלבשותה ממש בנפש החיונית המלובשת בגוף
ממש אבל הקב"ה אינו מתפעל ח"ו ממאורעי העולם
ושינויו ולא מהעול' עצמו שכולם אינן פועלים בו שום
שינוי ח"ו והנה כדי להשכיל זה היטב בשכלנו כבר
האריכו חכמי האמת בספריהם אך כל ישראל מאמינים
בני מאמיני' בלי שום חקירת שכל אנושי ואומרי' אתה
הוא עד שלא נברא העולם וכו' כנ"ל פ"כ:

שלימה, שאין העולם פועל שום שינוי בבורא, כִּנְזָכָר לְעִיל
פֶּרֶק ב:

יום שלישי כ"ז ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 120, והנה כל אדם... עד עמ' סא, לי"ח.

58 בָּזָה, אֶפְלוֹ בְּהַתְּבֻנָּה קָלָה, - ולא בהתבוננות עמוקה
59 שנדרשים לכך זמן מיוחד ושימת לב, כָּכָל עֵת²⁰ וְכָכָל שָׁעָה,
60 יְהִיָּה "סור מרע ועשה טוב" בְּמַחֲשַׁבָּה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה, -
61 הוא יימנע מלעבור על לא-תעשה ויקיים כל מצוות-עשה,
62 במחשבה, דיבור ומעשה,
63 שֶׁלֹּא לְמִרְוֹת חֲסִידֵי שְׁלֹם
64 עֵינֵי כְּבוֹדוֹ - של
65 הקב"ה, אֲשֶׁר "מֵלֵא כָּל
66 הָאָרֶץ", - הוא יפחד
67 להמרות את הקב"ה
68 הרואה הכל, ולכן יהיה
69 "סור מרע ועשה טוב"
70 במחשבה, דיבור ומעשה.
71 וְכִמְאִמְרֵי²¹ רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן
72 זְכַאִי לְתַלְמִידָיו כִּנְזָכָר
73 לְעִיל. - בפרק מא; י"ד
74 רצון שיהא מורא שמים
75 עליכם כמורא בשר-ודם"
76 - להימנע מעשיית רע.
77 וְזֶהוּ שְׁאֵמֶר הַתְּנוּכָה²²: -
78 "ועתה ישראל מזה ה' אלקיך שואל מעמך - כִּי אִם לִירְאָה
79 אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ לְלַבֵּת כָּכָל דְּרָכָיו", - שעל כך שואלת
80 הגמרא: וכי יראה היא דבר קטן, שהפסוק אומר שהקב"ה דורש

35 וְהִנֵּה, כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, יְהִיָּה מִי שִׁיחִיתָ, - באיזה מצב
36 ומוריגה שיהיה, בְּשִׁיתְבוֹנָן בָּזָה שָׁעָה נְדוּלָּה כָּכָל יוֹם, אֵךְ
37 שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מֵלֵא כָּל הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים
38 וְאֵת הָעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, וְאֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ מִמֶּשׁ,
39 - לא רק את השמים
40 והארץ הרוחניים, שהם
41 הספירות שלמעלה, אלא
42 שמים וארץ גשמיים,
43 "מֵלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ"⁹
44 מִמֶּשׁ, וְצוּפָה וּמִבִּיט
45 וּבִחוּן בְּלִיּוֹתָיו וְלָבֹ -
46 רעיונותיו ורגשותיו
47 הפנימיים, וְכָל מַעֲשָׂיו
48 וְדִבּוּרָיו, וְכָל צִעְדָיו
49 יִסְפֵּר - הקב"ה משיג
50 בפרטיות על כל אחד
51 ממעשיו ודיבוריו של
52 האדם, וסופר ומונה את
53 צעדיו - הרי כשיתעמק
54 האדם בכל האמור - אֵינוֹ
55 תִּקְבַּע בְּלָבוֹ הִירְאָה לְכָל הַיּוֹם כְּלוֹ, - גם בשעות שהוא
56 עסוק בהן בענינים אחרים ואין אז באפשרותו להתעמק
57 בהאמור - בְּשִׁיחֹזֶר - מאוחר יותר במשך היום, וְיִתְּבוֹנָן

ליקוטי אמרים

והנה
כל אדם מישראל יהיה מי שיהיה כשיתבונן בזה שעה
גדולה בכל יום אך שהקב"ה מלא ממש את העליונים
ואת התחתונים ואת השמים ואת הארץ ממש מלא
כל הארץ כבודו ממש וצופה ומביט ובוחר כליותיו ולבו
וכל מעשיו ודבוריו וכל צעדיו יספור או תקבע בלבו
היראה לכל היום כולו כשיחזור ויתבונן בזה אפילו
בהתבוננות קלה בכל עת ובכל שעה יהיה סור מרע
ועשה טוב במחשבה דבור ומעשה שלא למרות ח"ו
עיני כבודו אשר מלא כל הארץ וכמאמר רבן יוחנן בן
זכאי לתלמידיו כנ"ל וז"ש הכתוב כי אם ליראה את
ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו שהיא יראה המביאה

האדם בכל האמור - אֵינוֹ
תִּקְבַּע בְּלָבוֹ הִירְאָה לְכָל הַיּוֹם כְּלוֹ, - גם בשעות שהוא
עסוק בהן בענינים אחרים ואין אז באפשרותו להתעמק
בהאמור - בְּשִׁיחֹזֶר - מאוחר יותר במשך היום, וְיִתְּבוֹנָן

18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מתאים למש"כ במשל (סע"א). [ההתהוות' אינה במשל כלל, כי אין הנפש בוראה הגוף. ולכן לא מדבר בזה גם בהנמשל לשוללן]. 19. בתפילת שחרית. 20. לכאור' אין הכרע אם "בכל עת וכו'" מוסב למע' כשיחזור ויתבונן כו' או למטה שבכל עת וגו' יהי' סור מרע וגו' אך מזה שבפרק י"ד מזכיר זה בנוגע להיות בינוני ומבאר שזה במעשה דבור ומח' לכאור' מסתבר שגם כאן הכוונה שמוסב למטה. 21. ברכות כח, ב. 22. דברים י, יב.

1 מבני ישראל רק ליראה אותו והגמרא עונה: אכן, לגבי משה
2 – זה דבר קטן וקל. וכוכר נשאלת בתחילת פרק זה השאלה:
3 הרי נאמר בפסוק "שואל מעמך" מכל אחד מִיִּשְׂרָאֵל, ולא רק
4 ממשה רבנו, ולגבי כל אחד מִיִּשְׂרָאֵל, האם "יראה" היא אכן
5 דבר קטן וקל? אלא,

27 בדברו על היראה
28 שצריכה להיות ליהודי
29 מהקב"ה, אמר רבנו הזקן,
30 שהיא צריכה להיות
31 "בעומד לפני המלך", כי
32 הקב"ה הרי נמצא בכל
33 מקום ומביט ומסתכל
34 במעשיו וכו'.

לקיום מצותיו ית' בסוד מרע ועשה טוב. והיא יראה
תתאה הנ"ל ולגבי משה דהיינו לגבי בחי' הדעת שבכל
נפש מישראל האלהית מילתא וזמרתא היא כנ"ל
[שהדעת הוא המקשר מצפוני בינת הלב אל בחי' גילוי
במחשבה ממש כידוע לז"ח]

אך, נשאלת השאלה: כשאחד עומד לפני מלך, הרי לא זו
בלבד שהמלך רואה אותו, אלא גם הוא מצדו רואה את
המלך, וראיה זו מעוררת בו יראה ופחד מהמלך, ואילו
בנמשל שונה הדבר, שהרי, אכן, המלך, הקב"ה, רואה אותו,
אבל הוא, האדם, אינו רואה את המלך, הקב"ה? – יוסברו
הדברים להלן, שקיים ענין נוסף שבכוון לעורר בו את
היראה, כי קיים גם כאן הענין של ראיית המלך בכיכול,
وهוא: ראיית השמים והארץ וכל הברואים שהקב"ה מחיה
אותם – יש בה משום ראיית החיות האלקית המחיה אותם,
ובלשונו ה"נתיב":

7 זה, אליה קל לכל יהודי 1
8 להגיע, היא היראה 2
9 המביאה (בסיומו של 3
10 הפסוק) "ללכת בכל 4
11 דרכיו", **שְׁהִיא יִרְאָה** 5
12 **הַמְּבִיאה לְקִיּוֹם מִצְוֹתָיו** 12
13 **יִתְבָּרַךְ בְּ"סוֹר מֵרַע וְעֲשָׂה טוֹב", וְהִיא יִרְאָה תִּתְּנָה** – 13
14 יראה תחתונה, **הַנּוֹכַחַת לְעִיל**, – ובכך מוכן התירוץ בגמרא: 14
15 "לגבי משה מילתא זוטרתא היא" – לגבי משה זה דבר קטן – 15
16 כלומר: **וּלְגַבֵּי מֹשֶׁה, דְּהֵינּוּ לְגַבֵּי בְּחִינַת הַדַּעַת שֶׁבְּכָל נֶפֶשׁ** 16
17 **מִיִּשְׂרָאֵל הָאֱלֹהִית,** – שהיא בחינת משה שישנה "עמך", בכל 17
18 אחד מישראל, **מִלְּתָא זוּמְרָתִי הִיא**, – מהווה יראה זו, דבר 18
19 קטן וקל, **בְּנוֹכַח לְעִיל** – שכשיעמיק את דעתו בענינים 19
20 המעוררים את היראה – יגיע בודאי ליראה זו – [**שֶׁהַדַּעַת הוּא** 20
21 **הַמְּקַשֵּׁר מִצְוֵינִי בִּנְיַת הַלֵּב אֶל בְּחִינַת גִּלּוֹי בְּמַחֲשָׁבָה** 21
22 **מִמֶּשֶׁה**, – שיראת ה' שבתעלומות לבו של כל אחד מישראל – 22

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סא, ועוד זאת יזכור... עד עמ' 122, כמ"ש במ"א:

68 שהמלך, הקב"ה, רואה אותו, וזה פועל בו את היראה מהקב"ה,
69 אלא גם, ככתב ממש יש לו ליראה את ה', על-ידי ראות עיני
70 בשר בשמים וארץ וכל צבאם, אשר אור אינסוף ברוך
71 הוא מלבד בהם להחיותם. – ועל-ידי ראיית העולם וברואיו
72 בעינים גשמיות, יש בידי

451 עוֹד וְזֹאת – דבר נוסף, יוֹדֵה, כִּי כְמוֹ שֶׁכִּמְלֵךְ: כְּשֶׁרִידֵם עֲנֵךְ
452 הִתְרַחֵה – מפני המלך, הִיא – באה מִפְּנֵימִיּוֹת וְחִיּוֹת – של
453 המלך, וְלֹא מִגּוֹפּוֹ, שֶׁחֲרִי בְּשִׁשָּׁן – המלך, אִין שׁוֹם יִרְאֶה
454 מִכְּנֹ – למרות שגופו הוא אותו גוף שיש למלך בשעה שהוא
455 עַר, אֵלֵא, מִפְּנֵי שֶׁהִירָאֵה

73 עֲנִי־הֶשֶׁבֶל שֶׁל יְהוּדִי
74 לִרְאוֹת אֶת הַחַיּוֹת
75 הָאֱלֻקִּית הַמְּחִיָּה אוֹתָם –
76 וּדְבַר זֶה יַעֲזוֹר בּוֹ אֶת רִגְשׁ
77 הַיִּרְאָה, בְּאוֹתָהּ מִדָּה
78 שְׁפוּעֶלֶת עָלָיו רְאִיִּית
79 הַמֶּלֶךְ. הַגָּהָה*:
80 הַבִּאָה, מִסְבִּיר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן,
81 שֶׁעַל־יְדֵי רְאִיִּית הַשָּׁמַיִם
82 וְהָאָרֶץ וְכו', רּוֹאִים לֹא רַק

ועוד זאת יזכור כי כמו

שבמלך בשר ודם עיקר היראה היא מפנימיותו וחיותו
ולא מגופו שהרי כשישן אין שום יראה ממנו. והנה
פנימיותו וחיותו אין נראה לעיני בשר רק בעיני
השכל על ידי ראיית עיני בשר בגופו ולבושיו שיודע
שחיותו מלוכש בתוכם וא"כ ככה ממש יש לו לירא
את ה' ע"י ראיית עיני בשר בשמים וארץ וכל

הגדה"ה

(וגם נראה בראיית העין שהם בטלים לאורו ית' בהשתחוויתם כל יום כלפי מערב בשקיעתם כמאורו"ל

83 שישנה בהם חיות אלקית
84 המזחיה אותם, אלא אפשר
85 גם לראות איך שהעולם
86 ונבראו בטלים לחיות
87 ממזרח למערב, מתבטאת
88 ששכינה היא במערב. (וְגַם
89 אֲדוֹרְתִּיךָ) – כיצד ובמה
90 לפי מערב בשמיעתם, -

50 **היא מפנימיותו וחיותו של**
51 **המלך, ובשעה שהוא ישן,**
6 **פנימיותו וחיותו הן בהעלם**
52 **– לכן, לא קיימת אז**
53 **היראה מפניו. מכך מובן –**
54 **שעיקר היראה מהמלך –**
55 **כשהוא ער – באה**
56 **מפנימיותו וחיותו. והנה**
57 **פנימיותו וחיותו – של**
58 **המלך, אין נראָה לעיני**
59 **בשר, רק בעיני השכל –**
60 **השכל יודע ומבין שבגוף**
61 **זה ישנן פנימיותו וחיותו**
62 **של המלך, על־ידי ראית**

64 **עֵינֵי בֶּשֶׂר בְּגוֹפוֹ וּלְבוּשֵׁיוֹ**, - של המלך, **שִׁדְרָע שְׁחִיתוֹ מְלֻכָּשׁ**
65 **בְּתוֹכָם**, - בראותו בעיני הגשמיים את גופו ולבושיו של המלך,
66 ראות עיני שכלו את פנימיותו וחיותו של המלך - וזה מעורר את
67 הדיראה מראיית המלך. **וְאֵם בֵּן** - הרי שגם בנמשל, לא רק

47 שהוא מסתכל על הנבראים שבעולם – יזכור מיד, שהם מהווים
48 לבושים חיצוניים בלבד לחיות האלקית המחיה אותם, ועלידי
49 זה – לראות את החיות האלקית שבעולם. ובלשון ה"תניא":
50 ואף שהוא על ידי התלבשות בלבושים רבים – החיות
51 האלקית המחיה את
52 הנבראים, מלובשת
53 בלבושים רבים המכסים
54 עליה, וכשמסתכלים על
55 הנבראים, לא רואים
56 שאלה הם לבושים של
57 החיות האלקית – הרי אין
58 הבדל והפרש כלל
59 ביראת מלך פשרי ודם,
60 בין שהוא ערם,²⁴ ובין
61 שהוא לבוש לבוש אחד,
62 ובין שהוא לבוש
63 בלבושים רבים. אין זה
64 משנה במדת היראה
65 שמפניו, כי העיקר הוא
66 הידיעה שהמלך נמצא
67 כאן, ידיעה זו מעוררת את
68 היראה. כך גם בענינו,
69 כשיתרגל האדם בכך,
70 שבהסתכלותו על נבראי
71 העולם, יזכור שהם

72 מהווים לבושים לחיות האלקית – זה יעורר בו את היראה. אלא
73 העקר הוא ההרגל, להרגיל דעתו ומחשבתו תמיד, לחיות
74 קבוע בלבד ומחו תמיד, אשר כל מה שרואה בעיניו,
75 השמים והארץ ומלאה, הכל הם לבושים החיצוניים של
76 המלך הקדוש ברוך הוא, ועלידי יזכור תמיד על
77 פנימיותם וחיותם. – של נבראים אלה, שהן אלקות – וזה
78 יעורר בו יראה מהקב"ה. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
79 "ולכאורה קשה שפרק ל"ג נתבאר שהתבוננות זו היא ענין
80 האמונה וכן בפרק זה עצמו (ס, ב): ישראל מאמינים בו – ואיזה
81 קישור להבנה ואמונה, וה"ה אדרבה שוללים זה את זה
82 (כשמבין אין צורך באמונה בו) – ומתוך: "זה נכלל..." וזה
83 נכלל גם כן בלשון "אמונה", שהוא – המלה אמונה, לשון
84 "רגילות", שפירגיל האדם את עצמו, כמו אומן המאמן
85 ידיו וכו'. – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שיודע אותה בנפשו,
86 יש לו כשרון זה, אלא שצריך לאמן ידיו, שיבוא בפועל במעשה
87 (בציור, עשיית כלים וכו')". הרי, שגם בנמשל ישנם שני
88 הענינים: המלך, הקב"ה, רואה אותו, וגם הוא רואה את המלך
89 כביכול, שעלידי הסתכלותו בנבראים, הוא רואה ויודע את
90 החיות האלקית המחיה אותם. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
91 "הנ"ל מועיל רק שתהי' היראה כמדת ההתבוננות שלו וכמדה
92 שהשכל שלו "מושג" בו ומנהיגו. ועוד: ענין ההתבוננות בשכל

1 שהם שוקעים בצד מערב, במאמר ר"ל²³ על פסוק: "וצבא
2 השמים לך משתתחים" – שהשכינה במערב, ונמצא – יוצא
3 הרי, יתירה מזו, שלא רק בשעת שקיעתם הם בטלים, אלא,
4 הלזכר כל היום כלפי מערב הוא דרך השתתותה ובטול –
5 שכן, כפי שהדבר מובן הרי
6 כפי קביעותם של השמש,
7 הירח והכוכבים, כל אחד
8 באופנו, היה צריך להיות
9 הילוכם ממערב למזרח,
10 והילוכם כל היום ממזרח
11 למערב, ושקיעתם בערב
12 במערב – הרי זה להיפך
13 מטבעם, אלא – דבר זה
14 נובע ממה שהשכינה
15 במערב. – שכן, בקביעות
16 של ארבע הרוחות,
17 בשורשן בספירות
18 העליונות, – מערב הוא
19 ב"מלכות", שהיא "שכינה"
20 – מקור חיותם של
21 הנבראים – ומכיון שנפשו
22 של כל אחד מהנבראים
23 האמורים, בטלה למקורה
24 – הרי זה מתבטא בגופו,
25 בהילוכו לצד מערב, בו

26 נמצאת השכינה. הרי, שגם ראייתה של העין האנושית, רואה
27 את ביטולם של הנבראים לחיות האלקית. והנה, גם מי שלא
28 ראה את המלך מעולם, ואינו מכירו כלל, אף על פי כן
29 בשנכנס לחצר המלך – ו"שם אינו המקום בו עומד המלך
30 בגילוי לגמרי, שם לא מקום כסא המלך וכו' (בנמשל – עולם הזה
31 שצ"ל ראיות שיכריחו השתתותה וביטול למלך) – הערת כ"ק
32 אדמו"ר שליט"א, ורואה שרים רבים ונכבדים משתתחים
33 לאיש אחד – "בחיצוניותו – הנכנס אין רואה חילוק" – הערת
34 כ"ק אדמו"ר שליט"א, תפל עליו אימה ופחד – כך גם ראיית
35 הנבראים הגדולים – צבא השמים – בעמדם בביטול לפני הקב"ה
36 – יש בכוח ראייה זו לעורר יראה ופחד מהקב"ה. למדנו הרי בפרק
37 זה, שכשם שהדבר במשל של מלך בשר ודם, כך הדבר גם
38 בנמשל, שעלידי הראיה בעיני בשר את הנבראים, יודעים
39 שנמצאת בהם החיות האלקית המחיה אותם, ודבר זה מביא
40 ליראה מהקב"ה. ברם, לכאורה אפשר לשאול: כשמסתכלים על
41 גופו של מלך בשר ודם, רואים בבירור שזהו גופו של המלך,
42 ועלידי רואה עין השכל את החיות של המלך, ואילו
43 בנבראים שבעולם, מכוסה החיות האלקית בכל כך הרבה
44 לבושים, שיתכן הדבר שמסתכלים עליהם, ובשעת מעשה לא
45 יודעים שהם הם הלבושים לחיות האלקית המלובשת בהם?
46 ממשיך רבנו דוקן להסביר, שבכך על האדם להתרגל, שבשעה

ובהתאם לנאמר שם, נמצא ענין זה באמת בכל אדם מישראל, 20
מצד טבע הנשמה שלא להמרות את מלך מלכי המלכים, 21
ומשום כך זה יכול להיות תמיד. כי תְּקַדְּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְנִיחַ 22
אֶת - הנבראים של העולמות הַעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים - 23
כלומר: אין הם תכלית 24
הכוונה של הבריאה, 25
וּמִיַּחַד מַלְכוּתוֹ עָלֵינוּ - 26
בני ישראל, וְכו', וְאַנְחֵנוּ 27
מִקְבְּלִים וְכו', - על 28
עצמנו עול מלכות שמים. 29
וְהוּא עֲנִין תַּחֲשִׁיתִּיאוֹת 30
שֶׁבַת־פֶּלֶת י"ח - "שמונה 31
עשרה", אַחֲרֵי קִבְּלָתָּ עַל 32
מַלְכוּת שְׁמִים בְּדָבָר 33
בְּקִרְיַת שְׁמַע, - כשאומרים "ה' אלקינו ה' אחד" וכו', לְחֹזֶר 34
וּלְקַבֵּל - על עצמו שוב, בַּפֶּעַל מִשָּׁשׁ - עול מלכות שמים, 35
על ידי בְּמַעֲשֵׂה וְכו', - זוהי המשמעות של ההשתחוואות - 36
הביטול להקב"ה, המתבטא בתנועה מעשית של השתחוואה, 37
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר: 38

1 - הרי לא תמיד יכול כל אחד להיות בדרגה של התבוננות
2 שכלית וכו' (ראה נז, א: שגם במוחו ומח' אינו מרגיש שום יראה
3 ובושה) - ואילו יראת ה' צריכה הרי להיות תמיד, ולכן ממשיך
4 רבנו הזקן ומסביר 'זגם להיות'... "וְגַם לְהִיּוֹת לְזִכְרוֹן תָּמִיד -
5 גם בלי התבוננות
6 בתחילה, אלא מצד
7 האמונה הטהורה, יש
8 לזכור את לְשׁוֹן חו"ל
9 "קִבְּלָתָּ עַל מַלְכוּת
10 שְׁמִים", שְׁהוּא בְּעֵינֵינוּ
11 "שִׁשׁ תְּשִׁים עָלֶיךָ
12 מִלֶּךְ"²⁵, - כך צריך כל
13 אדם מישראל לשים על
14 עצמו את הקב"ה למלך,
15 לקבל על עצמו עול מלכותו של הקב"ה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם
16 אַחֵר וְכו', - וזה מה שרבנו הזקן אומר בתחילת פרק מ"א,
17 ש"אף שלא תפול עליו אימה ופחד בהתגלות לכו", כפי שאכן
18 באה יראה זו בהתגלות מצד השכל וההתבוננות - "ישים" את
19 הקב"ה למלך על עצמו, ויקבל על עצמו עול מלכות שמים;

יום חמישי כ"ט ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 122, פרק מג והנה... עד עמ' סב, אין חכמה.

וְהִנֵּה עַל יְרֵאָה תִּתְּנָהּ זו, - שבפרק הקודם הוסבר, שכל אחד 63
מישראל יכול להגיע אליה, שְׁחִיָּא - נדרשת, לְקִיּוֹם מִצְוֹתָיו 64
וְתִתְּנָהּ בְּבִחִינַת "סור מֵרָע" - להימנע מלעבור על לא- 65
תעשה, וְעֵשֶׂה טוֹב", - ולקיים כל מצוות-העשה, הרי על יראה 66
זו אָמְרוּ: - חכמינו ז"ל: 67
"אִם אֵין יְרֵאָה אֵין 68
חֻמָּה". - אין קיומן של 69
תורה ומצוות, (המתואר 70
במלה "חכמה"); שכן, כדי 71
לקיים תורה ומצוות, מן 72
ההכרח שתהיה יראה זו, 73
וְיֵשׁ בָּהּ - במדרגה זו של 74
ה"יראה", בְּחִינַת קִמְנוּת וּבְחִינַת גְּדֻלָּתָהּ. - גם ב"יראה תתאה" 75
- יש שתי בחינות: יראה שהיא בבחינת "קטנות", כי אין היא 76
נוצרת עליידי הבנה והתבוננות בגדלות ה', אלא רק עליידי 77
שהוא מעורר בקרבו את היראה שבטבע כל אחד מישראל 78
עליידי התעמקותו בענינים המעוררים את היראה; ויראה שהיא 79
בבחינת "גדלות", כי יראה זו, באה מההתבוננות בגדלות ה', 80
שיכולים להבין מהעולמות. דְּהִינּוּ, - מתי מתוארת היראה 81
בתור בחינת "גדלות"? - בְּשִׁנְמִשְׁכַּת בְּחִינַת יְרֵאָה זו - 82
כשהיראה התחתונה נמשכת ונוצרת באדם, מִתְּהַתְּבֻנוֹת 83
בְּגִדְלָתָהּ, - הנראית מהחיות את העולמות והנבראים, 84
דְּאִיהוּ מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין, - הקב"ה ממלא את כל העולמות, 85
הוא מחיה אותם באופן שהחיות האלקית מתלבשת בהם, וחיות 86

39 פֶּרֶק מִג. בפרק הקודם הוסבר, שהיראה שעליה אומרים שכל אחד
40 מישראל יכול להגיע אליה - הרי זו היראה הנוגעת לקיום המצוות,
41 ב"סור מרע ועשה טוב", והיא הנקראת "יראה תתאה", המדרגה
42 התחתונה שבידיה. בפרק מ"ג, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו
43 הזקן את שתי המדרגות
44 שבידיה: "יראה תתאה" -
45 יראה תחתונה - ו"יראה 7
46 עילאה" - יראה עליונה. 8
47 שבכך תוסבר גם הסתירה 9
48 שבמשנה, שהנה אומרים 10
49 רבותינו ז"ל "אם אין חכמה 11
50 אין יראה" - שבתחילה מן
51 ההכרח שתהיה "חכמה" ורק לאחר מכן יכולה להיות "יראה", ואילו מיד
52 לאחריו אומרים חכמינו ז"ל להיפך: "אם אין יראה אין חכמה" -
53 שבתחילה באה ה"יראה" ורק לאחריה באה ה"חכמה"? אלא - מסביר
54 רבנו הזקן - חכמינו ז"ל מדברים על שתי מדרגות של יראה: "אם אין
55 יראה - אין חכמה" - הכוונה למדרגה התחתונה של יראה, "יראה
56 תתאה", שבהעדר יראה זו, אי אפשר שתהיה "חכמה" - קיומן של תורה
57 ומצוות, המתואר במלה "חכמה" (כ, הרי "תכלית חכמה" - תשובה
58 ומעשים טובים). "אם אין חכמה - אין יראה" - הכוונה למדרגה
59 העליונה של יראה, "יראה עילאה", וביחס לדרגה זו של יראה, מן
60 ההכרח שיהיה לפניה, קיומן של תורה ומצוות, ורק לאחר מכן אפשר
61 להגיע למדרגה העליונה יותר של יראה - "יראה עילאה". בהמשך
62 הפרק, יסביר רבנו הזקן, שגם ב"אהבה" ישנן שתי מדרגות כלליות.

זו, אומרים חכמינו ז"ל: "אם אין יראה – אין חכמה", שראשית
דבר מן ההכרח שתהיה יראה, ורק לאחר מכן יכולה להיות
"חכמה" – קיום תורה ומצוות. אך הִירָאָה עֲלֵאָה – היראה
העליונה, הנקראת יִרְאָה בְּשֵׁת, – יראה הבאה מהבושה
שמתביישים מגדלות ה',
כמי שמתבייש – ובטל
לגמרי מפני אדם גדול
וצדיק³ בדורו, שאין זה בא
מחיצוניותו והתפשטותו
של האדם הגדול בדורו
והצדיק – כפי שהיראה
היא מפני מלך, למשל,
שהפחד מהמלך בא
מחיצוניותו והתפשטותו
של המלך המתבטאות
בשלטונו על אורחיו
(וככל שגדולה יותר
התפשטות מלכותו,
בהיותו מלך על מדינה
גדולה יותר או על כמה
מדינות – כך גדולה יותר

היראה מפניו); על־דִּרְכָּהּ היא גם היראה האמורה, הבאה
מההתבוננות ב"לבושים" ובהתפשטות אלקות בעולמות, שלכן
היא נקראת "יראה תתאה", מפני שאין היא מעוררת בושה
והתבטלות מלאה, כפי שמעוררת ההכרה במעלתו של אדם
גדול בדורו וצדיק, שאין זה מצד חיצוניותו והתפשטותו, כִּי־אֵם
מה"עצם" שלו, וההתבטלות כלפיו היא כוז שהוא חש את עצמו
כאפס לעומתו, ומתבייש מגדולתו. כך גם נקראת יראה עילאה
בשם, "ירא בושת" – יראה הבאה מבושה בפני גדולתו של
הקב"ה, לא כפי שהיא מופיעה בגלוי בעולמות. וִירָאָה – זו היא
פְּנִימִית, שֶׁהִיא נִמְשָׁכֶת מִפְּנִימִית הָאֱלֹהִים שֶׁבְּתוֹךְ
הָעוֹלָמוֹת – כשיש לאדם הכרה בפנימיות ועצמות האלקות,
שלמעלה מהתפשטות בעולמות, שלגבי החיות האלקית
שלמעלה מהעולמות – בטלים העולמות לגמרי, ב"ביטול
המציאות" (ולא רק "ביטול היש") – מעוררת בו הכרה זו –
ביטול במציאות, שהוא "יראה עילאה", עֲלֵיָה – על מדריגה זו
של יראה, אָמְרוּ: – חכמינו ז"ל: "אם אין חֶכְמָה אין יִרְאָה",
– בתחילה מן ההכרח שתהיה "חכמה" ורק לאחר מכן יכולה
להיות "יראה". וְהַחֶכְמָה הִיא בְּחִי מִ"ה" – ענינו של ביטול
המתבטא במלה "מה", כמו שכתוב⁵: "ונחנו מה", שזהו "ביטול
במציאות", וְהַחֶכְמָה מֵאֵין תִּמְצֵא⁶, – ולכן חכמה היא אין
וביטול, וְ"אִיְהוָה חֶכֶם הָרוּאָה אֶת הַנּוֹלֵד", פְּרוּשׁ שְׂרֹאָה
כֹּל דָּבָר אֵיךְ נוֹלֵד וְנִתְּחַה מֵאֵין לֵישׁ, בְּדָבָר ה' וְרוּחַ פִּיו
וְתִבְרָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁸: "וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צָבָא". וְאִי לֹאֲהַ, –
שרק ב"דבר ה'" נבראו כל הנבראים מ"אין", הֲרִי הַשָּׁמַיִם

1 זו מותאמת לפי כל עולם וכל נברא שהיא מחיה, כך שבמדריגה
2 עליונה יותר של עולם או נברא, מלוכשת מדריגה עליונה יותר
3 של חיות, וְ"מִהָאֵרֶץ לָרְקִיעַ מִהֶלֶךְ ת"ק – חמש מאות, שָׁנָה
4 וְכו', וְכֵן רְקִיעַ לָרְקִיעַ כו', – שוב מהלך של חמש מאות
5 שנה, רְגִלִי הַחַיּוֹת כְּנֶגֶד
6 בָּלֹן וְכו'";² – הרגלים,

7 המדריגה התחתונה ביותר
8 ב"חיות הקודש", הן
9 למעלה מכל המדריגות
10 שלמטה מהן, וְכֵן
11 הַשְׁתַּלְשֻׁלֹּת
12 הָעוֹלָמוֹת לְמַעְלָה מֵעֵלָה
13 עַד רוּם הַמַּעְלֹת – בכל
14 האמור, מתבונן האדם,
15 ויש לו השגה והבנה
16 בחיות האלקית המחיה
17 את כל העולמות
18 והמדריגות האמורות,
19 ומתבונן זו בגדלות ה'
20 באה היראה שלו,
21 הנקראת בחינת "גדלות".

22 ברם, אם כך, מדוע, איפוא, נקראת יראה זו בשם "יראה
23 תתאה", הרי היא באה מתוך השגתו בגדלות ה' – אלא, מסביר
24 רבנו הזקן, היא נקראת "יראה תתאה" מחמת שהיא באה
25 מהבנת החיות האלקית המלוכשת בעולמות, בחינת "ממלא כל
26 עלמין". חיות אלקית זו מושתרת בעולמות, באופן כזה,
27 שהעולמות יכולו להרגיש את עצמם כ"יש", כדבר ממש, אלא
28 שהוא בטל לחיות האלקית המחיה אותו. ולכן מעוררת
29 התבוננות זו באדם רק בחינת יראה וביטול היש – ולא ביטול
30 במציאות, ומשום כך נקראת יראה זו בשם "יראה תתאה".
31 ובלשון ה"תניא": אֶת־עַל־פִּי־כֵן נִקְרָאת יִרְאָה זו יִרְאָה
32 חִיצוֹנִית וְתִתְּאָה, – יראה תחתונה, מֵאַחֵר שֶׁנִּמְשָׁכֶת
33 מִהָעוֹלָמוֹת, – מההשגה וההבנה בגדלות ה' שנמצד העולמות,
34 שהחיות האלקית מחיה אותם, שֶׁהֵם – העולמות הם, לְבוּשִׁים
35 שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, אֲשֶׁר מְסַתֵּר וּמְתַעֵלֵם
36 וּמְתַלַּשׁ בָּהֶם לְהַחְיֹתָם וּלְקַיָּמָם לְחַיּוֹת יֵשׁ מֵאֵין וְכו'. –
37 לפני שהם נוצרו, הם היו "אין", הם לא היו בנמצא, ואחרי
38 שנבראו, נהיו בבחינת "יש", דבר שמרגישים במציאות – ובאופן
39 כזה מחיה חיות אלקית זו את הנבראים שהיא מתלבשת בהם,
40 שיוכלו להרגיש את עצמם ל"יש", ו"יש" זה בטל לחיות
41 האלקית; ממילא מעוררת ההתבוננות האמורה רק יראה
42 בבחינת "ביטול היש", ולא ביטול מוחלט במציאות, כפי שישנו
43 ביראה עילאה, רק שֶׁהִיא – "יראה תתאה" זו, היא הַשְּׁעָר
44 וְהַפֶּתַח לְקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְתַמְצִיּוֹת. – שכן, כאמור, מביאה
45 היראה תתאה (תחתונה) לקיום תורה ומצוות. ועל בחינת יראה

1 וְהָאֵרֶץ וְכָל צִבְאָם – כלומר, כל הנבראים, בְּטָלִים בְּמִצִּיאוֹת
2 מְשִׁשׁ – לא ביטול היש, שישנו דבר אלא שהוא בטל, כִּי־אֵם
3 ביטול במציאות ממש, בְּדִבְרֵי ה' וְרוּחַ פִּי, וְכָלֵא מְשִׁשׁ
4 חֲשִׁיבִי – ונחשבים הם ככלום ממש, וְאִין וְאָפֶס מְשִׁשׁ, בְּבִטּוֹל
5 אִין וְזִין הַשְּׁמִשׁ – כשהם
6 נמצאים בְּגִוּף הַשְּׁמִשׁ
7 עֲצֻמָּה, – בשעה שאור
8 השמש נמצא מחוץ לגוף
9 השמש, הוא בגדר
10 מציאות של אור וזיה
11 ואילו כשאור השמש
12 נמצא בגוף השמש, הוא
13 בטל לגמרי במקורו (גוף
14 השמש) וחדל לגמרי
15 מלהתקיים כמציאות
16 ממשית של אור – שכן
17 קיים ונראה אז רק המקור,
18 השמש עצמה – כך גם

19 בטלים כל הנבראים במציאות במקורם, שהוא "דבר הוֹי"
20 המהווה אותם "מאין ליש". התבוננות זו מעוררת באדם, שגם
21 התבטלותו להקב"ה, תהיה בבחינת "ביטול במציאות". וְאֵל
22 יוֹצִיא אֶדָם עֲצֻמוֹ מִהֶחֱלָל, – של כל הנבראים, שהוא מבין
23 שהם בטלים במציאות להקב"ה, כלומר – שְׁנֵם גּוֹפּוֹ וְנַפְשׁוֹ
24 וְרוּחוֹ וְנִשְׁמָתוֹ בְּטָלִים בְּמִצִּיאוֹת בְּדִבְרֵי ה', – המהווה את
25 הגוף והנפש, והרוח והנשמה שלו, וְדִבְרוֹ יִתְבַּרַּךְ מִיַּחַד
26 בְּמַחְשַׁבְתּוֹ כו', – ומחשבתו היא הרי דבר אחד אתו יתברך,
27 הרי שהביטול הוא לא רק כלפי דבר ה', אלא הביטול הוא
28 ביטול במציאות להקב"ה עצמו. וְכִנּוּכָר לְעִיל [פָּרָק כ וְכֵא]
29 בְּאִרְכּוֹת בְּרִדְדִימֶשׁל מְנַפֵּשׁ הָאָדָם, שְׂדִיבּוֹר אֶחָד מְדִבְרוֹ
30 וּמַחְשַׁבְתּוֹ כָּלֵא מְשִׁשׁ כו'. – לעומת כוח הדיבור שבאדם,
31 שמכוונו מסוגל הוא לדבר דיבורים בלי סוף, לא תופס דיבור
32 אחד מקום כלל, ובודאי שאין דיבור אחד תופס מקום כלל לגבי
33 כוח המחשבה, שהוא מקור הדיבור (שכן, אדם מדבר מה שהוא
34 מהרהר קודם במחשבה); ועל־אחת־כמה־וכמה שאין הדיבור
35 תופס מקום כלל לגבי כוח השכל או המדות שהם מקור
36 המחשבה (שאדם מהרהר בענין שעוררו המדות, או במה
37 שהשכל מבין); וודאי, ודאי הדבר שאין לדיבור ערך ומקום

ליקוטי אמרים

במציאות ממש בדבר ה' ורוח פיו וכלא ממש חשיבי
ואין ואפס ממש כביטול אור וזיו השמש בגוף השמש
עצמה ואל יוציא אדם עצמו מהכלל שגם גופו ונפשו
ורוחו ונשמתו בטלים במציאות בדבר ה' ודבורו ית'
מיוחד במחשבתו כו' וכו"ל [פ' כ' וכו"א] באריכות בד"מ
מנפש האדם שדבור אחד מדבורו ומחשבתו כלא
ממש כו' וזש"ה הן יראת ה' היא חכמה. אך אי
אפשר להשיג ליראה וחכמה זו אלא בקיום התורה
והמצות ע"י יראה תתאה החיצונית וז"ש אם אין יראה

יראה עילאה היא ביטול במציאות – אותו ענין של "חכמה",
שגם תוכנה הוא ביטול במציאות. אֵךְ אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג
לִירְאָה וְחֻכְמָה זו, אֶלֶּא בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, עַל־יְדֵי
יִרְאָה תַּתְּמָה הַחִיצוֹנִית, וְזֶהוּ שְׂכָתוֹב: "אִם אֵין יִרְאָה
אֵין חֻכְמָה". – שבתחילה מן ההכרח שתהיה "יראה תתאה",
וקיום תורה ומצוות שהיא מביאה לו, ורק לאחר מכן אפשר
לו לאדם להגיע ל"חכמה" – ל"יראה עילאה" וביטול
במציאות.

להלן, ממשיך רבנו הזקן ומסביר, שגם באהבה ישנן שתי
מדריגות כלליות: המדריגה העליונה באהבה, היא זו שבאה
אליו כמתנה מלמעלה – בשעה שאדם הוא בשלימות במדת
היראה, ניתנת לו מלמעלה המדריגה העליונה של אהבה
בדרך מתנה. ואילו האדם עצמו, על־ידי השגתו והתבוננותו,
לא היה מגיע אף פעם למדריגה זו שבאהבה; המדריגה
השנייה באהבה היא, זו שאדם מגיע אליה על־ידי התבוננותו
בגדלות ה'. המדריגה הראשונה נקראת "אהבה רבה",
והמדריגה השנייה – "אהבת עולם", כי היא באה על־ידי
התבוננות בגדלות ה' שאדם מבין מעניני העולם, מהותיות
האלקית המחיה את העולם. ובלשון ה"תניא":

יום שישי ל' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סב, והנה באהבה יש... עד עמ' 124, כמ"ש לקמן.

ליקוטי אמרים

והנה באהבה יש ג' כ שתי מדריגות אהבה
רבה ואהבת עולם. אהבה רבה היא אהבה בתענוגי'

75 וְהֵנָּה, בְּאַהֲבָה יֵשׁ גִּסְטָן
76 שְׁתֵּי מַדְרִגּוֹת: – כלליות:
77 "אַהֲבָה רַבָּה" וְ"אַהֲבַת
78 עוֹלָם". "אַהֲבָה רַבָּה" 11
79 הִיא "אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים", 12

80 – אהבה ותענוג מאלקות
81 – לא שהאהבה מייצגת
82 "מבוקש" מסויים, שאיפה
83 להשגת דבר מה, ולמשל:
84 להתאחד עם הקב"ה או

עלידי התבוננות זו ממילא התפשט מדת האהבה
שבנפש מלבושה, — בהם היא מלוכשת, כלומר: שיותר לא
תהיה לו אהבה לדברים שאותם אהב (שבאהבתו לאותם
דברים, היתה מדת האהבה שבנפשו מלוכשת בהם), וכל

אהבתו תהיה להקב"ה

בלבד, דהיינו שלא

תתלבש — מדת האהבה,

בשום דבר הנאה

ותענוג גשמי או רוחני

לאהבה אותו, — את

ה"דבר גשמי או רוחני",

ולא לחפץ כלל — "חפץ"

משמעו רצון פנימי, שום

דבר בעולם, בלתי ה'

לבד, — כל אהבתו

ורצונו הפנימי יהיו

להקב"ה בלבד, שהוא

מקור החיים של כל

התענוגים, שכלם — כל

התענוגים, בטלים

במציאות וכלא ממש

קמיה חשיב, — לגבי

"מקור החיים" שהוא ה'

לבד, כל התענוגים

בטלים במציאות ואינם

נחשבים לכלום ממש,

ואין ערך ודמיון כלל

בניהם — בין כל תענוגי העולם, לבין הקב"ה, "מקור החיים"

של כל התענוגים, חסד ושלום, כמו שאין ערך לאין ואפס

המחלט לגבי חיים נצחיים, — כך אין ערך ודמיון כלל בין כל

תענוגי העולם שהם "אין ואפס המוחלט", לגבי החיים הנצחיים

שממקור החיים, מהקב"ה — התבוננות זו תעורר בו את הרצון,

שלא לרצות את כל התענוגים, אלא לרצות את מקור כל

התענוגים, שהוא: אלקות, וכמו שכתוב¹⁴: "מי לי בשמים,

ועמד לא חפצתי בארץ", — כלומר: כל דבר שהוא "עמך", כל

דבר שהוא טפל ובטל לך — אין חפצי בו, כלל שארי ולבבי,

צור לבבי וגו'", וכמו שיתבאר לקמן¹⁵. — פרטי אופני

האהבה אליהם מגיע יחודי על ידי ההתבוננות בגדלות ה'. כל

האמור הוא במי שיש לו רגש של אהבה לדברים מסוימים,

וההתבוננות פועלת בו שמדת האהבה "תתפשט" מעיני

העולם, ותהיה לאלקות בלבד. אך, מי שבטבעו הוא קר, ואין

בו שום רגש של אהבה לאיזה דבר שהוא, כדי להעביר את

מדת האהבה מהם לאלקות, וממילא קשה לו בהרבה לעורר

בקרבו רגש של אהבה — אף-על-פי-כן יכול גם הוא ליצור

בקרבו אהבה לודתת להקב"ה, עלידי ההתבוננות האמורה.

ובלשון ה"תניא": וגם מי שאין מדת אהבה שבנפשו

להיכלל באלקות, אלא האהבה עצמה משמעה תענוג ודבקות
באלקות, והיא שלהבת העולה מאליה, — לא שהאדם יוצר
ומדליק בקרבו אהבה זו, אלא אהבה זו באה אליו מעצמה,
ובאה מלמעלה בבחינת מתנה למי שהוא שלם ביראה,

5 — מי שהיראה אצלו

6 בשלימות, נותנים לו

7 מתנה מלמעלה, שיגיע

8 ל"אהבה בתענוגים";

9 בנודע — כידוע הפירוש

10 על מאמר רבותינו

11 ו"ל¹⁰: "דרכו של איש"

12 לחזר אחר אשה", —

13 שפירושו בעבודת ה',

14 הוא: שאהבה נקראת

15 "איש" ו"זכר", כמו

16 שכתוב¹¹: "זכר —

17 חסדו", — שבדרך רמז

18 משמעו, שבחינת חסד

19 ("חסדו") ואהבה, היא

20 בחינת "זכר", ו"אשה" —

21 היא בחינת יראת ה'¹²,

22 — שבלשון הפסוק "אשה"

23 יראת ה' — מרומזת

24 השייכות של "אשה"

25 ל"יראה", בנודע; — והו'

26 "דרכו של איש לחזר אחר

27 אשה", בחינת האהבה

28 ("איש") באה מלמעלה ומתגלה ("דרכו לחזר") במקום שבחינת

29 יראה ("אשה") היא בשלימות, ובלי קרינת היראה אי אפשר

30 להגיע לאהבה רבה זו, כי אהבה זו היא בבחינת אצילות,

31 דלית תמן קצוץ ופירוד חסד ושלום. — שאין בו בעולם

32 האצילות שום דבר של התנתקות והתפרדות כי אין שם דבר

33 נפרד ומנותק מאלקות, שיהיה מורגש למציאות לעצמו, אלא

34 הכל שם בטל במציאות לאלקות. הרי מובן, שגם האהבה

35 שמי"אצילות" איננה יכולה לשרות, במי שהיראה אצלו איננה

36 בשלימות, מי שעדיין מרגיש את עצמו למציאות איזו שהיא,

37 ואינו בטל לגמרי לאלקות. אך "אהבת עולם" — המדריגה

38 השניה באהבה, היא תבאה מהתבונה ודעת בגדלות ה'

39 אין-סוף ביראה-הוא, הממלא כל עולם — הממלא ומחיה את

40 כל העולמות בחיות פנימית ומצומצמת בהתאם להרכבו של

41 כל נברא, וסובב כל עולם, — ומחיה את כל העולמות בחיות

42 שלמעלה מהעולמות ואיננה מצומצמת לפי ערך כל עולם

43 ונברא שהיא מחיה, וכלא קמיה כלל ממש חשיב, — הכל

44 לגבי הקב"ה, אינו נחשב לכלום ממש, וכבטול דבור אחר

45 בנפש המשכלת בעודו במחשבתה — בשעה שהדבור נמצא

46 עדיין במחשבת הנפש, או בחמדת הלב בנזכר לעיל¹³, אשר

ליקוטי אמרים

והיא שלהבת העולה מאליה ובאה מלמעלה בבחי'
מתנה למי שהוא שלם ביראה כנודע על מאמר רז"ל
דרכו של איש לחזר אחר אשה שאהבה נקראת איש
וזכר כמ"ש זכר חסדו ואשה יראת ה' כנודע ובלי
קדימת היראה אי אפשר להגיע לאהבה רבה זו כי
אהבה זו היא מבחי' אצילות דלית תמן קיצוץ ופירוד ח'
אך אהבת עולם היא הבאה מהתבונה ודעת בגדולת
ה' א"ס ב"ה הממלא כל עולם וסובב כל עולם וכולא
קמיה כלא ממש חשיב וכבטול דבור אחר כנפש
המשכל' בעודו במחשבתה או בחמדת הלב כנ"ל אשר
ע"י התבוננו' זו ממילא תתפשט מדת האהבה שבנפש
מלבושה דהיינו שלא תתלבש בשום דבר הנאה
ותענוג גשמי או רוחני לאהבה אותו ולא לחפץ כלל
שום דבר בעולם בלתי ה' לבדו מקור החיים של כל
התענוגים שכולם בטלים במציאות וכלא ממש קמיה
חשיב ואין ערך ודמיון כלל בניהם ח' כמו שאין
ערך לאין ואפס המוחלט לגבי חיים נצחיים וכמ"ש
מי לי בשמים ועמד לא חפצתי בארץ כלה שארי
ולבבי צור לבבי וגו' וכמ"ש לקמן וגם מי שאין מדת

- 1 מְלֻבֶּשֶׁת כָּלֵל בְּשׁוּם תַּעֲנוּג גִּשְׁמִי אוֹ רוּחָנִי - יָכוֹל - גַּם
2 הוּא, לְהִלָּחִיב נַפְשׁוֹ בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ וּשְׁלֹחַת עֵזָה וְלִהְיוֹת הָעוֹלָה
3 הַשְּׂמִימָה, עַל־יְדֵי
4 הַתְּבוֹנָנוֹת הַנִּזְכָּרוֹת
5 לְעֵיל, - עַל יְדֵי 1 אַהֲבָה שֶׁבִּנְפִשׁוֹ מְלֻבֶּשֶׁת כָּלֵל בְּשׁוּם תַּעֲנוּג גִּשְׁמִי אוֹ
6 הַתְּבוֹנָנוֹתוֹ בַּעֲנִינִים 2 רוּחָנִי יִכּוֹל לְהִלָּחִיב נַפְשׁוֹ בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ וּשְׁלֹחַת עֵזָה
7 הָאֲמוּרִים, יַעֲרֹר גַּם הוּא 3 וְלִהְיוֹת הָעוֹלָה הַשְּׂמִימָה ע"י הַתְּבוֹנָנוֹ הַנִּזְכָּרוֹת לְקַמֵּן
8 בְּקִרְבוֹ אַהֲבָה לִוְהֻטָּה
9 לְהַקְבִּי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמֵּן. - בִּיחֹס לַמְּדִרְיָה הָעֲלִיוֹנָה

יום שבת קודש א' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 124, והנה בחי' אהבה... עד עמ' 124, ל"ח]:

- 19 וְהֵנָּה, בְּחִינַת אַהֲבָה זוֹ, פְּעָמִים שְׁקוּדְמַת לִירְאָה, כְּפִי
20 בְּחִינַת הַדַּעַת הַמּוֹלִידָה, - אֶת הָאֵהָבָה, כְּנֻדָּע [שְׁהַדַּעַת
21 כּוֹלֵל חֲסָדִים וְגִבּוּרִים, שֶׁהֵם אַהֲבָה וִירְאָה, - חֶסֶד - אַהֲבָה,
22 וְגִבּוּרָה - יִרְאָה, ר"דע"ת כּוֹלֵל בְּתוֹכָהּ אֶת שְׁתֵּיהֶן וּמִבִּיאוֹהָ
23 לְהַתְּגַלּוֹת שְׁתֵּיהֶן; כְּלוּמָר:
24 הַהִתְקַשְּׁרוֹת הַחֻזְקָה שֶׁל
25 הַ"דַּעַת" שֶׁלּוֹ בְּגִדּוֹת ה',

ליקוטי אמרים

- 26 מַעֲרֹרֶת בָּאָדָם וּמַגִּלָּה אֶת 4
27 שְׁנֵי הָרַגְשׁוֹת שֶׁל יִרְאָה 5
28 וְאַהֲבָה, וּפְעָמִים 6
29 שֶׁהַחֲסָדִים קוֹדְמִים לִירְדָה 7
30 וְלִהְיוֹת גִּלּוּלִים, - לִפְנֵי 8
31 הַגִּבּוּרִים, וּבִנְפֶּשׁ הַכּוֹנוּנָה 9
32 שֶׁלִּפְעָמִים מִתְּגַלָּה 10
33 מִהַתְקַשְּׁרוֹת הַדַּעַת, אַהֲבָה 11
34 לִפְנֵי יִרְאָה. וְלִכֵּן אֶפְשָׁר 12
35 לְרַשֵּׁעַ וּבְעַל עֲבֻרוֹת 13
36 שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה 14
37 הַנּוֹלֶדָה בְּלִבּוֹ, בְּזִכְרוֹ 15
38 אֶת ה' אֱלֹהָיו. - שְׁלֵמוֹת 16
39 שֶׁעַד עַתָּה הָיָה רֹשֶׁע וּבְעַל 17
40 עֲבֻרוֹת וְלֹא הִיתָה לוֹ 18
41 יִרְאָת ה' - בְּכָל זֹאת

- 42 נִזְכָּרָה בּוֹ אַהֲבָה לְהַקְבִּי"ה הַמִּבִּיאוֹהָ אוֹתוֹ לְתִשְׁבּוּהָ; וּמִכָּל־מִקּוֹם
43 הַיִּרְאָה נִסְתָּר בְּלִוְלָה בָּהּ - בְּאַהֲבָה זוֹ עֲצֻמָּה, מִמִּילָא, רַק
44 שֶׁהִיא - הִירְאָה, בְּבִחִינַת קְטָנוֹת וְהַעֲלָם, - בְּתוֹךְ הָאֵהָבָה,
45 דִּהְיִינוּ יִרְאָת חֶסֶד - בְּלִבּוֹ, לְמַדְר בּוֹ חֶסֶד־שְׁלֹס, וְהָאֵהָבָה
46 הִיא בְּהַתְּגַלּוֹת לִבּוֹ וּמַחוֹ. - בְּלִבּוֹ וּבְמוֹחוֹ הוּא מִרְגִּישׁ רַק
47 בְּאַהֲבָה לְהַקְבִּי"ה. אֵךְ - עֵנִין זֶה שֶׁאַהֲבָה בָּאָה לִפְנֵי הִירְאָה, וְזֶה
48 - רַק, דֶּרֶךְ מִקְרָה וְהוֹרָאָה שְׁעָה, בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית מֵאֵת ה',

16. ראה עבודה זרה יז, ב. 17. בלקוטי תורה להאריז"ל תהלים, לב. 18. ראה ברכות כט, א. 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה ג"כ מכ' מו"ח אדמו"ר בזה - ובפרטיות במדרי' האהבה - הנדפס בסוף קונ' העבודה - דכוונת אדה"ז כאן לאהבה דראב"ד. ולכן לא יוקשה מפשטות הסיפור דראב"ד שענינו תשובה - דהא והא צ"ל. וענין התשובה שבזה מבואר מאדה"ז בס' תקס"ב (ז, א. יג, א). ומובן ג"כ דיצאה נפשו בכ"י - דאין שייך זה באה"ע: אלא שזה בא מצד התשובה".

יום ראשון

יום ששי

כה ניסן, עשרה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וגם להיות . . . כמ"ש במ"א.

העבודה היא בכל אדם לפי מהותו ומעלתו. מי שיש בידו לנקב מרגליות או ללשט אבנים טובות ועוסק בעבודת מלאכת אפית לחם – ומוכן דגמת כל זה בעבודה – הגם שהיא עבודה ומלאכה הנצרכת במאד, בכל זה לחטא יחשב לאיש ההוא.

יום שני

שבת

כו ניסן, יא לעומר

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש אדר. אמירת כל התהלים בהשפעה.
יום התעודות. הפטורה: הלוא כבני כש"ים.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: פרק מג. והנה . . . 124 לקמן.

משיחת אאמו"ר: חסידות מאנטאז ורחץ את בשרו במים ולבשם. ד. ה. די השכלה פון חסידות מוז אויסוואשען דעם בשר, און אראפשוויינקען דעם את בשרו, את הטפל לבשרו, די אלע רגילות, וועלכע בשר מאכט, און דאן קען מען ערשט אנטאן די בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות ונהגתם של חסידים בהתבוננות קודם התפלה בגדי קדש הם, דאס איז בגדים וועלכע מען האט געגעבען מן הקדש, אבער דער ורחץ במים את בשרו דאס דארף מען אליין. לבושי הנפש דאס גיט מען מלמעלה, אבער אפואשען דעם טפל וואס ווערט פון בשריות און דעם בשר אליין מאכען פאר א בשר קדש, דאס איז נאך בכח עצמו. און דאס מאנטאז חסידות, און אויף דעם האט רבינו הגדול געהאט מסירות נפש. ער האט געעפענט דעם צנור פון מס"נ אויף עבודת ה' בתפלה, זיין צוגעבונדען צו עצמות א"ס, חסידות שטעלט אוועק א חסיד פנים אל פנים צו עצמות א"ס.

משיחת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: חסידות תובעת ש"ורחץ את בשרו במים ולבשם". זאת אומרת: השפלת החסידות בהכרח שתרחץ הבשר, ותשטף את ה"את בשרו", את הטפל לבשרו, כל ההרגלים שהבשר מרגיל, ורק אז אפשר כבר ללבש בגדי קדש. מחשבת ודבור חסידות, ונהגתם של חסידים בהתבוננות קדם התפלה, "בגדי קדש הם"; אלו בגדים שנתנו מן הקדש. אף את ה"ורחץ במים את בשרו", יש לעשות לבד. לבושי הנפש נתנים מלמעלה, אף רחיצת הטפל שנוצר מהבשריות, ולהפך את הבשר לבשר קדש – זהו רק בכח עצמו. וזאת תובעת החסידות, ועל כך היתה לרבנו הגדול מסירות נפש. הוא פתח את צנור מסירות הנפש עבור עבודת ה' בתפלה, כדי להיות קשורים לעצמות אין-סוף. חסידות מציבה חסיד פנים אל פנים מול עצמות אין-סוף.

יום שלישי

יום ראשון

כז ניסן, יב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: והנה בחי' . . . ל"ח.

דברים המתרים, אם עושה אותם להנאתו – הם רע גמור, כמו שכתב רבנו [הזקן] נשמתו-עדן (תניא פרק ז). לפי דקדוש עצמך במתור לך. צריך להכניס קדשה בדברים המתרים שיהיה בהם תכלית של תורה ומצות יראת שמים ומדות טובות.

יום
רביעי

יום שני

כח ניסן, יג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, שני עם פירש"י.

תהלים: קלה־קלט.

תניא: פרק מד. והנה כל . . . סג צפרא כו'.

החסידים שאלו את אדמו"ר הזקן: איזה עבודה נעלית יותר, אהבת ה' או אהבת ישראל?
ויען: אהבת ה' ואהבת ישראל שתיקהן כאחת חקוקות בנשמתו רוחו ונפשו של כל אחד מישראל.
ומקרא מלא דבר הכתוב: "אהבתי אתכם, אמר ה'", הרי דגדולה אהבת ישראל, דאויב מה
שהאהוב אויב.

יום
חמישי

יום שלישי

כט ניסן, יד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קמ"קמד.

תניא: ואהבה רבה . . . 126 טבע.

הקדמת ה"לקוטי תורה" על ג' פרשיות [=ספר דרושי חסידות על שלש הפרשיות הראשונות
שבתורה], "להבין ענין נפש האלקית, הנה כתיב לא תאכלו", הוא מאמר שאמרו רבנו הזקן לפני
ה"צמח צדק", וחזרו ה"צמח צדק" לפניו, ויאמר רבנו הזקן: נו, הטעמה? ויכתב ה"צמח צדק"
הנחה עם הגהות במקף. רבנו הגיה ההנחה, ויצו להכניס ההגהות בפנים המאמר. על פי הצעת
אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] בחרו במאמר זה בתור הקדמה לה"לקוטי תורה".

יום
שישי

יום רביעי

ל ניסן, ר"ח, טו לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, רביעי עם פירש"י.

תהלים: קמה"קנ.

תניא: ואף אם . . . 126 מצרפה כו'.

ההתועדות דסעודה שלישית, שבת מברכים, ויומי דפגרא – בראשי חדשים ומועדי אנ"ש –
צריכים להתקיים בבית הכנסת. ההתועדות דמלגה מלכה – אצל אנ"ש שיחיו בבתיהם הפרטיים.

שבת
קודש

יום חמישי

א אייר, ב דר"ח, טז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קדושים, חמישי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: והנה ב' . . . סד אהבת עולם.

מען האט געזאגט אמאל פאר'ן טאטען – אין א פארבריינגען ספירה־צייט אין די
יאָהרען תרנ"א-ג: דעם אלטען רבין'ס חסידים פלעגען אלעמאל ציילען. דער וואָרט
איז דעם טאטען זייער געפעלען געוואָרען. ואמר: אזוי איז דער ענין העבודה. די
שעות דארפען זיין געציילטע, דאן זיינען די טעג געציילטע. אז עס גייט אוועק א
טאָג, דארף מען וויסען וואָס מ'האט אויפגעטאָן און וואָס מ'דארף ווייטער טאָן . . .
בכלל דארף מען זעהן אז דער מאָרגען זאָל זיין א סך שענער ווי דער היינט.

פעם אָמרו בְּנוֹכְחוֹת אָבא – בְּהִתְעוּדוֹת שֶׁל יְמֵי הַסְפִּירָה בְּשָׁנִים תַּרְנ"א-ג – חֲסִידֵי אַדְמו"ר
הַזֶּקֶן הָיוּ תְּמִיד סוֹפְרִים. הִפְתָּגָם מְאֹד מְצָא חֵן בְּעֵינֵי אָבא, וְאָמַר: זוּהִי עֲנִינָה שֶׁל "עֲבוּדָה";
הַשְּׁעוֹת צְרִיכוֹת לִהְיוֹת סְפוּרוֹת, וְאִז הֵימִים סְפוּרִים. כְּשֶׁעוֹבֵר יוֹם, צָרִיךְ לְדַעַת מַה פֻּעַלוֹ וּמַה יֵּשׁ
לְפֹעַל בְּעֵתִיד.. יֵשׁ לְהַשְׁתַּדֵּל תְּמִיד שֶׁהַמְּחַר יִהְיֶה הַרְבֵּה יוֹתֵר "יָפָה" מֵאֲשֶׁר 'הַיּוֹם'.

מסירת ממון חבירו באונס

יום ראשון כ"ה ניסן ה'תש"פ

ממון חבירו"ו). והביא כן גם בשם הראב"ד.
אך ב'הגהות מימוניות' (ב'תשובות' סי' כ הנ"ל) כתב, שרק באונס מחמת נפשות פטור, אבל באונס מחמת ממון חייב. והביא ראיה מדברי הגמרא (כתובות יח, ב) שעדים החתומים על השטר האומרים שחתמו שקר כי היו אנוסים מחמת ממון נקראים רשעים ופסולים לעדות, ואם היו אנוסים מחמת נפשות כשרים לעדות.

והוסיף ה'בית יוסף' (ח"מ סי' שפח ד"ה המוסר) שאונס מחמת מכות, דינו כאונס מחמת נפשות. וכן כתב הרמ"א (שם סי' ב): "לא מקרי אונס אלא הכאות ויסורין, אבל לא אונס ממון". וכתב הש"ך (ח"מ שם סי' כב) שכך היא גם דעת הרמב"ם, שכתב (בה"ג) בטעם הפטור כשאנס להראות לגוי, שזהו מפני "שאם לא יראה לו יכחו או ימיתוהו".

ולהלכה כתב הש"ך: גם הנאנס מחמת ממון פטור מלשלם, כי גם הרמב"ן והרשב"א סוברים כדעת הרא"ה (בעל ספר החינוך) שאף באונס ממון פטור, ו"יכול לומר קים לי כוותיהו".

הלכות חובל ומזיק פרק ח, הלכה ב: אָנסוּהוּ גוֹיִים אוֹ יִשְׂרָאֵל אָנֹס לְהִרְאוֹת, וְהִרְאָה - הָרִי זֶה פְטוּר מִן הַתְּשֻׁלִּימִין. וְאִם נִשָּׂא וְנָתַן בִּיד - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא אָנוֹס, הָרִי זֶה חַיֵּב לְשַׁלֵּם. ישראל שהראה לגויים ממון חבירו מחמת שאנסוהו פטור מלשלם. אבל אם נטל את הממון ונתן להם ביד - חייב לשלם.

וממקור הדברים (כבא קמא קיז, א) מובן הטעם - כשהראה להם ממון חבירו, כיון שלא הזיק בידים - חיובו הוא מדין 'גרמי' שהוא קנס מדרבנן, ובמקום אונס לא חייבוהו, אבל אם נטל הממון ונתן להם ביד חייב לשלם מדאורייתא כדין מזיק בידים, אף שהוא אנוס (הגהות מיימוניות כאן ובתשובות לספר נדויקן סי' כ) כי מותר 'לִיטוֹל' ממון חבירו כדי להציל נפשו ממות, אך "אסור להציל עצמו בממון חבירו על דעת להפטר, אלא על דעת לשלם" (ש"ע אדה"ז הל' גולה וגובה סי' ב).

ובגדר האונס שבו התירו חכמים להראות ממון חבירו לגויים ופטור מלשלם, כתב בספר החינוך (מצוה רטו), שהוא אפילו אם אנסוהו אונס ממון ("שיקחו לו ממון אם לא יראה

'אין שליח לדבר עבירה' - גם באיסור דרבנן?

יום שני כ"ו ניסן ה'תש"פ

ובכל זאת אומרים בו 'אין שליח לדבר עבירה'.
וכתב ה'נודע ביהודה' (מהר"ק, אה"ע"ו סי' עח סקט יז) שאין זו הוכחה, כי אמנם האיסור לקלקל את רשות הרבים הוא מדרבנן אבל האיסור לחפור בור ברשות הרבים הוא מן התורה כי עשיית התקלה דומה למזיק חבירו בידיים.
נויש שכתבו שאיסורו מן התורה משום "לפני עיור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד) שזו אזהרה גם לכורה בור ברשות הרבים (משך חכמה, קדושים עה"פ ולפני עיור) או משום "לא תשים דמים בביתך" (דברים כב, ח), ואף שאינו ברשותו - עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו (ביאור הגר"פ על סהמ"צ לרס"ג, ל"ת נג).
וה'תורת חסד' (א"ח סי' ס"ב) הביא ראיה שגם באיסור דרבנן 'אין שליח לדבר עבירה' מהתוספות (ב"מ י, ב ד"ה דאמר), שכתבו לדעת רבא שקידושי כהן לגרושה אין בהם הלאו דאורייתא ("ואשה גרושה מאישה לא יקחו") בשנעת הקידושין ואיסורו מדרבנן (אלא שאם בעל אח"כ - לוקה), ואם שלח הכהן שליח לקדש לו גרושה אין המשלה עובר אם 'אין שליח לדבר עבירה', הרי שגם באיסור דרבנן 'אין שליח לדבר עבירה'.

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ב, הלכה ב: הַשּׁוֹכֵר הוֹרֵג לְהַרְגַּת אֶת חֲבֵרוֹ, או שֶׁשָּׁלַח עֲבָדָיו וְהִרְגוּהוּ... שׁוֹפֵף דָּמִים הוּא... וְאִין בְּהֵן מִיתַת בֵּית דִּין.

בכל עבירות שבתורה (חוץ משלושה מקומות) 'אין שליח לדבר עבירה' כי 'דברי הרב ודברי התלמיד - דברי מי שומעין?' ואין לחייב את המשלה אלא את השליח. ולכן, השוכר הורג להרוג את חבירו אין על המשלה מיתת בית דין (קידושי מג, א).

והביא ה'משנה למלך' את ספיקו של המהרי"ט: האם באיסור דרבנן יש שליח לדבר עבירה כי מן התורה חלה השליחות, או כיון שגם באיסור דרבנן שייך לומר 'דברי הרב ודברי התלמיד - דברי מי שומעין' אין בו שליחות?

והוכיח שגם באיסור דרבנן 'אין שליח לדבר עבירה' מדברי רש"י (כבא קמא נג, א ד"ה נפל), שהשולח שליח לחפור לו בור ברשות הרבים ונפל לתוכו שור וניזק, חייב השליח לשלם את הנזק (ולא בעל הבור) כי עבירה היא לקלקל את רשות הרבים (ראה רש"י בבא קמא ו, א. ד"ה בימות החמה), ו'אין שליח לדבר עבירה'. והרי איסור קלקול רשות הרבים הוא מדרבנן,

המזבח כמקלט למורד במלכות

יום שלישי כ"ז ניסן ה'תש"פ

צרויה ברח משלמה המלך שרצה להרגו כי מרד במלכות (כשתמך באדוניהו נגד רצונו של דוד המלך) ונמלט אל "אוהל ה'" ויחזק בקרנות המזבח" (מלכים א, ב, כח) כדי להנצל ממיתה כי המזבח קולט כעיר מקלט.

ומוסיפה הגמרא (מכות יב, א): "אמר רב יהודה אמר רב,

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ה, הלכה יד: מִי שֶׁשָּׁחַד מִן הַמֶּלֶךְ שֶׁלֹא יִתְּרָנּוּ בְּדִין הַמַּלְכוּת... וְכָרַח לְמוֹנֵחַ וְנִסְמָךְ לוֹ, וְאֶפְלוּ הָיָה זֶר - הָרִי זֶה נִצּוֹל; וְאִין לִזְקָחִין אוֹתוֹ מִעַל הַמִּזְבֵּחַ לְמוֹת לְעוֹלָם.

הלכה זו מבוססת על המסופר (סנהדרין מט, א): יואב בן

וה'הכסף משנה' תמה על דברי הרמב"ם שהמזבח מציל את המורד במלכות 'אפילו היה זר', שלא כהורג בשגגה שאינו ניצל אלא 'כהן ועבודה בידו' (לעיל הל' י"ג):

לדברי אביי יואב טעה גם בזה כי אין המזבח קולט אלא כהן בשעת עבודתו, והוא סבר שהמזבח יקלוט גם אותו שהוא זר, והרי לפי דברי הרמב"ם אין זו טעות והמזבח קולט את המורד במלכות אפילו היה זר!

מיישב ה'כנסת הגדולה' (שם):

רב שאמר "שתי טעויות טעה יואב" לא מנה את ה'טעות' השלישית, כי לדעתו יואב צדק בסברתו שהמזבח קולט את המורד במלכות גם אם אינו כהן, ורק כהורג בשגגה המזבח קולט דווקא 'כהן ועבודה בידו'. והרמב"ם פסק כרב "משום דרבן של בני הגולה הוא".

שתי טעויות טעה יואב באותה שעה, דכתיב 'וינס יואב אל אהל ה' ויחזק בקרנות המזבח'. טעה, שאינו קולט אלא גגו [של מזבח] והוא תפס בקרנותיו. טעה שאינו קולט אלא מזבח בית עולמים והוא תפס מזבח של שילה" (ומה שכתב הרמב"ם כאן "וברח למזבח ונסמך לו...", מבאר ה'כנסת הגדולה' דהיינו נסמך על 'גגו של מזבח'). ואמר אביי שטעה בדבר נוסף, "טעה, שאינו קולט אלא כהן ועבודה בידו (בעת עבודת המזבח) והוא זר היה".

ומבאר ה'כנסת הגדולה' (בהגהותיו על הרמב"ם) שזה המקור לדברי הרמב"ם:

הגמרא אינה אומרת שאין המזבח קולט אלא את ההורג בשגגה, ויואב סבר שהמזבח קולט גם את מי שנתחייב מיתה כמורד במלכות, ומכאן שהמזבח אכן היה קולט גם את יואב "שפחד מן המלך שלא יהרגו בדין המלכות".

הבאת עגלה ערופה - אחר ה'רוב' או אחר ה'קרוב'? יום רביעי כ"ח ניסן ה'תש"פ

שנלך אחר רוב העולם ונחייב את העיר הגדולה ביותר אף שנמצאת בסוף העולם שהרי התורה אמרה "ומדדו אל הערים אשר סביבות החלל" (דברים כא, ב), כלומר, רק ערים סמוכות שאין עיר אחרת מפסקת ביניהם לחלל, נכללות בחיוב המצוה!

אלא הקושיא היא: כיון שיש עוברים ושבים הבאים מכל העולם ויתכן שמהם בא הרוצח, כל הערים פטורות מחיוב הבאת העגלה ומתבטלת האפשרות לקיים מצוה זו!

אך מסוגיית הגמרא בסוטה (שם) משמע שגם אם אי אפשר לחייב את העיר הקרובה - מצות עגלה ערופה אינה מתבטלת, והרמב"ם הביא זאת להלכה (בהלכה הקודמת): "נמצא קרוב... לעיר שאין בה בית דין מניחין אותה ומודדין אל שאר העיירות הסמוכות לו". כלומר, כאשר אי אפשר לקיים את מצוות הבאת עגלה בעיר הקרובה (עיר שאין בה בית דין פטורה כי צריך שדיני העיר יביאו את העגלה) לא מתבטל קיום המצוה, אלא מטילים אותה על העיר הקרובה מבין הערים שיש בהם בית דין.

וגם כאן סתם הרמב"ם וכתב שהעיר הקרובה מביאה את העגלה (גם אם אינה 'יושבת בין ההרים'), כי אכן יש אנשים הבאים מ'רוב העולם', אך אם נתחשב בהם לא נדע על מי להטיל את חובת הבאת העגלה ותתבטל המצוה!

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק ט, הלכה ו: אין העיר הקרובה מביאה, אלא בזמן שמיני העם שבה כמו מני העיר הרחוקה ממנה; אבל אם היו אלו שברחוקה מרבין על אנשי הקרובה ממנה - הולכין אחר הרב, והמרבין מביאין העגלה, אף על פי שהולכין אחר הרב מן התורה, והולכין אחר הקרוב - הרב ערף.

העיר הקרובה לחלל מביאה עגלה ערופה כאשר הערים סביבות החלל שוות בגודלן, כי יש להניח שהרוצח בא ממנה. ושואלת הגמרא (בבא בתרא כג, ב): "וליליז בתר רובא", כלומר, נלך אחר רוב העולם כי אולי הרגוהו העוברים ושבים שהגיעו ממרחק (רבינו גרשום)? ומתרת: מדובר בעיר היושבת בין ההרים שאין דרך הרוצחים להגיע ממקומות אחרים לכאן (רש"י), ולכן הולכים אחר העיר הקרובה.

והקשה ה'כסף משנה':

מלשון הרמב"ם משמע שהעיר הקרובה מביאה עגלה גם במקום שאנשים יכולים להגיע ממקומות רחוקים, שלא כמסקנת הגמרא שמביאה רק במקום שאין יכולים להגיע מרחוק (כי העיר "יושבת בין ההרים")!

ומבארים האחרונים (קדן אורה סוטה מה, ב. שער יושר ש"ד פ"ט):

לדעת הרמב"ם אין כוונת הגמרא (בבא בתרא שם) להקשות

לפני עיור' באיסורים דרבנן יום חמישי כ"ט ניסן ה'תש"פ

הריטב"א (מ"ק ב, א).

והנה, כתב הרמ"א (או"ח ס"ט קס"ג) שאסור להאכיל לחם למי שלא נטל ידי, משום 'לפני עיור'. ומקורו מגמרא (חולין קז, ב): "לא יתן אדם פרוסה לשמש אלא אם כן יודע בו שנטל ידיו", והרי איסור אכילה ללא נטילת ידיים הוא מדרבנן, ואם כן לכאורה הרמ"א פוסק כדעת התוס' שגם בדרבנן יש 'לפני עיור'.

אמנם יש לומר שדינו של הרמ"א יתאים גם לדעת הרמב"ן והריטב"א, שהרי ההלכה שאין לתת פרוסה לשמש

הלכות רוצח ושמירת נפש פרק יב, הלכה יד: כל המכשיל עור בדרב, והשיאו עצה שאינה הוגנת, או שחוק יד עוברי עברה... הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "ולפני עור, לא תתן מכשול".

נחלקו ראשונים האם המכשיל את חברו באיסור דרבנן עובר על 'לפני עיור'. לדעת התוספות (ע"ז כב, א ד"ה תיפוק), גם אם מכשילו באיסור דרבנן עובר על 'לפני עיור' מדאורייתא, כי אף שהאיסור הוא מדרבנן לא גרע ממשיאו עצה שאינה הוגנת. אך לדעת הרמב"ן (ע"ז שם) אינו עובר. וכן כתב

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צא

בידו נחשב כמאכילו, אבל אם רק מניח לפניו, הרי לדעת הרמב"ן והריטב"א אין בו משום 'לפני עיור'. לאידך יש לומר כי גם לדעת התוספות – שגם באיסור דרבנן עובר על 'לפני עיור' אפילו אם רק מניח לפניו – הרי זה רק אם הדבר עצמו אסור ('חפצא'), אבל אם הדבר עצמו מותר וחכמים אסרוהו על האדם ('גברא') כמו אכילת פת בלי נטילת ידים, המניח לפניו חבירו את הפת אכן אינו עובר על 'לפני עיור'.

(תורת חסד א"ח סי' ה')

שלא נטל ידיו נאמרה באופן שתוחב הפרוסה לפיו, ולכן אסור לכל הדעות, ואילו הסוברים שאין 'לפני עיור' בדרבנן מדברים במכין לפני חבירו אוכל האסור מדרבנן וחברו אוכלו בעצמו.

אך מדברי ה'בית יוסף' (או"ח סי' קס"ט) משמע שהאיסור נאמר גם אם נותנו ליד חברו ולא לתוך פיו. וכך כתב ב'שולחן ערוך' (שם ס"א): "אסור ליתן לו פרוסת פת אלא אם כן ידע בו שנטל ידיו". אך עדיין אפשר לומר שגם הנותן

יום ששישי ל' ניסן ה'תש"פ

מתי רכיבה מהווה קניין?

הגמרא שהרוכב צריך להיות "מנהיג ברגליו", היינו "שבוטע בה ברגליו והולכת מחמתו כדרך רוכבי הסוסים" (רש"י שם ד"ה היינו מנהיג) – לדעת הרמב"ם אין צורך שיהיה "מנהיג ברגליו", והליכת הבהמה אף ללא פעולה מצידו קונה.

ואמנם ה'תוספות יו"ט' (ב"מ פ"א מ"ב) הביא את דברי הרמב"ם בפירוש המשניות, שהרוכב קונה בתנאי "שינענע רגליו על הבהמה כדי שתלך", אך ה'נחלת דוד' (ב"מ ט, א, ד"ה ולענין הלכה) מוכיח שלהלכה דעת הרמב"ם אינה כן:

בהלכות כלאים (פ"ט ה"ט) הביא הרמב"ם שהיושב בעגלה שרתומים לה שני מיני בהמה, לוקה משום איסור כלאים. והגמרא (ב"מ שם) מדמה את הרוכב על הבהמה לענין קנין משיכה, ליושב בעגלה שיש בה איסור כלאים, ובכלאים דברי הרמב"ם (שם) ברורים, שהיושב בעגלה כזו לוקה "אף על פי שלא הנהיג", כי הרוכב אינו צריך להיות "מנהיג ברגליו" כדי לקנות את הבהמה, אלא די אם היא הולכת מכוח הרגשת הכובד של הרוכב, ללא כל פעולה מצידו.

הלכות מכירה פרק ב, הלכה ו: פיצד קנין את הבהמה במשיכה?... אם מְשַׁכָּה וְהִלְכָה או שָׂרָכָה עָלֶיהָ וְהִלְכָה בו. למסקנת הגמרא (בבא מציעא ח, ב) רוכב על הבהמה אינו קונה אותה, ומדוע אם כן פסק הרמב"ם שברכיבה קונה את הבהמה?

מבאר ה'נתיבות המשפט' (סי' קצ"ז סק"א): הרמב"ם מפרש את סוגיית הגמרא כשיטת הריצב"ש (שיטה מקובצת ב"מ שם) שהרוכב אינו קונה את הבהמה כאשר אינה הולכת, אבל אם הלכה מחמת רכיבתו עליה הרי הוא קונה אותה, כי הליכת הבהמה מחמת הרוכב נחשבת כמשיכה. ואף שלא עשה פעולה מיוחדת להולכת הבהמה – כיון שהליכתה נגרמה מהרגשת הכובד של האדם הרוכב עליה, הרי הפעולה מתייחסת אליו ונחשבת כפעולה שלו.

וכך כתב גם ה'מגיד משנה' (הל' גולה ואבידה פ"ז ה"ז) שאף שלמסקנת הגמרא (שם) הרוכב אינו קונה את הבהמה שרכב עליה אלא אם כן עשה פעולה שתגרום להליכתה, וכלשון

שבת קודש א' אייר ה'תש"פ

מכירת שטרות

ומבאר ה'צמח צדק' (פס"ד או"ח סי' תמח, ג; יו"ד סי' רלג): תקנת חכמים במכירת שטר חוב גרועה משאר קנינים דרבנן, כי מן התורה לא שייך קנין בשטרות, כמובא לעיל מדברי הראשונים, ואם כן "אין להדבר שום קנין מצד עצם מדאורייתא", אבל שאר קנינים דרבנן הם על "דבר ששייך בו קנין מדאורייתא" וחכמים הוסיפו רק עוד דרך להקנותו ואז יתכן ש"מהני קנין גם כן בדאורייתא".

ועל דרך זה כתב הגר"ע איגר (חי' לב"מ כ, א) שאם מכירת שטרות היתה מן התורה "הוי כמקנה לו חפץ אחר בקנין אגב קרקע [שהוא מדרבנן] דזכה בו לגמרי ופקע זכותא דמוכר לגמרי כמו בקנין דאורייתא, ואינו יכול למחול כיון דבר קנין הוא בקנין אחר – עשו חז"ל הקנין שלהם כדאורייתא ממש", אבל כיון שמן התורה שטר-חוב אינו 'בר קנין', הרי הקנין שתקנו בו חכמים הוא 'קנין גרוע'. ולכן גם לאחר המכירה המוכר יכול עדיין למחול, כי מלכתחילה מכירת השטר (מדרבנן) היא 'קנין גרוע' ולא מכירה גמורה.

הלכות מכירה פרק ו, הלכה יב: קנין השטרות פדרך הוואת, מדברי סופרים; אבל מן התורה, אין הראיות נקנות, אלא גוף הדבר הקניי בלבד. לפיכך, המוכר שטר חוב לחבירו – עדיין יכול למחלו.

הטעם לכך שמכירת שטרות (בניגוד לכל חפץ אחר) אינה מן התורה, מבואר בראשונים (תוס' ב"ב ע"ב, ב ד"ה קני; ר"ן כתובות פה, ב) כי השטרות "אין גופן ממון" ואילו את השעבוד שיש למלוה מצד החוב אינו יכול למכור כי שעבוד הגוף של הלואה "לאו בר מכירה הוא", ושעבוד הנכסים שלו "אינם ברשותו [של המלוה]... ואינו יכול להקנותן מן התורה". ולכן "המוכר שטר חוב לחבירו, עדיין יכול למחלו", כי מכירת שטר-חוב לא נחשבת מכירה מן התורה, אלא מדרבנן.

ועדיין לא מובן: כיון שחכמים תקנו קנין לשטר-חוב, הרי על-כל-פנים מדרבנן היה צריך למנוע ממנו למחול, ובפרט לפי השיטות שקנין דרבנן מועיל גם לדאורייתא, שמכירת השטר נחשבת למכירה גם מדאורייתא ובודאי שלא יוכל למחול!

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ה ניסן-א' אייר ה'תש"פ

יום ראשון כ"ה ניסן ה'תש"פ

הלכות חובל ומזיק

פרק שביעי

(1) נתבארו בו דיני המזיק נזק שאינו ניכר, והגורם ההיזק, ודיני התביעה שיש בין הניזק והמזיק.

א. המזיק ממון חברו הִזַק שְׁאִינוּ נִכְרָה - הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּנָּה הַדְּבָר וְלֹא נִפְסְדָה צוּרְתּוֹ, הֲרִי זֶה פְּטוּר מִן הַפְּשָׁלוּמִין דִּין תּוֹרָה.⁵ אֲבָל מַדְבְּרֵי סוֹפְרִים אֲמָרוּ: הוֹאִיל וְהַפְּחִית דְּמִיָּהּ, הֲרִי זֶה חֵיב, וּמִשְׁלֵם מֵה שְׁהַפְּחִית⁷ מִדְּמִיָּהּ.

(2) גיטין גג. (3) שלא חסר בו כלום. (4) פסק כרבי יוחנן, נגד דעת חזקיה רבו, שדבר תורה חייב, מפני שדעתו הופרכה שם נג: מברייטא. (5) כי כל הנזקין המפורטים בתורה, הם נזק שניכר. (6) חכמים קנסו אותו. ראה הלכה ג. (7) נזק שלם.

ב. פִּיצֵד? הֲרִי שְׁטָמָא⁸ אֲכָלִין טְהוּרִים⁹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אוּ שְׁדַמְעָ¹⁰ לוֹ פְּרוֹת, אוּ עֵרַב לוֹ טַפְתָּ¹¹ יֵין נֶסֶף¹² בְּתוֹךְ יֵינוֹ, שֶׁהֲרִי אֶסֶר עָלָיו הַפֶּלֶל¹³, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה¹⁴ - שְׁמִין מֵה שְׁהַפְּסִיד, וּמִשְׁלֵם נֶזֶק שְׁלֵם¹⁵ מִן הַיָּפֶה שְׁבִנְקָסִיו¹⁶, כְּדֶרֶךְ כָּל הַמְּזִיקִין¹⁷.

(8) שנגע בהם כשהוא טמא, או הניח עליהם שרץ מת. משנה שם נב: (9) כגון תרומה שמפסידה לגמרי, שדינה בשריפה. ואף על פי שיכול ליהנות ממנה בשעת ביעורה, הרי זה כהפסד מלא, כי הנאה זו אין ערכה רב. או חולין שחבירו אוכל אותם בטהרה, ואף על פי שאין כאן הפסד גמור, חייבוהו החכמים לשלם מה שהפחית מדמיהם, מפני שאסור לגרום טומאה לחולין בארץ ישראל, שהפרושים אוכלים שם חוליהם בטהרה, שם נג. (10) שערבב תרומה בחולין של חבירו, ומפסידו, שצריך למכור פירותיו לכהן בזול, שרק לכהנים מותרים באכילה, שם. (11) שיין נסך אוסר תערובתו במשהו. (12) שנסכו לעבודה זרה. (13) המדובר ביין נסך שאוסר אפילו בהנאה. (14) ולא דווקא אלו שלושה הנזכרים במשנה, והיינו כרב ולא כשמואל שאמר, שאין ללמוד מאלו על אחרים. [ואף על פי שהלכה כשמואל בדיני ממונות פסק כאן כרב מפני שבגמרא שם שקלו וטרו לפי שיטת רב. ואפשר גם לומר שלמסקנה של הסוגייה שם גם שמואל מודה שבעניינים דומים ממש לומדים מאלה על אחרים, אלא ששלושה אלה אינם דומים ולכן הוצרכו כולם], שם נג. (15) אף על פי שמן התורה הוא פטור לגמרי. (16) מן הטובים שבקרקעותיו, או מטלטלים ואף על פי שאינו אלא מדרבנן, כי חכמים תיקנו כעין דאורייתא. (17) שכתוב בהם "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם", בבא קמא ה.

ג. וְדָבָר זֶה¹⁸ קָנָס הוּא¹⁹ שְׁקָנְסוּהוּ חֲכָמִים, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה כָּל אֶחָד מִן הַמְּשַׁחֲתִים הוֹלֵךְ וּמְטַמֵּא טְהוּרֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְאָמַר: פְּטוּר אֲנִי²⁰. לְפִיכָךְ, אִם מֵת זֶה שֶׁהִזִּיק הִזַּק שְׁאִינוּ נִכְרָה - אֵין גּוֹבִין הַנֶּזֶק מִנְּקָסָיו; שְׁלֹא קָנְסוּ חֲכָמִים אֲלָא זֶה שֶׁעָבַר וְהִזִּיק, אֲבָל הַיּוֹרֵשׁ שְׁלֹא עָשָׂה כְּלוּם - לֹא קָנְסוּהוּ. וְכֵן הַמְּזִיק הִזַּק שְׁאִינוּ נִכְרָה בְּשִׁגְגָה אוּ בְּאֵנס - פְּטוּר²¹; שְׁלֹא קָנְסוּ אֲלָא הַמִּתְכַּנֵּן²² לְהִזִּיק מִדַּעְתּוֹ²³.

(18) שחייב על היזק שאינו ניכר. (19) ולא מצד הדין, כי היזק שאינו ניכר אינו היזק (גיטין גג.). (20) נימוק זה מובא בגמרא שם. (21) משנה גיטין נב: אבל במזיק היזק שניכר חייב שוגג כמזיד. ראה למעלה שם. (22) ולא שגג. (23) מרצונו ולא אנוס. הפטור בשוגג ובאנוס נובע מטעם החיוב האמור למעלה "כדי שלא יהיה ... הולך ומטמא ..." שאינו אלא במתכוון.

ד. הַפְּהִנִים שְׁפָגְלוּ²⁴ אֶת הַזֵּבֶב: בְּמִזִּיד - חֵיבִין לְשֵׁלִם²⁵, בְּשִׁגְגָה²⁶ - פְּטוּרִין²⁷. וְכֵן הָעוֹשֶׂה מְלֶאכָה בְּפֶרֶת חֲטָאת²⁸ וּבְמִי חֲטָאת²⁹: בְּמִזִּיד - חֵיב לְשֵׁלִם³⁰, בְּשִׁגְגָה - פְּטוּר.

(24) ששחטו את הקרבן או עשו אחת מעבודות הדם, כגון קבלה או זריקה על מנת שיאכלו אותו חוץ לזמנו, ועל ידי כך נפסל הקרבן. (25) את הנזק שהזיקו, אף על פי שזה היזק שאינו ניכר. (26) כגון שהיה קרבן חטאת וחשבו שהוא שלמים, וחשבו עליו לאכלו שני ימים ולילה אחד, כדין אכילת שלמים, או שלא ידע שהמחשבה אסורה ומפגלת את הקרבן. (27) כדין היזק שאינו ניכר. במשנתנו הגירסא: "מזידין חייבין" ומשמע ששוגגים פטורים. ויש גורסים בפירוש: "מזידים חייבים שוגגים פטורים", כמו בהמטמא והמדמע והמנסך, וזוהי גם גירסת הר"ף וראה שם נג: תוספות דיבור המתחיל ותני עלה. (28) בפרה אדומה שמשמשים באפרה לטהר טמאים, והעושה בה מלאכה פוסלה, שנאמר "לא עלה עליה עול" (במדבר יט, ב). (29) שמערבבים בהם את אפר הפרה, ואף הם נפסלים במלאכה, כגון ששקל כנגדם משקלות. (30) מטעם קנס, כדין היזק שאינו ניכר (ראה ראב"ד ומגיד משנה).

ה. הַכֹּנִס פָּרָה לְמִרְבֵּק³¹ כְּדִי שְׁתִּינֵק³² וְתִדְוֹשׁ³³, וְהִסִּיתָ³⁴ דַּעְתּוֹ מִמִּי חֲטָאת³⁵ - פְּטוּר מִדִּינֵי אֲדָם³⁶ וְחֵיב בְּדִינֵי שְׁמִים.

(31) למקום שעומדות פרות קשורות בצוואריהן ודשות (וראה רש"י בבא מציעא ל.). (32) כגון שהייתה אמה שם. (33) יחד עם שאר הפרות. (34) או הסיח. (35) הטעונים שמירה, שנאמר בהם "למשמרת למי נידה" (שם, ט), כלומר שיהיו משומרים לכך ואם הסיח דעתו משמירתם נפסלו. (36) על שהכניסה אין לחיבו, שהרי לטובתה הכניסה כדי

המונחים הללו ראשונים ואחרונים, ומדברי כולם יוצא ש'דיני דגרמי' כולל גורמים יותר ישירים ויותר חזקים מגרמא. וראה ש"ך חושן משפט תיח סעיף קטן ד שייחס לרבינו את הדעה, שגרמא בניזקין ודיני דגרמי היינו הך, אבל יחיד הוא בדבר זה, ומעניין שהמשפט הזה נמצא בסוגריים. וראה ש"ך שם סימן שפו סעיף קטן א וסעיף קטן ד. (50) אלא הוא המזיק באחרונה. (51) ובכלי של חבירו ראה הלכה ח. (52) ואין סופו להישבר וברשות זרקו, שהרי שלו הוא. (53) קודם שהגיע הכלי לארץ. (54) שלא ברשות, שהרי לא שלו הם. (55) שהרי הזורק ברשות עשה, וכל החיוב על המסלק. (56) ששבר, והגורם לנזק חייב נזק שלם.

ח. הזורק כלי של חבירו⁵⁷ מראש הגג על גבי פרים וקסתות של בעל הפלי, וקדם בעל הפלי והסיר הפרים⁵⁸ - הזורק חייב⁵⁹; שזריקתו הוא הגורם הראשון⁶⁰ לשבירת הפלי. ואם קדם אחר⁶¹ וסלקן - שניהן חייבין⁶², הזורק והמסלק; ששניהם גרמו לאבד קמונו של זה.

(57) ושלא ברשות זרק. (58) וברשות עשה, שהרי שלו הם. (59) בכל, כי לבעל הכרים מותר לקחת כרים שלו בכל עת שירצה, מה שאין כן הזורק, שכל מעשהו באיסור. ופסק רבינו כר"ף שאין הלכה כרבה (בבא קמא כו: כו: שאומר הזורק פטור. (60) שלולא זרק לא היה הכלי נשבר. (61) שאינו בעל הכרים. (62) כי שניהם שלא ברשות עשו, ושניהם שותפים בנזק שגרמו. [מלשוננו של רבינו שכתב: "כרים וכסתות של בעל הכלי" משמע, שאם הכרים היו של אדם אחר ובעל הכלי סילקם, משלם הזורק חצי נזק בלבד].

ט. וכן השורף שטרותיו של חבירו - חייב⁶³ לשלם כל החוב⁶⁴ שהיה בשטר; שאף על פי שאין גוף השטר קמוץ⁶⁵, הרי גרם לאבד הממוץ⁶⁶. ובלבד שזודה לו המזיק ששטר מקיים היה⁶⁷, וכן וכן היה פתוב בו⁶⁸, ומחמת ששפרו הוא אינו יכול לגבות החוב⁶⁹; אכל אם לא האמינו⁷⁰ - אינו משלם לו אלא דמי הנזר בלבד.

(63) כרפרם, שדן דינא דגרמי, ולא כרבה שסובר פטור, שהשורף יכול לטעון: שרפתי לך פיסת נייר בלבד (שם). (64) ובלשון הגמרא "דמי שטרא מעליא" (=דמי שטר מעולה), היינו כל הסכום הכתוב בו ולא דמי השטר כפי שהוא שווה למכירה (שם). (65) אלא נייר בלבד. (66) לולא שרפו, היה בעל השטר גובה כל החוב שבשטר. (67) בית דין אישרו חתימות עדי השטר ורשמו האישור על השטר ואפשר לגבות בו. (68) כלומר, השורף מאמין לבעל השטר שסכום זה היה כתוב בשטר. (69) המדובר כשאין עדים שיודעים מה היה כתוב בשטר ואם הוא מקוים בבית דין, שאילו היו עדים, יכול לכתוב לו שטר חדש על פי העדים ולא יפסיד כלום (שם). (70) וטוען שהנייר ששרף לא היה שטר כלל.

י. וכן ראובן שהיה נושה בשמעון, ומכר השטר⁷¹

שתינק, ולא נפסלה על ידי זה והפסול בא מחמת מחשבתו שתדוש, ומשום כך פטור מלשלם. בהלכה הקודמת, כהנים שפגלו את הזבח במזיד חייבים לשלם, אף על פי שהפסול בא מחמת המחשבה - ששם הפסול קשור במעשה השחיטה או זריקת הדם, שעשה שלא כהוגן ולכן הרי זה כפוסלו בידים. ראה שם תוספות רי"ד.

1 ו. המנסף³⁷ יין חבירו לעבודה זרה - לא נאסר היין;
2 שאין אדם מישאל³⁸ אוסר דבר שאינו שלו. ואם
3 היה לו בו שתפות, או שהיה מומר³⁹, שהרי הוא
4 פעובד פוכבים, או שהתרו בו⁴⁰ וקבל ההתראה⁴¹,
5 שהרי הוא מומר⁴² - הרי זה אוסר היין⁴³, וחייב
6 לשלם⁴⁴. והיאך יתחייב זה לשלם והרי הוא מתחייב
7 בנפשו⁴⁵? מפני שמעת שהגביהו⁴⁶ נתחייב לשלם⁴⁷,
8 ואינו מתחייב בנפשו עד שינסף⁴⁸.

(37) הכנים ידו לתוך היין ושכשך לשם עבודה זרה. (38) אין דרכו לאסור, ומשום כך אפילו שמעו מפיו שכוונתו לנסך, אנו אומרים שלצערו בלבד התכוון, חולין מא. (39) "זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עבירה בזדון והורגל ונתפרסם בה ... והוא שיעשה להכעיס" (הלכות תשובה פרק ג הלכה ז). (40) בישראל שלא ינסך, שהמנסך חייב מיתה (שם). (41) ואמר יודע אני שאני חייב מיתה, ובכל זאת אני מנסך. (42) על ידי זה הוא נעשה עכשיו מומר אף על פי שקודם לא היה בחזקת מומר, שם. (43) שבמומר לעבודה זרה אנו מניחים שדעתו לנסך, ואדם יכול לאסור דבר שאינו שלו, שם. (44) פסק כרב, שמנסך במזיד חייב לשלם (מגיד משנה). (45) חייב סקילה. וחייבי מיתת בית דין פטורים מלשלם. (46) על מנת לנסכו ולאסור, דרכם של המנסכים להגביה את היין לפני הניסוך (ראה תוספות גיטין נב: דיבור המתחיל מנסך). (47) כדין גולן. (48) ואין המתחייב בנפשו פטור מלשלם אלא אם כן חיוב ממון וחייב מיתה באים כאחד (שם).

9 ז. כל הגורם להזיק קמוץ חבירו - חייב לשלם⁴⁹ נזק
10 שלם מן היפה שבנכסיו, כשאר המזיקין. אף על פי
11 שאינו הוא המזיק זה הנזק עצמו באחרונה⁵⁰, הואיל
12 והוא הגורם הראשון - חייב. כיצד? הזורק כלי שלו⁵¹
13 מראש הגג על גבי פרים וקסתות⁵², ובא אחר וקדם⁵³
14 וסלק את הפרים⁵⁴ מעל הארץ, ונחבט הפלי בארץ
15 ונשבר - חייב נזק שלם⁵⁵ כאלו שברו בידו; שסלוק
16 הפרים והקסתות גרם לו⁵⁶ שישבר. וכן כל פיוצא בזה.

(49) כדעת רבי מאיר בבא קמא ק. בלשון התלמוד: "דינא דגרמי" וכך פסק הר"ף בבא קמא סוף פרק ב. [ולא כל גורם נזק חייב, שהרי רבינו עצמו בהלכות נזקי ממון פרק ב הלכה יט פוטר את המשסה כלבו של חבירו בחבירו. וכן פסק שם, פרק יד הלכה יד בטומן קמתו של חבירו. ופירשו רובם של ראשונים ואחרונים שיש לחלק בין "גרמא בניזקין" ובין "דינא דגרמי". "גרמא" פטור לכל הדעות, וב'דינא דגרמי' מחלוקת תנאים, ורבינו פוסק כרבי מאיר ודן דיני דגרמי לחייב את הגורם. והאריכו בהגדרות שני

שהייתה טבועה בדגמים אינה ניכרת כמקודם ומפני כך פחתו דמיהם.

יב. הוזקק⁸⁷ כלי מראש הגג לארץ ולא היה תחתיו כלים⁸⁸, וקדם אחר ושברו במקל כשהוא באויר קדם שניגוע לארץ⁸⁹ - הרי זה הראשון פטור; שלא שבר אלא כלי שסופו להשבר מיד בודאי, ונמצא כשובר כלי שבור⁹⁰, ואין זה פגורם⁹¹. וכן כל פיוצא בזה - פטור.

(87) בעל הכלי. בבא קמא כו: (88) כלומר, כרים וכדומה. (89) והרי הכלי שנזרק עדיין שלם בזמן שהאחר הכהו. (90) על ידי הזרק, ומשום כך הזרק חייב אם הכלי אינו שלו. וראה שם יז: רש"י דיבור המתחיל זרק. (91) כמסלק הכרים בהלכות דח שחייב, שלולא סילק את הכרים לא היה נשבר, מה שאין כן כאן, שאפילו לא שברו במקל, בוודאי היה נשבר.

יג. שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את הבריות⁹², ואילן העומד לקציצה מפני שהוא מזיק את הרבים⁹³, וקדם אחד ושחט⁹⁴ שור זה וקצץ אילן זה שלא מדעת הבעלים - חייב לשלם לבעלים כמו שיראו הדיינים⁹⁵; שהרי הפקיען מלעשות מצוה⁹⁶. ואם טען ואמר: אתה אמתך לי להרגו ולקצצו - הואיל והוא עומד לקץ⁹⁷, הרי זה פטור.

(92) אפילו לא המית. (93) כגון שענפיו נוטים לרשות הרבים. (94) כי אין חיוב להרגו אלא לסלק את המזיק. ואפילו שור שהמית וחייב סקילה, אם שחטו עד שלא נגמר דינו, בשרו מותר, שם מד. (95) שיראו אם בעל השור או בעל האילן מדקדק בשאר מצוות או לא, וגם יראו את גודל הטרחה בקיום המצוה, שלפעמים אדם מונע עצמו מן המצוה בגלל הטרחה, ונותן לו שאחר יעשה אותה, מאירת עיניים חושן משפט שפב. (96) "ובערת הרע מקרבך". (97) משום כך הוא נאמן, וכנראה שכח בעל השור שנתן לו רשות, אבל אם השור אינו עומד להריגה, אינו נאמן לטעון שיקבל רשות להרגו, שאין אדם נותן רשות לאחרים שיזיקו ממונו ולפיכך חייב לשלם, אלא אם כן יביא עדים שיעידו כדבריו. שם צא:

יד. וכן מי ששחט⁹⁸ חיה וצוף⁹⁹, ובא אחר וכסה הדם שלא מדעת השוחט - חייב לתן¹⁰⁰ כמו שיראו הדיינים. ויש מי שהורה¹⁰¹, שהוא נותן קנס¹⁰² קצוב¹⁰³, והוא עשרה זהובים¹⁰⁴. וכן הזרו, שכל המונע הבעלים מעשות מצוה עשה¹⁰⁵ שהן ראויין לעשותה, וקדם אחר ועשה - משלם לבעלים עשרה זהובים¹⁰⁶.

(98) והשוחט חייב במצוות כיסוי (שם). (99) או עוף. (100) שהשוחט יכול לטעון אני רוצה לעשות מצוה זו (שם). (101) מובא ברי"ף שם. (102) שהרי לא החסירו ממון. (103) קבוע, ואינו תלוי בשיקול דעתו של הדיין. (104) כך פסק רבן גמליאל (שם) באחד ששחט וקדם חבירו וכיסה.

ללוי, וחרז אחר שמכרו ומחלו לשמעון⁷¹ - הרי נפטר שמעון, כמו שיתבאר במקומו, ונתחייב ראובן לשלם ללוי כל מה שבשטר⁷²; שהרי גרם לו לאבד השטר, והרי הוא כמו ששטרפו⁷³. וכן אם מחלו יורש ראובן⁷⁴ - משלם המוחל מן היפה שבנכסיו.

(71) ויכול ראובן למחול אף אחרי המכירה, מכיוון שהשטר אין גופו ממון, וכל עיקרו אינו אלא ראיה, שראובן הלווה לשמעון. מן התורה יכול אדם למכור לחבירו דבר מוחשי בלבד, שהוא גופו ממון, וכל קניין שטרות-ראיות אינו אלא מדרבנן. משום כך המוכר שטר חוב לחבירו, יכול אחר כך למחול את החוב, כי מן התורה החוב עדיין שלו הוא, כתובות פו. (רי"ף שם). (72) אפילו קנה לו שטר של אלף לירות במאה לירות, יקבל כל מה שכתוב בשטר, היינו אלף לירות (שם). (73) גם במוחל חוב מביא התלמוד דברי אממר (בבא קמא צח:), שהשורף משלם "דמי שטרא מעליא". (74) כך פסק שמואל, שאפילו היוורש של המלווה יכול למחול (ראה למעלה הלכה ז). ואף על פי שאילו לא מחל, היה הבעל-חוב גובה מבינונית בלבד, עכשיו שהפסידו ישלם מן העידית. וראה בבא קמא צח: רש"י דיבור המתחיל כי כשורא לצלמא.

יא. וכן העושה עבדו אפותיקי⁷⁵, וחרז ושחררו - חייב המשחרר לשלם לבעל החוב; שהרי הפקיע שעבודו⁷⁶ וגרם לאבד ממנו⁷⁷. וכופין את בעל חוב גם הוא לשחרר העבד⁷⁸, כדי שלא יפגע בו ויאמר לו: עבדי אתה⁷⁹. וכן הדיחה⁸⁰ מטבע חבירו, ונתגלגל⁸¹ וירד לים - חייב לשלם⁸². וכן הצורים⁸³ און הפרה - חייב לשלם, שהרי גרם לפחת דמיה⁸⁴. וכן המרקע⁸⁵ דיגרי חבירו והעביר צורתו⁸⁶ - חייב לשלם משום גורם. וכן כל פיוצא באלו הדברים.

(75) שאמר לבעל חובו: לא יהיה לך פירעון אלא מזה. (76) כל עוד שהוא עבד הריהו משועבד לבעל חוב, שיוכל לגבות חובו ממנו, והשחרור מפקיע שעבודו ולא יוכל לגבות חובו ממנו, שם. (77) שלא יוכל לגבות חובו משאר נכסי הלווה, שהרי אמר לו מפורש שלא יגבה אלא מזה, והגורם להזיק ממון חבירו חייב. ראה הלכות מלווה ולווה פרק יח הלכה ו. (78) אף על פי שמעולם לא היה עבדו, שהרי גופו לא היה קנוי לו אלא משועבד, והאדון ששעבדו הפקיע שעבודו כששחררו. (79) ויוציא לעז על בניו (שם מא.). (80) חבירו החזיק מטבע בידו, והיכהו תחת ידו (בבא קמא צח.). (81) ולא בא לידו, אבל אם בא לידו, דינו כגזול וחייב מדין תורה. (82) אף על פי שלא הזיק בידיים, חייב משום שגרם להזיק. (83) הפוגם (שם). (84) שאינה ראוייה למזבח. [ומה שפסק רבינו בפרק ג מנוקי ממון הלכה ד, שהגזול פרה ונפסלה מלהקריבה למזבח, אומר לו (הגזול לנגזל): הרי שלך לפניך, המדובר, כשנפסלה מאליה ולא עשה בה מעשה, אבל כשהגזול עצמו פסלה, משלם את מה שפחתה]. (85) עושה אותם דקים על ידי הכאה בפטיש, אבל לא החסירם. (86) הצורה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ה ניסן - ספר נזיקין - הלכות חובל ומזיק צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הניזק נשבע ונוטל. (120) כי מדין תורה נשבע הנתבע ויוצא פטור, כגון שבועת השומרים (שמות כב) ועוד. ראה הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ב. (121) שתיקנו החכמים שישבע ויטול. ראה הלכות גזילה ואבידה פרק ד הלכה א. (122) במה דברים אמורים שנשבע ונוטל כל מה שהוא טוען. (123) שמעריכים אותו, שאפשר להניח שיש לו דברים אלו שהוא טוען. בבא קמא סב.

יח. פיצד? לקח פיס חבירו והשליכו לים או לאש, 17
או שמסרו ביד אנס¹²⁴ ואבד¹²⁵, בעל הפיס אומר: 18
זהובים היה מלא, והמזיק אומר: איני יודע מה היה 19
בו, שמא עפר או תבן היה מלא - הרי הנזק נשבע 20
בנקיטת חפץ¹²⁶ ונוטל. והוא, שייטען דברים שהוא 21
אמוד בהן או אמוד להפקידן אצלו¹²⁷, ודרפן 22
להניחן בכיס¹²⁸ וכיוצא בו; אבל אם אין דרפן 23
להניחן בכלי זה - הוא פשע בעצמו. פיצד? הרי 24
שחטף חמת¹²⁹ או סל מלאים ומחפים¹³⁰ והשליכם 25
לים או שרפן, וטען הנזק שמרגליות היו בתוכן - 26
אינו נאמן¹³¹, ואין משביעין אותו על כך; שאין 27
דרך בני אדם להניח מרגליות בפסלים ובחמתות. 28
ואם תפש - אין מוציאין מידו¹³², אלא נשבע 29
שמרגליות היו בה ונוטל ממה שיש אצלו¹³³. וכן 30
כל כיוצא בזה. 31

(124) איש בעל זרוע וכוח, בבא קמא קיז. וראה להלן פרק ח. (125) כי אי אפשר להוציא מידו. (126) כגון ספר תורה, כדין כל הנשבעים ונוטלים. ראה הלכות טוען ונטען פרק א הלכה ב. (127) שאיש נאמן הוא (גמרא שם). (128) כגון כסף. שק עור למים. (130) ומכוסים, ולא ראו מה שבתוכם. (131) אבל אם יש עדים שהיו בתוכם מרגליות, חייב לשלם, אף על פי שאין דרך בני אדם להניח שם מרגליות, ואין המזיק יכול לטעון אתה פשעת, שהנחת מרגליות בסל, כי אין לו רשות להשליך כלים של חבירו לים, ולכן חייב לשלם מה שהזיק. (132) כי זוהי בעייה שעלתה בתיקו, שם סב. ורבינו לשיטתו שבבעייתא שלא נפתרה, אם תפס אין מוציאם מידו. ראה נזקי ממון פרק ב הלכות ה. וראה תוספות שם דיבור המתחיל מי מנחי, ולדעתם אפילו אם תפס מוציאם מידו ואפילו אם יש עדים שמרגליות היו בסל, כי הניזק פשע. (133) ממה שתפס, ואם מה שיש אצלו שווה פחות מדמי המרגליות, אינו גובה את השאר.

יט. ידע המזיק שהפס היה בו זהובים, אבל אינו 32
יודע פמה היו, ואומר הנזק: אלה היו - נוטל אלה 33
בלא שבועה. ואינו יכול¹³⁴ להשבע¹³⁵, כמו שיתבאר 34
בענין הפקדון. 35

(134) תיבה זו אין לה מקום כאן. ונראה שטעות סופר היא וצריך לומר "צריך". (135) לו טען המזיק שבכיס לא היו אלה זהובים כפי שטוען הניזק אלא חמש מאות, היה נשבע, כדין מודה במקצת, ומשלם רק חמש מאות, ומכיוון שאינו יודע, הריהו מחוייב שבועה ואינו יכול להישבע, וכל

לפי הדעה הקודמת לא היה זה קנס קצוב, אלא רבן גמליאל קבע תשלום זה של עשרה זהובים לפי ראות עיניו באותו מעשה שבא לפניו. (105) אנו לומדים ממעשה כיסוי הדם על שאר מצוות עשה. (106) כפסק דינו של רבן גמליאל במעשה כיסוי הדם.

טו. שמין¹⁰⁷ למזיק בידו בדרך ששמן לו אם הזיק 1
ממונו. פיצד? הרי שהרג בהמת חבירו או שבר כליו 2
- שמין פמה היתה הבהמה שנה וכמה הנבלה שנה, 3
וכמה היה הפלי שנה והוא שלם וכמה שנה עתה, 4
ומשלם הפחת¹⁰⁸ לנזק עם הנבלה¹⁰⁹ או הכלי 5
השבור¹¹⁰. בדרך שבארנו ששורו שהזיק, שדין אחד 6
הוא. דרך ענבים¹¹¹ של חבירו - שמין לו הזקן¹¹². 7
וכן כל כיוצא בזה. 8

(107) מעריכים. (108) היינו ההפרש בין דמי הפרה קודם שהרגה ובין דמי הנבילה. (109) והנבילה שייכת לניזק, ככתוב (שמות כא, לד) "והמת יהיה לו" ופירשו "לו" - לניזק, שם י: ואין הניזק יכול לומר למזיק: טול אתה את הנבילה, ושלם לי את דמי הפרה כולה. (110) בבא מציעא צו: וזו לשון התוספתא (בבא קמא פרק ג): כלל אמרו בנזיקין: הרג את שורו, וקרע את כסותו, וקצץ נטיעותיו, לא יאמר טול את הנבילה ותן לי את הפרה; טול את הקרעים ותן לי את הטלית; טול את הקצצים ותן לי הנטיעות, אלא שמים אותן כמה הן יפין עד שלא הוזקו, וכמה הן יפין משהוזקו, ולפי כך הם משלמים. (111) ועשה אותם יין. (112) במקרה שדמי ענבים עולים על דמי היין, או אם יעשה מהם צימוקים, ראה בבא בתרא קכו. משמע שם שבדרך כלל דמי היין עולים על דמי ענבים.

טז. כשגובין הפחת מן המזיק, גובין מן 9
המטלטלין¹¹³ שלו. אם אין לו מטלטלין - גובין מן 10
היפה שבנכסיו¹¹⁴. וכן האונס¹¹⁵ והמפתה והמוציא 11
שם רע¹¹⁶ - כלן¹¹⁷ גובין מן היפה שבנכסיו. 12

(113) כדרך שגובים אם ממונו הזיק. ראה הלכות נזקי ממון פרק ה הלכה י. (114) ככתוב במזיק (שם כב, ד): "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם". אבל מטלטלין רשאי הוא ליתן אפילו סובין, שכולם נחשבים למיטב, כי אם קשה למכרם במקום זה, אפשר למכרם במקום אחר. בבא קמא ז: ז: (115) נערה בתולה שלא נתארסה, שמשלם חמישים כסף לאבי הנערה (דברים כב, יט). (116) על אשתו וטוען "לא מצאתי לה בתולים", שחייב לשלם מאה כסף לאביה (דברים כב, יח). (117) "כולם כאבות (כאבות נזיקין) לשלם ממיטב", בבא קמא ה.

יז. כל המזיק¹¹⁸ ממון חבירו ואינו יודע¹¹⁹ מה הזיק 13
- הרי הנזק נשבע בתקנת חכמים¹²⁰ ונוטל כמו 14
שיטען הנגזל¹²¹. והוא¹²², שייטען דברים שהוא 15
אמוד בהן¹²³, כמו שבארנו בנגזל. 16

(118) בידיים, כעין הדוגמא המובאת בהלכה הבאה. (119) משמע אם המזיק יודע ומכחיש את דברי הניזק, אין

16 וְלִקְחֻהָ - חֵיב לְשַׁלֵּם. אָנֹסוּ הַמֵּלֶךְ לְמוֹסֵר זֶה עַד
17 שְׁנֵי־רָאָה לוֹ אוֹצְרוֹת יֵין אוֹ תֶבֶן, אוֹ עַד שְׁנֵי־רָאָה לוֹ
18 מִמּוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא בּוֹרֵחַ מִלִּפְנֵי²⁴, וְהָרָאָה לוֹ מִפְּנֵי
19 הָאֵנֶס - הֲרִי זֶה פְּטוּר²⁵; שָׁאֵם לֹא יֵרָאָה לוֹ - יִבְהוּ
20 אוֹ יִמְתָּהוּ²⁶.

(19) המוסר בדיבור ללא מעשה - חייב. (20) ולא לפי חוקי המלכות, שאילו לפי חוקי המלכות אין לחייב את המוסר, שהרי אמר שמואל "דינא דמלכותא דינא" (בבא-קמא קיג:) וכן פסק רבינו בכמה מקומות. וכבר ביאר רבינו בהלכות גזילה ואבידה פרק ה הלכה יד, שאם לקח המלך ממי שהוא לא בהתאם לחוק, הרי זה גזל, והודו לו כל גדולי הפוסקים ואמרו: "גזלנותא דמלכותא - לאו דינא". (21) כל שהוא, ולא של אדם מסיים. (22) דוגמאות יין ותבן - מובאות בבבא-קמא קיז. (23) עבדי המלך. (24) מלפני המלך, ומשום כך הוא רוצה לתפוס את ממונו של הבורח. (25) אם הראה לו, אבל לכתחילה אסור (מאירת-עינים חושן-משפט סימן שפח, סעיף-קטן יב). (26) אבל אונס מחמת ממון, שאם לא יראהו יטיל עליו עונש ממון, אינו אונס וחייב. ראה כתובות יח:

ד. נֶשֶׂא מִמּוֹן חֲבֵרוֹ בִּידוֹ וְנָתְנוּ לְאֵנֶס - חֵיב לְשַׁלֵּם
מִכָּל מְקוֹם, אִף עַל פִּי שְׁהֵמֶלֶךְ אָנֹסוּ לְהִבְיָא²⁷. בְּמָה
דְּבָרִים אֲמֹרִים שָׁאֵם אָנֹסוּ לְהִבְיָא וְהִבְיָא חֵיב?
בְּשֵׁלָא הִגִּיעַ הַמִּמּוֹן לְרִשּׁוֹת הָאֵנֶס²⁸; אָבֵל אָנֹס שְׁאֵנֶס
יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁהָרָאָהוּ, וְעַמְד²⁹ הָאֵנֶס עַל הַמִּמּוֹן
וְנִעְשָׂה בְּרִשּׁוֹת³⁰, וְאֵנֶס אֶת יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁהוֹלִיכּוֹ לוֹ
לְמָקוֹם אַחֵר, וְאָפְלוּ הוֹלִיכּוֹ³¹ זֶה הַמוֹסֵר שֶׁהָרָאָהוּ -
הֲרִי זֶה פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם; שְׁפִינּוֹן שֶׁעַמְד הָאֵנֶס בְּצַד
הָאוֹצֵר כִּכָּר אָבֵד כָּל מָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, וְכֹאֵלּוּ נִשְׁרָף³².

(27) את ממון חבירו, ואם לא יביא ימיתו, ומותר לו להביא, כדי להציל עצמו, בכל זאת חייב לשלם. ורבינו פירש את הגמרא שם כ"יף, אולם הראב"ד חולק עליו ומפרש מה שאמרו נשא ונתן חייב, כשאנסו להביא ממון סתם, אבל כשנזכר האנס בשם האיש שאת ממונו הוא דורש, והכריח אותו להביא את ממונו - פטור. [ראה ש"ך חושן-משפט סימן שפח, ס"ק כד]. (28) וזה שנטל ממון חבירו בידו ונתנו לאנס, הריהו מזיק בידיים וחייב. (29) בבא-קמא קיז. (30) שיוכל לשלוט עליו וליתלו, והריהו כאילו כבר נטלו. (31) מרצונו. (32) שם. על שנטל ונתן ביד הוא פטור, שהרי הממון ברשות האנס היה, וכאילו כבר נשרף ולא הזיקו כלום, ועל מה שהראה הוא פטור, שהרי אנוס הוא.

ה. בַּעֲלֵי דִין³³ שֶׁהִיתָה בִּיגִיהֶם מְרִיבָה עַל הַקֶּרֶקַע
אוֹ עַל מִשְׁלָטִינָא³⁴, זֶה אוֹמֵר 'שְׁלִי' וְזֶה אוֹמֵר 'שְׁלִי',
וְעַמְד אֶחָד מֵהֶן וּמִסְרָה בִּיד עוֹבֵד פּוֹכְבִּים - מְגַדִּין³⁵
אוֹתוֹ שֶׁיִּחְזֹר הַדָּבָר לְכַמוֹ שֶׁהִיא, וְיִסְלַק יָד אָנֹס³⁶
מִבִּיגִיהֶם, וְיַעֲשֶׂהוּ דִין בִּישְׂרָאֵל³⁷.

(33) מעשה שהיה, בבא-קמא שם. (34) שאינם לא ביד זה

המחוייב שבועה ואינו יכול להישבע משלם, ואין שכנגדו צריך להישבע (בבא מציעא צח. והלכות טוען ונטען פרק ד, הלכה ז). ויש למזיק רשות להטיל חרם על כל מי שלקח ממנו יותר מהמגיע לו, מבלי לפרט שם הניזק.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) נתבארו בו דיני המוסר ממון חבירו ביד אנס, אם באונס אם ברצון, וכן מי שתפסו לו ממון בשביל חבירו, וכל דיני המוסר. ונסתיים הפרק בדין הרודף או הנודף שהזיקו ממון. ונשלמו ההלכות.

א. הַמוֹסֵר מִמּוֹן חֲבֵרוֹ בִּידֵי אָנֹס³ - חֵיב לְשַׁלֵּם⁴ מִן הַפֶּה⁵ שֶׁבִּנְקִסִּי. וְאֵם מֵת - גּוֹבִינ מִיּוֹרְשִׁי⁶, כְּשֶׁאָר כָּל הַמִּזְיָקִין. בֵּין שֶׁהִיא הָאֵנֶס עוֹבֵד פּוֹכְבִּים בֵּין שֶׁהִיא יִשְׂרָאֵל⁷, הֲרִי זֶה הַמוֹסֵר חֵיב לְשַׁלֵּם כָּל מָה שֶׁלָּקַח⁸ הָאֵנֶס. אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נֶשֶׂא⁹ הַמוֹסֵר וְלֹא נָתַן בִּידוֹ¹⁰, אָלֹא הִרְגִּיל¹¹ בְּלִבּוֹ.

(2) בבא-קמא ה. (3) בעל זרוע. (4) ככל גורם היזק (למעלה פרק ז הלכה ז). (5) מן העידית, שם. (6) שחיוב זה מן הדין הוא, ואינו קנס כמו במזיק את חבירו היזק שאינו ניכר, שפטרו בו את היורש (למעלה שם הלכה ג). וראה בבא-קמא קטז: קיז. (7) אף-על-פי שבגמרא מדובר על אנס גוי, אבל במשנה שם מדובר על מסיקין = אנסים סתם. (8) שהרי הוא גרם לכל הנזק הזה. (9) נטל. (10) ואינו מזיק בידיים. (11) מלשון "לא רגל על לשוננו" (תהלים טו, ג), כלומר הלשין, ואמר לאנס היכן ממונו של חבירו. ואף שלא עשה מעשה אלא דיבר בלבד - הוא חייב, שגרם לנזק, ראה בבא-קמא ה.

ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹²? כְּשֶׁהָרָאָה¹³ הַמוֹסֵר מַעֲצָמוֹ¹⁴; אָבֵל אֵם אָנֹסוּהוּ¹⁵ עוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים אוֹ יִשְׂרָאֵל אָנֹס לְהִרְאוֹת, וְהָרָאָה - הֲרִי זֶה פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלּוּמִין¹⁶. וְאֵם נֶשֶׂא וְנָתַן בִּיד¹⁷, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא אָנוֹס - חֵיב לְשַׁלֵּם. הַמַּצִּיל עַצְמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבֵרוֹ - חֵיב לְשַׁלֵּם¹⁸.

(12) שהמוסר חייב, אפילו לא נשא ונתן ביד. (13) את מקום ממון חבירו. (14) בלא אונס. "אם הראה מעצמו, כנשא ונתן ביד דמי" (בבא-קמא קיז.). (15) על-ידי מכות ויסורים. (16) "ישראל שאנסוהו גוים והראה ממון חבירו, פטור" (שם). החיוב באונס אינו אלא במזיק בידיים או באחד מאבריו גופו, שחיובו מן התורה. אבל הגורם לנזק חייב מדרבנן, ובאונס לא חייבו (הגהות מיימוניות). ראה למעלה פרק ו הלכה א, וראה ר"ף לבבא-קמא קיז. (17) הריהו מזיק בידיים, ומשום כך חייב אפילו באונס (גמרא שם). (18) אף שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודה-זרה גילוי-עריות ושפיכות-דמים, בכל זאת חייב לשלם, ראה בבא-קמא קיז:

ג. בַּיָּצֵד¹⁹ הֲרִי שֶׁגֹּזַר הַמֵּלֶךְ²⁰ לְהִבְיָא לוֹ יֵין²¹ או תֶּבֶן²² וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ, וְעַמְד מוֹסֵר וְאָמַר: הֲרִי יֵשׁ לְפָלוּגִי אוֹצֵר יֵין אוֹ תֶּבֶן בְּמָקוֹם פְּלוּגִי, וְהִלְכּוּ²³

ולא ביד זה. (35) מחרימים. אפילו אם הוא טוען שאינו מוסר ממון חבירו ביד גוי אלא ממון שלו. (36) כגון שיפדם בכסף. (37) בבית־דין של ישראל.

ו. מִי שֶׁנִּתְפַּשׁ עַל חֲבֵרוֹ³⁸, וְלָקְחוּ עֹבְדֵי פֹכְכִים
מִמּוֹן מִמֶּנּוּ בְּגִלְל חֲבֵרוֹ³⁹ - אֵין חֲבֵרוֹ חַיֵּב לְשֵׁלֵם⁴⁰.
אֵין לָךְ מִי שֶׁנִּתְפַּשׁ עַל חֲבֵרוֹ וְיִהְיֶה חֲבֵרוֹ חַיֵּב
לְשֵׁלֵם. חוּץ מִן הַנִּתְפַּשׁ מִפְּנֵי הַמַּס הַקָּצוּב⁴¹ עַל כָּל
אִישׁ וְאִישׁ⁴² בְּכָל שָׁנָה⁴³, או הַנִּתְפַּס עַל הַתְּשׁוּרָה⁴⁴
שֶׁנֶּתַן כָּל אִישׁ וְאִישׁ לַמֶּלֶךְ בְּעֶבְרָתוֹ עֲלֵיהֶם הוּא או
חִילוּתוֹ - הֵרִי זֶה חַיֵּב לְשֵׁלֵם לוֹ. וְהוּא, שִׁיקְחוּ
מִמֶּנּוּ בִּפְרוֹשׁ בְּגִלְל פְּלוֹנִי כַּפְנֵי עֲדִים.

38) בגלל ממון שרצו לקחת מחבירו. (39) ועל-ידי-זה נפטר חברו מלשלם לגוי. (40) מכיון שלא כדין לקחו, יכול הוא לטעון: הייתי מפיס אותם והיו פוטרם אותי מלשלם. (41) על-פי חוק המלך, ולולא שילם חברו, היה הוא מוכרח לשלם. (42) זהו מס הגולגולת ששלמו היהודים בבבל ובארצות גולה אחרות. [וכן מס המוטל על קרקעות, בלשון התלמוד: "דבורלא" (בבא-קמא ק"ג:), ורבינו השמיט מס זה, כנראה שלא היה נהוג בזמנו]. (43) אבל משנה שעברה לא, מכיון שהמלך כבר קיבל קצבת אותה שנה, ולפקיד הגובה אין רשות לכפות עליו תשלום לשנה שעברה בעד חברו (שם). (44) שאף היא חובה על כל איש ואיש. בגמרא שם לא נזכרה תשורה, ורבינו למד דין זה מירושלמי כתובות פרק יג הלכה ב: "אין לך נתפס על חברו וחייב ליתן לו אלא בארנון ובגולגולת". ורבינו מפרש "ארנון" כרבינו חננאל, תשורה "להארכת השלטונות והחיילות בעברם בעיר" (ראה תוספות בבא-בתרא ח. דיבור-המתחיל והלך)].

9 ז. מִי שֵׁשׁ עָלָיו עֵדִים⁴⁵ שְׁמֹסֶר מִמּוֹן חֲבֵרוֹ, כִּגּוֹן
10 שְׁהִרָאָה מַעֲצָמוֹ אוֹ שְׁנֶאֱנֹס⁴⁶ וְנָשָׂא וְנָתַן, וְלֹא יָדְעוּ
11 הָעֵדִים⁴⁷ בְּמָה הִפְסִידוּ בְּמִסְתֵּרָתוֹ, וְהִנָּמְסֶר אוֹמֵר: כִּף
12 וְכִף הִפְסִידִנִי, וְהַמּוֹסֶר כּוֹפֵר⁴⁸ בְּמָה שִׁטְעָנוּ: אִם
13 תִּפְשֵׁ הַנָּמְסֶר - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ⁴⁹, אֲלֵא נִשְׁבַּע
14 בְּנִקִּיטַת חֶפְצִי⁵⁰ וְזוֹכֵה בְּמָה שִׁתְּפֹשׁ⁵¹; וְאִם לֹא תִפְשֵׁ
15 - אֵין מוֹצִיאִין⁵² מִן הַמּוֹסֶר אֲלֵא בְּרִירָה בְּרִירָה⁵³.

(45) אבל אם אין עליו עדים - ישבע הנתבע היסת, כדון כופר הכל, ופטור. (46) ראה למעלה הלכה ב. ואם נשא ונתן בלא אונס, הריהו גזולן ממש, ופשיטא שעשו בו תקנת הנגזל, וישבע הנמסר ויטול (ש"ך חושן-משפט סימן שפח, ס"ק ל.). (47) בבא-קמא סב. רי"ף שם. אבל אם ידעו העדים כמה הפסידו, ישלם את כל ההפסד שבא מחמתו. (48) אבל אם אינו כופר, אלא אומר איני יודע, הרי הוא מחויב שבועה ואינו יכול להשבע ומשלם, ונטל הנמסר בלי שבועה. ראה למעלה פרק ז הלכה יט, וש"ך סעיף-קטן לא, וראה בבא-קמא שם, תוספות דיבור-המתחיל עשו. (49) בבא-קמא שם, בעיא שלא נפתרה, אם עשו תקנת הנגזל במסור או לא, כלומר אם גם בנמסר תיקנו שנשבע ונטל כמו בנגזל או לא. ומכיוון שהבעיא לא נפתרה, אין מוציאים

מספק מיד התופס. וראה למעלה שם הלכה יח. (50) כדין כל הנשבעים ונוטלים. (51) כי בזה הוא מוחזק, אבל אם הוא טוען על יותר ממה שתפס, ורוצה להשבע על כל סכום התביעה, לא תועיל לו השבועה, אלא להחזיק במה שתפס. (52) משום שכל בעיית ממון שעלתה בגמרא בתיקו, אנו פוסקים לטובת המחזיק, ר"ף לבבא-קמא שם. (53) ולא באומדן ולא בשבועה, שלא כרב האי גאון, שפסק שהנמסר שנשבע ומוציא מן המוסר חצי ממה שנשבע, שדין "תיקר" לדעתו כדין ממון המוטל בספק וחולקים. ראה אוצר הגאונים לבבא-קמא עמוד 43.

16 ח. אין משביעין את המוסר שהראה מעצמו לא
17 שבועה חמורה⁵⁴ ולא שבועת הסת⁵⁵, מפני שהוא
18 רשע⁵⁶ ואין לה פסול⁵⁷ יתר מזה. אבל המוסר
19 שאנסוהו להראות⁵⁸ או להביא ונשא ונתן ביד, אף
20 על פי שהוא חייב לשלם⁵⁹ - אינו רשע⁶⁰, אלא בן
21 תשלומין הוא בלבד, ומשביעין אותו כשאר
22 הפשרין.

(54) כגון שבועה של מודה במקצת, שהיא מן התורה.
 (55) שתיקן רב נחמן בכופר הכל, שבועות מ: (56) ראה
 הלכה ט. (57) ראה בבא־מציא ה: ושבועות מא.
 (58) שפטור מלשלם, למעלה הלכה ב. (59) שם.
 (60) שהרי אנוס הוא.

ט. אָסור לְמִסְרֹ⁶¹ הָאָדָם בְּיַד עֹבֵד פּוֹכְבִּים, בֵּין
בְּגוֹפּוֹ בֵּין בְּמִמּוֹנֹ⁶². וְאִפְלוּ הָיָה רִשְׁעֵ⁶³ וּבַעַל
עֲבֻרֹת, וְאִפְלוּ הָיָה מֵצֵר לִזְ⁶⁴ וּמִצְעֵרוֹ. וְכָל הַמּוֹסְרֹ
בְּיַד עֹבֵד פּוֹכְבִּים, בֵּין בְּגוֹפּוֹ בֵּין בְּמִמּוֹנֹ - אֵין לוֹ
חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא⁶⁵.

(61) גיטין ז' (62) כמעשה שבא לפני רב, בבא-קמא קיז.
 וראה ר"ף (ל)בא-קמא פרק הגזול ומאכיל מג: (63) שאמר
 דוד: אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי (תהלים לט, ב),
 אף-על-פי שרשע לנגדי, אשמרה לפי מחסום, גיטין שם.
 (64) גורם לו רעות ומצער. (65) "המינין והמסורות" . . .
 יורדים לגיהנום ונידונים בה לדורי דורות" (ראש השנה יז.
 ותוספתא סנהדרין פרק יג).

28 י. מִתֵּר לַהֲרֹג⁶⁶ הַמוֹסֵר בְּכָל מָקוֹם⁶⁷, וְאִפְלוּ בְּזִמָּן
29 הַזֶּה⁶⁸ שְׁאִין דְּנִין דִּינֵי נִפְשׁוֹת. וּמִתֵּר לַהֲרֹג קָדָם
30 שְׁיִמְסֵר⁶⁹. אֲלֵא כְּשֶׁאָמַר⁷⁰: הַרִינִי מוֹסֵר פְּלוֹנִי בְּגוֹפּוֹ
31 אוּ בְּמִמּוֹנּוֹ, וְאִפְלוּ מִמּוֹן קָלִי⁷¹ - הַתֵּיר עֲצוּמוֹ⁷²
32 לְמִיתָה. וּמִתֵּרִין לוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: אֵל תִּמְסֵר⁷³. אִם
33 הָעוֹ פָּנָיו וְאָמַר: לֹא כִּי⁷⁴, אֲלֵא אֶמְסִינּוּ⁷⁵ - מַצָּה
34 לַהֲרֹג⁷⁶. וְכָל הַקּוֹדֵם⁷⁷ לַהֲרֹג זָכָה.

66) רב כהנא שבר מפרקתו של מוסר, בבא-קמא קיז.
וברכות נח. 67) ואפילו בחוץ לארץ, שאין שם בית-דין
מומחים, כי מעשה רב כהנא בבבל היה. 68) לאחר
החורבן, כמעשה רב כהנא. 69) כדי להציל את הנמסר,
ואפילו לא עשה כלום. 70) כך היה המעשה, שם.
71) ושכיוון שנמסר לידי הגויים, יעלילו עליו עלילות שונות

הכתוב (איוב כז, יז): "כִּינ רשע וצדיק ילבש", כלומר, שמא יורשו יהיו צדיקים.

- יב. רודף⁹² שְׁהִיה רודף אחר חֲבֵרוֹ לְהַרְגוֹ אוֹ לְדַבֵּר
עֲבֵרָה⁹³, וְשֹׁכֵר אֶת הַכֶּלִים, בֵּין שֶׁל נֶרְדֵף בֵּין שֶׁל כָּל
אָדָם⁹⁴ - פֶּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵתַחִיב
בְּנַפְשׁוֹ; שְׁפִינֵן שְׂרָדֵף⁹⁵ הִתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה⁹⁶.

(92) בבא-קמא קיז: (93) כגון אחר אחת העריות לאנסה, בין חייבי מיתות בית-דין ובין חייבי כריתות, אבל חייבי לאוין אין מצילים אותן בנפשו של רודף (סנהדרין עג). (94) אף-על-פי שמיתה לזה וממון לזה. (95) אפילו לא הרגו. (96) מותר לכל אחד להרוג אותו, כדי להציל את הנרדף (סנהדרין שם), ואפילו כשהוא רודף אחר אחת העריות, שאינו חייב עליה אלא כרת, בכל זאת מותר להרוג אותו, כדי להצילה מן העבירה, וחייב מיתה וחייב תשלומין באים כאחד, וקם ליה דברכה מיניה. ראה הלכות גניבה ואבידה פרק ג הלכה א.

- יג. נרדף⁹⁷ שְׁשֹׁכֵר כֶּלִים⁹⁸ שֶׁל רודף - פֶּטוּר; לֹא
יִהְיֶה מְמוֹנוֹ חֲבִיב מְגוּפוֹ⁹⁹. וְאִם שֹׁכֵר כֶּלִים¹⁰⁰
אֲחֵרִים - חֲבִיב¹⁰¹; שֶׁהִמְצִיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבֵרוֹ -
חֲבִיב.

(97) בבא-קמא שם. (98) כדי להציל עצמו. (99) שהרי נרדף זה רשאי להרוג את רודפו, כדי להציל עצמו, כל-שכן שניתן להצילו בממונו של הרודף, שם. (100) צריך לומר: "כלי", וכן הוא בדפוס רומי ר"מ. (101) לשלם, שם.

- יד. מי שְׂרָדֵף¹⁰² אחר הָרודֵף לְהוֹשִׁיעַ הַנֶּרְדֵף, וְשֹׁכֵר
אֶת הַכֶּלִים, בֵּין שֶׁל רודף בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם - פֶּטוּר.
וְלֹא מִן הַדִּין¹⁰³, אֲלֵא תִקְנָה הִיא, שֶׁלֹא יִמְנַע
מִלְּהַצִּיל אוֹ יִתְמַהֲמַה¹⁰⁴ וַיִּעֲזֹב¹⁰⁵ בַּעַת שְׂרָדֵף.

(102) שם. (103) שהרי המציל עצמו בממון חבירו - חייב, כל-שכן המציל אחרים בממון חבירו. (104) יתאחר. (105) שלא ישבר כלים בריצתו, ובינתיים יאחר את המועד.

- טו. סְפִינָה שֶׁחֲשָׁבָה לְהַשְׁכֵּר מִכְּכֹד הַמַּשְׁוִי, וְעָמַד
אֶחָד מֵהֶן וְהִקֵּל מִמַּשְׁאָה וְהִשְׁלִיף בָּיָם¹⁰⁶ - פֶּטוּר¹⁰⁷;
שֶׁהִמְשָׂא שָׁבָה כְּמוֹ רודף אֲחֵרֵיהֶם לְהַרְגֵם. וּמַצָּוָה
רַבָּה עָשָׂה שֶׁהִשְׁלִיף וְהוֹשִׁיעֵם¹⁰⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ספינה שחישה להשבר ... ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם".

בפנימיות העניינים של הלכה זו נרמזת מעלתם הגדולה של ישראל כי "ספינה" מורה על הנשמה, כמאמר הזוהר (ח"ב קטז, א). "יונה דנחת לספינה דא איהי נשמתא דבר נש דנחת אל האי עלמא למהוי בגופא דבר נש" ובלשון הכתוב "יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים" שאחרי סכנת ה"מים רבים" שהם ריבוי הטרדות והבלבולים של

ולא ינצל מידם. בגמרא שם למדו דין זה מהכתוב (ישעיה נא, כ): "בניך עלפו וכו' כתוא מכמר", מה תוא זה כיון שנפל למכמר אין מרחמים עליו, כך ממון של ישראל שנפל ליד גוים אין מרחמים עליו. והראשונים פירשו כמו שאמרנו. ראה מרדכי כאן, והראשונים פירשו כמו ב וג]. (72) ומותר להרגו כדין רודף. (73) כך עשה רב, שם. (74) לא כן. (75) ועל-ידי-זה ניכר שהוא מתכוון לעשות זאת. (76) כדין רודף אחר חבירו להורגו, והתורה אמרה הבא להרגך השכם להרגו, ברכות נח. (77) ולא דוקא הנמסר.

- יא. עָשָׂה הַמוֹסֵר אֲשֶׁר זָמַם⁷⁸ וּמָסַר - יִרְאֶה לִי⁷⁹,
שֶׁאִסּוּר לְהַרְגוֹ⁸⁰; אֲלֵא אִם כֵּן הַחֲזִק⁸¹ לְמָסַר - הִרִי
זֶה יַעֲנֶשׁ⁸², שְׁמָא יִמָּסַר אֲחֵרִים⁸³. וּמַעֲשִׂים כָּל זֶמַן
בְּעֵרֵי הַמַּעֲרֵב⁸⁴ לַעֲנֹשׁ הַמוֹסְרִים שֶׁהִחֲזִקוּ לְמָסַר מְמוֹן
בְּנֵי אָדָם, וְלְמָסַר הַמוֹסְרִים⁸⁵ בִּיד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
לַעֲנֹשָם וּלְהַכּוֹתָם וּלְאַסְרָם כְּפִי רִשְׁעָם. וְכֵן כָּל הַמַּעֲזָר
לַעֲבוּרָם⁸⁶ וּמַעֲזָן - מֵתָר לְמָסְרוֹ בִּיד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
לְהַכּוֹתוֹ וּלְאַסְרוֹ וּלְקַנְסוֹ⁸⁷. אֲבָל מִפְּנֵי צַעַר יָחִיד⁸⁸
אִסּוּר לְאַסְרוֹ⁸⁹. וְאִסּוּר לְאַבֵּד מְמוֹנוֹ⁹⁰ שֶׁל מוֹסֵר, וְאִף
עַל פִּי שְׁמָתָר לַעֲנֹשׁוֹ; שֶׁהִרִי מְמוֹנוֹ לְיִוְרָשׁוֹ⁹¹.

(78) חשב מחשבת בליעל. (79) דעת רבינו, ואינה לא בגמרא ולא ברי"ף (במרדכי סוף פרק הגזול ומאכיל כתב בשם רבינו שמחה, שהרי"ף חולק על דעה זו). (80) שהרי הדין שמותר להרגו אינו אלא כדי להציל את חבירו, כדין רודף אחר חבירו, אבל לא משום רוצח, שאינו אלא גורם ופטור. ואפילו רוצח ממש אין הורגים אותו אלא בעדים והתראה ובבית-דין. (81) שלוש פעמים, וראה סנהדרין פא: (82) בדפוס רומי ר"מ כתוב "יהרג", וכן גם ב'שולחן ערוך' חושן-משפט סימן שפח, סעיף יא. והמקור הוא: "המינין והמסורות . . . היו מורידין ולא מעלין" (עבודה זרה כו:), כלומר מסבבים את הריגתם, כגון שנפל לבאר והסולם בבאר, מסלקים את הסולם. ולדעת רבינו מותר להרגו בידיים, כמנהג ערי המערב, וכך אם אי-אפשר להרגו בידיים, מצווים לסבב הריגתו. ראה הלכות רוצח פרק ד הלכה י. (83) ומצוה להצילים. (84) צרפת. (85) המוסרים דוקא, אבל רשעים על עבירות אחרות - אסור למסור לגוים, ראה למעלה הלכה ט. (86) דינו כמוסר. התלמוד מונה אותו יחד עם המוסר ויתר הרשעים, שאין להם חלק לעולם הבא. "המינין והמסורות . . . ושנתנו חיתיתם בארץ חיים (=שמשילים אימה יתירה על הצבור). . .". ראש השנה יז. ותוספתא סנהדרין פרק יג. (87) בממונו. (88) ראה למעלה הלכה ט. (89) ב'שולחן ערוך' חושן-משפט סימן שפח, סעיף יב הגירסא הנכונה "למסרו". (90) מחלוקת רב הונא ורב יהודה בבבא-קמא קיט. ופסק רבינו שאסור לאבדו כדעת הרי"ף שם. והראייה היא מן הבעיא, אם עשו תקנת נגזל במוסר. כלומר, אם הנמסר ישבע ויטול (שם סב:), והבעיא נשארה בתיקו, שאם מותר היה לאבדו, כל-שכן שנשבע ונטל. (91) ואין לנו רשות להזיק ליורשיו. התלמוד מוסיף, שיכול ויתקיים בו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ"ה ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש צט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרמב"ם, וגם בו מצינו דיוקים בשיטתו, וצריך להבין מדוע במצות לא-תעשה ב' כתב "שלא ליקח כופר לנפש רוצח אלא יומת" ובמצות לא-תעשה זו כתב "שלא ליקח כופר למחויב גלות" ולא הוסיף "אלא יגלה".

והביאור הוא: הרמב"ם קא משמע לן שהלאו שלא ליקח כופר לרוצח בשגגה כולל שני החיובים, קודם שיגלה ואחר שגלה, ואילו כתב "אלא יגלה" היה משמע שהלאו הוא רק קודם שיגלה אבל אחר שגלה אין איסור ליקח כופר לשוב לשבת בארץ.

ולפרש"י על התורה, הלא-תעשה הוא רק לא ליקח כופר אחר שגלה, ולכן יסד פירושו על המילים "לשוב לשבת". (אבל קודם שגלה יש מצות-עשה להגלותו).

(על פי לקו"ש ח"ג ע' 298)

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יבאר שכל הורג נפש מישראל עובר בלאו. ושמצוה לגואל הדם להרוג הרוצח. ודין מוזהרים בית דין שלא ליקח כופר מהרוצח. ואם ממיתים אותם העדים וכו'. ודין מצוה להציל הנרדף באחד מאבריו או בנפשו. ודין הדברים שממיתים האדם עד שלא יעשה אותם. ודין היכול להציל ולא הציל.

- א. כל הורג נפש בן אדם עובר בלא תעשה, 15
שנאמר: לא תרצח. ואם רצח בן דון בפני עדים 16
- מיתתו בסוף. שנאמר: נקם ינקם. מפי 17
השמועה למדו שזו מיתת סוף. בין שהרג את 18
הבריו בברזל בין ששפרף בראש - מיתתו בסוף 19

2) בין איש ובין אשה, ואפילו אומר הריני רוצח על-מנת ליהרג (מכילתא דרשב"י, הוצאת מקיצי נרדמים, יתרו כ, ג). "השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה". יבמות פד: ובכמה מקומות. 3) ואפילו תינוק בן יומו, שכלו חדשי עיבורו. 4) ואפילו גוי, עובר בלא-תעשה, אבל אין הישראל הרוצח נהרג עליו (לקמן פרק ב הלכה יא). 5) הציווי מנוסח באופן כללי, משום שהוא מכוון לכל. וראה בבא-קמא טו. ו'תוספות' שם דיבור-המתחיל השווה. 6) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה" (שמות כא, יד). 7) "כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרוצח" (במדבר לה, ל) וראה 'ספרי' מסעי קסא. 8) מתיזים את ראשו בסייף, סנהדרין נב: 9) במכה עבדו ומת. 10) תלמיד מפי רבו. 11) כי "נקמה" נזכרת בתורה בקשר ל"חבר", "חבר נוקמת נקם ברית" (ויקרא כו, כה). מכילתא משפטים ז, וסנהדרין שם. 12) "ואם בכלי ברזל הכהו וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח" (במדבר לה, טז). 13) אין אומרים דינו בשריפה. ראה 'ספרי' מסעי קס, על הפסוק "ואם בשנאה יהדפנו", וראה סנהדרין עו:

- ב. מצוה 14) ביד גואל הדם [להרג את הרוצח], 20
שנאמר: גאל הדם הוא ימית את הרצח. וכל הראוי 21
לידו 15) הוא גואל הדם. לא רצה גואל הדם, או 22

עניני העולם מגיעה למחוז חפצה בשלום ואז ניתוסף עליו גדול יותר בנשמה מכפי שהיתה קודם ירידתה לעולם.

ים הגלות הוא הים הסוער שמביא את הספינה למצב ש"חשבה להשבר" כי מצד התגברות החושך בעולם נעשה חלישות בקיום התורה ומצוותיה. והמשוי הוא העול של תורה ומצוות, ומצד החשש ש"חשבה להישבר" הקב"ה מיקל המשוי מעליה, שהרי ישנם ריבוי עניני תומ"צ שאי אפשר לקיימם בזמן הגלות כמו דיני הקרבנות, טומאה וטהרה וכו' שמצוות אלו "השליך בים" למעליותא ע"ד "כמים לים מכסים" שמצוות אלו חזרו ונתעלו לשורשן ומקורן בבחינת ההעלם שלמעלה מהגילוי.

ובזה מודגשת מעלתן של ישראל, שכל התורה לא ניתנה אלא בשביל לזכות את ישראל, ואם ריבוי התורה מסכן את ישראל "המושא שבה כמו רודף אחריהם להרגם, ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם", שהרי התורה בשביל ישראל ואם אין ישראל תורה למה (ע"ד לשון חז"ל - פדר"א פ"נ. אסת"ר פ"ח, ז).

ספה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 670

106) כדי להציל את הנוסעים. 107) ואינו חייב לשלם כדון מזיק, וכל בעלי המטען מחלקים ביניהם את ההפסד. ורבינו בהלכות גזילה ואבידה פרק יב הלכה יד מפרש כיצד מחלקים. לפי פירוש זה מסולקת השגת הראב"ד, שכנראה הבין שכוונתו לפטור לגמרי את המטיל, וראה חושן-משפט סימן שפ, סעיף ד, מאירת-עניים סעיף-קטן ט. 108) סיים רבינו במילה "והושיעם", כדי לסיים בכי טוב. ועוד, מילה זו באה לציין סדר נזיקין, שנקרא "ישועות" (שבת לא.), מגדל עז.

סליקו להו הלכות חובל ומזיק בסיעתא דשמיא

הלכות רוצח ושמירת נפש

- 1 יש בכללן שבע עשרה מצות. שבע מצות עשה, 2
ועשר מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) שלא 3
לרצח. ב) שלא לקח כפר לנפש רוצח, אלא יומת. 4
ג) להגלות הרוצח בשגגה. ד) שלא לקח כפר 5
למחייב גלות. ה) שלא יומת הרוצח פשיטת קדם 6
עמידה בדין. ו) להציל הנרדף בנפשו של רודף. 7
ז) שלא לחוס על הרודף. ח) שלא לעמוד על דם. 8
ט) להפריש ערי מקלט ולכונן להם הדרך. י) לערוף 9
את העגלה פנחל. יא) שלא יעבד באותה קרקע 10
ולא תזרע. יב) שלא לשום דמים. יג) לעשות 11
מעקה. יד) שלא יכשיל תמים בדרך. טו) לפרק עם 12
מי שנכשל בדרך. טז) לטען עמו. יז) שלא יניחנו 13
נבהל במשא וילך לו. 14

~ נקודות משיחות קודש ~

"שלא ליקח כופר לנפש רוצח אלא יומת".

מניין המצות שבריש ההלכות הגדולות, נכתב על ידי

ועשיר ממנו יהרגנו, אם יחרה אפו עליו ויתן כפרו, ונמצא חרב איש באחיו, והישוב בטל" (ספר החינוך מצוה תיב, הוצאת מוסד הרב קוק). (30) ולא תרשיעו. ראה שם תרגום אונקלוס ורש"י. (31) הדגישה התורה שפיכות דמים, ומסיימת בפסוק "ולא תטמא את הארץ", ואמרו חז"ל: "מגיד ששפיכות דמים מטמא את הארץ, ומסלקת את השכינה, ומפני שפיכות דמים חרב בית-המקדש". ספרי' שם.

ה. רוצח³² שהרג בַּדֹּדֶן - אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ הַעֲדִים¹⁶ וְלֹא הַרְאִים אוֹתוֹ³³, עַד שְׂכִיבֹא לְבֵית דִּין וְיִדְּנֶנּוּהוּ לְמִיתָה³⁴; שְׁנַאֲמַר: וְלֹא יָמוּת הַרְצָח עַד עֲמֻדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לְמִשְׁפָּט. וְהוּא הַדִּין לְכָל מַחֲבִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין³⁵ שְׁעֵבְרוּ וְעָשְׂו³⁶, שְׁאֵין מְמִיתִין אוֹתָן עַד שְׂיִגְמַר דִּינָם בְּבֵית דִּין.

(32) מכות יב. (33) ואפילו הם בית-דין ואינם רשאים לדנו אפילו על-פי עדים אחרים. והטעם הוא, שמכיון שראו אותו שהרג, שוב אין רואים לו זכות, והתורה ציוותה להפוך בזכותו "והצילו העדה". ראש השנה כו. "מניין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש, שאין ממיתים אותו עד שיעמוד בבית-דין אחר" (מכות שם, ספרי' זוטא, וילקוט שמעוני מסעי לה). וראה בית-הבחינה למכות, עמוד נו. (34) וכל עוד שלא דנו אותו למיתה, אין הוא חייב מיתה. (35) הפסוק "לא ימות הרוצח", הוא דוגמה לכל יתר מחוייבי מיתת בית-דין. "יכול יהרגו אותו משהרג ומשנאף, תלמוד-לומר ולא ימות הרוצח עד עמדו". ספרי' זוטא, וילקוט שם. (36) והתרו בהם עדים.

ו. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים³⁷? בְּשֵׁעֲבֵר וְעָשָׂה הָעוֹן שְׂחִיב עָלָיו מִיתַת בֵּית דִּין; אֲבָל הָרֹדֵף³⁸ אַחֵר חֲבֵרוֹ לְהַרְגוֹ, אֲפֹלוּ הִיָּה הָרֹדֵף קָטָן³⁹ - הִרִי כָּל יִשְׂרָאֵל⁴⁰ מִצִּיּוֹן⁴¹ לְהַצִּיל הַנֶּדְרָף מִיַּד הָרֹדֵף, וְאֲפֹלוּ בְּנִפְשׁוֹ שָׁל רֹדֵף⁴².

(37) שלא יהרגו את החוטא עד שידנו אותו בית-דין למיתה. (38) סנהדרין עג. (39) אף-על-פי שאינו בר עונשין, לענין "רודף" דינו כגדול, כי המטרה היא להציל את הנרדף, שם עב: (40) ולא דוקא בית-דין. (41) ראה הלכה ז. (42) להרוג אותו. "הצל דמו של זה בדמו של זה". אף-על-פי שעדיין לא הרג אותו, ולא עשה מעשה שחייב עליו מיתה. שם.

ז. כִּיצַד⁴³? אִם הִזְהִירָהוּ⁴⁴ וְהִרִי הוּא רֹדֵף אַחֲרָיו, אִף עַל פִּי שְׁלֹא קָבַל עָלָיו הַתְּרָאָה⁴⁵, כִּיּוֹן שְׁעֵדִין הוּא רֹדֵף⁴⁶ - הִרִי זֶה נִהְרָף⁴⁷. וְאִם יְכוּלִים לְהַצִּילוֹ בְּאֵיכָר מְאִיכְרֵי הָרֹדֵף, כְּגוֹן שְׂכִיבֹא אוֹתוֹ בְּחֵץ אוּ בְּאֶבֶן אוּ בְּסִיף וְיִקְטְעוּ אֶת יָדוֹ אוּ יִשְׁבְּרוּ אֶת רַגְלוֹ אוּ יִסְמוּ אֶת עֵינָיו - עוֹשִׂין⁴⁸. וְאִם [אֵינָן] יְכוּלִין לְכַוֵּן⁴⁹ וְלְהַצִּילוֹ אֲלֵא אִם כֵּן הִרְגוּהוּ לְרֹדֵף - הִרִי אֵלָיו הָרֹגֵין אוֹתוֹ, אִף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא הִרְגוּ⁵⁰; שְׁנַאֲמַר: וְקִצְתָּה אֶת כַּפְּהָ⁵¹, לֹא תַחֲסוּ עֵינֶיךָ

1 שְׁלֹא הִיָּה יְכוּל לְהַמִּיתוֹ, אוּ שְׁאֵין לוֹ גּוֹאֵל דָּם¹⁶ -
2 בֵּית דִּין מְמִיתִין¹⁷ אֶת הָרוֹצֵחַ בְּסִיף.

(14) "מצוה ביד גואל הדם להמיתו", ספרי' שם וסנהדרין מה: ודברי רבינו הם המשך להלכה הקודמת "ואם רצח בודן . . .", ואז מצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח. אבל בהורג בשגגה, שיצא מעיר מקלט, פסק רבינו לקמן פרק ה הלכה י כרבי עקיבא שאין מצוה אלא רשות ביד גואל הדם להמיתו, ואפילו יצא בודן. וראה מכות יב. (15) היינו קרובי האב, ואף לענין עדות פסק רבינו שרק קרובי האב פסולים להעיד מן התורה, כי רבי עקיבא לומד דין זה מן הכתוב "לא יומתו אבות על בנים". ראה הלכות עדות פרק יג, הלכה א. וראה ירושלמי סנהדרין פרק ג הלכה ט, ובמראה-הפנים שם. (16) כגון גר צדק. (17) "ומנין שאם אין לו גואל שבית-דין מעמידים לו גואל, שנאמר בפעו בו, "מכל-מקום", כלומר הפוגע הורגו, ואף-על-פי שאינו גואל הדם, אלא במקום גואל הדם, סנהדרין שם ורבינו חננאל שם. סיכום שיטת רבינו - ראה לקמן פ"ה הי"א בהערות.

ג. הָאֵב שְׁהִרְגָּ¹⁸ אֶת בְּנוֹ: אִם הִיָּה בֶן לְהִרְגָּ - הִרִי זֶה הֹרֵג אֲבִי אֲבִיו¹⁹, מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹאֵל²⁰; וְאִם אֵין לוֹ בֶן - אֵין אֶחָד²¹ מִן הָאֲחִין נֶעֱשֶׂה גּוֹאֵל הַדָּם לְהַמִּית אֶת אֲבִיו, אֲלֵא בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ²².
7 וְאֶחָד הַזָּכָר וְאֶחָד הַנְּקֵבָה²³ בְּגֹאֵלֵת הַדָּם.

(18) מכות יב. (19) אף-על-פי שראוי לו לכבד אותו, מכל-מקום דינו בזה ככל אדם. (20) ומצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח. (21) אף-על-פי שזוהי מצוה, כי הבן מצווה על כבוד אביו, והשווה הכתוב כיבוד אב ואם לכבוד המקום (קידושין ל). ומשום כך אפילו הוא שליח בית-דין ואביו נידון למכות, אסור לבן להכותו, סנהדרין פה: (22) כמו בגואל הדם שאינו יכול להמית את הרוצח, בהלכה הקודמת. (23) גם הנקבה מחוייבת להרוג את רוצח קרובה, כי חייבת בכל מצוות שבתורה שאינן תלויות בזמן.

ד. וּמִזְהֲרִין בֵּית דִּין שְׁלֹא לְקַח²⁴ כֶּפֶר²⁵ מִן הָרוֹצֵחַ²⁶, וְאֲפֹלוּ נָתַן כָּל מָמוֹן²⁷ שֶׁבְּעוֹלָם, וְאֲפֹלוּ רָצָה גּוֹאֵל הַדָּם לְפָטְרוֹ²⁸. שְׁאֵין נִפְשׁוֹ שֶׁל זֶה הַנִּהְרָג קָנָן גּוֹאֵל הַדָּם, אֲלֵא קָנָן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. שְׁנַאֲמַר: וְלֹא תִקְחוּ כֶּפֶר לְנַפְשׁ רֹצֵחַ²⁹. וְאֵין לָךְ דָּבָר שֶׁהַקִּפְדָּה תִּוָּרָה עָלָיו בְּשִׁפְכוֹת דָּמִים; שְׁנַאֲמַר: וְלֹא תַחְנִיפוּ³⁰ אֶת הָאָרֶץ וְגוֹמֵר, כִּי הַדָּם הוּא יַחְנִיף³¹ אֶת הָאָרֶץ וְגוֹמֵר.

(24) ואם לקחו, עברו בלאו. (25) פדיון נפשו. (26) שלא להרגו. (27) כלומר, יותר מפדיון נפשו. (28) שאמר לבית-דין שהוא מוחל על דמו של הרוצח. (29) חייב מיתה בידי שמים, פודה נפשו בתשלומי כופר, כגון ששורו המועד הרג אדם (שמות כא, ל). אבל מרוצח שחייב מיתה בית-דין, אסור לקחת כופר. ראה ספרי' מסעי קסא, וכתובות לו: "שורש מצוה זו ידוע, שאם הורשו אדוני הארץ ליקח כופר מיד הרוצח, נמצא שכל הגדול מחבירו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"ה ניסן – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש קא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אינו נהרג ולפיכך חייה קודמים, אף-על-פי שזה טבעו של עולם. [לשונו של רבינו כאן הוא תמוה קצת, אבל לא נמצא פירוש אחר מתקבל על הדעת]. וראה תוספות רבי עקיבא איגר שם אות טו.

- י. אַחַד הַרֹדֶף⁶⁸ אַחַר חֲבֵרוֹ לְהַרְגוֹ אוֹ רוֹדֵף אַחַר
- נֹעֲרָה מֵאֶרְסָה⁶⁹ לְאַנְסָה. שְׁנֵאֲמָר⁷⁰: כִּי פֶאֶשֶׁר יָקוּם
- אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נָפֵשׁ, כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה⁷¹; וְהָרִי
- הוּא אוֹמֵר: צִעָקָה הַנֹּעֲרָה הַמֵּאֲרָשָׁה וְאִין מוֹשִׁיעַ
- לָהּ⁷². הָא יֵשׁ לָהּ מוֹשִׁיעַ⁷³ - מוֹשִׁיעָה בְּכָל דָּבָר
- שֵׁיכּוֹל לְהוֹשִׁיעַ, וְאֶפְלוּ בְּהִרְגֵת הַרֹדֶף.

(68) סנהדרין עג. (69) שיש בה דין מיתה, אבל הרודף אחרי הפנויה, שאסורה רק בלאו שענשו מלקות (פרק א מהלכות אישות הלכה ה) אין מצילין אותה בנפשו. (70) במי שאנס נערה מאורסה. (71) "מקיש רוצח לנערה המאורסה, מה נערה המאורסה ניתן להצילה (מן העבירה והקלון) בנפשו, אף רוצח ניתן להצילו בנפשו", סנהדרין שם. וראה 'ספרי' כִּתְצֵא רמג. (72) משמע שחייבים להושיע לה. (73) לשון הגמרא, שם.

- יא. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר כָּל הָעֲרִיזוֹת⁷⁴ חוּץ מִן
- הַבְּהֵמָה⁷⁵. אֲבָל הַזְּכוּר⁷⁶ - מְצִילִין אוֹתוֹ בְּנֶפֶשׁ
- הַרֹדֶף, פֶּשֶׁאֵר כָּל הָעֲרִיזוֹת. אֲבָל הַרֹדֶף אַחַר
- הַבְּהֵמָה לְרִבְעָה, אוֹ שֶׁרֹדֵף לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשֶׁבֶת
- אוֹ לַעֲבֹד עֲבוֹדָה זָרָה, אָף עַל פִּי שֶׁהִשְׁבֵּת וְעֲבוֹדָה
- זָרָה עָקְרִי הִדֵּת⁷⁷ - אִין מְמִיתִין אוֹתוֹ⁷⁸, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה⁷⁹
- וַיִּבְיֵאוּהוּ לְבֵית דִּין וַיִּדְּנֵנּוּהוּ וַיָּמוּת.

(74) בין חייבי מיתות בית-דין ובין חייבי כריתות מצילים אותם בנפש הרודף, אף-על-פי שהכתוב מדבר בנערה המאורסה בלבד. סנהדרין שם. (75) הרודף אחר הבהמה לרבעה, ואף-על-פי שזה דומה לעריות וחייב מיתה, שלא ניתן להציל בנפשו אלא בדבר שהוא ערוה, ויש בה קלון לנרדף, שם. (76) הרודף אחר הזכר לאנסו. (77) והמחלל את השבת דינו כעובד עבודה-זרה. (78) שלא כדעת רבי אלעזר ברבי שמעון שאמר: מחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו, ושלא כדעת רבי שמעון בן יוחאי שאמר: עובד עבודה-זרה ניתן להצילו בנפשו. שם עג: (79) לאחר שהתרו בו וקיבל על עצמו התראה, כדין יתר חייבי מיתות בית-דין. ראה למעלה הלכה ה.

- יב. רֹדֵף אַחַר עֲרוּה וּתְפֹשָׁה וְשָׁכַב עִמָּה וְהִעֲרָה⁸⁰,
- אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא גָמַר בִּיאָתוֹ⁸¹ - אִין מְמִיתִין⁸² אוֹתוֹ
- עַד עֲמִדוֹ בְּדִין. רֹדֵף אַחַר עֲרוּה, וְאַחֲרֵים הֵיוּ רוֹדְפִין
- אַחֲרָיו לְהַצִּילָהּ, וְאִמְרָה לָהֶם: הַנִּיחֻהוּ בְּדִי שְׁלֹא
- יִהְיֶה גִנְיָ⁸³ - אִין שׁוֹמְעִין לָהּ⁸⁴, אֲלֹא מִבְּהִילִין אוֹתוֹ
- וּמוֹנְעִין אוֹתוֹ מִלְּבַעַל בְּאִיכָרֵיו⁸⁵; וְאִם אֵינָן יְכוּלִים
- בְּאִיכָרֵיו - אֶפְלוּ בְּנֶפֶשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁸⁶.

(80) "העראה זו נכנסת עטרה". סנהדרין שם. (81) שלא הכניס את כל האבר. (82) אין מצילים אותו מגמר ביאה בנפשו של רודף, שהרי כבר נבעלה, ודינה כנעברה בה

(43) דין הרודף. (44) שלא ירדף, שאם לא כן יהרגו אותו כמצוות התורה, שם. (45) שלא אמר יודע אני, ועל-מנת-כן אני רודף, שאהרג עליו, שם. לא כן במחוייב מיתת בית-דין, שאינו נהרג עד שיקבל עליו התראה. (46) והנרדף בסכנה. (47) "רודף אינו צריך התראה" (שם), שהרי קיים צורך דחוף להציל את הנרדף ממוות. (48) ואם הרגו, חייב מיתה בידי שמים, וראה להלן הלכה יג. (49) לאחד מאבריו. (50) ולא עשה מעשה שחייב עליו מיתה, ובזה שונה דין רודף מחייבי מיתות בית-דין, שאין ממיתים אותם אלא-אם-כן עברו ועשו (הלכות ה"ו). (51) "מלמד שאתה חייב להצילו בכפה, מנין שאם אין אתה יכול להצילו בכפה, הצילו בנפשה, תלמוד-לומר לא תחוס עיניך", 'ספרי' כִּתְצֵא רצג.

- ח. אַחַד⁵² בַּמְבוּשִׁיו⁵³ וְאֶחָד כָּל דָּבָר⁵⁴ שֵׁשׁ בּוֹ סִכְנַת
- נִפְשׁוֹת⁵⁵. אַחַד הָאִישׁ אוֹ הָאִשָּׁה⁵⁶. עֲנִין הַקְּתוּב:
- שֶׁכָּל הַחוֹשֵׁב⁵⁷ לְהַכּוֹת חֲבֵרוֹ הַכָּפָה הַמְּמִיתָה אוֹתוֹ -
- מְצִילִין אֶת הַנֹּרָדֵף בְּכַפּוֹ שֶׁל רוֹדֵף⁵⁸; וְאִם אֵינָן
- יְכוּלִין - מְצִילִין אוֹתוֹ אָף בְּנֶפֶשׁוֹ⁵⁹, שְׁנֵאֲמָר: לֹא
- תַּחֲסוּ עֵינְךָ⁶⁰.

(52) בין... ובין. (53) בביציו, מקום מסוכן. בתורה נאמר "וקצותה את כפה", באשה ששלחה ידה והחזיקה במבושיו של גבר. (54) ו"מבושיו" אינו אלא דוגמה. (55) "והחזיקה במבושיו - אין לי אלא מבושיו, מנין לרבות כל דבר שיש בו סכנה, תלמוד-לומר "והחזיקה" מכל-מקום", 'ספרי' שם רצב (כתוב "ושלחה ידה והחזיקה" במבושיו", והמלה "והחזיקה" מיותרת, שהרי מספיק היה לכתוב "ושלחה ידה במבושיו", משום כך דרשו שלריבוי באה). (56) דין אחד לאיש ולאשה כרודפים וכנרדפים, ואף-על-פי שהכתוב מדבר על אשה המתקיפה איש. "השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה", בבא-קמא טו. (57) המתכונן לעשות, ועדיין לא עשה. (58) ואסור להרגו, ראה הלכה ז. (59) של הרודף, שהורגים אותו. (60) כשאין אתה יכול להצילו על-ידי "וקצותה את כפה". ראה הלכה הקודמת.

- ט. אָף זֹו⁶¹ מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה⁶², שְׁלֹא לְחוֹס עַל נֶפֶשׁ
- הַרֹדֵף. לְפִיכָּה הוּרִי חֲכָמִים⁶³, שֶׁהַעֲבָרָה שְׁהִיא
- מְקֻשָּׁה לִילֵד⁶⁴ - מִתֵּר לְחַתָּהּ הָעֶבֶר בְּמַעֲיָהּ, בֵּין בָּסֵם
- בֵּין בֵּיד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרוּדֵף אַחֲרֶיהָ לְהִרְגָּהּ. וְאִם
- מִשְׁהוּצִיא רֵאשׁוֹ⁶⁵ - אִין נוֹגְעִין⁶⁶ בוֹ; שְׁאִין דוֹחִין
- נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ, וְזֵהוּ טָבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם⁶⁷.

(61) כשם שמצוה לחוס על נפש הנרדף ולהצילו, כך מצוה שלא לחוס על נפש הרודף, אם אי-אפשר להצילו באחד מאבריו. (62) "לא תחוס עיניך". (63) אהלות פרק ז, משנה ו. (64) ומסוכנת מחמת הקושי, שאין העובר יוצא. (65) והקושי שבשעת הלידה מסכן חיי האם. (66) לשון המשנה, שם. (67) שאשה בשעת הלידה מסוכנת, ואין הוולד נחשב לרודף. ובלשון הגמרא: "משמאי קא רדפי לה" (מן השמים רודפים אותה), סנהדרין עב: אבל לפני שהוציא העובר ראשו אינו נקרא נפש, וישראל שהרג עובר

קב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ו ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 שְׁאִין מַעֲשֶׂה¹⁰² בָּהֶן - חֲמוּרִים הֵם; שְׁפָל הַמָּאֲבָד¹⁰³
23 נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל - כָּאֵלּוּ אֲבָד כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ,
24 וְכָל הַמְּקֻזִּים נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל - כָּאֵלּוּ קִיָּם כָּל
25 הָעוֹלָם כְּלוּ.

(102) "ומנין לרודף אחר חבריו להורגו, ואחר הזכור ואחר נערה המאורסה, שחייב אתה להצילו בנפשו, תלמוד-לומר ולא תעמוד על דם רעך", ספרא שם. (103) ראה הלכות מתנות עניים פרק ח, הלכה י.

יום שני כ"ו ניסן ה'תש"פ

פרק שְׁנִי

(1) יבאר השוכר הורג להרוג חברו או כפתו והניחו לפני הארי. ודין ההורג הטריפה או אדם טריפה שהרג את הנפש. ודין ההורג עבד כנעני או גר תושב או עבדו או עבד אחר כו'.

26 א. כָּל הַהוֹרֵג² חֲבֵירוֹ בִּידוֹ³, כְּגוֹן שֶׁהִכָּהוּ בְּסִיף או
27 בְּאֶבֶן הַמִּיתָה⁴, או שֶׁחֲנָקוֹ⁵ עַד שְׁמַת, או שֶׁרָפוּ
28 בָּאֵשׁ - הוֹאִיל וְהִרְגוּ מִכָּל מְקוֹם הוּא בְּעֶצְמוֹ⁶, הֲרִי
29 זֶה נִהְיָה בְּבֵית דִּין⁷.

(2) בין איש ובין אשה. כתוב: "רוצח הוא מות יומת הרוצח" (במדבר לה, טו), וזה כולל כל רוצח, בין שהוא איש ובין שהוא אשה. ראה מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי משפטים עמוד 169 ומכילתא דרבי ישמעאל משפטים פרשה ד. (3) פרט לגורם להריגת חבריו, ראה הלכה ב. (4) שיש בה כדי להמית, פרט להיכה בצרור קטן, שאין בו כדי להמיתו ומת, שהרי לא הייתה לו כוונה להרוג. כתוב בתורה: "ואם באבן יד אשר ימות בה היכהו וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח" (שם, ז), ואמרו חכמינו: "מגיד הכתוב שאינו חייב עד שיכנו בדבר שהוא כדי להמיתו". ספרי מסעי, קס, וראה הלכות חובל ומוזיק פרק א הלכה יח. (5) כתוב "או באיבה היכהו בידו וימות, מות יומת המכה, רוצח הוא" (שם, כא), פסוק זה מיותר, שהרי קודם לכן כבר כתוב "ואם בכלי ברזל", "ואם באבן יד", "או בכלי עץ" - מכאן למדו, שכל ההורג בידו חייב מיתה, כגון "דחפו, דחקו, חנקו", ספרי שם. וראה סנהדרין עו: (6) ככתוב: "היכהו בידו וימות". (7) כי ככולם כתוב "מות יומת" (במדבר שם), ומיתתו בסיף, ראה למעלה פרק א הלכה א.

30 ב. אֲבָל הַשּׁוֹכֵר⁸ הוֹרֵג לְהִרְגָּ אֶת חֲבֵירוֹ או שֶׁשָּׁלַח
31 עֲבָדָיו⁹ וְהִרְגוּהוּ, או שֶׁכָּפְתוֹ וְהִנִּיחוֹ¹⁰ לִפְנֵי הָאָרִי¹¹
32 וּבִיזָא¹² וְהִרְגָתוֹ חֵיהָ¹³, וְכֵן הַהוֹרֵג אֶת עֶצְמוֹ
33 - כָּל אֶחָד מֵאלוֹ שׁוֹפֵף דָּמִים הוּא, וְעוֹן הִרְיָגָה
34 בִּידוֹ¹⁴, וְחֵיב מִיתָה לְשָׁמַיִם; וְאִין בָּהֶן מִיתַת בֵּית
35 דִּין¹⁵.

(8) ומשלם כסף להורג. (9) שמוכרחים לשמוע בקול אדונייהם, קידושין מג. (10) ובשעה שכפתו אין הארי הממית נוגע בו, אלא לאחר זמן. (11) וכגון שהיה הארי בן תרבות אצל הכופת ולא אצל האחר, סנהדרין עז.

עבירה, שאין מצילים אותה בנפשו, שם עג. עג: (83) קודם שתשיגו אותו, מכיון שאתם רוצים להרוג אותו בגללי, שם. (84) שהרי אנוסה היא, ומתוך פחד אמרה כך. (85) על-ידי הכאת איבריו. (86) למעלה הלכה ז.

1 יג. כָּל הַיְכוֹל לְהַצִּיל בְּאֵיבָר מֵאֵיבָרָיו וְלֹא טָרַח
2 בְּכָף, אֲלֵא הַצִּיל בְּנַפְשׁוֹ⁸⁷ שֶׁל רוֹדֵף וְהִרְגוּ - הֲרִי זֶה
3 שׁוֹפֵף דָּמִים וְחֵיב מִיתָה⁸⁸; אֲבָל אִין בֵּית דִּין מְמִיתִין
4 אוֹתוֹ⁸⁹.

(87) מפני שזה קל לו יותר. (88) "נהרג עליו", סנהדרין עד. (89) מאחר שנתכוון להציל, אין כאן קבלת התראה, ומה שאמרו "נהרג עליו" הכוונה למיתה בידי שמים. (כסף-משנה).

5 יד. כָּל הַיְכוֹל לְהַצִּיל⁹⁰ וְלֹא הַצִּיל - עוֹבֵר עַל 'לֹא
6 תַעֲמִיד⁹¹ עַל דָּם רַעַף'. וְכֵן הִרְוָא אֶת חֲבֵירוֹ טוֹבֵעַ
7 בְּנֶם⁹², או לְסָטִים בָּאִים עָלָיו, או חֵיהָ רָעָה בָּאָה
8 עָלָיו, וְיִכּוֹל לְהַצִּילוֹ הוּא בְּעֶצְמוֹ או שֶׁיִּשְׁכַּר
9 אֲחֵרִים⁹³ לְהַצִּילוֹ, וְלֹא הַצִּיל; או שֶׁשָּׁמַע עוֹבְדֵי
10 פוֹקְבִים או מוֹסְרִים מִחֻשָּׁבִים עָלָיו רָעָה⁹⁴ או טוֹמֵנִין
11 לוֹ פַח, וְלֹא גָלָה אֵזֶן חֲבֵירוֹ וְהוֹדִיעָם⁹⁵; או שֶׁיָּדַע
12 בְּעוֹבֵד פוֹקְבִים או בָּאוֹסִם שֶׁהוּא בָּא עַל חֲבֵירוֹ, וְיִכּוֹל
13 לְפִיסוֹ בְּגִלָּל חֲבֵירוֹ לְהַסִּיר מֵה שֶׁבִּלְבוֹ, וְלֹא פִיסוֹ;
14 וְכָל פִּיּוּצָא בְּדָבָרִים אֲלוֹ⁹⁶ - הָעוֹשֶׂה אוֹתָם עוֹבֵר עַל
15 'לֹא תַעֲמִיד עַל דָּם רַעַף'⁹⁷.

(90) חבריו מסכנה, ולא דוקא מיד רודף. (91) ופשוטו של מקרא, שאם רואה חבריו בסכנה, לא יעמוד בחיבוק ידיים, אלא ישתדל בכל הדרכים להצילו. (92) והרואה יודע לשחות ויכול להצילו. ספרא קדושים פרק ד, ח וסנהדרין עג. (93) אף-על-פי שיש בזה טרחה, שם. (94) ומובן מאליו, שהניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא, שאין אדם חייב להציל חבריו בממון של עצמו, כשיש ממון לניצול, רא"ש, סנהדרין פרק ח. (95) טובע בים הוא דוגמה לאדם שכבר נתון בתוך הסכנה; לסטים באים עליו - דוגמה לסכנה המתקרבת לאדם; מוסרים מחשבים עליו רעה - הסכנה עדיין במחשבה בלבד, ובכולם דין אחד, שחייבים להציל. (96) אף-על-פי שבאותו כתוב אסרה תורה ללכת רכיל ולגלות סוד, בכל זאת כאן כשסכנה אורבת לחבריו - הוא חייב לגלות ולהודיע לו. (97) כגון היודע עדות לחבריו ואינו מעידו, ספרא שם.

16 טו. הִרְוָא רוֹדֵף⁹⁸ אַחֵר חֲבֵירוֹ לְהִרְגוֹ או אַחֵר
17 עֲרוּהָ⁹⁹ לְבַעֲלָהּ, וְיִכּוֹל לְהַצִּיל וְלֹא הַצִּיל - הֲרִי זֶה
18 בְּטֵל מִצּוֹת עֲשֵׂה, שֶׁהִיא 'וְקִצְתָּה אֶת כַּפֶּה', וְעֵבֶר עַל
19 שְׁנֵי לְאוּיִן: עַל 'לֹא תַחֲסוּ עֵינֶיךָ'¹⁰⁰ וְעַל 'לֹא תַעֲמִיד
20 עַל דָּם רַעַף'¹⁰¹.

(98) כי הכתוב מחייב את האדם להשתמש בכל האמצעים, כדי להציל את חבריו. (99) למעלה הלכה ז. (100) למעלה הלכה יא. (101) למעלה הלכה ח.

21 טז. אֵף עַל פִּי שְׁאִין לוֹקִין עַל לְאוּיִן אֵלּוּ מִפְּנֵי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ו ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יְהִיָּה הַדִּבֶּר לָהֶם לְפִקּוּקָה וּלְמַכְשׁוּלָא³⁰, וַיֹּאמֶר: הֲרִינִי²⁰
מִסַּבֵּב לַהֲרֹג אוֹיְבִי³¹ כִּדְרָךְ שְׁעֵשָׂה פְּלוּנִי וְאַפְטָר.²¹

27) ולגדור בעדו, מפני שלא היו פרוצים, ולא ראו בית דין צורך להרגם. (28) לכלוא אותו בבית הסוהר. (29) וברעב, על פי הכתוב בדברים כח, נג. אבל לא עד כדי מיתת רעב. (30) על פי הכתוב "ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול לב אדוני ולשפך דם חינו" (שמואל-א כה, לא). (31) כשם שרצה דוד לעשות בנבל, שם.

ו. אֶחָד³² הַהוֹרֵג אֶת הַגְּדוּלָּה³³ או אֶת הַקֶּטֶן בֶּן יוֹמוֹ,²²
בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה³⁴, הָרִי זֶה נִהְרָג עָלָיו - אִם הָרֵג²³
בְּזִדּוֹן, או גּוֹלָה³⁵ - אִם הָרֵג בְּשִׁגְגָה. וְהוּא³⁶, שֶׁפָּלוּ לוֹ²⁴
חֲדָשִׁיו³⁷; אֲבָל אִם נוֹלֵד לְפָחוּת מִתְּשַׁעַה חֲדָשִׁים -²⁵
הָרִי הוּא כְּנַפְלָה³⁸ עַד שְׁלֹשָׁה שָׁלִשִׁים יוֹם³⁹, וְהַהוֹרֵגוֹ²⁶
בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵינוֹ נִהְרָג עָלָיו⁴⁰.²⁷

(32) בין ... בין. (33) בן יג שנה ויום אחד. (34) כתוב (ויקרא כד, יז): "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" זה כולל "בין איש בין אשה בין קטן", ספרא אמור פרק כ, א. וראה סנהדרין פד: ונדה מד: (35) שכתוב: "ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה" (במדבר לה, יא). וראה ספרי מסעי, קנט. (36) הדין הזה שההורג את הקטן בן יומו נהרג. (37) שמלאו לו תשעה חדשי עיבור, שאז הוא בן קיימא, נדה שם. (38) שאינו בן קיימא, כגון ראשו אטום ואפילו כלו לו חדשיו (סנהדרין פד:). (39) ואז יצא מכלל נפל "כל ששהה שלושים יום באדם (בבהמה - שמונה ימים), אינו נפל" (נדה מד:). (40) "שיכול אפילו היכה את הנפלים ובן שמונה (שנולד לאחר שמונה חדשי עיבור) יהא חייב, תלמוד לומר איש (מכה איש ומת מות יומת), מה איש מיוחד שהוא בן קיימא, יצאו נפלים ובן שמונה שאינם בני קיימא (מכילתא דרשב"י משפטים עמוד 169 הוצאת מוקיצי נרדמים. וראה סנהדרין שם).

ז. אֶחָד הַהוֹרֵג אֶת הַבְּרִיא או אֶת הַחֹלָה הַנוֹטָה²⁸
לְמוֹת⁴¹. וְאֶפְלוּ הָרֵג אֶת הַגּוֹסֵס⁴² - נִהְרָג עָלָיו⁴³. וְאִם²⁹
הָיָה גּוֹסֵס בְּיָדֵי אָדָם, כְּגוֹן שֶׁהַפּוֹהֵי עַד שֶׁנּוֹטָה לְמוֹת³⁰
וְהָרִי הוּא גּוֹסֵס⁴⁴, הַהוֹרֵגוֹ - אֵין בֵּית דִּין מְמִיתִין³¹
אוֹתוֹ⁴⁵.³²

(41) אבל חולה שאינו נוטה למות אין צורך להשמיענו שדינו כבריא ממש. (42) "רוב גוססים למיתה" (קידושין עא:). (43) אף על פי שהיה מת, אפילו לא הרג אותו, "הכול מודים בהורג את הגוסס שהוא חייב", סנהדרין עח. (44) כתוצאה מן המכות. (45) שכתוב בתורה "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" (ויקרא כד, יז), ולדעת החכמים באה התורה להדגיש, שאין המכה חייב מיתה, אלא אם כן היכה את כל הגופש, פרט להורג זה שאחרים סייעו בהריגתו, שם (והמכים אף הם פטורים ממיתה, אף על פי שהביאוהו לידי גסיסה, שהרי בכל זאת לא מת מן המכות). רבינו דייק "אין בית דין ממיתים אותו", אבל מלך רשאי להורגו מדין מלכות, כשם שדוד הרג את בן הגר העמלקי, שהרג את שאול, אף על פי שהיה גוסס בידי אדם (שמואל-ב א).

(12) חיה טורפת אחרת. (13) וכן אם כפתו ומת ברעב, שבשעה שכפתו לא היה דבר ההורג אותו, והרעב מאליו הוא בא אחר כן, שם. (14) העוון נקרא על שמו, שהרי נתן הנביא אמר לדוד: "את אוריה החיתי הכית בחרב", ותלה בו את החטא של הריגת אוריה, אף על פי שלא נהרג בידי דוד, אלא לפי הוראתו (שמואל ב יב, ט). (15) אף על פי ששלחו של אדם כמותו, ויד השליח כיד השולח, אבל בעבירה אין שלוחו של אדם כמותו, ומשום כך אין בית דין הורגים את השולח, וכמו כן אין דינו של הגורם להריגת חבירו כהורג ביד, אף על פי שבנזקין דין הגורם כמזיק ממש. ראה הלכות חובל ומזיק פרק ז הלכה ז.

ג. וּמִנֵּין שֶׁפֶן הוּא הַדִּין? שְׁנָאֵמַר: שֶׁפֶן דָּם הָאָדָם בְּאָדָם¹⁶ דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ - זֶה הַהוֹרֵג בְּעַצְמוֹ שְׁלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ. אֶת דָּמָם לְנַפְשָׁתִיכֶם אָדָרֵשׁ - זֶה הוֹרֵג עַצְמוֹ¹⁷. מִיָּד כָּל חַיָּה אָדָרֵשָׁנוּ - זֶה הַמוֹסֵר חֲבֵירוֹ¹⁸ לְפָנֵי חַיָּה לְטָרְפוֹ. מִיָּד הָאָדָם מִיָּד אִישׁ אָחִיו אָדָרֵשׁ אֶת נַפְשׁ הָאָדָם - זֶה הַשּׁוֹכֵר אַחֵרִים¹⁹ לַהֲרֹג אֶת חֲבֵרוֹ. וּבִפְרוֹשׁ נֶאֱמַר בְּשִׁלְשֹׁן לְשׁוֹן דְּרִישָׁה²⁰, הָרִי דִּינָם מְסוּר לְשָׁמַיִם.⁸

(16) בפני אדם, כלומר בפני עדים. (17) כך פירש רבי אלעזר את הפסוק: "את דמכם לנפשותיכם אדרוש" - מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם, היינו השופך דם עצמו, בבא קמא צא: (18) לשון בראשית רבה פרשה לד, יט. (19) ופירוש הכתוב הוא: אדרוש את נפש האדם - ששכר איש להרוג את אחיו, שם. (20) "אדרוש", היינו שה' יענוש אותו, ולא כתוב "דמו יישפך" כמו בתחילת הפסוק.

ד. וְכָל אֱלוֹ הַרְצָחָנִים²¹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן²² שְׁאִינָן מְחַבִּיבִין מִיַּת בֵּית דִּין, אִם רָצָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לַהֲרֹג בְּדִין הַמְּלָכוּת²³ וּתְקַנֵּת הָעוֹלָם - הַרְשׁוֹת בְּיָדוֹ. וְכֵן אִם רָאוּ בֵּית דִּין לַהֲרֹג בְּהוֹרָאת שְׁעָה²⁴, אִם הָיְתָה הַשְּׁעָה צָרִיכָה לְכָךְ²⁵ - יֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת²⁶ כְּפִי מַה שִּׁיֵּרָאוּ.¹⁴

(21) שדרכם לרצוח אנשים על ידי שכירים או על ידי חיה רעה, וראה בבא מציעא לג. "רבצין" וברש"י שם. (22) כגון ההורגים בלא התראה או בעד אחד. (23) ולא בדין התורה המחייב בית דין. (24) ולא לקבוע הלכה לדורות. (25) לעשות סייג לתורה, כגון שהיו פרוצים בעבירות, אף על פי שאיש זה לא היה פרוץ. ובתלמוד מסופר: "ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך" (סנהדרין מו.). (26) "בית דין מכים ועונשים שלא מן התורה, שם. וראה הלכות סנהדרין פרק כד, הלכה ד.

ה. הָרִי שְׁלֹא הָרֵגָם הַמֶּלֶךְ וְלֹא הָיְתָה הַשְּׁעָה צָרִיכָה לְכָךְ לְחַזֵּק הַדִּבְרָה²⁷ - הָרִי בֵּית דִּין חֲבִיבִין מִפְּלִ מְקוֹם לְהַפְּוֹתָם מִפְּהָ רִבָּה הַקְּרוֹבָה לְמִיתָה, לְאֶסְרָם בְּמַצוֹר²⁸ וּבְמַצוֹק²⁹ שָׁנִים רַבּוֹת, וּלְצַעֲרָן בְּכָל מִיּוֹ צַעַר, כְּדִי לְהַפְּחִיד וּלְאֵיִם עַל שְׁאֵר הַרְשָׁעִים, שְׁלֹא

19 **נְהָרָג עָלָיו; שֶׁהָעֶבֶד קָבַל עָלָיו מַצּוֹת⁶⁵ וְנוֹסֵף עַל**
20 **נִחְלָת ה'⁶⁶.**

61) גוי היושב בארץ, וקיבל עליו שבע מצוות, שנצטווה עליהן בן נח, ולא מל ולא טבל לשם גירות גמורה. 62) ודינו מסור לשמים, מכילתא משפטים פרשה ד. 63) "על רעהו פרט לאחרים (גויים), רעהו פרט לגר תושב". מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי משפטים עמוד 171 (ובמכילתא דרבי ישמעאל לפסוק זה לא נזכר גר תושב. וראה כסף משנה כאן). 64) שאין לו מצוות כישראל. 65) כל המצוות שהאשה חייבת בהן, אף עבד כנעני חייב בהן, ומשום כך "אחיו הוא במצוות", וההורג אותו נהרג עליו. ראה סנהדרין פו. 66) ודינו כישראל.

21 **יב. מַה בֵּין עֶבְדּוֹ לְעֶבֶד אֲחֵרִים? שֶׁעֶבְדּוֹ יֵשׁ לוֹ**
22 **רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ⁶⁷. לְפִיכָךְ, אִם הִכְהוּ הַבָּאָה שְׂיֵשׁ בָּהּ**
23 **כְּדִי לְהַמִּית⁶⁸, וְנָטָה לָמוֹת, וְעָמַד עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע**
24 **שָׁעוֹת⁶⁹ וְאַחֵר כָּךְ מָת - אֵינוֹ נְהָרָג עָלָיו, אָף עַל פִּי**
25 **שְׁמַת מִחֲמַת הַמָּכָה; שְׁנֵאמַר: לֹא יָקָם פִּי כִסְפוֹ**
26 **הוּא⁷⁰. וּמַה יוֹם אוֹ יוֹמִים⁷¹? יוֹם שֶׁהוּא כְּיוֹמִים,**
27 **שֶׁהוּא מַעַת לַעַת⁷².**

67) כדי לייסרו "כי כספו הוא". 68) שאם אין בה כדי להמית, אפילו על ישראל פטור, ראה למעלה הלכה א. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ז): "ומה אם ישראל שהחמיר בו, אינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמית, כנעני שהקל בו, דין הוא שלא יחייב עד שיהא בו כדי להמית". 69) שהוא מעת לעת. 70) ויש לו רשות להכותו. 71) בתורה כתוב: "אך אם יום או יומיים יעמוד לא יוקם". "יומיים" משמע שיחיה דווקא שני ימים ו"יום" משמע שמספיק שיחיה יום אחד בלבד. 72) למילה "יום" יש שני מובנים: א. "יום" בניגוד ללילה, והוא שתיים-עשרה שעות; ב. "יום" במובן יממה = עשרים וארבע שעות. אילו כתבה התורה "יום" אפשר היה לחשוב בטעות, שהכוונה ליום במובן א. ואילו כתבה "יומיים" אפשר היה לחשוב, שהכוונה לשתי יממות. משום כך כתבה התורה "יום או יומיים" כלומר יום כמו (או - כמו) יומיים, היינו עשרים וארבע שעות. ובמכילתא דרבי שמעון בן יוחאי נאמר: "יום שיש בו שני ימים, הווי אומר מעת לעת", אם היכה אותו בחצי היום, נגמרות עשרים וארבע שעות בחצי היום השני, ויש בו שני ימים. ואם היכה אותו בערב, נגמרות עשרים וארבע שעות למחרת בערב, וזהו יום שהוא כיומיים. ויונתן בן עוזיאל תרגם: "אין יומא חד מעידן לעידן (אם יום אחד מעת לעת) או תרין יומין קטעין יתקיים (או שני ימים קטועים, שני חצאי יום. וביחד יום שלם מעת לעת)".

28 **יג. אֲבָל הַמָּכָה עֶבֶד שְׁאִינוֹ שָׁלוֹ, אֶפְלוּ מֵת לְאַחֵר**
29 **כְּמָה יָמִים מִחֲמַת הַמָּכָה, הוּאִיל וְהִכְהוּ כְּדִי**
30 **לְהַמִּית⁷³ - הָרִי זֶה נְהָרָג עָלָיו, כְּשֶׁאֵר בְּנֵי חוֹרִין⁷⁴.**

73) מכה שיש בה כדי להמית. 74) "אף עבדו ושפחתו בכלל שנאמר מכה איש ומת, והרי הכתוב מוציא מכללו להקל עליו, שיהא נידון ביום או יומיים" (מכילתא שם).

1 **ח. הַהוֹרָג אֶת הַטָּרְפָּה⁴⁶, אָף עַל פִּי שְׂאוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ**
2 **וּמַהֲלֵךְ בְּשׁוּק - הָרִי זֶה פְּטוּר⁴⁷ מִדִּינֵי אָדָם⁴⁸. וְכָל**
3 **אָדָם⁴⁹ בְּחֻזְקַת שְׁלֹם⁵⁰, וְהוֹרָגוּ נְהָרָג⁵¹, עַד שֶׁיִּדְעַע**
4 **בְּוֹדָאֵי שְׂפָה טְרָפָה, וְיִאמְרוּ הַרְפָּאִים שֶׁמָּכָה זֶה אֵין**
5 **לָהּ תַּעֲלָה⁵² בְּאָדָם, וּבָהּ יָמוּת אִם לֹא יִמִּיתֶנּוּ דְּכָר**
6 **אַחֵר.**

46) כגון ניקבה הריאה או קרום המוח, שאינו יכול לחיות שנים עשר חודש, סנהדרין עח. 47) "הכל מודים בהורג את הטרפה שהוא פטור" (שם). והטעם הוא, מכיוון שנחתכו מקורות החיות, הריהו נחשב "לגברא קטילא". 48) אבל חייב מיתה לשמים, שהרי שופך דמים הוא, ראה למעלה הלכה ב. 49) אפילו לא ידוע שהוא שלם. 50) כל אדם בחזקת שלם, שהולכים אחר הרוב (חולין יא:), ומשום כך אין שואלים את העדים: "ראיתם טריפה הרג, שלם הרג", שאין הלכה כרבי טרפון ורבי עקיבא במכות ז. וראה רבינו חננאל שם. 51) כאילו הרג וודאי שלם. 52) רפואה.

7 **ט. אָדָם טְרָפָה שֶׁהָרָג אֶת הַנֶּפֶשׁ - נְהָרָג; שְׁנֵאמַר:**
8 **וּבְעֶרְתָּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ⁵³. וְהוּא, שִׁיְהָרָג בִּפְנֵי בֵּית דִּין⁵⁴;**
9 **אֲבָל בִּפְנֵי עֲדִים - פְּטוּר. שְׁמָא יִזְמוּ⁵⁵, וְאִם הוֹזְמוּ**
10 **- אֵינֶן נְהָרְגִין, שֶׁהָרִי לֹא זָמְמוּ אֶלָּא לְהָרָג טְרָפָה⁵⁶;**
11 **וְכָל עֲדוֹת שְׁאֵינָה רְאוּיָה לְהִזְמָה⁵⁷ - אֵינָה עֲדוֹת⁵⁸**
12 **כְּדִינֵי נִפְשׁוֹת⁵⁹.**

53) ולא דנים אותו לפי דין הרוצח במיתת בית דין, שהרי אי אפשר, כי בית דין שראו איש רוצח חבריו, אינם רשאים לדון אותו. אבל אם לא יהרגו אותו, ילך ויהרוג, ומשום כך צורך השעה הוא להרגו, ובפרט שהוא גברא קטילא, ואפילו לא הרג, ההורגו פטור. ראה בית הבחירה לסנהדרין עמוד 289. 54) שאינם זקוקים לעדים ולמשא ומתן משפטי. 55) יבואו עדים אחרים ויעידו עליהם שעדי שקר הם, כי "עימנו הייתם באותה שעה במקום אחר". 56) וההורג טריפה פטור ממיתת בית דין. 57) לקיים בה דין הזמה, שאמרה תורה "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחר" (דברים יט, יט). 58) שאינם מפחדים לשקר (סנהדרין שם). 59) כי בדיני ממונות בטלו את הדרישות והחקירות הקשורות בזמן ובמקום, ראה שם לב.

13 **י. אֶחָד הַהוֹרָג אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ הַהוֹרָג עֶבֶד כְּנַעֲנִי⁶⁰**
14 **- הָרִי זֶה נְהָרָג עָלָיו. וְאִם הָרָג בְּשָׁגָה - גּוֹלָה.**

60) כתוב: "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקום יינקם" (שמות כא, כ). כתוב זה מדבר בעבד כנעני, שהרי נאמר שם "כי כספו הוא", ואין עבד עברי "כסף", "כסף" - יצא עבד עברי שאין כסף, ספרא אמור פרשה ה, ב. וראה מכילתא משפטים פרשה ז.

15 **יא. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרָג גֵּר תוֹשֵׁב⁶¹ - אֵינוֹ נְהָרָג עָלָיו**
16 **בְּבֵית דִּין⁶², שְׁנֵאמַר: וְכִי יִזִּיד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ⁶³. וְאֵין**
17 **צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאִינוֹ נְהָרָג עַל הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים⁶⁴. וְאֶחָד**
18 **הַהוֹרָג אֶת עֶבֶד אֲחֵרִים אוֹ הַהוֹרָג עֶבְדּוֹ - הָרִי זֶה**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ו ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מכאן שדין "יום או יומיים" הוא בהורג עבדו בלבד, ולא בהורג עבד שאינו שלו.

אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ הַפָּהוּ - עַד שֶׁיְהִי בּוֹ פְּדֵי לְהַמִּית. 20
וְאִינוּ דוֹמָה מִכָּהוּ עַל לְבָבוֹ לְמָכָהוּ עַל יָרֵכּוֹ. 21

(2) משערים. (3) אם גדלו וכבדו מספיקים. (4) ופטור ממיתה, אף-על-פי שהכהו בזדון, שהרי לא התכוון להמיתו, אלא להכותו בלבד. (5) אותה מכה באבן או בעץ שיש בה כדי להמיתו על לבו, אין בה כדי להמיתו על מתניו. הדוגמה לקוחה ממשנה סנהדרין עח:

ב. הוֹאִיל⁶ וְנֶאֱמַר 'אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ'⁷, מִפְּאֵן⁸ שְׁאוּמְדִין מְקוֹם הַמִּכָּה. וְכִשֶּׁם שְׁאוּמְדִין הַחֲפֵץ שֶׁהִכָּה בּוֹ וּמְקוֹם הַמִּכָּה, כֵּן אוּמְדִין כַּח הַהֲפָאָה; שְׁנֵאֱמַר: בְּאֶבֶן יָד, מִפְּאֵן שֶׁמְשַׁעְרִין אֶת הַיָּד. 22
אִינוּ דוֹמָה¹⁰ 23
זוֹרֵק אֶבֶן בְּחֻבְרוֹ בְּרוּחוֹק שֶׁתִּי אֲמוּת לְזוֹרֵק בּוֹ בְּרוּחוֹק 24
עֶשֶׂר, שֶׁבְּרוּחוֹק עֶשֶׂר יִהְיֶה כַּחַי יָתֵר. וְאִינוּ דוֹמָה 25
זוֹרֵק בְּרוּחוֹק עֶשֶׂר לְזוֹרֵק בְּרוּחוֹק מָאָה, שֶׁבְּרוּחוֹק 26
הַמְקוֹם בְּיוֹתֵר יִתְמַעַט כַּח הַהֲפָאָה. 27
28
29

(6) מבחינת הענין, אין כאן התחלת הלכה. ועד "מקום המכה" שייך להלכה א, והלכה ב מתחילה: "וכשם שאומרים", ובדפוסיו רומי ר"מ, קושטא רסט ובכתב-יד מוסד הרב קוק: "כשם שאומדים". (7) וזה תלוי לא בדבר שמכים בו בלבד, אלא אף באבר שמכים עליו. (8) את שני הדינים למד רבינו מאותו פסוק. הדין הראשון, שאומדים את החפץ אם יש בו כדי להמית, מפורש בכתוב "באבן יד אשר ימות בה", היינו שיש באבן כדי להמית. ומכיון שאותה אבן שיש בה כדי להמית על לבו, אין בה כדי להמית על ירכו, ממילא יוצא מאותו פסוק, שחייבים לאמוד גם מקום המכה. וראה להלן סוף הלכה ג. וראה מכילתא משפטים פרשה ז, וב'ספרי' מסעי קס, ששם למדו שני הדינים משני פסוקים. (9) כוחה של היד. יש יד חלשה ויש יד חזקה. מכתה של הראשונה אינה פוגעת קשה ואין בה כדי להמית. (10) כאן התחלת בבא חדשה, ופירושה: החפץ הנזרק בכוח רב עוצמת תנופתו מתגברת והולכת זמן מסויים, ולאחר מכן העוצמה פוחתת והולכת. יוצא מזה, שהפגיעה במקום קרוב ביותר אינה קשה כל-כך כמו בריחוק מסוים עד שהחפץ הנזרק מגיע לשיא עוצמת תנופתו. ושיער רבינו, שאדם בינוני הזורק אבן שיש בה כדי להמית, נקודת השיא נמצאת בריחוק עשר אמות בערך, ומכאן ואילך העוצמה פוחתת והולכת.

ג. וְכֵן מְשַׁעְרִין הַמִּכָּה עֲצָמָה¹¹. וּמְשַׁעְרִין כַּח הַהוֹרֵג 30
וְכַח הַנִּהְרֵג, אִם הוּא גְּדוֹל אוֹ קָטָן¹², אוֹ חֶזֶק אוֹ 31
חֶלֶשׁ, אוֹ בָּרִיא אוֹ חוּלָה, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. 32
שְׁנֵאֱמַר: 'אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ' - מִיתָתוֹ שֶׁל זֶה מְשַׁעְרִין כָּל 33
סְבוּתָהּ¹³. 34

(11) כי אינה דומה מכה למכה. לפעמים אדם חזק אינו מכה בכוח רב ואין במכתו זו כדי להרוג, ואפשר שחלש ממנו יאמץ את כל כוח שריריו ומכתו תהיה יותר קשה ממכתו של החזק. (12) כי מכה שיש בה כדי להמית קטן, אין בה כדי להמית גדול, משנה סנהדרין עט: (13) זהו סיכום של שלוש ההלכות כולן.

י. יִרְאֶה לִי⁷⁵, שֶׁהַמִּכָּה אֶת עַבְדּוֹ בְּסִכִּין וְסִיף אוֹ בְּאֶבֶן וְאֶגְרוֹף וּכְיוּצָא בָּהֶן⁷⁶, וְאֶמְדוּהוּ לְמִיתָה⁷⁷, וְמָת - אִינוּ בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמִים; אֲלָא אֶפְלוּ מָת לְאַחַר שָׁנָה - נִהְרֵג עָלָיו. לְכָף נֶאֱמַר 'בְּשִׁבְט' ⁷⁸, שֶׁלֹּא נִתְּנָה תוֹרָה רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ אֲלָא בְּשִׁבְט ⁷⁹ וּמִקָּל וּרְצוּעָה⁸⁰ וּכְיוּצָא בָּהֶן, וְלֹא בְּהַפָּאָת רְצִיחָה⁸¹.

(75) דעת רבינו ללא מקור בתלמוד וגאונים. (76) בדבר שאין דרך האדון לייסר בו את עבדו. (77) שהיה בהם כדי להמית. (78) "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט" (שמות כא, כ). (79) שהוא שבט מוסר לייסר את העבד או את הבן, ככתוב: "אל תמנע מנער מוסר, כי תכנו בשבט ולא ימות, אתה בשבט תכנו" (משלי כג, יג-יד). (80) שבהם משתמש הדיין לייסר בני אדם, ראה סנהדרין ז: (81) כגון סכין וסיף.

טו. הַמוֹכֵר עַבְדּוֹ וּפְסִק⁸² עִמּוֹ שֶׁיִּשְׁמְשׁוּ⁸³ שְׁלֹשִׁים יוֹם⁸⁴, וְהִכָּהוּ אֶחָד מֵהֶן בְּתוֹף הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם וְהִמִּיתוּ - הִרִי זֶה נִהְרֵג עָלָיו, וְאִינוּ בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמִים⁸⁵. 7
הָרִאשׁוֹן - לְפִי שְׁאִינוּ כִּסְפוֹ הַמִּיחָד לֹא⁸⁶, וְהַשֵּׁנִי - לְפִי שְׁאִינוּ עֲדִין תַּחֲתָיו. 8
9
10
11

(82) והתנה. (83) את המוכר. (84) גופו קנוי לקונה, ולמוכר זכות שימוש בו לשלושים יום. (85) אלא כדין הורג בן חורין. (86) כי הגוף קנוי לקונה, ולמוכר קניין פירות בלבד, כלומר, הזכות להשתמש בו שלושים יום, והתורה מתנה את דין "יום או יומיים" ב"כי כספו הוא". ופסק כרבי אליעזר, בבא קמא צ. וראה מכילתא משפטים פרשה ז ומכילתא דרשב"י משפטים כא, כ.

טז. וְכֵן מִי שֶׁחָצִי עַבְדּוֹ וְחָצִי בֶן חוֹרִין⁸⁷, וְעַבְדּוֹ שֶׁל שְׁנֵי שְׁתֵּפִין - אִינוּ בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמִים, שֶׁהִרִי אִינוּ לְאַחַד מֵהֶן כִּסְפוֹ הַמִּיחָד לֹא⁸⁸, וּלְפִיכָף נִהְרֵג עָלָיו כִּשְׁאָר הָעַם⁸⁹. 12
13
14
15

(87) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר האחד את חלקו (גיטין מב.). (88) שהרי החצי האחד שייך במקרה א לעבד, ובמקרה ב לשותף, בבא קמא צ. (89) אפילו הוא מת לאחר כמה ימים מחמת המכה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר המכה את חברו שאומדים הדבר שהכהו בו ומקום המכה. ודין הדוחף את חברו שמשערים גובה המקום כו'. ודין כלי ברזל לא נתנה בו תורה שיעור. ודין הכופת חברו והניחו ברעב עד שמת.

א. הַמִּכָּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּזוֹדֵן בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ וְהִמִּיתוּ - אוּמְדִין דְּכָר שֶׁהִכָּהוּ בּוֹ וּמְקוֹם שֶׁהִכָּהוּ עָלָיו, אִם רִאשׁוֹ³ אוֹתוֹ חֲפֵץ לְהַמִּית בְּאִיכָר זֶה אוֹ אִינוּ רִאשׁוֹ⁴; שְׁנֵאֱמַר: בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ הַכָּהוּ, אוֹ בְּכָלִי עֵץ 16
17
18
19

ילקוט שמעוני שם. (32) ראה בבא-קמא נא. (33) ראה הלכות נזקי ממון פרק יב הלכה י. (34) בהמה שנפלה לתוך הבור ומתה, אין בעל הבור חייב לשלם אלא-אם-כן היה הבור עמוק עשרה טפחים.

ח. אחד המכה את חברו באבן או בעץ, או שהכהו בגוש עפר או בגוש מלח³⁵ וגפרית, או בסל מלא עפר³⁶ או צרורות³⁷, ונאפלו בפלח³⁸ דבלה³⁹; שנאמר: אשר ימות בה - כל שהוא ראוי להמית⁴⁰, והפכד⁴¹ הוא שממית.

(35) ילקוט שמעוני, שם על הפסוק "ואם באבן". (36) שהפיל עליו, שם. (37) אבנים קטנות. (38) בחתיכה. (39) "ככר גדול, כמו ריחיים, שעושים מן התאנים היבשות" (פירוש המשניות תרומות פרק ב, משנה א). (40) ואבן ועץ שבתורה אינם אלא דוגמאות מן ההווה. (41) בהפיל על הנרצח הכובד לבדו קובע, ובמכה מצטרף כוח היד לכובד, כי אינו דומה מכה במקל דק וקל למכה בדבר כבד. בכל אופן הכובד הוא גורם מכריע.

ט. הדוחף את חברו לתוך המים⁴² או לתוך האש - אומדין אותו: אם יכול לעלות⁴³ משם - פטור⁴⁴ ממיתת בית דין⁴⁵, ואם לאו - חיב⁴⁶. וכן אם פבש עליו⁴⁷ [בתוך המים] בתוך האש עד שלא נשאר בו⁴⁸ פח לעלות ומת - חיב, אף על פי שאינו הוא הדוחף בתחלה⁴⁹. והוא הדין למניח ידו על פי חברו וקטמו עד שהניחו מפרפר ואינו יכול לחיות, או שקפחו והניחו בצנה או בתמה⁵⁰ עד שמת, או שפנה עליו⁵¹ מקום עד שמנע ממנו הרוח, או שהכניסו למערה או לבית⁵² ועשן עליו⁵³ עד שמת, או שהכניסו לבית של שיש⁵⁴ והדליק⁵⁵ עליו נר עד שהמיתו ההבל⁵⁶ - בכל אלו נהרג עליו, שזה כמו שחנן בידו.

(42) סנהדרין עו: (43) ולא עלה ומת. (44) אף-על-פי שדחף אותו במו ידיו, שאין בדחיפה כדי להמית. (45) ודינו מסור לשמים. ראה 'ספרי' שם. (46) אף-על-פי שלא הדחיפה הורגת אלא האש, הרי זה כאילו הרגו במו ידיו. (47) חברו נפל לתוך המים, והוא יכול לעלות משם, ובא זה ואחז ראשו של הנופל בכוח בתוך המים, שלא יוכל להרים ראשו, משנה שם. (48) לאחר שהרפה ממנו. (49) בכל זאת חייב, שלא הדחיפה או הנפילה לתוך המים הרגה אותו, אלא הכובש הרג אותו. (50) והצינה והחמה הורגות אותו, כמו המים והאש בדוגמאות הקודמות, גמרא שם עז. (51) אף-על-פי שלא אחז בגופו - כמו בדוגמאות הקודמות - אלא עשה מעשה שמנע אור מחבירו ונחנק. וזהו "המצמצם" שבגמרא שם, וראה בית הבחירה שם. (52) שאין בו שום דבר ממית. (53) וזהו המעשה הממית. (54) שסתום ביותר, ואין הבל הנר הדולק יכול לצאת ממנו, ואין האויר שמבחוץ חודר לתוכו. גמרא שם. (55) בדוגמה הקודמת, המשיך במעשה העישון על חברו עד שמת, ואילו כאן עשה מעשה הדלקה חד-פעמי, ובאותה שעה לא מת

ד. פלי פרזל לא נתנה בה תורה שיעור¹⁴, שנאמר: ואם בכלי פרזל¹⁵ הכהו וימת, רצח הוא; ונאפלו במחט. והוא, שיהיה לו חד¹⁶, כמו מחט¹⁷ או שפוד או סכין¹⁸ וכיוצא בהן; אבל אם הכהו¹⁹ בעשת²⁰ של פרזל וכיוצא בה - אומדין אותה²¹ פדרף שאומדין העץ או האבן²².

(14) "שהברזל ממית בכל שהוא", שם עו: (15) ולא כתוב "אשר ימות בו" ככתוב באבן ובכלי עץ. ראה למעלה הלכה א. וראה ירושלמי סנהדרין פרק ט הלכה ב, והשווה הדרשה ב'ספרי' מסעי, קט. וסנהדרין עו: (16) ונעץ בו את החוד במקום מסוכן, כגון בושט או בלבו, בגמרא סנהדרין עו: כתוב: "דברזיה מיברז", ומובנו: דקרו. השווה חולין ח. (17) 'ספרי' שם. (18) ראה חולין שם. (19) ולא דקרו. (20) גוש, מטיל. (21) אם ראוי להמית בה. (22) ראה למעלה הלכה א.

ה. המכה את חברו בלא כלי²³ והמיתו, כגון שהכהו בידו או ברגלו²⁴ או נגפו²⁵ בראשו והמיתו - משערינן כח המכה²⁶ וכח הנהרג ומקום המכה. אינו דומה דוחף חברו באצבעו לבועט בו ברגלו בכל פחו, ואינו דומה מכה על לבו למכה על מתניו²⁷, ואינו דומה חלש המכה את הבריא החזק לבריא חזק המכה חלש או חולה²⁸.

(23) ככתוב: "מכה איש ומת מות יומת" (שמות כא, יב). (24) בעט בו, 'ספרי' שם. (25) הכהו. מלשון "ונגפו אשה הרה" (שם, כב). (26) של איש המכה. (27) זוהי דוגמה למקום המכה, משנה סנהדרין עח: (28) דוגמה לכוח הנהרג.

ו. ומניין שמשערינן בכל אלו? שנאמר: או באיבה הכהו בידו וימת, מות יומת המכה. אף על פי שנאמר ב'ידו', הצריך הכותב להיות ההפאה באיבה. מפלל שמשערינן כח ההפאה²⁹.

(29) אינו דומה המכה חבירו בלי איבה, למכה אותו באיבה שמפעיל את מלוא כוחו, ועל מכה זו שיש בה כדי להמית אומרת התורה "מות יומת". מאותו טעם יש לשער את יתר הסיבות של מיתת ההרוג, כגון כוח הנהרג ומקום המכה, ראה ילקוט שמעוני מסעי לה, על הפסוק ואם בשנאה.

ז. וכן הדוחף את חברו מראש הגג³⁰, ונפל ומת - משערינן גבה המקום שהפילו מעליו וכח הנדחף; שאינו דומה בן יומו שנפל לגדול שנפל. ומניין שמשערינן גבה המקום? שנאמר: ואם בשנאה יהדפנו³¹. ויראה לי, שכל מקום שאין בגבהו עשרה טפחים³² - אין בו כדי להמית, כמו שאמרו³³ בבור לענין בהמה³⁴.

(30) לשון 'ספרי' שם. (31) ומגובה המקום אפשר להסיק, אם דחף אותו מתוך שנאה והתכוון להורגו, או לא. ראה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ו ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(78) והכה בכותל בכותל. (79) ומכים בו בכותל בכותל, כדי שיחזור הרבה לאחוריו. (80) שהכדור בחזירתו יהרוג את חבירם. (81) במזיד. (82) מן הכותל. (83) כי המשחקים מתכוונים שיחזור הכדור לאחוריו הרבה, ולא פחות מארבע אמות, ולפיכך יש לדנו כהמית שלא בכונה. (84) מפני שהמשחקים רוצים שיחזור למרחק רב. (85) כי התכוונו להרוג, ומכוחם בא הכדור, גמרא שם. (86) למעלה הלכה א.

- יג. זרק אבן למעלה, והלכה לצדדין והרגה⁸⁷ - 21
- חיבה⁸⁸. הפופת את חברו והניחו במקום שאינו יכול⁸⁹ - 22
- לברח, והציק⁹⁰ עליו מים ומת - הרי זה נהרג עליו. 23
- והוא⁹¹, שמימות מפת ראשון⁹² הבא ממעשיו. 24

(87) בשעת נפילתה לצדדים. (88) שאף זה עדיין כוחו הוא (שם). אבל אם הרגה בנפילתה במאונך פטור, שפסק כוח הזורק ופועל כוח משיכת הארץ בלבד. (89) שהפנה את זרם המים אליו. (90) בתנאי. (91) כגון שהניחו סמוך לשפת התעלה והשפה מדרון, וכשהסירה במקום שהניח את הכפות, באו עליו המים מיד, אבל אם הניחו במקום שלא הגיעו במים אליו בכוח ראשון, אלא לאחר מכן הגיעו אליו, אין זה אלא גרמא ופטור, גמרא ורש"י שם.

פרק רביעי

(1) יבאר המתכוון להרוג את זה והרג את זה או להכות במקום אחד והכה באחר. ודין אמדוהו למיתה והקל ואח"כ הכביד. ופירוש על משענתו. ודין הכהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות, וההורג נפשות שלא ראו אותו עדים כאחת. גודל עוון שפיכות דמים, ואם כל המצוות שקולות כנגדו.

- א. המתכונן² להרג את זה והרג את זה³ - פטור⁴ 25
- ממיתת בית דין, ומן התשלומין⁵, ומן הגלות⁶; לפי⁷ 26
- שאין ערי מקלט קולטות אותו⁷, כמו שיתבאר⁸. 27
- לפיכך, הזורק אבן לתוך עדה מישראל⁹ והרג אחד 28
- מהן - פטור¹⁰ ממיתת בית דין¹¹. 29

(2) סנהדרין עט. (3) התכוון לראובן והרג את שמעון. (4) כתוב: "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארבו לו וקם עליו והכהו נפש ומת" (דברים יט, יא). המלים "וארבו לו" מיותרות, מכאן למד רבי שמעון, שאינו חייב "עד שיתכוון לו" (שם). ורבינו פסק כמותו מפני שסתם ברייתא (שם עט): נאמרה בשיטתו, ראה הערה הבאה. (5) בברייתא מבית מדרשו של חזקיה שהביא רבא, שם עט: ברייתא זו פוסקת שהמתכוון לזה והרג את זה פטור ממיתה ומתשלומין. ועליה הסתמך רבינו, ופסק כרבי שמעון נגד החכמים, מפני שההלכה בתלמוד היא כברייתא זו של חזקיה, ששנה את ברייתת אביו רבי חייה, שהיו בדוקות ונכונות. וכדעתו פסק רבי נתן. ראה ירושלמי סנהדרין פרק ט, הלכה ד, ובבלי כתובות לה. וירושלמי שם פרק ג הלכה א וסנהדרין עט. 'תוספות' דיבור-המתחיל ומפקא, ופירוש המשניות לרבינו שם. וראה לחם-משנה להלכות חובל ומזיק פרק ד הלכה ה. (6) לערי מקלט. (7) מפני שהתכוון להרוג ועוונו חמור, ואין הגלות מכפרת לו.

חבירו, ובכל זאת הוא חייב. (56) האויר המקולקל על-ידי הנר הדולק.

- י. אכל הכופת את חברו והניחו ברעב⁵⁷ עד שמת, 1
- או שקפחו והניחו במקום שסוף הצנה או החמה 2
- לבוא לשם ובאה⁵⁸ והמיתתו, או שפפה⁵⁹ עליו 3
- גיגית⁶⁰, או שפרע⁶¹ עליו את המעזיכה⁶², או 4
- שהשיף עליו⁶³ את הנחש, ואין צריך לומר אם 5
- שפה⁶⁴ בו כלב או נחש - בכל אלו אין מיתת 6
- אותו⁶⁵; והרי הוא רוצח⁶⁶, ודורש דמים⁶⁷ דורש 7
- ממנו דם⁶⁸. 8

(57) ההולך וחזק משעה לשעה, אבל בשעה שכפת אותו עדיין לא היה רעב ממית, והכופת אינו אלא גורם למיתה, סנהדרין עז. (58) לאחר שהניחו שם. (59) קרקעיתה למעלה ופיה למטה. (60) והאויר הולך ומתקלקל עד שלבסוף חונק אותו, ואילו בדוגמה הקודמת, בשעה שכפתו לא היתה חמה כלל, שם. (61) גילה. (62) טיח שעל גבי התקרה, וזה היה ישר, ונכנסה שם צינה ומת. (63) שאחז הנחש בידו והוליכו, והגיע שיני הנחש בגוף חבירו, והנחש נשף אותו ומת, משנה שם עז: (64) בדיבור או ברמז, שלא עשה מעשה, משנה שם, וראה 'ספרא' אמור פרק כ. (65) שלא המית בידיו, שבשעה שעשה מעשהו לא היה שם דבר ממית, וזה בא רק אחרי כן, משום כך אינו אלא גורם למיתה ופטור. ואפילו השיך עליו את הנחש אינו חייב מיתה, שלדעת החכמים אין הארס עומד ממש בין שיניו של הנחש, אלא בשעת הנשיכה מקיא הנחש את הרעל מכוח עצמו ומרצונו, והמשיך אינו אלא גורם, שם עז. (66) ראה למעלה הלכות ב-ג. (67) הקדוש-ברוך-הוא (תהלים ט, יג). (68) ומענישו.

- יא. וכן הדוחף⁶⁹ חברו בבור⁷⁰ והיה שם סלם שיכול 9
- לעלות עליו, או שזרק בו חץ והיה תריס⁷¹ בידו 10
- להגן עליו, ובא אחר וסלק את הסלם והסיר⁷² את 11
- התריס - שניהן⁷³ אין נהרגין בבית דין. אפלו היה 12
- הדוחף עצמו הוא שחזר⁷⁴ וסלק הסלם - פטור⁷⁵ 13
- ממיתת בית דין, ונדרש ממנו הדם. 14

(69) סנהדרין עז: (70) שאין בנפילה כדי להמית. ראה למעלה הלכה ז. (71) מגן. (72) או הסיר. (73) הדוחף פטור, שבשעה שדחפו היה סולם בבור שיכול לעלות עליו, והמסלק פטור שאינו אלא גורם למיתה, שם. (74) לאחר שדחף. (75) על הדחיפה, שאין בה כדי להמית, ומעשה סילוק אינו אלא גורם, שם.

- יב. הזורק⁷⁶ צרור⁷⁷ בכתל⁷⁸, וחזרה האבן לאחוריה 15
- והרגה - חייב מיתת בית דין, שמכחו היא באה. וכן 16
- אלו שמשחקין בכדור⁷⁹, שהתרו בהן⁸⁰ והרגו⁸¹: 17
- בתוך ארבע אמות⁸² - פטורין⁸³; חוץ לארבע אמות, 18
- אפלו לסוף מאה אמה⁸⁴ - חייבין⁸⁵. והוא, שיש בה 19
- כדי להמית, כמו שפארנו⁸⁶. 20

(76) שנתכוון להרוג את חבירו, סנהדרין עז: (77) אבן.

מכילתא שם. (31) ולא כשהוא נשען על חבירו או כשהוא זקוק למקל להשען עליו. (32) שאינם זקוקים לעזרת הזולת, ולא כדרך חולים מבריאים, שעדיין חלולים הם. (33) אף-על-פי שאמדהו תחילה למיתה, ולא היה מחוייב בחמשה דברים, אבל לאחר שהלה נתרפא ונקא זה מחיוב מיתה, חזר עליו חיוב ממון של חמשה דברים. (34) ורק אז יצא זכאי.

ד. זה שנאמר בתורה 'על משענתו' 35 - אינו שיהיה 19 והוא נשען על המטה או על אחר, שאפילו הנוטה 20 למות יכול להלך על המשענת. לא נאמר 'משענתו' 21 אלא שיהיה מהלך על משענת בריי, 36 ולא יהיה 22 צריך כל אחר להשען עליו. 23

(35) "אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקא המכה". (36) כוחו, וכך תרגם אונקלוס "על בורייה", ומשום כך כתוב על "משענתו", ולא על "משענת", כלומר על כוח עצמו, שנתרפא לגמרי, וראה מכילתא שם.

ה. אמדוהו למיתה 37, והקל 38 ממה שהיה 39, ולאחר 24 מפקן הכפיד ומת - הרי זה נהרג 40. ואין אומדין 25 אותו אמד שני 41 כשהקל, שרגלים לדבר 42. 26

(37) שיערו בית-דין שימות המוכה מחמת המכה, משנה סנהדרין עח. (38) החולי של המוכה, ולו היה מצבו כך מתחילה, לא היו אומדים אותו למיתה. (39) אבל לא נתרפא לגמרי. שאילו נתרפא לגמרי, היו אומדים אותו לממון ונפטר, ראה הלכה ג. (40) כדעת החכמים שם. (41) לחיים, וישלם חמשה דברים ויצא פטור. אפילו הכביד חוליו אחר-כך ומת, כלמעלה הלכה ג. (42) שמת מחמת מכה זו, שהרי מתחילה אמדוהו למיתה. בדפוסים שלנו בתלמוד נאמרו המלים "שרגלים לדבר" בסיום דברי רבי נחמיה האומר פטור. אבל הירושלמי (סנהדרין פרק ט הלכה ג) מגיה ומוסיף: רבי נחמיה פוטר, וחכמים מחייבים שרגלים לדבר. וכן הוא במאירי סנהדרין עמוד 289 ובדקדוקי סופרים לסנהדרין עמוד 219 מכ"ק, וגירסה זו היתה לעיני רבינו.

ו. הפוהו 43 עשרה בני אדם בעשרה מקלות ומת, בין 27 שהפוהו בזה אחר זה 44 בין שהפוהו כאחת - כלן 28 פטורין 45 ממיתת בית דין; שנאמר: כל נפש אדם 29 - עד שיהיה אחד שהרג כל הנפש 47. והוא הדין 30 לשנים שהפוהו או שפכשוהו 48 לתוך המים, או 31 שהיו רבים יושבים ויצא חץ 49 מביניהן והרג 50 - 32 שכלן פטורין 51. 33

(43) סנהדרין עח. (44) ויש בכל אחד ואחד כדי להמית, וכן הדין בשאין באף אחד מהם כדי להמית. (45) ואפילו האחרון שקירב את מיתתו. (46) "ואיש כי יכה כל נפש אדם, מות יומת". (47) ובהכוהו עשרה, בין בזה אחר זה, ובין כולם כאחת, אף אחד מהם לא הכה את הנפש כולה. (48) ראה למעלה פרק ג, הלכה ט. (49) שם פ. (50) אף-על-פי שיש אחד שהרג כל הנפש וחייב מיתה. (51) מפני

(8) להלן פרק ו, הלכה ד. (9) אף-על-פי שכולם יהודים והתכוון להרוג אחד מהם, יהיה מי שיהיה. (10) כי לא התכוון לאחד מיוחד. (11) ודינו מסור לשמים, וגואל הדם שהרגו פטור. ראה להלן פרק ו, הלכה ד.

ב. נתפון 12 להפנות את חברו על מתניו, ולא היה 1 בפלי פדי להמית על מתניו, והלכה לה 13 האבן על לבו, והיה בה פדי להמית על לבו, ומת 14; או 15 שנפון להפנותו על לבו, והיה בה פדי להמית על לבו, והלכה לה האבן על מתניו, ולא היה בה פדי להמית על מתניו, ומת - פטור ממיתת בית דין, ואינו גולה; שאין ההורג פכונה גולה 16. אבל 17 אם נתפון להפנותו על מתניו, והיה בה פדי להמית על מתניו, והלכה לה על לבו, ומת - הרי זה נהרג 18. 10

וכן כל פיוצא בזה.

(12) משנה סנהדרין עה: עט. בהלכה הקודמת פטור ההורג, מפני שלא התכוון להרוג זה, ובהלכה זו התכוון להרוג זה, בכל זאת יש בו צדדים לפטור. (13) והתרו בו שהאבן עלולה ללכת על לבו. (14) פטור, שלא התכוון למכת מיתה. (15) אף-על-פי שהתכוון למכת מיתה, אבל לא הכהו מכת מיתה. ראה למעלה פרק ג, הלכה א. (16) מכות ז. "בבלי דעת" פרט למתכוון וכו'. (17) משנה שם. (18) שהתכוון למכת מיתה והכהו מכת מיתה, ואף-על-פי שלא התכוון לאותו אבר, התכוון לאותו איש.

ג. המכה את חברו באבן 19 או באגרוף 20 וכיוצא בהן 11 - אומדין 21 אותו. אם אמדוהו לחיים - נתן חמשה 12 דברים 22 ונפטר 23. ואפילו חלה המכה והכפיד 24 ומת 13 מחמת המכה - הרי זה פטור 25. ואם אמדוהו למיתה 14 - אוסרין את המכה בבית הסהר מיד 26, וממתניגים 15 לזה 27: אם מת 28 - יהרג המכה, ואם הקל ונתרפא 16 רפואה שלמה 29 והלך בשוק 30 על רגליו 31 כשהוא 17 הבריאים 32 - משלם המכה 33 חמשה דברים ונפטר 34.

(19) שיש בו כדי להמית, ככתוב בתורה: "והכה איש את רעהו באבן או באגרוף" (שמות כא, יט). (20) ביד, כשמקצים אצבעותיה לתוך הכף. (21) בית-דין (שם עח): (22) נזק, צער, ריפוי, שבת, בושת. בבא-קמא פג: וראה הלכות חובל ומזיק פרק א, הלכה א. (23) ואפילו נמשך החולי יותר מן המשוער, אינו מוסיף לו כלום (שם פרק ב, הלכה טו). (24) חוליו. (25) ואין אומרים שטעו באומד ראשון, אלא אומרים מחמת חולי אחר שבא עליו הכבידה המכה (רש"י סנהדרין עח:). (26) ואפילו יתן ערבים, אין מקבלים. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ו): "ונקא המכה, שומע אני יתן ערבים ויטייל בשוק, תלמוד-לומר: אם יקום והתהלך בחוץ, מגיד שחובשים אותו עד שמרפא" (ונקא - משמע שעד עכשיו לא היה נקי). (27) שמא יבריא המוכה. (28) ואפילו לאחר זמן. (29) ככתוב: "ורפא ירפא" בבנין כבד, שמשמעו רפואה שלמה, וראה עוד מכילתא שם. (30) ככתוב: "והתהלך בחוץ", ולא די שיתהלך בבית, שאין זה עדיין ראייה לרפואה שלמה, וראה

אָבֵל אִם נִתְחַבֵּב מִיָּתָהּ - מְמִיתִין אוֹתוֹ, וְאִם אֵינוֹ חָיִב
מִיָּתָהּ - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. שָׁאָף עַל פִּי שֵׁשׁ עֲוֹנוֹת
חֲמוּרִין מְשַׁפִּיכוֹת דָּמִים⁶⁷, אֵין בֵּהֶן הִשָּׁחַתת לְשׁוּבוֹ
שֶׁל עוֹלָם בְּשַׁפִּיכוֹת דָּמִים. אָפְלוֹ עֲבוּדָה זָרָה⁶⁸, וְאֵין
צָרִיד לומר עֲרִיזוֹת⁶⁹ אוֹ חֲלוּל שַׁבָּת, אֵינֶן מְשַׁפִּיכוֹת
דָּמִים; שְׁאֵלֵי עֲוֹנוֹת הֵן מַעֲבְרוֹת שִׁבְיָן אָדָם לְמָקוֹם,
אָבֵל שַׁפִּיכוֹת דָּמִים מַעֲבְרוֹת שִׁבְיָנוֹ לְבֵין חֲבָרֵי. וְכָל
מִי שֵׁשׁ בִּידוֹ עוֹן זֶה - הָרִי הוּא רָשָׁע גָּמור. וְאֵין
כָּל הַמַּעֲשִׂוֹת שֶׁעָשָׂה כָּל יָמָיו שְׁקוּלִין כְּגֵד עוֹן זֶה,
וְלֹא יִצְלִיחוּ מִן הַדִּין; שְׁנֵאֲמַר: אָדָם עֹשֶׂה בְּדָם
נֶפֶשׁ וְגוֹמֵר⁷⁰. צֹא וּלְמַד מֵאֲחָאב עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה,
שֶׁהָרִי נֶאֱמַר בוֹ: רַק לֹא הָיָה כֹּאחָאב⁷¹, וְכִשְׁנִסְדְּרוֹ
עֲוֹנוֹתָיו וְזִכְיוֹתָיו לִפְנֵי אֱלֹהֵי הַרוּחוֹת, לֹא נִמְצָא עוֹן
שֶׁחִיבֵי כְּלִיָּה, וְלֹא הָיָה שָׁם דָּבָר אַחֵר שֶׁשְׁקוּל
כְּגֵדוֹ, אֲלֵא דָּמֵי נָבוֹת; שְׁנֵאֲמַר: וַתֵּצֵא הַרוּחַ
וַתַּעֲמִד⁷² לִפְנֵי ה' - זֶה רוּחַ נָבוֹת⁷³, וְנֶאֱמַר לוֹ:
תִּפְתָּה⁷⁴ וְגַם תִּוְכַל⁷⁵. וְהָרִי הוּא הָרָשָׁע לֹא הָרֵג בִּידוֹ
אֲלֵא סִבֵּב⁷⁶, קָל וְחֹמֶר לְהוֹרֵג בִּידוֹ.

(67) שֶׁעֲנָשׁ שְׂרִיפָה וְסִקִּילָה, שְׁחֲמוּרִים מִמִּיתָה סִיף שְׁבָאָה
עַל שַׁפִּיכוֹת דָּמִים. (68) שְׁהוּא כּוֹפֵר בְּעִיקָר וְחֵיִב סִקִּילָה.
(69) רָאָה לְמַעַלָּה פֶּרֶק א, הִלְכָה יֵא. (70) "עַד בּוֹר יִנוֹס, אֵל
יִתְמָכוּ בוֹ", כְּלוֹמֵר אָדָם שֶׁרָשָׁע נֶפֶשׁ, עַד הַקֶּבֶר, הֵינּוּ עַד
יוֹם מוֹתוֹ, יִנוֹס מִמָּקוֹם לְמָקוֹם לְמַצוֹא הַצֵּלָה, אֲבָל לֹא יִצְלִי
אוֹתוֹ. וְרָאָה סְנֵהדְרִין ז. שֶׁאֲהָרֵן בָּנָה מִזְבֵּחַ לְעֵגֶל, מִפְּנֵי
שֶׁחָשַׁשׁ שֶׁאִם יִסְרֹב יִהְיֶה אוֹתוֹ, וְלֹא תִהְיֶה לָהֶם תִּקְנָה
לְעוֹלָם. מוֹטֵב שֶׁיַּעֲבֹדוּ לְעֵגֶל, אֲפֶשֶׁר תִּהְיֶה לָהֶם תִּקְנָה. וְרָאָה
לְמַעַלָּה פֶּרֶק א, הִלְכָה ד. (71) וְהַמִּשְׁחָה הַכְּתוּב הוּא: "אֲשֶׁר
הִתְמַכֵּר לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה' וַיִּתְּעַב מֵאֵד לִלְכַּת אַחֲרֵי
הַגִּילּוּלִים". (72) בְּמִקְרָא: וַיֵּצֵא... וַיַּעֲמֵד. (73) סְנֵהדְרִין
קב: (74) אֵת אֲחָאב שִׁילַךְ לְמַלְחָמָה, וְשֶׁם יִפּוֹל.
(75) מִכָּאֵן שֶׁעַל עוֹנוֹן זֶה שֶׁל דָּמֵי נָבוֹת נִחָתָם גָּזַר דִּין שֶׁל
אֲחָאב, וְלֹא עַל עוֹנוֹן עֲבוּדָה-זָרָה, שֶׁהִיא בִּידוֹ לִפְנֵי כֵּן.
(76) עַל-יְדֵי אִיזָבֵל אֲשֶׁתָּהּ, שֶׁשִּׁלְּחָה מִכְּתָבִים לְזַקְנֵי עִירוֹ שֶׁל
נָבוֹת, מִלְכִּים-א כֹּא.

י. הָאֲפִיקוֹרְסִים⁷⁷, וְהֵם עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה⁷⁸ אוֹ
הַעֲוָשָׁה עֲבָרוֹת לְהַכְעִים, אָפְלוֹ אָבֵל נִבְלָה⁷⁹ אוֹ לְבַשׁ
שֶׁעֲטָנָם⁸⁰ לְהַכְעִים⁸¹ - הָרִי זֶה אֲפִיקוֹרוֹס⁸²,
וְשִׁפּוֹפְרִין⁸³ בְּתוֹרָה וּבִנְבוּאָה⁸⁴ - מַצְוָה לְהִרְגֵנָּה⁸⁵. אִם
יֵשׁ בִּידוֹ כַּח לְהִרְגֵנָּה בְּסִיף⁸⁶ בְּפִרְסָא⁸⁷ - הוּרֵג; וְאִם
לֹא - בֹּא עֲלֵיהֶן בְּעִלְיוֹת⁸⁸ עַד שֶׁיִּסְבְּבוּ⁸⁹ הִרְגָּתָן.
פִּיֶּצֶד? רָאָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנָּפַל לְבָאָר, וְהִסְלֵם בְּבָאָר -
מִסְּלָקוֹ, וְאוֹמֵר: הִרְגִּי טְרוּד לְהוֹרִיד בְּנִי מִן הַגֵּג,
וְאֲחִירָנִי לְהָ⁹⁰. וְכִיּוֹצֵא⁹¹ בְּדָבָרִים אֵלֶּי.

(77) בְּדָפּוֹס רוֹמִי ר"מ וּבִכְתָּ: "הַמִּינִים". (78) וּבְדָפּוֹס
רוֹמִי ר"מ: "עוֹבְדֵי עֲבוּדָה-זָרָה מִיִּשְׂרָאֵל". בַּהֲלָכָה זוֹ יְדוּבֵר
עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּר, וְעַל גּוֹיִם יְדוּבֵר בַּהֲלָכָה הַבָּאָה.
(79) שֶׁלֹּא נִשְׁחַטָּה כַּהֲלָכָה אוֹ מִתָּה מִיָּתָה טְבַעִית, וְהַאוֹכֵלָה

שֶׁאֵין הָרוּצַח יְדוּעַ לָנוּ. [נִהְדִּין שֶׁל יֵצֵא חֵץ וְכו' מִסְתִּיִּים
בְּגִמְרָא: "וְאִפִּילוֹ אֲבָא חֲלַפְתָּא בִּינִיהֶם" כְּלוֹמֵר וְאִפִּילוֹ אֶחָד
מִשְׁנִיָּהֶם הוּא אָדָם כָּשֶׁר, שֶׁאִפִּילוֹ צֵל שֶׁל חֶשֶׁד אֵינוֹ נוֹפֵל
עָלָיו, אֵין הוֹרִגִים אֶת הַשֵּׁנִי, אֲבָל רַבִּינוֹ אֵינוֹ מְסִיִּים כְּלוֹם
וְאִם-כֵּן דְּבַר פְּשוּט הוּא שֶׁאֵין הוֹרִגִים מִסִּפָּק. וְנִרְאָה שֶׁרַבִּינוֹ
מְדַבֵּר בְּמִקְרָה שְׁכוֹלֵם דְּרָכּוֹ אֶת הַקֶּשֶׁת וַיֵּצֵא הַחֵץ. וּמִקְרָה
זֶה דּוּמָה לְדִינָיִם הָאֲחֵרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ בַּהֲלָכָה זוֹ].

ז. זָרְקוּ⁵² בּוֹ עֲשָׂרָה אֶבֶן זֶה אַחֵר זֶה, וְכָל אֶחָת מֵהֶן
אֵין בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית, וְזָרַק אֶחָד אֶבֶן בְּאַחֲרִיָּה וַיֵּשׁ
בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית, וְיָמַת - הָרִי זֶה הָאֲחֵרוֹן נִהְרַג עָלָיו⁵³.
רוֹצֵחַ⁵⁴ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וְנִתְעַרַב בְּאַחֲרִים⁵⁵ וְלֹא נִדְעָה מִי
הוּא מֵהֶן - כֵּלָן פְּטוּרִין. וְרוֹצֵחַ שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ
שֶׁנִּתְעַרַב בְּרוֹצְחִים אַחֲרָיו שֶׁנִּגְמַר דִּין - כֵּלָן פְּטוּרִין
מִן הַמִּיתָה; שְׁאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֲלֵא
כְּפִיּוֹ⁵⁶. וְאוֹסְרִין אֶת כֵּלָן⁵⁷.

(52) מִבְּחִינַת הָעֵנִין, אֵין כָּאֵן הַתְּחַלַּת הִלְכָה. וְעַד הַמִּלִּים
"נִהְרַג עָלָיו" שִׁיךְ לַהֲלָכָה ו. רָאָה לַהֲלֵךְ הָעֵרָה נג.
(53) שֶׁם. (54) שֶׁם עַט: בְּדָפּוֹס קוֹשֵׁט אֶרֶץ וְכו' בִּכְתָּ"י שֶׁל
מוֹסֵד הָרֵב קוֹק, מִתְחִילָה כָּאֵן הִלְכָה חֲדָשָׁה. וְכו' נִכּוֹן
מִבְּחִינַת הָעֵנִין. רָאָה הָעֵרָה נא. (55) כְּשֵׁרִים. (56) וְאִפִּילוֹ
יְבוֹא כּוֹלֵם בְּפָנֵי בִי"ד, אִי אֲפֶשֶׁר לְגַמּוֹר דִּינוֹ, כִּי כָל שֶׁאֵין
מְכִירִים אוֹתוֹ, אֵינוֹ נִקְרָא "בְּפָנִי". (57) שֶׁהָרִי כּוֹלֵם
רוֹצְחִים הֵם, וּמְחַזְּקִים אוֹתָם בְּמֵאֶסֶר עַד שֶׁיִּתְבָּאֵר מִי הָרוּצַח
שֶׁנִּתְעַרַב, אֲבָל אֵין כּוֹנְסִים אוֹתָם לְכִיפָה (רָאָה הִלְכָה ח),
כְּרַבֵּן לִפִּי פִּירוּשׁ הַגִּמְרָא שֶׁם. וְרָאָה הִלְכוֹת סְנֵהדְרִין פֶּרֶק
כד, הִלְכָה ט.

ח. הַהוֹרֵג⁵⁸ נִפְשׁוֹת, וְלֹא הָיָה שָׁם עֲדִים רוֹאֵין אוֹתוֹ
כְּאַחַת, אֲלֵא רָאָהוּ הָאֶחָד אַחֵר הָאֶחָד⁵⁹, אוֹ שֶׁהָרֵג
כְּפָנֵי עֲדִים בְּלֹא הִתְרָאָה⁶⁰, אוֹ שֶׁהִכְחִשׁוּ הָעֲדִים
בְּבִדְיוֹתָם⁶¹ וְלֹא הִכְחִשׁוּ בְּחִקְיוֹתָם⁶² - כֵּלָן אֵלֶּי
הִרְצָחִים כּוֹנְסִין אוֹתָן לְכִפָּה⁶³, וּמֵאֲכִילִין אוֹתָן לְחֵם
צֹר וּמִים לְחֵץ⁶⁴ עַד שֶׁיִּצְרִי⁶⁵ מַעֲיָהֶן, וְאַחֲרֵי כֵּן
מֵאֲכִילִין אוֹתָן שְׁעוּרִים עַד שֶׁתִּבְקַע כְּרִסָּם⁶⁶ מִכְּבֹד
הַחֲלִי.

(58) סְנֵהדְרִין פֹּא: (59) וְלֹא רָאָה כָּל אֶחָד אֶת הַמַּעֲשִׂה כּוֹלֵו,
וְאִי-אֲפֶשֶׁר לְחִיבּוֹ מִיָּתָה. רָאָה מְכוֹת ו: (60) וְאֵינוֹ נִהְרַג עַד
שֶׁהָיָה שְׁנֵי עֲדִיּוֹ מִתְרִים בּוֹ. שֶׁם. (61) בְּשִׂאֲלוֹת צִדְדִּיּוֹת,
כֵּכֵן זֹכָאֵי שְׁבֹדֵק בְּעוֹקְצֵי תֵּאנִים (זִנְבוֹת תֵּאנִים), שֶׁאֲמָרוּ
הָעֲדִים תַּחַת תֵּאנָה נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה. אֲמַר לַעַד: תֵּאנָה זֹו
עוֹקְצִיָּה דָקִים אוֹ עוֹקְצִיָּה גָסִים, סְנֵהדְרִין ט: (62) שֶׁבַע
שִׂאֲלוֹת יִסּוֹד הַקְּשׁוּרוֹת בְּמָקוֹם וּבִזְמַן הַמַּעֲשֶׂה. (63) בֵּית
הַסּוּהָר, מָקוֹם צֹר וְאֵינוֹ גָּדוֹל אֲלֵא כְּשִׁיעוּר קוֹמַת אָדָם, וְנִקְרָא
"כִּיפָה", לִפִּי שֶׁתִּקְרָתוֹ הִתָּה קְמוּרָה מַעֲשֶׂה קֶשֶׁת.
(64) לְשׁוֹן הַכְּתוּב יִשְׁעִיה ל, כ. (65) שֶׁנַּעֲשִׂים צָרִים.
(66) וּמִמוֹתוֹ, שֶׁהָרִי כּוֹלֵם רוֹצְחִים הֵם. אֲבָל בַּהֲלָכָה הַקּוּדְמַת
אֵין מְכַנְסִים אוֹתָהּ לְכִיפָה, שֶׁהָרִי אֶחָד מֵהֶם לֹא נִגְמַר דִּינוֹ
כְּרוּצַח.

ט. וְאֵין עוֹשִׂין דָּבָר זֶה לְשֹׂאֵר מְחַבְּבֵי מִיתַת בֵּית דִּין;

12 לְתַאבּוֹן¹⁰² - מַצָּוָה לְהַצִּיל¹⁰³, וְאִסּוּר לַעֲמֹד עַל
13 דְּמִי¹⁰⁴.

99) על אף ההתראה. 100) שעוברים על גזל יום יום ורוב היום, ואף-על-פי שהם חוטאים מחמת תאות ממון ולא להכעיס. "כיון דדביק (דאדיק) בה טובא, כמינות דמא", עבודה זרה יז. 101) נעשו מופקרים. 102) מחמת תאות היצר, כשאינו מוצא היתר. אבל בעובר להכעיס, לא הבחין רבינו בין עומד ברשעו תמיד או לא. 103) עבודה זרה כו: 104) והעומד ואינו מציל - עובר בלאו.

יום שלישי כ"ז ניסן ה'תש"פ

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר כל ההורג בשגגה שגולה, וכיצד יהרג ואת מי, ויתחייב גלות. האב שהרג בנו בשעת למודו או הרב המכה את תלמידו ומת מחמת הכאה. ודין הנכנס לעיר מקלט ויצא חוץ לתחומו, והמזבח אם קולט.

א. כָּל הַהוֹרֵג בְּשִׁגְגָה² - גּוֹלָה מִמִּדְיָנָה³ שֶׁהֵרַג בָּהּ
לְעִיר מִקְלָט. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה⁴ לְהַגְלוֹתוֹ, שְׁנֹאמֶר: וַיָּשָׁב
בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל. וְהִזְהָרוּ בֵּית דִּין שֶׁלֹּא יִקְחוּ
כִּפָּר⁵ מִן הָרוֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה⁶ כִּדִּי לַיֹּשֵׁב בְּעִירוֹ⁷,
שְׁנֹאמֶר: וְלֹא תִקְחוּ כִּפָּר לְנוֹס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"לנוס אל עיר מקלטו".

באיסור לקחת כופר לרוצח בשגגה, הביא את הפסוק (במדבר לה, לב) "ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו ... כו'" אבל לא ציטט את המשך הפסוק " ... לשוב לשבת בארץ ... כו'". כי הרמב"ם לשיטתו שמצות הל"ת שלא לקחת כופר לרוצח נפש בשגגה, כוללת שני חיובים, האחד לפני שגלה והשני לאחר שישב בעיר המקלט, ואם היה מצטט המשך הפסוק "לשוב לשבת בארץ" היה משמע שהל"ת הוא רק לאחר שגלה, שאז אין לאפשר לו לשוב לשבת בארץ.

אבל מפירוש רש"י שם (ד"ה ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו") משמע שמצוות לא-תעשה שלא ליקח כופר לנפש רוצח מדברת רק לאחר שגלה. (אבל קודם שגלה יש מצוות-עשה להגלותו).

(על פי "קרו"ש חלק י"ג עמוד 298)

2) בלא כוונה. 3) מן העיר. 4) אפילו כשאין הרוצח בשגגה מבקש מקלט, מצוה על בית הדין להגלותו. 5) ממון, לכפר על החטא. 6) המחייב גלות, ראה לקמן פרק ו הלכה ב ואילך. 7) קודם שימות הכהן הגדול. 8) והמשך הפסוק - "לשוב לשבת בארץ". ובלשון הגמרא (כתובות לז:): "לא תשקול ממונא ותפטריה מן גלות" (אל תיקח ממון ותפטרה מן הגלות). [פשוטו של המקרא משמע שהמדובר בהורג במזיד, שלא נקבל כופר ונחייבו

אינו עובר אלא על איסור לאו. 80) אריג שאורגים בו חוטי צמר וחוטי פשתן יחד, ואיסורו בלאו. ויקרא יט, יט; הוריות יא. 81) כגון שאיסור והיתר לפניו, ומניח את ההיתר ואוכל את האיסור בכוונה להכעיס את ה'. הוריות שם. 82) אף כאן צריך לומר "מין", ראה הערה עה, וכן הגירסא בגמרא עבודה זרה כו: ופסק רבינו כדעת רבי יוחנן ורבי אבהו, שמומר להכעיס דינו כמין. 83) בדפוס רומי ר"מ הגירסא: "והאפיקורסים, והם שכופרים בתורה" מן השמים, שניתנה על פי ה' ביד משה. 84) שה' נותן דברו בפי אנשים שנבחרו על-ידו להיות שלוחיו, ראה הלכות תשובה פרק ג, הלכות ו.ח. 85) "מפני שהם מצרים (צוררים) לישראל ומסירים את העם מאחורי ה'" (הלכות עכו"ם פרק י, הלכה א). בגמרא שלפנינו (ע"ז כו: כ) כתוב: "המינים והמסורות והמורדים היו מורידים (לבאר שימותו) ולא מעלים", ו"האפיקורסים" לא נזכרו כלל. אבל גירסת רבינו חננאל והרי"ף היא: "המינים והמסורות והמורדים והאפיקורסים". את "המסורות" לא הזכיר רבינו כאן, מפני שכבר כתב דינם בהלכות חובל ומזיק פרק ח, הלכה י. ומה שכתוב "היו מורידים" פירש רבינו כשאין בידו כוח להרגם. ראה "שולחן ערוך" חושן-משפט סימן תכה סעיף ה, וביאור הגר"א סעיף-קטן יט. 86) כדין החוטאים בעגל, שצווה משה להרגם בחרב, "שימו איש חרבו על ירכו. . . והרגו איש את אחיו" (שמות לב, כז). 87) למען ישמעו ויראו, כמו בחוטאים בעגל שאמר משה: "עברו ושובו משער לשער במחנה", שם. 88) בתאונה, לבדות סיבה. 89) בלי להרוג בידים, גמרא שם. 90) והיינו "עלילות" שהזכיר, שם. 91) שם.

1 יא. אָבֵל עוֹבְדֵי פִּזְבָּיִם⁹² שְׂאִין בְּיָגִינוּ וּבִינָם
2 מִלְחָמָה⁹³, וְרוֹעֵי בְּהֵמָה דָּקָה⁹⁴ מִיִּשְׂרָאֵל וּבִיּוֹצֵא בָּהֶן
3 - אֵין מִסְבָּבִים לָהֶם הַמִּיתָה. וְאִסּוּר לְהַצִּילֵן⁹⁵, אִם
4 נָטוּ לְמוֹת⁹⁶. כְּגוֹן שֶׁרָאָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנָּפַל לַיִם - אֵינוֹ
5 מַעֲלִהוּ. שְׁנֹאמֶר: לֹא תַעֲמִיד⁹⁷ עַל דַּם רֵעֶךָ - וְאֵין זֶה
6 רֵעֶךָ⁹⁸.

92) גוים, בניגוד לישראל עובד עבודה-זרה שבהלכה הקודמת. עבודה זרה כו. 93) אבל בשעת מלחמה - "טוב שבגוים הרוג", מכילתא בשלח פרשה א, ומסכת סופרים פרק טו. 94) שדבקים בגזל, שמרעים עדריהם בשדות אחרים, השייכים לישראל, עבודה זרה כו. והחמירו בבהמה דקה, מפני שהיא מזיקה ביותר. 95) "לא מעלים ולא מורידים", כלומר אין מסבכים מיתתם על ידי הורדתם לבור, ואין מצילים אותם מן הסכנה, שם. 96) אבל לעזור לעכו"ם שאינו נוטה למוות, כגון לרפא חולה - מותר, משום איבה, שם. 97) אלא חייב אתה להציל, ראה למעלה פרק א, הלכה יד. 98) ראה למעלה פרק ב, הלכה יא.

7 יב. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בִּישְׂרָאֵל פֶּעַל עֲבָרָה
8 וְהַעוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ⁹⁹ וְשׁוֹנֶה בּוֹ תָּמִיד, כְּגוֹן רוֹעֵי בְּהֵמָה
9 דָּקָה¹⁰⁰ שֶׁפָּקְדוּ¹⁰¹ בְּגִזְלֵי וְהֵם הוֹלְכִים בְּאֻלְתָּן; אָבֵל
10 יִשְׂרָאֵל פֶּעַל עֲבֵרוֹת שְׂאִינוֹ עוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ תָּמִיד, אֶלָּא
11 עוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת לְהִנָּאת עֲצָמוֹ, כְּגוֹן אוֹכֵל נִבְלוֹת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ז ניסן – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש קיא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

גלות וייפטר ממיתה, אבל כבר נאמר בפסוק הקודם: "ולא תקח כופר לנפש רוצח", ולפיכך דרשו (שם) שכאן מזהירה התורה שלא לקחת כופר מהורג בשגגה ולפוטרו מגלות, וראה רש"י בפירושו על התורה, שהמשך הכתוב "לשוב לשבת" מוכיח שהמדובר בשוגג, אולם לקמן בהלכה זו נתבאר שגם המזיד בורח בתחילה לערי מקלט ולכן אפשר לומר בו "לשוב לשבת". וראה רמב"ן [שם].

ג. **אין הרוצח בשגגה גולה אלא אם פן מת הנהרג** 1
מיד⁹; **אבל אם חבל בו בשגגה, אף על פי שאמדוהו** 2
למיתתו, וחלה ומת - אינו גולה¹⁰; **שמצא הוא קרב את** 3
מיתת עצמו¹¹, או הרוח נכנסה¹² בחבורה והרגתהו. 4
אפלו שחט בו כל שני הסימנים¹³ **ועמד מעט**¹⁴ - אינו 5
גולה על ידו. **לפיכך**¹⁵, **אם לא פרכס כלל**¹⁶, או 6
ששחטו¹⁷ **במקום שאין הרוח מנשבת בו, כגון בית** 7
סתם¹⁸ **של שיש - הרי זה גולה**¹⁹. **וכן כל פיוצא בזה.** 8

(9) שעשה הרוצח את המיתה כולה, ככתוב בהורג בשוגג (במדבר לה, ג): "ויפל עליו וימות" (גיטין ע: וראה שם תוספות דיבור המתחיל אלא מעתה). (10) הדין שאוסרים את המכה בבית הסוהר וממתנים אם ימות המוכה (ראה למעלה פרק ד הלכה ג), אינו אלא במכה במזיד ולעניין מיתה, אבל לא בעונש גלות, גיטין שם. (11) על ידי שפירכס, ונמצא שהחובל לא עשה את המיתה כולה, שם ע: (12) והיא סייעה בידי החובל וקירבה מיתתו, שם. (13) שוודאי סופו למות תוך שעה קלה, שם. (14) ולא מת מיד. (15) מפני ששני הטעמים שאמרנו הם הפוטרים אותו מגלות. (16) אפילו עמד בחיים ולא מת מיד. (17) לשונו של רבינו כאן מלמדינו, שרק שני הנימוקים יחד פוטרים מן הגלות, אבל בגמרא שם משמע שנימוק אחד מספיק, ולכן נראה שטעות סופר כאן וצריך לומר ושחטו, ועיין שם תוספות דיבור המתחיל בביתא. (18) בלי חלון. (19) כי החובל עשה את המיתה כולה.

9. **ישראל שהרג בשגגה את העבד**²⁰ **(או את גר תושבו)**²¹ - **גולה**²². **וכן העבד שהרג בשגגה את** 10
ישראל או את גר תושבו²⁴, **וכן גר תושב שהרג את** 11
גר תושב או את העבד בשגגה - גולה. **שנאמר:** 12
לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם²⁵. 13

10. **ישראל שהרג בשגגה את העבד**²⁰ **(או את גר תושבו)**²¹ - **גולה**²². **וכן העבד שהרג בשגגה את** 10
ישראל או את גר תושבו²⁴, **וכן גר תושב שהרג את** 11
גר תושב או את העבד בשגגה - גולה. **שנאמר:** 12
לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם²⁵. 13

(20) עבד כנעני החייב בכל המצוות שאשה חייבת בהן (ברייתא מכות ח:). (21) גוי היושב בארץ ישראל וקיבל עליו שבע מצוות שאף בן-נח נצטווה עליהן (דינין = "חייבים להושיב דיינים ושופטים בכל פלך ופלך, לדון בשש מצוות אלו" (פרק ט מהלכות מלכים הלכה יד): ברכת השם - איסור קללת השם; עבודה זרה; גילוי עריות; שפיכות דמים; גזל ואיסור אכילת אבר מן החי), ולא מל וטבל לשם גירות ממש, ראה למעלה פרק ב הלכה יא. (22) [המשנה (מכות ח:): אומרת "הכול גולים על ידי ישראל ... חוץ מגר תושב" זוהי הגירסה שהייתה לעיני רבינו, וביאר בפירושו על המשנה, שגר תושב שהרג את ישראל אינו גולה אלא נהרג, אבל ישראל שהרג גר תושב, גולה].

ד. **גר תושב שהרג את ישראל בשגגה, אף על פי** 14
שהוא שנג²⁶ - **הרי זה נהרג**²⁷. **אדם מועד לעולם**²⁸. 15
וכן גר תושב שהרג גר תושב מפני שעלה על דעתו 16
שמת להרגו - הרי זה קרוב למזיד²⁹ **ונהרג**³⁰ **עליו,** 17
הואיל ונתפון להרגו. **ועובד פוכבים שהרג את** 18
העובד פוכבים בשגגה - אין ערי מקלט קולטות³¹ 19
אותו; שנאמר: לבני ישראל. 20

(26) ואמרנו בהלכה הקודמת, שאף גר תושב גולה. (27) שהרי בן-נח הוא, ובן-נח אינו צריך התראה (סנהדרין נז). בשבע המצוות שנצטווה, שכלל בדינו "אזהרתם זוהי מיתתם". ספרי, מובא בכסף משנה כאן, וראה רש"י מכות ט. (28) ולפיכך אף על פי ששגג - נהרג. (29) שהיה לו ללמוד ולא למד (שם ט:). (30) אף על פי שלא הותרה, ואינו גולה אלא בהרג גר תושב בשגגה. (31) אין מגינות עליו מפני עונש מיתה.

ה. **הבן שהרג**³² **את אביו בשגגה - גולה.** **וכן האב** 21
שהרג את בנו - גולה על ידו. **במה דברים** 22
אמורים³³? **כשהרגו שלא בשעת למוד, או שהיה** 23
מלמדו אפנות אחרת שאינו צריך לה³⁴; **אבל אם** 24
יסר בנו כדי ללמדו תורה או חכמה³⁵ **או אפנות**³⁶, 25
ומת - פטור³⁷. 26

(32) פרט לעושה חבורה באביו בשוגג שאינו גולה, אף על פי שהחובל באביו במזיד נהרג, שאין חיוב גלות אלא ברציחה בלבד, אבל לא בעבירות אחרות שחייבין עליהן מיתת בית דין (שם), וראה לקמן פרק ז הלכה טו. (33) שהאב גולה. (34) שיש לו כבר אומנות המפרנסת אותו. (35) ועושה בזה מצוה. (36) שיוכל הבן להתפרנס ממנה, והאב מצווה ללמד בנו אומנות (קידושין ל:). (37) והטעם ראה בהלכה ו.

ו. **וכן הרב המפה את תלמידו**³⁸, **או שליח בית דין** 27
שהפה את בעל דין הנמצע מלכוד לדין³⁹, **והמיתו** 28
בשגגה - פטור מגלות. **שנאמר: לחטב עצים**⁴⁰ - 29
לדברי הרשות. **יצא האב המפה את בנו, והרב** 30
הרודה את תלמידו, ושליח בית דין, שהרי שגגו 31
והרגו בשעת עשות המצות. 32

(38) כדי ללמדו. (39) במשנה שם כתוב: "ושליח בית דין" כמובא בסוף הלכה זו. רש"י פירש: "ושליח בית דין המלקה ארבעים לחייב מלקות", הראב"ד כאן מפרש: "שליח בית דין שהוא מלקה יותר ממה שאמדוהו בית דין ומת תחת ידו", רבינו לא פירש כפירוש ראשון, שהרי מובן

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פִּרְקִים לִיוֹם - יוֹם שְׁלִישִׁי כ"ז נִיסָן - סֵפֶר נִזְיקִין - ה'ל' רֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נֶפֶשׁ

מִתּוֹךְ מַהְדּוֹרֹת וּגְשַׁל עִם רַמב"ם לַעֲם - מוֹסֵד הֶרֶב קוֹק

אלא, כשם שישנם עונשים ומיתות שנמסרו לבית־דין וישנם מיתות שבידי שמים, כך נמסר עונש מיתת הרוצח בשגגה לגואל הדם כדי שהוא ינקח את החטא - "ולא תחניפו את הארץ כו'" "ולארץ לא יכופר כו' כי אם בדם שופכו". ואף שהרשות לגואל הדם היא רק כשיצא מעיר מקלטו אין זה שרק אז נתחדש גדר הרשות של גואל הדם להורגו כי גם לפני כן נמסר העניין לידי אלא ש"ארי הוא דרביע עלי' שאינו יכול להרגו בעיר המקלט ולכן הוא (רק) פטור.

(לקו"ש חכ"ד ע' 113 הנ' 62)

53) גבול העיר, והוא אלפיים אמה סביב לעיר. וכשם שהעיר קולטת, כך תחומה קולט (משנה שם יא:). 54) כאן אין המדובר ביוצא מעיר מקלט אחרי שבית הדין הגלוהו, אלא כשהוא בדרך, כשהקדים וברח לפני שעמד בדין או כשבית דין מחזירים אותו, כמו שמבאר רבינו בתחילת הלכה י שהיא סיום הלכה ט, אבל היוצא מעיר מקלטו אחרי שהגלוהו בית דין נתבאר דינו לקמן בהלכה י בסיפא ובהלכה יא ברישא. ויוצא מזה, שלפני שעמד בדין גם כן אסור לגואל הדם להרגו, ואם הרגו פטור, וכן כתב בקצות החושן סימן ב סעיף קטן א בדעת רבינו. ומתוך כך עלינו לומר שהמלה "בשגגה" כאן כוללת רוצח שלא נקבע זדונו. ומסתבר, שרק בית הדין כוחו יפה לקבוע אם הזיד או שגג. ומבואר, שרבינו מפרש דברי רב הונא (מכות י: "רוצח שגלה ומצאו גואל הדם והרגו - פטור", בהרגו בדרך כשהקדים או כשהחזירוהו ולפיכך סתם רב הונא ואמר "שהרגו" ולא הוסיף "בשגגה", לומר לך שגם אם הקדים וברח לעיר מקלט לפני שקבעו בית דין זדונו או שגגתו). 55) והכתוב בגואל הדם מדבר "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח ... והיכהו נפש" והסיפא מסבירה את הרישא, מדוע יכהו נפש? משום שאין לו משפט מוות, ואינו מיוחד מפני בית דין. [רבינו דייק וכתב כאן "פטור" ולקמן בהלכה י ביצא מעיר מקלטו כתב: "ורשות ביד גואל הדם להרגו", ללמדך שלפני שעמד בדין אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו פטור. וכן בדרך כשמחזירים את המחוייב גלות לעיר מקלט, אבל כשיצא בזדון מותר לגואל הדם להרגו].

- 17 י. אַחַד הַהוֹרְגוֹ בְּדֶרֶךְ קָדֶם שִׁפְנָס⁵⁷ לְעִיר מְקַלֵּט,
- 18 או שֶׁהִרְגוֹ בְּחִזְיָתוֹ⁵⁸ עִם הַשָּׁנִים שֶׁשׁוּמְרִין אוֹתוֹ⁵⁹.
- 19 נִכְנָס⁶⁰ לְעִיר מְקַלֵּט וַיֵּצֵא חוּץ לְתַחוּמָהּ בְּזֶדוֹן - הִרִי
- 20 זֶה הַתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָהּ⁶¹, וְרִשּׁוֹת לְגוֹאֵל הַדָּם לְהִרְגוֹ.
- 21 וְאִם הִרְגוֹ כָּל אָדָם - אֵין חִיבִין עָלָיו⁶²; שְׁנֹאֲמַר:
- 22 אֵין לוֹ דָּם⁶³.

56) בין. בדפוסים מתחילה כאן הלכה י, אבל בעצם זה שייך להלכה ט. 57) לפני שעמד בדין (ראה למעלה הלכה ז). 58) לאחר שעמד בדין ונתחייב גלות. שם. 59) לא שיהיו מתרים בגואל הדם. שאם יהרגו ייהרג, שהרי נאמר בהלכה ט שאם הרג פטור, אלא שיפייסו אותו שלא יהרוג את הרוצח בשגגה, ולשם כך דרושים תלמידי חכמים היודעים לפייס ודבריהם נשמעים, אבל אם הרגו הריהו פטור, ראה למעלה הלכה ח. 60) כאן מתחילה כנראה

מאליו שהוא פטור, מפני שהוא אנוס, ולא כהראב"ד, שהרי שנינו במשנה (שם כב:) "הוסיף לו (שליח בית דין) עוד רצועה אחת ומת, הרי זה גולה על ידו". 40) נאמר בהורג בשגגה שחייב גלות, ודרשו חכמים: "מה חטיבת עצים רשות אף כל דבר רשות", אבל אם הרג בשגגה מתוך עשיית מצוה אינו גולה. (ספרי שופטים קפב; מכות ח.).

- 1 ז. בְּתַחֲלָה⁴¹ אַחַד שׁוֹגֵג⁴² וְאַחַד מְזִיד⁴³ מְקַדְּמִין
- 2 לְעִיר מְקַלֵּט. וּבֵית דִּין שָׁל אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁהִרְגָה בָּהּ
- 3 שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם וְדִין, שְׁנֹאֲמַר: וְשָׁלְחוּ
- 4 זָקְנֵי עִירוֹ וְלָקְחוּ אוֹתוֹ מִשָּׁם. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב מִיתָה -
- 5 מִמִּיתָין אוֹתוֹ, שְׁנֹאֲמַר: וְנָתַנוּ אוֹתוֹ בְּיַד גֹּאֵל הַדָּם⁴⁵;
- 6 מִי שֶׁנִּפְטָר⁴⁶ - פּוֹטְרִים אוֹתוֹ, שְׁנֹאֲמַר: וְהָצִילוּ
- 7 הָעֵדָה אֶת הָרֹצֵחַ מִיַּד גֹּאֵל הַדָּם; מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב גְּלוּת
- 8 - מִחִזְרִין אוֹתוֹ לְמִקְוָמוֹ, שְׁנֹאֲמַר: וְהָשִׁיבוּ⁴⁷ אוֹתוֹ
- 9 הָעֵדָה אֶל עִיר מְקַלְטוֹ.

41) מיד לאחר שהרג, לפני בירור הדין, מכות ט: י: 42) בין ההורג בשוגג שחייב גלות. 43) ובין ההורג במזיד שחייב מיתה, שכן כתוב "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והיכהו נפש ומת, ונס אל אחת הערים האל" (דברים יט, יא) ראה ספרי שופטים קפז. 44) בורחים תיכף אחרי הרציחה לפני שבית הדין מתחיל לפעול (שם ט:). 45) שימיתו, ואם אין גואל הדם הורג אותו, בית דין ממיתים אותו (ראה למעלה פרק א הלכה ב). 46) ממיתה ומגלות, ראה לקמן פרק ו הלכות ג-ד. 47) משמע שכבר היה שם.

- 10 ח. בְּשִׁמְשִׁיבִין⁴⁸ אוֹתוֹ, מוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי
- 11 חֲכָמִים⁴⁹, שְׁמָא יִהְיֶנּוּ גוֹאֵל הַדָּם בְּדֶרֶךְ⁵⁰. וְאוֹמְרֵי⁵¹
- 12 לָהֶם⁵²: אֵל תִּנְהַגוּ בּוֹ מִנְהַג שׁוֹפְכֵי דָמִים, בְּשׁוֹגֵג כָּא
- 13 מַעֲשֵׂה לִידוֹ.

48) בית דין לעיר מקלט, ששלחו והביאוהו משם (שם י:). 49) שידעו לפייס את גואל הדם, אם יבוא להרוג את הרוצח, שם ט: 50) שהרי גואל הדם, שהרג את הרוצח חוץ לתחום עיר המקלט אינו נהרג עליו (ראה הלכה ט). 51) צריך להיות "ואומרים", כי המלווים אומרים. אמנם דעת רבי מאיר במשנה שם שהרוצח אומר (רבינו אינו גורס בדברי רבי מאיר את המלה "אף"), אבל רבינו בפירוש המשנה כתוב: אין הלכה כרבי מאיר. 52) לגואלי הדם, לשכך חמתם.

- 14 ט. רֹצֵחַ בְּשִׁגְגָה שֶׁהִרְגוֹ גוֹאֵל הַדָּם חוּץ לְתַחוּם⁵³
- 15 עִיר מְקַלְטוֹ⁵⁴ - פְּטוּר; שְׁנֹאֲמַר: וְלוֹ אֵין מִשְׁפָּט מוֹת⁵⁵.
- 16

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~

"פטור..."

ההלכה של גואל הדם על כל פרטיה אינה בגדר "דברה תורה כנגד יצר הרע" ומילתא דפשיטא היא, שהתורה לא התירה נפש מישראל למיתה בגלל ש"יחם לבבו" של גואל הדם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ז ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה י. (61) הואיל ופשע ועבר על מצוות התורה "כי בעיר מקלטו ישב ..." (במדבר לה, כח) וראה לקמן פרק ז הלכה ת. (62) אבל לכתחילה אסור להרגו. (63) "ואם יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה ומצא אותו גואל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו, ורוצח גואל הדם את הרוצח אין לו דם", ורש"י לתורה מפרש "הרי הוא כהורג את המת, שאין לו דם" ומשום כך הרגו כל אדם, אינו חייב עליו (ספרי מסעי, קס).

הלכה י. (61) הואיל ופשע ועבר על מצוות התורה "כי בעיר מקלטו ישב ..." (במדבר לה, כח) וראה לקמן פרק ז הלכה ת. (62) אבל לכתחילה אסור להרגו. (63) "ואם יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו אשר ינוס שמה ומצא אותו גואל הדם מחוץ לגבול עיר מקלטו, ורוצח גואל הדם את הרוצח אין לו דם", ורש"י לתורה מפרש "הרי הוא כהורג את המת, שאין לו דם" ומשום כך הרגו כל אדם, אינו חייב עליו (ספרי מסעי, קס).

יג. אין קולט⁷⁰ אלא גגו של מזבח בית העולמים⁷¹ בלבד, ואין קולט אלא פהו ועבודה פידו; אבל זר, או פהו שאינו עובד בשעה שנהרג⁷², או שהיה עובד ולא היה על גגו של מזבח אלא סמוך לו או אוהו בקרנותיו⁷³ - אינו נקלט.

יא. יצא חוץ לתחום עיר מקלטו בשגגה - כל ההורגו, בין גואל הדם בין שאר אדם, גולה⁶⁴ על ידו. הרגו בתוך תחום⁶⁵ עיר מקלטו, אפילו גואל הדם - הרי זה נהרג עליו⁶⁶.

(70) את ההורג בשגגה. (71) בית המקדש בירושלים ולא מזבח של במה בשילה או בגבעון, כי כתוב "מעם מזבחי" כלומר, המיוחד לי (שם). (72) על ידי גואל הדם. (73) כיובא שברח מפני שלמה (מלכים-א ב, כח).

(64) בגמרא שם נאמר: "בשוגג גולה" ופירש רבינו: ההורג בשוגג את הרוצח שיצא בשוגג מחוץ לתחום עיר מקלטו גולה [ומובן, שאם הרגו במזיד הרי הוא נהרג ככל אדם (מנחת חינוך מצוה תי).] (65) [המדובר גם ברוצח שהקדים וברח למקלט לפני שעמד בדיון (למעלה הלכה ז).] (66) שאם לא כן אין תועלת בבריתו לעיר מקלט לפני שעמד בדיון (כסף משנה). [והמדובר כשהרגו במזיד, אבל בשוגג - גולה. בבבא ראשונה כתב רבינו דין שוגג וממנו אתה למד דין מזיד, ובבבא שנייה הוא כותב דין מזיד וממנו אתה למד דין שוגג (מנחת חינוך שם). והרי סיכום דיני גואל הדם לשיטת רבינו, מהם נאמרו בפירושו בפרק זה ובפרק ו, ומהם למדנו מדיוק לשונו: א. ברוצח שוגג: 1. אחרי שנגמר דינו לגלות ובית דין מחזירים אותו לעיר מקלטו (כאן הלכה ז) אסור לגואל הדם להרגו בדרך ואם הרגו - פטור. וכן הדין כשהרגו לפני שנגמר דינו (הלכה ט"י). 2. אם הרגו בתחום עיר מקלטו נהרג (הלכה יא). 3. יצא בשוגג אסור לגואל הדם להרגו. 4. יצא בשוגג אסור לגואל הדם להרגו ואם הרגו במזיד נהרג, בשוגג - גולה. וכן הדין אם הרגו אדם אחר (הלכות י"א). 5. שוגג קרוב לאונס, כגון שמקרה בלתי מצוי גרם למיתתו של הנרוצח פטור מן הגלות ואם הרגו גואל הדם - נהרג ככל אדם (פרק ו הלכה ג). 6. שוגג קרוב לזדון, כגון שזרק לרשות הרבים אבן שיש בה כדי להמית והמיתה אדם, אינו גולה כי אין לו כפרה בגלות, ואין דינו כמזיד ממש, שהרי לא נתכוון להרוג, ואם הרגו גואל הדם אינו נהרג עליו, אבל לכתחילה אסור לו להרגו (הלכה ד). 7. וכן הדין אם יש עד אחד בלבד שהרג או שני עדים ובלי התראה (שם הלכה ה). ב. ברוצח מזיד: 8. אחרי שנגמר דינו למיתה מצוה על גואל הדם לבצע את גזר הדין (למעלה פרק א הלכה ב). 9. אם הרגו בתוך תחום עיר מקלט לפני שנגמר דינו, - הרי הוא נהרג, אף-על-פי שהוברר אחר כך שהרוצח הזיד (וראה קצות החושן חושן המשפט סימן ב סעיף קטן א)].

יד. וכן מי שקלטו המזבח - אין מניחין אותו שם, אלא מוסרין [לו] שומריין ומגליין אותו לעיר מקלטו⁷⁴. במה דברים אמורים⁷⁵? במחיצת גלות⁷⁶; אבל מי שפחד מן המלך שלא ינהרגו בדיון המלכות⁷⁷, או מבית דין שלא ינהרגו בהוראת שעה, וברח למזבח ונסמך לו⁷⁸, ואפילו היה זר - הרי זה נקלט⁷⁹, ואין לוקחין אותו מעם המזבח למות לעולם. אלא אם כן נתחייב מיתת בית דין⁸⁰ בעדות גמורה והתראה, פשאר כל הרוגי בית דין תמיד.

(74) לעיר מקלט הקרובה לו ביותר. (75) שאין קולט אלא גגו של מזבח, ואין קולט אלא כהן ועבודה בידו. (76) שנתחייב בבית דין על פי דין התורה. (77) כגון המורד במלך או המבזה אותו (הלכות מלכים פרק ג, הלכה ח), שהמלך רשאי להרוג אפילו מי שאינו חייב מיתה לפי דין התורה. ראה למעלה פרק ב הלכה ד. (78) ולא דווקא על גג המזבח. (79) ראה כסף משנה מה שהקשה ממעשה יואב. (80) כי הכתוב "מעם מזבחי תיקחנו למות" לבית דין נאמר, ובית דין אינם יכולים לדון אדם למוות אלא בעדות גמורה ובהתראה.

פרק ששי

(1) יבאר ששלשה הם ההורגים בלא כוונה, ומה בין זה לזה. ודין השונא שהרג בשגגה אם נקלט, ואיזהו שונא. ודין הנכנס לחצר בעל הבית או לחנות הנגר שלא ברשות ונהרג בשוגג כו'.

א. שלשה² הם ההורגים בלא כוונה.

(2) את הפרק הקודם פתח רבינו בהורג בשגגה שחייב גלות, וכאן הוא בא לפרט את סוגי השוגג.

ב. יש הורג בשגגה והעלמה גמורה³. וזהו שנאמר

יב. המזבח קולט⁶⁷. שנאמר בהורג פדון⁶⁸: מעם מזבחי⁶⁹ תקחנו למות, מפלל שההורג בשגגה אינו נהרג במזבח. לפיכך, ההורג בשגגה וקלטו מזבח, והרגו שם גואל הדם - הרי זה נהרג עליו, פמי שהרגו בתוך עיר מקלט.

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ז ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בו: וְאִשָּׁר לֹא צָדָה. וְדִינוּ: שְׁגִיגָה⁵ לְעָרֵי מִקְלָט
- 2 וְיִצְלָל⁶, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁷.
- 3 (ללא שום כוונה. (4) לא התכוון, ראה שם אונקלוס ורש"י. (5) חייב הוא גלות בדין, לשם כפרה. ראה למעלה פרק ה הלכה א. (6) נוסף על כך, משמש המקלט מקום מנוס מיד גואל הדם, ככתוב בסוף הפסוק: "ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה". (7) בפרק חמישי.
- 3 ג. וַיֵּשׁ הוֹרֵג וְתִהְיֶה הַשְּׁגִיגָה קְרוֹב לְאַנָּס⁸. וְהוּא:
- 4 שְׁיִאָרֵעַ בְּמִיתַת זֶה מֵאֲרַע פְּלֵא⁹, שְׂאִינוּ מְצוּי בְּרֵב
- 5 מֵאֲרַעוֹת בְּנֵי אָדָם. וְדִינוּ: שֶׁהוּא פְּטוּר מִן הַגְּלוּת¹⁰,
- 6 וְאִם הִרְגוּ גּוֹאֵל הַדָּם - נִהְרֵג עֲלָיו¹¹.
- 8 (ראה לקמן סוף הלכה ז, וסוף הלכות ח"ד. (9) מקרה נדיר. (10) לא חייבה התורה גלות אלא במקרה מצוי, וראה סוף הלכה יד. (11) רק ברוצח, שחייב לשבת בעיר מקלט, ניתנה רשות לגואל הדם להרוג אותו מחוץ לעיר מקלטו (במדבר לה, כ"ט; דברים יט, ו). וכן רוצח קרוב לזדון, שאין ערי מקלט קולטות אותו, מפני שעונו חמור, מה שאין כן ההורג באונס או קרוב לאונס - שפטור מלשבת בעיר מקלט.
- 7 ד. וַיֵּשׁ הוֹרֵג בְּשִׁגְגָה וְתִהְיֶה הַשְּׁגִיגָה קְרוֹבָה לְזִדּוֹן¹².
- 8 וְהוּא: שְׁיִהְיֶה בְּדֹבֵר כְּמוֹ פְּשִׁיעָה¹³, או שְׁהֵי לֹ
- 9 לְהִזְהֵר וְלֹא נִזְהֵר. וְדִינוּ: שְׂאִינוּ גּוֹלָה. מִפְּנֵי שְׁעוֹנוֹ
- 10 חֲמֹר, אֵין גְּלוּת מְכַפֶּרֶת לוֹ¹⁴. וְאֵין עָרֵי מִקְלָט
- 11 קוֹלְטוֹת אוֹתוֹ¹⁵, שְׂאִינָן קוֹלְטוֹת אֶלָּא הַמְּחַיֵּב גְּלוּת
- 12 בְּלִבְדִּי¹⁶. לְפִיכָךְ, אִם מָצְאוּ גּוֹאֵל הַדָּם בְּכָל מְקוֹם¹⁷
- 13 וְהִרְגוּ - פְּטוּר.
- 12 (אף על-פי שלא התכוון להרוג. (13) ראה להלן הלכה ו, דוגמה. (14) כלפי שמים. (15) אינן משמשות לו מקלט מפני גואל הדם. (16) ולא זה שאין לו כפרה בגלות. (17) אפילו בעיר מקלט.
- 14 ה. וְיִמָּה יַעֲשֶׂה זֶה? יֵשֵׁב וַיִּשְׁמַר עֲצָמוֹ מִגּוֹאֵל הַדָּם.
- 15 וְכֵן כָּל הַרְצָחִים¹⁹ שֶׁהִרְגוּ²⁰ בְּעֵד אֶחָד²¹ או בְּלֹא
- 16 הַתְּרָאָה²² וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן²³, אִם הִרְגוּ²⁴ גּוֹאֵל הַדָּם - אֵין
- 17 לָהֶם דָּמִים. לֹא יִהְיֶה אֵלֶּי חֲמוּרִים מִהַהוֹרֵג בְּלֹא
- 18 כּוֹנֵה.
- 18 (שלא יהרג. (19) ראה למעלה פרק ד הלכה ח. (20) בכוונה. (21) שני עדים והתראה דרושים למיתת בית דין בלבד, אבל למלך מותר להרוג אף את ההורג בפני עד אחד ואת ההורג בלי התראה, ואף גואל הדם שהרגו פטור, ראה הלכות מלכים פרק ג הלכה י, ו'אור שמח' שם; וראה 'מורה נבוכים' חלק שלישי סוף פרק מ. וראה השגת הראב"ד כאן. (22) בפני שני עדים. (23) כגון שהוכחשו העדים בבדיקות ולא הוכחשו בחקירות, למעלה שם. (24) בדיעבד, אבל לכתחילה אסור להרגם.
- 19 ו. בְּיָצֵד? הַזִּזְרֵק²⁵ אֶבֶן לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְהִרְגָה, או
- 20 הַסּוֹתֵר כְּתָלוֹ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְנִפְלָה אֶבֶן וְהִמִּיתָה,

- 21 בֵּין שְׁפָתָיו בְּיוֹם²⁷ בֵּין שְׁפָתָיו בְּלִילָה - הֲרִי זֶה קְרוֹב
- 22 לְמִזִּיד²⁸, וְאֵינוֹ נִקְלָט; מִפְּנֵי שֶׁזֶּה פְּשִׁיעוֹת הִיא, שֶׁהֲרִי
- 23 הָיָה לוֹ לְעֵינָיו²⁹ וְאַחֵר כֶּף יִזְרֵק או יִסְתֵּר.
- 25 (שגגה קרובה לזדון או קרובה לאונס. (26) ולא התכוון להרוג (מכות ח). (27) שפשיעתו גדולה, שבעיון קל יכול היה לראות את העובר בדרך. (28) ולא מזיד ממש, שהרי לא התכוון להרוג. (29) אם ישנם עוברי דרכים, שם.
- 24 ז. סִתְרוּ לְאַשְׁפָּה³⁰ בְּלִילָה: אִם הַרְבִּים מְצוּיִין בָּהּ³¹
- 25 - הֲרִי זֶה קְרוֹב לְמִזִּיד³², וְאֵינוֹ נִקְלָט; וְאִם אֵין
- 26 הַרְבִּים מְצוּיִין בָּהּ כָּלָל - הֲרִי זֶה קְרוֹב לְאַנָּס, וּפְטוּר
- 27 מִן הַגְּלוּת.
- 30 (שברשות הרבים, שתושבי העיר משליכים שם זבל ולפעמים גם עושים שם צרכיהם. (31) לעשות צרכיהם. (32) שהיה לו להעלות על הדעת שיש שם אדם והאבן תפגע בו, והיה עליו לעיין היטב.
- 28 ח. הִיתָה הָאֲשָׁפָה עֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת בָּהּ³³ בְּלִילָה, וְאֵינָה עֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת בָּהּ בְּיוֹם, וְנִקְרָה אָדָם³⁴ וַיֵּשֶׁב
- 29 שָׁם, וְנִפְלָה עָלָיו אֶבֶן בְּשַׁעַת סִתְרָהּ, וְמַת - הֲרִי זֶה
- 30 גּוֹלָה³⁵. וְאִם אַחֵר שֶׁנִּפְלָה הָאֶבֶן³⁶ בָּא זֶה וַיֵּשֶׁב,
- 31 וְנִפְלָה עָלָיו וְמַת - הֲרִי זֶה פְּטוּר³⁷ מִן הַגְּלוּת.
- 32 (33) בני אדם לעשיית צרכיהם. (34) ביום. (35) מאחר שאינה עשויה להפנות בה ביום, אין זה קרוב למזיד. אבל גם אונס איננו, הואיל והיא עשויה להפנות בה בלילה, קורה לפעמים שמישהו נפנה שם גם ביום, רב פפא שם. וראה 'תוספות' שם דיבור-המתחיל באשפה. (36) מן הקיר, וקודם שהגיעה ארצה. (37) הטעם בהלכה ט.
- 33 ט. וְכֵן הַזִּזְרֵק³⁸ אֶת הָאֶבֶן, וְאַחֵר שְׂיִצְאָת מִידּוֹ
- 34 הוֹצִיָא הָלָה אֶת רִאשׁוֹ³⁹ וְקִפְלָה - פְּטוּר מִגְּלוּת;
- 35 שְׂנֵאָמֵר: וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ⁴⁰ - פָּרֵט לְמַמְצִיא עֲצָמוֹ.
- 38 (שם. (39) מן החלון. (40) בחוטב עצים ביער ונשל הברזל מן העץ ומצא את רעהו - הכתוב מדבר, ומשמע שרעהו כבר נמצא שם, ולא שהמציא עצמו אחר-כך.
- 36 י. הַשּׁוֹנָא⁴¹ שֶׁהִרְגַּ בְּשִׁגְגָה - אֵינוֹ נִקְלָט; שְׂנֵאָמֵר⁴²: וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ⁴³. חֲזָקָתוֹ⁴⁴ שֶׁהוּא קְרוֹב לְמִזִּיד⁴⁵.
- 37 וְאֵי זֶהוּ שׁוֹנָא? זֶה שֶׁלֹּא דָּבָר עָמּוֹ שְׁלִשָּׁה יָמִים⁴⁶
- 38 מִפְּנֵי הָאֵיבָה. וְכֵן אִם נִכְנס לְקֶרֶן זֵוִית⁴⁷ וְהִמִּיתוּ שָׁם
- 39 בְּשִׁגְגָה, או שֶׁדָּחְפוּ בְּגוֹפּוֹ⁴⁸, או נִתְּפֵן לְזִרְק⁴⁹
- 40 שְׁתִּים⁵⁰ וְזִרְק אֲרָבַע, או שֶׁעָלָה עַל דַּעַתוֹ שֶׁמָּתָר
- 41 לְהִרְגָּו⁵¹, או שֶׁנִּתְּפֵן לְהִרְגָּו זֶה⁵² וְהִרְגָּו אֶת זֶה, אֶפְלוּ
- 42 נִתְּפֵן לְהִרְגָּו עוֹבֵד כּוֹכָבִים⁵³ או בְּהִמָּה וּנְמָצָא יִשְׂרָאֵל
- 43 - הֲרִי כָּל אֵלֶּי קְרוֹבִין לְמִזִּיד, וְאֵינָן נִקְלָטִין.
- 44 (41) מכות ט: (42) בהורג וחייב גלות. (43) לחייבו מיתה אי אתה יכול, שמא שוגג הרגו. לחייבו גלות אי אתה יכול, שמא מזיד הרגו ('ספרי' מסעי, קס). (44) חזקה עליו. (45) ומשום כך אינו נהרג ואינו גולה. (46) סנהדרין כז:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ז ניסן – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יג. קצב⁶⁸ שְׁהִיָּה מְקַצֵּב⁶⁹, וְהַגְבִּיָּה יָדוּ פְּקוּפִיָּין⁷⁰
 לְאַחֲרָיו, וְהַחֲזִירוּ לְשֹׁכֵר הָעֵצִים, פְּדִיָּה שְׁעוּשִׁין
 הַקְּצָבִים: כָּל שְׂמֹת בְּהוֹלָכָה, שְׁהִיא הַהֲגָבָה
 מִלְּפָנָיו⁷¹ וִירִידָה מֵאַחֲרָיו⁷² - אֵינוֹ גּוֹלָה עָלָיו; וְכָל
 שְׂמֹת בְּחֻזָּה, שְׁהִיא עָלֶיהָ מֵאַחֲרָיו⁷³ וִירִידָה
 מִלְּפָנָיו - גּוֹלָה. זֶה הַפֶּלֶל⁷⁴: כָּל שֶׁבִּדְרָךְ יִרְדֹּתוֹ⁷⁵ -
 גּוֹלָה; שְׁלֹא בִּדְרָךְ יִרְדֹּתוֹ⁷⁶ - אֵינוֹ גּוֹלָה. וְאִפְלוּ
 בִּירִידָה שְׁהִיא צָרָה עָלֶיהָ - אֵינוֹ גּוֹלָה⁷⁷.

(68) מוכר בשר, מכות ז: (69) קוצץ בשר. (70) סכין גדולה. (71) עליה היא ופטור. (72) המשך וסיום ההגבהה היא, ומשום כך דינה כעליה ופטור. (73) תחילת הירידה מלפניו היא וחייב. בכיוון למעלה עליה היא ופטור. בכיוון למטה ירידה היא וחייב; בכיוון למעלה עליה היא ופטור. בכיוון לאחוריו, המצב הפוך: הכיוון למעלה הוא כיוון לירידה לפניו וחייב; הכיוון למטה הוא סיום העליה מלפניו ואינו גולה (ירושלמי מכות פרק ב הלכה ד), [בבבלי שם ישנן כמה גירסאות, וקשה ליישבן לפי שיטת רבינו. ראה כסף-משנה כאן, ו'מראה הפנים' בירושלמי שם]. (74) משנה, שם. (75) והעליה מאחוריו בדרך ירידתו היא. (76) וירידה מאחוריו אינה בדרך ירידתו אלא בהמשך דרך הגבהתו. (77) [בבבלי שם נאמר: "או השליך עליו" (במדבר לה, כ) להביא ירידה שהיא צורך עליה, ופירוש"י להביא – לחיוב. אולם רבינו מפרש לפטור, ונראה שלדעת רבינו המלה "פרט" שברישא של הברייתא נמשכת גם על בבא זו. וראה למעלה בהלכה י בדין דחפו בגופו. ונדחק רבינו לפירוש זה מפני שבסוף הסוגיא בדין נשמטה שליבה, אמרו "דכולי עלמא עליה היא" (לדעת הכל ירידה שהיא צורך עליה - עליה היא), ולאחר מכן נאמר: הא והא לניזקין (אבל פטור מגלות, לדעת הכל), ראה מגיד-משנה בהלכות חובל ומזיק פ"ו ה"ד, ובגמ"א מכות שם].

יד. פִּיעֵד? הִיָּה עוֹלָה בְּסֵלָם⁷⁸, וְנִשְׁמָטָה שְׁלִיכָה⁷⁹
 מִתַּחַת רִגְלָיו וְנִפְלָה⁸⁰ וְהִמִּיתָה - פְּטוּר⁸¹ מִן הַגְּלוּת.
 וְכֵן הַמִּתְכַּנֵּן לְזִרְק בָּצֵד זֶה, וְהִלָּכָה לָהּ לְצֵד אַחֲרָיָהּ⁸²; או שְׁהִיתָה לוֹ אֶבֶן מִנְּחֹת⁸³ בְּחִיקוֹ, וְלֹא הִפִּיר בָּהּ
 מְעוֹלָם⁸⁴, וְעַמֵּד, וְנִפְלָה⁸⁵ וְהִמִּיתָה; וְכֵן הַסּוֹמֵא⁸⁶
 שְׁהִירָג בְּשִׁגְגָה - כָּל אֱלוּ פְּטוּרִין מִן הַגְּלוּת, מִפְּנֵי
 שֶׁהֵן קְרוֹבִין לְאַנָּס.

(78) שם. (79) מדרגה. (80) שזוהי ירידה ממש. (81) כדעת התלמוד שם "דכולי עלמא עליה הוא" (דעת הכל, עליה היא), דעה שעומדת בעינה בכל התשובות הניתנות, שם, לפי גירסת רבינו בגמרא "הא והא לניזקין" במקום גירסתנו "הא והא לגלות", ראה שם הגהות הגר"א, וראה למעלה הלכות חובל ומזיק פרק ו הלכה ד, ובמגיד-משנה שם. (82) כתוב בתורה, בהורג בשגגה שחייב גלות, שהרג "בלא צדיה" (במדבר לה, כב) ופירשו חז"ל מלשון צידוד, שלא נתכוון לצדד לצד שני, מכות ז: (83) בבא-קמא כו: (84) כגון שהניחה אדם אחר בחיקו בעוד שהיה יושן. (85) על אדם. (86) כתוב בתורה בהורג בשגגה "בלא ראות" (במדבר לה, כג), ומכאן למדו שסומא שהרג

(47) וסכין בידו ופגע באיש שבא לקראתו, הרי זה קרוב למזיד, שהיה צריך להעלות על דעתו ולהזהר (שם ז:). (48) שהיה לו להזהר. בגמרא שם נאמר: "הרפו - שדחפו בגופו", ומשמע שגולה. ונראה, שרבינו מפרש שהמלה "פרט" שנאמרה שם ברישא של הברייתא נמשכת גם על בבא זו, וכאילו נאמר: "פרט" שדחפו בגופו (כסף-משנה). ראה לקמן הערה עו. (49) אבן, ויש כאן כוונה חלקית, ואין זו "העלמה גמורה". (50) מרחק שתי אמות. (51) "האומר מותר - קרוב למזיד הוא", שם. (52) ישראל, ומשום כך אין זה שוגג. (53) שאין מיתה על הריגתו, ראה למעלה פרק ב הלכה יא.

יא. הַנִּכְנָס⁵⁴ לְחֻצָּר בְּעַל הַבֵּית שְׁלֹא פְּרִשׁוֹת, וְהִרְגוּ
 בְּעַל הַבֵּית בְּשִׁגְגָה - פְּטוּר מִן הַגְּלוּת; שְׁנֹאֲמַר⁵⁵:
 וְאִשֶּׁר יָבֵא אֶת רֵעֵהוּ בְּיַעַר⁵⁶ - מִה יַעַר שְׁיֵשׁ רִשׁוֹת
 לְהִרְגוֹ⁵⁷ לְהַכְנִס לָשֵׁם, אֵף כָּל פִּיּוּצָא בּוֹ. לְפִיכָּה,
 הַנִּכְנָס לְחֻנוֹת הַנֶּגֶר⁵⁸ שְׁלֹא פְּרִשׁוֹת⁵⁹, וְנִתְּנָה בְּקַעַת
 וְטַפְחָהּ לוֹ עַל פָּנָיו וְמָת - פְּטוּר מִגְּלוּת; וְאִם נִכְנַס
 בְּרִשׁוֹת - הִרִי זֶה גּוֹלָה⁶⁰.

(54) מכות ח. (55) בהורג בשגגה שחייב גלות. (56) לחטוב עצים. (57) ומשום כך חייב ההורג גלות, שהיה צריך להעלות על דעתו שמישהו נמצא ביער, אבל אם נכנס שלא ברשות פטרה התורה את ההורג בשוגג מפני שזה קרוב לאונס. (58) בבא-קמא לב: (59) הנגר נתן לו רשות להכנס. (60) כלשון ראשון בפירוש דברי ר' יוסי ברי חנינא שם. וראה בהלכות חובל ומזיק פרק א הלכה יז בהערות.

יב. מִי שְׁהִיָּה דוֹלָה⁶¹ אֶת הַחֲבִית לְהַעֲלוֹתָהּ לָגֶגֶ, וְנִפְסַק הַחֲבֵל, וְנִפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וְהִרְגָתָהּ; או שְׁהִיָּה עוֹלָה בְּסֵלָם, וְנִפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וְהִרְגוֹ - פְּטוּר מִן הַגְּלוּת. שְׁזָה כְּמוֹ אֲנוֹס הוּא⁶²; שְׁאִין זֶה דָּבָר הַקְּרוֹב לְהִיּוֹת בְּרֵב הָעֵתִים, אֲלֹא כְּמוֹ פְּלֶא⁶³ הוּא. אֲכָל אִם הִיָּה מְשֻׁלָּשׁ אֶת הַחֲבִית⁶⁴, וְנִפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וְהִרְגָתָהּ; הִיָּה יוֹרֵד בְּסֵלָם, וְנִפְלָה עַל חֲבֵרוֹ⁶⁵; הִיָּה מַעֲגֵל בְּמַעְגִּילָהּ⁶⁶, וְנִפְלָה עַל חֲבֵרוֹ וְהִרְגָתָהּ - גּוֹלָה; שְׁנֹאֲמַר: וְנִפְלָה עָלָיו וְנָמָת - שְׁיִפֵּל דֶּרֶךְ נְפִילָה. שְׁהִירִי דֶּרֶךְ נְפִילָה מְצוּי בְּרֵב הָעֵתִים לְהִזְיק, וְדָבָר קְרוֹב הוּא לְהִיּוֹת, שְׁהִירִי טָבַע הַכֶּבֶד לִירֵד לְמִטָּה בְּמַהֲרָה⁶⁷; וְהוֹאִיל וְלֹא זָרָז עֲצָמוֹ וְתָקַן מַעֲשָׂיו יָפָה בְּשַׁעַת יִרְיָה - יְגָלָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(61) מן הבור (מכות ז). (62) קרוב לאונס, ראה מכות ט. 'תוספות' דיבור-המתחיל אמר ליה. (63) נדיר, שהרי עם העלאתו את החבית או עם עלייתו על הסולם גוברת ההתנגדות לכובד החבית או של האדם המושך כלפי מטה. (64) מורידה מלמעלה למטה, ואף-על-פי שנוהר מלשברה. (65) והרגו, אף-על-פי שבוודאי נזהר שלא יפול וישבור מפרקתו. (66) מגלגל כמין מכבש, כדי להחליק את הטיח שבגג, ומוליך אותו לצד השיפוע, שמשם יורדים המים. (67) ומשום כך בירידה עליו לנקוט באמצעי זהירות מיוחדים.

קטז שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ז ניסן – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שבועה פטור מגלות. שמשמע כאן לא ראה, אבל רואה במקום אחר. ואילו סומא אינו רואה בשום מקום, 'ספרי' מסעי קס, ומכות ט: מחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה.

1 טו. היתה אכן בחיקוי⁸⁷, והפיר בה ושכחה, ועמד, 2 ונפלה והמיתה - גולה; שנאמר: בשגגה - מקלל 3 שהיתה לו ידיעה⁸⁸. נשמט⁸⁹ הברזל מן העץ 4 המתבקע⁹⁰ - אינו גולה; מפני שאין זה בא מכחו 5 אלא מפני כחו⁹¹, ונמצא כמו אנס⁹². וכן הזורק 6 אבן⁹³ לתמר להפיל תמרים, ונפלו מן התמרים על 7 תינוק והרגוהו - פטור; מפני שנפלו מפת כחו⁹⁴. 8 וכן כל פיוצא בזה משאר הסבות.

87 בבא-קמא שם. 88 ואף-על-פי שבאוכל חלב בשוגג אין צורך בידיעה בתחילה, בהורג בשוגג צריך לידיעה בתחילה, משום שכתוב "אשר יבוא את רעהו ביער", שהוא ידיעה בתחילה. משום כך אין שגגה זו כשאר שגגות, ראה בית הבחירה לבבא-קמא עמ' 79, ו'תוספות' דיבור-המתחיל בשגגה. 89 משנה מכות ז: מחלוקת רבי ורבנן, ופסק כרבנן. 90 נשמט הברזל מן הקת בשעה שהיה בתוך העץ שהוא כורתו, וניתז למרחוק והרג. כך מפרש רבינו מה שנאמר במשנה "מן העץ המתבקע", ואולם רש"י פירש שניתז קיסם ופגע והרג. ורבינו חננאל שם מביא את שני הפירושים. 91 המכה בעץ היא כוחו, וניתזו הברזל מן העץ כוח כוחו הוא, שם ח. 92 כי הברזל נשמט כתוצאה מן המכה בעץ, אף-על-פי שהיה מהודק היטב בקת. 93 רב פפא, שם ח. 94 האבן היא כוח ראשון, ונפילת התמרים היא כוח שני.

(על פי לקו"ש חכ"ט ע' 33)

2 מכות י. 3 הרב. 4 התלמידים. 5 שכתוב בתורה ובמצוותיה "וחי בהם" (ויקרא יח, ה), וכתוב "החכמה תחיה בעליה" (קהלת ז, יב). 6 שאין לו חיים בלא ישיבה (מכות שם).

ב. עבד⁷ שגלה⁸ לעיר מקלט - אין רבו חיב לזוננו⁹, ומעשה ידיו לרבו¹⁰. אבל אשה שגלתה לעיר מקלט - בעלה חיב לזונה. ואינו יכול¹¹ לומר לה: צאי מעשה ידיך למזונותיך¹², אלא אם כן היו מספיקין לה¹³.

7 כנעני. 8 שהרג את ישראל בשגגה. ראה למעלה פרק ה הלכה ג. 9 לספק לו מזונות, אע"פ שכתוב "הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי", ואמרנו בהלכה הקודמת "עשה לו כדי שיחיה", אין חובה זו מוטלת על רבו. והטעם, מפני ש"יכול הרב לומר לעבד: עשה עמי ואיני זנך אלא חזור על הפתחים", שמצווים ישראל להחיות העבדים שביניהם, גיטין יב. הלכות עבדים פרק ה הלכה ג. 10 לספק לו מזונות אע"פ שכתוב "ונס אל אחת מן הערים האל בכתובה שנתן לה בשעת הנישואין. 11 משום שחובתו לספק לה מזונות אינה מותנית במעשה ידיה. 12 אני מוחל לך על מעשה ידיך ששייכים לי, ואת תמחלי לי על מזונותיך שאני חייב לך. 13 אבל במספיקים לה, יכול הוא לומר לה "צאי מעשה ידיך למזונותיך", ואינו חייב לזון אותה, אע"פ שזה מכביד עליה, שאין דרכה לחפש עבודה בעיר מקלט, שאין מכירים אותה (שם).

ג. רוצח¹⁴ שנגמר דינו¹⁵ להגלותו, ומת קדם שיגלה - מוליכין עצמותיו לשם¹⁶. ורוצח שמת בעיר מקלטו¹⁷ - קוברין אותו שם¹⁸. ובקעת שיעמות הכהן הגדול, מוליכין עצמות הרוצח משם לקברי אבותיו¹⁹.

פרק שביעי

1 יבאר תלמיד שגלה שמגלים רבו עמו, ועבד או אשה שגלתה, אם רבו ובעלה חייבים לזונם. ודין רוצח שנגמר דינו להגלותו ומת. ורוצח שהרג בשגגה בעיר מקלטו. ודין עיר מקלט שרובה רצחנים אם קולטת, והגולה אם יוצא מעיר מקלטו לעולם. ודין אחד מארבעה כהנים מחזיר את הרוצח כו'.

9 א. תלמיד שגלה² לעיר מקלט - מגלין רבו עמו; 10 שנאמר: וחי - עשה לו פדי שיחיה, וחי בעלי 11 חכמה³ ומבקשיה⁴ בלא תלמוד תורה פמיתה 12 חשובין⁵. וכן הרב שגלה - מגלין ישיבתו עמו⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

תלמיד שגלה לעיר המקלט מגלין רבו עמו כו'

וי"ל שמוסוף "וחי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה חשובין" כהסבר מדוע מכינים לרוצח בשגגה את כל צרכיו על חשבון יהודי אחר ובפרט רבו, כי עניין זה הוא שאלה של חיים או היפך החיים, ומקורו בדברי הכתוב "החכמה תחיה בעלי".

וקשה לכאורה: מהרמב"ם משמע שמדובר בתלמיד הנמצא בדרגה כזו שכל חייו הם תלמוד תורה, עד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ז ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 ז. רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו אנשי העיר
16 לכבדו⁴² - יאמר להם: רוצח אני⁴³. אמרו לו: אף
17 על פי כן⁴⁴ - יקבל מהן⁴⁵.

(42) כגון שהיה איש חשוב. משנה, מכות יב: (43) שצריך להודיע ולפרסם את חטאו, שבאה תקלה על-ידו. (44) אנו רוצים לכבדך. (45) שנאמר "וזה דבר הרוצח (דברים יט, ד) אין לך אלא דיבור הראשון", ואינו צריך לכפול דברו. תוספתא מכות פרק ב.

18 ח. הגולה⁴⁶ אינו יוצא מעיר מקלטו לעולם⁴⁷. ואפילו
19 לדבר מצוה⁴⁸ או לעדות, בין עדות ממון בין עדות
20 נפשות⁴⁹. ואפילו להציל נפש⁵⁰ בעדותו, או להציל
21 מיד העובד פוכבים או מיד הנזק או מיד הדלקה
22 ומן המפלת. אפילו כל ישראל צריכין⁵¹ לתשועתו
23 פיאות בן צרויה⁵² - אינו יוצא משם לעולם, עד מות
24 הכהן הגדול. ואם יצא - התיר עצמו למיתה⁵³. כמו
25 שפארנאו⁵⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואפילו כל ישראל צריכין לתשועתו"

הקשו האחרונים מדוע לא יצא הרוצח בשגגה להציל אדם בעדותו ו"אפילו אם כל ישראל צריכין לתשועתו", והלא פיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה. יש שתירצו שאסור כיון שמסכן עצמו ויכול למות ביד גואל הדם, ותירוצם קשה שהרי אם מדובר בפיקוח נפש הרי בוודאי אפשר להגביל את גואל הדם ולמנוע ממנו להרוג את הרוצח נפש בשגגה. ויש שתירצו שכיון שנתגלגלה על ידו הריגת נפש מישאל לא יתכן שתבוא תשועה לישראל על ידו. וצריך עיון גדול, היאך אפשר לסמוך על סברא זו ולדחות בגללה פיקוח נפש שדוחה כל התורה כולה.

ויש שתירצו שהוא גזירת הכתוב, אבל גם זה קשה שהרי פיקוח נפש הדוחה כל התורה כולה, דוחה גם גזירת הכתוב.

והביאור בזה: בפ"ה ה"י כתב "...ויצא חוץ לתחומה בזדון הרי זה התיר עצמו למיתה ורשות לגואל הדם להרגו", ומדויק בלשונו שזה שהתיר עצמו למיתה אינה הסיבה שבגללה רשות לגואל הדם להרגו, כי אז היה לו לכתוב:

התיר עצמו למיתה לפי שרשות ביד גואל הדם להורגו. אלא שזה שהתיר עצמו למיתה הוא דין לעצמו, ולכן כתבו בלשון "הרי זה התיר עצמו למיתה" ובזה משמיענו חידוש דין מיוחד ברוצח בשגגה היוצא מעיר מקלטו שנחשב ל"גברא קטילא" וממילא אי אפשר שיחול עליו שום חיוב גם לא הצלת נפשות, כי הדין של פיקוח נפש דוחה כל התורה כולה אינו יכול לחול על מי שהתורה אומרת עליו שע"י פעולת ההצלה נעשה גברא קטילא.

(על פי לקו"ש חלק ל"ח ע' 127)

(14) מכות יא: (15) בבית-דין. (16) לעיר המקלט. אע"פ שהטעם "פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח" (דברים יט, ו) שוב אינו קיים. (17) אע"פ שכבר קיבל עונש גלות, עדיין לא נתכפר לו עד שימות הכהן הגדול. (18) כתוב בהורג בשוגג, שנס לעיר המקלט, שלוש פעמים "שמה" (במדבר לה, ו, יא, יט), ודרשו רבותינו: "שם תהא דירתו, שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו", 'ספרי' שופטים, קפא; מכילתא דרשב"י משפטים כא; מכות שם. (19) לפי הכתוב "ואחרי מות הכהן הגדול ישוב הרוצח אל ארץ אחוזתו" (שם, כח), "איוזהו ישיבה שהיא בארץ אחוזתו (בתוך הקרקע), הוי אומר זו קבורה", שם.

1 ד. שאר הלויים²⁰ השוכנים²¹ בערי מקלט²², כשימות
2 אחד מהן - אינו נקבר בעיר ולא בתוך התחום²³;
3 שנאמר: ומגרישיהם יהיו לבהמתם ולרכשם ולכל
4 חיתם²⁴ - לחיים נתנו ולא לקבורה²⁵.

(20) מכות יב. ולא אלו שהוגלו לשם כרוצחים בשגגה. (22) שהן של הלויים, ככתוב: "ואת הערים אשר נתנו ללויים, את שש ערי המקלט" (שם, ו). (23) אלא נותנים להם בתי קברות חוץ לתחום. (24) ולכ צרכי חייהם. ואין לפרש "חיה" ממש, שהרי כתוב "לבהמתם", וחיה בכלל בהמה היא (נדרים פא.). (25) ואע"פ שהרוצח נקבר שם, אין זו אלא קבורת עראי עד מות הכהן הגדול, ועוד שברוצח הדגירה התורה במפורש "שמה", שם תהא קבורתו (מכות שם).

5 ה. רוצח²⁶ שהרג בשגגה בעיר מקלט²⁷ - גולה בה
6 משכונה לשכונה²⁸, ואינו יוצא²⁹ מן העיר. וכן לויים³⁰
7 שהרג³¹ במדינתו³² - גולה למדינה אחרת³³ מערי
8 הלויים; לפי שכל קולטות, כמו שיתבאר³⁴. ואם הרג
9 חוץ מערי הלויים, וקבר לעירו - הרי זה קולטו³⁵.

(26) שם יב: (27) שגלה לעיר המקלט, וחזר והרג באותה עיר בשוגג. (28) בתוך העיר. (29) אינו רשאי לצאת בגלל הרצח הראשון. (30) צריך לומר "ובן לוי", כלשון המשנה, שם. (31) בשוגג. (32) בעירו שדר בה, באחת מארבעים ושמונה הערים שנתנו ללויים, במדבר לה. (33) שהרי לא גלה ע"פ בית דין לעיר שיושב בה, ורשאי לצאת ממנה. (34) להלן פרק ח הלכה ט. (35) אע"פ שאין זו גלות אלא מקום דירתו הקבוע מלפני הרצח. בגמרא שם למדו דין זה מהכתוב "כי בעיר מלקטו ישב" (במדבר לה, כח) - עיר שקלטו כבד.

10 ו. עיר מקלט שרבה רצחנים³⁶ - אינה קולטת;
11 שנאמר³⁷: ודבר באגזי זקני העיר ההיא את דבריו³⁸
12 - ולא ששוין דבריהם לדבריו. וכן עיר שאין בה
13 זקנים³⁹ - אינה קולטת⁴⁰; שנאמר: זקני העיר
14 ההיא⁴¹.

(36) מכות י: (37) ברוצח בשגגה שנמלט לעיר המקלט. (38) שרצח בשגגה. (39) דיינים. (40) ומשום כך משתדלים להעמיד בה דיינים. (41) שלשם נמלט, בה בעיר צריך שיהיו זקנים.

קִיחַ שִׁיעוּרֵי רַמְבַּ"ם ג' פְּרָקִים לִיּוֹם - יוֹם שְׁלִישִׁי כ"ז נִיסָן - סֵפֶר נִזְיקִין - ה'ל' רוּצָח וּשְׁמִירַת נֶפֶשׁ

מִתּוֹךְ מַהְדּוֹרֹת וּגְשַׁל עִם רַמְבַּ"ם לַעֲם - מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

(71) מִכּוֹת שֶׁם. (72) אַחֵר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ, הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁגִּלָּה, אַע"פ שֶׁעוֹשֶׂה הַגְּדוּל עֲדִיין לֹא יֵצֵא לַפּוֹעֵל, וּמִשּׁוּם כֵּךְ עִם מִיתַת הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל שֶׁהָיָה עֵיקַר הַכִּפְּרָה, נִפְטָר מִגְּדוּלָּה, כְּדִין כָּל רוּצָח שֶׁגִּלָּה אֶפִּילוֹ יוֹם אֶחָד וּמַת הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל. רָאָה רַבֵּינוּ עוֹבְדִיָּה מִבְּרִטְנֹרָא, וְתוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב' כָּאֵן. (73) קוֹדֵם שֶׁנִּגְמַר. (74) מִפְּנֵי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בִּימִיו, וְאֵע"פ שֶׁלֹּא הָרַג בִּימִיו. (75) וְהָיָה לוֹ (לְאוֹתוֹ כֶּהֶן גְּדוֹל) לִבְקֵשׁ רַחֲמִים שִׁיגְמוֹר דִּינוֹ לְזִכּוֹת וְלֹא בִיקֵשׁ" (שֶׁם), וְלֹכֵן נִעֲנֵשׁ שֶׁהִחְזִירָתוֹ שֶׁל הָרוּצָח תִּלּוֹי בְּמִיתָתוֹ.

יב. נִגְמַר דִּינוֹ⁷⁶ וְנִמְצָא⁷⁷ הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל בֶּן גְּרוּשָׁה⁷⁸
אוֹ בֶּן חִלּוּצָה⁷⁹ - בְּטִלָּה כְּהֻנָּה⁸⁰, וְכָאֵלּוּ נִגְמַר דִּינוֹ⁸¹
בְּלֹא כְּהֵן גְּדוֹל, וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִשֶּׁם לְעוֹלָם⁸².

(76) לַגְּלוּת (שֶׁם). (77) נוֹדַע. (78) וּפְסוּל לְכַהוֹנָה, שֶׁהָיָה נוֹלֵד מֵאִיסוּרֵי כַהֲנָה. (79) אִשָּׁה, שְׁמַת בַּעֲלָהּ וְלֹא הָשִׂיר יִלְדִים, וְחָלַץ לָהּ יִבְמָה וְנִישְׂאָה לְכַהֵן בְּאִיסוֹר, וְיִלְדָהּ לוֹ בֶּן וְלֹא יִדְעוּ שֶׁהוּא פְסוּל, וּמִיָּנְהוּ כֶהֶן גְּדוֹל. (80) לַמַּפְרָע, שֶׁהָיָה הוֹבֵר בְּדָבָר שֶׁלֹּא הָיָה כֶהֶן גְּדוֹל בְּשַׁעַר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ שֶׁל זֶה לַגְּלוּת. [רָאָה בְּפִי מַהֲלָכוֹת בִּיאַת מִקְדָּשׁ, שֶׁהִקְרִיבוּ שֶׁהִקְרִיב לִפְנֵי שְׁנוּדַע הַפְּסוּל כְּשֵׁרִים, וְלֹא בַטְלָה כַהֲנָה לַמַּפְרָע, שֶׁם גִּזִּירַת הַכְּתוּב הִיא, וְלִמְדוּהָ מִן הַפְּסוּק (דְּבָרִים ל"ג, י"א) "בֶּרֶךְ ה' חִילוֹ וּפּוֹעֵל יְדֵי תִרְצָח", אֶפִּילוֹ חֲלָלִים שָׁבוּ, פּוֹעֵל יְדֵי תִרְצָח (בַּגְמָרָא שֶׁם יב.).] (81) רָאָה לַמַּעֲלָה הַלְכָה י'.

יג. רוּצָח שֶׁשָּׁב לְעִירוֹ אַחֵר מוֹת הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל⁸² -
הָרִי הוּא כְּשֶׁאֵר כָּל אָדָם. וְאִם הָרַג גּוֹאֵל הָדָם -
נִהְיָג עָלָיו⁸³; שֶׁכֶּכֶּר נִתְכַּפֵּר לוֹ בְּגָלוּתוֹ⁸⁴.

(82) כְּכַתּוּב: "וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל יֵשׁוּב הָרוּצָח אֶל אֶרֶץ אֲחֻזּוֹתָיו" (בַּמִּדְבָּר ל"ה, כ"ח). (83) בְּבֵית־דִּין אוֹ עַל־יְדֵי גּוֹאֵל הָדָם שֶׁל הָרוּצָח שֶׁשָּׁב לְעִירוֹ. (84) שֶׁנִּמְשַׁכָּה עַד מוֹת הַכֶּהֶן. רָאָה מִכּוֹת ב':

יד. אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּפֵּר - אֵינוֹ חוֹזֵר⁸⁵ בָּהּ לְשַׁחֲרָהּ⁸⁶
שֶׁהָיָה בָּהּ⁸⁷ לְעוֹלָם; אֲלֹא הָרִי הוּא מוֹרֵד מִגְּדֻלָּתוֹ
כָּל יָמָיו, הוֹאֵל וּבָאָה תִּקְלָה זֶה הַגְּדוֹלָה⁸⁸ עַל יָדוֹ.

(85) לְאַחֵר שֶׁשָּׁב לְעִירוֹ, אַחֵר מוֹת הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל. (86) "וְאַחֲרֵי מוֹת הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל יֵשׁוּב הָרוּצָח אֶל אֶרֶץ אֲחֻזּוֹתוֹ - וְלֹא לְשִׁרְרוֹתוֹ, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, יֵשׁוּב לְשִׁרְרוֹתוֹ" (מִכּוֹת יג. ו'סִפְרִי' מִסְעֵי קָס). וּפְסָק רַבֵּינוּ כְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה, לִפִּי הַכֹּלל רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה - הַלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. (87) אֲבָל שֶׁרָרָה אַחֲרָתָּה, יִירוּדָה יוֹתֵר, רִשְׁאֵי לִקְבֹּל. (88) שֶׁפִּיכּוֹת דָּמִים, שֶׁהָיָה חֲמוּרָה מִשְׁאֵר עֲבִירוֹת. רָאָה לַמַּעֲלָה פֶּרֶק ד' הַלְכָה ט.

טו. אֵף עַל פִּי שֶׁהִחְזִירָתוֹ⁸⁹ בְּאֵבִיו בְּזִדּוֹן חֵיב מִיתַת
בֵּית דִּין⁹⁰ כְּמוֹ הַהוֹרָג⁹¹ שֶׁאֵר אָדָם, אִם חָבֵל בְּאֵבִיו
אוֹ בְּאִמּוֹ בְּשִׁנְגָּה - אֵינוֹ חֵיב גְּלוּת⁹²; שֶׁלֹּא חֵיבָהּ
תּוֹרָה גְּלוּת אֲלֵא [לְהוֹרֵג]⁹³ נֶפֶשׁ אָדָם בְּשִׁנְגָּה בְּלִבָּד,
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁹⁴.

(89) עוֹשֶׂה חֲבוּרָה. (90) כְּכַתּוּב: וּמָכָה אֲבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת

(46) מִשְׁנָה, שֶׁם י"א: (47) וְאֶפִּילוֹ לְצוּרֵךְ דְּחוּף, אֵינוֹ יוֹצֵא עַד שִׁימוֹת הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל. (48) כְּגוֹן עֲדוּת הַחוּדֵשׁ (שֶׁם) אוֹ לְמוֹל אֶת הַבֶּן (יִלְקוּט שְׁמַעוֹנִי מִסְעֵי, סד.). (49) לְהַעֲדִיר עַל אֲדָם שֶׁעָבַר עֲבִירָה, שְׁחִיבִים עָלֶיהָ מִיתָה. (50) כְּגוֹן שְׁמַעֲיָדִים עַל אֲדָם שֶׁרָצַח, וְהוּא בֹא לְהַכְחִישׁ אוֹ לְהוֹזִים אֶת הָעֲדוּת וְלְהַצִּיל אֶת הַנֶּאֱשָׁם, וְאֵע"פ שֶׁפִּיקוּחַ נֶפֶשׁ דּוּחָה כְּמַעֲט אֶת כָּל הַמַּצּוּת שֶׁבִּתּוּרָה. (51) וְהוּא פִּיקוּחַ נֶפֶשׁ שֶׁל רַבִּים. (52) שֶׁר צָבָא יִשְׂרָאֵל בִּימֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד. (53) וְרִשּׁוֹת לְגוֹאֵל הָדָם לְהַרְגוֹ אוֹתוֹ. וּמִשּׁוּם כֵּךְ לֹא יֵצֵא, שֶׁאֵינוֹ חֵיב לִסְכַּן חַיִּיו, כְּדִי לְהַצִּיל חַיִּי אֲחֵרִים. (54) לַמַּעֲלָה פֶּרֶק ה' הַלְכָה י'.

ט. אֶחָד⁵⁵ כְּהֵן גְּדוֹל הַמְּשֻׁחַ בְּשָׁמֶן הַמִּשְׁחָה⁵⁶ וְאֶחָד
הַמְּרִבָּה בְּבָגְדִים⁵⁷, וְאֶחָד הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל הַעוֹבֵד⁵⁸
וְאֶחָד הַכֶּהֶן שֶׁעָבַר⁵⁹, כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעַת שְׁמֹת⁶⁰ -
מִחֲזִיר⁶¹ אֶת הָרוּצָח⁶². אֲבָל מְשֻׁחַ מִלְחָמָה⁶³ אֵינוֹ
מִחֲזִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּכֶהֶן הַדִּיּוּט⁶⁴.

(55) בֵּין. . . וּבֵין (מִכּוֹת י"א). (56) הַכַּהֲנִים הַגְּדוֹלִים מִיָּמוֹת מֹשֶׁה עַד שֶׁנִּגְנוּ שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה בִּימֵי הַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ (יוֹמָא נב:). (57) הַכַּהֲנִים הַגְּדוֹלִים שֶׁשִּׁמְשׁוּ מִיֹּאשִׁיָּהוּ וְאֵילָךְ. וְהָיָה הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל מִתְחַנֵּךְ בְּרִיבּוֹ בָּגִידִים, הֵינּוּ בְּלִבִּישַׁת שְׁמוֹנֶה בָּגִידִים בְּמָקוֹם אֶרְבַּעָה שֶׁלְּבַשׁ קוֹדֵם לְכֵן (וְהוֹרִית יב.). (58) מִשְׁמַשׁ אִז כְּכַהֲנָה גְּדוֹלָה. (59) שֶׁנִּשְׁמָא כֶהֶן גְּדוֹל אוֹ חֲלָה, וּמִיָּנְהוּ אַחֵר תַּחְתִּי זְמַנִּית, וְכִשְׁנִתְרַפָּא הַכֶּהֶן וְחָזַר לְעוֹבְדוֹתָהּ, הָעֲבִירוֹ אֶת הָאֲחֵר מִתְּפִקִּידוֹ, וְנִקְרָא "כֶּהֶן שְׁעָבַר". (60) אֶפִּילוֹ הַכֶּהֶן שֶׁעָבַר, שֶׁכָּל עֲבוֹדָתוֹ לְשַׁעַר הִיְתָה, וְאֵע"פ שֶׁהַכֶּהֶן הַקָּבוֹעַ הַעוֹבֵד עֲדִיין חֵי, מִכּוֹת י"א: (61) בְּמִיתָתוֹ. (62) מַעֲרִיר מִקְלָטוֹ לְעִירוֹ. (63) הַנוֹאֵם בְּפִנֵּי הָעָם לִפְנֵי הַמִּלְחָמָה (דְּבָרִים כ', ב.). (64) כְּכֶהֶן פְּשׁוּט, וּבְחִיבֵי גְלוּת כְּתוּב "עַד מוֹת הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל" (בַּמִּדְבָּר ל"ה, כח).

י. רוּצָח שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ⁶⁵ לְגָלוּת, וְלֹא הָיָה שֶׁם כְּהֵן
גְּדוֹל⁶⁶; וְהַהוֹרָג⁶⁷ כְּהֵן גְּדוֹל, וְלֹא הָיָה⁶⁸ שֶׁם כְּהֵן
גְּדוֹל אַחֲרָיו⁶⁹; וְכֶהֶן גְּדוֹל שֶׁהָרַג, וְלֹא הָיָה שֶׁם כְּהֵן
גְּדוֹל אַחֵר - הָרִי אֵלּוּ גּוֹלֵן, וְאֵינוֹ יוֹצֵאֵין מַעֲרִיר
מִקְלָט לְעוֹלָם⁷⁰.

(65) שֶׁם. (66) כְּגוֹן שְׁמַת הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל לִפְנֵי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ שֶׁל זֶה, וְעֲדִיין לֹא מִיָּנְהוּ אַחֵר תַּחְתִּינוּ. וְאִם מַת הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל אַחֲרֵי שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ, הָרוּצָח פְּטוּר מִגְּלוּת (לִקְמֵן הַלְכָה י"א). (67) וְכֵן הַהוֹרָג בְּשׁוּגָג. (68) בְּשַׁעַת גַּמַּר דִּינוֹ. רָאָה 'בֵּית הַבְּחִירָה' לְמִכּוֹת כָּאֵן. (69) אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה הָאֲחֵרִים שֶׁנִּזְכְּרוּ בַּהֲלָכָה הַקּוֹדֶמֶת. (70) אֶפִּילוֹ אִם מִיָּנְהוּ אַחֲרֵי־כֵן כֶּהֶן גְּדוֹל אַחֵר, וּמַת לְאַחֵר זְמַן. בַּגְמָרָא שֶׁם לְמַדּוּ מִהַכְּתוּב, שֶׁרַק מוֹתוֹ שֶׁל מִי שֶׁהָיָה כֶהֶן גְּדוֹל בְּשַׁעַת גַּמַּר דִּינוֹ שֶׁל הָרוּצָח, מִחֲזִיר אֶת הַגּוֹלָה.

יא. נִגְמַר דִּינוֹ⁷¹ לְגָלוּת, וְאַחֵר כֶּךְ מַת הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל
קֹדֵם שֶׁיִּגְלָה הָרוּצָח - הָרִי זֶה פְּטוּר מִן הַגְּלוּת⁷². וְאִם
עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר⁷³ דִּינוֹ מַת הַכֶּהֶן הַגְּדוֹל, וּמִנּוּ כְּהֵן
אַחֵר תִּתְּחַמֵּי, וְאַחֵר כֶּךְ נִגְמַר דִּינוֹ - הָרִי זֶה חוֹזֵר
בְּמִיתָתוֹ שֶׁל שְׁנִי⁷⁴ שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ בְּפִנֵּיו⁷⁵.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ח ניסן – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(8) ככתוב: "והערים אשר תתנו, שש ערי מקלט תהינה לכם" (במדבר לה, יג). (9) "אז יבדיל (=הבדיל) משה שלוש ערים בעבר הירדן ... את בצר במדבר בארץ המישור לראובני, ואת ראמות בגלעד לגדי, ואת גולן בבשן למנשי" (דברים ד, מא-מג). (10) המזרחי, בארץ סיחון ועוג, כאשר ציווה אותו ה': "את שלוש הערים תתנו מעבר לירדן" (במדבר לה, יד). (11) "ויקדשו את קדש בגליל בהר נפתלי ואת שכם בהר אפרים ואת קריית ארבע היא חברון בהר יהודה" (יהושע כ, ז). (12) כאשר ציווה ה' את משה: "ואת שלוש הערים תתנו בארץ כנען, ערי מקלט תהינה" (במדבר שם). [בתוספתא מכות פרק ב שנינו, שיהושע הפרישן מיד כשבאו לארץ, אבל לא היו קולטות עד ארבע עשרה שנה של כיבוש וחלוקה, וכן בספרי שופטים קפה, ובירושלמי מכות פרק ב הלכה ו, אבל רש"י במשנה ט: כותב שהובדלו אחרי כיבוש וחלוקה].

ג. אין אחת¹³ מערי מקלט קולטת עד שיבדלו פלן, שנאמר: שש ערי מקלט¹⁴ תהינה לכם. והודיענו משה רבנו, שאין שלש שבעבר הירדן קולטות עד שיבדלו שלש שבארץ פנען. ולמה הבדילן?¹⁵ אומר: הואיל ופאה מצוה לידי אקמנה.

~ נקודות משיחות קודש ~

שלוש ערים תבדיל לך.

וצריך להבין בשלוש ההלכות:

בהלכה א': "מצות-עשה להפריש ערי מקלט ... שנאמר שלוש ערים תבדיל לך כו"ו והלא שש ערים היו, ומדוע לא הביא הפסוק "שש ערי מקלט תהינה לכם" כפי שהביאו בהלכה ג'.

בהלכה ב': מדוע כתב "ושש ערים היו" בלשון סיפור דברים, והלא הוא ציווי.

בהלכה ג': "והודיענו משה רבינו שאין שלש שבעבר הירדן קולטות עד שיובדלו שלוש שבארץ כנען" והלא לכאורה זה נכלל כבר במה שכתב בתחילת הלכה זו "שאין אחת מערי מקלט קולטת עד שיובדלו כולן, שנאמר שש ערי מקלט תהינה לכם".

וביאור הדברים: בהלכה א' בא להשמיענו שמצוה זו היא מצוה התלויה בארץ, ולכן הביא הפסוק "שלוש ערים תבדיל לך" כי עיקר החיוב הוא על שלוש הערים שבא"י. בהלכה ב' ממשיך "ושש ערים היו" רוצה-לומר שאף שעיקר ויסוד החיוב הוא שלוש הערים שבארץ ישראל, הרי שלהלכה בפועל צריך שיהיו שש ערים שקולטות את הרוצח, ודיני ערי מקלט חלים על כל ששת הערים.

ובהלכה ג' מדגיש נקודה: כמו שבהפרשת ערי מקלט המצוה היא בארץ ישראל דווקא (והשלש שבעבר הירדן הם כעניין טפל ודבר נוסף), כך גם בדין קליטתן ש"הודיענו משה רבינו שאין שלוש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שיובדלו שלש שבארץ כנען".

(שמות כא, טו). (91) במזיד. (92) ואין דינו כהורג אדם בשוגג (מכות ח:). (93) ככתוב: ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה (במדבר לה, יא). וראה 'ספרי' שם קנט. (94) למעלה פרק ה.

יום רביעי כ"ח ניסן ה'תש"פ

פרק שמיני

(1) יבאר שמצות-עשה להפריש ערי מקלט וכמה יהיו. ודין בחמשה עשר באדר מתקנים הדרכים של ערי מקלט בכל שנה. ודין כל ערי הלויים קולטות ומה בין לערי מקלט.

א. מצות עשה² להפריש³ ערי מקלט⁴, שנאמר: שלוש⁵ ערים תבדיל לך. ואין ערי מקלט⁶ נוהגות אלא בארץ ישראל⁷.

(2) על הציבור בכלל ועל ראשי העם בפרט. (3) לייחד. (4) להציל את ההורג שוגג מיד גואל הדם. (5) ותחילת הפסוק "מצוות לאמר", "להזהיר בית דין על כך" (ספרי שופטים, קפג). (6) ואין מצוות הפרשת ערי מקלט. (7) ככתוב: "שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארצך, אשר ה' אלוקיך נותן לך לרשתה", "יכול כיוון שבאו לארץ יהיו חייבים למנות ערי מקלט (ש)בחוזה לארץ, אמרת: לא אמרתי אלא 'אשר אני נותן לכם', כאשר ניתן לכם, אתם חייבים למנות ערי מקלט, ולא בחוזה לארץ" (ספרי זוטא מובא בילקוט שמעוני מסעי לה, פסקה "כי אתם").

ב. ושש ערים⁸ היו. שלש הבדיל משה רבנו⁹ בעבר הירדן¹⁰, ושלש הבדיל יהושע¹¹ בארץ כנען¹².

~ נקודות משיחות קודש ~

"שלש הבדיל משה בעבר הירדן ושלש הבדיל יהושע בארץ כנען".

הלשון "ארץ כנען" שנקט הרמב"ם הוא מדויק, וכאן באה למעט את עבר הירדן ששם הובדלו הערים על ידי משה רבנו. אבל בהלכות שמיטה ויובל פי"ג ה"י שכתב "כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען כו"ו רצונו למעט ארץ הקיני הקניזי והקדמוני שלעתיד-לבוא ינחלו בהם הלויים נחלה.

על פי זה תתורץ הקושיא על הסמ"ג שכתב (לאווין רע"ו, רע"א). שלעתיד-לבוא נוטלין שבט לוי חלק בארץ, והוא לכאורה נגד מה שכתב הרמב"ם "כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען" והלא הסמ"ג "דרכו תמיד להלך בעקבות הרמב"ם וברוב המקומות אינו אלא כמעתיק כו"ו" (יד מלאכי כללי הסמ"ג סמ"ו) ומנין למד הסמ"ג דעה זו ברמב"ם.

אלא, שעל פי הנ"ל יובן שמה שכתב הרמב"ם שלא ינחלו בארץ כנען הוא מדויק, ובא למעט המקום שהוא ארץ ישראל ואינו ארץ כנען, היינו הקיני הקניזי והקדמוני כנ"ל ששם ינחלו הלויים לעתיד-לבוא.

קכ שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ח ניסן – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

16) ונרמז בפסוק "ואם ירחיב ה' אלוֹקֶיךָ אֶת גְּבוּלְךָ כִּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לֵאבֹתֶיךָ" (דברים יט, ח). 17) שִׁנְצִטוּ בִּאוֹתָהּ פֶּרֶשָׁה לְהַפְרִישׁ בֶּאֱרֶץ כְּנָעַן, לֵאחֲרֵי שִׁכְבַּר הַבְּדִיל מִשֶּׁה שְׁלוֹשׁ עֵרִים בְּעֵבֶר הִירְדֵן הַמְּזֻרְחִי (דברים ד, מא). 18) "בֵּינֵם הָיָה כֹרֶת ה' אֶת אֲבָרָם בְּרִית לֵאמֹר לִזְרֹעַךְ נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת ... אֶת הַקֵּינִי וְאֶת הַקֵּינִי וְאֶת הַקֵּדְמוֹנִי" (בראשית טו, יח-יט). 19) וְהַמִּשְׁכָּן הַפָּסוּק "כִּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לֵאבֹתֶיךָ" (ולא כֹתוּב "כִּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָתֵת לָךְ").

ה. וְחִיבֵינוּ בֵּית דִּין לְכַוֵּן הַדְּרָכִים²⁰ לְעֵרֵי מִקְלָט, 7
לְתַקְנָם וְלְהַרְחִיבָם²¹. וּמִסִּירֵינוּ מִהֵן כָּל מִכְשׁוֹל וְכָל 8
תַּקְלָה. וְאֵינוּ מְנַחֲיִין בְּדֶרֶךְ לֹא תִלָּ22 וְלֹא גִיָּא²³ וְלֹא 9
נָהָר, אֲלָא עוֹשִׂין עָלָיו גָּשֶׁר, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְעַבְבֵּי²⁴ אֶת 10
הַבּוֹרֵחַ לְשֵׁם. שְׁנֵאמַר: תִּכְּנִין לָךְ הַדֶּרֶךְ²⁵. וְרַחֲב דֶּרֶךְ 11
עֲרֵי מִקְלָט אֵין פְּחוֹת מִשְׁלָשִׁים וּשְׁתֵּים אֲמוֹת. 12
וּמִקְלָט²⁶ מִקְלָט²⁷ הִנֵּה כְּתוּב עַל פֶּרֶשֶׁת דְּרָכִים²⁸, כְּדֵי 13
שִׁפְרוּ הַרְצָחִים²⁹ וְיִפְנוּ לְשֵׁם. 14

20) לעשות דרכים ישירות בלא עיקול וסיבוב (מכות ט:).
21) כל זה נכלל בחובת בית דין "לכוון הדרכים".
22) גבעה. 23) בקעה. 24) וישיגו גואל הדם ויהרגוהו.
25) שתהיה דרך כבושה, ישרה ומוכנה לנמלטים לערי
מקלט, מכות שם. ועיין פירוש המשניות לרבינו, שקלים
פרק א משנה א. 26) בכל מקום שהיו שתי דרכים
לכיוונים שונים, ואחת מהן פונה לעיר המקלט, היה עץ
תקוע באותה דרך וכתוב בה: "מקלט" (רש"י שם).
27) ולא יטעו.

ו. בְּחֻמְשָׁה עָשָׂר בְּאֶדָר בְּכָל שָׁנָה בֵּית דִּין מוֹצִיאִין 15
שְׁלוּחִים לְתַקֵּן הַדְּרָכִים²⁸, וְכָל מְקוֹם שֶׁמִּצְאֻהוּ 16
שֶׁנִּתְקַלְקַל - מְתַקְּנִים אוֹתוֹ. וּבֵית דִּין שֶׁנִּתְרַשְׁלוּ²⁹ 17
בְּדָבָר זֶה - מַעֲלָה עָלֵיהֶן הַכְּתוּב כְּאֵלוֹ שֶׁכָּבוּ 18
דָּמִים³⁰. 19

28) שנתקלקלו בימות הגשמים, "כדי שאם ינוס מכה נפש
בשגגה, לא ימצא מניעה שתמנע אותו מלנוס ... (פירוש
המשניות שם). 29) ולא עשו את כל התיקונים הדרושים.
30) שנאמר "ולא ישפך דם נקי ... והיה עליך דמים" (דברים
יט, י), מועד קטן ה.

ז. וְכֵן מוֹשְׁחִין³¹ בֵּין כָּל עִיר וְעִיר מִעֲרֵי מִקְלָט 20
בְּתַחֲלַת הַפֶּרָשָׁתָן³², עַד שֶׁהָיוּ מְשַׁלְּשׁוֹת בְּשָׁנָה³³; 21
שְׁנֵאמַר: תִּכְּנִין לָךְ הַדֶּרֶךְ³⁴. 22

31) מודדים במשיחה (=חבל). והראב"ד גרס "משווין".
32) על ידי משה בעבר הירדן המזרחי ועל ידי יהושע בארץ
ישראל המערבית. 33) מרחקים שווים בין שלוש ערי
מקלט ואליהן. חברון בדרום וקדש בצפון ושכם באמצע,
וכנגדן בעבר הירדן: בצר, רמות בגלעד וגולן בבשן. והיה
מתחילת הגבול בדרום הארץ לחברון כמחברון לשכם,
ומחברון לשכם כמשכם לקדש, ומשכם לקדש כמקדש
לגבול בצפון הארץ. יושבי דרום הולכים לחברון, יושבי
צפון - לקדש, והיושבים בין חברון לשכם: הסמוכים

ודין זה אינו נכלל במה ש"אין כל אחת משש ערי מקלט
קולטת עד שיובדלו כולם" כי שם מדובר על כך שכל ערי
המקלט הן כחפצא אחת ודין קליטתן הוא רק כשישנן כל
השש, וכשחסרה אחת או בעבר הירדן או בארץ כנען
מתבטלת כל החפצא של ששת ערי המקלט וכולן אינן
קולטות. אבל במה שהוסיף: "הודיענו משה רבינו שאין
שלוש ערים שבעבר הירדן קולטות עד שיובדלו שלוש
שבארץ כנען", חידש דין נוסף שלא רק שאינן קולטות
אלא שגם אין כאן חלות שם ערי מקלט כל זמן שלא
נבדלו אותן שבארץ כנען.

(על פי לקו"ש חז"ט ט' ע' 16)

13) אפילו אלה שכבר הופרשו (מכות ט:). 14) "עד שיהיו
ששתן קולטות כאחת" (שם וספרי מסעי קט). 15) הרי
ידע שלא יקלטו בחייו.

ד. בִּימֵי הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ¹⁶ מוֹסִיפִין שְׁלֹשׁ אַחֲרוֹת עַל 1
אֵלוֹ הַשָּׁשׁ¹⁷, שְׁנֵאמַר: וְיִסְפַּף לָךְ עוֹד שְׁלֹשׁ עָרִים 2
עַל הַשְּׁלֹשׁ הָאֵלֶּה. וְהִכֵּן מוֹסִיפִין אוֹתָן? בְּעֵרֵי 3
הַקֵּינִי וְהַקֵּינִי וְהַקֵּדְמוֹנִי, שֶׁנִּכְרַת לְאַכְרֵהֶם אָבִינוּ 4
בְּרִית עָלֵיהֶן¹⁸ וְעַדִּין לֹא נִכְבְּשׁוּ. וְעָלֵיהֶן נֶאֱמַר 5
בַּתּוֹרָה: וְאִם יִרְחִיב ה' אֶלְהֵיךָ אֶת גְּבוּלְךָ¹⁹. 6

~ נקודות משיחות קודש ~

"בימי המלך המשיח מוסיפין שלוש אחרות על אלו השש".

ובהלכות מלכים ריש פ"א מביא חיוב הוספת שלוש
הערים לעתיד-לבוא כהוכחה שלישית לביאת המשיח
מהתורה, אחרי "ושב ה' אלקין את שבותך ורחמך ... כו"
ובפרשת בלעם שניבא בשני המשיחים, שכל מי שאינו
מאמין בו כו' כופר בתורה ובמשה רבנו.

וצריך להבין מדוע לא הסתפק בשתי הראיות הראשונות
מהפסוקים שבתורה, ונזקק להוכחה שלישית מדין ערי
מקלט לעתיד-לבוא.

ויש לומר שבראיה זו ישנה מעלה שאין בשתי הראשונות
שהן הבטחות התורה, ובתנאים מסוימים עלול להיות שינוי
בהבטחה כגון שבהבטחה ש"בין הקב"ה לנביא" אפשר
שלא תתקיים אם "יגרום החטא" (הקדמת הרמב"ם
לפירוש המשניות) ומזה מובן שאף אם ברור שתתקיים
הבטחת הנביא אין זה מפני שהבטחת הנביא אינה ניתנת
לשינוי אלא שלפועל אין שינוי בהבטחות אלו.

אבל בנוגע לציווי התורה ו"דבר ברור ומפורש בתורה
שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא
שינוי ולא גרעון ותוספת" ולכן כשהגאולה היא פרט
במצות ערי המקלט אי אפשר שיהיה שינוי ח"ו בהבטחה
זו.

(על פי לקו"ש חזק"ד ע' 115)

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ח ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומה שניתן להם הם ערים לשבת בלבד ולא לאחוזת נחלה. ולא ידך מצינו שהלויים מתוודים וידוי מעשרות ואומרים "ואת האדמה אשר נתת לנו" דבר המוכיח את בעלותם על הערים האלה.

אלא שבעלות הלויים על ערי המקלט היא בעלות כללית של כל השבת ולא בעלות פרטית של כל אחד ואחד מבני לוי, ולכן הדר בערי הלויים נותן שכר ביתו. ומה שכתב שרוצח הדר בערי המקלט אינו נותן שכר ביתו ללוי, הוא משום שפסק כהדרשה בבבלי "והיו לכם הערים כו" "לכם לכל צרכיכם" היינו גם לרוצחים בשגגה.

ויש להוסיף בפנימיות העניינים: הורג הנפש יצר פירוד בין אדם למקום ובין אדם לחברו, ועל כן כפרתו היא בערי המקלט שניתנו ללויים שתפקידם ועניינם הוא חיבור בין אדם למקום - "לעבוד את ה' ולשרתו" וחיבור בין אדם לחברו - "ויילוו עליך וישרתוך".

(על פי דקדוק חזק כ"ה ע' 93)

51) שש הערים. 52) שברח לשם לשם קליטה (מכות שם). 53) שנכנס שם במקרה, ולא ידע שהיא קולטת. 54) לבעל הבית, משום שבשש ערי המקלט כתוב "והיו לכם - לרוצחים - הערים" (במדבר לה, יב), ודרשו חכמינו: "לכם לכל צרכיכם" (מכות יג). 55) כי הכתוב "ועליהם תתנו ארבעים ושתיים עיר" (שם, ו) אינו בא להשוות ערים אלה לשש ערי המקלט אלא לעניין קליטה בלבד. זו היא דעתו של רבי יהודה במשנה, לפי פירוש הגמרא שם.

21 יא. כל עיר הקולטת - תחומה⁵⁶ קולט פמיה⁵⁷. אילן
22 שעומד בתוך תחום ערי מקלט, ונפוח⁵⁸ נוטה חוץ
23 לתחום - משגיג⁵⁹ תחת הנוף נקלט⁶⁰. היה עומד
24 חוץ לתחום, ונפוח נוטה לתוך התחום - משגיג⁶¹
25 לעקרו⁶² נקלט⁶³, ויהרגו⁶⁴ שם - נהרג עליו. ואף
26 על פי שהתחום קולט - אין הרוצח דר בו⁶⁴;
27 שנאמר: וישב ביה⁶⁵ - ולא בתחומה.

56) אלפיים אמה סביבה (שם, ה), ראה סוטה כז:
57) ואסור לגואל הדם להרגו שם, מכות יא: 58) ענפיו.
59) הרוצח בשוגג. 60) כי בכל מקום בתלמוד הולך הנוף אחר העיקר, ודין הנוף כאילו היה בתוך התחום (שם יב). פסק כרב אשי שפירש כוונת המשנה: "אף אחרי הנוף" וכל שכן שהולכים אחרי העיקר אם הוא בפנים והנוף בחוץ. 61) לגזע העץ. 62) כאילו היה העיקר במקום הנוף בתוך התחום. דין זה, שלפעמים הולך העיקר אחר הנוף, הוא בעניין מקלט בלבד, כדי להציל את הרוצח בשוגג. 63) את הרוצח בשוגג שנמלט. 64) אם יש בו מערה, אבל בית דירה אין שם שהרי אסור לבנות בתים בתחום ערי מקלט (שם). 65) מיותר הוא, שהרי כתוב באותה פרשה "כי בעיר מקלטו ישב", ולהדגשה בא, דווקא "בה", בתוך העיר ולא בתחומה (שם).

פרק תשיעי

1) יבאר הרג שנמצא נופל לארץ ולא נודע מי הכהו. ודין

לחברון נמלטים לחברון, והסמוכים לשכם - לשכם, וכן משכם לקדש, מכות ט: 34) והמשכו "ושילשת את גבול ארצך".

1 ח. ערי מקלט אין עושין אותן לא עירות³⁵ גדולות,
2 ולא פרפים³⁶ גדולים, ולא קטנים³⁷, אלא עירות
3 בינוניות. ואין מושיבין אותן אלא במקום שוקים³⁸
4 ובמקום המים. ואם אין שם מים³⁹ - מכניסין⁴⁰
5 לתוך מים. ואין מושיבין אותן אלא במקום
6 אכלוסין⁴¹. נתמעטו אכלוסיהן - מוסיפין עליהן.
7 נתמעטו דיריהן⁴² - מכניסין לתוך פתנים לויים
8 וישראלים. ואין פורשין בתוך מצודות⁴³, ואין
9 מפשילין בתוך חבלים⁴⁴, כדי שלא תהיה רגל גואל
10 הדם מצויה שם⁴⁵.

35) אינן מוקפות חומה. 36) מוקפים חומה, ששיירות ממקום אחר רגילות לבוא לשם, ויכול גואל הדם להסתנן העירה עם השיירות בלי שירגישו בו, ויהרג את הרוצח ששגג. 37) בברייתא שם כתוב: "לא טירין קטנים", פירוש ערים קטנות מוקפות חומה. בדפוס רומי (ר"מ) חסרות המלים: "ולא קטנים". 38) שיהיו מזוונותיהם מצויים לקנות. 39) בשעת חלוקת הארץ בימי יהושע, או שהיו ונתייבשו. 40) בתעלות מן הנהרות הרחוקים. 41) כפרים וישוב סמוכים להן, שלא יתנפלו עליה גואלי הדם מזויינים (רש"י שם). 42) תושבי העיר. 43) לצוד חיות, שציידים מלומדי חרב הם, ועיר שמצויות בה מצודות, אף כלי זין מצויים בה, ושמה ייכנס גואל הדם לתוך העיר, ויקנה שם נשק ויהרוג את הרוצח (שם) יבא נשק ממקומו, ירגישו בו. 44) למצודות, מטעם זה שהזכרנו. 45) טעם זה נזכר בגמרא שם.

11 ט. כל ערי הלויים⁴⁶ קולטות, וכל אחת מהן עיר
12 מקלט היא. שנאמר: ועליהם⁴⁷ תתנו ארבעים
13 ושתיים עיר, כל הערים אשר תתנו ללויים ארבעים
14 ושמנה עיר - הקישן⁴⁸ הפתוב פלן⁴⁹ זו לזו לקלט⁵⁰.

46) ולאו דווקא שש ערי המקלט, שנתייחדו לכך (מכות שם). 47) על שש ערי המקלט הנזכרות בתחילת הכתוב. 48) השווה אותן. 49) על ידי שכלל כולן ביחד בסוף הכתוב. 50) אף על פי שבארבעים ושתיים הערים הנוספות לא נאמר במפורש בתורה שהן קולטות.

15 י. ומה הפרש יש בין ערי מקלט שהבדלו למקלט⁵¹
16 ובין שאר ערי הלויים? שערי מקלט קולטות בין
17 לדעת⁵² בין שלא לדעת⁵³, הואיל ונקנס בהן -
18 נקלט; ושאר ערי הלויים אינן קולטות אלא לדעת.
19 ורוצח הדר בערי מקלט - אינו נותן שכר ביתו⁵⁴;
20 ויהדר בשאר ערי הלויים - נותן שכר⁵⁵ לבעל הבית.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והרוצח הדר בעיר מקלט אינו נותן שכר ביתו, והדר בשאר ערי הלויים נותן שכר לבעל הבית".

ולכאורה קשה שהרי הוזהרו שבת לוי שלא לנחול בארץ,

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ח ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכפרה היא מצד הפועל ועל ידי הורדת העגלה ימצא הרוצח שהוא הפועל את פעולת הרציחה.

אבל רש"י סבר שכפרת עגלה ערופה היא על הנפגע היינו על הפירות שלא הניחוהו לנרצח לעשות, ולכן הנחל איתן הוא נחל קשה וגם הוא אינו עושה פירות.

ודעת הרמב"ן שם שגדר עגלה ערופה הוא "כענין הקרבנות הנעשים שעיר המשתלח ופרה אדומה כו" וגדר כפרתה הוא על הפעולה כמו כל קרבן המכפר על עבירה מסוימת, וכן הוא ברמב"ם ב"יד החזקה" (סוף הלכות מעילה) שמנה עגלה ערופה עם פרה אדומה ושעיר המשתלח כחוקים.

(על פי לקו"ש חלק כ"ד ע' 121)

(15) במקום שמצאו אותו שם, שזהו "מקומו", שמת מצוה קונה מקומו, שם מה: וראה לקמן הלכה ט. (16) שאין תפקידם אלא למדוד, ככתוב: ויצאו זקנין ושופטין ומדדו, שם. (17) "ולקחו זקני העיר ההיא - ולא זקני ירושלים" ('ספרי' שופטים רז, וסוטה שם). (18) עד שנתיים ('ספרי' שם, ופרה פרק א משנה א). ואע"פ שבכל מקום עגל משמע בן שנה, עגלת בקר היא עד שנתיים (רבינו בפייהמ"ש ור"ש שם). ראה ברטנורא. (19) ראה לקמן ה"ח. (20) נהר העובר בעמק. (21) שמימיו זורמים במהירות. וכן גם בפירושו על המשנה (סוטה פ"ט). (22) ורש"י על התורה מפרש: "נחל איתן", קרקע קשה שלא נעבד מעולם, וכן ביונתן: "חלל בירא". (23) המלה "איתן" באה ד' פעמים בתורה כולה: בעגלה ערופה, ובעוד ג' מקומות. א. "ותשב באיתן קשתו" (בראשית מט, כד), ב. "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו" (שמות יד, כז), ג. "איתן מושבך" (במדבר כד, כא). ובמכילתא בשלח פ"ו: "וישב הים לפנות בוקר לאיתנו, אין איתנו אלא תקפו, שנאמר: איתן מושבך". וכן פירשו שם אונקלוס, יונתן בן עוזיאל, רש"י ואבן-עזרא. רבינו מדגיש "האמור בתורה", שהרי בנביאים יש ל"איתן" גם מובן אחר. ראה סוטה מו:

מצות עגלה ערופה. וכיצד מודדים ולא זה עיר מודדים כו'. ודין אם פסול בעבירה או נשים ראו את ההורג אם עורפין.

1 א. הרוג שֶׁנִּמְצָא נֹפֵל לְאֶרֶץ³, וְלֹא נֹדַע מִי הִפָּהוּ
2 - מִיָּהִינן אוֹתוֹ בְּמִקוּמוֹ⁴. וְיוֹצְאִין⁵ חֲמִשָּׁה⁶ זָקֵנִים
3 מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל⁷ שְׂבִירוֹשָׁלַיִם, שְׁנָאֵמָר: וְיֵצְאוּ
4 זָקֵנֶיךָ⁸ וְשֹׁפְטֶיךָ. וּמִדִּדְדִין מִמֶּנּוּ⁹ אֶל הָעִירִים¹⁰
5 שְׂסָבִיבוֹת הַחֹלָל¹¹. אֲפֹלוּ נִמְצָא¹² בְּצַד עִיר זוֹ,
6 שֶׁהִדְבֵּר יָדוּעַ בְּיָדָיו¹³ שֶׁהָיָה הַקְּרוֹבָה - מִצָּה
7 לְמַדְדָּה¹⁴.

(2) מושלך. רבינו נקט לשון הכתוב (דברים כא, א). (3) ולא צף על פני המים, ראה לקמן הלכה יא. (4) על-מנת לקברו שם לאחר מכן, ראה לקמן הלכה ב. (5) למקום שנמצא בו ההורג. (6) כדעת רבי יהודה (סוטה מד:). ופסק רבינו כרבי יהודה, אף-על-פי שסתם משנה שם כרבי שמעון שיוצאים שלושה, משום שרבי הסכים לדעת רבי יהודה, ואמר: "נראים דברי רבי יהודה בעריפה" (ירושלמי סוטה פרק ט הלכה א), וראה יונתן בן עוזיאל לדברים שם. ובכסף-משנה מנמק דברי רבינו, מפני שהמחלוקת של רבי שמעון ורבי יהודה נמצאת בסנהדרין יד. וכלל בידינו, שסתם משנה ואחר-כך מחלוקת - אין הלכה כסתם. ואף שבשתי מסכתות אין סדר למשנה, זה רק כששתיהן בסדר אחד, משא"כ בשני סדרים. (7) מסנהדרין הגדולה. (8) ולא כתוב זקני העיר, משמע המיוחדים שבזקנין, אלו סנהדרין גדולה (סוטה שם). (9) מן ההורג. (10) לדעת איוז עיר הקרובה ביותר, "ולא מן הערים אל החלל" ('ספרי' שופטים, רה). (11) ההורג. (12) סוטה מה. (13) והמדירה מיותרת. (14) ככתוב "ומדדו" (שם).

8 ב. אַחֵר שֶׁמִּדִּדְדִין וְנֹדַע הָעִיר הַקְּרוֹבָה, קוֹבְרִין אֶת
9 הַנֶּהָרֵג בְּמִקוּמוֹ¹⁵, וְחוֹזְרִין זָקֵנֵי יְרוּשָׁלַיִם לְמִקוּמָן¹⁶.
10 וּבֵית דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר¹⁷ מְבִיאִין עֲגֹלַת בָּקָר¹⁸
11 מִשָּׁל אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר¹⁹, וּמוֹרִידִים אוֹתָהּ אֶל נַחֲל²⁰
12 שְׁשׂוּטָף בְּחִזָּקָה²¹. וְזֶהוּ 'אִיתָן'²² הָאֲמוֹר בַּתוֹרָה²³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומורידין אותה אל נחל שהוא שוטף בחזקה וזהו איתן האמור בתורה".

הרמב"ם כאן הלך לשיטתו במורה נבוכים (ח"ג פ"מ) שמה שמורידין את העגלה אל הנחל השוטף בחזקה, ו"אשר לא יעבד בו ולא יזרע" הוא מכאן ולהבא, הוא תחבולה למצוא את הרוצח כי כשידעו אנשי העיר שעתיד הנחל שלהם להאסר, יעשו כל שביכולתם למצוא את הרוצח.

אבל רש"י (שופטים כא, ד) כתב שנחל איתן הוא נחל "קשה שלא נעבד" ומתאים להמשך שהביא שם: "אמר הקב"ה תבוא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות ותערף במקום שאינו עושה פירות לכפר על הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות".

וי"ל שנחלקו בגדר כפרת עגלה ערופה: לדעת הרמב"ם

13 ג. וְעוֹרְפִין²⁴ אוֹתָהּ שֵׁם בְּקוֹפִיין²⁵ מֵאֲחֵרֶיהָ²⁶. וּבֵית
14 דִּין שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר עִם כָּל זָקֵנֶיהָ²⁷, אֲפֹלוּ הֵם
15 מֵאֵהָ²⁸, כָּלֵן רוֹחֲצִין²⁹ אֶת יְדֵיהֶן שֵׁם בְּמִקוּם
16 עֲרִיפְתָּהּ³⁰. וְאוֹמְרִים שֵׁם בְּתוֹף הַנַּחֲלִיל³¹ בְּלִשׁוֹן
17 הַקֹּדֶשׁ³²: יָדִינוּ לֹא שָׁפְכוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא
18 רָאוּ. כְּלוּמָר³³, שֶׁלֹּא בָּא לְיָדֵינוּ הַנֶּהָרֵג הַזֶּה
19 וּפְטָרְנוּהוּ³⁴ בְּלֹא מְזֻנוֹת³⁵, וְלֹא רָאִינוּהוּ וּפְטָרְנוּהוּ
20 בְּלֹא לוֹיָהּ³⁶. וְהַפְּהִנִים³⁷ אוֹמְרִים בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: כִּפּוֹר
21 לַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל³⁸. וְהוֹלְכִין לָהֶן. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא³⁹
22 מְכַפֵּר עַל הַדָּם, שְׁנָאֵמָר: וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם⁴⁰.

(24) וקוצץ את הראש מצד העורף (שם מה:). (25) סכין גדולה ורחבה שקוצצים בה בשר ועצמות ('ספרי' שופטים רז, וסוטה שם). (26) בצד העורף (סוטה מה: מו:). (27) ככתוב: וכל זקני העיר ההיא (דברים כא, ו). (28) 'ספרי' שם רט, ולא חמשה כבהלכה א, ששם כתוב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ח ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קבג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

41) ראה למעלה הלכה א. 42) מפני שהמידה מצוות התורה היא. 43) אין מודדים באומד ובקירוב, כשמגיעים להר או לגיא (עירובין לה: ונח:), ראה פירוש המשניות לרבינו, עירובין פרק ה משנה ד. 44) שכתוב "זקני העיר" ('ספרי' שם, רה. וסוטה מד: מה). 45) היינו סנהדרין קטנה. ראה הלכות סנהדרין פרק א. 46) אפילו כשהיא קרובה ביותר אל החלל משאר העירות. 47) סוטה מה: 48) וירושלים אינה נחלת תושביה אלא נחלת העם כולו (שם).

ה. נמצא קרוב לירושלים או לעיר שאין בה בית דין⁷ - מנחין אותה⁵⁰ ומודדין אל שאר העירות⁵¹ הסמוכות לו. נמצא סמוך לספר⁵² או לעיר שיש בה עובדי פוכבים⁵³ - אין מודדין פל עקר⁵⁴; שהרי זה בחזקת⁵⁵ שהרגוהו עובדי פוכבים.

49) שם מד: 50) אין מודדים לה. 51) אף-על-פי שהחלל קרוב לעיר שאין בה בית-דין, אין אומרים הרי קרוב לוודאי שהרוצח בא משם ולא יביאו בכלל עגלה ערופה, אלא מודדים לעירות שיש בהן בית-דין, והקרובה שבהן - מביאה. 52) לגבול הארץ, ובצידי יושבים גויים. 53) אפילו יש בה בית-דין, ואפילו בארץ ישראל. בגירסאות שבידינו כתוב: לעיר שרובה גויים, ורבינו כתב "שיש בה גויים", מכאן שכך גרס במשנה. וגירסא זו היא בכת"י קמברג' ובכת"י מינכן, וכן במשנה שבירושלמי. 54) אף לשאר העירות ('ספרי' שם, רה). ואין מביאים עגלה ערופה כלל. 55) "כי ימצא, פרט למצוי" (שם מה:). "כי ימצא" מציין דבר בלתי מצוי, ואילו בספר או בעיר שיש בה גויים, הרי הרוג בידי גויים תופעה מצויה ותדירה.

ו. אין העיר⁵⁶ הקרובה מביאה אלא בזמן שמונח הרב שבה כמו מנחין העיר הקרובה ממנה; אבל אם היו אלו שברחוקה מרבין על אנשי הקרובה ממנה - הולכין אחר הרב, והמרבין מביאין⁵⁷ העגלה.

56) בבא-בבא כג: 57) כי לפי האומדן, מתקבל יותר על הדעת שהרוצח בא מהם.

ז. אף על פי⁵⁸ שהולכין אחר הרב מן התורה⁵⁹, והולכין אחר הקרוב⁶⁰ - הרב עדיף⁶¹.

58) שם. 59) אחרי רבים להטות (שמות כג, יב). 60) והיה העיר הקרובה (דברים כא, ג). 61) כאשר יש קרוב וגם רוב, והתוצאות של שניהם שונות זו מזו, אנו מעדיפים את הרוב.

ח. נמצא הנהרג מכון⁶² בין שתי עירות, ואנשי זו כאנשי זו בשנה - יביאו עגלה אחת בשתפות⁶³, ויתנו⁶⁴ ויאמרו: אם זו היא הקרובה⁶⁵ - הרי היא שלהן⁶⁶, ואילו יתנו להם חלקם מתנה; ואם אלו הם הקרובים - הרי היא שלהן, ואילו יתנו להן חלקם מתנה⁶⁷. לפי שאי אפשר לצמצם⁶⁸, ואפילו בידי אדם⁶⁹.

"זקניך" ולא "כל זקניך". 29) ככתוב בתורה בפרשת עגלה ערופה. 30) כתוב: ורחצו... על העגלה הערופה, והמילה "הערופה" מיותרת, וללמדנו באה, על מקום עריפתה של עגלה, ולא להניחה במקום אחר ולרחוץ שם ('ספרי' שם, וסוטה מו:). 31) "יכול יעלו מן הנחל ויאמרו, תלמוד-לומר בנחל, שתהא אמירתם וענייתם בנחל" ('ספרי' שם), כתוב: ורחצו ידיהם על העגלה הערופה בנחל, ומיד אחר-כך כתוב "וענו ואמרו", ומכיון שהרחיצה בנחל למדנו כבר מן המילה "הערופה", נדרשת המילה "בנחל" להמשך הכתוב "לוענו ואמרו", שזה צריך להיות בנחל. נמלשונו של רבינו משמע, שהרחיצה צריכה להיות במקום העריפה ממש, אבל האמירה בכל מקום בנחל. וכן מוכח גם מה'ספרי': יכול יעלו מן הנחל, ת"ל בנחל. 32) "וענו ואמרו - בלשון הקודש", שם רי. ובבבלי (סוטה מד:) לומדים מן הכתוב "וענו הלויים ואמרו" (דברים כז, יד), שכל מקום שכתוב לשון 'ענייה' בלשון הקודש היא, וראה 'ספרי' דברים, רצא, שא. 33) שהרי אין להבין את הכתוב כלשונו. "וכי על דעתנו עלתה שזקני בית-דין שופכי דמים הם? אלא שלא בא לדינו ופטרנוהו בלא מזון, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוויה" ('ספרי' שם רי, וסוטה מה: מו:). 34) ושלחנו אותו. 35) וגרמנו למותו. 36) והלך יחידי בלא ליווי, ומשום כך נהרג, ש"אמר רב יהודה בשם רב: כל המלווה את חברו ארבע אמות בעיר, אינו ניוזק". שם מו: 37) ככתוב: "ונגשו הכהנים בני לוי", ותפקידם לכפר על כלל ישראל לאחר שזקני העיר ניקו את עירם מאשמת רצח (שם). 38) וממשיכים ואומרים: "אשר פדית ה', ואל תתן דם נקי בקרב ישראל". 39) 'ספרי' שם, וסוטה מו. 40) סוף הפסוק, ואין אלה דברי הכהנים אלא דברי ה' (שם). וטעם מצוות עגלה ערופה, לפי רבינו הוא לפרסם את הדבר, שיוודע ברבים ועל-ידי-זה להוודע מי הוא הרוצח. וכה דבריו ב'מורה נבוכים' חלק ג סוף פרק מ: "עגלה ערופה תועלתה מבוארת, כי המביא אותה היא העיר הקרובה אל החלל, ועל הרוב ההורג הוא ממנה, וזקני העיר ההיא מעיד עליהם האלוה, שהם לא התרשלו בתיקון הדרכים ובשמירתם ולתייר כל שואל דרך, כמו שבא הפירוש בדברי חז"ל, ולא נהרג זה מפני ששכחנו התיקונים הכוללים, ואנחנו לא נדע מי הרגו. ואי אפשר על הרוב עם החקירה ויצאת הזקנים והעומדים ולקחת העגלה, שלא ירבו דברי בני אדם, ואולי בפרסום הענין יודע מי ההורג. . ואחר שיוודע הגיעה התועלת, שאם לא יהרגוהו בית-דין, המלך יהרגוהו, שיש לו להרוג באמתלאות ובדדמי (אפילו בלא עדים), ואם לא יהרגוהו המלך, גואל הדם יהרגוהו. . הנה כבר התבאר, שתועלת עגלה ערופה היא לפרסם ההורג... ובדומה לכך, כתבו ב'דעת זקנים מבעלי התוספות' בשם הר' יוסף בכור שור, בפרשת עגלה ערופה.

ד. כשמודדין⁴¹ מן החלל - מדרקין⁴² במדה, ואין מקדדין⁴³ בה. ואין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין⁴⁴ של עשרים ושלשה⁴⁵. ואין מודדין לירושלים; שירושלים אין מביאה⁴⁶ עגלה ערופה, לפי שלא נתחלקה⁴⁷ לשבטים, ונאמר: באדמה אשר ה' אלהיה נתן לך לרשתה⁴⁸.

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ח ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זה מיותר, ולהדגיש בא - ולא צף על פני המים, וראה יונתן בן עוזיאל דברים כא, א. (85) 'ספרי' שם, וגמרא שם מז: וראה הלכה יב.

יב. אָפְלוּ רָאָה הַהוֹרֵג⁸⁶ עַד אֶחָד⁸⁷, אָפְלוּ עֶבְדֵּי⁸⁸ אִוּ אִשָּׁה אוּ פֶסוּל לְעִדּוֹת בַּעֲבָרָה⁸⁹ - לֹא הָיוּ עוֹרְפִין⁹⁰.
לְפִיכָּה, מְשֻׁרְבוּ הֶרְצָחִים⁹¹ בְּגִלּוֹי⁹² - בְּטִלָּה עֲגָלָה⁹³ עֲרוּפָה⁹⁴.

(86) את ההורג, שם. (87) שם. (88) כנעני שפסול לעדות. (89) כגון גזלן וכיוצא בו. (90) בתורה כתוב "לא נודע מי הכהו", ובכל המקרים הללו "נודע מי הכהו". (91) כמה עשרות שנים קודם חורבן הבית, סוטה מז. מז: (92) ומכירים את הרוצח. (93) וב'ספרי' שם לומדים דין זה מן הכתוב "כי ימצא", "ולא בשעה שמצויה, מכאן אמרו משרבו הרצחנים בטלה עגלה ערופה". וזו לשון התוספתא (סוטה פ"ד): "רבן יוחנן בן זכאי אומר: משרבו הרצחנים בטלה עגלה ערופה, לפי שאין עגלה ערופה באה אלא על הספק, ועכשיו בגלוי הם רוצחים".

יג. עַד אֶחָד⁹⁴ אוֹמֵר: רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְעַד אֶחָד⁹⁵ הַכֹּחֲשִׁי⁹⁶ וְאָמַר לוֹ: לֹא רְאִיתִי - הָיוּ עוֹרְפִין⁹⁷. בְּמָה⁹⁸ דְּבָרִים אֲמוּרִים? פֶּשְׁבָּאוֹ שְׁנֵיהֶם בְּאֶחָת⁹⁹; אָבָל אִם אָמַר אֶחָד: אֲנִי רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג - הָרִי זֶה נֶאֱמָן¹⁰⁰ בְּשָׁנִים¹⁰¹ לְעֵנָן זֶה¹⁰², וְאִם בָּא אַחֵר כִּפְּ¹⁰³ עַד אֶחָד¹⁰⁴ וְהַכֹּחֲשִׁי וְאָמַר לוֹ: לֹא רְאִיתִי - אֵין מְשֻׁרְבִין¹⁰⁵ עַל דְּבָרֵי הָאֲחֵרוֹן, וְאֵין עוֹרְפִין.

(94) סוטה מז. (95) כגון שאמר לו: באותו יום ובאותה שעה היה ההורג או הנהרג עמי במקום אחר. (96) ולא מתחשבים בדברי העד, אע"פ שאחד בלבד מכחישו. (97) והעידו שניהם בתוך כדי דיבור, שלא האמינה התורה לזה יותר מלזה. (98) "כל מקום שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן שנים" (הריהו כשנים), שם מז: (99) של עגלה ערופה. (100) אחר שנתקבלה עדותו של הראשון. (101) אין שמים לב לדברי העד השני, "שאיין דבריו של אחד במקום (שיש) שנים", שם. ופסק רבינו כרבי חייא, שגדול הדור היה. ראה הלכות סוטה פרק א הלכה טז (כס"ף-משנה שם).

יד. בְּאוֹ¹⁰² שְׁנַיִם אַחֵר שֶׁהָעִיד הָאֶחָד וְהַכֹּחֲשִׁי¹⁰³ וְאָמְרוּ לוֹ: לֹא רְאִיתִי - הָרִי הֵן פֶּשְׁתִּי עֲדִיּוֹת¹⁰⁴. הַמְּכַחֲשִׁוֹת¹⁰⁵ זֹאת זֹאת, וְעוֹרְפִין¹⁰⁶. אִשָּׁה¹⁰⁷ אוֹמֶרֶת: רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְאִשָּׁה אַחֶרֶת מְכַחֶשֶׁת אוֹתָהּ וְאוֹמֶרֶת: לֹא רְאִיתִי - הָיוּ עוֹרְפִין¹⁰⁸, בֵּין שֶׁבָּאוּ שְׁתֵּיהֶן בְּאֶחָת¹⁰⁹ שֶׁבָּאוּ זֶה אַחֵר זֶה¹¹⁰. שְׁנַיִם אוֹמְרִים: רְאִינוּ¹¹¹, וְאֶחָד אוֹמֵר לָהֶן: לֹא רְאִיתֶם - אֵין עוֹרְפִין. אֶחָד אוֹמֵר: רְאִיתִי, וְשְׁנַיִם אוֹמְרִים לוֹ: לֹא רְאִיתִי - הָיוּ עוֹרְפִין.

(102) שם. (103) של שתי כתות עדים, שאין אנו מאמינים לשתייהן ועדותן בטילה. (104) ואין אנו מקבלים עדותן, מפני שאחת מהן בוודאי משקרת. (105) כאילו לא באו

(62) ששתייהן קרובות לו בשורה (סוטה מה:). (63) כדעת החכמים, בכורות יח: (64) תנאי. (65) ביותר, החכמים סוברים שאי אפשר לכוון בדיוק, ואנו מניחים שאחת מהן קרובה יותר, ואין אנו יודעים איוז מהן. (66) ותכפר עליהם. (67) כדי שהעגלה תהיה כולה משל אנשי העיר הקרובה. ראה למעלה הלכה ב. (68) לכוון את המידה בדיוק. (69) שמתכוונים לצמצם את המידה ולדייק בה, וכל-שכן שאי אפשר לצמצם בדבר שבא מידי שמים, כגון בשני וולדות שיצאו שני ראשיהם כאחת, שם.

ט. מֵהֵיכָן מוֹדִינִי⁷⁰ מִחֶטְמִי⁷¹. נִמְצָא גּוֹפּוֹ⁷² בְּמָקוֹם אֶחָד וְרֹאשׁוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר - מוֹלִיכִין הַגּוֹף אֶצֶל הָרֹאשׁ וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמָקוֹמוֹ⁷³. וְכֵן כָּל מֵת מְצוּה⁷⁴ - מוֹלִיכִין גּוֹפוֹ אֶצֶל רֹאשׁוֹ וְנִקְבֵּר בְּמָקוֹמוֹ⁷⁵.

(70) סוטה מה: (71) של החלל, מקום שבו עיקר חיותו, ככתוב "אשר נשמת רוח חיים באפיו" (בראשית ז, כב), ופסק רבינו כרבי עקיבא, שהלכה כמותו מחבירו, אפילו לגבי רבי אליעזר בן יעקב, שמשנתנו קב ונקי, החולק עליו שם. (72) שם. (73) של הראש, שהוא עיקר, כדעת רבי עקיבא. (74) שאין לו מי שיטפל בקבורתו. (75) שמת מצוה קונה מקומו, וזה אחד מעשרה תנאים שהתנה יהושע עם ישראל כשנכנסו לארץ (בבא-קמא פא.). רבינו נקט את הסדר כפי שהוא בבירושלמי. בבבלי, הדין של נמצא גופו במקום אחד וכו' הוא קודם, ואחר-כך מהיכן מודדים.

י. נִמְצָאוּ מֵתִים רַבִּים זֶה בְּצֵד זֶה - מוֹדִינִי מִחֶטְמִי⁷⁶ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶן⁷⁷. וְאִם הָיְתָה עִיר אַחַת⁷⁸ קְרוּבָה לְכָלֶם - מְבִיאָה עֲגָלָה אַחַת עַל כָּלֶן. נִמְצָאוּ זֶה עַל גִּבִּי זֶה⁷⁹ - מוֹדִינִי מִן הָעֲלִיוֹן⁸⁰ בְּמוֹת שֶׁהֵן מְנַחֲשִׁין⁸¹.

(76) וכל עיר הקרובה לאחד מהם מביאה עגלה ערופה, ואין אומרים שכולם נהרגו על-ידי רוצח אחד, ועיר אחת בלבד זקוקה לכפרה. (77) ואין זקני העיר מחוייבים להביא עגלה ערופה לכל חלל וחלל. (78) וחוטמו של זה לא כנגד חוטמו של זה, סוטה מה. (79) שהתחתון טמון מתחת לעליון ואינו גלוי לעין, ועל טמון אין מביאים עגלה ערופה, ראה לקמן הלכה יא, ומסקנת הגמרא שם ומה: (80) ואין דנים אותם כמונחים זה בצד זה.

יא. נֶאֱמַר: כִּי יִמָּצֵא חָלָל - לֹא חֲנוּק⁸¹ וְלֹא מְפֻרָּס, שְׁאִין זֶה נִקְרָא חָלָל. בְּאֶדְמָה - לֹא טְמוֹן בְּגִלּוֹ⁸². נִפְלֵ⁸³ - לֹא תִלּוּי בְּאִילָן. בְּשָׂדֶה - לֹא צֶפֶן עַל פְּנֵי הַמַּיִם. לֹא נִדְעָ מִי הִפְהוּ - הָא אִם נִדְעָ⁸⁵, לֹא הָיוּ עוֹרְפִין.

(81) לשון "חלל" נופל על נהרג ע"י פציעה בכלי, כגון חרב ('ספרי' שופטים רה, וגמרא שם). (82) משנה, שם מד: בגל אבנים וכיוצא בו. המילה "באדמה" מיותרת. וללמדנו באה, שהחלל נמצא בשטח הגלוי באדמה ולא טמון. לו היתה כוונת התורה לכל חלל אפילו טמון, לא היתה כותבת אלא "כי ימצא חלל" בלבד. (83) מילה מיותרת היא ולהדגיש באה, דווקא נופל (=מוטל) ולא תלוי. (84) אף

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ח ניסן – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש קכה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

המכחישים שלושה פסולים, דינם כאשה אחת המכחישה את חברתה, ואמרנו למעלה (הלכה יד) שעורפים.

פרק עשירי

1) יבאר היכן נוהגת מצות עגלה ערופה. ובת כמה שנים כשרה. והדברים הפוסלים בה. ודין אם היא אסורה בהנאה, ואם נמצא ההורג עד שלא תערף או אחר כך. ודין הנחל שנתערפה בו העגלה אם מותר בזריעה.

א. אין דין עגלה ערופה נוהג אלא בארץ ישראל¹⁴,
וכן בעבר הירדן¹⁵.

2) שכתוב (דברים כא, א): "באדמה אשר ה' אלקיך נותן לך לרשתה", (ירושלמי סוטה פרק ט, א). 3) "אשר ה' אלקיך נותן לך, לרבות עבר הירדן" (ספרי שופטים רה). ובספרא אמור פרשה י, בהר סיני פרשה א, דורשים את הכתוב "כי תבוא אל הארץ אשר אני נותן לכם" למעט עבר הירדן, משום ששם כתוב "הארץ", ופירשו ארץ המיוחדת, מה שאין-כן כאן לא הזכיר לשון "ארץ" אלא "באדמה", וזה כולל כל אדמה שהיא נתונה להם מה. [ונראה שבארץ ישראל כשהיא מיושבת על-ידי ישראל נוהגת מצות עגלה ערופה אפילו כשאין בית-המקדש קיים, ובזמן שיש שם סנהדרין].

ב. עגלה ערופה - בת שתי שנים¹⁶ או פחות¹⁷; אבל אם היתה בת שתי שנים ויום אחד¹⁸ - פסולה. ואין המומין פוסלין. ואף על פי כן¹⁹, אם היתה טרפה²⁰ - פסולה²¹; כפרה נאמר בה²² כקדשים²³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואין המומין פוסלין ואעפ"כ אם היתה טרפה פסולה"

הקשה ב'כסף משנה', מדוע השמיט הרמב"ם הפסול של מחוסר אבר, ותירץ ב'מנחת חינוך' דפשוט שמחוסר אבר פסול ואינו כבעל מום שהרי פסול גם בעוף, ולכן לא הוצרך הרמב"ם להביאו כלל כיון שזה פשוט.

ובמפרשים תירצו שלא הוצרך להביא הפסול דמחוסר אבר כי נלמד במכ"ש מטרפה. וב'מראה פנים' לירושלמי כתב ש"הואיל וגלי רחמנא בעגלה להכשיר בה מומין, הוא הדין למחוסר אבר".

ויובן תירוצו על פי מה שכתב הרמב"ם בהלכות איסורי מזבח רפ"ג: "אין המומין פוסלין בעוף שלא נאמר תמים זכר אלא בבהמה בלבד, במה דברים אמורים במומין קטנים אבל עוף שיבש גפו או נסמית עינו או נקטעה רגלו אסור לגבי מזבח שאין מקריבין חסר כלל". וברור שלדעתו גם פסול מחוסר אבר נכלל בדין תמות כמו מומין, אלא שלשיטתו גדר התמימות הנדרש בעוף שולל רק מחוסר אבר ולא סתם מומין.

ועפ"ז יומתק תירוצו הנ"ל של ה'מראה פנים' שכשגילתה התורה והכשירה מומין בעגלה ערופה, הוא הדין למחוסר אבר.

(על פי לקו"ש חלק ל"ה ע"נ 25 הנ"ע 26)

עדים כלל. 106) אע"פ שאינה כשרה לעדות, נאמנת לענין עגלה ערופה, ראה למעלה הלכה יב. 107) שכשם שמקבלים - לענין עגלה ערופה - עדות אשה על הראיה, כך מקבלים עדות אשה בהכחשה, ואין אנו מאמינים לזו יותר מלזו. 108) וזהו ההבדל בין עד אחד הכשר לעדות ובין אשה שפסולה לעדות. אלא עד כשר, שבא תחילה ונתקבלה עדותו, הריהו כשנים, ואנו סומכים על עדותו. ואם בא אחר-כך עד אחד המכחישו, הוא כאחד נגד שנים. ואילו אשה, אפילו קיבלו עדותה, אינה אלא אחת. ומשום כך, כשבאה אשה המכחישה אותה אפילו בזו אחר זו, הרי זה אחת נגד אחת, ואין מאמינים לזו יותר מאשר לזו - ועורפים, סוטה מז: כדעת ה"ש אומרים" שם. 109) את ההורג, משנה שם.

טו. במה דברים אמורים? כשהיו שלשתן פשרים או פסולים¹¹⁰; אבל אם אמר עד אחד: ראיתי¹¹² ההורג, ושתי נשים או שני פסולים¹¹³ אומרים לו: לא ראיתי - אין עורפי¹¹⁴.

110) שהולכים אחר רוב דעות המעידים. 111) ואז הולכים אחר רוב דעות בין לחומרא ובין לקולא, לחייב הבאת עגלה ערופה או לא, לפי מסקנת הגמרא שם. 112) ונתקבלה עדותו, והריהו כשנים. 113) כשיש כשר ופסולים, אין הולכים אחר רוב דעות של המעידים. 114) מכיון שהאחד הכשר שהאמינה התורה בא תחילה, הריהו כמו שנים, ושתי הנשים כעד אחד הן, ואין דבריו של אחד במקום שנים, ומשום כך אין עורפים. אבל אם באו בבת אחת, הרי זה כאחד ואחד ועורפים. ראה הלכה טז.

טז. שתי נשים או שני פסולים אומרים: ראינו¹¹⁵ ההורג, ועד אחד¹¹⁶ מכחישם ואומר: לא ראיתם - עורפים; שאפילו מאה נשים או מאה פסולים¹¹⁷, ועד אחד מכחיש את פלן - הרי אלו כאיש אחד¹¹⁸ ועד אחד.

115) וקיבלנו עדותם. 116) אפילו בא אחר קבלת העדות. 117) אין הולכים אחר המרובים. 118) אף לאחר קבלת עדותם, ומשום כך יכול עד אחד להכחישם, ואין אנו מאמינים להם יותר מאשר לזה ועורפים. ומה שאמרו: כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הריהו כשנים, המדובר בעד כשר. וראה סוטה לב. רש"י ד"ה כי פלגא.

יז. שלש נשים או שלשה פסולים אומרים: ראינו¹¹⁹ ההורג, וארבע נשים או ארבעה פסולים אומרים: לא ראיתם - עורפי¹²⁰. זה הפלג¹²¹: בפסולין¹²² [הלף] אחר רב המניין¹²³ בכל מקום.

119) שם. 120) כששתי העדויות הן מפי פסולים. אבל כשיש עד אחד כשר, ובא אחר שנתקבלה עדותם של כמה פסולים, דינם כאחד נגד אחד ואין כאן עדות כלל. 121) ומשום כך, בין שבאו כאחת ובין שבאו בזה אחר זה, סומכים על ארבעת הפסולים ועורפים, וכן אם באו שלוש נשים או שלושה פסולים ואומרים לא ראיתם, אע"פ שאין רוב מניין, גם כן עורפים מטעם ספק, ששלושה פסולים

קכו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ח ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבוקר", זאת היא מידה טובה, אבל כל היום כשר. (25) סוטה ח. (26) שנמצאו שני הרוגים. (27) הרבה בבת אחת, מפני שנראה כמי שהמצוות עליו למשא, וממחר לפרק משאו.

ו. עגלה ערופה אסורה בהנאה²⁸, ונקברת במקום עריפתה²⁹. ומשחרר לנחל³⁰ תאסר בהנאה, אף על פי שצדין לא נערפה. ואם מתה או נשחטה אחר ירידתה - הרי זו אסורה בהנאה³¹, ותקבר.

(28) משנה, עבודה זרה עד. והטעם שאסורה בהנאה, לפי שנאמר בה כפרה כקדשים (שם כט:). (29) שכתוב "וערפו שם", והמילה "שם" מיותרת, לומר ששם תהיה קבורתה. [דרשה זו "שם תהיה קבורתה" אינה בשום מקום בגירסאות שלפנינו, אבל ב'תוספות' עבודה זרה כט: וקידושין נז. ד"ה כפרה, מביאים דרשה זו מגמרא כריתות ו. ונראה שגם לפני רש"י היתה גירסא זו. ראה רש"י זבחים מו.]. (30) "ירידתה לנחל איתן אוסרתה", כריתות כה. פסק כרב המנונא נגד רבא, ואף-על-פי שרבא הוא בתראה, מפני שרבי ינאי וחבריו (שם), סוברים כרב המנונא. (31) מפני שנאסרה מחיים ואינה חוזרת להתירה, ואין אנו אומרים שלו ידעו בית-דין שתמות לא היו מקדישים אותה, והרי זה הקדש טעות. ראה 'תוספות' חולין פב. דיבור-המתחיל והתנן. וראה לקמן הלכה ח בהערות.

ז. נמצאו העדים זוממין - הרי זו מתרת בהנאה³². פיצד? בגון שאמר עד אחד³³: אני ראיתי את ההורג, ובאו שנים והכחישוהו³⁴ ואמרו לו: לא ראיתי, והפרישו את העגלה והורידוה לנחל³⁵. לערפה על פיהם³⁶, ואחר כך הוזמו³⁷ השנים - הרי זו מתרת בהנאה³⁸.

(32) "עגלה ערופה, נמצאו עדים זוממים - מותרת בהנאה", תוספתא כריתות פרק ד (תוספתא זו לא היתה לפני עניו של בעל הכסף-משנה, והביא מקור אחר). (33) ולא היו עורפים, ראה למעלה פרק ט, הלכה יב. (34) שאמרו: ההורג או הנהרג היה עמנו באותו יום ובאותה שעה במקום אחר. (35) ונאסרה בהנאה. (36) שאין דבריו של אחד במקום שנים. (37) שבאו עדים ואמרו להם: עמנו הייתם באותו יום ובאותה שעה במקום אחר. (38) כי התורה האמינה לעדים המזימים, והעדים שהוזמו עדי שקר הם. [ובית-דין העלו בדעתם אפשרות הזמת העדים, ולפיכך לא הקדישוה למקרה שכוה. בכריתות נד. נאמרה סברא זו גבי אשם תלוי על-פי עדים].

ח. נמצא ההורג עד שלא תערף העגלה - תצא ותריעה בעדר⁴⁰. נמצא אחר שערפה - תקבר במקומה⁴¹; שעל הספק⁴² באה מתחלתה⁴³, כפרה ספקה⁴⁴ והלכה לה. ואף על פי שנמצא הרוצח אחר עריפתה⁴⁵ - הרי זה יהרג; שנאמר⁴⁶: ואתה תבצר הדם הנקי.

(39) סוטה מז. (40) כשאר חולין, ואף-על-פי שכבר הורידו

(4) כדעת החכמים החולקים על רבי אליעזר, שאמר בת שנה, פרה פרק א, משנה א. ודין זה נאמר רק בעגלה ערופה מפני שנאמר בה עגלת בקר, ובקר משמע גדולה. אבל בכל מקום אחר, מודים חכמים שעגל פירושו בן שנה. (רבינו בפירוש המשנה שם, וכן כתב גם הר"ש והברטנורא). (5) שאין החכמים באים למעט בת שנה, אלא להוסיף שאף בת שנתיים כשרה, שעד גיל זה "עגלת בקר" שמה. (6) יום אחד בשנה חשוב שנה, ראש השנה י. (7) שלא נאמר בה "אשר אין בה מום", כמו שנאמר בפרה אדומה (במדבר יט, ב), משנה סוטה מה: . ובגמרא שם דרשו את הכתוב בפרה אדומה: "אשר אין בה מום" - בה, ולא בעגלה ערופה. (8) שלענין מומים, אין דינה כקרבן. (9) "כל שאין כמוה חיה - טריפה" (חולין מב.). כל סוגי הטריפות, נמנו ונתבארו בהלכות מאכלות אסורות פרק ד, ובהלכות שחיטה פרקים היי. (10) כדין קרבן. (11) "כפר לעמך ישראל" (דברים כא, ח). (12) המכפרים על בעליהם. וכשם שטריפה פסול לקדשים, כך עגלה ערופה טריפה - פסולה, חולין יא.

ג. כל העבודות¹³ פוסלות את העגלה כמו שפוסלין בפרה אדמה¹⁴, שנאמר: אשר לא עבד בה. ולמה נאמר 'על' ¹⁵ אחר שנאמר 'אשר לא עבד בה', שהוא כולל העל עם שאר עבודות? שהעל פוסל בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה, בין שמשכה בעל טפח נפסלה, אף על פי שלא חרש בה ולא עשה בה מלאכה¹⁶; ושאר עבודות אין פוסלין אלא עד שעת מלאכה¹⁷.

(13) סוטה מז. (14) סוטה שם. (15) "אשר לא משכה בעול", שם. (16) שבעול הקפידה התורה אפילו על משיכתו בלבד. (17) בשעה שהוא עושה בה עבודה לצורך עצמו, ראה פרה פרק ב משניות ג-ד, ולהלן הלכה ד.

ד. כל מלאכה שהיא לצרפה, בגון פרש טליתו עליה מפני הזבובים¹⁸ - אינו פוסלה; וכל שהיא שלא לצרפה, בגון שפרש טליתו עליה לנשאה - פסולה¹⁹. וכן כל פיוצא בה, כמו שפארנו בהלכות פרה אדמה²⁰.

(18) שם משנה ג בדיני פרה אדומה, ועגלה ערופה נלמדה מפרה אדומה. (19) אבל אם במקרה הניח עליה טלית, ולא התכוון שתשא אותה, אינה פסולה, סוטה מז. (20) פרק א, הלכה ז.

ה. אין עורפין את העגלה אלא ביום²¹, לפי שנאמר בה כפרה²² קדשים²³. וכל היום כשר²⁴ לעריפתה. ואין עורפין²⁵ שתי עגלות²⁶ כאחת, שאין עושין מצות חבילות חבילות²⁷.

(21) מגילה כ: (22) ראה למעלה הערה י. (23) בהקרבת קרבנות שאינה אלא ביום, ככתוב (ויקרא ז, לח): "ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם". (24) אף-על-פי שזרירים מקדימים למצוות, שנאמר: "וישכם אברהם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ט ניסן – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש קכו

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

על יוצאי מצרים, אם נמצא חלל ביניהם, ואף-על-פי שבעברו מאז הרבה שנים, כריתות כו: 'ספרי' שופטים רי.

יום חמישי כ"ט ניסן ה'תש"פ

פרק אחד עשר

יבאר שמצות-עשה לעשות מעקה ולהסיר כל מכשול שיש בו סכנה כו'. דברים שאסרום חכמים מפני הסכנה ומה הם.

- א. מצות עשה לעשות אדם מעקה² לגגו, שנאמר: 15 ועשית מעקה לגגך. והוא, שיהיה בית דירה³; אבל בית האוצרות⁴ ובית הבקר וכיוצא בהן - אינו זקוק לו⁵. וכל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - פטור מן המעקה⁶. 19

~ נקודות משיחות קודש ~

"והוא שיהיה בית דירה ... כו"

וכן כתב בהלכה ב' שסיבת הפטור בבתי כנסיות ובתי מדרשות ממעקה הוא לפי שאין עשויין לדירה. ולכאורה קשה ממה שכתב בהלכות בית הבחירה פ"ד ה"ג שלג היכל המקדש היה מעקה גבוה שלוש, והלא בית המקדש אינו בית דירה. (ואין לתרץ שמעקה ההיכל נעשה רק לנוי שהרי סיבת עשייתו היא חיוב מעקה כדאיתא בספרי "גג לרבות היכל").

ויש לומר שדירה עיקר עניינה היא האכילה, וכמו שמצינו בסוכה - שמצותה "תשבו כעין תדורו" - שעיקר מצותה היא האכילה בסוכה (שו"ע אדמו"ר הזקן תרל"ט סי"ב) ומטעם זה גם בית המקדש הוא בית דירה כי הוא קבוע לאכילת קדשים. ומה שמותר בשעת הדחק לת"ח לאכול גם בבית הכנסת הוא היתר מצד שזה דרך ארעי, מה-שאין-כן אכילת קדשים שהיא אכילת מצוה ומצוותיה אחשביה, היא עניין של קביעות והרי הוא בית דירה.

(על פי לקו"ש חלק כ"ד עמוד 138)

- 2) גדר. 3) בית שדרים בו, ואדם משתמש בגגו, ויש סכנה שיפול ממנו. מצוות מעקה לגג ב"בית" כתובה, וסתם בית, בית דירה משמע. 4) המשמש כמחסן ליון, שמן ותבואה. 5) מפני שאינם בית דירה. רבינו למד דין זה ממזוזה, שנינו בספרי ואתחנן פיסקה לו: "שומע אני ... ובית הבקר ובית האוצרות ... במשמע, תלמוד לומר ביתך, מה ביתך בית דירה אף כל ביתך". וכן פסק רבינו בהלכות מזוזה פרק ו הלכה ז. וסובר רבינו שגם "בית" הנאמר כאן ממעט את כל אלה. ראה יומא יא. וראה כסף משנה כאן. 6) שאינו ראוי לדירה, ספרי תצא, רכט; סוכה ג.

- ב. בית של שני שתפין - חזיבין⁷ במעקה; שנאמר: 20 פי יפל הנפל מן-נו - לא תלה אלא בנופל⁸. אם כן, 21 למה נאמר 'נגדך'? למעט בתי כנסיות⁹ ובתי מדרשות¹⁰, לפי שאינן עשויים לדירה¹¹. היתה רשות

אותה לנחל, לא נאסרה בהנאה. והטעם, שמלכתחילה הורידו אותה לנחל לעריפה משום שלא נמצא ההורג, ומפני ששכיח הדבר שיימצא ההורג, חשבו בית-דין על אפשרות זו ולא גמרו בדעתם להקדישה במקרה שכזה. וראה למעלה פ"ט הערה לט, שהבאנו ממו"נ ח"ג פ"ח, שמצוות עגלה ערופה על כל הכנותיה אינה אלא אמצעי לפרסם את הדבר שיוודע ברבים, ועל-ידי-זה להודיע מי הוא הרוצח, וזה מוכיח שבית-דין נותנים את דעתם על אפשרות כזו (כסף-משנה הלכה ז). 41) במקום עריפתה בנחל איתן כדין עגלה ערופה, ואסורה בהנאה. 42) ככתוב: "לא נודע מי הכהור". 43) עגלה ערופה בעיקרה באה לכפר על החטא כשאין יודעים מי הרוצח. 44) ומילאה את תפקידה, שהרי בשעת עריפתה לא ידעו מי הרוצח (משנה סוטה מז. וכריתות כג:). 45) אין אומרים שעל-ידי העריפה כבר כופר החטא, ואין צורך להרוג את הרוצח, כתובות לז: וסוטה מז: 46) בסוף פרשת עגלה ערופה לאחר עריפתה. בברייתא שם מובא הפסוק: "ולא רץ לא יכופר וגו' כי אם בדם שופכו". וידוע דרכו של רבינו להביא פסוק שנראה לו יותר מתאים ללמוד ממנו את הדין, מאשר הפסוק שהובא בגמרא (ראה יד מלאכי כלל ד מכללי הרמב"ם).

- ט. הנחל ששערפה בו העגלה אסור בזריעה⁴⁷ 1 ועבודה לעולם, שנאמר: אשר לא יעבד בו ולא 2 יזרע⁴⁸. וכל העובד שם עבודה בגופה של קרקע, 3 כגון שחרש או חפר או זרע או נטע וכיוצא באלו 4 - הרי זה לוקה⁴⁹. ומתור⁵⁰ לסרק שם פשתן ולנָקרו⁵¹ 5 שם אבנים, שזה כמי שארג שם בגד או תפרו, 6 שאינה מלאכה בגוף הקרקע. לך נאמר⁵²: לא יעבד ולא יזרע - מה זריעה בגופה של קרקע, אף 7 קל העבודה ששערפה שם אינה אלא בגופה של 8 קרקע. 9 10

47) משנה סוטה מה: וברייתא מו: 48) ואין מובנו לשעבר, כלומר אין הכתוב מוסר תיאור נחל איתן, שזהו נחל שלא עבדו בו ולא זרעו אותו, אלא זוהי אזהרה לעתיד, שם מו: 49) שעבר על הלאו, "לא יעבד בו ולא יזרע", מכות כב. 50) שם. 51) לסתת. ששתי עבודות אלו נעשות אמנם על הקרקע, אבל לא בגופה של קרקע, ואינן דומות לחרישה וזריעה. 52) "ולא יזרע", אף-על-פי שזה נכלל ב"לא יעבד", להקיש עבודה לזריעה, 'ספרי' שופטים רו: סוטה שם.

- י. אנשי עיר קרובה שנתאחזרו ולא הביאו עגלה 11 ערופה - כופין אותן ומביאין, ואפילו לאחר כמה 12 שנים⁵³; שחזיב עגלה ערופה ששערב עליה יום 13 הפפורים - חזיבים להביא אחר יום הפפורים. 14

53) שאין יום הכיפורים מכפר, אף-על-פי שזהו חטא שאין מכיר בו אלא הקדוש-ברוך-הוא, ו"חטא שאין מכיר בו אלא המקום (=הקדוש-ברוך-הוא) יום הכיפורים מכפר". ולומדים דין זה מן הכתוב בעגלה ערופה: "כפר לעמך ישראל אשר פדית" (מארץ מצרים), "ראויה כפרה זו לכפר

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ט ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 הרבנים גבוהה מגג¹² - אינו זקוק¹³ למעקה; שְׁנֵאמַר:
- 2 כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ¹⁴ - וְלֹא לְתוֹכּוֹ¹⁵.
- 7 אף על פי שכתוב: ועשית מעקה לגגך, ומשמע שלך, וזה אינו שלו אלא של שותפות. (8) אם יכול ליפול ממנו חייב. מכאן שאין הבדל בין בית של אחד ובין בית של שותפים. ואף על פי שרבי אלעי חולק שם ופוסט בית שותפים ממעקה (לפי פירושו של רש"י שם), סובר רבינו שלעניין מעקה אין הלכה כרבי אלעי. ועוד ייתכן שלדעת רבינו חולק רבי אלעי על קצת דברים שם, אבל במעקה הוא מודה שחייב (כסף משנה). (9) מיועדים לתפילה. (10) מיועדים ללימוד תורה. (11) וממילא אין משתמשים בגג. (12) ויש לחשוש שיפלו מרשות הרבים על הגג. (13) ואין אומרים שיעשה מעקה על גגו מלמטה למעלה גבוה מרשות הרבים, כדי שלא יפלו העוברים ברשות הרבים על גגו. (14) לרשות הרבים. (15) מרשות הרבים לתוך הגג, שם.
- 3 ג. גבוה המעקה אין פחות מעשרה טפחים¹⁶, כדי
- 4 שלא יפול ממנו הנפיל. וצריך להיות המחיצה חזקה
- 5 כדי שישמען אדם עליה ולא תפל. וכל המניח גגו
- 6 בלא מעקה - בטל מצות עשה, ועבר על לא
- 7 תעשה¹⁷, שְׁנֵאמַר: וְלֹא תִשֵּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ¹⁸. ואין
- 8 לוקין¹⁹ על לאו זה, מפני שאין בו מעשה²⁰.
- 16 מן הגג למעלה מכל הצדדים. ראה כסף משנה. (17) ועשית מעקה לגגך - מצוות עשה, ולא תשים דמים בביתך - מצוות לא תעשה, ספרי שם. (18) אשמת שפיכות דמים בביתך. (19) כדין עובר על לא תעשה שבתורה. (20) עובר על הלאו בזה שלא עשה מעקה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. רבינו בהלכות סנהדרין פרק יח הלכה א.
- 9 ד. אחד הגג ואחד²¹ כל דבר²² שיש בו סכנה וראוי
- 10 שישפיל בה אדם וימות²³. כגון שהיתה לו באר או
- 11 בור בתצור, בין שיש בו מים בין שאין בו מים²⁴ -
- 12 חייב לעשות חליא²⁵ גבוהה עשרה טפחים²⁶, או
- 13 לעשות לה כסוי²⁷, כדי שלא יפול בה אדם וימות.
- 14 וכן כל מקשול²⁹ שיש בו סכנת נפשות - מצות עשה
- 15 להסיר³⁰ ולהשמר ממנו³¹ ולהזהר בדבר³² יפה יפה; שְׁנֵאמַר: הַשְׁמֵר לָךְ וְהַשְׁמֵר נַפְשְׁךָ. ואם לא הסיר,
- 16 והניח³³ המכשולות המביאין לידי סכנה - בטל
- 18 מצות עשה, ועבר בלא תשים דמים¹⁸.
- 21 בין ובין. (22) "אין לי אלא גג, מניין לרבות בורות, שיחים, מערות ונעיצים? תלמוד לומר: לא תשים דמים בביתך". ספרי שם. וכתבה תורה "גג", מפני שדיבר הכתוב בהווה (=שכח). (23) מצוות מעקה אינה אלא במקום שיש חשש למיתה ולא חשש לנזק, שכתוב: ולא תשים דמים בביתך. (24) ראה הלכות נזקי ממון פרק יב הלכה י. (25) תל עפר. (26) "עשה לו חוליה כראוי, גבוהה עשרה טפחים ... פטור", תוספתא בבא קמא פרק ו. (27) "וכיסה כראוי", שם. (28) כיסוי חזק שיעמוד בפני
- כובד האדם, כמו שאמרנו במעקה בהלכה הקודמת. (29) "שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו", בבא קמא טו: (30) שאף זה בכלל מצוות עשה "ועשית מעקה לגגך", שמטרתה הרחקת סכנת נפשות. (31) מצוה זו מוטלת על כל אדם, שיתרחק ממקום הסכנה, שלא כהסרת המכשול המוטלת על בעל המכשול. (32) במקרה ואינו יכול להימלט ממקום הסכנה. (33) והשאר.
- ה. הרבה דברים אסרו³⁴ חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות³⁵. וכל העובר עליהן וְאִם מֵרֵגֶל הָרִיגוּ מִסֵּפֶן בְּעֵצָמִי, וְיָמָּה לְאַחֲרִים עָלֵי בָכָה, או אֵינִי מִקְפִּיד בָּכָה³⁶ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִדְּרוֹת³⁷.
- 34 על כל אחד לעשות. (35) להעושה. (36) איני מדקדק בכך, שאיני חושש. (37) דרבנן, כדין העובר על שאר מצוות דרבנן.
- ו. ואלו הן: לא יניח אדם פיו על הסלון³⁸ המקלח וישתה. ולא ישתה בלילה מן הנהרות ומן האגמים³⁹, שְׁמָא יִבְלַע עֲלוֹקָה⁴⁰ והוא אינו רואה. ולא ישתה מים מגלים, שְׁמָא יִשְׁתֶּה מֵהֶן נִחְשִׁי⁴¹ וכיוצא בו מזוחלי עפר וימות.
- 38 צינור מחובר למים שבקרקע - והאיסור הוא משום סכנה, שמא יבלע עלוקה, עבודה זרה יב. (39) מקווה מים עומדים. (40) המוצצת דם, ויבוא לידי סכנה. (41) והטיל בהם ארס.
- ז. ואלו הן המשקין האסורין משום גלוי: המים, והיין, ואפלו מזוג⁴², ואפלו התחיל טעמו להשתנות לחמץ⁴³, והחלב, והדבש, והציר⁴⁴. אבל שאר כל המשקין - אין מקפידין על גלוי, שאין בעלי ארס שותין מהן.
- 42 שני חלקים מים ואחד יין, עבודה זרה ל. (43) יש חשש ששתה ממנו בעל ארס ואסור (שם). אבל לאחר שהחמין הרבה אינו אסור משום גילוי, שם לב. וכן חומץ ממש אינו אסור משום גילוי שאין הנחש שותה ממנו. חולין מט: (44) מיץ בשר, דגים או פירות. שם.
- ח. השום שנתרסק⁴⁵, ואבטיח⁴⁶ שנתתך, ונתגלה - אסור. וכן כל פיוצא בהן. יין מבשל ויין תוסס⁴⁷ - אין בהן משום גלוי. ותוסס הוא היין משעת דריכתו⁴⁸ עד שלשה ימים. יין או מים או חלב שִׁהִיו חֲמִין, כל זמן שההבל עולה⁴⁹ מהן; וכן משקין שהיה המשקה יורד מלמעלה לתוכן⁵⁰ טפה אחר טפה, והוא שִׁהִיהָ טוֹרֵד ויורד⁵¹ - כל אלו אין בהן משום גלוי; שזוחלי עפר מתיראים מבעבוע המשקה⁵² ומן ההבל ואין שותין ממנו.
- 45 והוא מגולה, ביצה ז: ירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג. (46) "וכן אבטיח שנתגלה", עבודה זרה ל: וראה להלן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ט ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קכט

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתיק⁷⁸ שְׁלוֹ, או בְּבוֹר אֶפְלו עֲמַק מֵאָה אֲמָה⁷⁹, או
בְּמִגְדֵּל גְּבוּהָ מֵאָה אֲמָה, או בְּטִרְקָלִין⁸⁰ מִיָּפֶה
וּמִסִּיד⁸¹ - הֲרִי זֶה אֲסוּר⁸². בְּדָק⁸³ אֶת הַתֵּבָה או אֶת
הַמִּגְדֵּל וְאֶחָד כֶּף הַנִּיחוֹ - הֲרִי זֶה מִתֵּר⁸⁴. וְאִם הָיָה
בִּהֵן⁸⁵ נֶקֶב - אֲסוּר⁸⁶. בְּמָה יֵהָא בְּנֶקֶב? כְּדִי שְׁתַּכְנֵס
אֶצְבַּע קִטְנָה⁸⁷ שֶׁל קִטָּן⁸⁸.

(73) וזוחלי עפר מתיירים ממנו. (74) כד יין, תוספתא שם;
ירושלמי שם. (75) בתיבה, שיש בה מגרות אחדות, כלים
יח, ג. (76) ארגז. (77) ארון גבוה לשמירת חפצים.
(78) בנתיק. (79) לשון התוספתא שם. (80) באולם.
(81) שאין דרך הנחשים להיות שם. (82) שמא היה שם נחש
קודם שהניחו שם. (83) וראה שאין שם כלום. (84) ואין
חוששים שמא בא נחש אחר שהניח שם את הלגין ושתה
וחזר ויצא משם. (85) בתיבה או בארון. (86) אפילו בדקו
קודם, שמא נכנס לחורים ולסדקים ולא ראה אותו.
(87) שיש מין נחש קטן שיכול להיכנס דרך חור קטן.
(88) ירושלמי שם; תוספתא שם. ואף על פי שהרחש דק
כשערה, מתיירא הוא להיכנס לנקב קטן משיעור זה, ירושלמי
שם.

יד. חֲבִית שֶׁנִּתְגַּלְתָּהּ, אֵף עַל פִּי שִׁשְׁתּוֹ מִמֶּנָּה תִּשְׁעָה
וְלֹא מֵתוֹ - לֹא יִשְׁתָּה עֲשִׂירִי. מַעֲשֶׂה הָיָה וְאָמְרוּ
שִׁשְׁתָּה עֲשִׂירִי וְמֵת, מִפְּנֵי שְׁאָרֵס הַנֶּחֱשׁ שֶׁקָּע
לְמִטָּה⁸⁹. וַיֵּשׁ סֵם חֲמַת זֹחֲלִי עֶפְרוֹ⁹⁰ שֶׁעוֹלָה וְצָף
לְמַעֲלָה, וַיֵּשׁ סֵם שֶׁהֵיָא נִתְלִית בְּאֲמַצֵּעַ הַמִּשְׁקָה,
לְפִיכֶף הַפֶּל אֲסוּרִי⁹¹. וְאֶפְלו סִנְיָ⁹² בְּמִסְנַנְתָּ. וְכֵן
אֲבִטִּיחַ שֶׁנִּתְגַּלְתָּהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁאֲכָלוּ מִמֶּנּוּ תִּשְׁעָה
וְלֹא מֵתוֹ - לֹא יֵאָכֵל עֲשִׂירִי⁹³.

(89) "שלושת מיני ארס הם: של (נחש) בחור - שוקע (לפי
שחזק הוא וכבד, ושוקע בתוך המשקה לקרקעיתו של כלי);
של בינוני - מפעפע (באמצע המשקה), ושל זקן - צף"
(שארסו קלוש), עבודה זרה שם. (90) על פי דברים לב, כד.
ופירושו - רעל נחשים. (91) כי אין יודעים גילו של הנחש
שהטיל שם ארסו. (92) אסור, שהארס מהול במים ועובר
דרך המסננת. (93) שהאבטיח רך הוא, והארס שוקע בו.

טו. מִים שֶׁנִּתְגַּלְּו - לֹא יִשְׁפְּכֶם לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים⁹⁴,
וְלֹא יִרְבִּץ⁹⁵ בָּהֶם אֶת הַבֵּית, וְלֹא יִגְבַּל⁹⁶ בִּהֵן אֶת
הַיֵּט, וְלֹא יִחַץ בִּהֵן פִּנּוֹי יָדָיו וְרִגְלָיו, וְלֹא יִשְׁקָה
מִהֵן לֹא בְּהִמָּתוֹ וְלֹא בְּהִמָּת חֲבֵרוֹ; אֲבָל מִשְׁקָה אוֹתָן
לְחֻתוּל⁹⁷.

(94) שמא יעבור שם אדם יחף וייןזק. (95) לא ישפוך על
קרקע הבית להשכיב את האבק שלא יעלה. (96) ולא ילוש,
שלא ייכנס הרעל בין קשרי אצבעותיו. (97) שאין הארס
מזיק לו, ואף על פי שמרובה אותו, הוא חוזר ומבריא.

טז. עֶסֶה שֶׁנִּלְוֶשָׁה בְּמִים מְגֻלִּין, אֶפְלוּ הֵיא שֶׁל
תְּרוּמָה - תִּשְׂרָף⁹⁸. וְאֶפְלוּ נֶאֱפִית הַפֶּת - אֲסוּרָה⁹⁹.
(98) אף על פי שאסור לשרוף תרומה טהורה, משום סכנה

הלכה יד. (47) יין חדש מגיתו, שם ל: (48) בגת.
(49) "חמין כל זמן שמעלים הבל, הרי אלו מותרים",
ירושלמי תרומות שם. (50) כגון כלי שתחת חבית שמקבל
יין הנוטף מן החבית. (51) שמטפטף תדיר והטיפות
רודפות זו את זו. (52) ושומעים קול הבעבוע ובורחים
(שם).

ט. מִי כְּבִשִּׁין⁵³ וּמִי שִׁלְקוֹת⁵⁴ וּמִי תוֹרְמוֹסִין⁵⁵ - אֵין
בִּהֵן⁵⁶ מִשּׁוּם גִּלּוּי. מִים שֶׁשָּׂרָה בִּהֵן כְּבִשִּׁין וּשִׁלְקוֹת
וְתוֹרְמוֹסִין: אִם נִשְׁתַּנָּה טַעְמָן⁵⁷ - אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם
גִּלּוּי, וְאִם אֵין בָּהֶם נוֹתֵן טַעַם - אֲסוּרִין⁵⁸. וְכֵן מִים
שֶׁהִדִּיחַ בָּהֶם פְּרִישִׁים⁵⁹ וְדִרְמוֹסִקִין⁶⁰ לְחוּלָה⁶¹ -
אֲסוּרִין מִשּׁוּם גִּלּוּי.

(53) מים שכבשו בהם זיתים וכדומה, תוספתא תרומות פרק
ז. וראה ירושלמי תרומות פרק ח הלכה ג. (54) ירקות או
פירות ששפכו עליהם מים ורתחים. (55) מין צמח
שגורעיניו דומים לפולים והם מרים. (56) שאין הנחש
שותה מהם. (57) דינם כמי כבשין וכמי שלקות וכמי
תורמוסים, ומותרים. (58) כדין מים שאסורים משום גילוי.
(59) חבושים, מין פרי עץ, ראה כלאיים א, ד. (60) פרי
הבא מדמשק, ירושלמי שבת ד, א. (61) ומסתמא ממחר
ואין שוהים במים כדי שישתנה טעמם, ומשום כך אסורים
משום גילוי.

י. יֵין שֶׁנִּתְחַבֵּר בּוֹ⁶² דְּבָרִים חֲדִין⁶³ כְּפִלְפִּלִין, או
דְּבָרִים מְרִים כְּאֶפְסִנְתִּין⁶⁴, עַד שֶׁנִּשְׁתַּנָּה טַעְמָם - אֵין
בּוֹ מִשּׁוּם גִּלּוּי⁶⁵. וְהוּא הִדִּין בְּשָׂאֵר הַמִּשְׁקִין.

(62) שנתנו לתוכו. (63) חריפים. (64) כלענה (מלה
יונית). (65) שאין הנחש שותה מהם.

יא. כֹּל הַמִּשְׁקִין הָאֲסוּרִין מִשּׁוּם גִּלּוּי שֶׁנִּתְגַּלְּו, בֵּין
בַּיּוֹם⁶⁶ בֵּין בַּלַּיְלָה - אֲסוּרִין. וְאֶפְלוּ הָיָה בְּצִדָּן אָדָם
זָשֵׁן - אֵין אֵימַת יָשֵׁן עַל הַזֹּחֲלִין. וְכִמָּה יִשְׁהוּ⁶⁷
וְיִאָּסְרוּ? כְּדִי שִׁנְיָצָא הַרְחָשׁ⁶⁸ מִתַּחַת אֲזֵן כְּלִי⁶⁹
וַיִּשְׁתָּה וַיַּחֲזֹר לְמִקְוָמוֹ.

(66) ואין אומרים אימת אדם על הנחש, עבודה זרה ל.
(67) כמה יעמדו מגולים, תרומות פרק ח משנה ד.
(68) הרמש (תרגום "רמש" - רחש, פירוש המשניות לרבינו,
שם). (69) מחורו שתחת אוזן הכלי, ואף על פי שאין נראה
שם חור, שיש נחש דק כשערה, חולין י. וירושלמי תרומות
פרק ח, הלכה ג.

יב. שֶׁעוֹר הַמִּים שִׁנְיָאָסְרוֹ אִם נִתְגַּלְּו: כְּדִי שִׁיְהִיָּה
הַסֵּם נִפְרָ⁷⁰ בִּהֵן וּמִזִּיק. אֲבָל אִם הָיָה הַמִּים מְרִבִּין
כְּדִי שֶׁתֵּאָבֵד בִּהֵן הַמֶּרֶה⁷¹ - הֲרִי אֵלּוּ מִתְּרִין, בֵּין
בְּכָלִים בֵּין בְּקִרְקָעוֹת⁷². וְכֵן הִדִּין בְּשָׂאֵר הַמִּשְׁקִין.

(70) מורגש כוחו המרעיל. (71) שיתבטל הארס בהם.
(72) כגון מקווה מים.

יג. מַעֲזֵן הַמּוֹשֵׁף⁷³ כֹּל שֶׁהוּא - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גִּלּוּי.
לְגִין⁷⁴ מְגִלָּה שֶׁהִנִּיחוֹ בְּשִׂדָּה⁷⁵ תֵּבָה⁷⁶ וּמִגְדֵּל⁷⁷ או

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ט ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24) שמא אכל מהם נחש והטיל בהם ארס. ואין זה דומה לניקורי תאנים שבהלכה ב. מפני שהנזק מעורר חשש שמא אכל נחש. 25) תאנה יבשה. 26) ירושלמי תרומות פרק ח, הלכה ג.

ד. אסור²⁷ לאדם לתן מעות²⁸ או דינרים²⁹ לתוף פיו, שמא יש עליהן רק יבש של מפי שחין או מצרעין³⁰ או זעה; שפל זעת אדם - סם המות, חוץ מצעת הפנים.

27) שם. 28) פרוטות. ושל נחשת הן. 29) של כסף. 30) ושחין וצרעת מחלות עור מדבקות הן.

ה. וכן לא יתן אדם פס ידו³¹ תחת שחיו³², שמא נגע בידו במצרע או בסם רע; שהידים עסקניות³³. ולא יתן התבשיל תחת המטה, אף על פי שהוא עוסק בסעודה³⁴, שמא יפל בו דבר המזיק והוא אינו רואהו.

31) כף ידו, ירושלמי שם. 32) בין הזרוע והצלעות מול השכם. 33) ונוגעות בכל דבר, סוכה כו: 34) והוא מיסב על המיטה, ובדעתו לאכלו מיד. ירושלמי שם.

ו. וכן³⁵ לא ינעץ הספין בתוף האתרוג או בתוף הצנון³⁶, שמא יפל אדם על חדה וימות. וכן אסור לאדם לעבר תחת קיר נטוי³⁷, או על גשר רעוע, או לקנס לחרבה³⁸. וכן כל פיוצא באלו משאר הסכנות - אסור לעבר במקומן.

35) שם. 36) וכיוצא בהם, ואתרוג וצנון דוגמאות הן. 37) ליפול, כלומר רעוע, ראש השנה טז: 38) ואחד הטעמים שהתלמוד נותן הוא "מפני המפולת", שחומת החורבה רעועה, ושמא תיפול עליו, ברכות ג.

ז. וכן אסור ליהודי להתיחד³⁹ עם העובד פוכבים, מפני שהן חשודים על שפירות דמים. ולא יתלוה עמהן בדרך⁴⁰. פגע⁴¹ עובד פוכבים בדרך - מחזירו לימינו⁴². היו עולין במעלה⁴³ או יורדים בירידה - לא יהיה ישראל למטה ועובד פוכבים למעלה, אלא ישראל למעלה⁴⁴ ועובד פוכבים למטה, שמא יפל עליו להמיתו. ואל ישח⁴⁵ לפניו, שמא ירץ⁴⁶ את גלגלתו.

39) להשאר יחידי עמו. עבודה זרה כב. 40) אף-על-פי שעוברים שם אנשים. 41) נפגש. שם כה: 42) של יהודי. כי נוח יותר להתגונן ביד ימנית מאשר בשמאלית. 43) כגון בהר או בסלע. 44) בעלייה ילך היהודי לפני הגוי, ובירידה יוליך את הגוי לפניו. 45) ולא יתכופף לפני הגוי, כדי ליטול משהו, ואפילו במישור. 46) ירוצץ.

ח. אם שאלו⁴⁷: לאן אתה הולך? - ירחיב לו את הדרך⁴⁸, בדרך שהרחיב יעקב לעשו; שגאמר: עד אשר אבא אל אדני שעיריה⁴⁹.

התירו. 99) שלא כרבי נחמיה האומר: "אפאה הרי זו מותרת. מפני שארס של נחש כלה באור" (באש), שם.

פרק שנים עשר

1) יבאר בהמה חיה ועוף שנשכם נחש שאסורים משום סכנה כו'. שלא להתיחד עם הגוי ושלא ליקח רפואתו. ודין אם מותר להסתפר ממנו. ואם אסור למכור להם כלי מלחמה. ודין אם אסור למכור לישראל ליסטים ולהשיא עצה טובה לגוי.

א. בהמה חיה או עוף שנשכן הנחש² וכיוצא בו³, או שאכלו סם הממית האדם⁴, קדם שישתנה⁵ בגופו - הרי אלו אסורים⁶ משום סכנת נפשות⁷. לפיכך, בהמה חיה ועוף שנמצאו חתוכי רגלים⁸, אף על פי שהן מתרין משום טרפה - הרי אלו אסורין משום סכנה, שמא אחד מזוחלי עפר נשכן, עד שייבדקו. מציצ בורקן? צולה אותן בתנור, אם לא נתחתת⁹ הבשר ולא נשתנה¹⁰ משאר הצלי - הרי אלו מתרין.

2) חולין נח: 3) זחל ארסי. 4) אבל אכלה סם הממית בהמה ושחטה כשרה, שדינה כשאר מסוכנת, שם. 5) אבל אם שהה עד שנשתנה הארס בגופו של השותה, שוב אינו מזיק. 6) באכילה אם שחטם, מפני שהארס מחלחל בכל הגוף. 7) אבל מותרת משום טריפה, והאיסור משום סכנת נפשות חמור מאיסור טריפה, חולין י. ויומא פג. 8) חולין נט. 9) נתפרק לחתיכות. 10) אבל אם נשתנה, אפילו לא נתפרק אסור.

ב. וכן נקורי¹¹ תאנים וענבים, והקשואים והדלועין והאבטיחין והמלפפונות, אפילו היו גדולים ביותר¹², בין תלושין בין מחברין¹³, ואפילו היו בתוף הפלי¹⁴, כל שיש בו לחה¹⁵ ונמצא נשוח - אסור, שמא נחש וכיוצא בו נשכו¹⁶. ואפילו ראה צפור¹⁷ או עכבר יושב ומצק¹⁸ - הרי אלו אסורין, שמא במקום נקב¹⁹ נקב²⁰.

11) נקבים, תרומות פרק ח, משנה ו. 12) והניקור מצד אחד, לא יאכל אפילו מצד אחר. 13) לעץ או לקרקע. 14) ראה 'תוספות יום טוב', שם. 15) רטיבות, מיץ הארס מתערב בליחה ומחלחל בכולו, אבל בדבר יבש חותך את מקום הניקור ואוכל את השאר. 16) כתבו ה'תוספות': עכשיו במדינות אלו אין אנו נזהרים בגילוי, לפי שאין חמת זוחלי עפר מצויה בינינו כלל. 17) חולין ט. 18) במקור ובפה. 19) של נחש. 20) הציפור או העכבר.

ג. תאנה²¹ או ענב שנטל העקץ²² שלהן - אין בהם משום גלוי²³. לפיכך אוכל אדם תאנים וענבים פלילה ואינו חושש²⁴. תאנה נקורה שייבשה ונעשית גרוגרת²⁵, ותמרה נקורה שייבשה - שתיהן מתרות²⁶.

21) ע"ז ל: 22) ונעשה פה קטן במקום העוקץ. 23) אם השאירם גלויים מותרים, אף-על-פי שיש בהם לחלוחית.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ט ניסן – ספר נזיקין – הל' רוצח ושמירת נפש קלא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"אם שאלו לאן אתה הולך ירחיב לו הדרך כדרך שהרחיב יעקב לעשו בו"

וצריך להבין:

א. מדוע לא הסביר הרמב"ם מה הכוונה ב"ירחיב לו הדרך" כדרך שפירש זאת רש"י (בגמ' ע"ז כה): שאם היה צריך לילך פרסה יאמר לו ב' פרסאות אני צריך לילך.

ב. בגמ' נאמר כדרך שעשה יעקב לעשו, וכאן שינה וכתב "כדרך שהרחיב יעקב".

ג. בגמ' נאמר הלשון "כדרך שעשה יעקב אבינו לעשו הרשע, והרמב"ם השמיט התואר רשע, וכתב רק יעקב לעשו.

ד. כראיה על כך שיעקב הרחיב לעשו את הדרך הביא את הפסוק "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" ומדוע לא הביא המשך הפסוק שממנו עיקר הראיה "ויעקב נסע סכותה".

והביאור בזה: בגמ' הנ"ל שהיא המקור להלכה זו, הובאו כמה דינים שתוכנם הצורך בזהירות מהגוי: "היו עולין במעלה ... לא יהיה ישראל למטה ועובד כוכבים למעלה ... ואל ישוח לפניו שמא ... כו", ומיד אח"כ הובא הדין "שאלו להיכן הולך, ירחיב לו הדרך", ובהמשך הגמ' מובאים שני סיפורים: האחד על לסטים שפגעו בתלמידי

ר"ע ושאלו לאן אתם הולכים וענו להם שהולכים למקום רחוק יותר ופרשו באמצע וניצלו, והשני על רב מנשה שפגעו בו גנבים ונהג כתלמידי ר"ע וניצל.

ונחלקו הרמב"ם ורש"י בפירוש הגמ' ובגדר הסכנה הנשקפת מגוי ש"שאלו לאן אתה הולך". הרמב"ם למד שהדין "שאלו לאן אתה הולך" שייך ובא בהמשך לדינים הראשונים שבגמ' המדברים בזהירות שיש לנקוט מהגוי

אבל אין מדובר כאן בסכנה וודאית ובמצב של ברי היזקא ולכן מה שמותר לעשות במצב זה הוא "להרחיב הדרך" כלומר להסביר לגוי שהדרך תארך זמן רב בגלל עיכובים שונים העלולים להיות וכו'.

אבל רש"י למד שהדין "ירחיב לו הדרך" קשור לסיפורים שהובאו אח"כ בתלמידי ר"ע ורב מנשה ששם מדובר על ליסטים וגנבים, וממילא ברי היזקא, לכן פירש הדין "ירחיב לו הדרך" "יאמר לו שני פרסאות אני צריך לילך".

מעתה יובן גם מדוע לא פירש הרמב"ם מהו "ירחיב לו הדרך" כי הוא דבר ידוע מסיפור התורה שגם שם הרחיב לו הדרך מצד חשש ולא מצד שהיה בטוח שייזיקו כי חיבקו ונישקו והתפייס עמו, ומשום כך גם לא כתב "עשו הרשע" כי אין מדובר בברי היזקא. ובזה מובן מדוע גם לא ציטט הרמב"ם המשך הכתוב "ויעקב נסע סכותה" כי מזה יכול להיות משמע שצריך לשקר לגוי, לכן כתב רק "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" שמשמעו שבוודאי יבוא

אליו לשעיר אלא ש"הרחיב לו הדרך" והדבר יקח זמן רב. ויש לומר שלדעת הרמב"ם הסיפורים שהביאה הגמ' מלמדים דין נוסף (חוץ מ"שאלו לאן אתה הולך") שאם ברי היזקא צריך לשקר ולומר שהולך למקום רחוק יותר. ומה שלא כתב הרמב"ם דין זה, אולי יש לומר כיון שלא נאמר בגמ' בפירוש בסגנון של דין והלכה כ"אם סיפור מעשה. (וראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב ואות ה).

(על פי לקו"ש חלק כ' ע' 158)

47) הגוי. 48) אם היה צריך ללכת מרחק קילומטר אחד, יאמר לו שני קילומטרים אני צריך ללכת, אולי ימתין הגוי מלרצחו עד הקילומטר השני, והיהודי יפרוש ממנו קודם לכן וינצל, עבודה זרה שם. 49) וכתוב: "ויעקב נסע סכותה", ולא הלך עד שעיר.

- ט. אָסוּר לָקַח רְפוּאָה מִן הָעוֹבֵד בְּכֻכְבִּים, אֲלֵא אִם בְּנִתְיָאֵשׁוּ מִמֶּנּוּ שְׂחִיחָה⁵¹. וְאָסוּר לְהִתְרַפְּאוֹת מִן הָאֶפִיקוֹרוֹס⁵², וְאֵף עַל פִּי שְׁנִתְיָאֵשׁוּ מִמֶּנּוּ⁵³, שְׂמָא יִמְשְׁכוּ אַחֲרָיו⁵⁴. וּמִתָּר לָקַח רְפוּאָה מִן הָעוֹבֵד בְּכֻכְבִּים לְבִהְמָה⁵⁵ אוֹ לְמִכָּה שְׂבִיגוּף מִבְּחוּץ⁵⁶, כְּגוֹן מְלוּגְמָא⁵⁷ וּרְטִיחָה⁵⁸. וְאִם הָיְתָה מִכָּה שֶׁל סִכְנָה⁵⁹ - אָסוּר לָקַח⁶⁰ מִמֶּנּוּ. וְכָל מִכָּה שְׂמַחֲלִילִין עָלֶיהָ⁶¹ אֶת הַשִּׁבְתָּ - אֵין מִתְרַפְּאִין מִהֶם.

50) שמא יתן לו סם ממית, שם כז: 51) ואם לא ירפאנו ימות, מותר להתרפאות ממנו, שהרי אין לו מה להפסיד, ושם ירפאנו הגוי. ומדובר כשאין רופא יהודי. ואף-על-פי שהחולה יוכל עוד לחיות יום או יומיים, והגוי עלול להקדים מותו, בכל זאת מותר להתרפאות ממנו, שאין חוששים לחיי שעה, הואיל וסופו למות, שם. 52) ראה למעלה פרק ד, הלכה י. 53) מן החולה שיחיה. 54) אחרי דעותיו, וייעשו מינים. 55) שאין כאן אלא חשש להפסד ממון בלבד, שם כז. 56) שאין בו סכנה. 57) תחבושת לחה. 58) תחבושת משוחה סממנים. 59) אפילו בגוף מבחוץ. 60) שלא כדעת המתירים במכה בחוץ, הואיל ואם יראה החולה שהסם מזיק, יוכל להרחיקו, שם. 61) כל מכה של חלל (בחלל הגוף) מחללים עליה את השבת, וגב היד וגב הרגל הרי הם כמכה של חלל, ומחללים עליהם את השבת, שם כה.

- י. וּמִתָּר לְשַׁאֲלָה⁶² לְרופָא עוֹבֵד בְּכֻכְבִּים, וַיֹּאמֶר לוֹ: סֵם פְּלוּנִי יָפֵה לָךְ, וְכֵן וְכֵן תַּעֲשֶׂה; אֲכָל לֹא יִקַּח מִמֶּנּוּ.

62) שם כז. והטעם הוא, שאם היהודי אינו מתרפא ממנו אלא שואלו בלבד, יבין הגוי שאין היהודי סומך עליו, ובוודאי ישראל ברופא אחר. ולפיכך לא יאמר לו הגוי תרופה מזיקה, כדי שלא לקלקל שמו כרופא מומחה.

- יא. וְאָסוּר לְהִסְתַּפֵּר מִהֶן בְּרָשׁוֹת הַיְחִיד⁶³, שְׂמָא יִהְיֶהנּוּ⁶⁴. אִם הָיָה אָדָם חָשׁוּב - מִתָּר, מִפְּנֵי שְׂמִתִּירָא לְהַרְגֵּהוּ. וְאִם דְּמָה⁶⁵ לְעוֹבֵד בְּכֻכְבִּים שֶׁהוּא אָדָם

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ט ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המכשיל את חבריו שהוא "עוזר בדבר", ונותן לו עצה רעה, 'ספרא' קדושים פרק ג, פרשה ב. (85) ונתן לו עצה. (86) שהוא בעצמו יודע שאינה נכונה. "היה נוטל ממך עצה, אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. אל תאמר לו צא בהשכמה - שיקפחוהו ליסטים. צא בצהרים - בשביל שישתרב. אל תאמר לו - מכור את שדך וקח לך חמור, ואתה עוקף ונוטלו ממנו", שם. (87) שהיא דרך התורה ומצוותיה. (88) כגון המושיט כוס יין לנזיר, או המלוה ברבית והלוה ברבית, ששניהם עוברים משום "ולפני עור לא תתן מכשול", לפי שכל אחד מהם עוזר לחבירו לעשות עבירה. ראה עבודה זרה ו: בבא מציעא עה: וראה ספר המצוות לרבינו, מצוות לא-תעשה רצט. (89) בספרים שלנו זהו סוף הלכה יד, אבל בדפוס רומי ר"מ מתחלת כאן הלכה טו.

טו. ואסור⁹⁰ להשיא עצה טובה לעובד פוכבים או לעבד רשעי⁹¹. ואפלו להשיאו עצה שיעשה דבר מצוה⁹², והוא עומד בראשו⁹³ - אסור. ולא נתנסה⁹⁴ דניאל אלא על שהשיא עצה לנבוכדנצר לתן צדקה, שגאמר: להן מלפא מלכי ישפר עלך⁹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור להשיא עצה טובה לעובד" ... ולא נתנסה דניאל אלא על שהשיא עצה טובה לנבוכדנצר ליתן צדקה".

וממה שהביא בהלכות מלכים (פ"ה ה"י) הדוגמא של נתינת צדקה בנח, מוכח שסבר להלכה שבני נח אינם מחויבים בצדקה. ועפ"י יש לומר שמה שכתב כאן "שיעשה דבר מצוה ליתן צדקה" הכוונה למצוה שאינו מצווה ועושה, מה-שאינ-כן בשבע מצוות בני נח.

(על פי לקו"ש חלק ה' ע' 158 הנו' 58)

(90) בבא-בבא ד. (91) אף-על-פי שהוא חייב במצוות. (92) כעצת דניאל לנבוכדנצר שיעשה צדקה, שם. (93) אבל אם חזר בתשובה, מותר. (94) שהשליכו אותו לגוב אריות. (95) עצתי תיטב בעיניך.

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שמצות-עשה לפרוק המשא ולטעון עם הבעלים. מאימתי יתחייב לפרוק ולטעון עמו. ואם היא בהמת גוי ומשא של ישראל. ודין מי שראה לבדו ישראל עובר עבירה אם מותר לשונוא כו'.

א. מי שפגע² בַּחֲבֵרוֹ בַּדֶּרֶךְ, וּבְהִמָּתּוֹ רוֹבֶצֶת תַּחַת מִשְׁאָה³, בֵּין שֶׁהָיָה עָלָיָה מִשְׁאֵה הָרָאוּי לָהּ⁴ בֵּין שֶׁהָיָה עָלָיָה יוֹתֵר מִמִּשְׁאָה⁵ - הָרִי זֶה מִצְוָה לִפְרוֹק מֵעָלֶיהָ⁶. וְזוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁגֹּאֲמַר: עֹבֵר תַּעֲזֹב עִמּוֹ⁷.

(2) שפגש. (3) ואין בכוחה להמשיך בדרכה. (4) לשאת לפי כוחותיה. (5) שהטעין עליה יותר ממה שהיא יכולה לשאת. שלא כדעת האומר (בבא מציעא לב.) שביותר ממשאה פטור. (6) את המשא. (7) עוזר לו, ופירשו חכמינו שלפריקה נאמר, שהרי כתוב "רובץ תחת משאו".

חשוב⁶⁶ כְּדִי שִׁפְחָד מִמֶּנּוּ וְלֹא יִהְיֶנּוּ - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהַסְתֵּר מִמֶּנּוּ.

(63) אבל ברשות הרבים מותר, מפני שהגוי מפחד להרגו, עבודה זרה כז. (64) במספריים או בתער שבידו. (65) התראה לפני הגוי. (66) כגון שהסתכל במראה לראות אם התספורת נאה, וחושב הגוי שאיש חשוב הוא, המקפיד על תספורתו, שם כט.

יב. אסור⁶⁷ לְמַכֵּר לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים כָּל כְּלֵי הַמִּלְחָמָה⁶⁸. וְאִין מִשְׁחִיזִין לָהֶם אֶת הַזֵּיזִין⁶⁹. וְאִין מוֹכְרִין לָהֶם לֹא סִכִּין⁷⁰, וְלֹא קוֹלְרִין⁷¹, וְלֹא כְּבָלִים⁷² [שֶׁל פְּרִזְלִין]. וְלֹא שִׁלְשָׁאוֹת שֶׁל פְּרִזְלִין הַנְּדוּאָה⁷³, וְלֹא דָבִים⁷⁴ וְאַרְיוֹת, וְלֹא כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ נֶזֶק לְרַבִּים. אֲבָל מוֹכְרִין לָהֶם תְּרִיסִין⁷⁵, שֶׁאֵינָן אֵלָּא לְהִגִּין⁷⁶.

(67) שם טו: (68) שמא ישתמשו בהם להרע ליהודים. (69) כגון סיף ורומח. (70) ובגמרא שלנו הגירסא "סדן", ופירש רש"י: "לשום בו רגלי איש", הכוונה לאסיר בבית הסוהר. אבל רבינו חננאל גרס שם "סכין", וגירסת רבינו כגירסת רבינו חננאל. (71) שרשרת של ברזל שעל צוואר השבוי. (72) שרשרת שכובלים בה רגלי אסירים "ענו בכבל רגלו", תהלים קה, יח. בדפוס רומי ר"מ: ולא שלשלאות. . . ולא עששיות של ברזל. (73) מהודו. ברזל זה מיוחד לעשות ממנו כלי זיין, שם טז. (74) משנה, שם. הגויים משתמשים בהם למאבק עם שבויים. (75) מגינים. (76) ולא כדעת האוסרים שם, החוששים שישתמשו בתריסים כבנשק התקפה לאחר שיאזלו כלי זיינם.

יג. וּכְשֶׁם שֶׁאָסְרוּ לְמַכֵּר לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים, כֵּן אָסְרוּ לְמַכֵּר לְיִשְׂרָאֵל שְׁמוֹכֵר לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים⁷⁷. וּמִתֵּר⁷⁸ לְמַכֵּר כְּלֵי זֵיזִין לַחֵלְלִין⁷⁹ שֶׁל בְּנֵי הַמְּדִינָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְגִינִין עַל יִשְׂרָאֵל⁸⁰.

(77) שם טו: (78) שם טז. (79) לצבא. (80) שגרים באותה מדינה.

יד. כֹּל שֶׁאָסְרוּ לְמַכֵּר לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים אָסוּר לְמַכֵּר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא לִסְטִים⁸¹, מִפְּנֵי שֶׁנִּמְצָא מִחֲזִיק יֶד⁸² עוֹבְרֵי עֲבֵרָה וּמִכְשִׁילֵיהֶם⁸³. וְכֵן כָּל הַמִּכְשִׁיל עוֹר בְּדֶבֶר⁸⁴ וְהַשִּׂיאֵה עֲצָה⁸⁵ שֶׁאֵינָה הוֹגֶנֶת⁸⁶, או שְׁחֹזֵק יָדִי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה, שֶׁהוּא עוֹר וְאֵינּוּ רוֹאֶה דֶּרֶךְ הָאֱמֶת⁸⁷ מִפְּנֵי תַּאֲוַת לְבוֹ⁸⁸ - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֵׂה, שֶׁגֹּאֲמַר: וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל; הַבֹּא⁸⁹ לְטַל מִמֶּךָ עֲצָה, תֵּן לוֹ עֲצָה הַהוֹגֶנֶת לוֹ.

(81) שודד, שם. (82) מסייע בידו. אפילו אין הליסטים חשוד בשפיכות דמים, בכל זאת אסור למכור לו נשק, שעוזר לו בזה לבצע מעשי שוד ולהמלט. (83) בעבירה, שלולא הנשק יתכן ולא היה מעיז ללסטים את הבריות. (84) שאינו בקי בו. כתוב בתורה: "ולפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלקיך" (ויקרא יט, יד), ורבותינו דרשו זה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ט ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- וראה מכילתא משפטים פרשה כ; 'ספרי' כ"תצא רכב, ובבאמציעא שם.
- ב. וְלֹא יִפְרֹק וַיִּנְיחוּ נִבְהֵל⁸ וַיִּלָּךְ, אֲלֵא יָקִים עֲמוֹ, וַיִּחְזֹר וַיִּטְעֵן מִשְׁאֹ עָלָיָהּ; שְׁנֵאמֶר: הֵקֵם תִּקִּים עֲמוֹ. זוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחֲרֶיהָ¹⁰. וְאִם הִנִּיחוּ נִבְהֵל וְלֹא פָּרַק וְלֹא טִעֵן¹¹ - בָּטֵל מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמֶר: לֹא תִרְאֶה¹² אֶת חֲמוֹר אֲחִידָךְ.
- (8 נפחד ודואג. (9 במקומו הנכון. (10 מצוות טעינה, שהרי כתוב שם "חמור אחיד או שורו נופלים בדרך", ומשמע שהבהמה ומשאה מוטלים על הקרקע וצריך לטעון. ולא כדעת רבי יאשיה האומר, ששני הכתובים "עזוב תעזוב עמו" ו"הקם תקים עמו" בפריקה מדברים. מכילתא שם. (11 אפילו פרק, אבל לא טען. (12 "לא תראה זו מצות לא-תעשה, ולהלן הוא אומר "כי תראה" (כי תראה. . . רובץ תחת משאו, שמות כג, ה) מצות-עשה, 'ספרי' שם רכה. וראה ספר המצוות לרבינו, מצוות לא-תעשה רע.
- ג. הִיָּה כֹהֵן, וְהִבְהִמָּה רוֹבֶצֶת בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת - אֵינוּ מִטְמֵא¹³ לָהּ, כִּשְׁם שְׁאֵינוּ מִטְמֵא לְהָשִׁיב אֲבִידָה¹⁴. וְכֵן אִם הָיָה זָקֵן¹⁵ שְׁאֵין דְּרָכּוֹ לִטְעֵן וְלִפְרֹק - הוּאִיל וְאֵינָהּ לִפִּי כְבוֹדוֹ, פְּטוּר¹⁶.
- (13 שאמרה תורה: "לנפש לא יטמא בעמיו". ובמכילתא למדו דין זה מן הכתוב: "וחדלת מעזוב לו - פעמים שאתה חדל, ופעמים שאתה עוזב. היה (החמור) בין הקברות אל יטמא", שם. (14 "ואם היתה בבית הקברות לא יטמא לה", 'ספרי' שם, בבא-מציעא שם. רבינו מדמה דין כהן בפריקה וטעינה בבית הקברות לדין כהן והאבידה בבית הקברות, הואיל וטעם אחד לשניהם. לאבידה אינו מתטמא משום שמצות-עשה של השבת אבידה אין בכוחה לדחות מצות לא-תעשה "לנפש לא יטמא בעמיו" ומצות-עשה "קרושים יהיו" של כהן (שם ל.). וטעם זה קיים אף בפריקה וטעינה. וראה הלכות גזילה ואבידה פרק יא, הלכה יח. (15 חכם או אדם מכובד. (16 'ספרי' שם; בבא-מציעא ל: 10 ד. זֶה הַפֶּלֶל¹⁷: כֹּל שְׁאֵלוֹ הָיְתָה שְׁלוֹ הָיָה טוֹעֵן וּפּוֹרֵק¹⁸ - הָרִי זֶה חֵיב לִטְעֵן וְלִפְרֹק בְּשָׁל חֲבֵרוֹ. וְאִם הָיָה חָסִיד וְעוֹשֶׂה לִּפְנֵים מִשְׁוֹרֵת הַדִּין¹⁹, אֲפִלּוּ הָיָה הַנִּשְׂאִי הַגָּדוֹל²⁰ וְרָאָה בִּהְמַת חֲבֵרוֹ רוֹבֶצֶת תַּחַת מִשְׁאָה שֶׁל תָּבֵן אוֹ קָנִים²¹ וְכִינִיא צֹהֵן - פּוֹרֵק וְטוֹעֵן עֲמוֹ²².
- (17 שם. (18 מפני שחם על ממונו, לא היה חושש לכבודו. (19 עושה אפילו מה שאין הדין מחייב אותו, וזהו פירוש ל"חסיד". (20 של בית-הדין הגדול (הסנהדרין הגדולה), ראה הלכות סנהדרין פרק א, הלכה ג. (21 ואין זה לפי כבודו לטפל בהם. (22 כמו רבי ישמעאל ברבי יוסי, שהיה זקן ואינה לפי כבודו, ונהג לפניו משורת הדין, בבא-מציעא ל: 16 ה. פָּרַק וְטִעֵן, וַחֲזָרָה וְנִפְלָה - חֵיב לִטְעֵן וְלִפְרֹק פַּעַם אַחֲרָת, אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים²³; שְׁנֵאמֶר: עֹז
- תַּעֲזֹב, הֵקֵם תִּקִּים עֲמוֹ²⁴. לְפִיכָךְ צָרִיךְ לְהַדְדוּת²⁵ עֲמוֹ עַד פְּרִסָּה²⁶, אֲלֵא אִם כֵּן אוֹמֵר לוֹ בַּעַל הַמִּשְׁאָ: 18 19 20
- אֵינִי צָרִיךְ לָךְ.
- (23 'ספרי' כ"תצא רכה; בבא-מציעא לא. לב. (24 ו"עזוב" מורה על פעולה מתמדת, היינו הרבה פעמים, וכן "הקם", שם לא. וראה פירוש המשניות לרבינו בבא-מציעא פרק ב, משנה ט. (25 להתנהל לאטו לאחר שהטעינו, ראה ישעיה לח, טו: תהלים מב, ה. (26 ארבעה מילים, שמא תחזור ותפול (שם לג.), וראה לקמן הלכה ז.
- ו. מֵאֵימָתִי יִתְחַיֵּב לִפְרֹק וְלִטְעֵן עֲמוֹ? מִשְׁיָרְאָהוּ רֵאִיָּה²⁷ שֶׁהָיָא כְּפִגְעָה²⁸; שֶׁהָרִי נֶאֱמַר 'כִּי תִרְאֶה'²⁹, וְנֶאֱמַר 'כִּי תִפְגַּע'³⁰. וְכִמְהָ? שְׁעָרוֹ חֲכָמִים, מִשְׁיָרְיָהוּ בִּינְיָהֶם³¹ מֵאֲמִים וְשִׁשִּׁים וְשֵׁשׁ אֲמָה³² וְשִׁנֵּי שְׁלִישִׁי אֲמָה, שֶׁהוּא אֶחָד מִשְׁבַּעַת וּמִחֲצָה בְּמִיל³³. הָיָה רְחוֹק מִמֶּנּוּ יֵתֵר מִזֶּה - אֵינוּ זָקֵק לָהּ³⁴.
- (27 מרחוק. (28 פנים בפנים, מכילתא משפטים פרשה כ; 'ספרי' שם רכב; בבא-מציעא לג. (29 ומשמעו אפילו מרחוק. (30 ומשמעו פנים בפנים. (31 בין הרואה ובין בעל המשא. (32 בערך 56 סנטימטר. (33 אלפיים אמה. היינו לחלק אלפיים אמה בשבעה ומחצה, שם. (34 ופטור.
- ז. מִצְוָה³⁵ מִן הַתּוֹרָה לִפְרֹק עֲמוֹ בְּחֹנָם; אֲכָל לִטְעֵן עָלָיו - הָרִי זֶה מִצְוָה, וְנוֹטֵל שְׁכָרוֹ³⁶. וְכֵן בִּשְׂעָה שְׁמִדָּה עֲמוֹ עַד פְּרִסָּה - יֵשׁ לוֹ שְׁכָר³⁷.
- (35 בבא-מציעא לב. (36 מבעל הבהמה כמו בעד כל עבודה אחרת, ואף-על-פי שהוא נוטל שכרו, קיים מצוה. (37 אף-על-פי שהוא הולך ומדדה לצורך פריקה שהיא בחינם, בכל זאת מותר לו ליטול שכר, שם לג. ראה 'תוספות' שם דיבור-המתחיל ונוטל.
- ח. מִצָּא בִּהְמַת חֲבֵרוֹ רֹבֶצֶה, אָף עַל פִּי שְׁאֵין הַבְּעָלִים³⁸ עֲמָה - מִצְוָה לִפְרֹק מַעְלִיָּה³⁹ וְלִטְעֵן עָלֶיהָ; שְׁנֵאמֶר: עֹזב תַּעֲזֹב⁴⁰, הֵקֵם תִּקִּים - מִפֶּל מְקוֹם⁴¹. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר 'עֲמוֹ'⁴²? שְׁאִם הָיָה בַּעַל הַבְּהֵמָה שָׁם, וְהִלָּךְ וַיֵּשֶׁב לוֹ⁴³, וְאָמַר לָזֶה שְׁפַגַּע בּוֹ: הוּאִיל וְעָלִיד מִצְוָה, אִם רָצִיתָ לִפְרֹק לְבִדָּךְ פָּרַק - הָרִי זֶה פְּטוּר, שְׁנֵאמֶר: עֲמוֹ. וְאִם הָיָה בַּעַל הַבְּהֵמָה זָקֵן אוֹ חוֹלָה⁴⁴ - חֵיב לִטְעֵן וְלִפְרֹק לְבִדּוֹ⁴⁵.
- (38 שיעורו לו. (39 כמו בזקן או חולה, בסוף הלכה זו. (40 ולשון יתירה היא. (41 בכל תנאים שהם אתה חייב, אפילו אין הבעלים עמה. לשון הגמרא שם לא. (42 משמע, שהחייב הוא לעזור לבעל הבהמה, אבל לא לפרוק ולטעון לבדו. (43 'ספרי' שם רכה. משנה, שם לב. (44 ואינו יכול לפרוק ולטעון. (45 כמו באין הבעלים עמה, 'ספרי' שם. משנה, שם.
- ט. בִּהְמַת הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים וְהַמִּשְׁאָ שֶׁל יִשְׂרָאֵל: אִם הָיָה הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים מִחֲמָר⁴⁶ אַחֲרֵי בִּהְמָתוֹ - אֵינוּ

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ט ניסן - ספר נזיקין - הל' רוצח ושמירת נפש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אומרים שהריקן יעבור תחילה מפני שהוא קל ויעבור במהירות, אלא הטעון קודם. (67) מקדימים את הרכוב. זה הכלל: הטעון קודם לריקן, והיותר טעון קודם לטעון פחות. [בדפוס רומי (ר"מ) חסרה הבבא האחרונה. גם בתוספתא יש גירסאות שונות סותרות זו את זו, והגירסא שלפנינו כאן מתקבלת ביותר על הדעת, וכן היא בדפוס אמסטרדם תס"ב, וכנראה זו גירסתו של רבינו בתוספתא].

יב. וכן שתי ספינות⁶⁸ העוברות ופוגעות זו בזו, אם עוברות שתייהן בבת אחת - טובעות⁶⁹, ואם בזו אחר זו - עוברות; וכן שני גמלים העולים במעלה גבוהה ופגעו זה בזה⁷⁰, אם עוברין שניהם בבת אחת - נופלין⁷¹, ואם בזה אחר זה⁷² - עולין; פיצד הן עושין? טעונה ושאינה טעונה - תדחה שאינה טעונה מפני הטעונה. קרובה⁷³ ורחוקה⁷⁴ - תדחה קרובה⁷⁵ מפני שאינה קרובה. שתייהן רחוקות או קרובות או טעונות - הואיל וכלן בדחק אחד⁷⁶, הטל פשרה⁷⁷ ביניהן, והן מעלות שכר⁷⁸ זו לזו. ובהן וכיצא בו⁷⁹ נאמר: בצדק תשפט עמיתך.

(68) תוספתא שם, סנהדרין לב: (69) שתדחוף זו את זו. (70) כגון זה עולה מצד זה וזה עולה מצד זה, ופגעו בראש חודו של הר. (71) לתוך הבקעה שבצידי הדרך. (72) אם אחד יחזור אחרונת ויפנה מקום לחבירו. (73) לנמל שיצאה ממנו. (74) לנמל שיצאה ממנו. (75) משום שלספינה הבאה ממרחקים יותר קשה להתעכב ולחכות. (76) בצרה שזה לכולם, ואין מן הדין לכפות על האחת לפנות מקום לחברתה. (77) אם אינם יכולים להתפטר מעצמם. (78) כפיצוי להשהייתה. (79) כגון בריא וחולה - ידחה הבריא מפני החולה; שניהם בריאים - הטל פשרה, והם מעלים שכר זה לזה.

יג. הפוגע⁸⁰ בשנים⁸¹, אחד רובץ תחת משאו, ואחד פרק מעליו ולא מצא מי שיטען עמו - מצוה לפרק בתחלה, משום צער בעלי חיים, ואחר כך טוען. במה דברים אמורים? פשהיו שניהם שונאים או אוהבים; אבל אם היה אחד שונא ואחד אוהב - מצוה לטען עם השונא תחלה, כדי לכף את יצרו הרע⁸².

(80) הפוגש. (81) בבא-מציעא לב: (82) המצווה "לכוף את יצרו" עדיפה ממצוות צער בעלי חיים, שם.

יד. השונא שנאמר בתורה⁸³ - לא מאמות העולם הוא⁸⁴, אלא מישראל. והיאף יהיה לישראל שונא מישראל, והכתוב אומר⁸⁵ 'לא תשנא את אחיך בלבבך'. אמרו חכמים⁸⁶: כגון שראוהו לבדו⁸⁷ שעבר עברה, והתרה בו ולא חזר - הרי זה מצוה לשנאו⁸⁸, עד שיעשה תשובה וישוב מרשעו. ואף על פי שעדיין לא עשה תשובה, אם מצאו נבהל במשאו - מצוה לטען⁸⁹ ולפרק עמו, ולא יניחנו נוטה למות, שמא ישהה בשביל קמונו ויבוא לידי סכנה. והתורה

1 זקוק לה⁴⁷; ואם לאו⁴⁸ - חייב לפרק ולטען⁴⁹, משום 2 צער ישראל. וכן אם היתה הבהמה של ישראל 3 והמשוי של עובד פוכבים - חייב לפרק ולטען, משום צער ישראל⁵⁰. אבל בהמת העובד פוכבים 4 ומשאו - אינו חייב⁵¹ להטפל בו, אלא משום 5 איבה⁵².

(46) הולך אחר בהמתו. (47) שנאמר "חמור אחיך", ומה שנאמר (שמות כג, ה) "חמור שונאך" הכוונה לישראל (ראה הלכה יד). והמדובר בטעינה, אבל בפריקה חייב משום צער בעלי חיים שהוא דאורייתא (כסף-משנה ו'דרישה ופרישה' חושן-משפט סי' ערב). (48) שאין הגוי מחמר אחר בהמתו, אלא הישראל בעל המשא. (49) מפני שבפריקה חייב גם כשהגוי מחמר, כתב רבינו כאן בפירושו: "חייב לפרק ולטעון", ולא כתב סתם חייב (כסף-משנה). (50) והישראל מחמר אחר בהמתו, כדרך העולם, שבעל החמור הוא המחמר (בבא-מציעא שם). (51) בטעינה, אבל בפריקה חייב, כמו שהבאנו למעלה באות מו. (52) שלא תהיה איבת הגוי על הישראל, אבל בדין הראשון בחמור של גוי ומשאי של ישראל - אין חשש לאיבה, שהרי הגוי רואה שגם על ממונו של ישראל אינו חס (דרישה ופרישה' שם). כל האמור כאן בהערות מה עד מח, הוא לפי פירושו של הכסף-משנה ו'דרישה ופרישה' הנ"ל. אולם הגר"א בחושן-משפט סימן ערב ס"ק טז, מגדיר פירושם כדוחק גדול ואומר, שרבינו פוסק כאן צער בעלי חיים לאו דאורייתא, ומתוך כך מתפרשים דברי רבינו כפשוטם, היינו אינו זקוק לה כלל, לא בטעינה ולא בפריקה, וגם הלכה יד תתפרש כפשוטה, עיין שם. הגר"א עצמו מעיר על פסקי רבינו למעלה בהלכה א ובהלכות שבת פרק כא הלכה יד, המוכיחים שצער בעלי חיים דאורייתא, ומצא יישוב לדברי רבינו כאן, אבל הסתירה מהלכות שבת במקומה עומדת.

7 י. חמורים⁵³ שרגליו של אחד מהן⁵⁴ רעועות⁵⁵ - אינן 8 רשאים חבירי⁵⁶ להקדים⁵⁷ ולעבר מעליו⁵⁸. נפל⁵⁹ - 9 רשאים לעבר מעליו⁶⁰.

(53) תוספתא בבא-קמא פרק ב. (54) כלומר, של חמור אחד מהם. (55) ואינו יכול ללכת באותה מהירות כמו יתר החמורים שבשיירה. (56) בעלי החמורים. (57) ללכת קדימה. (58) ולהשאירו עם חמורו לבדו בדרך. (59) ואינו יכול ללכת כלל. (60) ואינם חייבים להתעכב בשבילו.

10 יא. היה⁶¹ אחד טעון⁶² ואחד רוכב⁶³, ודחקן הדך⁶⁴ 11 - מעבירין את הרוכב מפני הטעון⁶⁵. אחד טעון 12 ואחד ריקן - מעבירין את הריקן מפני הטעון⁶⁶. 13 אחד רוכב ואחד ריקן - מעבירין את הריקן מפני 14 הרכוב⁶⁷. שניהן טעונות, שניהן רוכבין, שניהן 15 ריקניות - עושין פשרה ביניהן.

(61) תוספתא שם. (62) משא. (63) ובתוספתא: "ואחד רכוב". (64) והדרך צרה, ואינם יכולים ללכת זה בצד זה. (65) מקדימים את הטעון לרכוב, שלרכוב יותר קל לחכות מאשר לטעון. (66) מקדימים את הטעון לריקן, ואין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ל' ניסן – ספר קנין – הלכות מכירה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 13 וממכר¹. (ב) שלא יונה במקח וממכר². (ג) שלא יונה
14 בדברים³. (ד) שלא יונה גר צדק בממונו⁴. (ה) שלא
15 יונה בדברים⁵.
16 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

~ נקודות משיחות קודש ~

"ראשית חכמה קנה חכמה ובכל קנין קנה בינה".

הקשר שבין הפסוק שבחר הרמב"ם ככותרת לספר קנין אינו מובן כי לא רק שאין שייכות לכאורה בין חכמה ובינה לקנין אלא שגם מצינו כמה וכמה ניגודים ביניהם כי קנין החכמה בא ביגיעה דווקא ואילו בקנינים ארציים אין צורך ביגיעה מיוחדת ואפשר לקנות בשווה פרוטה או בשטר הכתוב על גבי נייר, חרס, עלה וכו' גם אם הם פחות משהו פרוטה. גם בקנין חזקה לא מצינו יגיעה מיוחדת עד שאפשר לקנות עשר שדות בעשר מדינות על ידי שיחזיק באחת מהן. בנוסף, הלא נאמר "ראשית חכמה יראת ה'" ומובן שגם ראשית החכמה שבפסוק זה קשורה ליראת ה' ומה הקשר בינה ובין ספר קנין.

בספר המצוות ל"צמח צדק" מבואר שמשמעות הקנין בעבודה רוחנית הוא מה שהקב"ה קונה מהאדם על ידי משיכה וכסף, שמושך החפץ מרשות הרבים שהם הקליפות, לרשות היחיד יחידו של עולם "ואחר המשיכה נותן כסף ... בחינת אהבה רבה..." וממשיך שם, שלכן נקראה ארץ ישראל ארץ כנען כי כנען מלשון סוחר כמו שכתוב (הושע יב, ח). "כנען בידו מאזני מרמה" שהוא ב'לעומת זה'. אבל בקדושה הוא מאזני צדק, כי רוב המצוות תלויות בארץ וכולם עניינם העלאת רפ"ח ניצוצין שנפלו בשבירת הכלים וכל זה הוא בארץ כנען ששם הוא עיקר ה"מסחר" הזה לפי ששם עיקר הניצוצין.

בקנין בכלל, מצינו שני סוגים; מטלטלין, וקרקע. מטלטלין נקנים בשני דברים - כסף ומשיכה, וקרקע נקנית בשלושה דברים בכסף בשטר או בחזקה. וההבדל בין מטלטלין וקרקע הוא ההבדל בין עולם התווה לעולם התיקון. עולם התווה הוא בשני קווין על-דרך חסד וגבורה, וכשאדם נמצא באחד משני הקווין או בחסד בלבד או בגבורה בלבד אינו יכול ליצור הנהגת קבע הפועלת בעולם באמת, ועבודתו היא בבחינת מטלטלין. תכלית ושלמות העבודה היא בשלושה קווין ובהתכללות של שני הקווין המביאה עניין שלישי וסוג חדש של קנין שאז עבודתו היא בעולם התיקון ובאופן קבוע - בחינת קרקע - וזוהי שלימות העבודה שבה ועל ידה קונה הקב"ה עניינים שהיו ברה"ר טורי דפירודא ומעבירם לרה"י - יחידו של עולם.

משום כך "ראשית חכמה יראת ה'" ו"ראשית חכמה קנה חכמה כו'" עולים בקנה אחד, כי ראשית חכמה יראת ה' היינו הבנת עניין הקנין ברוחניות שהוא דבר הנוגע לכל

- 1 הקפידה על נפשות ישראל⁹⁰, בין רשעים בין
2 צדיקים, מאחר שהם נלזים אל ה' ומאמינים בעקר
3 הדת; שנאמר: אמר אליהם חי אני נאם ה' אלהים
4 אם אחפץ במות הרשע פי אם בשוב רשע מדרכו
5 וחי.

(83) "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו", שמות כג, ה. (84) [מצות פריקה לא נאמרה אלא בבהמת ישראל בלבד, והיא מחייבת את הישראל לפרוק בחינם ולא לדרוש שכר, אבל בבהמת גוי לא נאמרה מצות פריקה, אלא משום צער בעלי חיים חייבים לפרוק, ולפיכך רשאי הישראל לדרוש שכר (כסף-משנה ע"פ 'תוספות' בבא-מציעא לב: ד"ה מה לי). ואין לפרש דברי רבינו כפשוטם, שאין כלל חיוב לפרוק בהמת הגוי, שהרי הוא סובר שצער בעלי חיים דאורייתא (ראה למעלה הלכה ט בהערות) ופסוק זה מדבר בפריקה]. (85) ואין להניח שהכתוב ידבר באדם העובר על לא-תעשה שבתורה, פסחים קיג: (86) רב נחמן בב יצחק, שם. (87) ומכיון שאין עד אחד נאמן, ככתוב: "לא יקום עד אחד באיש" (דברים יט, טו), אסור לו להעיד בבית-דין, כי יעבור על לאו "לא תלך רכיל בעמך" (ויקרא יט, טז). (88) שנאמר (תהלים קלט, כא): "משנאיך ה' אשנא", ואומר (משלי ח, יב): "יראת ה' שנאת רע". (89) אף-על-פי שהכתוב "כי תראה חמור שונאך" בפריקה מדבר, הוא-הדין לטעינה. (90) חסה עליהן ורוצה בקיומן.

סליקו להו הלכות רוצח ושמירת נפש פסיעתא דשמאי

נגמר ספר אחד עשר, והוא ספר נזיקין.
הלכותיו חמשה, ופרקיו שנים ושישים: הלכות
נזקי ממון - ארבעה עשר פרקים. הלכות גנבה
- תשעה פרקים. הלכות גזלה ואבדה - שמונה
עשר פרקים. הלכות חובל ומזיק - שמונה
פרקים. הלכות רוצח ושמירת נפש - שלשה עשר
פרקים.

יום שישי ל' ניסן ה'תש"פ

ראשית חכמה קנה חכמה, ובכל קנין קנה בינה

ספר שנים עשר

והוא ספר קנין

- 6 הלכותיו חמש. וזהו סדורן: א. הלכות מכירה. ב.
7 הלכות זכיה ומתנה. ג. הלכות שכנים. ד. הלכות
8 שלוחין ושתפין. ה. הלכות עבדים. והמצוות
9 הנקלות בהן מפרשות בשמותן במקומן.

הלכות מכירה

- 11 יש בכללן חמש מצות. אחת מצות עשה, וארבע
12 מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) דין מקח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 ג. ובמה יקנה המקח? הקרקעות - באחד משלשה
12 דברים: בכסף, או בשטר, או בחזקה.

13 ד. כיצד בכסף? מכר לו בית, מכר לו שדה, ונתן
14 לו הדמים⁹ - קנה. במה דברים אמורים? במקום
15 שאין כותבין את השטר; אבל במקום שדרך לכתב
16 שטר מכר¹⁰ - לא קנה עד שכתב את השטר¹¹. ואין
17 לרקע נקנית בפחות משוה פרוטה.

9 בעניין קידושין כתב הרמב"ם: "האשה מתקדשת, אם בכסף הוא מקדש, אין פחות מפרוטה כסף" (פרק ג מהלכות אישות, הלכה א) וכאן הדגיש: "ונתן לו את הדמים" כלומר מחיר החפץ. הרמב"ם מבדיל כנראה בין קניין כסף של קידושין שקובעת בו רק נתינת הכסף, ואינה כמחיר האשה ושוויה, ובין זה של מקח, שהוא משום שווי המקח (עיי' סמ"ע, ש"ע ח"מ קצ, ס"א. ועיי' אבן האזל). (10 מלשון זה נראה שהמדובר בשטר קניין דווקא, כי אז מעדיף הלוקח את קניין השטר היותר יציב על זה של קניין הכסף (אבן האזל). ויש אומרים שדין זה שייך גם בשטר ראייה (כסף משנה). (11 והטעם, כי במקום שיש נוהג כזה, אין אצל הלוקח החלטה גמורה לסיים את המקח בלעדי השטר (מדברי רש"י שם).

18 ה. התנה הלוקח ואמר: אם רציתי אקנה בכסף או
19 אקנה בשטר¹², ונתן הפסף על תנאי זה - הרי זה
20 קיים; ואין המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי,
21 והלוקח יכול לחזור בו עד שכתב את השטר. וכן
22 אם התנה המוכר¹³ כזה.

12 לכאורה, ביטוי מיותר, שהרי במקום שכותבין שטר אין צורך להתנות על זה. ואולי זה בא לציין תנאי נוסף, שאם הלוקח יתחרט אחרי נתינת הכסף, לא יהיה בו אף "מי שפרע" (ראה להלן פרק ז הלכה א-ב) - אור שמת. (13 מסקנה שהוציא הרמב"ם מהדין הראשון, שהרי "מה לי התנה לוקח ומה לי התנה מוכר" (מגיד משנה).

23 ו. האומר לחברו: תן מנה לפלוני ויקנה ביתי לך -
24 בינן שנתן קנה הבית מדין ערב¹⁴.

14 כלומר, כשם שהערב מתחייב לשלם את החוב ללא תמורה ובלי שיקבל משהו, כך המוכר מוסר ללוקח את החפץ בלי שהוא עצמו יקבל משהו תמורתו, ורק אדם אחר מקבל במקומו את הדמים (קידושין ז).

25 ז. כיצד בשטר? כתב לו על הנזיר או על החרס¹⁵
26 או על העלה: 'שדי נתונה לך'¹⁶, 'שדי מכורה לך'
27 - בינן שהגיע השטר לידו¹⁷ קנה. אף על פי שאין
28 שם עדים כלל, ואף על פי שאין השטר שוה
29 כלום¹⁸. במה דברים אמורים?¹⁹ במוכר שדה מפני
30 רעתה²⁰; אבל בשאר קרקעות - אף על פי שהגיע
31 שטר של מכר לידו, ואפילו היו בו עדים - לא קנה²¹
32 עד שיתן את הדמים.

ענייני עבודת ה', ולכן "ראשית חכמה קנה חכמה ובכל קנין בינה" כי רק על ידי מוחין (חכמה ובינה) אפשר ל"השתלט" על המידות, לפעול בהן התכללות ופעולה באופן דתיקון וקבע.

(על פי שיחת ש"פ יוגש תשמ"ו)

1 כלומר, אין כאן מצוה לפעולה מסוימת, אלא דינים איך יתקיים המקח והממכר. (2) "הזהירונו מהונות קצתנו את קצתנו (האחד את השני) בסחורה ובמקח ובממכר, והוא אמרו: אל תנו ... ובספרא אמרו באונאת ממון הכתוב מדבר" (ספר המצוות מצות לא-תעשה רג). (3) "הזהירונו מהונות קצתנו את קצתנו (האחד את השני) בדברים, והוא שיאמר לו מאמרים יכעיסוהו ויבילוהו" (שם רנא). (4) "הזהירונו מהונות גר צדק ... ולשון המכילתא לא תלחצנו בממון" (שם רנג). (5) "הזהירונו מהונות גר צדק בדברים" (שם רנב).

פרק ראשון

1 נתבאר בו דיני קניית קרקעות שהן קניין בכסף, בשטר ובחזקה, ומה שנמשך לזה.

1 א. המקח אינו נקנה בדברים², ואפילו העידו עליהם
2 עדים. כיצד? בית זה³ אני מוכר לך⁴, יין זה אני
3 מוכר לך⁵, עבד זה אני מוכר לך⁶; ופסקו הדמים,
4 ורצה הלוקח ואמר 'קניתי', ורצה המוכר ואמר
5 'מכרתי', ואמרו לעדים: 'היו עלינו עדים שמוכר זה
6 ושלוקח זה' - הרי זה אינו כלום⁴, וכאלו לא היו
7 ביניהם דברים מעולם⁵. וכן בנותן מתנה⁶ ומקבלה.

2 בלי פעולת קניין. (3) בית, יין, עבד, שלוש דוגמאות משלושה תחומים: קרקע, מטלטלין, עבדים. (4) בבא מציעא מח. מהתוספתא: "והנושא והנותן בדברים לא קנה". (5) וכל זה מבחינה הלכתית ודינית, ברם מגונה הדבר מבחינה מוסרית, ועל זה אמרו: "דברים יש בהם משום מחסורי אמנה" (שם מט.). כלומר, אי-קיום של הדיבור, אף הנטול פעולת קניין, יש בו משום חוסר כנות, ואינו רצוי לחכמים כמו שאמרו (שם): "והחזור בו אין רוח חכמים נוחה הימנו" וכן כתב רבינו להלן פרק ז הלכה ח (מגיד משנה). (6) בבא מציעא שם: "האומר לחבירו מתנה אני נותן לך יכול לחזור בו". וראה להלן פרק ז הלכה ט בדברי רבינו.

8 ב. אבל אם נקנה המקח באחד מהדברים⁷ שהוא
9 נקנה בהם - קנה הלוקח; ואין צריכין לעדים
10 כלל⁸, ואין אחד מהן יכול לחזור בו.

7 כלומר, כל דבר בהתאם לדרכי הקניין השייכים אליו, כגון: קרקע בכסף ובשטר ובחזקה, מטלטלין במשיכה וכדומה. (8) כלומר, אין צורך בעדים לעצם קיום מעשה המקח, תפקידם רק לאשר את המציאות ולמסור את העובדות, במקרה של סכסוך בין הצדדים, בהתאם לכלל הידוע: "לא איברי סהדי אלא לשקרי" (קידושין סה: -) העדים באים רק לאמת את העניין ולהכחיש את השקרנים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ל' ניסן - ספר קנין - הלכות מכירה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהתירו לאשת חולה לקבל את הגט בשבת על ידי קניית המקום שהגט היה מונח שם, על ידי נעילת דלת, ושם ברור שזה היה רק סגירת הדלת ולא עשיית המנעול, שהרי היא מלאכה גמורה (הגהות מיימוניות). ודלא כדעת רשב"ם (בבא בתרא שם) ש"נעל" היינו קביעת מנעול. (30) מקור דבר זה בגמרא בגיטין שם שאמרו: "ותיחד ותפתח" כלומר, תנעל ותחזור ותפתח (מגיד משנה), שאם אינו פותחו מיד אין הדבר מוכיח שנעל לשם כוונת קניין, אלא לשמור מה שבתוך הבית (כסף משנה). (31) רבינו הולך כאן בשיטתו להלך הלכה טו, שכל השתמשות של הקונה בקרקע הרי היא קניין, ועיין שם במגיד משנה.

(15) ה"ח"ס" וה"עלה" שניהם אפשר לזייף את הכתב שעליהם, מבלי שיהיה ניכר הזיוף, ומתוך כך אין כותבים עליהם שטר ראייה ושטרי חוב, שצריכים, למטרתם, להתקיים זמן רב. לעומת זה, שטר מכר שאינו זקוק לקיום ממושך, כי אם לשעת המכר, לא איכפת לנו, אם ישנו את הכתב שעליו וזייפו אותו, אחרי שתפקידו נגמר עם המכר (סמ"ע קצא, סעיף א). (16) במתנה. (17) של הקונה או מקבל המתנה. (18) כלומר, אין הנייר שווה פרוטה (קידושין שם). (19) שקונה בשטר לבד. (20) שאז מעוניין המוכר להיפטר מן המקח, ומסתפק בכל מעשה-קניין שהוא (קידושין שם). (21) וברור שגם כאן מועיל תנאי מפורש של אחד הצדדים בבחירת הקניין (מגיד משנה).

יא. פיצד המחזיק בגדיה³² כל שהוא קנה? פגון¹⁶ שהיה שם גדר, והיו עולין בנחת³³, והוסיף עליו כל שהוא והשלימו לעשרה³⁴, ונקמצא שאין עולין אלא בדחק³⁵ - הרי זה הועיל וקנה. וכן אם היתה שם פרצה, והיו נכנסים בה בדחק, והרחיב הוא בה כל שהוא עד שנמצא נכנס ברוח - הרי הועיל וקנה.²¹

ח. פיצד בחזקה²²? מכר לו בית, מכר לו שדה, או שנתן אותה במתנה - פיון שנעל או גדר או פרץ כל שהוא, והוא שיועיל²³ במעשיו, הרי זה קנה. במה דברים אמורים? פשהחזיק בפני המוכר²⁴ או הנותן²⁵; אבל שלא בפני המוכר או הנותן - צריך שיאמר לו 'לך חזק וקנה', ואחר כך, אם החזיק - קנה, אף על פי שאינו בפני הבעלים.⁷

(32) עשיית גדר. (33) בהרחבה. (34) לשון המימרא שם. הטור מפרש בדברי רבינו שתנאי זה הוא הכרחי, היינו, שישלים את הגדר עד לעשרה טפחים, והכסף-משנה מפרש שרגיל הוא שאם משלים עד עשרה, שאין עולים אלא בדחק, והוא הדין אם בפחות מעשרה אין עולים אלא בדחק - שקנה. (35) וזהו ה"כל שהוא" שהרי השינוי הוא קטן, שגם עכשיו עוד יכולים לעלות, אם כי בקושי, והתועלת היא מעטה, ובכל זאת זה מספיק לקניין חזקה.

(22) מתוך סדר הדברים שהלכות חזקה באים אחרי הדיון בדבר התלות של קניין כסף בשטר וקניין שטר בכסף. מדייק הכסף-משנה שחזקה קונה בלי כסף ובלי שטר, וכך פסק בשולחן ערוך קצב, סעיף טז. והטעם שחזקה עדיפה מפני שעושה מעשה בגוף הקרקע (סמ"ע שם סעיף קטן כח, ותוספות ר"י הזקן קידושין כו. בדעת הרמב"ם). וראה להלן הלכה כ. ועיין עוד להלן פרק ח הלכה א. (23) שפעולת קניין זה תביא איזו תועלת שהיא לשדה (שם נד. "נתן צרור והועיל"), וראה להלן הלכה טו. (24) ואז נחשבת שתיקתו כהסכמה. (25) בבא בתרא נג. כדעת שמואל שבין במכר ובין במתנה צריך לומר לו לך חזק וקנה.

יב. נתן צרור והועיל, פגון שחבר בו המים לשדה³⁶, או נטל צרור והועיל, פגון שפתח בנטילתו³⁷ המים לשדה - הרי זה קנה. וכן כל פיוצא בזה³⁸.

ט. המוכר בית לחברו ומסר לו את המפתח²⁶ - הרי זה פמי שאמר לו 'לך חזק וקנה'²⁷. וכן המוכר את הבור - פיון שמסר לו דליו²⁸, הרי זה פמי שאמר לו 'לך חזק וקנה'. וכן החזיק וקנה.

(36) שעל ידי זה נשארו המים בשדה. (37) שעל ידי נטילה זו נכנסים המים לשדה. (38) כיוצא בזה דווקא, שמביא המים המועילים לשדה, אבל אם נתן צרור או נטל צרור למנוע שטיפת השדה במים, שאין כאן הבאת תועלת לשדה אלא מניעת הפסד - לא קנה (מגיד משנה).

(26) בבא קמא שם. מסירת מפתח היא סימן של העברת בעלות, אבל בלתי מספיקה לשמש כקניין, לדעת רוב הראשונים, בניגוד לשיטת הרשב"ם. (27) ראה בסוף הפרק חלק משיחת קודש על תפקידו של מפתח. (28) הדלי ששואבין בו (מגיד משנה) [וכן מפורש בדברי רבינו בפרק יב מנזקי ממון הלכה ז, ועיין ברש"י שם ובסמ"ע סימן קצב סק"ד].

יג. המוכר³⁹ שדה לחברו פצד שדהו, או שנתנה לו במתנה - פיון שדש⁴⁰ את המצר שבין שתי השדות ונעשו שתייהן פשדה אחת קנה. אבל אם הלך בה לארפה ולרחבה - אין הלויף זה מועיל פלים. ואם שביב של פרמים מכר לו - הואיל ונעשה להלויף קנה בהלויף.

י. פיצד המחזיק בנעילה קנה? פגון שמכר בית או חצר, והיה הפתח פתוח, ונעל²⁹ הלוקח את הפתח והחזר ופתחו³⁰ - הרי זה החזיק וקנה; שהרי נשתמש בה שמוש המועיל³¹.

(39) בבא קמא ט. "מאימת הוואי חזקה מכי דייש אמצרי" וכפירוש הרי"ף שם. (40) כלומר, הפך ברגבי אדמה, עד שהשווה את השטח של המצר, הוא הגבול אשר בין השדות, עם זה של השדות, ומתוך כך הפכו שני השדות שדה אחד.

יד. וכמה שעור רחב הדרך שיקנה בהלוכי⁴¹? אם היה מקסים במחיצות⁴² - קנה פרי שיגביה רגל ונניח

(29) נעילת דלת גרידא. וראייה מהעובדה במסכת גיטין (עז.)

14 יז. הַעֲבוּם⁵³ אִינוּ קֹנֶה בַּחֲזָקָה⁵⁴, אֲלֵא בַשְּׁטֵר הוּא
15 שֶׁקֹּנֶה עִם נְתִינַת הַפֶּסֶף. וְיִשְׂרָאֵל הָבָא מִחֲמַת
16 הַעֲבוּם⁵⁵ - הָרִי הוּא עֲבוּם⁵⁵, וְאִינוּ קֹנֶה אֲלֵא
17 בַשְּׁטֵר⁵⁶.

53) שם. ולדעת רבינו גם שם מדובר בין בחזקת שלוש שנים ובין בחזקת קניין (ראה בפרק י"ד מהלכות טוען ונטען הלכה ה). 54) שהגויים הם בעלי זרוע, ואם יוכלו ללקנות בחזקה בלי שטר, שמא יעשו זאת מתוך אלימות, אבל להכריח הקונה לכתוב לו שטר, כולי האי לא שכיח (מגיד משנה). 55) כלומר, הקונה מן הגוי. 56) מפני שסתם גוי הוא אנס, וכל זמן שלא כתב שטר בוודאי יערער על המקה ואם כן הלוקח אינו סומך דעתו עד שיכתוב לו שטר (כסף משנה).

3 טו. הִימָנָה ⁴⁶הֶקְרַע עֲצִימָה ⁴⁷סָלַע, שְׁאֵין בָּהּ לֹא גֵדֵר
4 וְלֹא פְרָצָה, וְאֵינָה בַת זְרִיעָה ⁴⁸ - הִרִי הַחֲזָקָה שְׁקוּנָה
5 אוֹתָהּ, שְׁטִיחַת פִּירוֹת אוֹ הַעֲמֻדָּת בְּהִמָּה שֵׁם וּכְיוּצָא
6 בִּזְה מִשְׁאֵר הַתְּשֻׁמִּישׁ ⁴⁹.

46) בבא בתרא כט: "צונמא (=ארץ טרשים) במה יקנה? באוקמי בה חיותא (=בהעמדת בהמות בתוכה) ומשטחא בה פירי (ושטיחת פירות בה)" ובניגוד למפרשים אחרים שכאן מדובר בחזקת ראייה, כלומר חזקת שלוש שנים המשמשת ראייה שמכר לו את הקרקע - מפרש רבינו שכאן מדובר בחזקת קניין. (47) יבש. (48) שהרי גדר הוא חזקה, וכמו כן הרחבת פרצה (למעלה הלכה יא), וגם זריעה היא חזקת קניין (להלן הלכה טז). (49) שיטת רבינו היא שאף אכילת פירות, כלומר, הנאת הלוקח מהשדה, היא קניין חזקה, שכשם שהנועל את החצר קנהו מפני שעשה בו מעשה בעלים, כמו כן המשתמש בחצר להנאתו שנהג בו כמנהג בעלים - קנהו (מגיד משנה). ובפרק ב' מהלכות זכיייה הלכה ב' מפרש רבינו שאין אכילת פירות קניין אלא בקונה קרקע מחבירו אבל הזוכה בה מן ההפקר אינו קונה על ידי אכילת פירות, ומקורו מהגמרא בבא בתרא נז. לפי פירושו. ויש אומרים שאכילת פירות אינה קניין אף בקונה קרקע מחבירו (ראב"ד ועוד).

7 טז. המוכר שָׁדָה לַחֲבֵרוֹ, וְנָכַס בָּהּ חֵלוֹקֹת וְזָרָעָה
8 או נָדָה⁵⁰, או שָׁאֲסַף פְּרוֹת הָאֵילָן או זָמְרוּ⁵¹, וְכֹל
9 כִּי יֵצֵא בְּדַבְרֵים אֵלָיו - הָרִי זֶה קִנָּה, שֶׁהָרִי הַחֲזִיק,
10 וְאֵין אַחֵד מֵהֶן יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ. וְכֵן אִם אָסַף⁵² הַמוֹכֵר
11 סֵל שֶׁל פְּרוֹת וְנָתַן לַלּוֹקֶחַ - קִנָּה לוֹקֶחַ מִיָּד בְּחֻזָּה;
12 שֶׁהָרִי גָלָה דַעְתּוֹ שֶׁהַקִּנָּה לוֹ שָׁדָה זֶה קִנְיָן גָּמוּר
13 וְנִעְשָׂה פְּרוּתִיהָ שְׁלוֹ.

(50) חרש אותה. (51) כרת ענפים מסויימים לחזק את

25 יט. המוכר לחברו עֲשָׂר שָׁדוֹת בַּעֲשָׂר מְדִינוֹת -
 26 בִּיּוֹן שֶׁהַחֵזֶק בָּאֵת מֵהֶן קָנָה בְּלֹן⁵⁹. וְאִפְלוּ הִיתָה
 27 אֵת מֵהֶן הָר גְּבוּהָ וְהַשְּׁנִית מְצוּלָה⁶⁰, שֶׁהָרִי
 28 תִּשְׁמִישׁ שָׁל זֶה אֵינָה תִּשְׁמִישׁ שָׁל זֶה, אֶף עַל פִּי כֵן
 29 בִּיּוֹן שֶׁהַחֵזֶק בָּאֵת מֵהֶן קָנָה הַשָּׂאֵר.

(59) קידושין כז, מפני "שסדנא דארעא חד הוא" (שם:), כלומר חיבור הקרקע אחד הוא. (60) עמק.

כ. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמִירִים? שְׁנַתֵּן דְּמִי כִּלְזָן⁶¹; אֲבָל אִם
לֹא נִתְּן דְּמִי כִּלְזָן - לֹא קִנְהָ אֵלָּא כְּנֻגָּד מַעֲוִתִּי⁶².

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ל' ניסן - ספר קנין - הלכות מכירה קלט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאכילת פירות קונה כקרקע (למעלה פ"א הט"ו והט"ז) -
הדגיש כאן "כדרך שמשמשין בעבדים", שאם לא כן, אין
שום היכר שהוא עבדו, שהרי גם שכיר ופועל עושים
מלאכתו, מה שאין כן בקנין קרקע כשנוטל כל פירותיה,
ניכר הדבר שהוא הבעלים (כסף-משנה). (8) רופף את
שרכי נעלו. (9) הסיר את בגדיו ממנו. (10) בשמן.
(11) במגדרת. (12) כל אלה מטעם חזקה והשתמשות.
(13) מטעם הגבהה. קידושין שם. כרבי שמעון שאמר: "לא
תהא חזקה גדולה מהגבהה, שהגבהה קונה בכל מקום". ויש
אומרים: שלא נחלקו חכמים על רבי שמעון בזה (הראב"ד
לדעת הרמב"ם, שגרס שם "הגביהו רבו לו, אמר ר' שמעון
כו", ולא כנוסחת הספרים שלפנינו: "הגביהו רבו לו לא
קנאו, אמר רבי שמעון כו" שלפ"ז חולקים עליו חכמים
על רבי שמעון).

ג. תקפו¹⁴ וְהֵבִיאוּ אֶצְלוֹ - קִנְיָה; שֶׁהַעֲבָדִים נִקְנִין
בְּמִשְׁכָּה כְּזוֹ¹⁵. אָבֵל אִם קָרָא לְעֶבֶד וְכָא אֶצְלוֹ, או
שָׁאֲמַר לוֹ רַבּוֹ הָרֵאשׁוֹן לֵךְ אֶצֶל הַלּוֹקָח, וְהֵלֵךְ
אֶצְלוֹ - לא קִנְיָה¹⁶, עַד שֶׁיִּמְשְׁקֵנוּ בְּתַקִּיפָה או
שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם הִחְזִיק¹⁷ בּוֹ שְׁלֹא
בְּפָנֵי הָרֵב - צָרִיךְ שֵׁאֲמַר לוֹ לֵךְ חֲזָק וְקִנְיָה¹⁸.

(14) מימרא של שמואל, קידושין שם. (15) שהיא בתקיפה,
בעל-כרחו של עבד. (16) מפני שהעבד הוא בן דעת,
והולך ביוזמתו-הוא. (17) רבינו התחיל הלכה זו גם
במשיכה וגם בחזקה, וכאן הזכיר רק החזיק, וצריך עיון.
וראה ב"בבן האזל". (18) ראה למעלה פ"א ה"ח, ולהלן
ה"ו.

ד. עֶבֶד קָטָן - הָרִי הוּא כְּבִהְמָה¹⁹, וְקוֹנִין אוֹתוֹ
בְּדִבְרֵים שְׁקוּנִין בֶּהֱן הַבְּהֵמָה וּבְדִבְרֵים שְׁקוּנִין בֶּהֱן
הָעֲבָדִים²⁰. לְפִיכָף נִקְנָה בְּמִשְׁכָּה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא
תִקְפּוּ.

(19) לפי שאין בו דעת. (20) כלומר בחזקה. דין זה יוצא
מתוך העובדה המובאת בגמרא (קידושין שם), שמר זוטרא
ביקר אצל גר חולה אחד, ורגע לפני מותו של הגר הקדים
לקנות את עבדו בקנין חזקה, ולדעה אחת בגמרא - היה זה
עבד קטן (מגיד-משנה).

ה. הַבְּהֵמָה, בֵּין דִּקְהָ בֵּין גִּסָּה, נִקְנִית בְּמִשְׁכָּה²¹.
אֶף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר לְהַגְבִּיחַ אוֹתָהּ, לֹא הֶעֱרִיכוּהוּ
לְהַגְבִּיחַ²², מִפְּנֵי שֶׁמִּתְבַּטֵּט²³ בְּאֶרֶץ. וְאִם הַגְבִּיחַ -
קִנְיָה. וְהַגְבִּיחָה קוֹנָה בְּכָל מְקוֹם²⁴. אָבֵל הַמִּשְׁכָּה
אֵין קוֹנִין בָּהּ אֶלָּא בְּסִמְטָא²⁵ אוּ בְּחֶצֶר שֶׁל שְׁנֵיהֶם,
וְאֵין קוֹנִין בָּהּ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וְלֹא בְּחֶצֶר שְׁאִינָה שֶׁל
שְׁנֵיהֶם²⁶.

(21) כדעת חכמים בברייתא (קידושין כה:). אבל במסירה
אינן נקנות, מפני שמשיכה היא קנין עדיף ממסירה,
וכשאפשר במשיכה אין קונים במסירה (כסף-משנה).
(22) והכלל הוא, שבמקום שאפשר בהגבהה - לא קונים
במשיכה (בבא-בבטרא פו:). (23) זה פירוש המילה:

1 לְפִיכָף, אִם הָיָה הַכָּל בְּמִתְנָה - קִנְיָה בְּכָל. וְכֵן
2 בְּשִׁכְרִיּוֹת⁶³, בֵּין שֶׁהִחְזִיק בְּאַחַת מֵהֶן קִנְיָה בְּכָל
3 זְמַן הַשְּׁכִירִיּוֹת. הָיָה מְקַצֵּת הַקְּרָקָעוֹת בְּמִכָּר וּמְקַצֵּת
4 בְּשִׁכְרִיּוֹת - בֵּין שֶׁהִחְזִיק בֵּין בְּמִכְרָה בֵּין
5 בְּשִׁכְרִיּוֹת⁶⁴ קִנְיָה הַכָּל⁶⁵.

(61) ומדובר במקום שכותבים את השטר, שאז אין קונים
בכסף בלבד, והחזקה באה כאן במקום השטר, ואף על פי
שאמרנו למעלה (הלכה ח'): שחזקה מועילה בלי כסף וכלי
שטר, - מכיוון שאינו עושה חזקה בכל השדות אלא באחת
מהן בלבד, אינה מועילה אלא אם נתן דמי כל השדות.
(62) והמדובר כשאינו יוצא ונכנס ותובע מעותיו, שאם
תובע מעותיו, אינו קונה אפילו כנגד מעותיו (להלן פרק ח
הלכה א) וראה במגיד משנה כאן]. (63) תוספתא פרק ב
דבבא בתרא. וכנראה אף בלי נתינת מעות, והטעם מפני
ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, כלומר, חיוב דמי
שכירות הוא אחרי השימוש (כסף משנה). (64) כלומר, בין
במכירה בין בשכורה (מגיד משנה בלשון התוספתא).
(65) ודווקא אם נתן דמי הקרקעות שהם במכר.

פרק שני

6 נכתבארו בו דיני קניית העבדים שהוקשו לקרקעות בדינים,
ודיני קניית הבהמה שהיא דומה לעבדים שיש להם תנועה
רצונית.

7 א. עֶבֶד פְּנֵעִי - הָרִי הוּא כְּקָרְקָע² לְקִנְיָה³, וְנִקְנָה
8 בְּכֶסֶף⁴ וּבְשִׁטָּר אוּ⁵ בְּחִזְקָה⁶.

(2) קידושין כב: ממה שנאמר בעבדים (ויקרא כה, מו)
"והתנחלתם אותם - לרשת אחוזה", הקישם הכתוב לשדה
אחוזה הנקנית בכסף ובשטר ובחזקה, ואף עבדים כן.
(3) [כלומר, לרבות לו קנינים כמו בקרקע, אבל לא למעט
ממנו קניני המטלטלין. ראה להלן]. (4) משנה, שם.
(5) הכסף-משנה מדייק ממלת "או", הבאה לפני "בחזקה"
בלבד, שחזקה קונה לחוד, בו בזמן ששאר הקנינים: כסף
ושטר קונים רק יחד, במקום שקיים נוהג של כתיבת שטר,
וכמו שכתבנו למעלה בפ"א ה"ח בקנין קרקע. (6) [חזן
משלשת הקנינים האלה, שבהם דומה העבד לקרקע, ישנם
עוד שני קנינים שגם המטלטלין נקנים בהם, והם: קנין סודר
(=חליפין), להלן פ"ה ה"ה, וקנין משיכה, להלן ה"ג וה"ד.
ובפ"ה מהלכות עבדים ה"ה כותב הרמב"ם מפורש: "עבד
כנעני נקנה בחמשה דברים . . . נקנה בכסף או בשטר. או
בחזקה, או בחליפין, או במשיכה". וראה בנתיבות המשפט/
סימן קצו, וב"בבן האזל, כאן].

9 ב. ומה היא החזקה? בקנין עבדים? שִׁשְׁתַּמְשׁ בֶּהֱן
10 כְּדֶרֶךְ שֶׁמִּשְׁתַּמְשִׁין בְּעֲבָדִים בְּפָנֵי רַבּוֹ. בִּיצֵד? הַתִּיר
11 לִּי מְנַעֵל אוּ שֶׁהִנְעִיל לוֹ מְנַעֵל, אוּ שֶׁהוֹלִיךְ בְּלִי
12 לְבֵית הַמֶּרְחָץ, אוּ שֶׁהִפְשִׁיטוּ¹⁰, אוּ סָכְנוּ¹⁰ אוּ גִרְדּוּ¹¹
13 אוּ הִלְפִּישׁוּ, אוּ הַגְבִּיחַ אֶת רַבּוֹ - קִנְיָה¹². וְכֵן אִם
14 הַגְבִּיחַ הָרֵב אֶת הָעֶבֶד - קִנְיָה¹³.

(7) ברייתא בקידושין כב. אף-על-פי שדעת הרמב"ם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. האומר לחברו 'משך פרה זו ולא תקנה אלא
לאחר שלשים יום', ומשך - לא קנה³⁸. ואם אמר
לו 'קנה מעכשיו ולאחר שלשים יום' - קנה³⁹,
ואפילו היתה עומדת באגם⁴⁰ ביום שלשים⁴¹. שזה
כמי שהקנה אותו מעתה על תנאי⁴². נעשה התנאי
בנתנים הקנין. וכל האומר⁴³ 'על מנת' - באומר
מ'מעכשיו' דמי.

(38) כתובות פב. מימרת רבין בשם ר' יוחנן. לפי שפעולת
הקנין היתה מיד, ואז הרי לא היה רצונו של המוכר שיקנה
הלוקח. ובעת תחולת הקנין, דהיינו אחרי שלשים, לא היתה
פעולת קנין. וכל זה אינו אלא במשיכה, שהיא מתבטלת,
אבל הנותן כסף לאשה ומקדשה לאחר שלשים יום, - אע"פ
שנתאכלו המעות, הרי היא מקודשת לאחר שלשים יום (פ"ז
מהלכות אישות ה"י) - שהרי אם לא תתקדש חייבת היא
להחזיר לו את הכסף, והרי זה דומה כאילו הכסף בעין
(תוס' לכתובות שם ד"ה הא), ועיין ראב"ד ומ"מ.
(39) כתובות שם, מימרת רב דימי בשם רבי יוחנן, וכפירוש
הגמרא שם. (40) מקום מרעה, והוא רשות שאינה של
הלוקח. וכתב המגיד-משנה ש"אגם" הוא לאו דוקא, ויכול
להיות גם רשות הרבים, שהרי דעת רבינו ש"מעכשיו" הוא
תנאי, והיא קנויה מעכשיו לכשיעברו השלשים. ועיין
כסף-משנה ולחם-משנה ומשנה-למלך. (41) נכון היה
להגיה "ביום ל"א" שהרי זהו "לאחר ל'", וכן הגירסא
בהשגת הראב"ד. (42) אף-על-פי שכאן, בדיני מכירה,
פסק רבינו שביטוי זה "מעכשיו ולאחר שלשים" הוא תנאי,
- בדיני קידושין (פ"ז מהלכות אישות ה"ב), פסק שהוא
ספק תנאי ספק חזרה, מחמת חומר שיש באשת איש
(לחם-משנה). (43) כלל ידוע, ומובא בכמה מקומות במס'
גיטין וקידושין.

י. המוכר בהמה לחברו⁴⁴ או נתנה לו במתנה, ואמר
'קנה אותה' פדורף שפני אדם קונין: אם משך או
הגביהה - קנה⁴⁶; אבל אם רכב עליה: אם בשדה -
קנה, ואם בעיר - לא קנה; לפי שאין דרך בני אדם
לרכב בעיר. לפיכך, אם היה אדם חשוב, שדרכו
לרכב בעיר, או אדם מזלזל⁴⁷ ביותר, שאינו מקפיד
על הלכות בעיר רוכב, כגון המטפלין בגדול
הבהמות או העבדים, או שהיתה אשה⁴⁸, או שהיה
ברשות הרבים שהרבים דורסין שם⁴⁹ - הרי זה קונה
ברכיבה. והוא שתהליך ב⁵⁰.

(44) בבא-מציעא ט. (45) ודוקא שהתנה תנאי מפורש, אבל
בסתם - אין הפרש בדרכי קנין הרכיבה. מסקנת הגמרא שם.
(46) שזהו דרך בני אדם. (47) אדם פחות ערך, שדרכו
לרכב לעיני כל, אף בלא דוחק "לפי שאינו צנוע" (רש"י
שם). (48) "שאין בה כח לאחוז בהמה, פן תנתק ממנה"
(רש"י), כלומר והיא מעדיפה להחזיקה על-ידי רכיבה
ובמקום שהנשים רוכבות - היא רוכבת (לבוש), וראה
בפסחים ג. וג. (49) "דרך לרכוב שם ולא להנהיג, פן
יפסקו עוברי דרכים בינו לבין בהמתו" (רש"י שם). ומה

"דסרכא" (שם:). (24) קידושין כב: והטעם: שהוא מגביה
בירו, ומה שהוא ביד האדם, אפילו שהוא עומד ברה"ה, נקרא
ברשותו (סמ"ע קצו, ס"ק ג.). (25) קרן זוית על יד רשות
הרבים (מגיד-משנה בפ"ז מהלכות גזילה ואבידה ה"ט
בשם רש"י). (26) בבא-בתרא פד:

ו. כיצד קונין את הבהמה במשיכה? אין צריך
לומר אם משיכה והלכה, או שרכב עליה והלכה
ב²⁷, שכן; אלא אפילו קרא לה ובאה, או
שהפשיטה²⁸ במקל ורצה בפניו - כיון שעקרה²⁹ יד
ורגל קנאה³⁰. והוא שימשך בפני הבעלים; אבל אם
משך שלא בפני הבעלים - צריך שיאמר לו קדם
שימשך 'לך משך וקנה'³¹.

(27) על-ידי עצם הרכיבה, מבלי שידרבן אותה ברגליו. וכן
כתב להלן בסוף הפרק: "הרי זה קונה ברכיבה, והוא
שתהלך בו". ובפ"ז מהלכות גזילה ה"ז כתב בסתם (עיי"ש
בכ"מ הלכה ח). אבל אם לא הלכה כלל, אין זה קנין.
כסף-משנה שם, ולח"מ כאן ע"פ הסוגיא בבא-מציעא (ח:
ט.). (28) הכה אותה. (29) כלומר, ואין צורך שתלך מלא
קומתה, וכדעת תנא-קמא של ר' אחא (קדושין כב:).
ואף-על-פי שבספניה אינו קונה אלא במשיכת כולה (להלן
פרק ג ה"ג) - בבעלי חיים שדרכם ללכת, כיון שעקרה יד
ורגל הרי היא כמהלכת כולה (בבא-בתרא עה:). (30) כל
זה כבר יתא שם. (31) בבא-קמא נב. וראה למעלה ה"ג,
ופ"א ה"ח.

ז. המוכר³² עדר לחברו או שנתן לו במתנה - כיון
שמוכר לו משכוכית³³ - היא הבהמה המהלכת
בראש העדר³⁴ והכל נמשכים אחריה - אין צריך
לומר לו 'משך וקנה'; שמוסרת בהמה זו כמי
שאמר לו 'לך משך וקנה'. וכיון שמשך לו העדר
קנה³⁵, ואף על פי שמשך שלא בפניו.

(32) שם. (33) מכאן מציין הראב"ה שדרכי הקנין תלויים
בנוהג הקיים בחיי הכלכלה באותו המקום. (34) כדעת רבי
יעקב שם. (35) אבל במשיכת המשכוכית לחוד אינו קונה
(סמ"ע קצו, סק"ט).

ח. האומר לחברו 'משך ותקנה'³⁶ או 'חזק ותקנה',
וכיוצא בדברים אלו, והלך ומשך או שהחזיק - לא
קנה; שמשמע תקנה להבא³⁷, וצדין לא הקנה לו.
אלא צריך המוכר או הנותן לומר לו 'לך חזק וקנה'
או 'משך וקנה', וכיוצא בדברים אלו, שמשמען
שיקנה עתה בעת שימשך או יחזיק.

(36) לשון עתיד. (37) אסמכתא לדברי רבינו, ממה שאמרו
בגמרא (בבא מציעא ט:): "בעי רבי אלעזר, האומר לחבירו:
משוך בהמה זו לקנות כלים שעליה, מהו. לקנות, מי אמר
ליה קני?" הרי שצריך לומר לו דוקא "קני", ו"לקנות" לא
מועיל (ועיין ברש"י שם). והוא-הדין ש"ותקנה" לא מועיל
מאותו הטעם (מגדל עוז ומ"מ) והראב"ד השיג על רבינו
בוה, ועיין לחם-משנה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ל' ניסן - ספר קנין - הלכות מכירה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחר". ואמרו שם: שהמדובר אפילו בשליפי רברבי (=במשאות גדולות) משום "דשאני פשתן דמשתמיט". כלומר, אפשר דמשתמיטו חדא חדא (=אפשר להוציאם אחד אחד) ומגביהו (=ומגביהם אותם) (והרי הם) מדברים שדרכם להגביה" (רבינו יוסף הלוי אבן-מיגש, רבו של רבינו בפירושו שם). (8) בבא-בתרא שם: "המוכר פירות לחבירו, משך ולא מדד קני (=קונה)". והמדובר בשליפי רברבי.

שאמרו משיכה אינה קונה ברשות הרבים (להלן פ"ד ה"ג) - זה אינו אלא במטען של פירות וכיוצא בזה, שלא ניתנה רשות הרבים אלא להליכת בני אדם, ולא לגרירת משאות. אבל יש רשות לעבור בה ברכיבה על הבהמה, כשם שעוברים בה ברגל, ולפיכך קונה אותה על-ידי רכיבה זו, וראה ב'קצות החושן' סימן קצ"ו, ס"ק ב. (50) לא מספיקה הרכיבה לבדה, אלא-אם-כן הולכת על-ידו, ראה למעלה הלכה ו.

פרק שלישי

1) נתבארו בו מיני קניית המטלטלין לבדן וקנייתן עם הקרקע וקניית העבדים והקרקע כאחד וקניית הבהמה והמטלטלין כאחד וקניית המחבור לקרקע מה דינו.

1 א. אחד הבהמה² ואחד שער המטלטלין נקנין
2 במעוֹת דין תורה, ומשנתן את המעוֹת קנה, ואין
3 אחד מהן יוכל לחזור בו. אבל חכמים תקנו³ שלא
4 יקנו המטלטלין אלא בהגבהה, או במשיכת דבר
5 שאין דרכו להגביה⁴.

(2) בבא-מציעא מז: כרבי יוחנן. ולמדים דבר זה מקל- וחומר: אם גופו קונה במעוֹת, כעבד עברי (קידושין יד:) - ממונו לא כל-שכן (רבינו חננאל ורי"ף, וראה ברמב"ן ורשב"א ונ"י בב"מ שם. ומקור קל-וחומר זה בבכורות יג. בדין קניית ישראל מגוי). ואין לדחות הקל-וחומר ולומר: אם כן, אפילו בשטר יקנה ממונו, כשם שקונה גופו (קידושין שם), שהרי מטלטלין אינם בני שטר - בבא-קמא עט: (וצריך לומר שמה שהקשו בבכורות יג. על ק"ו מעין זה "אם כן אפילו שטר וחזקה" - שעיקר הקושיא מחזקה (ולא משטר, שהרי מטלטלין אינם בני שטר כנ"ל), וכאן ב"ישראל מישאל" לא שייך להקשות כן, שהרי עבד עברי אינו נקנה בחזקה). וגם אין לדחות ולומר: "ישראל מגוי יוכיח, שקונה גופו של גוי בכסף כעבד כנעני (קידושין כב:) וממונו אינו קונה אלא במשיכה, לדעת רבי יוחנן (בכורות יג:), שהרי דעת הרמב"ם שישאל מגוי קונה גם במשיכה וגם במעוֹת (פרק א מהלכות זכיה ומתנה הלכה יד, ועיין שם במגיד-משנה). ורש"י (בבא-מציעא מז:) נתן מקור אחר לדעת רבי יוחנן שמעוֹת קונות דבר תורה, ועיין 'תוספות' בכורות יג: ד"ה דבר]. (3) הטעם - ראה להלן הלכה ה. (4) כי הגבהה עדיפה ממשיכה, וכל דבר שדרכו להגביה אינו נקנה אלא בהגבהה כדלהלן.

6 ב. פיצד⁵ המקבץ עצים או פשתן וכיוצא בהן,
7 ועשה מהן טעון⁶ גדול שאי אפשר להגביהו - אינו
8 נקנה במשיכה; שהרי אפשר להתיר האגד
9 ולהגביהו עץ עץ⁷. וכן כל פיוצא בזה. אבל אם היה
10 טעון של אגוזים או של פלפלין או של שקדים
11 וכיוצא בהן, והיה גדול שאין אחד יוכל להגביהו
12 - הרי זה נקנה במשיכה⁸; שאם יתירו - יתפדר,
13 ויהיה לו בו טרח גדול. וכן כל פיוצא בזה.

(5) בבא-בתרא פו. משא, חבילה. (7) שם: "הלוקח פשתן מחבירו לא קנה עד שיטלטלנו ממקום זה למקום

14 ג. הספינה, הואיל ואי אפשר להגביהה⁹, ויש
15 במשיכתה טרח גדול, ואינה נמשכת אלא לרבים¹⁰
16 - לא הצריכה משיכה¹¹, אלא נקנית במסירה¹². וכן
17 כל פיוצא בזה¹³. ואם אמר לו המוכר 'לך משך
18 וקנה' - אינו קונה הספינה עד שישמשנה¹⁴ פלה¹⁵
19 ויוציאנה מכל המקום שהיתה בו¹⁶; שהרי הקפיד¹⁷
20 המוכר שלא יקנה זה אלא במשיכה.

(9) בגלל כובדה. (10) רק על-ידי אנשים רבים (כסף- משנה). (11) כלומר, לא הצריכה להוציאה מרשות הרבים ולהכניסה לסימטא במקום שהמשיכה קונה (להלן פ"ד ה"ג). כי משיכה עדיפה ממסירה, בנגוד לשית ר"ת, הסובר שמסירה עדיפה ממשיכה (עיין 'תוספות' בבא-בתרא עו. ד"ה ספינה). (12) שם. ומסירה זו מה היא? נחלקו בה רבותינו הראשונים: יש אומרים: שצריך שימסור לו המוכר מיד ליד (תוס' שם עה: ד"ה אחזה בשם ריב"א), ויש אומרים: שאם אחז הבהמה או הספינה במצות המוכר, הרי זו מסירה (שם ב'תוספות'). (13) כגון כלים כבדים ותיבות גדולות. (14) לסימטא, כנ"ל. (15) כשמואל, ולא כרב (שם עה:). וראה למעלה פ"ב ה"ו שבבעלי-חיים מספיק אם עקרה יד ורגל, והרי היא כנעקרה כולה, עיין שם. (16) כלומר, שימשוך אותה מלוא אורכה, באופן שיגיע סוף הספינה למקום שהיה ראשה בתחילה. (17) כחכמים דרבי (שם עו:). וכן אם הלוקח, בלי שהמוכר יצווה על זה, אלא מיוזמתו-הוא, התחיל במשיכת הספינה, על אף היותה ברה"ה, ששם מספיקה מסירה, אינו קונה אלא במשיכה, שהרי גילה דעתו שהוא רוצה רק בקנין זה (ר"י אבן-מיגש).

21 ד. נמצאת למד¹⁸, שהלוקח מטלטלין, אף על פי
22 שנתן כל הדמים, יכול לחזור בו¹⁹. וכן המוכר יכול
23 לחזור בו עד שיהגביה²¹, או ימשך דבר שאין בו
24 הגבהה, או ימסר המוכר ללוקח דבר שאין דרכו
25 להמשיך. ומשהגביה, או משך דבר שאין דרכו
26 להגביה, או נמסר לו דבר שאין דרכו להמשיך -
27 קנה, ואין אחד משניהם יכול לחזור בו, וכופין את
28 הלוקח לתן את הדמים²².

(18) סכום הדברים הקודמים. (19) אבל חייב לקבל "מי שפרע", וראה להלן פ"ז ה"א-ב. (20) כחכמים ולא כר"ש, הסובר שרק המוכר שהספך בידו יכול לחזור בו, ולא הלוקח (בבא-מציעא מד:). (21) ההדרגה הידועה בדרכי הקנין: הגבהה, משיכה, מסירה. (22) [כדין פריעת חוב שכופין את הלוקח לפרוע למלוה (כתובות פו.), וראה להלן פ"ז ה"ו].

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וחביריו, שנשעו יחד בספינה, ור"ג ששכח להפריש או למסור את מעשרותיו למי שצריך למסור, קיים זאת בספינה על-ידי שהשכיר לחביריו את המקומות שבהם היו המעשרות מונחים (בבא-מציעא יא:). (33) ודוקא בחצר המשתמרת, או אפילו אם אינה משתמרת - באופן שעומד בצדה (מגיד-משנה. וראה להלן פ"ד מהלכות זכיה ומתנה הלכה ט.). (34) פרק א' הל' יח.

ח. המקנה קרקע ומטלטלין³⁵ באחד - בין שקנה קרקע בקסף³⁶ או בשטר³⁷ או בחזקה³⁸ נקנו המטלטלין עמהם³⁹. בין שהיו שניהם במקרה⁴⁰ או במתנה⁴¹, בין שמכר מטלטלין ונתן קרקע⁴², בין שמכר הקרקע ונתן המטלטלין⁴³ - בין שקנה קרקע קנה מטלטלין.

(35) קידושין כו. משנה וגמרא. (36) במקום שאין כותבין את השטר (למעלה פ"א ה"ד). (37) באופן ששטר לבד מועיל, כגון במוכר שדה מפני רעתה (למעלה פ"א ה"ז). (38) ראה למעלה פ"א ה"ח, שחזקה לבדה מועילה בלי כסף ובלי שטר. ואף-על-פי ששלושת הקנינים האלו אינם מועילים במטלטלין לבדם - מועילים הם במטלטלין אגב קרקע. (39) וזה נקרא קנין "אגב", כלומר, שאם הלוקח קונה קרקע כדינו, הוא קונה אגב קרקע זו, גם מטלטלין, בקנייה אחת, ללא צורך בקנין מיוחד למטלטלין. בגמרא (קידושין שם) למדו זאת מהנאמר אצל יהושפט (דברי הימים-ב כא, ג): "ויתן להם אביהם מתנות רבות, לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות ביהודה", כלומר, שעל-ידי קנין שעשו בערים, קנו "דרך אגב" גם את המטלטלין [וראה להלן פ"ו ה"ד ובהערה שם, שלדעת רבינו 'קנין אגב' אינו אלא מדרבנן, ואם כן על-כרחנו שפסוק זה אינו אלא אסמכתא]. (40) ואף-על-פי שלא נתן דמי המטלטלין, נקנים הם אגב הקרקע, ומה שאמרו בקידושין כו. שצריך ליתן הדמים - לגירסת הרי"ף זה לא מוסב על 'קנין אגב', אלא על קונה עשר שדות בעשר מדינות (כסף-משנה, וכן כתבו הר"ן והמאירי). (41) נלמד מהפסוק ב'דברי הימים הנ"ל. (42) נלמד מהא דבסמוך "מכר הקרקע ונתן המטלטלין", שכשם שנתנה במטלטלין מועילה אגב מכירת קרקע, כמו כן להיפך, מכירת מטלטלין מועילה אגב מתנת קרקע (בית-יוסף חו"מ סימן רב). (43) נלמד (קידושין כו.) ממעשה של רבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה, והקנה להם המעשרות במתנה, אגב שכירות מקום המעשרות.

ט. כמה דברים אמורים? בשהיו אותן המטלטלין צבירין באותה קרקע⁴⁴; אבל אם היו במקום אחר - צריך שיאמר לו 'קנה מטלטלין אגב קרקע'. אפלו היו המטלטלין במדינה אחרת⁴⁵, ואמר לו 'קנה אותם על גבי קרקע פלונית' - בין שקנה הקרקע נקנו המטלטלין, אף על פי שאינן צבירין בתוכה. ואם לא אמר 'קנה אגב קרקע' - לא קנה. וקרקע כל שהיא⁴⁶ קונין על גבה כל מטלטלין שירצה.

(44) מרוכזים ומונחין באותו השדה, ורוצה לומר שאז קנה המטלטלין אף-על-פי שלא אמר לו: "קנה אגב קרקע"

ה. ולמה תקנו חכמים²³ דבר זה במטלטלין? גזרה שמוא יתן הלוקח דמי החפץ, וקדם שיקנהו יאבד באנס, וכגון שנפלה דלקה ונשרף, או באו לסטים ונטלוהו; אם יהיה ברשות הלוקח, יתמהמה המוכר²⁵ ולא יצילה²⁶. לפיכך העמידוהו חכמים ברשות המוכר, כדי שישתדל ויציל החפץ; שאם אבד - חייב לשלם²⁷.

(23) בבא-מציעא מז: לרבי יוחנן. (24) שלא יקנו במעות אלא במשיכה. (25) שאין אדם מוכן לעשות מאמצים יתירים להציל ממון חברו. ואין צורך לומר, שהמדובר פה באנשים בלתי מהוגנים "שיניחו פירות חביריהם לשרוף" (שם וראה ב'תוספות' ד"ה אי אמרת). (26) ועכשיו שתיקנו שמעות אינן קונות, אין מקום לחשש שמוא ישרף הכסף שקיבל המוכר והוא יתנצל שנשרף באונס, שהרי אף אז שנשרף הכסף באונס חייב המוכר, שאפילו אם דינו כשומר חינוס ולא כשומר שכר, הרי זו פשיעה, כי כלל ידוע הוא: כספים אין להם שמירה אלא בקרקע (הגהות מיימוניות). (27) כן כתב הרי"ף שם. אבל דעת רש"י (שם) אינה כן. ועיין שם ב'תוספות' ד"ה אי אמרת.

ו. נמצאת אומר²⁸, שאם נתן דמי המקח ונאנס קדם שיקנהו, ואמר לו הלוקח: הן לי מקחי או החזר לי את מעותי! ואף על פי שיש עדים שאבד באנס, ולא היה במוכר פח להצילו, ולא נתירשל בדבר - הרי זה מחזיר את הדמים; שהרי תקנו חכמים משיכה. לפיכך, אם היה ביתו²⁹ של לוקח שיש בו החפץ שנמכר משכר למוכר - לא תקנו לו חכמים משיכה, שהרי המקח ברשות הלוקח; ומשנתן את הדמים נקנה המקח³⁰, ואין אחד מהן יכול לחזר בו.

(28) יוצא מתוך האמור, וכן כתב הרי"ף שם. (29) שם מט: (30) בקנין כסף. [אבל קנין חצר אין כאן, שהרי הבית מושכר למוכר. ואע"פ שדעת רבינו (פ"ו מהלכות שכירות הלכה ה) שחצר המושכרת קונה למשכיר זבל הנופל בחצר - יש לחלק בין חפץ המונח בבית שהושכר, שזכות החזקת חפצים היא על השוכר, לבין חצר שנפלו בה זבל של אחרים שלא לכך הושכרה לשוכר. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. וראה להלן פכ"ג הלכה י והערה סה].

ז. וכן³¹ השוכר³² המקום שאותן המטלטלין הנמכרים מנחין בו - קנה³³, ואין אחד מהן יכול לחזר בו, ואף על פי שלא הגביה ולא משך ולא נמסרו לו; שהרי נעשה ברשותו. וכבר בארנו³⁴, ששכירות קרקע נקנה בקסף או בשטר או בחזקה.

(31) כלומר: בדומה למה שכתבנו בהלכה הקודמת שאף-על-פי שלא משך קנה, יש אופן נוסף שקונה בלי משיכה, אם שכר מקומו (ש"ך סימן קצח, ס"ק ה). (32) הלכה מוסכמת, שרשות מושכרת קונה מטעם חצר, והיא יוצאת בעיקר מתוך הסיפור הידוע על התנאים המפורסמים, ר"ג

שמכין שהם צבורים בתוך הקרקע "הענין עצמו מוכיח שאגב החצר הוא מקנה אותן מטלטלין" (כסף-משנה). ומקור דברי רבינו בקידושין כז. "והלכתא, צבורים לא בעינן (=לא צריך שיהיו צבורים). אגב וקני בעינן", ומכאן שרק אם לא היו צבורים צריך לומר "אגב וקני", אבל אם היו צבורים אין צריך לומר "אגב וקני" (כסף-משנה ותוס' המיוחס לר"י הזקן בקידושין שם, ועיין ראב"ד). (45) מכיון שאין צורך בצבורים, אין 'קנין אגב' גרוע ממוכר עשר שדות בעשר מדינות, שאם החזיק באחת מהן קנה כולן, למעלה פ"א ה"ט]. (46) פאה פ"ג מ"ו.

1 י. הִקְנָה הַשָּׂדֶה לְאַחַד⁴⁷ וְהַמְטַלְטֵלִין לְאַחֵר, אִף עַל
2 פִּי שְׁאֵמַר לוֹ 'קָנָה הַמְטַלְטֵלִין עַל גְּבִי קֶרְקַע',
3 וְהַחֲזִיק הָאֶחָד בְּקֶרְקַע - לֹא קָנָה⁴⁸ הַשְּׁנִי הַמְטַלְטֵלִין.
4 וְאִם תִּפְשֹׁן⁴⁹ אַחֵר שְׁתֵּנִי בִּי הַמִּקְנָה - אֵין מוֹצִיאִין
5 מִיָּדוֹ; שְׁהָרִי תִפְשֹׁן אַחֵר שְׁקָנָה חֲבֵרוֹ הַקֶּרְקַע שְׁקָנָה
6 אֵלֹו עַל גְּבוֹ.

(47) בעיא בגמרא (קידושין כז.). ורצו ללמוד מהעובדא שרבן גמליאל (כשבא באניה) הקנה מעשר עני לרבי עקיבא אגב השכרת המקום, הרי שרבי עקיבא קנה המקום, והעניינים זכו במעשרות ב'קנין אגב'. אך דחו את זה: "שאני רבי עקיבא דיד עניינים הוא". כלומר, רבי עקיבא היה גבאי צדקה, והוא נציגם של העניינים, ולכן ידו כידם. וכך נשארה הבעיא ללא פתרון. (48) מכיון שההלכה נשארה תלויה בגמרא, ועל כן הדבר הוא ספק משפטי, אין לשנות את המצב הסטטי, בהתאם לכלל הידוע: "המוציא מחבירו עליו הראיה". (49) עמדה עקרונית של הרמב"ם, אשר במקרים של ספק, - אף ספק משפטי, שהספק הוא מתוך העדר הכרעה הלכתית, - יש תוקף לתפיסה, ואין מוציאין מיד התופס את החפץ הנמצא בדיון. הרשב"א חולק על גישה זו, וסובר שיש להוציא מיד התופס, כי "העמד ממון על חזקתו", היינו, שיש לקיים את המצב הראשוני, ולא לתת לשנות אותו בשום אופן. דעה אחרונה זו מביא הרמ"א בשם: "ויש חולקין" (חו"מ סימן רב, סעיף ג).

7 י.א. הַמִּקְנָה עֲבָדִים וְקֶרְקַעוֹת פְּאָחַד, הַחֲזִיק בְּעֲבָדִים
8 - לֹא קָנָה הַקֶּרְקַעוֹת⁵⁰; הַחֲזִיק בְּקֶרְקַעוֹת - לֹא קָנָה
9 עֲבָדִים⁵¹, עַד שִׁיְהִיו עוֹמְדִין בְּתוֹךְ הַקֶּרְקַע⁵². וְאִף עַל
10 פִּי שְׁאֵמַר לוֹ 'קָנָה עֲבָדִים עַל גְּבִי קֶרְקַע'⁵³ - לֹא
11 קָנָה עַד שִׁיְהִיו בְּתוֹכָהּ⁵⁴; שְׁהָעֶבֶד מְהֵלֵךְ לְדַעַת
12 עֲצָמוֹ⁵⁵.

(50) ברייתא (בבא-קמא יב.) ושם בגמרא ביארו בזה: אם העבדים הם כמטלטלין - אין קרקע נקנית אגב מטלטלין, ואם עבדים הם כקרקע, אין קרקע נקנית אגב קרקע, ואין להשוות את זה לקונה עשר שדות והחזיק באחת מהן, קנה את כולם (למעלה פ"א ה"ט) ששם יש טעם מיוחד, והוא: סדן הארץ חד הוא. ואין כן עבדים, שאף שמבחינה חוקית הם כקרקע, אבל אין להם כל מצע משותף עם הקרקע המציאותית. (51) ברייתא (שם). (52) מסקנת הגמרא (שם), ובה התאמתו את שתי הברייתות הסותרות, שבאחת נאמר "קנה", ובאחת "לא קנה", שבראשונה מדובר שהם

עומדים בתוך הקרקע, ובשנייה שאינם עומדים בתוכה. (53) שלענין קונה קרקע ומטלטלין, קונה המטלטלין אע"פ שאינם בתוך הקרקע (למעלה הלכה ט.). (54) אם דין עבדים כמטלטלין - שונים הם בזה שהם "מטלטלין דנייד" (=שהם נעים ונדים). ואם הם כקרקע - הרי הם "מקרקעי דנייד", ואינם דומים לעשר שדות בעשר מדינות (למעלה פ"א ה"ט) - גמרא בב"ק שם. אולם, אז אין צריך לומר אגב וקני (סמ"ע בחושן-משפט סימן רב, ס"ק טז). (55) זה פירוש המלה "נייד", שבגמרא (שם) הסבירו בה את השוני בין העבדים, שצריך שיהיו עומדים בתוך השדות, ובין שאר המטלטלין שלא צריך צבורים בשדה. ונראה שהרמב"ם סובר בדעת ה'תוספות' (שם) שהכוונה רק לעבדים שיש להם דעת אבל לא לבהמות. ולפי"ז אין סתירה ממה שאמרו בקידושין כז: שבבהמה אין צורך שתהא בתוך השדה. ועיין ראב"ד.

13 יב. הַמִּקְנָה עֲבָדִים וְהַמְטַלְטֵלִין פְּאָחַד, מִשֶּׁן
14 הַמְטַלְטֵלִין - לֹא קָנָה הָעֲבָדִים⁵⁶; הַחֲזִיק בְּעֲבָדִים -
15 לֹא קָנָה הַמְטַלְטֵלִין⁵⁷, אֲלֹא אִם כֵּן הָיוּ הַמְטַלְטֵלִין
16 עַל גֵּב הָעֶבֶד⁵⁸. וְהוּא שִׁיְהִיהָ פְּפוּתָה⁵⁹, שְׁהָרִי אֵינוֹ
17 יָכוֹל לְהֵלֵךְ⁶⁰.

(56) ברייתא (שם). והטעם ברור: בין אם העבדים הם קרקע בין אם הם מטלטלין, אינם נקנים אגב מטלטלין. (57) (שם) אף אם נאמר שעבדים הם כקרקע, אין קונים מטלטלין על-ידם ב'אגב', כמו שאמרו בגמרא, שהם קרקע ניידת, ואינם דומים ל"ערי מצורות ביהודה" שמהם נלמד דין קנין 'אגב'. (58) שאז נחשב העבד כחצר, וקונים את המטלטלין שעליו מדין "חצר". (59) קשור. שאם לא כן, הרי הוא חצר מהלכת, שאינה קונה (להלן הלכה יג). (60) יש ראשונים (הרי"ף) המוסיפים כאן: "וישן", ו'תוספות' (שם, ד"ה והלכתא בכפות) מסבירים את זה: "כפות" בא להוציא "מהלכת", ו"ישן" כדי שיחשב כחצר משתמרת לדעת הבעלים, הרמב"ם לא הזכיר את הפרט הזה של ו"ישן" לא כאן ולא בהלכות גיטין (מגיד-משנה). ועיין פ"ה מהלכות גירושין הלכה יז ובהערות שם.

18 יג. הַמִּקְנָה⁶¹ בְּהֵמָה וְכָלִים שְׁעַל גְּבוֹה פְּאָחַד, אִף עַל
19 פִּי שְׁמִשֵּׁן הַבְּהֵמָה וְהַנָּאָה - לֹא קָנָה הַכָּלִים שְׁעָלֶיהָ,
20 עַד שִׁיִּגְבִּיהָ אוֹ יִמְשֵׁן הַכָּלִים עֲצָמָן, אִם אֵין דִּרְכָן
21 לְהַגְבִּיהָ; שְׁהַבְּהֵמָה כְּחֹצֵר הַמִּתְהַלֶּכֶת הִיא, וְאֵין מִה
22 שְׁבִתוֹכָהּ קָנוֹי לְבַעֲלָהּ. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַבְּהֵמָה
23 כְּפוּתָה - קָנָה אִף כָּלִים שְׁעָלֶיהָ.

61 יוצא מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא מציעא ט:).
18 יד. אָמַר לוֹ הַמִּקְנָה⁶²: מִשֶּׁן בְּהֵמָה וְקָנָה כָּלִים
19 שְׁעָלֶיהָ, הוֹאִיל וְלֹא הִקְנָה לוֹ גּוֹף הַבְּהֵמָה, אִף עַל
20 פִּי שְׁמִשֵּׁקָה וְהִיא כְּפוּתָה - לֹא קָנָה כָּלִים שְׁעָלֶיהָ,
21 עַד שִׁיִּמְשֵׁן הַכָּלִים עֲצָמָן⁶³.
22

(62) בעיא בגמרא (שם) ולא נפשטה. (63) שמישיכה בכלים של מוכר אינה מועילה (להלן פ"ד ה"ה). ויש אומרים: שאע"פ שמישיכה בכליו של מוכר מועילה, - בבהמה וכלים

הַפֶּשֶׁתָּן הַזֶּה⁸⁶ בְּמִכָּר אוֹ בְּמִתְּנָה - לֹא קָנָה אֶלָּא מָה¹⁹
שֶׁחָלַשׁ⁸⁷, שֶׁהָיָה הַגְּבִיּוּהוּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.²⁰

טו. הִזְהָה⁶⁴ עֲצִיזִין⁶⁵ נְקוּב⁶⁶ , לֹאֲחֵד , וְהִיוּ הַזְרָעִים שְׂבו
 2 לֹאֲחֵר : הַקְנָה הַעֲצִיז לְבַעַל הַזְרָעִים - כִּיּוֹן שִׁמְשׁוֹף⁶⁷
 3 קָנָה ; הַקְנָה הַזְרָעִים לְבַעַל הַעֲצִיז - לֹא קָנָה⁶⁸ , עַד
 4 שִׁיחֲזִיק⁶⁹ בַּזְרָעִים עֲצָמָן .

5 טז. הָיָה הַעֲצִיץ ⁷⁰ וְהַזְרָעִים שָׁבוּ לְאַחַד, וְהִקְנָה הַכֹּל
6 לְאַחֵר, וְהַחֲזִיק בַּעֲצִיץ ⁷¹ לְקִנּוֹת הַזְרָעִים - אִף הַעֲצִיץ
7 לֹא קָנָה ⁷²; הַחֲזִיק בַּזְרָעִים - קָנָה הַעֲצִיץ ⁷³. וְהוּא
8 שֶׁשִּׁנּוּ ⁷⁴: נִכְסִים שָׂאִין לָהֶן אַחֲרֵי ⁷⁵ נִקְנִים עִם
9 נִכְסִים ⁷⁶ שִׁישׁ לָהֶן אַחֲרֵי. שֶׁהַזְרָעִים שֶׁבַעֲצִץ נִקְוָב
10 זְרָעִים הֵם בְּאֶרֶץ, וְכָל הַמַּחֲבֵר לְקַרְקַע הָרִי הוּא
11 בְּקַרְקַע, כִּמּוֹ שֶׁבִּארְנוּ.

יז. כָּבֵד בְּאַרְנוֹנִי⁷⁷, שְׁפֵל הָעוֹמֵד לְפָנָיו כְּבָצוֹר דָּמִי, 12
וְאִינוֹ נִקְנָה אֶלָּא בְּהִגָּבָה אוֹ בְּשֹׁאֵר דְּבָרִים שְׁנִקְנִים 13
בְּהֵן הַמְטִלְטִלִים. 14

15 יח. פשתן⁷⁸ כִּשְׁהוּא מִהֶבֶר לְקִרְקַע⁷⁹, וְיִבֶּשׂ שְׁאִינוֹ
16 צְרִיף לְקִרְקַע, וְאָמַר לוֹ⁸⁰: יִפֹּה לִי⁸¹ קִרְקַע כָּל שְׁהוּא
17 וְיִקְנֶה כָּל מֵה שֶׁעָלֶיהָ⁸² - בִּין שְׁתַּלְשֵׁשׁ⁸³ כָּל שְׁהוּא
18 קְנֵה הַכֹּל⁸⁴ מִפְּנֵי הַתְּנָאי הַזֶּה. אֲבָל אִם הִקְנֵה לִי⁸⁵

פרק רביעי¹

21 א. בָּלִיּוֹ שֶׁל אָדָם, כָּל מָקוֹם² יֵשֵׁשׁ לוֹ רִשּׁוֹת לְהִנְחִיתָ³
22 קָנָה לוֹ. בֵּינָן שֶׁנִּכְנְסוּ הַמְשֻׁלְטָלִין⁴ בְּתוֹךְ הַכָּלִי אֵין
23 אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ. וְהֵרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁהִגְבִּיהָ⁵
24 אוֹ כְּמוֹ שֶׁהִנָּחוּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ⁶. לְפִיכָךְ, אֵין בָּלִיּוֹ שֶׁל
25 אָדָם קוֹנֶה לוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים⁷ וְלֹא בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר,
26 אֲלֵא אִם אָמַר לוֹ הַמִּקְנָה 'לִךְ וּקְנֵה בְּכָלִי זֶה'. וְכֵן
27 אִם קָנָה הַכָּלִי תַחֲלָה וְהִגְבִּיהוּ, וְאַחֲרֵי כֵךְ הִנִּיחוֹ שֵׁם
28 בְּרִשּׁוֹת הַמוֹכֵר, וְחִזֹּר וּקְנֵה מִמֶּנּוּ הַפְּרוֹת⁸ - בֵּינָן
29 שֶׁנִּכְנְסוּ בְּתוֹךְ כָּלִי זֶה קָנָה אוֹתָם. מִפְּנֵי שֶׁהִנָּחָה⁹
30 הַמוֹכֵר בַּמְכִּירָתָה הַכָּלִי, אֵינוֹ מִקְפִּיד עַל מִקְוָמוֹ¹⁰.

וְזֶה שֶׁכָּלִיו שֶׁל אָדָם אֵינָם קוֹנִים בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים (עֲלֵמָא דְּפִרּוּדָא) יִכּוֹל הִקְבָּ"ה לִהְיוֹן אֶת רִשּׁוֹת הָרַבִּים לְרִשּׁוֹת הַיְחִיד - יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם וּלְקִנּוֹת גַּם מִשָּׁם.

(2) מימרא של רבי יוחנן בבבא בתרא פה. (3) אף הסמטה בכלל זה (שם), ולא נתמעטה אלא רשות הרבים כמו שכתב רבינו בסמוך, כי הדגש הוא על "רשות להניח", אבל אין הכרח, שיהיה מקום ההנחה קנוי ללוקח (תוספות שם:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק א' אייר - ספר קנין - הלכות מכירה קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקצתה, כגון שעקרה יד ורגל, קנה אותה. ומקור לזה מה שאמרו במסכת שבת צא: שהמושך מקצת כס שיש בו מעות מרשות היחיד לצידי רשות הרבים (שהוא כסימטה לעניין קניין משיכה) - קנה אותן המעות הנמצאות בצידי רשות הרבים אף על פי שרוב הכיס עודנו ברשות היחיד, וכמו כן בבהמה כנ"ל. ועיין במגיד משנה שפירש דברי רבינו גם בספינה, "שכיוון שכבר משכה כולה, אלא שהייתה ברשות שאין המשיכה מועילה בו, כיוון שהכניס מקצתה ברשות שהמשיכה קונה בו, די בכך". וראייה לדבריו מהא דכתובות פה. שתפסו ספינה של בעל חוב שמת והניח יורשים, ואמרו שם: "מחריפותא דנהרא תפיסנא" (=מאמצע הנהר תפסנו) והוא רשות הרבים (שם). והקשה המאירי שם, הרי אין משיכה קונה ברשות הרבים (עיין שם), ועל כרחנו שהכניסו הספינה לשפת הנהר שהוא כסימטה (רש"י שם), ואם לא קנה אותה עד שיכניסנה כולה לסימטה, הרי היא ברשות היתומים ו"מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לבעל חוב" - אלא על כורחך שקנו אותה מאז הכניס מקצתה לסימטה, שעדיין לא הייתה ברשות היתומים].

- 11 ה. טעון של פרות שהיה מנח ברשות הרבים¹⁴,
- 12 ומשכו לוקח לרשותו¹⁵ או לסמטא¹⁶ אחר שפסס
- 13 הדמים¹⁷ - קנה, אף על פי שיעדין לא מדר¹⁸.
- 14 וכן אם מדרן הלוקח¹⁹ ברשות הרבים - קנה
- 15 ראשון ראשון²⁰ בהגבהה.

(14 כלומר, משא שמונח על הארץ ממש בלי שיימצא בכליו של מוכר. וראה להלן. (15) קונה מטעם משיכה ומטעם חצר. (16) מטעם משיכה. ולפי זה דעת רבינו שאפילו משיכה לא מועילה בכליו של מוכר (מגיד משנה. וראה למעלה פרק ג הלכה י"ד). ואין כן דעת הר"י מיגאש (בבא בתרא פה:); וראה בשולחן ערוך חושן משפט סימן ד, סעיף ו. (17) קביעת המחיר, כי בלעדי זה אין עדיין סמיכות דעת גמורה, לא של מוכר ולא של הלוקח, כי כל אחד עדיין מהסס, שמא לא יוכלו להשתוות, ולכן הקניין רופף הוא. (18) כי המדידה באה רק לגלות את כמות הסחורה לצרכי קביעת התשלום. אבל אינה מהווה חלק מהקניין. ומקור הדברים במשנה (בבא בתרא פד:). (19) שהרי עם המדידה הוא ממילא גם מגביה את הפירות. (20) ייתכן שכאן מדובר, שמכר לו את הטעון ללא קביעת כמותו. ולפיכך קונה ראשון ראשון, או שיאמר לו "כור בשלושים, סאה בסלע" שקנה ראשון ראשון, להלן הלכה ז, ועיין באבן האזל.

- 16 ו. היה מוכר מדרד²¹ לתוף פליו של לוקח - לא
- 17 קנה; שאין פליו של לוקח קונה לו ברשות
- 18 הרבים²². היו הפירות ברשות הלוקח - בין שקבל
- 19 עליו המוכר למכר קנה לוקח²³, ואף על פי שיעדין
- 20 לא מדרד²⁴. היו ברשות המוכר או ברשות המפקדין
- 21 אצל²⁵ - לא קנה הלוקח עד שיעגביה הפירות, או
- 22 עד שיוציאם מרשותו מפקירות מקומן²⁶ וכיוצא
- 23 בו²⁷, כמו שבארנו.

דיבור המתחיל כגון, והגהות מיימוניות להלן הלכה ו). (4) שאותם הוא עומד לקנות. (5) שאינו יכול לחזור בו. (למעלה פרק ג הלכה א). (6) שקונה מטעם חצר, ובוודאי אינו יכול לחזור בו (ראה בפרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח). (7) מימרא של רב ושמואל (שם פה). (8) מסקנת הגמרא שם. והטעם: שאין צורך בבעלות הלוקח על המקום, אלא ברשות להניח שם כלים, כמו שכתבנו למעלה הלכה א, ומכיוון שנראה שאינו מקפיד על הנחת כליו שם בחצירו, הרי הוא קונה לו (ועיין מגיד משנה). (9) [בדפוס רומי: שמפני שהנאת, וצריך לומר "שמפני הנאת"]. (10) בבבא בתרא פה: על מה ששנינו: "זרקו לה [הגט] לתוך - קלתה [הסל שלה] הרי זו מגורשת" שאלו: והרי קלתה ברשות הבעל והרי זה "כלי של לוקח ברשות מוכר"? ותיצו בזה: "כגון שהיה בעלה מוכר קלתות" ופירש ר"י מגאש שמכיוון שקנתה ממנו את הסל ונהנה ממנה - אינו מקפיד עליה על שהיא מניחה את הסל ברשותו, והרי זה כאילו השאיל לה את מקום הסל. וזוהי דעת רבינו (מגיד משנה).

- 1 ב. כשם שאין פליו של לוקח קונה לו ברשות
- 2 מוכר, כך אין פליו של מוכר קונה ללוקח, אף על
- 3 פי שהוא ברשות הלוקח¹¹.

(11) שלעולם אינו קונה אלא אם כן היו שניהם, גם הכלי וגם הרשות, של הלוקח. ומה שאמרו שם: שכליו של מוכר ברשות לוקח לא קנה - לכל הדיעות אמרו כן ואין בזה פלוגתא כלל (רמב"ן במלחמות שם - לחם משנה, ועיין מגיד משנה וסוף משנה).

- 4 ג. מסירה אינה קונה אלא ברשות הרבים ובחצר
- 5 שאינה של שניהם¹². והמשיכה אינה קונה אלא
- 6 בסמטא או בחצר של שניהם. והגבהה קונה בכל
- 7 מקום.

(12) ובלי קבלת רשות מבעל החצר, שלא מועיל כאן שום קניין אחר ולפיכך תיקנו קניין מסירה, אבל אם קיבל רשות הרי הוא כברשות המופקדין אצלו, שיש תקנה לשכור מקומו כדלהלן הלכה ו. ומסירה אינה מועילה כאן (מגיד משנה לפי ביאורו של הט"ז חושן משפט סימן קצח סעיף ט).

- 8 ד. דבר הנקנה במשיכה, אם היה ברשות הרבים
- 9 ומשכו לוקח לרשותו או לסמטא - בין שהוציא
- 10 מקצת החפץ מרשות הרבים קנה¹³.

(13) [כתב הראב"ד: נראה לי שאין זה הדין בחפץ, דהא קיימא לן בספינה כשמואל דאמר: עד שימשוך את כולה (למעלה פרק ג הלכה ג). אבל בבהמה וודאי סגי לה (=בוודאי מספיק לה) ביד וברגל כחנא קמא (למעלה פרק ב הלכה ו: "כיוון שעקרה יד ורגל קנאה"). וייתכן כי הראב"ד לא בא לחלוק על דברי רבינו אלא לפרש דבריו במשיכת בהמה. ומשמיע לנו רבינו בזה שלא רק אם הבהמה עומדת בסימטה, מקום שהמשיכה קונה בו, מספיקה משיכה חלקית כזו, אלא אפילו אם עמדה ברשות הרבים, מקום שאין המשיכה קונה בו - גם שם אם הוציא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מזכר; משנתמלאת המדה³⁵ - הרי הן ברשות לוקח,¹⁹
ואין אחד מהן יכול לחזור בו.²⁰

(33) משנה בבבא בתרא פז. ולפי מסקנת הגמרא שהמדובר במידה של סרסור ולפי מה שפירשו הר"י מיגאש והר"ף שהמדובר בסימטא וכו' וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (34) מפני שזה הנוהג בין הסרסורים, שהוא, הסרסור, דרכו להשאיל את המידה למוכר וללוקח; לראשון - לזמן המדידה, ולשני - אחרי המדידה, עד שישים את המקח במקומו, ויוצא, מתוך כך, עד שנתמלאה הסאה המידה היא של המוכר ונחשבת כ"כליו של מוכר", ואחרי שנתמלאה, היא כ"כליו של לוקח". ודווקא כשהשאילה לשניהם (ט"ז) חושן משפט סימן ר סעיף ט. (35) ודווקא שנתמלאה כל המידה, אבל לא מספיק אם נתמלאה רק עד הרישומים שבתוכה (כמו בהלכה י'), מפני שכאן הדבר תלוי בהסכמת הסרסור, וזה דרכו להשאיל למוכר עד שנתמלא כל המידה (סמ"ע שם סעיף קטן כז).

ט. וכן פרות שהיו צבורין³⁶ בסמטא³⁷ או בחצר של שניהם, והמדה אינה של אחד מהן³⁸, והיה המוכר מודיד³⁹: עד שלא נתמלאת המדה - הרי היא ברשות המוכר; ומשנתמלאת המדה - הרי היא ברשות לוקח.²⁵

(36) נלמד ממה שנאמר למעלה בהלכה ח. והמגיד משנה ציין: "בריתא שם". (37) כאן לא הזכיר "ברשות לוקח" (כמו שהזכיר למעלה בהלכה ח גבי יין) - שמכיוון שהם מונחים על הקרקע, קנויים הם לו מיד, בתורת חצר. (38) כלומר, אלא של סרסור. (39) אבל אם הלוקח מודד, הרי הוא ממילא מגביה אותם במדידה זו, וקונה בהגבהה זו (פירוש המשניות לר"מ).

י. היתה המדה⁴⁰ של אחד מהן⁴¹, והיו בה רשמיין לידע הציה⁴², שלישיה ורביעיה, וכיוצא בהן - פיון שהגיע לרשם מן הרשמים קנה ראשון ראשון⁴³, ואף על פי שלא נתמלאת המדה; שכל רשם מהם קמה בפני עצמה, שהרי של אחד מהן היא המדה, והוא סומך על הרשמים שבה⁴⁴.²⁶

(40) ברייתא שם, לפי מה שפירשו בגמרא (שם פז): לדעת רב ושמואל, שאם אמר לו: כור בשלושים יכול לחזור בו אפילו בסאה האחרונה (למעלה הלכה ז), שכאן מדובר, שיש "שנתיות" (=רשמים) בתוך המידה לחלקי המידה, שכל ציון וציון נחשב ככלי מיוחד. [ונכונא מדברי רבינו והר"ף, שמכיוון שהיו רשמים במידה - אף על פי שלא אמר לו כלום הרי זה כאומר לו: "הין בשניים עשר סלעים, לוג בסלע" (ראה למעלה הלכה ז בדין "כור בשלושים, סאה בסלע"). וכן פירש רבינו גרשום שם. וראה בדקדוקי סופרים בשם דפוס פיזורן]. (41) של לוקח או של מוכר, והטעם הוא, שמכיוון שמדד המוכר בעצמו, הרי זה כאילו הקנה לו את הכלי. והראב"ד חולק על זה וכתב שהמידה של לוקח. ועיין מגיד משנה. (42) שיש ציונים בתוך המידה: לחצי המידה, לשליש המידה, לרביע המידה וכיוצא בזה: ליטרא,

(21) שם. ואם לוקח מודד, כבר אמר לעיל, שקנה מטעם הגבהה. (22) למעלה הלכה א. (23) שחצרו קונה לו. וכן הוא שם פז. "פרקן והכניסין לתוך ביתו, פסק עד שלא מודד אין שניהם יכולים לחזור". (24) אבל פסק את הדמים, כנ"ל (כסף משנה). וראה להלן הלכה י"ג. (25) ברשות אדם, שהמוכר הפקיד בידו, מקודם את הפירות. (26) כלומר, ובקניין. (27) כגון במשיכה או בהגבהה (נימוקי יוסף).

ז. הוה הפרות²⁸ בסמטא או בחצר של שניהם²⁹, ואפילו הוה ברשות לוקח, והוה בתוך כליו של מוכר³⁰, וקבל עליו המוכר למכר, והתחיל המוכר למדד בתוך כליו של מוכר: אם אמר לו: כור בשלושים סלע אני מוכר לך - יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה; הואיל ועדיין הפרות בכליו ולא גמר כל המדה, וכליו של מוכר אינו קונה ללוקח אף על פי שהוא ברשות הלוקח. ואם אמר לו: כור בשלושים, סאה בסלע - ראשון ראשון קנה; שפיון שפסקו הדמים על כל סאה וסאה, כל סאה שנגביה המוכר ויערה אותה נגמרה מכירתה, הואיל ואין הפרות ברשות המוכר³¹ ולא ברשות הלוקח³². ואילו לא הוה הפרות בכליו של מוכר, פיון שהן ברשות לוקח קנה משפסק, אף על פי שלא מדד, כמו שפארנו.¹⁵

(28) מימרת רב ושמואל (שם פז): "כור בשלושים - יכול לחזור - כור בשלושים סאה בסלע - ראשון ראשון קנה" וכמו שכתב הר"ף: "משכחת לה בסימטא [ובכליו של לוקח - ב"ח]. אי נמי ברשות לוקח והוא דאיתנהו בכליו דמוכר. דאי ברשות הרבים, הא קיימא לן דאין כליו של לוקח קונה ברשות הרבים. [למעלה הלכה א] ואי ברשות מוכר הא קיימא לן נמי דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח [למעלה שם] ואי ברשות לוקח וליתנהו בכליו דמוכר [אלא מונחים על הארץ] הא קאמר ברשות לוקח כיוון שקיבל עליו מוכר קנה לוקח ואף על פי שלא מודד [למעלה הלכה ו], הילכך לא משכחת לה אלא כדאמרין". (29) והיו הפירות בכליו של לוקח (ב"ח שם וסמ"ע סימן ר, סעיף קטן טו). (30) שאם לא כן קנה מיד כנ"ל ואף על פי שכליו של מוכר אינם קונים ללוקח אף ברשותו של לוקח (למעלה הלכה ב) - כיוון שמדד לו המוכר הרי זה כאילו הקנה לו כליו, ועיין ראב"ד וכסף משנה. (31) שאם הם ברשותו הלא קיימא לן שאין כליו של לוקח קונים לו ברשות המוכר (למעלה הלכה ב). וכלשון הר"ף שהובא למעלה. (32) שאם היו ברשותו ואינם בכליו של מוכר - קנה מיד כשפסק אף על פי שלא מדד כמו שמבאר רבינו בהמשך דבריו וכלשון הר"ף שם.

ח. וכן המוכר יין³³ או שמן לחברו בסמטא או בחצר של שניהם או ברשות לוקח, והיתה המדה של סרסור: עד שלא נתמלאת המדה³⁴ - הרי הן של

15 הלוקח והקניסן לתוך ביתו⁶¹: אם פסק הדמים
16 ואחר כך מדד המוכר⁶² - אין שניהם יכולין לחזור
17 בהן, שהרי סמכה דעתו למכור; ואם מדד עד שלא
18 פסק - שניהם יכולין לחזור בהם, שהרי לא סמכה
19 דעתו עדן למכור. ואפלו מדד הלוקח.

(55) כלומר, הואיל ופיסוק הדמים הוא תנאי קודם לכל קניין. (56) מוליכי החמורים. ואינם חמרים של הלוקח. והוא הדין ל"פועלים" דלהלן, שאינם פועלים של הלוקח, שאם כן למה אין הלוקח קונה במשיכת פועליו-שלוחיו ולמה צריך דווקא "פרקם הלוקח"? וראה בתוספות שם דיבור המתחיל משך. (57) ואף על פי כן אינו קונה מטעם חצר, מכיוון שהמשא עדיין על החמורים, ועל הפועלים. וגם קניין משיכה אין כאן, כיוון שלא משך את המטלטלים עצמם אלא את הפועלים, וכמו כן בחמרים - החמרים הם שמשכו את החמורים. וראה למעלה פרק ג הלכה יד שאפילו אם משך הלוקח בעצמו את החמור אינו קונה את החפצים שעליו. (58) ונמצא שעשה הגבחה. (59) על החמורים או על הפועלים, ראה בחושן המשפט סימן ר סעיף ח. (60) ואף על פי שאמרנו למעלה (הלכה ז): שאם מדד המוכר בכליו של מוכר קנה, שזהו גילוי דעת שמקנה את כליו ללוקח - זה לא שייך כאן: לא בפועלים, שאינם כלים, וגם לא בחמורים, מפני שחצר מהלכת אינה קונה (למעלה פרק ג הלכה יג). (61) והפירות נמצאים על גבי הקרקע ברשות הלוקח. (62) יש מפרשים שאפילו לא מדד לבסוף קנה הלוקח, מטעם חצר (מגיד משנה).

20 יד. הנוטל פלים מן האמן⁶³ על מנת לבקרן⁶⁴, אם
21 היו דמיו קצובין ונאנס בידו⁶⁵ - חייב בדמיו; והאיל
22 ודמיו קצובין, מעת שהגביהו נעשה ברשותו⁶⁶.
23 והוא שגביהו כדי לקנות את פלו⁶⁷, ויהיה אותו
24 חפץ הנמכר חייב על הלוקח; אבל חפץ שהמוכר
25 קץ בו⁶⁸, והוא מבקש ורודה למכרו - הרי הוא
26 ברשות המוכר, עד שיפסק הדמים⁶⁹ ויגביהו
27 הלוקח אחר שפסק.

(63) בעל המלאכה העושה את הכלים. (64) לבדוק אותם, ואם ייטב בעיניו יקנה אותם. (65) שנפל מידו באונס ונשבר. (66) כמו שכתב למעלה (הלכה יב): "היה הדבר הנמכר דמיו קצובין וידועין והגביהו - קנהו" וכדעת רש"י (שהביאו התוספות שם פז: דיבור המתחיל הלוקח כלי) שיש לנוטל זה דין של לוקח. ואין המוכר יכול לחזור בו, אבל הלוקח יכול לחזור בו כיוון שלקחו על תנאי (עיין מגיד משנה בשם ר"י מיגאש). (67) כלומר, אם ימצא חן בעיניו (לחם משנה) - יקנהו בסך דמים כדי קצבתו ושוריו (סמ"ע סימן ר סעיף קטן כט). (68) ולא הזכיר רבינו מהו הדין של דבר אמצעי, שאינו חביב על הלוקח במיוחד, וגם אינו שנוא על המוכר, וראה לחם משנה. (69) ומה שכתב למעלה (הלכה יב) שאם דמיו קצובין, הרי זה כאילו פסק, ולא הזכיר שהמכר חביב על הלוקח - לפי ששם הגביה לקנות בלי תנאי (לחם משנה).

28 טו. אחר המושף או המגביה או המחזיק בעצמו,

חצי ליטרא, רביע ליטרא וכו'. (43) "ואפילו בסימטא" (ראב"ד). וכן הוא בבבא בתרא פה: פו: (44) ובניגוד לזה, אם היא של סרסור, אינו מקנה ללוקח אלא אם נתמלאה המידה (למעלה הלכה ח).

1 יא. זה פלל גדול⁴⁵ יהיה בידך: הקונה את
2 המטלטלין, אם פסק הדמים⁴⁶ ואחר כך הגביה -
3 קנה; ואם הגביה תחלה והניח⁴⁷ ואחר כך פסק
4 הדמים - לא קנה⁴⁸ באותה הגביה⁴⁹, עד שיגביה
5 אחר שפסק, או ימושף דבר שאין דרכו להגביה.

(45) שם פה: פו. בברייתא. והטעם בגמרא (שם) "פסק, סמכא דעתיה. לא פסק, לא סמכא דעתיה". (46) קבע את מחיר החפץ. (47) נגמרה ההגבהה. (48) מכיוון שלפני קביעת המחיר, אין אצל שניהם סמיכות דעת גמורה ביחס לקניין, כי שמא לא יוכלו להשתוות במחיר. (49) שהייתה לפני פסיקת הדמים, אם הלוקח הניח או הפסיק אותה, אבל אם לא הניח והוא אוזח המטלטלין בידו גם אחר פסיקת הדמים, נראה מכאן, שקנה.

6 יב. היה דבר הנמכר⁵⁰ דמיו קצובין וידועין⁵¹
7 והגביהו - קנהו⁵², אף על פי שפסק אחר שהגביה.
8 והוא הדין בשאר דברים⁵³ שקונין בהם את
9 המטלטלין⁵⁴, שצריך לקנות בהם אחר שיפסק
10 הדמים, אלא אם כן דמיו קצובין, כמו שפארינו.

(50) יוצא מתוך העובדה הבאה (מובאה שם פח.): אחד הביא ירקות העירה על מנת למכור, באו אנשים וחטפו ממנו את הירקות - מתוך כוונה לקנות, ולא לגזול - ומכיוון שהמוכר לא ידע ממי לתבוע את כספו, הקדיש את כל מטען הירקות לשמים, בכדי למנוע את הבריות ליהנות מהם, אחרי שאין בידו להוציא מהן את תשלומם. כשהביאו את העניין לפני רב כהנא, החליט שאין הקדשו הקדש, מכיוון שהקונים קנו אותם מכבר על ידי הגבהתם או משיכתם, וסיימו שם בגמרא: "דווקא דקייצו דמיו" (=דווקא שפסקו הוא המחיר של הירקות); ומוכח כן גם מתוך ההלכה להלן בהלכה יד. וכן כתב הר"י מיגאש. (51) היינו, שמחיר החפץ קבוע ועומד בשוק, אבל אין צורך שהמוכר עצמו יקבע את המחיר, וזהו בניגוד לשיטת כמה ראשונים (הרי"ף, הרמב"ן והרשב"א, שהביא המגיד משנה), הסבורים, שצריך שדמי המחיר יהיו קבועים על ידי המוכר עצמו כלומר שיקצוץ דמים פעם אחת לכל מי שיבוא לקנות ממנו. (52) יש לציין, כי רבינו לא הזכיר כאן, מה שהזכיר להלן הלכה יד, שצריך שיהיה החפץ חביב על הלוקח, וראה מה שכתבנו שם. (53) אף על פי שבמקור של הלכה זו (בברייתא שם פו.) לא נזכרה אלא הגבחה - הוא הדין לקניינים אחרים, שהרי הטעם שווה בכולם, שכל זמן שלא פסקו דמים, אין דעתם סומכת. (54) כגון משיכה ומסירה.

11 יג. לפיכך⁵⁵, המושף חמרים⁵⁶ ופועלים והקניסן
12 לתוך ביתו⁵⁷, אם מדד עד שלא פסק הדמים, אפלו
13 היה הלוקח הוא המודד⁵⁸, או שפסק הדמים ואחר
14 כך מדד המוכר⁵⁹ - שניהם יכולין לחזור בהן⁶⁰. פראן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפורש: הא לך פרה וטלה עבור החמור, לא נגמר הקנין עד שימשוך שניהם. והרי זה דומה ליוצא ונכנס ותובע כספו (להלן פ"ח ה"א). אבל להלן פ"ז ה"א כשהסכים לקבל מקצת מעות בתור קנין כתחילת פרעון, קנה הכל.

- ג. דמים⁹ שאין מקפידין עליהם¹⁰ - הרי הן כשאר משלשלין וקונין¹¹. פיצד? הרי שחפץ¹² מעות בלא משקל ובלא מנין, אלא נטלן אכסרה¹³, ואמר לו: מכר לי פרתך או יין זה באלו, ונתן לו את הדמים - קנה, ואין אחד מהם יכול לחזור בו¹⁴; שזה דבר שאינו מצוי הוא, ולא הצריכו בו משיכה¹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"דמים שאין מקפידין עליהן בו".

מעיקר הדין מעות קונות, אבל במטלטלין גזרו חכמים והצריכו גם משיכה, שמא אחר שישלם הלוקח יאבד החפץ באונס כגון שנפלה דליקה ונשרף או שבאו לסטים ליטול אותו. וכיון שאינו עוד ברשותו יתמהמה המוכר ולא יצילנו, לפיכך העמידוהו חכמים ברשות המוכר והצריכו גם משיכה - "גזירה שמא יאמר לו נשרפו חטיך בעליה" כדי שישתדל להציל את החפץ.

אבל בדברים שאינם שכיחים לא גזרו חכמים להצריך גם משיכה, ולכן בדמים שאין מקפידים עליהם כגון שחפן מעות ונתנן למוכר הרי זה קניין ואין צריך משיכה.

ענין הקניין ברוחניות (כמבואר ב'לקוטי תורה' עקב טז, ג.) הוא מה שהקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" קונה את ענייני העולם בכסף ובמשיכה (על ידי שמושכם מרשות הרבים לרשות יחידו של עולם, ונותן כסף מלשון כיסופים שהוא בחי' אהבה רבה) מהנבראים התחתונים ובפרט מעם ישראל כפי שנפעלו על ידם. והנה ידוע שהגזירות שגזרו חכמים הן מצד ירידת הדורות אבל במילתא דלא שכיחא גם אם יש מיעוט אנשים שעבורם זקוקים לגזירה, העמידוהו על דין תורה שמעות קונות גם בלא משיכה וגם על ידי הרוב (ללא המיעוט) יוגמר הקניין (קונה שמים וארץ) בשלימותו, וזוכים תיכף ומיד ליעוד "לעולם ירשו ארץ" - ירושת ארץ ישראל ברוחניות ובפשטות ולתחיית המתים שהרי "עמך כולם צדיקים" ו"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" ועד שפועלים בכל העולם קיום היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

(משיחת ש"פ וארא תשמ"ה)

9 מימרא של רבה בשם רב הונא (שם מרמז). 10 לדעת מנינים המדויק. 11 כלומר בתורת דמים, ולא בתורת חליפין, כי הרי אין מטבע נעשה חליפין (להלן הלכה ו). 12 אסף מלוא חפניו. מפשטות דברי רבינו משמע, שאף הלוקח אינו יודע את כמות הכסף. אך הכסף-משנה כתב שיתכן שגם רבינו מסכים לדעת רש"י, שאף אם המוכר בלבד אינו יודע את הסכום, הרי זה דבר שאינו מצוי, וכן

- 1 או שאמר לאחר להגביה או למשך לו או להחזיק
2 לו - הרי זה זכה לו⁷⁰. וכן בשאר דרכי הקניה.

70 שהרי אף שלא מדעתו של אדם זכין לו, כמו ששנינו: "זכין לו לאדם שלא בפניו" (משנה בגיטין יא: ופסקה רבינו להלן בפרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ב) ועל אחת כמה וכמה אם אמר לו להגביה עבורו - שהוא שלוחו לקנות ו"שלוחו של אדם כמותו" (קידושין מא.). אלא שיש הבדל בין זכייה שלא מדעתו לבין זכייה על ידי שליחות, שבזכייה שלא מדעתו, אף על פי שהנותן אינו יכול לחזור בו - המקבל יכול לחזור בו (שם הלכה ג), ואילו בזכייה על ידי שליחות גם המקבל אינו יכול לחזור בו אחר שזכה לו שלוחו.

פרק חמישי

1 נתבארו בו דיני חילופי המטלטלין זה בזה ודיני קניין סודר לקנות הקרקעות והבהמות והעבדים והמטלטלין, ואי זה דבר אין צריך קניין (ובאיזי) [ובאיזה] דבר אינו מועיל.

- 3 א. כל המטלטלין קונין זה את זה². פיצד? החליף³
4 פרה בחמור או יין בשמן⁴, אף על פי שמקפידין על
5 הדמים, וישערו כמה שנה זה וכמה שנה זה ואחר כך
6 החליפו⁵ - פיון שמשך האחד או הגביהו קנה השני
7 המטלטלין האחרים בכל מקום שהם, ונעשה
8 ברשותו⁶, ואף על פי שעדיין לא משכן.

2 "בחליפין", משנה בבבא-מציעא מד. כלשון רבינו. ומבואר בתוך הסוגיא שם מו: שהמדובר בקנין חליפין (הגר"א חו"מ סימן רנ סק"א). 3 קנין חליפין אנו לומדים מבוועז (רות ד, ז): "וזאת לפנים בישראל, על הגאולה ועל התמורה לקיים כל דבר: שלף איש נעלו ונתן לרעהו". "לפנים בישראל" - קנין חליפין הוא קנין עתיק; "על הגאולה" - זו מכירה; "ועל התמורה" - זו חליפין, וכן הוא אומר: לא יחליפנו ולא ימיר (בבא-מציעא מז.). 4 להלן (הלכה ו) כתב רבינו מפורש: "אין קונין אלא בכלים - ולא בפירות" - הרי שפירות אינם נעשים חליפין, וכאן כתב "יין בשמן" - הרי שפירות נעשים חליפין? - שני מיני חליפין הם: האחד, כשהחפץ הנמסר למוכר בתורת חליפין, אינו שווה כמחירו של החפץ הנקנה, וזה הוא "קנין סודר" היסודי אשר מתנאי העיקריים, שה"סודר" - נושא החליפין - צריך להיות כלי דוקא ולא פירי. והשני, כשהחפץ הנ"ל שווה בערכו לחפץ השני הנקנה, בזה קונים אף בפירות (מגיד משנה לפי שיטת רבינו-תם ב'תוספות' שם מו: ד"ה ופירי). 5 אין אנו אומרים שזהו קנין כסף ואינו קונה עד שימשוך החפץ השני, אלא קנין חליפין הוא וקנה הלוקח את החפץ שביד המוכר (שם מז.). 6 שאם נתקלקל החפץ, או שנשבר, או שחל שינוי במחיר החפץ, הכל על חשבון זה שקנהו בחליפין.

- 9 ב. החליף חמור בפרה וטלה⁷, ומשך הפרה ועדיין
10 לא משך את הטלה - לא קנה; שאין פאן משיכה
11 גמורה⁸. וכן כל פיוצא בהן.

7 ברייתא שם, לפי פירושו של רבא. 8 כיון שאמר לו

המלוה "כמי שנתן הדמים עתה" (לשון רבינו להלן פ"ז ה"ד). באופן שמלוה עדיף מכסף בעין - שהרי כסף בעין אינו קונה בלי משיכה, ואילו מלוה מחמת מכר, קונה בלי משיכה. (20) שאף-על-פי שמלוה הרי הוא ככסף בעין לענין מכירה, כנ"ל - הרי גם כסף אינו קונה עד שימשוך או יגביה (למעלה פ"ג ה"ד), וכמו כן גם מלוה, ורק במלוה הבאה מחמת מכר שאינה מצויה - לא גזרו, כנ"ל.

כתב הראב"ד. (13) לפי האומד. מילה זו נמצאת במסכת דמאי פ"ב מ"ג. (14) אף-על-פי שבדרך כלל, עקרו חכמים את קנין המעות, וכל זמן שלא משך - יכולים לחזור בהם (למעלה פ"ג הלכה ד). (15) שמכירה וקנין במעות שלא נודע מנינם אינו שכיח, ובדבר שאינו שכיח לא גזרו חכמים שמא יאמר לו: נשרפו חטיף בעליה (סמ"ע סימן קצט סק"ב).

ה. הַקְרָעוֹת²¹ וְהַעֲבָדִים²² וְהַבְהֵמָה וְשָׂאֵר כָּל הַמְשֻׁלְטָלִין, כָּל אֶחָד מֵהֶן נִקְנָה בְּחִלְפִין. וְהוּא הַנִּקְרָא קִנְיָן²³. וְעַקֵּר הַדִּרְךְ הַזֶּה: שֵׁיתֵן הַקּוֹנֶה לַמִּקְנָה²⁴ כָּלִי כָּל שֶׁהוּא²⁵ וְיֹאמַר לוֹ²⁶: קִנְיָה כָּלִי זֶה חֲלָף הַחֲצָר אוֹ הַיֵּין אוֹ הַבְּהֵמָה אוֹ הָעֶבֶד שֶׁמִּכַּרְתָּ לִּי בְּכֶךְ וְכָךְ. בְּיָוֵן שֶׁהִגְבִּיהָ²⁷ הַמּוֹכֵר אֶת הַכָּלִי וְקִנְיָהוּ קִנְיָה הַלּוֹקֵחַ אוֹתוֹ הַקְרָע אוֹ אוֹתֵן הַמְשֻׁלְטָלִין, אֵף עַל פִּי שְׁעָדִין לֹא מִשְׁכָּן וְלֹא נֶתֶן הַדָּמִים²⁸, וְאֶחָד מֵהֶן אֵין יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ.

(21) מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא-מציעא מז). שתמהו לדעת האומר שקונים בכליו של מקנה, - "נמצא שמקנה לו קרקע אגב מטלטלין" - נראה ברור שקרקע נקנית בחליפין (כסף-משנה). (22) קידושין כב: (23) היינו קנין סתם, ראה להלן הלכה ט. (24) כרב, ולא כלוי (בבא-מציעא שם). וכחכמים דרבי יהודה (שם) הסוברים שמה שכתוב "שלף איש נעלו ונתן לרעהו", היינו, שבועז הקונה שלף ונתן לגואל שהיה המקנה. (25) ו"נעל" שנאמר במקרא אינו דוקא, והוא רק לציין שצריך כלי, אבל לא חשוב איזה כלי (ועיין סמ"ע, קצה, אות א). (26) כמו שכתוב (רות ד, ח): "ויאמר הגואל לבועז קנה לך" (הגר"א קצה, ס"ק ב). (27) [כיון שהמדובר ב"כלי כל שהוא", כמו שכתב רבינו למעלה - כתב "שהגביה", שכל דבר שדרכו להגביה אינו נקנה אלא בהגבהה (למעלה פ"ג) וראה בשו"ע חו"מ סימן קצה, סעיף א]. (28) כן היא ב'הלכות גדולות' (הלכות הלואה, דפוס וורשא קט ע"ד). והרשב"א (בקידושין כו). הוכיח כן מהגמרא בבבא-מציעא טז: .

ו. אֵין קוֹנֵין אֶלָּא בְּכָלִים²⁹, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ שְׁוָה פְּרוּטָה³⁰. וְאֵין קוֹנֵין בְּדָבָר שֶׁאִסּוּר בְּהִנָּאָה³¹, וְלֹא בְּפִרוּת³² וְלֹא בְּמִטְבֵּעַ³³. וְאֵין קוֹנֵין בְּכָלִי שֶׁל מוֹכֵר³⁴, אֶלָּא בְּכָלִי שֶׁל לּוֹקֵחַ.

(29) כרב נחמן, בניגוד לרב ששת (ב"מ מז). ולמד כן ממה שנאמר: "שלף איש נעלו" - דוקא נעל וכל הדומה לו, דהיינו כלי ולא פרי. (30) ברייתא שם (ועיין שם ב'תוספות' ד"ה קונים בכלי). (31) שם מז: (32) להלן הלכה ח, כתב רבינו: "בכלי, להוציא פירות וכיוצא בהן". ומדבריו למעלה הלכה א נראה שפרה וחמור הם בכלל פרי בענין זה, וראה בכסף-משנה. וכן נראה בגמרא (שם מז): "ופירי נמי עבדי חליפין, כיצד החליף שור בפרה או חמור בשור". אלא שיש גורסים שם "החליף בשר שור בפרה", עיין שם ברש"י וב'תוספות'. (33) הלכה מפורשת (שם מז. ומז:). והטעם בגמרא (שם מה): מפני שדעתו של אדם על

ד. וְכֵן¹⁶ רְאוּבֵן שֶׁמִּכַּר מְשֻׁלְטָלִין¹⁷ לְשִׁמְעוֹן בְּחֻמְשִׁים זֶזו, וְקִנְיָה שִׁמְעוֹן הַמְשֻׁלְטָלִין וְנִתְחַיֵּב בְּדָמִים, וְאַחֵר שֶׁנִּתְחַיֵּב שִׁמְעוֹן בְּחֻמְשִׁים זֶזו אֵלּוֹ הָיָה לוֹ יֵין אוֹ בְּהֵמָה אוֹ עֶבֶד¹⁸ וְכִיוּצָא בֵּהֶן מִשָּׂאֵר הַמְשֻׁלְטָלִין, וְהָיָה רוּצָה לְמַכְרָן, וְאָמַר לוֹ רְאוּבֵן: מִכַּר אוֹתוֹ לִי בְּחֻמְשִׁים זֶזו שֵׁישׁ לִי בִידָךְ דָּמֵי הַמִּכָּר, וְאָמַר לוֹ: הֵן - קִנְיָה רְאוּבֵן הַמְשֻׁלְטָלִין בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵן, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא מִשָּׁף וְלֹא הִגְבִּיהָ; שְׁגַם זֶה דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְצוּי הוּא¹⁹, וְלֹא הֶעֱרִיכוּ בּוֹ מִשְׁכָּה. אֲבָל אִם הָיָה חוֹב לוֹ עָלָיו שֶׁלֹּא מִחֲמַת הַמִּכָּר, וְאָמַר לוֹ: מִכַּר לִי מְשֻׁלְטָלִין בְּחוֹב שֵׁישׁ לִי אֶצְלָהּ, וְרָצוּ שְׁנֵיהֶם - לֹא קִנְיָה²⁰ עַד שִׁגְבִּיהָ, אוֹ יִמְשָׁף דָּבָר שֶׁאֵין דִּרְכוֹ לְהִגְבִּיהָ, אוֹ יִקְנֶה בְּאֶחָד מֵהַדִּרְכִּים שֶׁהַמְשֻׁלְטָלִין נִקְנִין בָּהּ.

(16) אף ההלכה הבאה טעם אחד לה עם זה של ההלכה הקודמת. (17) משנה בקידושין כח. ולפי אחד הפירושים בגמרא שם. ואף-על-פי שלפי ההלכה אין המשנה מתפרשת כן (ראה למעלה הלכה א) - כתב הרי"ף שסברא זו, מכיון שהובאה בתלמוד לפירוש המשנה - הלכה קבועה היא, שהרי כלל הוא בידינו בכל מקום: דבר שאינו מצוי לא גזרו בו חכמים (תוספות המיוחסים לר"י הזקן בקידושין כח:). ורב האי גאון כתב שאין הלכה כן (הגהות מיימוניות). (18) [=עבד כנעני. וצריך להבין, שהרי עבד כנעני דינו כקרקע ונקנה בכסף (למעלה פ"ב ה"א), וברור שלא גזרו בו חכמים כבמטלטלין, שמא יאמר לו: נשרפו חטיף בעליה (ראה להלן פרק ו הלכה יג, ובהערה כב שם), ואם כן למה כתב רבינו "עבד", שהרי כל החידוש כאן הוא, שבמלוה הבאה מחמת מכר, שאין זה דבר מצוי, לא תיקנו חכמים משיכה כבמטלטלין?]. (19) המפרשים התלבטו כאן מאוד: הטעם שנתן הרמב"ם אינו מספיק אלא למה קונים כאן בדמים ללא משיכה, אבל עדיין יש להבין הרי אמרו (קידושין מז:): "המקדש במלוה אינה מקודשת כי מלוה להוצאה ניתנה", כלומר, כסף המלוה אינו נחשב כבעין, והוא-הדין שאין קונים בו (שם)? ומסקנת המפרשים שלדעת רבינו אין לסמוך על אותה סוגיא בקידושין אלא על סוגיא זו בבבא-מציעא שלפיה יש קנין במלוה לענין מכר, וכן פסק להלן פ"ז ה"ד (ראה בתוספות המיוחסים לר"י הזקן בקידושין שם, ובכסף-משנה). ויש מסבירים: שיש הבדל בין קידושין למכר, שבקידושין אין האשה מסכימה להתקדש כיון שאינה מקבלת עתה בשעת הקידושין, שום דבר ממשי. אבל לענין מכר לא איכפת לו למוכר אם אינו מקבל דבר בעין, ולפיכך נחשבת מחילת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(44) בבא-מציעא מז. (45) בבבא-מציעא שם: "אמר רב ששת בריה דרב אידי - במנא (=בכלי) לאפוקי (=להוציא) מדרב ששת דאמר קנין בפירות, דכשר, למעוטי איסורי הנאה (שם לדעת רב זביד) למיקניא, לאפוקי מדלוי דאמר בכליו של קונה, ביה (=בו), למעוטי מטבע". ורבינו השמיט "למעוטי מטבע", והעיר על זה הראב"ד. ונראה שרבינו גרס שם כגירסת רבינו חננאל: "רב פפא אמר במנא לאפוקי מטבע וכו'" ו"ביה" לא דרשו כלל. ורב פפא לשיטתו (שם מה:): שמטבע לא נעשה חליפין מפני שצורה עלולה להבטל, ולעולם הוא כלי. אבל לדעת רב ששת בריה דרב אידי שלמד מהמילה "במנא" להוציא פירות, ולא למדו להוציא מטבע, היינו מפני שמטבע הוא בכלל פירות ואינו כלי כלל. וזהו שהביא רבינו "בכלי להוציא פירות וכיוצא בהן" דהיינו מטבע, וכו"ל].

ט. זה הקנין⁴⁶ אין צריך להיות בפני עדים, אלא אם ה'ה בינו ובין חבירו⁴⁷ - קנה. שלא הצריכה תורה עדים בדיני קמנות אלא לכופר⁴⁸; אבל המוכר או הנותן או השוכר או המשאל וכיוצא בהן - אין צריך עדים, וכיון שקנה הקונה בדרך אחד מן הדרכים שקונין בהן: בין בהגבהה, בין במשיכה, בין במסירה, בין בקנין⁴⁹, בין בקסף, בין בשטר⁵⁰ או בחזקה - קנה, ואף על פי שאין שם עדים.

(46) קידושין סה: (47) כלומר, ושניהם מודים, כמו שכתב להלן: "שלא הצריכה כו' עדים כו' אלא בכופר". (48) בגמרא (שם): "לא איברו סהדי אלא לשקרי", כלומר: לא נבראו העדים אלא בגלל השקרנים. אין העדים מהווים חלק אורגאני מפעולת הקנין, תפקידם אינו אלא אינפורמטיבי בלבד, לברר את העובדות. (49) קנין סתם הוא חליפין, למעלה הלכה ה. והראב"ד כתב: "אין הכל מודים בקניין". שהרי אמרו (בבא-בבא מ:): "קנין בפני שנים ואין צריך לומר כתובו" (מאירי ומגיד-משנה). ולדבריו אין סתירה מכאן למה שאמרו בקידושין סה: "לא איברו סהדי אלא לשקרי" - יש חילוק בין יתר הקנינים שהם בגוף הדבר הנקנה, וכסף הוא שויו של החפץ, אבל קנין חליפין שאינו בגוף החפץ הנקנה ואינו שויו של החפץ אינו נגמר אלא בעדים. ועיין ב"ח בתחילת סימן קצה, ולהלן הלכה י. (50) שהרי הלכה כרבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי ואין צריך עדי חתימה (ראה בפ"א מהלכות גירושין הלכה טו, ובשיטה לא נודע למי לקידושין שם, ובר"ן שם).

י. המוכר או הנותן⁵¹ שקנו מידו - יש לכל אחד מהן לחזור בו כל זמן שעוסקין באותו ענין⁵², ואף על פי שהקנין בפני עדים; ואם הפסיק הענין - אין אחד מהם יכול לחזור, אף על פי שאין ביניהן עדים. וכשם שחוזר המוכר והנותן, כך חוזר הלוקח והמקבל כל זמן שעוסקין באותו ענין; מה שאין כן בשאר דרכי הקנייה⁵³.

(51) בבא-בבא קיד. (52) שם, כרב יוסף ולא כרבה. (53) שהרי הזכירו שם רק "קנין". וטעם ההפרש בין קנין

הצורה שישנה במטבע, וצורה עשויה להבטל, שלפעמים נפסל המטבע על-ידי המלכות. וראה להלן הלכה ח. (34) כרב שם מז. ומז: וכו"ל בהלכה ה. שבועז שלף נעלו ונתן לגואל.

ז. הקנה אחד כלי למוכר כדי שיקנה הלוקח אותו המוכר - זכה הלוקח³⁵. ואף על פי שהקנה לו הפלי על מנת להחזירו - נקנה המקח, וזכה בו הלוקח; שהמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה³⁶. אף על פי שלא תפס המוכר³⁷ כל הפלי שהקנהו חלף ממכרו, אלא אחז מקצתו, ואחז המקנה לו מקצתו - קנה הלוקח. והוא שאחז מקצתו כדי שיעור פלי³⁸, או יאחזנו אחיזה שהוא יכול לנתק את כל הפלי³⁹ מיד המקנה לו. לפיכך, אם הקנה לו במקצת הפגר⁴⁰ - צריך שיאחז מן הפגר שלש אצבעות⁴¹, שאם יפסק במקום שאחז - הרי הוא כלי בפני עצמו; ששלש אצבעות מפגר קרוי כלי, כמו שבארנו בענין טמאת בגדים⁴². וכן אם אחז פחות משלש, והיה יכול לנתק כל הפלי⁴³ - קנה.

(35) מקור הלכה זו בקידושין ז. "הילך מנה והתקדשי לפלוני, מקודשת מדין עבד כנעני" וכן פסק רבינו בפ"ה מהלכות אישות הלכה כב. הרי שאע"פ שהקונה בעצמו לא נתן מאומה למקנה - קנה, כיון שאחר נתן עבורו (אבן האזל). וכן נראה בגמרא (ב"ב קנב:): שאמרו: "וקנינא מיניה", כלומר וקנינו ממנו, הרי שהעדים נתנו את הסודר למקנה, וכן כתב רב עמרם גאון (הובא בהגהות מיימוניות כאן אות ב). (36) מסקנת הגמרא בקידושין ו: שהאומר הילך מנה על-מנת שתחזירנה לי, שקנה במכר. וכן כתבו הגאונים (מגיד-משנה) [וראה בנדרים מח:]. (37) בבא-מציעא ז. (38) יבואר להלן כמה שיעורו. (39) מעין סברא זו נזכרה בתלמוד (שם ט). בשם רבי אבהו, לענין מציאה: אם אחד רכוב על החמור ואחד תופס המסירה (=החבל), הרכוב על החמור קנה החמור, ותופס המסירה קנה את כל המסירה, אף-על-פי שאינו אחז את כולה, מאחר שיכול לנתקה ולהביאה אצלו. ואף-על-פי שנדחתה סברא זו (שם), סובר רבינו שלא יתכן שכל עיקר סברת רב אבהו בדויה, אלא עיקר הסברא נכונה ונאמרה לענין מכירה, שדעת אחרת מקנה לו, ורבי אבהו רצה לדמות מציאה למכירה, ודמיון זה הוא שנדחה, אבל עיקר הסברא שנאמרה לענין מכירה לא נדחתה, ועיין ש"ך סימן קצה, ס"ק ו. (40) נקט בגד לדוגמא, שכרגיל לוקחים סודר, אבל הוא-הדין שאר כלים (סמ"ע, שם, ס"ק יב). (41) היינו, שלש על שלש (סמ"ע, שם). (42) בפרק כב מהלכות כלים הלכה א. (43) לדעת הסמ"ע (שם ס"ק יג) הכוונה שיכול לנתק שיעור כלי, דהיינו שלש אצבעות על שלש אצבעות.

ח. זה שכותבין בשטרות⁴⁴ וקנינא מפלוני בכלי הפשר לקנות בו: 'בכלי' - להוציא פרות וכיוצא בהן; 'הפשר' - להוציא אסורי הנאה; 'לקנות בו' - להוציא פלוני של מוכר⁴⁵.

שיעבדו שניהם ולכל אחד יהיה חלק שוה בשכר העבודה - זהו דבר שיש בו ממש, ואף-על-פי-כן אין זה קנין טוב מפני שזהו דבר שלא בא לעולם, כמו שכתב רבינו להלן פ"ד מהלכות שלוחין ושותפין הלכה ב. ולדעת הראב"ד שם בשם רבותיו, אין זה דבר שלא בא לעולם אלא כל אחד ואחד קונה בגוף ידי חברו למה שהן עושות ופועלות. וזהו מה שכתב כאן הראב"ד: "אבל השיתוף עצמו נקנה בקנין". (64) כגון: ידור פלוני בביתי, יאכל פלוני פירות דקל שלי (להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו). שמכין שאינו מקנה לו אלא את האכילה או את הדירור - אין זה כלום, שהם דברים שאין בהם ממש. (65) ראה להלן פרק כא הלכה ג. (66) שאילו אמר לו פירות דקל זה מכורים לך - קנה, שהרי הפירות דבר שיש בו ממש הוא, אלא שאם עוד לא צמחו, הרי זה דבר שלא בא לעולם ולא קנה, אלא באופן שמכר את העץ לפירותיו (להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה שם).

פרק ששי

(1) נתבאר בו דיני קניית המטבע ודיני קניית השטרות וההלוואות שבעל-פה וכל הנמשך אחר זה.

- א. הפרות, אף על פי שאין קניין בהן²³ כמו²⁴ שבארנו²⁵, הרי²⁶ נקניין בקנין פשאר המטלטלין. אבל המטבע - פשם שאין קניין בו²⁷, פה אינו נקנה בקנין²⁸. נמצא המטבע אינו נקנה בקנין, ואינו נעשה²⁹ הוא עצמו קנין לקנות פשאר דברים.

(2) אם מחליפים פירות בדבר אחר, ומשך אחד את הפירות, לא נקנה הדבר המקביל לשני. (3) לעיל, פ"ה הלכה ו. (4) בבא-מציעא מה: (5) אם החליפו פירות בכלי מסויים, ומשך בעל הפירות את הכלי - נקנים הפירות לבעל הכלי. (6) לעיל פ"ה, הלכה ו. (7) מסקנת הגמרא (שם מו.). והטעם: כל ערכו של המטבע היא הצורה, והיא עלולה להבטל ולהפסל, והרי המטבע כמו שטר שאינו נקנה בחליפין (סמ"ע סימן רג ס"ק ד, וכן כתב הרמב"ם בבבא-מציעא מה:).

- ב. לשונות²⁸ של זהב ושל כסף - הרי הן פשעשויות²⁹ של ברזל או של נחשת; והפל פשאר המטלטלין³⁰ הן, ונקניין³¹ בקנין³², וקניין זה את זה בהחלפה³³, כמו שבארנו³⁴. אבל המטבעות של כסף או דינרין³⁵ של זהב³⁶ או המטבעות של נחשת - הרי הן כלן דמים כנגד פשאר המטלטלין³⁷; והנותן את אחד מהן דמי המטלטלין³⁸ - לא קנה, עד שימשך או יגביה, כמו שבארנו³⁹; ואין אחד מהן נקנה בקנין⁴⁰, ולא נעשה⁴¹ קנין.

(8) חתיכות ללא צורת מטבע. וכן הוא בדברי רבינו בפ"ד מהלכות מעשר שני הלכה ט: "... בלשון של כסף - והוא הנקרא אסימון". ובפירוש המשנה בתחילת פ"ד דבבא-מציעא כתב רבינו: "חתיכות כסף שאינן מצויירות והם הנקראים אסימון". (9) רוצה לומר, שאין דינם כמטבעות שאינם נקנים בחליפין, אבל אין הכוונה שהם כעשיות

סודר ושאר דיני הקנאה, כמו שכתבנו למעלה, ששאר הקנינים כגון חזקה ומשיכה הם בגוף החפץ, ובכסף, מפני שהמוכר מסתלק מיד עם קבלת המעות.

- יא. יש דברים הרבה⁵⁴ שאין צריכין קנין, ואין לקנין בהם טעם. כגון המשתחרר את עבדו והמגרש⁵⁵ אשתו, או עושה שליח⁵⁶, או המוסר מודעה או המבטל מודעה, או המוחל לחבירו⁵⁷ חוב או פקדון⁵⁸ שיש לו פידו. וכל פיוצא בדברים אלו.

(54) אלו דברים פשוטים, שלא מצינו בהם קנין בשום מקום, שבאמירה גמר הדברים (מגיד-משנה). (55) ראה להלן פרק א מהלכות שלוחין ושותפין הלכה א. (56) ראה בפרק יז מהלכות אישות הלכה יט. וב'תוספות' לסנהדרין ו. ד"ה צריכה. (57) להלן בפרק ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב, כתב רבינו: "מחל לחבירו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצלו, הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד". הרי שדעת רבינו כהרא"ש שבדבר שהוא בעין, לא שייך לשון מחילה אלא לשון מתנה, וראה בחושן-משפט סימן רמא סעיף ב, ובהג"ה שם (וראה בלחם-משנה ומשנה-למלך שם).

- יב. נהגו רב המקומות⁵⁸ להקנות למקצת אלו הדברים או פיוצא באלו, ואומרים: וקנינו מפלוני שעשה פלוני שליח, או שמחל לפלוני חוב שיש לו אצלו, או שבטל המודעה שמסר על גט זה, וכיוצא באלו, אף על פי שאינו צריך.

(58) וכן דעת הגאונים (מגיד-משנה).

- יג. קנין זה שנהגו להקנות באלו הדברים אינו מועיל כלום, אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתלה⁵⁹, אלא שגמר בלבד ואחר כך אמר. לפיכך, אם אמר: בלב שלם אני אמרתי וגמרתי לעשות דבר זה - אין צריך דבר אחר כלל.

(59) ראה מה שכתב רבינו בהלכות אישות שם.

- יד. הדברים שאין בהן ממש⁶⁰ אין הקנין מועיל בהן⁶¹. כיצד? הרי שכתב בשטר: וקנינו מפלוני שילך בסחורה עם פלוני⁶², או שיקלקו השדה שביניהם, או שישתתפו שניהם באמנות⁶³, וכיוצא בדברים אלו כלן⁶⁴ - הרי זה קנין דברים, ואינו מועיל כלום; שהרי לא הקנה לחבירו דבר מסים וידוע⁶⁵, לא עקר ולא פרות עקר⁶⁶ הידוע.

(60) כלומר, שאין בהם התחייבות של ממון. (61) בבא-בטרא ג. על המשנה: "השותפין שרצו לעשות מחיצה", כלומר להתחלק ביניהם, שמדובר שעשו ביניהם קנין על זה, ולכן מחייבים לקיים את דבריהם, ועל זה שאלו: "וכי קנו מידם - קנין דברים בעולם הוא?!" (62) כלומר, אין כאן התחייבות של ממון אלא התחייבות הליכה בלבד. (63) [ההתחייבות היתה שיעשו ביניהם שותפות, וזהו דבר שאין בו ממש. אבל השיתוף עצמו, כלומר התניית התנאי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כאן החריפות של הכסף, שיחשב מטבע כלפי הזהב. בש"ע (שם) מביא את שתי הדעות ללא הכרעה.

- ד. פיצד²⁸ נתן לו²⁹ דינר של זהב בעשרים וחמשה
דינר של כסף - נקנה הכסף³⁰, אף על פי שעדיין לא
בא הכסף לידו, וחיוב³¹ לתן לו עשרים וחמשה דינר
של כסף כמו שפסק³² עמו: אם חדשים - חדשים³³,
אם ישנים - ישנים³⁴. אבל אם נתן לו עשרים
וחמשה כסף בדינר זהב - לא קנה, עד שייקח הדינר
של זהב³⁵, וכל אחד יכול לחזור בו³⁶.

(28) ברייתא (בבא-מציעא מה:). (29) בתורת קנין כסף, אבל בתורת חליפין אינו מועיל כי פירות אינם נעשים חליפין (לחם-משנה). (30) כלומר, במשיכת הזהב נתחייב בעל הכסף לשלם תמורתו בכסף לבעל הזהב, אבל אין הכוונה שכסף מסויים נקנה תמורתו, שהרי אין כסף נקנה בחליפין. (31) בעל הכסף ליתן לבעל הזהב. (32) כמו שקבעו את המחיר; קביעת המחיר - תנאי קודם לכל קנין שהוא, וראה לעיל פ"ד הלכה יא. (33) אם התנו שיתן לו מטבעות חדשים, חייב ליתן לו חדשים, ואמנם "סתם ישנם עדיפים מחדשים" (סמ"ע שם אות יא), אבל לפעמים רוצה הלוקח לשמור את המטבעות לזמן ארוך, ואז יותר טוב לו חדשים. (34) שהרי, כאמור, סתם ישנים עדיפים מחדשים. (35) כדין כל המטלטלין שאינם נקנים בכסף אלא בהגבהה או במשיכה (לעיל פ"ג ה"א). (36) כדין הנותן כסף בעד מטלטלין (שם הלכה ד). אבל חייב ב"מי שפרע" (להלן פרק ז הלכה א).

- ה. נתן לו³⁷ שלשים אפר³⁸ של נחשת בדינר של כסף - נקנה הדינר³⁹ של כסף, וחיוב לתן לו כמו שפסק עמו: אם דינר חדש - חדש, אם ישן - ישן. אבל אם נתן לו דינר של כסף בשלשים אפר - לא קנה, עד שייקח האפרות של נחשת, וכל אחד יכול לחזור בו.

(37) תוספתא בבא-מציעא פרק ג, והובאה ברי"ף וברא"ש. (38) המחיר הרגיל היה עשרים וארבעה איסרים עבור הדינר (קידושין יב), וכאן המדובר כשהוזלו האיסרים (פילפולא חריפתא להרא"ש פ"ד אות א). (39) במשיכת הנחושת, שהוא פרי ביחס ל"כסף", ואף כאן, בקנין דמים ולא בקנין חליפין, כנ"ל בהלכה ד.

- ו. וכן⁴⁰ מעות הרעות⁴¹ שפסלתן⁴² מלכות⁴³ או המדינה⁴⁴, או דינרין שאינן יוצאין⁴⁵ באותה מדינה ואין נושאין ונותנין בהן עד שמשנין אותן למטבע אחר - הרי הן פפרות⁴⁶ לכל דבר, ונקנין בקנין⁴⁷, וקונין את המעות⁴⁸, ואין המעות קונות אותן⁴⁹, כשאר כל הפפרות⁵⁰.

(40) כלומר, עוד מקרה שמטבע יש לו דין של פירות. (41) משנה (בבא-מציעא מד.) "מעות הרעות קונות את היפות". (42) בטלתן; כך מפרש הרמב"ם את ביטוי המשנה: "מעות רעות", שהם מעות שנפסלו, ועיין במגיד-

שהם כלים ועושים בהם קנין חליפין, שהרי כתב בסמוך: "וניקנין בקנין וקונין זה את זה בהחלפה" - הרי שאינם עושים חליפין, ראה להלן. ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. (10) כלומר, ודינם כפירות ולא בכלי כמו שכתבנו למעלה. (11) אבל לא קונים, כדין פירות בהלכה א. (12) סתם "קנין" זה חליפין, ומקור הלכה זו בגמרא (ב"מ מו.) "בפרוטטות (=מעות של נחושת שהם עדיין בלא צורה, כעין אסימון של כסף - רש"י) - דליכא עליהו טבעא (=שאינן עליהם צורה) - פירא הוו (דינם כפירות) ומשום הכי נקנו בחליפין" (הגר"א סימן רג, ס"ק טו). (13) כלומר, שוה בשוה, שחפץ אחד שוה כמו השני, ומין חליפין זה נוהג אף בפירות (למעלה פ"ה הלכה א. ועיין מה שכתבנו שם). ומקור הלכה זו במשנה (שם מד.). (14) פרק ה שם. (15) היחידה של מטבעות-זהב היתה: דינר, ושוייו - עשרים וחמשה דינרים של כסף (ראה להלן הלכה ד). (16) הרמב"ם רואה את ה"זהב" כ"מטבע" ביחס לשאר מטלטלין, וכ"פירות" ביחס ל"כסף" (בהלכה הבאה), הרי"ף (פרק הזהב) האריך מאוד להוכיח את הדו-אנפיות זו של ה"זהב" ביחס ל"כסף" ול"מטלטלין", אך רב האי גאון, ומביאו הרי"ף שם, סובר ש"זהב" תמיד נחשב כ"פירות", אף ביחס לשאר מטלטלין. (17) הדגש על "מטלטלין", אבל זהב ונחושת הם כפירות ביחס לכסף, כמו שיבואר להלן. (18) כלומר, בתורת קנין כסף. (19) למעלה פרק ג הלכה א. (20) חליפין. כנ"ל בהלכה א. שהמטבע אינו נקנה בחליפין ואינו נעשה חליפין.

- ג. במה דברים אמורים²¹ בזמן שקונה שאר מטלטלין²² באחד ממניי מטבעות אלו, או עבדים וקרקעות²³; אבל הדינרין של זהב לגבי מטבעות של כסף²⁴ - הרי הן פפרות²⁵. וכן המעות של נחשת²⁶ - כמו פפרות לגבי מטבעות של כסף²⁷.

(21) כלומר, שאף זהב ונחושת נחשבים כדמים. (22) שאז היחס הוא כמו בין כסף ומטלטלין, שאין קונים אלא עם משיכת המטלטלין. (23) ואז הם קונים לגמרי, שהרי עבדים וקרקעות נקנים בדמים (מ"מ). [וראה למעלה פרק ה הלכה ד והערה יז]. (24) שאף-על-פי שהזהב יותר חשוב מהכסף, - האחרון יותר חריף וקל יותר להוצאה, ו"כל דבר שהוא חשוב וחריף קרוי מטבע" (נמוקרייוסף פרק הזהב). (25) משנה (בבא-מציעא מד.), שנוסחתה הבבליית, בניגוד לירושלמית, היא לפי העריכה האחרונה של רבי. (26) שם. (27) ועל היחס בין זהב ונחושת לא דיבר רבינו, כי אין זה מפורש בתלמוד, אבל נחלקו בזה רבותינו הראשונים: לדעת הרשב"א, ומצטטו המ"מ, זהב נחשב כפירות לגבי נחושת, מפני שזה האחרון הוא יותר בשימוש, אך הנמוקרייוסף (שם) מביא בשם הירושלמי, שנחושת נחשב כפירות לגבי זהב; את הדעה האחרונה מסביר יפה הסמ"ע (סימן רג ס"ק יב) ומיצוי דבריו: המרחק בחשיבות בין זהב ונחושת הוא הרבה יותר גדול מזה שבין זהב וכסף, וחשיבות זו עושה את הזהב מטבע לגבי נחושת, למרות שזה האחרון הוא יותר חריף. לעומת זה, אין מרחק כזה קיים בין זהב וכסף, וזה האחרון אינו הרבה פחות חשוב מן הראשון, ולכן מכריעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה מה שכתב בשם הרשב"א. (43) שם (מו:). מלכות כוללת הרבה מדינות; ונחשבות כ"פירות" אף אם האזרחים ממשיכים בחשאי להשתמש עדיין במטבע זו. למרות הביטול הרשמי (בגמרא שם). (44) אזור אחד בתוך המלכות, ועדיין המטבע יוצא באזורים אחרים של אותה מלכות. (45) הרי"ף (פרק הזהב), והיינו שלמעשה חדלו להשתמש בהם, אם כי לא ביטלו אותם עדיין רשמית. (46) אבל לא ככלי, ועיין פ"ה הלכה ו, והלכה ח. (47) כלומר, בקנין סודר. אבל לא קונים כמו פירות. (48) בתורת קנין כסף. כלומר, מחייבין את הצד השני לשלם מעות, אבל לא שקונים מעות מסוימות, שאין מעות נקנין בחליפין. הש"ע כותב בהירות: "ומתחייבין לתת מעות שפסקו" (סימן רג, סעיף ח). (49) אם נתן מעות טובות ולא משך את הרעות. (50) כלומר, כדרך שאין המעות קונות שאר כל הפירות.

1 ז. המטבע אין לו דרך⁵¹ שיזכה בו⁵² מי שאינו
2 ברשותו⁵³ אלא על גבי קרקע⁵⁴. כגון שקנה קרקע
3 ועל גבי המעות, או שישפך את מקום המעות⁵⁵.
4 כיון שזכה בקרקע בכסף או בשטר או בחזקה או
5 בקנין זכה במעות. והוא שיהיה אותן המעות קנין,
6 כגון שיהיה מפקדין⁵⁶ במקום אחד⁵⁷. אבל ראובן
7 שהיה לו חוב⁵⁸ על שמעון, והקנה ללוי קרקע ועל
8 גבה חוב שיש לו אצל שמעון - נראה⁵⁹ שלא
9 קנה החוב.

(51) בכמה מקומות בגמרא (כגון בבא-מציעא מו. ובבא-בתרא קמט:). יש משא ומתן ארוך כיצד להקנות כסף, והמסקנא - אחרי שדחו שורה של קנינים שאן להם מקום בכסף כגון חליפין - שאין רק האפשרות הזאת שמביאה רבינו. (52) היינו, בכסף מסויים, שיזכה בו ויהיה ברשותו, אבל להטיל עליו חוב שישלם לו תמורת החפץ, אפשר עלידי משיכה בחפץ (כסף-משנה). (53) שאם הוא ברשותו - חצרו קונה לו. (54) כלומר, ב'קנין אגב', ראה למעלה פרק ג הלכה ח. (55) המקום, שבו מונחים המעות. (56) ואין לנפקד הרשות להחליפם. (57) וכל-שכן אם נמצאים בידי הנותן. (58) היינו, מלוה על פה, ודין מלוה בשטר מתברר להלן לפנינו. (59) כי בגמרא יש פנים לכאן ולכאן. במקום אחד (בבא-קמא קד:) הביאו עובדא של הקנאת מעות ב'קנין אגב', ויש גורסים שם: "רב פפא הוא מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזאי". כלומר, שהנותן היה לו עליהם מלוה בסכום זה, ויוצא שגם מלוה אפשר להקנות ב'קנין אגב'. אבל במקום אחר (ב"ב עז:): "רב פפא הו ליה תריסר אלפי זוזי בי חוזאי", ואפשר שהיה לו פקדון אצלם (ויש ספרים שגורסים כן גם בב"ק שם, עיין 'תוספות' בבא-בתרא שם ד"ה רב פפא).

10 ח. ה'י⁶⁰ עומדים לשלשתן⁶¹, ואמר לו: מנה שיש לי
11 בידך, בין פקדון בין מלוה⁶², תנהו לזה - קנה לוי⁶³,
12 ואין אחד משלשתן⁶⁴ יכול לחזור בו. ודבר זה⁶⁵
13 אמרו חכמים, שהיה הלכה שאין לה טעם⁶⁶. לפיכך
14 אין למדין ממנה לדין אחר⁶⁷.

(60) גיטין יג: ויד. (61) ראובן (המלוה או המפקיד) המקנה, שמעון (הלוח או הנפקד) הנותן, ולוי המקבל. (62) אף-על-פי שאין הכסף בעין, שהרי מלוה להוצאה ניתנה, ובכל זאת קונה במעמד שלשתן - שם, במסקנת הגמרא. (63) ראה בפרק ה מהלכות אישות הלכה יז, שגם לענין קידושין מועיל קנין זה. (64) אף לוי המקבל אינו יכול לחזור בו, שאם מקבל זה הוא בעל חוב של הנותן, אין המקבל-המלוה יכול לחזור בו ולתבוע שוב את הלוח (מגיד-משנה), וכמו כן אין ראובן (המלוה-המקנה) יכול לתבוע חובו משמעון (הלוח-הנותן), כמבואר בהלכה ט (כסף-משנה). (65) שם (יד.), אחרי שקלא-וטריו ארוכה ואחרי שנדחו הטעמים, בהם רצו לבסס הלכה זו. (66) כלומר, אין לה בסיס משפטי, והיא כאילו "קבלה למשה מסיני, שאין לתת בה טעם" (רש"י). אבל יש טעם וסיבה למה עשו חכמים תקנה זו, והיא להקל על המשא-ומתן: "משום תקנת השוק, שמי שקונה סחורה, ואין בידו מעות, מעמידו אצל בעל חובו ואינו צריך להמתין עד שיקנה לו הקניין" ('תוספות' שם ד"ה כהילכתא). (67) באופן שהנותן אינו חייב כלום למקנה, וכמו שביאר להלן הלכה ט.

15 ט. ה'ה⁶⁸ ראובן חייב לשמעון מאה זוז, ואמר ללוי:
16 תן לשמעון מאה זוז אלו שאני חייב לו עד שאאתן
17 לך⁶⁹ או עד שאעשה עמך חשבון, ואמר לו: הן!
18 וקבל שמעון - כל אחד משלשתן יכול לחזור בו,
19 ואפילו פרע לוי לשמעון מקצת חובו. לפיכך, אם
20 לא פרע לוי לשמעון - חוזר שמעון⁷⁰ ותובע את
21 ראובן בשאר חובו⁷¹.

(68) מקור הלכה זו בבא-מציעא (קיא.) במשנה, וכדעת רבה (שם קיב.) שאם המחזה (=שלח את הפועל שלו) אצל חנוני (=שאמר בעל הבית לחנוני: תן לפועל בדינר, פירות שאני חייב לו, ואני אשלם לך) - יכול לחזור בו, שמכיון שאין הנותן חייב למקנה, אין כאן קנין מעמד שלשתן (רי"ף שם). (69) שהרי אין לוי חייב לראובן כלום, בניגוד למעלה בהלכה ח, שהנותן חייב למקנה. (70) ומכאן שאם הנותן חייב מעות למקנה (שקנה המקבל, כנ"ל מהלכה ח), שאין המלוה-המקנה, חוזר ותובע חובו מהלוח-הנותן, כיון שהמקבל קנה החוב במעמד שלשתן (כסף-משנה למעלה הלכה ח, עיין שם). (71) אבל המקצת שפרוע אינו יכול לחזור ולתבוע (משנה-למלך).

22 י. המוכר שטר חוב לחברו, או נתנו לו במתנה -
23 אינו נקנה⁷² במסירת השטר לידו; שלא מסר לו
24 אלא הראיה שבו⁷³, ואין הראיה נתפסת ביד⁷⁴.

(72) בבא-בתרא (עז.) ושם: "אמר אמימר, הילכתא: אין אותיות נקנות במסירה" (כן היא גירסת רב האי גאון, הר"ח והרי"ף, אבל גירסת הרשב"ם: "הילכתא: אותיות נקנות במסירה"). (73) שהרי השטר אין גופו ממון אלא ראייה או תעודת-אישור על תביעת ממון. (74) שהראייה שבשטר אינה דבר ממש, ולעולם אין קנין חל אלא על דבר שיש בו ממש.

1 יֹא. וְכִיצַד יִקְנֶה הַשָּׂטֵר? וְשִׁיכַתְּבוּ ⁷⁵לִּי הַמִּקְנָה: קִנְיָה
2 שָׁטֵר פְּלוֹנִי וְכָל הַשְּׁעָבוֹד ⁷⁶שֵׁישׁ בּוֹ, וְיִמָּסֵר לוֹ
3 הַשָּׂטֵר. וְנִמְצָא שֶׁקִּנְיָה בְּכַתִּיבָהּ וּמִסִּירָהּ. וְאִין צָרִיף
4 עֲדִים לְעִנְן קִנְיָתוֹ ⁷⁷, אֲכָל צָרִיף עֲדִים לְעִנְן
5 תְּבִיעֵתוֹ ⁷⁸; שֶׁהָרִי הַנִּתְבָּע אוֹמֵר לוֹ: מִי יֵאמֵר שֶׁפָּעַל
6 דְּבָרִים שְׁלִי פֶתַח וּמָסֵר לָךְ? ⁷⁹

75) לחזקאת קנין השטר עושים קנין כפול, כי המסירה לבדה אינה נחשבת, באופן יחסי, אלא כדיבור, אבל הכתיבה היא כפעולה 'תוספות' בבא־בִּתְרָא עז. ד"ה אותיות), ויש עוד הסברה אחרת לקנין כפול זה, וראה דברינו להלן. 76) שם (דף עז:): "צריך למיכתב ליה איהו וכל שעבודא דאית ביה". נוסח זה הכרחי הוא, כי בלי הדגשת מכירת השעבוד, אפשר שאינו מקנה לו אלא את הנייר בלבד "לצור על פי צלוחיתו" (=לעשותו פקק לבקבוק). אבל לפי זה היתה מספיקה אמירה בעל־פה, והרי דעת רוב הפוסקים שצריך דוקא בכתב. ולפיכך צריך לפרש, ששני הקנינים האלו - שתי מטרות נפרדות להם: המסירה באה להקנות את נייר השטר ואין בכוחה כלל להקנות את השעבוד, שהוא נפרד לגמרי מהשטר, ואינו נגרר אחריו, ואינו כלול בו, ולפיכך יש צורך בקנין אחר, היא הכתיבה, הבאה במיוחד להקנות את השעבוד (וראה בנמוק־ייסוף בבא־בִּתְרָא פ' המוכר את הספינה). 77) כגון שאבד ממנו שטר המכר, וטוען שחבירו מכר לו השטר בכתיבה ומסירה כדין, ואילו המוכר מכחישו ואומר לפקדון נתתי לך - אינו צריך להביא ראיה בעדים כי אין זה פקדון אלא קנה ממנו, ומקור דברי רבינו בבבא־בִּתְרָא קעג. כדעת רבא שם. וכן פסק רבינו בפ"ט מהלכות נחלות הלכה י'. וראה בפרק טז מהלכות מלוה ולוה הלכה ז. 78) תביעת החוב מאת הלוה. 79) ובוזה, גם רבא האומר שאינו צריך להביא ראיה להכחיש טענות המוכר, מודה שצריך להביא ראיה להכחיש טענת הלוה (ראב"ד, וראה ב'תוספות' יבמות קטז. ד"ה אמאי, והגר"א חו"מ סימן סו ס"ק מא.).

7 יב. קִנְיָן הַשְׁטָרוֹת בְּדֶרֶךְ הַזֹּאת⁸⁰ - מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁸¹;
8 אָבֵל מִן הַתּוֹרָה אֵין הִרְאִיּוֹת נִקְנוֹת, אֲלֵא גִיף הַדְּבָר⁸²
9 פְּלִבֵּד קִנְיִי. לְפִיכָךְ⁸³, הַמּוֹכֵר שְׁטָר חֹב לַחֲבֵרוֹ -
10 עֲדִין יְכוֹל לְמַחֲלוֹ⁸⁴, וְאִפְלוּ יוֹרְשׁוֹ מִזְחִלוֹ.

80) של מסירה וכתביה, ויש דרך אחרת שהשטר נקנה בה מן התורה, ראה להלן בדברי הראב"ד ובהערה פג. 81) מתקנת חכמים. זו היא שיטת הרי"ף בכתובות פרק הכותב, והוכיח כן מתוך הסוגיא בבבא-בטרא קמז: ויש חולקים על זה וסוברים שקנין שטרות מן התורה, ראה ב'תוספות' בבא-בטרא קמז: ויש חולקים על זה וסוברים שקנין שטרות מן התורה, ראה ב'תוספות' בבא-בטרא עו: ד"ה קני לך. ועייין בש"ך לחושן-משפט סימן סו ס"ק א. 82) ואף השעבוד נחשב כדבר בלתי ממשי. 83) מכיון שכל הקנין אינו אלא מתקנת חכמים, אין לו תוקף מלא. 84) כתובות (פה:), ברם המוכר-המוחל חייב לשלם ללוקח השטר פיצויים מדין מזיק (פרק ז מהלכות חובל ומזיק הלכה י). וכתב הראב"ד בהשגה, שאם כתב הלוה בשטר

(96) בבא-בטרא עז. וקידושין כו. (97) אומר לשלוחים, שיעשו קנין בקרקע מתוך כוונה לזכות בה בשביל המקבל.
(98) וגם מצוה עליהם לכתוב לו שטר. (99) השליח עשה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ"ה ניסן – ספר משפטים – הלכות נחלות קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(שם הלכה ח) שבקנין חזקה אין השטר מעכב, והרי דקדק רבינו לכתוב: "והחזיק הזוכה לו" (וראה למעלה הערה צח). ועיין נמוקיי'וסף בב"ב שם.

טז. אָמַר לָהֶם ¹⁰³: זָכוּ לוֹ בַּשָּׂדֶה עַל מְנַת שְׁתַּכְתְּבוּ
לוֹ אֶת הַשָּׂטֶר - אִף עַל פִּי שְׁהִיזְקִינּוּ לוֹ בַּשָּׂדֶה, הַזֶּזֶר
מִזֶּה וּמִזֶּה ¹⁰⁴ עַד שְׁנֵיעַ ¹⁰⁵ שָׂטֶר הַמִּתְנָה לִידֵי מַקְבֵּל
הַמִּתְנָה.

103) בבא־בִּתְרָא שם. 104) שֶׁהִרִי הִתְנָה שְׂאִינוּ רוּצָה לִהְיוֹת אֵלָּא אִם יִקְיִים הִתְנָאִי, וְהִרִי לֹא קִיִּים. 105) וְאֶף-עַל־פִּי שְׁאִין תְּנָאִי זֶה דּוּמָה לִתְנָאִי בְּנִי גַּד וּבְנֵי רַאוּבֵן, שֶׁשֶּׁם הָיָה הַמַּעֲשֶׂה (נִתְּנָה עֲבַר הִירְדֵן לָהֶם) לְטוֹבַת בְּנֵי גַּד וּבְנֵי רַאוּבֵן, וְהִתְנָאִי הָיָה לְטוֹבַת הַמִּתְנָה (הוּא מִשָּׁה רִבִּינוּ בִּשְׁם כָּל יִשְׂרָאֵל, שֶׁיַּעֲבִרוּ חֲלוּצִים) וְכֹאֵן הִתְנָאִי לְטוֹבַת הַמִּקְבֵּל – אֶף-עַל־פִּי־כֵן יֵשׁ לִתְנָאִי תּוֹקֵף שְׁצִירִךְ לִקְיָמוֹ (מְגִיד־מִשְׁנָה בִּשְׁם רַמְבַּ"ן). [וּלְדַעַת רִבִּינוּ בִּפְ"ו מֵהִלְכוֹת אִישׁוֹת הִלְכָּה יֵז שְׁבָאוֹמֵר "מַעֲכָשִׁי" אוּ בָּאוֹמֵר "עַל מִנֹּת" אֵין צִרִיךְ שֶׁיֵּהָא דּוּמָה לִתְנָאִי בְּנֵי גַּד וּבְנֵי רַאוּבֵן - דְּבִרֵּי רִבִּינוּ מוֹסְבִּים עַל נִכּוּן].

קנין חזקה בשביל המקבל. ולדעת רשב"ם (שם) המדובר בקנין חליפין. וראה להלן. 100) דדק לכתוב "לנותן", וכן להלן: "בעל המתנה", ולכאורה אפשר להסיק מזה, שסובר רבינו כדעת רבינו־תם (ב'תוספות' שם ד"ה חוזר), שרק במתנה הוא חוזר בשטר, אבל במכירה אינו יכול לחזור בשטר, שוודאי על דעת כן נמכר שיחא ללוקח שטר. אבל המגיד־משנה והלחם־משנה סוברים שמתוך זה שהביא רבינו הלכה זו בהלכות מכירה, נראה שהמדובר גם במכירה. 101) אינו יכול לחזור בקרקע, אחרי שנעשה כבר הקנין, אבל יכול לחזור בשטר, שהרי לא נקנה למקבל עד שייגיע לידו, כי אף־על־פי שנתן לו השדה - אינו רוצה שיכתבו עליה שטר, לפי שעל־ידי השטר ניתן פומבי לדבר, וערכו הכלכלי יורד על־ידי הידיעה בדבר הפחתת הרכוש הקרקעי שלו ('תוספות' שם ד"ה חוזר בשטר). אולם, כל זמן שלא ידוע שהמוכר חזר בו - יכולים השלושים למסור את השטר לצד השני, ואין צריכים לחשוש שמא חזר בו (רשב"ם שם, ד"ה חוזר בשטר). 102) שהרי כבר החזיק בה, ואף־על־פי שאין הקרקע נקנית אלא בשטר, במקום שכותבים את השטר (למעלה פ"א הלכה ד), ואם חוזר בשטר, למה לא יחזור גם בשדה? - הרי כבר כתבנו למעלה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ה ניסן-א' אייר ה'תש"פ

19 לִיתוּמִים, אִם רָאוּ שֶׁזוּ תַּקְנָה לָהֶם - עוֹשִׁין. לֹא
20 מֵצְאוּ אָדָם שֶׁתִּנָּה לוֹ הַמַּעוֹת רְחוֹק לְהַפְסֵד וְקָרֹב
21 לְשֹׂכֵר - הֵרִי אֱלוֹ מוֹצִיאִין מִהֶן מְזֻנוֹת מַעֲשֵׂה¹², עַד
22 שֶׁיִּקְנֶה לָהֶן בַּמַּעוֹת קְרָעָע¹³, וְיִמְסְרוּ אוֹתוֹ בְּיַד
23 אֶפְסֵרֹפּוֹס שֶׁיַּעֲמִידוּ לָהֶן.

(2) בבא-מצעא ע. (3) קרקעות. (4) שדות משובחות. (5) בית-דין מתנים עם מקבל הכסף, שישתף את היתומים בעסק שהסיכויים להרוויח גדולים מסיכויי הפסד. ולמה צריך לתת המעות בבית-דין? משום שעסקא קרובה לשכר ורחוקה להפסד, יש בה איסור ריבית בדברי חכמים, אבל בית-דין רשאים להפקיר נכסי מקבל הכספים לטובת היתומים, שהפקר בית-דין – הפקר, ואין כאן ריבית (רש"י שם). ועסקא שיש בה ריבית מן התורה – לא התירו חכמים. (6) לא כלים שלמים. (7) יתבאר בסמוך. (8) מין תכשיט. (9) בגמרא שם, אמרו סתם: "ואתי מריה ויהיב סימנא ושקיל ליה (ויבוא בעליו ויתן סימן ויקח אותו)". ומשמע, שיקח אותו ממקבל כסף היתומים עצמו. ונראה, שהמדובר כשאין עדים שזה הפקיד כלים אלה אצל מקבל כסף היתומים (ראה מגיד-משנה), ונאמן לטעון לקוחים הם ביד, אבל בית-דין אין טוענים טענה זו ליתומים, מכיון שזה נתן סימן מובהק (ראה פ"ו מהל' שאלה ופקדון הד'). [בהגהות מיימוניות כאן אות ג, כתב שהמדובר כשהביא עדים. ומסתבר, שלשיטתו הכוונה שיקח את החפץ מהמקבל עצמו]. וב'תוספות' כאן ד"ה אתא, פירשו כריבנו, שחוששים שמא

יום ראשון כ"ה ניסן ה'תש"פ

הַלְכוּת נַחֲלוֹת

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי¹

(1) מבאר דין מצות יתומים למי מוסרין אותם, ודין מי שיש בידו שכר של יתומים ומתיירא שמא יחמיץ, ודין אפוטרופוס מה יוכל למכור או לקנות לצרכי מצווה ואם פוסקים צדקה מנכסי יתומים.

א. מַעוֹת שֶׁל יְתוּמִים² שֶׁהֵנִיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן - אֵינֶן
צְרִיכִין אֶפְסֵרְוּפּוֹס. אֲלָא בִּיעֲד עוֹשִׁין בִּהֶן? בּוֹדְקִין
עַל מִי שָׁיֵשׁ לוֹ נֶכְסִים שָׁיֵשׁ לָהֶם אַחֲרֵיכֵן³, וְהֵיוּ
עֲדִית⁴, וְהִיָּה אִישׁ נֶאֱמָן וְשׁוֹמֵעַ דִּינֵי תוֹרָה וּמַעוֹלָם
לֹא קָבַל עָלָיו גְּדוּי, וְנוֹתְנִין לוֹ הַמַּעוֹת בְּבֵית דִּין
קְרוֹב לְשֹׁכֵר וְרֹחוֹק לְהַפְסֵד⁵, וְנִמְצְאוּ הַיְתוּמִים נִהְיִין
מִשֹּׁכֵר הַמַּעוֹת. וְכֵן אִם אֵין לוֹ קֶרֶקַע - יִנָּתֵן לָהֶן
מִשְׁכּוֹן זָהָב שְׁבוּר⁶ שָׁאִין בּוֹ סִימָן⁷, וְנוֹטְלִין בֵּית דִּין
הַמִּשְׁכּוֹן, וְנוֹתְנִין לוֹ הַמַּעוֹת קְרוֹב לְשֹׁכֵר וְרֹחוֹק
לְהַפְסֵד. וְלָמָּה לֹא יִקְחוּ מִשְׁכּוֹן בָּלִים שֶׁל זָהָב אוֹ
חֲלִי⁸ שֶׁל זָהָב? שֶׁמָּא שֶׁל אַחֲרִים הוּא, וְיִתְּנוּ סִימָן
וְיִטְלֹהוּ אַחֵר מוֹתוֹ⁹, אִם יָדַע הַדֵּין שָׁאִין זֶה¹⁰
אֲמוּד¹¹. וְכֵמָּה יִפְסְקוּ בִּשְׁכָּר? כְּפִי מַה שִּׁירָאוּ
הַדֵּינִין, אוֹ שְׁלִישׁ הַשְּׁכָר אוֹ חֲצִי. אִפְלוּ רַבִּיעַ הַשְּׁכָר

נאמר במקום שהוא חולק על אביו (רשב"ג, הוא אביו של רבי). (22) בברייתא שם כתוב: "וצריך לחשב עמהם באחרונה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו צריך". ודיק מזה 'בעל העיטור' (הובא במגיד-משנה כאן) שלא אמרו "אינו צריך לחשב" אלא באחרונה, אבל בתחילה - כשמוסרים לו בית-דין את הנכסים - מסדרים רשימה מדויקת של כל הנמסר לידו, וכותבים שתי רשימות דומות, אחת מוסרים לאפטרופוס והשניה לקרובי הקטן. (23) כשהוא אוזח בידו חפץ של מצוה, כגון תפילין או ספר-תורה. (24) כאבא שאול במשנתו, שנפסקה הלכה כמותו בגמרא (שם:). וטעמו נתבאר שם: אם נטיל שבועה על אפטרופוס - יימנעו אנשים מלקבל אפטרופוסות, אבל כשמינהו בית-דין יש לו הנאה מזה שבית-דין רואים בו אדם הגון ונותנים בו אימון, ולכן יקבל המינוי. וכתב הרמב"ן (מובא במגיד-משנה) שמכוח הנאה זו, דינו כשומר בשכר וחייב בגניבה ואבידה, וכשמינהו האב פטור אפילו אם פשע ולא שמר כראוי, שאם תחייבו - יימנע מראש מלקבל אפטרופוסות (ראה 'תוספות' שם ד"ה הלכה, שהאריכו בזה). וב'טור' חו"מ סי' רצ כתב, שרב האי גאון פסק כך (במגיד-משנה כאן כתב שרב האי גאון מחייב בפשיעה). (25) אבל כשגדלו היתומים וטוענים 'בר' שהאפטרופוס לקח לעצמו מנכסיהם - משביעים אותו (רי"ף שם). (26) שם. מעשה שבאו קרובי יתומים קטנים לפני רב נחמן, והתלוננו על אפטרופוס של היתומים, שהוא לובש ומתכסה ממעות היתומים, ואמר להם רב נחמן: "כי היכי דלישתמען מיליה (כדי שישתמעו דבריו)", והם הם דברי רבינו כאן.

- 26 ו. יש לאפטרופוס²⁷ למכור בהמה ועבדים ושפחות,
- 27 שדות וקרמים, להאכיל ליתומים. אבל אין מוכרין
- 28 ומניחין המעות²⁸, ואין מוכרין שדות לקח עבדים,
- 29 ולא עבדים לקח שדות²⁹, שמה לא יצליח³⁰. אבל
- 30 מוכרין שדה לקח שורים לעבודת שדות אחרות³¹,
- 31 שהשורים הן עקר כל נכסי שדות³².

(27) ברייתא, שם. (28) שכל אלה אינם נוחים להיגנב כמו כסף בעין, וכן מביאים כבוד לבית אביהם כמשפחה אמידה (רש"י שם). (29) כרבן שמעון בן גמליאל בברייתא, שם. (30) בגמרא שם אמרו: "דילמא (שמה) לא משפיין" ופירש רש"י: "אינם משוקטים, שמה יצא עליהם ערעור (שאינם של המוכר)". ורבינו לא בירר הצלחה זו מה היא. (31) שם, מעשה באפטרופוס בשכינותו של רבי יהושע בן לוי שעשה כן - ולא מיחה בו. (32) בלי עבודת השוורים לא יצליח היבול. בגמרא שם אמרו שרבי יוסי קרא לשווריו "שדי", משום שבלעדם - השדה נטולת ערך.

- 32 ז. אין האפטרופין³³ רשאים למכור ברחוק³⁴ ולגאל³⁵
- 33 בקרוב³⁶, למכור ברעה ולגאל בפה, שמה לא יצליח
- 34 זה שקנו. ואין רשאים לדון ולחוב³⁷ על מנת לזפות
- 35 ליתומים³⁸, שמה לא יזכו ונמצא החוב קיים³⁹.

(33) ברייתא, שם. (34) שדות המרוחקות מן העיר. (35) לקנות. מלשון המקרא (ויקרא כה, לג): "ואשר יגאל מן

יבוא בעל הכלים אחר מיתת המקבל. (10) מקבל הכסף. (11) אינו עשיר, ואין מתקבל על הדעת שיש לו כלים יקרים כאלה (ראה דברי רבינו שם). (12) בצמצום, כדי שלא יכלה הקרן בזמן קצר. (13) קרקע מביא הכנסות, והקרן בטוח.

- 1 ב. כל המטלטלין¹⁴ של יתומים - שמין אותן
- 2 ומוכרין אותן בבית דין. ואם היה השוק¹⁵ קרוב
- 3 למדינה¹⁶ - מוליכין אותן לשוק ומוכרין אותן.
- 4 ויצטרפו דמיהן עם המעות של יתומים.

(14) מימרא של שמואל, בכתובות ק: (15) מקום שמתקבצים בו הרבה סוחרים בימים קבועים, ויש להניח שיתקבל שם מחיר יותר גבוה מאשר במקום מושב בית-הדין. (16) לעיר, שם.

- 5 ג. מי שהיה בידו¹⁷ שכר של יתומים, אם יניחו פאן
- 6 עד שימכר - שמה יחמין, ואם יוליכו לשוק - שמה
- 7 יאריעו אנס בדרך, הרי זה עושה בו פדרך שהוא
- 8 עושה בשלו¹⁸. וכן כל פיוצא בזה.

(17) שם. (18) כמו שהיה נוהג במקרה כזה בסחורה שלו. במגיד-משנה מבאר, שלא התירו להוביל מטלטלין של יתומים לשוק במקום שיש סכנת אונס, על-מנת להרוויח יותר, אלא כשגם אם יניחם במקומם קיים ספק הפסד, אבל כשבמקומם אין חשש הפסד - אין להכניס נכסי יתומים בסכנה כדי להרוויח.

- 9 ד. כשמעמידין¹⁹ בית דין להן אפטרופוס, מוסרין
- 10 לו כל נכסי הקטן, הקרקע והמטלטלין שלא נמכרו.
- 11 והוא מוציא ומכניס, ובונה וסותר ושובר, ונוטע
- 12 וזורע, ועושה כפי מה שיראה שזה טוב ליתומים.
- 13 ומאכילן ומשקן ונותן להן כל ההוצאה כפי המזון
- 14 וכפי הראוי להן. ולא ירויח להן יותר מדי²⁰, ולא
- 15 יצמצם עליהם יותר מדי.

(19) גיטין נב. (20) יותר מזה שרגילים בני אדם במצב חומרי כלשהם להוציא למזונות.

- 16 ה. כשיגדלו היתומים - נותן להם מזון מורישן,
- 17 ואינו צריך לעשות להן חשבונות²¹ מה שהכניס
- 18 והוציא, אלא אומר להן: זה הנשאר²². ונשבע
- 19 בבקיטת חפץ²³ שלא גזלן כלום. במה דברים
- 20 אמורים? כשמנהו בית דין; אבל אפטרופוס
- 21 שמנהו אבי יתומים וכן שאר המורישין - אינו
- 22 נשבע²⁴ על טענת ספק²⁵. יש לאפטרופוס²⁶ ללבש
- 23 ולהתפוסת מנכסי יתומים, כדי שיהיה מכבד ויהיו
- 24 דבריו נשמעים. והוא שיהיה ליתומים הנאה
- 25 בנכסיהן בהיות דבריו נשמעים.

(21) מחלוקת רבי ורבן שמעון בן גמליאל שם, ופסק כרבן שמעון בן גמליאל, וכן כתב הרי"ף בהלכותיו וביאר בשם גאון, שהכלל המקובל בדינו "הלכה כרבי מחבירו" לא

~ נקודות משיחות קודש ~

"...אבל אין פוסקין עליהם צדקה ואפילו לפדיון שבויים מפני שמצוות אלו אין להן קצבה".

ונתבאר הטעם ברש"י מסכת גיטין "דהא בכל שעתא קיימי עניים, נמצאו נכסיהם כלים" וצריך להבין:

א. הלא טעם זה (שאין להן קצבה) שייך בכל אחד ולא רק ביתומים, ומדוע לפטור דווקא את היתומים ממצות צדקה.

ב. הלא מצות צדקה יש לה שיעור מעשר או חומש, ומדוע כתב שהיא מצוה ש"אין לה שיעור".

ג. בהלכה שאח"כ כתב שחרש ושוטה פוסקין עליהם צדקה, ובמה הם שונים מיתומים ואין חוששין שיכלה ממונם.

והביאור בזה: יסוד ההלכה הנ"ל הוא כמו שכתב הרמב"ם "כדי לחנכן במצוות", הגם שאין חייבים בכל אלו המצוות, ומובן שחייב החינוך הוא רק במקום שאין חשש שדבר זה לא יוכל להתקבל בשכלו ובהבנתו עד כדי תמיהה וכד'. והנה, במצות הצדקה בכלל ובפדיון שבויים בפרט, הקטן אינו מבין מדוע שלא יתן יותר ממעשר וחומש לשם מצות פדיון שבויים, והלא יש בידו מספיק כסף בכדי להוציאו לפדותו, וא"כ כל העניין של "כדי לחנכן במצוות" אינו קיים בעניין זה. ומה שכתב שהיא "מצוה שאין לה שיעור", היינו שבעיני הקטן אין לה שיעור, אבל באמת יש לה שיעור, ולכן פוסקין צדקה על חרש ושוטה כי החיוב עליהם הוא כמו על כל אדם ולא מצד חינוך, ולכן אין שייך כאן החשש האמור.

(ע"פ ר"ן מלכות ספר משפטים טימן כ)

51) כל הדינים הנמנים בהלכה זו, נאמרו בברייתא שם. 52) הוצאה חד פעמית, ורמתה ידועה מראש. 53) שהרי תמיד עומדים עניים וצריך לפרנסם. ובתקופת התלמוד שכיחים היו מקרים של פדיון שבויים.

19 יא. ומי שגשגתה⁵⁴ או שנתחרש⁵⁵ - בית דין פוסקין 20 עליו צדקה⁵⁶, אם היה ראוי.

54) כתובות מח. 55) רבינו מדמה חרש לשוטה (ראה למעלה סוף פ"י). 56) גובים מנכסיו לצדקה. בגמרא שם: "אמר מר עוקבא, מי שנשתטה בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובנותיו ודבר אחר". והקשה רבינא מברייתא: מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות - בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו, אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר. ותיירצו שם מה שתירצו. ושאלו: מהו דבר אחר? ומפרש רב חסדא: זה תכשיט, ורב יוסף אמר: זה צדקה. ואמרו שם (גירסת הרי"ף): "מאן דאמר תכשיט (אין נותנים לאשה) כל-שכן צדקה, ומאן דאמר צדקה אבל תכשיט יבנין (נותנים לה)". ולפי גירסא זו נחלקו בברייתא. ותמה ה"ר שם על רבינו,

הלויים". 36) אף-על-פי שיותר נוח לעבד שדה קרובה. 37) אינם רשאים להתדיין בשום תביעה נגד היתומים (לחוב = לחובתם של היתומים). 38) אף-על-פי שהם באים לטעון לזכותם של היתומים. 39) פסק של בית-הדין יחייב את היתומים. ומכיון שאינם רשאים להתדיין, עברו ודנו ונתחייבו - אין זה מחייב את היתומים, שהרי עשו שלא ברשות (על-פי פירושו של המגיד-משנה). ולא נתבאר מה הדין כשזכו האפוטרופוסים. מלשון רש"י משמע שהדין קיים, וכן כתב הראב"ד בהשגותיו כאן. וב"טור" (שם) פסק כמותם. ומהשגתו של הראב"ד נראה, שלמד מדברי רבינו שאם דנו ונתחייבו - הדין קיים.

1 ח. אין האפוטרופין⁴⁰ רשאין להוציא עבדים⁴¹ 2 לחרות⁴², אפילו לקח מן העבד דמים⁴³ שייצא 3 לחרות. אבל מוכרין אותן⁴⁴ לאחרים⁴⁵ ולוקחין מהן 4 הדמים על מנת⁴⁶ שיוציאוהו לחרות, ואותן האחרים 5 הן שמשחררין אותם.

40) ברייתא, שם. 41) כנעניים. 42) משום שאין גופם קנוי לאפוטרופוס (רש"י שם). 43) שנתנו לו אחרים על-מנת שאין לרבו רשות בהם, ובמתנה שזכו לא אמרו "מה שקנה עבד קנה רבו". דין זה שנוי שם במחלוקת רבי וחכמים, ופסק רבינו כחכמים, לפי הכלל שבידינו: הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו. 44) כדי להאכיל את היתומים, כלמעלה ה"ו. 45) לאותם האנשים שרוצים לתת הכסף לעבדים שיפדו את עצמם. 46) אין לפרש "על מנת" זה כתנאי; והכוונה היא: כדי שיתקיים רצונם.

6 ט. האפוטרופין⁴⁷ תורמין ומעשרין נכסי יתומים 7 כדי להאכילן⁴⁸, שאין מאכילין את היתומים דבר 8 האסור. אבל לא יעשרו ולא יתרמו כדי להניח פרות 9 מתקנין⁴⁹, אלא ימכרו אותן טבל, והרוצה לתקן - 10 יתקן⁵⁰.

47) ברייתא, שם נב. 48) אותם הפירות. פירות שלא ניטלו מהם תרומות ומעשרות - אסורים באכילה אפילו לכהנים, ונקראים "טבל". 49) מותרים באכילה. 50) הראב"ד משיג ואומר: "אין הדעת נוחה הימנו, שיהא אפוטרופוס חבר מוכר טבל להכשיל בני אדם בנכסי יתומים". ברור שהוא מפרש דברי רבינו: "והרוצה לתקן יתקן" שאין לאפוטרופוס לדריק ולמכור רק לחברים שבוודאי יעשרו ויתרמו. והוא מפרש שיניח אותם כמו שהם עד שיוכל למכור ברווח מתאים.

11 י. האפוטרופין⁵¹ עושין לקטנים ולולב וספה וציצית 12 ושופר, ספר תורה ותפלין ומזוזות ומגלה. כללו של 13 דבר: כל מצות עשה שיש להם קצבה⁵², בין שהוא 14 מדברי תורה בין שהוא מדברי סופרים - עושין 15 להם, אף על פי שאינם חבין במצוה מכל אלו 16 המצות אלא כדי לחנכן. אבל אין פוסקין עליהן 17 צדקה, ואפילו לפדיון שבויים, מפני שמצות אלו 18 אין להן קצבה⁵³.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לעשות מסילות בלבבם של היתומים בחינוך להנהגה על-פי תורה שתיעשה אצלם דרך סלולה למשך כל ימי חייהם.

(ע"פ י"ן מלכות' ספר משפטים סימן כא)

(57) יושב בשמים.

שפסק בנשתטה ונתחרש שגובים צדקה מנכסיהם, שהרי זה מנוגד לפירושם של רב חסדא ושל רב יוסף, ואע"פ שהם פירשו את הברייתא, מתקבל על הדעת שגם מה שאמר מר עוקבא: "ודבר אחר" מתפרש כך. ונראה שרבינו קיבל גירסת רש"י: "מאן דאמר צדקה כל-שכן תכשיט, ומאן דאמר תכשיט אבל צדקה לא" ומחלוקתם במימרא של מר עוקבא, שאמר נותנים דבר אחר, ופירש רב יוסף: זה צדקה, ופסק כמותו.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסִייעָן

- 6 נגמר ספר שלשה עשר, בעזרת שדי. הלכותיו
7 חמשה, ופרקיו חמשה ושבעים: הלכות שְׂכִירוֹת -
8 שלשה עשר פרקים. הלכות שְׁאֵלָה וּפְקָדוֹן -
9 שמונה פרקים. הלכות מְלוּה וּלְוָה - עֶשְׂרִים
10 וּשְׁבַעֲה פרקים. הלכות טוֹעֵן וְנִטְעֵן - שְׁשֶׁה עֶשֶׂר
11 פרקים. הלכות נִחְלוֹת - אֶחָד עֶשֶׂר פְּרָקִים.
12

יום שני כ"ו ניסן ה'תש"פ

פתח פיך שפֶּט צֶדֶק, וְדִין עֲנִי וְאֶבְיֹן

סֵפֶר אֲרֵבְעָה עֶשֶׂר

וְהוּא סֵפֶר שׁוֹפְטִים

- 13 הַלְכוֹתָיו חֲמֵשׁ. וְזֶהוּ סְדוּרָן: א. הַלְכוֹת סִנְהֶדְרִין
14 וְהַעֲנִשִׁין הַמְּסוּרִין לָהֶם. ב. הַלְכוֹת עֲדוֹת. ג. הַלְכוֹת
15 מְמָרִים. ד. הַלְכוֹת אֶבֶל. ה. הַלְכוֹת מְלָכִים
16 וּמִלְחָמוֹתֵיהֶם.

הַלְכוֹת סִנְהֶדְרִין

וְהַעֲנִשִׁין הַמְּסוּרִין לָהֶם

- 19 יֵשׁ בְּכָלֶלן שְׁלֹשִׁים מִצְוֹת. עֶשֶׂר מִצְוֹת עֲשֵׂה,
20 וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א)
21 לְמִנּוֹת שׁוֹפְטִים. (ב) שְׁלֹא לְמִנּוֹת דִּין שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ
22 דֶּרֶךְ הַמִּשְׁפָּט. (ג) לְנִטּוֹת אֶחָדִי רַבִּים אִם נִחְלָקוּ
23 הַשׁוֹפְטִים. (ד) שְׁלֹא לְהִרְגֹּת אִם רַבּוֹ הַמַּחֲבִיבִין בְּאִישׁ
24 אֶחָד, עַד שִׁיְהִיו יָתֵר שְׁנַיִם. (ה) שְׁלֹא יִלְמַד חֻכָּה
25 מִי שֶׁלֹּמֶד זְכוֹת בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת. (ו) לְהִרְגֹּת בְּסָקִילָה. (ז)
26 לְהִרְגֹּת בְּשִׁרְפָה. (ח) לְהִרְגֹּת בְּסִיף. (ט) לְהִרְגֹּת בְּחֶנֶק. (י)
27 לְתַלּוֹת. (יא) לְקַבֵּר הַנֶּהָרֵג בְּיוֹם הַרְגָּתוֹ. (יב) שְׁלֹא
28 תִּלְוִין נֶבֶלָתוֹ. (יג) שְׁלֹא לְהַחֲיוֹת מְבֻשָּׁף. (יד) לְהַלְקוֹת
29 רֶשַׁע. (טו) שְׁלֹא יוֹסִיף בְּהַפָּאת הַלּוֹקָה. (טז) שְׁלֹא
30 לַעֲנֹשׁ אֲנוּס. (יז) שְׁלֹא לְהִרְגֹּת דָּם נָקִי בְּאֶמֶד הַדַּעַת.
31 (יח) שְׁלֹא לַחוּס עַל הוֹרֵג חֲבֵרוֹ אוֹ חֹבֵל בּוֹ. (יט)
32 שְׁלֹא לְרַחֵם אֶת הַדָּל בְּדִין. (כ) שְׁלֹא לְהַדִּיר גְּדוֹל
33 בְּדִין. (כא) שְׁלֹא לְהַטּוֹת הַדִּין עַל בְּעָלֵי עֲבֵרוֹת, אֶף
34 עַל פִּי שֶׁהוּא חוֹטֵא. (כב) שְׁלֹא לַעֲנוֹת מִשְׁפָּט. (כג)
35 שְׁלֹא לְהַטּוֹת מִשְׁפָּט גֵּר וְיָתוֹם. (כד) לְשַׁפֵּט בְּצֶדֶק.

- 1 יב. אֶף עַל פִּי שְׁאִין הָאֶפּוֹטְרוֹפּוֹס צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת
2 חֻשְׁבּוֹן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, צָרִיךְ לְחַשֵּׁב בִּינוֹ לְבִין עֲצָמוֹ
3 לְדַקְדֵּק וּלְהַזְהִיר הַרְבֵּה מְאֹבִיָּהן שֶׁל אֱלֹו הִיתוּמִים,
4 שֶׁהוּא רוֹכֵב עַרְבוֹת⁵⁷; שְׁנֶאֱמַר: סִלּוֹ לְרוֹכֵב בְּעַרְבוֹת
5 וְגו', אֲבִי יְתוּמִים וְגו'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...לדקדק ולהזהר הרבה מאביהן של אלו היתומים שהוא רוכב ערבות, שנאמר סולו לרוכב בערבות וגו' אבי יתומים בו".

וצריך להבין:

א. מהפסוק הנ"ל אמנם יש ראייה שה"רוכב בערבות" הוא "אבי יתומים", אבל בפסוק גופא צריך ביאור, מה הקשר בין "רוכב בערבות" ל"אבי יתומים".

ב. מדוע לא הביא הרמב"ם ראייה מפסוקים אחרים בחומש ובנ"ך שלפני הפסוק בתהילים, ובהם נקרא הקב"ה בשמות אחרים שהם מז' שמות שאינן נמחקים, ומדוע הביא דווקא את הפסוק "רוכב בערבות כו". וכידוע בכללי הרמב"ם (יד מלאכי ס"ד) שדרכו של הרמב"ם להביא ראיות מפסוקים שלא הוזכרו בגמרא, אם נראית לו הראיה האחרת בפשטות יותר.

והביאור בזה: בגמרא מסכת חגיגה נתבאר העניין המיוחד שבכל אחד משבעת הריקיעים, ובנוגע לריקיע ששמו "ערבות" אומרת הגמרא "ערבות שבו צדק ומשפט וצדקה... וטל שעתיד הקב"ה להחיות בו את המתים".

ועל-פי-זה מובן מדוע בחר הרמב"ם בפסוק זה, כי תוכנו מתאים לעניין ש"צריך לחשב ולדקדק ביותר ולהזהר מאביהן של אלו היתומים כו", ובזה מדגיש את גודל הזהירות הנדרשת מהאפוטרופוס בענייניהם של היתומים, מפני הריקיע ששמו "ערבות" ובו צדק ומשפט, וכן "טל שעתיד להחיות בו את המתים" ובכללם הוריהם של יתומים אלו.

ויש להוסיף ולבאר הטעם שציטט הרמב"ם גם את תחילת הפסוק "סולו", הגם שאינו נוגע כל-כך לראיה מ"רוכב ערבות אבי יתומים". ברשימות הצ"צ לתהילים על הפסוק הנ"ל כתב ש"סולו" הוא מלשון מסילה "לעשות לו מסילה כביכול לירד ולהתגלות למטה, על-דרך מה שנאמר "ואמר סולו סולו פנו דרך כו" כי זהו תפקידו של האפוטרופוס

בתורה הוא זה שגם מבצע את הדין, על-דרך שאמר משה "אל שופטי ישראל הרגו איש אנשיו כו" (במדבר כה, ה.) וכן לגבי עונש מלקות (דברים כה, ב.) נאמר "והפילו השופט והכהו וגו'" נמצא שהשופטים הם אלו המסייעים לשופטים כשאינם יכולים להוציא את הדין לפועל, ולכן לא מנה הרמב"ם את מינויים כמצווה בפני עצמה: א. כי זהו פרט בהוצאת המשפט לפועל על-ידי השופטים. ב. אינו עניין הכרחי להוצאה לאור של המשפט, ואפשר להוציאו לפועל גם בלי השופטים כשאין צריך לסיועם.

ידועים דברי הש"ך (ריש פרשת שופטים) ש"שופטים ושופטים תתן לך בכל שעריך" מדבר גם על "שערי הגוף" העיניים והאוזניים, ושיהיה מושל על כל אחד מאברים אלה.

ובפשטות, עניין השופטים באדם מתקיים על-ידי לימוד הלכות התורה לדעת את המעשה אשר יעשון, ומינוי השופטים מתקיים על-ידי קיום ההלכות בפועל. ולפי מה שנתבאר לעיל שתפקיד השופט הוא להוציא לפועל את משפטו, מובן גם עניינם של השופטים והשופטים שבאדם, כי "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים" ואם התלמוד (השופט) אינו מביא לידי מעשה (השופט) חסר גם בתלמוד עצמו. אבל השופט הוא כאשר יצרו של אדם מתגבר עליו וצריך לבטשו ולהרגיז עליו את היצר הטוב ולהכותו בדברים.

ועל-פי-זה יובן הלשון "ואשיבה שופטיך כבראשונה" כי אז יתבטל כל הרע, ולא יהיה עוד צורך בשופט אלא רק בשופט.

(ע"פ לקו"ש חלק ל"ד ע' 103 והע' 37)

2 עיר. 3) עיר מחוזית, כלשון הכתוב (נחמיה ג, ט) "פלך ירושלים". כלומר, נוסף על בתי הדין שבכל עיר ועיר, צריך שבפלך יהיה בית דין מחוזי ממונה על כולם, וראה לקמן הערה בסוף הלכה ב (לחם משנה). 4) סנהדרין טז, ב. "בכל שעריך" - מתרגם אונקלוס: בכל קרויך. כלומר, בכל עיר ועיר. ושם נזכר, ב אמרו: "כשם שנצטוו ישראל להושיב בתי דין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר" וראה בהלכות מלכים פרק ט, הלכה י"ד. 5) "שחובטים במקלות על פי השופטים לכל מי שאינו שומע" (רש"י שם טז, ב) וב"ספרי" דברים אות טו אמרו: "ושופטים - אלו המכים ברצועה כענין שנאמר (דברי הימים ב יט, יא) "ושופטים הלוויים לפניכם". 6) המחירים, שלא ימכרו ביקור. 7) שמודרים בהן החנוונים ללקוחותיהם. ובבבא בתרא פט, א אמרו: "מעמידים אגרדמין (=שופטים) בין למידות בין לשערים", והשווה הלכות גניבה פרק ח, הלכה ב "חייבים בית דין להעמיד שופטים... מחזירים על החנויות ומצדקים את המאזנים ואת המידות... וכל מי שנמצא עימו משקל חסר או מידה חסרה או מאזניים מקולקלין יש להם רשות להכותו... ולקנסו כפי ראות בית דין לחזק הדבר". 8) מקלקל ומכשיל. ונוסח אחר: ולתקן כל מעוות. 9) וכן

1 (כה) שְׁלֹא לִירֵא בְּדִין מְאִישׁ זָרוֹעַ. (כו) שְׁלֹא לִקְחַ שְׂחָד. (כז) שְׁלֹא לִקְלֹל הַדֵּינִים. (כח) שְׁלֹא לְשֹׂא שְׁמַע שׂוֹא. (כט) שְׁלֹא לִקְלֹל הַנְּשִׂא. (ל) שְׁלֹא לִקְלֹל אָדָם מְשֹׁאֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַכְּשָׁרִים. 2 3 4 5 וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלֹו בְּפָרְקִים אֵלֹו:

פרק ראשון

1) מתבארת בו מצוות מינוי שופטים ושופטים בכל מדינה ופלך. הרכב חברי סנהדרי גדולה וסנהדרי קטנה. באיזו עיר מעמידים סנהדרי קטנה, ובאיזו עיר מעמידים בית דין של שלושה דינים בלבד.

6 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה לְמִנּוֹת שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים 7 בְּכָל מְדִינָה² וּמְדִינָה וּבְכָל פֶּלֶךְ³ וּפֶלֶךְ. שְׁנֵאֵמַר: 8 שְׁפָטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ⁴. שׁוֹפְטִים - 9 אֵלֹו הַדֵּינִים הַקְּבֻעִין בְּבֵית דִּין, וּבְעֵלֵי דִינֵין בְּאִים 10 לְפָנֵיהֶם. שׁוֹטְרִים - אֵלֹו בְּעֵלֵי מִקְלָ⁵ וּרְצוּעָה, וְהֵם 11 עוֹמְדִים לְפָנֵי הַדֵּינִין, הַמְּסַבְּכִין בְּשׁוֹקִים וּבְרַחֲבוֹת 12 וְעַל הַחֲנוּיֹת, לְתַקֵּן הַשְּׁעָרִים⁶ וְהַמִּדּוֹת⁷ וְלַהֲפֹת כָּל 13 מְעוֹת⁸. וְכָל מַעֲשֵׂיהֶם עַל פִּי הַדֵּינִים⁹. וְכָל שִׁירָאוֹ 14 בּוֹ עֲוֹנוֹת¹⁰ דָּבָר - מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, וְדִנְיָן אוֹתוֹ 15 בְּכָפִי רִשְׁעוֹ¹¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצוות-עשה של תורה למנות שופטים ושופטים כו".

מדבריו משמע שמינוי שופטים ושופטים היא מצוה אחת, ופסק שלא כדמשמע בגמרא סנהדרין (טז, ב.) שהן שתי מצוות ("מנין שמעמידין שופטים לישראל ת"ל כו" שופטים כו" ת"ל כו") ולדעת ר"א ב"ספרי" הלימוד משופטים ושופטים הוא שאם אין שופט - אין שופט כו" אבל לא שהן מצוה אחת.

(ע"פ לקו"ש חלק י"ט ע' 489 בהערה שם)

~ נקודות משיחות קודש ~

"השופטים אלו הדיינים הקבועים בבית-דין".

"...יש להם רשות להכותו כפי כחו ולקנסו כפי שיראה בית-דין לחזק הדבר.. כו"

עניינם של השופטים שהם "...העומדים לפני הדיינים המסבבים בשווקים וברחובות ועל החנויות לתקן השערים כו" וכל שיראו בו עיוות מביאין אותו לבית-דין ודנין אותו כפי רשעו", היינו שמפקחים ברחובות ובשווקין ומודיעים לשופטים על כל עיוות שרואים.

על-פי-זה יובן מדוע לא מנה הרמב"ם את מצוות מינוי שופטים בפני עצמה, אלא עם מצוות מינוי שופטים כאחת. כי אילו תפקיד השופטים היה להוציא לפועל את דין השופטים, היה מקום לומר שהן שתי מצוות שונות, ועשיית הדין נחלקת לשתיים: פסק הדין על-ידי הדיינים, וביצועו על-ידי השופטים. אבל מאחר ששופט האמור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בשושן הבירה לא היה בית-דין וא"כ לא עברו על הוראת הדיינים.

(ע"פ יין מלכות' ספר שופטים סימן ג)

12) אלא בכל עיר ועיר, וכן אמרו (מכות ז, א): סנהדרין נוהגת בארץ ובחוץ לארץ שנאמר (במדבר לה, כט) "והיו אלה לכם לחוקת משפט... בכל מושבותיכם". 13) ובחוץ לארץ אין השבטים מיושבים כל אחד לעצמו (מכות שם). אלא ששם הנוסח: "ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר" ולפיכך סובר הכסף משנה שיש לגרוס בדברי רבינו: אינם חייבים להעמיד בית דין אלא בכל פלך ופלך. וכן הדעת נוטה, שתפשת מועט - תפשת, ודיינו שנושיב בתי דין בח"ל בערי המחוז, ולא בכל עיר ועיר (לחם משנה) וראה ברמב"ן לתורה דברים טז, יח.

אמרו (סוטה מב, א): מה שוטר שיש ממונה על גביו - ומפרש רש"י: "השופט ממונה על השוטר, שהשוטר עשוי לנגוש את מי שיצווה השופט לכוף". וכתב רבינו בספר המצוות עשה קצו "ויעמידו (=השוטרים) הגדרים על העובר, עד שלא יהיו מצוות התורה ואזהרותיה צריכות לאמונת כל איש". 10) ובכתב יד תימן: ערוות דבר. 11) ב"ספרי" במדבר אות קיג אמרו: "וימצאו איש מקושש - מגיד שמינה משה שומרים ומצאו אותו מקושש".

1 ב. אין אנו חייבין להעמיד בתי דינים בכל פלך
2 ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ ישראל בלבד; אבל
3 בחוצה לארץ - אינן חייבין להעמיד בית דין בכל
4 פלך ופלך¹². שנאמר: תתן לך בכל שעריך אשר יי
5 אלהיה נותן לך לשבטך¹³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל בחוצה לארץ אינן חייבין להעמיד בית-דין בכל פלך ופלך".

ותמהו 'נושאי-הכלים' לרמב"ם שלכאורה הוא נגד גמרא מפורשת (מכות ז, א). "והיו אלה לכם גו' למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ, א"כ מה תלמוד-לומר בשעריך? בשעריך אתה מושיב בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, ובחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר", ואיך פסק שבחו"ל אין מושיבין בכל פלך ופלך.

יש הגורסים ברמב"ם "אבל בחו"ל אינן חייבין להעמיד בית-דין אלא בכל פלך ופלך אבל לא בכל עיר ועיר", ויש מפרשים שכוונת הרמב"ם היא שרק בכל פלך ופלך אין חייבים להעמיד, אבל בכל עיר ועיר חייבים.

אבל הרמב"ן (שחי בסמיכות לזמן הרמב"ם) בפירושו על התורה כתב שבחוץ לארץ אינם חייבים להעמיד להם ב"ד, ורק "כאשר יצק המעוות, יעמדו עליו הראויין לשפוט ובמשפטיהם ישפטוהו או יעלה לארץ בזמנה ושם ישפטוהו.... וכן כתב הרב משה". וברור שהיה תחת ידו כתב-יד שלדעת הרמב"ם אין חייבים להושיב דיינים בחו"ל. על-פי חידושו של הרמב"ם, תתורץ תמיהה גדולה בסיפור חג הפורים. בקשר לחטאם של ישראל "שנהנו מסעודתו של אותו רשע" אומרת הגמרא (מגילה יב, א). "הם לא עשו אלא לפנים, אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים" (כמו שישראל עשו עצמם ולא כיוונו באמת, כך הקב"ה העמיד עליהם את המן רק להפחידם). ונשאלת השאלה, הרי מרדכי הזהירם "לא תלכו לאכול בסעודתו של אחשוורוש", ומכיון שמרדכי היה אחד מראשי הסנהדרין, נמצא שעברו על הוראת בית-דין, ו"כל מי שאינו עושה כהוראתו עובר בלא-תעשה", ואיך אפשר לומר ש"לא עשו אלא לפנים".

אלא שעל-פי דעת הרמב"ם הקושיא מעיקרא ליתא, כי

6 ג. כמה בתי דינים קבועין יהיו בישראל? וכמה
7 יהיה מנינן¹⁴? קובעין בתחלה בית דין הגדול
8 במקדש¹⁵, והוא הנקרא סנהדרין¹⁶ גדולה. ומנינם
9 שבָּעִים ואַחֵד. שְׁנָאֵמַר: אִסְפָּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ
10 מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל; וּמֹשֶׁה עַל גְּבִיחוֹ, שְׁנָאֵמַר: וְהִתְיַצְּבוּ
11 שָׁם עִמָּךְ - הָרִי שְׁבָעִים וְאַחֵד¹⁷. הַגְּדוֹל בְּחֻמָּה
12 שְׁבָכֶלֶן - מוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ רֹאשׁ עָלֶיהֶן¹⁸, וְהוּא רֹאשׁ
13 הַיִּשִּׁיבָה. וְהוּא שְׁקוּרִין אוֹתוֹ הַחֻמָּים נָשִׂיא בְּכָל
14 מְקוֹם¹⁹, וְהוּא הַעוֹמֵד תַּחַת מֹשֶׁה רַבְּנֵנוּ. וּמוֹשִׁיבִין
15 הַגְּדוֹל שְׁבָשְׁבָעִים מִשְׁנָה²⁰ לְרֹאשׁ, וְיוֹשֵׁב מִימֵינוּ.
16 וְהוּא הַנִּקְרָא אֵב בֵּית דִּין²¹. וּשְׂאֵר הַשְּׁבָעִים יוֹשְׁבִין
17 לְפָנָיו כְּפִי שְׁנֵיהֶם וְכָפִי מַעְלָתָם²². כָּל הַגְּדוֹל מִחֻבְרוֹ
18 בְּחֻמָּה - יִהְיֶה קְרוֹב לְנָשִׂיא מִשְׁמָאלוֹ יוֹתֵר
19 מִחֻבְרוֹ²³. וְהֵם יוֹשְׁבִין בְּכֶמוֹ חֲצִי גֵרֶן בְּעָגוֹל, כְּדִי
20 שִׁיחֶיהָ הַנָּשִׂיא עִם אֵב בֵּית דִּין רֹאִין כָּלָן²⁴. וְעוֹד
21 מַעֲמִידִין שְׁנֵי בְּתֵי דִינִין שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה עָשָׂרִים
22 וּשְׁלֹשָׁה²⁵: אֶחָד עַל פֶּתַח הָעֵרֶה²⁶, וְאַחֵד עַל פֶּתַח
23 הַר הַבַּיִת²⁷. וּמַעֲמִידִין בְּכָל עִיר וְעִיר מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֵי
24 בְּהַ מָאָה וְעֲשָׂרִים²⁸ אוֹ יוֹתֵר, סְנֵהֲדֵרִי קְטָנָה²⁹.
25 וְיוֹשְׁבֵת בְּשַׁעַר הָעִיר, שְׁנָאֵמַר: וְהִצִּיגוּ בְּשַׁעַר
26 מִשְׁפָּט³⁰. וְכִמָּה יִהְיֶה מְנִינָם? עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה דִּינִים.
27 וְהַגְּדוֹל בְּחֻמָּה שְׁבָכֶלֶן רֹאשׁ עָלֶיהֶן. וְהַשְּׂאֵר יוֹשְׁבִין
28 בְּעָגוֹל כְּמוֹ חֲצִי גֵרֶן³¹, כְּדִי שִׁיחֶה הָרֹאשׁ רוֹאֶה אֶת
29 כָּלָן.

~ נקודות משיחות קודש ~

והוא שקורין אותו נשיא בכל מקום.

'נשיא' הוא על שם שמלמד תורה, וכן הוא במשיח שנאמרו בו שני העניינים "מלך עליהם" ו"נשיא להם" כי בו יתקיימו שניהם. עניינו כמלך המשיח הוא לפעול חידוש אמיתי בעולם, להפוך את כל העמים "לעבדו שכם אחד" והוא חידוש בהנהגת העולם, אבל בנוסף יהיה 'נשיא' כיון ש"ילמד תורה את כל העם", ועניין זה אינו חידוש ביחס

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ו ניסן - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קסא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לסנהדרין, מאה ועשרים" וזה וודאי שאין משאירים אותה בלא בית דין ופחות שבבתי דין הוא של שלושה (כסף משנה). (33) ואז יכריע הרוב את המיעוט. וכן אמרו (סנהדרין ג, ב) "אשר ירשיעון אלהים - הרי כאן שניים ואין בית דין שקול, מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי כאן שלושה. וראה לקמן פרק ב, הלכה י"ג "אף על פי שבית דין של שלושה בית דין שלם הוא, כל זמן שהם רבים הרי זה משובח".

ה. פל עיר שאין בה שני חכמים גדולים, אחד ראוי ללמד ולהורות בכל התורה פלה, ואחד יודע לשמעה³⁴ ויודע לשאל ולהשיב³⁵ - אין מושיבין בה סנהדרין, אף על פי שיש בה אלפים מישראל³⁶.

(34) להבין היטב דברי חבריו לאשורם. (35) לישא וליתן, להתווכח בדברי חבריו, שמתוך כך הוא מעמידם על אמתתם. (36) סנהדרין יז, ב "כל עיר שאין בה שניים אחד לדבר ואחד לשמוע (כגירסת הכסף משנה) אין מושיבין בה סנהדרין" ומפרש רבינו: לדבר - ללמד ולהורות: לשמוע - לישא וליתן. והשאר וודאי צריך שיהיו יודעים לשאול ולהשיב בקצת הדינים, אף על פי שאינם יודעים להשיב בכל התורה, שאם לא כן איך יתמנו בסנהדרין (כסף משנה). ורש"י שם מפרש בעניין אחר.

ו. סנהדרין שיש בה שנים אלו, אחד ראוי לשמע ואחד ראוי לדבר - הרי זו סנהדרין³⁷. הרי בה שלשה - הרי זו בינונית. הרי בה ארבעה יודעים לדבר - הרי זו סנהדרי חכמה³⁸.

(37) וכשרה בדוחק. (38) כדברי הירושלמי שקלים פרק ה, הלכה א, על פי התוספתא סנהדרין פרק ח, משנה א. ובסנהדרין יז, ב אמרו: "בביתר היו שלושה, וביבנה ארבעה: רבי אליעזר ורבי יהושע ורבי עקיבא ושמועון התימני דן לפניהם בקרקע".

ז. כל סנהדרי קטנה מושיבין לפניהן שלש שורות של תלמידי חכמים, בכל שורה ושורה עשרים ושלשה איש. שורה ראשונה קרובה לסנהדרין, ושורה שנייה למטה הימנה, ושלישית למטה הימנה. וכל שורה ושורה יושבין בה לפי מעלתן בקבוצה³⁹.

(39) וכל אחד ואחד מכיר את מקומו, כמפורש במשנה סנהדרין לז, א.

ח. אם נחלקו הסנהדרין⁴⁰, והצרכו לסמך אחד⁴¹ להוסיף על מניין - סומכין מן הראשונה גדול שבה; והראשון שבשורה שניה בא ויושב בסוף שורה הראשונה, כדי למלאת הסדנה, והראשון שבשלשית בא ויושב בסוף שורה שנייה⁴²; ובדרין להן אחד משאר הקהל, ומושיבין אותו בסוף שורה שלישית⁴³. וכן אם צרכו לסמך שני או שלישית⁴⁴ - על הסדר הזה הם עושים⁴⁵.

לעניינו כמלך, שהרי אחרי הכל לא יכול להיות שינוי בתורה - התורה הזאת לא תהיה מוחלפת".

(ע"פ לקו"ש חלק ל"ה ע' 209)

(14) מניין חבריהם שבכל בית דין. (15) בלשכת הגזית שבבית המקדש (סנהדרין פו, ב) ובירושלמי מכות פרק ב, הלכה ו אמרו: מניין שהייתה סנהדרין גדולה אצל המזבח, שנאמר: ולא תעלה במעלות על מזבחי, וסמוך לו נאמר (שמות כא, א): ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. (16) סנהדרין - מועצה בלשון יוונית. "ובמושב זקנים יהללוהו" (תהלים קז, לב) מתורגם: ובסנהדרין דחכימא ישבחו יתיה. והרע"ב בפירושו לסוטה פרק ט, משנה י"א אומר: סנהדרין - ששונאים הדרת פנים בדין. (17) משנה בסנהדרין ב, א ובגמרא שם טז ב. (18) כמו שאמרו (בבא בתרא קא, א): "בישיבה הלך אחר חכמה; במסיבה (=של משתה) הלך אחר זקנה". (19) הוריות ט, א: יג, ב וכן בקידושין לב, ב ובאבות פרק ב, א ועוד. (20) סגן. (21) חגיגה טז, ב והוריות יג, ב. (22) בחכמה, אם היו שווים בשנים (כסף משנה). ובדפוס וינציאה שי"א וכן בכתב יד התימנים: "יושבים לפני שניהם (=הנשיא והאב"ד) כפי מעלתם". ולפי זה לא מדובר כאן בחשיבות השנים והגיל, אלא במעלת החכמה בלבד. (23) לא שכולם ישבו משמאל הנשיא, חוץ מהאב בית דין שישב מימינו, שאם כן החלה השורה מאב בית דין ואין זה כבוד לנשיא. אלא, שלושים וחמישה מגדולי הסנהדרין יישבו משמאל הנשיא ושאר שלושים וארבעה ישבו מימין האב"ד, וכן שנינו בתוספתא סנהדרין פרק ח משנה א "הנשיא יושב באמצע וזקנים יושבים מימנו ומשמאלו" (רדב"ז).

(24) משנה בסנהדרין לו, ב ושם מודגש: "כדי שיהיו רואים זה את זה" ומפרש רש"י: שאם היו יושבים בשורה אין פני הראשונים (=הקיצוניים) רואים זה את זה, אולם מקור רבינו מירושלמי שם פרק א הלכה ד: "הנשיא היה יושב באמצע כדי שיהיו רואים אותו ושומעים קולו" הרי שהכל מתייחס כלפי ההתאמה שבין הנשיא לזקנים (לחם משנה). (25) והטעם למניין זה מבואר בדברי רבינו לקמן פרק ה, הלכה ג. (26) חצר בית המקדש, ונוכרת במקרא יחזקאל מד, יד ובמשנה מידות פרק ב, משנה ו. (27) ההר שעליו הבית בנוי, והוא השטח שמחוץ לעזרה, וקדושתו קלה מקדושת העזרה, וכל ההר היה ת"ק אמה על ת"ק אמה, כמבואר בהלכות בית הבחירה, פרק ה, הלכה א (סנהדרין פח, ב). (28) והטעם למניין זה ראה להלן הלכה י. (29) שם. (30) ונאמר: שופטים... תיתן לך בכל שערך (סמ"ג מצוות עשה צד). וב"ספרי" תצא אות רפט דרשו: "ועלתה יבמתו השערה - מצוה בבית דין שיהא בגובהה של עיר". (31) משנה בסנהדרין לו, ב "סנהדרין הייתה כחצי גורן עגולה" ומפרש רש"י: אף של כ"ג.

ד. עיר שאין בה מאה ועשרים - מעמידין בה שלשה דנים³². שאין בית דין פחות משלשה, כדי שיהא בהן רב ומעוט, אם היתה ביניהן מחלוקת בדין מן הדינין³³.

(32) משנה בסנהדרין ב, ב "וכמה יהא בעיר ותהא ראוייה

עצמם נעשו זוממים הרי הם זוממים של זוממים הראשונים (רש"י לסנהדרין עח, א). (54) שהצדקה נגבית בשניים ומתחלקת בשלושה, שהיא כדיני ממונות, שנותנים לכל אחד די מחסורו (הלכות מתנות עניים פרק ט, הלכה ה). (55) שיועד חכמת הרפואה וגם הוא אומן במלאכת יד במובן הטכני (כסף משנה). (56) כותב ספרים. (57) סנהדרין יז, ב. ורש"י שם מפרש: רופא - למול תינוקות; אומן - מקיז דם. וראה בהלכות דעות פרק ד, הלכה כ"ג שרבינו מונה עשרה דברים של צרכי העיר ומונה רופא לחוד ואומן לחוד, וייתכן כי הם שני דברים, אבל איש אחד מתעסק בהם, כדברי ה"לחם משנה" שם.

יום שלישי כ"ז ניסן ה'תש"פ

פרק שני

(1) מי הם הראויים לסנהדרין, השכלתם וסגולת מידותיהם, כשרות הדיינים הראויים לבית דין של שלושה, סמכותו של דין יחיד מומחה. הזכות לאדם לעשות דין לעצמו.

- 14 א. אין מעמידין בסנהדרין, בין בגדולה² בין בקטנה³, אלא אנשים חכמים ונבונים⁴, מפלגין⁵ בחכמת התורה, בעלי דעה מרבה, יודעים קצת משאר חכמות, כגון רפואות⁶ וחשבון ותקופות⁷ ומזלות ואצטגנינות⁸ ודרכי המעוננים⁹ והקוסמים¹⁰ והמכשפים¹¹ והבלי עבודה זרה וכיוצא באלו¹², כדי שיהיו יודעים לדון אותם¹³. ואין מעמידין בסנהדרין אלא פהנים לויים וישראלים המיחסים¹⁴ הראויים להשיא לכהנה¹⁴. שנאמר: והתיצבו שם עמך - בדומין לך בחכמה וביראה ובניחוס¹⁵.

(2) של שבעים ואחד. (3) של עשרים ושלושה, כמבואר לעיל פ"א ה"ג. (4) מבינים דבר מתוך דבר. חכם - דומה לשולחני עשיר, כשמביאים לו דינרים לראות - רואה, וכשאינן מביאים לו - יושב ותוהה; נבון - דומה לשולחני תגר, כשאינן מביאים לו - הוא מחזר ומביא משלו ('ספרי' דברים אות יג), וראה עירובין ק, ב. (5) ובכת"י התימנים: מופלאים. (6) הדברים המרפאים בטבע שניתנה שבת לידחות בשבילם, אבל לא הדברים המרפאים בסגולה. וכן אם השקה אחד את חברו סם מן הסמים ומת, אם ראוי אותו סם להמית וחייב או לא (רדב"ז). וכן לענין להאכיל לחולה ביום הכיפורים, שחכמת הרפואה קובעת בזה הרבה, ובעניני דם נדה להבחין בין דם נדה לדם מכה שהוא טהור (ראה הל' איסורי ביאה פ"ד ה"כ). וכן המכה את חברו באבן ומת, צריכין לאמוד אם יש באבן כדי להמית, כמבואר בסנהדרין עח, א ('אוצר נחמד' לכוזרי מאמר ב אות סד). (7) בכת"י התימנים: וחשבון תקופות. וכן מצינו בשבת עה, א 'חישוב תקופות ומזלות'. חשבון תקופות - מהלך השמש והירח המקיפים את העולם, לדעת על פיו קביעת מולד החודש ועיבור שנים. מזלות - משורש נזל-הלך, והן קבוצות כוכבים שחילקום חכמים לשנים-עשר חלקים, ושמותם: טלה, שור, תאומים וכו' כמבואר בהל' יסודי התורה פ"ג, ה"ו. וגם במהלכם מחשב בית-דין לקבוע על

(40) והיו שנים עשר מחייבים ואחד עשר מזכים, ואין הטייה לרעה על פי אחד (ראה לקמן פרק ח, הלכה א), וצריך להוסיף שניים עד שבעים ואחד (שם וברש"י). (41) ראה לקמן פרק ט, הלכה ב, שלעולם מוסיפים שניים. (42) שאומרים לו: מוטב שתהיה "זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים" (סנהדרין שם). (43) שם. נמצאו שלוש שורות אלו משלימות עד שבעים ואחד. ואף על פי שמספיקים ארבעים ושמונה להשלים עד ע"א, אולם אין זה מהנימוס לעשות שתי שורות של כ"ד כ"ד, שתהיינה שורות התלמידים מרובות משל הדיינים, שאינה אלא כ"ג, וגם אין זה הוגן לעשות שתי שורות של כ"ג ואחת של שני תלמידים בלבד, ולפיכך עושים שלוש שורות של כ"ג-כ"ג (רש"י שם). (44) כגון שחלה אחד מהשורות או מת. (45) שאינו יושב במקומו של הראשון, ראש בשורה, אלא בסוף השורה, שהוא המקום הראוי לו, "שהגרוע מן התלמידים שבשורות גדול מגדול שבקהל" (שם וברש"י). וראה לקמן פרק ב הלכה ח.

- 1 ט. כל מקום שיש בו סנהדרין, יהיו שם שני סופרי דינים עומדין לפניהם, אחד מן הימין ואחד מן השמאל. אחד פותח דברי המחיבין⁴⁶, ואחד כותב דברי המזכים⁴⁷.

(46) פלוני חייב ומטעם זה. (47) פלוני זיכה ומטעם זה (שם לו, ב). ולדעת רש"י שם, שניהם כותבים דברי המזכים והמחייבים, שאם יטעה האחד יוכיח כתבו של חברו. וראה לקמן פרק י"ב הלכה ג.

- 5 י. ולמה אין סנהדרין אלא בעיר שיש בה מאה ועשרים? כדי שיהיה מהן סנהדרין של עשרים ושלושה, ושלש שורות של עשרים ושלושה⁴⁸, ועשרה בטלנין של בית הפנסת⁴⁹, ושני סופרים, ושני חזנים⁵⁰, ושני בעלי דינים⁵¹, ושני עדים, ושני זוממין⁵², ושני זוממי זוממין⁵³, ושני גבאי צדקה, ועוד אחד כדי שיהיו שלשה לחלק צדקה⁵⁴, ורופא אמין⁵⁵, ולבביר⁵⁶, ומלמד תינוקות. הרי מאה ועשרים⁵⁷.

(48) ראה לעיל הלכה ח ובביאורנו שם. (49) בטלים מכל מלאכה להיות מזומנים לבית הכנסת שחרית וערבית (שם יז, ב וברש"י) והשווה הלכות מגילה פרק א, הלכה ח. (50) שמשים להלכות החייב ולהזמין בעלי דינים לדין (שם). שאם אחד מלקה, יוכל השני להזמין (תוספות יום טוב שם). (51) שאם לא כן את מי הם דנים (רש"י שם). (52) שיתיראו העדים להעיד שקר שלא יזומו על ידי עדים אחרים (שם וברש"י). וראה לקמן הלכות עדות פרק י"ח הלכה א"ב דיני הזמה והגדרתה. (53) עדים אחרים להזים את הזוממים הקודמים, שמא יתחייב בעל דין על פי עדים וישכור שניים להזימם, לפיכך צריך שיהיו שניים אחרים בעיר שיתיראו אלו הזוממים מהם, אם נבוא להזים העדים הראשונים, יבואו אלו השניים ויזימו אותנו (שם וברש"י). זוממי זוממין - המזימים את העדים הראשונים כשהם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי כ"ז ניסן – ספר שופטים – הלכות סנהדרין קסג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

צריך שיהיו הדיינים ראויים לחמול (קריית ספר), וראה לקמן פ"א, ה"ה.

ד. ואין מושיבין מלך ישראל בסנהדרין, שאסור לחלק עליו¹⁹ ולמרות את דברו. אבל מושיבין כהן גדול, אם היה ראוי בחקמה²⁰.

(19) שנאמר (שמות כג, ב) "ולא תענה על רב" - קרא בו: לא תענה על רב (רב חסר י"ד כתוב), שאינך רשאי לסתור דברי המופלא שבדיינים, ואם יאמר המלך דברי חובה לנידון, שוב לא יוכלו הסנהדרין לראות לו זכות (סנהדרין יח, ב וברש"י). (20) ממשמעות הסוגיא שם, וכן שנינו שם ע"א "כהן גדול דן ודנין אותו". וראה הל' קידוש החודש פ"ד הי"א שאין מושיבין כהן גדול לעיבור השנה, מפני הצינה. ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב "מכאן לסנהדרין גדולה של כל ישראל: ויקח שר הטבחים את שריה כהן הראש (ירמיה נב, כד)... הרי שבעים..." - מכאן שגם הכהן הגדול נמנה במנין הסנהדרין (אור שמח).

ה. מלכי בית דוד²¹, אף על פי שאין מושיבין אותם בסנהדרין - יושבין²² ודנים הם את העם²³. ודנים אותם, אם יש עליהן דין²⁴. אבל מלכי ישראל²⁵ - אין דנין ואין דנין אותם; לפי שאין נקנעים לדברי תורה, שפא תבוא מהן תקלה²⁶.

(21) מלכי יהודה שהם מזרע בית דוד. (22) לבדם, שלא בחברת הסנהדרין. (23) סנהדרין יט, א, שנאמר (שם כא, יב) "בית דוד, כה אמר ה' דינו לבקר משפט". (24) שאם לא כן, גם הם לא יוכלו לדון את האחרים, שכלל הוא: "קשט עצמך ואח"כ קשט אחרים" (שם). (25) מימי ירבעם ואילך, שנקרעה המלוכה מיד שלמה, וניתנו לו עשרה שבטים (מלכים-א יא, לא) ורחבעם בן שלמה לא מלך אלא על שבטי יהודה ובנימין (שם יב, כא). (26) כמסופר בסנהדרין שם: מעשה בעבדו של ינאי המלך (ממלכי ישראל) שהרג את הנפש, שלחו לו לבוא ולעמוד בפני הסנהדרין, וכשבא וישב, אמר לו שמעון בן שטח, עמוד! אמר לו ינאי, "לא כשתאמר אתה אלא כמה שיאמרו חבריך", וכבשו הסנהדרין פניהם בקרקע מפני היראה, ונענשו ומתו, באותה שעה אמרו: מלך לא דן ולא דנים אותו. והדבר ברור, שאם אין דנים אותו, גם הוא אינו דן את אחרים, כמבואר לעיל אות כב. והשווה הל' מלכים פ"ג ה"ז "מפני שלבם (של מלכי ישראל) גס בהם, ויבוא מן הדבר תקלה והפסד על הדת".

ו. פשם שפית דין מנחין בצדק²⁷, כן צריכין להיות מנחין מכל מומי הגוף²⁸. וצריך להשתדל ולבדק ולחפש, שיהיו פלן בעלי שיבה²⁹, בעלי קומה, בעלי מראה³⁰, נבונים לחש³¹, ושידעו ברב הלשונות³², כדי שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התרגמן³³.

(27) ששופטים בצדק, ללא הטיית דין כל שהיא, ככתוב (ויקרא יט, טו) "לא תעשו עול במשפט... בצדק תשפוט

פיו תאריך מולד הירח, כמבואר בהל' קידוש החודש פ"א, ה"ו; פ"ט, ה"ג; פ"א, ה"זח; פ"ז, ה"ד. (8) בכת"י התימנים: ואסטגנינות. חכמת אסטרולוגיה, חזון בכוכבים, ויש מגידים עתידות לאדם ע"פ ראות מזלו בכוכבים, ראה שבת קנ"ו, א. (9) נותני עיתים, שאומרים יום פלוני טוב, יום פלוני רע (הל' ע"ז פ"א, ה"ח). (10) עושים מעשים משונים עד שאומרים דברים העתידים להיות (שם ה"ו). (11) עושים מעשה כשפים, כגון שדה מליאה קישואים, והוא מלקטה כולה בכשפיו (שם ה"ט"ו ובבאורנו). (12) כגון אוב וידעוני. וכל מעשי כשפים כולם דברי שקר והבל הם, כמבואר שם ה"ט"ז, וכן הנביא אומר (ירמיה י, ט) "מוסר הבלים עץ הוא", ושם ט"ז, יט "הבל ואין במ מועיל". (13) סנהדרין יז, א: ובעלי כשפים - מפרש רש"י: "להמית מכשפים הבוטחים בכשפיהם להנצל מידי בית-דין ולגלות על המכשפים המסיתים ומדיחים בכשפיהם". וראה שם סח, א "לא תלמד לעשות - לעשות אי אתה למד, אבל אתה למד להבין ולהורות". וראה מנחות סה, א ב'תוספות' דיבור-המתחיל: בעלי כשפים, "פירש רב האי גאון, כדי לידע את הדין". (14) את בנותיהם לכהנים (משנה בסנהדרין לב, א וברש"י). (15) שם לו, ב. וראוי להעיר, שבמסקנה שם, הוכיחו זה מהפסוק (שמות יח, כב) "ונשאו אתך" - אתך, בדומים לך. כי מהפסוק הקודם אין להוכיח, שמה משום כבוד השכינה שתשרה עליהם, ככתוב (במדבר יא, יז) "ואצלת מן הרוח... ושמת עליהם", הקפיד הכתוב שיהיו מיוחסים כמשה.

ב. ומצוה להיות בסנהדרין גדולה פהנים ולויים, שפאמר: ובאת אל הפהנים הלויים. ואם לא מצאו, אפלו היו פלם ישראלים - הרי זה מתר¹⁶.

(16) 'ספרי' שופטים אות קנ"ג: "ואל השופט - אע"פ שאין בו כהנים ולויים - כשר". אל השופט - משמע כל שופט שהוא, ואפילו ישראל (רבינו הלל בפירושו שם).

ג. אין מעמידין בכל הסנהדרין לא זקן מפלג¹⁷ בשנים ולא סריס, מפני שיש בהן אכזריות¹⁸. ולא מי שאין לו פנים, כדי שיהא רחמן¹⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין מעמידין... ולא זקן מופלג בשנים מי שיש בהן אכזריות".

ראה "דרך מצותיך" פ"ט, ב. הלכה זו היא המשך להלכה א', בה נאמרו התנאים למי שראוי להיות דיין, ללמדך שגם אם היו הדיינים בעלי כל המעלות "אנשים חכמים ונבונים מופלאים בחכמת התורה, בעלי דעה מרובה וכו'" אין להושיב אותם בסנהדרין, כיון שיש בהם טבע של אכזריות ועלולים להטות את הדין לחוב.

(ע"פ לקו"ש חלק ח' עמוד 163 הערה 25)

(17) רב ביותר. (18) סנהדרין לו, ב ומפרש רש"י: הזקן שכח כבר צער גידול בנים, ואינו רחמני. וכן סריס, שמתוך שנאמר במסית: "ולא תחמול... עליך" משמע שבאחדים

בתורה, ובמעשים טובים ובגבורה". (41) ירושלמי שם, "לב טוב יצר טוב". (42) תנחומא שם, "שלא יהא בשופט דבר של פסולת". (43) בגרותם יפה, שלא יצא עליהם שם רע אפילו בילדותם, כמפורש בתענית טז, ב. (44) פסיקתא רבתא פל"ד: "אמר איוב... כיון שהייתי דן את הדין, אני עומד הייתי על הגזלן ומשבר את שניו להוציא מתוכן את הגזל". זהו שאמר איוב (כט, יז) "ואשברה מתלעות עול ומשניו אשליך טרף". (45) סנהדרין פח, ב. וכן בירושלמי פ"א, ה"ד. (46) חרדים. וכן אמרו במכילתא לפסוק זה: "שונאי בצע - ששונאים ממון עצמם בדין, וכל-שכן ממון אחרים". ובבבא-בבבא נח, ב אמרו: כל דיין שנתבע לדין ומוציאם ממנו ממון בדין - אינו דיין. ומפרש הרשב"ם: "שיעונו הדין בשביל שוחד". (47) מלשון הכתוב במשלי כח, כב. (48) מרצונם הם, ולא יחכו עד שיעוררום אחרים על כך, וכן פירש הרמב"ן לשמות יח, כא "כי יראו עושה וחמס, אין דעתם סובלת אותו". וכתב הרדב"ז, שלא נאמרו מידות אלו אלא לתחילה, אבל אם לא נמצאו שלשה דיינים כאלה, יבקשו שנים. ואם לא נמצאו, יבקשו אחד. ואם לא נמצאו, יבקשו שלשה שיצטרפו בהם המידות האלה בכל שלשתם, ולעולם יבחרו הרע במיעוטו. וכן אמרו ב'מדרש רבה' דברים פ"א "ולמה לא נכתבו שבע (=מדות) כאחת? שאם לא נמצאו משבע מביא מארבע... ואם לא נמצאו משלש מביא מאחת", שכן נאמר (שמות יח, כה) "ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל".

ח. אָמְרו חֲכָמִים⁴⁹: שִׁמְכִית דִּין הַגְדוֹל הֵיוּ שׁוֹלְחִים בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבִדְקִין. כָּל מִי שִׁימְצָאוּהוּ חֲכָם, וִירָא חֲטָא, וְעָנּוּ, וְשִׁפּוּי⁵⁰, וּפְרָקוּ נֶאֱדָה, וְרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נִתְּחָה הֵימָנוּ - עוֹשִׁין אוֹתוֹ דִּין בְּעִירוֹ. וּמִשָּׁם מַעְלִין אוֹתוֹ לְפֶתַח הַר הַבְּרִית, וּמִשָּׁם מַעְלִין אוֹתוֹ לְפֶתַח הַעֲזָרָה, וּמִשָּׁם מַעְלִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין הַגְדוֹל⁵¹.

(49) סנהדרין פח, ב ובירושלמי שם פ"א, ה"ד. (50) שפל. ובגמרא שם אמרו "שייף נכנס - שייף יוצא". שייף - שוחה. ובכת"י התימנים הנוסח: ועניו ושפל. (51) שם, וראה לעיל פ"א ה"ג.

ט. בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן גֵּר - הָרִי זֶה פְּסוּל⁵², עַד שֶׁתְּהִיָּה אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל⁵³. הִיָּה אֶחָד מִמְּזֵרִים⁵⁴, אִפְּלוּ שְׁלֹשֶׁתָּן מִמְּזֵרִים - הָרִי אֵלּוּ פְּשָׁרִין לְדוֹן⁵⁵. וְכֵן אִם הָיָה כָּל אֶחָד מֵהֶם סוֹמָא בְּאֶחָד מֵעֵינָיו - פְּשָׁרִים⁵⁶. מֶה שֶׁאֵין בֶּן בְּסִנְהֶדְרִין⁵⁷. אֲבָל הַסּוֹמָא בְּשֵׁתִי עֵינָיו - פְּסוּל לְכָל⁵⁸.

(52) שנאמר (דברים יז, טו) "שום תשים עליך מלך... מקרב אחיך" - כל משימות שאתה משים אל יהיו אלא מקרב אחיך (יבמות מה, ב). ואע"פ שבסנהדרין לו, ב הכשירו גר לדון בדיני ממונות, סובר רבינו שאינו כשר אלא לדון גר חבירו, כסתימת הסוגיא ביבמות קב, א, וכמבואר בדבריו לקמן פ"א ה"א, וכן שיטת הרי"ף בסנהדרין סוף פ"ד. (53) יבמות קב, א. וכמו שאמרו שם מה, ב: כיון שאמו מישראל, אנו קוראים בו: מקרב אחיך. וכתבו ה'תוספות' (שם קב, א) דיבור-המתחיל לענין חליצה, שאם אביו

עמיתך". (28) סנהדרין לו, ב שנאמר: "כולך יפה רעיתי ומום אין בך", שאפילו הוא סומא באחת מעיניו - פסול הוא לסנהדרין, כמבואר בסמוך ה"ט. ובירושלמי שם פ"ח, ה"ה "כשם שזקני בית-דין שלמים בצדק, כך הם צריכים להיות שלמים באבריהם". (29) אבל לא זקנים מופלגים, כמבואר לעיל ה"ג. (30) שתהא אימתם מוטלת על הבריות (סנהדרין יז, א וברש"י). (31) המבינים בחכמת הטענה והדיבור, שהדיבור צריך להיות בחשאי ובנחת (רד"ק לישעיה ג, ג). ובחגיגה יד, א דרשו: לחש - זה שראוי למסור לו דברי תורה שניתנה בלחש (=מפני השטן). ורש"י שם מגדיר: "כגון אב בית-דין ולבו דואג בקרבו". (32) שדבר זה הוא למצוא מי שידוע כל שבעים לשון (כסף-משנה), וזהו שדקדק רבי יוחנן (בסנהדרין יז, א) ואמר: "וישידעו בשבעים לשון", ולא אמר: שבעים (לחם-משנה). (33) כשבאים עדי לעושים, לא יצטרכו להעמיד מליצים ביניהם, והרי זה עד מפי עד (רש"י שם). ובמנחות סה, א מפרש רש"י: "שלא יחליף (התורגמן) טענותיו ויחייבוהו".

ז. בֵּית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה, אִף עַל פִּי שְׁאִין מְדַקְדְּקִין בְּהֵן בְּכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים - צָרִיף שִׁיָּהָ בְּכָל אֶחָד מֵהֶן שִׁבְעָה דְּבָרִים. וְאֵלּוּ הֵן: חֲכָמָה, וְעֲנוּהָ, וִירָאָהָ³⁴, וְשִׁנְאוֹת מִמּוֹן, וְאַהֲבַת הָאֱמֶת, וְאַהֲבַת הַבְּרִיּוֹת לָהֶן, וּבְעֵלִי שָׁם טוֹב³⁵. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים מְפָרְשִׁין הֵן בַּתּוֹרָה. הָרִי הוּא אוֹמֵר: אֲנִישִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים - הָרִי בְּעֵלִי חֲכָמָה אִמּוֹר. וִירָעִים לְשִׁבְטֵיכֶם³⁶ - אֵלּוּ שְׁרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נִתְּחָה מֵהֶם³⁷. וּבִמָּה יִהְיֶה אֶהוּבִים לַבְּרִיּוֹת? בְּזִמָּן שֶׁיִּהְיֶה בְּעֵלִי עֵין טוֹבָה, וְנִפְשׁ שֶׁפִּלְהָ³⁸, וְחִבְרָתָן טוֹבָה, וְדוּבּוֹן וּמִשְׁאָן בְּנִתָּה עִם הַבְּרִיּוֹת³⁹. וְלִהְלֹךְ הוּא אוֹמֵר: אֲנִישִׁי חֵיל - אֵלּוּ שֶׁהֵן גְּבוּרִים בְּמִצְוֹת⁴⁰, וּמְדַקְדְּקִים עַל עֲצָמָם, וְכוֹבְשִׁין אֶת יִצְרָן⁴¹, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶן שׁוֹם גְּנָאִי⁴² וְלֹא שָׁם רַע, וְיִהְיֶה פְּרָקָן נֶאֱדָה⁴³. וּבְכָלל אֲנִישִׁי חֵיל, שֶׁיִּהְיֶה לָהֶן לֵב אֲמִין לְהַצִּיל עֶשְׂוֹק מִיַּד עוֹשֶׁקוֹ⁴⁴. פְּעֻנָּן שְׁנָאֵמֵר: וְיָקָם מֹשֶׁה וַיּוֹשַׁעַן. וּמֶה מֹשֶׁה רַבְּנוּ עָנּוּ, אִף כָּל דִּין צָרִיף לְהִיּוֹת עָנּוּ⁴⁵. יִרְאִי אֱלֹהִים - פְּמִשְׁמָעוֹ. שְׁנָאִי בְּצַע - אִף מִמּוֹן שֶׁלָּהֶם אֵינָן נִבְהָלִין⁴⁶ עָלָיו, וְלֹא רֹדְפִין לְקַבֵּץ הַמִּמּוֹן. שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא נִבְהָל לַהֲוֹן - חֲסֵר וּבְאִנּוּ⁴⁷. אֲנִישִׁי אֱמֶת - שֶׁיִּהְיֶה רֹדְפִין אַחֵר הַצָּדֵק מִחֲמַת עֲצָמָן בְּדַעְתָּן⁴⁸. אוֹהֲבִין אֶת הָאֱמֶת, וְשׁוֹנְאִין אֶת הַחֲמָס, וּבּוֹרְחִין מִכָּל מִינֵי הָעוֹל.

(34) יראת שמים ויראת חטא. (35) וכן אמרו ב'מדרש רבה' דברים פרשה א: "צריכים הדיינים שיהיו בהם שבע מדות" וכו'. (36) מפרש רבינו: ידיעה = אהבה, ככתוב (בראשית יח, יט) "כי ידעתיו למען אשר יצוה" וגו', ומפרש רש"י: לשון חיבה, "שהמחבב את האדם מקרבו ויודעו ומכירו". (37) סנהדרין פח, ב. (38) ירושלמי שם פ"א, ה"ד. (39) שעי"ז הם מתאהבים עליהם, כמבואר ביומא פו, א. (40) מדרש תנחומא פרשת שופטים אות ג "אנשי חיל -

בסנהדרין ו, א ובירושלמי שם, וכדברי רבינו לקמן פ"ו ה"ג, ופ"ז ה"ב.

- יא. אחד שהיה ממחה לרבים⁶⁴, או שנטל רשות
מבית דין⁶⁵ - הרי זה מתר לו לזון יחיד⁶⁶, אבל
אינו חשוב בית דין⁶⁷. ואף על פי שהוא מתר, מצות
חקמים הוא שמושיב עמו אחרים; שהרי אמרו⁶⁸:
אל תהי דן יחיד, שאין דן יחיד אלא אחד⁶⁹.

64 מומחה - שלמד תורה בכתב ושבעל-פה ויודע לסבור ולהשוות דבר לדבר. לרבים - שמפורסם ברבים שהוא כן, שבאמת בקי הוא בתורה שבכתב ושבע"פ, וכמו שאמרו (סנהדרין ה, א): כגון אני שלמדתי וסברתי (=יודע אני להוסיף וליישב טעמים מדעתי, רש"י) דן דיני ממונות ביחיד (ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם פ"ג, מ"א).
65 שבארץ ישראל - לזון, כמבואר לקמן פ"ד, הי"ד.
66 אפילו כשהנתבע לא קיבלו עליו לזון, הרי זה כופהו לזון בפניו, כמבואר שם, הואיל והוא מומחה, ואע"פ שאינו מפורסם ברבים. אבל אם אינו מומחה, אין רשות בית-דין מועילה לו כלום, כמבואר לקמן פ"ד, הט"ו (כסף-משנה).
67 שתהא הודאתו בפניו כמודה בפני בית-דין של שלשה, שאינו יכול לחזור בו עוד, כמבואר לקמן פ"ה, הי"ח. 68 אבות פ"ד, מ"ח. 69 הקב"ה שהוא יחיד בעולמו (רע"ב שם). אבל בשר-ודם מוטב שידון בשלשה, כי ברוב משא ומתן יתברר הדבר יותר. ועוד, שאם הם שלשה, לא ידע המתחייב מי חייבו, שעל כל אחד יחשוב, שמא חבריו רבו עליו (תוספות יו"ט, שם). ואם קיבלוהו עליהם - דן אפילו יחיד, ועל זה סמכו ברוב הגלילות שאין להם אלא דיין אחד, וכן מנהג קדום במצרים (רדב"ן). ובירושלמי סנהדרין פ"א ה"א, אמרו: רבי אבהו היה דן יחיד. שאלוהו תלמידו, והלא לימדנו רבינו: אל תהא דן יחיד! אמר להם: כיון שהם רואים אותי יושב יחיד, ומופיעים לפני לזון, הרי זה כאילו קיבלו אותי עליהם, ושנינו: "אבל אם קיבלו עליהם - דן אפילו יחיד". ומכאן ראינו לדעת הרע"ב באבות שם, שאם קיבלוהו עליהם - דן יחיד אפילו מדרך חסידות (משנה-למלך).

- יב. יש לאדם לעשות דין לעצמו⁷⁰, אם יש בידו
פח⁷¹. הואיל וכתת וכהלכה הוא עושה, אינו חייב
לטרוח ולבוא לבית דין. אף על פי שלא היה שם
הפסד בנכסיו אלו נתאחר⁷² וקא לבית דין. לפיכך⁷³,
אם קבל⁷⁴ עליו בעל דינו והביאו לבית דין, ודרשו
ומצאו שעשה כהלכה, ודין אמת דן לעצמו - אין
סותרין את דינו⁷⁵.

70 אם רואה שלו ביד אחר שגזלו ממנו, יכול הוא ללקחו ממנו ללא כל דיון בבית-דין. 71 (71) אפילו ע"י הכאה, כמפורש בברייתא (בבא-קמא כז, ב) "בן בג"בג אומר: אל תיכנס לחצר חברך ליטול את שלך שלא ברשות (=בגניבה ובסתר) שמא תיראה עליו כגנב, אלא שבור את שיניו ואומר לו, שלי אני נוטל" (=כלומר קח בחזקה, רש"י). וכן בשו"ע חו"מ סימן ד, סעיף א. 72 ממתין (בבא-קמא שם). 73 הואיל ואינו חייב לטרוח ולבוא לבית-דין.

מישראל, ודאי שהוא כשר לזון, ועדיף מגר שרק אמו מישראל היא. 54) שנולד מאיסור ערוה האמורה בתורה ויקרא יח, וכמבואר בהל' איסורי ביאה פט"ו, ה"א. 55) סנהדרין לו, ב, שהרי הוא בא מטיפה כשרה, ומקרב אחיך הוא. ובירושלמי שם פ"ד ה"ז, אמרו: "אפילו ממזרים". וכתב הכסף-משנה, שהוא-הדין לשלשה גרים שאמותיהם מישראל, שהם כשרים לזון, שהרי הם נקראים "מקרב אחיך", ועדיפים ממזור, שאינו כשר לבוא בקהל, ואילו גר כשר לבוא. 56) לזון דיני ממונות (סנהדרין לד, ב), שהרי שנינו במשנה שם לב, א "דיני ממונות דנים ביום וגומרים בלילה". והדבר ברור, שאין אנשים רואים בלילה כמו שהסומא באחת מעיניו רואה ביום, ולפיכך דין הוא, שידון ביום אפילו לכתחילה (רי"ף שם). 57) הדנה דיני נפשות, אין הסומא כשר לזון, שהרי בעל מום הוא, ובית-דין של עשרים ושלשה צריך להיות מנוקה מכל מום, כמבואר לעיל ה"ו. והוא-הדין למזור וגר שפסולים להיות בסנהדרין, שאינם מיוחסים, ואפילו גר שאמו מישראל, שאפילו בחליצה פסול גר כזה לזון עד שיהיה ישראל מכל צדדיו, כמבואר בהל' יבום פ"ד ה"ה, כל-שכן בסנהדרין הדנה דיני נפשות, ואין מעמידים בה אלא מיוחסים, כמבואר לעיל ה"א, וכן נראה מדברי רבינו לקמן פ"א ה"א (כסף-משנה). 58) אפילו לדיני ממונות ובבית-דין של שלשה, שהרי הוא פסול להעיד, כמבואר לקמן הל' עדות פ"ט הי"ב, וכל שאינו כשר להעיד - פסול לזון, שהרי שנינו (גדה מט, ב) "כל הכשר לזון - כשר להעיד, ויש שכשר להעיד ואינו כשר לזון", וכדברי רש"י שם ד"ה: לאתויי סומא, "אבל בשתי עיניו - אפילו לעדות פסול". וכן ב'נמוקי יוסף' לסנהדרין סוף פ"ד, וראה ביאור הגר"א לחו"מ סימן ז ס"ק י.

- י. אף על פי שאין בית דין פחות משלשה⁵⁹ - מתר
לאחד לזון מן התורה; שנאמר: בצדק תשפט
עמיתך⁶⁰. ומדברי סופרים⁶¹, עד שיהיו שלשה⁶²;
ושנים שדנו - אין דיניהן דין⁶³.

59) כמבואר לעיל פ"א, ה"ד. 60) הרי שאפילו היחיד שופט את חבריו (סנהדרין ג, א). 61) החכמים, שהיו סופרים כל האותיות שבתורה (קידושין ל, א), ובירושלמי פ"ה ה"א "שעשו התורה ספורות ספורות, חמשה לא יתרומו, חמשה דברים חייבים בחלה, חמש-עשרה נשים פוטרות צרותיהן" וכו'. 62) סנהדרין שם, "משום יושבי קרנות", תגרים שאינם בקיאים בטיב דינים, ויזכה את החייב ויחייב את הזכאי. אבל כשהם שלשה, אי אפשר שלא יהיה אחד מהם יודע סברות הדין, ששמע מחכמים ומדיינים (רש"י שם). 63) כרבי אבהו (שם ו, א) ואע"פ ששמואל סובר (שם ה, ב) "דיניהם דין אלא שנקרא בית דין חצוץ"? כבר אמרו בירושלמי שם פ"א ה"א "רבי יוחנן וריש לקיש, שניהם אומרים - אין דיניהם דין", וידוע שהלכה כרבי יוחנן לגבי שמואל (כסף-משנה). וכל זה כשהשנים דנים את הנתבע בעל כרחו, אבל אם קיבלם עליו כשלשה, דיניהם דין, ואפילו אחד שדן בהסכמת הנתבע - דינו דין, כמבואר

שעה החמישית". בהתאם לאמור בשבת י, א ששעה ששית היא זמן סעודה של תלמידי-חכמים, וכן דעת הר"ף בסנהדרין פ"א. וראה בסמ"ע לחו"מ שם ס"ק י. (5) של שבעים ואחד (לעיל פ"א, ה"ג). (6) בלשכת הגזית שבבית-המקדש. (7) הקרב בכל יום בתשע שעות ומחצה, וזהו זמן תפילת מנחה (הל' תפלה ס"ג, ה"ב). (8) שקדושתו קלה מלשכת הגזית שבעזרה. וטעם שינוי מקום זה, "שלא יהיו נראים כיושבים בדין (ובשבת אסור לדון), שבלשכת הגזית היו דנים" (סנהדרין פח, ב וברשי"י) אלא ששם הנוסח: "יושבים בחיל", אולם בתוספתא סנהדרין פ"ז מ"א, כתוב: בבית-המדרש שבהר הבית. וראה הל' שבת פכ"ג הי"ד, ולקמן פכ"ה ה"ט לענין דין בשבת ובערב שבת. והשווה לקמן פ"א, ה"ב-ג.

ב. אין בית דין של שבעים ואחד צריכין שיהיו יושבין פלן באחד במקומן שבמקדש; אלא פעת שיהיו צריכין להתקבצין - מתקבצין פלן, ובשאר העתות - פל מי שהיה לו עסק, יצא לעשות חפצו וחזור. והוא שלא יפתחו מעשרים ושלשה יושבין תמיד פל זמן ישיבתן¹⁰. הצרף אחד מהן לצאת - הרי זה מסתכל בפחבריו הנשארים: אם ישארו שם עשרים ושלשה¹¹ - יצא; ואם לאו - לא יצא עד שישבאו אחר¹².

(9) לדון בדברים הצריכים הרכב של שבעים ואחד, כגון אלה המנויים לקמן פ"ה, ה"א. (10) סנהדרין לו, א, שנאמר (שיר ז, ג) "שרוך אגן הסהר אל יחסר המזג", שרוך - זו סנהדרין, שהיא יושבת בטיבורו של עולם (שרר - זה טבור). אל יחסר המזג - אל יחסר מחלק שלישי שהוא כדי מזיגת יין במים (שליש יין, ושני שלישים מים), ועשרים ושלשה הם שלישי משבעים סנהדרין (רשי"י שם). (11) כנגד סנהדרין קטנה. (12) שם. וראה ב'תוספות' שם יד, ב דיבור-המתחיל אל יחסר המזג, שלא יחסר 'גימטריא של מ'ז"ג", שהוא חמשים, אבל אם יחסר ארבעים ותשעה אין לחוש, שישארו עשרים ושנים, ואין בית-דין שקול, הוסף עליהם אחד והרי הם כ"ג.

ג. אין מתחילין את הדינין בלילה¹³. מפי השמועה¹⁴ למדו, שהדינין פגועים. שנאמר: פל ריב וכל נגע; מה ראית נגעים¹⁵ ביום פלכד, אף הדינין ביום פלכד¹⁶.

(13) משנה, בסנהדרין לב, א. (14) שקיבלו חכמינו איש מפי רבו. כל מקום שהדבר אינו מבואר היטב בכתוב, אלא מפני שקבלוהו בעל-פה, השתדלו החכמים לסמכו על הכתוב, למרות שהוא מדרש דחוק, קוראו רבינו: מפי השמועה (יד מלאכי, כללי הרמב"ם אות לט). (15) שהרי נאמר בהם (ויקרא יג, יד) "וביום הראות בו". (16) סנהדרין לד, ב. ובירושלמי פ"ד, ה"ה אמרו: טעו הדיינים ודנו בלילה - דינם דין, שנאמר ושפטו את העם בכל עת. וכן בחו"מ סימן ה סעיף ב, אולם ראה ב'תוספות' יבמות קד, א ד"ה מר סבר, שמגיהים את הירושלמי הנ"ל

(74) התאונן, צעק חמס. "והיה כי יצעק אלי" (שמות כב, כו) מתרגם אונקלוס: ארי יקבל קדמי. (75) ואם נתברר שלא עשה כדין, חייב לשלם לו על הכאתו (לחם-משנה).

יג. אף על פי שבית דין של שלשה בית דין שלם הוא, פל זמן שהן רבים - הרי זה משפח⁷⁶. ומוטב שיחתך הדין באחד עשר יותר מעשרה. וצריכין שיהיו היושבים פלם שם בבית דין תלמידי חכמים⁷⁷ וראוי⁷⁸.

(76) סנהדרין ז, רב הונא כשבא דין לפניו, אסף והושיב עמו עשרה חכמים מבית המדרש, כדי שתגיענו נסורת קטנה מן הקורה. כלומר, שאם יטעה ישתלש העונש בין כולם ויקל לו (רשי"י שם). (77) שיוכלו לדקדק ולברר הדין לאמיתו. (78) מצד מדותיהם המוסריות, כמבואר לעיל ה"ז, וכמו שאמרו (שבועות ל, ב) "מניין לדין שלא ישב תלמיד בור לפניו, תלמוד לומר: מדבר שקר תרחק".

יד. ואסור לאדם חכם שישב בדין עד שידע עם מי ישב⁷⁹. שמוא יצטרף עם אנשים שאינן הגונים, ונמצא בכלל קשר בוגדים⁸⁰, ולא בכלל בית דין⁸¹.

(79) סנהדרין כג, א, והשווה לקמן פכ"ב, ה"י. (80) קבר, ומעין הכתוב (ירמיה ט, א) "עצרת בוגדים". (81) כמו שאמרו (שם כו, א) "קשר רשעים הוא, וקשר רשעים אינו מן המנין" ע"פ הכתוב (ישעיה ח, יב) לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר". וכתב הסמ"ע לחו"מ סימן ג ס"ק יג, שרבי יעקב ווייל כתב למהרש"ל: אם תשמע לעצתי, לא תשב אצל הקהל בשום דין, שפסקי בעלי בתים ופסקי הלומדים הם שני הפכים.

יום רביעי כ"ח ניסן ה'תש"פ

פרק שליש

(1) זמן ישיבת הסנהדרין ושעות ישיבת בית דין של שלושה. התחלת דין וקבלת עדות בלילה. העמדת דין שאינו הגון, וכן היחס לדין שנתמנה על ידי נתינת ממון.

א. עד אימתי יושבין הדיינים בדין? סנהדרין קטנה² ובית דין של שלשה - יושבין מאחר תפלת השחר³ עד סוף שש שעות ביום⁴. אבל בית דין הגדול⁵ היו יושבין⁶ מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערפלים⁷. ובשפחות ונמים טובים היו יושבין בבית המדרש שבהר הבית⁸.

(2) של עשרים ושלשה דיינים, כמבואר לעיל פ"א, ה"ג. (3) שמתחלת עם הנץ החמה (הל' תפלה פ"ג, ה"א). (4) שזוהי שעת מאכל תלמידי-חכמים (שבת י, א), שנאמר (קהלת י, יז) "אשריך ארץ שמלכך (=הדיין) בן חורים ושריך בעת יאכלו". ומדובר, שכבר טעמו טעימת שחרית לפני ישיבתם לדין, שהרי אמרו שם "מכאן ואילך (מאחרי השעה הששית) כזורק אבן לחמת", שהיא קשה לגוף, אם לא כשהוא טעם משהו בבוקר (כסף-משנה). ובחו"מ סימן ה סעיף ג, הנוסח: "זמן ישיבת הדיינים מהבוקר עד סוף

וגורסים בו: מנין שגומרים בלילה, שזה כשר לדברי הכל, כמבואר בסמוך ה"ד.

ד. וכן אין מקבלין עדות¹⁷ ואין מקנימין שטרות¹⁸ בלילה¹⁹. ובדיני ממונות²⁰, אם התחילו ביום - מתיר לגמר הדין בלילה²¹.

(17) שחקירת העדים הרי היא כהתחלת דין (ראה השנה כה, ב) וראה ב'תוספות' סנהדרין לד, ב דיבור-המתחיל יום לתחילת דין. (18) אישור חתימת העדים שבשטר, לקבוע שאינה מזוייפת, ראה לקמן הל' עדות פ"ו, ה"ב. (19) שהקיום הרי הוא כדין, כמבואר שם ה"א, ואין דנים בלילה. (20) זה חזור אל התחלת הלכה ג, לומר: אע"פ שאמרנו: "אין מתחילים את הדינים בלילה", שמשמעה דוקא התחלה, ולא גמר דין - אין זה אלא בדיני ממונות בלבד. (21) סנהדרין לד, ב: כתוב אחד אומר (שמות יח, כב) "ושפטו את העם בכל עת" (אפילו בלילה), וכתוב אחד אומר (דברים כא, טז) "והיה ביום הנחילו את בניו" שמשמעו ביום בלבד (והנחלות כדין הן, ראה בסמוך ה"ה). הא כיצד? "יום לתחילת דין, ולילה לגמר דין, שתחילת דין היא העיקר ('תוספות' שם). אבל דיני נפשות אין גומרים אלא ביום, כמבואר לקמן פ"א, ה"א. וכתב הסמ"ע לחו"מ סימן ה ס"ק ז, שאם נתרצו שני הצדדים לדונם בלילה, מותר להתחיל את דינם בלילה (=בדיני ממונות), שאין זה גרוע מקיבלו עליהם דיין קרוב או פסול לדונם, שדינו דין (ראה לקמן פ"ז, ה"ב), וכן הדין לענין קבלת עדות, כמבואר בשו"ע חו"מ סימן כח, סעיף כד. וכתב ב"תורה תמימה" דברים כא, אות קיב, שדין כזה הריהו כהוראת איסור והיתר, שמותרת גם בלילה.

ה. הנחלות²² - בדינין²³; שנאמר בהן: לחקת משפט²⁴. לפיכך אין מפילין²⁵ נחלות בלילה²⁶.

(22) שאדם מצווה ליתן מעצובנו ליורשיו או לאחרים. (23) הרי זה מושג דיני, ואין זה כחלוקת שותפים לעצמם שאינה נחשבת דין (רשב"ם לבבא-בתרא קיג, ב). (24) ומטעם זה אין דנים בהן אלא בשלשה. (25) מלשון הכתוב (במדבר לד, ב) "אשר תפול לכם בנחלה". (26) סנהדרין לד, ב. וכפי שיתבאר בהלכה הבאה. ובכל זאת אם התחילו הדיינים לדרון דין נחלה ביום, גומרים אותו בלילה ככל דיני ממונות, וכמבואר לעיל ה"ד (רדב"ז).

ו. שנים שנכנסו לבקר את החולה, וצוה בפניהם²⁷ - פותבים²⁸ ואין עושין דין²⁹. ואם היו שלשה - רצו פותבין³⁰, רצו עושין דין³¹. במה דברים אמורים? ביום³²; אבל בלילה³³ - פותבין³⁴ ואין עושין דין³⁵.

(27) הסדיר בפניהם צוואה בעל-פה, למי ואיך הוא מוריש נכסיו. (28) בלשון עדות, והיורשים יבואו לבית-דין, ובית-דין יעשה כפי הצוואה. (29) השנים עצמם אינם מוסמכים להחזיק את היורשים בנכסים בהתאם לצוואה, הואיל ושנים הם לא נראו מתחילה להיות דיינים אלא עדים בלבד. (30) בלשון עדות, וכן"ל באות כז. (31) הם עצמם רשאים ושלטים להחזיק את כל אחד בשלו, כפי ששמעו, ואין עוד

צורך בדיינים אחרים (סנהדרין לד, ב וברש"י). וכתב הרמ"א בחו"מ רנ"ג: עושים דין - "להחזיק כל אחד במה שצוה ולדרון בכל דברי ספק שנפל בצוואה, ואין אחד מן היורשים או המקבלים יכולים לומר לבית-דין אחר נלך". אין עושים דין - ואם יארע דבר ספק בצוואה, ישלחו כתיבתם לפני בית-דין אחר שידון ע"פ כתב הצוואה (סמ"ע שם ס"ק ב). (32) שהשלוחה ביקרו את החולה ביום, שאז נחשבת צוואת המת לדין פסוק, ואלה השלושה הם הדיינים. (33) כשביקרוהו בלילה שאינו זמן דין. (34) בלשון עדות, וכתבם יובא לאחר זמן לפני בית-דין אחר. (35) אפילו למחר, שמתחילתם לא נראו לישב לשם דין אלא כעדים, ואין עד נעשה דיין, ראה לקמן בהל' עדות פ"ה ה"ח (רש"י שם). וכתב הרשב"ם בבבא-בתרא קיג, ב: אין השלשה נעשים דיינים אלא כשקנו מהחולה המצווה בקנין סודר, שאז אינו יכול לחזור בו. אבל כשלא קנו ממנו, הואיל ועדיין יכול לחזור בו, כשיקום מחליו - אין עושים דין, שאין לדיינים לעשות דין בדבר שאפשר להבטל, ואם דנו אין דיניהם דין. ומעין זה ב'תוספות' לסנהדרין לד, ב.

ז. כל בית דין של ישראל שהוא הגון³⁶ - שכינה עמהם³⁷. לפיכך צריכין הדיינים לישב באימה ויראה³⁸ ועטיפה³⁹ וכבד ראש⁴⁰. ואסור להקל ראש או לשחק או לספר בשיחה בטלה בבית דין, אלא בדברי תורה וחקמה.

(36) שיש בו המידות והתכונות המנויות לעיל פ"ב, ה"ז. (37) סנהדרין ז, א שנאמר (תהלים פב, א) "אלקים נצב בעדת אל, בקרב אלקים ישפוט" שהשכינה שרויה בקרב הדיינים ושופעת עמהם, והשווה לקמן פכ"ג ה"ט. (38) מפני כבוד השכינה. (39) עטיפת הראש בטלית מאימת השכינה (שבת י, א וברש"י). (40) הכנעה (רש"י לברכות ל, ב). והשווה לקמן פכ"ג, ה"ח.

ח. כל סנהדרין או מלך⁴¹ או ראש גולה⁴² שהעמידו להן לישראל דין שאינו הגון, ואינו חכם בחקמת התורה וראוי להיות דין, אף על פי שהוא פלו מתמדים⁴³ ויש בו טובות אחרות - הרי זה שהעמידו עובר בלא תעשה. שנאמר: לא תקירו פנים במשפט. מפי השמועה⁴⁴ למדו, שזה מדבר פנגד הממנה להושיב דינין. אמרו חכמים⁴⁵: שמא תאמר: איש פלוני נאה, אושיבנו דין; איש פלוני גבור, אושיבנו דין; איש פלוני קרוב, אושיבנו דין; איש פלוני יודע, פכל לשון, אושיבנו דין. נמצא מזופה את החיוב ומחייב את הזפאי. לא מפני שהוא רשע, אלא מפני שאינו יודע. לכך נאמר: לא תקירו פנים במשפט. ועוד אמרו⁴⁶: כל המעמיד לישראל דין שאינו הגון - באלו הקים מצבה. שנאמר: ולא תקים לה מצבה אשר שגא יי אלהיך. ובמקום תלמידי חכמים - באלו נטע אשורה⁴⁷. שנאמר: לא תטע לה אשרה כל עץ אצל מזבח יי אלהיך. וכן אמרו חכמים: לא תעשון אתי אלהי

יום חמישי כ"ט ניסן ה'תש"פ

פרק רביעי

(1) סמיכת הסנהדרין והדיינים, ההסמכה לסמכות חלקית ומגבלת. אפשרות של חידוש הסמיכה גם בזמן הזה. ההבדל בין ראשי גלויות שבבבל לנשיאי בתי הדין שבארץ ישראל. דיין שאינו הגון שנתמנה בטעות, או שעבר ראש הגולה והרשהו לדון למרות שאינו ראוי.

- א. אחד בית דין הגדול² ואחד סנהדרין קטנה³ או בית דין של שלשה, צריך שיהיה אחד⁴ מהן סמוך מפי הסמוך⁵. ומשה רבנו סמוך יהושע ביד, שנאמר: ויסמך את ידי עליו ויצאנו. וכן השבועים זקנים - משה רבנו סמךם⁶, ושרתה עליהן שכינה⁷. ואותן הזקנים סמכו לאחרים, ואחרים לאחרים. ונמצאו הסמוכין איש מפי איש, עד בית דינו של יהושע ועד בית דינו של משה רבנו⁸. ואחד הנסמך מפי הנשיא⁹ או מפי אחד מן הסמוכין, אפילו לא היה אותו סמוך בסנהדרין לעולם¹⁰.

(2) של שבעים ואחד. (3) של עשרים ושלשה, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ג. (4) בכתב יד התימנים: צריכים שיהיה כל אחד מהן, וכן הגיה התוספות יום טוב לסנהדרין פרק א, משנה ג בהתאם לשון רבינו בפירושו שם: לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם סמוך. (5) נסמך על ידי סומך כזה, שאף הוא נסמך מפי אחר, ולא שיהיה סמוך על פי עצמו. (6) מינה אותם, כמו שדרשו במדרש בראשית רבה פרשה צ"ט, אות ו "האספו ואגידה לכם - שמינה אותם זקנים כמו שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל" (קריית מלך, בהגהותיו לרמב"ם). (7) ככתוב (במדבר יא, כה) "ויאצל מן הרוח אשר עליו... ויהי כנוח עליהם הרוח". (8) השווה הקדמת רבינו: "ויהושע משה רבינו ומשה רבינו מפי הגבורה נמצא שכולם מה' אלוהי ישראל". (9) ראש הסנהדרין, ראה לעיל פרק א, הלכה ג. (10) שהרי מצינו ברבה בר חנה שנסמך מפי רבי (סנהדרין ה, א), למרות שרבינו הקדוש היה לאחר החורבן ולא היה מן הסנהדרין.

- ב. וכיצד היא הסמיכה לדורות? לא שייסמכו ידיהן¹¹ על ראש הזקן¹², אלא שקורין לו רבי, ואומרים לו: הרי את סמוך, ויש לך רשות לדון אפילו דיני קנסות¹³.

(11) בניגוד לסמיכת משה ליהושע, שהייתה ביד. (12) החכם, כמאמרם (קידושין לב): "אין זקן אלא חכם". (13) סנהדרין יג, ב. דיני קנסות: כגון תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמישה, שאין דנים אותם אלא שלושה מומחים והם הסמוכים, כמבואר בלשון רבינו לקמן פרק ה, הלכה ח ובבאורנו שם.

- ג. ואין סומכין סמיכה שהיא מנוי הזקנים לדיונות¹⁴ אלא בשלשה¹⁵. והוא שיהיה האחד מהן סמוך מפי אחרים¹⁶, כמו שבארנו¹⁷.

- 1 כסף - אלוהי הפא בשביל כסף וזהב. זה הדין שמנוהו מפני עשרו בלבד⁴⁸.

(41) בארץ ישראל. (42) שהוא במקום מלך, וגם הוא מזרע בית דוד, והוא ממנה דיינים בגולה. וכפי שיתבאר לקמן פ"ד הי"ג, ובבאורנו שם. (43) מלא מדות טובות, ע"פ משקל הכתוב (שיר השירים ה, טז) "חכו ממתקים וכלו מחמדים". (44) מפורש לעיל ה"ג אות יג. (45) 'ספרי' דברים אות יז, והשווה לקמן פ"ד, ה"טו. (46) סנהדרין ד' ב, אלא ששם אמרו, "כאילו נטע אשירה בישראל. אולם בתרגום יונתן בן עוזיאל לפסוק: "ולא תקים לך מצבה", מתרגם: והיכמא דליתיוכו רשאיין למקמא קמא (מצבה) היכדין ליתיוכו רשאיין למנא לפרנסא גברא זידנא דרחקיה ה'. (47) שם. וגירסתנו שם: "ובמקום שיש תלמידים חכמים כאילו נטעו אצל מזבח, שנאמר אצל מזבח ה' אלקיך", ומפרש רש"י: שתלמידים חכמים מכפרים ומגינים כמזבח. (48) שנתן ממון למלך על כך (שם, וברש"י).

- ט. כל דין שנתן ממון כדי שיתמנה - אסור לעמוד מפניו⁴⁹. וצו חכמים להקל אותו ולזלזל בו⁵⁰. ואמרו חכמים⁵¹: שהטלית שמתעטף בה, תהי בעיניה פמך דעת⁵² של חמור.

(49) ירושלמי ביכורים פ"ג, ה"ג. (50) שם "ואין קוראים אותו רבי". ובשו"ע חו"מ סימן ח סעיף א: "שמצוה להקל ולזלזל בו". וחכמינו בסנהדרין ז ובירושלמי שם, קראו עליו את הפסוק (חבקוק ב, יט) "הוי אומר לעץ הקיצה. עורי לאבן דומם, הוא יורה? הנה הוא תפוש זהב וכסף, וכל רוח (של חכמה) אין בקרבו. (51) ירושלמי, שם. (52) שטיח שמתחת לאוכף של חמור.

- י. כך היה דרך חכמים הראשונים: בורחין מלהתמנות⁵³, ודוחקין עצמן הרבה שלא ישבו בדין, עד שיעדו שאין שם ראוי כמותם⁵⁴, ושם ימנעו מן הדין - תקלקל⁵⁵ השורה⁵⁶. אף על פי כן לא היו יושבין בדין אלא עד שמכבידין עליהם את העם והזקנים⁵⁷ ופוצרים⁵⁸ בהן.

(53) ובסנהדרין יד, א שהרי אמרו חכמים: "לעולם היה אפל ותחיה", כלומר, התרחק מן הרבנות שמקברת את בעליה (רש"י שם). וכן בהוריות י, א "שלח להם ולא באו" שברחו מן הגדולה (רש"י). וכן הכתוב אומר (שמואל א' י, כב) "הנה הוא (=שאול) נחבא אל הכלים". (54) כמו שאמרו (ברכות סג, א) "בשעת המכניסים (שאיין חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים) - פזר" (הגר"א לחו"מ ח, ס"ק יד). (55) ובכת"י התימנים: תתקלקל. (56) ע"ז יט, ב "ועצומים כל הרוגיה - זה תלמיד שהגיע להוראה ואינו מורה". עצומים - מתאפקים מלהורות (רש"י שם), ושורת הדין תתקלקל ע"י תלמידים שלא הגיעו להוראה וקופצים להורות (שם). (57) בכת"י התימנים: שמכבידים עליהם העם והזקנים. (58) מפצירים. מרבים לבקש.

17 לְאֶרֶץ וְהַנְּסֻמְכִין בְּאֶרֶץ. הִיוּ שְׁנֵיהֶם בְּאֶרֶץ - סוֹמְכִין
18 אוֹתוֹ, אִף עַל פִּי שְׁאִינוּ עִם הַסּוֹמְכִים בְּמָקוֹם
19 אֶחָד³⁰; אֲלֹא שׁוֹלְחִין לִי³¹ אוֹ פוֹתְבִין לוֹ שֶׁהוּא
20 סְמוּךְ, וְנוֹתְנִין לוֹ רְשׁוֹת לְדוֹן דִּינֵי קְנָסוֹת³², הוּאִיל
21 וְשְׁנֵיהֶם בְּאֶרֶץ. וְכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי
22 מְצָרִים³³ רְאוּהָ לְסְמִיכָהּ³⁴.

(28 סנהדרין יד, א. 29) בכתב או על ידי שליח.
(30) מתוך שאמרו שם: סומכים בארץ ונסמכים בחוץ לארץ
אין הסמיכה מועילה - אתה למד, שאם שניהם בארץ אף על
פי שאינם במקום אחד סומכים (רדב"ז). (31) מודיעים לו
על ידי שליח. (32) כמבואר לעיל הלכה ב. (33) אף
על פי שלא החזיקו בה עולי בבל בימי עזרא וסיעתו.
(34) אף על פי שאינה קדושה קדושת ארץ ישראל לעניין
תרומות ומעשרות (ראה הלכות תרומות פרק א הלכה ה"ו)
- לעניין סמיכה הרי היא בקדושת ארץ ישראל. וכן לעניין
הדר בארץ ישראל והנקבר בה, שעוונותיו מחולים (ראה
לקמן הלכות מלכים פרק ה הלכה י"א-י"ב) הרי היא
בקדושתה (רדב"ז). ומקור דברי רבינו מסנהדרין ה, א,
שרבה בר חנה נטל רשות לדון ולהורות בעיירות העומדות
על הגבולין, שהן מחוץ לארץ, ואם להן מועילה הסמיכה -
לארץ ישראל, שהחזיקו בה עולי מצרים לא כל שכן,
שהסמיכה לה, ובה מועילה (כסף משנה). וראה לקמן הלכה
י"ד, שאין רשות בית דין שבארץ ישראל מועילה לכוף את
בעלי דין בחוץ לארץ. ובהלכות תרומות שם הלכה ז מגדיר
רבינו גבולות הארץ שהחזיקו בה עולי מצרים.

23 ז. יֵשׁ לְסוֹמְכִין לְסִמָּךְ אֲפִלּוּ מֵאָה בְּפַעַם אַחַת³⁵.
24 וְדוֹד הַמֶּלֶךְ סִמָּךְ שְׁלֹשִׁים אֶלֶף בְּיוֹם אֶחָד³⁶.

(35) סנהדרין יד, א. רבי יהודה בן בבא סמך לחמישה זקנים
בפעם אחת ומשה רבינו סמך שבעים זקנים בפעם אחת
(קרי' ספר למבי"ט). (36) ירושלמי סנהדרין פרק י, הלכה
ב בקשר לפסוק (שמואל-ב ו, א) "ויוסף עוד דוד את כל
בחור בישראל שלוששים אלף", ורבינו גורס שם: שלוששים,
במקום תשעים אלף שבגירסתנו (לחם משנה).

25 ח. וַיֵּשׁ לָהֶן לְמִנּוֹת פֶּל מִי שִׁיִּרְצוּ לְדַבְּרִים יַחֲדִים.³⁷
26 וְהוּא שְׂיִהֶה רְאוּי לְכָל הַדְּבָרִים. בִּיצֵד? חָכֵם
27 מִפְּלֵא³⁸ שְׂרָאוּי לְהוֹרוֹת לְכָל הַתּוֹרָה פְּלֵא - יֵשׁ לְבֵית
28 דִּין לְסִמָּךְ אוֹתוֹ וְלָתֵן לוֹ רְשׁוֹת לְדוֹן³⁹, וְלֹא לְהוֹרוֹת
29 בְּאֶסוֹר וְהִתֵּר. אוֹ יִתְּנוּ לוֹ רְשׁוֹת בְּאֶסוֹר וְהִתֵּר³⁹, וְלֹא
30 לְדוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת. אוֹ יִתְּנוּ רְשׁוֹת לָזֶה וְלָזֶה, אֲבָל
31 לֹא לְדוֹן דִּינֵי קְנָסוֹת. אוֹ לְדוֹן דִּינֵי קְנָסוֹת, אֲבָל לֹא
32 לְהִתֵּר בְּכוֹרוֹת בְּמוֹמִין⁴⁰. אוֹ יִתְּנוּ לוֹ רְשׁוֹת לְהִתֵּר
33 נְדָרִים בְּלִבְדִּי⁴¹, אוֹ לְרֹאוֹת כְּתָמִים⁴². וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא
34 בְּהֵן.

(37) מומחה ובקי. (38) בדיני ממונות. (39) שאם יטעה
בהוראתו ויאסור את המותר ויפסידנו יהיה פטור מלשלם
כמו שאמרו (סנהדרין לג, א) "פטור אתה, שכל המומחה
לרבים פטור מלשלם", וראה בתוספות שם ה, ב דיבור

(14) בניגוד לסמיכה מסוג אחר, שהיא סמיכת זקנים על פר
העלם דבר של ציבור, ששלושה מן הסנהדרין סומכים עליו.
כמבואר בהלכות מעשה הקרבנות פרק ג, הלכה י, שלא
ידובר בה כאן. (15) סנהדרין יג, ב. (16) אבל השניים
המצטרפים עימו אין הכרח שיהיו סמוכים, שכן מצינו ברבי
יהודה בן בבא, שסמך חמישה זקנים, והיו עימו עוד שניים,
ואינו חושב אותם, משום כבודו של רבי יהודה (שם יד, א),
ואילו היו סמוכים לא היה נמנע מלמנותם יחד עם רבי
יהודה, שאין זו פגיעה בכבודו (רדב"ז). (17) לעיל הלכה
א, שהסמיכה מוכרחה להיות רצופה איש מפי איש עד בית
דינו של משה רבינו.

1 ד. אֵין קְרוּי אֱלֹהִים¹⁸ אֲלֹא בֵית דִּין שְׁנִסְמָךְ בְּאֶרֶץ
2 יִשְׂרָאֵל בְּלִבְדִּי¹⁹. וְהֵם הָאֲנָשִׁים הַחֲכָמִים הָרְאוּיִין
3 לְדוֹן²⁰, שֶׁבְּדָקוֹ אוֹתָן בֵּית דִּין שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּמְנוֹ²¹
4 אוֹתָם וְסִמְכוּ אוֹתָן.

(18) לדון דיני קנסות, ככתוב (שמות כב, ח) "אשר ירשיעון
אלהים ישלם שניים". אלהים - לשון שררה ורבנות. "ראה
נתתיך אלהים לפרעה" (שמות ז, א) מתרגם אונקלוס:
"מניתיך רב לפרעה" (רש"י לסנהדרין ב, א). (19) סנהדרין
יד, א. וכן בבבא קמא פד, ב "אלהים בעינן וליכא" - שאין
מומחים בבבל. (20) בזכות חכמתם ומידותיהם.
(21) בכתב יד התימנים: והמחו אותן, שקבעו שהם מומחים
ובקיאם.

5 ה. בְּרֹאשׁוֹנָה הָיָה פֶּל מִי שְׁנִסְמָךְ סוֹמָךְ לְתַלְמִידֵי²².
6 וְחֲכָמִים חָלְקוּ כְּבוֹד לְהִלָּל²³ הַזֶּקֶן, וְהִתְקִינוּ שֶׁלֹּא
7 יִהְיֶה אָדָם נִסְמָךְ אֲלֹא בְּרִשְׁוֹת²⁴ הַנְּשִׂיא. וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה
8 הַנְּשִׂיא סוֹמָךְ אֲלֹא אִם כֵּן הָיָה אֵב בֵּית דִּין עִמּוֹ²⁵.
9 וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה אֵב בֵּית דִּין סוֹמָךְ אֲלֹא אִם כֵּן הָיָה
10 הַנְּשִׂיא עִמּוֹ. אֲבָל שְׂאֵר הַחֲבֻרָה - יֵשׁ לְכָל אֶחָד
11 מֵהֶם לְסִמָּךְ בְּרִשְׁוֹת הַנְּשִׂיא. וְהוּא שְׂיִהֶה שְׁנַיִם
12 עִמּוֹ²⁶, שְׁאִין סְמִיכָה פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה²⁷.

(22) בכתב יד התימנים: סומך תלמידיו. (23) בכתב יד
הנ"ל: כבוד לבית הלל הזקן, כלומר, לבית הלל, שהוא מבית
דוד המלך. וכך הנוסח בירושלמי (סנהדרין פרק א הלכה ב):
"בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה את תלמידיו כגון רבן
יוחנן בן זכאי מינה את רבי אליעזר ואת רבי יהושע... חזרו
וחלקו כבוד לבית הזה, אמרו: בית דין שמינה שלא לדעת
הנשיא אין מינויו מינוי". (24) בהסכמתו ומדעתו.
(25) כדי שישלקו כבוד זה לזה, על פי הירושלמי שם, ורבינו
גורס שם "אב בית דין" במקום "בית דין" (רדב"ז).
(26) אף על פי שאינם סמוכים. (27) כמבואר לעיל הלכה ג.
וחדש כאן, שאפילו מינהו הסמוך ברשות הנשיא, עדיין
צריך שיהיו שניים עימו, שאין סמיכה פחות משלושה (לחם
משנה).

13 ו. אֵין סוֹמְכִין זְקָנִים בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, וְאִף עַל פִּי
14 שְׂאֵלוֹ הַסּוֹמְכִין נִסְמְכוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל²⁸. אֲפִלּוּ הָיוּ
15 הַסּוֹמְכִין בְּאֶרֶץ, וְהַנְּסֻמָּךְ חוּצָה לְאֶרֶץ - אֵין
16 סוֹמְכִין²⁹. וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר אִם הָיוּ הַסּוֹמְכִין בְּחוּצָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סמוך... והקב"ה יעד (=הבטיח) שישבו כמו שנאמר: "ואשיבה שופטייך כבראשונה". וזה יהיה בלא ספק כשיכין הבורא יתברך ליבות בני אדם... ותגדל חכמתם לפני בוא המשיח". וכתב המבי"ט בקרית ספר: "והיום כמו עשר שנים בשנת ה'ת"ח"ן הסכימו רוב חכמי ישראל שבארץ ישראל לסמוך לגדול בדורו מורינו הרב רבי יעקב בירב ז"ל, והוא סמך קצת מתלמידיו המובהקים יבורכו מפי עליון, להחזיר העטרה ליושנה, אמר". (54) שלא תיבטל. (55) כמו שמצינו (סנהדרין יד, א) ברבי יהודה בן בבא שסיכן את עצמו למות וסמך חמישה זקנים, וכשהכירו בו האויבים דקרוהו והרגוהו על שעבר על גזירתם שלא לסמוך, לשם מה כל הסיכון הזה, והלא תמיד אפשר לחדש הסמיכה? (56) ברחבי הארץ. (57) שיתקבצו כולם למקום מעמד אחד. (58) כשמושיב שניים בצידו וסומכם, שאין דנים דיני קנסות אלא בשלושה סמוכים כמבואר לקמן פרק ה הלכה ח. (59) החלטה ברורה. רבינו מדגיש בזה, שעדיין הדבר בספק אצלו, וזה חוזר אל המשפט: "נראים לי הדברים" וכו'. שכל החידוש בדבר מינוי דיינים על ידי הסכמת כל חכמי ארץ ישראל, עדיין לא נתברר אצלו ביור סופי. בעוד שבפירוש המשנה הנ"ל, שחיברו בנעוריו כתב אותו חידוש כהחלטה וודאית. ונראה שחשש רבינו, שאותה ראייה שהביא בפירושו הנ"ל, יש לדחותה, שהרי ידוע שאלהיו הנביא יבוא לפני המשיח כמבואר בכתובים (מלאכי ג כג), והרי הוא סמוך מפי אחיה השילוני, כמבואר בהקדמת רבינו לספר הזה, וממילא יסמוך אחרים לפני ביאת המשיח (רדב"ן). אולם אין זה כדאי לדחות את ראיית רבינו, שהרי בעירובין מג, ב אמרו: שאלהיו יבוא תחילה לבית דין הגדול, הרי שבית דין הגדול יהיה קיים בארץ עוד לפני בוא אליהו ועל כורחך שנסמך בהסכמת החכמים כדברי רבינו (מהר"ן חיות בהגהותיו לעירובין שם). וכדאי להעיר, שבנוסח המקור הערבי של פירוש המשנה לרבינו המוזכר לעיל אות נב כתוב: "ושמא תאמר, שהמשיח יעמידם ואף על פי שאינם סמוכים, הרי זה מוכחש, לפי שכבר ביארנו בהקדמת ספרנו זה, שהמשיח לא יוסיף בתורה ולא יגרע ממנה לא בתורה שכתב ולא בתורה שבעל פה, ואני סבור שהסנהדרין תשוב לפני התגלות המשיח וזה יהיה מסימניו אמר: ואשיבה שופטייך כבראשונה" וכו' (רבי בצלאל אשכנזי בהגהותיו לפירוש המשנה סנהדרין, דפוס ויניציאה שפ"ו, בשם רבינו, וכן בקונטרס הסמיכה של רבי יעקב בירב).

- יב. בית דין שנסמכו בארץ ישראל ויצאו חוצה
לארץ - הרי הם דנים דיני קנסות בחוצה לארץ⁶⁰
בדרך שדינים בארץ; שסנהדרין נהגת בארץ
ובחוצה לארץ⁶¹, והוא שיהיו סמוכים⁶².

(60) סנהדרין יד, א. וכן אמרו (בבא קמא פד, ב): "שבאו חכמי ארץ ישראל לבבל והעידו את בעל השור התם שהזיק, בפניהם" ודיני קנסות אלה אינם אלא בפני מומחים. וראה לקמן פרק ה הלכה י"ב. (61) משנה במכות ו, א. (62) בכתב יד התימנים: סמוכים בארץ.

- יג. ראשי גליות שבבבל⁶³ - במקום מלך הן

המתחיל: אי גמיר. (40) שאם המום קבוע, מותר לשחטם במדינה כמבואר בהלכות בכורות פרק ב הלכה א, ואין שוחטים את הבכור אלא על פי מומחה שנתן לו הנשיא רשות, כלשון רבינו שם פרק ג הלכה א. (41) שאין מתירים אלא חכם מובהק, ראה הלכות נדרים פרק ד, הלכה ה. (42) כתמים אדומים, שנמצאו על בגד אשה, ספק אם דם הם והיא טמאה, או שמא צבע אדום הוא וטהורה, כמבואר בהלכות איסורי ביאה הלכה ל"ו [=ל"ט]. ואינו בודקם אלא החכם שנטל רשות לכך, כמבואר בירושלמי חגיגה פרק א הלכה ח. ושם אמרו: "הראוי לכל הדברים ראוי לדבר אחד, ושאינו ראוי לכל הדברים אפילו לדבר אחד אינו ראוי".

- ט. וכן יש לסומכין לתן רשות עד זמן, ולומר
לנסמך: יש לך רשות לדון או להורות עד שביבוא
הנשיא לכאן, או כל זמן שאין אתה עמנו
במדינה⁴³. וכן כל פיוצא בזה.

(43) סנהדרין ה ב וכן בירושלמי חגיגה הנ"ל.

- י. חכם מפלא שהוא סומא בעינו אחת, אף על פי
שהוא ראוי לדיני⁴⁴ ממונות - אין סומכין אותו
לדיני ממונות⁴⁵, מפני שאינו ראוי לכל הדברים⁴⁶.
וכן כל פיוצא בזה⁴⁷.

(44) כמבואר לעיל פרק ב, הלכה ט. (45) שאם יטעה יהיה פטור מלשלם, ראה לקמן פרק ו, הלכה א. (46) שהרי הוא פסול להיות בסנהדרין, כדלעיל פרק ב הלכה ט. (47) ירושלמי חגיגה שם. רבי יהושע בן לוי היה מצטער על תלמיד אחד שרצה לסמוכו ולא יכול, מפני שהיה סומא באחת מעיניו וכמבואר לעיל.

- יא. הרי שלא היה בארץ ישראל אלא סומך⁴⁸ אחד
- מושיב שנים בצד⁴⁹, וסומך שבעים פאחד, או זה
אחר זה, ואחר כך יעשה הוא והשבעים בית דין
הגדול, ויסמכו בתי דיני אחרים. נראין לי
הדברים: שאם הספימו כל החכמים שבארץ
ישראל⁵⁰ למנות דינים ולסמך אותם - הרי אלו
סמוכים, ויש להן לדון דיני קנסות⁵¹, ויש להן⁵²
לסמך לאחרים⁵³. אם כן, למה היו החכמים
מצטערין על הסמיכה⁵⁴ כדי שלא יבטלו דיני קנסות
מישראל⁵⁵? לפי שישאל מפזרין⁵⁶, ואי אפשר
שיספימו כלן⁵⁷. ואם היה שם סמוך מפי סמוך -
אינו צריך דעת כלן, אלא דן דיני קנסות לכל⁵⁸,
שהרי נסמך מפי בית דין. והדבר צריך הכרע⁵⁹.

(48) ובכתב יד התימנים: סמוך. (49) שאין סמיכת דיינים אלא בשלושה וכמבואר לעיל הלכה ב. (50) אף על פי שאין ביניהם אפילו סמוך אחד. (51) שאין דנים אותם אלא הסמוכים בארץ, כמבואר לעיל הלכה ד ולקמן פרק ה הלכה ח. (52) לסמוכים, אלו שנתמנו בהסכמת כל חכמי ארץ ישראל. (53) ובפירוש המשנה (סנהדרין פרק א משנה ג) מנמק רבינו: "שאם לא תאמר כן, אי אפשר שתמצא בית דין הגדול לעולם, לפי שנצטרך שיהיה כל אחד מהם

17 שְׁאִינוּ הַגּוֹן⁷³, שְׁעֵבֶר⁷⁴ רֹאשׁ גְּלוּת וְנָתַן לוֹ רְשׁוּת, או
18 שְׁטַעַן בֵּית דִּין⁷⁵ וְנָתַנוּ לוֹ רְשׁוּת - אֵין הַרְשׁוּת
19 מוֹעֵלֶת לוֹ בָּלוּם עַד שֶׁיֵּהָא רֵאוּי. שְׁהַמְקִדֵּשׁ פֻּעַל
20 מוֹם⁷⁶ לְמִזְבֵּחַ - אֵין הַקְדָּשָׁה חֲלָה עָלָיו⁷⁷.

(73) במידות טובות. (74) בזדון, שחשוד הוא על כך.
(75) שבארץ ישראל, שאינם חשודים לעבור על כך בזדון.
(76) בהמה בעלת מום. (77) קדושת הגוף להיקרב על
המזבח. אבל קדושה היא קדושת דמים וצריכה פדיון ותצא
לחולין, כמבואר בהלכות איסור מזבח פרק א, הלכה י.
והשווה לעיל פרק ג, הלכה ח-ט.

יום שישי ל' ניסן ה'תש"פ

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) הדברים שאינם מבוצעים אלא על פי בית דין של שבעים
ואחד. הרכב בית הדין לדיני נפשות, ומספר חברי בית הדין
לדיני מכות, עיבור החודש והשנה. ההבדל בין דיני ממונות
לדיני קנסות. גביית קנסות בחוץ-לארץ לפי מנהג הישיבות.

21 א. אֵין מַעֲמִידִין מֶלֶךְ אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין שָׁל
22 שְׁבָעִים וְאַחַד². וְאֵין עוֹשִׂין סִנְהֶדְרִי קִטְנָה³ לְכָל
23 שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט⁴ וְלִכְל עִיר וְעִיר אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין
24 שָׁל שְׁבָעִים וְאַחַד⁵. וְאֵין דִּנִּין לֹא אֶת הַשֶּׁבֶט שֶׁהִדַּח⁶
25 כְּלוּ⁷ וְלֹא אֶת נְבִיא הַשֶּׁקֶר⁸ וְלֹא אֶת כֹּהֵן גָּדוֹל בְּדִינִי
26 נִפְשׁוֹת⁹ אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל¹⁰; אֲכָל דִּינֵי מְמוֹנוֹת
27 [שָׁל כֹּהֵן גָּדוֹל] - בְּשִׁלְשָׁה¹¹. וְכֵן אֵין עוֹשִׂין¹² זָקֵן
28 מִמֶּרָא¹³, וְלֹא עוֹשִׂין עִיר הַנִּדְחָת¹⁴, וְלֹא מִשְׁקִין אֶת
29 הַסּוּטָה¹⁵, אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל. וְאֵין מוֹסִיפִין עַל
30 הָעִיר¹⁶ וְעַל הָעֲזָרוֹת¹⁷, וְלֹא מוֹצִיאִין לְמַלְחָמָה
31 הַרְשׁוּת¹⁸ וְלִמְדִידַת הַחֲלָל¹⁹, אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין
32 הַגָּדוֹל. שְׁנֵאֲמַר: כָּל הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלָיו²⁰.

(2) תוספתא סנהדרין פ"ג מ"ב, ובהל' מלכים פ"א ה"ג
מוסיף רבינו, שהמינוי צריך להיות גם על-פי נביא.
"כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו, וכשאלו ודוד
שמינם שמואל הרמתי ובית דינו". (3) שהיא בת עשרים
ושלושה דינים. (4) ראה לעיל פ"א, ה"ב בביאורנו אות יב.
(5) סנהדרין טז, ב: "כמו שמצינו במשה שהעמיד סנהדראות
(=בעצת יתרו), ומשה - במקום שבעים ואחד הוא". ומפרש
רש"י: משה היה שופט על-פי הדבור (=השכינה) ושקול
כסנהדרי גדולה שבירושלים. (6) לעבוד עבודה-זרה,
מלשון הכתוב (דברים יג, יד) "וידיחו את יושבי עירם".
(7) ולדעת רש"י בסנהדרין ב, א הוא-הדין ברובו של שבט,
שכלל הוא: רובו ככולו. ויתכן, שרבינו מודה בזה, כנראה
מדבריו בהל' עבודה זרה פ"ד, ה"ב. וראה בחידושי
מהרש"א שם. (8) המתנבא מה שלא שמע במראה
הנבואה, או מה שלא נאמר לו ונאמר לחבירו (הל' ע"ז פ"ה,
ה"ח). (9) שחטא חטא, שעונשו מיתת בית-דין.
(10) סנהדרין ב, א, ובגמרא שם טז, א פירשו: "נאמר בתורה
(דברים יז, ה) "והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך" -
איש ואשה אתה מוציא לשעריך (=לבית-דין שבשעריך

1 עוֹמְדִים⁶⁴. וַיֵּשׁ לָהֶן לְרִדּוֹת⁶⁵ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹם,
2 וְלָדוֹן עָלֵיהֶן בֵּין רָצוּ בֵּין לֹא רָצוּ. שְׁנֵאֲמַר: לֹא יִסּוּר
3 שֶׁבֶט מִיהוּדָה⁶⁶ - אֱלוֹ רֹאשֵׁי גְּלוּת שֶׁבְּכָבֵל.

(63) שיש להם כוח ושלטון מאת מלכי פרס (רש"י לסנהדרין
ה, א), והם מזרע מלכות בית דוד, כפי שיבואר להלן.
(64) ועדיפים הם מהנשיאים שבארץ ישראל שאין להם תוקף
מלכותי. (65) לשלוט ולמשול, (מלכים-א, ה, ד) "כי
הוא (שלמה) רודה בכל עבר הנהר". (66) סנהדרין ה, א.
שבט - לשון שררה. ויש להם רשות להפקיר ממונם, שהפקר
בית דין הפקר (רש"י שם). ושם דרשו: "ומחוקק מבין רגליו
- אלו בני בניו של הלל שמלמדים תורה ברבים", כלומר,
בלימוד התורה ובדיני איסור והיתר, בני ארץ ישראל וחכמיה
עדיפים, שמחוקק - זה חכם (רש"י להוריות יא, ב), אבל
לעניין הפקעת ממון ראשי הגולה שבבבל עדיפים, והטעם
מבואר בירושלמי (כלאים פרק ט, הלכה ג) שראשי הגולה
הם בני דוד מהזכרים, ונשיאי ארץ ישראל הם מזרע דוד
הנקבות, וכן בתוספות לסנהדרין שם דיבור המתחיל: דהכא
שבט. והשווה פירוש המשנה לרבינו (בכורות פרק ד, משנה
ד) שראש הגולה אינו צריך להיות חכם, ש"אין אנו חוששים
לחכמתו אלא לייחוסו וממנים אותו בהסכמת אנשי מקומו
בלבד".

4 יד. וְכָל דִּין הָרֵאוּי לָדוֹן⁶⁷, שְׁנָתַן לוֹ רֹאשׁ גְּלוּת
5 רְשׁוּת לָדוֹן⁶⁸ - יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לָדוֹן בְּכָל הָעוֹלָם אֶף
6 עַל פִּי שְׁלֹא רָצוּ בְּעָלֵי דִינֵינוּ, בֵּין פְּחוּצָה בֵּין פְּחוּצָה
7 לְאַרְצֵנוּ⁶⁹, אֶף עַל פִּי שְׁאִינוּ דָן דִּינֵי קִנְסוֹת⁷⁰. וְכָל דִּין
8 הָרֵאוּי לָדוֹן, שְׁנָתַנוּ לוֹ בֵּית דִּין שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל
9 רְשׁוּת לָדוֹן - יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לָדוֹן בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
10 וּבְעִירוֹת הָעוֹמְדוֹת עַל הַגְּבוּלִים⁷¹ אֶף עַל פִּי שְׁלֹא
11 רָצוּ בְּעָלֵי דִינֵינוּ; אֲכָל פְּחוּצָה לְאַרְץ - אֵין רְשׁוּתָן
12 מוֹעֵלֶת לוֹ לִכְפֹּת אֶת בְּעָלֵי דִינֵינוּ. אֶף עַל פִּי שִׁישׁ לוֹ
13 לָדוֹן דִּינֵי קִנְסוֹת פְּחוּצָה לְאַרְץ - אֵינוּ דָן אֶלָּא לְמִי
14 שְׁרוּצָה לָדוֹן אֶצְלוֹ; אֲכָל לִכְפֹּת אֶת בְּעָלֵי דִינֵינוּ וְלָדוֹן
15 לָהֶם - אֵין לוֹ רְשׁוּת, עַד שִׁיטֵּל רְשׁוּת מֶרֶאשׁ גְּלוּת⁷².

(67) שהוא חכם בתורה והגון במידות. (68) בעסקי ממונ
שבין אדם לחבירו. (69) סנהדרין ה, א. (70) שלדיני
קנסות צריך הוא להיסמך על ידי בית דין של ארץ ישראל
בלבד, לעיל הלכה ד ובסנהדרין יד, א. (71) הנמשכות
אחרי ארץ ישראל (סנהדרין ה, א וברש"י). (72) סנהדרין
שם. מבואר מדברי רבינו, שסמיכה לחוד ונטילת רשות
לחוד. סמיכה - להיקרא סמוך לדון דיני קנסות אינה אלא
בארץ ישראל, ונטילת רשות - לדון ולכוף את בעלי הדין,
מועילה בין על ידי בית דין שבארץ ישראל ובין על ידי ראש
הגולה שבבבל, כל אחד כדניו. וראוי להעיר שרבינו בפירושו
למשנה בכורות פרק ד, משנה ד אומר: ראש ישיבה - ממונה
בארץ-ישראל, אבל ראוי שיהא גדול בחכמת התורה מאד,
עד שלא ימצא גדול ממנו בשום פנים בארץ ישראל בזמן
שממנים אותו.

16 טו. מִי שְׁאִינוּ רֵאוּי לָדוֹן, מִפְּנֵי שְׁאִינוּ יוֹדְעֵ אוֹ מִפְּנֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בית-דין של אחד ושבעים", ומקורו בתוספתא סנהדרין פ"ג, מ"ב.

- ב. אין דנין דיגי נפשות בפחות מעשרים ושלשה²¹,
 שהן סנהדרי קטנה. בין דיגי נפשות של אדם, בין
 דיגי נפשות של בהמה²². לפיכך, אין דנין שור
 הנסקל²³ ולא בהמה הנרבעת²⁴ או הרובע²⁵ אלא
 בבית דין של עשרים ושלשה²⁶. אפלו ארי ודב
 וברדלס²⁷, שהן בני תרבות²⁸ ויש להן בעלים,
 שהמיתו - מיתתן בעשרים ושלשה. אכל נחש
 שהמית - אחד הורג אותו²⁹.

(21) הטעם מבואר בסמוך ה"ג. (22) סנהדרין ב, א שנאמר (שמות כא, כט) "השור יסקל וגם בעליו יומת" - כמיתת בעלים, כך מיתת השור. (23) שנגח אדם ומת, ודינו להסקל. (24) שנבעלה לאדם. (25) שור שבעל אשה. (26) שם, שנאמר (ויקרא כ, טו) "מות יומת, ואת הבהמה תהרגו" - כמיתת האדם, כך מיתת הבהמה בעשרים ושלשה. ובן בבהמה הרובעת נאמר (שם, טז): "והורגת את האשה ואת הבהמה מות יומתו". מה אשה בכ"ג, אף בהמה בכ"ג. (27) ובכת"י התימנים: ובורדלוס. ברדלס - ביוונית פרדלית. והיא חיה טורפת דומה לנמר, ולדעת הרע"ב בבא-קמא פ"א מ"ה, קוראים לה בערבית אלצב"ע. ויתכן שזהו הצבוע, ראה ב'תוספות' סנהדרין טו, ב. (28) אדם יכול לגדלם שלא יזיקו, והואיל ומותר לגדלם, שם בעלים נקרא עליהם ואינם כהפקר, ולפיכך אסור להרגם אם לא המיתו. (29) סנהדרין טו, ב. וכדעת רבי עקיבא שם, שכן סתמה המשנה (בבא-קמא פ"א, מ"ה) "הנחש מועד לעולם". והשווה הל' נזקי ממון פ"א, ה"ו.

- ג. המוציא שם רע³⁰ - אין דנין אותו תחלה³¹ אלא בבית דין של עשרים ושלשה, מפני שיש בדינו צד דיגי נפשות, שמה יהיה הדבר אמת³² ותסקל הבת. לא נאמנו³³ דברי הפעל, ובה האב לתובעו בקנס³⁴ - דינו בשלשה³⁵. ומניין שאין דנין דיגי נפשות אלא בעשרים ושלשה? אף על פי שדברי קבלה הן³⁶, הרי הוא אומר: וּשְׁפֹטוּ הָעֵדָה וְהָעִילּוּ הָעֵדָה - עֵדָה שׁוֹפֵטֶת וְעֵדָה מַצְלֶת; עֵדָה שׁוֹפֵטֶת - וְהֵן הַמְּחִיבִין, וְעֵדָה מַצְלֶת - וְהֵן הַמְּזַכִּין; וְאֵין עֵדָה פְּחוּת מֵעֶשְׂרֵה³⁷ - הרי עשרים; ומסיפין שלשה, כדי שלא יהא בית דין שקול³⁸, ויהיה בו אחרי רבים להטות³⁹.

(30) על אשתו, וטוען שלא מצא לה בתולים (ראה דברים כב, יד). (31) כשבא רק להפסידה כתובתה ולא להרגה, שאינו מביא עדים שזינתה תחתיו, בהיותה כבר ארוסה. (32) שיצא הקול, וישמעו עדים ויבואו להעיד שזינתה תחתיו (סנהדרין ח, א). (33) נתאמתו, כגון שהביא הבעל עדים שזינתה, והביא האב (אבי האשה) עדים והזימום לעדי הבעל, ונתברר שהבעל הוא שקרן ומחזר אחרי עדי שקר. (34) מאה סלעים, ככתוב (דברים כב, יט). (35) שדין זה אין בו צד נפשות, ודיני קנסות בשלשה, כמבואר להלן ה"ח

שהוא סנהדרי קטנה) ואי אתה מוציא כל השבט לשעריך" אלא בסנהדרי גדולה. נביא השקר - לומדים "גזירה-שוה" מזקן ממרא, מה זקן ממרא אינו נעשה ממרא עד שימרה את פי בית-דין הגדול שבירושלים, אף נביא אינו נידון אלא בבית-דין הגדול. כהן גדול, שנאמר: "כל הדבר הגדול יביאו אליך - דבריו של גדול" (כגון כהן גדול) יביאו אליך, ומשה - במקום שבעים ואחד הוא (רש"י שם). (11) שם. (12) בכת"י התימנים: אין נעשה. (13) בכת"י התימנים: ממרה. כלשון הכתוב (יהושע א, יח) "כל איש אשר ימרה את פיק", וגם זקן זה חולק על דברי חבריו החכמים, ומורה לעשות שלא כהוראתם, ואינו נעשה ממרה עד שיחלוק על בית-דין הגדול (ראה לקמן הל' ממרים פ"ג, ה"ח). שנאמר (דברים יז, ח) "וקמת ועלית אל המקום" שהוא בית-דין הגדול שבירושלים (סנהדרין טז, א וברש"י). (14) שתושביה הודחו מעבודת ה' לעבוד אלהים אחרים, אין דנים אותה אלא בבית-דין הגדול, שנאמר: "והוצאת את האיש ההוא... אל שעריך" - איש ואשה אתה מוציא לשעריך - לבית-דין שבשעריך, ואי אתה מוציא את כל העיר כולה לשעריך (שם). והשווה הל' ע"ז פ"ד, ה"ג. (15) לבדוק אם לא בגדה בבעלה וטהורה היא (במדבר ה, כז), שנאמר בה: ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, ונאמר בזקן ממרא: על פי התורה אשר יורוך, מה שם בבית-דין הגדול, אף כאן בבית-דין הגדול (סוטה ז, ב). (16) ירושלים, שקדושתה גדולה משאר קדושת א"י. (17) חצרות המקדש, שקדושתן גדולה מקדושת ירושלים. (18) המלחמה שנלחם המלך כדי להרחיב את גבול ישראל ולהרבות בגדולתו. בניגוד למלחמת שבעה עממים, או עזרת ישראל מיד צר הבא עליהם, הנקראת: מלחמת מצוה (הל' מלכים פ"ה, ה"א). (19) הרוג, שלא נודע מי הכהו, ומודדים אל הערים סביבותיו. והעיר הקרובה אל החלל, מביאה עגלה ערופה (דברים כא, ב). (20) ודרשו בסנהדרין טז, א "דבר גדול - דבר קשה". וענין הרציחה הוא דבר קשה, שהרי נאמר בו (דברים כא, ח) "כפר לעמך ישראל... ואל תתן דם נקי בקרב עמך" (רדב"ז). וכל אלו מקורם בסנהדרין טז, א ועמ' ב. הוספת העיר והעזרות, שנאמר (שמות כה, ט) "ככל אשר אני מראה אתך את תבנית המשכן... וכן תעשו" - כן תעשו לדורות הבאים, מה משכן ע"פ משה, שהוא כסנהדרי גדולה, אף לדורות ע"פ סנהדרי גדולה (רש"י). הוצאה למלחמת רשות, שנאמר (דברי הימים-א כז, לד) "ואחרי אחיתופל יהידע בן בניהו. אחיתופל - זה יועץ, בניהו בן יהוידע - זה סנהדרין", שנמלכים בסנהדרין ליטול מהם רשות לצאת למלחמה. מדידת החלל - שם יד, ב: רבי אליעזר בן יעקב אומר: ויצאו זקניך - זקניך זו סנהדרין (רדב"ז). אולם בהל' רוצח פ"ט ה"א כותב רבינו: "ויוצאים חמשה זקנים מבית-דין הגדול שבירושלים... ומודדים ממנו אל הערים שסביבות החלל". הרי שלא כולם יוצאים אלא חמשה מהם, שהם חברי בית-דין הגדול. וכך נראה מלשון המשנה בסוטה פ"ט מ"א, שלא יצאו אלא חמשה, שהם חברי בית-דין הגדול. וראה בלחם-משנה, שאלה החמשה יצאו ברשות בית-דין הגדול. ויש להעיר, שהשמיט רבינו כאן מה שכתב בהל' כלי המקדש פ"ד ה"ט: "אין מעמידים כהן גדול אלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ל' ניסן - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קעג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(47) שמוסיפים בה חודש, ועושים אותה שני אדרים (הל' קידוש החודש פ"ד, ה"א). (48) בשלשה מתחילים, ובחמשה נושאים ונותנים, וגומרים בשבעה (משנה בסנהדרין ב, א) וכמבואר בהל' קידוש החודש פ"ד, ה"ט. (49) כל השבעה. (50) ומחברי בית-דין הגדול, כמבואר בהל' קידוש החודש שם. (51) הל' קדוה"ח שם. ומקורו בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב: "לעיבור הולכים אחר המינוי", ומינוי - זוהי סמיכה, כמבואר שם: "שם קוראים למינוי - סמיכה". וראה בכתובות קיב, א, שרבי אלעזר סמכוהו בא", ואח"כ הושיבוהו בסוד העיבור (קריית מלך).

ח. דיני קנסות, כגון גזלות⁵² וחבלות⁵³, ותשלומי כפל⁵⁴ ותשלומי ארבעה וחמשה⁵⁵, והאונס והמפתה⁵⁶ וכיוצא בהן - אין דנין אותם אלא שלשה ממחיה⁵⁷, והם הסמוכים בארץ ישראל⁵⁸. אבל שאר דיני ממונות, כגון הודאות והלואות⁵⁹ - אינן צריכין ממחה, אלא אפילו שלשה הדיוטות, ואפילו אחד ממחה דן אותן⁶⁰. לפיכך⁶¹ דנין בהודאות והלואות וכיוצא בהן בחוצה לארץ. אף על פי שאין בית דין של חוצה לארץ אלהים⁶², שליחות בית דין של ארץ ישראל עושים⁶³; ואין להן רשות לדון דיני קנסות⁶⁴ בשליחותן.

(52) כגון נפקד שכופר בפקדון שהפקידו אצלו, וכן החוטף מיד חבירו (רש"י לסנהדרין ב, א). (53) אדם המזיק את חבירו בגופו או בממונו. (54) שמשלם הגנב (שמות כב, ו). (55) שמשלם הגנב כשגנב שור או שה וטבח או מכרו, חמשה לשור, וארבעה לשה (שם כא, לו). (56) שמשלם חמשים שקלים קנס לאבי הנערה (דברים כב, כט). (57) בקיאים בדינים. (58) סנהדרין ב, א וראה לעיל פ"ד, ה"ד. (59) שניהם על עסקי הלואות, הודאות - שבא התובע לדון בעדי הודאה, המעידים: בפנינו הודה (הלווה) לו: הלואות - שבא לדון בעדי הלואה, המעידים: בפנינו הלווה, והנתבע כופר בשתינה (רש"י שם ב, ב). (60) שנאמר (ויקרא יט, טו) "בצדק תשפוט עמיתך" וכמבואר לעיל פ"ב ה"י, וראה שם הי"א. (61) הואיל ואין דיני ממונות צריכים מומחה וסמוך. (62) שהרי לא נסמכו, ואין סמיכה בחוץ לארץ, וראה לעיל פ"ד ה"ד, ש"אין קרוי אלהים אלא בית-דין שנסמך בא"י בלבד". (63) בבא-קמא פד, ב. ואע"פ שעכשיו אין מומחים גם בא"י, אנו פועלים בשליחותם של הראשונים שלפנינו (תוספות' גיטין פח, ב דיבור-המתחיל: במילתא). וכבר הקשה הרמ"ך למה לרבינו לנמק את סמכות בית-דין לממונות מטעם שליחות, הלא אפילו בלי זה, אין כל צורך בדיני ממונות שיהיו סמוכים, כדברי רבינו עצמו, ש"אפילו שלשה הדיוטות" כשרים להם? ואולי נתכוון רבינו ליחיד מומחה, שכשר לדון ואפילו לא נסמך, וזה רק מטעם שליחות. (64) כגון תשלומי כפל, וארבעה וחמשה, ע"פ הכלל בבבא-קמא שם, כל דבר שאין בו חסרון כיס אין אנו עושים שליחותם, וכמבואר להלן ה"ט.

ט. אין דנין בית דין של חוצה לארץ אלא דברים¹⁸

(שם עמ' ב). (36) שקיבלום חכמים איש מפי רבו עד למשה מסיני. (37) שנאמר (במדבר יד, כז) "עד מתי לעדה הרעה הזאת" = עדת המרגלים, יצאו יהושע וכלב, שצדיקים היו, נמצאת העדה הרעה - עשרה. (38) זוגי, שאם יתחלקו בדרעותיהם לחצאים - לא יוכלו להכריע מחוסר רוב. (39) דרשו חכמינו (סנהדרין ב, א) "לא כהטייתך לטובה - הטייתך לרעה, הטייתך לטובה ע"פ אחד (ומטעם זה היה מספיק שיהיו רק עשרים ואחד, שזה האחרון יכריע לזכות), הטייתך לרעה (=לחובה) ע"פ שנים". ומטעם זה היו מספיקים עשרים ושנים דיינים, שעשרה מזכים ושנים עשר מחייבים, ויש הטייה בשנים, אולם הואיל ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי עשרים ושלשה (שם עמ' ב). השווה לקמן פ"ח ה"א, ופ"ט ה"ב.

ד. מפות⁴⁰ - בשלשה⁴¹, ואף על פי שאפשר שיעמות בשמלקין אותן⁴².

(40) מלקות ארבעים. (41) שנאמר (דברים כה, א) "ונגשו אל המשפט ושפטום" - ושפטום: שנים, ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי שלשה (סנהדרין י, א). (42) אין דנים אותו כדיני נפשות, בניגוד לרבי ישמעאל, הסובר שמטעם זה, מכות - בעשרים ושלשה (ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב, וראה בתוספות' שם, דיבור-המתחיל: מלקות תחת מיתה עומדת).

ה. עריפת העגלה⁴³ - בחמשה⁴⁴.

(43) האמורה בתורה (דברים כא, ד). (44) שנאמר: "ויצאו זקניך ושפטיך": זקניך - שנים; שופטיך - שנים, ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, הרי חמשה (סנהדרין יד, א). אבל מדידת הערים סביבות החלל היא בבית-דין הגדול, כמבואר לעיל ה"א (רדב"ז). ולדעת הכסף-משנה והלחם-משנה עדיפה זו - פירושה המדידה האמורה לעיל ה"א, שהיא בחמשה היוצאים למדוד ברשות בית-דין הגדול, כמבואר בבאורנו לעיל אות יט, אבל העריפה עצמה אינה אלא בשלשה, כמבואר בהל' רוצח פ"ט ה"ב: "ובית-דין של אותה עיר מביאים עגלת בקר" וכו', וכן דעת התוספות' בסנהדרין יד, א. ורבינו נמשך בזה אחרי לשון המשנה שם ב, א האומרת: "ועריפת העגלה", והכוונה למדידה.

ו. עבור החדש⁴⁵ - בשלשה⁴⁶.

(45) שיהיה החודש שעבר שלשים יום, במקום עשרים ותשעה. (46) בית-דין של שלשה קובע אם החודש הוא מעובר או חסר (סנהדרין ב, א). וראה בנדרים עח, ב "מועדי ה' צריכים קידוש בית-דין". ובראש השנה כה, ב אמרו: החודש הזה לכם - אין לך מומחה לרבים יותר ממשה רבינו, ואמר לו הקב"ה: עד שיהיה אהון עמך. ואין בית-דין שקול - מוסיפים עליהם עוד אחד, כמפורש בתוספות' שם. והשווה הל' קידוש החודש פ"א ה"ה-ז.

ז. עבור השנה⁴⁷ - בשבעה⁴⁸. וכל אלו⁴⁹ סמוכין⁵⁰ כמו שבארנו⁵¹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומתבטל ממלאכתו כל ימי חליו, ראה שם פ"ב הי"ב.
(80) והם שכחים=מצויים יותר מדמי נזק, שהרבה פעמים
אדם חובל בחבירו ואינו מחסרו אבר אלא נחלה ונופל
למשכב, נמצא נזק אין כאן, וריפוי ובושת ישנם (רדב"ז).
(81) הובאו דבריהם בהנהגות אשרי ב"ק פ"ח אות ב בשם
רבינו חננאל, וראה באור הגר"א ח"מ סימן א ס"ק יד.

יא. בהמה שהזיקה את האדם - אין גובין נזקו דיני
חוצה לארץ, מפני שהוא דבר שאינו מצוי⁸². אבל
אדם שהזיק בהמת חבירו - משלם נזק שלם בכל
מקום⁸³, כמי שקרע פסותו או שבר פליו או קצץ
נטיעותיו. וכן בהמה שהזיקה פשן⁸⁴ ורגל⁸⁵, הואיל
והיא מועדת⁸⁶ להן מתחלתה⁸⁷ - הרי זה דבר מצוי,
וגובין אותו דיני חוצה לארץ. בין שהזיקה בהמה
אחרת, כגון שנתחככה בה⁸⁸, או אכלה פירות
שדרכה לאכלן, וכיוצא בזה, בין שהזיקה אכלין
וכלים⁸⁹ שהיא חייבת עליהן נזק שלם - הכל גובין
דיני חוצה לארץ⁹⁰. אבל אם הייתה תמה⁹¹ והועדה⁹²
והזיקה, כגון שנשכה⁹³ או נגפה⁹⁴ או רבצה או
פעטה או נגתה⁹⁵ - אין גובין הנזק הזה השלם דיני
חוצה לארץ, שאין מועד בחוזה לארץ⁹⁶. ואפלו
הועד בארץ ויצא לחוזה לארץ והזיק - אין גובין
נזקו, מפני שאינו דבר מצוי⁹⁷.

(82) ב"ק פד, א. (83) שזה מצוי יותר, ובית דין פועל
בשליחות בי"ד של ארץ ישראל, כמבואר לעיל ה"ח,
וכלשון רבינו בפירושו למשנה ב"ק פ"ח, מ"א "כדי שלא
יאבדו זכויות בני אדם". (84) שאכלה פירות להנאתה.
(85) שנכנסה לרשות הניזק, ושברה כלים כרגילה דרך
הילוכה. (86) רגילה להזיק. (87) אפילו בפעם הראשונה,
בניגוד לנזקי קרן שאינה מועדת אלא אחרי שהועדה שלשה
ימים, כמבואר בהל' נזקי ממון פ"ו, ה"א. (88) להנאתה.
וזהו תולדת השן, שיש הנאה להזיקה (ב"ק ג, א).
(89) שדרכה עליהם והזיקתם דרך הילוכה, שהזיקה מצוי
ואלו הם נזקי "רגל". (90) שם פד, ב. (91) אינה רגילה,
ואין דרכה לעשות נזקים אלה. (92) העידו בבעליה,
שבהמה זו נוגחת היא מתמול שלשום, ככתוב (שמות כא,
כט) "והועד בבעליו ולא ישמרנו". (93) בשיניה.
(94) בגופה. (95) בקרניה, וכל אלה אינה רגילה בהן
מתחילתה. (96) מבואר בסמוך הי"ב. (97) לבוא שור
מועד מא"י לחוץ לארץ (ב"ק שם).

יב. מפני מה אין מועד בחוזה לארץ? לפי שצריך
להעיד⁹⁸ בו בפני בית דין⁹⁹, ואין שם בית דין אלא
הסמוכין בארץ¹⁰⁰. לפיכך, אם היו בית דין בחוזה
לארץ¹⁰¹ - כשם שהן דנים דיני קנסות בחוזה
לארץ¹⁰², כך מעידים את הבהמה בפניהם בחוזה
לארץ¹⁰³.

(98) להתרות בבעליו, שהוא נגח שלש פעמים ועליו לשמרו
שמירה מעולה. (99) שאין עדות אלא בפני בית דין (ב"ק

1 המצויין תמיד ויש בהן חסרון פיס, כגון הודאות
2 והלואות ומזיק ממון חבירו⁶⁵; אבל דברים שאין
3 מצויין, אף על פי שיש בהן חסרון פיס, כגון בהמה
4 שחבלה⁶⁶ בחברתה; או דברים המצויין, אבל אין
5 בהן חסרון פיס, כגון תשלומי כפל - אין דיני אותן
6 דיני חוזה לארץ⁶⁷. וכן כל הקנסות שקנסו⁶⁸ חכמים
7 בתוקף לחברו⁶⁹ ובסוטר⁷⁰ את חברו וכיוצא בהן -
8 אין גובין אותן דיני חוזה לארץ⁷¹. וכל המשלם
9 חצי נזק⁷² - אין גובין אותו דיני חוזה לארץ⁷³; חוץ
10 מחצי נזק צורות⁷⁴, מפני שהוא ממון ואינו קנס⁷⁵.

(65) בבא-קמא שם, כדי להרחיק את הנזקים ולא ירבו
מזיקים בישראל. ובהודאות והלוואות, כדי שלא תנעל דלת
בפני לווים, שאם יכפור יצטרך המלוה לבקש מומחים ולא
ימצא, וימנע מלהלוות (המאירי לסנהדרין ב, ב).
(66) הזיקה. (67) אלא גובים ממנו הקרן בלבד, כמבואר
לקמן הי"ג. (68) ובכת"י תימן: שקצצו. (69) שהכהו על
אזנו, וקנסוהו לשלם סלע (בבא-קמא ז, א). (70) על
הלחי, שקנסוהו לשלם מאתיים זוז (שם וברש"י). וכתב
רבינו בהל' חובל ומזיק פ"ג, ה"ט: "יש הכאות רבות שיש
בהן ביזוי וצער מעט ואין בהן נזק, וכבר פסקו להם חכמים
דמים קצובים... וכולן קנסות הן... ואותו הממון הקצוב הוא
דמי הצער והבושת". (71) בבא-קמא כז, ב. (72) כגון
שור תם (בפעם הראשונה) שהזיק את שורו של פלוני,
שמשלם חצי נזקו (שמות כא, לה). (73) סנהדרין ב, א
שחיבו מדין קנס, שסתם שוורים אינם נוגחים, ואין
לבעליהם לשמרם כל זמן שלא הועדו, אלא שהתורה קנסה
אותם לשלם חצי נזק, כדי שירבו בשמירתם (בבא-קמא טו,
א ועמ' ב, ורש"י לסנהדרין ג, א). (74) שדרכה הבהמה על
צורות (קיסמי עצים), והיו הצורות מנתזים מתחת רגליה
ושברו את הכלים (הל' נזקי ממון פ"ב, ה"ג). (75) שזוהי
הלכה למשה מסיני, שהבעלים משלמים בתורת ממון
(בבא-קמא טו, ב). והרי זה כלוה מחברו שחייב לשלם
(לשון רבינו שם ה"ז).

י. כל הנשום פעכד⁷⁶ - אין גובין אותו דיני חוזה
לארץ⁷⁷. לפיכך, אדם שחבל בחבירו - אין גובין
הנזק והצער והבשת⁷⁸ שהוא חייב בהן דיני חוזה
לארץ; אבל שבת⁷⁹ ורפוי - גובין, מפני שיש בהן
חסרון פיס⁸⁰. וכן הורו הגאונים⁸¹, ואמרו: שמעשים
16 בכל יום לגבות שבת ורפוי בבבל.

(76) הנמכר בשוק, כגון החובל בחבירו חייב לשלם נזקו.
כיצד? קיטע את ידו, רואים אותו כאילו הוא עבד נמכר
בשוק, ושמים כמה היה יפה (=לפני החבלה) וכמה הוא
יפה עכשיו, שאם היה נצרך היה מוכר עצמו בעבד עברי
(בבא-קמא פג, ב וברש"י). (77) שם פד, א, הואיל ודבר
שאין קצוב הוא, ויש צורך לשומו, אין דיני חו"ל מוסמכים
לשומו (רש"י שם). ועיקר הטעם, מפני שאין זה מצוי,
כמבואר שם עמ' ב. (78) שאין בהם חסרון כיס (שם),
וראה הל' חובל ומזיק פ"ב הי"י, ופ"ג ה"א. (79) שיושב

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי ל' ניסן - ספר שופטים - הלכות סנהדרין קצה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 10 טז. וְכֵן דִּין הַמוֹסֵר מִמּוֹן חֲבֵירוֹ¹¹⁴, אִם עַל פִּי שְׂלֹא
11 עָשָׂה מַעֲשֵׂה¹¹⁵ - גּוֹבֵינן אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לְאַרְצָא¹¹⁶.
- 114 (111) בִּידֵי אַנֶּס. שְׂלֹא נָתַן בִּיד "אלא הרגיל (=הלשין) בלבד" (לשון רבינו הל' חובל פ"ח, ה"א).
116 (116) בְּבִאקְמָא קִי, א וְהַשּׁוּוֹה הִל' חוֹבֵל שֶׁם ה"ג: "הרי שגזר המלך להביא לו יין... ועמד מוסר ואמר: הרי יש לפלוני אוצר יין... במקום פלוני והלכו ולקחו - חייב לשלם", וראה שם ה"י: "אסור למסור ישראל ביד גוי בין בגופו בין בממונו, ואפילו היה רשע ובעל עבירות... כל המוסר ישראל ביד גוי, בין בגופו בין בממונו - אין לו חלק לעולם הבא".
- 12 יז. מִנְהֵג הַיְשִׁיבוֹת בְּחוּצָה לְאַרְצָא¹¹⁷: אִם עַל פִּי
13 שְׂאִין גּוֹבֵינן שֶׁם קִנֶּס, מְנַדִּין אוֹתוֹ¹¹⁸ עַד שְׂיַפִּיס
14 לְבַעַל דִּינוֹ¹¹⁹, או יַעֲלֶה עִמּוֹ¹²⁰ לְדִין לְאַרְצָא
15 יִשְׂרָאֵל¹²¹. וְכִינֵן שְׂיַתֵּן לוֹ שְׁעוֹר¹²² הָרָאוֹי לוֹ¹²³ -
16 מִתִּירֵין נְדוּיוֹ, בֵּין שְׁנַתְפִּיס בְּעַל דִּינוֹ בֵּין שְׂלֹא
17 נְתַפִּיס¹²⁴. וְכֵן אִם תִּפְשֵׁ הַנֶּזֶק שְׁעוֹר מֶה שְׂרָאוֹי לוֹ
18 לְטַל - אֵין מוֹצִיאֵין אוֹתוֹ מִדִּינֵי¹²⁵.
- 117 (117) ישיבות הגאונים שבסורא ובפומבדיתא. (118) גוזרים עליו נידוי והוא מרוחק מהקהל, שאין יושבים עמו בארבע אמותיו, ראה הל' תלמוד תורה פ"ז, ה"ד. (119) ויתפטר עמו. (120) הנתבע. (121) שיש שם בית-דין מוסמך הראוי לדון דיני קנסות. (122) סכום כסף. (123) כפי שבית-דין החליט בלבו, ואין מגלים אותו לבעלי הדין (רא"ש לב"ק פ"ח אות ג, בשם רב שרירא גאון). (124) רי"ף לב"ק פ"ח. וכתב הרא"ש שם בשם רב צמח גאון: כדי שלא יהא חוטא נשכר, ושלא יהיו ישראל פרוצים בנזקין, כיון שיודעים שאין גובים דיני קנסות בבבל שולחים יד זה בזה, נהגו לנדותו עד שיפייסו בממון או ירבה עליו ריעים ויפייסנו בדברים. וראה בחו"מ סימן א, סעיף ה, בסמ"ע שם ס"ק יח, שמנהג זה נוהג רק בחבלות וגזילות, אבל לא לענין תשלומי כפל או ארבעה וחמשה, שאפילו אם לא יכפוהו אין לחוש שכל אחד יגנוב או יגזול, בהיותו יודע שיצטרך לפרוע לכל-הפחות את הקרן. (125) בבא-קמא טו, כ וכפירוש רש"י שם. ואם יתפוש הניזוק יותר מהראוי לו והמזיק צועק בפנינו, כופים לניזק שיחזיר המותר, ואין זה בכלל "דנים דיני קנסות", שאין זה אלא כמציל עשוק מיד עושקו (רדב"ז).
- 19 יח. יַחֲדִי שֶׁהוּא מְמַחֵה לְרֵבִים¹²⁶, אִם עַל פִּי שֶׁהוּא
20 דֵּן דִּינֵי מְמוֹנוֹת יַחֲדִי¹²⁷ - אֵין הַהוֹדָאָה¹²⁸ בְּפִנּוּ
21 הוֹדָאָה בְּבֵית דִּין¹²⁹, וְאִפְלוּ הָיָה סְמוּךְ¹³⁰. אֲכָל
22 הַשְּׁלֹשָׁה, אִם עַל פִּי שְׂאִינֵן סְמוּכִין, וְהָרִי הֵן
23 הַדִּיּוֹטוֹת, וְאֵין אֲנִי קוֹרֵא בָּהֶן אֱלֹהִים - הָרִי הַהוֹדָאָה
24 בְּפִגְיָהֶם הוֹדָאָה בְּבֵית דִּין¹³¹. וְכֵן הַכּוֹפֵר בְּפִגְיָהֶם¹³²,
25 וְאַחֵר בָּךְ בָּאוּ עֲדִים¹³³ - הַחֹזֵק בְּפִרְיָא¹³⁴, וְאִינוּ יָכוֹל
26 לְחַזֵּר וּלְטַעֵן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹³⁵. כָּלָלוּ שֶׁל דָּכָר: הָרִי
27 הֵן לְעִנְיַן הוֹדָאוֹת וְהַלְוָאוֹת וְכִיּוּצָא בָּהֶן בְּבֵית דִּין
28 הַסְמוּךְ לְכָל הַדְּבָרִים¹³⁶.
- כד, א וברש"י. (100) שבפרשת משפטים כתוב (שמות כב, ח) "עד האלהים יבוא דבר שניהם", ואין קרוי אלהים אלא בית-דין שנסמך בארץ, כדלעיל פ"ד ה"ד. (101) שיצאו מארץ לחו"ל. (102) ראה לעיל שם ה"ב. (103) ב"ק פד, ב.
- 1 יג. מִי שֶׁגָּנַב או גָּזַל - גּוֹבֵינן מִמֶּנּוּ הַקֶּרֶן דִּינֵי חוּצָה
2 לְאַרְצָא¹⁰⁴, אֲכָל אֵין גּוֹבֵינן אֶת הַכֶּפֶל¹⁰⁵.
- 104 (104) שאלה הם דברים מצויים (ב"ק שם). (105) בדפוס וינציאה ובכת"י תימן: "אין גובין את התוספת", ובצדק, שבגזל אין דין כפל, אבל תוספת יש בו, כגון הגזול את חברו ותבעו הנגזל, ונשבע לשקר, וחזרו הגזלן והודה, שחייב לשלם חומש נוסף על הקרן, ככתוב (ויקרא ה, כד). ואע"פ שכתב רבינו לעיל ה"ח: דיני קנסות כגון גזילות... אין דנים אותם אלא... הסמוכים בארץ ישראל? יתכן, ששם הכוונה לגזול ממש מיד חברו, וזה לא מצוי, ולפיכך אין דנים אותם אלא מומחים. ואילו כאן מדבר רבינו בכופר בפקדון שהפקיד אצל חברו, וזה מצוי יותר (נמוקי יוסף 'לב"ק פ"ח). וכן מצינו בהרבה מקומות בש"ס, שדנו דיני גזילות בבבל, ראה ב"ק צו, ב באחד שגזל צמד בקר מחברו, וכן בבבא-מציעא ה, א ברועה שמסרו לו בהמות וגזלן, ודנו בהן חכמי בבל. וראה ב'תוספות' גיטין פח, ב דיבור-המתחיל: אי הכי.
- 3 יד. וְלֹא כָּל הַמְשַׁלֵּם עַל פִּי עֲצָמוֹ גּוֹבֵינן מִמֶּנּוּ דִּינֵי
4 חוּצָה לְאַרְצָא¹⁰⁶. שֶׁהָרִי הַפֶּגֶם¹⁰⁷ וְהַבִּשְׁתִּי וְהַכֹּפֶר¹⁰⁸
5 מְשַׁלֵּם אָדָם עַל פִּי עֲצָמוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: פְּתִיתִי בְּתוֹ
6 שֶׁל פְּלוֹנִי¹⁰⁹ וְהָמִית שׂוֹרִי אֶת פְּלוֹנִי¹¹⁰, וְאֵין גּוֹבֵינן
7 אוֹתוֹ דִּינֵי חוּצָה לְאַרְצָא¹¹¹.
- 106 (106) שאל נטעה לומר, הואיל ומשלם ע"פ עצמו בלא העדאת עדים, זה הופך אותו לדיני ממונות, שאינם צריכים מומחים, כי אילו היה זה חיוב קנס, אין אדם מתחייב קנס ע"פ עצמו, כמבואר בהל' נערה פ"ב, ה"ב. (107) שהאונס משלם לאבי הנערה כמה פחתה מדמיה בבעילתו (ראה שם ה"ו). (108) שהבעלים משלמים כופר נפש, כששורם הרג אדם, ככתוב (שמות כא, ל). (109) הרי זה משלם פגם ובושת (כתובות מא, א). (110) משלם את הכופר ע"פ הודאת עצמו (שם). (111) שאין אלה דברים מצויים, או שאין בהם חסרון כיס (רדב"ז). והשווה הל' חובל פ"ה, ה"דח.
- 8 טו. דִּינֵי גֵרְמוֹת¹¹² - אֵין פְּקַנְסוֹת, וְגּוֹבֵינן אוֹתָן
9 וְדִנִּין בָּהֶן בְּחוּצָה לְאַרְצָא¹¹³.
- 112 (112) כגון השורף שטרותיו של חברו וגורם שלא יוכל להפרע החוב שבשטרות (ב"ק צח, א), או שזרק כלים מראש הגג על גבי כרים וכסתות, ובא אחר וקדם וסילק את הכרים מעל הארץ ונשברו הכלים, הרי זה חייב כאילו שברם בידו, שסילוק הכרים גרם להם שישברו (הל' חובל פ"ז, ה"ז). (113) שכן מצינו בתלמוד, שדנו דיני גרמות בבבל (ב"ק צח, ב; ק, א).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כי כל הדברים שאינם מבוארים בש"ס, אדם יכול לסתור ולבנות, אפילו לחלוק על דברי הגאונים. (6) איש תקיף ובעל זרוע. (7) לאחר שהורה שהוא טמא, לא דקדקו עוד בטהרתו והניחוהו להטמא שנית בשרץ (סמ"ע לחו"מ כה, ס"ק ג). (8) שהשואל האכילה לכלבים כדין כל טריפה (ראה שמות כב, ל), אבל האכילה הדין בידי חייב לשלם, שהרי זה מזיק ממש (כסף-משנה). וכן דעת ה'תוספות' בסנהדרין לג, א דיבור-המתחיל: השתא נמי. ולדעת ה'טור' חו"מ סימן כה בהבנת דברי רבינו, אפילו האכילה הדין בידי פטור, שאינו אלא גורם להזיק, כיון שכונתו היתה להורות הלכה למעשה ולא להזיק (סמ"ע שם). (9) כגון שטיהר פירות חבירו ועירבם עם שאר הפירות הטהורים של הנשאל, ונמצא שטעה והרי הכל טמא (סנהדרין לג, ב). (10) וגורם להזיק חייב, כמבואר בהל' חובל ומזיק פ"ז, ה"ז. (11) וכך אמרו שם לג, א: "מעשה בפרה שניטלה האם שלה, והאכילה רבי טרפון לכלבים, ובא מעשה לפני חכמים והתירוה... אמר לו רבי עקיבא: פטור אתה". ואמרו שם, שהואיל וטעה בדבר משנה, פטור רבי טרפון, אפילו אם לא היה מומחה לרבים. וראה לקמן ה"ג-ד.

- ב. טעה בפשקול הדעת¹², כגון דבר שהוא מחלוקת תנאים או אמוזאים¹³, ולא נפסקה הלכה באחד מהן בפרוש, ועשה באחד מהן, ולא ידע שפכר פשט המעשה¹⁴ ככל העולם בדברי האחר: אם היה זה הדין ממחה¹⁵ ונטל רשות מראש גלות¹⁶, או שלא היה נטל רשות אכל קבלו אותו פעלי דינין עליהן¹⁷, הואיל והוא ממחה¹⁸ - חוזר הדין¹⁹, ואם אי אפשר להחזיר²⁰ - פטור מלשלם²¹. אחד הנוטל רשות מראש גלות²² או הנוטל רשות מבית דין של ארץ ישראל בארץ ישראל, אבל לא בחוצה לארץ, כמו שפארנו²³.

(12) עיון בדבר לשם הכרעה לכאן או לכאן. (13) חכמי התלמוד שלאחר תקופת התנאים. (14) נתקבל המנהג. (15) בקי בדיני התורה. (16) שמועילה לדון בכל העולם, אפילו לא רצו בעלי הדין (לעיל פ"ד, ה"ד). (17) ודן לפי הסכמתם, וגם זה מועיל, כמבואר בסנהדרין ה' עמוד א, ולקמן פ"ז ה"ב. (18) יש טעם לנטילת רשות מראש הגולה, אבל אילו לא היה מומחה - אע"פ שנטל רשות אינו בכלל דיין, ודינו מפורש לקמן ה"ד. (19) ודנים בו כהלכה, כדי שלא יפסיד בעל-דין הזכאי. (20) כגון שהלך זה שנטל הממון שלא כדין למדינת הים. (21) הואיל ונטל רשות מראש הגולה, יש כח ביד בית-דין להפקיר ממון שלא כדין (רש"י לסנהדרין ה, א). וכן אם קיבלוהו בעלי הדין עליהם בין לדין בין לטעות, כמבואר בגמרא שם וברש"י דיבור-המתחיל: אי קבלוך. ואפילו נשא ונתן ביד, מידי בעל-דין זה לחבירו, הרי זה פטור, שהרי רבי טרפון פטור רבי עקיבא לשלם (ראה לעיל אות י) מפני שהוא מומחה וקיבלוהו בעלי הדין, שהם באו אליו לשאול שאלת איסור והיתר, ולא כפאם שיבואו לשאול לפניו (כסף-משנה). (22) שרשותו מועילה לדון בכל העולם. (23) לעיל פ"ד ה"ד. רבינו נמשך בזה אחרי פסקי הר"ף בסנהדרין פ"ד. והרא"ש שם

(126) מפורש לעיל פ"ב, ה"א. (127) סנהדרין ה, א. (128) של בעל הדין. (129) שלא יוכל לחזור בו מטענותיו הקודמות. (130) אין ההודאה מחייבת, ויכול לחזור ולטעון טענות אחרות (סנהדרין ל, א), ששטר הודאה שנחתמה בחתימתו של רב אשי, אינה מועילה עד שיחתמו בה שלשה דיינים, כי אין ההודאה בפניו חשובה הודאה (ביאור הגר"א לחו"מ סימן ג ס"ק יד), וראה ב"ק עד, ב שההודאה בפני רבי יהושע שהיה אב בית-דין אינה חשובה הודאה, כל שלא היתה בבית-דין. וראה בבא-בבא-בבא, א שיכול אדם לטעון בבית-דין טענות הסותרות לגמרי כל מה שטען מתחילה חוץ לבית-דין, כי אין אדם מגלה טענותיו העיקריות אלא בבית-דין. (131) סנהדרין כט, ב "עד שיאמר להם - היו עלי דיינים", ואז הודאתו - הודאה. (132) על טענת בעל דינו, שאינו חייב לו כלום. (133) והעידו לטובת הנתבע. (134) אינו נאמן לומר עוד החזרתי ופרעתי, עד שיפרע בעדים (בבא-מציעא יז, א וברש"י) וכפירוש הר"ף שם שהכפירה היתה בבית-דין. (135) בהל' טוען ונטען פ"ו ה"א, שכל שאמר תחילה בפני בית-דין: "לא היה דברים מעולם", ואח"כ הביא הטוען עדים שהלווהו בפניהם, אינו נאמן שוב לטעון: לויתי ופרעתי, אלא הוחזק כפרן ומשלם. (136) שכבר נתבאר לעיל ה"ח, שבדיני הודאות והלוואות, ההדיוטות פועלים בשליחות בית-דין מומחה שבא".

יום ש"ק א' אייר ה'תש"פ

פרק נשי

(1) דיין שדן דיני ממונות וטעה בדבר משנה, או בשיקול הדעת. פשרה או קניין בטעות. המתעצם בדן לומר: לבית דין הגדול נלך, למרות שקיים במקומו בית דין עירויני.

- א. כל הדין שדן דיני ממונות וטעה: אם טעה בדברים הגלויים והידועים, כגון דינין המפרישין במשנה או בגמרא³ - חוזר הדין, ומחזירין הדבר פשהיה, ודינין בו כהלכה⁵. ואם אי אפשר להחזיר, כגון שהלה זה שנטל הממון שלא כדין למדינת הים, או שהיה אלם⁶, או שטמא דבר טהור, או שהורה בכשרה שהיא טרפה והאכילה לכלבים⁸, וכיוצא בזה⁹ - הרי זה פטור מלשלם; אף על פי שגם להזיק¹⁰, לא נתפון להזיק¹¹.

(2) בין שהוא מומחה, או שהם שלשה הדיוטות ואפילו לא קיבלום עליהם בעלי הדין, או יחיד הדיוט וקיבלוהו בעלי הדין עליהם (ראה לעיל פ"ה ה"ח, ולקמן פ"ז ה"ב). (3) ובדפוס רומי: בתלמוד. (4) נסתר ומתבטל. (5) סנהדרין לג, א. והוא-הדין אם טעה בדבר המפורש בפסוקים שאחרי תקופת התלמוד, וזהו שכתב רבינו: כגון (כסף-משנה). וכתב הרא"ש שם אות ו, כל מי שטעה בפסקי הגאונים או החכמים שאחריהם, וכששמע דבריהם ישרו בעיניו והודה שטעה, הרי זה כטועה בדבר משנה, אבל אם לא ישרו בעיניו ומביא ראיות לדבריו, המקובלות לאנשי דורו, "יפתח בדורו כשמואל בדורו", ויכול לסתור דבריהם

בעל דינך, והוצא ממנו הכסף שנתת לו על-פי פסק דיני שהיה בטעות, ובכל זאת אחרי שפנה לבעל-דין שכנגדו ואין לו להחזיר - אזי מחוייב הדיין עצמו לשלם (ר"ף ב' סנהדרין פ"ד). (35) כשבא לשאול לפניו על דבר ספק טומאה הנוגד לו בטהרותיו, אמר לו הדיין: טמאים הם, ונטל שרץ והשליך עליהם לוודא את טומאתם, והם היו טהורים בתחילה (רש"י לסנהדרין לג, ב). (36) שאם אינו מומחה, אל יהא לו עסק בהוראה ואל יטעה את בית-הדין להעניק לו רשות שלא כדין.

ה. דין שטענה וחיוב שבועה למי שאינו חייב בה, ויעשה זה פשרה³⁷ עם בעל דינו כדי שלא ישבע³⁹, ואחר כך ידע שאינו בן שבועה⁴⁰, אף על פי שקנו מידו⁴¹ על הפשרה - אינה כלום⁴²; שלא קבל עליו לתן לו או למחול לו⁴³ אלא כדי שיפטר משבועה שקיבץ בה הטועה, וכל קנין בטעות - חוזר⁴⁴. וכן כל פיוצא בזה⁴⁵.

(37) הנתבע שנתחייב להשבע. (38) הסכם. פשרה - מלשון פושרים, אינו קר ואינו חם, כך שני הצדדים מוותרים זה לזה. (39) התחייב לתת לו סכום מה. (40) שהדיין טעה, נמצא הנתבע פטור משבועה, ואינו חייב לתת לתובע כלום. (41) שהקנו לתובע בקבלת קנין מידי הנתבע, שהתחייב לתובע כסף כדי להפטר מהשבועה. (42) ואינו צריך לתת לו כלום. (43) במקרה והוא התובע, ועליו להשבע שבעל דינו חייב לו. (44) ובטל (גיטין יד, א). וכן אמרו (בבא-מציא סו, א) מחילה בטעות - אינה מחילה. ומקור דברי רבינו מתשובת הרי"ף הובאה ב'נמוקי יוסף' להתחלת מס' סנהדרין "מי שחיבבוהו בית-דין שבועה חמורה ועשו ביניהם פשרה ואח"כ ראו שלא היה עליו אלא חרם סתם (יהיה בחרם מי שכופר לחבירו) - יכול הוא לחזור, שיש לו לומר אילו היה יודע שאין עליו שבועה לא היה עושה פשרה, והרי זה קנין בטעות". (45) השווה הל' מכירה פט"ו ה"ב.

ו. שנים שנתעצמו⁴⁶ בדין, אחד אומר: נדון פאן, ואחד אומר: נעלה לבית דין הגדול⁴⁷, שמא יטעו אלו הדיינים ויזייאו קמוץ שלא בדין - פופין אותו⁴⁸ ודן בעירו⁴⁹. ואם אמר: פתבו ותנו לי מאי זה טעם דנתוני, שמא טעיתם - פותבים ונותנין לו, ואחר כך מוציאין ממנו⁵⁰. ואם הצריך⁵¹ לשאל דבר מבית דין הגדול שבירושלים - פותבים ושוולחין ושואלין, ודינין להם בעירם פפי מה שביא בכתב בית דין הגדול⁵².

(46) התעקשו, נעשו קשים זה לזה. (47) שבירושלים. (48) את הטוען לידון בבית-דין הגדול. (49) סנהדרין לא, ב. (50) שם. ואפילו נתרצו שניהם בתחילה לדון כאן, כל שהחייב תובע אח"כ לכתוב לו פס"ד מנומק - נותנים לו, כי אין לך התעצמות יותר גדולה מזה שאינו רוצה לפרוע עד שיתנו לו פס"ד מנומק (רדב"ז). וראה ב'תוספות' שם ד"ה: ואם אמר. (51) בית-הדין שבעירו. (52) לא שבת

אות ה חולק בזה. ולדבריו, כל שטעה בשיקול הדעת, אין הדין חוזר, כיון שפסק כאחד התנאים, אין בכח הדיין לבטל פסק דינו, הואיל ולא נפסקה הלכה כאחד מהם בפירוש (ראה סמ"ע ח"מ כח, ס"ק כג).

ג. היה הטועה ממחה ולא נטל רשות ולא קבלו אותו בעלי דיניו עליהן, או שלא היה ממחה אבל קבלו אותו בעלי דיניו עליהן לדון להן בדין²⁴, וטעה בשיקול הדעת: אם נשא ונתן ביד²⁵ - מה שעשה עשוי²⁶, וישלם מביתו²⁷; אם לא נשא ונתן ביד - יחזר הדין²⁸, ואם אי אפשר להחזיר - ישלם מביתו²⁹.

(24) כדין תורה, וכיון שטעה - אין זה דין תורה (ראה רש"י לסנהדרין ו, א ד"ה: דין תורה). (25) שגבה מזה ונתן לזה. (26) ואין הדין חוזר, כיון שלא נפסקה הלכה כאחד מהם, יכול בעל הדין לומר: לא אחזיר את שלי, כי בדין נטלתי מה שנטלתי, בניגוד לטעה בדבר המפורש במשנה, שאין דינו דין כלל וחוזר (רש"י שם). (27) שהרי פשט המעשה כדברי האחר (שם). והואיל ולא נטל רשות, אין כוחו יפה להפטר מהתשלומין, ואפילו אם קיבלוהו לדון. הרי התנו שידון אותם כדין, וכיון שטעה לא דן כדין. ובכל זאת אם טעה בדבר משנה - פטור מלשלם (לעיל ה"א) מפני שזה קרוב לאונס הוא (ביאור הגר"א ח"מ סימן כח, ס"ק טז), כי לא היה לו להעלות על דעתו שיטעה בדבר מפורש כזה, ובוודאי לא נתכוון להזיק אלא מזלו הרע של הבעל-דין גרם שיפסיד. לא כן כשטעה בשיקול הדעת ואינו מומחה, היה לו להעלות בדעתו שמא יטעה, והרי זה דומה למתכוון להזיק וחייב (לחם-משנה). (28) כל עוד שלא נטל הבעל-דין, ודאי ראוי להחזיר הדין ולהורות כראוי. (29) כדעת הגאון, הובאו דבריו ברי"ף לסנהדרין פ"ד, שהלכה כרבי מאיר המחייב את כל הגורם להזיק, וזה גרם להזיק, שלא היה לו לדון כשאינו מומחה, או לא נטל רשות, שמא יטעה בשיקול הדעת, והרי זה קרוב למזיד (ביאור הגר"א, וכן בלחם-משנה).

ד. אבל מי שאינו ממחה ולא קבלו אותו בעלי דיניו, אף על פי שנטל רשות³⁰ - הרי זה בכלל בעלי דיוע, ואינו בכלל הדיינים³¹. לפיכך אין דינו דין, בין טעה בין לא טעה; וכל אחד מבעלי דיניו, אם רצה, חוזר ודן בפני בית דין³². ואם טעה, ונשא ונתן ביד - חייב לשלם מביתו³³. וחוזר ולזקק מבעל דין זה שנתן לו שלא פהלכה. ואם אין לו להחזיר³⁴, או שטמא³⁵, או שהאכיל דבר המתיר לפלבים - ישלם, בדין כל גורם להזיק; שזה מתכונן להזיק הוא³⁶.

(30) שעבר ראש הגולה, או שטעו בית-דין שבא"י ונתנו לו רשות. (31) שאין הרשות מועילה עד שיהא ראוי, כמבואר לעיל פ"ד ה"טז. (32) אחר, ובכל זאת אם קיבלוהו בעל-דין מה שעשה עשוי, כמבואר לקמן פ"ז, ה"ב. (33) שהרי מתכוון להזיק הוא. (34) כאן מדובר, כשלא נשא ונתן ביד, אז אומר הדיין לבעל-דין: לך והתדיין עם

ח. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁיִּהְיוּ שָׁם עֲדִים אוֹ
 רֵאִיָּה⁵⁸ לַנִּגְזָל אוֹ לַנֶּזֶק אוֹ לַמְּלוּה; אָבֵל טַעֲנָה
 רִיקָנִית - אֵין מַחֲיִבִּין אֶת הַנִּטְעָן לַצָּתָה כָּלָל, אֵלָא
 נִשְׁבָּע בְּמִקְוָמוֹ וְנִפְטָר⁵⁹.

(58) הוכחה. (59) שאם לא כן, כל הרמאים יתבעו את
 העשירים לעלות לדון בבית-דין הגדול, וכדי שלא לטרוח
 יתפשרו עמהם, ונמצאו גוזלים זה את זה (רדב"ז).

ט. וְכֵן הָיָה בְּזִמְנֵי הַיָּה, שְׁאִין שָׁם בֵּית דִּין גָּדוֹל⁶⁰,
 אָבֵל יֵשׁ מִקְוֹמוֹת שְׂיֵשׁ בָּהֶן חֲכָמִים גְּדוֹלִים מִמַּחֲנֵה
 לְרִבִּים⁶¹, וּמִקְוֹמוֹת שְׂיֵשׁ בָּהֶן תַּלְמִידִים שְׁאִינָן
 כְּמוֹתָן, אִם אָמַר הַמְּלוּה: גִּלְף לְמָקוֹם פְּלוֹנִי שְׁבָאֲרִץ
 פְּלוֹנִית לְפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי הַגָּדוֹל⁶² וְנָדוֹן לְפָנָיו בְּדִין זֶה
 - שְׁכּוֹפִין אֶת הַלֵּוָּה וְהוֹלֵף עִמּוֹ⁶³. וְכֵן הָיוּ מַעֲשִׂים
 בְּכָל יוֹם בִּסְפָרָד⁶⁴.

(60) בירושלים. (61) ידועים לרבים במומחיותם
 ובבקיאותם. (62) בכת"י התימנים: "למקום פלוני שבארצו
 לפני פלוני הגדול", וכן ב'צמוקי יוסף' לסנהדרין סוף פ"ג.
 (63) שהרי אמרו (סנהדרין לב, ב): "צדק צדק תרדוף - הלך
 אחר בית-דין יפה, אחר רבי אליעזר ללוד... אחר רבי מתיא
 בן חרש לרומי", הרי שאפילו ברומי נקרא בית-דין הגדול,
 כל שאין למעלה ממנו (כסף-משנה). (64) ובשו"ע חו"מ
 סימן יד, סעיף א: "התובע צריך לילך אחר הנתבע אם הוא
 בעיר אחרת, אע"פ שבעיר התובע, הבית-דין גדול יותר".
 וכן אמרו שם: "עשיר מוחזק ואלם בעירו, מוציאים אותו
 לדון בעיר אחרת, אע"פ שהבית-דין שבעירו יותר גדול".

הדין הגדול פוסק הדין, שהרי צריך שיהיו בעלי הדין
 עומדים לפני הדיינים, אלא בית-דין הגדול מודיע דעתו,
 ובית-דין שבעירו דן את הדין, ראה חו"מ סימן יג, סעיף ו.
 ומשמיענו רבינו, שאע"פ שבית-הדין שבעיר אינו יודע איך
 לדון דין זה, בכל זאת כופים אותו לידון לפניו, והוא יפנה
 לקבל חוות-דעת בית-דין הגדול (סמ"ע לחו"מ סי' יד, ס"ק
 ד), ושני בעלי הדין יפרעו שכר השליח (חו"מ יד, סעיף א).

ז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁאֵר הַדִּינִין שָׁזָה טוֹעֵן
 וְזֶה טוֹעֵן⁵³, או כְּשֶׁאָמַר הַמְּלוּה: נָדוֹן פֶּאֶן, וְהַלֵּוָּה
 אוֹמַר: גִּלְף לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל; אָבֵל אִם אָמַר הַמְּלוּה:
 גִּלְף לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל - כּוֹפִין אֶת הַלֵּוָּה וְעוֹלָה עִמּוֹ,
 שְׁנֵאָמַר: עֲבָד⁵⁴ לֵוָּה לְאִישׁ מְלוּה⁵⁵. וְכֵן אִם טַעֵן זֶה
 שֶׁהָזִיקוּ⁵⁶ אוֹ גִּזְלוּ, וְרָצָה הַטוֹעֵן לַעֲלוֹת - כּוֹפִין בֵּית
 דִּין שְׁבַעֲרֵיר אֶת הַנִּטְעָן לַעֲלוֹת עִמּוֹ⁵⁷. וְכֵן כָּל כּוֹפֵץ
 בָּזָה.

(53) כגון שחולקים על איזה דבר - של מי הוא, ואין אחד
 מהם מוחזק בו, נמצא שאין כאן תובע ונתבע אלא שניהם
 תובעים (ט"ז שם ס"ק א). (54) בכת"י התימנים: ועבר,
 כלשון הכתוב שם. (55) סנהדרין שם. (56) הניזק התובע,
 או הנגזל התובע. (57) כי כל שהתובע מתרעם על חבירו
 שהזיקו, הרי הנתבע כעבד לו עד שיסלק הזיקו או יכיר
 שלא הזיקו (כסף-משנה), וכן נראה מדברי הסוגיא
 בסנהדרין שם בעובדה של עוקבן הבבלי וירמיה אחיו,
 שהכריחו את הנתבע לעלות לבית-הדין הגדול, ולא היה
 לויה אלא מזיק (ביאור הגר"א לחו"מ סי' יד ס"ק ח). וראה
 ב'תוספות' כתובות טז, ב ד"ה כותבים שובר, שלא דוקא
 "לווה".

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ה ניסן-א' אייר ה'תש"פ

יִפְסֹק אֵלָא בֵּית דִּין הַסְּמוּכִין בְּאַרְץ (שנסמכו לסמכויות
 אלה ועוד – מדור לדור). וּכְבֵר נִתְבָּאֲרוּ הַלְכוֹת דִּין זֶה
 בְּפֶרֶק ח' מ' (בבא קמא).

הַמְצָוָה הָרַפְט — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִינוּ מִלְרִצוֹת
 זֶה-אֶת-זֶה, וְהוּא אָמַר: "לֹא תִרְצֹחַ" (שמות כ, יג; דברים
 ה, יז). וְהַעוֹבֵר עַל זֶה — נִהְרַג בְּהִכָּפָה (בהתות
 ראשו) מִן הַצָּאֵר. אָמַר יַעֲלֶה: "מַעַם מִזְבְּחִי תִקְחֶנּוּ
 לְמוֹת" (שמות כא, יד). וּכְבֵר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מְצוֹה זֶה בְּפֶרֶק
 ט' מִסְנֵה־דִרִין (עו) וּבְפֶרֶק ב' מִמִּכּוֹת.

הַמְצָוָה הָרַצ'ו — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִינוּ מִלְקַחַת כֶּפֶר
 לְרוֹצֵחַ בְּמִזִּיד, אֵלָא יִהְרַג בְּהִכָּרַח, וְהוּא אָמַר יַעֲלֶה:
 "וְלֹא-תִקְחוּ כֶּפֶר לְנַפְשׁ רֹצֵחַ אֲשֶׁר-הוּא רָשָׁע לְמוֹת"
 (במדבר לה, לא). וּכְבֵר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מְצוֹה זֶה בְּמִכּוֹת
 (כתובות לו:).

יום ראשון כ"ה ניסן ה'תש"פ

יום רביעי

מצות עשה רלו.

מצות לא תעשה רפט. רצו.

הַמְצָוָה הָרַל'ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָוֵנוּ בְּדִין חוֹבֵל
 בְּחִבְרוֹ, וְהוּא אָמַר יַעֲלֶה: "וְכִי-יִרְיֶבן אֲנָשִׁים וְהִכָּה-
 אִישׁ אֶת-רֵעֵהוּ" (שמות כא, יח). וְאֵלּוּ הֵם הַנִּקְרָאִים: דִּינֵי
 קְנָסוֹת. וְיֵשׁ כְּתוּב הַכּוֹלֵל דִּינֵי קְנָסוֹת פֶּלֶם, וְהוּא אָמַר
 יַעֲלֶה: "כַּאֲשֶׁר עָשָׂה בֶן יִעֲשֶׂה לוֹ" (ויקרא כד, יט). הַכּוֹנֵה
 בָּזָה שְׁלוֹקָחִים מִמְּמוֹנוֹ (מה שהזיק לו) כְּדִי מֵה שֶׁהִזִּיק,
 כְּמוֹ שֶׁבֶא בְּקִבְלָה: אֲפֹלוּ בִישׁוֹ בְּלִבְד — הָרִי אֵלּוּ גּוֹבִים
 מִמְּמוֹנוֹ כְּדִי אוֹתוֹ הַשְׁעוֹר. וְדַע שֶׁדִּינֵי קְנָסוֹת אֵלּוּ פֶּלֶם
 נִזְקֵי אָדָם בְּאָדָם. וְכֵן אִם הָיְתָה בְּהִמָּה אֶת-הָאָדָם אוֹ
 אֶת-הַבְּהִמָּה — הָרִי כָּל-הַדִּינִים הָאֵלֶּה לֹא יִדּוֹן בָּהֶם וְלֹא

יום שני כ"ז ניסן ה'תש"פ

מצות עשה רכה.

מצות לא תעשה רצה. רצב.

1 המצוה הרכ"ה — הצווי שצטטוינו להגלות מפה
2 נפש בשגגה מעירו לערי מקלט, והוא אמרו יתעלה:
3 "וישב שם עד-מות הכהן הגדול" (במדבר לה, כה). ולשון
4 ספרי (פרשת שופטים לדברים יט, ד): "וישב שם — אינו
5 יוצא משם לעולם, שגאמר 'שם' — שם תהא דירתו,
6 שם תהא מיתתו, שם תהא קבורתו". וכבר נתבאר
7 כל-דיני מצוה זו במסכת מכות (ו. ואילך).

8 המצוה הרצ"ה — האזהרה שהזהרנו מלקחת כפר
9 מרוצח בשגגה כדי לפטרו מן-הגלות, אלא יגלה
10 בהכרח. אמר יתעלה: "ולא-תקחו כפר לנוס אל-עיר
11 מקלט" (שם, לב). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בגמרא
12 מכות (כתובות לו:).

13 המצוה הרצ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהרוג את-
14 החוטא בשעה שנראהו שפכר עשה עברה שהוא חייב
15 עליה מיתה (לעומת הדין בשעה שעושה העברה — לא
16 תעשה רצג) קדם שכיבדו לבית דין, אלא נביאהו לבית דין
17 בהכרח ונביא עליו עדים לפניהם, ונהיה אנוחנו (הרואים
18 את המעשה) עדים בלכד (ולא-דיינים), והם (אחרים)
19 ידינוהו במה-שהוא חייב. והאזהרה שבאה בענין זה הוא
20 אמרו יתעלה: "ולא ימות הרצח עד-עמדו לפני העדה
21 למשפט" (שם, יב). ולשון המכלתא: "יכול יתרגו אותו
22 משחרג או משנאף? — תלמוד לומר: ולא ימות הרוצח
23 עד-עמדו". ואפלו בית דין הגדול הם שראוהו שחרג —
24 הרי כלם נעשים עדים ומעידים לפני בית דין אחר, ובית
25 הדין האחר ימיתוהו. ובמכלתא: "הרי עדה (בית דין)
26 שראו אחר שחרג את-הנפש יכול יתרגו אותו עד שלא
27 יעמוד אצל בית דין? — תלמוד לומר: ולא ימות הרצח
28 עד עמדו לפני העדה למשפט".

יום שלישי כ"ז ניסן ה'תש"פ

מצות עשה רמז.

מצות לא תעשה רצג. רצז.

מצות עשה קכב.

29 המצוה הרמ"ז — הצווי שצטטוינו להציל הנרדף
30 מיד מי שרודפו להרגו, אפלו בנפשו של רודף, כלומר:
31 שאנו מצוים להרוג את-הרודף, אם לא נוכל להציל
32 את-הנרדף אלא בנפש הרודף, והוא אמרו יתעלה: (כי
33 יצאו אנשים .. וקרבה אשת האחד להציל .. מיד מכהו ..
34 והחזיקה במבושיו ..) "וקצתה את-כפה לא תחוס עינך"
35 (דברים כה, יב). ולשון ספרי (כי תצא): "במבושיו
36 (במקומות שהוא בוש בהם) — מה מבושיו מיוחד שיש בו

37 סכנת נפשות והרי הוא ב"קצותה", כך כל-דבר שיש בו
38 סכנת נפשות הרי הוא ב"קצותה את-כפה". וקצותה
39 את-כפה — מלמד שאמה חייב להצילו בכפה. מנין אם
40 אין אמה יכול להצילו בכפה, הצילו בנפשה? תלמוד
41 לומר: לא תחוס עינך" הנה נתבאר לך ענין צווי זה,
42 ושהוא שגאמר "אשת האחד" — לא דבר אלא בהנה
43 (במצוי), והפנה היא: להציל את הנרדף באבריו של
44 רודף: ואם אי אפשר להצילו אלא בהריגת הרודף לגמרי
45 — הורגין אותו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסק ח'
46 מסנהדרין (עג.).

47 המצוה הרצ"ג — האזהרה שהזהרנו מלחוס על
48 נפש הרודף פרוש דבר זה: שנה שאמרנו במצוה שקדמה
49 לזו (לא תעשה רצב), שלא יתרגו העדים את-החוטא
50 (בחסא שחייבים מיתה) עד שדינוהו בית דין במיתה —
51 אין זה אלא אם עבר ועשה המעשה שהוא חייב עליו
52 מיתה וסם אותו: אכל בשעת חפצו והליכתו לעשות,
53 הרי אז הוא נקרא: רודף — וחובה עלינו למנעו ולעכבו
54 מלעשות את-העברה שלבו מתאנה: ואם התעקש וסרב
55 — אז נלחם בו. ואם נוכל למנעו ממחשבתו בכך
56 שנחסרו אבר מאבריו, כגון שנחתוף ידו או רגלו או
57 נסמא את-עיניו — הרי זה היותר טוב: ואם אי אפשר
58 למנעו אלא באבוד נפשו — הרי זה נהרג קדם שיעשה.
59 ובאה האזהרה מלחוס עליו ומלהמנע מהריגתו, והוא
60 אמרו: "וקצתה את-כפה לא תחוס עינך" (שם) ולשון
61 ספרי (פרשת תצא שם): "וקצתה את-כפה — מלמד
62 שאמה חייב להצילו (את הנרדף על ידה) בכפה. מנין שאם
63 לא תוכל להצילו בכפה הצילו בנפשה? תלמוד לומר:
64 לא תחוס עינך". ושם אמרו: "מה מבושיו מיוחד שיש
65 בו סכנת נפשות והרי הוא ב"קצתה את-כפה". כך
66 כל-דבר שיש בו סכנת נפשות — הרי הוא בקצתה
67 את-כפה". וזה שאמרנו שיתרגו הרודף על חפצו — אינו
68 בכל-מי שיחפץ לעשות איוו עברה שמהיה, ואינו אלא
69 באדם הרודף אחר חברו להרגו, ואפלו הוא קטן (הרודף),
70 או הרודף אחר אחת מכל-העצירות לגלות ערותה —
71 ובתנאי שלא יהיה בן תשע שנים ויום אחד. ופשוט
72 שהזכור מכלל העצירות, אמר יתעלה: "צעקה הנערה
73 המארשה ואין מושיע לה" (שם כב, כז), הא יש לה
74 מושיע — מושיע בכל-דבר שהוא יכול להושיעה.
75 והנה דין רודף אחריה ורודף אחר חברו להרגו, אמר:
76 "כי פאשר יקום איש על רעהו וירצחו נפש כן הדבר
77 הנה" (שם, כז) וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסק ח'
78 מסנהדרין (עב — עג.).

79 המצוה הרצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלהתירש
80 מהצלת נפש מישראל אם נראנו בסכנת מות ואבדן ויש
81 לנו יכלת להצילו. כגון שהוא טובע במים ואנו נדע

40 בָּהֶם בְּנֵי אָדָם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא-תִשִּׁים דָּמִים
41 בְּבִיתְךָ" (שם כב, ח) וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת תצא שם) "וְעִשִּׂיתָ
42 מַעֲקָה" (שם) — מִצְוַת עֲשֵׂה: "וְלֹא-תִשִּׁים דָּמִים" —
43 מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה". וּכְבֹר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּרִישׁ
44 שְׁקָלִים (מתלמוד) יְרוּשָׁלַּיִם וּבִכְמָה מְקוֹמוֹת בְּסֹדֶר נִזְקִין
45 (בבא קמא טו, מו, ועוד).

46 הַמִּצְוָה הַקִּפ"ד — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְסַלֵּק הַמוֹקְשִׁים
47 וְהַמְּשֻׁלִּים מִפְּלִמְשָׁנוֹתֵינוּ, הֵינּוּ: שְׂנֵבָנָה כְּתֹל מְקִיף
48 סָבִיב הַגָּנוֹת וְהַבּוֹרוֹת וְהַשִּׁיחִין וְדוּמִיָּה, כְּדִי שְׁלֹא יִפּוֹל
49 מִיִּשְׁהוּ בָּהֶם אוֹ מֵהֶם. וְכֵן מְקוֹמוֹת הַסִּפְכָּה פֶּלֶם בּוֹנִים
50 וּמִתְקַנִּים אוֹתָם, כְּדִי שֶׁתִּסּוֹר הַסִּפְכָּה, וְהוּא אָמְרוּ:
51 "וְעִשִּׂיתָ מַעֲקָה לַגֶּגֶז" (שם) וּלְשׁוֹן סִפְרֵי: "וְעִשִּׂיתָ מַעֲקָה
52 לַגֶּגֶז — מִצְוַת עֲשֵׂה". וּכְבֹר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ
53 בְּמַסֶּכֶת בָּבָא קָמָא.

יום חמישי כ"ט ניסן ה'תש"פ

מצות לא תעשה רצט.

מצות עשה רב. רג. מצות לא תעשה ער.

54 הַמִּצְוָה הַרצ"ט — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהָרְנוּ מִלְּהִכְשִׁיל
55 זֶה-אֶת-זֶה בַּעֲצָה (שאינה הוגנת). וְהוּא: שְׂאֵם יִשְׁאָלְךָ
56 עֲצָה בְּדָכָר שְׂאִינוּ בָּקִי בּוֹ. הָרִי בָּאָה הַאֲזָהָרָה מִלְּהִטְעוֹתוֹ
57 וּמִלְּרִמּוֹתוֹ, אֲלֵא תוֹרָהּ עַל הַדָּכָר שֶׁאֵתָּה חוֹשֵׁב שֶׁהוּא
58 טוֹב וְיָשָׁר, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן
59 מְכָשֶׁל" (ויקרא יט, יד) וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת קדושים):
60 "וְלִפְנֵי סוּמָא בְּדָכָר — הִזֵּה נוֹטֵל מִמֶּךָ עֲצָה אֵל תִּתֵּן לוֹ
61 עֲצָה שְׂאִינָה הוֹגְנָת לוֹ". וְאָמְרוּ שְׁלָאוּ זֶה כּוֹלֵל גַּם מִי
62 שֶׁמִּסֵּעַ לְדָכָר עֲבָרָה אוֹ גּוֹרְמָה, לְפִי שֶׁהוּא בָּא לְאוֹתוֹ
63 הָאָדָם שֶׁסִּמָּאָה הַתַּאֲוָה אֶת-רָאִיתוֹ וְנִעֲשֶׂה עוֹר וְעוֹזְרוֹ
64 בַּתְּעִילוֹ. אוֹ יָכִין לוֹ סְבוֹת עֲבָרָתוֹ וְעַל דֶּרֶךְ זוּ אָמְרוּ עַל
65 הַמְּלִיזָה בְּרִבִּית וְהַלְוָה בְּרִבִּית שֶׁשְּׂנִיָּהֶם עוֹבְרִים מִשּׁוֹם
66 "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכָשֶׁל", לְפִי שֶׁכָּל-אֶחָד מֵהֶם עוֹר
67 לְחִבְרוֹ וְהִכְשִׁיר לוֹ הַשְׁלֵמַת הָעֲבָרָה. וְהִרְבֵּה דְּבָרִים מִסּוֹג
68 זֶה אוֹמְרִים בָּהֶם: עוֹבֵר מִשּׁוֹם: "וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן
69 מְכָשֶׁל". וּפְשֻׁטִיָּה דְּקָרָא הוּא מֵה-שֶׁהִזְהָרְנוּ תִּחְלָה.

70 הַמִּצְוָה הַר"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהוֹרִיד אֶת-
71 הַמִּשָּׁא מֵעַל הַבֵּהמָה שֶׁכְּשָׁלָה בְּמִשָּׁאָה בִּשְׂדֵה, וְהוּא אָמְרוּ
72 יִתְעַלֶּה: "כִּי-תִרְאֶה חֲמוֹר שֶׁנֶּאֱדָר רִבֵּץ וְגו' עֹזֵב תַּעֲזֹב
73 עִמּוֹ" (שמות כג, ח). וּלְשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים):
74 "עֹזֵב תַּעֲזֹב — פְּרִיקָה". וְשֵׁם אָמְרוּ: "עֹזֵב תַּעֲזֹב" —
75 נִמְצְאוּנוּ לְמִדִּין שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא-תַעֲשֶׂה,
76 כְּלוּמָר: שְׂאֵנוּ נִצְטוּיָנוּ לְפָרֵק מַעְלֵיָה (מצות עשה) וְהִזְהָרְנוּ
77 מִלְּהִנִּיחָה רוֹבֶצֶת תַּחַת מִשָּׁאָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר בְּמִצְוֹת
78 לֹא-תַעֲשֶׂה (המצוה המשלימה ע"ר): וְאֵם הִנִּיחָה רוֹבֶצֶת
79 תַּחַת מִשָּׁאָה, עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה. הֵנָּה נִתְבָּאָר לָךְ,

1 לְשָׁחוֹת וְנוֹכַל לְהַצִּילוֹ. אוֹ שְׂגוּי רוֹצֵה לְהִרְגוֹ וְאֵנוּ יְכוּלִים
2 לְהִסִּיר מֵה-שְּׁכַלְבּוֹ אוֹ לְדַחֲוֹת מִמֶּנּוּ הִזְקוֹ וּבָאָה הַאֲזָהָרָה
3 מִלְּהִמְנַע לְהַצִּילוֹ בְּאָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא-תַעֲמֹד עַל-דָּם
4 רֵעֶךָ" (ויקרא יט, טו). וְאָמְרוּ שְׂגֵם הַכּוֹפֵר עֲדוּתוֹ נִכְלָל
5 בְּאֲזָהָרָה זוּ, לְפִי שֶׁהוּא רוֹאֶה אֶת-מָמוֹן אֲחִיו אוֹבֵד וְהוּא
6 יְכוּל לְהִתְזַדֵּר לוֹ בְּכֶף שִׁנְיִיד אֶת-הָאָמֶת. וּכְבֹר בָּא עוֹד
7 בְּעִנְיָן זֶה: "אִם-לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ" (שם ה, א) וּלְשׁוֹן
8 סִפְרָא (פרשת קדושים): "מִנֵּיִן אִם יוֹדַע אֶת לוֹ עֲדוּת,
9 שְׂאִין אֵתָּה רִשָּׁאי לְשִׁתּוֹק עֲלֵיָה? תִּלְמוּד לומֵר: "לֹא-
10 תַעֲמֹד עַל-דָּם רֵעֶךָ". וּמִנֵּיִן אִם רָאִיתוֹ טוֹבַע בְּנִיָּה,
11 לְסִטִּים בָּאִין עֲלָיו, חִיָּה רָצָה בָּאָה עֲלָיו — חֵיב אֵתָּה
12 לְהַצִּילוֹ? תִּלְמוּד לומֵר: "לֹא-תַעֲמֹד עַל-דָּם רֵעֶךָ" וּמִנֵּיִן
13 לְרוֹדֵף אַחֵר חִבְרוֹ לְהִרְגוֹ שֶׁאֵתָּה חֵיב לְהַצִּילוֹ בְּנִפְשׁוֹ?
14 תִּלְמוּד לומֵר: "לֹא-תַעֲמֹד עַל-דָּם רֵעֶךָ". וּכְבֹר נִתְבָּאָרוּ
15 דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּמַסֶּכֶת סְנֵהֲדִרִין (עג).

16 הַמִּצְוָה הַקִּפ"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהַבְדִּיל שֵׁשׁ
17 עֲרֵי מְקַלֵּט שֶׁתִּהְיֶינָה מוֹכַנּוֹת לְמַכָּה נֶפֶשׁ בְּשִׁנְיָה (שיהיו
18 עֲבוּרוֹ מְקַלֵּט מִפְּנֵי נִקְמָתוֹ שֶׁל "גּוֹאֵל הַדָּם"), וְלִתְנֵן אֶת-
19 הַדֶּרֶךְ אֲלֵיהֶן וְלִיַּשֵּׁר אוֹתָהּ, וְלֹא יִנְיחוּ בָּהּ דְּכָר הַמַּעֲכָב
20 אֶת הַבּוֹרֵחַ מִלְּרוּץ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "תִּכְיִן לָךְ
21 הַדֶּרֶךְ וְשִׁלַּשְׁתָּ אֶת-גְּבוּל אֲרָצְךָ" (דברים יט, ג). וּכְבֹר
22 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּסִנְהֵדְרִין (עז). וּמִכּוֹת (ו).
23 וּשְׁקָלִים (פרק א משנה א) וְסוּטָה. וּכְבֹר הִזְהָרְנוּ (מצות
24 עשה קעז) אָמְרִם: "עֲרֵי מְקַלֵּט אֵין נִתְּנוֹת אֲלֵא בְּאֲרִץ".

יום רביעי כ"ח ניסן ה'תש"פ

מצות עשה קפא. מצות לא תעשה שט.

רחצ. מצות עשה קפד.

25 הַמִּצְוָה הַקִּפ"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בְּעִרְיַת (ראשה
26 שֶׁל) עֲגֻלָּה. אִם נִמְצָא בִּשְׂדֵה הַרוֹג שֶׁלֹּא נֹדַע מִי הָרָגוֹ,
27 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כִּי-יִמְצָא חָלָל בְּאֲרָמָה" (דברים כא,
28 א) וְזֶהוּ דִּין עֲגֻלָּה עֲרוּפָה. וּכְבֹר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ
29 בְּפֶרֶק אַחֲרוֹן מִמַּסֶּכֶת סוּטָה (מד).

30 הַמִּצְוָה הַש"ט — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהָרְנוּ מִלְּזוֹרֵעַ
31 וּמִלְּעֹבֵד אֶת-הָאֲדָמָה בְּנַחַל אֵיתָן (נחל מים הזורם בחזקה)
32 שֶׁנִּעְרְפָה בּוֹ הָעֲגֻלָּה, וְהוּא אָמְרוּ: "אֲשֶׁר לֹא-יַעֲבֹד בּוֹ לֹא
33 יִזְרַע" (שם ד, ו) וְהַעֲוָר עַל זֶה-לּוֹקָה. וּבִגְמָרָא מִכּוֹת (כב).
34 כְּשֶׁהִזְכִּירוּ מִחֲבִי מִלְּקוֹת אָמְרוּ: "וְהָא אֵיכָא זֹרַע לְנַחַל
35 אֵיתָן וְאִזְהָרְתִּיה מִהֵכָא: "אֲשֶׁר לֹא-יַעֲבֹד בּוֹ לֹא יִזְרַע".
36 הֵנָּה נִתְבָּאָר שׁוֹז אֲזָהָרָה אַחַת וְשֶׁהִיא בְּמִלְּקוֹת. וּכְבֹר
37 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּסוּף סוּטָה (מז: מו).

38 הַמִּצְוָה הַר"ח"צ — הַאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהָרְנוּ מִלְּהִשָּׂאִיר
39 מוֹקְשִׁים וּמְשֻׁלִּים בְּעִרְנוֹ וּבִתּוֹף בְּתִינוּ כְּדִי שְׁלֹא יֵאָבְדוּ

יום שישי ל' ניסן ה'תש"פ

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שנגצטינו בדין מקח
וממכר, כלומר: הדרךים שבהן מתקנים המקח והממכר
בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה
ממה-שאמר יהעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'"
(ויקרא כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד
לד, כלומר המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות
קונות, ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה
נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר — תקנה,
כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר הדרךים שבהן נקנות
הקרקעות וזולתן. כלומר שטר וחזקה — הסמיכון
לפסקים. וכבר נתבאר משפטי דין זה, כלומר: ידיעת
הדרךים שבהן מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א'
מקדושין ופרק ד' ופרק ח' (מבבא) מציעא ופרק ג' ופרק
ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (מבבא) בתרא.

יום ש"ק א' אייר ה'תש"פ

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה נדפסה ביום הקודם

שזה שנקמר "עוב תעזב" — מצות עשה. וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בפרק ב' מ[בבא] מציעא (לב).
המצוה הר"ג — הצווי שנגצטינו לטעון את-המשא
על הבהמה או על האדם אם הוא לבדו, אחר שהורגנוהו
ממנו או שהורידו וזולתנו. כי כמו שנגצטינו לפרק ממנו,
כך נצטינו לטעון עמו. והוא אמרו יהעלה: "הקם תקים
עמו" (דברים כב, ד). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם):
"הקם תקים עמו — טעניה". וכבר נתבאר דיני מצוה
זו בפרק ב' (מבבא) מציעא (לב). ושם נתבאר, שמצוה
מן-התורה לפרוק ומצוה מן-התורה לטעון.
המצוה המשלימה מאתים ושבעים — האזהרה
שהזהרנו מלעזוב את-הלכוד במשאו מעבב בדרך, אלא
נערהו ונפרק מעליו עד שיתקן משאו, ונגביה עמו את
משאו, או על גבו או על בהמתו, כמו שנתבאר בדיני
מצוה זו, והוא אמרו: "ותדלת מצוב לו" (שמות כג, ה).
ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "ותדלת מצוב לו
עוב תעזב עמו", נמצינו למדין שהוא עובר על עשה ועל
לא-תעשה". ובא עוד לאו מיוחד בענין זה והוא אמרו
במשנה תורה: "לא-תראה את-חמור אחיך וגו'" (דברים
כב, ד), ובספרי (פרשת תצא שם): "לא-תראה את-חמור
אחיך" וכו' — מצות לא-תעשה, ולהלן הוא אומר:
"כי-תראה חמור שונאך" (שמות כג, ה) — מצות עשה".
וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפרק ב' מבבא מציעא
(לב).

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' א

לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך, באותה שעה נודענו ארוננו של
יוסף והכיר משה שהוא ארוננו, נטלו משה והביאו אצלו.
וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר בדרך עלייתם לארץ כנען,
היו שני ארונות הללו, אחד של מת — ארוננו של יוסף, ואחד של
שכינה — ארון הברית שבו היו הלוחות, מהלכין זה עם זה, והיו
עוברים ושבים שראו זאת זה לצד זה אומרים, מה פירון של — מה
הם שני ארונות הללו, אמרו להם ישראל, ארון אחד הוא של מת,
ואחד של השכינה. חזרו ושאלו, וכי מה, דרבו של מת להלך עם
ארון שבו השכינה לצידו. אמרו להם ישראל,

הדברים קל וחומר, ומה אלישע שהיה תלמידו של אליהו,
ואליהו היה תלמידו של משה, שהרי תורתו של משה לימד
לאליהו, ומצינו שגף הפרקל מפניו, מפני משה רבינו על אחת
במה וכמה.
רבי נתן אומר, לא היה הארון מונח בנילוס, אלא בקברניט —
בקברות של מלכים היה קבור, הלך משה ועמד על קברניט של
מלכים — במקום קברותיהם, ואמר, יוסף, הניע עת שנשבע הקדוש
ברוך הוא שאני גואל אתכם, והניעה זמן קיום השבועה שהשבעת
את ישראל להעלות עצמותיך, אם אתה מראה עצמך מוטב, ואם

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' א

כדברי רב ושמואל שהמחזיר מיטה של טרסיים על ידי תקיעה
בחזק חייב חטאת, וקשה אם כן על רבי אבא ורב הונא שעלינו
לאסור מדרבנן גם כשמחזיר את המיטה בצורה רפויה.
מתרצת הגמרא: אינה — רבי אבא ורב הונא, דאמרו — שאמרו
שמותר להחזיר מיטה של טרסיים בצורה רפויה, ולא גוזרים שמו
יבא לתקוע, סוברים כי האי תנא — כהתנא רבן שמעון בן גמליאל,
דתניא בברייתא, מלכנות המטה — רגלים קטנות שיש בראשם נקב
בית קיבול, ומכניסים בתוכם את רגלי המיטה כדי שלא יעמדו על
האדמה, וירקבו מזמנת הלחות שבה, וברעות המטה — רגלי
המיטה, ולחותים של פקקים — עץ קטן שמחברים אותו לקשת,
שעליו מניח את החץ ומושכו וזורקו למרחוק, אם אינם מחוברים,
לא יחזיר — לא יחברם למקומם בשבת בלא תקיעה, ואם
החזיר פטור,

בכך איסור תורה כיון שאינו גומר במלאכתו את עשיית הכלי,
שהרי רגילות היא שחור ומפרקו תדיר, אבל אסור לעשות כן
מגזירת חכמים.
רבי סימאי מוסיף דין: רבי סימאי אומר, כרן עגולת, כלי זמר העשוי
נקבים נקבים, ומכניסים בהם חלילים, וכשנכנסת בהם הרוח
מוציאים קולות רבים שונים זה מזה ויש ממנו שני מינים, כרן
עגולה וקרן פשוטה, ואם הכניס את החלילים בנקבי קרן עגולה
בשבת, חייב חטאת, כיון שבקרן עגולה הדרך לתקועם בחזק והוא
מעשה אומן, ומתחייב משום מכה בפטיש. אך אם הכניסם בקרן
פשוטה — ישרה, שדרכה שהחלילים אינם תקועים בה בחזקה
ודרך לפרקם תמיד, פטור.
ומדברי הברייתא שהמחזיר קנה מנורה בשבת על ידי תקיעה
בחזק חייב חטאת, משום שבכך נגמרה מלאכת המנורה, מבואר

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

נְקָרָא, שְׁנֵאמַר "כִּי שָׁמַשׁ וַיִּגְן ה' אֱלֹהִים וְגו'" - כלומר ש'שמש'
 הוא אחד משמותיו של הקדוש ברוך הוא, ונקרא שמשון על שם זה.
 שואלת הגמרא, אלא מעתה - שנקרא ממש על שמו של הקדוש
 ברוך הוא, אם כן לא יִמָּחַק - יהיה אסור למחוק את המילה שמשון.
 עונה הגמרא, שמשון לא נקרא כך על שמו של הקדוש ברוך הוא,
 אלא כוונת רבי יוחנן, שנקרא כך לפי שהיה בו מעין שמו - תכונתו
 של הקדוש ברוך הוא, שמה הקדוש ברוך הוא מגין על כל
 העולם כולו, אף שמשון היה מגין בדורו על ישראל. ואמר רבי
 יוחנן, בלעם חִיגַר בְּרַגְלֵי אַחַת הָיָה, שְׁנֵאמַר "וַיִּלְךָ שָׁפָה" - שפוף
 וחִיגַר ברגלו האחת. שמשון חִיגַר בְּשֵׁנֵי רַגְלָיו הָיָה, שְׁנֵאמַר
 "שָׁפִיפוּ עָלַי אֲרָח" - שפיפה כפולה, שהיה חִיגַר בשתי רגליו.
 תנו רבנן, חֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם נִקְרָאוּ מַעֲיִן דּוֹנָמָא וְכָל מַעְלָה -
 שנשטנו בבריתאם לתפארת מיתר הברואים, וכו' - כל חמישה
 אלו, לקו בָּהֶן - באותם איברים. הבריתא מונה את החמשה בני
 אדם, שמשון, היה מעין דוגמה של מעלה כבחו - בגבורתו. שאול,
 היה מעין דוגמה של מעלה בְּצִנְאוֹרָא - שהיה צווארו נאה מאוד.
 אֲבִשְׁלוֹם, היה מעין דוגמה של מעלה בְּשִׁעְרוֹ - שהיה שערו עבה.
 צִדְקָה, היה מעין דוגמה של מעלה בְּעֵינָיו - שהיטיב לראות בהם
 יותר מרגליו. אסא, היה מעין דוגמה של מעלה בְּרַגְלָיו - שהיה לו
 ברגליו כח עצום יותר משאר אדם. ומביאה הגמרא ראייה שכל אלו
 לקו במעלותיהם, שמשון לקה בְּכַחוֹ, דְּכַתִּיב "וַיִּסַּר כַּחוֹ מַעְלָיו".
 שאול לקה בְּצִנְאוֹרָא, דְּכַתִּיב "וַיִּקַּח שָׂאוֹל אֶת הַחֶרֶב וַיַּפֵּל עָלָיו",
 הרי שנהרג בצווארו. אֲבִשְׁלוֹם לקה בְּשִׁעְרוֹ, בְּדַבְּעֵינָן לְמִיטְרָא קָמָן
 כפי שתבאר הגמרא להלן. צִדְקָה לקה בְּעֵינָיו, דְּכַתִּיב "וַיֵּאָת
 עֵינָי צִדְקָתוֹ עוֹר". אסא לקה בְּרַגְלָיו, דְּכַתִּיב "רַק לַעַת וְקִנְתָּ
 חֶלֶק אֶת רַגְלָיו", ואמר רב יהודה אֲמַר רב, מחלתו היתה שְׁאִתּוֹתוֹ
 פְּדִנְרָא - סוג חולי הרגלים. אֲמַר לִיה מַר זוּטְרָא בְּרִיה דְּרַב נַחֲמָן
 לְרַב נַחֲמָן, הֵיכִי דְמִי פְּדִנְרָא - מהי ההרגשה בחולי זה, אֲמַר לִיה
 הרגשתו היא בְּמַחְסָה הַדּוֹקֶרֶת בְּבִשְׂרֵי הָיוּ. שואלת הגמרא, מָנָא יָדַע
 - מנין ידע רב נחמן שזוהי ההרגשה. ומשיבה, אִיבָא דְאִמְרִי, מִיחַשׁ
 הָיָה חֵשׁ בִּיה - רב נחמן חלה בזה והרגיש את הכאב. וְאִיבָא
 דְאִמְרִי, מְרִבִּיה שְׁמַע לִיה - כך קיבל מרבו. וְאִיבָא דְאִמְרִי, "סוֹד
 ה' לִירְאָיו וְכִרְיָתוֹ לַהֲדוֹרִיעִם" - ידע זאת רב נחמן ברוח קדשו.
 דָּרַשׁ רַבָּא, מִפְּנֵי מַה עָנָשׁ אִסָּא וְחַלָּה, מִפְּנֵי שֶׁשָּׂעִה אֲנִינְרָא -
 עבודת המלך, בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁנֵאמַר "וְהַתְּלִיד אִסָּא הַשְּׁמִיעַ
 אֶת כָּל יְהוּדָה אֵין יָקָן" - הרמזה שנבדע בשאר מלך ישראל. ומבאת
 הגמרא, מֵאִי אֵין יָקָן, אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר רב, אִפִּילוּ הָתָן
 מְחַדְרֵי וְכָלָה מְחֻפְּתָה שְׁנֵאמַר בהם "נָקִי יְהִיָּה לְבִיתוֹ שָׁנָה אַחַת",
 לא נפטרו מהכרות אסא, וכל שכן שלא פטר את התלמידי חכמים.
 הגמרא מקשה סתירה בפסוקים אודות העיר תמנת. פְּתִיב "וַיִּיָּדַר
 שְׁמִשׁוֹן תְּמַנְתָּה", משמע שתמנת היתה בעמק, ופְּתִיב לגבי תמר,
 "הִנֵּה חֲמִידָא עָלָה תְּמַנְתָּה", משמע שהיתה על הר. מתרצת הגמרא,
 אֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, שְׁמִשׁוֹן שְׁתַּנְתְּנָה בָּה - שהתגנה במעשה זה,
 שנשא שם אשה האסורה לו, מבנות פלשתים, פְּתִיב בִּיה יְרִידָה -
 נאמרה בו לשון ירידה. ואילו יְהוּדָה שְׁתַּנְתְּנָה בָּה - שהתעלה
 במעשה זה, שהרי ממעשה זה נולדו פרץ ורחש העמידו מלכים.
 ונביאה בישראל, פְּתִיב בִּיה עָלִיָּה - נאמרה בו לשון עליה. רַבִּי
 שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אֲמַר - מיישב באופן אחר, שְׁתֵּי תְּמַנְאוֹת הָיוּ -
 שני מקומות נקראו תמנת, תְּמַא בִּירִידָה וְתְּמַא בְּעָלִיָּה - אחת מהם
 היתה בירידה, ואחת מהם היתה בעליה. רַב שְׁפָא אֲמַר - מיישב
 באופן נוסף, תְּמַא תְּמַנְתָּה תְּוֹא - באמת היתה רק עיר אחת שנקראת
 תמנת, אלא שהיתה ממוקמת באמצע צלע הר. דְּאִתִּי מֵהָאֵי נִיָּסָא
 - לבא מצד זה היתה זו יְרִידָה, וְדְאִתִּי מֵהָאֵי נִיָּסָא - ולבא מצד
 האחר, היתה זו עָלִיָּה, כְּגוֹן וְרִדְוִיָּא, וְכִי בָאֵר, וְשׁוֹקָא דְנִרְשָׁא.
 הגמרא מביאה פסוקים נוספים בענין תמר לדורשם. וְתַשְׁבַּח בְּפִתָּה

המשך בעמוד ג

כוונת הפסוק, שהוחל - בטלה שבועתו של אבימלך דְּכַתִּיב "אם
 תִּשְׁכַּר לִי וּלְגִינִי וּלְגִבְדִּי", - שנשבועו אברהם ואבימלך שלא ימשול
 אחד על גניו ונכדיו של האחר, ובטלה השבועה מפני שהפלשתים
 עברו עליה תחילה.
 נאמר בפסוק, "ותלד האשה בן ותקרא את שמו שמשון וַיִּגְדַּל הַנַּעַר
 וַיִּבְרָכֵהוּ ה'", שואלת הגמרא, בְּמַה בְּרָכוֹ. אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר
 רב, שִׁבְרָכוֹ בְּאִמְתּוֹ, שהיתה אִמְתּוֹ בְּכַנֵּי אָדָם - כשאר בני אדם,
 וְזָרְעוֹ הָיָה רַב בְּנִתָּל שׁוֹמֵף.
 נאמר בנביא שקודם שהפיל שמשון את הבית בו שהו הפלשתים
 ששבוהו, התפלל לה' שיהיה בעורו, הגמרא דורשת את תפילתו,
 "וַיִּקְרָא שְׁמִשׁוֹן אֶל ה' וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים וְכִרְנִי נָא וְחֻקֵּי נָא אֲדָ
 הַפַּעַם תִּהְיֶה וְאֶנְקְמָה נָקָם אַחַת מִשְׁתֵּי עֵינֵי מַפְלָשְׁתִּים" - שאקבל
 שכר ניקור עיני האחת בעולם הזה על ידי שאנקם מפלשתים. אֲמַר
 רב, אֲמַר שְׁמִשׁוֹן לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם וְכוּ'
 לִי עֲשֵׂרִים (ושתיים) שָׁנָה שֶׁשְּׁמִמְתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֲמַרְתִּי לְאֶחָד
 מֵהֶם הַעֲבֵר לִי מִסָּל מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וכיון שלא לקחתי מהם אפילו
 שימוש קל כזה, נמצא שעיוורון עיני אינו כעונש על לקחת שוחד,
 ולכן יותן שכרי בעד זה להינקם מפלשתים.
 וַיִּלְךָ שְׁמִשׁוֹן וַיִּלְכֵּד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שׁוֹעֲלִים", שואלת הגמרא, מֵאִי
 שָׁנָא שׁוֹעֲלִים - מדוע צד דווקא שוועלים. ומשיבה, אֲמַר רַבִּי אִיבָו
 בַּר נַנְדִי אֲמַר רַבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא, אֲמַר שְׁמִשׁוֹן, זָכָא מִי שְׁחֹזֵר
 לְאֶחָדֵינוּ - השועל, שכאשר צדים אותו אינו מרחיק לברוח אלא
 מסובב דרכו עקלקלות ובורח. וַיִּפְרַע מַפְלָשְׁתִּים שְׁחֹזְרוּ בְּשִׁבְעוֹתָן.
 תִּנְיָא אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן הַסֵּסִיד, בֵּין בְּתִיפּוֹ - רוחב כתפיו שֶׁל
 שְׁמִשׁוֹן, שְׁשִׁים אַמָּה הָיָה, שְׁנֵאמַר "וַיִּשְׁכַּב שְׁמִשׁוֹן בַּעֲזָה עַד חֲצִי
 הַלַּיְלָה, וַיָּקָם בְּחֲצִי הַלַּיְלָה, וּמָצָא אֶת דְּלָתוֹת שַׁעַר הָעִיר נְעוּלוֹת,
 וַיֵּאָחֶז בְּדְלָתוֹת שַׁעַר הָעִיר וּבְשִׁמְתֵי הַמַּוּזוֹת - עמודי הפתח, וַיִּסְעֵם
 - ויעקם ממקומם עַם הַבְּרִית, וַיִּשֶׁם עַל בְּתִיפּוֹ וַיַּעֲלֵם אֶל רֹאשׁ
 הָהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי חֲבָרוֹן", וְגַמְרִי - מסורת בדינו מרבותינו, דְּאֵין
 דְּלָתוֹת עוֹזָה פְּחֻזוֹת מִשְׁשִׁים אֲמָה רוחב.
 הגמרא מוסיפה לבאר פסוקים נוספים האמורים לגבי שמשון. "וַיְהִי
 טוֹחֵן בְּבֵית הָאֲסוּרִים", אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין מַחֲינָה אֱלָא לִשְׁוֹן
 עֲבִירָה, וְכֵן הוּא אֲמַר - ומצינו לשון זה בפסוק "תִּטְחֵן לְאַחַר
 אֲשֶׁתִּי". מִלְּמַד - העבירה היא, שְׁכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֲנָשֵׁי פְלִשְׁתִּים
 הָבִיא לוֹ אֶת אֲשֶׁתוֹ לְבֵית הָאֲסוּרִים כְּדִי שִׁכּוּא עֲלֵיהֶן וְעַל יָדֵי כֵן
 יוֹתֵשׁ כּוּחוֹ, וְכֵן בְּדִי שְׁתַּתְּעֵבֵר הִימָנו וְתִלְד בָּנִים גִּיבּוּרִים כְּכוּחוֹ.
 אֲמַר רַב שְׁפָא, הֵינֵנו דְאִמְרִי אִינְשֵׁי - זהו שאומרים הבריות, לפני
 כל אדם מביאים מה שהוא רגיל בו, כְּמִי דְשִׁתִּי חֲקָרָא חֲקָרָא - לפני
 הרגיל בשתיית יין מביאים יין, כְּמִי רַפְּקָא - לפני אדם עובד אדמה
 ועודר בגינות שרגיל לאכול ירק, גְּרִידָא דּוֹבְלָא - מביאים סל מלא
 ירק. וכן שמשון, שהיתה דרכו להזדווג עם ננות פלשתים, גם בבית
 האסורים לא חסר לו הדבר.
 וַיֹּאמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל אָדָם הַמּוֹנֶה עִם נָשִׁים, אֲשֶׁתוֹ מוֹנֶנֶת עָלָיו -
 מונה עם אחרים, שְׁנֵאמַר "אִם נִפְתַּח לִבִּי עַל אִשָּׁה וְעַל פֶּתַח רֵעִי
 אֲבָרַתִּי" - אם היה לבי נפתח מהיצר הרע על אהבת אשה, ואם
 ארבות על פתח רעי לחזור אחרא אהבת אשתו לזנות עמה, וְכַתִּיב -
 הַעֲזוֹב עַל כָּךְ הוּא הֵאָמַר בַּפְּסוּק אֲשֶׁר הִשְׁתָּה עִמָּה, וְכַתִּיב -
 וְעָלֶיהָ יִכְרְעוּן אֲחֵרֵינוּ" - שתהיה אשתי שפחה בזויה הטוחנת
 בריחיים, וישכבו עמה אחרים. וְהֵינֵנו דְאִמְרִי אִינְשֵׁי, זהו שאומרים
 הבריות, אִיחֻז בִּי קָאֵר - הוא עסוק בדלעת גדולה, וְאִתְּתִיָּה בִּי
 בּוֹצֵצִי - ואשתו עסוקה בדלעת קטנה, כלומר שניהם עסוקים באותו
 ענין.
 וַיֹּאמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמִשׁוֹן דֵּן אֶת יִשְׂרָאֵל בְּאִתְּיָהֶם שְׁבַשְׁמִים -
 במשפט צדק, שְׁנֵאמַר בברכת יעקב, "דֵּן דִּין עָמֹ בְּאֶחָד וְגו'" -
 משבט דין עומד אדם שידון את ישראל כחידו של עולם, ונאמר על
 שמשון. וַיֹּאמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁמִשׁוֹן עַל שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא

יום ראשון כ"ה ניסן - היום עשרה ימים, שהם שבוע אחד ושלשה ימים לעומר (תפארת שבגבורה) קפג

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף י עמוד א

רש"י

תוספות

הוחל שבועתו של אבימלך, בטלה, לשון לא יחל דברו ופסקו לו, לפי שהם עברו על השבועה תחלה; כפא דברו, כל ברכה שבמקרא לשון רבי הוא, דבר המברך ומצוי בו שבע פויישין בלעז, ומה ברכה נמצא בו, לא מצינו עשר בשמשון, שברכו באמתו, להיות ורעו כנחל שוטף, למה שנתאחד נתברך; נקם אחת משתי עני, שכר אחת מענין תן לו כנגדך זו, ושכר האחרת לעולם הבא; שחזור לאחוריו, כשצדיק אותו אינו (מרחיק) לברוח אלא חוזר עקלקלות; שער העיר, בו שערו עזר משתעי קרא; על בתיפיו, כשיעור בתפיו; קמי דשתי המקרא לפני כל אדם מביאין מה שהוא רגיל בו, לפני שותי מן מביאין מן קמי דפוקא נרדיא דובלא, לפני עובר אדמה וחופר בגנות שרגיל לאכול נרק מביאין סל מלא נרק, דובלי מין נרק הוא; קארי ובוצני, מין אחד הוא, אלא שאילו גדולים ואלו קטנים, כלומר כמה שהוא עוסק ודיא עסוקה; באהר, ביחידו של עולם במשפט צדק, שמש, לשון חמה, כמו ושמתי כבוד בשמותיך (שמות נה); על שמו של הקב"ה, משמע שבשמו של הקב"ה ממש; מעין שמו, שאין שמש שם ממש, אלא מגן ומציל; שפי, אשלישיישי, כמו דשף מדוכתיה (תנ"ך מנחם); שפיפיו, שפה כפולה; מעין דונקא בו, נשתנו מן התחתונים לתפארת; וקסר כחו, לא מייחי ראיה אלא דכלן לקה, שאול בצוארו, ויגבה מכל העם משכמו (שמואל א' ו' ויפל עליה, מקום שחורץ בחרב וחינו צואר; צדקיה בעניני, לא ידענא מנלן דנשתנה לשבת, וכן אסא ברגליו, אלא כן שעמ מרבו; פודנרא, שם חלי הוא שאוחז ברגלים וקרא לו פודנרא; נענש אסא, לחלות; אנגריא, עבודת המלך; השמיץ את כל יהודה, הועיקו, וישאו את אבני הרקם שהיה מלך ישראל בונה עליה ברוך לבלתי תת יוצא וקא לאסא; חתן, שכחתי בו נקי ידקה לביתו וגו' (דברים מ); בתיב ונדר שמשון תמנה, אלקא תמנה בירידה, ובתיב עולה תמנה אלקא עליה, היא, ושמשון יהודה תרחיקו בארץ ישראל הוה שנתנה בה, שנקא מכוונת פלשתים האסורות לו; יהודה נתעלה, שמשם נולדו פרץ ונחך שהעמידו מלכים ונביאים בישראל; דאחי מהאי גיסא, שהיה מושבת באמצע שפיע ההר, הבא לה מראש ההר יורד, הבא לה מרגלי ההר עולה; כגון וידין ובי בארי וגרש, עיירות הן הישובות בשפיע ההרים; צפופות לראותו, שהיו רגילין להקמפל שם ולקלון, ויהי חביב עליהם; שנתנה עינים לדבריה, דונקא ופתח החר החר נתנה לעצמה שאין עברה בדבר; נידת אני, ואני עובדת בוכבים, וראיה לה; פנויה אני, ומתרת לכל אדם; ויתמה אני, והייתי קטנה והישיאני אני ואחי ואין נשואין לער ואנון כלום לאסור עליו משום פלותו, ואין זכות לאם ולאחים להשיא קטנה אלא האב וזכה בה כדברתי; את בתי נתיי לאיש הזה וקדים כגו, ולקח סברה לאו בתי של שם היה, שמשנת ששים לעקב כלו שנותיו של שם, ויעקב כבר היה יותר מכן מאה ועשרה; מודה אני, מודה ונעט בו, להחנות עברים ושבבים; פונדק, ללון שם אורחים, ולשון אשיל גוסטרקן הוא, אכילה שתיה לזה; שהיה מאכילן ונשקן ואחא מולת אותו; ונעט אהלי אפדנו, פסוק הוא בדניאל על אחד מהמלכים; אלא

הוחל שבועתו של אבימלך, דכתיב 'אם תשקר לי ולעני ולגביר', ויגדל הנער ויברכהו ה' כפא דברו, אמר רב יהודה אמר רב, שברכו באמתו, אמתו כפני אדם, וזרעו כנחל שוטף, ויקרא שמשון אל ה' ויאמר ה' אלהים וזכרני נא ויחזקני נא אך הפעם הוה ויאנקמה נקם אחת משתי עניי מפלשתים, אמר רב, אמר שמשון לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם זכור לי עשרים (ושתיים) שנה ששפסתי את ישראל ולא אמרתי לאחד מהם העבר לי מקל מוקום למקום, וילך שמשון וילכד שלש מאות שועלים, מאי שנא שועלים, אמר רבי איבו בר נגדי אמר רבי חייא בר אבא, אמר שמשון, יבא מי שחזור לאחוריו ויפרע מפלשתים שחזרו בשבועתן, תניא אמר רבי שמעון הקיסר, בין בתיפיו של שמשון, ששים אמה היה, שנאמר וישבב שמשון עד חצי הלילה, וינקם בחצי הלילה, ויאהז בדרלות שער העיר ובשתי המזוזות ויסעם עם הברית, וישם על בתיפיו, וגמירי דאין דלתות עזה פחותות מששים אמה, ויהי טוחן בבית האסורים אמר רבי יוחנן, אין טחינה אלא לשון עבירה, וכן הוא אמר תטחן לאחר אשתי, מלמד שכל אחד ואחד הביא לו את אשתו לבית האסורים כדי שתתעבר הימנו, אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, קמי דשתי תמרא, תמרא, קמי דפוקא, גירידיא דובלא, ואמר רבי יוחנן, כל המונה, אשתו מונגת עליו, שנאמר אם נפתה לבי על אשה ועל פתח רעי ארבותי וכתוב 'תטחן לאחר אשתי ועליה יכרעון אחריו', והיינו דאמרי אינשי, איהו בי קארי ואיתתיה בי פוציני, ואמר רבי יוחנן, שמשון דן את ישראל באביהם שבשמים, שנאמר ון דין עמו כפאחר וגו', ואמר רבי יוחנן, שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא, שנאמר כי שמש וגמן ה' אלהים וגו', אלא מעתה, לא ימחה, אלא, מעין שמו של הקדוש ברוך הוא, מה הקדוש ברוך הוא מונו על כל העולם כולו, אף שמשון מונו בדרו על ישראל, ואמר רבי יוחנן, בלעם חיגר ברגלו אחת היה, שנאמר וילך שפי, שמשון חיגר בשתי רגליו היה, שנאמר שפיפן עלי ארצו, תנו רבנן, חמישה נבראו מעין דונקא של מעלה, וכולן לקו בהן, שמשון כחו, שאול בצוארו, אכשלוש בשער, צדקיה בעניני, אסא ברגליו, שמשון כחו, וקסר כחו מעליו, שאול בצוארו, דכתיב וינקם שאול את החרב ויפל עליה, אכשלוש בשער, בדרעינו למימר קמן, צדקיה בעניני, דכתיב ואת עיני צדקיהו עור, אסא ברגליו, דכתיב רק לעת וקנתו חלה את רגליו, ואמר רב יהודה אמר רב, שאחותו פדנרא, אמר ליה מר זוטרא בריה דרב נחמן לרב נחמן, היכי דמי פדנרא, אמר ליה כמחט בכשר החי, מנא ידע, איפא דאמרי, מיחש הוה חש ביה, ואיפא דאמרי, מרביה שמע ליה, ואיפא דאמרי, 'סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם', דרש רבא, מפני מה נענש אסא, מפני שעשה אנגריא בתלמידי חכמים, שנאמר והמלך אסא השמיט את כל יהודה אין נקי, מאי 'אין נקי', אמר רב יהודה אמר רב, אפילו חתן מחדרו וכלה מחופתה, בתיב ויגדל שמשון תמנה, ובתיב 'הנה חמדי עליה תמנה', אמר רבי אלעזר, שמשון שנתנה בה, בתיב ביה ירדה, יהודה שנתעלה בה, בתיב ביה עליה, רבי שמואל בר נחמני אמר, שתי תמנאות היו, חדא בירידה וחדא בעליה, רב פפא אמר, חדא תמנה הואי, דאחי מהאי גיסא - ירדה, ודאחי מהאי גיסא - עליה, כגון ורדוגיא, ובי בארי, ושקא דגרש, ויתשבב בפתח עינים, אמר רבי אלכסנדר, מלמד שהלכה וישבה לה בפתחו של אברהם אבינו, מקום שכל עינים צופות לראותו, רבי חנין אמר רבי, מקום הוא ששמו עינים, וכן הוא אמר 'תפותח והעינים', רבי שמואל בר נחמני אמר, שנתנה עינים לדבריה, בשתבעה, אמר לה, שמוא נברית אתה, אמרה ליה נידת אני, שמוא קיבל כך אביך קידושין, אמרה ליה יתומה אני, שמוא ממאה אתה, אמרה ליה טוהרה אני, ויטע אשל בבאר שבע, אמר ריש לקיש, מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים, רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר פרדס וחד אמר פונדק, בשלמא למאן דאמר פרדס, היינו דכתיב ויטע, אלא למאן דאמר פונדק, מאי ויטע, ויטע אהלי אפדנו וגו', ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אמר ריש לקיש, אל תיקרא, ויקרא, אלא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף י עמוד ב

תוספות

רש"י

- 1 **נוח** לו לאדם שיפיל את עצמו לתוך כבשן האש. בדאמר ב' חזוהי (נ"מ דף נח) כל היורדין
2 לנהיגם עולין חוץ משלשה וחד מנייהו המלכין פני חבריו ברבים ואומר נמי (נ"ס עס.)
3 נוח לו לאדם שיבעול ספק אשת איש ואל ילבין פני חבריו ברבים מדרך ונראה האי
4 דלא חשיב ליה (פסוקי ד' כה) בדרי ג' עבירות שאין עומדים בפני פקח נפש עבודת כוכבים
5 וגילו עריות ושפיכות דמים משום דעבירה
6 הלבנת פנים אינה מפורשת בתורה ולא נקט אלא
7 עבירות המפורשות:
8 **יצאת** בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים.
9 בשלשה מסכת מכות (נ"ד מ:) מסיק דהכי
10 גמרי לה:
11 **דקרב** רישא לגבי גופיה. תימה רבי מאיר
12 דאמר בחלק (פסולין דף ק:) אבשלום
13 אין לו חלק לעולם הבא א"כ סבירא ליה דקרב
14 רישיה לגבי גופיה ולא סבירא ליה דאיתיה
15 לעלמא דאתי מכל מקום אסקיה משבעה מדורי
16 גיהנם ואם כן אמאי לא חשיב ליה בחדא אתו
17 ואחזיה דאמר (נ"ס ק:) לא חיין ולא נידונין וי"ל
18 דלא חשיב אלא מלכים:
19 **דאיתיה** לעלמא דאתי. ואי קשיא הא אמרו
20 בחלק (פסולין דף ק:) ברא מזכי אבא
21 אבא לא מזכי ברא בדכתיב ואין מידי מצייל אין
22 אברהם מצייל את ישמעאל ולא יצחק את עשו
23 אבל הבן מצייל את האב כגון ואישורו שלדא אתו
24 את אמון וי"ל משום דאבשלום נטל את שלו
25 בעולם הזה שנראה במיתה משונה הועילה לו
26 תפלת אביו דומיא דיהויקים דאמר התם שהיה
27 כתוב על גולגולתו זאת ועוד אחרת ונפרע ממנו
28 לאחר מיתה לא מנו אותו ועוד אבשלום לא עבד
29 עבודת כוכבים א"כ מצי למימר הא דאמר אבא
30 לא מזכי ברא היינו משום כבוד האב אין מונעין
31 מלמנותו עם רשעים בלא תפלה אבל תפלה
32 מועלת דודו התפלה על אבשלום:
33 ולעולם
34 **לה אמר רב חנא** בר ביזנא **אמר רבי שמעון** חסידא, **ואמרי** לה **אמר רבי יוחנן** משום **רבי**
35 **שמעון** בן יוחי, **נוח לו לאדם שיפיל** עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חבריו ברבים,
36 **מנלן**, **מתמר**. **הכר נא** **אמר רבי חמא** ברבי חנינא, **ב'הכר'** **בישר לאביו**, **ב'הכר'** **בישרוהו**.
37 **ב'הכר'** **בישר** - **הכר נא התנות בנך הוא**, **ב'הכר'** **בישרוהו** - **הכר נא למי**. **נא**, **אין נא**
38 **אלא לשון בקשה**, **אמרה ליה בבקשה** **ממך הכר פני בוראך** ואל תעלים עיניך ממנו. **ויפר**
39 **יהודה ויאמר צדקה ממנו**, היינו דאמר רב חנן בר ביזנא **אמר רבי שמעון** חסידא, **יוסף**
40 **שקדש שם שמים בפתר**, וכה והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב
41 **עדות ביהוסף שמו**, **יהודה**, **שקדש שם שמים בפרהסיא**, וכה ונקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. **בין שהורה ואמר**
42 **צדקה ממנו** יצתה בת קול ואמרה, אותה הצלת תמר ושני בנייה מן האור, חייך שאני מצייל בזכותך שלשה מבניך מן האור, מאן
43 **נינהו**, חנניה מישאל ועזריה. **צדקה ממנו** מנא דע, יצתה בת קול ואמרה, **ממנו יצאו כבושים**. **ולא יסף עוד לדעתה** **אמר שמואל**
44 **סבא**, חמוה דרב שמואל בר אמי משמיה דרב שמואל בר אמי, **בין שידעה שוב לא פסק ממנה**, כתיב **הבא** **ולא יסף עוד לדעתה**
45 **וכתיב התם קול גדול ולא יסף**: **אבשלום נתנאה בשערו וכו'**, **תנו רבנן**, **אבשלום בשער מרד**, **שנאמר** **ואבשלום לא היה איש**
46 **יפה וגו'** ונגלחו את ראשו (וגו'), והיה מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו וישקל את שער ראשו מאתים שקלים באבן
47 **המלך**. **תנא**, אבן שאנשי סברא ואנשי ציפורי שוקלים בת. **לפיכך נתלה בשער**, שנאמר **ויקרא אבשלום לפני עבדי דוד**, **ואבשלום**
48 **רכב על הפר**, ויבא הפר תחת שולבך האלה הגדולה, ויאתו (ויחזק) ראשו באלה ויתן בין השמים ובין הארץ והפר אשר תחתיו
49 **עבר**, [שקל ספסירא בעא למיפסקיה]. **תנא דבי רבי** ישמעאל, **באותה שעה נבקע שאול מתחתיו**. **וירבו המלך**, ויעל על עליה
50 **השער ויכר**, וכה **אמר בלכתו**, **בני אבשלום בני בני** [אבשלום], **מי יתן מותי אני תחתיד אבשלום בני בני**. **והמלך לאט את פניו**,
51 **ויזעק המלך קול גדול**, **בני אבשלום אבשלום בני בני**, **הני חמוני וימוני בני** **למה**, **שבעה דאסקיה משבעה מדורי גיהנם**, **ואידך**,
52 **איבא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה**, ואיבא דאמרי דאיתיה לעלמא דאתי. **ואבשלום לקח ויצב לו בחייו מאי לקח**, **אמר ריש**
53 **לקיש שלקח מקח רע לעצמו**. **את מצבת אשר בעמק המלך וגו'**, **אמר רבי חנינא** בר פפא, **בעצה עמוקה של מלכו של עולם**,
דכתיב

ביאורים למסכת סוטה דף י עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ברמו, כדי שאם ירצה להודות, יגלה הדבר בעצמו, ואם לא, תישרף
ולא תגלה את הדבר.
בהמשך הפסוק נאמר, "ותאמר ה'ר' נא למי החתמת והפתילים
והמטה האלה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, ב"הר' בישר יהודה
לאביו דבר שגרם לו צער, וכנגד כך, ב"הר' בישרוהו - את
יהודה. ומבאר, ב"הר' בישר לאביו, שכן אמר לו אודות יוסף ה'ר'
נא הכתנת בנך הוא, ב"הר' בישרוהו, שאמרה לו תמר ה'ר'
נא למי החותמת ולמי הפתילים, שכשם שרימה את אביו על ידי
הכתנת וציערו לחשוב שנטרף יוסף, נעש אף הוא שרימתה אותו
תמר בכליו עד שיצטער לחפשה ולמוצאה. דורשת הגמרא את
המילה "נא", אין אם תרצה לכפור באותו מעשה ובסימנים, לפי
תמר ליהודה, אף אם תרצה לכפור באותו מעשה ובסימנים, לפי
שלא היו עדים, כבבשה מן - מבקשת אני ממך, שאף על פי כן,
ה'ר' פני בוראך הידוע ועד בדבר, ואל תעלים ענייך ממני.
בפסוק הבא נאמר, "ויבר' יהודה ויאמר צדקה ממני, היינו - זהו
דאמר רב חנין בר בינא אמר רבי שמעון חסידא, יוסף שקדש
שם שמים פסתר - בעמידתו בנסיון במעשה אשת פוטיפר, וזה
והוסיפו לו אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, דכתיב
"עדות ביהוסף שמו", הרי שנתוספה לו האות ה', ואילו יהודה,
שקדש שם שמים בפחרסאי - שהודה לדברי תמר ואמר "צדקה
ממני", וזה ונקרא פולו על שמו של הקדוש ברוך הוא. ומוסיפה
הגמרא לדרוש, כיון - לאחר שהודה יהודה ואמר "צדקה ממני",
יצתה בת קול ואמרה, אתה הצלת את תמר וישני בניה מן האור
- מן האש, חיד' שאני מציל בזכותך את שלש מבניך מן האור,
מאן ניהו, חנינה מישאל ועזריה.
לאחר שראה יהודה את הסימנים, אמר "צדקה ממני", שואלת
הגמרא, מנא ידע - מדיכין ידע יהודה שממנו הרתה, שמה אף
אחרים באו ומזהם הרתה. ומשיבה, שצתה בת קול ואמרה, ממני
יצאו בבושים - דברים עלומים ונסתרים אלו, שנגזר מלפני שיצאו
מתמר מלכים, והרי אי אפשר שיצאו מלכים אלא מיהודה, ולכן
סובב הדבר שיבוא עליה יהודה.
נאמר בהמשך הפסוק, "ולא יסף עוד לדעתה", אמר שמואל קבא,
חמות דרב שמואל בר אמי שמייה דרב שמואל בר אמי, כוונת
הפסוק, שביין שדעתה - מאחר שהכיר בה יהודה שהיא צדקה ולשם
שמים נכתובה, שוב לא פסק ממנה - לא פסק מלבוש עליה. ומביא
ראיה לדבר, שכתוב קבא "ולא יסף עוד לדעתה" וכתוב קבא -
במתן תורה, "את הדברים האלה דיבר ה' וגו' קול גדול ולא יסף"
- וכמו ששם הביאור הוא שלא פסק, כך כאן..
שנינו במשנה, אבשלום נתנאה בשער וכו'. תנו רבנן, אבשלום
בשער מרד - חטא, שנאמר "ויאבשלום לא היה איש יפה וגו'
וינלחו את ראשו וגו')", והיה מקץ ימים ימים אשר נלח - עת
גילוהו היה פעם בשנה, כי כבר עליו ונלחו - ומפני שהיה כבד עליו
שערו לכן היה מגלחו, וישלך את שער ראשו - והיה שוקל את שער
ראשו, ועלה משקלו מאתים שקלים כאבן המלך" - במשקל המלך.
תנא, 'אבן המלך' היא אבן שאנשי מבקרא ואנשי ציפורי שוקלים
בה. ולפיכך - כיון שהתנאה אבשלום בשער, נענש ונלח בשער,
שנאמר "ויקרא - וידומן, אבשלום לפני עבד דוד, ואבשלום רב
על תמר, ויבא תמר תוך כדי מרוצתה, תחת שוקה - הסתבכת
ענפי האלה הגדולה, ויאחז [ויתקן] ראשו באלה - ויסתבכו
שערתיו של אבשלום ונאחו ראשו באלה, ויתן בין השמים ובין
הארץ - נותר תלוי באויר, והפךד אשר תחתיו עבר", [שקל
ספספרא - נטל אבשלום את חרבו, בעא למיפסקיה - ורצה לחתוך
את שערתיו]. תנא דבי רבי ישמעאל, באותה שעה שהיה
אבשלום תלוי בין שמים וארץ נבקע שאל - נפער הגיהנם

אלא "ויקרא", מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקדוש
ברוך הוא בפה כל עובר ושב - לימדם לקרות בשם ה'. ביצה,
לאחר שאכלו ושתו אורחיו של אברהם מהמאכל ומשתה שנתן
להם, ועמדו לכרכו - להודות לו, אמר להם, וכי משלי אכלתם,
הרי משל אלהי עולם אכלתם, ואם כן הודו ושבתו וכרכו למי
שאמר ויהי העולם - להקדוש ברוך הוא, שברא את העולם
בנאמר.
הגמרא חוזרת לבאר פסוקים נוספים במעשה יהודה ותמר. נאמר
"ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כפתה פניה", שואלת הגמרא,
האם משום דכפתה תמר את פניה חשבה יהודה לזונה, והרי אין
דבר הזונות לכסות פניה. אמר רבי אלעזר, אין פירוש הפסוק
שחשבה לזונה משום שכסתה פניה בעת שראה אותה יהודה על אם
הדרך, אלא שכיון שכפתה פניה בבית חמיה - יהודה, ולא ראה
אותה בכל הימים שהיתה בביתו, לכן לא הכירה כשהיתה על אם
הדרך וחשבה לזונה. ומצינו שהיתה צנועה, דאמר רבי שמואל בר
נחמני אמר רבי יונתן, כל בלה שהיה צנועה בבית חמיה, זוכה
ויוצאין ממנה מלכים ונביאים. מנלו, מתמה, שבכות צניעותה
בבית חמיה, זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים. מבאר הגמרא,
יצאו ממנה נביאים, דכתיב "הזון ישעיהו בן אמוץ", ואף מלכים
יצאו ממנה מדוד שהיה מזרעה. ואמר רבי לוי, דבר זה מסותר
בדינין מאבותינו, שאמוץ אבי ישעיה, ואמוץ מלך יהודה, אחים
היו - היו אחים, ואמוץ היה מזרע דוד, ואמוץ אחיו היה נביא, הרי
שיצאו מתמר נביאים ומלכים.
נאמר בפסוק אודות הוצאת תמר לשריפה, "היא מוצאת והיא שלחה
אל חמיה לאמר וגו'", שואלת הגמרא, מדוע נאמר 'היא מוצאת'
שמשנתמע לשון מציאה, היא מיתוצאת - שהוצאה בעל כרחו,
מיבעי ליה - היה לפסוק לומר. אמר רבי אלעזר, אמרה התורה
'מוצאת' לדרשה, שלאחר שנמצאו סימניה - החותם, הפתילים
והמטה, שנתן לה יהודה, בא סמאל - שר של אדום, וירחקו, כדי
שתישרף תמר ולא ייצא ממנה דוד העתיד להכות את אדום, וקא
גבראל וקירן. לפי דברי רבי אלעזר, דורשת הגמרא את הפסוק
הבא על תמר. היינו דכתיב - זהו שכתוב, "למנצח על יונת אלים
החקים לרוד מכתם", אמר רבי יוחנן - מבאר כיצד דורשים את
הפסוק, על יונת אלים רחוקים - משענה שנתרחקו סימניה של
תמר על ידי סמאל, נעשית תמר ביונה אילמת - שלא היה ביהיה מה
להשיב. לרוד מכתם - שיצא ממנה דוד שהיה מך - עניו, ותם
- תמים בדרכיו לכל. דבר אחר - ביאור אחר, נקרא "מכתם" לפי
שהיתה מכתו תמה - שמקום המילה הראוי למכה, היה תם ושלם
אצלו, מפני שגולד בשהוא מחול. דבר אחר, "מכתם", שהיתה
מכתו - ענוותנותו, תמה, שמתחילתו ועד סופו לא נחסרה ענוותנותו
ולא נשתנתה, ששם שבקטנותו - לפני שמלך, הקטין דוד עצמו
אצל מי שגדול ממנו - אצל מפבבוש, כדי ללמוד תורה, כך גם
בגדולתו, לאחר שמלך, הקטין את עצמו כדי ללמוד תורה ממי
שגדול ממנו.
נאמר עוד בהוצאת תמר לשריפה, "והיא שלחה אל חמיה לאמר
לאיש אשר אלה לו אנכי הרה", שואלת הגמרא, מדוע תמר אמרה
לשליח שיאמר ליהודה "לאיש אשר אלה לו", לרמוז לו שהרתה
ממנו, ותימא ליה מימר - תאמר לשליח שיגיד ליהודה בפירוש
שממנו היא הרה. מישבת הגמרא, אמר רב וזמרא בר מוכיה אמר
- בשם רב, ואמר לה - יש אומרים שאמר זאת רב תנא בר בינא
אמר - בשם רבי שמעון חסידא, ואמר לה אמר רבי יוחנן משום
רבי שמעון בן יוחי, נוח לו לאדם שפיל עצמו לתוך כבשן האש
ואל ילכין פני חבירו ברבים, מנלו, מתמה, שהעדיפה להישרף
באש ובלבד שלא להלבין את פני יהודה, ולכן שלחה ואמרה לו כן

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

57 זה אותו מלך. ואף שנאמר "אשר לא ידע את יוסף", ואם היה זה
58 אותו מלך, איך לא הכירוהו. הביאור שם הוא דהנה דמי כמאן דלא
59 ידע ליה כלל - שמגורותיו לישראל היה נראה כאילו אינו מכיר את
60 כל הטובה שעשה יוסף למצרים.
61 "ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל". תנא, הוא - פרעה, התחיל
62 בעצה של השיעבוד תחילה, לפיכך לקח הוא תחילה. ומבאר
63 הגמרא, הוא התחיל בעצה תחילה, דכתיב "ויאמר אל עמו",
64 לפיכך לקח תחילה, דכתיב "ויבכה ובעמך ויבכה עבדך יעלו
65 הצפרדעים" - הרי שהתחילה המכה בו.
66 "הבה נתחנכמה לו", שואלת הגמרא, להם מיפעי ליה, שהרי דיבר
67 על כללות עם ישראל. ומשיבה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, אמר
68 פרעה ליועציו, באו ונחכם למושיעין של ישראל הקב"ה, לבקר
69 חכמה כנגדו כדי שלא יוכל להענישנו על שנחרגו את ישראל. אמר,
70 בפה נדונים - באיזו מיתה נמיתם ולא יוכל להענישנו ולהרגנו על
71 כך באותה מיתה, שהרי דרכו למדוד ולהעניש מדה כנגד מדה, אם
72 נדונים פאש, כתיב "כי הנה ה' פאש יבוא" וכתיב "כי פאש ה'
73 נשפט וגו'", ואם כן יענישנו מדה כנגד מדה באש. ואם נמית אותם
74 בחרב, כתיב ["וכתובו את כל בשר"]. אלא בואו ונדונים במים
75 - נשליכם ליאור, שכתב נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מביא
76 מבול לעולם, שנאמר "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי
77 נח וגו'", וממילא לא יוכל להענישנו מדה כנגד מדה במים. אולם והן
78 אינן יודעין, ששל כל העולם בולו אינו מביא מבול, אבל על
79 אויבה אחת הוא מביא, ואם כן יוכל להעניש במים. אי נמי - אף
80 אם אינו מביא מבול אפילו על אומה אחת, אך לא נשבע אלני שהוא
81 אינו מביא, אבל הן עצמם באין ונפילין בתיבות - בתוך המים, ודבר
82 זה אינו כלול בשבועה, וכן הוא אומר - שענשו במים, כמו שכתוב
83 "ומצרים נסים לקראתו". והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב
84 "כי בדרך אשר ידו עליהם", ידו הוא מלשון ביטול, כלומר,
85 שבקדירה שבישלו המצרים, שדנו את ישראל בהשלכת בנייהם
86 ליאור, בה נתבשלו הם, שטבעו ונתבשלו בים סוף כבקדירה.
87 שואלת הגמרא, מאי משמע דהאי - מהיכן משמע לרבי אלעזר
88 שידו לישנא דקדירה הוא, ומשיבה, דכתיב "ויוד נעקב ניד" -
89 שיבשל יעקב תבשיל בקדירה.
90 כיון שהובא לעיל שטיכסו פרעה ועבדיו עצה להתחכם נגד מושיעין
91 של ישראל, מביאה הגמרא מי היו היועצים בעצה זו.
92 אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי סימאי, שלשה היו באותה
93 עצה של הבה נתחנכמה לו, והם, בלעם ואיוב ויתרו. בלעם שייעץ
94 לדונם במים, נהרג. איוב ששחק ולא מחה, נידון בפיסורין. ויתרו
95 שפירח, ולא רצה ליעץ לעשות רע לישראל, וכו' מבני בניו שישבו
96 בלשכת הנזיר בעצת הסנהדרין ויעשו משפט ברשעים, שנאמר
97 "ומשפחות ספרים" - חכמים בתורה, יושבי יעבץ - תלמידי יעבץ
98 שהיה אדם גדול בתורה, והיה שם משפחתם, תרעתיים - על שם
99 ששמעו תרועה בהר סיני, וכן על שם שהיו יושבים ודנים בשערי
100 ירושלים, שמעתיים - ששמעו מצות אביהם, (סביתים) [שוכתים]
101 שהיו יושבים בסוכות, הקה חקונים - הם בני חקני, הקאנים
102 מחמת אבי בית רכב - שולדו מחמת, שהיה מבית רכב. וכתיב
103 "ובני חקני חתן משה וגו'", הרי שהקניי הם בניו של יתרו, וקראם
104 הבניא "משפחת סופרים", דהיינו סנהדרין, וכן "תרעתיים", דהיינו זקני
105 שער.
106 חזרת הגמרא לענין שיעבוד מצרים. נאמר בפסוק, "וילחם בנני
107 וילחם מן הארץ", שואלת הגמרא, ועלינו מיפעי ליה, שהרי פחדם
108 של המצרים היה פן יגרשום ישראל, ויצטרכו הם לעלות מארצם.
109 מתרצת הגמרא, אמר רבי אבא בר כהנא, באדם שמקלל את
110 עצמו ותולא את קללתו בכתביו - שהתכוונו אכן שהם עצמם
111 יצטרכו לעלות, אלא שאמרו כן על ישראל.
112 "וישמו עלי שרי מסיים", שואלת הגמרא, עליהם מיפעי ליה -

1 דכתיב "הנני מקים עליך רעה מביתך", וכוונת הפסוק, שאבשלום
2 לקח את דבר הקב"ה וגזירתו העמוקה לדוד במעשה בת שבע,
3 שנאמר לו "הנני מקים עליך רעה מביתך", והציב את אותה עצה
4 וקיימה, וגרם לאותה רעה שתיקרא על שמו, וזה הוא המקח הרע
5 שלקח לעצמו.
6 ביוצא בדרך אתה אומר, כעין דרשה זו יש לדרוש על הנאמר בעת
7 ששלח יעקב את יוסף לראות את שלום אחיו, ושעל ידי כן התגלגל
8 הדבר וירדו אבותינו למצרים, "וישלחוהו מעמק חברון", אמר רבי
9 חנינא בר פפא, מהו מעמק חברון, בעצה עמוקה של אותו צדיק
10 - אברהם, שכתב בחברון. דכתיב - בברית בין התרים, שאמר
11 הקב"ה לאברהם, "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו'",
12 ועל ידי שנמכר יוסף למצרים וירדו אבותינו לשם, התקיים הדבר.
13 הגמרא חזרת לבאר את הפסוק שהביאה לעיל אודות אבשלום. "כי
14 אמר אין לי בן", שואלת הגמרא, ולא הווי ליה בני - האם לא היו
15 לאבשלום בנים, והכתיב "ויולדו לאבשלום שלשה בנים ובת
16 אחת". מתרצת הגמרא, אמר רבי יצחק בר אבדימי, אין הכוונה
17 שלא היו לו בנים, אלא שלא היה לו בן הגון - ראוי למלכות, ולכן
18 חפץ להנציח את שמו לדורות על ידי המצבת. רב חסדא אמר,
19 מיישב באופן אחר, נמידי - מסורת בדינו מרבותינו, שכל השוהף
20 את תבואתו של חבירו, נענש במדה כנגד מדה ואינו מניח בן
21 ליורשו, ואינו - אבשלום, קליה ליוצא - שרף את תבואתו של
22 יואב, דכתיב "ויאמר אל עבדך יואב ראו חלקת יואב אל ידי ולו שם
23 שערים לכו והציתוה באש, ויצתו עבדי אבשלום את החלקה
24 באש", ולכן לא ירשו בניו של אבשלום אותו.
25 שנינו במשנה וכן לענין הטובה מרים, שאף לענין הטובה,
26 במדה שאדם מודד בה מודדין לו, וכמו שמצינו אצל מרים. שואלת
27 הגמרא, מי דמי - האם דומה הטובה שעשתה מרים לגמול שנמדה
28 לה, הרי חתם - מה שהמתינה למשה, חדא שעתא - היה שעה
29 אחת, ואילו הקא - ההמתנה שהמתינו לה בעת שנצטרעה, היתה
30 שבעה ימים, נמצא שקיבלה הרבה מעבר למדה שמדדה. מתרצת
31 הגמרא, אמר אביי, אימא - יש לבאר את המשנה, שולענין הטובה
32 אינו בן - אין מודדים לו באותה מדה שמדד כמו במדה רעה, אלא
33 ביותר ממה שמדד. אמר ליה רבא לאבבי, הא וכן לענין הטובה
34 קתני, ומשמע שכמו שלענין הרעה נמדד מדה במדה כמו כן לענין
35 הטובה - אלא אמר רבא - מיישב באופן אחר, הכי קתני, וכן לענין
36 הטובה - דבאותה מדה, הדמיון בין מדה טובה לרעה הוא, שכמו
37 שלענין הרעה מודד הקב"ה מדה כנגד מדה, כן ההנהגה היא גם לגבי
38 הטובה, ולעולם מדה טובה מרובה ממה שפירענות, אולם אין זה
39 דומה, שלענין הטובה מקבל האדם גמול יותר ממה שעשה, כיון
40 שמדה טובה מרובה ממידת פורענות.
41 נאמר לגבי מרים "ותתצב אחתו מרחק", אמר רבי יצחק, פסוק
42 זה בולו - כל מילה בו, על שם שכינה נאמר, שהשכינה הנקראת
43 אחות לישראל - כיון שמצויה עמם בגלות, היתה ניצבת שם.
44 מצינו לגבי השכינה את המילה "ותתצב", דכתיב "ויבא ה' ויתצב
45 וגו'". ואחותו, דכתיב "אמר להכמה אחתי את". מרחוק,
46 דכתיב "מרחוק ה' נראה לי", לדעת, דכתיב "כי אל דעות ה'".
47 מה, דכתיב "מה ה' אליהו שאל מעמך", "עשה", דכתיב "כי
48 לא יעשה [ה'] אלהים דבר", לו, דכתיב "ויקרא לו ה' שלום".
49 הגמרא מוסיפה לדרוש בפסוקים האמורים אודות שיעבוד ישראל
50 במצרים. "ויקם מלך חדש וגו'". נחלקו רב ושמאאל בביאור כוונת
51 הפסוק, חד אמר, חדש מש - התחלפה המלוכה ועמד מלך חדש
52 במצרים, וחד אמר שהיה זה אותו מלך ששלט קודם לכן במצרים,
53 אלא שנתחדשו גזירותיו - שחידש גזירות ופורעניות עליהם.
54 ומבאר הגמרא, מאן דאמר חדש מש, למד זאת מדכתיב "חדש",
55 וכפשוטו של מקרא. ומאן דאמר שנתחדשו גזירותיו, נימוקו הוא
56 דלא כתיב ויקם מלך מצרים וימלך תחתיו אחר, ולכן משמע שהיה

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יא עמוד א

רש"י

תוספות

ולעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות. וא"ת הא מצינו מדת פורענות גדולה ממדת טובה דכתיב איכה ידרוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה ונכסיו לו גבי מדת פורענות וגבי מדה טובה כתיב ורדפו מכם חמשה מאה ויחילו כו וי"ל דעדין גבי מדת פורענות מיירי ובוריפה ולא ובוריפה אבל הכא דכתיב ורדפו מכם חמשה סיפא דקרא ונפלו אריכים לפניהם לחרב. מספר הישר:

מרים דמצינא למשה שעה אחת. לאו דוקא נקט שעה אלא שלש שעה או רביע דקתני בתוספתא מדה טובה מרובה ממדת פורענות על אחת חמש מאות אבל קשיא לרבי הוא במרגלים נפרע מדם יום לשנה יום לשנה אם כן היתה מרובה מדת פורענות ממדה טובה של מרים ועוד בפ"ק דחגיגה (ק"ב) דדרש רבי יוחנן אותי יום יום ידרשוני שכל העוסק בתורה אפילו יום אחד באילו עוסק כל השנה כולה וכן במדת פורענות כתיב (ממלכ"י) במספר הימים אשר תרתם את הארץ מי יום יום אלמלא דבי הדרי נתינה שדיתה

הנני מקים וגו'. הציב אבשלום אותה עצה וקומה מצבת דבריו של הקצ"ה בדכתיב לעולם ה' דברך נצב (תהלים קט"ו). ונקרא למצבת על שמו, גרם לאותה רעה שתקרא על שמו. ונקרא לה יד אבשלום. כך היא נקראת וישלחתי מעמק חבירו. ביסוף משתעי קרא. כששלחו יעקב אצל אחיו. והוא תחלת סבת ירדת ישראל למצרים: של אותו צדיק

שקביר בחבירו. אברהם: אינו בן. דיותר ממה שהוא מודד מודדים לו: דבאותה מדה. דוונקא מעין אותו ענין. ומידה יותר ממה שעשה מהתלם, דמדה טובה מרבה בתשלומין ממדת פורענות: אמור להקמה. שהיא אצל הקצ"ה ומפיו. שנקמר כי ה' יתן הקמה מפיו דעת ותבונה (מג"ל טו) דלא כתיב ויתן. מלך מצרים וימלוך תחתיו אחר: ונתתם למושיעו. לבקש לנו הקמה כנגדו: כמה נדונם. שלא יוכל לזון אותנו בו. שידענו מדרךיו שפודד מדה כנגד מדה לדור המבול ולאנשי סדום: כי באש ה' נשפט. וכן ושיב לנו גמול. שבישיל. לשון ויד יעקב ניד (נחלית ס"א) באתה עצה. דנתחבמה לו: וישיב יעבין. תלמידו יעבין, אדם גדול בתורה היה בדכתיב (מ"א ז') ונקרא יעבין לאלהי ישראל (ולאמר) אם בך תרכיב בתורה והרביית את גבולי בתלמידים וגו' וקא אלהים את אשר שאל (מסכת סו"א). תרעתים. מפרש בספרי, ששמו תרענה בדר שני. ל"א תרעתים על שם שהיו יושבים בשערי ירושלים: שמעתי. ששמו מצות אביהם. דבבני יונדב בן רבב משתעי קרא. והם היו מבני בניו של יתרו בדמפרש ואזיל המה הקנינים: סוכתים. על שם שהיו יושבים בסכות בדכתיב (דמ"א לו) ונשב באהלים, וקרי להו משפחת סוכרים ודתינו סוכדורו. וכן תרעתו זקני שער: ועליו מן הארץ מבני ליה. ותרענו מן הארץ. מאי ועלה. הלאי שביצאו שונאיהם מארצם הואיל ויראים מפניהם: מלכין. כמין דפוס שבו עושין הלכנים שממלאין אותו טט ומחליקין אותו והוא הלבנה ותלו לו לפרעה. דעלה קאי קרא ומנחה סליק, ויאמר אל עמו וגו' הקה נתחבמה לו וגו' וישמו עליו שרי הערים: אסמנים. מפסג ואינו יכול לעשות מלאכה: שרי מסים. דבר שמשום דריו של שומה שמרגלין ומשימין לעבודה. אותו מלכין תתלו לו היה לישראל דריו של השמה לפסע ענותו לפרעה. בשביל סבלותם דישקאל שישו שכם לסבול: שפסקתו. מאי בעליה. ששל ידי אותן הערים ואותה עבודה נסחבנו מצרים לטבע בים: שפסקנות. מדלדלות בדכתיב וינצלו את מצרים. ובשביל עבודה זו אינע להן. ולהאי לשנא לא גרסינן דאמר מר ביבמות כל העוסק בבגנו מתמסקן. ומאן גרסינן לה מתרגמין להך דרב ושמואל גמי אכל בגינים של כל אדם שפסקות. פגמתי שופל מהנין ומת. ממסקנות. שמוביא את האדם ליד עניות. דאמר מר כל העוסק בבגנו מתמסקן: ראשון ראשון מתרומם. כשהיו בונים קצת היה מתרומם ונפל. ודחורין ובונין והוא נופל: פי תתחום בולעו. ובלע בארץ: רוח הקדש שבישקתו. לישראל ואמר למצרים איז מועיל לכם. בן ירבה תמיד וכן יפרו: וקצו היה דומה להן. כאלו עיניהם נועם מלאים קוצים בראותם את ישראל פרים ורבים: בפרך

באש, ויצתו עבדי אבשלום את החלקה באש: וכן לענין הטובה מרים וכו': מי דמי, התם חדא שעתא, הקא שבעה יומי. אמר אביי, אימא, ולענין הטובה אינו בן. אמר ליה רבא, הא וכן לענין הטובה קתני, אלא אמר רבא הכי קתני, וכן לענין הטובה, דבאותה מדה, ולעולם מדה טובה מרובה ממדת פורענות. ויתחבב אחתו מרחק' אמר רבי יצחק, פסוק זה בולו על שם שכינה נאמר, ויתחבב, דכתיב ויבא ה' ויתיצב וגו'. אחותו, דכתיב ואמר להקמה אחתי אתי. מרחוק, דכתיב מרחוק ה' נראה לי. לעצת, דכתיב כי אל דעות ה'. מה, דכתיב מה ה' אלהיך שאל מעמך. יעשה, דכתיב כי לא יעשה ה' אלהים דבר. לו, דכתיב ויקרא לו ה' שלום: ויקם מלך חדש וגו' רב ושמואל, חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזירותיו. מאן דאמר חדש ממש, דכתיב ויבא ה' ויבא דאמר שנתחדשו גזירותיו, דלא כתיב ויקם וימלך. אשר לא ידע את יוסף, דהוה דמי כמאן דלא ידע ליה כלל. ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל תנא, הוא התחיל בעצה תחילה, לפיכך לקה תחילה. הוא התחיל בעצה תחילה, דכתיב ויאמר אל עמו, לפיכך לקה תחילה, בדכתיב ויבכה ובעמד ובכל עבדיו. הקה נתחבמה לו, להם מיבעי ליה, אמר רבי חמא ברבי חנינא, באו ונתכנס למושיעו של ישראל. כמה נדונם, נדונם באש, כתיב כי הנה ה' באש יבוא וכתיב כי באש ה' נשפט וגו'. בחרב, כתיב ויבחרבו את כל בשר. אלא בואו ונרדנום במים, שפבר נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מביא מכול לעולם, שנקמר כי מי נח ואת לי וגו', והן אינן יודעין, שעל כל העולם בולו אינו מביא, אבל על אומה אחת הוא מביא. אי נמי, הוא אינו מביא אבל הן באין ונפלין בתוכו, וכן הוא אומר ומצרים נסים לקראתו, והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב כי בדבר אשר ידו עליהם בפקדיה שבישלו בה נתבשלו. מאי מושמע דהאי דרו' לישנא דקדירה הוא, דכתיב ויד יעקב ניד. אמר רבי חניא בר אבא אמר רבי סימאי, שלשה היו באותה עצה, בלעם ואיוב ויתרו. בלעם שיעין נהר, איוב ששתק, נידון בפורין. יתרו שפבר, וכו' מבני בניו שישבו בלשכת הגזית שנקמר וימשפחות ספרים וישיב יעבין תרעתים שמעתיים (סוכתים) המה הקנינים הפאים מחמת אבי בית רבב, וכתיב ויבני קני חתן משה וגו'. ונלחם בנו ועלה מן הארץ ועליו מיבעי ליה, אמר רבי אבא בר כהנא, באדם שמקלל את עצמו ותולה קללתו בחבירו. וישימו עליו שרי מסים' עליהם מיבעי ליה, תנא דבי רבי אלעזר ברבי שמעון, מלמד שהביאו מלכין ותלו לו לפרעה בצוארו, וכל אחד ואחד מישראל שאמר להם איסמנים אני, אמרו לו כלום איסמנים אתה יותר מפרעה. שרי מסים' - דבר שמשום (לבנים). למען ענותו בסבלתם' [ענותם מיבעי ליה], למען ענותו לפרעה בסבלותם דישקאל. ויבן ערי מסבנות לפרעה' רב ושמואל, חד אמר שמסבנות את בעליתו וחד אמר שמסבנות את בעליתו. דאמר מר, כל העוסק בבגנו מתמסקן. את פתם ואת רעמסם' רב ושמואל, חד אמר פיתום שמה ולמה נקרא שמה רעמסם, שראשון ראשון מתרומם. וחד אמר רעמסם שמה ולמה נקרא שמה רעמסם, שראשון ראשון פי תתחום בולעו. ויבן ירבה וכן יפרו' בן רבו וכן פרצו מיבעי ליה, אמר ריש לקיש, רוח הקדש מבישרתו' בן ירבה וכן יפרו: וקצו כפני בני ישראל' כלומר שהיו דומין בעיניהם פקוצים. ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך

רע"י

ביאורים למסכת סוטה דף יא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

הפירושו תחלה, כיון שכבר ראו את השכינה בעת לידתם, שנאמר
 "זה אלי - שראיתיו כבר, ונאנחתי".
 "ויאמר מלך מצרים למלכות העברית וגו'", נחלקו רב ושמואל
 מי היו המילדות, חד אמר אשה ובתה, וחד אמר בלה וחמותה.
 מאן דאמר אשה ובתה, הן יוכבד ומרים בתה, ומאן דאמר בלה
 וחמותה, הן יוכבד ואלישבע אשת אהרן. תנאי - בברייתא מבואר
 במאן דאמר אשה ובתה, דתניא, "שפחה" זו יוכבד, ולמה נקרא
 שמה שפחה, שמשפחת את הולד - מיישרת איבריו. דבר אחר,
 "שפחה" שפרו ורבו ושראל בטיה. פועה זו מרים, ולמה נקרא
 שמה פועה, שהיתה פועה - משעשעת ושוחקת לולד, (ומציאה
 את הולד). דבר אחר, פועה, שהיתה פועה - מדברת, ברוח
 הקודש ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל.
 "ויאמר בילדכן את העבריות וגו'", שואלת הגמרא, מאי
 "אבנים". ומשיבה, אמר רבי חנן, סימן גדול מסר להן פרעה
 למיילדות, שעל ידי זה ידעו שהולכת האם ללדת, ולא תוכל
 להכחיש ולומר שהולד היה נפל, אמר להן, בפועה שפונעת האשה
 לילד ירכותיה מצינונות באבנים. ואיך דאמר - יש מי שאמר
 שלפכך נקרא המשבר שיוולדת עליו האשה אבנים, כדכתיב
 "וארד בית היוצר - אמן עושה חרס, והנה הוא עשה מלאכה על
 האבנים - כלי המיוחד לעשיית כלי חרס", כלומר, מה יוצר זה, הך
 מכאן ויהרד מכאן, וסדן - עץ עבה שעליו מייצר ומעצב האומן את
 כלי החרס באמצע, אף אשה ירד מכאן ויהרד מכאן והולד
 באמצע.
 "אם בן הוא והמתן אותו", אמר רבי חנינא, סימן גדול מסר להן
 פרעה למיילדות, שיוכלו לראות מיד אם הולד בן או בת, ולא יצרכו
 להגיבו ולבודקו, בן נולד כשפניו למטה - בדרך תשמישו, בת
 פניה למעלה - בדרך תשמישה.
 "ויתראן המילדות את האלהים ולא עשו פאשר דבר אליהן וגו'",
 שואלת הגמרא, מדוע נאמר אליהן, להן מביע ליה - היה לו לומר
 כלשון שנכתב בשאר הפרשה. אמר רבי יוסי כרבי חנינא, מלמד
 שתבען פרעה למיילדות לדבר עבירה - לבוא עליהן ולא נתבעו -
 ולא הסכימו.
 "ויתניין את הילדים", תנא, מכך שלא נאמר "ולא המיתו" את
 הילדים, אלא "ותחיו", יש ללמוד שלא דיין שלא המיתו אותן
 המיילדות, אלא שהיו גם מספיקות להם מים ומזון, ועל זה טען
 להן פרעה, לא די שלא המיתו אותן, אלא אתן אף מספקות להם
 מזון.
 "ותאמרן המילדות אל פרעה כי לא בנשים כי חיות הנה וגו'",
 שואלת הגמרא, מאי 'חיות', אלימא חיות ממש - מיילדות, אטו
 חיות מי לא צריכה חיה אחריתי לאילונה - וכי מיילדת אינה
 זקוקה למיילדת אחרת שתיילד אותה. ומשיבה, אלא כך אמרו לו,
 אומה זו - ישראל בחיה נמשלה שאינה זקוקה למיילדת, וכן אומה
 זו יולדת תחת התפוח בסיוע מלאך משמים, ואף מספק לילדיהם שני
 עיגולי מזון שמוה הם נוזנים. מבארת הגמרא היכן נמשלו ישראל
 לחיה, יהודה, שנאמר "גור ארצה יהודה". דן, שנאמר "יהי דן
 נחש". נפתלי, שנאמר "נפתלי אלה שלחה". יששכר, שנאמר
 "יששכר חמר גרם". יוסף, שנאמר "בכור שור". בנימין, שנאמר
 "בנימין זאב ימרה". דכתיב ביה בתיב ביה - מי מהשטים שנכתב
 בו שנקרא בשם בהמה וחייה, הרי כתוב בו, ודלא בתיב ביה - ואף
 מי שלא כתוב לגביו בפירוש, בתיב (ביה) - הרי כל כנסת ישראל
 נמשלה לחיות, שנאמר "מה אמך לבוא בין אריות רבצה וגו'".
 ויהי כי יראו המילדות את האלהים ונעש להם בתיב. נחלקו רב
 ושמואל מה הם הבתים שעשה להם, חד - אחד מהם אמר בתי
 בהונה ולויה - שבניהם היו כהנים ולוים, וחד אמר בתי מלכות,
 שהמלכות יצאה מצאצאיהם. מאן דאמר שעשה להם בתי בהונה

בפרך, מבארת הגמרא מהו 'בפרך', רבי אלעזר אמר בפה רך -
 משכו אותם בדברים רכים ובשכר, עד שהרגילום בעבודה, רבי
 שמואל בר נחמני אמר בפרכה - העבדום בחזקה בעבודת פרך
 השוברת את הגוף והמותניים. וימררו את חיהם בעבדה קשה
 בחמר ובלבנים וגו', אמר רבא, בתחילה שיעבדום בחומר
 ובלבנים, ולבסוף עבדה בשדה, ולבסוף, את כל
 עבודתם, דהיינו בכל מיני עבודה. "את כל עבודתם אשר עבדו
 בהם בפרך", אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, ביאור
 הפסוק, שהיו מחליפין המצרים לישראל מלאכת אנשים לנשים
 ומלאכת נשים לאנשים. ומבארת הגמרא, ומאן דאמר נמי היום
 - ואף רבי אלעזר המפרש את הפסוק "יעבדו מצרים וגו' בפרך" -
 בפה רך, הכא ודאי - בפסוק זה יפרש שביאור המילה "בפרך" הוא
 בפרית, בעבודת פרך, שהרי במפורש נאמר כאן "וימררו את
 חיהם".
 דרש רב עקיבא, בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור ננאלו
 ישראל ממצרים קודם זמנם, ומה היה מעשיהם, בפועה שהולכות
 לשאוב מים, היה הקדוש ברוך הוא מוזהב להם דגים קטנים
 כבדיות, ושואבות כבדים מחצצה מים ומחצצה דגים, ובאות
 לשופותיה - מושבות על גבי הכירה שתי קרייתות, אחת של מים
 חמים, כדי לרחוץ רגלי בעליהן בשדה, ואחת של דגים, ומוליכות
 אותן אצל בעליהן לשדה, ומרחיצות אותן וסכות אותן,
 ומאבילות אותן ומשקות אותן, ונוקקות להן בין שפתים - בין
 מיצרי השדות, במקום צנוע, שנאמר "אם תשכבון בין שפתים
 וגו'", כלומר שהיו שוכבות ונוקקות לבעליהן בין גבולות השדה.
 מוסיפה הגמרא. בשכר "תשכבון בין שפתים" - בשכר שלא נתנו
 נשים שבאותו הדור עניניהם למצוא חן באחרים להיזקק להם, ונוקקו
 רק לבעליהן, וכו' ישראל לביות מצרים - זכו למציאת חן בעת
 שבאו לשאול כלי כסף וכלי זהב משכיניהם המצרים, ועל ידי כן זכו
 לביות מצרים, שנאמר בהמשך הפסוק, "בנפי יונה - כנפיה של
 ישראל, המשולה ליונה, נפחה בכסף - מחזפות בכסף, ואברותיה
 בירקרק חרוין" - וכנפיה מחזפות בדוב.
 ובינון שמתעברות - לאחר שהיו מתעברות, היו באות לבתיהם,
 ולא שימשו עוד, ובינון שמוציא וכן מולדיהן - זמן לידתן, היו
 הולכות ויולדות בשדה תחת התפוח, מפחד המצרים, שנאמר
 "תחת התפוח עוררתיה - לצאת ממעי אמך וגו'", והקדוש ברוך
 הוא היה שולח משימי מרים מי שמוציא ומשפיר אותן - מלאך
 שמנקה ומעמיד את איבריהם, כהנה זו - ביולדת שמשפחת את
 הולד, שנאמר "ומולדתך - ההולדה שלך, ביום הולדת אתך -
 ביום שנולדת, לא ברת שרך - לא היו לך מיילדות לחתוך טבור
 הולד, ובמים לא רחצת למשע" - והקדוש ברוך הוא סיפק כל הצרכים הללו.
 והחליק את הבשר וגו', והקדוש ברוך הוא סיפק כל הצרכים הללו.
 ומלכט להן המלאך שני עגולין - כעין ככרות עגולים, אחד של
 שמן - לטיבה, ואחד של דבש - להנקה, שנאמר "ונקחיהו דבש
 מסלע ושמן וגו'", ובינון שמוציא ביה מצרים - וכיון שהיו
 המצרים רואים את התינוקות, היו באין להורגן, ונעשה להם גם
 ונכלעין בקרקע, וסברו המצרים שהוא מעשה כשפים, ומביאין
 שוורים וחורשין על נקב, כדי שייכנסו בעומק, שאין הכשפים
 שולטים שם, שנאמר "על גבי חרשו חרשים וגו'". לאחר שהולכין
 המצרים, היו התינוקות מביצצין ויוצאין מהקרקע כעשב השדה,
 שנאמר "ברבקה בצמח השדה נתתיה" - עשיתי להם נס שהייתם
 גדלים מן הארץ בצמח השדה. ובינון שמתגדלן אותם התינוקות,
 היו באין עדרים עדרים - קבוצות קבוצות לבתיהן, שנאמר בהמשך
 הפסוק, "ותרבי ותגדל ותכא" - לבית אביך, בערי עדרים אל
 תבירי בערי עדרים, אלא בערי עדרים. ובשננה הקדוש ברוך
 הוא לישראל על תים - בקריעת ים סוף, הם - אותם התינוקות,

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

את אשתו, ובעקבותיו עמדו בולן וגירשו אף הם את נשותיהן.
 אמרה לו בתו מרים, אבא, קשה גזירתך - לגרש הנשים, יותר
 משל פרעה - שגור להשליך הבנים ליאור, שפרעה לא גזר אלא
 על הזכרים, ואמה גזרה שיגרשו את נשותיהם, ובכך גזרת כלליה על
 הזכרים ועל הנקבות. ועוד, שפרעה לא גזר אלא בעולם הזה -
 שהרי הנולדים שיומנו יחיו לעולם הבא, ואמה בגזירתך גרמת
 שיכלו בעולם הזה ולעולם הבא - שכיון שלא יולדו כלל, לא יחיו
 גם לעולם הבא. ועוד, שפרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו, ספק
 אינה מתקיימת - שהרי יתכן שהקב"ה לא יקים הגזירה, ואילו
 אמה צדיק, ואם כן בודאי שגזירתך מתקיימת - שהקב"ה יקיימה,
 כמו שנאמר 'ותגזר אמר וינס לא' - שמע עמרם בקול בתו ועמד
 והחזיר את אשתו, ובעקבותיו עמדו בולן והחזירו אף הם את
 נשותיהן.
 שואלת הגמרא, מאחר שהתבאר שכונת הפסוק שחזר ולקחה,
 מדוע נאמר 'ויפקח' - שמשמעו ליקחון ראשונים, הרי 'ויחזיר' לבת
 לו' מיבעי ליה לכתוב, שהרי היתה אשתו מקודם. מתרצת הגמרא,
 אמר רבי יהודה בר יבנאי, נלמד מלשון ויפקח, שפעה לו עמרם
 בליקוחין השניים כמעשה ליקוחין הראשונים, דהיינו, שהושבה
 באפריזו, ואחריו ומרים מרקדיו לפניו, ומלאכי השרת אמרו
 עליה 'אם הבנים שמחה', שואלת הגמרא, הרי נאמר שלקח את
 בת לו', ואם כן קשה, וכי אפשר בת מאה ושלושים שנה הויה -
 האם יתכן לפרש שמדובר על הליקוחין השניים, שהיתה אז יוכבד
 בת מאה ושלושים שנה, וקרי' לה - וקורא לה הכתוב 'בת' -
 שמשמע שהיתה ילדה, ולא קראה אשה. מביאה הגמרא מקור לכך
 שהיתה אז בת מאה ושלושים שנה, דאמר רבי חמא ברבי חנינא,
 נאמר ששירדו בני יעקב למצרים 'כל הנפש לבית יעקב הבאה
 מצרימה שבעים', ואף ששני המפורטים בפסוקים שם אינו אלא
 שישים ותשע, הנפש השבעים זו יובב, שהורתה בדרך, ולידתה
 בין החומות - כשנכנסו בני יעקב למצרים השלימה את מנין
 שבעים, שנאמר לגבי יוכבד, 'אשר ילדה אותה ללוי במצרים',
 ומכך שנאמר 'אשר ילדה' משמע שרק לידתה היתה במצרים, אך
 ואין הורתה במצרים. ומאחר שנולדה ביום כניסתם למצרים, נמצא
 שכשחזר עמרם ולקחה היתה בת מאה ושלושים. מתרצת הגמרא,
 אמר רבי יהודה, נקראה בת לפי שנולדה בה סימני נערות כבת.
 'ותתר האשה ותלד בן', שואלת הגמרא, מדוע אמר הכתוב 'ותתר'
 האשה? לאחר 'ויולד איש ויקח וגו', והא הוה מיצברא ביה חלמא
 ריחי מעיקרא - והרי היתה מעוברת במשה מחזששואין הראשונים,
 והיה זה שלושה חודשים לפני שחזר ולקחה. מתרצת הגמרא, אמר
 רבי יהודה בר יבנאי, כתבה התורה את ההריון בסמוך ללידה
 ומקיש לידתה להורדתה, כדי ללמד, שמה הורתה של יוכבד שלא
 בצער, אף לידתה שלא בצער, מפני הנשים צדקניות כיוכבד,
 שלא היו בפיתוקה של חוה - לא נגזר עליהם צער בהריון ובלידה,
 כפי שנגזר על חוה.

כשנולד משה נאמר, 'ותרא אותו כי טוב הוא'. תנא, מהו הטובה
 שראתה בו, רבי מאיר אומר, ראתה שטוב שמו של התינוק, רבי
 יהודה אומר שהוסיפו שם י-ה בשמו וטובה שמו, רבי נחמיה
 אומר, ראתה ברוח הקודש שעתיד להיות הגון לנביאות. אחרים
 אומרים, שנולד כשהוא מוחל. ונחמיה אומר, שבשעה שנולד
 משה נתמלא הבית כולו אור, ולמדו כן דבתיב חכא 'ותרא אותו
 כי טוב הוא', ודבתיב הקם בבריאת העולם 'וירא אלהים את
 האור כי טוב', הרי שהאור נקרא טוב.
 'ותצפנהו שלשה ירחים', מבארת הגמרא, שיכלה להצפינו
 שלושה חדשים משום דלא מנו מצרים אלא משעה דהדרתה -
 המצרים ספרו תשעה חודשים לעיבורה רק מיום שהחזירה עמרם
 בליקוחין השניים, אבל והיא הוה מיצברא ביה - למעשה היתה
 מעוברת במשה מזמן הנישואין הראשונים, והיה זה תלתא ירחי

דיקא נמי - שלא היה כלב בנו של קנז, מדבתיב בכמה מקומות
 'כלב בן יפנה הקנז', ולא 'בן קנז' כמו שאמר על עתניאל, שמע
 מינה שלא היה בנו, אלא שהיה מאנשי ביתו של קנז.
 הגמרא חזרה לפרש את הפסוק 'וכלב בן חצרון הוליד את עזובה
 אשה ואת יריעות, ואלה בניה ישר ושובב וארדון'. עזובה זו מרים,
 ולמה נקרא שמה עזובה, לפי שהכל עזובה מתחילתה - בתחילה
 כשהיתה חולנית מחמת צרעתה, עזובה כל בחורי ישראל ולא רצו
 לישא אותה. שואלת הגמרא על הנאמר שכלב הוליד את עזובה
 שהיא מרים, וכי הוליד אותה, והלא מינסב הוה נסיב לה - הרי
 היא היתה אשתו ולא בתו. עונה הגמרא, אמר רבי יוחנן, כל
 הנושא אשה לשם שמים, מעלה עליו תבות כאילו ילדה, וכלב
 נשאה לשם שמים, וכן מה שנאמר שהוליד את יריעות, היינו
 שנשא את מרים, ונקראה כן לפי שהיו פניה דומין ליריעות -
 מחמת חוליה היו פניה ירקרקות בלי תואר אדמומית. ומה שנאמר
 בהמשך הפסוק 'ואלה בניה', דרשו אל תכרי 'בניה' - שאין אלו
 שמות בניה, אלא שמות של בוניה - בעלה שנקרא כן שבנה אותה
 בנישואין ובנים כשאר נשים. וכונת הפסוק, שנקרא 'אשר' על שם
 'אשר את עצמו' - לבל יטעה בטעות המרגלים. וכן נקרא 'שוכב'
 על שם ששיכב - המריד את יצרו ולא השתתף בעצת המרגלים.
 וכן נקרא 'אירדון' על שם שדרה וכפה את יצרו שהסיתו לטעות
 בטעות המרגלים. ואיבא דאמרי שנקרא 'ארדון', על שהיו פניה
 של מרים לאחר שנתרפאה דומין לדרך.

עוד נאמר 'ולאשחור אבי תקוע היו שתי נשים חללא ונערה',
 מבארת הגמרא מקרא זה על כלב ומרים, 'אשחור', זה כלב, ולמה
 נקרא שמו אשחור, כיון שהושחור פניו בתעניות - מחמת שקיבל
 על עצמו תעניות כדי שינצל מבעת המרגלים. וכן נקרא 'אבי', לפי
 שנעשה לה - למרים כאב - שדאג לרפואתה ולמונות הצריכים
 לחולה. ונקרא 'תקוע' לפי שתקע את לבו לאביו שבשמים - קיבל
 על עצמו שלא להיות בעצת המרגלים. מבארת הגמרא שמה
 שנאמר שכלב 'היו שתי נשים' אין הביאור כפשוטו, אלא שנעשה
 מרים בשתי נשים, כלומר שחללא ונערה, לא חללא ונערה
 הויה - לא היו שתי נשים שנקראו כן, אלא מרים עצמה בתחילה
 נקראת 'חללא' - על שם חוליה שהיה בתחילה, ולכסוף נרפאה
 ונקראה 'נערה' - על שם תואר פניה שהיתה כנערה. עוד כתוב שם,
 'ובני חללא צרת אצלה ואתנו', ודרשו אף מקרא זה על מרים,
 שנקראה 'צרת' על שם שנעשית צרה להקבירתה - שהיו מקנאות
 ביניה, וכן נקראה 'צרה' על שם שהיו פניה מאירות ודומין
 בצורה, ונקראה 'אתנו' לפי שכל הראוה אותה מתאוה למשכב
 נשים ומוליד אתנו לאשתו שתשכב עמו.

הגמרא חוזרת לבאר את הפסוקים בענין שיעבוד מצרים. נאמר
 בפסוק, 'ויצו פרעה לכל עמו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל
 הבת תחיו', אמר רבי יוסי ברבי חנינא, גזירה זו גזר פרעה אף
 על עמו גזר. ואמר רבי יוסי ברבי חנינא, שלש גזירות להשליך
 הנולדים ליאור גזר פרעה, בתחילה גזר על הנולדים לישראל ולא
 הושיב שומרים על כך, אלא סמך על המילדות ואמר להן 'אם בן
 הוא והמתן אותו'. ולכסוף - לאחר מיכן הושיב שומרים על הדבר
 ואמר להם 'כל הבן הילוד היארה תשליכוהו', אך עדיין לא גזר
 אלא על ישראל. ולכסוף כשאמר לו איצטגנינו שעדיין לא לקח
 מושיען של ישראל, אף על עמו גזר.

'ולך איש מביט לוי ויקח את בת לו', שואלת הגמרא, להיכן הלך
 עמרם. דורשת הגמרא, אמר רב יהודה בר יבנאי, שהלך עמרם
 בעצת מרים בתו - שיעצה לו לקדשה בשנית. וכפי ששינו
 בברייתא, תנא, עמרם גדול הדור היה והכל נשמעים לדבריו, ולכן
 ביון (שראה שאמר) [שגזר] פרעה הרשע על ישראל ש'כל הבן
 הילוד היארה תשליכוהו', אמר עמרם, וכי לשוא אנו עמלין
 בלידתם, שהרי ייהרגו לבסוף על ידי עבדי פרעה, ולכן עמד וגירש

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יב עמוד א

רש"י

תוספות

דִּקְא נְמִי דְכִתְיב בְּעִתֵּינָא אֵלָא הֶקְנִי, מֵאֲנָשִׁי בֵּיתוֹ וּמִגְדֻלּוֹי שֶׁל קָנָה עֲזוּבָה שְׁחֶלֶל עֲזוּבָה. שְׁמִתְחַלָּה חוֹלְלִית הָיְתָה בְּדָקְרָה לָהּ
הָאֵל וְיִרְעוּתָהּ. וְלִקְנֵי לָהּ נְמִי חֲלָאָה וְעֲזוּבָה. שְׁעוּבָה כָּל בְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּשָׂא אוֹתָהּ. וְהָאֵל מֵיֶסֶד נִסְכָּה. בְּכִתְבֵיב וְחֻמָּה עֲזוּבָה וְיִשָּׁן לֹא וְגו'. אֵלְמָא אֲתָתִיָּה הָיָא לִשְׁם שְׁמִים. כְּגֹוּן זֶה
שְׁעוּבָתָהּ חוֹלָה לִשְׁם שְׁמִים. שְׂבָרָה בְּאִתָּיָה אֲהָרֹן וּמִשָּׁה וְרָאָה אוֹתָם צְדִיקִים. וְרֹב בָּנִים דּוֹמִין לְאִתֵּי הָאָם בְּבִ"ב בִּישׁ נִחְלִין וְהָאֵל לִירְעוּתָהּ. כְּלִי תֹאֵר אֲדֻמְמִית. דְּמִתְמַת חֲלִילָה הָיְתָה
וְיִרְעוּתָהּ. בּוֹנִיָּה. אֵלּוּ שְׁמוֹת בְּעֵלָה. שְׁבָנָאָה וְעֵשָׂאָה מִכְּנָה כְּשָׂאָר נָשִׁים בְּנִשּׁוּאִין וְכֵנִים. יִשָּׁר וְשׁוֹכֵב וְאַרְדּוֹן. שִׁישָׁר אֵת עֲצָמוֹ. מִלְּטֻעוֹת אֵת טֻעוֹת מִרְגְּלֵיהֶם: שֶׁשָּׁב אֵת עֲצָמוֹ. מַעֲצָוֹ. לִשּׁוֹן
הַבַּת הַשּׁוֹבָבָה (וְקָמָה לָהּ) וְיִצְאִיתָ וּמוֹרְדָתָ, וְהָכִי
נְמִי קָרִי לִיה מִרְדָּה בְּקָרָא אֲחֵרִינָה עַל שֶׁם שְׂמִירָה
בַּעֲצַת מִרְגְּלִים: שְׂרָדָה בִּיצִיר. שְׂרָדָה מִסִּיתוֹ
לְטֻעוֹת עִמָּהּ: שְׂהוּשְׁהוּרָה שְׂפִי. שְׂקֶבֶל עֲלִיו
תַּעֲנִינֹת הִרְבָּה שְׂפִינָה מַעֲצַת מִרְגְּלִים: שְׂנַעֲשָׂה
לָהּ כָּאֵל. לְהַתְּעֵסָה בָּהּ בִּרְפּוּאוֹת וּמוֹנוֹת הַצְרִיכִין
לְחֻלָּה: שְׂתַקַּע אֵת לִבּוֹ לְאֵבִי שְׂבָשְׂמִים. שֶׁלֹּא
לְהִיט בַּעֲצַת מִרְגְּלִים: חֲלָאָה. חֲלִי. וְלִכְפּוֹת נַעֲרָה.
שְׂתַרְפָּאָה מִחֲלִילָה וְחֻזְרָה בְּתֹאֵר פִּנִּים כְּנַעֲרָה:
וְכֵנִי חֲלָאָה. וְכֵנִינִי חֲלָאָה. שְׂנַבְנִית וְנִתְרַפָּא.
מִשְׁבָּחִין הֵיז לְהִיט צֶרֶת וְצָרָה וְאֲתָנָה: צֶרֶת
לְתַבִּירִיתָהּ. וְעִסְקָאָתָה בִּפְקִיָּה: מוֹלִיד. מוֹלִיד אֵל
לְאִשְׁתּוֹ. שְׂתִיָּה מִתְאַוָּה לְמַשְׁכָּב נָשִׁים: אַף עַל עֵמֶם
גִּזְרֵי. דִּרְשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא, יוֹם שְׁנֹולֵד מִשָּׁה אֲמָרוּ
אִינְטֵנְסִינִי הַיּוֹם נֹולֵד מוֹשִׁיעֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאֵין
אֲנִי יוֹדֵעִים אִם מִצֵּרֵי הָאֵל אוֹ יוֹדֵעִי. וְעִמְרָה וְכֵן
כָּל עֲמֹו וְכֵשֶׁ מִתֵּן לָתֵן לוֹ תִּלְדִּים: בּוֹ בִּיּוֹם וְגוֹר
אֵין עַל עֲמֹו. בְּתַחֲלָה וְהַפְתָּן אוֹתוֹ. לֹא הוֹשִׁיב
שׁוֹמְרִים אֶלָּא סִמְךָ עַל הַמִּמְלָחוֹת: תַּשְׁלִיכוֹתָן.
שְׁהוּשִׁיב שׁוֹמְרִין וְקִסְדוֹרִין לְדָבָר: וְלִכְפּוֹת עַל
עֵמֶם. בְּדַפְרִישִׁית. וְכֵין שְׂעֵבֵר הַיּוֹם וְגִדְרִין רֹאזִין
אִינְטֵנְסִינִי שֶׁלֹּא לָקָה. הַעֲמִיד הַגּוֹרָה עַד יוֹם
שֶׁשָּׁלַח לְאִזּוֹר: גִּדּוֹל הַיּוֹדִי הָיָה. וְהָיָה הַכֹּל
שֶׁנִּמְעָנִין לְדָבָרֵי. עַל הַזְּכָרִים וְעַל הַנְּקִיבוֹת. שֶׁלֹּא
יִזְלִיד לוֹ אֶבֶר וְלֹא נִקְבָּה: אֵלָּא בְּעוֹלָם הָאֵל
שְׁנוֹלִדִים וּמִתִּים וְחֹרִים וְחִיִּים וְחַן לְעוֹלָם הָכָא.
אֲתָה גֹוֶרֶת בְּעוֹלָם הַזֶּה וְעוֹלָם הָכָא. שְׂבִין
שְׂאִינִם נִלְדִים אֵינִן כְּאֵין לְעוֹלָם הָכָא: בַּת מֵאָה
וְשִׁלְשִׁים. בְּדַמְפְּרֵשׁ אֹזוֹל שְׁנוֹלֵדָה בִּירִידָתָהּ
מִצֵּרִים. וְיִשְׂרָאֵל עֲמָדוֹ שֶׁם רִ"י שָׁנָה וּמִשְׁנוֹלֵד
לְמִשָּׁה אֵין נִתְעַבְּבוּ אֵלָּא פִי שְׁנִים בְּכִתְבֵיב וּמִשָּׁה
בֶּן שְׁמוּנִים שָׁנָה וְגו'. בְּדָבָרִים אֵל פִּרְעֵה (שְׁמוֹת 17)
וְאוֹתָהּ שָׁנָה יִצְאָה. נִמְצָא שְׂעֵבֵר מִירִידָתָהּ עַד
שְׁנוֹלֵד מִשָּׁה קִיל שָׁנָה. וְכִשְׁהוּיִר עֲמָרָם אֵת
יֹוכָד וְכָבֵד הָיְתָה מַעֲבָרָה מִמִּשָּׁה כְּדַמְרִינִי
לְקַמֵּן בְּשִׁמְעוֹתֵיךְ דַּמְרֵי רַבִּי חָמָא. בִּישׁ נִחְלִין וְזֶה
יֹוכָד. בְּפִרְטֵן שֶׁל יוֹרְדֵי מִצְרַיִם אֲתָה מוֹצֵא
שְׂבִיעֵה חֶסֶר אֲתָה. וְכִלְקֵל אֲתָה אֲמָרוּ בְּהָאָה
מִצְרַיִמָה שְׂבִיעִים. וְזֶה יֹוכָד שְׁהוּשִׁלִּימָה
בְּכִנְסִיתָהּ לְעִיר: סִימְנֵי נַעֲרֹות חוֹרָה לִימֵי עֲלֻמְיָהּ
בְּאֵרֶם כְּנָשִׁים וְכֹתָאָר פִּנִּים וְפָשִׁטוּ הַקְּטָנִים: וְהָאֵל
הוֹת מִיעֲבָרָה בִּיה תִּלְתָּא יִרְחֵי מַעֲבָרָה. מִקְּמִי
דְּאִהוּדָה כְּדִלְקַמֵּן: מִקְּשִׁי לִידְתָּה וְכו'. לֹא נִכְתַּב
הַרְיִין וְלֹא אֵלָּא לְדִירוֹשׁ כִּי: בְּפִתְקָהּ שֶׁל חוֹת. בְּגוֹר
דִּין שְׁלֵה וְשִׁשְׁרָה גֹוֶרֶת קִלְלָתָה דְּעֵצָבֹן וְתִרְיֹון:
הָגוֹן לִבְנֵי־אֵת. רִאָתָה בִּרְחֵי הַקֶּדֶשׁ שְׁעִתִּי
וְלִהְיוֹת הָגוֹן לְנֹוֹאָה: וְתַצְפִּינוּ שְׁלִישָׁה יְרִיחִים.
שְׁלִישָׁה חֲדָשִׁים יִכְלָה לְהַצְפִּינוּ. שֶׁלֹּא הִלְכוּ
הַמִּצְרַיִם לְבִדּוֹק אֲחֵרִיָּה אֵלָּא לְסוֹף תַּשְׁנָה
חֲדָשִׁים מִשְׁהוּחִירָה. וְהָיָה הָזֶה מִיעֲבָרָה בִּיה
תִּלְתָּא יִרְחֵי מַעֲבָרָה. וּמִהָבָא נִפְקָא לָהּ אִמְאִי
תַּצְפִּינִי וְתִזְלִי. מֵאֲחֵר שְׂצָפֹן מִבְּסוֹתֵרִים הָיָה
בְּכִתְבֵיב וְתַצְפִּינוּ. מִה יֵשׁ לָהּ לְדֹאָה וּמַעֲוִי הָתָם.
וְצוּעֵק שָׁם. וְדָרֵךְ תִּינוֹק לְצֻעוֹק כְּשִׁשְׁמוּעֵק קוֹל
תִּינוֹק חֲבֵרָה: אֲחִיו לְנוֹ שְׁוִיעִילֵי. בַּת קוֹל אוֹמֵר לְמִי
הָיָם אֲחִיו לְנוֹ שְׁוִיעִילֵים הַקְּטָנִים הַמִּתְכַּבְּלִים אֵת
הַזְּכָרִים בְּהִיּוֹתָם סוֹמֵד בְּעוֹד הַפִּרִי קָטָן: שְׂתִיבִי
לְפִי שְׂתִיבִי הַקֶּשֶׁה כְּשִׁתְּמִים מוֹלִיכִין אוֹתוֹ כְּחֻשָּׁה הוּא נִתְקַל הוּא נִשְׁבָּר. אֶבֶר דְּכָר קַל נִתְקַל וְנִתְדָּבֵר בְּאֵין לְאִתְּרִיָּה: רִיחֵ רַע. שֶׁל רַעֲתָהּ

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יב עמוד ב

תוספות

רש"י

אם. של עצי ערבה קנים דקין, והוא קנה וסוף דקרא, קנה קנים. סוף ערבה דקה: לרחוץ. לטבול שם לשם גרות: וכן הוא אומר וכו'. שהשב ומתקנה מעטו קרוי רחיצה: לשון מיתת. כדמפרש ואילו, שהיו ממוחות בקנה ונעלו של צדיק: דאמר מר. גבי שריטת הודק דאחשורוש במסכת מגילה: בשני רשעים. דעוג מלך הבשן במסכת ברכות בתחלת פרק הירואה שריטתה. לשון דאשחרבובי: שראתה עמו שבינה. והאי את לשון עם. כמו לא שלח יעקב את אחיו ונלאות מנה נער. גדול משמע: בעל מום. והוא לוי ונפסל בקול לעבודת השיר: ואין אחר נופל. לזאת, שאותו היום בטלו גזרתם: וכן יאמרו אליכם. העובדי כוכבים דרשו כמותנו אל האבות: המצפצפים והמחזים. נביא קרי לשון גנאי, שהם מצפצפים כעגורים ומחזים כיונים, מוציאין קול בגרונם ואין יודעין מה

בשבילי נצלתם כולכם. תימה אדרבה 1
בשבילו נגזרו הגזירות שראו 2
אצטגניי פרעה יש לומר הוא היה הראשון 3
המושך ליאור וגזירה ראשונה אם בן הוא ודמותו 4
אותו לא בשבילו היתה אלא משום ונחלם בנו 5
דרך אנשים להלחם: 6
סרח

את התבה בתוך הסוף פיון דחוו דקא בעת לאצולי למשה, אמרו לה, גבירחנו מנהגו 7
של עולם מלך בשר ודם גזור גזירה, אם כל העולם פולו אין מקיימין אותה, בנינו ובני 8
ביתו מקיימין אותה, ואת עוברת על גזירת אביך. בא גבראל וחקנן בקרקע. ויתשלח את 9
אמתה ותחקקה רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר ידה וחד אמר שפחתה. מאן דאמר ידה, 10
דכתיב 'אמתה'. ומאן דאמר שפחתה, מדלא כתיב ידה. ולמאן דאמר שפחתה, הא אמרת 11
בא גבראל וחקנן בקרקע. דשייר לה חדא, דלא אורחא דבת מלכא למיקם לחודה. ולמאן 12
דאמר ידה, ליכתוב ידה. הא קא משמע לן דאשתרובב אשתרובבי, דאמר מר, וכן אתה 13
מוציא באמתה של בת פרעה וכן אתה מוציא בשיני רשעים, דכתיב 'שיני רשעים שפרת' 14
ואמר ריש לקיש אל תיקרי שפרת אלא שריפבתה. ותפתח ותראהו את הילד' ותראה מיבעי 15
ליה. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שראתה שכניה עמו. והנה נער בכה קרי ליה 'ילד' וקרי 16
ליה 'נער', תנא, הוא ילד וקולו פנער, דכרי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם בן עשיתו 17
למשה רבינו בעל מום, אלא מלמד שעשיתו לו אמו חופת נעורים בתיבה, אמרה, שפא לא 18
אופה לחופתו. ותחמול עליו ותאמר מילדי העברים זה' מנא ידעה, אמר רבי יוסי ברבי חנינא, 19
שראתה אותו מהול. 'זה' אמר רבי יוחנן, מלמד שנתנבאה שלא מדעתה, 'זה' נופל ואין אחר 20
נופל, והיינו דאמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'וכי יאמרו אליכם דרשו אל האבות ואל היתענים 21
המצפצפים והמחזים', צופין ואינם יודעין מה צופין, מהגים ואינן יודעים מה מהגים. ראו 22
שמושיעין של ישראל בפנים, עמדו וגזרו, כל הבן תילוד היארה תשליכוהו, פיון 23
דשדיה למשה אמרו, תו לא חזינו כי ההוא סימנא, בטלו לגזירותיהו, והם אינן יודעין שעל 24
מי מריבה הוא לוקה, דאמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב 'המה מי מריבה אשר רבו', 25
המה' שראו אצטגניי פרעה וטעו, והיינו דקאמר משה שש מאות אלף רגלי וגו', אמר להן 26
משה לישראל בשבילי, נצלתם כולכם. רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום עשרים ואחד 27
בניסן היה, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לומר 28
שירה על תים ביום זה ילקה ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום ששה בסיון היה, 29
אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מזה 30
סיני ביום זה, ילקה ביום זה. בשלמא למאן דאמר בששה בסיון, משפחת לה ג' ירחי, דאמר 31
מר, בשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד משה, ובשבעה באדר ועד ששה בסיון תלתא 32
ירחי. אלא למאן דאמר בעשרים ואחד בניסן, היכי משפחת לה. אותה שנה מעוברת היתה, 33
רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם. ותאמר אחתו אל בת פרעה האלך וקראתי 34
לך אשה מינקת מן העברית' ומאי שנא מעבריות, מלמד שהחזירוהו למשה על כל המצויות 35
פולן ולא ינק. אמר, פה שעתיד לדבר עם השכינה, יינק דבר קמא, והיינו דכתיב 'את מי 36
יורה דעה וגו'', למי יורה דעה ולמי יבין שמועה, לגמול מוחל ולעתיקי משדים. ותאמר לה בת פרעה לבי וגו' אמר רבי אלעזר, 37
מלמד שהלכה בורות פלגמה. רבי שמואל בר נחמני אמר, 'העלמה' שהעלימה את דבריה. ותאמר לה בת פרעה היליכי את 38
הילד הזה' אמר רבי חמא ברבי חנינא, מתנבאה, ואינה יודעת מה מתנבאה, 'היליכי' הא שליכי. ואני אתן את שברך' אמר רבי 39
חמא ברבי חנינא, לא דיין לצדיקים שפוזויון להן אבידתן, אלא שנותנין להן שברן. ותקח מרים הנביאה אחות אהרן וגו', אחות 40
אהרן ולא אחות משה. אמר רב עמרם אמר רב, ואמרי לה אמר רב נחמן אמר רב, מלמד שהיתה מתנבאה בשהיא אחות אהרן, 41
ואמרת

ביאורים למסכת סוטה דף יב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הניחה אותו באגם - מקום שגדלים בו קנים דקים ועצי ערבה על שפת הנהר, וסוף היינו עצי ערבה, ומצינו שנקראים כן בפרקי' קנה וסוף קמלו' - קנה היינו קנים, וסוף היינו ערבה דקה. עוד כתוב 'ותרד בת פרעה לרחץ על היאר', אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, פסוק זה כלמד שירדה בת פרעה לרחוץ - להתנקות מגולי אביה - שירדה לטבול לשם גירות. וכן הוא אמר - מצינו שהשיבה מעונות נקראת רחיצה, שנאמר 'אם רחץ ה' את צאת פנות ציון וגו'. בהמשך הפסוק נאמר 'ונצרתה הלכת על יד היאר וגו'', אמר רבי יוחנן אין הליכה זו אלא לשון מיתה, וכפי שיתבאר שהמיתן גבראל לפי שמיתו בה על שהצילה את משה. וכן הוא אמר - מצינו במיתה לשון הליכה, שאמר עשו 'הנה אנכי הולך למות'. בהמשך נאמר 'ותרא את התבה בתוך הסוף', אומרת הגמרא, בין דחזו - ראו נערותיה של בת פרעה, דקא בעו לאצולי למשה - שרוצה בתיה להציל את משה מן היאר, מיתו בה ואמרו לה, בנחיתנו, מנחנו של עולם הוא, שבשפלה בשר ודם נזרז גזירה, גם אם כל העולם כולו אין מקימין אותה, בנינו ובני ביתו מקימין אותה, ואת עוברת על גזירת אביה שאמר להטביעם. בא המלאך גבראל וחקמן בפרקע ומתו. 'ותשלח את אמתה ותקחה', נחלקו רבי יהודה ורבי נחמיה מדי אמתה, דה - אחד מהם אמר שהושיטה ידה והביאה את התיבה אליה, וחד אמר ששלחה את שפחתה להביא את התיבה. מבאר הגמרא, מאן דאמר דיה, טעמו הוא משום דתניב 'אמתה', ופירש כפשוטו שאמה היא יד. ומאן דאמר שפחתה, פירש כך מילא בתניב ידה - אם כוננת הפסוק שהושיטה את ידה, היה לו לכתוב 'ידה' כלשון התורה בכל מקום, אלא מוכח שפירושו שפחה. שואלת הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את שפחתה, קשה שהיא אמרת בא גבראל וחקמן בפרקע ומתו, ואם כן כיצד שלחה שפחה. מתרצת הגמרא, דשייר לה חדרא - גבראל השאיר לה שפחה אחת שלא מתה, משום דלאו אורחא דבת מלבא למימס לחודה - אין דרכה של בת מלך להתהלך לבדה, ושולח את אותה שפחה. שואלת הגמרא, ולמאן דאמר ששלחה את ידה, ליכתוב - שתכתוב התורה ידה כלשון התורה בכל מקום. מתרצת הגמרא, הא קא משמע לן - לכך נאמר 'אמה', להשמיענו דאשתרבב אישתרבב נעשה נס שהתארכה ידה לאמות הרבה כדי שתוכל להגיע לתיבה. דאמר מר לגבי שרוב שרביטו של אשורוש, וכן אתה מוצא שנעשה נס זה באמתה של בת פרעה שנתארכה, וכן אתה מוצא בשני רשעים - שינו של עוג מלך הבשן שנתארכה, דתניב 'שני רשעים שברת', ואמר ריש לקיש אל תיקרי שברת אלא שריבבתה - שהארכו שיניו.

'ותפתח ותראהו את תולד', שואלת הגמרא, מדוע נאמרו 'ותראהו', הרי 'ותרא מיפעי' ליה. ומשיבה, אמר רבי יוסי בריה חנינא, מה שנאמר 'ותראהו' אינו מתיחס לילד, אלא שפחתה שכינה עמו. בהמשך הפסוק נאמר 'והנה נער בכח', שואלת הגמרא, מדוע בתחילת הפסוק נקרא ליה - נקרא משה 'ילד' שנאמר 'ותראהו את הילד', ואילו בהמשך נקרא ליה - נקרא משה 'נער', ומשמע שהיה גדול. ומשיבה, תנא, הוא ילד וקולו כנער - לעולם היה קטן באיבריו כילד, אך נקרא גם 'נער' לפי שהיה קולו חזק כשל נער. דברי רבי יהודה. אמר לו רבי נחמיה, אם כן - לדברך שהיה קולו כנער בלדותו, נמצא שקולו משונה משאר בני אדם, ועשיתו - החשבתו למשה רבינו שהוא לוי לפעל מום בקולו, ופסול הוא לעבודת השיר. מתרצת הגמרא, אלא כך יש לפרש, מה שנקרא נער, כלמד שששתה לו אמו חופת נעורים בהיותו בתיבה, כיון שאמרה, שמא לא אובה לחופתו - להשתתף בחופתו.

'ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה', שואלת הגמרא, מנא ידעה - מדין ידעה בתיה שמילדי העברים הוא, הרי גם בני

המצרים הושלכו ליאור. ומשיבה, אמר רבי יוסי בריה חנינא, כיון שראתה אותו כחול הבינה כי מ ישראל הוא. ומה שנאמר 'זה', אמר רבי יוחנן כלמד שנתנפכה שלא מדעתה, והמשמעות בדבריה, ש'זה' - משה נפל ליאור, ואין אחר נפל ליאור מכאן ואילך. ותינו דאמר - וזהו שאמר רבי אלעזר, לגבי נביאי עובדי כוכבים, מאי דתניב 'וכי יאמרו אליכם העובדי כוכבים דרשו כמונו אל האכות ואל הירענים המצפצפים והמקנים' - שמכנים את נביאיהם בלשון גנאי, 'מצפצפי' היינו שצופין - רואים שיש סימן, ואינם יודעין מה צופין בסימן זה, רמזנים היינו שמקנים - מוציאים קול בגרונם, ואינם יודעין מה צופין בסימן זה, ומבאר הגמרא מדוע בטלה הגזירה, שבתחילה כשראו האיטנגנים, שמושיעין של ישראל במים הוא לזקה - עתיד ללקות במים, עמדו וזרזו שכל הבן תילוד תאמרה תשליכוהו, כדי שאכן ילקה ולא יוכל להושיעו. ולכן בין דשידויה למשה - לאחר שהושלך משה ליאור, אמרו, תו לא חיונו כי ההוא סימנא - איננו רואים יותר סימן זה, ובטלו לגזירותיהו - בטלו את גזרת כל הבן תילוד תאמרה תשליכוהו. אך מבאר הגמרא, שהם - האיטנגנים אינם יודעין שאין פירוש ראיתם שיעשו במים, אלא ששל חטא מי מריבה הוא לזקה שלא יכנס לארץ. וכמו דאמר רבי הקא בריה חנינא, מאי דתניב 'המה מי מריבה אשר רבו', מהו 'המה', שמשמע שהם אלו שדובר בהם כבר, אלא שראו איטנגני פרעה שעתיד משה ללקות במים, ונקטו שסברו שיעשו במים, אך פירוש ראיתם הנכון הוא, שעתיד ללקות על חטא מי מריבה, וזהו 'המה' - הם המים שראו איטנגני פרעה. ותינו דאמר משה - כיון שעל ידי משה בטלה הגזירה להשליך הנולדים ליאור, לכן אמר משה 'שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב וגו'', מה שנאמר 'רגלי' היינו שאמר להן משה לישראל בשבילי, שכיון שהייתי במים סברו המצרים שכבר לקיתי ובטלו גזירתם, ובצלחתם בולבם מגזירתם.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים באיזה יום הושלך משה ליאור. רבי חנינא בר פפא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור בעשרים ואחד בסינו היה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, וכי ראוי שמי שעתיד לזמר שירה על הים ביום זה - כ"א בניסן שהוא יום קריעת ים סוף, ילקה ביום זה. רבי אחא בר חנינא אמר, אותו היום שהושלך משה ליאור, בששה בסינו היה, ולפיכך אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מי שעתיד לקבל תורה מהר סיני ביום זה, שהרי קבלת התורה היתה בו' סיון, ילקה ביום זה. שואלת הגמרא, בשלמא למאן דאמר שהושלך ליאור בששה בסינו, אם כן מושפחת לה ג' ירחי - מובן מה שנאמר בפסוק שהצפינה אותו שלשה חודשים מיום לידתו עד שהשליכה אותו ליאור, כיון דאמר מר, בשבעה באדר מת משה, ובשבעה באדר נולד משה, ומשכע באדר ועד ששה בסינו לא תלדי ירחי. אלא למאן דאמר שהשליכוהו ליאור בעשרים ואחד בסינו, היכי מושפחת לה, הרי מ' אדר עד כ"א ניסן הם פחות משלושה חודשים. מתרצת הגמרא, אותה שנה שהושלך משה ליאור, שנה מעוברת היתה - שהיו בה שני אדרים, ומשה נולד באדר ראשון, ומה שאמר 'ותצפנו שלשה חדשים', אינם ג' חדשים שלמים, אלא רובו של ראשון - החודש הראשון היינו מ' אדר עד סוף אדר ראשון, ורובו של אחרון - החודש השלישי היינו מ' ניסן עד כ"א ניסן, ואמצעי שלם - החודש השני היינו כל חודש אדר ב'.

'ותאמר אחתה אל בת פרעה תאלץ ונקראתי לך אשה מינקת מן העברית ותניק לך את הילד', שואלת הגמרא, ומאי שנא מעבריות - מדוע אמרה לה שתביא לה מינקת דוקא מהעבריות, משמע שלא חפצה בת פרעה שתינק מן המצרים. ומשיבה, כלמד שתחזירוהו - תחילה סובבדו למשה על כל הנשים המצירות ביון כדי שיניקו אותו, ולא ינק - לא הסכים לינוק, משום שאמר

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

חלק זה. אמר להו עשיו, אם אכן מכרתי לכם זאת, הבו לי אינרמא
 - הראו לי שטר המכירה על חלקי במערה. אמרו ליה בני יעקב,
 אינרמא בארעא דמצרים היא - השטר נמצא במצרים. חשבו
 האחים בנידם וזאן נזיל - מי ילך להביא מארץ מצרים, והחליטו
 שניזיל - ילך נפתלי, משום דקליל בי איילתא - הליכתה קלה
 ומחירה כשל איל. דכתיב 'נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר',
 ודרשו על כך, אמר רבי אבהו אל תקרי 'אמרי שפר', אלא אמרי
 ספר - שהביא את שטר המכירה ממצרים. ממשיכה הגמרא
 ואומרת, שבאותו זמן, חושים שהוא ברית דין - בנו של דן בן יעקב,
 תמן תוה - היה שם בעת המכירה, ונקרין ליה אוזניה - כבדו אוזניו
 מלשמוע, אמר להו חושים לבני יעקב, מאי האי - מדוע אתם
 מתעבים מלקבור את יעקב, ואמרו ליה קא מעבב האי - עשו
 מעבב אותנו עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים ויביא עמו את שטר
 המכירה של המערה. אמר להו חושים, ועד דאתי נפתלי מארעא
 דמצרים, הא אבי אבא מוטל בבדיון, שקל - נטל חושים קולפא
 - מקל, מתייה - והכה בו ארשיה - על ראשו של עשו והרגו.
 ומחמת המכה נתין - נשרו עיניה - עיניו של עשיו, ונפלו על
 אברעא - רגליו דיעקב. פתחניהו יעקב לעיניה - פתח יעקב את
 עיניו ואחיד - וחיך, והיינו דכתיב 'ישמח צדיק כי חיה נקם,
 פעמיו ירחץ בדם הרשע', ולכן שמח יעקב שחיה בנקם שנקמו
 בעשו. ובאותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב 'למה
 אשכל גם שניכם יום אחד', ואף על גב דמיתתן של עשיו ויעקב
 לא ביום אחד הוא, מכל מקום נחשב ששיכלה את שניהם ביום
 אחד כיון שקבורתן בימה ביום אחד הוא.
 נאמר 'ויעל יוסף לקבור את אביו', וכן בשעת חזרתו נאמר 'אחרי
 קברו את אביו', הרי שייחס הכבוד את קבורת יעקב ליוסף. שואלת
 הגמרא, כיצד הניחודו אחיו ליטול לבדו את השם של קבורת
 אביהם, וכי ואי לא עסק ביה יוסף - אם לא היה יוסף מתעסק
 בקבורתו, אחיו לא הוו מעסקי ביה לקבור, והכתיב 'וישאו אותו
 בניו ארצה כנען', נמצא שאף שאר האחים התעסקו בקבורת יעקב,
 ואם כן מדוע נתנו לו שתקרא הקבורה על שמו. מתרצת הגמרא,
 שאמרו שאר האחים, תנינו לו ליוסף להתעסק בקבורת יעקב יותר
 מאיתנו, מפני שקבורו במלכים - כבודו של יעקב שיוסף שהוא מלך
 יתעסק בקבורתו, יותר מבדידותו - ממה שנתעסק בו אנו.
 שנינו במשנה, מי לנו גדול מיוסף שלא נתעסק בו אלא משה ב'ו'.
 תנו רבנן, בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שקל
 ישראל בלון נתעסקו ביה במצרים, ששאלו מהם בלי סוף וכלי
 זהב, והוא - משה נתעסק במצות - העלאת ארנו של יוסף,
 שנאמר 'הכם לב יקח מצות וגו''. ומנין היה יודע משה רבינו
 היכן יוסף קבור - שלקח משם עצמותיו, אמרו חז"ל, סרח בת
 אשר נשתירה מאותו הדור, והלך משה אצלה, אמר לה משה,
 כלום את יודעת היכן יוסף קבור, אמרה לו ארון של מתבת כבד
 עשו לו מצרים, וקבעוהו בגילוס הנחר - הנחר שממנו כל ארץ
 מצרים שותה, ועשו כן כדי שיתקברו בזכותו מימינו של הנחר. הלך
 משה ועמד על שפת נהר הנילוס, אמר לו, יוסף יוסף, הגיע העת
 שנשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה עת קיום
 השבועה שהשבעת את ישראל להעלותך לקבורה בארץ הקודש.
 אם אתה מראה עצמך שנוכל לקיים שבועתך, מוטב, אך אם לאו,
 הרי אנו מנוקין משבועתך, כיון שלא היתה השבועה אלא אנו נוכל
 לקיימה. מיד צף ארנו של יוסף על מי הנחר, ונטלו משה. ומבאר
 הברייתא, ואל תתמה היאך שיהיה ברור צף על המים, שהרי
 כתיב בתלמידי אלישע, 'ויהי האחד מפיל הקורה ואת הברקל
 נפל אל המים וגו', אהה אדוני והוא שאול ויאמר איש האלהים
 אנה נפל ונראו את המקום וינצב עין וישלך שמה ויגש
 הברקל, הרי שאלישע הנביא הציף את הברקל על המים, משום
 שרצון יראיו יעשה. וקלא - ולכן אין לתמוה על הדבר, שהרי
 המשך בעמוד קפא

ואומרת מרים נבואה, עתידה אמי שתלך בן שמושיע את
 ישראל. וכיון שגדול משה, נתמלא כל הית בולא אור, והבינו
 כי אכן גדול מושיען של ישראל, עמד אביה עמרם, ונשקה על
 ראשו, ואמר לה, בתי נתקיימה נבואתך שעתיד לילד לנו
 מושיען של ישראל. אך כיון שהתלוחו לאור, עמד אביה
 ונשקה - חבט על ראשו, ואמר לה, בתי היכן נבואתך - משום
 שחשב שימות ביאור. והיינו דכתיב 'ותתצב אחתו מרחק לדעה
 מה יעשה לו', דוקא היא עמדה לראותו היות והיתה בטוחה
 שינצל, ועמדה שם כדי לדע מה יהא בסוף נבואתה - מה יעלה
 בסופה.
 שנינו במשנה שיוסף ורה לקבור את אביו, וכו'. מבאר הגמרא
 עניני קבורת יעקב, ושואלת, מאי שנא מעיקרא - מדוע בתחילה
 כשעלו לקבור את יעקב, הקדימו את המצרים ליוסף ואחיו, דכתיב
 'ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה וגו'',
 ויהרד - ואחר כך נאמר 'וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו', ומאי
 שנא ואילו לבסוף - בשעת חזרתם מהקבורה, הקדימו את יוסף
 ואחיו למצרים דכתיב תחילה 'וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו',
 ויהרד - ואחר כך נאמר 'וכל העלם אתו לקבר את אביו' -
 דהיינו המצרים, כלומר להדיף מכפי שיצאו בתחילה. מתרצת
 הגמרא, אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו המצרים בבבדון
 של ישראל, לא נהנו בהן כבוד, ולכן הקדימו לצאת לפניהם,
 ולבסוף לאחר קבורת יעקב, שראו אז בבבדון, נהנו בהן כבוד,
 ונתנו להם להקדים ולחזור לפניהם. ומבאר הגמרא מהו הכבוד
 שראו בישראל, דכתיב 'ויבואו עד גרן האטד אשר בעבר הירדן
 ויסדו שם מספד גדול וכבד מאד', וגרן האטד משמעו שהיה גרן
 מאטד, וקשה וכו' גרן, וכי לא אטד - וכי דרך לאטקו אטדן
 ולעשות הימנו גרן. לכן אמר רבי אבהו, לא היה זה גרן מאטדים
 אלא שהמקום נקרא גרן האטד, מלמד שהקיפוהו בתרים לארנו
 של יעקב, בגרן זה שמקיפים לו אטד של קוצים לשומרו מסביב,
 ומי הקיפוהו, שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה, וחלקו
 כבוד ליעקב, שתלו את כתריהם בארנו. והמצרים שראו כבוד זה,
 החלו אף הם לנהוג כבוד בבניו. תנא, בולס - בני עשו ובני ישמעאל
 ובני קטורה, מתחילה למלחמה באו - להלחם בבני יעקב כדי שלא
 יקבר יעקב במערת המכפלה, אך כיון שראו את כתרו של יוסף
 תלו בארנו של יעקב, נמלו בולס בתריהו ותלואם בארנו של
 יעקב. תנא, שלשים וששה בתרים תלו בארנו של יעקב.
 'ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד'. תנא מהו ההספד הגדול
 והכבד שנעשה, שאפילו הסוסים ואפילו החמורים נעצבו על
 פטירתו (מאילו מאילו).
 אומרת הגמרא, כיון שהגיעו למערת המכפלה לקבור את יעקב,
 אתא עשו, וקא מעבב - עיכב אותם מלקבורו שם, וכך אמר להן
 - לבני יעקב, הרי נאמר 'ממרא קרית הארבע הוא תכרון', ואמר
 רבי יצחק הטעם שנקראת המערה 'קרית ארבע', לפי שאלו
 שנקברו בה ארבע זוגות היו, אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק
 ורבקה, יעקב ורלה. וכשמת יצחק נשארו שני קברים אותם ירשנו
 שנינו, וכיון שאהיו - יעקב, קברה ללאה במערה בדידה - בחלקו
 שקיבל בירושה, אם כן, והאי - הקבר דפיש - שנות, דידי - של
 הוא. אמרו ליה בני יעקב, הרי זבנתה - מכרת ליעקב את חלקי
 במערה בשעה שמכרת את הבכורה. אמר להו עשיו, נחי דובני
 בקדושתא - אמנם מכרתי את חלק הבכורה, שלא אקבל פי שנים
 בירושה, אך פשיטותא - את חלק הפשוט שלי מי זבני - האם
 מכרתי. אמרו ליה בני יעקב, אין - אכן מכרת אף את חלק
 הפשיטות במערה. דכתיב שאמר יעקב ליוסף 'בקברי אשר בריתי
 לי בארץ מצרים שמה תקברני', ואמר רבי יוחנן משום רבי
 שמעון בן יהוידק, מה שנאמר 'בריתי', אין בידה אלא לשון
 מכירה, שכן בקברי הים קורין למכירה 'בירה', נמצא שמכרת אף

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יג עמוד א

רש"י

1 **מאי שנא מעיקרא** דאקדמינהו למצרים מקמי יוסף, ומאי שנא לבסוף דכתיב הוא
2 ואחיו וחדר וכל העולם אתו. וכי דרך לאסוף אסרין ולעשות מהן גרן: ששקפין לו אגד.
3 גדר של קוצים: שלשים וששה בתי. י"ב נשיאים דישמעאל וכ"ג אלופים נמנו בעשו.
4 וא"ת ב"ה הן, תמן וקנו נמנו ב' פגמים, וא"ת קרן נמנו ב' פגמים, שני קרן הן, אחד
5 מבני אליהו ואחד מבני אהליבקה, ומי' ל"ה הן
6 ובחרו של יוסף הרי ל"ה קא מעבב. שלא
7 יקברוהו שם: אגרי. קרית ארבע שמה שאניה
8 מתוקת אלא ד' זוגות. הא דא"ר יצחק לא
9 מלתא דעשו היא אלא אגרא קאמר ליה למימר
10 טעמא דעובדא, דודאי בן הוה בדברי עשו
11 שאניה מתוקת אלא ח' קברים: איהו יעקב:
12 קברה ללאה בדידיה. בחלק הפניני בדרתיב
13 ושמה בדרתיב את לאה: זבניתה. בשמכרת
14 הקבורה נתי זבניתה לבכורת. ולא אטול פי
15 שנים אלא ממוה: פשיטתא מי זבני. חלקי
16 בחלק פשוט לא מכרת: א"ל אין. פשיטתא נמי
17 זבנת חלקה במגדל וז' לגמרי, שפר אמר אביו
18 בשעת מיתה אשר בריתי לי, ואין בידה אלא
19 לשון מכירה כמו ואפרה לי בחמשה עשר כסף
20 (ס"ט ג' הב' אגרתא. הריא שפר מכירה: יצחק)
21 אורגיה. כבוד אונן משמוע: מאי ה"ל. למה
22 אינכם קוברין אותה: שקיל גולפית. מקל. כמו
23 גולפי טובי בלע מאבירי בערכין (ו' כ"ג). ואי לא
24 אינכם בית יוסף אחיו מי לא הוי מעסקי ביה.
25 כלומר היאך הניחיהו אחיו ליוסף לטול לו את
26 השם לבדו של קבורת אביהם, וכי פרקי מעליהן
27 העל ולא חשו לו, ואם לא נתעסק בו הוא הוה
28 לא הוי עסקין בו, והכתיב וישאו אותו בניה.
29 אלמא אף הם היו עסקין במשאו וקבורתו.
30 ומסקנא כתיב אחרי קבור את אביו, קלה הכתוב
31 בו שהוא היה עקר הדבר: אגרי. אחיו בינין
32 הניחו לו להתעסק בו כגדו כלנה בבדו. של
33 אביו בקלף יותר מבדידותו. שיוסף מלך הוא:
34 נתעסקו בבניה של מצרים: כדי שיתברכו מימיו.
35 תמיד לפי שאין ארץ מצרים שוטה ממי גשמים
36 אלא שקלה עשויה: יאורם וחרצם מנילוס עד
37 סוף המדינה מזה פראטא, ונילוס עולה ומשקה
38 ומתברך וממלא אותו יאורם ומשקין מן
39 השדות. והיינו דכתיב (ק"ה י') והיה אם לא
40 יעלה מכל משפחות וגו' לא עליהם יהיה הגשם.
41 ואם משפחת מצרים לא תעלה ולא תבא (וכאן)
42 ולא עליהם, ואין כתיב כאן הגשם אלא ולא
43 עליהם יהיה אותו גדר שכן שותין מפניו. ויונתן
44 בן עוזיאל תרגם ולא עליהם תיסק נילוס: ויהי
45 האחר מפיל הקורה וגו'. בתלמודי אלישע כתיב
46 במלכים והוא שאול. השאלוהו לו: תלמידו של
47 משה. ולא שלמד מפי אלא תורתו של משה
48 למדו לאליהו בקפריסא של מלכים. בקבורת של
49 מלכים, ולשון וניי הוא:

קס

1 **סרח** בת אשר נשתיירה מאותו הדור. תימה והלא מכיר ואיר בן מנשה נולדו בימי יעקב
2 והיו מבאי הארץ למה לא שאלם משה ודם היו מבני בניו של יוסף י"ל ססוד
3 האולה נוסר לסרח כדאיתא בפירקי ר"א (פ"ק מ"ו) וכיון שבא משה הלכו וקני ישראל אצלה
4 לפי שכבר נכשלו על ידי בני אפרים שיצאו שלשים שנה לפני הקץ ונמלכו עתה בה ואמרה
5 להם מה לשון אמר לכם המושיע הזה אמרו לה
6 פקדו פקדתי אמרה להם א"כ הוא הוא לכך חלק
7 גם משה אצלה. מתוספת רבי:
8 סמליון

9 **בבואתיך**. וכיון שהמילוחו ליאור, עמד אביה ומפחה על ראשה, אמר לה, בתי היכן נבואתיך,
10 והיינו דכתיב 'ותתצב אחתו מרחק לדעה מה יעשה לו', לידע מה יהא בסוף נבואתה: יוסף
11 וזה וכו': מאי שנא מעיקרא, דכתיב 'ועל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה
12 וגו'', והדר 'וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו'. ומאי שנא לבסוף, דכתיב 'וישב יוסף מצרימה
13 הוא ואחיו' והדר 'וכל העולם אתו לקבר את אביו'. אמר רבי יוחנן, בתחילה עד שלא ראו
14 בכבודו של ישראל, לא נהגו בהן כבוד. ולבסוף שראו בכבודן, נהגו בהן כבוד, דכתיב 'ויבאו
15 עד גרן האמר' וכי גרן יש לו לאמר, אמר רבי אבהו, מלמד שהקיפיהו בתרים לאורנו של
16 יעקב, בגרן זה שמקפיים לו אגד, שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה. תנא, פולם
17 למלחמה באו, פיון שראו בתרו של יוסף תלוי באורנו של יעקב, נטלו פולן פתריהו ותלאום
18 באורנו של יעקב. תנא, שלשים וששה בתרים נתלו באורנו של יעקב. 'ויספרו שם מספר
19 גדול וכבר מאד' תנא, אפילו סוסים ואפילו חמורים (מאילו מאילו), פיון שהגיעו למערת
20 המכפלה, אתא עשו, קא מעבב. אמר להן 'ממרא קרות הארבע הוא חברין', ואמר רבי
21 יצחק 'קרות ארבע', ארבע זוגות היו, אדם וחיה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.
22 איהו, קברה ללאה בדידיה, והאי דפייש, ידיי הוא. אמרו ליה, זבניתה. אמר להו, נתי זבניתי
23 בביריתא, פשיטתא מי זבניתי. אמרו ליה, אין דכתיב 'בקברי אשר בריתי לי' ואמר רבי יוחנן
24 משום רבי שמעון בן יהוידק, אין בידה אלא לשון מכירה, שכן בברייתא הים קורין למכירה
25 'בירה'. אמר להו, הבו לי איגרתא. אמרו ליה, איגרתא בארעא דמצרים היא. ומאן נזיל, נזיל
26 נפתלי דקליל פי איגלתא, דכתיב 'נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר', אמר רבי אבהו, אל
27 תקרי 'אמרי שפר' אלא אמרי ספר. חושם בריה דדן, תמן הוה ויקרין ליה אורגיה, אמר להו
28 מאי האי, ואמרו ליה קא מעבב האי עד דאתי נפתלי מארעא דמצרים, אמר להו ועד דאתי
29 נפתלי מארעא דמצרים, יהא אבי אבא מוטל בבזיון. שקל קולפא, מחיה ארישיה, נתן עיניה
30 ונפלו אפרעא דיעקב. פתחיהו יעקב לעיניה ואחיה, והיינו דכתיב 'שמה צדיק פי הוה נקם,
31 פעמיו ירחץ בדם הרשע'. באותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, דכתיב 'למה אשפל גם
32 שניכם יום אחד', ואף על גב דמיתתן לא ביום אחד הוא, קבורתן מיהא ביום אחד הוא.
33 ואי לא עסק ביה יוסף, אחיו לא הוי מעסקי ביה, והכתיב 'וישאו אותו בניו ארצה פנעו'.
34 אמרו הניחו לו, בבדו בפלכים יותר מבדידותו: מי לנו גדול מיוסף כו': תנו רבנן, בא
35 וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שקל ישראל פולן נתעסקו בבירה והוא נתעסק
36 במצות, שנאמר 'חכם לב יקח מצות וגו''. ומנין היה ידע משה רבינו היכן יוסף קבור, אמרו,
37 סרח בת אשר נשתיירה מאותו הדור, חלק משה אצלה, אמר לה, בלום את יודעת היכן
38 יוסף קבור, אמרה לו, ארון של מתכת עשו לו מצרים, וקבעוהו בגילום הנהר כדי שיתברכו
39 מימיו. חלק משה ועמד על שפת נילוס, אמר לו, יוסף יוסף, הגיע העת שנשבע הקדוש
40 ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה השבועה שהשבעת את ישראל. אם אתה מראה עצמך
41 מוטב, אם לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך. כי, צף אורנו של יוסף, ואל תתמה היאך ברזל
42 צף, שהרי כתיב 'ויהי האחד מפיל הקורה וצף הברזל'. והלא דברים קל וחומר, ומה אלישע תלמידו של אליהו, ואלהו תלמידו
43 של משה, צף ברזל מפניו. מפני משה רבנו, על אחת כמה וכמה. רבי נתן אומר, בקפריסא של מלכים היה קבור, חלק משה ועמד
44 על קפריסא של מלכים, אמר, יוסף, הגיע עת שנשבע הקדוש ברוך הוא שאני גואל אתכם, והגיעה שבועה שהשבעת את ישראל,
45 אם אתה מראה עצמך מוטב, ואם לאו, הרי אנו מנוקין משבועתך, באותה שעה נודעו אורנו של יוסף, נטלו משה והביאו אצלו.
46 וכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו שני ארונות הללו, אחד של מת ואחד של שכינה, מהלכין זה עם זה, והיו עוברים ושבים
47 אומרים, מה טיבן של שני ארונות הללו. אמרו, אחד של מת ואחד של שכינה. וכי מה דרבו של מת לחלק עם שכינה. אמרו,
48 קיים

גמטרא

ביאורים למסכת סוטה דף יג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

פ'מס'ר, ולבסוף - בפרשה הבאה, נוספה לשמו האות ע' ונקרא
פ'מס'ר, והיינו משום שנעשה סריס.
שנינו במשנה, מי לנו גדול ממושה וכו'. דורשת הגמרא את
הפסוקים שנאמרו בענין מיתת משה. נאמר "ויאמר ה' אלי רב לך
אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה", אמר רבי לוי, לשון זה שאמר
רב לך בא לדרוש, שכיון שבשעת מחלוקת קורח ועדתו, ערב
בישר - ענה להם בלשון רב, לכן נענש בכך שב'רב' ב'ישרוהו'.
ומפרשת הגמרא, כרב בישר, היינו מה שאמר משה לקרח ועדתו,
רב לכם בני לוי, כלומר שיד לכם במה שיש לכם. וכיון שהקב"ה
מדקדק עם צדיקים כחוט השערה, נענש באותו לשון ורב
בישרוהו, ולכן נאמר לו רב לך וגו'. דבר אחר - באופן אחר
מתפרש לשון רב לך, רב יש לך, שהגיע זמן מלכותו, וזמן - ומידו
אותו רב, ויהושע, ולכן הגיע זמנו להיפטר מן העולם, שאין מלכותו
נוגעת במלכותו כמלא הנימה. דבר אחר, רב לך, מלשון די לך,
ביקשו הקב"ה שלא ירבה עוד בבקשה על זה, כדי שלא יאמרו
הרואים, הרב - הקב"ה, כמה קשה הוא, שאינו שומע לתלמידו,
התלמיד - משה כרבן הוא יתר על המידה. שואלת הגמרא,
ובל לך למה - מדוע באמת לא התקבלה תפילתו של משה שרצה
להיכנס לארץ ישראל. ומשיבה, תנא דבי רבי ישימעהל, לפום
גמלא שיחנא - לפי כח הגמול מרבים את משאו, והרי זה משל, שאף
כאן לפי גודל צדקתו של משה הרבו לדקדק עליו.
"ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד
לצאת ולבא, וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה". דורשת
הגמרא, אחר שכבר נאמר שהוא בן מאה ועשרים שנה, שאין
תלמוד לומר - מה הוצרך הכתוב לומר שוב 'היום', אלא יש
לדרוש מכך, שהיום מלא ימי ושנותי שנעשיתי בן מאה ועשרים
שנה, כלומר שביום זה נולדתי. ללמדך שהקדוש ברוך הוא משלים
שנותיהם של צדיקים, מיום ליום ומחדש לחדש - שנפטרים מן
העולם באותו יום ובאותו חודש שבו נולדו, דכתיב ואת מספר
ימיו אמלא. ודורשת הגמרא מה שנאמר לא אוכל עוד לצאת
ולבוא, מאי הכוונה לצאת ולבוא, אלימא - אם תפרש שתשש
כוחו ואינו יכול עוד לצאת ולבוא ממש, יקשה, והכתיב ומשה בן
מאה ועשרים שנה באתו לא נס לחה, ומתפרש שעד סוף ימיו לא
נס ממנו לחלוותי כוחו. וכן דכתיב ויעל משה מערכת מואב אל
הר נבו, ותנא - שנינו בבבליא ששתים עשרה מעלות היו שם
- בערבות מואב, ופסקו משה - את כולן בפסיקה אחת עד הר נבו,
הרי שהיה כוחו עמו. אלא אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי
ינאי, מה שנאמר לצאת ולבוא, היינו בדברי תורה, ומלמד
שנסתתמו ממנו שיער חכמה, ולא יכל ללמוד תורה.
"וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד", תנא, אותה שבת
שמת בה משה, של דיו וזיז היתה - שני זוגות היו בה, משה בתחילת
היום ויהושע בסוף, ובאותה שבת יתפלה רשות מזה - משה,
וניתנה לזה - ליהושע.
(ותנא) אמר רבי יהודה, אלימלא המקרא דלהלן לגבי מקום
קבורת משה כתוב, אי אפשר היה לאומר - לומר דבר זה
מעצמנו. ומבאר, היך משה מת, בעבר הירדן שהוא בחלקו של
ראובן, דכתיב בהמשך המקרא, ויעל משה מערכת מואב אל הר
נבו, וכן הרי בחלקו של ראובן קיימא, דכתיב ויבני ראובן בנן
וגו' ואת נבו וגו', (נבו ששם מתו ג' נביאים משה ואהרן ומרים),
הרי שמיתתו היתה בחלקו של ראובן. והיך משה קבור, בעבר
הירדן בחלקו של נד, דכתיב ויבני ראובן ראשית לו כי שם חלקת מחוקק
ספן וגו', הרי שנבר בנחלתו של נד. וראובן של ראובן עד חלקו
של נד כמה - מרחק הוי, ארבעה מילין. שואלת הגמרא, את אותו
ארבעה מילין שמנחלת ראובן לנחלת נד, מי חוליקו, הרי לא
התעסקו ישראל בקבורתו. ומשיבה, מלמד, שהיה משה מופל
בכנפי שכינתו, והשכינה העבירה אותו מחלקו של ראובן לחלקו של

קנים זה - יוסף, את כל מה שקתוב בזה - בלוחות הברית, ולכן
ראוי לו שישאו את ארונו לצד ארון הברית.
שנינו במשנה שמה הוא זה שנתעסק בהעלאת ארונו של יוסף,
שואלת הגמרא, ואי לא עסקי ביה משה - וכי אם לא היה משה
מתעסק להעלות עצמותיו, ישראל לא הו' מעסקי ביה, וכי לא
חשו לקיים שבועתם שהשביעם יוסף לעשות כן. והכתיב לאחר
מיתת משה, ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל למצרים
קברו בשכם, הרי מבואר שכל ישראל התעסקו בארונו של יוסף
וקבורתו, ומדוע נקראת קבורתו רק על שם משה. ותו - ועוד קשה,
מדוע הניחו בני יוסף לבני ישראל שיקבורוהו, וכי אי לא מעסקו
ביה ישראל, בניו של יוסף לא הו' מעסקי ביה לקבורו, וכי לא
היה חביב עליהם, והכתיב בהמשך הפסוק ביהושע ויהיו לבני יוסף
לנחלה שקבורוהו בנחלתם, הרי שהיה חביב עליהם, ואם כן מדוע
לא התעסקו הם בקבורתו. מתרצת הגמרא על השאלה האחרונה,
שאמרו בני יוסף בינם לבין עצמם, הניחו לו - לאבינו יוסף, ויתעסקו
בקבורתו כל בני ישראל, לפי שבבדו במצרים יותר ממצרים -
כבוד הוא לו שיתעסקו בקבורתו כל בני ישראל שהם מרובין, יותר
ממה שיתעסקו בו רק בניו שהם מועטים. ותו - משיבה הגמרא על
השאלה הראשונה, שכשהיה משה חי, אמרו בני ישראל, הניחו לו
ליוסף שיתעסק בקבורתו משה לבדו, לפי שבבדו בגדולים יותר
ממצרים - כבוד הוא לו שיתעסק בקבורתו משה לבדו שהוא אדם
גדול יותר ממה שיתעסקו בו שאר ישראל שהן קטנים.
נאמר בפסוק ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים
קברו בשכם, שואלת הגמרא, מאי שניא - מדוע קבורו דוק
בשכם. אמר רבי חמא ברבי חנינא, משכם נבוכוהו - שמכרוהו
לישמעאלים, שהרי נאמר בפסוק שיעקב שלחו אל אחיו הרועים
בשכם. לכן אמרו ישראל, ולשכם נחזיר אבידתו - ישיבוהו
לקבורה.
שואלת הגמרא, קשו קראי אהרדי - הפסוקים סותרים האחד את
השני, שבפסוק אחד כתיב ויפק משה את עצמות יוסף עמו, הרי
שמה הוא שהתעסק בהעלאתו במשך כל הארבעים שנה במדבר.
וכתיב - ואילו בפסוק אחר כתוב ואת עצמות יוסף אשר העלו
בני ישראל וגו', הרי שכל ישראל העלו. מתרצת הגמרא, אמר
רבי חמא ברבי חנינא, כל העושה דבר ולא גמרו, וכן אחר
וגמרו, מעלה עליו הכתוב - על זה שגמרו, כאלו הוא עשה את
הדבר כולו. רבי אלעזר אומר, אף מן השנים מורדין אותו - את
זה שהתחיל ולא גמר מעשיו מגדולתו, דכתיב אצל יהודה אחר
מכירת יוסף, ויהי בעת ההיא ויבד יהודה - שירד מגדולתו, כיון
שהוא התחיל בהצלת יוסף ואמר לאחיו מה בצע כי נהרג את אחינו
וכסנו את דמו, וזהו לו לגמור ולהצילו מיד אחיו ולהשיבו לאביו.
רבי שמואל בר נחמני אמר, עונשו של המתחיל ואינו גומר חמור,
שאף קובר את אשתו ובניו בחייה, דכתיב ויתקת בת שוע אשת
יהודה וגו' וכתבי וימת עד ואונן, הרי מבואר שמתו אשתו ובניו.
אמר רבי יהודה אמר רב מפני מה נקרא יוסף עצמות כתיב -
שכשציה את אחיו להעלות עצמותיו ממצרים, אמר והעלית את
עצמותי, והרי היה חי. מפני שלא מיחה בכבוד אביו, דקאמרי
ליה - שאמרו לו אחיו בדרתם למצרים עבדך אבינו, ולא אמר
לחו ולא מידי - לא מיחה בהם על שקראו ליעקב עבד. ואמר רב
יהודה אמר רב, ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא, מפני מה מת
יוסף קודם לאחיו, מפני שהניח את עצמו ברבנות.
"ויספה הויה מצרימה", אמר רבי אלעזר, אל תיקרי הויה אלא
הויה, שהוריד יוסף את איצמנגניו פרעה מגדולתו - שלא ידעו
לפתור את חלום פרעה כמותו. עוד נאמר, ויגנהו פוטיפר סרים
פרעה, אמר רב, שנקא - פוטיפר את יוסף מחמת יופיו לעצמו -
למשכב זכור. (בא גבריא וסירוס) בא גבריא ופירעו - סירס
את פוטיפר סירוס מרובה. וההוכחה לכך היא, שמעיקרא כתיב

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

מספרך וגו', הרי שהסכים למות למענם. ומה שנאמר 'וְאֵת פְּשָׁעִים
נִמְנָה', היינו שְׁנֵי מִדְּבָר עִם מִדְּבָר וראוי לו לחלוק אתם את
השכר, לפי שנמנה למות אתם במדבר, וזה היה בעבורם, כמו
שנאמר 'וַיַּעֲבֹר בִּי ה' לְמַעַנְכֶם'. ומה שנאמר 'וְהוּא חָטָא רַבִּים
נֶשָׂא', שנשא על עצמו עון ישראל, בכך שביקר על מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל.
ומה שנאמר 'וְלִפְשָׁעִים יִפְגַּע', היינו שביקש רַחֲמִים עַל פְּשָׁעֵי
יִשְׂרָאֵל שֶׁחֲזָרוּ בְּתִשְׁבּוּבָה ויכופר להם עונותם, ואין לשון 'פְּגִיעָה',
אֵלָּא אחת מלשונות הַתְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמָר 'וְאֵתָּה אֵל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד
הָעָם הַזֶּה וְאֵל תִּשָּׂא בְּעֵדֵם רִנָּה וְתִפְלָה וְאֵל תִּפְגַּע בָּי, הרי
שפגיעה אף היא מלשונות התפילה.

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

בפרשת סוטה נאמר "והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את
קרבנה עליה", כלומר שמצוה על הבעל להביא את מנחת אשתו
סוטה, ומבארת המנשה את סדר הבאת מנחת סוטה ובמה חלוק דינה
משאר המנחות.
משנת. הָיָה הבעל מביא אֵת קרבן מִנְחָתָהּ של אשתו לבית
המקדש, שנאמר 'והביא את קרבנה עליה', בתוך בְּפִיפָה מִצְרִית -
בסל של נצרי דקל זרדים הגדלים סביב הדקל, וְנוֹתְנָהּ עַל יָדֶיהָ של
האשה בהגיעו לבית המקדש בְּיָד יֹאֲמָהּ.
ואלו הן החילוקים בין מנחת סוטה לשאר המנחות, כֹּל הַמִּנְחוֹת,
תְּחִלָּתָן - כשמיביא את המנחה מביתו וסוֹפָן - כשמיביא לעזרה
בְּכָלִי שָׁרֵת - המנחה נתונה בכלי חשוב שראוי להיות כלי שרת, וזו
- מנחת סוטה תְּחִלָּתָה - כשמיביאה מביתו, מביאה בְּכַפִּיפָה מִצְרִית
- סל מנצרי דקל שאין ראוי לעשות ממנו כלי שרת, וסוֹפָה -
כשמיביאה לעזרה לעשות בה סדר הקרבתה, לפני הקמיצה מניחה
בְּכָלִי שָׁרֵת. כֹּל הַמִּנְחוֹת מְעֻנוֹת שֶׁמֶן וְלִבְנָה - שנאמר 'ויצק
עליה שמן ונתן עליה לבונה', וזו אינה מְעֻנוֹת לֹא שֶׁמֶן וְלֹא לִבְנָה
- שנאמר 'לא יצוק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה וגו'. כֹּל הַמִּנְחוֹת
- מלבד מנחת העומר בָּאוֹת מִן הַחֲמִין - שנאמר 'סלת חיטים'
תעשה אותם; וזו בָּאָה מִן הַשְּׁעִירִין - שנאמר 'עשירית האיפה קמה
שעורים'. מִנְחַת הָעוֹמֵר אֵף עַל פִּי שֶׁבָּאָה מִן הַשְּׁעִירִין אינה דומה
למנחת סוטה, שהיא הִיְתָה בָּאָה גֵרֶשׁ - מהמובחר ומנופה
שבשעורים, שהיו מנפים את הקמח ב"ג נפה עד שנעשה כעין סלת
חיטים, וזו - מנחת סוטה בָּאָה קָמָה - מעורב הקמח עם קליפת
השעורה. רָבֵן גְּמִלְיָאֵל אָמַר הטעם שמנחת סוטה באה מקמח
שעורים הוא, שְׁבָשֶׁם שֶׁמֶשְׁעִיָּה מְעַשֶּׂה בְּהֶמָּה - שהפקירה עצמה
לתשמיש למי שאינו בן זוגה כִּדְ קָרְבָּנָה עֲשׂוּי מִשְׁעוּרִים שהם מִאֲבָל
בְּהֶמָּה.
נמרא מבארת הגמרא תִּנְיָא אַבָּא חֲנִין אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
(וְכָל כֵּךְ לָמָּה) מפני מה אמרה התורה להניח את המנחה על ידי
האשה, בְּיָד יֹאֲמָהּ - כדי שתהיה לסוטה יגיעה בהבאת הקרבן,
והטעם שרצתה התורה ליגעה הוא בְּיָד שֶׁתִּחַזֵּר בָּהּ מִחֲמַת הַיִּגְעָה
מדבריה ותודה שזינתה, ולא תיבדק על ידי המים המאורים שגירמו
לה למות. ויש ללמוד מכאן, שֶׁאִם בָּכָה חֶסֶה תוֹרָה עַל עוֹבְרֵי
רְצוֹנוֹ - שהרי חסה על האשה שזינתה ועברה על רצונו של מקום,
קָל וְחוֹמֶר שְׁחָסָה עַל עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ. שואלת הגמרא וּמָמַי שהטעם
שרצתה התורה שתחזור בה ולא תיבדק מִשּׁוּם הַחֶסֶה הוּא, וְיִלְמָא
רצתה התורה שתחזור בה בִּי הִיכִי לֹא יִצְטָרְכוּ להכין את המים
המאורים וְיִתְפַּחֵק מְגִלָּה שֶׁשֶׁם ה' כתוב בה. עונה הגמרא, רבי
אליעזר אינו יכול ללמוד שעושים כן כדי שלא תימחק המגילה,
משום שֶׁקֶסֶר

נִקְטָרָא - מושל של בית פֶּעוֹר, ואמרו לו, הֲרָאנוּ הִיכֵן מִשָּׁה קָבוֹר.
ולא הצליחו למצוא מקום זה, שכשעמדו לְמַעְלָה, נִדְמָה הִיָּה לָהֶם
שְׁמֻקָּה קְבוּרָתוֹ לְמַשָּׁה, וכשעמדו לְמַסָּה, נִדְמָה הִיָּה לָהֶם שהוא
קָבוֹר לְמַעְלָה. ואף שֶׁנִּחְלָקוּ לְשֵׁנִי בִּיתוֹת - בקבוצות, אוֹתָן
שְׁעוּמִידִים לְמַעְלָה, הִיָּה נִדְמָה לָהֶן מִקוֹם קְבוּרָתוֹ לְמַסָּה, ואותן
שְׁעוּמִידִים לְמַסָּה, נִדְמָה הִיָּה לָהֶן שהוא קָבוֹר לְמַעְלָה, לְקִיּוּם מַה
שֶׁנֶּאֱמָר בְּמִקְרָא 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֵת קְבֻרָתוֹ', רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא
אָמַר, אֵף מִשָּׁה רַבִּינוּ בַּעֲצָמוֹ אִינוּ יוֹדַע הִיכֵן הוּא קָבוֹר, דְּבִתְרִיב
הָכָא - בפרשת קְבוּרָתוֹ 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֵת קְבֻרָתוֹ', וּבִתְרִיב הָתָם
'וְאֵת הַקְּרֵבָה אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים', הרי שמשא נקרא
אִישׁ, וראיה שאף הוא לא ידע מקום קְבוּרָתוֹ.
וְאָמַר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא, אֵף שֶׁלֹּא זָכָה לִכְנֹס לֶאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל
בְּחַיָּיו, מִפְּנֵי מַה לֹּא הִעֲלוּ אֶת עֲצָמוֹתָיו לֶאֱרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּדָרֵךְ שֶׁהֲעִלוּ
אֶת עֲצָמוֹתָיו שֶׁל יוֹסֵף, אֵלָּא נִקְבְּרָ מִשָּׁה אֶצֶל בֵּית פֶּעוֹר. וביאר
שֶׁעָשׂוּ כֵן בְּדִי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה - חטא של פֶּעוֹר, שֶׁחֲטָא בְּבִנְיָם
מוֹאָב. וְאָמַר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מֵאִי דְּבִתְרִיב "אֲחֵרִי ה'
אֱלֹהֵיכֶם תִּלְבּוּ", שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ לִלְכַּת בִּקְרֵבֵת ה' וְכִי אֲפָשָׁר לוֹ
לְאָדָם לְחַלֵּף אֲחֵר שְׂכִינָה, וְחֲלָא כְּבֹר אָמַר רַבִּי ה' אֱלֹהֵיךְ אִישׁ
אֲכָלָה הוּא, ואם לא יתן לילך אחריו. אֵלָּא כִּי הִיא כּוֹונֵת
הַפְּסוּק, שֶׁצִּירִיךְ הָאָדָם לְחַלֵּף אֲחֵר מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרִוךְ הוּא
- לנהוג כמדוותיו. והיינו, מֵהוּא - הקב"ה מְלִכֵּשׁ עֲרוּמִים,
דְּבִתְרִיב "וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ בְּתָנוּת עוֹר וְלִלְבָשִׁים",
אֵף אֵתָּה הִתְנַחֵךְ כֵּן וְחִלְבֵּשׁ עֲרוּמִים. וכן כפי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרִוךְ הוּא
בִּינְךָ חוֹלִים, דְּבִתְרִיב בְּבֹאוֹ לְבַקֵּר אֶת אֲבִרְהָם אַחֵר מִילְתּוֹ "וַיֹּרָא
אֵלָיו ה' בְּאַלְוִי מִמְּרָא", אֵף אֵתָּה בִּינְךָ חוֹלִים. וכן מה הַקְּדוֹשׁ
בְּרִוךְ הוּא נִיחָם אֲבָלִים, דְּבִתְרִיב "וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אֲבִרְהָם וַיִּבְרָךְ
אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ" - שֶׁנִּחְמָו עַל אֲבִיו וּבִרְכוּ אֱלֹקִים בְּרִכַּת
אֲבָלִים, אֵף אֵתָּה נִחָם אֲבָלִים. וכן מה הַקְּדוֹשׁ בְּרִוךְ הוּא קָבֵר
מֵתִים, דְּבִתְרִיב "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי", אֵף אֵתָּה קָבֵר מֵתִים.
כִּיִּן שְׁדוּכִירָה הַגְּמָרָא שֶׁהַלְבִּישׁ הַקְּב"ה אֶת אָדָם וְחֹוֹה בְּכַתּוּת עוֹר,
דִּנָּה הַגְּמָרָא מֵהֶם הַקְּבָנוֹת עוֹר שֶׁהַלְבִּישָׁם. נִחְלָקוּ בֹוֹה רַב וּשְׁמוּאֵל,
חָד - אַחַד מֵהֶם אָמַר, שְׁהוּי מִדְּבָר הָכָא מִן הָעוֹר - צִמּוֹר, וְחָד אָמַר
שְׁהִיָּה זֶה פִּשְׁתָּן, וְנִקְרָא כֵן לְפִי שֶׁהוּא דְּבָר שֶׁהָעוֹר נִהְיָה מִמֶּנּוּ
שְׁלּוּבִשִׁים אוֹתוֹ סוּמוֹךְ לְעוֹר. דִּדְשׁ רַבִּי שְׁמֵלָא, הִתּוֹרָה בְּתַחֲלָתָהּ
עוֹסֶקֶת בְּמִלּוֹת חֲסִידִים, וְסוֹפָה עוֹסֶק בְּמִלּוֹת חֲסִידִים, תְּחִלָּתָהּ
גְּמִלּוֹת חֲסִידִים, שֶׁנִּכְתַּב שְׁעֵשֶׂה הַקְּב"ה חֶסֶד לְאָדָם וְחֹוֹה, דְּבִתְרִיב
"וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ בְּתָנוּת עוֹר וְלִלְבָשִׁים", וְסוֹפָה
עוֹסֶקֶת בְּמִלּוֹת חֲסִידִים, דְּבִתְרִיב "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנִי".
דִּדְשׁ רַבִּי שְׁמֵלָא, מִפְּנֵי מַה נִּתְּאָה מִשָּׁה רַבִּינוּ לִכְנֹס לְאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, וְכִי לֹאֲכֹל מִפְּרֵי הָאָרֶץ צִרָה, אוֹ לְשִׁבּוּעַ מִטּוֹבָה הוּא
צִרָה. אָמַר כֵּךְ אָמַר מִשָּׁה בְּתַפִּילָתוֹ וּבִקְשָׁתוֹ לִכְנֹס לֶאֱרֶץ, הִרְבָּה
מִצּוֹת נִצְטָו יִשְׂרָאֵל, ואִין מִתְקַיִּימִין - חֵלֶק מִהוֹן אֵלָּא בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל, לְכַךְ אֲכָנִים אֵף אִין לְאֶרֶץ, כִּדִּי שִׁיתְקַיִּימוּ הַמִּצְוֹת בְּוִלָן
עַל דִּי. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרִוךְ הוּא, כִּלּוֹם מַה שֶׁאֵתָּה מְבַקֵּשׁ לְקִיּוּם
הַמִּצְוֹת הַתּוֹלוֹת בְּאֶרֶץ, אִין זֶה אֵלָּא בְּכַדִּי לְקַבֵּל שְׂכָר עֲלֵיהֶם, אִם
כֵּן מַעֲלָה אִין עֲלִיד בְּאִילוֹ עֲשִׂיתָם וְתִקְבַּל שְׂכָר עֲלֵיהֶם. שֶׁנֶּאֱמָר
"לִבֵּן אֲחִיקָל לוֹ בְּרִיבִים, וְאֵת עֲצוּמִים וְחֵלֶק שְׁלָל, תַּתַּת אֲשֶׁר
הָעֵרָה לְמוֹת נַפְשׁוֹ, וְאֵת פְּשָׁעִים נִמְנָה, וְהוּא חָטָא רַבִּים נֶשָׂא,
וְלִפְשָׁעִים יִפְגַּע", וְנִדְרַשׁ מִקְרָא זֶה לְגַבִּי מִשָּׁה, 'לִבֵּן אֲחִיקָל לוֹ -
שְׂכָר בְּרִיבִים', יָכוֹל - שְׁמָא תִּאֲמַר שִׁדְיָה שְׂכָרוֹ בְּאֶחָרִינִים, וְלֹא
בְּרִאשׁוֹנִים - הָאֲבוֹת, תִּלְמוּד לומר 'וְאֵת עֲצוּמִים וְחֵלֶק שְׁלָל' -
שֶׁמֶתָן הַשְׂכָּר בְּיַדִּי בְּאֶחָרִינִים יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שֶׁהֵן עֲצוּמִים בְּתוֹרָה
וּבְמִצְוֹת. ומה שֶׁנֶּאֱמָר 'תַּתַּת אֲשֶׁר הָעֵרָה לְמוֹת נַפְשׁוֹ', הוּא לֹא
שְׂכָר מִשָּׁה אֶת עֲצָמוֹ לְמִיתָה בַּעֲבוּר יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמָר - לֹא פִּי
חֲטָא הִעֲגַל אִמֵּר מִשָּׁה, "וַעֲתָה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתִי, וְאִם אִין מִחְנֵי נָא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף יד עמוד א

רש"י

1 **נָסָאָה**. מושל, כְּמוֹה שְׁאָמַר קוֹמוֹס דּוֹכּוֹס וְשִׁלְטוֹן, וְחִבְרוֹ רִיחָוֶן קוֹרְטוֹן גִּסְטָאָה וְקָלוֹת דָּף
2 לַנָּסִי וְיָבֶדְהָ אֱלֹהִים אֶת יָצָחָק, נִחְמָו עַל אֲבִיו וּבְרַכּוּ בְּרַכַּת אָבְלִים: דָּבָר הָמָּא מִן הָעוֹר. שֶׁל
3 צָמֵר הוּא: שֶׁהָעוֹר נִהְיָה מְכֻנָּה. שֶׁל פִּשְׁתָּן שְׁאֵדָם לּוֹבֵשׁ סָמוּךְ לַעֲרֹה: תַּחֲלִית גְּמִילוֹת חֲסָדִים.
4 הַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים: וְלִפְשָׁעִים יִפְגַּע. בְּשִׁבִּיל פּוֹשְׁעִים הַפְגִּיעַ: הָעֵרָה. הָרִיק:

1 **מִפְנֵי** מה נָקַר מוֹל בֵּית פֶּעוֹר כִּדִּי לִכְפֹּר עַל מַעֲשֵׂה פֶּעוֹר. וּמִדְּרַשׁ אַגֵּדָה כָּלל שְׁנֵה שְׁנֵה
2 בַּעַת שִׁחַטוּ אִישְׁרָאֵל בְּבִגְדוֹת מוֹאָב בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק בֵּית פֶּעוֹר עוֹלָה לַמַּעֲלָה כִּדִּי לְקַטֵּר
3 וּלְחֻכֵּי עוֹן וּכְשֵׁהוּא רֹאֵה קִבְּרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה חָזַר וְשׁוֹקֵעַ שְׁמֹשֶׁה רִבִּינוֹ שִׁקְעוּ בִּקְרָקֶעַ עַד
4 חֻטְמֹו וְכָל שְׁנֵה שְׁעוֹלָה חָזַר וְנִשְׁקַע לַמָּקוֹם שִׁשְׁקָעוּ מֹשֶׁה רִבִּינוֹ. מִתּוֹסַפַּת רַבִּי:

הדרן עלך המקנא

5 **מביא** את מנחתה. אין סדר המשנה וסדר
6 הפרשה מכווין שחרי כך סדר הפרשה
7 קינא לה ונסתרה מעלה האשה ומביא את
8 מנחתה הכהן מביא פיילי של חרס ונותן לתוכו
9 חצי לוג מים מן הכיור ונותן בו עפר מעמיד
10 האשה בשער נקור ואוחז בגדיה וסותר את
11 שערה ונותן את המנחה על ידיה וביד הכהן מים
12 המרים ומשביע ומתנה עמה וכותב את המגילה
13 ומוחק ומשקה ונותל מנחתה מתוך כפיפה מצרית
14 ונותן לתוך כלי שרת מנץ ומגיש קומץ ומקטיר
15 ולא ידענו למה שינה התנא הסדר ואם סדר
16 התנא דוקא או סדר הפרשה:

17 **כדי** ליגעה. שחרי היתה נתונה על ידה עד גמור
18 כל הסדר כדי שתחזור ותודה ולא שייך
19 למימר דרדשי טעמא דקרא אלא היכא דנפקא לן
20 מינה מידי דמריב מיניה וקרא טתמא כתיב וכולל
21 הכל ואנו דורשין טעמו ואומרים ודו הטעם של
22 פסוק הואיל וטעמו בשביל כך איכא דוקא כגון
23 לא תחבול בגר אלמנה משמע בין עניה ועשירה
24 וקאמר ר"ש טעמא דקרא שאם אתה ממשכן
25 אותה אתה משיא לה שם רע בשכנותיה מתוך
26 שאתה משיב לה העבט ונאמר עניה דוקא אין
27 ממשכנין אותה (כ"ט דף קטו).
אי

הדרן עלך המקנא

1 **נָסָאָה** שֶׁל בֵּית פֶּעוֹר, הִרְאֵנוּ הִיכָן מִשָּׁה קָבוֹר. עֲמִדוֹ
2 לַמַּעֲלָה, נִדְמָה לָהֶם לְמִטָּה. לְמִטָּה, נִדְמָה לָהֶם
3 לַמַּעֲלָה. נִחְלָקוּ לִשְׁתֵּי בֵּיתוֹת, אוֹתָן שְׁעוּמָדִים לַמַּעֲלָה,
4 נִדְמָה לָהֶן לְמִטָּה. לְמִטָּה, נִדְמָה לָהֶן לַמַּעֲלָה, לְקִיָּים
5 מַה שְּׁנֶאֱמַר 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קִבְּרֹתוֹ'. רַבִּי חֲמַא
6 בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, אַף מִשָּׁה רִבִּינוֹ אֵינּוּ יוֹדַע הִיכָן
7 קָבוֹר, כְּתִיב הֲכֵא 'וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קִבְּרֹתוֹ' וְכִתִּיב
8 הֲתָם 'וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים'.
9 וְאָמַר רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִפְּנֵי מַה נִּקְבַּר מִשָּׁה
10 אֶצֶל בֵּית פֶּעוֹר, כִּדִּי לִכְפֹּר עַל מַעֲשֵׂה פֶּעוֹר. וְאָמַר
11 רַבִּי חֲמַא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מֵאִי דְכִתְּבִיב 'אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם
12 תִּלְכּוּ', וְכִי אִפְשָׁר לוֹ לָאָדָם לַחֲלֹף אַחֵר שְׂכִינָה, וְהָלֹא
13 כָּבֵד נֶאֱמַר 'כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֹכֶלֶת הוּא', אֵלָּא לַחֲלֹף
14 אַחֵר מִדּוֹתָיו שֶׁל תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מַה הוּא מַלְבִּישׁ
15 עֲרֻמִּים, דְּכִתְּבִיב 'וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ
16 פְּתֻנֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם', אַף אֶתָּה הַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים.
17 תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּסְךָ חוֹלִים, דְּכִתְּבִיב 'וַיֵּרָא אֱלֹוִי ה'
18 בְּאַלּוּנֵי מִמְרָא', אַף אֶתָּה בְּסָךְ חוֹלִים. תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ
19 הוּא נִיחָם אָבְלִים, דְּכִתְּבִיב 'וַיְחִי אַחֲרֵי מוֹת אֲבִרָהֶם
20 וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בִּגְו', אַף אֶתָּה נַחֵם אָבְלִים.
21 תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָבַר מֵתִים, דְּכִתְּבִיב 'וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ

משקה

22 בְּגִי', אַף אֶתָּה קָבוֹר מֵתִים: 'פְּתֻנֹת עוֹר' רַב וְשְׂמוּאֵל, חֵד אָמַר דְּבַר הָבָא מִן הָעוֹר, וְחֵד אָמַר דְּבַר שֶׁהָעוֹר נִהְיָה מְכֻנָּה. דְּרַשׁ
23 רַבִּי שְׁמֵלַי, תּוֹרָה תַּחֲלִיתָה גְּמִילוֹת חֲסָדִים, וְסוֹפָה גְּמִילוֹת חֲסָדִים. תַּחֲלִיתָה גְּמִילוֹת חֲסָדִים, דְּכִתְּבִיב 'וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לָאָדָם
24 וּלְאִשְׁתּוֹ פְּתֻנֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם', וְסוֹפָה גְּמִילוֹת חֲסָדִים, דְּכִתְּבִיב 'וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי'. דְּרַשׁ רַבִּי שְׁמֵלַי, מִפְּנֵי מַה נִּתְאַוָּה מִשָּׁה רִבִּינוֹ
25 לִיָּבֶנֶם לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִי לֹאכּוֹל מִפְּרִיָּה הוּא צָרִיךְ, אוֹ לִשְׂבּוֹעַ מִטּוֹבָה הוּא צָרִיךְ. אֵלָּא כִּדִּי אָמַר מִשָּׁה, הִרְבָּה מִצּוֹת נִצְטָוִי יִשְׂרָאֵל,
26 וְאִין מִתְקַוִּימִין אֵלָּא בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, אֲכַנָּם אֲנִי לְאַרְצֵי, כִּדִּי שִׁתְקַיִּימוּ בּוֹלָן עַל יְדִי. אָמַר לוֹ תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּלוּם אֶתָּה מִבְּקָשׁ
27 אֵלָּא לְקַבֵּל שָׂכָר, מַעֲלָה אֲנִי עֲלֶיךָ בְּאִילוֹי עוֹשִׂיתֶם, שְׁנֶאֱמַר 'לִכֵּן אֲחַלֵּק לוֹ בְּרַבִּים, וְאַתָּה עֲצוּמִים יַחֲלַק שְׁלָל', תַּחַת אֲשֶׁר הָעֵרָה
28 לְמוֹת נַפְשׁוֹ, וְאַתָּה פּוֹשְׁעִים נִמְנָה, וְהוּא חֲמָא רַבִּים נִשְׂאֵי, וְלִפְשָׁעִים יִפְגַּע', 'לִכֵּן אֲחַלֵּק לוֹ בְּרַבִּים', וְכֹל כֹּאֲחֻרָנִים וְלֹא כְּרֹאשׁוֹנִים,
29 תִּלְמוּד לִזְמַר 'וְאַתָּה עֲצוּמִים יַחֲלַק שְׁלָל' כֹּאֲבִרְהֶם יִצְחָק וְעֶשְׂבִי, שֶׁהֵן עֲצוּמִים בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת. 'תַּחַת אֲשֶׁר הָעֵרָה לְמוֹת נַפְשׁוֹ',
30 שְׁמֵסֶר עֲצָמוֹ לְמִיתָה, שְׁנֶאֱמַר 'וְאִם אִין מַחְנֵי נָא וְגו''. 'וְאַתָּה פּוֹשְׁעִים נִמְנָה', שְׁנִמְנָה עִם מַתִּי מִדְּבַר. 'וְהוּא חֲמָא רַבִּים נִשְׂאֵי', שְׂכִיפֵר
31 עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה. 'וְלִפְשָׁעִים יִפְגַּע', שְׂכִיפֵשׁ רַחֲמִים עַל פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שִׁחְזוּרֵי בְּתִשּׁוּבָה, וְאִין 'פְּגִיעָה' אֵלָּא תַּפְלָה, שְׁנֶאֱמַר 'וְאַתָּה
32 אֵל תַּתְּפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאֵל תִּשָּׂא בְּעַדָם רַחֵם וְתַפְּלָה וְאֵל תַּפְּגַע בִּי':

הדרן עלך המקנא לאשתו

היה מביא - פרק שני

33 **משנה**. היה מביא את מנחתה בתוך כפיפה מצרית ונותנה על ידיה כדי ליגעה. כל המנחות תחילתן וסופן בכלי שרת, וזו תחילתה
34 בכפיפה מצרית וסופה בכלי שרת. כל המנחות טעונות שמן ולבונה, וזו אינה טעונה לא שמן ולא לבונה. כל המנחות באות
35 מן החטין וזו באה מן השעורין. מנחת העומר אף על פי שבאה מן השעורין, היא היתה באה גרש, וזו באה קמח. רבן גמליאל אומר, בשם
36 שמעשיה מעשה בהמה כך קרבה מאכל בהמה. גמרא תנא אבא חנין אומר משום רבי אליעזר, (וכל כך למה) כדי ליגעה כדי שתחזור
37 בה. אם ככה חסה תורה על עוברי רצונו, קל וחומר על עושי רצונו. וממאי משום דחסה הוא, דילמא פי הויכי דלא תיפחוק מגילה, קסבר
משקה

סוטה. פרק שני - היה מביא דף יד עמוד ב

תוספות

רש"י

משום מגילה הא אימחיקא. היה קשה לרבי האמרי לעיל (ה' ק) דלאחר ושנמחהו
מגילתה מאימין עליה שתשהה ונראה דעל כרחיך אית לן למימר דר"א לית ליה איום
שתשהה אפי' אחר מחיקת מגילה ומרלא פריך נהי דמשקה ואחר מקריבה אימא דלאחר
מחיקה לאלתר היה נוטל המנחה מעל ידיה ש"מ דפשיטא ליה דעד שעת הקרבה היה

מניחה על ידיה אם כן למאן דאמר מאימין עליה
שתשהה אית לן למימר דסבירא ליה מקריב
מנחתה ואח"כ שותה דכבר נקריבה
טעונה

בקלותות של כסף ושל זהב ונותנה לתוך כלי שרת ומקדשה בכלי שרת, ונותן עליה שמנה
ולבנותה ומוליכה אצל כהן, וכהן מוליכה אצל מזבח ומגישתה בקרן דרומית מערבית כנגד
חודה של קרן ודיו. ומסלק את הלבונה לצד אחר וקומץ ממקום שנתרבה שמנה, ונותנו
לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת ומלקט את לבונתה ונותנה על גביו (ומעלה אותו לגבי
מזבח) ומעלהו ומקטירו בכלי שרת ומולחו ונותנו על גבי האשנים. קרב הקומץ, שרתה
נאכלין ורשאים הכהנים ליתן לתוכה יין ושמן ודבש, ואין אסורין אלא מלחמין. קתני מיהא,
בקלותות של כסף ובקלותות של זהב. אמר רב פפא, אימא בכלים הראויין לכלי שרת, מפלג
דכפיפה מצרית לא חוץ. כמאן, דלא ברבי יוסי בברי יהודה, דתניא כלי שרת שעשואן של
עץ, רבי פוסל ורבי יוסי בברי יהודה מכשיר. אפילו תימא רבי יוסי בברי יהודה, אימר
דאמר רבי יוסי בברי יהודה בחשובין, בפחותין מי אמר. וכי לית ליה לרבי יוסי בברי יהודה
הקריבהו נא לפחתה. ונותנה לכלי שרת ומקדשה בכלי שרת: שמעת מינה, כלי שרת
אין מקדשין אלא מדעת. אימא, נותנה בכלי שרת לקדשה בכלי שרת: ונותן עליה שמנה
ולבנותה: שנאמר ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה. ומוליכה אצל כהן: דכתיב והביאה
אל בני אהרן וגו': וכהן מוליכה אצל מזבח: דכתיב והגישתה (אצל) [אל] המזבח: מגישה
בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו. מנלן, דכתיב וזאת תורת המנחה הקרב
אתה בני אהרן לפני ה' אל פני המזבח, ותניא, לפני ה', יכול במערב, תלמוד לומר אל
פני המזבח. אי אל פני המזבח, יכול בדרום, תלמוד לומר לפני ה'. הא ביצד, מגישה בקרן
דרומית מערבית כנגד חודה של קרן, ודיו. רבי אלעזר אומר, יכול יגישנה במערבה של קרן
או לדרומה של קרן, אמרת כל מקום שאתה מוצא שני מקראות, אחד מקיים עצמו ומקיים
דברי חבירו, ואחד מקיים עצמו ומבטל דברי חבירו, מניחין את שמקיים עצמו ומבטל חבירו,
ותופסין את שמקיים עצמו ומקיים חבירו, כשאתה אומר לפני ה' במערב, ביטלתה אל פני
המזבח בדרום, וכשאתה אומר אל פני המזבח בדרום, קיימתה לפני ה' במערב. הא ביצד,
מגישה לדרומה של קרן. והיכן קיימתה, אמר רב אשי, קסבר האי תנא, כוליה מזבח בצפון
קאי. מאי ודיו, אמר רב אשי, איצטריך, סלקא דעתך אמינא, תיבעי הגשת מנחה גופה,
קמשמע לן. ואימא הכי נמי, אמר קרא והקריבה אל הכהן וגו' והגישתה אל המזבח מה
הקרבה אצל כהן בכלי, אף הגשה אצל מזבח בכלי: ומסלק את לבונתה לצד אחד: פי היכי
דלא תקמוץ בהדי מנחה, בדתנן קמץ ועלה בידו צרור או גרור מלח או קורט לבונה פסול:
וקומץ ממקום שנתרבה שמנה: מנלן, דכתיב מסלתה ומשמנה. מוגרשה ומשמנה: ונותנו
לתוך כלי שרת ומקדשו בכלי שרת: למה לי, הא קדשה חרא וזמנא. מידי דהוה אדם, דם
אף על גב דקדושתיה ספין בצואר בהמה, הדר מקדש ליה בכלי שרת, הכא נמי לא שנא:
ומלקט את לבונתה ונותנה על גביו: דכתיב וזאת כל הלבנה אשר על המנחה: ומעלהו

ומקטירו

משקה. המים ואח"כ מקריב מנחתה, ופולגותא היא בפרק היה נוטל (ה' ק) וי. ומיהו כל
זמן שלא קרבה מנחתה אינה נבדקת, דכתיב מוקרת עון, ואע"פ ששקתה מניחין אותה
בדה כדי לנגעה ותודה. והשקת ודאי משום חסין הוא. דאי משום מגילה הא אימחיקא
לה: קלותות. כעין סלים, אדם מביא מנחתו לעבודה מתוך ביתו בקלותות וכו': ונותנה.
בקרן דכלי שרת. קס"ד שצריך לתתה ע"מ כן
שיהא דעתו שיקדשה הכלי: ומגישתה. מגיע את
הכלי לקרן מערבית דרומית. ולקמן יליף לה
מקרא: ודיו. לקמן מפרש מאי היא ואמאי
תיסק אדעתין דנבעי טפי: ומסלק הלבונה לצד
אחר. בחור הכלי עצמה. ולקמן מפרש טעמא
דכלה מתנינא: שנתרבה שמנה. מקום שהיא
נגלתה יפה בשמן: ונותנו לכלי שרת. שני, ולקמן
מפרש טעמא: על גבי האשנים. על האש: לתן
לתוכה. לתן לתוך השירים: בכלים הראויין לכלי
שרת. אם היה מקדשין רבי פוסל. ובמכות
ובמסכת סנהדרין יליף טעמא בפרק החליל ה' ק: וכו'
בשובין. בכלי עץ חשובין: הקריבהו נא לפחתה.
סיפא דקרא, הוצרך או ליהא פקיד: אין מקדשין
אלא מדעת. שהנחתו כהן צריך שיתענו לשם
כהן. ואת הרי מנחה קדושה ועומדת שהקדישה
בה, קדשת פה אינה אלא קדשת דמים ואינה
קדשת הנוף, ואינה נפסלת בטבול יום ובלינה,
ואם נטמאת נפריה. קדשה בכלי שרת קדשת
הנוף ונפסלת בטבול יום ובלינה ואין לה פדיון:
נותנה לקדשה. התורה הצריכה לתנו בכלי
שרת כדי שיקדשה הכלי ואפילו אינו מתבון
לקדש ונותן עליה. הור שמן ולבונה ואין צריך
כהן לקדש, דכתיב ויצק עליה שמן וגו' והדר
והביאה אל בני אהרן וגו': וזאת תורת המנחה.
כל המנחות במשמע: הקרב אותה בני אהרן וגו'
יכול בפעור. יגיענה לדפן מערבי של מזבח,
דהיינו לפני ה', שהיחיל במערב והמקום בחצר
ל"ב אמה רחבו ממזעזע באמצע העזרה, וכן
היחיל ממזעזע באמצע העזרה זה מול זה ל"ב
אמה היחיל ובקליו. חללו ב' ובקליו ר' אבהו ע"ב
במל פסוקי וטעם לכתל דרומי, נמצא מערבו
של מזבח לפני ה' דאין מפסיק כלום בינו לבין
היחיל, דאלו אולם שלפני היחיל פתוח הוא
ורחבו עשרים אמה בכל חללו של היחיל: כנגד
היה. כל מה שיכול לקרבו כלפי מערב, ובלבד
שיהא שם קצת דרום משום אל פני המזבח, דאי
לא כנגד חדה ליכא לפני ה' בכל שהרי וזויות
היחיל כלם כנגד וזויות המזבח: ר' אלעזר אומר
כו'. דרושו למקרא בענין אחר, וכך דרושו, מתוך
שנאמר לפני ה' אל פני המזבח יכול יגישנה
לאחר מתן רצה למערב רצה לדרומה, וה"ג לה
בת"כ: או לדרומה של קרן אמרת. כך תשיבני
כל מקום שאתה מוצא כו'. דכיון דאפשר לקיים
את שניהם תו לא תוקמה רצה זה עושה רצה

זה עושה אלא תפוס המקיים את שניהם: קיימתה לפני ה' בפעור. הא ביצד מגישה לדרומה של קרן, וה"ג לה בת"כ, לדרומה של קרן ולא בעי כנגד חדה ויחין קיימתה. הלא חרץ
לכנגד וזויות היחיל הוא: קסבר האי תנא. ר' אלעזר: בליה פסח בצפון קאי. בחלק צפוני של עזרה. ולית ליה דמזבח מקום כנגד היחיל ובקליו. נמצא דרומו של מזבח כנגד אמצע
פתח היחיל, הלכך יגישנה אל פני המזבח בדרום, ובלבד שיהא סמוך למערב, נמצא מקום את שניהם. וה"ה נמי אם היה מזבח משוך מעט מכנגד וזויות דרומית היחיל ולצפון שיהא
דרומו של מזבח כנגד היחיל הוה מצי לקום את שניהם. דכנגד היחיל קרינן ביה לפני ה' ובלבד שיהא סמוך לקרן דהיינו אצל מערב, והא דנקט למשמע מנה בליה מזבח בצפון קאי,
משום דג' מוקלותו הן בדרך זה. ר' יהודה אית ליה מזבח מקום כנגד היחיל ובקליו בפ"ק דיומא ה' ט"ו, ור"א בן יעקב אית ליה בליה מזבח בדרום קאי. דאמר צפוני שהוא צד פני
מזבח, ור' יוסי הגלילי אית ליה בליה מזבח בצפון קאי בוקדים בפ' קדשי קדשים ה' ט"ו, הלכך לר"א דהא דשמעי' ליה ע"ב דקאמר וזויות דרומית של מזבח לבנים מכנגד וזויות של
היחיל הוא. ופליג אדרי"ו ואדרי"א בן יעקב, מוקמין ליה כר' יוסי הגלילי דס"ל דכליה מזבח בצפון, ולא מוקמין ליה במחלוקת רביעית: מאי ודיו. מאי תיסק אדעתיה דנבעי טפי מנחה
גופה. ולא הכלי שהיה בה אלא יכוף הכלי שיהא נוגע סלת למזבח: פסול. משום דהוה קמץ חסר: ספין. הוי כלי שרת דתניא (ומה ע"כ) כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשות,
מכאן ואילך גבדוהו מתבוקהו: הדר מקדש ליה בכלי. שמקבלו בכלי שרת דכתיב והשם באגנות (מטות כז): ואת כל הלבונה. גבי הקדשה כתיב, דמקטן קמץ ולבונה פי דהיה
ח"ט

ביאורים למסכת סוטה דף יד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מוליכה אצל מוֹבֵחַ, דְּכֵתִיב 'וְהִגִּישָׁה (אֶצֶל) [אֶל] הַמִּזְבֵּחַ'.
מבואר בברייתא מְגִישָׁה בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מְעַרְבִית בְּגִנְדַּר חוּדָה שֶׁל
קֶרֶן וְדִיּוֹ. שואלת הגמרא, מִנְּהֵן שְׁמֹקוּם הַגִּשְׁתַּ הַמִּנְחָה הוּא בְּחוּדָה
שֶׁל קֶרֶן מְעַרְבִית דְּרוּמִית, עוֹנָה הַגִּמְרָא, דְּכֵתִיב 'וְזֹאת תֹּרַת
הַמִּנְחָה הַקָּרֵב אֹתָהּ בְּנֵי אַחֲרֵי לִפְנֵי ה' אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' - מִשְׁמַע
שׁוּזָה הִיא תֹּרַת כָּל הַמִּנְחוֹת. וְתִנָּא, לִפְנֵי ה', יָכוֹל בְּמַעְרָב - אִם הִיא
כְּתוּב רַק 'לִפְנֵי ה' הִינּוּ מִפְּרָשִׁים שֶׁמִּגִּישָׁה אֶל הַקִּיר הַמְעַרְבִי שֶׁל
הַמִּזְבֵּחַ, תִּלְמֹד לִזְמַר 'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' - לִכְךָ נֹאמַר 'אֶל פְּנֵי
הַמִּזְבֵּחַ, וּפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ הֵם בְּצֵד דְּרוֹם שֶׁשֶׁם נִמְצָא הַכֶּבֶשׂ שְׁעוֹלִים בּו
לְמִזְבֵּחַ. אִי אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ יָכוֹל בְּדָרוֹם - וְאִם הִיא כְּתוּב רַק 'אֶל
פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ, הִינּוּ מִפְּרָשִׁים שֶׁמִּגִּישָׁה אֶל הַקִּיר הַדְּרוּמִי שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ,
תִּלְמֹד לִזְמַר לִפְנֵי ה' - לִכְךָ נֹאמַר 'לִפְנֵי ה' הִינּוּ לִצֵּד הַמְעַרְבִי,
הָא בִּיצֵד - כִּיצֵד יִתְכֵּן שִׁיגִישָׁה גַם 'לִפְנֵי ה' וְגַם 'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ,
אֵלָּא שֶׁמִּגִּישָׁה בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מְעַרְבִית בְּגִנְדַּר חוּדָה שֶׁל קֶרֶן וְדִיּוֹ -
מִגִּישָׁה כְּגִד חוּדָה שֶׁל קֶרֶן דְּרוּמִית מְעַרְבִית, וּבִאֲפֻן זֶה נִחְשָׁב
שֶׁהִגִּישָׁה גַם 'לִפְנֵי ה' וְגַם 'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ'.
מביאה הגמרא שְׂרָפִי אֶלְעָזָר אָמַר, כִּיּוֹן שֶׁנֹּאמַר גַם 'לִפְנֵי ה' וְגַם 'אֶל
פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' יָכוֹל יִגִּישָׁה בְּמַעְרָבָהּ שֶׁל קֶרֶן אוֹ לְדִרְוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן -
הִינּוּ יָכוֹלִים לִזְמַר שִׁיכוֹל לַהֲגִישָׁה לַהֲיִיב שִׁיחְפוּץ, אוֹ לִצֵּד מְעַרְבִי שֶׁל
הַקֶּרֶן וְיָקִים 'לִפְנֵי ה' אוֹ לִצֵּד דְּרוֹם וְיָקִים 'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ, אֵךְ אֵין
זֶה נִכּוֹן מִשּׁוּם שֶׁאִמְרַת - יֵשׁ לַהֲשִׁיב לִזְמַר, שְׂדוּקָא בְּמִקּוֹם שֶׁאִי
אֲפֻשֶׁר לִקְיָם דִּין אֶחָד מִשְׁנֵי הַפְּסוּקִים - בּוּזָה צָרִיךְ לִזְמַר שְׁכוּנוֹת
הַתּוֹרָה הִיא שִׁיעֶשָׁה אֶחָד מִהֶשְׁנִים, אֵךְ בְּכָל מְקוֹם וְכָשֶׁאֲתָה מוֹצֵא
שְׁנֵי מְקָרְאוֹת שֶׁאֶחָד מֵהֶם עֲצָמוֹ וּמִקְנֵים דְּבָרֵי חֲבִירֹ - שֶׁהָדִין
שֶׁנֹּאמַר בַּפְּסוּק אֶחָד נִיחַן לִישְׁבוּ גַם עִם מַה שֶׁנֹּאמַר בּוֹ וְגַם עִם מַה
שֶׁנֹּאמַר בַּפְּסוּק הַשֵּׁנִי, וְאֶחָד מֵהֶם עֲצָמוֹ וּמִקְנֵים דְּבָרֵי חֲבִירֹ -
וְאִילוֹ הָדִין שֶׁנֹּאמַר מִהַפְּסוּק הַשֵּׁנִי מִתִּישָׁב עִם מַה שֶׁנֹּאמַר בּוֹ עֲצָמוֹ
אֵךְ סוֹתֵר אֶת מַה שֶׁנֹּאמַר בַּפְּסוּק הָרִאשׁוֹן, מִנִּיחֵין אֶת הָדִין שֶׁנֹּאמַר
מִהַפְּסוּק הַשֵּׁנִי שֶׁמִּקְנֵים עֲצָמוֹ וּמִקְנֵים דְּבָרֵי חֲבִירֹ, וְתוֹפְסִין אֶת הָדִין
שֶׁנֹּאמַר בַּפְּסוּק הָרִאשׁוֹן שֶׁמִּקְנֵים עֲצָמוֹ וּמִקְנֵים דְּבָרֵי חֲבִירֹ, וְלִכּוֹן לִגְבִי
הַגִּשְׁתַּ הַמִּנְחָה, בְּשִׁאֲתָהּ אוֹמַר לִפְנֵי ה' בְּמַעְרָב - אִם נִרְצָה לִקְיָם
רַק אֶת מַה שֶׁנֹּאמַר בַּפְּסוּק 'לִפְנֵי ה' וְלַהֲגִישָׁה לִצֵּד מְעַרְבִי, בִּישְׁלָתָהּ
'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' בְּדָרוֹם לֹא נִקְיָם כָּלל אֶת מַה שֶׁנֹּאמַר 'אֶל פְּנֵי
הַמִּזְבֵּחַ' שֶׁמִּשְׁמַע צָרִיךְ לַהֲגִישָׁה לִצֵּד דְּרוֹם, וְכָשֶׁאֲתָה אוֹמַר 'אֶל פְּנֵי
הַמִּזְבֵּחַ' בְּדָרוֹם קִימְתָּהּ לִפְנֵי ה' בְּמַעְרָב - אֵךְ אִם נִקְיָם אֶת מַה
שֶׁנֹּאמַר בַּפְּסוּק 'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' וְגִישָׁה לִצֵּד דְּרוֹם, נִקְיָם אֶת מַה
שֶׁנֹּאמַר 'לִפְנֵי ה' הִינּוּ לִצֵּד בְּמַעְרָב, הָא בִּיצֵד - לַהֲיִיב יִגִּישָׁה וְיָקִים
אֶת שְׁנֵי הַדִּינִים, מְגִישָׁה לְדִרְוֹמָהּ שֶׁל קֶרֶן - מִגִּישָׁה אֶת הַמִּנְחָה לִקִּיר
הַדְּרוּמִי שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ וְאֵין צָרִיךְ שִׁיחִידָה כְּגִד חוּדָה, שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא
וְהִיכֵן קִימְתָּהּ בּוּזָה אֶת מַה שֶׁנֹּאמַר 'לִפְנֵי ה', וְהִיא תִּבְאֵר שֶׁל"ב
אֲמוֹת שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ הֵיוּ מְכוּנוֹת כְּגִד הִיכָל וְקִירוֹתָיו וְחוּתֵי הַמִּזְבֵּחַ
אֵינֶם מְכוּנוֹת כְּגִד הַהִיכָל, נִמְצָא שֶׁלֹּא קִיָּם 'לִפְנֵי ה'. מְבֹאֵרֶת
הַגִּמְרָא, אָמַר רַב אֲשִׁי קֶסֶר הָאִי תִנָּא בּוֹלִיָּה מוֹבֵחַ בְּצִפּוֹן קֶאֱי
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר כְּשִׁיתֵּר רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, שֶׁכֵּל ל"ב אֲמוֹת הַמִּזְבֵּחַ
הֵיוּ בְּצִפּוֹן הָעוֹרָה, כְּלוּמָר שֶׁשֶׁ עֶשְׂרֵה אֲמוֹת הַדְּרוּמִית שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ
בְּלָבָד הֵיוּ כְּגִד חֲצוִי הַצִּפּוֹן שֶׁל הַהִיכָל, נִמְצָא שֶׁאֵף הָעוֹמֵד בְּצֵד
הַקִּיר הַדְּרוּמִי שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ עוֹמֵד כְּגִד הַהִיכָל, וּמִגִּישָׁה אֶת הַמִּנְחָה לִקִּיר
הַדְּרוּמִי סְמוּךְ בִּיזוֹר לְמַעְרָב, וּבִכְךָ מִקְיָם גַם אֶת מַה שֶׁנֹּאמַר 'לִפְנֵי
ה' שֶׁהִיא הוּא כְּגִד הַהִיכָל, וְכֵן אֶת 'אֶל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ' שֶׁהִיא מִגִּישָׁה לִצֵּד
דְּרוֹם.

שֶׁסָּדֵר בְּדִיקַת הַסוּטָה הוּא, שֶׁתְּחִלָּה מוֹחִים אֶת מִגִּילַת סוּטָה אֶל
הַמִּים וּמִשְׁקָה אֶת הַמִּים, וְגַם לֹאֲחֹר שֶׁהִשְׁקוּהוּ מִשְׁאִירִים אֶת הַמִּנְחָה
עַל יְדֵיהָ וְאַחֲרַיִךְ בְּךָ מְקָרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, וְלִכּוֹן הוֹכֵרֵת לִזְמַר שֶׁהִטַּעַם
שֶׁרָצָתָה הַתּוֹרָה לִיגְעָה כְּדִי שֶׁתּוֹרָה וְלֹא תִיבָדֵק הוּא מִשּׁוּם שֶׁחִסָּה
עֲלֶיהָ שֶׁלֹּא תִמּוֹת, דָּאִי מִשּׁוּם מְגִילָה שֶׁלֹּא תִימָחַק, מִדּוּעַ מִמִּשְׁכִּים
לִיגְעָה הָא כְּבִר אִימְחִיקָא לָהּ.
כָּל הַמִּנְחוֹת כּוֹ, מִקְשָׁה הַגִּמְרָא וְרַמְיָנָהּ, שִׁנּוּ בְּבִרְיָתָא קָדֵר
מִנְחוֹת בִּיצֵד, אָדָם מְבִיא מִנְחָה מִתּוֹךְ בִּיתָה בְּקָלְתוֹת - כְּעִין סִלִּים
שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב, וְנוֹתָנָה כְּשֶׁמִּגִּיעַ לְעוֹרָה לְתוֹךְ כְּלֵי שֶׁרֶת
וּמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת - הַבֵּינָה הַגִּמְרָא שֶׁכְּשֶׁנּוֹתֵן אֶת הַמִּנְחָה בְּכָלִי
שֶׁרֶת צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה דַעְתּוֹ שֶׁהַכֵּל יִקְדָּשָׁה, וְנוֹתֵן עָלֶיהָ בַּעַל הַקֶּרֶן
שֶׁמִּנְחָה וְלִבְנוֹתָהּ וּמִלִּיכָה אֶצֶל כָּהֵן, וְכֵן מוֹלִיכָה אֶצֶל מוֹבֵחַ
הַחִיצוֹן וּמִגִּישָׁה - שִׁיגֵעַ הַכֵּל בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מְעַרְבִית בְּגִנְדַּר חוּדָה
שֶׁל קֶרֶן, וְדִיּוֹ דִּי כָכָךְ, וּמִסְלָק הַכּוֹהֵן אֶת הַלְבוּשָׁה שֶׁבְּתוֹךְ הַכֵּל לִצֵּד
אֶחָד שֶׁל הַכֵּל, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְעַרֵּב בְּקוֹמֶץ חֶלֶק מִן הַלְבוּשָׁה, וְקוֹמֶץ -
נוֹטֵל הַכּוֹהֵן בְּקִמְצָתוֹ מִמִּקְוִים שֶׁנִּתְרַבָּה שֶׁמִּנְחָה - מִמִּקְוִים שֶׁהַמִּנְחָה
בְּלוּלָה הֵיטֵב בְּשֶׁמֶן, וְנוֹתָנָה לְתוֹךְ כְּלֵי שֶׁרֶת אֲחֵר וּמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי
שֶׁרֶת בִּשְׁנֵית, וְלַהֲלֹךְ יִתְפָּרֵשׁ טַעַם הַדְּבַר, וּמִלְקָטָה אֶת לְבוֹנֹתָהּ
שְׁנוֹתָהּ בְּכָלִי הָרִאשׁוֹן וְנוֹתָנָה עַל גְּבִי - עַל גְּבִי הַקּוֹמֶץ, (וּמִעֲלָהּ
אוֹתוֹ לִנְיָ מוֹבֵחַ) וּמִעֲלָהּ - אֶת הַקּוֹמֶץ שֶׁהַלְבוּשָׁה נִתְּנָה עַל גְּבִי
וּמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת, וּמוֹלִחוֹ וְנוֹתָנָה עַל גְּבִי הָאֲשִׁישִׁים שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ.
לֹאֲחֹר שֶׁקָּרַב הַקּוֹמֶץ, שִׁרְיָהּ שֶׁל הַמִּנְחָה שְׁנוֹתָהּ בְּכָלִי נִתְּנָה לִין
לְכַהֲנִים, וְרִשְׁאֵין הַכֹּהֲנִים לִיתֵּן לְתוֹכָהּ - לְתוֹךְ הַשִּׁירִים יֵין וְשֶׁמֶן
וְדִבְשָׁ, וְאֵין אֲסוּרִין לַעֲשׂוֹת בִּשְׁרִירֵי הַמִּנְחָה אֶלָּא מִלְחָמִין - לַגְּרוֹם
לָהֶם שִׁיחְמִיצוּ. מְבֹאֵרֶת הַגִּמְרָא הַקּוֹשִׁיא מִהַבְרִייתָא, קָתְנִי מִיָּהּ,
שֶׁהִבִּיא אֶת הַמִּנְחָה מִבֵּית בַּעַל הַקֶּרֶן בְּקָלְתוֹת שֶׁל כֶּסֶף וּבְקָלְתוֹת
שֶׁל זָהָב וְרַק לֹאֲחֹר הַבֵּאתָה לְעוֹרָה הַנִּיחִיָּה בְּכָלִי שֶׁרֶת, וְאִילוֹ בְּמִשְׁנֵה
מְבֹאֵר שֶׁאֵף תְּחִילָתוֹן בְּכָלִי שֶׁרֶת. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא, אָמַר רַב פִּפְא
אִימָא בְּכָלִים הָרִאשׁוֹן לְכָלִי שֶׁרֶת - אֵין כּוֹנֵת הַמִּשְׁנֵה שְׁנוֹתָהּ
מִתְחִלָּה בְּכָלִי שֶׁרֶת, אֵלָּא שְׁנוֹתָהּ בְּכָלִים הָרִאשׁוֹן לְקִדְשָׁן וְלַעֲשׂוֹת
מִהֶם כְּלֵי שֶׁרֶת. מִדִּיִּיקַת הַגִּמְרָא, מְכָלִל - מִשְׁמַע מִהַמִּשְׁנֵה דְּכִפְּיָפָה
מְצִירִית לֹא תִיָּא - אֵינָה רְאוּיָה לְהִיוֹת כְּלֵי שֶׁרֶת וְלִכּוֹן אֵין מְבִיאִין בָּהּ
אֵלָּא מִנְחוֹת סוּטָה, בְּמִאָּן, דְּלֹא כְּרִבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה - דִּין זֶה הוּא
כְּדַעַת רַבִּי וְלֹא כְּרִבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, דִּתְנָא כְּלֵי שֶׁרֶת שֶׁעֲשָׂאֵן שֶׁל
עֵץ, רַבִּי פִּוְסֵל וְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁר - וְהַבֵּינָה הַגִּמְרָא
שֶׁהִטַּעַם שֶׁכִּפְּיָה מְצִירִית אֵינָה רְאוּיָה לְכָלִי שֶׁרֶת הוּא מִשּׁוּם שֶׁעֲשׂוּיָה
מִעֵץ וְכַרְבִּי, אֵךְ לְדַעַת רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה גַם כִּפְּיָה מְצִירִית רְאוּיָה
לְכָלִי שֶׁרֶת. דּוּחָה הַגִּמְרָא אֶפְּסִילוֹ תִימָא שֶׁמִּשְׁנֵתָּנוּ סוֹבֵרֶת כְּרִבִּי יוֹסִי
בְּרַבִּי יְהוּדָה, מְכָל מְקוֹם כִּפְּיָה מְצִירִית אֵינָה רְאוּיָה לְכָלִי שֶׁרֶת,
אִימָר דְּאִמְרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה בְּחֻשׁוֹבִין - שֶׁאֵף רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
יְהוּדָה לֹא הַכְשִׁיר לְכָלִי שֶׁרֶת אֵלָּא כְּלֵי עֵץ חֲשׁוּבִים אֵךְ בְּחֻשׁוֹתֵין מִי
אָמַר - וּדְאִי לֹא סָבַר שֶׁעוֹשִׂים כְּלֵי שֶׁרֶת מִדְּבָרִים פְּחוּתִים וּבְזוּיִים
כְּכִפְּיָה מְצִירִית, שֶׁהִיא מִי לִית לִיה לְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה
'הַקְּרִיבָהּ נָא לְפָתְחָהּ' - וְכִי לֹא סָבַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֶת הַלִּמּוּד
מִהַפְּסוּק 'הַקְּרִיבָהּ נָא לְפָתְחָהּ הִירָצָךְ אֶל הִישָׁא פִּנְיָ', שֶׁאֵין לַהֲבִיא
קָרֶב מִדְּבָרִים פְּחוּתִים.
מְבֹאֵר בְּבִרְיָתָא וְנוֹתָנָה לְכָלִי שֶׁרֶת וּמִקְדָּשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת, סְבֵרָה
הַגִּמְרָא שֶׁכְּשֶׁמִּנְיָה אֶת הַמִּנְחָה בְּכָלִי שֶׁרֶת עָלֶיהָ לְהַתְּכוּן שֶׁהַכֵּל
יִקְדָּשָׁה, שֶׁמִּעַתָּה מִיָּהּ כְּלֵי שֶׁרֶת אֵין מִקְדָּשִׁין אֶלָּא מִדַּעַת - מוֹבֵחַ
שֶׁכֵּל שֶׁרֶת אֵינֶם מִקְדָּשִׁים אֶת מַה שֶׁבְּתוֹכָם אֵלָּא אִם כֵּן הַנוֹתֵן
מִתְכוּן לִכְךָ. דּוּחָה הַגִּמְרָא, אִימָא כּוֹנֵת הַבְרִייתָא הִיא שְׁנוֹתָנָה
בְּכָלִי שֶׁרֶת לְקִדְשָׁה בְּכָלִי שֶׁרֶת - הִטַּעַם שֶׁהִצְרִיכָה הַתּוֹרָה לַהֲנִיחַ
אֶת הַמִּנְחָה בְּכָלִי שֶׁרֶת, הוּא כְּדִי שֶׁתִּתְקַדֵּשׁ הַמִּנְחָה בְּכָלִי, אֵךְ אֵף אִם
אֵינוֹ מִתְכוּן שֶׁהַכֵּל יִקְדָּשָׁה הַכֵּל מִקְדָּשָׁה, וְנוֹתֵן עָלֶיהָ בַּעַל הַמִּנְחָה
שֶׁמִּנְחָה וְלִבְנוֹתָהּ, שֶׁנֹּאמַר וְצָק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנוֹתֵן עָלֶיהָ לְכָהֵן.
וּמוֹלִיכָה אֶצֶל כָּהֵן, דְּכֵתִיב 'וְהִבְיָאָה אֶל בְּנֵי אַחֲרֵי וְגו'.

ביאורים למסכת סוטה דף טו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

סל"ת - שמנפים את הקמח שלא יהיה מעורב בפסולת, ומנחת
העומר, אף על פי שהיא באה מן השעורים, מכל מקום יש בה
מעלה שמעונה שמן ולבונה, ובאה נרש - שמנפים היטב את קמח
השעורים לבל יהיה מעורב בו קליפת השעורה. אבל וזו - מנחת
סוטה, אין בה אף מעלה מאלו המעלות, שכן אינה מעונה לא שמן
ולא לבונה, ובאה מן השעורים, ובאה קמח שאינו מנופה.
התבאר שמנחת חוטא אינה טעונה שמן ולבונה, ומביאה הגמרא
ברייטא בענין זה. תנאי, אמר רבי שמעון ברין הוא - היה ראוי
שתהא מנחת חוטא מעונה שמן ולבונה, כדי שלא יהא חוטא
נשכר שיקלו במנחתו. ומפני מה אינה מעונה שמן ולבונה, כדי
שלא יהא קרבנו מהודר. וברין הוא שתהא חטאת חלב - כלומר
כל החטאות, שנקראו חטאת חלב מעונה נכסים בקרבנות נדר
ונדבה, כדי שלא יהא חוטא נשכר. ומפני מה אמרה התורה
בפרשת נסכים 'לפלא נדר או בנדבה', ללמדנו שאין חיוב נסכים אלא
בקרבן הבא בנדר או בנדבה, אך חטאת אינה מעונה נסכים, כדי
שלא יהא קרבנו של החוטא מהודר על ידי הנסכים. וממשיכה
הברייטא, שאף שכל החטאות אין בהם נסכים כדי שלא יהיה קרבנו
של החוטא מהודר, אבל חטאתו של מצורע ואשמו מעונין להביא
עם קרבנותיו נכסים, לפי שאין קרבנות אלו פאין על חטא, אלא
להכשירו ליתור, ולכך הם באים עם נסכים. מקשה הגמרא, וכי
קרבנות המצורע אינם באים על חטא, איני, והאמר רבי שמואל בר
נחמני אמר רבי יונתן, על שבעה דברים - חטאים, ננעים פאין
וכו' - על האדם להיות מצורע, הרי מבואר שנגעי מצורע באים
מחמת החטא, וממילא גם הקרבנות באים לכפר על כך, ואין אמרו
שאינם באים על החטא. מתרצת הגמרא, ה"הם - במצורע, אין
הקרבן בא על החטא, כיון שעל ידי הייסורים והבושה שהיו לו
מנגיעה, הוא דאיכפר ליה החטא שמחמתו בא הנגע. וכי מיייתי
קרבן - הקרבן שמביא הוא רק כדי לאשתרוי בקדשים הוא דקא
מיייתי - שאינו יוצא מטומאתו עד שיביא קרבן. שואלת הגמרא,
אלא מעתה לדבריה, שהטעם שמביאין נסכים על חטאת מצורע
הוא משום שאינה באה על חטא, אם כן חטאת נזיר - שמביא הנזיר
חטאת במלאת ימי נזרו תהא מעונה נכסים עם הקרבן, לפי שלא
חטא הנזיר בנזירותו, ונמצא שאינה באה על חטא. עונה הגמרא,
קבר לה רבי שמעון שאמר שהטעם שאין מביאים נסכים בחטאת
הוא כדי שלא יהיה קרבנו של החוטא מהודר, פרבי אלעזר הקפר,
דאמר שזויר נמי חוטא הוא - כיון שציער את עצמו מן היין, ואין
לאדם להוסיף חובה על נפשו ממה שלא צייתה עליו התורה, ויש
חשש שמא יעבור על נזירותו ויכשל באיסורי הנזיר, ונמצא שחטאתו
באה על חטא.

שנינו במשנה, רבן גמליאל אומר פשם שמעשיה מעשה בהמה, כך
קרבנה בו, מביאה הגמרא. תנאי, אמר להן רבן גמליאל לחכמים,
סופרים, הניחו לי ואדרשנה לכם הטעם שמנחת הסוטה באה דוקא
מן השעורים כמין חומר - כמו תכשית שמחברים אותו לשני קצוות
צוארי החלוק לנזיר.

ומקטירו בכלי שרת. שואלת הגמרא, כיצד נאמר שכבר עתה
לאחר שהעלהו בכלי שרת מקטיר ליה, והרי עדיין לא מלחו,
ובהמשך הברייטא מבואר ש'מולחו ונותנו על גבי האש', ומשמע
שאינו מקטירו אלא לאחר המליחה. מתרצת הגמרא, אין כוונת
הברייטא שמעלהו בכלי שרת ומיד מקטירו, אלא אימא שמעלהו
בכלי שרת על מנת להקטירו לאחר מכן כשמולחו.
מבואר בברייטא לגבי קומץ המנחה ומולחו ונותנו על גבי
האש, אומרת הגמרא שדין זה נלמד מדקתיב "וכל קרבן
מנחתך במלח תמלח וגו'".
עוד מבואר בברייטא שלאחר הקומץ שררב הקומץ שרייה נאכלין.
שואלת הגמרא, מנלן שהקטרת הקומץ מתירה את אכילת השיירים
לכהנים. ומשיבה, דקתיב "הקטיר הכהן את אנורתה וגו'",
וקתיב בפסוק הבא לאחר מכן, "והנותרת מן המנחה לאהרן
ולבניו" - והיינו שלאחר הקטרת הקומץ הותרה הנותרת מן המנחה
לאהרן ולבניו. מבארת הגמרא, מאימתי נחשב שררב הקומץ
ומותרים השיירים באכילה, למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה -
נחלקו בזה התנאים ולכל תנא כשיטתו, דאימרת בברייטא, הקומץ,
מאימתי נחשב שהוקרב לענין שיהיה מותר את השיירים באכילה,
רבי חנינא אמר, משתלשום בו האור - ממתי שאחזה בו האש
אפילו מעט, הותרו השיירים באכילה. רבי יוחנן אמר אין השיירים
מוותרים אלא משתיצת האור ברובו.
בהמשך הברייטא מבואר לגבי שיירי המנחה, ורשאין הכהנים ליתן
לתוכו יין ושמן ודבש. שואלת הגמרא, מאי טעמא שהותר לתת
לתוכו יין ודבש, ומשיבה, אמר קרא לגבי מתנות כהונה 'לך נתתם
למשקה ולבניך לחק עולם, ולמשחה היינו לגדולה, כלומר שיאכלו
את מתנותיהם בדרך גדולה בדרך ששתמלכים אוכלין, - ולכן מותר
לתת בשיירי המנחה שמן ודבש שהוא דרך גדולה.
מה שמבואר בברייטא לגבי השיירים ואין אסורין אלא מלחמין,
מבארת הגמרא שדין זה נלמד מדקתיב "לא תאפה חמין חלקם",
ואמר רבי שמעון בן לקיש שדורשים את המילה 'חלקם' אף על
הנאמר קודם לכן, כלומר, שאפילו חלקם של הכהנים שניתן להם
לאכילה לא תאפה חמין.
שנינו במשנה כל המנחות טעונות שמן ולבונה בו, שואלת
הגמרא, וכי וכל המנחות מעונות שמן ולבונה חוץ ממנחת סוטה,
והאימא מנחת חוטא - דהיינו קרבן עולה ויורד הבא על חטאים,
כגון שנכנס למקדש בטומאה בשוגג, או חטא בשבועת העדות
ושבועת ביטוי, שאף היא אינה טעונה שמן ולבונה, דררמנא אמר
'הביא את קרבנו אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת לא ישים
עליה שמן ולא יתן עליה לבנה'. מתרצת הגמרא, התנא של
משנתנו כשמנה החילוקים בין מנחת חוטא לשאר מנחות, לא מנה
כל חילוק בפני עצמו שנוהג בכל המנחות ולא במנחת סוטה, אלא
הכי קאמר - בדרך כל הדינים יחד, ושנה כך - כל המנחות יש בהן
לפחות אחת מהמעלות הללו, שמעונות שמן ולבונה, ובאות מן
החיפין, ובאות סלס. ומפרטת הגמרא, שמנחת חוטא, אף על פי
שאינה מעונה שמן ולבונה, מכל מקום באה מן החפין ובאה

סוטה. פרק שני - היה מביא דף טו עמוד ב

תוספות

איכא למפרך מה למצורע. הא סוגיא כרב אחא בריה דרבא דאמר בפרק המפלת (נה) ק"ה ג"ה) לרבי ישמעאל כל ג"ש שאינה מופנה כל עיקר למידך ומשיבין ולפי המסקנא דילין ליה מבבלי לא תיקשה נמי לרב יהודה דאמר אין למידך כל עיקר: **מה** מים שלא נעשתה בהם מלאכה. וא"ת כיון דמי כיון דמי לא עסקין שקדש ממנו

כבר יש לומר אפי' אם קידש בהן שיצא מן הדרין שבו לא היתה מלאכה גבי נטילה דתנן בפ"ק דירידים (מ"ג) עשה בהן מלאכה או ששרה בהן פתו פסולין ואפי' חטני (ס"ג מ"ג) מים שנחתם מטבל בהן את הגולסוקין פסולין ושחור מדיח בהן ידיו כשירין אלמא דלא חשיב מלאכה החדת ידים אלא החדת כלים ומי נחתום כדקתני התם: **ומה** מים שלא נשתנו. תימה דאמר דמי כיון דהוה מים שלא נשתנו כדקתני פ"ו (מ"ג) דמי צבע אין פסולין המוקד בשבטני מראה ועוד תימה לרבי מאי שנא דהבא אמר מה מים שלא נשתנו ובפרק ב' דמסכת ע"ז (ק"ה) לא מסיק הכי גבי ביטולי עובדי כוכבים ונראה דהבא נמי אסמכתא בעלמא הוא וליכא אלא פסולא דרבנן: **נתאבמו** והחזירין לתוך כבשן האש מהו. תימה מ"ש דקא מבטלי ליה הבא בנראה וחוחר ונראה הוא ב' לולב הגזול (סוכה ק"ה) קא מבטלי לן ולא אפשיט ועוד מאי שנא מהא דאמר בבוהקים פ"ב (ק"ה) בגדי כהונה שחיו מקורעין או מטושטשין ועבר עבודתו פסולה ואפי' הכי אם כיבס טשוטש וגיעול שלחן חזרו להתירין כדמיתיי ברייתא פרק המזבח מקדש (ס"ג ק"ה) בגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מוט אלא מעשה אורג נתגעלו אין מבכסין אותן לא בנחר ולא באהל ופריכא הן במים מבכסין אמר אביי ה"ק דהגעול למים מבכסין אותן בנחר אלמא דמבכסין אותן ולא אמר דנדרחו: **והא** התם דהרי ומפשיט. פרש"י מדלא קתני שנעשה בהן מלאכה ש"מ אמלאכה לא קפיד אשניו קפיד וקשיא לרבי מתוספתא דנגעים פרק אין מצורע ר' אליעזר אומר ע"ז ארו ואובד ושני תולעת שנאמר בתורה שלא נעשת בהן מלאכה אלמא דמלאכה פוסלת בהן לר' אליעזר גופיה:

לרבות

דשמייעיה לרבי מאיר דקאמר, היא האכילתו מעדני עולם, לפיכך קרפנה מאכל בהמה. אמר ליה, התיינח עשירה, עניה מאי איכא למימר. אלא כשם ששמייעיה מעשה בהמה, כך קרפנה מאכל בהמה: **משננה** היה מביא פילי של חרס ונותן לתוכה חצי לוג מים מן הכיור. רבי יהודה אומר, רביעית. כשם ששמייעיה כפיתב כך ממייעיה במים. נכנס להיכל ופנה לימינו ומקום היה שם אמה על אמה, ומבילא של שיש ומבטת היתה קבועה בה, כשהוא מגביה ונוטל עפר מתחתיה, ונותן פדי שריאה על המים, שנאמר 'ומן העפר אשר יהיה בקרקע המושפן יקח חפצו ויתן אל המים': **גמרא**. תנא, פילי של חרס חדשה, דברי רבי ישמעאל. מאי טעמא דרבי ישמעאל, גמר כלי כלי ממוצורע. מה להלן חרס חדשה, אף כאן חרס חדשה. והתם מנלן, דכתיב 'ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים', מה מים חיים, שלא נעשתה בהן מלאכה, אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה. אי מה להלן מים חיים אף כאן מים חיים, לרבי ישמעאל הכי נמי, דאמר רבי יוחנן, מי פזיר. רבי ישמעאל אומר, מי מעיין הן. והכמים אומרים, משאר מימות הן. איכא למיפרך, מה למצורע שכן טעון ע"ז ארו ואובד ושני תולעת. אמר רבה, אמר רבא (בבלי (חרס) [חרש], כלי שאמרתיו לך כבר. אמר רבא, לא שנו אלא שלא נתאבמו פניו, אבל נתאבמו פניו פסולין. מאי טעמא, דומיא דמים, מה מים שלא נשתנו, אף כלי שלא נשתנה. בעי רבא, נתאבמו, והחזירין לתוך כבשן האש ונתלבנו, מהו. מי אמרינן פיון דאידיהו אידיהו, או דילמא פיון דהדרור הדרור. תא שמע, רבי אלעזר אומר, ע"ז ארו ואובד ושני

תולעת שהפשיל בהן קופתו לאחוריו פסולין. והא התם, הדר' ומפשיט. התם, דאיסקולין איסקולין: נכנס להיכל ופנה לימינו וכו'. מאי טעמא, דאמר רב, כל פניות שאתה פונה, לא יהו אלא דרך ימין: מקום היה שם אמה כו'. תנו רבנן 'ומן העפר אשר יהיה יבול יתכן מבחצין ויכנים, תלמוד לומר 'בקרקע המושפן'. אי בקרקע המושפן, יבול יתפור בקרדומות, תלמוד לומר 'אשר יהיה'. הא ביצר, יש שם, הבא. אין שם, תן שם. תנא אידיך, 'ומן העפר אשר יהיה וגו'', תלמוד שיהיה מתוך מבחצין ויכנים בקרקע המושפן. איסי בן יהודה אומר, להביא קרקע

רש"י

דשמייעיה לרבי מאיר דאמר כו'. בפ"ק (ע"ז ק"ה) ג"ה) במדבר שאדם מודד; עניה, לא האכילתו מעדנים, לקח מביאה מאכל בהמה: **אלא** היא עשירה מעשה בהמה. שהפסידה עצמה לתשמיש למי שאינה בן זוגה: **תנא** היה מביא. הבה: פילי. כוס של מים: מן הכיור. דכתיב מים קדושים (מקדש) ואין קדושים אלא שנקדשו בכלי. הכי תנא בספרי: **כשם** ששמייעיה. רבי יהודה בכתב המגלה לקמן במתני, כך ממייעיה כאן במים: ומקום היה שם. נכר מתוך שאר רצפת ההיכל: **מבטת** קבועה בה. לאחיה בטבעתה ולהגביהה מבין הרצפה שזאת כלה באבני ישיש: **כדי שריאה**. צריך לתן שיעור שיהא נראה ונכר על פני המים: ויתן אל המים. מדלא כתיב ויתן במים אלא אל המים משמע שלא יתא נבלע בתוכו: **גמי מאי טעמא דרבי ישמעאל**. דבעי חדשה: גמר ממוצורע. ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש וגו'. **שלא נעשה** בהן מלאכה. דהא חיים כתיב: לר' ישמעאל. דפרכת הא אלפיה הכי נמי. דבעינן מים חיים לסוטה, דהא מן הכיור הוא נוטל, ושמייעיה ליה לר' ישמעאל בעלמא דאמר מי כיון מי מעיין הן דהיינו חיים: **משאר מימות** הן. אם רצה לתן לתוכו מי מקדש: **תנא** איכא למיפרך. בהא גושי דרבי ישמעאל דגמר כלי כלי ממוצורע: **מה למצורע שכן טעון** כו'. לפיכך כלי של חרש, תאמר בסוטה שאין בה כל אלה: **אמר רבה** וכו' בבלי שאמרתיו לך כבר. הכי משמע ליה לרבה מדלא כתיב ולקח כלי חרש ויתן בו מים וכתוב בבלי חרש, משמע שפך הזכר כלי זה במקום אחר, ואמר רחמנא הקא שבאותו כלי שאמרתיו לך, במקום אחר קח אותם, ומאי ניהו דמצורע: **לא שנו**. רבנן דמתני דבעי חרס ומכשרי בישון: **אלא** שלא נתאבמו. השחרו פניו על ידי האור: **דומיא דמים**. אע"ז דלא גמרי ממוצורע, מיהו מנה ובה גמרי כלי דסוטה ממי סוטה, תנא דמי סוטה לרבנן לאו חיים ניהו דמכשרי בשאר מימות מידת לא נשתנו, וכלי נמי בעינן דלא נשתנו: **החזירין לכבשן**. של יוצר שמעריפם בו את הקדרות של חרס חדשות: **שהפשיל קפיתו** לאחוריו. מדלא קתני שנעשה בהן מלאכה, ש"מ אמלאכה לא קפיד, אשניא קפיד, ואילו נתעקמו במשואו: **ותא** [התם] דהדר' ומפשיט. וקתני פסולין, אלקא כיון דאידיהו אידיהו: **דאיסקולין** שעל ידי המשוש נתקלפו מקלפתן. דשניא דלא הדר הוא: **דאמר** רב. בסדר יומא (ק"ה) וכו') ובשחיטת קדשים (ק"ה) וכו') וזלף לה מפנים פונים דשנים עשר בקר דהם שעשה שלמה: **ומן העפר אשר יהיה בקרקע המושפן**. אי לא הוה כתיב בקרקע ודאי בעינן מקרקע המושפן ממש, אבל השתא כתיב בקרקע משמע דאינו מקדש אלא שיכניס העפר להיכל: **יבול** [תנא] ויתן עפר מבחצין ויכנים בהיכל וידו בכניסתו: **ת"ל** בקרקע. בקרקעיה: **אי** בקרקע. קא דרשינן ולא כתיב אשר יהיה, יכול לא מצא שם עפר תיחוח נוח לנטל יתפור שם בקרדומות, ת"ל אשר יהיה, ומקדש בקרע המושפן יקח ש"מ לא הקפיד אלא שיהא מוקד בקרקעית המושפן שענה אתה, הא ביצר יש שם עפר תיחוח הבא משם: **אין** שם תן שם. על הקרקעית, וחוור ונוטל ונתנו לתוך המים: **תנא** אידיך. פליגא אתה קמיתא, ותנא היא כדקתני בה פלוגתא דתנאי, ותר דלעיל מיתוקמא באיסי בן מנחם: **והא העפר אשר יהיה** (במשכן). מדלא כתיב וומוקדש המושפן יקח אינו מקפיד אלא שיכניס להיכל, תלמוד שמתוך מבחצין ומכנים מבפנים להיכל ונותן אל המים וא"צ להניחו בקרקע להיכל: **בקרקע המושפן** איסי בן יהודה וכו'. בקרקע המושפן למאי אתא כיון דילפינן מאשר יהיה דא"צ לטלו מעל גבי קרקעית: **איסי** בן יהודה אומר להביא קרקע בית עולמים. ה"ג ג"ה בספרי, ולא ג"ס לרבות שילה ונוב ונגבען ובית עולמים, דשילה משכן הוא ולא צריך לרבויה דהוא עקר הקתוב, ונוב ונגבען אין משקין בה סוטה. דהא במה תנאי ולא תנא שם ארון אלא מזהב תחושית לבדו ולא קרבה בהן מנחת סוטה ולא שום חובת יחיד שאין לה זמן קבוע כדאמר בשחיטת קדשים (ק"ה) ובמגילה (ק"ה) אכל בית עולמים הוצרך לרבות שלא תאמר משכן נאמר ולא מקדש. בית המקדש שבירושלים קרי ליה בית עולמים לפי שאין אתר קדשוהו היתר במקום אתר נשוי לא שרתהו שכינה במקום אחר:

ביאורים למסכת סוטה דף טו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

במקום אחר, והוא הכלי חרס שנאמר במצורע.
מבאר הגמרא, **אמר רבא** מה ששינו במשנה לדעת רבנן שלא
הצריכו שיהיה כלי חרס חדש, אלא יכול ליטול כלי שנעשה בו
מלאכה, **לא שנו** דבר זה **אלא** בכלי **שלא נתאבדו פניו** - לא
הושחרו פניו בשימוש באש, **אבל נתאבדו פניו** מחמת שימוש
באש, **פסולין**. שואלת הגמרא, **מאי טעמא** שהדין כן לדעת
חכמים, והרי לא למדו דין סוטה ממצורע. ומשיבה, שאף שלא למדו
ממצורע, מכל סוברים שהכלי של מי סוטה צריך להיות דומה
דמים של סוטה, שהרי נאמר בפסוק "ולקח הכהן מים קדשים בכלי
חרש", הוקש הכלי למים, **מה מים שלא נשתנו מראיתם, אף כלי**
צריך להיות **שלא נשתנה** מראיתו.
פעי רבא, לפי המבואר שצריך שלא ישתנה מראיתו של הכלי, מה
יהיה הדין אם הכלים **נתאבדו**, והחזירן לתוך **כבשן האש** - החזיר
הכלים לכבשן עד שחזרו הכלים **ונתלבנו**, מהו, האם הכלי כשר
או לא. **מי אמרין בין דאידחו** - שנפסל הכלי פעם אחת
להשקאת הסוטה, **אידחו** - אינו חוזר שוב להכשרו אפילו אם
נתלבנו בשנית, **או דילמא בין דהדר דהדר** - כיון שחזר למראיתו
הראשונה כשר כבתחילה. מביאה הגמרא ראייה ממה שמצינו לגבי
מצורע, **תא שמע**, **רבי אלעזר אומר עין ארו ואזוב ושני תולעת**
שהפשיל בהן קופתו לאחוריו - שהשתמש בהן והתעקמו, **פסולין**
לסרתת המצורע. מדייתת הגמרא, **והא התיב דהרי ומפשימי** - הרי
אפשר לחזור וליישרם כבתחילה, אלא מוכח שכיון שנדחה פעם
אחת אינו חוזר לכשרותו כבתחילה, וממילא גם כלים שהושחרו
אינם חוזרים לכשרותם אף אם יתלבנו. דוחה הגמרא, אין להוכיח
משם, משום שהתם **דאיכלוף ואיכלוף** - בברייתא מדובר באופן
שמחמת המשווה התקלף העץ מקליפתו וכן האזוב ולא ניתן להחזירם
לקדמותם, אך באופן שניתן להחזירם לקדמותם כגון ללבן את
הכלים - יהיה כשר כבתחילה.
שינו במשנה שהכהו היה **נכנס להיכל ופנה לימינו וכו'**. שואלת
הגמרא, **מאי טעמא** עשו את הטבלה בימינו של הנכנס דוקא. עונה
הגמרא, משום **דאמר מר כל פירות שאותה פונה, לא יהו אלא**
דרך ימין, ולמדו כן מהפסוק שנאמר לגבי הים שעשה שלמה שהיה
מונח על י"ב בקר עשיות מנחשת, ואמר הכתוב שם "עמד על שני
עשר בקר ושלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימא ושלשה פנים נגבה,
ושלשה פנים מזרח ודיע עליהם מלשלה", מנה הכתוב את סדר
עמידתם סדר הפונה דרך ימין, שהנכנס לעזרה ובא להקיף דרך
ימינו, הולך תחילה לצפון ואחר כך למערב ולדרום ולמזרח.
מקום היה שם אמה כו', וכשהוא מגביה נטל עפר מתחתיו. **תנו**
רבנן דורשת הברייתא את הפסוק בפרשת סוטה, **ומן העפר אשר**
יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים, אילו לא היה נאמר
אשר יהיה בקרקע המשכן, אלא **אשר יהיה במשכן**, **יכול יתקן**
מפחיו ויכניס - היינו סבורים שרשאי ליטול עפר מחוץ למשכן
ולהכניסו למשכן. **תלמוד לומר** - לכך נכתב **בקרקע המשכן**,
ללמד שצריך ליטול עפר מקרקעית המשכן ואין די בעפר הנכנס
למשכן. ממשיכה הברייתא, **אי בקרקע המשכן** - אילו לא היה
נאמר **ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן** אלא **ומן העפר אשר**
בקרקע המשכן, **יכול יתפור בקרדומות** - היינו סבורים שאם לא
מצא שם עפר רך שנוח ליטול, צריך להביא קרדום ולחפור בקרקע
המשכן ליטול ממנה העפר. **תלמוד לומר** **אשר יהיה** שאינו צריך
לחפור בקרקע, אלא **הא הוה ביצר יעשו**, אם יש שם עפר רך שניתן
לקחתו בקלות, **הבא אותו**, ואם אין שם עפר תיחוח, **תן שם עפר**
ותיטלו, ונחשב שלקח מהקרקע המשכן. **תניא אידך** - בברייתא
שניה נחלקו תנאים בגידול זה. נאמר בפסוק **ומן העפר אשר יהיה**
וגו', מכך שלא נאמר מקרקע המשכן, **מלמד שהיה מתקן את**
העפר **מפחיו ומכניס** להיכל ונותן אל המים, ואין צריך להניחו
בקרקע ההיכל. **בקרקע המשכן** - לשיטה זו מדוע נאמר בקרקע
המשכן, והרי כשר אף אם הוכנס למשכן ולא הונח שם, **איסין** **בן**
יהודה אומר מקרא זה בא **להביא** - לרבות, **קרקע**

דשמייה רבן גמליאל **לרבי מאיר דקאמר** לעיל שהטעם שמנחת
סוטה באה מן השעורין, הוא משום מידה כנגד מידה, לפי שהיא
האכילה - את הבעול **מערב עולם** כדי לפתותו, **לפיכך קרבנה**
מקמח שעורים שהוא **מאכל בהמה**. **אמר** ליה רבן גמליאל לרבי
מאיר לא יתכן לפרש שזהו טעם הדבר, משום שהתנינא **עשרה**,
עניה מאי איבא למימר - בשלמא באופן שהסוטה עשירה
והאכילה את הבעול מעדיני עולם יתכן טעם זה, אך באופן שהיא
עניה ולא נהגה כן מדוע מביאה מאכל בהמה. **אלא** כך הוא טעם
הדבר, **כשם ששמעשיה מעשה בהמה, כך קרבנה מאכל בהמה** -
כשם שמעשיה לזנות הוא מעשה בהמה, שמפקירה עצמה לתשמיש
למי שאינו בן זוגה, לכך קרבנה מאכל בהמה.
משנה. לאחר שהביאו את מנחת הסוטה, היה **מביא הכהן פילי של**
חרס - כוס מחרס, ונותן לתוכה **חצי לוג מים מן הביר** - שהרי
התורה אמרה **מים קדושים**, ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי.
רבי יהודה אומר אינו נותן בכלי אלא **רביעית מים**, **שכשם**
שמעט בקרב - שסובר רבי יהודה שאין כותבים במגילת סוטה
אלא מעט פסוקים, **כך שמעט במים** - שכיון שהכתב מועט אין
צריך מים מרובים למחקו, ודי במים מועטים לכך. **נכנס הכהן**
להיכל ופנה לימינו - לפי דרשו חז"ל שכל פניות שאדם פונה לא
יהיו אלא דרך ימין, **ומקום היה שם** שניכר ובלט מתוך שאר ריצפת
ההיכל, וגודלו **אמה על אמה**, **ומכלא של שיש וטבעת היה**
קבוצה **בה** שעל ידי הטבעת יכול לאחוז בטבלה ולהרימה
מקרקעית העזרה שהיתה כולה מרוצפת באבני שיש. **כשהוא**
מגביה את השיש ונטל עפר מתחתיו, ונותן העפר בכוס המים
כדי שיראה על המים - שהיה ניכר העפר ונראה במים, **שנאמר**
ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים
- והיינו ממה שנאמר **אל המים**, ולא נאמר **ונתן במים**, משמע
שלא יהיה בלוע בתוך המים, אלא יהיה נראה על המים.
נמרא, **תנא שנינו** בברייתא, **פילי של חרס** צריך שיהיה הכוס של
חרס **חדשה** - שלא נעשתה בו כל מלאכה, **דברי רבי ישמעאל**.
שואלת הגמרא, **מאי טעמא דרבי ישמעאל** שצריך הכלי להיות
חדש. ומשיבה, **זמר כלי כלי מוצרע** בגזירה שוה, נאמר לגבי
סוטה **בכלי חרש**, ובמצורע נאמר **אל כלי חרש על מים חיים**,
ולומדים **מה להלן** צריך שיהיה כלי **חרס חדשה** **אף כאן** **חרס**
חדשה. שואלת הגמרא, **והתם** - במצורע **מקלן** שצריך כלי חרס
חדש. עונה הגמרא, **דכתבי וישתא את העפר האחת אל כלי**
חרש על מים חיים - הוקש הכלי למים, **מה מים חיים שלא**
נעשתה בהן מלאכה - שהרי **מים חיים** הם מי מעיין שלא נעשתה
בהם מלאכה, **אף הכלי** שנאמר במצורע, צריך להיות **שלא**
נעשתה בו מלאכה, ולומדים בגזירה שוה שאף לגבי סוטה צריך
שיהיה הכלי חדש. שואלת הגמרא, **אי כיון שלמד רבי ישמעאל דין**
סוטה מדין מצורע בגזירה שוה לגבי הכלי, אם כן נלמד דין נוסף,
מה להלן - במצורע, צריך שיהיו **מים חיים**, **אף כאן** בסוטה צריך
מים חיים - שלא נעשתה בהם מלאכה. עונה הגמרא, **לרבי**
ישמעאל הסובר שבסוטה צריך כלי חרס, משום שלמד בגזירה שוה
במצורע, **הכי נמי** - סובר גם שמי הסוטה הם מי מעיין שלא
נעשתה בהם מלאכה. כמו **דאמר רבי יוחנן**, מה הם מי **כיר**
שמדם מכניס מן סוטה, **מי ישמעאל אומר מי מעיין הן** - כפי
שהתבאר שלמד בגזירה שוה במצורע, **והכמים אומרים משאר**
מימות הן - יכולים לקחת אף ממי מקדו.
מקשה הגמרא על רבי ישמעאל שלמד דין סוטה בגזירה שוה
ממצורע, והרי **איבא למיפרך** גזירה שוה זו, **מה למפרך** שהחמירה
התורה בדינו **שכן מעין עין ארו ואזוב ושני תולעת** - ולכן
החמירה התורה להצריכו כלי חדש ומים חיים, מה שאין כן בסוטה
שאין בה דברים אלו. מתרצת הגמרא, **אמר רבה מכך שאמר קרא**
לגבי סוטה **ולקח מים קדושים בכלי חרס** **חרש**, ולא נאמר
ולקח כלי חרס ונתן בו מים, משמע שהכלי שנאמר כאן הוא כלי
ידוע, כלומר **כלי ששומרתי לך בכר** - שכבר דיבר עליו הכתוב

ביאורים למסכת סוטה דף טז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בפירושו. שואלת הגמרא, כיון שאין דרך התנא לשירר דבר אחד
לברו, ומאי שירי עור, מלבד דהאי שירי - ששייר עפר מי סוטה.
מתרצת הגמרא ששייר מה שמצינו לגבי מצורע, שגם בזה עקרה
ההלכה את מה שנאמר בתורה, דתניא בברייתא, לגבי התגלחת
השניה שעושה המצורע ביום השביעי שלאחר התגלחת הראשונה.
נאמר בפסוק "והיה ביום השביעי יגלח את כל שעריו את ראשו
ואת זקנו ואת גבת עניו ואת כל שעריו יגלח", ודורשים כך, מה
שנאמר 'את כל שעריו' הוא כלל, ומה שנאמר 'את ראשו ואת
זקנו ואת גבת עניו' הוא פרט - שפירטה התורה את מה עליו
לגלח, ומה שנאמר 'ואת כל שעריו יגלח' חור וכלל. והמידה היא,
שכלל ופרט וכלל, אי אתה דן את הכלל אחרון אלא כעין
הפרט. ולכן דורשים, מה הפרט שהוזכר בפסוק שחייב לגלחם,
מפורש בהם שהם מקום כפינו שער - שיש בהם ריבוי שער,
ונראה - שאינם במקומות נסתרים, אף כל מקום בגופו שיש בו
כינוס שער ונראה צריך לגלח את השיער בהם. מבארת הגמרא,
מה רבי הכלל, רבי שיער הרגלים - שיער הערוה שחייב לגלחו.
ומאי מיעט הפרט שאינו חייב לגלח, מיעט השיער דבית השחי
שאנו נראה, ודכוליה גופיה - שער שבזרועותיו ושקיו שאנו
מקום כינוס שיער. והלכתא למשה מסיני עקרה את מה שנדרש
בכלל ופרט וכלל, ואמרה שאף בתגלחת השניה מנלך את כל גופו
ואף את שיער בית השחי ושיער כל הגוף שיהיה חלק בדיעבד,
דתנו, כא לז' לחקור את המצורע את תגלחתו הראשונה מעביר
תער על כל שעריו כפי שנאמר בפסוק, וקתני סיפא במשנה שם
וביום השביעי מנלך תגלחת שניה בתגלחת ראשונה שנאמר
בה 'מעביר תער על כל בשרו'. ונמצא שההלכה עקרה מה שנלמד
מהכלל ופרט וכלל, וזהו ששייר רבי ישמעאל מלבד מה ששייר מי
סוטה.
דוחה הגמרא, אמר רב נחמן בר יצחק, דבר זה אינו נחשב שויר,
משום שבי קא חשיב רבי ישמעאל בדבריו, הם דברים שההלכה
עוקבת הם מקרא מפורש, אבל הא - בתגלחת מצורע, אין
ההלכה עוקבת מה שנאמר במפורש בפסוק, אלא מדרגתו היא -
עוקרת דין שנלמד מכלל ופרט וכלל. רב פפא דוחה באופן אחר
ואמר שאין הדין במצורע נחשב שויר, כי קא חשיב רבי ישמעאל
בברייתא, הם דברים שההלכה עוקבת ועוקבת את מה שנאמר
בפסוק, כגון כיסוי הדם, גט כריתות ותגלחת הנזיר, שההלכה עקרה
ואמרה שאף שבתורה נאמר שאינו יכול לכסות אלא בעפר - יכול
לכסות אף בשאר דברים, וכן לכתוב גט על שאר דברים והנזיר
ילקח אף על שאר אופני גילוח, כלומר שההלכה הפחיתה ממה
שנאמר בתורה, אבל הא - לגבי מצורע, ההלכה לא הפחיתה ממה
שנאמר בפסוק, אלא אדרבה עוקבת ומספיקת היא - שיגלח מלבד
את המקומות הנלמדים בכלל ופרט וכלל, אף את שיער ידיו ורגליו
ושיער בית השחי, ואין בזה הפחתה ממה שאמרה התורה אלא
תוספת. רב אשי דוחה באופן אחר ואמר, לגבי מצורע לא עקרה
ההלכה את מה שנאמר בתורה, אלא שהא מתנייתא - הברייתא
שדרשה מכלל ופרט וכלל שהתגלחת השניה היא רק במקום
הנראה וכינוס שיער, כפי - מי הוא התנא ששנאה, רבי ישמעאל
היא דרד"ש בכל התורה כללי ופרטי, ולדעתו כך הוא הדין,
שבתגלחת שניה אינו מגלח את שערות כל גופו.

שילה נוב ונבעון ובית עולמים - בית המקדש, שאף שאינם
נקראים משכן נודגת בהם פרשת סוטה. איסי בן מנחם אומר, אינו
צריך פסוק לרבות את המקדש שתנהג בו פרשת סוטה, שהרי ניתן
ללמוד זאת מקל וחומר, ומה במזמרה קלה - איסור כניסה
למקדש בטומאה שדינו בכתר, לא חלק בכתוב בין המשכן
למקדש. במזמרה אשת איש שנבעלה, שטומאתה המורה שהרי
מיתתה בחנק, לא כל שכן שהושוו המשכן ומקדש לבדוקה
ולבערה מתוכם. אם בן שאין צריך לרבות מקדש, מה תלמוד
לומר - לאיזה צורך נכתב 'בקרקע המשכן', אומר איסי בן מנחם,
שמקרא זה בא לרבות שלא יביא מתוך קופתו - שלא די בזה
שמכניס העפר לתוך המשכן, אלא כשמביאו מהחוץ יניחו בקרקע
המשכן ומשם יטלו, כדעת התנא בברייתא הקודמת שהביאה
הגמרא.
מסתפקת הגמרא, איבעיא להו, אם אין שם - במשכן ובסביבותיו
עפר תיחוח לתת במי הסוטה, מהו שיתן אפר במקום העפר. והנה,
לגבי מצות כיסוי הדם נאמר בתורה 'וכסוהו בעפר', ונחלקו בית
שמאי ובית הלל האם גם אפר קרוי עפר וכשר לכיסוי או לאו.
אומרת הגמרא, אליבא דבית שמאי לא תיבעי לה - שודאי אין
האפר כשר למי סוטה, כיון דאמר לא מצינו אפר שנקרוי עפר
ואינו כשר לכיסוי הדם, הוא הדין שאינו כשר לסוטה. כי תיבעי
לה אליבא דבית הלל דאמר מצינו לגבי אפר פרה אדומה, אפר
שנקרוי עפר ולכן כשר לכיסוי הדם, מאי יהא הדין לגבי מי סוטה.
האם אף על גב דאיכא עפר, האם לגבי סוטה ש'בקרקע המשכן'
בתיב - דורשים שצריך שיהיה דומה לקרקע המשכן, למעט אפר.
אי דילמא שלדעת בית הלל גם לגבי סוטה יהיה אפר כשר בעפר,
והיא 'בקרקע המשכן' נכתב או לכדאיסי בן יהודה - שבא
לרבות דין סוטה גם בבית עולמים, או ולכדאיסי בן מנחם הוא
דאמי - ללמוד שצריך להניחו בקרקע, ולא די במה שמכניסו
למשכן. מביאה הגמרא ראייה לפשוט הספק, הא שמע שנינו
בברייתא, דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, בשלשה
מקומות באה הלכה למשה מסיני, ועוקבת - עוקרת את הנאמר
בפירוש במקרא. ואילו הם, התורה אמרה בפרשת כיסוי הדם
'ושפך את דמו וכסוהו בעפר' - שצריך לכסות בעפר דוקא, והלכה
למשה מסיני אמרה שרשאי לכסות בכל דבר. כמו כן התורה
אמרה לגבי איסור הנזיר לגלח שערות ראשו, 'כל ימי נדר נזור תער
לא יעבר על ראשו', שהאיסור הוא לגלח בפתע, והלכה למשה
מסיני אמרה שהנזיר אסור להעביר את שערות ראשו בכל דבר.
כמו כן התורה אמרה לגבי גט כריתות 'וכתב לה ספר כריתת ונתן
בידה ושלחה מביתו', וספר משמעו קלף דוקא, והלכה למשה
מסיני אמרה שרשאי לכתוב הגט בכל דבר - אף על עלה של זית
או על הנייר ועל הלוח של עץ. מבארת הגמרא את הראיה, ואם
איתא שהאפר כשר למי סוטה, היה לו לרבי ישמעאל ליחשוב נמי
האי - שגם בדבר זה ההלכה עוקרת את מה שנאמר בתורה,
שהתורה אמרה שיטול עפר ויתנו במים, וההלכה אמרה שאף אפר
כשר לכך. דוחה הגמרא, לעולם יתכן שאפר כשר למי סוטה, ורבי
ישמעאל לא מנה את כל המקומות שבהם עקרה ההלכה את מה
שאמרה התורה בפירוש, אלא תנא חלק מהדברים ושיר - לא מנה
עפר מי סוטה, אף שגם בזה עקרה ההלכה את מה שנאמר בתורה

כל אחד ואחד מישראל צריך להתכונן בעצמו ולהכין את הסביבה כולה לקבלת פני משיח צדקנו.

משיחת אחרון של פסח ה'תשמ"ב

סוטה. פרק שני - היה מביא דף טז עמוד א

רש"י

תוספות

אינו צריך. לרבות בית העולמים: ומה נאמא קלה. לכנס בטמאת הגוף למקדש, שאינה במיתת ביד אלא כרת, לא חלק הכתוב בין מקדש למשכן, שנאמרו בפרשת פרה אדמה שני פסוקים, כי את מקדש ה' טמא (פי' את משכן ה' טמא ומקדש יט) לא כל שכן, שהשורש ומשכן לכהן ולקצרה מותאב: א"כ מה חל בפרקע שלא יביא מותר קפחו. לתוך כלי ויכנס להחלי, אלא מקצועיתו יטול, ואם

אין שם יביא ויחזיק שם ואח"כ יטלנו ונתקיים: אשר יהיה ונתקיים בפרקע כדדרשנו לעיל. ובספרי לא תני הכי להך ברייתא. ואומר אני מדרש שני הוא בפנים אחרים: פלוגתא דב"ש ובי"ה בשחיטת חזין (וה פה) גבי כסוי הדם אלא דבי"ה דאמרי אפר קריי עפר דכתיב (פסוקי יט) ולקחו לשמא מעפר שרפת החטאת, וב"ש אומרים עפר שרפה נקרא, עפר סתמא לא אקרי: הכא בפרקע המושב כתיב. וקרא יתרא הוא. דהא אתרביי מאשר יהיה דאין צריך להפירו משם. הלכך למעוטי אפר אתא ולמדרש דבעינו דומיא דפרקע המושב: עוקבת. מקפחת את עקבו מעמדו ועוקרת. בג' מקומות חלקה למשה מסיני באה ועוקרת את הפסוק: התורה אמרה בעפר. לענין כסוי הדם, ולא הכשיר דבר אחר: והלכה ככל דברי המגדל צמחים, כגון (הגיד) והתורנית וחסדי ותרסית ולבנה שכתשה: התורה אמרה ספר. לענין גט בירתות: והלכה ככל דברי שכתבו עזרי. על גלה של זית על הנזיר וזל הלוח: התורה אמרה תער. לא יעבור על ראשו בגזיר: והלכה ככל דברי דתנן (ק"ז ע"ג ט"ז) נזיר שגלח בין בוגו בין בתער או שספסף כל שהוא חייב. וא"ת אין זו עקירה אלא חוספה, איברא עקירה היא, שפולקין אותו על כך, ואסור להכות את ישראל בחנם שהרי אמרה תורה (דברים כט) לא יסוף פני יוסיף. ואע"ג דבבבולו קראי דרשי בשחיטת חזין (וה פה) ובנזין (וה פה) ובנזיר (וה פה) לר' ישמעאל לא משמע ליה קראי, דוקבת לה דמרבין מניה לרבות כל דבר דריש ליה בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בבספ כדרשנו ליה התם, כן, אלא אהלכה למשה מסיני סמכין וקראי אסמכתא בעלמא הוא. הלכך שאר מדרשים רבויין דכל התורה כלה לא חשיב להו ר' ישמעאל בהלכה עוקבת מקרא אלא דני תלת. ובמסכת קדושין ירושלמי מציאתי משנה זו דר' ישמעאל, ואין תער מן השלשה אלא מרצע, והכי נתיא התם, התורה אמרה עפר והלכה ככל דבר המגדל צמחים, התורה אמרה מרצע והלכה אמרה אפי' סול וסירה, והוא נראה בעיני מאד דהך דתער

מספת הוא: ואם איתא, דאפר נמי כשר ליהושב נמי דהא הלכה עוקבת מקרא, דהתורה אמרה עפר והלכה אמרה אפר, ומשמעותיה לא משמע לן, דהא לרבי ישמעאל עפר לאו ממשמעותיה מושב נפקא ליה לענין כסוי הדם: תנא וישי. לא חשבינהו לכלבדו ממומנות: שיר מוצרע. בתגלחת שניה, שהוא צריך שני תגלחות דכתיב וכבס המטה את בגדיו וגו' והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו'. בתגלחת ראשונה לא כתב כלל ופרט אלא את כל שערו סתם, דמשמע כל גופו וזרועותיו ושוקיו ובית השחי, שיהא כל גופו חלק כדלעת, ובתגלחת שניה כתב בכלל ופרט, דמשמע מקום כנוס שיער שיהא שם קבוצ שיער הרב, למעוטי זרועותיו ושוקיו שאינו מכוס ונראה, למעוטי בית השחי: שיער הרגלים. ושאנו מקום, ולשאנו מעלייתא נקט: והלכה ככל דברי ר' יוחנן. אף בתגלחת שניה קתני דמגלח כל גופו: דתנן. במסכת נגעים (פ"ד מ"ב) להקרי. לגלחו בלו, לשון לא תקיפו פאת ראשכם (ויקרא יט) מעביר תער על כל בשרו. ובתגלחת ראשונה קאי: ה"ל וקתני סיפא ויכוס השביעי מגלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה. ולא רסין ויגלחו שתהא תגלחת וכו', דלאו אקרא קאי אלא לשון המשנה ומגלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה תנן בה, אלקמא שניה נמי כדלעת, דהא תנא ליה בתגלחת ראשונה מעביר תער על כל בשרו: אמר רב נחמן בר יצחק, מוצרע לא שיער הוא. דכי קא חשיב הלכה עוקבת מקרא, כגון ספר תער עפר דכתיב בהדיא והלכה עוקבת מוספת על המקרא: רב אשי אמר הא מהניא. דקתני מקום כנוס שער ונראה דדרש. כל התורה כלה בכלל ופרט כדאמרין בשבועות פ"ג (ו' טז) רבי ישמעאל שמש את רבי חנניא בן הקנה שהיה דורש את כל התורה בכללי ופרטי, ור"ע שמש את ר' חנניא בן הקנה דורש כל התורה ברבויי מיעוטי, וכבר פירשתי כל משמעות כלל ופרט ורבי מיעוט וחלוקה במס' סנה' (פ"ד הל' ח' ט"ז)

לרבות. נוב וגבעון שילה ובת עולמים. רש"י גורס להביא קרקע בית עולמים ושיבש הגירסא שילה נוב וגבעון משום דנוב וגבעון אין משקין בהן סטות משום דהוי מנחת יחיד שאין קבוע לה זמן ותימה ששיבשה משום קושיא זו דילמא קסבר איסי בן יהודה כרבי יהודה דאמר בפרק בתרא דשחיטת קדשים (מנח"ט ק"ח) כ"ז שהחזירו והחזיר מקריבין באהל מועד שבמדרב מקריבין באהל מועד שבגלגל ואין חילוק ביחד אלא במתו שבראש גגו והשתא הוצרך לרבות נוב וגבעון משום דבמה הוא: ובית העולמים. מקשינן אמאי איצטרך לרבות בית העולמים והאמר בפ"ב דשבועות (וה פה) דמשכן אקרי מקדש ומקדש אקרי משכן ואי לא הוה כתיב אלא (כי) את משכן ה' טמא הוה נמי מקדש בכלל הכא נמי נימא הכי וברשי מסכת עירובין (ד' ק"ג) דנפקא לן שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות והדילך פסולים במקדש משום במקדש אקרי משכן ואע"ג דושחטו פתח אהל מועד במשכן כתיב ולפי גירסת הספר הוא אתי שפיר דהוי מצד למימר עיקר ריבויא לא הוה צריך אלא משום נוב וגבעון ובית עולמים נקט אנב שיטפיה אבל ר"י פירש האי דאיצטרך הכא לרבות בית עולמים משום דכתיב קרקע משמע הויא דאיבא קרקע לאפוקי בית העולמים והואי ריעפה ולא מסתברא משום דמריבויא דקרקע מרבינן בית העולמים דהוי לא הוה כתיב קרקע לא הוה בית העולמים בכלל ולפירושו לא הוה צריך למכתב קרקע כלל ועוד קשיא מפ' טורף בקלפי (וה פה ק"מ) דמייני ברייתא וכל אדם לא יהיה באהל מועד אין לי אלא אהל מועד שבמדרב שילה ובית העולמים מנין אלמא דשילה לא הוה בכלל אהל מועד וכן בית העולמים ובפ"ק דעירובין (וה פה ז') אמר דבית העולמים הוה בכלל אהל מועד ושחטו פתח אהל מועד הואיל ומקדש אקרי משכן וכן בפרק אהל מועד שבמדרב שילה ובית עולמים מנין ת"ל וכסה: ואם איתא ליהושב נמי הא. תימה היכי מצי למיפשט מדר' ישמעאל וביא כסירה ליה בבית שמאי דאפר לא איקרי עפר ואליבא דבית שמאי לא קמביעי ליה אלא אליבא דבי"ה א"כ ה"נ אפר בכלל משמעותא דעפר משום דהכא בקרקע כתיב:

תנא. ושייר. ואי קשיא היכי מצי למימר תנא ושייר הוא שלשה קתני ואמר בפ"ק דקדושין (וה פה ט"ז) גבי הענקה וביא תימא הכא נמי תנא ושייר הוא ארבעה קתני ונראה דחתם דוקא כיון דנחת למינציא דוקא הוא משום דקתני בספרא ואי אתה יכול לומר ארבעה באחד מהן כו' ואם איתא דמיתא האב נמי מציאתא היה יכול לומר ארבעה באשה:

מאי

ממומנות: שיר מוצרע. בתגלחת שניה, שהוא צריך שני תגלחות דכתיב וכבס המטה את בגדיו וגו' והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו'. בתגלחת ראשונה לא כתב כלל ופרט אלא את כל שערו סתם, דמשמע כל גופו וזרועותיו ושוקיו ובית השחי, שיהא כל גופו חלק כדלעת, ובתגלחת שניה כתב בכלל ופרט, דמשמע מקום כנוס שיער שיהא שם קבוצ שיער הרב, למעוטי זרועותיו ושוקיו שאינו מכוס ונראה, למעוטי בית השחי: שיער הרגלים. ושאנו מקום, ולשאנו מעלייתא נקט: והלכה ככל דברי ר' יוחנן. אף בתגלחת שניה קתני דמגלח כל גופו: דתנן. במסכת נגעים (פ"ד מ"ב) להקרי. לגלחו בלו, לשון לא תקיפו פאת ראשכם (ויקרא יט) מעביר תער על כל בשרו. ובתגלחת ראשונה קאי: ה"ל וקתני סיפא ויכוס השביעי מגלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה. ולא רסין ויגלחו שתהא תגלחת וכו', דלאו אקרא קאי אלא לשון המשנה ומגלחו תגלחת שניה בתגלחת ראשונה תנן בה, אלקמא שניה נמי כדלעת, דהא תנא ליה בתגלחת ראשונה מעביר תער על כל בשרו: אמר רב נחמן בר יצחק, מוצרע לא שיער הוא. דכי קא חשיב הלכה עוקבת מקרא, כגון ספר תער עפר דכתיב בהדיא והלכה עוקבת מוספת על המקרא: רב אשי אמר הא מהניא. דקתני מקום כנוס שער ונראה דדרש. כל התורה כלה בכלל ופרט כדאמרין בשבועות פ"ג (ו' טז) רבי ישמעאל שמש את רבי חנניא בן הקנה שהיה דורש את כל התורה בכללי ופרטי, ור"ע שמש את ר' חנניא בן הקנה דורש כל התורה ברבויי מיעוטי, וכבר פירשתי כל משמעות כלל ופרט ורבי מיעוט וחלוקה במס' סנה' (פ"ד הל' ח' ט"ז)

כדלעת

בְּדַלְעֵת מִנִּי. הָאָה דְּקֻמְיָי מְגֻלְוֹת תַּגְלִיחַת שְׁנֵיהָ כְּרֹאשׁוֹהָ רַבִּי עֲקִיבָא הֵיא: מִאי תָּהוּ הָאָה?
דְּבִקְעִין לְדַלְעִי אִם אֵין שָׁם עֶפֶר מִהוּ שִׁיתָן שָׁם אֶפֶר: הִג' מִבְּיֵא רִקְבּוּבִית יִרְק וּמִקְדֵּשׁ,
רִקְבּוּבִית יִרְק הוּא דְּהוּי עֶפֶר וְכו', וְלֹא גֵרָס לֹא הֵיא: וּבִקְדֵּשׁ. נוֹתְנוּ בְּמִקְדֵּשׁ וּמִקְדֵּשׁ מְקֻדָּשׁ
וְחִדְרוֹ וְנוֹטְלוֹ וְנוֹתְנוּ לַמִּינִ: עֶפֶר סוֹמֵה. דְּכֹתִיב (נִמְקָדֵר) אֶל הַמִּינִ, שִׁירָא עֲלֵיהֶן, מִקְדָּא
כְּתִיב: וְנִתְּנוּ בְּמִינִ: וְרוֹק וְכֵמָה. לְעֵינֵי הַקְּדִימִם
דְּכֹתִיב לְעֵינֵי הַקְּדִימִם וְחֻלְצָה לְיִרְק וְלֵבָנִי וְלֵבָנִי וְלֵבָנִי כֵּסֵה
וְאֶפֶר פֶּרֶה. דְּהִיזְרָה שׁוּה גְמִירָה מִתְּנִיד עֶפֶר סוֹמֵה
וְאֶפֶר פֶּרֶה דְּרַלְקֵן: אִי דִם צִפּוֹר. שֶׁל מְצוּרָה
שִׁשׁוּחֵט אֶל כְּלִי הָרֵס עַל מִים חַיִּים, וְצִירָה שֶׁלֹּא
יִתֵּן מִים אֲלֵא כְּשִׁיעוּר שִׁיחָה דִם צִפּוֹר נִכְרֵה:
תִּל' מִיִּם. גֵּרָס, וְלֹא גֵרָס בְּמִינִ: דְּהֵא עַל הַמִּינִם
הַחַיִּים כְּתִיב בְּקִרְיָא: וְכֵסֶה הוּא רִבְעִית. בְּדוּמְשָׁר
לְקַטֵּן: בְּצִפּוֹר דְּרוֹר. שִׁיעוּר חֻקְמִים שֶׁאֵין מִבְּיֵא
גְדוֹלָה שֶׁמִּתְּנָה אֶת הַמִּינִם וְלֹא קִטְנָה שֶׁמִּתְּנָה
מִפְּנֵי הַמִּינִם שֶׁהֵן רִבְעִית: אֲמֻבֵּל בְּרִם וּבְמִיִּם.
וְאֶפֶר אֵין נִכְרֵה קִרְיָא אֲתֵרִיָּא כְּתִיב: שִׁשׁוּחֵט לְתוֹךְ
הַמִּינִם, וְהָרִי הוּא מְעוֹרְבִין מִעֲקָרָא: וְלִיִּקְטִינֵיהוּ
לְיוֹרְדִים. אֲתֵּיחֹס בֵּין אֲצֻבְעוֹתַי שֶׁלֹּא יֵצֵא מִתָּן
דִּם: נִתְּנָה לְפִדְוֹת אֶת הַמִּינִם. עַל מִינִם כְּדֵם מִפְּנֵי
רַב הַדָּם: אֵל תִּפְסִי נִפְשֶׁךָ לִכְר מִטְּהִילָכְתָּה. כֵּל
דְּבִרִי חֻקְמִים שֶׁנִּכְבְּעוּ אֶל תְּהִדְרֹר אֲתֵרִיָּה:
הַקְּדִימִם עֶפֶר לְשִׁים כְּסוּחָה פְּסוּל. כְּדֹכְרִית וְתָתֵן
אֶל הַמִּינִם, אֲלֵמָא מִיִּם בְּרִישָׁא, וְכֹתִיב וְעֵשֶׂה לָהּ
הַכֶּתֶן אֶת כָּל הַמִּינִם הַזֶּה, דְּבִקְעִין פְּסוּל
הַרְבּוּב כְּפִרְשָׁה: הוּא תִּלְחֵל. בְּסוֹטָה מִצְוֹת
לְכַתְּחֻלָּה עֶפֶר אֶל הַמִּינִם דְּכֹתִיב בָּהּ, אִי כָּאֵן
בְּפֶרֶה עֶפֶר אֶל הַמִּינִם מִצְוֹת כֵּן לְכַתְּחֻלָּה, וְלֹא
יִתִּיֵא וְתָתֵן עֲלֵיו דְּוָקָא דְּמִשְׁמַע עֶפֶר לְכַתְּחֻלָּה
וּכֹפֵה כָּאֵן. בְּפֶרֶה הַקְּדִימִם עֶפֶר לְמִינִם כִּשְׁר
בְּדוּמְשָׁר וְאִזְלִי: וְהָתֵם מְנָלֵן. גְּבִי פֶרֶה דֹאֵט
הַקְּדִימִם עֶפֶר לְמִינִם כִּשְׁר: מִי חַיִּים אֵל כְּלִי.
מִשְׁמַע מִיִּם לְצֵד הַכְּלִי וְלֹא עֶפֶר חוֹצֵץ בֵּיתֵיהֶם:
וְרַגְלֵן. דְּאִמְרִי לַעֲלִי בְּסוֹטָה הַקְּדִימִם עֶפֶר לְמִינִם
פְּסוּל אִמְרִי לֵךְ בְּפֶרֶה נִמִּי פְּסוּל. דָּאֵל כְּלִי דְּוָקָא.
דְּמִשְׁמַע מִיִּם בְּרִישָׁא. וְהָא דְּכֹתִיב וְתָתֵן עֲלֵיו מִיִּם,
לְעֶרְבֹן. לְאַחֵר שֶׁתָּתֵן אֶפֶר אֶל הַמִּינִם צִירָה לְהַפֵּךְ
הַמִּינִם עֲלֵיו וְלִעֲרָבֵן: הִז' וְאִמְאָה עֲלֵיו דְּוָקָא אֵל
כְּלִי, שֶׁתֵּהָא חִיתוֹת כְּבֵלִי. וְאִמְאָה עֲלֵיו דְּוָקָא
שִׁיחָה עֶפֶר תַּחֲלָה, וְהָא דְּכֹתִיב מִיִּם חַיִּים אֵל כְּלִי
לֹא לְמִמְרָא שִׁיחָה הַמִּינִם לְצֵד הַכְּלִי אֲלֵא
לְמִימַר שִׁיחָה חִיתוֹת כְּבֵלִי, שֶׁלֹּא שִׁיחָה מִן הַמְעוֹצִין
כְּבֵלִי אַחֵר וְתָתֵן לְתוֹךְ אֵל כְּלִי כְּבֵלִי וְהִז' וְשִׁאבִם
מִן הַמְעוֹצִין: כֵּן פְּסוּצֵי כְּבֵלִים כְּפֻסִּים. סוֹטָה: בְּדוּמְשָׁר
לְפִשְׁלָה. הָא עֶפֶר מְכַשֵּׁיר אֶת הַמִּינִם לְכַתְּחֻלָּה
אוֹתוֹהּ, וְכֵן דִּם צִפּוֹר שֶׁל מְצוּרָה שֶׁמְכַשֵּׁיר אֶת
הַמִּינִם לְחֻזָּה, אִי כָּאֵן עֶפֶר מְכַשֵּׁיר אֶת הַמִּינִם:
מִתְנֵה

ביאורים למסכת סוטה דף טז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הפסוק ללמדנו את עיקר הדין. מתרצת הגמרא **אם בן** - כדעת
 רבנן, שלא בא הכתוב אלא להשמיענו שיטבלם בדם ומים ואף שאין
 הדם ניכר, **לכתוב רחמנא** רק **ומטל בהם**, שהרי כבר נאמר
 בפסוק הקודם ששוחט את הצפור על המים החיים והדם מעורב
 במים, **בדם ובמים** למה לי - מדוע חזרה התורה וכתבה כן,
 בהכרח **לניכר** - להשמיענו שצריך שיהיה הדם ניכר במים. מבאר
 הגמרא, **ורבנן** שנחלקו על רבי ישמעאל סברו שאין להוכיח כן,
 משום שאין כתב רחמנא **ומטל בהם** ולא היה נכתב **בדם ובמים**,
 הוה אמיתא שאין מערבים את הדם במים, אלא יעשה הא' -
 טבילה אחת לחוריה בדם, והא' - טבילה נוספת לחוריה במים,
 לכן כתב רחמנא **בדם ובמים** ללמדנו שצריך לערבן יחדיו.
 מבאר הגמרא, **ורבי ישמעאל** סבר שדין זה שצריך לערבן יחד,
 נלמד מקרא אחריתא, שבתבי **ישחט את הצפור האחת אל כלי**
 חרש על מים חיים **וגו'** - וכיון ששוחט את הצפור על המים,
 ממילא המים והדם מעורבים. מבאר הגמרא, **ורבנן** שהוצרכו
 ללמוד דין זה מ'בדם ובמים', סברו שא' נלמד מההפסוק
 'שוחט את הצפור וגו' לא היינו יודעים שהמים והדם מעורבים,
 אלא הוה אמיתא **לישחטיה סמוך למנא** - צריך לשחוט את
 הצפור סמוך לכלי עם המים, **ונניקמיהו** - יאחז בידיו לנורידין של
 הצפור השחוטה באופן שלא ייצא הדם לכלי שבו המים, אלא
 ולקבליה לדם **במנא אחרינא** - את הדם מהורידים יקבל בכלי
 אחר, ויטבול בכל כלי בנפרד, **קא משמע לן** - לכך נאמר 'וטבל
 במים ובדם', להשמיענו שצריך לטבול בשניהם יחד כשהם
 מעורבים.
 מסתפקת הגמרא לגבי דין טהרת המצורע, **במנא מיניה רבי ירמיה**
מרבי זירא, כיצד הדין בהביא המצורע ציפור גדולה ויש בה דם
 מרובה, וכשנשפך דמה לכלי עם הרביעית מים, **ומדחת את המים**
 - נראה הכל כדם ולא ניכר כלל שהיה בה מים. או אם היתה ציפור
 קטנה שדמה מועט, וכשנשפך דמה אל הכלי עם הרביעית מים,
ונדחת מפני המים - לא ניכר הדם במים, מהו - האם כשרים
 לטהרת המצורע. אמר רבי זירא, **לאו אמיתא לה** - וכי לא
 אמרתי לך כבר, לא תפיך נפשך לבר מהילכתא - אל תהרהר
 אחר השיעורים שאמרו חכמים. והספק שהתפקת בו אינו שייך
 במציאות, משום ששיעור רביעית שאמרו, **בצפור דרור שיעורו**
רבנן, ואין לה צפור דרור גדולה שדמה רב כל עד כדי שמיחת
 את המים - שאם תערבו רביעית מים לא יהיה ניכר שיש
 בתערובת מים, ואין לה צפור דרור קטנה שדמה מועט כל כך,
שנחית מפני המים - שאם תערבו רביעית מים לא יהיה ניכר
 הדם במים.
 סדר נתינת המים והעפר בסוטה הוא, נותן המים בתחילה, ועליו נותן
 את העפר, שכן נאמר 'ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן, יקח
 הכהן ונתן אל המים'. ועל כך שנו בברייתא, **תנו רבנן**, אם הקדים
 ונתן את העפר בכלי קודם שנתן למים, **פסול להשקאת הסוטה**,
 שנאמר 'ומן העפר וכו' יקח הכהן ונתן אל המים', הרי שנותן את
 העפר אל המים ולא את המים על העפר, ובסוף הפרשה נאמר
 'ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת', ללמד שצריך לעשות כסדר
 שנאמר בפרשה. **ורבי שמעון מכשיר** בדיעבד אף אם נתן את
 העפר קודם שנתן אל המים. מבאר הגמרא **מאי בעמא דרבי**
שמעון שהכשיר בדיעבד אף אם לא עשה כסדר הכתוב, **דכתבי**
 לגבי אפר פרה אדומה **ולקחו לטמא מעפר שרפת הקטאת** ונתן
 עליו מים חיים אל כלי, **ותניא, אמר רבי שמעון**, מפני מה נאמר
 'עפר' ובי עפר הוא, והלא אפר הוא, אלא שיהיה הכתוב
 במשמעותו וכתב עפר במקום אפר, **לדון הימנו** - כדי שנלמד פרה
 אדומה מסוטה בגזירה שוה, **ונאמר כאן** - באפר פרה אדומה
 'עפר', ונאמר לחלן - לגבי סוטה 'עפר', מה לחלן - לגבי סוטה,

והתנא של המשנה בנגעים שסובר שמגלח את כל גופו בלילת אף
 בתגלחת שניה, אינו משום הלכה המשה מסיני, אלא **מני רבי**
עקיבא היא, שאינו דורש את התורה בכלל ופרט כרבי ישמעאל,
 אלא דדרש ריבויי ומיעוטי - ולדבריו הכלל האחרון בא לרבות
 אף דברים שאינם כעין הפרט, ולכן סובר שצריך לגלח את מקומות
 שאינם כעין הפרט, כלומר שאינם נראים ואינם מקומות כינוס שער.
 ומצינו שלדעה שדורשת את התורה בריבוי ומיעוט, צריך לגלח כל
 גופו. **ותניא** בברייתא, נאמר בפסוק **והיה ביום השביעי יגלח את**
כל שעריו ריבה הפסוק שיגלח את כל שעריו, ולאחר מכן נאמר
את ראשו ואת יקנו ואת גבת עינו, מיעט הפסוק שאינו צריך
 לגלח אלא מקומות כעין אלו. ובמה שנאמר בהמשך **ואת כל**
שעריו יגלח חזר הפסוק **ורבה** שצריך לגלח אף שאר מקומות,
 והכלל הוא שבאופן שהפסוק **ורבה ומיעט** וריבה, הריבוי האחרון
 חזר וריבה הכלל. **מאי ריבה** בריבוי זה, **ריבה דכוליה גופיה** -
 שאף מקומות שאינם נראים ואינם מקום כינוס שער צריך לגלח.
ומאי מיעט - איזה מקום התמעט מהפרט, **מיעט שיער שפתותו**
החוטם - שאת מקום זה אין צריך המצורע לגלח בתגלחת שניה,
 כיון שאינו דומה כלל לפרט.
 חזרת הגמרא למה שהסתפקה ושואלת, **מאי הוי עלה** - האם אפר
 כשר למי סוטה במקום העפר או לאו. מביאה הגמרא ראיה, **תא**
שמעי, דאמר רב הונא בר אשי אמר רב, אם אין שם - בקרקע
 המשכן עפר למי הסוטה, **מביא רבובות ירק** - פירורי ירק שנרקב
 והתפורר ונעשה כעין עפר, **ומקנש בהנחתו על קרקע המשכן**
 ומתקדש בכך ואחר כך נותנו במי סוטה, ואם כן הוא הדין שאפר
 כשר למי סוטה. דוחה הגמרא, **דחא היא** - אין הדימוי נכון, אלא
 דוקא **רבובות ירק** הוא **דהוא עפר** ולכן ראוי למי סוטה, אך אמר
לא הוה עפר ואינו ראוי למי סוטה.
ברי שריתא על המים, **תנו רבנן**, **שלישה דברים שנינו בהם**
שצריכין שיראו ויניכרם לעין, במשנתנו נתבאר כן לגבי עפר
 סוטה שצריך לתת כשיעור שיראה על פני המים. ואמר פרה -
 כשעושה מי חטאת ומניח את אפר הפרה במים, צריך שיתן כשיעור
 שיראה האפר על פני המים, **ורוק יבמה** - כשנמאן היבם ליבם את
 אשת אחיו וחולצת לו להיות מותרת לינשא, אמרה התורה 'ונגשה
 יבמתו אליו לעיני חוקים, וחלצה נעלו מעל גרגל וירקה בפניו',
 וממה שנכתב 'לעיני חוקים' משמע שהרוק ניכר. **משום רבי**
ישמעאל אמר, אף דם צפור - הנעשה בטהרת מצורע, צריך
 ליתנו כשיעור שיהיה הדם ניכר במים. ושאלת הגמרא, **מאי מטעמא**
דרבי ישמעאל שדם הצפור צריך להראות. ומבאר, **דכתבי לגבי**
 טהרת המצורע **את הצפור החיה יקח אותה ואת עץ הארץ ואת**
 שני התולעת ואת האזוב **ומטל אותם בדם הצפר וגו'**, **ותניא**
 בברייתא, אם היה נאמר רק **בדם**, **יכול** - היינו יכולים לפרש
 שיטבלם רק בדם ולא במים, **תלמוד לומר** - לכך נאמר גם
'במים' וא' היה נאמר רק **במים**, **יכול** - היינו יכולים לפרש
 שיטבלם רק במים ולא בדם, **תלמוד לומר** - לכך נאמר גם **בדם**,
הא כיצד מקיים שניהם, **מביא מים** ומערב בהם דם ציפור, וצריך
 שיהיו המים כשיעור שדם ציפור ניכר בהן ומקיים בזה טבילה
 בדם ובמים. **ובמה** הוא שיעור המים שדם הציפור ניכר בהם -
 רביעית.
 מבאר הגמרא, **ורבנן** שלא מנו את דם הציפור בכלל הדברים
 שצריכים שיראו, סוברים שאין להוכיח מהפסוק שצריך הדם להיות
 ניכר במים, אלא מהוא - הפסוק הוצרך לגופיה - לעיקר הדין
 שצריך להטביל בדם ובמים, **דהכי קאמר רחמנא** במה שאמרה
 'וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוטה על המים',
שאמטיל בדם ובמים יחדיו, אך אין צריך שיהיה ניכר. מבאר
 הגמרא **ורבי ישמעאל**, מנין למד שצריך שיהיה ניכר, הרי הוצרך

המשך ביאור למס' סוטה ליום העשירי לעומר עמ' ב

ומישיבת, שבעה פעמים, דאספיה - שהעלהו דוד על ידי כך
משבעה מדרגות גיהנום, ואידך - והפעם הנוספת, איבא דאמרי
דקריב רישיה לגבי נופיה - שהיה ראשו מושלך רחוק מגופו, ועל
ידי אמירתו "בני" קירב דוד את ראשו לגופו. ואיבא דאמרי
דאיייתיה לעלמא דאיתי - שעל ידי כך הביאו לעולם הבא.
נאמר בפסוק, "ואבשלום לקח ויצב לו בחייו את מצבת אשר בעמק
המלך וגו'", שואלת הגמרא, מאי "לקח", אמר ריש לקיש שלקח
אבשלום מקח דע לעצמו. וממשיכה הגמרא לדרוש לפי זה את סוף
הפסוק, "את מצבת אשר בעמק המלך וגו'", אמר רבי חנינא בר
פפא, "בעמק המלך" היינו בעצה עמוקה של מלכו של עולם,

מתחתי, ולכן לא יכל לחתוך שערות ראשו כיון שהיה נופל
בשאלו.
הגמרא מוסיפה לבאר את המשך הפסוקים האמורים במות אבשלום.
כאשר הודיעו לדוד אודות מות בנו, נאמר בפסוק "וירצו - ויחרד,
המלך, ויעל על עלית השער - על עליית שער העיר, ויבך, ובה
אמר בלכתו, בני אבשלום בני בני [אבשלום], מי יתן מותי אני
תחתיד - הלוואי והייתי אני מת במקומך, אבשלום בני בני". ונאמר
עוד שם, "והמלך לאט - כיסה את פניו, ויועק המלך בקול גדול,
בני אבשלום אבשלום בני בני", שואלת הגמרא, הני תמינא "בני"
- שמנות הפעמים שאמר דוד את המילה "בני", לקח - מדוע אמרם.

המשך ביאור למס' שבת ליום שישי עמ' ב

הרבים אפילו מבלי להניח ברשות הרבים, מפני שכך גם היה
במשכן, שהושיטו מעגלה לעגלה דרך האויר שבין העגלות שהוא
רשות הרבים.
אסור לטלטל בשבת כלי שאדם, מקפיד עליו, וזהו הנקרא מוקצה
מחמת חסרון כיוס. וכן אסור לטלטל דבר שאינו כלי ולא מאכל,
כגון אבנים ועצים ועפר, וזהו הנקרא מוקצה מחמת גופו. אולם
דבר שהיה מוקצה, והאדם ייחדו לשימוש כראוי, הרי הוא מותר
בטלטול. בסוגיות שלפנינו הגמרא תברר באיזה אופן מועיל לייחד
מוקצה לשימוש.
שנינו במשנתנו: טומנין בגיז צמר ואין מטלטלין אותן.
הגמרא מבארת באיזה אופן אסור לטלטל גיז צמר: אמר רבא, לא
שנו - לא נשנה דין זה, שאין מטלטלים את גיז הצמר אלא כשלא
שמן בהן, אבל אם שמן בהן, מטלטלין אותן, שכיון שטמן בהם פעם
אחת ייחד אותם להטמנה ואינם מוקצים עוד לטויה ואריגה. ואף
ששנינו במשנה 'טומנין בגיז צמר, ואין מטלטלים אותם', סבר
רבא שאין כונת המשנה לאסור טלטול גיז צמר שטמנו בהם, אלא
כוונתה לאסור טלטול של סתם גיז צמר, כל זמן שלא טמן בהם.
המשנה נקטה שני דינים נפרדים, האחד שמותר לטמן בגיז צמר,
והאחר שאסור לטלטל גיז צמר כל זמן שלא טמן בהם.
מקשה הגמרא: איתיבית תהוא מרובין בר יומיה - תלמיד חכם
באבותיו יום בא בפעם הראשונה לבית מדרשו של רבא, הקשה
לרבא, שנינו במשנה, טומנין בגיז צמר ואין מטלטלין אותן, ובשעה
שבא להוציא את הקדרה אחרי שטמן בהם ביצד הוא עושה, הלא
גיז הצמר אסורים בטלטול, וכיצד יטול קדירתו,

נצרכו עוד להביא. מסיקה הגמרא: תיקו - תעמוד שאלה זו בספק,
שלא נפשטה.
הגמרא מביאה ראיה לרבי חנינא בר חמא, שמלאכות שבת
נלמדות מעבודת המשכן: תניא - שנינו ברייתא במאן דאמר
שמלאכות שבת הן כנגד עבודות המשכן. תניא בברייתא, אין
הייבין בשבת אלא על מלאכה שפיוצא בה - שכמותה היתה
במלאכת המשכן, מפרטת הברייתא תחילה את המלאכות שעשו
בהכנת הסממנים, הם דרעו במלאכת המשכן סממנים כדי לצבוע
את התכלת ועורות האילים, ואף אתם לא תורעו בשבת. הם קצרו
את הסממנים, ואתם לא תקצרו בשבת. וכן הם טחנו ולשו את
הסממנים ובישלו אותם, ואתם לא טחנו ולא תלושו ולא תבשלו
בשבת.
ממשיכה הברייתא לפרט מלאכת הוצאה שהיתה במשכן: הם
העלו את הקרשים - הם העלו את קרשי המשכן בעת פירוקו
מקרע המדבר שהיא רשות הרבים לעגלה שהיא רשות היחיד,
מפני שהיא גבוהה עשרה טפחים ורחבה ארבעה טפחים, ואתם לא
תכניסו בשבת מרשות הרבים לרשות היחיד. הם הורידו את
הקרשים מעגלה ורשות היחיד לקרע ורשות הרבים בעת חנייתם,
ואתם לא תוציאו בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים. הם הוציאו
מעגלה לעגלה, ואתם לא תוציאו בשבת מרשות היחיד לרשות
היחיד. תמחה הגמרא, המוציא מרשות היחיד לרשות היחיד מאי קא
קבי - מה הוא עשה בכך, הלא הוא לא הוציא מרשות אחת
לרשות אחרת. מתרצת הגמרא, אפי' ורבא דאמרי תרנויהו,
ואיתמא - ויש אומרים שאמר זאת רב אבא בר אבהו, כוונת
הברייתא שלא תוציאו מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות

המשך ביאור למס' סוטה ליום אחד עשר לעומר עמ' א

כל העוסק בבנין מתמסכן - בא לידי עניות. במה שנאמר שבנו
"את פתם ואת רעמכם", אין אלו שתי ערים אלא עיר אחת,
ונחלקו רב ושמואל, חד אמר פיתום הוא שמה של העיר, ולמה
נקרא שמה רעמכם, כיון שראשון ראשון מתרוסס - כל קצת
שהיו בונים, היה מתמוטט ונופל, וחזרו ובנוהו ושוב נפל. וחד אמר
רעמכם שמה של העיר, ולמה נקרא שמה פיתום, כיון שראשון
ראשון פי תהום בולעו - כל קצת שהיו בונים, היה נבלע באדמה.
"וכאשר יענו אותו בן ידבה וכן יפרין", שואלת הגמרא, בן רבו
וכן פרחו מיבעי ליה. מתרצת הגמרא, אמר ריש לקיש, רוח
הקדש מבשרתן לישראל, ואומרת למצרים לא תועיל עצתכם
למעט את ישראל, אלא "בן ידבה וכן יפרין".
"ויקצו מפני בני ישראל", דורשת הגמרא, 'ויקצו' הוא מלשון
קוצים, מלמד שהיו ישראל דומין בעיניהם של המצרים בקוצים,
שבראותם שישראל פרים ורבים היה נדמה להם כאילו עיניהם
גופם מליאים קוצים.
"ויצבדו מצרים את בני ישראל"

שהרי על ישראל מינו שרי מיסים. מתרצת הגמרא, תנא דבי רבי
אלעזר ברבי שמעון, 'וישימו עלי' - היינו על פרעה, מלמד
שהביאו מלכן - דפוס שבו מייצרים את הלבנים, ותלו לו לפרעה
בצוארו, וכל אחד ואחד מישראל שאמר להם איסמנים אני -
מפונק אני ואיני יכול לעשות מלאכה, אמרו לו כלום איסמנים
אתה יותר מפרעה המשתתף אף הוא בעשיית המלאכה. לפי דרשה
זו מוסיפה הגמרא לדרוש, שרי מיסים - דבר שמשים (ללבנים).
המלבן שתלו לפרעה היה דבר המרגיל ומשים את הבריות בעבודה.
כיוצא בזה יש לשאול על הפסוק "למען ענתו בסבלתם", [ענותם
מיבעי ליה], אלא יש לבאר, למען ענותו - לפרעה - בסבלותם
דישראל - המצרים עינו את פרעה כדי שכתוצאה מכך אף ישראל
ישו שבכמם לסבול ולעבוד.
"ויבן ערי מסבנות לפרעה", רב ושמואל נחלקו בביאור הפסוק,
חד מהם אמר, שמסבנות את בעליהן - שעל ידי העבודה
שהעבידו המצרים את ישראל באותם ערים, הסתכנו המצרים
לטבוע בים, וחד אמר שמסבנות - מדלדלות את בעליהן - שעל
ידי עבודתו זו נגרם למצרים שרוקנם ישראל מנכסיהם. דאמר מר,

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' ב

14 "וְהָאֵמֶר לָהּ בַּת פֶּרַעַה הִילִיכִי אֶת הַיֶּלֶד הַזֶּה וְהִנְקֶהוּ לִי וְאֵתָן אֶת
15 שְׂכָרָהּ, וְתִקַּח הָאִשָּׁה הַיֶּלֶד וְתִנְקֶהוּ", מְבֹאֵר הַגִּמְרָא, אֲמַר רַבִּי
16 חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, נִדְרָה בַּהּ רוּחַ נְבוּאָה וְהִיא מְתַנַּבְּאָה, וְאֵינָהּ
17 יוֹדַעַת מַה מְתַנַּבְּאָה, שֶׁלֶשׁוֹן 'הִילִיכִי' בְּנוֹטְרִיקוֹן, הֵינִי הָאֵ – תִּנְיֹק
18 זֶה, 'שְׁלִיכִי' – שֶׁלֶךְ הוּא, וְאֵכָן כִּךְ הִדְבַּר שֶׁהָיָה בְּנֵה שֶׁל יוֹכְבֵּד.
19 הַנִּיקִי אוֹתוֹ 'וְאֵינִי אֶתָּן אֶת שְׂכָרָהּ', אֲמַר רַבִּי חֲמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא לֹא
20 דִּינִין לְצַדִּיקִים שְׂמִיחֻדִּין לָהֶן אֶת אֲבִידָתָהּ, אֲלָא שְׁנוּתִינִין לָהֶן
21 שְׂכָרָהּ עַל כִּךְ.
22 נֶאֱמַר בַּפְסוֹק לֵאחֲרֵי קְרִיעַת יָם סוּף, "וְתִקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֲחֹת
23 אֲהֶרֶן אֶת הַתָּף וְגו'", שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, מִפְּנֵי מַה נֶאֱמַר אֲחֹת אֲהֶרֶן,
24 וְלֹא נֶאֱמַר אֲחֹת מֹשֶׁה, וּמְשִׁיבָהּ, אֲמַר רַב עֲמֶרֶם אֲמַר רַב, וְאֲמַר
25 לָהּ אֲמַר רַב נַחֲמָן אֲמַר רַב, מִלֵּמַד שֶׁהִיָּתָה מִרְיָם מְתַנַּבְּאָה כֵּן,
26 עוֹד בְּטֶרֶם נִוּלַד מֹשֶׁה, בְּשָׂהִיא רַק אֲחֹת אֲהֶרֶן וְלֹא אֲחֹת מֹשֶׁה.

1 הַקֶּבֶה, וְכִי פֶה שְׁעָתִיד לְדַבֵּר עִם הַשְּׂכִינִת, יִינַק דְּבַר מָטָא –
2 מֵאִשָּׁה שֶׁאֵבְלָה דְּבָרִים טְמֵאִים, וְהִתְנַיֵּק טוֹעַם בְּחֻלְבָּה אֶת הַדְּבָרִים
3 הַטְּמֵאִים. וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא רָצָה לִינּוֹק מִהֶן, אֲמַרָה לָהּ מִרְיָם, אֲחֵלֶךְ וְאֶקְרָא
4 לֵאשָׁה מִן הָעִבְרִיּוֹת שֶׁתִּנְקֶהוּ, וְהֵינִי דְּכֶתִיב "אֶת מִי יוֹרֶה דְּעָה
5 וְאֵת מִי יִבִּין שְׁמוּעָה גְּמוּלִי מִחֻלָּב וְגו'", וּמְבֹאֵר הַגִּמְרָא, לָמִי יוֹרֶה
6 דְּעָה – לָמִי לִימַד הַקֶּבֶה תּוֹרָה, וְלָמִי הוּא יִבִּין שְׁמוּעָה, לְגִמּוּלִי –
7 לָמִי שֶׁהִבְדִּיל עֲצֻמוֹ וּגְמוּלָה מִחֻלָּב טְמָא, וְלָעִתִּיקִי – לָמִי שֶׁהִעֲתִיק
8 עֲצֻמוֹ מִשְׁדִּים טְמֵאוֹת.
9 "וְהָאֵמֶר לָהּ בַּת פֶּרַעַה לָבִי וְגו'", אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מִה שֶׁאֲמַר
10 'הַעֲלֵמָה' מִלֵּמַד, שֶׁהִלְכָה מִרְיָם לְהִבָּא לָהּ מִיִּנְקָה בְּזִיּוּנוֹת בְּעֵלְמָה
11 – כְּנַעֲרָה שֶׁכָּל כּוּחָה עֲלֶיהָ. וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אֲמַר מִה
12 שֶׁנֶאֱמַר 'הַעֲלֵמָה' הֵינִי שֶׁהִעֲלֵמָה אֶת דְּבָרֶיהָ – שֶׁלֹּא אֲמַרָה שֶׁהִיא
13 אֲחֹתוֹ וּמְבִיאָה אֶת אִם הַיֶּלֶד.

המשך ביאור למס' סוטה ליום ארבעה עשר לעומר עמ' ב

17 וּמִשְׁמַנָּה – וּמִשְׁמַע שֶׁהִקְוִיָּה הוּא מִמְקוֹם שִׁישׁ בּו רִיבּוֹי שִׁמּוֹן.
18 עוֹד מְבֹאֵר בְּבִרְיָא וְנוֹתְנֵי לְתוֹךְ כָּלִי שְׂרֵת וּמִקְדָּשׁוֹ בְּכָלִי שְׂרֵת.
19 שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא לָמָּה לִי לְהַנִּיחוֹ שׁוֹב בְּכָלִי שֶׁרֵת שִׁקְדָּשׁוֹ הָאֵ קְדֻשָּׁה
20 קְדָא וְיִמָּא – הָרִי כִבֵּר נִתְקַדְּשָׁה כָּל הַמִּנְחָה בְּהִנְחָתָה בְּכָלִי שֶׁרֵת
21 לְהִיטֵת קְדוּשָׁה בְּקִדּוּשֵׁת הַגּוֹף. עוֹנָה הַגִּמְרָא מִיָּד דִּתְּהוּ אָדָם –
22 עוֹשִׂים כֵּן מִשּׁוּם שֶׁדִּין הַקּוֹמֵץ כְּדִין דָּם הִבְהֵמָה הוּא, דָּם אֵף עַל גִּב
23 דְּקִדְּשִׁיתָהּ סָבִין בְּצוּאָר בְּהֵמָה, הִדְר מִקְדָּשׁ לִיָּה בְּכָלִי שְׂרֵת,
24 כֵּשֶׁם שֶׁלִּגְבִי הָדָם – אֵף שֶׁכִּבֵּר הִתְקַדַּשׁ בְּשַׁעַת הַשְׁחִיטָה עַל יְדֵי הַסִּכֵּן
25 שֶׁהוּא כָּלִי שֶׁרֵת, מִכָּל מְקוֹם צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַבֵּל אֶת הָדָם בְּכָלִי שֶׁרֵת
26 כְּדִי לְקַדְּשׁוֹ שֵׁנִית, הָקָא נָמִי לֹא שָׁנָא – אֵף קוֹמֵץ הַמִּנְחָה דִּינוֹ כֵּן
27 שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדְּשׁוֹ אֵף שֶׁכִּבֵּר קִדְּשׁ בְּכָלִי.
28 עוֹד מְבֹאֵר בְּבִרְיָא וּמִלְּקֻט אֶת לְבוֹנָתָהּ וְנוֹתְנָהּ עַל גִּבּוֹ. מְבֹאֵר
29 הַגִּמְרָא שֶׁלְמַדוֹ כֵּן מִדְּכֶתִיב "וְאֵת כָּל הַלְּבָנָה אֲשֶׁר עַל הַמִּנְחָה" –
30 דִּהְיִינוּ שֶׁהַלְּבוֹנָה נִמְצָאָה עַל הַמִּנְחָה, כְּלֹמֶר עַל הַקּוֹמֵץ הָעוֹמֵד
31 לְהַקְטִירָהּ, שֶׁהָיָה מִקְטִיר הַקּוֹמֵץ וְהַלְּבוֹנָה יַחַד. וּמִעֲלָהּ

1 הַכָּלִי בְּמִזְבֵּחַ. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא וְאֵימָא הָכִי נָמִי – מִנֵּין לְתַנָּא שֶׁל
2 הַבְּרִיָּא שֶׁהָיָה כֵּן, אוֹלִי בִּאֲמֹת צָרִיךְ לְהִגִּישׁ אֶת הַמִּנְחָה עֲצֻמָּה אֶל
3 קִיר הַמִּזְבֵּחַ. וּמְשִׁיבָהּ, אֲמַר קְרָא 'וְהִקְרִיבָה אֶל הַכֶּהֵן וְגו' וְהִנְיִשָּׁה
4 אֶל הַמִּזְבֵּחַ, הוֹקֵשָׁה הַגִּשְׁת הַכֶּהֵן לְמִזְבֵּחַ לְהַקְרִיב הַבְּעֵלִים לְכֹחַ,
5 מִה הַקְרִיבָה אֲצֵל בְּהֵן כָּלִי אֵף הַגִּשָּׁה אֲצֵל מִזְבֵּחַ בְּכָלִי – שֶׁכֵּשֶׁם
6 שְׁנִיתָה הַמִּנְחָה לְכֹחַ הוּא בְּכָלִי, אֵף הַגִּשְׁת הַכֶּהֵן לְמִזְבֵּחַ יַעֲשֶׂה בְּכָלִי.
7 עוֹד מְבֹאֵר בְּבִרְיָא וּמִסְלֵק אֶת לְבוֹנָתָה לְצַד אֲחֵר. מְבֹאֵר
8 הַגִּמְרָא שְׁעוּשָׁה כֵּן כִּי הִיכִי דְלֵא תְקוּמוֹן בְּהִי מִנְחָה – כְּדִי
9 שֶׁכִּשְׁקוֹמֵץ אֶת הַמִּנְחָה לֹא יִטוֹל בְּקוֹמְצוֹ מִשְׁוֹה מִן הַלְּבוֹנָה, בְּדִתְּנֵן
10 קָמִין וְעֵלָה בְּיָדוֹ צָרוּר אוֹ גָּרֵר מֵלֶח אוֹ קוֹרֵט לְבוֹנָה פְּסוּל – אִם
11 נִתְעַרַּב בְּקוֹמֵץ הַמִּנְחָה מִשְׁוֹה מִהַלְּבוֹנָה הַמִּנְחָה פְּסוּלָה, מִפְּנֵי
12 שֶׁהִקְוִיָּה צָרִיךְ לְהִיטֵת שְׁלֵם מְסוּלָת הַמִּנְחָה, וְכִשִּׁישׁ בּו מִשְׁוֹה לְבוֹנָה
13 חֹסֵר בּו סוּלַת כְּשִׁיעוֹר הַלְּבוֹנָה.
14 עוֹד מְבֹאֵר בְּבִרְיָא וְקוֹמֵץ מִמְקוֹם שֶׁנִּתְרַבָּה שְׂמָנָה. שׁוֹאֵלֶת
15 הַגִּמְרָא מִנֵּין שֶׁהָיָה כֵּן, וּמְשִׁיבָהּ, דְּכֶתִיב "וְקוֹמֵץ מִשֶּׁם מֵלֶא קִמְצוּ
16 מִסְּלָתָהּ וּמִשְׂמָנָהּ", וְכֵן נֶאֱמַר 'וְהַקְטִיר הַכֶּהֵן אֶת אוֹכֶרְתָהּ מִגִּרְשָׁהּ

המשך ביאור למס' סוטה ליום ששה עשר לעומר עמ' ב

18 שֶׁנֶאֱמַר "וְנוֹתֵן מִיָּם חַיִּים אֶל כָּלִי" הוּא בְּדוּקָא – שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת
19 כְּסִדֵּר זֶה דּוּקָא וְאִם נִתֵּן קוֹדֵם אֶת הָאֵפֶר פְּסוּל. וְמֵה שֶׁנֶאֱמַר 'עֲלִיו',
20 בֹּא לְלַמֵּד שֶׁאֵין דִּי בְּנִיתִנָּה הָאֵפֶר עַל הַמִּים מִלְּמַעְלָה, אֲלָא צָרִיךְ
21 לְעֲרֹכֶן – לַעֲרֹב אֶת הָאֵפֶר בְּתוֹךְ הַמִּים. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא עַל רַבֵּנָן,
22 מִדּוּעַ דְּרָשׁוּ שֶׁנֶאֱמַר 'אֶל כָּלִי' בֹּא לְלַמְּדוֹ שִׁיעוּשָׁה דּוּקָא כְּסִדֵּר זֶה
23 וְעֲלִיו' בֹּא לֹמַר שִׁיעֲרֵבָם יַחַד, וְאֵימָא לְהִפָּךְ, שֶׁמֵּה שֶׁנֶאֱמַר 'עֲלִיו'
24 דְּוָקָא – לְלַמְּדוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְתַת תַּחֲלִילָה אֶת הָאֵפֶר לְכָלִי רִיק וְעֲלִיו יֵתֵן
25 אֶת הַמִּים, וְמֵה שֶׁנֶאֱמַר 'אֶל כָּלִי' לְלַמְּדוֹ שֶׁתִּהְיֶה חַיּוּתָהּ בְּכָלִי –
26 לְלַמְּדוֹ שֶׁלֹּא יִטוֹל הַמִּים מִזְּמַעֲיָן בְּכָלִי אֶחָד וְיַעֲבִירוּ לְכָלִי שְׁבו
27 עוֹשָׂה אֶת הַמִּי חֲטָא, אֲלָא צָרִיךְ לִיטוֹל הַמִּים מִן הַמַּעֲיָן בְּאוֹתוֹ כָּלִי
28 שְׁעוּשָׁה בּו אֶת הַמִּי חֲטָא. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא, סוֹבְרִים רַבֵּנָן שִׁישׁ
29 לְדְרוֹשׁ שְׁנוֹתֵינִים תַּחֲלִילָה אֶת הַמִּים וְעֲלֵיהֶם אֶת הָעֵפֶר, שֶׁכֵּן מֵה
30 מִצְּוֵנוּ בְּכָל מְקוֹם – לִגְבִי מִי סוּטָה, שֶׁתַּחֲלִילָה נוֹתֵן אֶת הַמִּים, וְאֵת
31 הַמִּכְשָׁשִׁי – אֶת הָעֵפֶר נוֹתֵן לְמַעְלָה. וְלִכֵּן מִסְתַּבֵּר לְלַמְּדוֹ שֶׁאֵף בָּאֵן
32 – לִגְבִי פְרָה, דִּינוֹ כֵּן שֶׁמִּכְשָׁשִׁי לְמַעְלָה – שְׁנוֹתֵן אֶת הַמִּים תַּחֲלִילָה
33 וְעֲלֵיהֶם אֶת הָאֵפֶר, וְלִכֵּן דְּרָשׁוּ מֵאֵל כָּלִי לַעֲכֹב בְּסִדֵּר הַנִּתְּנָה,
34 וּמִעֲלִיו שֶׁצָּרִיךְ לַעֲרֹב הַמִּים וְהָאֵפֶר יַחַד.

1 צָרִיךְ שִׁיתֵן עֵפֶר עַל גִּבִּי מִים – וְלֹא מִים עַל הָעֵפֶר, אֵף בָּאֵן –
2 בֹּאֵפֶר פְּרָה אֲדוּמָה צָרִיךְ שִׁיתֵן הָעֵפֶר עַל גִּבִּי מִים. וּמֵאוֹתָהּ גּוֹרָה
3 שׁוֹה נִלְמַד גַּם דִּין סוּטָה מִדִּין אֵפֶר פְּרָה אֲדוּמָה, וְמֵה בָּאֵן – בֹּאֵפֶר
4 פְּרָה אֲדוּמָה, אֵין דִּין זֶה לְעִיכּוּבָא, אֲלָא אִם הַקְדִּים אֶת הָעֵפֶר לְמִים
5 בְּשֵׁה, אֵף לָחֵל – לִגְבִי סוּטָה, אִם הַקְדִּים אֶת הָעֵפֶר לְמִים, בְּדִיעֵבַד
6 בְּשֵׁה. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא, וְהֶתֵּם – בֹּאֵפֶר פְּרָה, מִנֵּין שֶׁאִם הַקְדִּים אֶת
7 הָאֵפֶר לְמִים בְּדִיעֵבַד כְּשֶׁר. וּמְשִׁיבָהּ, תְּרִי קְרָא בְּתִיבֵי בְּפִרְה אֲדוּמָה
8 שֶׁלְּבֹאֹרֶה סוֹתֵרִים זֶה אוֹתָהּ, וְהֵינִי עֲלִיו מִים חַיִּים, אֲלֵמָא
9 – מִשְׁמַע שְׁנוֹתֵן אֶת הָאֵפֶר בְּרִשָּׁא וְעֲלִיו נוֹתֵן אֶת הַמִּים, וְכֶתִיב
10 'מִים חַיִּים אֶל כָּלִי, אֲלֵמָא – מִשְׁמַע שְׁנוֹתֵן אֶת הַמִּים בְּרִשָּׁא אֶל
11 הַכָּלִי, וְאֵין דְּבַר בְּכָלִי הַחוּצָץ בֵּין הַמִּים לְכָלִי בְּשַׁעַת נִתְּנֵתָם. הָאֵ
12 בְּיָצֵד מִקְיָמִים אֶת שְׁנֵי הַמִּשְׁמַעֲוִיּוֹת הַלָּלוּ, אִם רָצָה לִיתֵן תַּחֲלִילָה
13 זֶה – הַמִּים נוֹתֵן, וְאִם רָצָה לִיתֵן תַּחֲלִילָה זֶה – הָאֵפֶר, נוֹתֵן וְכִשִּׁר.
14 אֲלָא שְׁלּוּמִידִים בְּגוּיָרָה שׁוֹה מְסוּטָה שֶׁלְּתַחֲלִילָה יֵתֵן אֶת הַמִּים וְעֲלִיו
15 יֵתֵן אֶת הָאֵפֶר. מְבֹאֵר הַגִּמְרָא, וְדָרְבָּן הַסּוֹבְרִים לִגְבִי מִי סוּטָה שֶׁאֵף
16 בְּדִיעֵבַד אִם הַקְדִּים לִיתֵן עֵפֶר לְמִים פְּסוּל, סוֹבְרִים שֶׁגַּם לִגְבִי אֵפֶר
17 פְּרָה אֲדוּמָה הָדִין כֵּן. וּמִיִּשְׁבִּים אֶת סִתְרִית הַפְּסוּקִים בֹּאֵפוֹן זֶה, שֶׁמֵּה

ירמיה פרק לב מד

מד שְׁדוֹת בְּכֶסֶף יִקְנוּ וְכְתוּב בְּסֶפֶר | וְחֲתוּם וְהָעֵד עֲדִים בְּאֶרֶץ בְּנִימָן וּבְסֻכֵּי יְרוּשָׁלַם וּבְעָרֵי יְהוּדָה
וּבְעָרֵי הָהָר וּבְעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַגֶּבֶל פְּרִאשִׁיב אֶת־שְׁבוֹתָם נְאֻם־יְהוָה:

ירמיה פרק לבג א-ט

א וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־יְרֵמְיָהוּ שְׁנִית וְהוּא עֹדְנָו עֲצוּר בַּחֲצַר הַמִּטְרָה לֵאמֹר: ב כֹּה־אָמַר יְהוָה עֲשֵׂה
יְהוָה יוֹצֵר אוֹתָהּ לְהַכְינָה יְהוָה שְׁמוֹ: ג קְרָא אֱלִי וְאֶעֱנֶךָ וְאֶגִּידָה לְךָ גְּדֻלּוֹת וּבְצֻרוֹת לֹא יֵדְעָתָם: ד כִּי
כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל־בְּתִי הָעִיר הַזֹּאת וְעַל־בְּתִי מִלְכֵי יְהוּדָה הַנִּתְצִים אֶל־הַפְּלִלּוֹת
וְאֶל־הַחֲרָב: ה בָּאִים לְהַלְחֵם אֶת־הַכַּשְׂדִּים וּלְמַלֵּאם אֶת־פְּגָרֵי הָאָדָם אֲשֶׁר־הִכִּיתִי בְּאֶפִי וּבַחֲמָתִי וְאֲשֶׁר
הִסְתַּרְתִּי פָנַי מִהָעִיר הַזֹּאת עַל פְּלִרְעָתָם: ו הֲנִי מַעֲלֶה־לָּהּ אֲרֻכָּה וּמִרְפָּא וּרְפָאִים וְגִלְתִּי לָהֶם
עֵתֶרֶת שָׁלוֹם וְאַמֶּת: ז וְהִשְׁבַּתִּי אֶת־שְׁבוֹת יְהוּדָה וְאֶת שְׁבוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְנֵתִים כְּבָרְאֲשֻׁנָּה: ח וְטַהַרְתִּים
מִכָּל־עֹנֶם אֲשֶׁר חֲטְאוּ־לִי וְסִלַּחְתִּי (לְכוּל)־לְכָל־עֲוֹנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר חֲטְאוּ־לִי וְאֲשֶׁר פָּשְׁעוּ בִּי: ט וְהָיְתָה
לִי לְשֵׁם שְׁשׁוֹן לְתַהֲלָה וּלְתַפְאֶרֶת לְכָל גּוֹי הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ אֶת־כְּלִי־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה אֲתָם
וּפְחָדוֹ וּרְגֻזוֹ עַל כְּלִי־הַטּוֹבָה וְעַל כְּלִי־הַשָּׁלוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה לָּהּ:

רש"י

מעליהם אל הכשדים: ואל החרב. לתקפא שורא מן
קדם דקטלין בחרבא: (ה) ולמלאם את פגרי האדם.
ואת הבתים אשר נתצו עושים קברות לפגרים שנהרגים
בתוך העיר: ואשר הסתרתי וגו'. כה אמר ה' הנני מעלה
לה וגו': (ו) עתרת שלום. ברכת שלום, שלוד בלע"ז:

מצודת ציון

(מד) אשיב. מל' השבה: שבותם. מלשון שביה:
(א) עודנו. עדיין: עצור. מעוכב וכלוא וכן מעוצר וממשפט
לוקח (ישעיה נג): (ב) עושה. ענין הגדלה ורוממות כמו ישמח
ישראל בעושי (תהלים קמט): יוצר. מחדש וכן יוצר עליכם רעה
(לעיל יח): להכינה. מלשון הכנה: (ג) ובצורות. חזקות והוא
מלשון מבצר: (ד) הנתוצים. ענין שבירה והריסה: אל
הסוללות. על הסוללות ר"ל בעבור סוללות והם התלים שעושים
לעלות עליהם להלחם: ואל החרב. בחרב כמו ואל הארון (שמות
כה) ומשפטו ובהארון: (ו) ארוכה. ענין רפואה כמו ארוכת בת
עמי (לעיל ח) ולתוספת ביאור אמר ומרפא: וגליתי. מלשון גלוי:
עתרת. ענין רבוי כמו ועתר ענן הקטורת (יחזקאל ח): (ז) שבות.
מלשון שביה: ובניתים. מלשון בנין: (ט) לשם. ענין פרסום:
ורגוזו. ענין תנועת הרעדה וכן רגזו ואל תחטאו (תהלים ד):

מצודת דוד

(מד) שדות. לא כן יהיה כי עוד יבוא זמן אשר יקנו שדות
בכסף ויכתבו הקנין בספר ובעל השדה יחתום שמו בו ויזמינו
עדים וכדרך הנהוג: בארץ בנימין. השדות יקנו בארץ בנימין
וכו': ובערי ההר וכו'. הערים העומדים בהר ובעמק ובפאת
הדרום: כי אשיב. אשיב לארצם את הנשבים ללכת בכבל
וכו' חזרו למעלה לומר הלא הכל בידי ואשיב ישראל לארצם
ולכן צויתי לך לקנות השדה מתממאל להיות לאות ולרמוז שכן
יקנו עוד שדות כי ישובו מבבל וישבו בארצם:

(א) שנית. פעם שנית בדבר ענין הגאולה העתידה: והוא
עודנו. כשבא לו הנבואה ההיא היה עדיין כלוא בחצר
המטרה: לאמר. מוסב על ראשית המקרא ויהי דבר ה' וגו'
לאמר: (ב) עושה. המגדלה והמורוממה ועל ירושלים יאמר
שזכר למעלה וקצר בדבר המובן: יוצר אותה. המחדש אותה
להכינה עד עולם: ה' שמו. ר"ל והוא מורה שהכל בידו:

(ג) קרא אלי. להודיע לך הגאולה העתידה ואשיב לך: גדולות. נחמות גדולות וחזקות שלא ידעתם: (ד) על בתי העיר הזאת.
רצה לומר בתי השרים ויתר העם: הנתוצים. אשר המה עתה נתוצים בעבור לעשות מאבניהם סוללות מכפנים לעלות עליהם
להלחם מול הכשדים: ואל החרב. ר"ל וינתצו אותם בחרב והוא שם כלי עשוי לשבר בו וכן ומגדלתיך יתוך בחרבותם (יחזקאל
כו): (ה) באים להלחם. ר"ל כי לא יאבו לקבל עליהם עול שעבוד והמה באים להלחם עם הכשדים והיא סיבה למלואות
הבתים ההם את פגרי האדם וכו': ואשר. ועל אשר הסתרתי פני מן העיר בעבור רעתם ולכן ימלא הבתים מפגרי המתים:
(ו) הנני מעלה לה. הנה אעלה רפואה להעיר הזאת וירפאו גם אנשיה ר"ל העיר תבנה ואנשיה ישובו לה: וגליתי. אגלה להם
שלום רב ומתקיים: (ז) והשיבתי. אשיב לארצם את שבי יהודה ואת שבי ישראל: ובניתים. רצה לומר יהיו מושפעים מטובה
והצלחה כמאז: (ח) וטהרתם. ר"ל אמחול עוונם ויהיו מטהרים מטומאת העון: וסלחתי וכו'. כפל הדבר במ"ש: פשעו בי.
מרדו בי: (ט) והיתה לי. הדבר הזה תהיה לי לפרסום ששון ולתהלה לכל הגוים השומעים הטובה אשר אעשה לישראל כי
כולם ישמחו בתשועת ישראל ויהללו ויפארו את ה' על כי אז יכירו האמת שה' הוא האלהים: ופחדו ורגזו. ישראל יפחדו
וירעדו מחטא עוד בעבור כל הטובה וכו' ר"ל יפחדו לחטוא שלא יאבדו הטובה המרובה: עושה לה. ר"ל לירושלים:

דניאל פרק ב - כג

כג לך | אלה אבהתי מהודא ומשבח אנה די חכמתא וגבורתא יהבת לי וכען הודעתני דייבעינא מנף דיימלת מלכא הודעתנא: כד פלקבל דנה דניאל על על-אריוך די מני מלכא להובדה לחפימי בבל אול | וכן אמרלה לחפימי בבל אל-תהוודר העלני קדם מלכא ופשרא למלכא אחוא: (ס) כה אדן אריוך בהתבהלה הנעל לדניאל קדם מלכא וכן אמרלה דיי-השפחת גבר מן-פני גלותא די יהוד די פשרא למלכא יהודע: כו ענה מלכא ואמר לדניאל די שמה בלמשאצר (האיתך) האיתך פהל להודעתני חלמא דיי-חיות ופשרה: כז ענה דניאל קדם מלכא ואמר רזה דיי-מלכא שאל לא חפימי אשפין חרטמין גזרין יכלין להחיות למלכא: כח ברם איתי אלה בשמיא גלא רזין והודע למלכא נבוכדנצר מה די להוא באחרית יומיא חלמך וחזני ראשך על-משפך דנה הוא: (פ) כט (אנתה) אנת מלכא רעיונך על-משפך סלקו מה די להוא אחרי דנה וגלא רזיא הודעך מה-די להוא: ל ואנה לא בחכמה דיי-איתי בי מן-פל-חייא רזא דנה גלי לי להן על-דברת די פשרא למלכא יהודעון ורעיונך לבבך תנדע:

רש"י

משכבך. אשר על משכבך זהו: (כט) רעיונך. הרהורך: על משכבך סליקו. מה שהיית מהרהר ביום מה יהיה אחריך, על משכבך עלו: וגלא רזיא הודעך. והקב"ה מגלה רזים הודיעך את אשר יהיה: (ל) ואנה לא בחכמה. ואני לא מרוב החכמה שיש בי משאר הבריות יותר נגלה לי הסוד הזה: להן על דברת די פשרא למלכא יהודעון. יודיעוך מן השמים: ורעיוני לבבך תנדע. והרהורי לבבך שאתה מהרהר תמיד לדעת מי יקום אחריך: תנדע. תדע:

(כג) הודעתנא. הודעתני: (כד) כל קבל דנה. כל עומת זה שנגלה לו הסוד: דניאל על על אריוך. נכנס אצל אריוך: די מני. שהפקיד: אל תהוודר. אל תאבד: העלני. הכניסני: (כה) אדן. אז: בהתבהלה. בבהלה, כלומר במהירות: הנעל. הכניס את דניאל: די השפחת גבר. אשר מצאתי איש: גלותא די יהוד. גלות יהודה: (כו) האיתך כהל. הישך יכול: די חיות. אשר ראיתי: (כז) גזרין. שם מין בעל כישוף: (כח) ברם איתי וגו'. והודע למלכא וגו'. הוא גילה לי רז זה ועל ידו הודיע למלך עיקר חלומו בעתידות: חלמך וחזוי ראשך על

מצודת ציון

(כו) כהל. יכול וכן ולא כהלין כתבא למקרא (לקמן ה): (כז) גזרין. הם בעלי הקסם ההולכים לקראת נחשים: (כט) רעיוניך. מחשבתך כמו בנתה לרעי (תהלים קלט): (ל) על דברת. ענינו כמו בעבור וכן על דברת בני האדם (קהלת ג):

מצודת דוד

(כג) מהודא. מודה ומשבח אני: וגבורתא. התגברות כח השכל: יהבת לי. נתת לי: וכען. ועתה הודעת לי את אשר שאלתי ממך אשר דבר המלך הודעת לי ר"ל הנה עתה הוספת לעשות עמדי חסד רב לגלות לי הדבר הזה: (כד) כל קבל. בעבור זה שנגלה לו החלום: על על. נכנס אל אריוך אשר הפקירו המלך לאבד כל חכמי בבל: אול. הלך אליו: אל תהוודר. ר"ל מעתה אל תאבדם כלל וכלל: העלני. הכניס אותי לפני המלך ואגיד לו אף הפתרון: (כה) בהתבהלה. בחפזון הכניס את דניאל לפני המלך: די השפחת. אשר מצאתי איש מן בני הגולה של יהודה אשר אף הפתרון יודיע למלך: (כו) די שמה. אשר שמו בלמשצר כמ"ש למעלה שכן כנהו אשפוז: האיתך. היש עמך יכולת להודיע לי החלום אשר ראיתי והפתרון: (כז) רזא. הסוד אשר שאל המלך אין חכמים וגו' יכולים להגידם למלך ובא כמלמד זכות על חכמי בבל: (כח) ברם. אבל יש אלוה בשמים המגלה סודות והוא הודיע למלך מה אשר יהיה בסוף הימים וכאומר האלוה אשר הודיע לך הוא גילה לי הסוד הזה: וחזוי ראשך. מה שראית בראשך לא במוחש ובעין כ"א בכח המדמה אשר בראש והוא החלום וכפל הדבר בשמות נרדפים וכן אדמת עפר (לקמן יב): על משכבך. בהיותך על משכבך נרדם וישן: דנה הוא. זאת היא: (כט) אנת. מתחלה אמר לו סיבת ראיית החלום הזה ואמר אתה המלך מחשבתך בהיותך שוכב על מטתך קודם השינה עלה אז בלבך לחשוב כמה אשר יהיה אחרי זאת ר"ל מי ימלוך אחריך: וגלא. ה' המגלה לי הסודות האלה הוא הודיע לך מה אשר יהיה: (ל) ואנה. ואני לא בעבור החכמה אשר יש בי יותר מכל החי נתגלה לי הסוד הזה ר"ל לא מאהבת ה' לי מרוב החכמה שבי גילה לי את החלום הזה: להן. רק בעבור אשר רצה המקום אשר מי מהאנשים יודיע למלך את פתרון חלומו ובוזה תדע מחשבות לבבך אשר חשקת לדעת מי ימלוך אחריך ובעבורך גילה לי המקום להגיד לך:

ד האומר: עֲרַבּוּ שֶׁל פְּלוֹנִי עָלַי, מֵת הַנּוֹדֵר וְהַנֶּדֶר – יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין, דָּמִיו שֶׁל פְּלוֹנִי עָלַי, מֵת הַנּוֹדֵר – יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין; מֵת הַנּוֹדֵר – לֹא יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין, שְׂאִין דָּמִים לְמֵתִים.
ה שׁוֹר זֶה עוֹלָה, בֵּית זֶה קָרְבָּן, מֵת הַשּׁוֹר וְנִפְל הַבֵּית – אֵינוֹ חֵיב לְשֹׁלֵם. (דָּמִי) שׁוֹר זֶה עָלַי עוֹלָה, אוֹ: (דָּמִי) בֵּית זֶה עָלַי קָרְבָּן, מֵת הַשּׁוֹר וְנִפְל הַבֵּית – חֵיב לְשֹׁלֵם.
ו חֲכִיבֵי עֲרֻכִּים – מִמִּשְׁכָּנֵי אוֹתָן. חֲכִיבֵי חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת – אֵין מִמִּשְׁכָּנֵי אוֹתָן. חֲכִיבֵי עוֹלוֹת וְשֹׁלָמִים – מִמִּשְׁכָּנֵי אוֹתָן. אָף עַל פִּי שְׂאִין מִתְּכַפֵּר לוֹ עַד שִׁיתְרַצָּה, שְׁנָאֹמֶר (ויקרא א, ג): "לְרַצְנוּ" – כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שְׂאִימֹר: רוֹצָה אֲנִי. וְכֵן אֵתָּה אוֹמֵר בְּגִמְי נָשִׁים: כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שְׂאִימֹר: רוֹצָה אֲנִי.

פירוש ברטנורא

ד מֵת הַנּוֹדֵר וְהַנֶּדֶר יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁים. והוא שעמד בדין קודם שמת, כדפרישנא לעיל. וסיפא אצטריכא ליה, דמזיו של פלוני על מית הנודר יתנו הורשים, דמהו דתימא אע"ג דעמד בדין, הואיל ומת הנודר קודם שישמו הנדר, לא אשתעבוד נכסיה, קמשמע לן אומדנא גילוי מילתא בעלמא הוא, והואיל ונדר קיים אמדינן ליה:

ה בֵּית זֶה קָרְבָּן. לבדק הבית: ונפל הבית. קודם שהחזיק בו גובר: מֵת הַשּׁוֹר וכו' חייב לשלם. ולא אמרינן אין דמים למתים אלא באדם בלבד: **ו** מִמִּשְׁכָּנֵי אוֹתָן. גובר נכנס לביתו ונטל בעל כרחם: חייבי חטאות ואשמות. כיון דלכפרה אתו לא משהו להו, ואין ממשכנין אותן. וחטאת נזיר, הואיל ולא לכפרה אתיא ואינה מעכבתו מלשתות יין, שכיון שנוקד הדם של אחד מן הקרבנות הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים, ומזין דפשע ומשהו ליה, הלכך ממשכנין אותו על חטאתו: חייבי עולות ושלמים. אע"ג דעולה מכפרת על עשה ועל לאו הניתק לעשה, הואיל ולא חובה היא לא חשיב לה כפרה ואתי לשהוייה, הלכך ממשכנים אותן. ויש מחייבי עולות שאין ממשכנים אותן, כגון עולת מצורע, לפי שהיא מעכבת טהרתו, לא אתי לשהוייה: **כופין אותו עד שיאמר רוצה אני.** היכא דבית דין ממשכנים אותו צריך שיאמר רוצה אני: **וכן אתה אומר בגמתי נשים.** כל מי שדינו שכופין אותו לגרש, ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל מכין אותו עד שיאמר רוצה אני, ונתון הבט והוא כשר:

משניות מבוארות – קהתי

מכאן מבארים הם, שבין ברישא ובין בסיפא מדובר בכגון שאמר "דמי", ובאה המשנה ללמדנו, שהאומר: דמי שור זה עולה, או האומר: דמי בית זה קרבן. מֵת הַשּׁוֹר או נפל הבית – פטור מלשלם, שהואיל ולא אמר "עלי", אינו חייב באחריות; אבל האומר: דמי שור זה עלי עולה, או: דמי בית זה עלי קרבן. מֵת הַשּׁוֹר ונפל הבית – חייב לשלם, שהואיל ואמר "עלי" חייב באחריות.

ויש שיטה אחרת בפירוש משנתנו (על פי הגמרא), והיא שיטת הרא"ש. שההבדל בין הרישא לסיפא הוא באמת דווקא בתיבת "דמי", (כפי גירסתנו), שברישא לא אמר "דמי", ובסיפא אמר "דמי", אבל גם ברישא מדובר אפילו אמר "עלי"; כלומר שכשם שהגמרא מגיהה בסיפא: "דמי", כך היא מגיהה ברישא: "עלי"; ופירוש המשנה, שהאומר: שור זה עלי עולה, הואיל ואמר "זה", אף על פי שהוסיף "עלי", אינו חייב באחריות; אבל אם אמר "דמי שור זה עלי עולה" הואיל והוסיף "דמי", הריהו חייב באחריותו, שהרי קיבל עליו בנדר להביא דמיו לקרבן.

י ו ס נ ו

באור משנה ו

חֲכִיבֵי עֲרֻכִּים – החייבים לשלם להקדש "ערכים" שקיבלו עליהם; והוא הדין חייבי דמים (דמבט), מִמִּשְׁכָּנֵי אוֹתָן – אם שוהים הם מלשלם, גזבר ההקדש נכנס לבתיהם ונטול מהם משכון בעד החוב בעל כרחם. **חֲכִיבֵי חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת**, אֵין מִמִּשְׁכָּנֵי אוֹתָן – הואיל וקרבנות אלו באים לכפרה על חטא, אין החייבים משהים אותם, הלכך אין צריכים למשכנם עליהם. ברם חטאת נזיר, הואיל ואינה באה לכפרה, ואף אינה מעכבתו מלשתות יין, כמו ששינונו (נזיר ו, ט): "כיון שנוקד עליו אחד מן הדמים (משנורק לשמו דם אחד מן הקרבנות), הותר הנזיר לשתות יין ולהיטמא למתים". הרי יש חשש שמא ישהה הנזיר מלהביאה, הלכך ממשכנים אותו עליה (גמרא). **חֲכִיבֵי עוֹלוֹת וְשֹׁלָמִים**, מִמִּשְׁכָּנֵי אוֹתָן – שלא יבואו להשהותם; ואף על פי שעולה מכפרת על עשה ועל לאו הניתק לעשה, מכל מקום הואיל ואינה חובה עליו יבוא להשהותה, הלכך ממשכנים אותה. ברם, עולת מצורע, הואיל והיא מעכבת טהרתו לא יבוא להשהותה, ולפיכך אין ממשכנים אותה (גמרא). **אָף עַל פִּי שְׂאִין מִתְּכַפֵּר לוֹ עַד שִׁיתְרַצָּה** – כלומר שאין עולות ושלמים מתקבלים לרצון עד שיתרצה להביאם מעצמו (רבנו גרשום), **שְׁנָאֹמֶר: "לְרַצְנוּ"** – "יקריב אותו לרצונו", **כּוֹפִין אוֹתוֹ** – כשביט דין ממשכנים אותו, הרי הם כופים

י ו ס ר א ש ו

באור משנה ד

הָאוֹמֵר: עֲרַבּוּ שֶׁל פְּלוֹנִי עָלַי, מֵת הַנּוֹדֵר וְהַנֶּדֶר – היינו המעריך והנערך; ומדובר כאן, כשעמד הנערך בדין קודם שמת (גמרא), **יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין** – חייבים היורשים של המעריך ליתן את ערכו של הנערך. ברם, אם מת הנערך קודם שעמד בדין, אף על פי שהמעריך קיים, הרי זה פטור, שאין ערך למת, והנערך צריך עמידה בדין (דמבט) **הַלְי עֲרֻכִּין א, כג.** האומר: דָּמִיו שֶׁל פְּלוֹנִי עָלַי, מֵת הַנּוֹדֵר – לאחר שעמד בדין, אף על פי שמת קודם ששמו את הנדר, יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין – את דמיו להקדש, שהואיל והנידר קיים, הרי יכולים לפסוק דמיו, וכיון שהנודר עמד בדין קודם שמת, הרי נתחייב בתשלומים, הלכך שמים את הנדר, והיורשים של הנודר נותנים את דמיו. אבל אם **מֵת הַנֶּדֶר** – קודם שפסקו בית דין את דמיו, **לֹא יִתְּנוּ הַיּוֹרְשִׁין** – אין יורשי הנודר חייבים ליתן את דמיו להקדש, שְׂאִין דָּמִים לְמֵתִים – כמו שבארנו לעיל (משנה ב).

באור משנה ה

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, (שאין דמים למתים) באה משנה זו להשמיענו, שדין זה לא נאמר אלא באדם בלבד, אבל לא בהמה. **הָאוֹמֵר: שׁוֹר זֶה עוֹלָה**, או האומר: **בֵּית זֶה קָרְבָּן** – היינו הקדש, לבדק בית המקדש, **מֵת הַשּׁוֹר וְנִפְל הַבֵּית** – קודם שהחזיק בו גזבר ההקדש, **אֵינוֹ חֵיב לְשֹׁלֵם** – שלא הקדיש אלא שור זה ובית זה, ואינו חייב באחריותם. אבל אם אמר: **(דָּמִי) שׁוֹר זֶה עָלַי עוֹלָה**, או: **(דָּמִי) בֵּית זֶה עָלַי קָרְבָּן** – הואיל ואמר "דמי", **מֵת הַשּׁוֹר וְנִפְל הַבֵּית**, **חֵיב לְשֹׁלֵם** – דמי השור או דמי הבית. במשנה שבגמרא אין תיבת "דמי", וכך היא גירסת הסיפא שם: שור זה עלי עולה ובית זה עלי קרבן, מֵת הַשּׁוֹר ונפל הבית – חייב לשלם; אבל בגמרא אמרו: "לא שנו" (בסיפא, שחייב לשלם), אלא שאמר: דמי שור זה עלי עולה; אבל אמר: שור זה עלי עולה – כיון שאמר "זה", אם מת, אינו חייב באחריותו. (ואף על פי שאמר "עלי"), "עלי להביאו אמר" (לטרוד עד שיוקרב – רש"י). מכאן, שבמשנתנו נוספה תיבת "דמי" על פי הגמרא. ברם, בעלי התוספות מקשים על הגמרא: אם כן, ברישא ששינונו: שור זה עולה, ומת השור, אינו חייב לשלם, למה לא נקטה המשנה "שור זה עלי עולה". כדי להשמיענו שאפילו אמר "עלי" אינו חייב לשלם?

פ ר ק ש ש י

א שום היתומים – שלשים יום, ושום ההקדש – שלשים יום, ומכריון בבקר ובערב. המקדש נכסיו, והיתר עליו כתבת אשה – רבי אליעזר אומר: פשיג'רשנה, ידיר הנאה. רבי יהושע אומר: אינו צריך. פייצא בו אומר רבן שמעון בן גמליאל: אף הערב לאשה בכתבתה, והיה בעלה מגרשה – ידיר הנאה, שמוא יעשה קנוניא על נכסיו של זה, ויחזיר את אשתו.

פירוש ברטנורא

א שום היתומים. בית דין היוורדים לנכסי יתומים למכור להגבות לבעל חוב, שמין את הקרקע ומכריון שלשים יום ורצופים זה אחר זה, כל הרוצה ליקח יבא ויקח. ואי בעו, מכריון ששים יום כל שני וחמישי, וחכי עדיף מפי. ואע"ג דכי חשבת כל שני וחמישי שבששים יום מתחילת יום שני של הכרזה ראשונה לא משכחת להו אלא תמני סרי יומי, מכל מקום הכי עדיף, כיון דמשכא מלתא טובא ידעי ושמעיו: **ושום ההקדש**. המקדש שדה מקנה, שהיא נפרדת בדמים כמו שהיא שוח: **בבוקר ובערב**. בשעת הוצאת פועלים ובשעת הכנסת פועלים. דאי איכא דבעי למוכר אמר להו לפועלים בשעת יציאתן ראו לי שדה פלונית אם היא יפה, ובשעת הכנסת פועלים כששומע ההכרזה נוכר והולך ושואל. וכשהו מכריון, אומרים, שדה פלונית שכך וכך סימניה, וכך וכך מצריה, כך היא עושה תבואה וכך שמאזה בית דין. ואם מוכרים אותה לכתובת אשה, אומרים, הלוקח יקח על מנת שיתן המעות לכתובת אשה. ואם מוכרים אותה בשביל בעל חוב, אומרים, על מנת שיתן המעות לבעל חוב. משום דאיכא לוקח דניחא ליה ליקח כדי לפרוע לאשה דנכסא פורתא פורתא, ואיכא דניחא ליה מפי לפרוע לבעל חוב שנוטל וזוים חסרים ושבורים, שאין דרך סוחרים להקפיד בכך. ואע"ג דקיימא לן דאין בית דין נוקקים לנכסי יתומים למכור, והכא תנן שום היתומים וכו' דמשמע שבות דין מוכרים נכסי יתומים. הא אמרינן דעל שלשה דברים בלבד בית דין נוקקים למכור בנכסי יתומים, על בעל חוב נכרי שהיה אביהם חייב לו והיתה ריבית אוכלת בהן, ועל כתובת אשה משום דאיכא רווחא ליתומים כשתגבה כתובתה, וכל זמן שלא גבתה כתובתה יש לה מונוות מן היתומים, גבתה כתובתה שוב אין לה מונוות. ועל חוב שהודה אביהן בשעת מיתות שיש לפלוני אצלו מנה, או שנדוהו בית דין על חוב זה ומת בנדויו, או שלא הגיע עדיין זמן פריעת החוב כשמת, דלא עבד איניש דפרע בנו זמניה. וכשבות דין נוקקים לנכסי יתומים על שלשה דברים הללו, מעמידים להם אפטרופוס ומוכרים בהכרזה, כדתנן במתניתין. והני מילי בקרקעות. אבל במטלטלין, השתא דקיימא לן במטלטלי דיתמי משתעבדי לבעל חוב, הרי בעל חוב נשבע וגובה חובו מן המטלטלין ואין צריכין הכרזה, שאין מוכרים לא על העבדים ולא על השטרות ולא על המטלטלין: **ידירנה הנאה**. על דעת רבים נדר שאין לו התרה, שלא יחזירנה לעולם. דשמוא בערמה מגרש לה כדי שתגבה כתובתה מן ההקדש: **קנוניא**. ערומה: **ר' יהושע אומר אינו צריך**. לא פליגי ר' אליעזר ור' יהושע הכא אם אדם עושה קנוניא על ההקדש אי לא, דבשכבו מרע תרוייהו מדורו דבדאי לעולם אינו עושה

משניות מבוארות – קהתי

נוקקים לנכסי היתומים למכור. בתוספות מבואר, שאף לגבי כל אדם, אם באים בית דין לשום נכסיו, כדי למכרם ולהגבות מהם את חובו או כתובת אשתו, מכריונים עליהם שלשים יום; ולא נקטה המשנה "שום יתומים" אלא להשמיענו רבותא, שאף לגבי יתומים אין מכריונים יותר משלושים יום רצופים. **המקדש נכסיו, והיתר עליו כתבת אשה** – ונמצאו הנכסים משועבדים לכתובתה, ואין ההקדש הקדש גמור, ואם הוא מגרש את אשתו, הרי היא גובה מהנכסים הללו (כמבואר במשנה הבאה). **רבי אליעזר אומר: פשיג'רשנה, ידיר הנאה** – ידיר את אשתו בנדר על דעת רבים, שהוא נדר שאין לו התרה, שלא תיהנה ממנו, כדי שלא יוכל להחזירה לעולם, שכן חוששים שמה הוא מגרשה בערמה, כדי שתגבה את הכתובה מן ההקדש ואחר כך יחזירנה. **רבי יהושע אומר: אינו צריך** – להדירה בהנאה. בגמרא מבואר, שאף רבי יהושע סובר, שאדם חשוד לעשות קנוניא (הסכם של ערמה ודמאות) על ההקדש, ולא נחלקו אלא בענין שאלה על ההקדש, שרבי אליעזר סובר: אין נשאלים על ההקדש, ואפילו המקדש אומר לחכם: לא לדעת כן נדרתי והקדש טעות הוא, אין החכם מתיר נדרו, שאף המקדש בטעות הרי זה הקדש (כדעת בית שמאי במסכת נזיר ה. א). וכיון שאינו יכול לשאול על הקדשו, כשמגרש את אשתו חוששים לקנוניא, ולפיכך ידיר הנאה. ורבי יהושע סובר: נשאלים על ההקדש, ואם אומר לחכם, שלא לדעת כן נדר, והקדש בטעות, הריהו מתיר לו נדרו, שהקדש טעות אינו הקדש (כדעת בית הלל שם). הלכך כשמגרש את אשתו אינו צריך להדירה הנאה, שהואיל והוא יכול להישאל על נדרו אין חשש לקנוניא. **פייצא בו אומר רבן שמעון בן גמליאל: אף הערב לאשה בכתבתה** – מי שקיבל עליו ערבות לשלם לאשה את הכתובה שכתב לה בעלה, אם לא יתא בידו הבעל לשלם, **והיה בעלה מגרשה** – ואין לו נכסים, צריך הערב לשלם לה כתובתה, **ידיר הנאה** – אין הערב משלם לה את הכתובה עד שידיירה בעלה בנדר שלא תיהנה ממנו, כדי שלא יוכל להחזירה, שחוששים אנו, **שמוא יעשה קנוניא** – הבעל עם אשתו, **על נכסיו של זה** – של הערב, **ויחזיר את אשתו** – אחר כך, ויאכלו שניהם דמי הכתובה שתקבל מן הערב (עיין בבא בתרא י. ז).

אותו, **עד שלאמר: רוצה אני** – ודי באמירה זו שיהא נקרא "לרצונו" (עיין תפארת ישראל). **וכן אתה אומר בגמ' נשים** – בזמן שבית דין כופים את האיש לגרש את אשתו (עיין משנה כתובות ז. י). **פופין אותו עד שלאמר: רוצה אני** – ויכתוב הגט ויתן לאשתו; ואף על פי שמעיקרי הגירושין הוא, שאין אדם מגרש את אשתו אלא לרצונו, בכגון זה שכפו אותו בית דין עד שאמר "רוצה אני" ונתן גט לאשתו, הגט כשר (עיין משנה גיטין ט. ז; שם הבאנו טעם הרמב"ם בענין זה).

ב א ו ר מ ש נ ה א

שום היתומים שלשים יום – בית דין הבאים להגבות מנכסי היתומים את חוב אביהם, שמים את הקרקעות שלהם שעומדים למכור, ומכריונים שלשים יום רצופים, שנכסים אלו עומדים למכירה, כדי שיתפרסם הדבר ויבואו לקוחות מרובים וירבו בדמיהם. בגמרא אמרו, שאם רוצים מכריונים ששים יום, כל יום שני וחמישי, ואף על פי שבכגון זה יוצא שאין מכריונים אלא שמונה עשר יום בלבד, מכל מקום יש להעדיף הכרזה זו, הואיל והיא נמשכת יותר זמן, ועל ידי כך גדל והולך פרסומה; **ושום ההקדש** – כשבאים לשום שדה של הקדש, כדי למכרה בשוויה, **שלשים יום** – מכריונים עליה ששים יום רצופים. **ומכריון** – בשלושים ובששים יום הללו, **בבקר ובערב** – בשעה שהפועלים באים למלאכתם ובשעה שהם חוזרים ממלאכתם, שאם בעל הבית ירצה להשתתף במכרו, יוכל לומר לפועליו, בגמרם את מלאכתם, שילכו לראות את השדה שמכריונים עליה, ולמחרת בבוקר כשישמע את ההכרזה, יזכור לשאול אותם על טיב השדה ושוויה. בגמרא אמרו, שבהכרזה אומרים: שדה פלונית עומדים למכור, כך וכך מצריה, כך וכך תבואה עושה היא בשנה, וכך וכך שמוה בית דין. כן מכריונים, לאיזו מטרה מוכרים את השדה, אם בשביל שלם לבעל חוב או בשביל ליתן המעות לכתובת אשה, לפי שיש אדם שנוח לו יותר לקנות בשביל לפרוע כתובת האשה, הואיל ואין האשה גובה את הכסף בבת אחת אלא לשיעורים, ויש שנוח לו יותר לקנות בשביל לשלם לבעל חוב, משום שבעל חוב אינו מקפיד על המטבעות, והוא נוטל אף חסרים ושבורים (עיין ברטנורא. שמבואר שם. אימותי בית דין

ב המקדיש נכסיו, והיתה עליו פתבת אשה ובעל חוב – אין האשה יכולה לגבות פתבתה מן ההקדש, ולא בעל חוב את חובו; אלא הפודה, פודה על מנת לתן לאשה פתבתה, ולבעל חוב את חובו. הקדיש תשעים מנה, והיה חובו מאה מנה – מוסיף עוד דינר, ופודה בו את הנכסים הללו על מנת לתן לאשה פתבתה, ולבעל חוב את חובו.

ג אף על פי שאמרו: חבי ערכין ממשכנין אותן – נותנין לו מזון שלשים יום, וכסות שנים עשר חדש, ומטה מצעת, וסנדלין, ותפילין, לו, אבל לא לאשתו ולא לבניו. אם היה אמן – נותנין לו שני בלי אמונות מפל מין ומין:

פירוש ברטנורא

קנוניא על ההקדש, דאין אדם חוטא ולא לו. ובבריא תרווייהו מודו דעושה קנוניא על ההקדש. כי פליגי, בשאלה דהקדש, ר' אליעזר סבר אין נשאלין על ההקדש, ואפילו אומר לו להכס לא לדעת כן נדרתי והקדש מעות הוא, אפילו הכי אין חכם מתיר נדרו, דסבר ר' אליעזר הקדש בטעות היה הקדש, ולפי שהקדיש הוא אינו מוצא חכם שיתירו לכך עושה קנוניא זו. ור' יהושע סבר נשאלין על ההקדש, וכי אמר לא לדעת כן נדרתי ומעיתי, מתירין לו, דהקדש שבטעות לא היה הקדש. הלכך אין צריך לידור הנאה, דאי משום קנוניא עבד, הוה מתשל על נדרה ולא היה צריך לגרשה. והלכה כר' יהושע: **הערב לאשה בכתובתה**, ואין לבעל נכסים, וצריך לערב לפירוט כתובתה. לא יפרע הערב הכתובה עד שדירנה הבעל תחילה שלא יוכל להתחזיר אותה. דהיישין שטא דעתו להתחזיר ולאכול כתובתה לאחר שתגבה מן הערב. ופסק ההלכה כדון הערב בכתובה מפורש בסוף בבא בתרא:

ב והיתה עליו כתובת אשה, כגון שקדמו גירושין להקדש, דעכשיו ליכא קנוניא: **אלא הפודה פודה**, בעלה פודה אותן מן ההקדש כולל בדבר מועט כדי לפדות לאשה כתובתה, דודאי לא חייל עליהו הקדש שהרי אינן שלו. והאי דבר מועט, גזירה שטא יאמרו הקדש יוצא לחולין בלא פדיון: **הקדיש תשעים והיה חובו מאה**, אע"ג דחובו יותר על הקדשו, לא אמרינן האי לאו אדעתא דהני נכסים אופיה אלא הימני הימניה הלכך לא גבי מהקדש, אלא אמרינן אדעתא דהני נכסי אופיה, אלא אמרינן, ועד כמה, עד פלגא. אבל אם הנכסים שהקדיש אין שוין חצי החוב, לא גבי מיניהו, דודאי לאו אדעתא דהני נכסי אופיה, דאין אדם עשוי לקנות קרקע ביותר מפי שנים כמה שהיא שוה:

ג ממשכנין אותן, גובר נכנס לבתייהם ונוטל בעל כרחו: **מזון וכסות ומטה וסנדלים ותפילין**, על כולן משיירים לו מעות לקנותן אם אין לו. דכתיב (ויקרא כ"ז) ואם כך הוא מערכך, ודרש רבנן לקרא הכי, ואם כך, תעשה שישאר הוא, ויהיה לו הויה וחיות, מערכך, מדמי הערך. ומשמע הוא יש לו הויה וחיות מדמי הערך, אבל לא לאשתו ולא לבניו: **מכל מין ומין**, מכל אומנות שצריכה ארבעה וחמשה כלים: **מעצרים**, דולדור"א בלע"ז. שמחליקים

משניות מבוארות – קהתי

י ו ש ל י ש י

ב אור משנה ב

במשנה הקודמת הזכרנו, שהמקדיש נכסיו המשועבדים לכתובת אשתו, אין ההקדש הקדש גמור, ואם הוא מגרש את אשתו, גובה היא את כתובתה מן הנכסים הללו. משנתנו באה ללמד, כיצד היא גובה מהם, שכן תחילה יש לפדות מן ההקדש בדבר מועט, כדי שלא יאמרו: הקדש יוצא בלא פדיון. וכן בבעל חוב.

המקדיש נכסיו, והיתה עליו פתבת אשה – ונמצאו הנכסים משועבדים לכתובה, וכגון שקדמו הגירושין להקדש, ואין כאן חשש לקנוניא, **ובעל חוב** – שבעל חוב חוב תובע ממנו חובו, והנכסים משועבדים לחוב זה, **אין האשה יכולה לגבות פתבתה מן ההקדש, ולא בעל חוב את חובו** – אף על פי שאין ההקדש דמים מפקיע מידי שעבוד, כלומר שאין אדם יכול להקדיש את נכסיו המשועבדים לכתובה ולבעל חוב, מכל מקום אם הקדיש אותם, אין האשה יכולה לגבות כתובתה ולא בעל חוב את חובו מנכסים אלו, שלא יאמרו הבריות: הקדש יוצא בלא פדיון, **אֶלָּא הפודה, פודה על מנת לתן לאשה פתבתה, ולבעל חוב את חובו** – כלומר אם שווים של הנכסים הוא יותר מסכום הכתובה והחוב, כל הרוצה לפדות את הנכסים מן ההקדש, פודה אותם בדמיהם היתרים על סכום הכתובה והחוב (כגון אם הכתובה 200 זוז, והחוב 100 זוז, והנכסים 350 זוז, אין הפודה צריך ליתן להקדש אלא 50 זוז בלבד). ועל ידי כך יוצאים כל הנכסים לחולין, שהרי כנגד החוב לא חל ההקדש, ואף נראה כאילו פדה הכל, ולא יאמרו שיצא הקדש בלא פדיון; והפודה חייב ליתן לאשה את כתובתה ולבעל חוב את חובו (תוספות). **הקדיש תשעים מנה** – אם נכסיו שהקדיש שווים תשעים מנה (9000 זוז), **והיה חובו מאה מנה** – עשרת אלפים זוז, ומצא חובו מרובה על ערך הנכסים שהקדיש, ואין כלום להקדש, **מוסיף עוד דינר** – בעל החוב מוסיף להלוות הלווה עוד דינר, **ופודה בו** – הלווה, בדניר זה, **את הנכסים הללו** – מן ההקדש (תוספות), כדי שלא יאמרו: הקדש יוצא בלא פדיון, **על מנת לתן לאשה פתבתה, ולבעל חוב את חובו** – בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להוציא מדברי רבן שמעון בן גמליאל, שכן בברייתא שנינו: "רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם היה חובו כנגד הקדשו, פודה (בדניר); ואם לאו (שחובו

היה יותר מהקדשו), אינו פודה (שאנו אומרים, הואיל והלווה סכום שהוא מרובה על ערך נכסיו, לא על דעת לגבות מאותם הנכסים הלווה, אלא משום שהיה נאמן עליו שיפרעהו, הלכך אינו גובה חובו מנכסיו שהקדיש – רש"י; עיי' שם פירוש אחר); ובאה משנתנו לחלוק על רבן שמעון בן גמליאל, שאפילו הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה, הריהו גובה מן ההקדש על ידי פדיון בדניר. מכאן נקטה המשנה דוגמה זו, שהחוב היה יחיד על הקדשו, ולא בכגון שהחוב היה כנגד הקדשו. ברם, אם הנכסים שווים פחות ממחצית החוב, הכל מודים, שאינו גובה מן ההקדש, שודאי לא על דעת נכסים אלו הלווה, הואיל ואין אדם קונה קרקע במחיר כפול משוויה (עיי' תוספות ויתפאר ישראלי, שמובא שם פירוש אחר).

בארנו משנתנו לפי התוספות ולא לפי רש"י (עיי' ערכין כג. ב), שכן לשון המשנה מתיישבת ביותר לפי פירוש זה, וכן פירש הרא"ש (עיי' שיטה מקובצת), ואף בעל "תפארת ישראל". אבל הרמב"ם מפרש בדרך אחרת, שכן לדעתו הקדש מפקיע מידי שעבוד, ואין בעל חוב יכול לגבות ממנו, אלא אם כן מכר גובר ההקדש את הנכסים לאחר, ואז טורף בעל חוב מהם את חובו, ולא באה משנתנו אלא להשמיע שכשפודים את הנכסים מיד ההקדש, אומרים כמה אדם רוצה ליתן בעדם על מנת שיתן לאשה כתובתה ולבעל חוב את חובו (עיי' הל' ערכין ו. יד–טז; ועיי' השגת הראב"ד שם).

ב אור משנה ג

אף על פי שאמרו – לעיל, פרק ה משנה ו: חבי ערכין ממשכנין אותן – שגובר ההקדש נכנס לבתייהם ונוטל מהם משכונות בעל כרחם, כנגד מה שנדרו, **נותנין לו** – היינו משאירים לו, **מזון שלשים יום** – שאין נוטלים ממנו את המזון, או את המעות לקנות מזון, הנצרך לשלושים יום, **וכסות שנים עשר חדש** – ובגדים שהוא צריך להם לשנים עשר חודש, **ומטה מצעת** – הדרושה לו לישן עליה, **וסנדלין, ותפילין**, ובכל אלו, אם אין לו, משיירים לו מעות כדי לקנותם; בגמרא מבואר הטעם, שנאמר בפרשת ערכים (ויקרא כז, ח): "ואם מך הוא מערכך", ודרשו חכמים: החייהו מערכך (שכן משמע: "הוא מערכך" – תן לו הויה וחיות מדמי הערך) – **ברטנורא**, לו – נותנים, **אבל לא לאשתו ולא לבניו** – שאין משיירים לו מה שצריך לפרנסת אשתו ובניו, אף על פי שהוא חייב במזונותיהם

חָרַשׁ – נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מַעֲצָדִין וְשְׁתֵּי מַגְרוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם הָיָה אֶפֶר – נוֹתְנִין לוֹ אֶת צִמְדוֹ. חָמֹר – נוֹתְנִין לוֹ אֶת חֲמוּרוֹ.

ד' הָיָה מִין אֶחָד מִרְבֵּה, וּמִין אֶחָד מְעַט – אֵין אוֹמְרִים לוֹ לְמַכּוֹר מִן הַמִּרְבֵּה, וְלִקַּח לוֹ מִן הַמְּעַט, אֲלָא נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מִינֵין מִן הַמִּרְבֵּה, וְכָל שֵׁשׁ לוֹ מִן הַמְּעַט. הַמְּקַדֵּישׁ אֶת נֶכְסָיו – מַעֲלִין לוֹ אֶת תַּפְלִיוֹ.
ה' אֶחָד הַמְּקַדֵּישׁ אֶת נֶכְסָיו, וְאֶחָד הַמַּעֲרִיף אֶת עֲצָמוֹ – אֵין לוֹ לֹא בִכְסוֹת אִשְׁתּוֹ, וְלֹא בִכְסוֹת בָּנָיו, וְלֹא בִצְבַע שִׁצְבָּעוֹ לְשֹׁמֵן, וְלֹא בִסְגָדִים חֲדָשִׁים שֶׁלִּקְחָן לְשֹׁמֵן. אִף עַל פִּי שְׁאֵמְרוֹ: עֲבָדִים נִמְכָּרִים בִּכְסוֹתָן לְשִׁבְחָה, שָׁאֵם תִּלְקַח לוֹ כְּסוֹת בְּשָׁלְשִׁים דִּינָר, מִשְׁבִּית הוּא מָנָה; וְכֵן פָּרָה, אִם מִמְתִּינִים אוֹתָהּ לְאִטָּלִים, מִשְׁבַּחַת הִיא; וְכֵן מִרְגְּלִית, אִם מַעֲלִין אוֹתָהּ לְכָרֶךְ, מִשְׁבַּחַת הִיא – אֵין לְהַקְדִּישׁ אֲלָא מִקוֹמוֹ וְשַׁעֲתוֹ.

פירוש ברטנורא

בה פני הלוח: מוגירה. כעין סכין ארוך מלא פנימות. ולשון מקרא, משור, סיג"א בלע"ז: צמד. צמד בקר. שאלו הן כלי אומנות. ואין הלכה כר' אליעזר דצמד בקר וחמור נכסים נינהו, ולא חשיבי כלי אומנות:

ד מין אחד מרובה ומין אחד מועט. כגון שלשה מעצדים ומגרה אחת: נותנים לו שנים מן המרובה. והשלישי נטל הגובר: וכל שיש לו מן המועט. מניחים לו, ולא זבנין ליה אחרית. דכי היכי דעד השתא סגי ליה בהכי, השתא נמי תסגי ליה. דמהו דתימא עד השתא הוו אינשי מושלי ליה, משום דהוה ליה מין אחד מרובה לאישולי לאחרין, השתא שתגובר לקח המרובה לא משבח מאן דמושל ליה, הלכך נובין ליה אחרית קמשמע לן:
ה אין לו בכסות אשתו ובניו. שאין אלו נכסים שלו: שצבען לשמן. לשם אשתו ובניו: ולא בסגדלים חדשים. רבותא אשמועינן דאע"ג דעדיו לא נעלו אותן הרי הן בחזקתן משעת לקיחה: אע"פ שאמרו עבדים נמכרים בכסותן לשבח. כסות יפה שלהן משבחת ומעלה את דמיהן. כגון גבי נכסי יתומים שאם תלקח לעבד כסות בשלשים דינר הוא משבית מנה על דמים ששוח עכשיו: לאטלים. ליום השוק: לכרך. שדרך סוחרים לבוא שם וקונים המרגליות ביוקר: אין להקדש אלא מקומה. במרגלית: ושעתה. בעבד דכתיב (ויקרא כ"ז) ונתן את הערבך ביום ההוא, שלא ישהה. קודש לה, משמע כל דבר שהוא קודש לה: כגון סתם הקדשות שהן לבדק הבית, כולן יהיו נותנים ביום ההוא מיד, שלא ישהה אותן. וטעמא, כתב הרמב"ם, דיומנין דאתו לאשהוינהו כדי להשביח ואתו לירי פסידא, ומהאי טעמא נמי אין משתכרים בשל הקדש:

משניות מבוארות – קהתי

ומכסותם (רמב"ם), שדורשים: הוא מערכך – ולא אשתו ובניו מערכך (גמרא). אם היה אמן, נותנין לו שני פלי אַמנות מכל מין ומין – כמו שהמשנה מפרשת והולכת: חָרַשׁ – כגון אם היה חרש, היינו נגר, נותנין לו שני מעצדין ושתי מגרות – שאם יישבר האחד ויצטרך לתקנו, יעשה ביתניים את מלאכתו בכלי האחר; "מעצד" הוא מין גרזן קטן, ו"מגירה" היא מין משור. רבי אליעזר אומר: אם היה אפר, נותנין לו את צמדו – צמד בקר לחרישה; חָמֹר – אם היה חמר, היינו מוליך סחורה על חמור מעיר לעיר, נותנין לו את חמורו – שצמד בקר לאכר וחמור לחמר דינם ככלי אומנות. ואין הלכה כרבי אליעזר. שאין אלו נחשבים ככלי אומנות, אלא כשאר נכסים.

יוסרביע

באור משנה ד

במשנה הקודמת שנינו: "אם היה (החייב ערכים) אומן – נותנין לו שני כלי אומנות מכל מין ומין: חרש – נותנין לו שני מעצדין ושתי מגרות". משנתנו ממשכה באותו ענין, והיא דנה באומן שאין לו כלי אומנות הרבה מכל מין ומין, אלא שיש לו ממין אחד יותר משני כלים, וממין אחר כלי אחד בלבד.

ה'ה – לאומן, כשבאו למשכנו בעד הערך שקיבל עליו, מין אחד מִרְבֵּה – כגון שהוא חרש והיו לו שלושה מעצדים, ומין אחד מְעַט – כגון מגירה אחת, אין אומרים לו לְמַכּוֹר מִן הַמִּרְבֵּה, וְלִקַּח לוֹ מִן הַמְּעַט – שימכור מעצד אחד ויקנה לו עוד מגירה כדי שישתיירו לו שניים מכל מין ומין, כמו ששנינו במשנה הקודמת, אֲלָא נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מִינֵין מִן הַמִּרְבֵּה – משיירים לו שני מעצדים, ונטילים ממנו מעצד אחד, וְכָל שֵׁשׁ לוֹ מִן הַמְּעַט – ומשיירים לו מה שיש בידו מן המועט, היינו המגירה האחת, ואין קונים לו עוד מגירה, שכשם שהסתפק במגירה האחת עד כה, כך יסתפק בה גם להבא. בגמרא מבואר, שאף על פי שאפשר לומר: עד כה היו אחרים משאילים לו מגירה, משום שיכול היה להשאילם את מעצדו המיותר, אבל עכשיו שנטילים ממנו מעצד אחד, ולא יהיה לו מה להשאיל לאחרים, לא ימצא מי שישאל לו מגירה, מכל מקום באה המשנה להשמיענו, שאין אומרים כך, אלא משיירים לו שני

באור משנה ה

במשנה הקודמת שנינו: "המקדיש את נכסיו מעלין לו את תפיליו". כלומר שאף על התפילין חל ההקדש, כמו שבארנו שם; ואילו בחייבי ערכין שנינו (לעיל משנה ג), שמשיירים לו תפיליו. משנתנו באה לפרט דברים, שבין ממקדיש נכסיו ובין בחייבי ערכין אין גובר ההקדש נטלים.

א אֶחָד הַמְּקַדֵּישׁ אֶת נֶכְסָיו, וְאֶחָד הַמַּעֲרִיף אֶת עֲצָמוֹ – בין המקדיש את נכסיו ובין המקבל עליו ליתן את ערכו להקדש, אין לו – להקדש; ויש מפרשים: אין לו לגזבר ההקדש ליטול (רש"י; רבנו גרשום), לֹא בִכְסוֹת אִשְׁתּוֹ, וְלֹא בִכְסוֹת בָּנָיו – לפי שאינן שלו, וְלֹא בִצְבַע שִׁצְבָּעוֹ לְשֹׁמֵן – שצבע בו את הבגדים לשם אשתו ובניו, אף על פי שעדיין לא לבשו אותם, וְלֹא בִסְגָדִים חֲדָשִׁים שֶׁלִּקְחָן לְשֹׁמֵן – שאף על פי שלא נעלו עדיין, הרי הן בחזקתן משעת לקיחה. אף על פי שְׁאֵמְרוֹ: עֲבָדִים נִמְכָּרִים בִּכְסוֹתָן לְשִׁבְחָה – שמלבישים את העבדים כסות נאה, כדי שייראו משובחים ויפס, שְׁאֵם תִּלְקַח לוֹ כְּסוֹת בְּשָׁלְשִׁים דִּינָר, מִשְׁבִּית הוּא מָנָה – שהכסות היפה שמחירה שלושים דינר, משבחת את דמי העבד במאה דינר יתיר על שוורו בלא אותה הכסות; וְכֵן פָּרָה, אִם מִמְתִּינִים אוֹתָהּ לְאִטָּלִים – אם ימתינו במכירתה ליום השוק שמוכרים בו בהמות, מִשְׁבַּחַת הִיא – שתימכר אז ביוקר; וְכֵן מִרְגְּלִית, אִם מַעֲלִין אוֹתָהּ לְכָרֶךְ – שתימכר שם במחיר יקר, מכל מקום אין להקדש אֲלָא מִקוֹמוֹ וְשַׁעֲתוֹ – ומוכרים אותם בשווים כפי מחירם במקום זה ובשעה זו (רמב"ם); והטעם הוא, שחוששים שמא אם ישהה את מכירתם יבואו לידי הפסד, שיזלו או ייגבחו (פירוש המשנה להרמב"ם). ויש מפרשים, שאם עני העריך עצמו, ויש לו מרגלית, לא ישהנה

פ ר ק ש ב י ע י

א אין מקדישין לפני הוי"ב פחות משתי שנים, ולא גואלין לאחר הוי"ב פחות משנה. אין מחשבין חדשים להקדיש, אבל ההקדש מחשב חדשים. המקדיש את שדהו בשעת הוי"ב – נותן בזרע חמר שעורים חמישים

פירוש ברטנורא

א אין מקדישין. שדה אחוזה: פחות משתי שנים. דכתיב במקדש שדה אחוזה (ויקרא כ"ז) על פי השנים הנותרות, ואין שנים פחות משנים. המקדיש שדה אחוזה בשנה ראשונה של יובל ובא לגאולה, נותן בבית כור חמישים סלע כדכתיב (שם) זרע חומר שעורים וגו'. ואם הקדישה עשר שנים או עשרים אחר הוי"ב, מחשבים השנים הנותרות עד יובל הבא, ונותן סלע ופונדיון לכל שנה, כדכתיב (שם) ואם אחר הוי"ב יקדיש שדהו וחשב לו וגו' ונגרע מערכך, והיינו גירוע שאינו נותן חמישים שלימים. והמקדיש שתי שנים לפני הוי"ב, פודה אותה בשתי סלעים ושני פונדיונים, כדכתיב על פי השנים הנותרות, וכך החשבון עולה של גאולת שדה אחוזה לכל שנה סלע ופונדיון, שהרי אם הקדישה בשנה ראשונה של אחר הוי"ב היה פודה בחמישים שקל, צא מהן לארבעים ותשע שנים הבאים עד יובל הבא ארבעים ותשע סלעים, נמצא סלע לכל שנה וסלע יותר, וזה הסלע היותר חלקהו לפונדיונים, שיש בכל סלע ארבעים ושמונה פונדיונים, הרי סלע ופונדיון לשנה פחות פונדיון. ומה שהצרכוהו ליתן סלע ופונדיון לשנה, למ"ט שנים מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונים ויש כאן פונדיון אחד יותר על חמישים שקל שאמרה תורה, אותו הפונדיון הוא קלבון לפרוטרוט, כלומר בשביל ההכרע שצריך ליתן לכל שקל ושקל בפני עצמו. אי נמי, אע"פ שהסלע אינו אלא ארבעים ושמונה פונדיונים, חייב ליתן ארבעים ותשעה, דהיינו סלע ופונדיון לארבעים ותשע שנה, לפי שהנותן פונדיונים ליקח סלע מן השלחני נותן ארבעים ותשעה פונדיונים, והיינו קלבון לפרוטרוט. והמקדיש שדה אחוזה פחות משתי שנים לפני הוי"ב אין כאן גירוע, ואם בא לגאולה נותן חמישים שלימים, דנבי גירוע כתיב על פי השנים הנותרות ונגרע, ומיעוט שנים שנים. ועצה טובה קמשמע לן מתניתין שיהא אדם חס על נכסיו ולא יקדיש פחות משתי שנים, שלא יפסיד ארבעים ושמונה סלעים: **ולא גואלין אחר הוי"ב.** לאו אחר הוי"ב סמוך ליובל קאמר, אלא האי אחר אפילו אחר עשרים או שלשים שנה קאי. והכי קאמר, הבא לגאול באמצע הוי"ב וליתן סלע ופונדיון לשנים הבאים, והיה עומד בניסן שהוא אמצע שנה, לא יאמר חצי סלע וחצי פונדיון אני נותן משנה זו, אלא נותן סלע ופונדיון שלם. והיינו דקאמר אין גואלין פחות משנה, דכמה דלא נפקא לה כולה שתא

משניות מבוררות – קהתי

אלא אם כן נשאר עד הוי"ב שתי שנים או יותר, שכן מיעוט "שנים" שתיים, אבל אם לא נשארה אלא שנה אחת, הבא לפדותה נותן חמישים סלע שלמות לכל בית כור, כדן הפודה בתחילת הוי"ב. – משנתו בתחילת הוי"ב. – מועד ספק בפרטי הדינים הללו.

אין מקדישין – שדה אחוזה – לפני הוי"ב פחות משתי שנים

– בגמרא מבורר, שמשנתנו אינה מתפרשת כפשוטה, שאין יכולים להקדיש שדה אחוזה פחות משנתיים לפני הוי"ב, שכן שנינו בברייתא: "מקדישין בין לפני הוי"ב בין לאחר הוי"ב", ומשמע אפילו סמוך לשנת הוי"ב, אלא פירוש המשנה הוא (לדעת רב ושמואל) כדלקמן: הואיל והמקדיש שדהו פחות משנתיים לפני הוי"ב אין נוהג בה דין "נגרע מערכך", כלומר שאין יכולים לפדותה בגרעון כסף, לפי השנים שנשארו עד שנת הוי"ב, אלא כל הפודה צריך ליתן חמישים סלע לכל בית כור, כדן הפודה בתחילת הוי"ב (כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו). לפיכך באה המשנה להשמיע עצה טובה, שיהא אדם חס על נכסיו ואל יקדיש שדה אחוזה פחות משתי שנים לפני הוי"ב, שלא יפסיד את כספו; **ולא גואלין לאחר הוי"ב פחות משנה** – שנאמר בתורה: "אם משנת הוי"ב יקדיש שדהו וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות עד שנת הוי"ב ונגרע מערכך", ובאה משנתנו ללמד, שהפודה את השדה "אחר הוי"ב", אין מחשבים לו את ערך הפדיון בגרעון כסף, לפי חשבון "השנים הנותרות עד שנת הוי"ב", אלא אם כן נגמרה שנה לאחר הוי"ב, אבל הבא לפדות בפחות משנה לאחר שנת הוי"ב, אין דינו אלא כפודה "משנת הוי"ב", ונותן את הערך השלם, היינו חמישים סלע לכל בית כור, ואין גורעים לו את החדשים שכבר עברו מהשנה הראשונה, כגון אם היה עומד בניסן שהוא אמצע שנה, אין מנכים לו חצי סלע וחצי פונדיון בעד מחצית השנה שכבר יצאה, שכן **אין מחשבין חדשים להקדיש** – כל זמן שלא יצאה השנה כולה, אין גורעים לו כלום. והוא הדין באמצע הוי"ב, שאין מחשבין חדשים, כגון אם נשאר תשע שנים וחצי עד שנת הוי"ב, אין גורעים לפודה את השדה את ששת החדשים שכבר יצאו מהשנה העשירית, אלא מחשבים לו את הערך לפי עשר שנים שלמות (דהיינו שנותן עשר סלעים ועשרה פונדיונים לכל בית כור), שנאמר: "וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות", ודרשו: שנים אתה מחשב, ואי אתה מחשב חדשים. אמנם בגמרא מבארים (לדעת רב), שמה ששנינו במשנתנו "לאחר הוי"ב", אין פירושו דווקא אחר הוי"ב ממש, כלומר סמוך ליובל, אלא אפילו באמצע הוי"ב (וכן מבורר בברטנורא; עיי' בגמרא ערכין כד, ב, כה, א; ועיי' ברמב"ם הל' ערכין ב, יב; ובלחם משנה שם; ובהגהות הרש"ם על משנתנו); **אבל**

הגובר לומר: העלה אותה לכרך, ולפי אותם הדמים תן, אלא לפי מה ששווה כאן שמים, וזה (והנני) משהה אותה וימכרנה כמו שירצה, ולפי השומה הקודמת יתן, שהרי בזמן שהעריכו הכהן לא היה לו יותר (רש"י).

בתוספות מבורר, שבמשנתנו מדובר במיטלטלים, שכן במיטלטלים אין הכרזה, משום שחוששים שמא ייגנבו (והוא הדין בעבדים, משום שחוששים שמא יברחו); ברם, מה ששנינו בראש פרקנו: "ישום ההקדש ששים יום", שצריך להכריז עליהם ששים יום רצופים בבקר ובערב, המדובר שם בקרקעות בלבד.

יו ס ח מ י ש י

באור משנה א

פרק זה דן במקדיש שדה אחוזה, היינו שדהו שבאה לו בירושה. בענין זה נאמר בתורה (ויקרא כז, טז-יח): "ואם מושדה אחוזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך (ערך השדה) לפי זרעו, זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף, אם משנת הוי"ב יקדיש שדהו (משעברה שנת הוי"ב מיד הקדישה, ובא אדם לפדותה מיד), כערכך יקום (כערך האמור למעלה יתן). ואם אחר הוי"ב יקדיש שדהו (היינו משעברה השנה הראשונה שלאחר הוי"ב), וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות עד שנת הוי"ב, ונגרע מערכך (מנין השנים שמשנת הוי"ב עד שנת הפדיון – רש"י). מכאן, שהמקדיש שדה אחוזתו, הריהו נפדית מן ההקדש אל לפי שווייה, אלא לפי הערך הקצוב בתורה: "זרע חומר שעורים בחמישים שקל כסף" – היינו כל חלקת שדה שראוי לזרוע בה חומר שעורים (חומר היינו כור, שהוא 30 סאה), והיא שטח של שבעים וחמישה אלף אמה מרובעות (ורבוע שהצלע שלו 274 אמות בקירוב. הנקרא בלשון המשנה "בית כור") נפדית בשנה הראשונה שלאחר הוי"ב בחמישים שקל כסף, היינו בחמישים סלע, שכן השקל האמור בתורה הוא הנקרא בלשון המשנה "סלע". ואם השדה נפדית לאחר השנה הראשונה, כסף פדיונה נקבע לפי מספר השנים שנשארו עד שנת הוי"ב, שכן השדה אינה הקדש אלא למספר שנות הוי"ב, ולאחר הוי"ב היא ניתנת לכהנים, כפי שיבואר להלן בפרקנו, ואין שנת הוי"ב מן המנין; ומאחר שלארבעים ותשע שנה (מיו"ב עד יובל) נקבע הערך לכל בית כור חמישים סלע, נמצא לכל שנה ושנה סלע ועוד 1/49 מסלע; הולע – ארבעים ושמונה פונדיונים (שכן הסלע 4 דינרים, והדינר 6 מעות, והמענה 2 פונדיונים, נמצא הסלע 48 פונדיונים). והכמים הוסיפו כאן עוד פונדיון, שכן הבא ליקח סלע מן השולחני, נותן ארבעים ותשעה פונדיונים, והרי שחשבון הערך לכל בית כור הוא סלע ופונדיון לכל שנה. לפיכך אם נשאר, דרך משל, עשרים שנה עד שנת הוי"ב, הבא לפדותה מיד ההקדש, נותן לכל בית כור עשרים סלע ועשרים פונדיון; ברם, אם הבעלים רצו לפדותה, עליהם להוסיף עוד חומש (והיינו חומש מלבר, שהוא רבע הקרן). והרי הם נותנים עשרים וחמש סלעים ועשרים וחמישה פונדיונים. ושאר משנה שנים עד שנת הוי"ב, נותן הפודה שמונה סלעים ושמונה פונדיונים לכל בית כור (ואם הבעלים פדוים אותה, נותנים עשר סלעים ועשרה פונדיונים). אבל אם נשאר עד הוי"ב פחות משנתיים, כגון שנה אחת בלבד, אין יכולים לפדותה בסלע ופונדיון, שנאמר: "וחשב לו הכהן על פי השנים הנותרות עד שנת הוי"ב ונגרע מערכך", ולמדו מכאן חכמים, שאין שדה אחוזה נפדית עד מספר השנים שנשארו עד שנת הוי"ב,

שָׁקֶל כֶּסֶף. הָיוּ שָׁם נִקְעִים עֲמָקִים עֲשָׂרָה מִפָּחִים, אוֹ סֻלְעִים גְּבוּהִים עֲשָׂרָה מִפָּחִים – אֵין נִמְדָּדִים עֲמָה. פָּחוֹת מִכָּאן – נִמְדָּדִים עֲמָה. הַקִּדְיָשָׁה שְׁתֵּים אוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים לִפְנֵי הַיּוֹבֵל – נוֹתֵן סֻלַּע וּפְנִדְיוֹן לְשָׁנָה. אִם אָמַר: הֲרִינִי נוֹתֵן דָּבָר שָׁנָה בְּשָׁנָה – אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, אֶלָּא נוֹתֵן אֶת כָּלֹ כְּאֶחָד.
בְּ אֶחָד הַבְּעָלִים, וְאֶחָד כָּל הָאָדָם. מֶה בֵּין הַבְּעָלִים לְבֵין כָּל הָאָדָם? אֶלָּא שֶׁהַבְּעָלִים נוֹתְנִים חֲמִשָּׁה, וְכָל אָדָם אֵינוֹ נוֹתֵן חֲמִשָּׁה.

פירוש ברטנורא

לא מנערק לה כלל ולא יחוב גאולת חצי שנה אלא גאולת שנה שלמה. ומה מעם, לפי שאין מחשבים חרשים עם הקדש. הבא לגאול שדרה חמש שנים וחצי לפני היובל, אין מחשבין אותן ששה חרשים שיצאו משנה ששית, אלא נותן שש סלעים וששה פונדיונים, דכתיב (ויקרא כ"ז) וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות, שנים אתה מחשב ואי אתה מחשב חרשים, כלומר כל מה שנותר חשוב שנים, לעשות חודש הנותר שנה, ואי אתה מחשב החרשים שיצאו, לגרוע מן השקל ופונדיון בשבילם: **אבל הקדש מחשב חרשים.** כלומר, אם ריוח של הקדש הוא שנחשוב אותה יציאת חצי שנה שיצאה, כגון דמקדשה בפלגא דארבעים ושמונה ליובל, דאי חשבת להחיא יציאה הוי ליה פחות משני שנים לפני היובל ולא מיפרקא בגירוע אלא בחמישים. ואי אמרת דאין מחשבים אותן חרשים שיצאו, הוה הכא שני שנים לפני היובל, ואיכא פסדא דהקדש דלא שקיל אלא שתי סלעים ושני פונדיונים, הכא ודאי מחשבין אותן כיצאה גמורה ואין כאן שתי שנים לפני היובל, ולא מיפרקא בגירוע אלא בחמישים שקל, דכתיב וחשב לו הכהן מכל מקום: **בשעת היובל.** בזמן שהיובל נוהג. אבל בזמן שאין היובל נוהג פודה אותה בשווייה כשאר הקדשות: זרע חומש שעורים. מקום שיכולים לזרוע בו כור שעורים כשזורעים במפולת יד ובזריעה בינונית, לא שיהיה הורע מקובץ ביותר ולא מפוזר ומפורד הרבה: **נקעים עמוקים וכו'.** והוא שיהיו מלאים מים שאין ראויין לזריעה. אבל אם אינן מלאים מים, הואיל וחזו למדי, אע"פ דאין נמדדין עמה מתחשבים באפי נפשיהו, ונפרין לפי חשבון חמישים סלעים לבית כור: **פחות מכאן נמדדין עמה.** ואע"פ שהן מלאים מים ולא חזו לזריעה, הואיל ואין עמוקים עשרה. וכן סלעים הואיל ואין גבוהים עשרה על שם הקרקע הן נקראין ואינן חשובים כפני עצמן: **אלא נותן את כולו כאחד.** דכתיב (ויקרא כ"ז) וחשב לו הכהן את הכסף, עד שיהא כולו כסף כאחד:
ב ואחד כל האדם. פודה בית כור בחמישים שקל, בין שהיא שוה אלף שקלים בין שאינו שוה אלא חמישים שקלים: **שהבעלים נותנים חומש.** כדכתיב (שם) ואם גאול יגאל את השדה המקדש אותו וגו':

משניות מבוארות – קהתי

טפחים, **נִמְדָּדִים עֲמָה** – שבטלים הם אגב השדה, ואינם חשובים בפני עצמם. **הַקִּדְיָשָׁה שְׁתֵּים אוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים לִפְנֵי הַיּוֹבֵל, נוֹתֵן סֻלַּע וּפְנִדְיוֹן לְשָׁנָה** – לכל בית כור; כלומר שאם פדה את השדה שנתיים לפני היובל, נותן שתי סלעים ושני פונדיונים לכל בית כור, ואם פדה אותה שלוש שנים לפני היובל, נותן שלוש סלעים ושלשה פונדיונים לכל בית כור, כמו שכבר בארנו את החשבון בהקדמה למשנתנו. **אם אמר: הֲרִינִי נוֹתֵן דָּבָר שָׁנָה בְּשָׁנָה** – כל שנה את המגיע לשנה זו, היינו סלע ופונדיון, **אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ** – לקבל את כסף הפדיון בתשלומים, **אֶלָּא נוֹתֵן אֶת כָּלֹ כְּאֶחָד** – את כל הכסף בבת אחת, שנאמר: "וחשב לו הכהן את הכסף", ודרשו חכמים: "עד שיהא הכסף כולו כאחד", כלומר סכום הכסף שהוא רוצה ליתן בפדיון, חייבו הכתוב ליתנו כאחד. ברם, אינו מחוייב לפדות כל השדה, אלא רשאי הוא לפדות אפילו חציה בלבד.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

אֶחָד הַבְּעָלִים, וְאֶחָד כָּל הָאָדָם – בין הבעלים ובין אחרים פודים לפי החשבון של בית כור בחמישים סלע, בין ששווה השדה אלף סלע ובין שאינה שווה אלא חמש סלעים. **מֶה בֵּין הַבְּעָלִים לְבֵין כָּל הָאָדָם?** – כלומר אין בין הבעלים לבין כל האדם, **אֶלָּא שֶׁהַבְּעָלִים נוֹתְנִים חֲמִשָּׁה** – מוסיפים עוד חומש על דמי הפדיון, שנאמר (ויקרא כז, יט): "ואם גאל יגאל את השדה המקדש אותו, ויסף חמישית כסף ערכך עליו"; וכבר בארנו במקומות אחרים, שכל "חומש" האמור בתורה היינו חומש מלבר (מבחוץ). שהוא רבע מהקרן; ונקרא "חומש", לפי שהוא החלק החמישי מהסכום הכולל של הקרן והחומש. נמצא שעל כל סלע, שהיא ארבעה דינרים, הבעלים מוסיפים עוד דינר; **וְכָל אָדָם אֵינוֹ נוֹתֵן חֲמִשָּׁה** – אלא דמי הפדיון בלבד, לפי החשבון של חמישים סלע לבית כור.

י ו ט ש ו י

ב א ו ר מ ש נ ה ג

בפרשת המקדש אחזתו נאמר (ויקרא כז, כ-כא): "ואם לא יגאל (המקדש) את השדה ואם מוכר (הגזבר) את השדה לאיש אחר, לא יגאל עוד. והיה השדה בצאתו יובל קודש לה' כשדה חזום. לכתן תורה אחזתו." – משנתנו והמשנה שלאחריה

הַהֲקִדְשׁ מִחֲשָׁב הַדָּשִׁים – כלומר אם על ידי ניכוי החדשים שיצאו מן השנה יש ריווח להקדש, כגון אם נשאר עד שנת היובל שנה וחצי, שאם לא נגרע את מחצית השנה שיצאה, הרי דינו של הפודה כאילו עומד שנתיים לפני שנת היובל, ואינו צריך ליתן אלא שתי סלעים ושני פונדיונים לכל בית כור, ואילו אם נחשב חדשים, הרי הואיל ואין שנתיים שלמות ליובל, אינו יכול לפדותה בגרעון כסף, וצריך הפודה ליתן חמישים סלע לכל בית כור (כמו שכבר בארנו בתחילת המשנה). בכגון זה, שיש ריווח להקדש, מחשבים את החדשים, וכיון שיש פחות משתי שנים לפני היובל, אין פודים אותה בגרעון כסף, אלא בחמישים סלע לכל בית כור. וזהו ששינוי: אבל ההקדש מחשב חדשים (רש"י; רבנו גרשום; תוספות; ברטנורא). ברם, לשיטת הרמב"ם תלוי הדבר ברצונו של גזבר ההקדש, שאם רצה הגזבר, הריהו חושב את החדשים שנשארו בשנה, ונותן הפודה לפי חשבון של שנתיים (עיין בפירושו למשנתנו, ובמשנה תורה הל' ערכין ד, ה; ועיין שם השגת הראב"ד; כסף משנה ולחם משנה). **הַמִּקְדִּישׁ אֶת שְׂדֵהוּ בְּשַׁעַת הַיּוֹבֵל** – בזמן שהיובל נוהג (רש"י; ברטנורא; ועיין "תוספות יום טוב"), **נוֹתֵן בְּזֶרַע חֲמֵר שְׁעוּרִים חֲמִשִּׁים שָׁקֶל כֶּסֶף** – כמפורש בתורה; והיינו שכל שטח קרקע הראוי לזריעת כור (30 טאה) שעורים, והוא שבעים וחמישה אלף אמה מרובעות, נפדה בשנה הראשונה של היובל בחמישים סלע, כמו שכבר בארנו לעיל. ברם, בזמן שאין היובל נוהג, הרי היא נפדית בשווייה כשאר ההקדשות (רש"י). **הָיוּ שָׁם נִקְעִים** – בקיעים וחריצים – **עֲמָקִים עֲשָׂרָה טַפָּחִים** – והם מלאים מים (גמרא), **אוֹ סֻלְעִים גְּבוּהִים עֲשָׂרָה טַפָּחִים** – והוא ואינם ראויים לזריעה, **אֵין נִמְדָּדִים עֲמָה** – עם השדה, שאינם מוקדשים כלל. ברם, אם אין בנקעים מים, הרי הם מוקדשים, ונמדדים בפני עצמם, ונפדים בשוויים. ויש מפרשים: אין נמדדים עמה – להיפדות לפי חשבון חמישים סלע לבית כור, כלומר שאף הנקעים המלאים מים מוקדשים הם, אלא שנמדדים הם בפני עצמם להיפדות לפי שוויים. ברם, נקעים שאין בהם מים נפדים לפי חשבון חמישים סלע לבית כור, אלא שנמדדים בפני עצמם שלא יעלה המדרון שלהם בחשבון (עיין ברטנורא; "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"). **פָּחוֹת מִכָּאן** – היו הנקעים עמוקים פחות מעשרה טפחים, אף על פי שהם מלאים מים, או שהיו הסלעים גבוהים פחות מעשרה

ג. הקדישה, וגאלה – אינה יוצאה מידו ביוכל. גאלה בנו – יוצאה לאביו ביוכל. גאלה אחר, או אחד מן הקרובים, וגאלה מידו – אינה יוצאה מידו ביוכל. גאלה אחד מן הפהנים, והרי היא תחת ידו – לא יאמר: הואיל והיא יוצאה לפהנים ביוכל, והרי היא תחת ידי, הרי היא שלי, אלא יוצאה לכל אחיו הפהנים.

ד. הגיע היובל ולא גאלה – הפהנים נכנסים לתוכה, ונותנים את דמיה; דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: נכנסין, אבל לא נותנין. רבי אליעזר אומר: לא נכנסין ולא נותנין, אלא נקראת שדה רטושים, עד היובל השני. הגיע היובל השני ולא גאלה: נקראת רטושי רטושי, עד היובל השלישי. לעולם אין הפהנים נכנסין לתוכה, עד שיגאלנה אחר.

פירוש ברטנורא

ג. אינה יוצאה מידו ביוכל. להיות מתחלקת לכהנים כי היכי דאי הוה פריך לה אינש אחרינא דהוה נפקא ביובל ומתחלקת לכהנים כדכתיב (ש) והיה השרה בצאתו ביובל קודש לה: גאלה בנו יוצאה לאביו ביוכל. ולא לכהנים. דכתיב (ש) ואם מכר את השרה לאיש אחר לא יגאל עוד. לאיש אחר, ולא לבן: גאלה אחד מקרוביו של מקדיש מיד הגובר, ובא המקדיש וגאלה מיד קרובו, אינה יוצאה מיד המקדיש ביובל להתחלק לכהנים: גאלה כהן. מיד גובר: לא יאמר הואיל ואם גאלה ישראל יוצאה לי ולחברי ביובל, עכשיו שהיא תחת ידי שגאלתי אין לך כהן ראוי לה יותר ממני:

ד. ולא גאלה. לא גאלה מיד ההקדש, לא הבעלים ולא אחר: הכהנים נכנסים לה. כהנים של משמר שהיוכל פוגע בו הן נכנסים לתוכה, והיא חלוטה בידם: ונותנים את דמיה להקדש. דגמר קודש קודש ממקדיש בית, כתיב הכא בשדה אחוזה בצאתו ביובל קודש וכתוב במקדיש בית (ש) ואיש כי יקדיש את ביתו קודש, מה בית לא תצא מיד הקדש בלא דמים כדכתיב התם והעריכו הכהן, דבית לא נפקא לכהנים אלא נפרד בדמים, אף שדה אחוזה לא תצא מיד הקדש בלא דמים. הלכך כי פריך לה אחר, הוה דמים לברך הבית הקדש, וכי ממי יוכל נפקא בהנם לכהנים, ואם לא גאלה יחבי כהנים דמי חמישים שקלים ושקלי לה: ר' שמעון אומר נכנסין אבל לא נותנין. דגמר קודש קודש מכבשי עצרת, דכתיב בהו (ויקרא כ"ג) קודש יהיו לה' לכהן, מה התם כהנם אף כאן כהנם. וניחא ליה דנילף שדה אחוזה מכבשי עצרת, דתרווייהו מעשרים וארבע מתנות כהונה, ולא נילף ממקדיש ביתו דאינו ניתן לכהנים לעולם. ורבי יהודה נוחא ליה דנילף שדה אחוזה ממקדיש ביתו, דתרווייהו קדשי ברק הבית, ולא נילף מכבשי עצרת שהם קדשי מובח. והלכה כרבי יהודה: שדה רטושי. שדה עוובה. כמו אם על בנים רומשה: עד שיגאלנה אחר. וכשתצא מידו ביובל יכנסו בה כהנים. ומעמא דרבי אליעזר, דכתיב והיה השרה בצאתו ביובל קודש, משמע כשתצא מיד הגואל כרין שאר אדם הקונה קרקע שיוצאה ביובל, בההוא קאמר קרא דתהוי לכהנים, אבל בצאתו

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

הגיע היובל – הגיעה שנת היובל, ולא גאלה – השרה מיד ההקדש, לא על ידי הבעלים ולא על ידי אחר, הפהנים – של אותו משמר שהיוכל פוגע בו (כמו שבארנו בסוף המשנה הקודמת). נכנסים לתוכה – לתוך השרה הזאת, שהיא נעשית אחוזתם, ונותנים את דמיה – להקדש, חמישים סלע לכל בית כור (רש"י; ברטנורא); ויש מפרשים: ונותנים את דמיה – לפי שוויה (משנה למלך) על הרמב"ם הל' ערכין ד, כו; דברי רבי יהודה – טעמו מבואר בגמרא, שלומד הוא בגזירה שווה, "קדש, קדש" ממקדיש בית, שכן שם נאמר (ויקרא כו, יד): "ואיש כי יקדיש את ביתו קדש", וכן נאמר: "והיה השרה בצאתו ביובל קדש" – מה בית אינו יוצא לעולם מיד הקדש בלא דמים כמו שנאמר (שם): "והעריכו הכהן", שאין בית יוצא לכהנים אלא נפרד בדמים, אף שדה אחוזה אינה יוצאת מיד הקדש בלא דמים: הלכך אם פדה אותה אחר מיד ההקדש, הואיל וזה נתן דמיה להקדש, הרי כשמיגיעה שנת היובל יוצאת השרה לכהנים בחינם, אבל אם לא נפרדה השרה עד שנת היובל, על הכהנים ליתן את דמיה. רבי שמעון אומר: נכנסין – הכהנים נכנסים לתוכה, אבל לא נותנין – דמיה, שרבי שמעון לומד בגזירה שווה מכבשי עצרת, שנאמר בהם (ויקרא כג, כ): "קדש יהיו לה' לכהן", מה שם בחינם, אף כאן בחינם. ומעדיף רבי שמעון ללמוד שדה אחוזה מכבשי עצרת ולא ממקדיש ביתו, לפי ששדה אחוזה שבידי הקדש וכבשי עצרת שניהם ממתנות כהונה הם, אבל בית שבידי הקדש אינו ניתן לכהנים לעולם. ברם, רבי יהודה מעדיף ללמוד שדה אחוזה ממקדיש ביתו, לפי שניהם קדשי ברק הבית הם, מה שאין כן כבשי עצרת, שהם קדשי מזבח; והלכה כרבי יהודה (רמב"ם הל' ערכין ד, יט). רבי אליעזר אומר: לא נכנסין ולא נותנין – אין השרה נמסרת לכהנים, אלא נקראת שדה רטושים – שדה שנטשוה (עזובה) בעליה, עד היובל השני – עד שנת היובל הבאה. הגיע היובל השני ולא גאלה: נקראת רטושי רטושי, עד היובל השלישי – כלומר שדה שעזובה פעמיים. לעולם אין הפהנים נכנסין לתוכה, עד שיגאלנה אחר – וכשתצא מידו ביובל יכנסו לתוכה כהנים, טעמו של רבי אליעזר, שנאמר: "והיה השרה בצאתו ביובל קודש", ומשמע

עוסקת בפטרי הידנים הנלמדים מפסוקים אלה (הערה: "שדה" בלשון התורה – מין זכר, ובלשון המשנה – מין נקבה).

הקדישה – הקדיש אדם את שדה אחוזתו, וגאלה – והוא פדה אותה מיד ההקדש, אינה יוצאה מידו ביוכל – שכן אם פדה אותה אחר, הרי השרה יוצאת מידו ביובל ומתחלקת לכהנים (במבואר במשנה הבאה). כמו שנאמר: "והיה השרה בצאתו ביובל (מיד הלוקחו מן הגזבר) קודש לה' כשדה חזרות. לכהן תהיה אחוזתו". ובאה משנתנו ללמד, שאם המקדיש פדה בעצמו את שדהו, אינה יוצאת מידו ביובל להתחלק לכהנים. גאלה בנו – פדה את השרה בנו של המקדיש, יוצאה לאביו ביוכל – ולא לכהנים, שנאמר: "ואם מכר (הגזבר) את השרה לאיש אחר, לא יגאל עוד. ודרשו: לאיש אחר – ולא לבן. גאלה אחר – פדה את השרה איש אחר, או אחד מן הקרובים – של המקדיש, וגאלה מידו – והמקדיש גאל את השרה מיד הפודה, אינה יוצאה מידו – מיד המקדיש, ביוכל – להתחלק לכהנים. ברם, במשנה שבגמרא הגירסה היא: יוצאה מידו ביובל. ומפרש רש"י: יוצאה ביובל ומתחלקת לכהנים, כשם שהיתה יוצאת מיד הפודה שממנו לקחה המקדיש (וכן גירסת הראב"ד; אבל גירסת הרמב"ם היא כנוסח שבמשנתנו; ועיין "תוספות יום טוב"). גאלה אחד מן הפהנים – מיד הגזבר, והרי היא תחת ידו – של אותו כהן בשנת היובל, לא יאמר – אין הכהן יכול לומר: הואיל והיא יוצאה לפהנים ביוכל, והרי היא תחת ידי, הרי היא שלי – שאילו פדה אותה ישראל היתה יוצאת לי ולחברי ביובל, עכשיו שהשרה תחת ידי, אין לך כהן ראוי לה יותר ממני (רש"י). והרי גם קל וחומר הוא: "בשל אחרים אני זוכה, בשל עצמי לא כל שכן" (בריייתא בגמרא); ומבואר (שם) הטעם שאין הכהן יכול לומר כן, לפי שנאמר (ויקרא כו, כא): "לכהן תהיה אחוזתו", אחוזתו של כהן שירש מאביו היא שלו, אבל זו אינה שלו; אלא יוצאה לכל אחיו הפהנים – שבמשמר העובד בראש השנה של שנת היובל (ותוספתא מנחות ג, ג; עיין רמב"ם הל' ערכין ד, כה). ויש סוברים, שמתחלקת לכהנים שבמשמר של יום הכיפורים (רש"י על התורה ויקרא כו, כא; עיין גמרא ורש"י ערכין כה, ב; ועיין "לחם משנה" ו"משנה למלך" על הרמב"ם שם).

ה הלוקח שדה מאביו, מת אביו ואחר כך הקדישה – הרי היא כשדה אחרת. הקדישה ואחר כך מת אביו – הרי היא כשדה מקנה; דברי רבי מאיר. ורבי יהודה ורבי שמעון אומרים: כשדה אחרת, שנאמר (ויקרא כו, כב): "ואם את־שדה מקנתו אשר לא משדה אחרתו" – שדה שאינה ראויה להיות שדה אחרת, יוצאת זו שהיא ראויה להיות שדה אחרת. שדה מקנה אינה יוצאה לפניהם ביוכל, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. פהנים ולוים מקדישים לעולם, וגואלין לעולם, בין לפני היוכל, בין לאחר היוכל.

פירוש ברטנורא

מיד הקדש לא משמע, דאכתי לא אשמעינן קרא דהקדש פקע מכוחו ביוכל:

ה הלוקח שדה מאביו, מת אביו ואחר כך הקדישה הרי היא כשדה אחרת. שהרי עד שלא הקדישה נפלה לו בירושה. הלכך אם בא לפדותה, פודה בית כור בחמישים שקל כשדה אחרת, ואם לא גאלה הוא וגאלה אחר, יוצאה לכהנים ביוכל: הרי היא כשדה מקנה. דבר שעה שהקדישה אולין, ואם בא לפדותה, פודה שדה בשווייה כדן שדה מקנה, ואם לא גאלה הוא וגאלה אחר, חזרת לו ביוכל. שהרי בשעה שהקדישה לא היה גופה שלו, דעתיה היתה לחזור לאביו ביוכל כדן שאר מכירות, וכשאר מקדיש שדה מקנה היא שהגואלה מיד הגובר מחזירה ביוכל לאחר לו אחות הארץ, דהיינו לאביו של זה, וזה יורש את כת אביו. ואין הלכה כר' מאיר: שדה מקנה. שהקדישה וגאלה אחר, אינה יוצאה לכהנים ביוכל, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, וקרעק לא היתה שלו אלא עד הויכל: כהנים ולוים מקדישים לעולם. ואפילו בשנת הויכל עצמה. אבל ישראל שהקדיש שדהו בשנת הויכל עצמה, אינה מקודשת: וגואלין לעולם. מה שאין כן בישראל שאינו פודה לאחר הויכל, כדכתיב (ויקרא כ"ג) ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד, אבל כהן או לוי שהקדיש קרקע שירש מאבותיו הרי זה גואל לעולם, ואפילו עבר עליה הויכל ולא נפדת גואלה לאחר הויכל, כדכתיב (שם כ"ה) גואלת עולם תהיה ללוים:

משניות מבוארות – קהתי

הסוכר, שאף על פי שהשדה עתידה ליפול לבן בירושה, מכל מקום אם הקדישה לפני מיתת אביו, הולכים אחר שעת ההקדשה, ודינה כדן שדה מקנה. ורבי יהודה ורבי שמעון אומרים: כשדה אחרת – אף על פי שהקדישה בחיי אביו דינה כשדה אחרת, שנאמר: "ואם את־שדה מקנתו אשר לא משדה אחרתו" – והרי התביה "משדה" מיותרת היא, שיכול היה לכתוב: "אשר לא אחרתו היא". או שלפחות המ"ם של "משדה" מיותרת היא; ומכאן דרשו, שבא הכתוב ללמד: שדה שאינה ראויה להיות שדה אחרת – שלא קנה אותה מאביו או משאר המורשים אותה, הרי היא שדה מקנה, יוצאת זו – מכלל שדה מקנה, שהיא ראויה להיות שדה אחרת – לאחר מיתת אביו, אף על פי שבשעה שהקדישה עדיין לא היתה ירושה בידו, מכל מקום היא נחשבת כשדה אחרת. שדה מקנה אינה יוצאה לפניהם ביוכל – כמו שכבר בארנו לעיל, שהמקדיש שדה מקנה, ופדאה אחר (דשי'; ותוספות; ברטנורא), או שלא נפדתה כלל מיד ההקדש (דמב"ם הל' ערכין ד, כו; ועיין "משנה למלך" שם), כשנגיע שנת הויכל אינה יוצאת לכהנים כשדה אחרת, אלא חזרת לבעליה הראשונים, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו – והשדה לא היתה שלו אלא עד שנת הויכל, כמו שנאמר (ויקרא כה, י): "ויובל היא תהיה לכם, ושבתם איש אל אחוזתו" (שהשדות חוזרות לבגליהן – דש"י). בעל "תוספות יום טוב" כותב, שאף על פי שכתוב מפורש הוא (ויקרא כו, כד): "בשנת הויכל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו, לאשר לו אחות הארץ", מכל מקום צריכה המשנה להשמיענו טעם הדבר, משום שבפסוק לא מדובר אלא בכגון שהמקדיש עצמו פודה את השדה, ואילו כאן מדובר בכגון שפדה אחר או שלא נפדתה כלל, כמו שבארנו לעיל. פהנים ולוים מקדישים לעולם – את שדותיהם, ואפילו בשנת הויכל עצמה; אבל ישראל שהקדיש שדהו בשנת הויכל, אינה קדושה (כדעת שמואל – ערכין כד, א – שהלכה כמותו). וגואלין לעולם, בין לפני היוכל, בין לאחר היוכל – שאם כהן או לוי הקדיש שדה שירש מאבותיו, הרי זה גואל לעולם, ואפילו עבר עליה הויכל ולא נגאלה, הרי זה גואלה לאחר שנת הויכל, כמו שנאמר (ויקרא כה, לב): "גאולת עולם תהיה ללוים", מה שאין כן בישראל, שאם לא גאל עד הויכל, שוב אינו יכול לגאול.

באור משנה א

בבביתא בגמרא (ערכין לב, ב) שנינו: "משגלו שבט ראובן ושבת גז וחצי שבט המנשה (בימי סנחריב מלך אשור), בטלו היובלות. שנאמר (ויקרא כה, י): "וקראתם דורו בארץ לכל יושביה" – בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתו". כן מובאת בבביתא בגמרא (ערכין כט, א); "אין שדה אחרת נהגת אלא בזמן שחויבל

כשתצא השדה מיד הגואל ביוכל, כדן כל שדה שאדם קונה מחברו שהיא יוצאת ביוכל, בזה אמרה התורה שחיתתן לכהנים, אבל לא משמע בצאת השדה מיד ההקדש, שהרי עדיין לא השמיענו הכתוב שהקדיש יחא יוצא ביוכל (גמרא ודשי' ערכין כו, א).

שבת קודש

באור משנה ה

שדה שקנאה אדם מחברו או זכה בה במתנה וכיוצא בזה, היא הנקראת בתורה "שדה מקנה". וכבר שנינו (לעיל ג, ב) שיש הבדל לענין הקדש בין שדה מקנה לשדה אחרת, שהמקדיש שדה אחרת, הרי היא נפדית לפי חשבון בית כור בחמישים סלע; ואם המקדיש פודה אותה, הרי הוא מוסיף חומש (כמבואר לעיל בפרקנו); ואילו המקדיש שדה מקנה, נפדית היא בשווייה; ואף אם פדה אותה המקדיש, אינו מוסיף חומש (ברם, לדעת רבי אליעזר, אף שדה מקנה דינה כשדה אחרת שנפדית לפי חשבון בית כור בחמישים סלע. ואין הבדל בפדיון אלא לענין תוספת החומש בלבד. וכבר הוכחנו שם, שאין הלכה כרבי אליעזר. אך תמוה הדבר, שרש"י על התורה – ויקרא כו, כב – מפרש כדעת רבי אליעזר; ועיין "משנה למלך" על הרמב"ם הל' ערכין ד, כו). ועוד הבדל יש בין המקדיש שדה מקנה למקדיש שדה אחרת, שבמקדיש שדה אחרת, אם לא פדה אותה קודם שנת הויכל, ומכרה גובר ההקדש לאחר, אינה נפדית עוד, וכשהיא יוצאת ביוכל מיד הלוקח מהן הגובר, הרי היא מתחלקת לכהנים (כמו ששנינו לעיל). ואילו המקדיש שדה מקנה, בין אם המקדיש פדה אותה ובין אם לא פדה אותה ומכרה הגובר לאחר (וכן אם לא נפדתה כלל, ונשארה ביד ההקדש עד שנת הויכל – רמב"ם הל' ערכין ד, כו), משתגיע שנת הויכל חזרת השדה לבעליה הראשונים, כמבואר במשנתנו; ואנחנו הלכות אלו מפורסות בתורה שנאמר (ויקרא כו, כב-כד): "ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחרתו, יקדיש לה; וחשב לו הכהן את הערך עד שנת הויכל... בשנת הויכל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו. לאשר לו אחות הארץ. – משנתו דנה (ברישא) במי שקנה שדה מאביו והקדישה, ואחר כך מת אביו, אם שדה זו כשדה מקנה היא או כשדה אחרת.

הלוקח שדה מאביו – מי שקנה שדה מאביו, מת אביו ואחר כך הקדישה – הרי היא כשדה אחרת. והיא נפדית לפי חשבון של בית כור בחמישים סלע; ואם המקדיש גואל אותה הריהו מוסיף חומש; ואם הוא לא גאלה או שגאלה אחר, הרי היא יוצאת לכהנים ביוכל (כמו ששנינו במשניות הקודמות). הקדישה – הקדיש את השדה שקנה מאביו, ואחר כך מת אביו – ונמצא שבשעה שהקדישה עדיין לא היתה ירושה בידו, אלא שדה מקנה, הרי היא כשדה אחרת – ואם הוא רוצה לפדותה, פודה אותה בשווייה, ואינו מוסיף חומש; ואם פדה אותה אחר, או שלא נפדתה כלל (דמב"ם), הרי היא חזרת לו ביוכל, שהולכים אחר השעה שהקדישה, והרי באותה שעה לא היה גוף השדה שלו, שעתידיה היתה לחזור לאביו בשנת הויכל, כדן כל המקדיש שדה מקנה שחזרת ביוכל לבעליה הראשונים (כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו). וזה יורש כוח אביו; דברי רבי מאיר –

פ ר ק ש מ י נ י

א המקדיש את שדהו בשעה שאינה יובל, אומרים לו: פתח אתה ראשון, שהבעלים נותנים חמש, וכל אדם אינו נותן חמש. מעשה באחד שהקדיש את שדהו מפני רעתה, אמרו לו: פתח אתה ראשון, אמר: הרי היא שלי באסר – אמר רבי יוסי: לא אמר זה אלא 'בכביצה', שההקדש נפדה בכסף ובשעה כסף; אמר לו: הגיעתה! נמצא מפסיד אסר, ושדהו לפניו.

פירוש ברטנורא

ח א המקדיש. בשעה שאינה יובל. בזמן שאין יובל נהוג: פתח אתה ראשון. בכמה אתה רוצה לפדותה. ומפני ריוח של הקדש שואלים לו תחילה, שהבעלים מוסיפים חומש. ולהכי נקט בשעה שאין חיובל נהוג, דבזמן שהיובל נהוג אין צריך לשואלו בכמה תפדתה, שהרי דמיה קצובים בית כור בחמשים שקל. ובזמן שאין יובל נהוג, כגון לאחר שגלו שבט ראובן וגד דבטלו יובלות דכתיב (שם) וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מתוכה, שאז היא נפרדת בשווייה: שהבעלים נותנים את החומש. כל דמי שויה ורבינו יוחנן. וכן כל חומש האמור בתורה, שיהא הקדן וחומשו חמשה. ומפני שלשה דברים אומרים לבעלים פתח אתה ראשון, האחת שהבעלים מוסיפים את החומש, כדקדקנו במתניתין. והשני שמצות גאולה בארון, דכתיב (שם כ"ז) ואם לא יגאל, אלמא מצות גאולה קודמת למכירה. והשלישי שהוא מוסיף ונותן בפדיונה יותר משאר בני אדם, דרוצה אדם בקב שלו: מפני רעתה. שההוצאה שבה יתירה על השבח: איסר. שמונה פרוטות: לא אמר זה אלא בכביצה. כלומר לא כך היה מעשה, שלא אמר באיסר, אלא בכביצה. ואמר לו הגובר הגיעתה, הרי היא שלך בכביצה. ופלוטתא דתנא קמא ורבי יוסי, דרבנן סברי אין פודין הקדש בפחות מארבע פרוטות, כדי שיהא בחומשו פרוטה. ורבי יוסי סבר, פודין הקדש בכל שהוא, ואע"פ שאין בחומשו שוה פרוטה. והלכה כתנא קמא:

משניות מבוארות – קהתי

למקדיש שדה אחוזה. ברם, בזמן שהיובל נהוג אין כופים את הבעלים לפדותה, שהואיל ואם לא יגאלנה תצא לכהנים ביובל, נמצא שאין הפסד להקדש, שהרי הכהנים נותנים את דמיה (רמב"ם הל' ערכין ה, א; ועיינו שם השגת הרמב"ם). מעשה באחד שהקדיש את שדהו מפני רעתה – שהוצאותיה היו יתירות על ערך תוצרתה, אמרו לו – הממונים על ההקדש: פתח אתה ראשון – בכמה אתה רוצה לפדותה? אמר – המקדיש: הרי היא שלי באסר – שהוא שמונה פרוטות (1/24 בדיוק); אמר רבי יוסי: לא אמר זה אלא 'בכביצה' – כלומר לא כך היה המעשה שאמר 'באיסר', אלא אמר: הרי היא שלי 'בכביצה', שההקדש נפדה בכסף ובשעה כסף – שאף בשווה כסף אפשר לפדות את ההקדש (דברי רבי יוסי הם מאמור מוסגר): אמר לו – הגובר למקדיש: הגיעתה – הרי השדה שלך! נמצא מפסיד אסר, ושדהו לפניו – זה שהקדיש שדהו מפני רעתה הפסיד איסר, וחזרה לו שדהו. בגמרא מבואר, שאף חכמים סוברים שהקדש נפדה בכסף ובשווה כסף, אלא שלדעת חכמים אין פודים הקדש בפחות מארבע פרוטות, כדי שיהא בחומשו פרוטה (כלומר שהחומש היינו רבע הפדיון, שהמקדיש מוסיף. יתא לכל הפחות פרוטה): ורבי יוסי סובר, שפודים הקדש בכל שהוא, ואף על פי שאין בחומשו פרוטה.

נהג, שנאמר (ויקרא כה, כח): 'ויצא ביובל ושב לאחוזתו'. מכאן, שהמקדיש שדה אחוזה בזמן שאין היובל נהוג, הרי היא נפרדת בשווייה כשאר ההקדשות (ולא לפי הערך הקצוב בתורה: בית כור בחמשים סלע). – משנתנו עוסקת במקדיש שדה אחוזה בזמן שאין היובל נהוג, והיא באה ללמד, כיצד היא נפרדת.

המקדיש את שדהו – היינו שדה אחוזתו, בשעה שאינה יובל – בזמן שאין היובל נהוג, ואין השדה יוצאת לכהנים, אלא נפרדת היא לעולם, ודינה כשאר ההקדשות, שנפרדת היא בשווייה, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, אומרים לו – לבעל השדה: פתח אתה ראשון – אמור אתה תחילה, קודם שיוכרו עליה, בכמה אתה רוצה לפדותה; בגמרא מבואר, שלא זו בלבד שאומרים לו כך, אלא אף כופים אותו לפתוח ראשון; והטעם הוא, שאם הבעלים פודים אותה יש ריוח להקדש, שהבעלים נותנים חמש – מוסיפים חומש על דמי הפדיון, כמו שבארנו בפרק הקדום, ואפילו בזמן שאין היובל נהוג, וכל אדם אינו נותן חמש – אבל אם אדם אחר פודה אותה, אינו מוסיף חומש. בגמרא מוסיפים עוד שני טעמים: א. האויל והשדה חביבה עליו יתן בפדיונה יותר מאחרים; ב. מצוות גאולה בארון היא, שנאמר במתפס בהמה טמאה לבדק הבית (ויקרא כז, כז): 'ואם לא יגאל ונמכר בערכך', ודרשו חכמים: מכאן שמצוות גאולה בארון, והוא קודם לכל אדם (גמרא בכורות יג, א); והוא הדיון

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים עשר לעומר עמ' א

- 1 נקראים סמדר.
- 2 "ותקח לו תבת גמא ותחמרה בחמר ובזפת ותשם בה את הילד",
- 3 שואלת הגמרא, מאי שנא – מדוע הניחתו בגמא, הרי גופו ישתמר
- 4 יותר בשאר עצים חזקים יותר. מתרצת הגמרא, אמר רבי אלעזר,
- 5 מ"כין יש להביא ראייה לצדיקים שממונים חביבים עליהן יותר מנופן
- 6 – ולכן השתמשה בדבר זול. וכל כך למה – מדוע חביב עליהם
- 7 ממונם מגופם, לפי שאין פושטין ידיהן בגזל. רבי שמואל בר
- 8 נחמני אמר, הטעם שלקחה גומא, לפי שהוא דבר רך, שיכול
- 9 לעמוד – להחזיק מעמד אם תיתקל התיבה בפני דבר רך ובפני
- 10 דבר קשה, שהרף, כשנתקל באבן חוזר לאחוריו ולא נשבר. ומה
- 11 שכתוב 'ותחמרה בחמר ובזפת', תנא, טחו את התיבה בחמר
- 12 מבפנים, וזפת מבחוץ ולא מבפנים, כדי שלא יריח אותו צדיק
- 13 ריח רע של הזפת.
- 14 'ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת היאור', מבאר
- 15 הגמרא מהו סוף זה, רבי אלעזר אומר, הניחה אותו בים סוף. רבי
- 16 שמואל בר נחמני אמר

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

מתנה — נתנו בני העיר בית כנסת לתשמישי חול. **ותשמישי מצוה** — דברים ששימשו בהן מצוה. **דלוסקמי** — כמו אמתחת ושק לשום בו [ספר]. **תיק ונרתיק** — חדא היא, אלא שלשון תיק נופל על דבר ארוך, ולשון נרתיק נופל על דבר קצר. **כורסיא** — בימה של עץ. **תשמיש ותשמיש** — שפורס מפה עליו, ואחר כך נותן ספר תורה עליו. **דמותי ספר תורה עליה** — בלא מפה. **פריסא** — יריעה שפורסין סביבות הארון מבפנים. **תשמיש ותשמיש הוא** — תשמיש של ארון. **דעיפי ליה** — פעמים שכופלין אותו תחת ספר תורה. **דאירפט** — ארון שנתקלקל ונפרד מחבורו. ויש דוגמתו בברייתא ביבמות (קב, א): מנעל המרופט. **תיבותא זוטרתא** — לעשות תיבה קטנה, מן הגדולה הראשונה. **מיעבדא כורסיא** — בימה. **אסור** — שירדה מקדושתה. **פריסה דבלה** — יריעות הארון שבלו. **לחומשין** — יש ספרים שהן עשויין כל חומש לבדו, וכולן בגליון. **זבילי** — כמין דלוסקמי. **קמטרא** = ארגו שקורין אשקריניי"ו. והרבה יש בתרגום של יונתן בן עוזיאל: חבלים חבושים (יחזקאל כז), ארגוים אמליץ דזהוריתא בקמטריין. וכן "לאשר על המלתחה" — לדעל "קמטריין (מלכים ב י).

דף כו ע"ב: הגמרא דנה באופן נוסף של העברת בית כנסת: נתנו בני העיר בית כנסת **במתנה** לצורך חולין, **פלגי בה רב אחא ורבינא, חד אסר להשתמש בו, וחד שרי**. מבארת הגמרא: **מאן דאסר טעמו, שכן (בהאי) [במאי] תפקע קדושתה**, הרי לא נתן דמים תמורתו, ואין לקדושה על מה לחול ובית הכנסת נשאר בקדושתו. **ומאן דשרי סבר, אי לא דהוה ליה לנותן דהיינו בני העיר הנאה מיניה** - מן המקבל, **לא הוה יתיב ליה את בית הכנסת, והדר הוה ליה** - חזרה להיות **מתנה פוביני**, שהנאה זו נחשבת כדמי מכירה, והקדושה חלה עליה, ובית הכנסת מותר בהנאה.

אגב הנידון בשימוש בבית כנסת, מובאת ברייתא לגבי שאר תשמישי מצוה וקדושה: **תנו רבנן, תשמישי מצוה** - דברים שהשתמשו בהם למצוה, לאחר שעברה מצותם אין עליהם קדושה ונזרקין לאשפה, **ותשמישי קדושה** - תשמישי דברים שכתובים עליהם דברי קדושה, ננזזין ואסור לזרוקם. מבארת הברייתא: **ואלו הן תשמישי מצוה, כגון סוכה, לולב, שופר וציצית. ואלו הן תשמישי קדושה, כגון דלוסקמי** - שק להניח בו ספרים תפילין ומוזוזות, **ותיק של ספר תורה, ונרתיק של תפילין, ורצועותיהן של התפילין**.

כמה דינים בתשמישי קדושה: **אמר רבא, מריש [מתחילה] הוה אמינא, האי כורסיא** - בימת בית הכנסת שפורסים עליה מפה ומניחים עליה ספר תורה, **תשמיש דתשמיש הוא**, שהרי ספר התורה מונח על המפה, והבימה היא תשמיש של המפה, **ושרי לזרוקה לאחר השימוש, אך בין דחוינא דלפעמים מותבי עליה** - עליה **ספר תורה בלא מפה, אמינא** שגם היא **תשמיש קדושה הוא, ואסור לזרוקה**, אלא נגזת.

ואמר רבא, מריש הוה אמינא, האי פריסא - יריעת בד [וילון] שפורסים בארון הקודש, **תשמיש דתשמיש הוא**, שמושמת רק לארון ולא לספר התורה, ולאחר שבלתה מותר לזרוקה, אך **בין דחוינא דלפעמים עיפי ליה** - כופלים אותה בשולי הארון ומנחי ספרא עליה, **אמינא תשמיש קדושה הוא, ואסור להשליכה. ואמר רבא, האי תיבותא דאירפט** - ארון קודש שנתקלקל, **מיעבדה תיבה זוטרתא** - לעשות ממנו ארון קודש קטן יותר, **שרי**, שנשאר בקדושתו הראשונה, אך לעשות **כורסיא** [בימה] **אסור**, שקדושתה פחותה שרק לפעמים מניחים עליה ספר תורה, ומוריד הארון מקדושתו.

ואמר רבא, האי פריסא - היריעה שפורסים בארון הקודש **דבלה, למיעבדה פריסא לספרי** - מעיל לספר תורה **שרי**, שאינו מורידה מקדושתה, אך לעשותה מעיל **לחומשין** - ספרי תורה שכל חומש נפרד לעצמו **אסור**, שקדושתם פחותה משל ספר תורה.

ואמר רבא הני זבילי [כעין שקים] **דחומשי, וקמטרי** [ארגוים] **דספרי, תשמיש קדושה נינהו, וננזזין**. מקשה הגמרא: **פשיטא**. משיבה הגמרא: **מהו דתימא, הני לא לכבוד הספרים עבדן, אלא לנמורי בעלמא עבדי ואין עליהם קדושה, קא משמע לן** שעשויים לכבוד ויש בהם קדושה.

בו ברישא מותר לטלטל, ואם כן אין זו שיטת רבי יהודה, שהרי
 רבי יהודה אסר לטלטל נר.
 הגמרא מבארת ביאור אחר בברייתא: **אֵלָא אָמַר מִר זֻזְמָרָא, לְעוֹלָם**
 הסיפא נשנתה אף לרבי שמעון, וכן קש"י – ומה שהתיר רבי שמעון
 לטלטל נר, זהו דוקא **כְּנֵר זֻזְמָרָא** – קטן, שאין בו די שמן שידלק כל
 השבת, **דְּעָתִיָּה עָלֵיהּ** – שכבר מבעוד יום דעתו עליו שבשיכילה
 השמן יוכבה הנר וישתמש בו, **אֲכָל הֵי** [כוס קערה ועשיתו
 דְּנִפְיִי – שהם גדולים התבאר שמן כשיעור שידלק כל השבת,
 לא הותר לטלטל, שכן יודע הוא שידלקו כל השבת ומקצה דעתו
 מהן.
 הגמרא מקשה סתירה מברייתא על הברייתא שאסרה לטלטל
 קערה: **וְהֵתִיָּא** – והלא שנינו בברייתא, **מוֹתֵר הַשֶּׁמֶן שֶׁבְנֵר**
וְשֶׁבְקֶעֳרָה לאחר שכבו, **אֲסוּר לִיהֲנוּת מִמֶּנּוּ**. ורבי שמעון מתייר, הרי
 לנו בפירוש שרבי שמעון מתייר אף בקערה, שגדולה היא, וקשה,
 הלא בברייתא לעיל התבאר שבקערה אף רבי שמעון אוסר.
 מיישבת הגמרא: **הֵתֵם** – שם בברייתא שרבי שמעון מתיר לטלטל
 קערה, מדובר בקערה **דִּזְמָרָא נֵר**, דהיינו בקערה קטנה הדומה לנר
 שדרכו שהוא קטן, שכן הם נשנו יחד [שבנר ושבקערה], ולכך
 מתיר רבי שמעון, אולם **הָכָא** – כאן בברייתא שאף רבי שמעון
 אוסר לטלטל קערה, מדובר בקערה **דִּזְמָרָא כֹּבֵם**, דהיינו בקערה
 גדולה הדומה לכוס שדרכו שהוא גדול, שכן כוס שנשנה עמו
 בברייתא [אבל כוס וקערה] גדול הוא, ולכך אסר רבי שמעון
 לטלטלו.
 הגמרא מבארת את דין מנורת מתכת: **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, פְּמוֹט –**
 מנורה קטנה של מתכת, **שֶׁהָדִילִיקוּ בּוֹ בַּשַּׁבָּת זו, לְדַבְּרֵי הַמֵּתִיר,**
 דהיינו לדברי רבי מאיר שהתיר במשנתנו לטלטל נר ישר שלא
 הדליקו בו בשבת זו, **אֲסוּר לטלטלו** לאחר שכבה, שכיון שהדליקו
 בו בכניסת שבת, הוא נעשה מוקצה מחמת איסור, ונאסר לכל
 השבת. **וְלְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר**, היינו לדברי רבי יהודה, שאסר לטלטל נר
 של חרס ישר משום מיאוס, מותר לטלטלו לפמול, שכן רבי יהודה
 אסר לטלטל רק נר של חרס שהוא מאוס, אבל נר של מתכת
 שאינו מאוס לא אסר לטלטלו, שאינו סובר לאסור דבר שהוא
 מוקצה מחמת איסור.
 הגמרא מקשה על דברי רבי זירא, שאמר שרבי יהודה אינו אוסר
 לטלטל את הנר מחמת איסור. תמזה הגמרא: **לְמִיָּמָא** – האם ניתן
 לומר, דרבי יהודה מוקצה **מִחֲמַת מִיָּאוֹס אֵית לֵיהּ** – יש לו, כלומר
 הוא אוסר מחמת זאת, ומוקצה **מִחֲמַת מִיָּאוֹס לִית לֵיהּ** – אין לו
 ואינו אוסר משום כך, **וְהֵתִיָּא** – והרי שנינו בברייתא, רבי יהודה
אוֹמֵר, כָּל הַנְּרוֹת שֶׁל מִתְּכָה שֶׁאֵינֶם מֵאוֹסִים מְטַלְטְלִין, חוּץ מִן הַנֵּר
שֶׁהָדִילִיקוּ בּוֹ בַּשַּׁבָּת, שאסור לטלטלו, והטעם משום שהוקצה
 מחמת איסורו, הרי שמפורש בברייתא שרבי יהודה אוסר במוקצה
 מחמת איסור.
 הגמרא שונה את הברייתא באופן שונה. מבארת הגמרא: **אֵלָא על**
כְּרַחֵךְ אֵי אוֹתָמֵר הָכִי אֵיתָמֵר – מה שנאמר בשם רבי זירא בענין
 פמול, כך הוא נאמר, **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, פְּמוֹט שֶׁהָדִילִיקוּ עָלָיו בַּשַּׁבָּת,**
לְדַבְּרֵי הַבַּל [ורבי יהודה ורבי מאיר] **אֲסוּר לטלטלו**, לפי שהוקצה
 מחמת איסורו. **לֹא הָדִילִיקוּ עָלָיו בשבת זו, דְּבֵרִי הַבַּל מוֹתֵר לטלטלו,**
 שכיון שהוא של מתכת הוא אינו מאוס, ואף לרבי יהודה האוסר
 במוקצה מחמת מיאוס מותר לטלטלו.
 הגמרא מבררת האם יחיד כלי לצורך איסור אוסר אותו לשבת:
אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מִיָּסָה שִׁתְּרָה לְהִנָּח עֲלֶיהָ קִעוֹת, ועדיין לא
הִנִּיחַ, אֲסוּר לְטַלְטֵלָהּ, שכיון שהזמינה להנחת מעות, היא נאסרת
 בטלטול, שבזמנה זו הוא מקצה מדעתו את השימוש מן המטה
 לגמרי.
 מקשה הגמרא: **מִיתִיבָה** – הקשה רב נחמן בר יצחק על דברי רב
 יהודה בשם רב, הלא תנא קמא שבמשנתנו, שהוא רבי יהודה
 המחמיר בטלטול מוקצה, שנה, **מְטַלְטְלִין נֵר חֵדָּשׁ אֲכָל לֹא יִשְׁקוּ,**
 ומשמע מדבריו, שנה חדש אינו נאסר ביחוד והזמנה בלבד אלא
 בהדלקה, שאם היה נאסר אף ביחוד, היה על התנא לשנות שאף
 בנר חדש שעדיין לא הדליקו בו יש אופן שאסור, והיינו ביחוד
 להדלקה, ומתוך שהתנא לא שנה זאת, מוכח שיחיד אינו אוסר
 את הנר.

אֵי לֹא שָׁרִית לֵיהּ – אם לא תתיר לו לטלטלו כדי להצילו מן
 הדליקה, **אֵתִי לְכַבְּוֵי** – הוא יבוא לכבותה, אבל לטלטל מתו מפני
 החמה אפילו באופן שמטלטל מן הצד אוסר רבי יהודה בן לקיש.
 הגמרא פוסקת את ההלכה בזה: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֵּן שִׁילָא אָמַר רַבִּי**
אִסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הִלָּכָה בְּרַבִּי יְהוּדָה בֵּן לְקִישׁ בְּמָת, שמצילין את
המת מן הדליקה.
 שנינו במשנה: **אֵין נִיאוֹתִין וְנִהְנִין הֵימָנוּ** – מן השמן הנוסף, לפי
 שאינו מן המוקד.
 הגמרא שונה ברייתא בהלכות השמן שנותר בנר לאחר שכבה:
תְּנוּ רַבָּנִי בְּרִייתָא, מוֹתֵר הַשֶּׁמֶן שֶׁבְנֵר וְשֶׁבְקֶעֳרָה – השמן שנותר
 בנר או בקערה לאחר שכבתה האש, **אֲסוּר להשתמש בו בשבת,**
 שלפי שהוקצה בבין השמשות הוקצה לכל היום. ורבי שמעון
 מתייר.

משנה

משנתנו עוסקת בדיני טלטול נר בשבת: **מְטַלְטְלִין נֵר חֵדָּשׁ, דהיינו**
 שלא נשתמשו בו אפילו פעם אחת ואינו מאוס, **אֲכָל לֹא יִשְׁקוּ** שכבר
 נשתמשו בו ונעשה מאוס, שכיון שהוא מאוס, הוא מקצה דעתו
 מלהשתמש בו שימושים אחרים. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, כָּל הַנְּרוֹת**
מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ, בֵּין חֵדָּשׁ בֵּין יָשָׁן, חוּץ מִן הַנֵּר הַדוֹלֵק – בעודו דולק
 בַּשַּׁבָּת, שאסור לטלטלו שמו יכבה תוך כדי טלטלו.

גמרא

הגמרא מבארת ברייתא השונה כמה שיטות באיסורי מוקצה: **תְּנוּ**
רַבָּנִי בְּרִייתָא, מְטַלְטְלִין נֵר חֵדָּשׁ, אֲכָל לֹא יִשְׁקוּ, דְּבֵרֵי רַבִּי יְהוּדָה.
רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, כָּל הַנְּרוֹת מְטַלְטְלִין, אפילו נר ישר, לפי שאינו
סובר לאסור מוקצה מחמת מיאוס, חוּץ מִן הַנֵּר שֶׁהָדִילִיקוּ בּוֹ בַּשַּׁבָּת
– שדלק בכניסת השבת, שאסור לטלטלו אף לאחר שכבה, לפי
שבשדלק בכניסת שבת הוקצה מחמת איסורו.
רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, כל הנרות מטלטלין, ואפילו המאוס ושדלק
בכניסת השבת, חוּץ מִן הַנֵּר הַדוֹלֵק – בשעה שדולק בַּשַּׁבָּת. אמנם
 כשכָּבְתָה מוֹתֵר לְטַלְטֵלָהּ, **אֲכָל בּוֹם וְקֶעֳרָה וְעִשְׂשִׁית וְכוּ** וכו' וכו'
וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, מִסְתַּתֵּף – יכול אדם ליהנות מן הנר
הַכָּבֵה – מן השמן הנמצא בנר דולק, שהולך וכבה מעצמו, שכיון
שהוא הולך וכבה מעצמו, אין המסתפק ממנו מתחייב משום
מכבה בנטילת השמן, וכן מסתפק מן השמן הַמְסַתֵּפֵה, ואפילו
בַּשָּׁעָה שֶׁהָנֵר דוֹלֵק.
 אביי מבאר את מחלוקתם של רבי אליעזר ואביי רבי שמעון: **אָמַר**
אֲבִי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂמִיתֵר להסתפק מן השמן שבנר אף
קודם שכבה, כְּכֵר לֹה בְּאֵבוֹתָ – כאביו רבי שמעון, בְּחֵדָּא – באחד
מדיניו, וּפְלִיג עֲלֶיהָ – וחלק עליו בְּחֵדָּא.
 ומבאר אביי את דבריו: **כְּכֵר לֹה בְּאֵבוֹתָ בְּחֵדָּא, בכך דלית לֵיהּ**
מוֹקֶצֶה – אינו סובר שדבר שהיה אסור בין השמשות נאסר לכל
השבת, ולכך לא אסר לטלטל את הנר שדלק בכניסת השבת.
וּפְלִיג עֲלֶיהָ בְּחֵדָּא, דְּאֵילוּ אֵבוֹתָ כְּכֵר, לאחר שָׁכְבָה, אֵין – יכול
להסתפק מן השמן, אבל כשעדיין לא כָּבְהָ, לֹא, וְאֵילוּ אֵיהוּ – רבי
אליעזר בריי שמעון עצמו כְּכֵר, אֵף עַל גַּב דְּלֹא כָּבְה מוֹתֵר
להסתפק ממנו.
 הגמרא מבררת מי התנא ששנה את הדין 'אבל כוס וכו' לא יזיז',
 שנינו בברייתא: **אֲכָל בּוֹם וְקֶעֳרָה וְעִשְׂשִׁית לֹא יִזְזִים מִמְּקוֹמָם.**
 הגמרא סברה שדין זה הינו אף לדברי רבי שמעון שהתיר לטלטל
 נר, ועל כן שואלת הגמרא, **מֵאֵי שָׁנָא הֵי** – מדוע שונים כלים אלו
 מנר, שאף רבי שמעון אוסר לטלטלם. משיבה הגמרא: **אָמַר עוֹלָא,**
הַסִּיפָא [ואבל כוס וכו'] **לא הובאה כהמשך לדברי רבי שמעון, אלא**
אֲתָנָא – הובאה ונשנתה רק לדעת רבי יהודה שאסר לטלטל נר
ישר, שאסר לטלטל אף עששית.
 הגמרא דוחה את היישוב: **מִתְקִיף לֹה – הקשה מִר זֻזְמָרָא לעולא,**
אֵי הָכִי – אם כן שהסיפא היא דעת רבי יהודה בלבד, מֵאֵי – מה
הביאור לנאמר בה אֲכָל כוס וקערה ועששית לא יזיז', הלא
 מלשון זה משמע שרק כוס וכו' אסור לטלטלם, אבל הנר שדובר

אי לא שרית ליה וכו'. אבל במוטל לחמה – לא שרי: **מתני'** מטלטלין גר חדש. שאינו מאוס, וחדו לאישתמושו (א) להדיא, שלא דלק בו גר מעולם: **אבל** לא יטון. דמוקצה מחמת מיאוס הוא: **גמ'** חוין מן הנה שהדליקו. ואף על גב שצבה – אסור, דאית ליה לרבי מאיר מוקצה מחמת איסור, ולית ליה מוקצה מחמת מיאוס: חוין מן הנה הדולק בשבת. בעוד שהוא דולק

אסור, שקא נכבה הנה: עששית. כוס גדול של זבוכית, שקורין לנפא: לא יזוים ממקומו. ואפי' צבה הנה, ולקמן מפרש טעמא: מן הנה הצבה. דכיון דצבה והולך – לא מחייב תו משום מכבה: צבה אין לא צבה לא. דלא שמעינן ליה לרבי שמעון דשרי במתני' אלא מותר שמן שבנר ושבקערה, דמשמע לאחר שצבה: **מאי** אבל. מדקאמר "אבל" – סבכל דבנר מותר: **בוטא**. דדעתו עליה מבטע, מכל שייכלה השמן מהר, ואשתמש בנר לכשיצבה: **אבל** הני. לא אסיק אדעתיה שצבו כל היום: **ור' שמעון** מתיר. וקערה נפישא. קשיא קערה אקערה: דומיא דנר, קתני לה. דוטרשא: **פמוט**. מנוחה של מתכת – ואינה מאוסה: **לדברי** המתיר. מן מאיר, המנוח בנר יטון: **אסור**. בהאי, דמוקצה מחמת איסור, בדתני לעיל "חוין מן הנה שהדליקו בו בשבת: **לדברי** המאוס. ר' יהודה האוסר בנר יטון של חרס – הקם הוא דמיאס, אבל הקא – שרי, ולית ליה מוקצה מחמת איסור: גר של מתכת. לא מאיס, כגון של נחשת דלא בלע: שיתרה למעות. מיתסרא בהוקמה בעלמא, ואע"פ שלא הניח עליה מעולם: מטלטלין גר חדש. והא רבי יהודה קאמר לה דאית ליה מוקצה. אלמא לא מיתסר בהוקמה, מדקאמר "אבל לא יטון", ולא קתני "אבל לא המיידה לדבר". הניח

והתניא: מותר השמן שבנר ושבקערה – אסור, ורבי שמעון מתיר. התם – קערה דומיא דנר, הקא – קערה דומיא דכוס. **א"ר** זירא: פמוט שהדליקו בו בשבת, לדברי המתיר אסור לדברי האוסר – מותר. למימרא דרבי יהודה מוקצה מחמת מיאוס – אית ליה, מוקצה מחמת איסור – לית ליה? **והתניא**, ר' יהודה אומר: כל הנרות של מתכת מטלטלין, חוין מן הנה שהדליקו בו בשבת! אלא, אי איתמר – הכי איתמר: **א"ר** זירא: פמוט שהדליקו עליו בשבת – ד"ה אסור, לא הדליקו עליו – ד"ה מותר. אמר רב יהודה **א"ר**: מטה שיתרה למעות – אסור מטלטלה. מיתבי' רב נחמן בר יצחק: מטלטלין גר חדש, אבל לא יטון. ומה

שבנר ושבקערה אסור ור' שמעון מתיר. ואחר השבת מותר אפי' לר' יהודה. וה"נ תניא לקמן גבי נוי סוכה: אסור להסתפק מהן עד מוצאי י"ט אחריהן, אבל בתר הכי – שרי.

וקשה לר"י: דמש מנר הנכבה, דתניא: כבה ליל ראשון – מוסיף עליו בליל ב' ומדליק בו, כבה ליל ח' – עושה לו מדורה בפני עצמו, מפני שהוקצה למצותו ואומר ר"י: דנר הנכבה עיקרו לא להנאותו בא אלא לפרסומי ניסא, ומשום חביבותא דנס אינו מצפה שיכבה, אלא מקצה לגמרי למצוה. אבל גר שבת – להנאותו בא, וישב ומצפה שיכבה, ולכן מותר. ואית: ומש גר שבת דאסור לטלטל לר' יהודה, מסוכה רעועה דעלמא דמוחי בה תנאי: כדאמר לקמן בשמעתין: ואם התנה עליה – הכל לפי תנאו, ומוקי לה במסכת ביצה (דף ל) בסוכה דעלמא ורעועה, דאתמול דעתיה עליה שתחלו. ונר נמי דעתיה עליה שיכבה, ואמאי אין מויל תנאי להסתפק ממותר השמן? ולר"ש נמי יועיל תנאי להסתפק מן השמן המסתפק בשעה שהנר דולק ור"ל: דהתם סוכה דעלמא היתה עשויה מזמן גדול, ועתה ביה"ש אינו ברזל ממנה וישב ומצפה מתי תפול. אבל גר עיקר הקצאתו הוא ביה"ש, ודחיה בידו לצורך שבת, וחמיר טפי – ולא מהני ביה תנאי: **לדברי** המתיר אסור. פי' בקונטרס: לדברי ר' מאיר. ואית: מאי קמ"ל? אלהיך קאמר ר' מאיר גר שהדליקו בה באותו שבת ור"ל: דהא ה"מ בנר של חרס, דאית ביה תרתי: מוקצה מחמת מיאוס ומחמת איסור, קמ"ל דאפי' בשל מתכת דלא מאיס, ולית ביה אלא מוקצה מחמת איסור – אסור ר' מאיר. ואין נראה לר"י: דלפי זה, הא דמסיק דברי חכא אסור – לא הוי אלא ר' יהודה דקאי עליה, ולא ר"ש. ומפרש, וכן פירוש לדברי המתיר – היינו ר' שמעון – אסור כאן, בפמוט. דהא פמוט גדול הוא כבוס וקערה ועששית, כמו פמוטות של בית ר' דשילוחי "כל תבתי" (לקמן כבא). לדברי האוסר – היינו ר' יהודה, דאסרי בנר חרס שהדליקו בו באותו שבת, וה"מ – בנר של חרס דאיכא תרתי, מוקצה מחמת מיאוס ומחמת איסור. אבל בנר מתכת שרי. ומסיק דאפי' בשל מתכת אסור ר' מאיר, וה"נ אמרי' בפ"ק דחולין (דף טו). ע"כ לא שרי רבי מאיר אלא בנכבשל דראוי לבוס, אבל בשחוט לא: **מטה** שיתרה למעות אסור לטלטלה. נראה דאפי' לצורך גופה או לצורך מקומה אסור, וכיון שיתרה למעות – שוב אין עושין ממנה שום תשמיש. והויא בחצוצרות דאסור לטלטלה לרבי יהודה אפילו לצורך גופה ומקומה. ולרבי שמעון לא אסור שום מוקצה לצורך גופה ומקומה, אלא מוקצה מחמת חסרון כוסי:

ומה נר דלהכי עבידא כו' פי בקונטרס: דייק מדקתני "אבל לא ישן". משמע: דוקא
ישן, אבל חדש – אפילו יחדו. וקשה לר': דלמאי דמסיק נמי מטה שיחודה והניח
עליה מעות כו' תקשה ליה מנר של מתכת, דשרי ר' יהודה אפילו יחדו לעיל, מדקתני
"חץ מן הנר שהדליקו בה באותה שבת", אבל לא הדליקו בה באותה שבת – אע"פ

שיחודה והדליקו בה בחול – שרי! ונראה לר':

דלא דייק כלל מדקתני "אבל לא ישן" אלא
דוקא בנר של חרס הוא דקאמי, ודלהכי עבידא
שתחלת עשייתה היא להדלקה, והוי כמו יחדו
– שמדי שמדליקין בה פעם אחת נמאסת, ואין
ראויה לתשמש אחר, ולכך, תחלת עשייתה
אינה אלא להדלקה, אע"פ שראויה לתשמש
אחר בין עשייה להדלקה – מימ אין עושין
אותה לכך, שאין זה אלא זמן מועט, אבל בנר
מתכת אין עשייתה להדלקה כלל, דראויה כל
שעה לתשמש אחר:

לא הניח עליה מעות מותר לטלטלה.
והוציאות דאסר ר' יהודה לעיל (דף לו.)
– נראה לר"י דאסר אפי' לא תקע בה,
והוציאות לא חזיא אלא לתקינה, ואין חשק
בין תקע ללא תקע. אבל מנר חזי לתשמש
אחריו: "ש" עליה מעות אסור לטלטלה.
ע"כ במנחי איירי, דבשכח תנן פרק "נוטל"

(לקמן קמב): מנר הדבר הוה נטפול. ומבניה בשבת איירי, ובהניח מבעוד יום והיו עליה
בין השמשות אפילו אין עליה מעות – אסור לטלטלה, כדקאמר בספא דמילתיה. וקשה:
דאיך יכול להיות שמניח לדעת בשבת? וי"ל: כגון שהניח גוי או תינוק לדעת ישראל.
ואי"ה אמאי לא מוכח מהבא בפ' "אין צדיק" (ביצה כו.) דאין מוקצה לחצי שבת? וי"ל:
דאיכא אוקמא כגון שהניחם לדעת ישראל כדי להסירם אחר שעה, והוו כגמרי בידי
אדם. ולמאי דפרישית לעיל דהא דיש מוקצה לחצי שבת היינו באיסור אכילה ולא
בטלטול – אי"ש: **מוכני** שלה. פי בקונטרס: דגבי שידה תנן לה במסכת כלים (פ"ח
מ"א) והיא עשויה למרכבת אנשים ונשים. ואין נראה לר"י, דאי חזיא למדרס – לא שייך
בה מדידה, דלא איתקש לשק ולא בעינן מישלטל מלא וריקן, כדמוכח בפרק "אלו מומין"
(בבבבבב לה, ושם) דפריך: ושאינו לו חוך בכלי ששף מקבל טומאה הוא, והא דומיא דשק
בעינן ומשני: בהנך דהוו למדרסות. לכך נראה דאינה עשויה אלא לכלים, והא דאמר
לקמן בפרק "רבי עקיבא" (דף פד. ושם) שלש תיבות הן: תיבה שפתחה מצדה – טמאה
מדרס, מלמעלה – טמא מת. פי: אבל מדרס לא, לפי שאומרים עמוד ונעשה מלאכתנו.
והבאה במדה – טהורה מכלום, פי: שיש לה מ' סאה. ואי"ה דצריך לומר דלא קאי
אפתחה מצדה דכיון דחזיא למדרס – אפילו באה במדה טמאה, כדפי'. ואין מצלת
עמה באהל המת. פי בקונט: בבית הקברות, שהכלים על דופני השידה. וקשה: דמי
יביא טומא' על הכלים ומפרש ריב"א: דמיירי שפיר דקיימא השידה באהל המת,
ומקפת צמיד פתיל. ואע"ג דכלי עץ אינו מצייל בצמיד פתיל – והיכא דמקבל ארבעים
סאה מצייל, כיון דלא מקבל טומאה, כדתנן במסכת כלים: ואלו מצילין בצמיד פתיל, כלי

גללים כו' וכלי עץ הטהורים. ואין צ"ל דמוכני יש לו בית קיבול, אלא פשוטי כלי עץ הוא – ויש נקב בשידה בצדה והכלים בתוך השידה, והמוכני חופפת שם וממעטת אותו נקב עד
שאין נשאר פותח טפה. וקאמר: כיון דנשמט – אינו ממעט, דדוקא כי מבטל שם ממעט בחלוק, כדמוכח ב"לא יחפור" (ב"ב כ: ושם) דפריך אהא דקתני דכלי חרס ממעט בחלון הא
קחיו ליה? פי: ולא מבטל התם, והיכי ממעט? ומשני: דמסותא, ומיירי שאינו סותם כל הנקב, דאם סותם כל הנקב, אפי' אינו מבטל שם – סותם, כדאמר בפ' בתרא (דף קנו.) בימי
אבא שאול בן בטנית פקקו את המאמר בטפיה. והתם לא בטלוהו, שאם ביטלוהו בשבת – היה חייב משום בונה, דהא מוסיפים על הבנין, אלא דהא בלא ביטול איירי, ואפי"ה סותם
ובכלי עץ אמרינן נמי פי: ברתא דמגילה (דף כו.) ההיא כי כנישתא דרומאי דדות פתיחה להוואו אנדרנא דהוו מחתי בה מית, בעו כהני למייל לצלויי התם, אמרו ליה לרבא, אמר
לה: זילו דלו תיבותה ואתבדוהו אבבא, דה"ל כלי עץ העשויה לנחת, ומסתמא לא היו מבטלין אותו שם, שהרי ס"ת מניחין בתוכה ומיהו, תבן ורגורית אין להם דין כלים, דאפי'
סותמין כל החלון – צריכין ביטול, כדמוכח בפרק "לא יחפור" (ב"ב יט.) ולר"ת אין נראה לפרש דמוכני הוי אופן, דאין דרך להניח מעות על האופן, דקתני "ואין גוררין אותה בשבת
בזמן שיש עליה מעות". ומפרש: דמוכני היינו כן של שידה, כמו "את הכיור ואת כנו" (שמות לו.) וכמו "מכונות" במלכים (א וז) פי: כסיס שהשידה מונחת עליו. ויש בשידה נקב מתחתיה
כנגד המוכני, והיא כהב"ק והטומאה נכנסת דרך נקב בשידה, ואין המוכני מצלת – כיון שהיא נשמטת, ואין מבטלין אותה שם. ומיירי נמי שאין סותמת כל הנקב אלא ממעטת אותו
מפותח טפה, כדפי'. וצ"ל דמיירי שאין הטומאה כנגד הנקב, דכשהטומאה נגד הנקב אפילו אין בו פותח טפה בוקעת ועולה, כדאמר בפ' דסוכה (דף יח. ושם) ארובה בבית
ואין בה פותח טפה, טומאה כנגד ארובה כל הבית טהור, לפי שבוקעת ועולה. וכן במסכת אהלות, ומיית ליה ב"הזעור והדורס" (חולין קכח.) הבילי המטה וסריגי חלונות כו', פירסן
על המת באהל הנוגע בנהר – טמא, שלא כנגד הנקב. ומהם אין בנקבים פותח טפה, דקתני ורשא דמפסיק בין בית ללעליה: **אין** גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה
מעות. ומפרש ר"י: דכשהיא נשמטת היא כלי בפני עצמה, אבל כשאניה נשמטת – מותר לגוררה, אע"פ שיש עליה מעות דכיון שאינם ע"ג השידה שהיא עיקר הכלי – שרי: **הא**
אין עליה מעות שריא אע"ג דהוו עליה כל בין השמשות. קשה לרשב"א: דמאי פריך? לוקמא בשבת, ולהכי, אין עליה מעות, אע"ג דהוו עליה כל בין השמשות – שריא, כדאמר
בפרק "נוטל" (לקמן קמב). ובזמן שיש עליה מעות – אסור לגוררה, אפי' בשבת שהיא טטול גמור. וקמ"ל דבאינה נשמטת שרי לגוררה טטול גמור ומתרי: דע"כ במנחי איירי,
דהא "אין גוררין אותה" משמע אפי' לצורך מקומה, ואי בשבח – הא אמרי' בפרק "נוטל" (ג"ז שם) לא שנו אלא לצורך גופו, אבל לצורך מקומו – מטלטלו ועודו עליו. (ומיהו, מטה
שיחודה והניח עליה מעות איכא למימר דמורה ר"ש דמדקפדי עליה מיוחד לה מקום, כדאמר' ברש"י "כל הכלים" (שם קכג.) ושם) הכל מודים, כיון דקפדי עליה – מיוחד לה מקום
ופרי' (הכל מודים – אפי' ר"ש, והא דפריך לעיל מנר – היינו משום שאין לחלק בין מטה לשאר דברים אלא כשהניח עליה מעות, ולפי' לא קשה לעיל אפי' הקונטרס שפיר דייק

מדקתני "אבל לא ישן"):

ומה נר דלהכי עבידא, כי לא הדליק בה – שרי
למלטולה, מנח דלאו להכי עבידא – לא כ"ש! אלא,
אי איתמר – הכי איתמר: אמר רב יהודה אמר רב: מנח
שיחודה למעות, הניח עליה מעות – אסור למלטולה,
לא הניח עליה מעות – מותר למלטולה. לא יחדה
למעות, יש עליה מעות – אסור למלטולה, אין עליה
מעות – מותר למלטולה, והוא שלא היו עליה בין
השמשות. אמר עולא, מתיב ר' אלעזר: "מוכני שלה,
בזמן שהיא נשמטת – אין חבור לה, ואין נמדרת
עמה, ואין מצלת עמה באהל המת ואין גוררין אותה
בשבת בזמן שיש עליה מעות". הא אין עליה מעות –
שריא, אף על גב דהוו עליה ביה"ש! ההיא ר' שמעון
היא, דלית ליה מוקצה, ורב פריי יהודה סבירא ליה.

הכי

הניח עליה מעות. אפילו בחול, הרי הוקצה לאיסור ואסור לטלטלה, ואפילו נטלוק
המעות מבעוד יום. ולא דמי לגר של מתכת דשרי רבי יהודה – דהתם בלא יחדו:
לא יחדה למעות. אין עליה מעות בשבת: מותר למלטולה, ואע"ג דהניח עליה מעות
בחול: והוא, שנטלוקו מבעוד יום – שלא היו עליה כל בין השמשות, אבל היו עליה
כל בין השמשות – איתקצי ככולי יומא: מוכני
שלה. גבי שידה תנן, במסכת כלים, והיא
עגלה של עץ מוקפת מחיצות למרכב אגשים
ונשים. מוכני – אופן: בזמן שהיא נשמטת.
בעין אופני עגלה שלנו, שאדם יכול לסלקו
מן העגלה: אינו חיבור לה. דחשובה היא כלי
לעצמה. דאי שידה בת קבולי טומאה היא,
כגון שאינה מחזקת מ' סאה בלה, ונטמאה
השידה – לא נטמא המוכני. ואי לאו בת
קבולי טומאה היא, ונגעה טומאה במוכני –
המוכני טמאה לעצמה, דלא חשיבה משידה.
והיא משלטלה מלאה וריקנית, דיש לה בית
קיבול: ואינה נמדרת עמה. לענין טומאה,
כדפרישית. דכלי עץ המחזיק מ' סאה בלה,
שנן בוריים ב"בש – טהור, כדאמר' ב"במ'
מלדיקין" (דף לה.) דכלי עץ איתקש לשק.
שיחא מישלטל מלא וריקן, וזו אינו מישלטל
מלא. ותנן במסכת כלים, ומייתנין בגמי'

דמנחות: השידה, ב"ה אומרים נמדרת מבחוץ – דרואין אותה כאילו היא עומדת
בתוך כלי גדול, ואם מחזיק אותו כלי מ' סאה – טהורה השידה, ואע"פ שהיא אינה
מחזקת מ' סאה, דקסבר: אף עובדיה נמדר עמה. והמוכני אינו נמדר עמה להשלים,
דרואין כאילו נישל המוכני, ואח"כ תתן השידה לתוך הכלי: ואינה מצלת עמה
באהל המת. דאם השידה מחזקת מ' וסאה, דאינה מקבלת טומאה – מצלת באהל
המת, והוי אהל לעצמה. ולא שנבנסה לבית שהמת בו – דאי"כ אין כאן הצלה,
שהרי הגג מאהיל על הטהרות מלמעלה. אלא כגון שנבנסה לבית הקברות,
כדאמרין בעירובין: ר' יהודה אומר אף בבה"ק, מפני שכולו לחוץ בשידה תיבה
ומגדל, בפ' "בבבבבב", דקסבר: אהל זרוק, כלומר אהל המישלטל – שמייה אהל,
ומפסיק(א) כלפי הטומאה, והמוכני, אם הוא גבוה מדופני השידה, וכלים (ובלשון)
מלמעלה מדופני השידה, וגובה המוכני מגין עליהם – אינו מציל, דמוכני כלי הוא
לעצמו ומקבל טומאה. ואינו חוצץ בפני הטומאה. ורבותי דוחקין ומפרשין אותה
באהל המת ממש, ובשל חרס המוקפת צמיד פתיל. והרבה תשובות יש: הדיא,
דנמדרת לא שייך בשל חרס, דלא איתקש לשק, ובין מישלטל ובין אינו מישלטל
– טמא. ועוד: אם המוכני מוקף צמיד פתיל – יציל בפני עצמו כלים שבתוכו. ועוד:
בפירוש נשנית במסכת כלים בהלכות כלי עץ, והלכות כלי חרס נשנו לבדן,
והלכות כלי עץ נשנו נקב: ההיא ר' שמעון היא. ומיהו, מעות לא חזו מיד. ומודה
רבי שמעון דעודן עליו – אסור:

מניחין

עוד נקב בשידה בצדה והכלים בתוך השידה, והמוכני חופפת שם וממעטת אותו נקב עד
שאין נשאר פותח טפה. וקאמר: כיון דנשמט – אינו ממעט, דדוקא כי מבטל שם ממעט בחלוק, כדמוכח ב"לא יחפור" (ב"ב כ: ושם) דפריך אהא דקתני דכלי חרס ממעט בחלון הא
קחיו ליה? פי: ולא מבטל התם, והיכי ממעט? ומשני: דמסותא, ומיירי שאינו סותם כל הנקב, דאם סותם כל הנקב, אפי' אינו מבטל שם – סותם, כדאמר בפ' בתרא (דף קנו.) בימי
אבא שאול בן בטנית פקקו את המאמר בטפיה. והתם לא בטלוהו, שאם ביטלוהו בשבת – היה חייב משום בונה, דהא מוסיפים על הבנין, אלא דהא בלא ביטול איירי, ואפי"ה סותם
ובכלי עץ אמרינן נמי פי: ברתא דמגילה (דף כו.) ההיא כי כנישתא דרומאי דדות פתיחה להוואו אנדרנא דהוו מחתי בה מית, בעו כהני למייל לצלויי התם, אמרו ליה לרבא, אמר
לה: זילו דלו תיבותה ואתבדוהו אבבא, דה"ל כלי עץ העשויה לנחת, ומסתמא לא היו מבטלין אותו שם, שהרי ס"ת מניחין בתוכה ומיהו, תבן ורגורית אין להם דין כלים, דאפי'
סותמין כל החלון – צריכין ביטול, כדמוכח בפרק "לא יחפור" (ב"ב יט.) ולר"ת אין נראה לפרש דמוכני הוי אופן, דאין דרך להניח מעות על האופן, דקתני "ואין גוררין אותה בשבת
בזמן שיש עליה מעות". ומפרש: דמוכני היינו כן של שידה, כמו "את הכיור ואת כנו" (שמות לו.) וכמו "מכונות" במלכים (א וז) פי: כסיס שהשידה מונחת עליו. ויש בשידה נקב מתחתיה
כנגד המוכני, והיא כהב"ק והטומאה נכנסת דרך נקב בשידה, ואין המוכני מצלת – כיון שהיא נשמטת, ואין מבטלין אותה שם. ומיירי נמי שאין סותמת כל הנקב אלא ממעטת אותו
מפותח טפה, כדפי'. וצ"ל דמיירי שאין הטומאה כנגד הנקב, דכשהטומאה נגד הנקב אפילו אין בו פותח טפה בוקעת ועולה, כדאמר בפ' דסוכה (דף יח. ושם) ארובה בבית
ואין בה פותח טפה, טומאה כנגד ארובה כל הבית טהור, לפי שבוקעת ועולה. וכן במסכת אהלות, ומיית ליה ב"הזעור והדורס" (חולין קכח.) הבילי המטה וסריגי חלונות כו', פירסן
על המת באהל הנוגע בנהר – טמא, שלא כנגד הנקב. ומהם אין בנקבים פותח טפה, דקתני ורשא דמפסיק בין בית ללעליה: **אין** גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה
מעות. ומפרש ר"י: דכשהיא נשמטת היא כלי בפני עצמה, אבל כשאניה נשמטת – מותר לגוררה, אע"פ שיש עליה מעות דכיון שאינם ע"ג השידה שהיא עיקר הכלי – שרי: **הא**
אין עליה מעות שריא אע"ג דהוו עליה כל בין השמשות. קשה לרשב"א: דמאי פריך? לוקמא בשבת, ולהכי, אין עליה מעות, אע"ג דהוו עליה כל בין השמשות – שריא, כדאמר
בפרק "נוטל" (לקמן קמב). ובזמן שיש עליה מעות – אסור לגוררה, אפי' בשבת שהיא טטול גמור. וקמ"ל דבאינה נשמטת שרי לגוררה טטול גמור ומתרי: דע"כ במנחי איירי,
דהא "אין גוררין אותה" משמע אפי' לצורך מקומה, ואי בשבח – הא אמרי' בפרק "נוטל" (ג"ז שם) לא שנו אלא לצורך גופו, אבל לצורך מקומו – מטלטלו ועודו עליו. (ומיהו, מטה
שיחודה והניח עליה מעות איכא למימר דמורה ר"ש דמדקפדי עליה מיוחד לה מקום, כדאמר' ברש"י "כל הכלים" (שם קכג.) ושם) הכל מודים, כיון דקפדי עליה – מיוחד לה מקום
ופרי' (הכל מודים – אפי' ר"ש, והא דפריך לעיל מנר – היינו משום שאין לחלק בין מטה לשאר דברים אלא כשהניח עליה מעות, ולפי' לא קשה לעיל אפי' הקונטרס שפיר דייק

הכי

ומתוך כך מקשה הגמרא בקל וחומר, ומה נר ה' ה' עבדי – שלצורך מלאכת איסור הוא מיועד ולשם כך נעשה, ולפיכך מסתבר שבדאי הוא מיוחד להדלקה בלבד ויאסר בטלטול, ואף על פי כן – כל שעדיין לא הוליק בה שר – מותר לטלטלה, מזה, הלא ה' עבדי – שאינה עשויה ומיועדת לצורך איסור דהיינו לצורך הנחת מעות, לא כל שכן שלא תיאסר ביחודה למעות. וקשה על דברי רב שאסר לטלטל מיטה מחמת עצם זה שיחידה למעות.

הגמרא מיישבת את דברי רב: הלא אי איתמר ה' עבדי – אם נאמר בשם רב כן נאמר, אמר רב יהודה אמר רב, מזה שיחידה למעות, אם כבר ה' עבדי מעות ואפילו בחול, אמר לטלטלה בשבת, שכיון שיחידה למעות ובכר הניח עליה, מעתה המיטה מיועדת למעות בלבד, ואפילו סילקן מבעוד יום, שבשבת הם כבר אינם עליה, אסורה המיטה בטלטול. אבל אם עדיין לא ה' עבדי מעות, אפילו שיחידה לך, מותר לטלטלה, שיחוד לרב אינו אסור. לא ידעה למעות, אם יש עליה עתה בשבת מעות, אמר לטלטלה, משום שהמיטה נעשית בסיס למעות שעליה. ואם אין עליה כעת מעות, אפילו שהיו עליה קודם השבת או אפילו במשך השבת, מותר לטלטלה, שנתנית מעות על המיטה מבלי שיחידה לך בפירוש אינה מקצה את המיטה. מסיים רב, ומה שאמרתי שאם אין עליה עתה מעות אף שהיו על המיטה והוסרו אין המיטה נעשית מוקצה, והוא – כל זה דווקא כיום, אף עליה המעות בפין השמשות, אלא סולקו ממנה מבעוד יום, אבל אם היו עליה בין השמשות, מתוך שהמיטה נאסרה בפין השמשות היא נאסרת לכל השבת.

רבי אליעזר מקשה על דברי רב ממשנה במסכת כלים (פ"ה מ"ב) העוסקת בדיני טומאת שידה שהיא מרכבת עץ גדולה. במשנה (כלים פ"ו מ"א) שנינו, השידה התיבה והמגדל, שהם כלים גדולים מאד, אם יכולים להחזיק בתוכם ארבעים סאה דבר לח ונוזלי, אינם מקבלים טומאה אם נגעה בהם טומאה או שהיו באהל המת, ואם אינם מחזיקים בתוכם כשיעור זה, הרי הם מקבלים טומאה ככל הכלים, ודבר זה נלמד מפסוק.

המשנה (פ"ה מ"א) ממשיכה ומבארת, כיצד מודדים את השידה לידע אם היא מחזקת ארבעים סאה. נחלקו בכך בית שמאי ובית הלל, בית שמאי סברו, שהיא נמדדת מבפנים, דהיינו שמודדים אותה כלי זה מכיל ארבעים סאה לח. ובית הלל סברו, שמודדים אותה מבחוץ כלומר עם עובי השידה עצמה, וזאת על ידי המשערים אם כלי המכיל ארבעים סאה יכול את השידה בשלימותה.

במשנה שלאחריה (מ"ב) התנא מברר את דין אופן השידה והמכונה בלשון המשנה מוכני לענין ארבעה עניינים א. האם האופן חשוב כחלק מהעגלה לענין שאם נגעה הטומאה באחד מהם, השני

נטמא. ב. לבית הלל שסברו שהשידה נמדדת מבחוץ, האם אף האופנים נמדדים עמה. ג. האם האופן מציל מטומאת אהל המת. שהדין הוא (אהלות פ"ז מ"א) שדברים המאהילים על המת נטמאים. אמנם כל זה בכלים שיש להם תורת קבלת טומאה, אך שידה הגדולה מארבעים סאה שכאמור לעיל אינה מקבלת טומאה, אף חוצצת היא בפני הטומאה שעליה, ולפיכך שידה שנכנסה לבית הקברות הכלים שעליה אינם נטמאים ככלים המאהילים על המת, כיון שהשידה שאינה מקבלת טומאה חוצצת בין המת לכלים שעליה ומצילתם מליטמא. המשנה מבררת האם אופן השידה אף הוא כמו השידה עצמה ומציל את הכלים שמאהילים עליו מליטמא באהל המת. ד. האם כשיש בשבת מעות על גבי האופן מותר לטלטל את השידה. כל ענינים אלו נתבארו להלן במשנה.

אמר עולא, מתיב – הקשה רבי אליעזר על דברי רב ממשנה, שנינו במסכת כלים (פ"ה מ"ב) בענין טומאת שידה דהיינו מרכבת עץ, מוכני (הגלגל) שלל, בזמן שהיא נשפכת, שניתן לפרקה מהשידה, אין חיבור לה – אינה חשובה כמחוברת לשידה להחשב ככלי אחד, לענין שאם נגעה טומאה באחד מהם (ובשידה או באופן) שיטמא אף את חבירו, אלא חשוב ככלי בפני עצמו, והנוגע מהם בטומאה הוא בלבד נטמא, ואין המוכני נפדית עמה, שכשמודדים את השידה לידע אם היא מקבלת טומאה, אף שמודדים אותה מחוצה לה, אין מודדים אותה עם הגלגלים הללו שיכולים להתפרק ממנה, אלא משערים בכלי שמכיל את השידה ללא הגלגלים, ואין המוכני מצלת עמה באהל המת – בבית הקברות, כלומר אם שידה גדולה שאינה מקבלת טומאה נכנסה לבית הקברות, והכלים שעל גביה בולטים ויוצאים מחוץ לעובי דופןותיה, אולם אינם יוצאים ומאהילים על הקברים ממש, אלא מאהילים על עובי הגלגל (יצור א), אין אומרים שהגלגל הוא חלק מהשידה שאינה מקבלת טומאה ולפיכך אף הוא יחוצץ בפני הטומאה שתחתיו והכלים יטמאו, אלא הוא כלי בפני עצמו ומקבל טומאה, וכלי המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה, ואין גוררין אותה – את המוכני בשבת בזמן שיש עליה (ועל המוכני) מעות, כיון שהגלגל נעשה בסיס למעות שהן מוקצה. מדייק רבי אליעזר: מכך ששנינו שאין גוררין אותה בזמן שיש עליה מעות, משמע, הן – אבל אם אין עליה כעת מעות, שריא – מותר לטלטלה, אף על גב דהיו – שהיו עליה מעות בפין השמשות, וקשה לרב שאסר לטלטל מיטה שהיו עליה מעות בין השמשות אפילו שכעת כבר אינן עליה.

מתרצת הגמרא: הריא – משנה זו דברי רבי שמעון היא, דלית ליה – שאינו סובר מוקצה ומתוך שהוקצה לבין השמשות הוקצה לכל השבת. ורב שאסר לטלטל את המיטה, כרבי יהודה (שסובר שיש מוקצה) סבירא ליה.

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה עשר לעומר עמ' ב

השמעת הקול בעת פטירת משה היה שנים עשר מיל על שנים עשר מיל, שהוא כנגד שיעור מחנה ישראל, והיתה הפת קול משמע ואומר ויקם משה ספרא רבה דישאל. ויש אומרים שלא מת משה כלל, אלא עלה גופו לשמים כאליהו, והוכיחו כן מדברי רבי הקא לשון ויקם שם, ובדברי ר' חסדא לגבי הארבעים יום שהיה משה בשמים, ויהי שם עם ה', ולמוד, מה להלן באותם ארבעים יום, היה משה עומד ומשמש לפני ה', אף כן בעלייתו להר לא מת משה, אלא עומד ומשמש הוא לפני ה'.

עוד דרשו על המקרא ויקבר אתו בני בארץ מואב מול בית פעור, אמר רבי בריה, במקרא זה נאמרו סימן בתוך סימן – סימנים רבים היכן הוא מקום קבורתו של משה, גיא, ארץ מואב, ומול בית פעור, ואפילו ה' נאמר ולא ידע איש את קברתו, שאיש אינו יודע היכן הוא מקום קבורתו. וכן שולח פעם אחת מלכות רומי הרשעה, אצל

גד, והוא דבר שאלמלא היה מוכח כן מהפסוקים, אי אפשר היה לאומרו מעצמנו.

אומרת הגמרא, ומלאכי השרת אומרים בהספידם את משה, שעליו נאמר "צדקת ה' עשה וימשפיו עם ישראל". והקדוש ברוך הוא אומר על משה אחר פטירתו, "מי יקום לי עם מרעים מי יתניב לי עם פעלי און" – מי יקום עתה להוכיח המרעים במעשיהם, להוכיחם לשמי. ושמאל אמר שהספידו הקב"ה כן, "מי יתקבם, ומי יודע פשר דבר" – מי יהיה כמשה לפשר בינם לאביהם שבשמים כמותו. ורבי יוחנן אמר שהספידו הקב"ה באומרו, "מהקבם מאין תמצא", לאחר פטירתו של משה. ורב נחמן אמר הספדו של הקב"ה היה באומרו ויקם שם משה עבד ה' וגו', שמיתת משה היא העדר גדול לדורו. סמליון – שם חכם אמר, שהספדו היה באומרו ויקם שם משה, שהיה ספרא רבה דישאל. עוד דרשו על כך, תנא רבי אליעזר הגדול אומר, שיעור

מסיעת לכך הגמרא: **הָיָי נָמִי מִיִּתְבָּרָא** – אף מסתבר לומר כך
דְּרַב כְּרִי יְהוּדָה כְּבִירָא לִיה, שיש איסור מוקצה, ומתוך שהוקצה
 לבין השמשות הוקצה לכל השבת, **דְּאָמַר רַב**, מניחין מבעוד יום
 נר על גבי עץ דקל והנר ישרא ויולק שם בַּשָּׁבֶת, ואין חוששים
 שלאחר שיכבה יטלנו מן האילן ונמצא משתמש במחובר לקרקע,
 ואין מניחין נר על גבי דקל ביום טוב, שחוששים שיבוא ליטול
 ולהחזירו מהאילן ונמצא משתמש באילן, **אִי אָמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא** – מובן
 הדבר אם תאמר דְּרַב כְּרִי יְהוּדָה כְּבִירָא לִיה, היינו דְּשָׁנִי – שזהו
 שחילק רב בין שַׁבָּת ליום טוב, שביום טוב אסר רב להניח נר על
 גבי דקל, מפני שכיון שמטלטלין נר ביום טוב ושהרי אף מדליקין
 נר ביום טוב, חששו שמא יבוא ליטול מהאילן ביום טוב וישתמש
 במחובר, אבל בשבת שאסור לטלטל את הנר שדלק בכניסת
 השבת בכל השבת אף לאחר שיכבה, כרבי יהודה שדבר האסור
 בין השמשות נאסר לכל השבת, מתיר רב להניחו בערב שבת על
 גבי דקל, ולא חשש שיבא ליטול, כיון שהוא יודע שחנר אסור
 משום מוקצה וימנע מלטלטלו מן העץ. **אֲלֵא אִי אָמַרְתָּ שֶׁרַב כְּרִי**
שָׁמְעוֹן כְּבִירָא לִיה, שדבר האסור בבין השמשות אינו נאסר לכל
 השבת, וממילא לאחר שיכבה הנר יהא מותר לטלטלו, מדוע
 חילק רב בין שבת ליום טוב, מה לי שַׁבָּת ומה לי יום טוב, הלא
 בשניהם אין הנר אסור בטלטול לאחר כבוי, וכשם שאסר להניח
 נר על דקל ביום טוב מחשש שיטלנו, כי נש' לחוש ולאסור בשבת.
 הגמרא מקשה על האמור שרב סבר כרבי יהודה. מקשה הגמרא:
 וְכִי רַב כְּרִי יְהוּדָה כְּבִירָא לִיה, וְהָאֵלָּא בְּעֵי מִינֵיהּ דְּרַב – והרי שאלו
 התלמידים את רב, מהו לַמְלִטוּלִי שְׂרָאָה דְּהִנּוּקְתָּא מִקָּמִי תְּכַרִּי
 בְּשִׁבְתָּא – האם מותר לטלטל את נר החנוכה שכבה ולסלקו
 מהחצר לבית, כדי שלא ידעו החברים שהדליקו נר בחצר זו, והם
 הקפידו שלא ידליקו, ואמר להו רב, שְׁפִיר דְּמִי – מותר להכניסו,
 ואם רב סובר כרבי יהודה, כיצד התיר לטלטל את נר החנוכה
 לאחר שכבה, הלא רבי יהודה אסר לטלטל נר שדלק בכניסת
 השבת.
 מתרצת הגמרא: באמת רב סובר כרבי יהודה, אך שַׁעֲתָ הִתְחַק שְׂאֵנִי
 – שונה דין שעת הסכנה שאף רב הפוסק כרבי יהודה, בשעת
 הדחק מיקל כרבי שמעון, שלא לאסור דבר שנאסר בכניסת
 השבת, ולכן במקום סכנה חברים שהוא שעת הדחק התיר רב
 לסלק את הנר.
 במבאה הגמרא אריה שהתיר זה הינו בשעת הדחק בלבד: דְּהָא –
 שהרי אָמַר רַב לִיה רַב כְּהֵנָּה וְרַב אֲשִׁי לְרַב על כך שהתיר לטלטל נר
 חנוכה שכבה מפני החברים, הָיָי הִלְכָּתָא – וכי כך ההלכה,
 שמתטללים נר שכבה, ואמר להו רב, כִּי הוּא רַבִּי שָׁמְעוֹן לְסִמּוֹן
 עָלָיו בְּשַׁעֲתָ הִתְחַק, אבל שלא בשעת הדחק סבר רב כרבי יהודה.
 ריש לקיש מסתפק האם לרבי שמעון אין מוקצה אף כשדוחחו
 בידים: בְּעָא מִינֵיהּ – שאל ריש לקיש מרבי יוחנן, הֲטִיב שְׂרָאָה
 בְּקִרְקַע ועדיין לא השרישו, וּבִצִּיצִים שְׁנִתּוּנִים תַּחַת הַתְּרַנְגּוּלָּת, מהו
 – האם רבי שמעון מתיר ליטול ולאכלן בשבת. וצודדי הספק הם,
 האם כי לית ליה – מה ששנינו שאין לו לְרַבִּי שָׁמְעוֹן איסור מוקצה
 בדבר הראוי לשבת, זה דווקא הִיבָא דְּלֵא דְּתִיבָה בְּיָדִים – היכן
 שבערב שבת לא עשה בידיו מעשה המראה על דעתו שלא
 להשתמש בדבר בשבת, אבל הִיבָא דְּתִיבָה בְּיָדִים – היכן שבערב
 שבת עשה בידיו מעשה הדוחחו מלהשתמש בו בשבת, כגון שזרע
 החטים בקרקע, אף לרבי שמעון אית ליה מוקצה. או דִּילְמָא – או
 שמא, לֹא שְׂאֵנִי – אין חילוק לרבי שמעון בין דחה בידים ללא דחה
 בידים, ולעולם הוא אינו סובר את איסור מוקצה.
 רבי יוחנן משיב: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, אִין אִיסוּר מוֹקְצָה
 לְרַבִּי שָׁמְעוֹן כלל, ואפילו בדבר שנדחה בידים כגון זרעים וביצים,
 אֲלֵא שָׁמֹן שְׁבִנֵּי בְּשַׁעֲתָ שְׂהוּא דוֹלָק, שהוא אסור משום מוקצה,
 והטעם שהחמירו בו, הוּאִיל וְהוֹקְצָה מִדְּעוּתוֹ מִשְׁנֵי טַעְמִים, הוֹקְצָה
 לְמִצְוַתוֹ – למצות הדלקת נר שבת, ואסור ליהנות לצרכיו מדבר
 שהוקצה למצוה, והוֹקְצָה לְאִיסוּרוֹ שאסור לכבותו בשבת.
 מקשה הגמרא על רבי יוחנן: והאם לית ליה לרבי שמעון איסור

מוקצה בדבר שהוקצה רק לְמִצְוַתוֹ על אף שלא הוקצה לאיסורו,
 וְהִתְנָא – והרי שנינו בברייתא (סוכה י), סִיכָּתָה לְסוּכַת הַחֹג
 כְּהִלְכָּתָהּ, וְעִיפָתָה כְּקִרְמִים – בבגדי צבעונים מעשה אורג, וּבִסְדִּינִין
 הַמְצוּרִיין, וְתֵלָה בַּה אֲנִוּיִן, אֲפִרְקִין, שְׂקָדִים וְרַמְזִין, וְאִפְרִכִי שֶׁל
 עֲנָבִים, וְעִמְרֵתוֹ שֶׁל שְׂבֻלִין, וְיִגְנוֹת וְשִׁמְנִים וְסִלְתוֹת, אִסוּר לְהִסְתַּפֵּק
 ו–ליהנות) מִן עֵד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הַחֲחֹרִין, וְאֵם הַתְּנָה עָלֶיהֶן מִעֵרַב
 הַחֹג שֶׁבִּדְעוּתוֹ לְהִסְתַּפֵּק מִדָּהּ בַּחֹג, הִכָּל לְפִי תְּנָא, וְהִנֵּה דְּבָרִים אֵלוֹ
 אֲמַנִּים מוֹקְצָה מִחֲמַת מִצְוָה יֵשׁ בָּהֶם, כִּיִּן שְׁנִתְּלוֹ לְצוּרֵךְ מִצְוַת נוֹי
 הַסּוּכָה, אִךְ מוֹקְצָה מִחֲמַת אִיסוּר אִין בָּהֶם, שְׁהָרִי בַּחֲלוֹלֵי שֶׁל מוֹעֵד
 אִין אִיסוּר לְהִסְרִים מִן הַסּוּכָה, שֶׁכֵּן אִף לְסוּתוֹר אֵת הַסּוּכָה לְגַמְרִי
 הוֹתֵר בַּחֲלוֹלֵי שֶׁל מוֹעֵד, וְאֵם רַבִּי שְׁמַעוֹן אִינוֹ אִסוּר אֲלֵא בַּדְּבָר
 שֶׁהוֹקְצָה הוֹן לְאִיסוּר וְהוֹן לְמִצְוָה כְּנֵר, הִיָּה עָלָיו לְהִתִּירִם מִיָּד
 בַּהֲגִיעַ חוֹל הַמוֹעֵד שֶׁהִסְתַּיְמָה הַהֲקָצָה לְאִיסוּר.
 הגמרא מוכיחה שרבי שמעון הוא זה ששנה את הברייתא. מבררת
 הגמרא: וּמִמָּא – ומפני לנו דְּהִבְרִייתָא שִׁטַּת רַבִּי שָׁמְעוֹן הִיא שֶׁאֵנוּ
 מְבַקְשִׁים לְהַקְשׁוֹת מִמֶּנָּה עַל רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁבִּיאָר אֵת דַּעַת רַבִּי
 שְׁמַעוֹן. מְבַאֵרֵת הַגְּמָרָא: דְּתֵנִי – ששנה רַב הִיא בְּרִי יוֹסֵף קָמִיָּה –
 לפניו דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אִין נִסְמְלִין עֲצִים מִן הַסִּיכָּה הַעֲשׂוּיָה לְצֵל בְּיוֹם
 טוֹב שֶׁל פֶּסַח שְׁבוּעוֹת אוֹ סוּכוֹת, וְאִפִּילוֹ אִם הַסּוּכָה נִפְלָה מֵאִלֶּיהָ,
 שֶׁאִין בְּנִסְתִּלְתָּם מִשּׁוּם סְתִירַת אֹהֶל, אֲלֵא מִן הַסִּמּוֹן לָהּ – מן
 חֲבִילוֹת הָעֵצִים שֶׁאֵינֶם מְגוּף בְּנִין הַסּוּכָה, אֲלֵא סְמוּכִים (נִשְׁעָנִים)
 עַל דְּפִנּוּתֵיהֶם בְּלִבָּד, וְזוֹ דַּעַת תָּנָא קָמָא. וְרַבִּי שָׁמְעוֹן מִתִּיר לְטִילוֹל
 אִף מִדְּעִיפָה גּוֹף הַסּוּכָה אִם נִפְלָה, לְפִי שְׁסוּבָר שֶׁאִין אִיסוּר לְטִילוֹל
 מוֹקְצָה. וְשִׁוִּין תָּנָא קָמָא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְאִינֶם חוֹלְקִים בְּסוּבָתָהּ הֵיכָּן
 ו–סוּכוֹת) בְּהֵן, שְׂהִיא אֲסוּרָה כֵּל שֶׁבַעַת יְמֵי הַחֹג מִשּׁוּם מוֹקְצָה,
 וְאִפִּילוֹ אִם נִפְלָה, לְפִי שְׁסוּכַת הַחֹג הוֹקְצָתָהּ לְמִצְוַת יִשִּׁיבַת סוּכָה
 הַנּוֹהֶגֶת כֵּל שֶׁבַעַת יְמֵי הַחֹג, וְאֵם הַתְּנָה עָלֶיהָ, הִכָּל לְפִי תְּנָא, וּמִמָּה
 שֶׁשִּׁנּוּ בְּבִרְיֵיתָא שְׂרַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹדָה בְּסוּכָה שֶׁל חֹג הַסּוּכוֹת
 שֶׁאִסוּר לְטִילוֹל מִעֲצֵיהָ אִפִּילוֹ נִפְלָה, מוֹכַח, שְׂרַבִּי שְׁמַעוֹן אִסוּר
 בַּדְּבָר שֶׁהוֹקְצָה לְמִצְוַתוֹ אֲפִילוֹ שְׁהוּא לֹא הוֹקֵשׁ גַּם לְאִיסוּרוֹ,
 וּמִדּוּעַ אִמַּר רַבִּי יוֹחָנָן שְׂרַבִּי שְׁמַעוֹן אִסוּר רַק שֶׁמֶן שֶׁבִנֵּר שֶׁהוֹקְצָה
 הוֹן מִחֲמַת אִיסוּר וְהוֹן מִחֲמַת מִצְוָה.
 הגמרא חוזרת בה ממה שאמרה שלרבי שמעון אין איסור מוקצה,
 אלא בדבר שהוקצה הוֹן למצוה וְהוֹן לאיסורו. מתרצת הגמרא:
 באמת רבי שמעון אסור אף בדבר שהוקצה למצוה בלבד ואפילו
 שלא הוקצה גם לאיסור, ומה שאמר רבי יוחנן שלרבי שמעון אין
 אסור 'אלא שמן שבנר הואיל והוקצה למצוה והוקצה לאיסורו',
 אין הכוונה שכדי לאסור צריך שיהא נר ממש דהיינו שיוקצה הוֹן
 למצוה וְהוֹן לאיסור, אלא אפילו בדבר שהוא רק בְּעֵין שָׁמֹן שְׁבִנֵּר
 דהיינו המוקצים למצותם בלבד קְאָמְרִינֵן – אמר רבי יוחנן שלרבי
 שמעון יש בו איסור מוקצה, ומה שסיים רבי יוחנן 'הואיל וכו'
 הוקצה לאיסורו', רצונו ללמד על זמן איסור המוקצה, ולומר כך,
 הוּאִיל וְהַשְּׁמֵן שֶׁבִנֵּר הוֹקְצָה לְמִצְוַתוֹ – למצוה נר שבת, אזי הוא
 הוֹקְצָה רַק לְאִיסוּרוֹ, דהיינו רק לזמן שהנר אסור בכיבוי, שכן בנר
 של שבת כשתם זמן לאיסורו, דהיינו כשהנר כבד, תנאו אף מצוה,
 שעם כיבוי נסתיימה וקוימה מצוה, ולאחר מכן מותר לטלטלו.
 אולם בסוכה החג שהקצאת עציה ונויה היא עבור כל החג, שכן
 מצוה נמשכת כל ימי החג, מודה רבי שמעון שאפילו שבחולו
 של מועד כבר תם זמן איסורו. שהרי סותרים סוכה בחולו של
 מועד, מכל מקום היא נותרת אסורה לכל ימי החג, כיון שעדיין
 זמן מצוה הוא.
 מסייעת לכך הגמרא: אִיְתָּבַר נָמִי – ואף נאמר בבית המדרש
 במפורש כפי שחורף, אָמַר רַבִּי הִיא בְּרִי אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִין
 אִיסוּר מוֹקְצָה לְרַבִּי שָׁמְעוֹן אֲלֵא בְּעֵין שָׁמֹן שְׁבִנֵּר בְּשַׁעֲתָ שְׂהוּא דוֹלָק,
 הוּאִיל וְהוֹקְצָה לְמִצְוַתוֹ הוֹקְצָה לְאִיסוּרוֹ.
 הגמרא מבארת באיזה אופן פירות נעשים מוקצה לרבי שמעון:
 אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמַיָּאל, אִין אִיסוּר מוֹקְצָה לְרַבִּי שָׁמְעוֹן, אֲלֵא
 בְּגִזְרֵיתוֹ וְצִיּוּמִיוֹם – תאנים וענבים העומדים לייבוש, בְּלִבָּד, שֶׁכֵּן
 דרכם שפוצעים אותם ומעלים אותם לג לייבוש, וזמן קצר

מניחין גר. במעוד יום: ע"ג דקל. וידלק שם בשבת. דליכא למיחש לכשיבכה
לישקליה מיניה ונמצא משתמש במחובר. דכיון דאקצייה לדרב האסור בין
השמשות – איחקצי כבולי יומא: ואין מניחין בו ביום טוב. דשקיל ומנח ליה,
ומשתמש באילן: מה לי שבת בו. בשבת נמי שקיל ליה לכשיבכה: שרנא

דחנפכתא. אחר שכתב: מקמי חכרי. שלא
יראהו בחצר. בדאמרין בפרקין דלעיל (דף
כב) דנותנו בסוף הסמוך לרשות חרביה.
וידעו שהדליקו בו גר, והם גזרו שלא
להדליק. אי נמי: ביום חגם אין מניחין לדרוק
אור אלא בבית עז: חכרי. שם אומה
שהיתה עם פרסים: חבי חילכתא. בתמיה:
בשעת הדחק. סבנה. אלקא: שלא בשעת
הדחק – אסור: שרנא בפרקע. ועדיין לא
השרישו. מהו ללקוט ולבול? אין מוקצה
לר' שמעון בדרב הראוי. אלא בשמן שבנר.
בשעה שהוא דולק ברתנא לעיל: הואיל
והוקצה למצותו. לשבת: הוקצה לאיסורו.
איסור כיבו: והוקצה למצותו לית ליה.
בתמיה. דקסדי: שמן שבנר דוקא קאמר
דאיכא תורה: מוקצה למצוה. ומוקצה של
שעת דליקתו משום איסור כיבו. אבל
מוקצה למצוה גרידא – לא אסר, ואפילו
בשעת המצוה: והתניא סיפכה. לסוכה בו:
קרמים. בגדי צבעונים. שוקרין אורביניא:
אפרסקין. פירסיק' בלעז: יינות שמנים.
בבלי וכו': עד מוצאי י"ט האחרון. והקא
מוקצה דמוצאי ארכא. מוקצה דאיסור –
ליכא. דאי משום סתירת אהל – כי מוטא חולו
של מועד לשתרי. דומיא דגר שכתב: והא
מפאי דר' שמעון היא. דמוצינא לך מיניה:
דתני ר' תיא בו אין נוטלין עצים. בפסח
ועצרת מסוכה העשיה לצל, ואפילו נפלו –
משום מוקצה. דאיתקצאי מחמת סתירת אהל.
ביט: אלא מן הסמוך לה. אם סמוך חבילות
עצים אצל דופנה – ליכא איסור מוקצה.
דדעתיה עלויה מאתמול למישקלינהו
למחר. דלא סתר בהו אהל. ומחר דתני ר'
היא בר יוסף מצי לאותבי ברישא, אלא
ניזא ליה לאותבי ממתינתא דר' חייא ר'
אושעיא. בדאמרין בלעז: ותינן דף קמא.
כל מתינתא דלא מיתנא ב' ר' חייא בו: ור'
שמעון מתיר. אם נפלה, דלית ליה מוקצה.
והכי מוקמינן ליה במסכת ביצה: ושיון בסוכת
החג בה. שהוקצה למצותה. דמצותה כל
שבעה. אלקא: כל שעת מצותה נהוג מוקצה
שלה. ואע"ג דליכא איסור סתירה: כעין שמן
קאמינא. ולא משום איסור, אלא משום
מצוה. דהואיל דהוקצה למצותו דשבת –
הוקצה לכל זמן איסור דליקתו. ולא יותר.
דאין מצותו אלא בשעת דליקתו. ומשכבה –
אין בו מצוה. אבל בסוכת החג – מצותה כל
שבעה. והקצאתה כל זמן מצותה: אלא
גרונות ואפוקין. גרונות תאנים שמעלה
לג לבשן. ומשנשתחו שם מעט אין ראיה
לאכילה עד שתיבישו. וכן צימוקים דענבים:
היה אוכל בתאנים. רבותא אשמעי' (א).
דהיה אוכל ואויל. מכיון דאסקניה – אסח
דעתיה ואקצן: חבושין. קויניץ: וכן אתה
אומר בו. ואע"ג דתני מיהו כל שעתא. ואפי'
נשתחו לא תתקלקל מיהו. הואיל ואקצינהו:
– אסיר: אי ניזא ר". למא לי הקד נקט דדחינהו בידים: אפי' הכניסן נמי לאוצר
– בעו חקונת:

חכי נמי מיסתברא דרב פרבי יהודה סבירא ליה,
דאמר רב: מניחין גר על גבי דקל בשבת. ואין מניחין
גר ע"ג דקל ב"מ. אי אמרת בשלמא דרב פרבי
יהודה סבירא ליה – היינו דשני בין שבת ל"מ,
אלא אי אמרת פרבי שמעון סבירא ליה – מה לי
שבת ומה לי י"מ! ורב פרבי יהודה ס"ל? והא בעו
מיניה דרב: מהו לטלטולי שרנא דחנפכתא מקמי חכרי
בשבתא? ואמר להו: שפיר דמי. – שעת הדחק שאני.
דהא א"ל רב בהנא ורב אשי לרב: הכי הלכתא?
אמר להו: כדן הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת
הדחק. בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן: חפים שורען
בפרקע, וביצים שתחת תרנגולת מהו? כי לית ליה
לר' שמעון מוקצה – היכא דלא דחיה בידים, היכא
דדחייה בידים – אית ליה מוקצה, או דילמא לא
שנא? א"ל: אין מוקצה לרבי שמעון אלא שמן שבנר
בשעה שהוא דולק. הואיל והוקצה למצותו הוקצה
לאיסורו. ולית ליה הוקצה למצותו! והתניא: סיפכה
בהלכתה, ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויין, ותלה
בה אגוזין, אפרסקין, שקדים ורמונין, ואפרכלי של
ענבים, ועטרות של שבולין, יינות, שמנים וסלתות
– אסור להסתפק מהן עד מוצאי י"ט האחרון, ואם
התנה עלויה הכל לפי תנאו. וממאי דר' שמעון
היא – דתני ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן: אין
נוטלין עצים מן הסוכה ב"מ אלא מן הסמוך לה, ור'
שמעון מתיר. ושיון בסוכת החג בהג שהיא אסורה.
ואם התנה עלויה – הכל לפי תנאו. בעין שמן שבנר
קאמרין, הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו.

איתמר נמי, א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: אין מוקצה
לרבי שמעון אלא בעין שמן שבנר בשעה שהוא
דולק. הואיל והוקצה למצותו – הוקצה לאיסורו.
אמר רב יהודה אמר שמואל: אין מוקצה לר' שמעון
אלא גרונות וצימוקים בלבד. ומידי אחרניא לא?
והתניא: היה אוכל בתאנים והותיר והעלן לגג לעשות
מהן גרונות. בענבים והותיר והעלן לגג לעשות
צימוקין – לא יאכל עד שזימין. וכן אתה אומר
באפרסקין וחבושין, ובשאר כל מיני פירות. מני?
אילימא רבי יהודה – ומה היכא דלא דחיה בידים –
אית ליה מוקצה, היכא דדחייה בידים לא כל שכן?
אלא לאו – ר' שמעון היא! לעולם – רבי יהודה,
ו"אוכל" אצטריכא ליה, סד"א: פיון דקאכיל ואויל –
לא ליבעי הומנה, קמ"ל: פיון דהעלן לגג – אפוחי אפחי
לדעתיה מיניה. בעא מיניה רבי שמעון בר רבי מרבי:

פעילי

ואוכל

אצטריכא

פעילי

חכי נמי מיסתברא דרב בר' יהודה ס"ל. בכמה מקומות אשכחן דרב סבר בר' יהודה
דאסר מטה שיחדה למעות והניח עליה מעות ואילו לר' שמעון שרי, דהא שרי
חצוצרות אפי' תקע בה כמה זמני. ודרכי דווי (לעיל דף יט). אלא דבעי לאוכוחי דסבר
בר' יהודה ב"מינו דאיתקציא בין השמשות" בו: מוקמי חכרי בשבתא. שבים חג
שלום לא היו מניחין גר אלא בבית עז, ומאי
דקבעיאל ליה בנר חנוכה טפי מבנר שבת –
משום דלצורח אבילה היו מניחים להם, ואע"ג
דבשעת הסנה אמרינן ב"מה ממדליקין" (לעיל
דף כא) דמניחה על שולחנו ודיו – הכא מיירי
אם יארע שלא הניחה על שולחנו. אינ' אומר
ר"י: דשעת הסנה דלעיל לאו סנתה חברים
קאמר, אלא סנתה גזירה, שגורו שלא להדליק
בנר חנוכה:

היבא דדחייה בידים אית ליה. ואף על גב
דנר שכבה שרי ר' שמעון, אף על גב
דדחייה – בידים דהתם שאני, כיון שכבר פסק
דחיו שלה. אבל הכא – לעולם חן דחיוין, כל
זמן שמונחין שם: אלא שמן שבנר. לאו
דווקא שבנר, דההוא אסור משום מכבה,
כדאמר בפ"ב דביצה (דף כב). דהסתפק ממנו –
חייב משום מכבה, אלא המטפס מנר. ומשום
דמוקצה למצותו לא אסור גר הדולק לטלטל
כדפירשית לעיל, אלא כדאמר בסוף פירקין:
משום דהו ביסס לדבר האסור, תימה לר"י:
דאמאי נקט שמן שבנר? טפי ה"ל למינקט: אין
מוקצה לר' שמעון אלא בגרונות וצימוקין,
דדמו טפי לחיטוי שורען – דלא איתקציא לא
מחמת מצוה, ולא מחמת איסור. וליכא למימר
דסבר ר' יוחנן דלר' שמעון אין מוקצה בגרונות
וצימוקין – דהא רבי קאמר בסמוך דאית ליה
לרבי שמעון מוקצה בגרונות וצימוקין,
ומסתמא לא פליג: עד מוצאי י"ט האחרון
של חג. הקשה ר"ת: ביום טוב האחרון, דלא
אסר אלא מטעם "מינו דאיתקציא בין
השמשות" מחמת יום שעבר, והא רבי שמעון
שרי מותר השמן שבנר, אף על גב דהוקצה בין
השמשות למצותו משום יום הבא ונראה לר"י:
דבמה שאסרתה בברייתא יום טוב האחרון – לא
אתאי כר' שמעון:

ולא מן הסמוך לה. בפרק "המביא כרי יין"
(ביצה לו ושם) גרס במשנה: אלא מן
הסמוך לה, ופריך בגמ': והא קסתר אוהלא
ומשנני מאי "מן הסמוך לה" – סמוך לדפנות.
והשתא, אי גרס בברייתא דהכא "אלא מן
הסמוך לה" – הוי בסמוך לדפנות. ואי גרס "ולא
מן הסמוך לה" – מיירי במה שעל הסכך. וטעמא
משום דסתר אוהלא, כדאמר התם: **ואם**
התנה הכל לפי תנאו. בריש "המביא" (גז'
שם) פריך עלה: והא קא סתר אוהלא ומוקי לה
בסוכה נפולה וברעויה, דמאתמול דעתיה
עלה: **אלא** בגרונות וצימוקין. בירושלמי
מפ': שמסירין בינתיה, כיון שמתקלקלן כל
כך – אין רעוה לחקם עד שיתקנו היטב:
וכן אתה אומר באפרסקין. אף על פי שאין
מתקלקלן כל כך – מקצה אותם מדעתו:
היבא דלא דחיה בידים אית ליה מוקצה.
כגון הא דתנן בפרק "מפנין" (לקמן קבו) ולא
את האוצר, ותנן נמי בפרק בתרא (דף קנז) רבי
יהודה אומר: אם לא היתה נבלה מע"ש –
אסורה בו:

ואוכל
אצטריכא ליה. מנדקס אוכל במוקצה דדחייה בידים נראה דאולי ואכיל –
שרי ליה לר"י: במוקצה דלא דחיה בידים, כגון גבי אוצר:

לדבריו

שבת. פרק שלישי – כירה דף מה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

לדבריו דר' שמעון קאמור ליה וליה לא סבירא ליה. משמע דמספקא ליה אי ר' סבר לה בר' שמעון. ותימה: אמאי לא מוכח מהדיא דלקמן, דסבר בר' דאמרו: פעם אחת הלך ר' ברי' יהודה במנורה בר' ש בנר. וכן מבריייתא. דמייתי ב"אין צדין: בכור תם שנפל לבור, ר' יהודה הנשיא אומר: ירד מי שבקי במומין ויראה

אם יש בו מום יעלה וישתח בר. ומיהו, במאי דמתייר לראות במומין לא אתי בר' ש, אלא במאי דלית ליה מוקצה. ומיהו, רש"י לא גריס "בכור תם" אלא "בכור שנפל לבור" והשתא מצי אתי בר' יהודה, ויראה אם היה בו מום זה מעייט: **הבא** במאי עסקין דאית ביה אפרוח מת. פירש הר"ר יוסף: דלא נקט אפרוח דר' – משום דחי חזי לשתת בו תינוק כשוכבו וחי כרנאה. דהא בהדיא דכופין את חסל לפני האפרוחין (לעיל דף מג) משמע דאסור לטלטל. ועוד: אי מזהים שרי – אמאי קאמר בסמוך דמודה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין? אלא ודאי בעלי חיים מוקצין הם בכורות וצמימין. ומוקצה אותם גם מכלבים, ולא דמי לבשר תפל שמותר לר"ש, מדפרקי בפרק "מפנין" (לקמן קכת) על בר הונא דשרי, וזאת תלמידי דרב אלא ורב בר' יהודה סבירא ליה. אבל לר' שמעון – משמע דשרי, משום דאינו מוקצה מכלבים כמו בעלי חיים:

דאית ביה ביצה. דאסור משום נולד. צ"ע. דר' יוחנן גופיה מפרש טעמא דביצה משום משקין שזבו ואפשר דמשום הכי לא הוה אסור ר"ש לטלטלה אלא לאבילה: **דאית** ביה ביצת אפרוח. נראה לר"י דאסור לר' שמעון. משום, דכיון דאית ביה אפרוח היו כמו גורגורת וצמימין, וקא מיבעיא ליה לסבא קריידיא אי שרי לטלטולי על ידי שינער משם הביצה, אי חשיב כמו מניח או כשבת. והושב לו רבי יוחנן. כלום עשויו אלא לתרגולין, ואין זה כשבת, אלא כמניח – ואסור:

אמר ליה מנרתא שאני. ואי: אמאי לא מוכח מזה דאיר' יוחנן בפ' "חולב" וערב"ה" (סוכה מז) דסוכה אפילו בשמיני אסורה, אלמא אית ליה "מינו דאיתקאצא" (בר' יהודה ותימן ר"י: דהא אינו מוקצה לבשר) מטלטול, שאין ביטול מצוה בטלטול. ולא דמי לסוכה דאיתקאצא ביה"ש מחמת מצוה, ולהכי אינו יכול להוכיח מסוכה אגרי: לעיל **לאו** משום דר' אסי תלמידו דר' יוחנן בר' ואת' דילמא ר' אסי כרב רביה סבירא ליה, כדאמר לעיל גבי שרגא דחוכה אמרו ליה בר' כהנא ורב אסי לרב: הילכתא הכי? ונראה דרב אסי דלעיל לאו היינו ר' אסי דחבא, דהווא דלעיל חבירו של רב כהנא, וחבא ר' אסי חבירו של ר' אמי: **אין** לנו אלא בנר בר' שמעון. פי: במוקצה מחמת מיאוס, דהיינו נר ישן שלא הדליקו בה באותה שבת. ולעיל דפסקי כרבי יהודה – היינו בחוליקין, אבל באותה שבת, דהוי מוקצה מחמת איסור. והא דפסקי בפרק בתרא כר"ש בגבלה לפני הכלבים, אף על גב דנבלה מוקצה מחמת איסור היא, כדפרית' (לעיל עז' דיה ושמואל) – התי' דהם לא דחייה בידים, אבל הכא דדחייה בידים סבר בר' יהודה. ולפי זה לא קיימיר ר' יוחנן וריביל' דפסקי בר' שמעון אחרא ברייתא, דר' יוחנן קאי אברייתא ד"כל הותר של מחבת מטלטלין" בר'.

אבל במאי דקאמר ר' יהודה בברייתא דלעיל "מטלטלין נר חדש אבל לא ישן" – לא סבר רבי יוחנן כוותיה. וריביל' אברייתא ד"מטלטלין נר חדש" קאי, דבהדיא ברייתא שרי רבי

פצעילי תמרה (א) תמרים הנלקטים קודם בישולן, וכו' ונזקין אותם בסלים שעושין מלולבין, וזו מתבשלות מאליהן. מהו לבלול מן קודם בישולן? מי מודה בהן דמוקצות הן כגורגורת וצמימין? או לא: **אלא** בגורגורת וצמימין, דאיבא תרתי: דדחינהו בידים, ולא חזו: ור' לית ליה מוקצה. דקסיד: מדבעי מניחא אליבא דרבי

שמעון, אלמא הוה שמיע ליה מאבחה דכרבי שמעון סבירא ליה: משקין. דרך לתשקות בהמה לפני שחיטה, ושתיה נוחה להפשטי: המדבריות. הבריות: דרביעה. במרחשון: ואלו מדבריות כל שרועות **באפי**. והני מיהא אסייר, אלמא אית ליה מוקצה: איבעית אימא הני מדבריות נמי כגורגורת דמי, דדחינהו בידים ויש טורח לילך ולקביאם: ואיבעית אימא. הדיא דפצעילי תמרה – לךרבי דרבי שמעון קאמר, ולר' לא סיל: ח"נ: אמר רבה בר בר קנה א"ר יוחנן אמרו הלכה בר' שמעון: אסור. בני הישיבה: קריידי קריידי. על שם מקומו: כלום עשו. לשום תשמיש: **אלא** לתרגולין. הלך ה' מלאכתו לאסור – ואסור. אלמא: אית ליה מוקצה: דאית ביה אפרוח מת. דלא חזי למיכל, ולכלבים נמי לא חזי. ואף על גב דא"ר שמעון: מחתכין את הנבלה לפני הכלבים – הני מילי במסונגת, אבל בריאה – לא, דלא הוה דעתיה מאתמול לכלבים. והא אפרוח שמת בשבת נמי לא הוה דעתיה מאתמול לכלבים: הניחא למר בר' דאמר מודה הוה ר"ש. דאע"ג דאמר מחתכין הנבלה לפני הכלבים – ה"מ במסונגת, דדעתיה עליה מאתמול לכלבים. אבל מודה הוא בבעלי חיים, כלומר בבראים שמתו, שאסורין – שפיר קהרצת. דלרבי שמעון גופיה לא חזי לכלבים: מאי **איבא** למיטר. הא חזי לכלבים: דאית בה ביצה. שנוצרה היום, ומוזגה ר' שמעון גנולד: והא אמר רב נחמן בר' בשמעתא קמייתא דביצה: דאית בה ביצת אפרוח. וכלב לא אביל לה משום קליפה: וליה לא סבירא ליה. לר' יוחנן לא סבירא דתייהר ולקבא בר' שמעון, ותינו דרב יצחק: ואת לא תסבירא. ומקמי דשמעת ליה לרב יצחק לא הוה דעת דר' יוחנן בר' יהודה? בשתי ידים אסור לטלטלה. כדמפרש טעמא לקמיה, דלאו לטלטולי עבדא. דאדם קובע לה מקום: ור' יוחנן אמר אנו אין לנו. שום דיתר בהלכות טלטול נרות: **אלא** בגי. דשן כרבי שמעון דמתיר, אבל מנורה כו. הלכך, אי לאו מדבר יצחק – לא הוה דענא ליה. אבל השתא דענא דכר' יהודה סבירא ליה בכולה, בר ממוקצה מחמת מיאוס דנר ישן: מותר

פצעילי תמרה לרבי שמעון מהו? א"ל: אין מוקצה לר"ש **אלא** גורגורות וצמימין בלבד. ורבי לית ליה מוקצה? והתנן: אין משקין ושוחרטין את המדבריות, אבל משקין ושוחרטין את הפירות. ותנא: אלו הן מדבריות – כל שיוצאות בפסח ונכנסות ברכייה. ביותות – כל שיוצאות ורועות חוץ לתחום, ובאות ולנות בתוך התחום. ר' אומר: אלו ואלו ביותות הן, ואלו הן מדבריות – כל שרועות באפר ואין נכנסות לשוב לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. איבעית אימא: הני נמי כגורגורת וצמימין דמיין. ואי בעית אימא: לךרבי דר"ש קאמר ליה, וליה לא סבירא ליה. ואיבעית אימא: לךבריהם דרבנן קאמר להו: לדידי – לית לי מוקצה כלל, לדידכו – אודו לי מיתה, דהיבא דיוצאות בפסח ונכנסות ברכייה, דביותות ניהו. ורבנן אמרו ליה: לא, מדבריות ניהו. אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן: אמרו "הלכה כרבי שמעון". ומי אמר ר' יוחנן הכי? והא בעא מיניה רהווא סבא קרייא, ואמרי לה סרויא, מר' יוחנן: קינה של תרגולת מהו לטלטולי בשבת? אמר ליה: כלום עשויו אלא לתרגולין? **הבא** במאי עסקין – דאית ביה אפרוח מת. הניחא למר בר' אמימר משמיה (דרב) דאמר: מודה הוה ר' שמעון בבעלי חיים שמתו שאסורין, אלא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא דאמר: חלוק היה רבי שמעון [אפי'] בבעלי חיים שמתו, שהן מותרין, מאי איבא למימר?

הבא במאי עסקין – בדאית ביה ביצה. והאמר רב נחמן: מאן דאית ליה מוקצה – אית ליה גולד, דלית ליה מוקצה – לית ליה גולד? דאית ביה ביצת אפרוח. כי אתא רב יצחק בר' יוסף א"ר יוחנן: הלכה בר' יהודה, ור' יהושע בן לוי אמר: הלכה כרבי שמעון. אמר רב יוסף: היינו דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: אמרו "הלכה כרבי שמעון". אמרו – וליה לא סבירא ליה. א"ל אבי לרב יוסף: ואת לא תסבירא דר' יוחנן בר' יהודה? הא ר' אבא ורבי אסי איקלעו לבי ר' אבא דמן חיפא, ונפל מנרתא על גלימיה דר' אסי ולא טלטלה. מאי טעמא? לאו משום דרבי אסי תלמידיה דר' יוחנן הוה, ור' יוחנן בר' יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה? א"ל: מנרתא קאמרת? מנרתא

שאני. דא"ר אחא בר חנינא א"ר אסי: הורה ריש לקיש בצידן: מנורה הניטלת בידו אחת – מותר לטלטלה, בשתי ידיו – אסור לטלטלה. ור' יוחנן אמר: אנו אין לנו אלא בגי כרבי שמעון. אבל מנורה, בין ניטלה בידו אחת בין ניטלה בשתי ידיו – אסור לטלטלה. וטעמא מאי? רבה ורב יוסף דאמרי תירויהו: הואיל ואדם קובע לה מקום. אמר ליה אבי לרב יוסף: והרי פילת חתנים, דאדם קובע לו מקום, ואמר שמואל משום רבי חייא: פילת חתנים מותר

אבל במאי דקאמר ר' יהודה בברייתא דלעיל "מטלטלין נר חדש אבל לא ישן" – לא סבר רבי יוחנן כוותיה. וריביל' אברייתא ד"מטלטלין נר חדש" קאי, דבהדיא ברייתא שרי רבי

לאותו סבא, בלום עשוי הקן לאיזה שימוש היתר, הלא אינו עשוי
לשימוש תרנגולין בלבד, והגמרא כעת סברה שכונת רבי
יוחנן לומר, שכיון שאין הקן מיוחד אלא לצורך איסור, דינו ככלי
שמיחד למלאכת איסור בלבד שאסור לטלטלו אף לצורך גופו
ומקומו. ולכך הוכיחה מדבריו שהוא סובר כרבי יהודה שיש
מוקצה, וקשה על רבה בר בר חנה שאמר, שרבי יוחנן פסק כרבי
שמעון שאין מוקצה.
מתרצת הגמרא: יתכן שרבי יוחנן סובר כרבי שמעון, שאין כונת
רבי יוחנן לאסור קן שאין בו דבר ומשום שהוא מיוחד למלאכת
איסור, אלא הפא פמא עסקין – תשובת רבי יוחנן שאסר לטלטל
קן נאמרה דווקא בקן דאית ביה – שמונו בו אפריח מן שאינו ראוי
לא לאכילת אדם ולא לאכילת כלבים, שאף רבי שמעון אוסר
לטלטלו, ואיסור טלטול הקן אינו מחמת עצמו אלא מחמת
האפרוח המת שבו, אולם כשאין בקן אפרוח מת יסבור רבי יוחנן
שמוטר לטלטלו, וברבי שמעון.
הגמרא מקשה על מה שמתבאר בתירוצי הגמרא שרבי שמעון
מודה לאסור בקן שיש בו אפרוח מת. מקשה הגמרא: הניחא –
תירוצי זה יהא מובן לשיטת מר בר אמימר משמיה (דרב) [דרבא]
דאמימר (ביצה כז), מודה היה רבי שמעון בפעלי חיים שהיו בריאים
בערב שבת ומתו בשבת, שאסורין לחתכם לכלבים, שלשיתוהו
אכן ניתן להעמיד את דברי רבי יוחנן שאסר לטלטל קן אף לדעת
רבי שמעון, ובאופן שיש בו אפרוח שהיה בריא בערב שבת, ומת
בשבת. אלא למר בריה – ובנו דרב יוסף משמיה דרבא דאמר, חלוק
היה רבי שמעון על חכמים [אפילו] בפעלי חיים בריאים שמתו,
וסבר שהן מותרין, מאי איתא למימר, הרי לרבי שמעון האפרוח
המת שבקן אינו אוסרו כיון שהוא ראוי לכלבים, וכיצד אם כן
אמר רבה בר בר חנה שרבי יוחנן פסק כרבי שמעון, הלא הוא
אוסר לטלטל קן, ושלא כרבי שמעון.
כדי לתרץ קושיא זו הגמרא מבארת את תשובתו של רבי יוחנן
באופן שונה. מתרצת הגמרא: הפא פמא עסקין – הקן אותו אסר
רבי יוחנן לטלטל, הוא דווקא בריאית ביה – כשמונחת בו ביצה
שנולדה היום, שאף רבי שמעון אוסר נולד, אולם קן ללא ביצה
מותר לטלטלו, וכרבי שמעון שאינו סובר לאסור משום מוקצה.
הגמרא דוחה את התירוצי. מקשה הגמרא: והאמר רב נחמן (ביצה
בא, פאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד – הסובר שיש איסור
מוקצה סובר אף שיש איסור נולד, דלית ליה מוקצה לית ליה נולד
– והסובר שאין איסור מוקצה סובר שאף אין איסור נולד, נמצא
שלרבי שמעון שסובר שאין איסור מוקצה אף איסור נולד אין,
ואם כן אף קן שיש בו ביצה שנולדה היום יותר לרבי שמעון
לטלטלו, ומדוע אסר רבי יוחנן, אם לא מפני שסבר כרבי יהודה.
מיישבת הגמרא: רבי יוחנן אסר לטלטל קן רק באופן דאית ביה –
שיש בו בקן מערב שבת ביצת אפריח – ביצה שבתוכה אפרוח,
שאף לרבי שמעון היא אסורה כיון שהיא אינה ראויה כלל. לאדם
אינה ראויה, משום האפרוח שבה, ולכלבים אינה ראויה, כיון
שאין הכלבים אוכלים אותה מפני הקליפה, ולפי שביצה זו אסורה
אף הקן שתחתיה נאסר מחמתה כל זמן שהיא בתוכו, ועל כך אמר
רבי יוחנן לאותו סבא שאין מטלטלים קן.
עד כאן ביארה הגמרא כדעת הסובר שרבי יוחנן פסק כרבי
שמעון, כעת מביאה הגמרא דעה שרבי יוחנן פסק כרבי יהודה: בי
איתא – כשבא רב יצחק ברבי יוסף מארץ ישראל לבבל, אמר,
נחלקו אמוראי ארץ ישראל כמי ההלכה בדיני מוקצה, רבי יוחנן
אמר, הלכה כרבי יהודה, ורבי יוחנן שני לוי אמר, הלכה כרבי
שמעון. אמר רב יוסף, עתה שבא רב יצחק ברבי יוסף ואמר שרבי
יוחנן פסק כרבי יהודה ולא כרבי שמעון, מובן שהיינו דאמר רבא
בר בר חנה אמר רבי יוחנן, אמרו הלכה כרבי שמעון, כלומר, שרבי
יוחנן אמר שיש שאמרו שההלכה כרבי שמעון, ואמנם ליה – לרבי
יוחנן עצמו לא סבירא ליה – אינו סובר כאותם שאמרו כך, אלא
סובר כרבי יהודה.
אביי מקשה לרב יוסף מדוע עד עתה לא ידע את דעת רבי יוחנן

פצעלי תמרה – תמרים שאינם מתבשלים על האילן לעולם
ולוקטים אותם ומניחים אותם בסלים העשויים מעלי לולב ושם
הם מבשילים מעצמם לגמרי, ועד שמתבשלים הם אינם ראויים
לאכילה אלא על ידי הדחק, לשיטת רבי שמעון מהו – מה ההלכה,
האם אסור לאוכלם כיון שכעת הם אינם ראויים כל כך לאכילה,
והם נאסרים כגורגרות וצימוקים, או שמא כיון שהוא לא דחה
אותם בידים, שהרי נתינתם בסלים לא מקלקלת אותם, אין הוא
מסיר דעתו מהם, ומותר לאוכלם.
אמר ליה רבי לרבי שמעון בנו, אין מוקצה לרבי שמעון אלא
גרמיות וצימוקים בלבד, שיש בהם שתי סיבות לאיסור, א. שדחאם
בידים. ב. שכעת הם אינם ראויים לאכילה, אבל פצעלי תמרה
שלא נדחו בידים, אפילו שאין הם ראויים לאכילה אינם מוקצה.
מכך שרבי שמעון ברבי שאל מאביו רבי, מה דעת רבי שמעון
בפצעלי תמרה, סברה הגמרא שרבי שמעון ברבי שמע מאביו
סובר במוקצה כרבי שמעון, ועל כך מקשה הגמרא: ורבי לית ליה
– האם לשיטת רבי אין איסור מוקצה, והתנן – והרי שנינו במשנה
(ביצה מ), אין משקין ושוהטין ביום טוב את הבהמות המדבריות –
הנמצאות במדבר, כיון שהסיח דעתו מהן מערב יום טוב. אכל
משקין ושוהטין את הבהמות הנביות – הנמצאות בבית, שמערב
יום טוב בדעתו לאכול מהם.
ותניא בברייתא לבאר משנה זו, אלו הן בהמות מדבריות, כל
שדרכן שהם יוצאות בפסח למדבר, ושוהות שם כל ימות הקיץ,
ונבנסות ליישוב בבריכה – בחדוש חשוון שמתחילים הגשמים,
ואלו הן בהמות נביות, כל שדרכן שהן יוצאות ביום ורועות חוץ
לתחום, ולערב באות ולנות בתוך התחום. רבי אומר, אלו ואלו –
בין השבות ליישוב כל ערב ובין השבות רק בימות הגשמים, כיון
שלעתים הם נבנסות ליישוב נביות הן, ומותר לשחטן ביום טוב,
שכן אינו מסיח דעתו מהן, ואלו הן מדבריות ששנינו שאסור
לשחטן ביום טוב, כל שרועות באפר – באחו, ואין נבנסות ליישוב
לא בימות החמה ולא בימות הקשים. ומצינו אם כן שלדעת רבי
יש איסור מוקצה.
מתרצת הגמרא: איבעית אימא – אם תרצה תוכל ליישב, דהני נמי
– אף המדבריות הללו, כיון שדחאן בידים ששילחו לרעות באפר
ויש טורח גדול לילך ולהביאם משם, בגרמיות וצימוקים דמיין –
דינם דומה לגורגרות וצימוקים שאף הם דחויים בידים, ואף לרבי
שמעון אינם ניטלים.
תירוצי נוסף: ואי בעית אימא – ואם תרצה תוכל לתרץ, שרבי
שמעון בר רבי ששאל מרבי מה סובר רבי שמעון בפצעלי תמרה,
אין זה מפני שסובר כמותו, אלא רק לדרביו דרבי שמעון קאמר ליה
– בירר מה דעת רבי שמעון בפצעלי תמרה, ואולם ליה לא סבירא
ליה – רבי עצמו אינו סובר כרבי שמעון, אלא סובר שיש מוקצה
וכפי ששנינו בברייתא.
תירוצי שלישי: ואיבעית אימא, מה ששנינו בברייתא שאף רבי
אוסר לשחוט בהמות מדבריות, אין זה שהוא סובר כך, אלא
לדרביהם דרבנן קאמר ליה, וכך אמר להם רבי לחכמים, לדידי לית
לי מוקצה כלל – לשיטתי אין כלל איסור מוקצה שכן אני סובר
כרבי שמעון, ולפיכך ודאי שאף המדבריות נשחטות ביום טוב,
אלא לדידכו – לשיטתכם, שיש איסור מוקצה, אודו לי מיהת
דהיכא – תודו לי שלכל הפחות היכן היוצאות בפסח ונבנסות
כבריכה, דביותות נניהו – שנחשבות בביתיות, ואף לשיטתכם היא
מותר לשחטם. ורבנן אמרו – והשיבו ליה לרבי, לא, אלא אף אלו
המדבריות נניהו, ואין נשחטות.
הגמרא מבררת כמי פסק רבי יוחנן בהלכות מוקצה: אמר רבא
בר חנה אמר רבי יוחנן, אמרו בני הישיבה, הלכה כרבי שמעון שאין
מוקצה. תממה הגמרא: ומי אמר רבי יוחנן הכי – וכי האם אמר
רבי יוחנן כך, והא פמא מיניה – והרי שאלו ההוא פמא – וזקן
קריא, ואמרי לה – ויש שאמרו שהשואל היה סבא קריא, מרבי
יוחנן, קריא – וקן של תרנגולת מהו למטולי בפסח – האם מותר
לטלטלו בשבת לצורך גופו ומקומו, ואמר – והשיבו ליה רבי יוחנן

טלטול מנורה כרבי שמעון בנר.
הגמרא מסתפקת מה הורה רבי: איבעיא להו – נסתפקו בני הישיבה
בביאור דברי רבי יהושע בן לוי, האם כוונתו שרבי הורה רק הלכה
אחת, שהלכה במנורה כדני של רבי שמעון בנר, והיינו להיתרא,
כלומר, כשם שרבי שמעון מתיר לטלטל נר ישן (לעיל מד), כך התיר
רבי לטלטל מנורה, או דילמא – או שמא רבי הורה שתי הלכות,
הוראה אחת הורה במנורה בעלת חיתוכים שראית במנורת
חוליות, לאיפוקא – שאסור לטלטלה, כדי שלא יבואו לטלטל
מנורת חוליות, והוראה שניה הורה כרבי שמעון בנר, להיתרא.
מסיקה הגמרא: תיקו – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
הגמרא מביאה כיצד נהגו אמוראים בענין טלטול נר: רב מלכיא
איפלג – הודמן לבי ו-לבית) רבי שמלאי בשבת, ויטליטל שרנא –
נר שדלק בכניסת השבת וכבה, כשיטת רבי שמעון המתיר לטלטל
נר ישן, ואינו אוסר לטלטל דבר שהיה אסור בבין השמשות,
ואיפוקא – והקפיד על כך רבי שמלאי, מפני שרבי שמלאי סבר כרבי
יהודה שאוסר.
רבי יוסי גלילאה איפלג לאתריה – למקומו דרבי יוסי כרבי חנינא,
מיטליטל שרנא, ואיפוקא רבי יוסי כרבי חנינא.
רבי אבהו היה נוהג, דבי איפלג לאתריה – כשהיה מזדמן למקומו
דרבי יהושע בן לוי, הנה ו-היה) מיטליטל שרנא – נר שכבה, כשיטת
רבי שמעון, אולם בי איפלג לאתריה דרבי יוחנן לא הנה מיטליטל
שרנא, כמשיטת רבי יהודה. מקשה הגמרא על מנהגו של רבי
אבהו: מה נפקד – מכל צד קשה על מנהגו, שכן אי רבי אבהו כרבי
יהודה סבירא ליה, בכל מקום לייעבד – יעשה כרבי יהודה, ומדוע
טלטל במקומו של רבי יהושע בן לוי, ואי כרבי שמעון סבירא ליה,
בכל מקום לייעבד – יעשה כרבי שמעון, ומדוע נמנע מלטלטל
במקומו של רבי יוחנן. מיישבת הגמרא: לעולם רבי אבהו כרבי
שמעון סבירא ליה שמותר לטלטל נר ישן, ועל כן טלטל במקומו
של רבי יהושע בן לוי, ומשום כבודו דרבי יוחנן הפוסק כרבי יהודה
שאסור לטלטל, הוא דלא הנה עבדי – נמנע מלטלטל במקומו של
רבי יוחנן.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין נר של נפט: אמר רב
יהודה, שרנא דמשקא – נר חרס שהדליקו בו בשמן, שרי לטליטלה
– מותר לטלטלו אחר שכבה, ואינו מוקצה מחמת שהוא מאוס,
וכדעת רבי שמעון (לעיל מד) המתיר לטלטל נר חרס ישן, אולם
דנפסא – נר חרס שהדליקו בו בנפט, אסור לטליטלה, מפני שהנפט
מסריח וממאוס ואינו ראוי לטשטש שימוש חוץ למלאכתו. ואילו
רבה ורב יוסף דאמרי תרין – אמורים שניהם, דנפסא נמי שרי
לטליטלה – יש של נפט גם כן מותר לטלטלו, (דהואיל ונהי לכתות
בית מנא) ולהלן יתבאר טעמם.
מביאה הגמרא מעשה בענין זה: רב אמי איפלג ו-הודמן) לבי
רבא, הנה מאיפן בי כרעיה כמנא – היו נעליו של רב אמי
מטונפות בטיט, אתיבי אפוקיא קמייה דרבא – הניחם על המטה בפני
רבא, איפוקא רבא – הקפיד רבא על שטינף רב אמי את המיטה,
ולכן קעא לצעוריה – ביקש לצעור בשאלות, אמר ליה – שאל
רבא את רב אמי, מאי טעמא – מדוע טעמם של רבא ורב יוסף
דאמרי תרין – שאמרו שניהם שרנא דנפסא נמי שרי לטליטלה
– שאף נר של נפט מותר לטלטלו, הרי מחמת מיאוסו אינו ראוי
לשימוש של היתר. אמר ליה – השיב רב אמי, הואיל ונחוי לכתות
בה מנא – כיון שעדיין ראוי לכסות בו כלי של נפט בשבת. שאל
אותו רבא: אלא מעתה, אף כל צדירות – אבנים ששקצצו יהיו
מיטליטלין אותם הואיל ונחוי לכתות בהו מנא – כיון שהם ראויים
לכסות בהן כלי. אמר ליה – השיב לו רב אמי, הא – זה הנר של
נפט איבא תורת כל עליה – יש לו חשיבות של כלי, ובכלי אם ניתן
לעשות בו שימוש היתר כל שהו בשבת אינו נאסר בטלטול לדעת
רבי שמעון, אבל הני – אלו הצדירות שבחצר, ליבא תורת כלי
עליהן – אין להם חשיבות של כלי, אלא תתם אבנים הם, וכיון שכך
הם אסורים בטלטול כל שלא יחדם למלאכת היתר.
מביא רב אמי ראה לדבריו: מי לא תנאי – האם לא שנינו
בברייתא,

מוקרי לנמותה – לפרוס אותה על נקליטי המטה, ומוקרי לפרקה –
להסירה בשבת. ולשיטתכם שביארתם הטעם שאף רבי שמעון
אוסר לטלטל מנורה משום שאדם קובע לה מקום, יקשה, מדוע
מותר לטלטל את הכילה, הלא אף לכילה אדם קובע מקום.
אביי מביא טעם אחר לאיסור טלטול מנורה: אלא אמר אביי, מה
שאסר רבי שמעון לטלטל מנורה, אין זה מטעם מוקצה ומשום
שאדם קובע לה מקום, אלא מדובר במנורה של חוליות – מנורה
העשויה מחלקים חלקים, ואף רבי שמעון אוסר לטלטלה משום
שיש לחשוש שמא תיפול מידי ותתפרק ויבוא לחברה מחדש,
ויעבור משום מתקן כלי.
מקשה הגמרא: אי הכי – אם אכן מדובר במנורה של חוליות, מאי
טעמא – מה טעמו דרבי שמעון בן לקיש דשרי – שהתיר לטלטל
מנורה קטנה הניטלת בידו אחת, הלא יש לאסור לטלטלה מחשש
שמת תיפול ותתפרק ויבוא לתקנה.
מתרצת הגמרא: מאי חוליות שאמר אביי, לא שעשויה ממש
חוליות אלא כעין חוליות, כלומר דאית בה חידקי – שיש בה
חיתוכים סביב בדומה למנורת חוליות, שהוראה אותה סבור
שעשויה מחוליות. הלכך דיני טלטול מנורה כך הם, במנורה של
חוליות ממש, הכל מודים שכן גודלה בין קטנה אסורה לטליטלה,
שיש לחוש שמא תתפרק ויחבררה. וכן מנורה גדולה נמי דאית בה
חידקי – שיש בה חריצים שעל ידם היא נראית כשל חוליות, הכל
מודים שהיא אסורה – גודלה אסור – גודלה דחוליות, שכיון שדרך
הגדלות להיעשות חוליות, הוראה שמשלטים מנורה גדולה
בעלת חריצים יסבור שהיא של חוליות והתירו לטלטלה. בי מילי
– אימתי נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, בקטנה דאית בה חידקי, מר
ו-רבי יוחנן קבר, גוררין גם בה לאסור לטלטלה, כדי שהוראה לא
יבוא לטלטל מנורת חוליות, ומר ו-ריש לקיש קבר, לא גוררין בה
ומותר לטלטלה, שכיון שאין דרך מנורה קטנה להיעשות חוליות,
הוראה מבין שהחריצים שבה אינם חוליות, ולא יבוא לטלטל
מנורה העשויה חוליות.
הגמרא חוזרת להקשות על מה שאמר רב יצחק כרבי יוסף (לעיל
מה) שרבי יוחנן פסק כרבי יהודה: ומי – והאם אכן אמר רבי יוחנן
הכי – כן, שהלכה כרבי יהודה שיש איסור מוקצה, והאמר – והרי
אמר רבי יוחנן, הלכה כסתם משנה – כל מקום שנאמר דין במשנה
בסתם ולא נזכר בה שם אומרו, כך נפסק להלכה, ותנן במשנה
במסכת כלים (פ"ח מ"ב) דיני שידה, מוכני שלח – (אופן של שידה),
בזמן שהיא נשקטת – שניתן לפרקה מהשידה, אין חיבור לה – אינה
חשובה כמחברת לשידה לענין שתקבל עמה טומאה, ואין נמדת
עמה – כשמודדים את השידה לידע אם יש בה ארבעים טאה
(ושבך אינה מקבלת טומאה) אין האופן בכלל המדידה, ואין
מקלה עמה באהל חמת – אם הכלים שבשידה יוצאים ומאהילים
על האופן, אין האופן מציילם מלהיטמא מן המת שתחתיו, ואין
גוררין אותה – את האופן ממקום למקום בשבת בזמן שיש עליה –
על האופן מעות, כיון שהאופן נעשה בסיס למעות שהן מוקצה.
מדייקת הגמרא: משמע מהמשנה האם אין עליה עתה מעות
שרי – מותר לטלטלה ואף על גב דהו – שהיו עליה בפין השמשות
ונפלו, ונעשה האופן בסיס למוקצה, וזאת כרבי שמעון שאינו
אוסר לטלטל מוקצה, וכיון שסתמו משנה זו כרבי שמעון, איך רבי
יוחנן פסק כרבי יהודה.
מתרצת הגמרא: אמר רבי זריא, תהא משנתינו – נעמיד ונבאר את
משנתנו שאסרה לגרור את המוכני בשבת בזמן שיש עליה מעות,
שמה שהתירה כשאין עליה מעות היינו דווקא באופן שלא
עליה מעות כל בין השמשות, אבל אם בבין השמשות היו עליה
מעות אפילו אם נפלו אסור לגררה, והיינו כרבי יהודה האוסר
לטלטל מוקצה. ואף שמשלשן המשנה לא משמע כן, שהרי שנינו
שאסור לטלטל את המוכני כשיש עליה עתה מעות, מכל מקום
נפרש כך כדי שלא לשבור ולסתור את דבריו של רבי יוחנן שאמר
הלכה כסתם משנה, ואמר הלכה במוקצה כרבי יהודה.
הגמרא מבארת כיצד פסק רבי במוקצה: אמר רבי יהושע בן לוי,
פסם אחת הלך רבי למקום הקרוי דיוספרא, והורה הלכה בדין

שבת. פרק שלישי – כירה דף מז עמוד א – מותוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלג רש"י תוספות

1 מוֹתֵר לְנִטּוּתָהּ. דָּסֶת כִּילֵת חֲתָנִים אֵין לָהּ גַּג טַפֹּחַ. שְׁנָקְלִיטִין יוֹצֵאִין לִשְׁנֵי רֵאשֵׁי
2 הַמִּטָּה בְּאִמְצָעָהּ אַחֵד לְכָאן וְאֶחָד לְכָאן, וְגוֹתוּן כְּלֹנֶס? מִזֶּה לָזֶה, וּמְשַׁלֵּיךְ הָאֵהָל
3 עָלֶיהָ וְהוּא שׁוֹפֵעַ לְכָאן וּלְכָאן. וְכִיּוֹן שְׁאִינוּ רָקֵב טַפֹּחַ – אֵינוּ אֵהָל, וְאֵין בּוֹ לֹא בִגְוֹן
4 וְלֹא סְתִירָה: בְּשֵׁל חוּלִיּוֹת. בְּמִנְהַרָה שֶׁל פְּרָקִים, שְׁמָא תַּפּוּל וְתַתְּפָרֵק וְיִתְחַדְּקָהּ,
5 וְנִמְצָא עוֹשֶׂה כֵּלִי: חִידְקִין. חִיתוּכִין סָבִיב לָהּ.

6 כְּרוּשֵׁי, וְדוּמָה לְפָרְקִים. וּמֵאן דְּחִזּוּ, סָבֵר:
7 שֶׁל פְּרָקִים הוּא: גְּדוּלָה. הוּאִיל וְדִרְכָּה
8 לְעִשּׂוּתָהּ שֶׁל חוּלִיּוֹת, כִּי אֵית בֵּיה חִידְקִין –
9 סָבֵר דְּחוּלִיּוֹת הֵן, וְאִסּוּר אֲפִילוּ לְרִישׁ לְקִישׁ;
10 כְּדָאֻר לַעֲלִי: נִשְׁטַל בְּשֵׁתִי דִּימִס – אִסּוּר
11 לְטַלְטְלָהּ: כִּי פְּלִיגִי בְּקִטְמָה דְּאֵית בֵּיה חִידְקִין.
12 וְכּוּלִי עֲלָמָא דְּעֵי דְלָא חוּלִיּוֹת נִינְהוּ: גְּזִירִין.
13 אִסּוּר חוּלִיּוֹת: וְכִי אָמַר ר' יוֹחָנָן כִּכִּי. הֲלֹכָה
14 כִּי הַדּוּדָה: תַּהֲא מִשְׁנֵתֵינָה. דְּמוּכְנִי דְּקָתְנִי
15 הָא אֵין עָלֶיהָ מַעוֹת שְׂרָגָא – כְּגוֹן שֶׁלֹּא הִיוּ
16 עָלֶיהָ בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת. וְהָכִי תִּדּוּק מִנְּהָ:
17 טַעמָא דִּישׁ עָלֶיהָ מַעוֹת כְּשֶׁקֶדֶשׁ הַיּוֹם, הָא
18 אֵין עָלֶיהָ כְּשֶׁקֶדֶשׁ הַיּוֹם – שְׂרָגָא: לְדִיּוּסְפָּרָא.
19 מְקוֹם: אִיבְעִיא לָהּ. חֲדָא הוֹרָאָה הוּא, וְהָכִי
20 קָאֻמַּר: הוֹרָה בְּמִנְהַרָה לְהִתְרָא. כְּדִרְךָ שְׂרָגָה
21 ר' שְׁמַעוֹן מְתִיר בְּנֵר לֶשֶׁן, אוּ דִילְמָא שְׁתִּי
22 הוֹרָאוֹת הָיוּ: הוֹרָה בְּמִנְהַרָה לְאִסּוּר.
23 כְּדָאֻר בְּדִחְדִּיקָה, וְגִזְרִין אִסּוּר חוּלִיּוֹת.
24 וְכִרְשׁ הוֹרָה בְּנֵר לְהִתְרָא: וְטַלְטֵל שְׂרָגָא. נֵר
25 שְׂבָבָה: לְעוֹלָם כִּרְ' שְׁמַעוֹן סְבִירָא לִיה. דְּאִי
26 סְבִירָא לִיה דְּאִסּוּר לֹא הָהּ מְטַלְטֵל לִיה
27 לְכַבּוֹד ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן ל״ו דְּלִיעָבֵד אִסּוּרָא:
28 שְׂרָגָא דְּמִשְׁחָא. שְׂדֵלֵק נֵר שֶׁל שְׁמֹן: שְׂרִי
29 לְטַלְטְלָהּ. אַחֲרָ שְׂבָבָה כִּרְ' שְׁמַעוֹן דְּלָא
30 מְאִיס: אֲבָל בְּנִפְטָא. דְּמִסְרָח אֲפִילוּ רַבִּי
31 שְׁמַעוֹן מְוֹדָה דְּלָא חִזּוּ אֱלָא לְמַלְאכְתּוּ:
32 אִיקְפֵּד רָבָא. מִשּׁוּם טִינוּף הַמִּטָּה: וְכִנְעָא
33 לְעִנְיָוִיָּהּ. בְּשִׁאלוֹת:

הַשִּׁירִים

1 מוֹתֵר לְנִטּוּתָהּ וּמוֹתֵר לְפָרְקָהּ בְּשַׁבָּת! אֱלָא אָמַר אֲבִי:
2 בְּשֵׁל חוּלִיּוֹת. אִי הָכִי, מ"ט דר"ש בֶּן לָקִישׁ דְּשִׁירִי? מְאִי
3 "חוּלִיּוֹת" – כְּעֵין חוּלִיּוֹת, דְּאֵית בֵּיה חִידְקִין. הֲלֹכָה:
4 חוּלִיּוֹת – בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קִטְמָה אִסּוּרָה לְטַלְטְלָהּ.
5 גְּדוּלָה נִמִּי דְאֵית בֵּיה חִידְקִין – גְּזִירָה אִסּוּרָה גְּדוּלָה
6 דְּחוּלִיּוֹת. כִּי פְּלִיגִי – בְּקִטְמָה דְּאֵית בֵּיה חִידְקִין. מִרְ
7 סָבֵר: גְּזִירִין, וְכִרְ' סָבֵר: לֹא גְזִירִין. וְכִי א"ר יוֹחָנָן
8 הָכִי? וְהָאֻמַּר ר' יוֹחָנָן: הֲלֹכָה כְּסֶתֶם מִשְׁנֵה, וְתִנְן:
9 "מוּכְנִי שֶׁלָּה בְּזִמָּן שְׁהֵא נִשְׁמַמְתָּ – אֵין חִיבּוּר לָהּ,
10 וְאֵין נִמְדַרְתָּ עִמָּה, וְאֵין מַצֵּלַת עִמָּה בְּאֵהָל הַמָּת,
11 וְאֵין גְּזִירִין אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת בְּזִמָּן שִׁישׁ עָלֶיהָ מַעוֹת".
12 הָא אֵין עָלֶיהָ מַעוֹת – שְׂרָגָא, וְאֵע"ג דְּהוּ עָלֶיהָ
13 בִּיה"ש! א"ר יוֹרָא: תַּהֲא מִשְׁנֵתֵינִי שֶׁלֹּא הִיוּ עָלֶיהָ
14 מַעוֹת כָּל בִּיה"ש, שֶׁלֹּא לְשַׁבּוֹר דְּכִרְיוֹ שֶׁל ר' יוֹחָנָן.
15 א"ר יְהוֹשֻׁעַ בֶּן ל״ו: פַּעַם אַחַת הִלָּךְ רַבִּי לְדִיּוּסְפָּרָא,
16 וְהוֹרָה בְּמִנְהַרָה כִּרְ' שְׁמַעוֹן בְּנֵר. אִיבְעִיא לָהּ: הוֹרָה
17 בְּמִנְהַרָה כִּרְ' שְׁמַעוֹן בְּנֵר – לְהִתְרָא, אוּ דִילְמָא: הוֹרָה
18 בְּמִנְהַרָה – לְאִסּוּרָא וְכִרְ' שְׁמַעוֹן בְּנֵר – לְהִתְרָא?
19 תִּקּוּן. רַב מִלְכִּיָּא אִיקְלַע לְבִי רַבִּי שְׁמֻלָּאִי. וְטַלְטֵל
20 שְׂרָגָא וְאִיקְפֵּד ר' שְׁמֻלָּאִי ר' יוֹסִי גְלִילָאָה אִיקְלַע
21 לְאַתְרֵיהּ דִּר' יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִטְלֵל שְׂרָגָא וְאִיקְפֵּד
22 ר' יוֹסִי כִרְ' חֲנִינָא. ר' אֶבְהוֹ, כִּי אִיקְלַע לְאַתְרֵיהּ
23 דִּר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן ל״ו – הוּא מְטַלְטֵל שְׂרָגָא, כִּי אִיקְלַע
24 לְאַתְרֵיהּ דִּר' יוֹחָנָן – לֹא הוּא מְטַלְטֵל שְׂרָגָא. מַה נִּפְשָׁה, אִי כְּרַבִּי יְהוֹדָה סְבִירָא לִיה
25 – לִיעָבֵד כְּרַבִּי יְהוֹדָה, אִי כִרְ' שְׁמַעוֹן סְבִירָא לִיה – לִיעָבֵד כִּרְ' שְׁמַעוֹן! לְעוֹלָם כִּרְ'
26 שְׁמַעוֹן ס"ל, וּמִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ דִּר' יוֹחָנָן הוּא דְלָא הוּא עָבִיד. א"ר יְהוֹדָה: שְׂרָגָא דְּמִשְׁחָא
27 – שְׂרִי לְטַלְטְלָהּ, דְּנִפְטָא – אִסּוּר לְטַלְטְלָהּ. רַבֵּה וְרַב יוֹסֵף דְּאִמְרֵי תְרוּוִיָּהּ: דְּנִפְטָא נִמִּי
28 שְׂרִי לְטַלְטְלָהּ. (דְּהוּאִיל וְחִזּוּ לְכַסּוֹת בֵּיה מְנָא). רַב אֲוִיָּא אִיקְלַע לְבִי רַבָּא, הוּא מְאִיסִין
29 כִּי כְּרַעֲיָה בְּטִנָּא, אֲתִיבִי אַפּוּרִיא קָמִיָּה דְּרַבָּא. אִיקְפֵּד רַבָּא, בְּעָא לְעִנְיָוִיָּהּ. א"ל: מ"ט
30 רַבֵּה וְרַב יוֹסֵף דְּאִמְרֵי תְרוּוִיָּהּ שְׂרָגָא דְּנִפְטָא נִמִּי שְׂרִי לְטַלְטְלָהּ? א"ל: הוּאִיל וְחִזּוּ
31 לְכַסּוּיָּי בֵּיה מְנָא. אֱלָא מַעֲתָה כָּל צְרוּרוֹת שְׂבָחָצֵר מְטַלְטְלִין, הוּאִיל וְחִזּוּ לְכַסּוּיָּי הָיוּ
32 מְנָא! א"ל: הָא – אִיפָא תוֹרַת כָּלִי עָלֶיהָ, הֵנִי – לִיפָא תוֹרַת כָּלִי עָלֶיהָ. מִי לֹא תִנָּא
33 הַשִּׁירִים

1 רַבִּי שְׁמַעוֹן נֵר שֶׁהִדְלִיק בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת. וְהָא דְלֹא פִסִּיק רַבִּי יוֹחָנָן כְּרַבִּי מְאִיר, דְּהָא סָבֵר
2 לְגַמְרִי כּוּתִיָּה – דְּשִׁרֵי מוֹקְצָה מַחֲמַת מִיָּאוֹס וְאִסּוּר מוֹקְצָה מַחֲמַת אִסּוּר – נָקֵט רַבִּי יְהוֹדָה,
3 מִשּׁוּם דְּבִכָּל מְקוֹם הוֹכֵר גְּבִי מוֹקְצָה. וְעוֹד דְלֹא מִצִּינוּ דְאֵית לִיה לְרַבִּי מְאִיר מוֹקְצָה
4 מַחֲמַת אִסּוּר גִּירָא אֱלָא בְנֵר יֶשֶׁן, דְּאִיכָא תְרִיתִי: מַחֲמַת מִיָּאוֹס וּמַחֲמַת אִסּוּר. אֲךָ לִפִּי
5 זֶה קִשָּׁה לְרַשְׁבֵּי: דְּמַשְׁמַע דְּנָקֵט בְּמִנְהַרָה אֵין
6 לֵנו כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲבָל רַבִּי שְׁמַעוֹן מִיָּאָה שִׁיר
7 בְּמִנְהַרָה. וְלִמְאִי דְמִפְרֵשׁ טַעמָא דְּמִנְהַרָה מִשּׁוּם
8 דְאִדָּם קוּבַע לוֹ מְקוֹם – הִכִּי שִׁרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן?
9 הָא אִמְרֵי בְּרִישׁ "כָּל הַכְּלִים" (לְקַמֵּן דָּף כִּג.)
10 הַכָּל מוֹדִים כְּסִיבִי וְיִירִי וּמוֹדִיר, כִּיּוֹן דְּקָפִיד
11 עֲלֵיהּ – מִיחֵד לוֹ מְקוֹם. וְנִרְאָה לְפִרְשֵׁי: דְּרַבִּי
12 יוֹחָנָן פִּסִּק כְּרַבִּי יְהוֹדָה בְּמוֹקְצָה מַחֲמַת מִיָּאוֹס,
13 וְכִ"כ בְּמוֹקְצָה מַחֲמַת אִסּוּר. כְּדִמְכּוֹחַ בְּפִרְק
14 בְּתֵרָא (דָּף כִּנּוּ). דְּקָאֻר: בְּבּוּלִי שַׁבָּת הִלְכָה
15 כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, בִּר מוֹקְצָה מַחֲמַת מִיָּאוֹס. וְחַד
16 אִמְרֵי: בְּמוֹקְצָה מַחֲמַת מִיָּאוֹס נִמִּי הִלְכָה כְּרַבִּי
17 שְׁמַעוֹן, בִּר מוֹקְצָה מַחֲמַת אִסּוּר. דְּחִיטִי
18 שֶׁהִדְלִיק בֵּה בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת. וְהָא דְקָאֻר: אֲנִי
19 אֵין לֵנו אֱלָא בְנֵר כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן – לֹא מִשּׁוּם
20 דְּסָבֵר כּוּתִיָּה בְנֵר, אֱלָא כְּלִמּוּד: אֵין לֵנו שִׁחִיד
21 אֲפִי רַבִּי שְׁמַעוֹן דְּמִיקָל אֱלָא בְנֵר, אֲבָל בְּמִנְהַרָה
22 – אִסּוּר. וְהַשְׁתָּא קִימִי תְרוּוִיָּהּ אַחַד בְּרִיתָא,
23 וְלֹא מִצִּי נִמִּי לְמִינְטֵק רַבִּי מְאִיר:
24 וְהָא כִילֵת חֲתָנִים דְאִדָּם קוּבַע לָהּ מְקוֹם.
25 פִּי רַשְׁבֵּי: דְאִדָּם קוּבַע לָהּ מְקוֹם כְּמוֹ
26 לְמִנְהַרָה, וְאֲפִי שִׁיר שְׁמוּאֵל, אֱלָא וְהָא לֹא
27 חֲשִׁיב קִבְעוּת שֶׁלָּה וְהָא מְנוּרָה קִבְעוּת אֱלָא
28 הִיכָא דְקִבַּע מְקוֹם לְגַמְרִי, כְּדָאֻר בִּפְ' "כָּל
29 הַכְּלִים" (לְקַמֵּן כִּג. וְשִׁם):
30 דְּחוּלִיּוֹת בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קִטְמָה אִסּוּרָה.
31 קִשָּׁה לְרִי: דְּבַפִּיב דְּבִיצָה (דָּף כא):
32 תִּנְן: ג' דְּבִירִים ר"ג מַחֲמִיר כִּבֵּשׁ, וְחֹשִׁיב אֵין
33 זֻקְפִין אֶת הַמְנוּרָה, וּמַשְׁמַע דְּבִיה שִׁיר, וּמִפְרֵשׁ
34 הַתֵּם בְּגִמְרָא: הָכָא בְּמִנְהַרָה שֶׁל חוּלִיּוֹת עֲסָקִין,
35 מִשּׁוּם דְּמִיחֵי כְּבוֹנָה. דְּב"ש סָבֵר: יֵשׁ בִּנְיָן
36 בְּכִלִּים יֵשׁ סְתִירָה בְּכִלִּים, וְכִ"ה סָבֵר: אֵין בִּנְיָן
37 כִּי. אֱלָמָא שִׁיר בִּיה מְנוּרָה שֶׁל חוּלִיּוֹת לְהַחֲזִיר.
38 וּמֵאן דְּשִׁיר בְּסוּף פִּירְקָא לְהַחֲזִיר מִטָּה שֶׁל
39 חוּלִיּוֹת בְּרַפְרִי אִיכָא אִקְאֻמָּא – דִּי' בְּרַפְרִי. אֲבָל
40 לְמֵאן דְּאִסּוּר קִשְׁוָה וְתִרְצִי דִּי' דְּהַתֵּם מִיִּיר בִּנְיָן
41 שֶׁהוּלִיּוֹת מַחֲבִירִין יָחַד וְאִינֵם מַתְּפָרְקִין,
42 וּפַעֲמִים מִטִּין אוֹתוֹן וּפַעֲמִים זֻקְפִין אוֹתוֹן: הוֹרָה
43 בְּמִנְהַרָה לְהִתְרָא, וְכִרְשׁ בְּנֵר נִמִּי לְהִתְרָא.
44 אוּ דִילְמָא: בְּמִנְהַרָה הוֹרָה לְאִסּוּרָא, וְכִרְשׁ
45 בְּנֵר לְהִתְרָא. וְאִתִּי אֲמַאי לֹא קָאֻר נִמִּי אוּ
46 דִילְמָא הוֹרָה בְּמִנְהַרָה לְהִתְרָא כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
47 בְנֵר, וְכִרְבִּי שְׁמַעוֹן בְּנֵר לֹא סְבִירָא לִיה: דְּכִה"ג
48 אִיתָא "בְּאֵלוֹ טְרִיפּוֹת" (חולין דף נו: וְשִׁם) הוֹרוּ בְּטַרְפַּחַת כְּרַבִּי בּוֹפֵק לְהִתְרָא. אוּ דִילְמָא: הוֹרוּ בְּטַרְפַּחַת לְהִתְרָא, כְּרַבִּי בּוֹפֵק, וְכִרְבִּי
49 בּוֹפֵק לֹא סְבִירָא לָהּ. וְי"ל: דְּהָבָא לֹא שִׁיךְ לְמִיתָלִי מְנוּרָה בְנֵר, כְּדִתְלִי טְרַפְחָת בּוֹפֵק. דְּהָבָא אֵין טַעַם אַחַד לְשִׁנְהָה, דֵּר – מִשּׁוּם מוֹקְצָה, מְנוּרָה – מִשּׁוּם בִּנְיָן. וְעוֹד: דְּלֹא כְּעִי לְמִימֵר
50 דִּר לֹא סָבֵר בְנֵר כִּרְשׁ, מִשּׁוּם דְּרִיב"ל פִּסִּיק לַעֲלִי כִרְשׁ. וְאִם תֹּאמַר: וּבִהוּיָא דִּיֹּאֵל טְרִיפּוֹת? אֲמַאי לֹא קָאֻר נִמִּי תְרוּוִיָּהּ לְהִתְרָא כְּדָאֻר הָכָא: אוּ דִילְמָא הוֹרוּ בְּטַרְפַּחַת לְהִתְרָא,
51 וְכִרְ' בּוֹפֵק נִמִּי לְהִתְרָא? וּמִיָּהּ, בְּלֹא חֲכִי נִגְיָהִין שֶׁם הַסְפִּירִים וְלִ"ג הוֹרוּ בְּטַרְפַּחַת לְאִסּוּרָא – דְּהָא כִ"ע שְׂרוּ לָהּ, דְּתַנִּיא תַּתָּם: הִיא הָאֵם הִיא טְרַפְחָת הִיא שְׁלֹחֲפִית. וּבִנְיֵטֵל חֵם,
52 הוּא עוֹבֵדָא וְהַאֲבִילָה רַבִּי טְרַפֵּן כְּלִכְלִים, וְאִמַּר: הִלְכָה חֲמוּרָךְ טְרַפֵּן וְאִמַּר לִיה רַבִּי עֲקִיבָא: טוּעָה דְּבִרַב מִשְׁנָה אַתָּה. וְגִרַס תַּתָּם: הוֹרוּ בְּטַרְפַּחַת לְהִתְרָא וְכִרְבִּי בּוֹפֵק לְהִתְרָא הָא,
53 וְרִשִׁי פִי: הוֹרָה בְּמִנְהַרָה לְהִתְרָא כִּרְשׁ בְנֵר, וְחָדָא הוֹרָאָה הִיא, וְאֵין נִרְאָה. דָּאֵין לְתַלּוֹת מְנוּרָה בְנֵר, וְעוֹד: דְּאִבְכַּת הִיא לִיה לְמִיבְעִיא: אוּ דִילְמָא תְרוּוִיָּהּ לְהִתְרָא: לְנִפְטָא אִסּוּר
54 לְטַלְטְלָהּ. פִּי בְּקוּנָה: אֲפִילוּ לְרִשׁ, וְכִן מַשְׁמַע, דְּהָא שְׂרָגָא דְּמַשְׁחָא דְּשִׁיר לְטַלְטְלָה – הֵינִי לֹר' שְׁמַעוֹן. וְעוֹד: מִדְּפִרְקִי רַבָּא בְּסִמּוּךְ לְרַבֵּה וְרַב יוֹסֵף מִ"שׁ מִצְרוּרוֹת שְׁבַחְצֵר, וְאִי שִׁיר
55 ר' שְׁמַעוֹן דְּנִפְטָא – תִּיקֵשׁ לִיה לְכִ"ע אֱלִיבָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. לְכִפּ פִּי בְּקוּנָה? דְּהָא אֱלִיבָא דִּר' שְׁמַעוֹן קָאִי. וְאֵע"ג דְּרַב אֵית לִיה מוֹקְצָה גְבִי מִטָּה שִׁחִידָה לְמַעוֹת, וְרַבֵּה נִמִּי אֵית לִיה,
56 כְּדָאֻר אֲבִי: כָּל מִילִי דְמַר עֲבִיד כְּרַבִּי, וְרַב יוֹסֵף נִמִּי מַשְׁמַע דְּאֵית לִיה מוֹקְצָה. בִּפ' "נִטְלֵל" (לְקַמֵּן קִמָּב) דְּקָאֻר: כִּמָּה חֲרִיפָא שְׁמַעוֹתָא דְּרִדְדִיק, אִימּוֹר דְּאִמּוֹר בְּשַׁבָּת – לְכַתְּחִילָה מִי
57 אִמּוֹר? הָכָא אֱלִיבָא דְּרִישׁ קָאֻר, וְלִיה לֹא ס"ל, וּמִיָּהּ, נִרְאָה לְפִרְשֵׁי דְּהָבָא מִיִּיר נִמִּי אֱלִיבָא דְּרַבִּי יְהוֹדָה, וְלֹא מִיִּירִי בְּהִדְלִיק בּוֹ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת. וְחִי' שְׂרָגָא דְּמַשְׁחָא שֶׁל מַחֲבָת שִׁיר
58 לְטַלְטְלָהּ וְאֲפִילוּ לְרַבִּי יְהוֹדָה, כְּדִתְנִיא לַעֲלִי (מִד'). כָּל הַנְּרוֹת שֶׁל מַחֲבָת מְטַלְטְלִין, דְּנִפְטָא אִסּוּר אֲפִי' לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּמִאִיס טִפִּי מִנֵּר יֶשֶׁן. וְרַבֵּה וְרַב יוֹסֵף שִׁיר אֲפִי' לְרַבִּי יְהוֹדָה,
59 דְּלֹא מְאִיס אֱלִיבָא שִׁחִידוֹ רַע. וְחִזּוּ לְכַסּוּיָּי בֵּיה מְנָא. אֲבָל נֵר יֶשֶׁן מְקָצָה לִיה לְגַמְרִי מִשּׁוּם דְּמִאִיס, וְאֲפִילוּ מְכִיסִי מְנָא: וְעִי' תוֹס' מַנְחוֹת מְנָא: דִּיה כָּל מִילִי:

ואמר עולא מה טעם. להכי איצטרך לפרושי האי טעמא – משום דמשמע ליה דסבר
האי תנא כמאן דאסר לקמן להתקשט בהן בחצר, ומדקתני "הרי הן ככל הכלים
הנטילין בחצר" פירושו: ככל הכלים שמלאכתן לאיסור, דשרי לצורך גופן ומקומן, ולהכי
מפרש עולא דאיבא תורת כלי עליה. וקשה לר"י: דאמר בפ' "מי שהפך" (מ"ק יב: ושם)
ר' יהודה נשיאה נפק בחומרתא דמדושא, ועי'

השירים והנזמים והתפעות הרי הן ככל הכלים הנטלים
בחצר, ואמר עולא: מה טעם – הואיל ואיבא תורת
כלי עליה. הקא נמי – הואיל ואיבא תורת כלי עליה.
א"ר נחמן בר יצחק: בריך רחמנא דלא קסיפיה רבא
לרב אריא. רמי ליה אפיו לרבה: תנאי, מותר השמן
שכבר ושקערה – אסור, ורבי שמעון מתיר. אלמא:
לר' שמעון לית ליה מוקצה. ורמיהו, רבי שמעון
אומר: כל שאין מומו ניכר מע"ט – אין זה מן
המוכן! הכי השתא! התם – אדם יושב ומקצה אימתי
תקפה נרו, הקא – אדם יושב ומקצה מתי ופול
בו מום? מימר אומר: מי יומר דנפיל ביה מומא,
ואת"ל דנפיל ביה מומא – מי יומר דנפיל ביה מום
קבוע, ואם תמציי לומר דנפיל ביה מום קבוע – מי
יומר דמוזקק ליה חכם? מתיב רמי בר חמא: מפירין
גדרים בשבת, ונשאלין לגדרים שהן? לצורך השבת.

השירים. אָפְעוּדוֹת: תְּרִי הֵן כָּכָל הַכְּלִים. אע"פ שאסור לצאת בהן לרה"ר,
כדאמרין בפרק "במה אשה יוצאה" (לקמן נט:). גזירה דילמא שלפא ומחזיא. מיהו
תורת כלי עליהן, ומותר לטלטלן שלא בדרך מלבוש: מומו ניכר. גבי כבור קאי:
מי יומר דמוזקק ליה חכם. שמינא חכם שיקק לו ביי"ט לראות אם מום קבוע
הוא או לא: מפירין גדרים. בעל לאשתו:
ונשאלין לגדרים. להקם, להתייר: שהן
לצורך שבת. כגון דרש שלא יאכל היום:
ואפוא. מותרת לאכול? ואפילו שרי לה בעל
– ליחסר לה משום מוקצה, דהא אסרה
דעתה ואמרה: מי יומר דמוזקק לה בעל? על
דעת בעלה. ע"מ אם ירצה הבעל, וקמכה
עליה דמוזקק לה ביום שמעו: הקא מי יומר
כו', והדיוטות לא מצו למישריה לכוור
אלא במום הקדוע לכל. כגון מאוסר אבר:
איסורא דאורייתא. כימי אב מלאכה הוא,
חריץ – ליכא איסור דאורייתא, דחופר
כלאחר יד הוא. דחופר דאמר לקמן תולדה
דחורש ותיב – ה"מ חופר דכרבו בקרא
וקרדום: מוכרין בדרך. ואפי' של בלאים
לובשו לחראותו בשוק: וכלבד שלא יתפיו.
להקאת חימום, וקא ר"ש היא, מדאיל בחר
כוונה:

לדבר

ואמאי? לימא: מי יומר דמוזקק לה בעל? התם כדרב פנחס משמיה דרבא, דאמר רב
פנחס משמיה דרבא: כל הנזדרת – על דעת בעלה היא נזדרת. ת"ש: נשאלין לגדרים
של צורך השבת בשבת. ואמאי? לימא: מי יומר דמוזקק ליה חכם? התם אי לא מוזקק
ליה חכם סגי ליה בג' הדיוטות, הקא – מי יומר דמוזקק ליה חכם. רמי ליה אפיו
לרב יוסף: מי אמר ר' שמעון "כבתה מותר לטלטלה", כבתה – אין, לא כבתה – לא.
מאי טעמא – דילמא פהדי דנקיט לה כבתה, הא שמעינן ליה לר' שמעון דאמר: דבר
שאין מתפיו מותר; דתניא, ר' שמעון אומר: גזר אדם פסא מטה וספסל, וכלבד שלא
יתפיו לעשות חריץ! כל היכא דכי מיפיו איבא איסורא דאורייתא – כי לא מיפיו
גזר ר"ש מדרבנן, כל היכא דכי מיפיו איבא איסורא דרבנן – כי לא מיפיו שרי ר"ש
לכתחילה. מתיב רבא: מוכרי כסות מוכרין בדרך, וכלבד שלא יתפיו בחמה מפני החמה,
ובגשמים מפני הגשמים, והצויעין מפשילין במסל לאחוריהן. והא הקא, דכי מיפיו –
איסורא דאורייתא איבא, כי לא מיפיו – שרי רבי שמעון לכתחילה! אלא אומר רבא:

הנח
אפי' ביקר – אינו מבוקר, משום מוקצה. וא"ת: דבביצה משמע דאביי סבר כאדא בר אובמי, דאמר: לר"ש, היכא דנפל בו מום מעי"ט, אם בקר מבוקר, דאמר אביי התם: כותיה
דרבה בר רב הונא מסתברא, מדקתני תלת בבי בברייתא, (ומוקמא הדיא כאדא בר אובמי). וע"כ הא דשני ליה בין נפל בו מום קבוע מעי"ט לנפל בו מום ביי"ט משום דבנפל
בו ביי"ט) איבא תלתא מי ימר כדאמר בסמוך, ובנפל בו מעי"ט ליכא אלא חד מי ימר דמוזקק ליה חכם. מאי קשיא מנר שכבה דליכא כל הני מי ימר, וי"ל דחור בו אביי ולית
ליה (ראדא בר אובמי) משמע מתנ' דרב אושעיא דאבא בר אובמי משבש ותני דמתנ' דהתם נמי דיקא כרב אושעיא כדמפרש התם: **מי** ימר דנפל ביה מומא. נראה דכל הני
מי ימר דאמר רבה – לאו דוקא, דהא ר"ש אסר אפי' בנפל בו מום קבוע מעי"ט, והשתא ליכא אלא חד מי ימר דמוזקק ליה חכם דהא קאי אר' יהודה, דלא שרי אלא כשהיה
בו מום קבוע מעי"ט. דהא פריך אתא דאמר ר' יהודה "ואם לאו לא ישחוט" – פשיטא ומשני: לא צריכא. דנפל ביה מאתמול מום עובר, והשתא הוה ליה מום קבוע. מהו דתימא:
כיון דרעתיה עילוי – נשחטה, קמ"ל א"כ דאמר אבא בר אובמי משבש מעי"ט. ואפי' לאדא בר אובמי דשרי ר"ש בדיעבד בחד מי ימר – מ"מ
בנפל בו מום עובר מעי"ט דאיבא תרתני מי ימר, לכאורה משמע התם דאסר. לכך נראה דלאו דוקא הן דאפי' בחד מי ימר סגי, וכן מוכחא מאתקפתא דרמי בר חמא, דפריך מחד
מי ימר: **מי** ימר דמוזקק לה בעל. ואע"ג דפירות שנדרה מהם אינם מוקצין לענין טלטול – דהא חוו לשאר בני אדם, מ"מ אית לן למימר: מיגו דאיתקציא בין השמשות מאכילתם
– איתקציא לכלוי יומא. אי נמי: מיירי בפירות שלה, ואסרתן לכל אדם: **מי** ימר דמוזקק לה בעל. תימא: מי דמי התם – דהאי לא מוזקק ליה חכם, דאין רואין מומין ביי"ט,
אבל הכא, דאין לך איסור בדבר מוזקק לה בעל? ולית לן למימר מי ימר, דהא לר' יהודה דקסבר רואין מומין ביי"ט לא אמר: מי ימר? וי"ל: דבעל נמי לא ניתא להודק, דדימנן
דשרי גדרים שנדרה לדבר מצוה: **התם** אי לא מוזקק ליה חכם סגי ליה בג' הדיוטות אבל הכא כו'. ואע"ג דבפ' דחולין (דף ית) אמר רב יהודה אמר ר' ירמיה, ספק משמיה
דרב ספק משמיה דשמואל: ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה – היינו דוקא במומין מוכתקין, כגון ניסמת עיני, נקטעה יד, נשברה רגלו, כדאמרין בשילחי "כל פסול
המוקדשין" (בבבא ב"מ: דף יז) וד"נ דהוה מצי למימר: מי ימר דמוזקק ליה ג' הדיוטות, ודאי לא מוזקק ליה משום דאין רואין מומין ביי"ט. והא דנקט דמוזקק ליה חכם – משום דחכם
שרי בכל מומין: ולפ"ז א"ש גבי טבל, דאמר אבא בר אובמי, דדוקא חכם אמר הכא לא מוזקק, אבל בג' הדיוטות לא אמר מי ימר. ומיהו, לפי מ"ש בפנים ה"נ המיל כו'
לא א"ש טבל בדפי' לעיל, ולהכי נקט חכם משום דמתני בכל מומין, ועיקר טעמא משום דהבא איבא איסורא והתם ליכא. והא דנקט התם אבא לא מוזקק ליה חכם סגי בג' הדיוטות אע"ג דשרי חשיב מוקצה, אי לא סגי ליה בג' הדיוטות. ות"י:

כבתה אין לא כבתה לא. כן דרך הש"ס, דאע"ג דהוה מצי לאתויי רישא דקתני בהדיא "חזן מן הנר הדולק בשבת" מיתיי ספא, דייק מינה: **דכל** היכא דקמכוין איבא
איסורא דאורייתא. וא"ת: דהבא בכימי ליכא איסורא דאורייתא לר"ש, דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא וי"ל דה"ק: דכי מיכוין איבא איסורא דאורייתא, כגון בפתיחה
וצריך להכנתה. אע"פ שזה התיירן דרוק הוא, אבל צריכה ליה פריך ליה שפיר. דרב פור"ת:

הנח

שבת דף מו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי)

הנדר דעתה שהנדר לא יחול אלא אם בעלה יסכים, וסומכת על
בעלה שיוזקק ויפר לה ביום שמעו, ואינה מסיחה דעתה מהחפץ
הנידר, על כן אינו נאסר כמקוצה.
הגמרא מקשה עוד קושיא מהמשך המשנה: **תא שמע** – בא ושמע
קושיא אחרת, שנינו בהמשך המשנה (סו), **נשאלין לחכם שיתיר**
לנדרים של צורך השבת בשבת. ומעתה יקשה, **אמאי** – למה אין
החפץ הנידר נאסר משום מוקצה אף לאחר התרת הנדר, הלא
כשם שבכור מוקצה ביום טוב משום שסבור שזמא לא יזדקק לו
חכם לראות את מומו ביום טוב, אף כאן **לימא** – נאמר שהנדר
מסיח דעתו מן החפץ הנדר, משום שסבור מי יזדקק ליה
הקם – מי יאמר שימצא לו חכם שיתיר נדרו.
מיישבת הגמרא: **התם** – שם בהתרת נדרים אין הוא מסיח דעתו
מהחפץ הנידר, משום שאף אי לא מיוזקק ליה **הקם**, **סגינא ליה** –
די לו בנשלישה דריוטות כדי להתיר נדרו, וכיון שהדיוטות מצויים
מאד, סומך בדעתו שיוכל לקבצם בשבת שיתירו את נדרו, אבל
הקם – כאן בבכור, כיון שראיית הבכור אינה כשרה אלא בחכם
בלבד, הוא מסיח דעתו ממנו, שכן סבור מי יזדקק ליה **הקם**
– מנין לו שימצא חכם לראותו.
שנינו בברייתא (לעיל מד), שלדעת רבי שמעון אסור לטלטל נר
דולק, הגמרא מבררת מהו טעם האיסור. מקשה הגמרא: **רמי ליה**
– הקשה לו **אפי' לרב יוסף**, מי – האם **אמר רבי שמעון**, נר שבבית
מותר לטלטלה, שיש לזייק מכה, **בביתא** – אין – אכן מותר לטלטלה,
אבל לא בבית, לא – אסור לטלטלה, **מאי טעמא** – ומה הטעם
שבעודה דולקת אסור לטלטלה, ודאי הטעם הוא משום **דילמא**
בביתא דנקיט לה – שמא בשעה שאוחזה בידו ויטלטלה **בביתא** –
תכבה. וקשה על כך, **הא שמעינן ליה** – הרי שמענו **לרבי שמעון**
דאמר, דבר שאין מתכוין מותר – מעשה שאין איסור בעשייתו,
אלא שתוך כדי עשייתו נעשית מלאכת איסור שאינו מכיון לה,
מותר לעשותו. והיכן שמענו לרבי שמעון כן, דתניא בברייתא, **רבי**
שמעון אמר, גזר אדם – מותר לו לאדם לגרוג **כפסא** או **מפה** וכן
ספקל על הארץ, ואף שעושה בקרקע חריץ, ובלבד שלא יתכוין
לעשות את החריץ. ועשיית חריץ היא מלאכה האסורה בשבת
משום שהיא תולדת חורש, ומכל מקום התיר רבי שמעון את
מעשה הגרירה כשאינו מכיון לעשיית החריץ, וקשה אם כן, מדוע
אסר לטלטל את הנר כשאינו מכיון לכבותו.
מתרצת הגמרא: **כל היכא** – כל מקום שעושה מעשה שנעשה תוך
כדי עשייתו מלאכה האסורה, דכי – שכאשר מכוין לה לעשותה,
איכא איסורא דאורייתא – יש בכך איסור תורה, אף כי – כאשר
לא מכוין לעשותה, גזר רבי שמעון שלא לעשותה **בדרבנן** –
מגזירת חכמים. אבל **כל היכא** – כל מקום שעושה מעשה שנעשה
תוך כדי עשייתו מלאכה האסורה, דכי – שאף כאשר מכוין
לעשותה **איכא** – יש בכך איסורא דרבנן אבל לא איסור תורה, כי
– כאשר עושה את המעשה ולא מכוין למלאכה האסורה, שרי –
התיר רבי שמעון לעשות את המעשה לכתחילה. ולכן בגרירת כסא
מטה וספסל, שאף אם מכיון למלאכה החריץ אינו עובר איסור
תורה כיון שהיא מלאכה כלאחר יד, לא אסר רבי שמעון את
הגרירה כשאינו מכיון למלאכת החריץ. אבל בטלטול נר דולק,
הואיל ומלאכת כיבוי נעשית כדרכה שהוא איסור תורה, גזר רבי
שמעון שלא לטלטל את הנר כשהוא דולק, שמא יבוא לכבותו
בכוונה.
מקשה הגמרא: **מתיב רבא**, וכי רק באיסור דרבנן התיר רבי שמעון
כשאינו מכיון, והרי אף באיסור דאורייתא התיר רבי שמעון
כשאינו מכיון לעשותו, כמו ששנינו (בבליא פ"ט מד), **מוכרי כסות** –
מוכרי בגדים שיש בהם כלאים, **מוכרין בדרבנן** – מותרין ללובשם
בכדי להראותם לאנשים כדרך המוכרים, ובלבד שלא יתכוין
הלובשם בכהן להגן עליו **מפני החפץ**, ונששים להגן עליו **מפני**
הנששים, מפני שנהנה מן הכלאים, והצנעין – הכשרים המרחיקים
עצמם מכל לזות שפתיים, אינם לובשים אותם, אלא **מפשיילין**
במקל לאחוריהן – תולים אותם על המקל ומניחים את המקל

השירים – צמידים והקומים – תכשיטי החושים, והמקצות, אף על פי
שאסור לאשה לעונדם עליה כדרכה בשבת, מכל מקום לענין
טלטולם שלא כדרך לבישתם אם צריך לגופן או למקומן הרי הן
ככל הכלים הנשלים בציור גופן ומקומן. ואמר עולא, מה
פנים הותר לטלטלם, הלא כיון שעיקר תשמישם לקישוט האסור
בשבת מוקצים הם, אלא הואיל ואיכא – וישן תורת כלי עליה, לכן
די בכך שראויה היא לשימוש כל שהוא כדי שנתיר לטלטלה. ואם
כן **הקם נמי** – אף בענינו, נר של נפט יש להתירו הואיל ואיכא
תורת כלי עליה, וראוי לכסות בו כלי של נפט.
אמר רב נחמן בר יצחק, בריך רחמנא – ברוך ה' שלא בסיפיה – שלא
בייש רבא לרב אורי.
אביי מקשה סתירה בשיטת רבי שמעון בדין מוקצה: **רמי ליה** –
הקשה לו **אפי' לרבה**, תניא – שנינו בברייתא, מותר השמן שפניו
ושפניו נר וקערה ודולקו בשבת, השמן שנותר בהם לאחר
שכבו אסור לטלטלו ולהשתמש בו בשבת, שכיון שהיה אסור
להסתפק ממנו בכניסת השבת מפני שהוא דולק, הוקצה לכל
השבת. ורבי שמעון מתייר. אלמא – מברייתא זו מוכח, שלרבי
שמעון לית ליה – אין לו איסור מוקצה, ולכן התיר להשתמש
בשמן שהיה אסור בכניסת שבת. ורמיניהו – וקשה על כך ממשנה,
ששנינו במסכת ביצה (כז), **רבי שמעון אומר**, כל בכור בהמה
שהומם לפני יום טוב, ואין מומו ניכר מערב יום טוב שהוא מום
קבוע המתיר באכילה, אין זה מום – אינו חשוב מוכן לצורך
יום טוב, ולכן אף אם בקרדוה ביום טוב ונמצא שהמום שנפל בו
מערב יום טוב הוא מום קבוע, אסור לשוחטו ביום טוב. הרי מוכח
ממשנה זו להיפך, שלרבי שמעון יש איסור מוקצה.
מיישבת הגמרא: **הכי השתא** – וכי כך נראה בעיניך עתה להקשות,
הלא יש חילוק בין הברייתא למשנה, התם – שם בברייתא מתיר
רבי שמעון להסתפק מהשמן שנותר נר, לפי שאדם יושב ומצפה
אמתי בכהן גרו (וכדכר כן נר שסופו ליכבותו) ויוכל להסתפק מן
השמן הנתון, לפיכך כבר מערב שבת אינו מסיח את דעתו
מהשמן, ועל כן מתיר רבי שמעון. אבל **הקם** – כאן במשנה בביצה,
לגבי בכור שלא הוכר מומו לפני יום טוב, וכי אדם יושב ומצפה
בכניסת יום טוב מתי יפול בו מום ביום טוב ויוכל לשוחטו ולאכול
בו ביום, הלא אין בדעתו כלל לאכול מבהמה זו ביום טוב כלל,
שכן מימר אמר – אומר הוא בלבד, מי יזדקק ליה **מומא** – מי
יאמר שכלל יפול בבכור זה מום ביום טוב, ואף אם תמצי – ותרצה
לומר דנפיל ביה **מומא** – שיראה ויפול בו מום, מי יזדקק ליה
מום קבוע – מי יאמר שהמום יאמ מום קבוע שאינו נרפא המתיר
לשוחטו ולאכול, ואם תמצי לומר דנפיל ביה מום קבוע, מי יזדקק
לדונק ליה **הקם** – שימצא חכם שיסכים לבוא ביום טוב לבדוק
אם אכן המום קבוע ומותר לשוחטו, ומתוך כל ספיקות אלו הוא
מסיח את דעתו מהבכור לגמרי ואינו חושב כלל לאכול ביום טוב,
ולכן אף אם בסופו של דבר יש בידו להתירו, רבי שמעון אסור
משום מוקצה, שכן לא היה מוכן כלל מערב יום טוב.
רמי בר חמא מקשה ממשנה על יישב הגמרא: **מתיב רמי**
בר חמא, שנינו (להלן כז), **מפירין נדרים** – הבעל מפר נדרי אשתו
בשבת, [וכן נשאלין בשבת לחכם כדי להתיר נדרים שחן] לצורך
השבת, ואחר הפרת הבעל מותרת האשה להנות מן הדבר הנדר.
ומעתה קשה, **אמאי** – מדוע מותרת להנות בשבת מן הדבר הנדר
אחר שהפר לה בעלה, הלא כשם שנתבאר לעיל שהבכור מוקצה
ביום טוב משום שבעליו סבור שזמא לא ימצא חכם שיבוא לראות
את מומו ביום טוב, אף כאן **לימא** – נאמר, שהיא סוברת בדעתה
בכניסת השבת מי יזדקק ליה **פגל** – מי יאמר שהבעל יזדקק
להפר לי נדר זה, משום כן היא מסיחה את דעתה מלהשתמש
בשבת בחפץ הנידר והרי הוא מוקצה.
מיישבת הגמרא: **התם** – שם, בנדר המופר בשבת האשה לא
מסיחה את דעתה מהחפץ הנידר, וכדכר פנחס משמיה דרבא – כפי
דבריו של רב פנחס שאמר בשם רבא, דאמר רב פנחס משמיה
דרבא, כל אשה הנודרת, על דעת פגלה היא נודרת, כלומר, בשעת

רבא מתרץ באופן אחר: אלא אמר רבא, כי הוין פי – כאשר היינו
 בביתו של רב נחמן, הוה מטלטלין – היינו מטלטלים בשבת כנונא
 וכלי נחושת שמביאים בו גחלים בוערות לפני השרים להתחמם
 בו, שכבר כתבה בו האש, אגב קיטמא – אגב האפר שבו, שחשבו
 עליו בערב שבת להשתמש בו בשבת לכסות עמו רוק או צואה,
 ואף על גב דאיכא עליה שכרי עצים – אף שהיו על הכנונא שברי
 עצים שאינם ראויים לשימוש, שהרי זה ככלכלה של פירות
 שהאבן בתוכה שמותר לטלטלה. ואף התיר של רבי לטלטל
 מחתה באפרה, מדובר כשחשבו מבעוד יום להשתמש באפרה,
 ולכן אינו מוקצה, ומותר לטלטלה אגב אותו האפר אף אם היו בה
 שברי עצים מוקצים.
 הגמרא מקשה על התירו של רב נחמן לטלטל כנונא אגב קיטמא:
 מיתבי – הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא, וישין – רבי יהודה
 ורבי שמעון, שנחלקו (לעיל מד) בנר ישן אם מותר לטלטלו, שרבי
 יהודה סובר שאסור מפני שהוא מוקצה מחמת מיאוס, ורבי שמעון
 מתיר, מכל מקום מודה רבי שמעון, שאם יש בה בנר הישן, שכרי
 פתילה, שאסור לטלטל את הנר, מכיון שנעשה בסיס לדבר האסור.
 וקשה אם כן על רב נחמן, כיצד התיר לטלטל את הכנונא עם
 שברי העצים המוקצים שבתוכה בגלל האפר המותר שבה, והרי
 גם בנר נשארים שיירי שמן שאינם מוקצים, ואף על פי כן אסור
 לטלטלו מפני שברי הפתילות המוקצים שבו.
 מתרצת הגמרא: אמר רבי, בגלילא שני – ברייתא זו נשנית על
 אנשי הגליל, שלא היו בגדי פשתן מצויים שם, ומפני כן שברי
 הפתילות העשויים מפשתן חשובים להם יותר מן השמן שיש בנר,
 ולכן נחשב בסיס להם בלבד ולא לשמן המותר. אבל בשאר
 מקומות שאין הפתילות חשובות יותר מהשמן, נעשה הנר בסיס
 לאיסור ולהתיר ומותר לטלטלו. ולפי זה כנונא, ששברי העצים
 המוקצים שבה אינם חשובים יותר מהקיטמא המותר, אינה
 נאסרת בלטטול.
 לעיל (מז) הביאה הגמרא שתי הוראות בשם רבי, אחת בדין
 מוקצה בנר, ואחת בענין אם יש לחשוש בלטטול מנורה שמא
 תתפרק וירכיבה מחדש ויעבור על בנין בשבת. ומתחילה ביארה
 הגמרא את ענין מוקצה, וכעת מבררת הגמרא את דיני איסור בנין
 בהרכבת כלים, שמהם נובע איסור טלטול המנורה. מספרת
 הגמרא: לוי בר שמואל, אשכחיהו – מצאם, לרבי אבא ולרבי הונא
 בר חייה, והוון קיימי אפיתחא דבי – שהיו עומדים על פתח ביתו
 של רב הונא, אמר להו – אמר להם לוי בר שמואל, מהו הדין, האם
 מותר להחזיר – לחבר בחזרה מטה של מרפדים – צורפי נחושת,
 שדרכם לילך מעיר לעיר עבור מלאכתם, ולוקחים עימם מיטה
 שמתפרקת לחלקים להקל על נשיאתה, בשבת. אמרו ליה רבי
 אבא ורב הונא, שפיר דמי – מותר להחזיר, כשמחבר את חלקי
 המיטה בצורה רפויה.
 ממשיכה הגמרא לספר: אהא לקמיה – בא לוי בר שמואל לפני דרב
 יהודה, ושאל אף אותו אם מותר להחזיר מיטה של פרקים, אמר לו
 רב יהודה, הא (הרי) רב ושמואל דאמרי תרוניה – אמרו שניהם,
 המחזיר מטה של מרפדים על ידי תקיעה בחוץ קנה מנורה שיוצאים ממנה
 משום שבחיבור חלקיה נגמר תיקון המיטה וחייב משום מכה
 בפטיש, וכיון שאם מחבר על ידי תקיעה בחוץ חייב חטאת, עליו
 לאסור מדרבנן להחזיר גם בצורה רפויה, שמא יבוא לתקוע
 בחוץ.
 הגמרא מוכיחה כדברי רב ושמואל שבתוקע בחוץ חייב חטאת:
 מיתבי – הקשו בני הישיבה על דברי רבי אבא ורב הונא, שנינו
 בברייתא, המחזיר על ידי תקיעה בחוץ קנה מנורה שיוצאים ממנה
 הרבה קנים, ומוציאים ממנה חלק מהקנים ומחזירים אותם בשעת
 הצורך, אם עשה כן בשבת, חייב חטאת. אבל קנה פידיה, שיש להם
 קנה של פרקים, ומחברים בראשו מטלית ששורים אותה בסיד
 וטחים בו את הבית, וכשטח במקום נמוך משתמש בקנה קצר,
 וככל שמגביה מחבר אליו עוד קנים, לא יחזיר – לא יחברם, ואם
 החזיר, הרי הוא פטור מחטאת אף אם תוקעו בחוץ, שאינו עובר

הנה לוי (הכללי) שמן ופתילה, שאסור לטלטלם, הואיל ונעשה כל
 אחד מהם בסיס לדרך האסור, שכיון שהם טפלים לשלהבת שהיא
 מוקצה, אף הם נעשו מוקצה ואסורים בלטטול, ואין הטעם משום
 החשש שבלטטול הנר תכבה השלהבת.
 כיון ששנינו דין בסיס לדבר האסור, הגמרא מביאה מעשה הנוגע
 לכך ותברר את דינו: אמר רבי ירמיה, אמר רבי אסי, אמר רבי יוחנן,
 אמר רבי חנינא, אמר רבי רומנוס, לי התיר רבי, לטלטל מחתה
 באפרה – מחתה של לבונה יחד, או – וכן נוטל שבה. ומבינה הגמרא
 כעת שהאפר הוא מוקצה, ואף על פי כן התיר רבי לטלטל את
 המחתה, שניתן לטלטל את האפר המוקצה אגב המחתה שהיא
 כלי.
 מקשה רבי זירא לרבי אסי: אמר ליה רבי ירמיה לרבי אסי, מי – וכי
 אמר רבי יוחנן הכי – כן, שאפשר לטלטל כלי שיש בתוכו מוקצה.
 והרי שנינו במשנה (להלן קמא), נוטל אחדם בידיו את פנו, ואם
 על פי שהאפן שהיא מוקצה בידו, או – וכן נוטל אדם בלבלה (ואם
 והאפן בתוכה. ואמר רבא בר בר חנה אמר רבי יוחנן, שמשנה זו
 בבלבלה מלאה פירות עסקינן, שהכלכלה נעשית בסיס לדבר
 האסור והמותר, ולכן אפשר לטלטלה. ויש ללמוד מדבריו, מעמא
 שמותר לטלטל את הכלכלה, משום דאית בה פירי – שיש בה
 פירות, הא לית בה פירי – אבל אם אין בה פירות, לא – אסור
 לטלטלה, כיון שנעשית בסיס לאבן שהיא מוקצה, ואם כן כיצד
 התיר רבי יוחנן לטלטל את המחתה, והרי אין בה אלא אפר
 מוקצה והיא נעשית בסיס לו.
 מתרץ רבי אסי לרבי זירא: ומקודם, א'שתומם בשעה תדא' – שתק
 מעט וחשב כיצד יענה על קושיא זו, ואמר, כשם שהעמיד רבי
 יוחנן את היתר טלטול הכלכלה בשיש בה פירות, הקא נמי – גם
 כאן במחתה יש לפרש, דאית בה קרמין – שיש בה גרגרים של
 לבונה שנשתירו מן האור שראויים להריח בהם, ומותר לטלטל
 את המחתה עם אפרה אגבם, כפי שמותר לטלטל את הכלכלה
 עם האבן שבתוכה אגב הפירות.
 מקשה הגמרא: אמר רבי, קרמין פי רבי – גרגרי לבונה בביתו של
 רבי שהיה נשיא ועשיר מי חשיבי – האם יש להם חשיבות, והלא
 לא היה לו צורך בשיירים אלו. וכיון שאין להם חשיבות לא
 נעשית המחתה בסיס אלא לדבר האסור בלבד.
 הגמרא מנסה ליישב את הקושיא: וכי תימא – ואם תרצה לומר
 שאף על פי שבבית רבי אינם חשובים, מכל מקום חזו – ראויים הם
 לעניינם, ומשום כך חשובים הם ולכן התיר רבי לטלטל את המחתה
 אגבם.
 דוחה הגמרא: והתניא – הרי שנינו בברייתא, לענין טומאה, בגדי
 עניים – חתיכות בגדים קטנות שגודלם שלש אצבעות על שלש
 אצבעות, או שעשויות מחוטים עבים שאינם ראויים אלא לעניים,
 מקבלות טומאה רק כששייכות לעניים, ובגדי עשירים – חתיכות
 בגדים הגדולות משלשה טפחים על שלשה טפחים, וגם עשויות
 מחוטים דקים הראויים אף לעשירים, מקבלות טומאה בין
 כששייכות לעניים ובין כששייכות לעשירים, אבל דעניים – בגדים
 הראויים רק לעניים, לעשירים לא – אינם מקבלים טומאה
 כששייכים לעשירים. ואם כן אף בגרגרי לבונה, כיון שאינם
 ראויים אלא לעניים, אין הם נחשבים אצל העשירים, וכיצד התיר
 רבי לטלטל מחתה באפרה אגבם.
 אביי מתרץ באופן אחר: אלא אמר רבי, הטעם שהתיר רבי לטלטל
 את המחתה שיש בה אפר, משום שהיה האפר מאוס בעיניו, ומיד
 דהוה אגרה של ריעי – והרי זה ככלי של צואה, שהוא מאוס, ואף
 שמוקצה הוא התירו חכמים לטלטלו ולהוציאו לחוץ לאשפה.
 רבא דוחה את תירוצו של אביי: אמר רבא, שתי תשובות בדרך –
 משני טעמים יש לדחות את דברי אביי, תדא, גרף של ריעי מאיס
 – גרף של רעי הוא דבר מאוס, והאי לא מאיס – ואפר אינו דבר
 מאוס. ועוד, גרף של ריעי, מיגלי – מגולה הוא שאין עליו כיסוי,
 והאי מיכפי – והאפר שממחתה מכוסה הוא. ואם כן אין להתיר את
 המחתה בלטטול משום גרף של רעי.

שבת. פרק שלישי – כירה דף מז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלז

תוספות

לְדָבָר הָאֵסוּר. לְשִׁלְחָהּ, דְּבָכִי הָאֵי מוֹקְצָה מוֹדָה ר"ש שֶׁהַכֵּלִי טָפֵל לְשִׁלְחָהּ בְּעוֹדָהּ בּוֹ, וְלֹא מִשּׁוּם דִּחְיִישׁ לְכַבֵּידָהּ: בָּסִים. מוֹשֵׁב. "אֵת כְּנוֹ" מִתְרַגְּמִין "בְּסִיסָהּ": א"ר ר' הִתִּיר רַבִּי לְשַׁלֵּחַ מִחֻתָּהּ. שֶׁל לְבוֹנָה בְּאִפְרָה. קִסֵּד בְּאִפְרָה – עִם אִפְרָה קֶאֱמָר, שֶׁהֶאֱפֵר מוֹקְצָה וְלֹא הָיוּ צָרִיכִין לוֹ, וְאֶשְׁמְעִינוּ דֶּאֱגַב מִחֻתָּה דְּאִיכָא תוֹרַת כָּלִי עָלֶיהָ – טִלְטֵלָה עִם אִפְרָה: נוֹטֵל

אִתּוֹ. הַכֵּלְכֵּלָה בְּשֶׁבֶת וְהֶאֱבָן בְּתוֹכָהּ: הָא לִיכָא פִּיר לֹא. דְּכָלִי נִגְעָשָׁה בְּסִיסָהּ לֹאכֵן וְטוֹפֵלָה לוֹ, וְכֵסֶל תּוֹרַת כָּלִי דִּידֵיהּ. וְהָכִי נִמְי נִגְעָשִׁית מִחֻתָּה בְּסִיסָהּ לֹא־פִיר, וְר' יוֹהָנָן שְׁמַעִי לִיחָ לִיעִיל דְּכָר: יְהוּדָה עֲבִירָא לִיה: דְּאִית בֵּיה קְרִמִּין. שְׁשִׁתִּירוּ מִן הָאוּר, וּלְבוֹנָה דְּחֻזָּא לְהִירִית. וְאֵגַב לְבוֹנָה מְטַלְטֵל מִחֻתָּה עִם אִפְרָה. דוֹמָקִי דְּכָלְכֵּלָה מִלָּאָה פִּירוֹת וְהֶאֱבָן בְּתוֹכָהּ: קְרִמִּין. שֶׁל שִׁיור לְבוֹנָה: בִּי רַבִּי. דְּנִישִׁיא וְעֵשֶׂר הָהוּ, מִי חֲשִׁיבִי: בְּגֵדִי עֲנִיִּים. שֶׁלֵּשׁ עַל שֶׁלֵּשׁ, אוֹ שְׁחוּטֵן עֵבֶה – הוּא בְּגָדִים לְעֲנִיִּים לְעֵנֶן טוֹמְאָה: בְּגֵדִי עֲשִׂירִים. שֶׁלֵּשָׁה עַל שֶׁלֵּשָׁה הוּא בְּגָדִים לְעֲשִׂירִים, וְכָל שֶׁכֵּן לְעֲנִיִּים. אֶבֶל בְּגָדִי עֲנִיִּים לְעֲשִׂירִים – לֹא הָהוּ בְּגָד בְּגִייהוּ, וְכָלִי מִקְבְּלֵי טוֹמְאָה. וְכָא נִמְי: בִּי רַבִּי שֶׁטָּלִי קְרִטִּין: אֵלֶּא אִפְרָא אֲבִי. הָא דְּשָׂרִי לִיחָ לְטִלְטֵל מִחֻתָּה בְּאִפְרָה – מִשּׁוּם דְּאִפְרָה מְאִיס עָלֶיהָ לְרֵאוּתוֹ, וְהָיוּ בְּגָדִי שֶׁל רֵעִי. דְּהִנֵּנָּה בְּמִסְכַּת בִּיצָה (דף ל"ה): מוֹתֵר הוֹדוּצִיאוֹ לֹא־שָׁפָה שְׁבַחְצִיר: קָרָה. כָּלִי חֶרֶס הַמוֹקֵן לְכָר: מִיכָּסִּי. כָּל מוֹחֲתוֹת בְּכִסּוּתוֹ, וְהָיוּ בְּהֵן נִקְבִּים לְהוֹדוּצִי הִירִית: כְּנוֹנָא. כָּלִי נִחֲשֵׁת שְׁמִינְאִין בּוֹ הָאוּר לְפָנֵי שָׂרִים לְהַתְחַמֵּם: אֵגַב קְרִמִּיהָ. שְׁהָיו צָרִיכִין לְאִפְרוֹ לְכִסּוֹת רוק אוֹ צוֹאָה. וְאִתִּי: מַה צַד אִיסוּר שֶׁכָּאן הֵינָּה בְּרִתְקָא. דְּאֵעִיג דְּאִיכָא עָלֶיהָ שְׁבָרִי עֲצִים. וְהָא דִּר' ר' הִתִּיר ר' הִתִּיר ר' הִתִּיר: מִחֻתָּה בְּאִפְרָה דְּקֶאֱמָר. מִחֻתָּה בְּשִׁבְלִי אִפְרָה שְׁהָיו צָרִיכִין לוֹ, וְדִעְתִּיהוּ עָלֶיהָ מִאֲתַמְלוֹ. וְרִתְקָא אֲשִׁמְעִינוּ, (בִּרְחָן) אֵעִיג דְּאִיכָא עָלֶיהָ שְׁבָרִי עֲצִים דְּהָיוּ בְּכָלְכֵּלָה שֶׁל פִּירוֹת וְהֶאֱבָן בְּתוֹכָהּ: וְשִׁוּיוֹ. ר' יְהוּדָה וְר' שִׁי שְׁתוֹלֵק בְּגֵד יָשׁ: בְּגִילָא שְׁנִי. שְׁחֻשׁוֹת לָחֵן שְׁבָרִי מִתִּלְחָה. שְׁאִין בְּגָדִים שֶׁל פֶּשֶׁתִּן מִצּוּרִין לָחֵם – לְחַלְקֵל אֵל שְׁטֵלִי, וְנִגְעָשָׁה רַב בְּסִיסָהּ לָחֵן: טְרִיסִים. צוֹרֵפִי נִחֲשֵׁת אוֹ גִּרְדִּים. וְהוֹלֵכִין מַעִיר לְעִיר לְמִלְאכְתָּהּ, וְנוֹשָׂאֵן עֲמֻקָּה מִטוֹת שֶׁל פְּרָקִים: חֵיב חֲטָאָה. הוּא תַּחְלוּלָה וְגִמְרוֹ, וְנִמְקָא עוֹשָׂה כָּלִי. וְחֵיב מִשּׁוּם מִכָּה בְּפִשֵּׁשׁ – אֶבֶל לְכָל גּוֹמֵרִי מִלָּאכָה, וְלֹא מִשּׁוּם בִּנְיָן –

דָּאִין בְּנֵן כְּכִלִּים: קִנְיָה מְנוּחָה. שִׁיזְצִין מִמֶּנָּה קִנְיָה לְנִרְוֹת הִרְבָּה וְנוֹטֵלִין הִימְנָה, וּבִשְׁעַת הַצּוֹרֵךְ מִחֻזְרִין אוֹתוֹ: קִנְיָה שֶׁל סִינִי. וְשִׁחֲטוּ וּמִלְבִּינֵי הַבֵּית בְּסִיד, יֵשׁ לָחֵן קִנְיָה שֶׁל פְּרָקִים, וְנוֹתֵן מִטְלִית בְּרֵאשֶׁת וְשׁוֹרֵרִין בְּסִיד תְּמוּחָיו, וְזָח אֶת הַבֵּית. וְכִשְׁהוּא סוּחַ מִלְמַטָּה, אֵי אִפְשָׁר לוֹ אֵלֶּא בְּקִנְיָה קֶצֶר, וְכִשְׁהוּא חוֹלֵךְ וּמִגְבִּיָּה – מוֹסִיף קִנְיָה עַל קִנְיָה וּמִאֲרִיכוֹ: פְּטוּר. שְׁאִין זֶה גִּמְרוֹ, שְׁהָיו צָרִיךְ לְחַזּוֹר וּלְפָרְקוֹ תָּמִיד: קֶרֶן עֲגוּלָה וְקֶרֶן פְּשׁוּטָה. שְׁנִינִים מִן כָּלִי זֶמֶר, וְהוּא עֲשִׂר נִקְבִּים נִקְבִּים כְּכָבֶדֶת, וּמִכְנִסֵּי בְּהֵן חִלְלִים וּמוֹצִיאִין קוֹלוֹת הִרְבָּה. קֶרֶן עֲגוּלָה – מַעֲשָׂה אֲמוּן הוּא, וְצָרִיךְ לְתַקּוֹעַ בְּנִקְבִּים בְּחוֹזֵק, וְהָיוּ מִלָּאכָה. וְבִקְרָן שְׁנִי – מִכְנִסֵּי בְּרִיחוֹ, וְדָרְכֵן לְפָרְקֵם תָּמִיד, וְפִטוּר. קֶרֶן מִיחָה בְּקִינֵי מְנוּחָה דְּחֵיב, וְהוּא דָּחִין לְמִשְׁחָה שֶׁל טְרִיסִים: אֵינִיָּה. רַבִּי אֲבָב וְרַב הוֹנָא בְּרִי חֵי: דְּאִמּוּר בִּי הָאֵי תִנָּא. כְּרִבִּי שְׁמַעוֹן, דְּמִתִּיר לְכַתְּחָלָה: מִלְּבִנְיָה תִּפְסָה. כְּעֵין רַגְלִים טָטִינִים יֵשׁ לָחֵן בֵּית קִיבּוֹל, וּמִכְנִסֵּי לְחוֹזֵן רֹאשִׁי כְּרִבִּי מִמְּסָה, שֶׁלֹּא יִקְרָב בְּאֶרְץ: לְוִיִּים שֶׁל סְקִיבִים. עַץ קָשֵׁן כְּמִין דֶּף שְׁתוֹקְעִין בְּקִשְׁתָּהּ שְׁקוֹרִין אַבְלִשְׁטֵר", שֶׁעָלִיו מוֹשֵׁף הַחַיִּי:

יתקע

לאֲפֹרְשָׁא מַעֲשָׂא מִמַּעֲטֵינִי וִיתָא. וְאִמֵּר בְּנוֹרִי בְּפֶרֶק "בֵּית שְׁמָאִי" (דף לא): בְּגִילָא שֶׁנֹּא, דְּחִמְרָא עֲרִידָה מְשֻׁחָה. וְיֵין הָיָה מְצִי לְהַם הִרְבָּה, כְּדָמָר בִּיהוּצִי"ץ יֵין" (לְקַמֵּן עַתָּה) גִּבִּי מִים בִּי לְשׁוֹךְ בִּזֵּן אֶת הַקִּילוֹר וְקֶאֱמָר בְּגִילָא שֶׁנֹּא. דְּרִפּוּתָא מִים שְׂכִיחִי טַפִּי מִשְׁתִּיהּ, שְׁהִיה לָחֵן רֹבִין וְיֵין הָיָה שְׁחוֹתִי חֵבֶל יֵין. וְאִפְּלוֹ הִבִּי חִמְרָא עֲרִידָה לְהוֹ מִמִּישְׁחָא, וְכִינֵן שֶׁלֹּא הָיָה לָחֵם בְּזוֹל וִיתֵר. וְרִשִׁי פִי נִמְי בִּיהוּצִי"ץ" (שם) שְׁמַחְמַת עֲנוּתָא הָיוּ עוֹשִׂין רְפוּאָה מִן הַמִּים וְאִין עוֹשִׂין מִן הָיִין רַק שְׁתִּיָּה, וְלִפְכֵּךְ הָיְתָה רְפוּאָה מִים שְׂכִיחָא. וְאִין נִרְאָה, דְּכִינֵן שֶׁלֹּא הָיָה לָחֵם יֵין לְשִׁיפּוֹת הַקִּילוֹר, אִיכְ שְׂכִיחָא שְׁחִיתִי מִים טוֹבָא וְאִמְרִי: בַּעֲלָמָא: אֵף עַר יוֹדִיכְ בְּגִילָא. שְׁהִי מְרַבִּים בְּסַעֲרָה. מִשְׁמַע שְׁעִשִּׁירִים הָיוּ. וְרִעִי תוֹסֵפוֹת חֲגִיגָה כֹּה: דִּי"ה בְּגִילָא:

הִנֵּחַ לָנֶר שֶׁמֶן וּפְתִילָה הוֹאִיל וְנִעֲשָׂה בְּסִיסָהּ לְדָבָר הָאִסוּר. אֵיצְטְרִיךְ לְמִימֵר בִּשְׁמֵן דְּנִעֲשָׂה בְּסִיסָהּ לְדָבָר הָאִסוּר, דָּאִי לֹא הִבִּי – לֹא הָיָה הֵנָּה אִסוּר לְטִלְטֵל, דְּהָיוּ בְּסִיסָהּ לְדָבָר הָאִסוּר וּלְדָבָר הַמּוֹתֵר וְשׁוּרִי, כְּדָמָר בְּסוּמָר: כִּי הָיוּ בִּי רַב נַחֲמֵן הוּא מְטַלְטֵלִין כְּנוֹנָא אֵגַב קִטְמָא, אֵעִיג דְּאִיכָא עָלֶיהָ שְׁבָרִי עֲצִים. וְאֵם תִּאמְרוּ: פְּתִילָה אֲמָאִי קֶאֱמָר דְּהָיוּ בְּסִיסָהּ לְדָבָר הָאִסוּר? הִיא עֲצֻמָּה הוּא דְּבֵר הָאִסוּר, כְּדָמָר לְקַמֵּן "וְשׁוּן שֶׁאֵם יֵשׁ בָּהּ שְׁבָרִי פְתִילוֹת שֶׁאִסוּר לְטִלְטֵל" וְיֵין לְשְׁבָרִי פְתִילָה הוּי שְׁבָרִי כִלִּים, דְּמִי לְצִירוֹת. אֲבָל פְתִילָה שְׁלִמָּה שְׁהִיא כָּלִי – הוּא שְׂרִי, אִי לֹא דְנִעֲשָׂה בְּסִיסָהּ לְדָבָר הָאִסוּר:

לִי הִתִּיר רַבִּי לְטִלְטֵל מִחֻתָּה בְּאִפְרָה. שְׁהָא סִיד דְּתַפֵּר מִחֻתָּה מוֹקְצָה הוּא: וְאִמֵּר רַבְּה בִּיב דְּנָחֵר אִי"ר יוֹחֲנָן כִּי. וְיִתְמָה אֲמָאִי לֹא פִיר בִּלְאוּ מִלְתִּיהָ דְּרַבִּי יוֹחֲנָן מִמַּתְנִי דִּפ' "נוֹטֵל" (לְקַמֵּן דֶּף קִמְבֵּה). דְּתִנֵּן: מַעוֹת שְׁעִיג הִכֵּר – מַנְעֵר אֶת הַכֵּר וְהוּן נּוֹפִלוֹת, וְכֵן אֲבָן שְׁעַל פִּי הַחֲבִית – מַנְעֵר עַל צִדָּה הוּאִי נּוֹפִלָה, אֲבָל טִלְטוֹל גִּמּוֹר אִסוּר: וְאוּרִיג דְּהָאִי דְּשִׁאנִי מַעוֹת דְּחֲשִׁיבִי וְלֹא כְּטִלִי, וְאֲבָן שְׁעִיג הַחֲבִית הִיא דְּמִיירִי שְׁהוּא מוֹקְעֵן לְטוֹמֵן פִּי הַחֲבִית וְהַחֲבִית צָרִיכָה לָהּ, וְלָכֵן לֹא כְּטִלָה:

בְּגֵדִי עֲנִיִּים לְעֲנִיִּים. אִמֵּר ר"ת: דְּדוּקָא בְּטוֹמְאָת מִדְּרִס, דְּבִיחּוֹד לְחֵלָאִי מִלְתָּא. אֲבָל בְּשָׂאֵר טוֹמְאָתוֹ – לֹא תִלְיָא מִלְתָּא בִּיחּוֹד, דְּאִפְּלוֹ הִיָּה מוֹטֵל בְּאִשְׁפָּה מְרַבִּינֵן מִיְהוּבָגֵר דְּשֶׁלֵּשׁ עַל שֶׁלֵּשׁ מִיטְמָא. בִּין לְעֲנִיִּים בִּין לְעֲשִׂירִים, דְּבָקָרִי לֹא מְפִלִּי מִיִּדִּי. מִיִּתִּיר ר"ת רֵאזִי, דְּתִנֵּן בְּמִסְכַּת כִּלִּים (פֶּרֶק כ"ו מ"ב) דְּבָגֵר טִטְמָא מִשּׁוּם שֶׁלֵּשָׁה עַל שֶׁלֵּשָׁה לְמִדְרִס, מִשּׁוּם שֶׁלֵּשׁ עַל שֶׁלֵּשׁ טִטְמָא מַה. וְעֵיב בְּעֲשִׂירִים מִיִּירִי, דְּבִפְסִיחָה תֵּן תִּתֵּם: בְּגֵדִי עֲנִיִּים, אֵעִיפִּי שְׁאִין בָּהֶם שֶׁלֵּשָׁה עַל שֶׁלֵּשָׁה – טִטְמָאִין מִדְּרִס. וְאִתִּי: הֵבֵא דְּפִרְחִי מְבִרִיחָא, אֲמָאִי לֹא פִיר. מִמַּתְנִי דְּפִכִּיחַ דְּכִלִּים שְׁהִבְאִתִּי וְאוּרִיג: דָּאִי מִמַּתְנִי – הִיא דְּבָגֵרִי עֲנִיִּים הֵינִי כְּעֵין שֶׁק, שְׁעִיקוֹ שְׁעוֹ לְעֲנִיִּים וְאִפִּי בִיד עֲשִׂירִים אִינוֹ צָרִיךְ שֶׁלֵּשָׁה עַל שֶׁלֵּשָׁה. אֲבָל שָׂאֵר בְּגָדִים – בְּעִי שֶׁלֵּשָׁה עַל שֶׁלֵּשָׁה, שְׁאִינוֹ עוֹמֵד אֲלֵא לְעֲשִׂירִים לְחֵבִי מִיִּתִּיר בְּרִיחָא דְּלֹא שְׁיִיךְ לְפִרְשָׁה חֵבִי: חוֹה מְטַלְטֵלִין כְּנוֹנָא אֵגַב קִטְמָא. אֵעִיג כְּנוֹנָא מִחֻתָּה, וְהֵינִי מִחֻתָּה בְּאִפְרָה דְּלַעִיל, פִּי: אֵגַב אִפְרָה שְׁהוֹסֵק מַעֲשֵׂי, דְּמוֹכֵן הוּא, דְּהָיוּ לְכִסּוֹת בָּהּ רוק אוֹ צוֹאָה. וְקִשָּׁה דְּמַשְׁמַע דּוּקָא אֵגַב קִטְמָא שְׂרִי, הָא לֹא הִבִּי –

נִעֲשָׂה בְּסִיסָהּ לְדָבָר הָאִסוּר. וְאִילוּ בִּפְ"ב דְּרִיבָּה (כֹּא וְשֵׁם) אִמֵּר, גִּבִּי אִין מוֹמֵנִין גוֹי בִּשְׁבֹת מִשּׁוּם שִׁיּוּרִי כּוֹסוֹת. פִּרְחִי וְנִשְׁטַלְטֵלִינָהוּ אֵגַב כִּסָּא. מִי אֵל אִמֵּר רַבִּי בִּי הָיוּ בִּי רַב נַחֲמֵן הוּא מְטַלְטֵלִין כְּנוֹנָא אֵגַב קִטְמָא, אֵף עַל גַּב דְּאִיכָא עָלֶיהָ שְׁבָרִי עֲצִים. וְזִמְאִי פִּרְחִי: שִׁאנִי כְנוֹנָא דֶּאֱגַב קִטְמָא מְטַלְטֵל לָהּ, אֲבָל כּוֹס לִיכָא אֲלֵא דְּבֵר הָאִסוּר: וְאוּרִיג, דְּשִׁיּוּרִי כּוֹסוֹת לֹא חֲשִׁיבִי לְמִדְּהוֹי כּוֹס כְּטִל לְבִגְדִיָּה, אֵף עַל גַּב שְׁאִין הִיתוּר עֲמֻקָּה כּוֹסוֹ טַפִּי גִרְעִי מִשְׁבָּרִי עֲצִים שֶׁנֶּם הִקְטַמָּא כְּנוֹנָא: אֵעִיג דְּאִיכָא עָלֶיהָ שְׁבָרִי עֲצִים. נִרְאָה לְרַבִּינוֹ תִּתֵּם: שְׁבָרִי עֲצִים חֲשִׁיבִי טַפִּי מֵאֲבָן שֶׁבְּכִלְכָּלָה. דָּאֵם לֹא כֵן – מִזֵּא קִמִּיל וְאִדְמַקְשִׁי לִיחָ מְבִרִיחָא דְּחֵיב כִּי לִיסִיעִיָּה מִמַּתְנִי דְּכִלְכָּלָה וְהֶאֱבָן מִחֻתָּה. אֲלֵא שְׁבָרִי עֲצִים חֲשִׁיבִי טַפִּי וְשֶׁל לְמִדְּהוֹת שְׁבָרִי עֲצִים לְבִגְדִי אֲפִרְ שְׁבָרִי פְתִילָה לְבִגְדִי שֶׁמֶן:

בְּגִילָא שְׁנִי. פִּירֵשׁ בְּקוֹנֵט שְׁחֻשׁוֹת לָחֵן שְׁבָרִי פְתִילָה שְׁאִין בְּגֵדִי פֶשֶׁתִּן מִצּוּרִין לָחֵם. וְאִין נִרְאָה לִרְתִּי דְּהָא אִמְרִי בְּשִׁילָה ב"ק (דף ק"ה) לּוֹקֻחִין מִן הַנֶּשִׁיִּים כָּלִי צִמֵּר בִּיהוּדָה וְכָלִי פֶשֶׁתִּן בְּגִילָל, מִשְׁמַע שְׁמַצִּי פֶשֶׁתִּן הִרְבָּה שֶׁם. וּמַפְרֵשׁ ר"ת: בְּגִילָלָה שֶׁנֹּא – שְׁהִיה לָחֵם רֹב שֶׁמֶן, וְלֹחֲכִי לֹא כְּטִלִי שְׁבָרִי פְתִילָה אֵגַב שֶׁמֶן. וְכֵן מִשְׁמַע בִּפְ"ב דְּסִנְהֶדְרִין (דף י"א) גִּבִּי טוֹל אִיגִרַת וְכִתּוּב לֹאֲתָאֵן בְּנִי גִלְיָאָה עֵילָאָה וְתִתָּאֵן חֵבִי דוֹמֵן בִּיעוּרָא מִטָּא

שְׁפִי וְשֶׁל לְמִדְּהוֹת שְׁבָרִי עֲצִים לְבִגְדִי אֲפִרְ שְׁבָרִי פְתִילָה לְבִגְדִי שֶׁמֶן: בְּגִילָא שְׁנִי. פִּירֵשׁ בְּקוֹנֵט שְׁחֻשׁוֹת לָחֵן שְׁבָרִי פְתִילָה שְׁאִין בְּגֵדִי פֶשֶׁתִּן מִצּוּרִין לָחֵם. וְאִין נִרְאָה לִרְתִּי דְּהָא אִמְרִי בְּשִׁילָה ב"ק (דף ק"ה) לּוֹקֻחִין מִן הַנֶּשִׁיִּים כָּלִי צִמֵּר בִּיהוּדָה וְכָלִי פֶשֶׁתִּן בְּגִילָל, מִשְׁמַע שְׁמַצִּי פֶשֶׁתִּן הִרְבָּה שֶׁם. וּמַפְרֵשׁ ר"ת: בְּגִילָלָה שֶׁנֹּא – שְׁהִיה לָחֵם רֹב שֶׁמֶן, וְלֹחֲכִי לֹא כְּטִלִי שְׁבָרִי פְתִילָה אֵגַב שֶׁמֶן. וְכֵן מִשְׁמַע בִּפְ"ב דְּסִנְהֶדְרִין (דף י"א) גִּבִּי טוֹל אִיגִרַת וְכִתּוּב לֹאֲתָאֵן בְּנִי גִלְיָאָה עֵילָאָה וְתִתָּאֵן חֵבִי דוֹמֵן בִּיעוּרָא מִטָּא שְׁפִי וְשֶׁל לְמִדְּהוֹת שְׁבָרִי עֲצִים לְבִגְדִי אֲפִרְ שְׁבָרִי פְתִילָה לְבִגְדִי שֶׁמֶן:

רבנן שמעון בן גמליאל אומר אם היה רפוי מותר. ולעיל נמי מיירי ברפוי וקשה קצת: דהיכי פליגי כולי האי? דמר מחייב חטאת ומר שרי אפי' לכתחלה? ועוד: הא אין בנן וסתירה בכללם? ועוד: תקשה לרב יהודה הק' ברייתא, דליכא תנא דמחייב חטאת! ויש לומר: דהכי קאמר לעיל, הא רב ושמואל דאמרי תרווייהו "המחזיר מטה של טרסיים

בשבת חייב חטאת" כשאני רפוי, ואם כן ברפוי - אין סברא להחריז לכתחלה:

לימא תנן סתמא כרבי יוסי דאמר גורם לכיבו אסור. הוה מצי למימר: וליתעמיך, הא רבי יוסי גופיה לא אמרה אלא בדליקה, משום דאדם בהול על ממנו אי שרינא ליה אתי לכבויה, והכי מפרש בי"כ תבתי' (לקמן קב) אבל הכא - ליכא למגור. דהא יש כלי תחת הד' ואינו בהול! ובבמה מקומות בהש"ס יכול לומר "וליתעמיך" ואינו אומר:

מפני שמקרב את כבוי. פירוש: דגורין ע"ש אטו שבת, ובשבת יכול לבא ליד כיבו אם יגביה הכלי בשעת נפילת הניצוצות. ואם תאמר: מאי שנא שריית דיו וסממנים ופריסת מצודה, דשריין בפ"ק (דף יז) עם השמש, והבא אסרין מע"ש שלא יבא לעשות בשבת? ויתירך הרב פור"י: דהתם ליכא למיחש שמא יעשה כן בשבת - דהא אב מלאכה הן, אבל הכא איכא למיחש - דלא דמי אסור כל כך במה שמניח כלי תחת הניצוצות, ואיכא למיחש שמא יבא ליד כיבו, שיתחיל ליתן המים קודם נפילת הניצוצות, וקודם גמר הנתניה יפלו ומכבה בידים, או שיגביה הכלי עם המים כנגד הניצוצות. כדפרישתי, ואף על גב דבאורו כיבוי אין בו חיוב חטאת לר' שמעון, דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא - התמיזו אטו כיבוי דחיוב חטאת. ואע"ג דהוי גזירה לגזירה - קים להו לרבנן דהבא שייך למגור טפי. ורש"י דפי' דהוה מכבה ממש - לאו דוקא, אלא כלומר: שיוכל לבא ליד כיבו. ור"ת גריס כפירוש ר"י: מפני שמקרב כיבו, דהתם הוא דשרי לעשות מחיצה מכלים שיש בתוכן מים - שאינו מכבה כלום עד שיתבקעו הכלים, אבל הבא אין הפסד בין הניצוצות - ומיד נכבדו כשנפלות בכלי, והוי כמחיצת מים דאסירא, כגון מחיצת שלג וברד. וקשה לפירושו, דבירושלמי מוקי מתני' בר' יוסי, אבל לרבנן - אפי' מחיצות של מים מותר ובפ' "כל כתבי" (לקמן קב) נמי שרו רבנן דר' יוסי בטלית שאחו

אבל אסור. ולא יתקע, ואם תקע - חייב חטאת.
רשב"ג אומר: אם היה רפוי - מותר. **בי רב חמא הוה מטה גלגלייתא, הוה מהדרי לה ביומא טבא. א"ל** ההוא מדרבנן לרבא: מאי דעתיד, בגין מן הצד הוא, נהי דאיסורא דאורייתא - ליכא, איסורא דרבנן מיהא איכא! אמר ליה: **אנא פרשב"ג סבירא לי, דאמר:** אם היה רפוי - מותר. **מתני' נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות. ולא יתן לתוכו מים - מפני שהוא מכבה. גמ' והא קמכיל כלי מהיכנו! אמר רב הונא בריה דרב יהושע:** ניצוצות אין בהן ממש. **"ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה". לימא תנן סתמא פרבי יוסי, דאמר:** גורם לכיבוי - אסור! ותסבירא? **אומר דאמר ר' יוסי - בשבת, בערב שבת מי אמר? וכי תימא הכא נמי בשבת - והתניא:** נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת - ואין צריך לומר בע"ש, ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה מע"ש, ואין צריך לומר בשבת! אלא אמר רב אשי: אפילו תימא רבנן, שאני הכא - מפני שמקרב את כיבוי.

הדרן עלך כירה

במה מומנין ובמה אין מומנין? אין מומנין לא בגפת, ולא בזבל, לא במלח, ולא בפסיה, ולא בחול, בין לחין בין יבשין. ולא בתבן ולא בגזין ולא במוכין ולא בעשבים בזמן שהן לחין, אבל מומנין בהן כשהן יבשין. **גמ' איבעיא להו: גפת של זיתים תנן, אבל דשומשומין - שפיר דמי, או דילמא: דשומשומין תנן, וכל שפן דזיתים? ת"ש,**

יתקע. בחוק, על ידי יתדות שקורין קוינ"ש: ממה גלגלייתא. טירגריין, והוא בעין של טרסיים: מן הצד. מפני שאינה תקועה, ומתדקה בחוק קרי לה מן הצד - כלומר ע"י שינוי: **גמ' והא קא מכיל כלי מהיכנו.** דלא יוכל לישלו משם כל היום, דנגעשה בסיס לניצוצות. לימא תהוי תיובתיה דרב חסדא דאסר בפירקין (דף מג): **אין בהן ממש.** משכבו, ומותר ליתקל: **פרבי יוסי.** בי"כ בתבי הקדש, דקתני: עושה מחיצה בכל הכלים, בין מלאין בין ריקנין, כדי שלא תעבור הדליקה. ר' יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים, שאין יכולין לקבל האור וזו מתבקעים ומכבין את הדליקה: **בערב שבת.** כגון זה, שנותן המים מבעוד יום בכלי תחת הנר: **וכי תימא הכא נמי.** אין נותנין לתוכו מים בשבת קאמר, ור' יוסי היא: **והתניא.** אפילו בע"ש אסור. ואי לגרם כיבוי מדמיית לה - אפילו פרבי יוסי לא מיתוקמה, דבע"ש לא אמר רבי יוסי: **אלא אמר רב אשי.** מתניתין אפילו לרבנן, דלא דמי לגרם כיבוי. דהתם כי מטי דליקה לכלים - דליקה חבל דפקע להו, וגרמא בעלמא הוא. אבל זה שנתן המים ממש תחת הנר - מכבה ממש הוא, וגזירה מבעוד יום אטו משחשקה: **שקרב את כיבוי.** וזמן כיבוי להדיא, וקוה ליה מכבה ממש אי הוה יודיב ליה בשבת:

הדרן עלך כירה

במה מומנין. הבא לסלק קדירה מעל גבי כירה ולטומנה בדרך אחר, ואמר חכמים "אין טומנין בדרך המוסיף הבל אלא בדרך המעמיד הבל", מי הוא המוסיף ואסור: **גפת.** פסולת של בית הבד של שמן, שהוא כנוס יחד וחס מאד: לחין, יש בהן הבל הרבה יותר מיבשין: **גזין.** פסולת של יין: **מוכין.** כל דבר דף קרוי מוכין, כגון צמר גפן, ותלישי צמר דף של בהמה וגזירת בגדים בלזים: **גמ' קופה ששמן בה.** שנותן בה מוכין וטומן בה קדירה: **לענין התמנה.** ולטומנה בתוכה: אסוק

דאמר ר' יורא משום חר דבי ר' ינאי: קופה ששמן בה אסור להנחיה על גפת של זיתים, ש"מ: **של זיתים תנן.** לעולם אימא לך: **לענין התמנה - דשומשומין נמי אסור,** לענין אסוק

בו האור מצד אחד ליתן עליו מים מצד אחר, ואם כבתה - כבתה, ונראה דלפי הש"ס שלנו יש לחלק: דבמחיצה של מים אע"ג דאין דבר מפסיק מ"מ שרי, שאין האש נופלת לתוך המים להדיא כי הכא, שהמים תחת הניצוצות ומקרב כיבון טפי. ועוד: דאיכא לממור דהש"ס שלנו אוסר במחיצות של מים לרבנן, ומשום הכי מוקי מתניתין כרבנן, ופליגי אירושלמי. ולא דמי לטלית שאחו בו האור מצד אחד שאינו אלא שלא תתפשט האור. ומה שרגילים לתת מים בזוכית שקורין לאמפא' ונותנין עליה שמן בע"ש - אין זה קרוי קירוב כיבו, דכיון שאין מתכוין לכיבו כלל אלא להבגיה את השמן - לא שייך למגור מידי שמא יעשה בשבת, ושרי אפי' לר' יוסי, וכ"ש לרבנן. דאלי"כ אפי' בלא מים אסור, שהניצוצות נופלות בשמן. ועוד איכא למימר: דתלמוד שלנו אסר מחיצה של מים לרבנן, ומש"ה מוקי מתני' בר' יוסי, ופליגי אירושלמי, ול"ד לטלית שאחו בו האור מצד אחד, שאינו אלא שלא תתפשט האור מוטמן - יש לחוש שבא יתחת, שמעט דחיתו מועיל לו ליתפס חזמו, וגזרו להטמן בכל דבר המוסיף הבל - גזירה שמא יטמין ברמץ ויתחת:

דאור ות"י:

הדרן עלך כירה

במה טומנין וכו' אין טומנין לא בגפת. פירש הר"ר יוסף בשם רבינו שמואל: דמיירי בבשיל ולא בשיל. אבל קררא חיתא ובשיל - שריין בפ"ק (דף ית). ואין נראה לר"י: דהא אית לן לאקווא מתניתין בסתם קדרות שהן מבושלים בין השמשות. ועוד: דמסתמא איירי מתני' דומיא דמתני' דכירה, דמיירי בבשיל במאכל כן דרוסא. ונראה לר"י: שיש לחלק בין ההשאה להטמנה. דדאי להשאות מותר כשהוא מאכל כן דרוסא, שאין דחיתו מעט מועיל לו שדרי מגולה הוא, ושליש ביה אוירא. אבל הטמנה, שעושין לצורך מחר והוא מוטמן - יש לחוש שבא יתחת, שמעט דחיתו מועיל לו ליתפס חזמו, וגזרו להטמן בכל דבר המוסיף הבל - גזירה שמא יטמין ברמץ ויתחת:

דזיתים

שבת דף מז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי)

רבי יוסי לאסור. וְכִי תִּמְאָר – ואם תאמר הָאֵלָּא נָמִי – שגם כאן
משנתנו עוסקת דווקא בשנותן את המים בַּשָּׁבֶת, ומשנתנו אכן היא
כשיטת רבי יוסי, וְהִתְנִיחָא – והרי שנינו בברייתא, נוֹתְנִין כְּלֵי תַּחַת
הַנֵּר לְקַבֵּל נִיצוּצוֹת, אף בשנתנו בַּשָּׁבֶת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁמוּתָא
ליתנו פְּעֻמָּה שָׁבֶת כדי שיפלו לתוכו הנִיצוּצוֹת בשבת. וְאִמְנָם, לֹא
יִתֵּן לְתוֹכוֹ – לתוך הכלין מִיָּם, מִפְּנֵי שְׁחֵאוֹ מַכְכָּה, ואיסור נתינת
המים הוא כבר מִפְּנֵי שָׁבֶת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁמוּתָא ליתנם בַּשָּׁבֶת
עצמה. הרי שאפילו בערב שבת אסור ליתן את המים, ואם איסור
נתינת המים הוא משום גֵּרַם כִּיבּוּי, משנתנו כשיטת מי נאמרה, הרי
אפילו לרבי יוסי אין איסור בגֵּרַם כִּיבּוּי מערב שבת. אלא מוכח
שאיסור נתינת המים אינו משום גֵּרַם כִּיבּוּי, ומשנתנו לא סתמה
כרבי יוסי.
לאחר שהוכחנו שטעם איסור נתינת מים בכלי אינו משום גֵּרַם
כִּיבּוּי, מבארת הגמרא מהו אכן טעם האיסור. מסיקה הגמרא: אֲפֵלָּא
אֲמַר רַב אֲשֵׁי, אֲפִילוּ תִּמְאָר – תאמרו שמשנתנו כשיטת רַבִּנָּן היא,
הסוברים שגֵּרַם כִּיבּוּי מותר, וְשֹׁאֵי הָאֵלָּא – ושונה הדין כאן, שגם
רבנן יודו שאסור לתת מים בכלי שתחת הנר ואפילו בערב שבת,
מִפְּנֵי שְׁמֻקְרָב אֶת כִּיבּוּיָא – שזימן בכך את הכיבוי בברור, שבנתינת
המים תחת הנר הוא מכבה ממש את האש, ואם עשה כן בשבת
חייב משום מכבה. ואף בערב שבת אסור לעשות כן גזירה שמה
יעשה כן בשבת. ואינו דומה למניח כלים בצד הדליקה, שאינו
אלא גורם לאש שתכבה, שכשתגיע האש לכלים, האש היא
שתבקעם ותכבה מחמת המים, ולהניח את הכלים זהו גרמא
בלבד.

הדרן עלך בירה

פרק רביעי – כמה מומינין
פרק זה 'במה מומינין' בשמו כן הוא ובו יבוארו פרטי איסור הטמנה
והמסתעף.
איסור הטמנה כולל שני חלקים:
א. חכמים אסרו להטמין תבשיל אפילו מערב שבת, בכל דבר
המוסיף הבל וחום בתבשיל. הטעם לכך, שחששו חכמים שמה
יבוא להטמין ברמץ – אפר חם המעורב בגחלים, וכשיראה לאחר
חשיכה שהקדירה לא התחממה כל צרכה, יבוא לחתות בגחלים
ויכשל באיסור הבערת האש בשבת.
ב. כמו כן אסרו חכמים להטמין את התבשיל בשבת עצמה בכל
דבר, בין דבר המוסיף הבל ובין דבר שאינו מוסיף הבל. הטעם
לכך, שחששו חכמים שמה כשיבוא להטמין את קדירתו, יראה
שנצטננה, ויבוא להרתיחנה ולחממה, ונמצא מבשל בשבת.
נחלקו הראשונים אם הטמנה היא רק כאשר מטמין את הקדירה
כולה, או אפילו הטמנת מקצתה בכלל האיסור. יש שכתבו שאין
איסור הטמנה אלא אם מכסה את הקדירה מארבע רוחותיה וגם
מלמעלה. ויש שכתבו שאפילו אם מניח את הקדירה על גבי
גחלים, אם שולי הקדירה נוגעים בהן הרי זה בכלל הטמנה ואסור.
ולהלכה פסק השולחן ערוך להחמיר (א"ח סי' רנ"א, ו"הרמ"א (שם)
כתב שהמנהג להקל.
כתבו הראשונים שלדעת רש"י איסור שהייה המבואר בפרק
הקודם ושאסור להשהות תבשיל על גבי האש מערב שבת,
ואיסור הטמנה המבואר בפרק זה, אחד הוא, ואין חילוק ביניהם.
וכתב החתם סופר (לעיל לה: ד"ה לא), שאין כוונת רש"י ששהייה על
גבי האש נחשבת להטמנה, שודאי אין כאן מציאות של הטמנה,
אלא כוונתו שהכל בכלל אותה גזירה, שאסרו חכמים להשהות
או להטמין את התבשיל בכל אופן שהשהייה או ההטמנה מוסיפה
הבל. ואין לשאול, שאם כן בכל הטמנה נאסור גם מצד שהייה,
משום ששהייה ללא הטמנה נאסרה רק על גבי האש עצמה,
שהאש מוסיפה הבל בתבשיל גם אם האויר שולט בה מארבע

אֲבָל אֲסוּר, ואף אם כבר חיברם לֹא יִתְקַע אותם בחזק על ידי
יתדות, וְאִם תִּקַּע, חַיִּיב הַטְּמָא. רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר, אִם הָיָה
חיבורן רָפוּי, מוֹתֵר לַחֲבֵרָם. הרי לנו שנחלקו תנאים אם אוסרים
לחבר אף בצורה רפויה שמה יבוא לחקוע בחזק, ורבי אבא ורב
הונא נקטו כדעת רבן שמעון בן גמליאל המתיר.
הגמרא מביאה מעשה בענין מיטה של פרקים. מספרת הגמרא: כִּי
בביתו של רב חָמָא, הָיָה מִטָּה גְּלָלִיתָא – היתה מיטה עשויה
חלקים חלקים, בעין מיטה של טרסיים שדנו בה לעיל. הָיָה מְהֻדָּר
לָהּ כִּימָא טָבָא – והיו מחזירים את חלקיה זה לזה ביום טוב. אָמַר
לֵיהּ הָהוּא מְהֻדָּרָא לְרַבָּא, מָאִי דַּעְתִּיךָ – מאיזה טעם אתה סובר
להתיר, אם משום שגִּבְנִין מִן הַצֵּד הוּא – שמלאכת עשיית כלי על
ידי שינוי היא, נָהִי – אמנם אכן דַּאֲסוּרָא דַּאֲדוּרִיתָא לֵרַבָּא – אין
איסור דאורייתא במלאכה כזו, אבל אִסוּרָא דְרַבִּנָּן מִיָּהּ אִיכָא –
הרי יש בכך איסור מדברני חכמים.
משני רבא לההוא מדרבנן: אֲמַר לֵיהּ רבא, אֲנָא בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן
גַּמְלִיאֵל כְּבִירָא לִי – אני סבור שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל,
דַּאֲמַר, שכלי של פרקים, אִם הָיָה חיבורו רָפוּי, מוֹתֵר לַחֲבֵרוֹ בַּשָּׁבֶת,
ובינן שמחברים מיטה זו בצורה רפויה, אין איסור בכך.

משנה

משנתנו עוסקת בדין הנחת כלי ומים תחת הנר בשבת. אומרת
המשנה: נוֹתְנִין כְּלֵי בַשְּׁבֶת תַּחַת הַנֵּר הַדּוּלֵק, כדי לְקַבֵּל בו את
הנִיצוּצוֹת – גיצי האש הניתזים מן הנר, כדי שלא יבעירו את מה
שתחתיהם. וְלֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ של הכלי מִיָּם, מִפְּנֵי שְׁחֵאוֹ מַכְכָּה את
הנִיצוּצוֹת הנופלים לתוכו.

גמרא

שנינו במשנתנו, נוֹתְנִין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות. הגמרא
מבשרת את טעם ההיתר. מקשה הגמרא: וְהָאֵל – והרין בכך שהוא
מניח את הכלי לקבל בו את הנִיצוּצוֹת, קִמְכַבֵּל כְּלֵי מְהֻדָּרִין – הוא
מבטל את הכלי מתשמישו המוכן לו, שתחילה היה מוכן לטלטל,
וכשיפלו לתוכו הנִיצוּצוֹת שהם מוקצה יעשה הכלי בסיס להם
ויהיה אסור לטלטלו כל היום. ומכך שמשנתנו התיירה זאת, מוכח
שאין איסור בדבר, וקשה על רב חסדא (לעיל ג:) שאסר לבטל כלי
מדהיבנו.
מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב הוּנָא בְרִיהּ – בנן דְּרַב יְהוֹשֻעַ, נִיצוּצוֹת
לאחר שכבו אֵין בָּהֶן מִפְּשַׁשׁ – ממשות, ולכך יכול לטלטל את הכלי,
ואין הוא מתבטל מתשמישו מחמתם.
שנינו במשנה: וְלֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מִיָּם מִפְּנֵי שְׁחֵאוֹ מַכְכָּה. הגמרא
מבשרת מה טעם האיסור, והאם איסור זה נאמר רק בשנותן המים
בשבת או אף בערב שבת. שואלת הגמרא: לֵימָן הָיָה מְהֻדָּר – האם
נאמר שמשנתנו שנאמרו דבריה בסתם ללא חולק, סוברת פְּרָבִי
יֹסִי, דַּאֲמַר גִּזְרֵם לְכִיבּוּי אֲסוּר, ששנינו להלן (קכ), שאם נפלה
דליקה ורוצה אדם למנוע ממנה להתפשט הלאה, רשאי לעשות
מחיצה בפניה בכל הכלים, בין מלאים מים ובין ריקנים. ורבי יוסי
חולק ואסר להניח בפניה כלי חרס חדשים מלאים מים, כיון
שאינם יכולים לקבל את חום האש, והם מתבקעים ומכבים את
הדליקה. וביארה שם הגמרא (קכ) את מחלוקתם, שרבי יוסי סובר
שאסור לעשות דבר הגורם לכיבוי, וחכמים סוברים שמוותר.
ומשנתנו שאסרה להניח מים בכלי שיפלו לתוכו הנִיצוּצוֹת, ודאי
הטעם משום שהוא גורם לניצוצות שיכבו, ונמצא שמשנתנו
סתמה דבריה כשיטת רבי יוסי האוסר גֵּרַם כִּיבּוּי.
דוחה הגמרא: וְתִתְקַרָּא – וכי סבור אתה לומר שמשנתנו כרבי יוסי,
והרי אִימור – יש לנו לומר, דְּמָה שְׁאֲמַר רַבִּי יוֹסִי שגֵּרַם כִּיבּוּי אסור,
זהו רק כשעושה כן בַּשָּׁבֶת, אבל אם בְּעֶרְבַּ שָׁבֶת עושה מעשה
הגורם שתכבה האש בשבת, כגון באופן השנוי במשנתנו שנותן
בערב שבת את המים בכלי תחת הנר, מִי אֲמַר – האם גם בזה אמר

48 מוֹמֵנִין בְּגִיזֵי צָמֶר – צמר כמות שנגזז, וּבְצִיצֵי צָמֶר – צמר מנופץ
49 ושטוח כעין מחצלת, וּבְלִשׁוֹנוֹת שֶׁל אֶרְגָּמָן – צמר צבוע בארגמן
50 וסרוק כעין לשונות ארוכים, וּבְמוֹכִינֵי יְבִשִּׁים, שכל אלו אינם
51 מוסיפים הבל, וְאֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן, הרי שאף על פי שטמן בהן אינו
52 מייחד אותם לכך ואין מטלטלים אותן, וכאביי.
53 דוחה הגמרא: אִי מְשֻׁם הָא לֹא אִירֵא – אם זו הראיה, אינה
54 מוכרחת וניתן לדחותה. מפני שאפשר לפרש שבסיפא הָכִי קֶאָמֶר,
55 אִם לֹא מָנִין בְּהֵן אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן לפי שהם מוקצים למלאכתם.
56 אך אם טמן בהם, נחשב כאילו יחד אותם לכך ומטלטלים אותם.
57 ושני דינים נפרדים התחדשו בברייתא, הדין הראשון שדברים אלו
58 אינם מוסיפים הבל וטומנים בהם, ודין נוסף שמוכין שלא טמן בהם
59 הרי הם מוקצים ואסורים בטלטול.
60 מקשה הגמרא: אִי הָכִי שבסיפא מדובר כשלא טמן בהם, מָאִי
61 לְמִימְרָא – מה בא הדבר ללמד, הרי בודאי מוקצים הם.
62 משיבה הגמרא: מָהו דְּתִימָא חַוִּי לְמִזְנָא עֲלִיָּהוּ – שמא תהא סבור
63 לומר שהמוכין ראויים לשיבה ולפיכך אינם מוקצים כלל, קָא
64 מְשַׁמְעֵנָּה לָן בְּסִיפֵא שאינם עשויים לכך והרי הם מוקצים.
65 אגב שעסקנו בדין של מוכין שטמן בהם, דנה הגמרא אם מותר
66 להחזיר מוכין לתוך הכר בשבת:
67 רב חסדא שְׂרָא לֹא־הִדְרִי אוֹדְרָא לְכִי סְדָיָא בְּשִׁבְתָּא – התיר להחזיר
68 בשבת לתוך הכר את המוכין שנפלו ממנו.
69 הקשה עליו רב חנן בר חסדא: אִיתִיבִיה רַב חֲנַן בְּרַ חֲסֵדָא לְרַב
70 חֲסֵדָא, שנינו בברייתא, מְתִירִין בֵּית הַצֹּאֵר בְּשִׁבְתָּא – מותר להתיר
71 בשבת את הקשר שקושרים הכובסים בצוואר הבגד, אֲבָל בְּגַד
72 חדש שלא נפתח בו עדיין פתח לצוואר לֹא מְתִירִין אוֹתוֹ בתחילה
73 בשבת, מפני שפתיחתו היא גמר מלאכת הבגד ואסור משום
74 מלאכת מכה בפטיש. וְאֵין נִתְּנִין אֶת הַמוֹכִין לֹא לְתוֹךְ הַכֶּר וְלֹא
75 לְתוֹךְ הַכֶּסֶת בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיד לִזְמַר בְּשִׁבְתָּא, הרי שאסור להחזיר
76 את המוכין לתוך הכר בשבת.
77 משיבה הגמרא: לֹא קִשְׂיָא, הָא בְּחֲדָתִי – בברייתא מדובר בכר
78 וכסת חדשים שמעולם לא היו בהם מוכין, והכנסת מוכין בהם היא
79 גמר מלאכתם האסורה משום מלאכת מכה בפטיש, וְהָא – רב
80 חסדא שהתיר להחזיר דיבר בְּעִתִּיקֵי – בכר וכסת ישנים שכבר היו
81 בהם מוכין ונפלו ובא להחזירם, שכיון שכבר נעשו כלי אין כאן
82 מלאכה.
83 הגמרא מוכיחה מהברייתא שאכן יש לחלק בין כר וכסת חדשים
84 לישנים: תִּנְיָא נָמִי הָכִי – שנינו כן בברייתא כדעת רב חסדא, אֵין
85 נִתְּנִין תַּחֲלִילָא אֶת הַמוֹכִין לֹא לְתוֹךְ הַכֶּר וְלֹא לְתוֹךְ הַכֶּסֶת בְּיוֹם טוֹב,
86 וְאֵין צָרִיד לִזְמַר בְּשִׁבְתָּא, אבל אם נָשְׂרוּ מְתוּכִין, מְתִירִין אוֹתָן בְּשִׁבְתָּא
87 וְאֵין צָרִיד לִזְמַר בְּיוֹם טוֹב.
88 הגמרא תעסוק בעצם הדין ששנינו בברייתא לעיל שאסור לפתוח
89 בית הצוואר בשבת:
90 אָמֵר רַב יְהוֹדָה אָמֵר רַב, הַפּוֹתֵחַ בֵּית הַצֹּאֵר בְּשִׁבְתָּא – העושה פתח
91 בבגד חדש להכנסת הצוואר, חָיִב מַלְאכָה משום מלאכת מכה
92 בפטיש, שבכך נגמרת מלאכת עשיית הבגד.
93 מקשה רב כהנא על רב: מִתְקִיף לָהּ רַב בְּהֵנָּא,

1 אִסּוּפֵי הֶבְלָא – העלאת ההבל, שהגפת עולה הבלו ומרתית את
2 הקדירה שבקופה, רק גפת דִּוְיָתִים שהבלו רב מְסָקֵי הֶבְלָא ואסור
3 להניח עליו את הקדרה, אבל גפת דְּשׁוּמְשִׁין לֹא מְסָקֵי הֶבְלָא
4 ומותר להניח עליו.
5 הגמרא מביאה מעשה בענין הנחה בשבת על גבי דבר חם: רָבָה
6 וְרַבִּי יוֹרָא אֵיךְלֵעוּ לָבִי – הודמנו לביתו של ריש גְלוּתָא, חֲזִינָה
7 לְהֵהוּא עֲבָדָא דְּאַנְחַ בּוֹרָא דְּמֵיָא אִסּוּפָא דְּקוּמְקוּמָא – ראו את אחד
8 מעבדיו שהניח כד מים צוננים על פי מיחם של מים חמים, נִזְהִיָּה
9 – גער בו רָבָה על מעשיו.
10 הקשה עליו רבי זירא: אָמֵר לִיָּה רַבִּי יוֹרָא לְרַבָּה, מָאִי שָׁנָא – מדוע
11 שונה דין זה מִיָּחָם שְׁמוּתָר להניחו עַל גְּבִי מִיָּחָם כפי ששנינו
12 בברייתא (להלן נא).
13 ענה לו רבָּה: אָמֵר לִיָּה רַבָּה, הֵתָם – במיחם על גבי מיחם, גם בעלין
14 יש מים חמים, והמיחם התחתון אינו אלא אוקופי קָא מוֹקִים –
15 שומר שלא יפוג חומו של העלין, יבֵּל הָכָא – בכזא, המים
16 צוננים, והמיחם התחתון אולוֹדִי קָא מוֹלִיד – מוליד חום בעלין,
17 ויש לחשוש שיוחמו ויעבור על איסור מבשל, לפיכך אסור להניחו
18 על גביו.
19 הגמרא מביאה את המשך המעשה, הנוגע לאיסור סחיטה בשבת:
20 הָדֵר תְּחִיָּה – שוב ראה רבָּה דְּפָרַם העבד דְּסִתְוֹדֵר – סודר של ראש
21 אִסּוּמִיָּה דְּכּוּבָא – על פי קנקן וְאַנְחַ נְטִילָא עֲלִיָּהוּ – והניח עליו את
22 הכלי ששואבים בו מן הקנקן, וְנִזְהִיָּה רַבָּה, אָמֵר לִיָּה רַבִּי יוֹרָא
23 לְרַבָּה, אִסּוּמִיָּה גַּעֲרַת בּוּ, אָמֵר לִיָּה רַבָּה, הִשְׁתָּא חֲזִיָּה – מיד תראה.
24 לְפִנֵּי – כעבור זמן תְּחִיָּה רבי זירא את העבד דְּקָא מְעַצֵּר לִיָּה –
25 שהוא סוחט את הסודר מן המים שנפלו עליו מן הנטלא, והבין
26 שלכן גער בו רבָּה בתחילה כדי שלא יבוא לידו סחיטה.
27 הקשה עליו רבי זירא: אָמֵר לִיָּה רַבִּי יוֹרָא לְרַבָּה, מָאִי שָׁנָא
28 מְפִירְקָא – בגד העשוי לפרוס על גיגית, שהתירו לפרסו בשבת
29 ולא חששו שמא יפול לתוכו ויסחט.
30 ענה לו רבָּה: אָמֵר לִיָּה רַבָּה, הֵתָם לֹא קִפִּיד עֲלִיָּהוּ – אינו מקפיד
31 אם ישרה במים, שהרי הוא עשוי להיות מונח על הקנקן, ולא יבוא
32 לסחטו, הָכָא – בסודר, שאינו עשוי לכך, קִפִּיד עֲלִיָּהוּ ויבוא לסחוט
33 את המים שנבלעו בו, לפיכך אסור לפרסו.
34 שנינו במשנה: וְלֹא תִתֵּן, הגמרא תדון בסוגיא זו בדינים של מוכין שטמן בהם את הקדירה
35 מבעוד יום, אם יצאו מתורת מוקצה או לא:
36 בְּנָא מִיָּנִיָּה רַב אָדָא בְּרַ מִתְּנָה מִאֲבִי, מוֹכִין שְׂמִינִין בְּהֵן באופן עראי,
37 מָהוּ לְמִלְטָלְמִן בְּשִׁבְתָּא, האם נאמר שכיון שהם עומדים למלאכה
38 ולעשות מהם לְבָדִי מוקצים הם ואסורים בטלטול, או שמא נאמר
39 שכאשר טמן בהם נחשב שיחד אותם לכך ותורת כלי עליהם
40 ומותרים בטלטול.
41 משיב לו אביי: אָמֵר לִיָּה אבִי, וְכִי מְנִי שָׁאֵין לוֹ לאדם זה קוֹפֶה
42 שֶׁל תִּתֵּן להטמין בה נאמר שְׁעוּמָה וּמְפִיקָה לְכָךְ קוֹפֶה שֶׁל מוֹכִין
43 שדמיה יקרים, אלא בודאי אינו מייחד אותם לכך ואסורים
44 בטלטול.
45 הגמרא מנסה להביא ראיה לדברי אביי: לִיָּמָא מְסִיעֵה לִיָּה – האם
46 נאמר שיש סיוע לדברי אביי מן הברייתא, ששנינו בברייתא,

המשך ביאור למס' סוטה ליום אחד עשר לעומר עמ' ב

10 וְשׁוֹבֵב וְאֶרְדֹּן". שואלת הגמרא, וכי היה כלב בן הֲצִרֹן, והרי
11 נאמר בפסוק 'כלב בן יִפְתָּה'. מתרצת הגמרא, אביו היה חצרון, אלא
12 שנקרא 'בן יפונה' על שם מעשיו, כלומר, הוּא בֶן שְׂפָנָה מְעַצֵּת
13 מְרַגְלִים. שואלת הגמרא, וְאֶבְרָתִי – עדיין קשה, והרי כלב בן קִנֹּז
14 הוּא, דְּבִתְיָב "וּלְבָרְדָּה עֲתִנְיָאֵל בֶּן קִנֹּז אַחִי כָלֵב" – וכיון שהיה
15 אחיו של עתניאל, נמצא שאף הוא בן קִנֹּז. מתרצת הגמרא, אָמֵר
16 רַבָּא חֲרִגְנָה דְּקִנֹּז תָּהוּ – כלב בן אשתו של קִנֹּז היה, ועתניאל היה
17 אחיו מצד האם.

1 וְלִוְיָהּ, היינו אֲהֵרִן וְמִשֶּׁה שיצאו מיוכבד. וּמִאֵן דְּאָמֵר שעשה להם
2 בְּתִי מַלְכוּת, היה זה דָּוִד, שהוא נָמִי מְמִירָם קֶאֱתִי – יצא, דְּבִתְיָב
3 "וְתִמְתָּ עֲזוּבָה – זו מרים שנצטרעה ונחשבה כמתה, (אִשְׁתָּ כָלֵב)
4 וַיִּקַּח לוֹ כָלֵב אֶת אֶפְרָת – לאחר שנתרפאת מצרעתה, חזר כלב
5 ולקחה, וְתִלְדֵּי לוֹ אֶת חוּר" – הרי שנקראה מרים אפרת, וְבִתְיָב
6 "וְדוֹד בֶּן אִישׁ אֶפְרָתִי וגו'", הרי שהיה דוד המלך מצאצאיה מצד
7 האם.
8 מבארת הגמרא את הפסוקים בדברי הימים בענין כלב. "וְכָלֵב בֶּן
9 הַצִּירֹן הוֹלִיד אֶת עֲזוּבָה אִשָּׁה וְאֶת יִרְעוּתָא וְאֵלֶּה בְנֵיהֶ יִשְׂרָאֵל

שבת. פרק רביעי – במה טומנין דף מח עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמא רש"י תוספות

אפוקי הכלא. כגון זה שהטמין בדבר אחר, והניח קופה על הגפת, דליכא אלא
שהגפת מעלה הכל למעלה, ומרתיח קדרה שבקופה: **אפוקי** דקוקוקומא. מיחם
של חמין, והכונן היתה מלאה צונן: נזיהה. גער בו: **מאי** שְׁנָא מְפִיחָם על גבי
מיחם. לתניא בכרייתא בסוף פרקין דשרי: הָתָם אִיזְכְּרִי מוֹקִיָּם. שהמיחם העלין
גם בו יש מים חמין, והתחתון אינו אלא
מעמיד חומנו שלא יפוג: דסתודר. סודר של
ראש: דכוכא. קנקן: נטלא. כלי ששואבין יין
מן הכוכא: דקא עצר. שהיה סוחטין מן המים
שנכלעו בו: **מאי** שְׁנָא מְפִיחָם. כגד העשוי
לפרוס על הגיגית שפורסין אותו בשבת: לא
קפיד עליה. אם שרי במים, שהרי לכך
עשוי, ולא אתי לידן סחיטה: מוכין. אינן
אלא לעשות מהן לבדין שקורין פלטר,
ומוקצין הן למלאכה ואסור לטלטלן. ואלו
שטמן בהן, מי אמרינן יחדן להטמנה, ואיכא
תורת כלי עליהן ומוחר לטלטלן בשבת, או
לא: עומד ומפקיד. לכך קופה של מוכין
שדמיה יקריין. אין דרך בהן, ולא בטלי
להטמנה: גיז של צמר. כמות שנגזז: ציץ.
צטר. לאחר שנוצצה ושקויה במין מחצלת
משתיחין: לשונות. לאחר שצבעו, וסודקין
אותן בעין לשונות ארובין לטוותן: ואין
מטלטלין אותן. קסיד דהכי קאמר: ואע"פ
שטמן בהן – אין מטלטלין אותן: אם לא טמן
בהן בו. ומילי מילי קתני, ברישא אשמועינן
שטמנין בהן – דלא מוסיפי הכלא.
ואשמועינן סיפא דסתם מוכין מוקצות נינהו.
אבל הני דטמן בהן – הוי כמי שיתדן לכה:
למנא. להניסב עליהן: לאהדורי אודרא לבי
כדיא. להחזיר מוכין שנגעו מן הכר לתוכן:
מתירין בית הצואר. שדרך הכוכסים
לקשרן: אבל לא פותחין. לכתחילה.
דהשתא עבדי ליה מנא: בתרתי. שלא היו
מעולם לתוכו – אסור, דהשתא עבדי ליה
מנא: בעתיקי. להחזירו לכר זה שנגעו ממנו:
הפותח בית הצואר. של חלוק לכתחילה:
תייב הפאת. דהשתא קמשוי ליה מנא. והייב
משום מכה בפטיש, והיינו גמר מלאכה:
מה

דויתים מסקי הבלא. מכאן יש לאסור להניח גחלים תחת הקדרה אפי' יתן עליהן
אפר אין להטמין קדרה עליהם, שהרי הגחלים מעלין הכל למעלה כמו גפת
של זיתים. ויש תימה: היאך אנו מטמנין על כירות שלנו שקורין אשטריא, ואע"פ
שגורפין אותו הוא מוסיף הבל כמו גפת של זיתים! ואומר ר"י שיש ליתן טעם לקיים
המנהג: דגבי גפת איכא למיחש שמוא יטמין
כולה בתוכה – אבל בכירות שלנו לא שייך
למיחש הכי. ועוד: יש שעושין חפירה גדולה
ועושין בה בנין לבנים סביב מכל צד ומלמטה,
ומחמין אותה דיטב וגורפין אותה ומטמנין בה
את הקדרה, ולא ימיה למטמין בדבר המוסיף
הבל. דלא אסור אלא בשטמנין ומדבק סביב
הקדרה, דמיא דמין, אבל תנור או חפירה
שיש אויר בין הדפנות לקדרה – אין לאסור וזהו
מהשאה אף על פי שכל הקדרה בתוך התנור.
ורבינו ברוך פי' שיש לחלק בין תוספת הבל
דגפת. לתוספת הבל דכירה שלנו. לפי שהכירה
אין חומה אלא מחמת האש, ולעולם מתקד
וחולך. אבל הגפת מוסיף הבל מעצמו. אומר
רבינו שמואל: דמותר לשום תפוחים אצל האש
סמוך לחשבה, אע"פ שלא יוכלו לצלות מבע"י
– דנאכלין טפי כמו שזן חזין מתבשיל שנתבשל
כמאכל בן דרוסאי דשרי, ואע"ג דבפ"ק (ר' יט)
תנן: אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי
שיצולו מבע"י, אע"פ שפעמים אוכלין בצל חי
לחפגי דרופותן ולמתוך בבישול. ואם הטמין
תפוחים עם הקדרה – אסור להחזיר כרים
וכסותן על הקדרה שעמון, או להוסיף על
אותן כרים. אע"ג דאם אין שם תפוחים מותר
להחזיר, כדתנן בפירקין (ר' נא). כסוד ותגלה
– מותר לכסותו. ולהוסיף נמי אמרינן בגמרא:
(שם). אם בא להוסיף – מוסיף. כשיש עם
הקדרה תפוחים – אסור. דאם מחזיר קודם
שנתבשלו נמצא מבשל בשבת. ומה שנהגו
להסיר הקדרה מעל הכירה ומניחין על הקרקע
עד שיגרפו הכירה – שמוא סבירא לן כדך
לישנא דרש"י "כירה" (לעיל דף לה) דשרי
חוקיה משמה דאביי תניחו על גבי קרקע, אם
דעתו להחזיר: **מאי** שְׁנָא מְפִיחָם ע"ג מיחם.
קשה לר"י: דבברייתא גופה, דשרי מיחם ע"ג

מיחם בסוף פרקין, קתני בהדיא: ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהו משומרין! ואומר ר"י: דברייתא לא שמעי ליה, ולא מוכח ברייתא פריך, אלא ממעשים בכל יום שנותנין מיחם
על גבי מיחם. תימה: דהכי דמי, אי יד סולדת בו – היכי הוה בעי למישרי אע"פ שבמשל, מי לא ידע דתולדות האור כאור? דתנן (לעיל דף לה): אין נותנין ביצה בצד המיחם, ואמרו
אם גלגל – חייב חטאת. ותנן נמי (דף מא). המיחם שפינהו, לא יתן לתוכו צונן. ואי להפשיך – היכי מסיק דאסור? והא תניא בפ' "כירה" (דף מ): נתון אדם קיתון של מים כנגד
המדורה, לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפוג צינתו, והיינו הפשר כדמוכח סוגיא דהתם. ורב יהודה נמי קאמר התם: אחד מים ואחד שמן, יד סולדת בו אסור, אין יד סולדת בו
– מותר. ואין לחלק דגבי מדורה יודר שלא יבשל כיון שהוא אצל האש, אבל הכא אפילו אין יד סולדת בו – אסור, דשמוא יבא לטעות ויניח עד שיתבשל. והא גבי מיחם שרינן לתת
לתוכו מים מרחוק כדי להפשיך, ולא גזרינן אטו מים מועטין, אע"פ שאינו אצל האש. ונראה לרשב"א: דהא דשרינן לתת קיתון של מים כנגד המדורה – היינו ברחוק מן המדורה,
שלעולם לא יוכל לבא לידי בשול. אבל בקרב – אסור אפי' להפשיך, דילמא משתלי ואתי להניחן שם עד שיתבשל. ולהכי מסיק הכא דאסור. וילא בשביל שיחמו? קתני התם
היינו כלומר, במקום שיכול לבא לידי שיחמו. והלשון דחוק קצת: **מאי** שְׁנָא מְפִיחָם. פרי': דאמר רבא בפרק "תולין" (לקמן קלט): האי פרוקא אפלטא דכוכא – שרי, דלא הוי
אהל ולא חישינן שמוא יטחוט: **והתם** לא קפיד. פרי': בפ"ק דכרובות (דף ו). **וכי** מפני שאין לו קופה של תבן בו, וא"ת: מאי קבעי, הא תנן במתניתין: טומנין בגיז צמר – ואין
מטלטלין אותן, והיינו אפילו טמן. דהא קתני בהדיא: כיצד עושה – מנער את הכיסוי וזן נפולות. וכי מייחי מברייאת דנטיעי ליה – לייחי ממתניתין, דלא מצי' למדחי' ממתניתין
כדדחי ברייתא! וליכא למימר דנתני' איכא לאוקומי בשל הפתק, כדמוקי לקמן רבינא – ע"כ סוגיא דהכא לא סבירא כרבינא, מדלא מוקי ברייתא דמייחי בשל הפתק. ותירץ ר"י:
דגיז צמר חשיבי טפי ממוכין, ואסוריים לטלטל יותר. ואע"ג דרבא קאמר לקמן דאפילו גיז צמר, טמן בהן – מטלטלין. אין לחוש אי פליגא אבאבי דהכא, כיון דלא קיימא לקמן
מילתיה דרבא. ולמאי דמשני רבינא מילתיה דרבא, ומוקי מתניתין בשל הפתק, ודרבא בשאין של הפתק – אומר רשב"א: דה"נ מייחי במוכין של הפתק, ולא פליגא דרבא אדאבאי.
אך ק"ק: דמאי משני בסמוך מהו דתימא חזי למזוג עליהו. כיון דמייחי בשל הפתק – והכי סיד דשרי לטלטל משום דחזי למזוג עליהו?

ח"ק אם לא טמן אין מטלטלין אותן. אמוכין קאי ולא אנזי צמר. דגיז צמר, אפי' טמן – אין מטלטלין: **הא** בחדתי הא בעתיקי. אומר ר"י: שאם נתקו חוטי הסרבל, אם הנקב
רחב ויכול להכניסם בלא טורח – שרי, כיון דעתיקי. ובלבד שיתנם בענין זה שלא יהא לחוש שמוא יתקע, דבענין שהוא רגילות לתקוע ולקשור – נראה דאסורין להחזיר,
כדאסרינן בריש "כל הכלים" (דף קכב): החזרת יסדה תיבה ומגדל, גזירה שמוא יתקע:

וכי מה בין זה למגופת חבית. פי' בקונטרס: דתניא לקמן בפרק "חבית" (דף קמו. ושם) רשב"ג אומר: מתיזה בסיף ומניחה לפני האורחין. ואין נראה לר"י, דא"כ מאי משני "זה חיבור וזה אינו חיבור"? התם נמי חיבור הוא, דרשב"ג שרי להניח אפילו גוף החבית עם המגופה כדמוכח התם, דבעו מנייה מרב ששת: מהו למיברו חביתא בבוריטא כו'.

אמר לה: לפתחא קא מכין, ואסור. ופרקי מהא דשרי רשב"ג להניח ראשה בסיף, ומשני: התם ודאי לעין יפה קא מכין, אבל הכא אי לעין יפה קא מכין - לפתחיה מיפתח. והא דאסר למיברו חביתא - היינו בגוף החבית, דחביתא - חבית גופא משמע. ועוד: דמגופה שרי, דתנן במתני': אין נוקבין מגופה של חבית דברי רבי יהודה, וחכמים מתיירין. משמע דשרי רשב"ג אפי' בגוף החבית, לדעין יפה קא מכין. והכי הוה ליה לשנוי בשמעתין: הכא לפתחא מכין, התם לעין יפה מכין! ופירית: וכי מה בין זה לנקיבת מגופת חבית, דתנן בפ' "חבית": (גם זה שם) אין נוקבין מגופת חבית דברי ר' יהודה, וחכמים מתיירין. וא"ת: והתם לכ"ע לא מייחב חטאת, כדאמר התם בגמ': דבר תורה כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא - אינו פתח. אבל הכא - פתח בית הצואר עשוי הוא להכניס ולהוציא ואם כן מאי קשיא ליה? ויש לומר דהכי פריך: כיון דמחייבת חטאת בפתוח בית הצואר, משום דעשוי להכניס ולהוציא - א"כ נמי גבי מגופה, אם עשוי להכניס ולהוציא - היה חייב חטאת. הלכך, השתא נמי שאינו עשוי אלא להוציא - היה לאסור מדרבנן. ומשני זה חיבור וזה אינו חיבור. שהמגופה אינה מן החבית, ואפילו אם היה עשוי נקב שבמגופה להכניס ולהוציא - לא היה חייב חטאת, לכך שרו רבנן:

חיבור עד שיתחיל להחיר. האי חיבור - היינו לטומאה ולא לחלואה, כדתנן במסכת פרה (פ"ב מ"ט). וא"ת: ואמאי לא מייית מתני' דמסכת פרה? וי"ל: משום דלא קתני בה עד שיתחיל להחיר, ולא הוה מצי לארבוהי מינה דשלא בשעת מלאכה נמי חיבור: **אמר** רבי יהודה אמר רב רבי מאיר היא. אהתיא דשלל של בוכסים קאי, ואין פירש בקונטרס. דבההוא דמקל - שמא אפי' רבי שמעון מודה, דכיון שצריך הקדרום למקל - הוי חיבור:

עבדו רבנן דהכירא כו'. וגבי שלל של בוכסין איכא נמי היכרא מה שאינו חיבור לחלואה. והכא גבי כירה לא שייך דף היכרא, דלית ביה חלואה: **אי** חיבור הוא אפי' לחלואה נמי כו'. קשה לר"י: דבשלל של בוכסין נמי תקשה לן הכי, אי חיבור הוא - אפילו לחלואה נמי, אי לאו חיבור הוא - לטומאה נמי לא ורבא נמי דקאמר: דבר תורה, בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין לחלואה. אמאי לא קאמר דבין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה גזרו בה רבנן טומאה, כי הויא דשלל של בוכסין? ותיירי ר"י: דשלל של בוכסין ודאי לא הוי חיבור אלא מדרבנן, אפילו בשעת מלאכה, שאינם צריכים זה לזה. ולהכי מדמה לה לבית הפך ולבית התבלין, שכל אחד הוא תשמיש בפני עצמו. ולהכי אינו חיבור לחלואה - כיון דמדאורייתא אינו חיבור. אבל מספורת של פרקים - פשיטא ליה דבשעת מלאכה הוי חיבור דבר תורה, כיון שמשמשין שניהם תשמיש א'.

ורצויים זה לזה בשעת מלאכה, מה שאין כן בשלל של בוכסים. שאין תשמיש בגד זה צריך לזה כלל. והא דפריך: אי לאו חיבור הוא אפילו לטומאה נמי לא - לאו דקא. ועיקר קושיתו וזה לא דאמאי אינו חיבור לחלואה. ורשב"א מפרש: דגבי שלל של בוכסין אתי ליה שפיר. אע"ג דאינו חיבור לחלואה - משום דלא הוי חיבור מן התורה גזרו רבנן שיהא חיבור לטומאה, כיון שכל בגד טמא בפני עצמו מן התורה. אבל גבי מספורת פריך שפיר: אי לאו חיבור הוא מדאורייתא - אם כן אמאי גזרו חכמים טומאה כלל? דהא כל פרק בפני עצמו טהור מדאורייתא לרבנן, דתנן במס' כלים פ"ג (מ"א): מספורת שנחלקה לשנים, רבי יהודה מטמא וחכמים מטהרים. אף על גב דאיכא למימר דהתם מיירי כשאנו של פרקים. ולפי זה הא דאמר: השחור והזוהו של מספרים, אף על פי שנחלקו - טמאים, אתי כרבי יהודה, ודוחק. והא דאמר דגזרו על חלואה שבשעת מלאכה משום חלואה שלא בשעת מלאכה אף על גב דשלא בשעת מלאכה טהור גמור הוא ואין צריך חלואה כלל מ"מ כשחוזרים ועושים בו מלאכה חזר לטומאתו ישנה והחמירו חכמים בטומאה ישנה שלא תועיל לו חלואה שלא בשעת מלאכה, כיון שאינו חיבור דבר תורה. וגזרו על חלואה שבשעת מלאכה אטו חלואה שלא בשעת מלאכה. רשב"א: **דבר** תורה בשעת מלאכה חיבור. תימה: מאי שנא ממכונ, דאמר (לעיל דף מו): בזמן שהיא נשמטת דאינו חיבור? וצריך לחלק:

מה בין זו למגופת חבית. דתניא בפרק "חבית שנשברה" (לקמן קמו). מכיא אדם חבית ומתניז את ראשה בסיף, ומניחה לפני האורחין: **מגופה**. אינה מן החבית עצמו. ואע"פ שדבוקה בו - אינו חשוב חיבור, שיהי ליקטל עומדת. אבל הבגד כשנארג - כולו חיבור: **שלל** של בוכסים. דרכם לשלול הבגדים זה עם זה קטנים עם הגדולים כדי שלא יאבדו: **ובגד שתפרו בכלאים**. והן שתי חתיכות של בגד צמר שתפרו בחוט של פשתן, דודאי סופו ליקרע ולהפרד זה מזה משום איסור כלאים. וכן שלל של בוכסין - סופן להפרד. אפי' חיבור לטומאה, ואם נטמא זה - נטמא זה: **עד שיתחיל להחיר**. דמעשה מוציא מיד מעשה. וכיון שיתחיל להחיר - גלי עד ידי מעשה דלאו חד בגד הוא: **שלא בשעת מלאכה**. בגון שלל של בוכסין, שלא הוצרך לשלולו אלא משום שעת כיבוס, ואפילו הכי חשיב ליה חיבור אחר כיבוס: **מקל**. של עצים בעלמא: **שעשא** יד ללקודו. שלא קבעו לתוכו: חיבור בשעת מלאכה. ואע"פ דבאנפי נפשיה פשוטי כלי עץ לא מקבלי טומאה, הכא ביה יד חזא, ונתרבו דיות לכל תורת כלי או האוכל, בפ' "העור והחוטב" (חולין קיח): **לזרקי**. למקל, ומצניע הקדרום לבדו: **ניחא** ליה. שיהיו שלולין: **דאי מישפין** דהר מחורו ליה. ע"י השלל הוה: **למא שמעתי**. דלקמיה מאן תנא אלא כו' - כל המחפור לו, בגון שלל של בוכסין, דאמרן לעיל חיבור, ונטמא אף זה שלא נגעה בו הטומאה. ואי לא דחיבור הוא - הוי טהור, ואע"ג דנגע בהאי, דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה: **בית הפך** ובית התבלין ובית הפך שפכירה. כירה זו מישלטת היא, ומחבורין לה כלי חרס קטנים. בית הפך - שמושביין בתוכו שכן להפסיר: **מטמאין** במגע. אם נפלה טומאה באורן, או לאורן הכירה, ונגעה הטומאה לשוליה הכירה - נטמא גם אלו. או נגעה טומאה לשוליהם של אלו - נטמאת הכירה: **ואין מטמאין**. בטומאת הכירה. כלומר: בטומאת הארץ, שאם נפל שרץ בארץ הכירה ולא נגעה הטומאה בדופקיה - היא טמאה, דכלי חרס מטמא בארץ, והן טהורין - **שמעון מטמא**.

במגע את מי שלא נגעה בו הטומאה, דכל חד כלי באנפי נפשיה הוא. אלמא לרבי מאיר חיבור, ופליגי עליה: **אפי' בארץ ליטמו**. מחמת כירה, אם נטמאת כירה מאורקה בלא נגיעה: **דנרו בהו**. דליהו חיבור מדרבנן: **עבדו בהו רבנן היכרא**. דלא עבדו להו כבירה ממש ליטמא בארץ, כי היכי דלידיעו שחיבור מדבריהם, ולא לשרוף על טומאתן תרומה וקדשים: **איזמל** של ר' חייני. פליגי שממחקים בה את התריסין. ונותנין בהן לתוך דפוס של עץ המתקן לו, ולאחר מלאכתו נטלו דקמיה: חיבור לטומאה. נטמא זה טמא זה: **ואין חיבור לחלואה**. וצריך להזהר על שניהם:

וגזרו

שאינו חיבור לה אלא לענין מגע, כדמפרש טעמא לקמיה: **ור' שמעון מטמא**. במגע את מי שלא נגעה בו הטומאה, דכל חד כלי באנפי נפשיה הוא. אלמא לרבי מאיר חיבור, ופליגי עליה: **אפי' בארץ ליטמו**. מחמת כירה, אם נטמאת כירה מאורקה בלא נגיעה: **דנרו בהו**. דליהו חיבור מדרבנן: **עבדו בהו רבנן היכרא**. דלא עבדו להו כבירה ממש ליטמא בארץ, כי היכי דלידיעו שחיבור מדבריהם, ולא לשרוף על טומאתן תרומה וקדשים: **איזמל** של ר' חייני. פליגי שממחקים בה את התריסין. ונותנין בהן לתוך דפוס של עץ המתקן לו, ולאחר מלאכתו נטלו דקמיה: חיבור לטומאה. נטמא זה טמא זה: **ואין חיבור לחלואה**. וצריך להזהר על שניהם:

ועל

1 **מַה בֵּין זֶה לְמִגְוַת חֵבֶית** – מה החילוק בין פתיחת בית הצואר לבין
2 התזת מגופת החבית ו-מכסה הדבוק לחבית, ששינוי בברייתא
3 (להלן קמז) שמותר להתיזה בסיף מעל גבי החבית בשבת, ואין בכך
4 משום עשיית כלי, ומדוע בפתיחת בית הצואר יש משום עשיית
5 כלי.

6 משיב רבא לרב כהנא: **אִמָּר לִיה רַבָּא** לרב כהנא, **זֶה חִיבּוֹר** – מקום
7 בית הצואר כולו מחובר, והפתחו מתקנו ומכשירו לשימוש, ויש
8 בכך עשיית כלי, ואולם **זֶה אֵינוֹ חִיבּוֹר** – מגופת החבית אינה חלק
9 מהחבית, אלא דבוקה בה ועומדת לינטל ממנה, ואין בנטילתה
10 משום עשיית כלי.

11 אגב הנידון בענין חיבור דברים שונים להחשיבם כגוף אחד לגבי
12 איסור שבת, דנה הגמרא בענין חיבור לגבי טומאה, ומביאה את
13 דברי רבי ירמיה שהקשה סתירה בין המשניות אם חיבור בין כלים
14 נחשב חיבור לטומאה גם שלא בשעת מלאכה: **רַמִּי לִיה** – הקשה
15 לו **רַבִּי יְרֵמְיָה לְרַבִּי יוֹרָא**, תָּנִן במשנה (פרה פ"ב מ"ט) ובברייתא, **שָׁלַל**
16 **שָׁל בִּזְבָּכִין** – בגדים שהכובסים תופרים יחד זה עם זה קטנים עם
17 גדולים, כדי שלא יאבדו, ו**שָׁלשְׁלֹת שָׁל סַפְתָּחוֹת** – שרשרת
18 שמפתחות תלויים בה, ו**הַפְּנֵי שְׁהוּא תְּפוֹר כְּכֻלָּאִים** – שתי חתיכות
19 של בגד צמר התפורות בחוט פשתן, אף על פי שחיבורים אלו
20 אינם חיבור קבוע, בכל זאת נחשבים **חִיבּוֹר לַעֲנִין טוֹמָאָה**, ואם
21 נטמא אחד נטמאו כל המחוברים אליו, **עַד שֵׁיתְחִיל לְהַתִּיר** את
22 הקשר המאגד אותם, שבכך גילה דעתו על ידי מעשה שאינו
23 רוצה בחיבור. **אֵלְמָא** – מדברי הברייתא 'עד שיתחיל להתיר'
24 מוכח, שחיבור **שָׁלָא בְּשַׁעַת מְלָאכָה נָמִי** – גם נחשב לחיבור, וכגון
25 שלל של כובסים שאינו קשור אלא לצורך הכיבוס, אף על פי כן
26 נחשב חיבור גם לאחר מכן.

27 ממשיך רבי ירמיה להקשות: ו**רַמִּינְהוּ** ממשנה אחרת (כלים פ"ב מ"א),
28 **מִקָּל שַׁעֲשֵׁה** אותו ד' אחיזה ל**קִרְדּוֹם**, ולא חיברו בקביעות, הרי זה
29 **חִיבּוֹר לְטוֹמָאָה בְּשַׁעַת מְלָאכָה**, ואם נטמא הקרדום או הבית יד
30 בשעת מלאכה, הכל טמא. מדייק רבי ירמיה, **בְּשַׁעַת מְלָאכָה אֵין**,
31 אבל **שָׁלָא בְּשַׁעַת מְלָאכָה** לא נחשב חיבור, וקשה מהמבואר
32 במשנה ובברייתא לעיל שגם שלא בשעת מלאכה הרי הוא חיבור.
33 משיב רבי יורא: **אִמָּר לִיה** רבי יורא לרבי ירמיה, **הָתָם** – שם במשנה
34 לגבי יד של קרדום, **שָׁלָא בְּשַׁעַת מְלָאכָה אִתָּם עֲשׂוֹי לְזוּרְקָן לְבִין**
35 **הַעֲצִים** – בשעה שאינו מבקע בקרדום ורוצה להצינעו, הוא עשוי
36 לפרק ממנו את המקל ולזורקו לערימת העצים, שהרי לא עשאו
37 יד לקרדום אלא לזמן מועט, לפיכך אף שלא זרקו עדיין, אינו
38 חיבור. אבל **הָכָא** – בשלל של כובסים, **שָׁלָא בְּשַׁעַת מְלָאכָה נָמִי**
39 **נִיחָא לִיה** – אף שלא בשעת מלאכה נוח לו בכך שהבגדים
40 מחוברים, **דָּאִי מִיִּשְׁנָפּוּ הָרָד מִחוּר לָהּ** – כדי שאם יתכלכלו יחזור
41 ויכבסם יחד, לפיכך הם תמיד נחשבים חיבור.

42 הגמרא ממשיכה לדון בענין חיבור כלים שונים לגבי טומאה,
43 ומביאה שמועה שנאמרה בנושא זה: **בְּסוּרָא מִתְּנִי לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא**
44 **מִשְׁמִיה דְּרַב חֲסִדָּא** – בסורא שנו את השמועה הבאה משמו של רב
45 חסדא, ואילו **בְּפּוּמְבָדִיתָא מִתְּנִי מִשְׁמִיה** – שנו אותה משמו דרב
46 **בְּהֵנָא, וְאִמָּרִי לָהּ מִשְׁמִיה דְּרַבָּא** – ויש שאמרו אותה בפומבדיתא
47 משמו של רבא.

48 וזו היא השמועה: **מֵאֵן תֵּנָא הָא מִלְתָּא דְאִמּוֹר רַבְּנָן** – מיהו התנא
49 ששנה דין זה שאמרו חכמים, שָׁל דבר המְחוּבֵּר לוֹ – לדרב אחר,
50 כגון שלל של כובסים שאמרו לעיל שהוא חיבור, הִרִי הוּא בְּמוֹהוּ,
51 ואם נטמא אחד נטמא השני.

52 ענה על כך רבי יהודה: **אִמָּר רַב יְהוּדָה אִמָּר רַב**, שיטת **רַבִּי מֵאִיר**
53 **הוּא**, דָּתָנָן במשנה (כלים פ"ה מ"א), **בֵּית הַפֶּךָ** – כלי שמניחים בו את
54 פך השמן, ו**בֵּית הַתְּבָלִין** – וכלי שמניחים בו תבלינים, ו**בֵּית הַנֶּר** –
55 וכלי שמניחים בו את הנר, **שְׁבִיבְיָה** – המחוברים לכירה
56 המיטלטלת העשויה מחרס, **מִטְמָאִין** זה מזה בטומאת מִנְעֵה, כלומר

57 שאם נטמאה הכירה משרץ שנגע בה מבפנים, טמאים גם הכלים
58 המחוברים עמה, וכן להיפך. **וְאֵלֶם אֵין מִטְמָאִין** זה מזה **בְּאִוִיר** –
59 בטומאת אויר, שאם נטמאה הכירה בטומאה שהיתה באויר, אף
60 על פי שהיא נטמאת כדרך כלי חרס שנטמאים בטומאה הנכנסת
61 לתוך אוירן, לא נטמאים הכלים המחוברים עמה, שאינם נחשבים
62 חיבור אלא לענין טומאת מגע בלבד, **דְּבִרִּי רַבִּי מֵאִיר, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן**
63 **מְטַהֵר** את הכלים בכל אופן, לפי שכל כלי בפני עצמו הוא. הרי
64 שלרבי מאיר מועיל חיבור בין כלים לענין טומאה, ואילו רבי
65 שמעון חולק וסובר שחיבור בין כלים אינו מועיל לענין טומאה.
66 ואם כן הדין המבואר במשנה ששלל של כובסים נחשב חיבור
67 לענין טומאה הוא כשיטת רבי מאיר.

68 הגמרא דנה בטעמו של רבי מאיר המחלק בין טומאת מגע
69 לטומאת אויר. שואלת הגמרא: **בְּשָׁלָא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן** שמתהר את
70 הכלים בכל אופן, מובן, דַּקְסְכָּר **לָאו בְּכִירָה דְמוֹ** – שהכלים
71 המחוברים לכירה אינם נחשבים כחלק ממנה לענין טומאה. **אֵלָא**
72 **לְרַבִּי מֵאִיר** שאמר מטמאים במגע ולא באויר, קשה, **דָּאִי בְּכִירָה**
73 **דְמוֹ** – אם הכלים נחשבים כחלק מהכירה, **אִפִּילוּ בְּאִוִיר נָמִי לִיִּטְמוּ**
74 – אפילו כשנטמאה הכירה מאוירה בלא נגיעה, יטמאו אלו
75 מחמתה. **וְאִי לָאו בְּכִירָה דְמוֹ** – ואם הכלים אינם נחשבים כחלק
76 ממנה, **אִפִּילוּ בְּמִנְעֵה נָמִי לָא לִיִּטְמוּ** – אפילו אם נטמאת הכירה
77 במגע לא יטמאו אותם כלים.

78 מיישבת הגמרא: **לְעוֹלָם לָאו בְּכִירָה דְמוֹ** – באמת מדין תורה אינם
79 נחשבים כחלק מן הכירה, וְרַבְּנָן הוּא דְנָזְרוּ בְּהוּ – וחכמים הם אלו
80 שגזרו שיחשבו כחלק מהכירה מחמת החיבור אליה לענין טומאת
81 מגע.

82 שואלת הגמרא: **אִי נָזְרוּ בְּהוּ** – אם חכמים גזרו בהם שיהיו חיבור,
83 **אִפִּילוּ בְּאִוִיר נָמִי לִיִּטְמוּ** – אפילו אם נטמאה הכירה באויר יטמאו
84 הכלים מחמתה.

85 משיבה הגמרא: **עָבְדוּ בְּהוּ רַבְּנָן הִיפְרָא** – חכמים עשו בהם היכר
86 בכך שאמרו שאינם חיבור להיטמא באויר, כדי שידעו הכל
87 שטומאה זו מדרבנן היא כִּי חֵבִיב דָּלָא אֵתִי לְמַשְׁרַף עֲלֵיהּ תְּרוּמָה
88 וְקִרְשִׁים – כדי שאם יגעו בתרומה או בקדשים לא ישרפם כדרך
89 ששורפים תרומה וקדשים שנטמאו מן התורה.

90 הגמרא ממשיכה לעסוק בדין חיבור לטומאה, ומביאה ברייתא
91 בענין סוג חיבור נוסף לענין טומאה: **תָּנִי רַבְּנָן, מִסְפּוֹרָת שָׁל פְּרָקִים**
92 **מספריים** שסכנינו עשויים להתפרק זה מזה, ו**אִיִּזְמַל** ו-**כַּעֲנִין סִכִּין**
93 **ברזל חד ורחב** שָׁל הַחֲמִינִי – מקצוע ו-כלי המיועד להחלקת
94 תריסים הגשויים מעץ, והאיזמל נתון בתוך חתיכת עץ שהוא
95 כעין בית יד, ובסיום המלאכה היו רגילים להוציאו, כשהם
96 מחוברים הרי הם **חִיבּוֹר לְטוֹמָאָה**, שאם נטמא חלק אחד טמא גם
97 השני. **וְאֵין חִיבּוֹר לְהוֹאָה**, שאם נטמאו שניהם טומאת מת והזהר על
98 אחד מהם מי חטאת לטהרו, לא נטהר השני עמו אלא צריך להזות
99 גם עליו.

100 מקשה הגמרא: **מַה נִּפְשָׁךְ** – מה שתאמר קשה הוא, **אִי חֲלָקִי**
101 המספורת והאיזמל חיבור הוא, אם כן **אִפִּילוּ לְהוֹאָה נָמִי** יחשבו
102 חיבור ודי יהיה בהזאה על אחד מהם, **וְאִי לָאו חִיבּוֹר הוּא** – ואם
103 תאמר שאינו נחשב לחיבור, אזי **אִפִּילוּ לְטוֹמָאָה נָמִי** לא יחשב
104 לחיבור, ומה הטעם לחלק בין טומאה להזאה.

105 מתרצת הגמרא: **אִמָּר רַבָּא, דְּבִר תוֹרָה, בְּשַׁעַת מְלָאכָה** הרי הם
106 **חִיבּוֹר בֵּין לְטוֹמָאָה וּבֵין לְהוֹאָה**, שאם נטמא אחד מהם נטמא השני,
107 ואם הזהר על אחד מהם נטהרו שניהם, כיון ששניהם משמשים
108 תשמיש אחד וצריכים זה לזה בשעת מלאכה. ו**שָׁלָא בְּשַׁעַת מְלָאכָה**
109 **אף על פי שהם מחוברים, אֵינוֹ חִיבּוֹר לָא לְטוֹמָאָה וְלָא לְהוֹאָה**,
110 שאם נטמא אחד מהם לא נטמא השני, וכן אם הזהר על אחד מהם
111 לא נטהר השני, שהואיל וכעת אינם צריכים זה לזה הרי הם כשני
112 כלים.

הנגרים מהעץ בשעה שמגררים אותו במגירה, ובעקבות של פשתן
דקה – קיסמים הנופלים מן הפשתן כשמנפצים אותו.
רבי יהודה אוסר להטמין בדקה, לפי שהיא מוסיפה הבל, ומתיר
בנפה.

גמרא

אגב דברי המשנה בענין הטמנה בכנפי יונה מביאה הגמרא מעשה
בכנפי יונה, ותחילה מקדימה לכך חידוש דין בענין הנחת תפילין:
אמר רבי ינאי, תפילין צריכין להניחם דווקא על גוף נקי, כאלו יש
בעל כנפים.

שואלת הגמרא: מאי היא – כלפי מה הדברים אמורים, וכי אם
אינו צדיק כאלו יש לא יניח תפילין.

עונה הגמרא: אמר, כוונת רבי ינאי שאין להניחם אלא אם
יכול לשמור על עצמו שלא יפח בהן עד שיחלצם.

באמר, כוונת רבי ינאי לומר שלא יניחם אלא אם יכול להעמיד
עצמו שלא יישן בהן, שמא יפח או יראה קרי.

שואלת הגמרא: ואמאי קרי ליה 'בעל כנפים' – מדוע כינה רבי ינאי
את אלישע 'בעל כנפים'.

משיבה הגמרא: לפי שפעם אחת נזרה מלכות רומי הרשעה נזרה
על ישראל, שכל הנשים תפילין ינקרו וינקבו את מוחו מקום

התפילין שבראש, ואף על פי כן היה אלישע מניחם ויוצא לשוק.
פעם אחת ראהו קסדור – פקיד אחד הממונה על כך, רץ אלישע

מפניו, ורץ הקסדור אחריה, ובין שהגיע הקסדור אצלו, נפל
אלישע את תפיליו מראשו ונחתו בקדו מפני הסכנה. אמר לו

הקסדור, מה זה בידך, אמר לו אלישע, כנפי יונה, ופשתן את ידו
ונמצאו בה כנפי יונה. לפיכך קורין אותו אלישע בעל כנפים על

שם הנס שנעשה עמו.
שואלת הגמרא: ומה שנא כנפי יונה – מדוע המשיל אלישע את

התפילין לכנפי יונה יותר משאר עופות.
עונה הגמרא: משום דאמרת – שנמשלה כנפת ישראל ליונה

והמצוות לכנפיה, שנאמר (תהלים סח יד) 'אם תשכבון בין שפתים,
כנפי יונה נחפה בכסף' וגו', והוא מדברי הקדוש ברוך הוא לאומות

העולם, אם אתם שכבתם בין תחומיכם והתענגתם, הרי יונת
וכנסת ישראל נחפו כנפיה בכוסף וחמדת המצוות, והטעם לכך

שנמשלו המצוות לכנפי יונה, משום שמה יונה כנפיה מניגות עליה
מן הקור, וכן כל הבה עליה היא נלחמת ומכה אותו בכנפיה, אף

ישראל המצוות מניגות עליה.
שנינו במשנה: טומנין וכו' כנסות של חרשין וכו' ובעזרת של

פשתן דקה, רבי יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה.
הגמרא דנה בביאור שיטת רבי יהודה: איבעיא להו – נסתפקו בני

הישיבה, רבי יהודה, אנסות של חרשין קאי – האם רבי יהודה
אמר את דבריו גם לגבי נסורת של חרשין, או שמא רק אנסות

של פשתן קאי, אבל בנסורת של חרשין מתיר אפילו בדקה כחנא
קמא.

הגמרא פושטת את הספק: תא שמע, דתניא בברייתא, רבי יהודה
אומר, נעורת של פשתן דקה, הרי הוא כנבל שמוסיף הבל, ואין

טומנים בו אפילו מבעוד יום. שמע מינה אנסות של פשתן קאי –
מוכח מכאן שדברי רבי יהודה נאמרו רק בנעורת של פשתן, שאם

רבי יהודה אוסר גם בנסורת של חרשין דקה היה מפרש זאת
בברייתא.

מסיקה הגמרא: שמע מינה – אכן יש להוכיח כן.

וידור דבן על מומא – שיהיו נחשבים מחוברים לענין טומאה
אפילו שלא בשעת מלאכה, משום מומא שמשעת מלאכה, כדי
שלא נבוא להקל גם בטומאה שתיפול עליהם בשעת מלאכה. וכן
גזור על הומא שמשעת מלאכה – שלא יחשבו חיבור לענין הזאה
אפילו בשעת מלאכה, משום הומא שלא בשעת מלאכה – כדי שלא
נטעה להקל ולחשבים חיבור לענין הזאה אפילו שלא בשעת
מלאכה. לפיכך אמרו חכמים, לעולם חיבור הוא לטומאה,
ולזאה אינו חיבור כלל.

לסיכום הסוגיא, ישנם שלשה מיני חיבור:

א. חלקי כלים המשמשים לתשמיש אחד, כגון מספרות של
פרקים, בשעת מלאכה נחשבים חיבור מדאורייתא לענין טומאה
והזאה, ושלא בשעת מלאכה אינם חיבור מדאורייתא. וחכמים
גזרו שיהיו חיבור בין בשעת מלאכה ובין שלא בשעת מלאכה
לטומאה ולא להזאה.

ב. חלקי כלים המחברים זה לזה ואינם משמשים לתשמיש אחד,
כגון שלל של כובסים, וכן בית הפך ובית השמן שבכירה, לדעת
רבי מאיר נחשבים חיבור לטומאה מדרבנן ואפילו שלא בשעת
מלאכה, כל עוד שנוח לבעלים בחיבורם, ולדעת רבי שמעון אינם
חיבור לטומאה.

ג. מקל שעשאו בית יד לקרדום, אינו חיבור אלא בשעת מלאכה,
אבל שלא בשעת מלאכה ודאי אינו חיבור משום שלא נוח
לבעלים בחיבור לאחר סיום מלאכתו, אלא הדרך לזרוק לבין
העצים.

שנינו במשנה: אין טומנים וכו' לא בתבן ולא בזגין ולא במוכין ולא
בעשבין בזמן שהן לחין.

הגמרא דנה בביאור דברי המשנה האוסרת להטמין במוכין
ועשבים לחים: איבעיא להו – נסתפקו בני הישיבה, האם כוונת

המשנה לאסור רק אם הם לחין מחמת עצמן, שמחממים ביותר,
אבל בלחים מחמת דבר אחר ונשנלו עליהם משקים וכדומה,

אינם מוסיפים אלא חום מועט ומותר להטמין בהם. או דילמא – או
שלא כוונת המשנה לאסור אף בלחין מחמת דבר אחר, וכל שכן

בלחין מחמת עצמן.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק מהמשנה: תא שמע, אין טומנים
וכו' לא בתבן ולא בזגין ולא במוכין ולא בעשבים בזמן שהן לחין.

אי אמרת בשלמא – אם תאמר שהכוונה בלחין מחמת דבר אחר,
שפיר – מובנת המשנה היטב, אלא אי אמרת שמדובר בלחין מחמת

עצמן, תמודה, שכן מוכין לחין מחמת עצמן חייב משפחת לה – היכן
ניתן למצוא מציאות כזו, הרי מוכין אין בהם לחות מצד עצמם

כלל.

דוחה הגמרא: מצינו מוכין שהם לחין מחמת עצמן באופן שנעשו
מפרטא דבני אמאי – מצמר הנמרט מבין ירכותיה של הבהמה,

שהוא מלא זיעה ולחות.

הגמרא מבררת אם גם בדברי רבי אושעיא ניתן לבאר כן: והא
דתני רבי אושעיא, מומנין את התבשיל מערב שבת בכסות יבשה

ובפירות יבשין, לפי שאינם מוסיפים הבל, אבל לא בכסות לחה,
ולא בפירות לחין, שהם מוסיפים הבל. ויש לשאול, כסות לחה

מחמת עצמה, חייב משפחת לה – באיזה אופן אתה מוצא דין זה,
הרי אין לחות בכסות מחמת עצמה, אלא צריך לומר שכונת רבי

אושעיא בלחים מחמת דבר אחר.

דוחה הגמרא: גם בכסות ניתן להעמיד בכסות שנארגה ממחטא
דבני אמאי – מצמר הנמרט מבין ירכותיה של הבהמה, שהוא לח

מחמת עצמו ולחותו נשמרת לעולם אפילו לאחר שנארג הבגד.

משנה

המשנה ממשיכה לעסוק בדין הטמנה בערב שבת, ומונה המשנה
דברים שמותר לטמון בהם, ומבארת מה דינם לענין טלטול: מומנין
– מותר לטמון בערב שבת בשלחין – עורות שהופשטו מהבהמה,
מפני שהם אינם מוסיפים הבל. וממלחין אותן – ומותר לטלטל

משנה

המשנה ממשיכה בפרטי איסור הטמנה, ומונה את הדברים
שמותר להטמין בהם תבשיל מערב שבת מאחר ואינם מוסיפים
הבל: מומנין בכסות – בבגד, ובפירות, כגון חטים וקטניות, כנפפי
יונה – נוצות היונה, וכנסות של חרשים – פסולת שמנסרים

שבת. פרק רביעי - במה טומנין דף מט עמוד א - מותר מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רמז רש"י

וְנָזְרוּ עַל הַטּוּמְאָה שְׁלֹא בִשְׁעַת מְלֹאכָה. שִׁיחָא חִיבֵיר: וְעַל הָהֵא שֶׁבִשְׁעַת מְלֹאכָה. שְׁלֹא הָיָא חִיבֵיר. הִלְכִי: חִיבֵיר לְטוּמְאָה לְעוֹלָם, וְאֵין חִיבֵיר לְהֹאָה כָּלִל: לְחִין מְחִמָּה עֲצָמָן. מְחִמָּמוֹת טַפִּי מַלְחִין מְחִמָּה מְשַׁקֵּין שׁוּפְלִין עֲלֵיהֶן מְשִׁבְשׁוּ: ח"ו: מוֹכִין לְחִין מְחִמָּה עֲצָמָן הִיכִי מִשְׁכַּחַת לָהּ: מִפְּרָטָא דְּבִינֵי אֲטָמִי. מִצְמֵר הַנְּמָרָט מִבִּין יְרֻכְתֵּיהָ שֶׁל בְּהֵמָה, שְׁהוּא

וְנָזְרוּ רִבְנָן עַל טוּמְאָה שְׁלֹא בִשְׁעַת מְלֹאכָה מְשׁוּם טוּמְאָה שֶׁבִשְׁעַת מְלֹאכָה, וְעַל הָהֵא שֶׁבִשְׁעַת מְלֹאכָה - מְשׁוּם הַזֹּאֵה שְׁלֹא בִשְׁעַת מְלֹאכָה. "בִּזְמַן שֶׁהוּא לְחִין." אִיפְעָא לָהּ: לְחִין מְחִמָּה עֲצָמָן, אוֹ דִּילְמָא: לְחִין מְחִמָּה דְּבַר אַחֵר? ת"ש: "לֹא בְּתֵכֶן וְלֹא בְּזָגִים וְלֹא בְּמוֹכִין וְלֹא בְּעֶשְׂבִּים בִּזְמַן שֶׁהוּא לְחִין." אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא לְחִין מְחִמָּה דְּבַר אַחֵר - שְׁפִיר, אֵלֶּא אִי אֲמַרְתָּ לְחִין מְחִמָּה עֲצָמָן - מוֹכִין לְחִין מְחִמָּה עֲצָמָן הִיכִי מִשְׁכַּחַת לָהּ? מִפְּרָטָא דְּבִינֵי אֲטָמִי. וְהָא דְּתַנִּי רַבִּי אוֹשְׁעִיא: טוּמְנִין בְּכִסּוֹת יִבְשָׁה וּבִפְרוֹת יִבְשִׁין, אֲבָל לֹא בְּכִסּוֹת לָחֶה וְלֹא בְּפִירוֹת לְחִין. כִּסּוֹת לָחֶה מְחִמָּה עֲצָמָה הִיכִי מִשְׁכַּחַת לָהּ? מִפְּרָטָא דְּבִינֵי אֲטָמִי. מוֹטְנִי טוּמְנִין בְּכִסּוֹת, וּבִפְרוֹת, בְּכִנְפֵי יוֹנָה, וּבְנִסְרוֹת שֶׁל חֲרָשִׁים, וּבְנִעוֹרֹת שֶׁל פִּשְׁתָּן דָּקָה; רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר בְּדָקָה וּמְתִיר בְּנִסְפָּה. גְּמ' א"ר יֵצְאִי: תְּפִלִּין צָרִיכִין גּוֹף נָקִי פְּאֻלִּישׁ "בְּעַל כְּנָפִים". מָאִי הִיא? אֲבִי אֱמֹר: שְׁלֹא יָפִיחַ בָּהֶן. רַבָּא אֱמֹר: שְׁלֹא יִישֵׁן בָּהֶן. וְאִמָּא קְרִי לִיה "בְּעַל כְּנָפִים"? שְׁפַעַם אַחַת גְּזוּרָה מִלְכּוֹת רוּמִי הִרְשָׁעָה גְזוּרָה עַל יִשְׂרָאֵל, שְׁכַל הַמְּנִיחַ תְּפִלִּין וְנִקְרוֹ אֶת מוֹחוֹ. וְהִיא אֵלִישׁע מִנִּיחָם וְיֹצֵא לְשׁוֹק. רָאִהוּ קַסְדוֹר אַחֵר - רִץ מִפְּנֵי, וְרִץ אַחֲרָיו. וְכִיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ אֲצִלוֹ נִטְלָן מִרְאֲשׁוֹ וְאִחֲזוֹן בִּידּוֹ, אֱמֹר לוֹ: מַה זֶה בִּידְךָ? אֱמֹר לוֹ: כְּנָפִי יוֹנָה. פִּשְׁטָא אֶת יָדוֹ וְנִמְצְאוּ כְּנָפֵי יוֹנָה. לְפִיכָךְ קוֹרִין אוֹתוֹ אֵלִישׁע "בְּעַל כְּנָפִים". וּמָאִי שָׁנָא כְּנָפֵי יוֹנָה מִשְׁאֵר עוֹפּוֹת? מְשׁוּם דְּאִמְתִּיל כְּנָסַת יִשְׂרָאֵל לִיּוֹנָה, שְׁנֹאמֵר "כְּנָפֵי יוֹנָה נִחְפָּה בְּכַסְף וְגו'" מַה יוֹנָה כְּנָפֶיהָ מְגִינּוֹת עֲלֶיהָ - אֵף יִשְׂרָאֵל מְצוֹת מְגִינּוֹת עֲלֶיהָ. "בְּנִסְרוֹת שֶׁל חֲרָשִׁין וכו'". אִיפְעָא לָהּ: רַבִּי יְהוּדָה אֲנִסְרוֹת שֶׁל חֲרָשִׁין קָא, אוֹ אֲנִעוֹרֹת שֶׁל פִּשְׁתָּן קָא? ת"ש, דְּתַנִּיא: "רַבִּי יְהוּדָה אֱמֹר: נִעוֹרֹת שֶׁל פִּשְׁתָּן דָּקָה - הִרִי הוּא בְּזָבֵל". ש"מ: אֲנִעוֹרֹת שֶׁל פִּשְׁתָּן קָא. ש"מ. מוֹטְנִי טוּמְנִין בְּשִׁלְחִין - וּמִטְלָטְלִין אוֹתָן, בְּגִיזֵי צִמֵּר - וְאֵין מִטְלָטְלִין אוֹתָן. בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה? נוֹטֵל אֶת

מְלֵא יֵצֵה וְהוּא לֹחַ מִעֲצָמוֹ. לְהִכִּי קְרִי לִיה מִקְרָא - דְּלֹא בַר גִּיזָה הוּא: מוֹטְנִי. נִעוֹרֹת. דָּק דָּק שְׁנוּעֵרִין מִן הַפִּשְׁתָּן, וְקוֹרִין אֲרִישְׁטִי: נִסְרוֹת. שְׁמֻנְסִירִים הַנְּגִירִים מִן הַעֲצִים: וּבִפְרוֹת. כְּגוֹן חֲסִין וְקִטְנִיּוֹת: כְּנָפִי. יוֹנָה. נִרְצָה: גְּמ' שְׁלֹא יָפִיחַ. שִׁיכּוֹל לְהַעֲמִיד עֲצָמוֹ בִּשְׁעַת הָרִחַח: שְׁלֹא יִישֵׁן בָּהֶן. שְׁמָא יָפִיחַ אוֹ יִרְאֶה קְרִי, אֲבָל אִם יְכּוֹל לְהֹדֵרָה שְׁלֹא יִישֵׁן בָּהֶן - כִּל הַגּוֹפִים נִקְיִים בְּהַפְתָּה. שִׁיכּוֹל לְהַעֲמִיד עֲצָמָן: וְנִקְרוֹ אֶת מוֹחוֹ. שְׁהוּא תַּחַת הַתְּפִלִּין. וְנִקְרוֹ - לְשׁוֹן נִקְרוֹ עֵינִים: קַסְדוֹר. מְנִישְׁטֵר א"ל, שֶׁהִיא מְמוּנָה עַל קְרִי: כְּנָפִי יוֹנָה. כְּדַמְפֵּרֶשׁ לְקִמְיָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְצוֹת וְהֵם מְגִינִין לְיִשְׂרָאֵל, וְהָיָא לָהֶם כְּנָפִים לִיּוֹנָה. שְׁהִיא נִמְשַׁלֵּת לִיּוֹנָה וְהַמְצוֹת כְּכִנְפֵיהָ: כְּנָפֶיהָ מְגִינּוֹת עֲלֶיהָ. מִן הַצִּנּוֹת, וּמִכֵּל עוֹף וְאֲדָם הָבָא עֲלֶיהָ הִיא נִלְחָמָה וּמִכָּה בְּרָאשׁ גְּפָה, מַה שָּׂאִין בָּן בְּשָׂאֵר עוֹפּוֹת: הִרִי הוּא בְּזָבֵל. דְּמוֹסִיף הַבֵּל: מוֹטְנִי שִׁלְחִין. עוֹרוֹת, כְּמוֹ "וְהַפִּשְׁטִי" תְּרַגְּמוֹ "וְיִשְׁלַח": וּמִטְלָטְלִין אוֹתָן. בִּין שְׁטֵמֵן בָּהֶן בִּין שְׁלֹא טֵמֵן בָּהֶן, דְּהוּוּ לְמוֹנָא עֲלֵיהֶן: וְאֵין מִטְלָטְלִין אוֹתָן. דְּמוֹקְצוֹת הֵן לְטוֹת וְלֹאֲרוֹ: בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה. זֶה שְׁטֵמֵן בָּהֶן, בִּיצֵד טוֹל קְדֵרְתוֹ: הוֹאִיל וְאִסוּר לְטַלְטֵל, שְׁהִירָא הִיא טְמוּנָה בְּזִלְתָּ בָּהֶן: נוֹטֵל בִּישׁוֹ. שֶׁל קְדֵרָה שִׁישׁ תּוֹרֵת כִּלִּי עֲלֶיהָ. וְאֵף עַל גִּב שֶׁהוּא עֲלֶיהָ - לֹא אִיכְתַּל לָן, דְּלֹא נִגְשִׁית בְּסִיט לָהֶן, שְׁאֵן עֲשׂוֹ אֵלֶּא לְכִסּוֹת קְדֵרָה: ר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר קוֹפָה מְטָה עַל צִדָּה וְנוֹטֵל. בְּשָׂבָא לִישׁוֹל הַקְדֵרָה מְטָה הַקּוֹפָה עַל צִדָּה: שְׁמָא יִשׁוֹל. הַקְדֵרָה, וְיַפְּלוּ הַגִּיזִין שְׁמוֹכָאן וּמִכָּאן לְתוֹךְ גּוּמָא שִׁיבְשָׁבָה בָּהֶן, וְאִם יִצְטָרֵךְ לְחַזֵּר וּלְהַטְמִינָה - לֹא יוֹכֵל לְטַלְטֵל גִּיזִין לְכָאן וּלְכָאן וּלְעֲשׂוֹת גּוּמָא לְהַחֲזִירָהּ בְּתוֹכָה: נוֹטֵל וּמְחִירָה. בְּהִמָּא מִפְּרֵשׁ לָהּ: גְּמ' שִׁלְחִין שֶׁל כְּעֵה"ב תֵּנִי, דְּמוֹתָר לְטַלְטֵל, שְׂאִין עוֹמְדִין לְקִיבֵר וְלֹא קְפִיד עֲלֵיהֶוּ בִּי מְשֻׁנֵּי, וְחִזִּי לְמוֹנָא עֲלֵיהֶוּ: אֲבָל שֶׁל אוֹפִין. שְׁעוּמָדוֹת לְמוֹכֵר - קְפִיד עֲלֵיהֶוּ. הִלְכֵךְ לֹא לְמוֹנָא קִיָּמִי, וְאֵין מִטְלָטְלִין אוֹתָן: שְׁלֹא

וְעַל הוּאָה שֶׁבִשְׁעַת מְלֹאכָה מְשׁוּם הוּאָה שְׁלֹא בִשְׁעַת מְלֹאכָה. תִּמְחָה: דְּהָא גְבִי מִקֵּל שֶׁעֲשָׂאוּ יָד לְקוֹרְדִם קָמְרוּ דְּהוּי חִיבֵיר לְטוּמְאָה, מְשֻׁמֵּה אֲבָל לֹא לְהוֹתָה. וְאִמָּאִי וְהָא לֹא שִׁיךְ לְמַגוֹר הָתָם אִטוּ שְׁלֹא בִשְׁעַת מְלֹאכָה, כְּדָמְרוּ לְעִיל דָּאֲרֵם עֲשׂוֹ לְזוֹרוּק בִּין הַעֲצִים וְיָלִ: דְּהָתָם לֹא הוּי חִיבֵיר לְהוֹתָה - מְשׁוּם דָּאֲפִילוּ בִשְׁעַת מְלֹאכָה לֹא הוּי חִיבֵיר דְּבַר תּוֹרָה, דְּלֹא חֲשִׁיב כָּלִל בֵּית יָד בְּשׁוֹם פַּעַם, כִּיּוֹן שְׁהוּא עֲשׂוֹ לְזוֹרוּק כָּל שַׁעֲה: אֲבָל לֹא בְּכִסּוֹת לָחֶה כו'. נִרְאֶה דְּרַבִּי אוֹשְׁעִיא פְּלִג אֲמַתִּי:

בְּאִלִּישׁע בַּעַל כְּנָפִים. לְהִכִּי נָקֵט אִלִּישׁע דְּמִסְתַּמָּא כִּיּוֹן שֶׁנִּעְשָׂה לוֹ נֵס בְּתַפְלִין, הִיָּה זְחִיר בָּהֶן, וְהִיָּה לוֹ גּוֹף נָקִי, וּמִזָּה הִסְתַּם אֵין אֲנוּ יְכֻלִּין לִפְטֹר - שְׁהִירָא בּוּה אֲנוּ יְכֻלִּין לְחַזֵּר. וְאֵין תִּימָה עַל מַה שֶּׁמְצוּה אֲזַת רַפְּיָה דְּבִינֵי - שׁוּם בִּימֵי חֲכָמִים הִיָּה רַפְּיָה כְּדִתְנִיא בְּפֶרֶק "ד' אֲלֵעוֹר דְּמִילָה" (לְקַמֵּן קל). ר"ש בֵּן אֲלֵעוֹר אֱמֹר, כִּל מְצוּה שְׁלֹא מִסּוֹר עֲצָמָן יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהָ בִּשְׁעַת גְּזִירַת הַמְּלָכוֹת, כְּגוֹן תְּפִלִּין עֲדִין הִיא רַפְּיָה בִּידֵם. וְהָא דְּאֲמַרִּין בְּפֶרֶק דְּרָאשׁ הַשָּׁנָה (דף יז). פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹפֵן - קִרְקַתָּא דְּלֹא מִנַּח תְּפִלִּין. אֱמֹר ר"ת: מִיָּדִיר בְּאוֹתָן שְׁעוֹשִׁין מְחִמָּה מוֹרֵד, וּמִבּוֹכִין חֲמִצּוֹת וּשְׁחָקִין בְּרִצּוּעָה שְׁבִידִם וּבְרָאשׁם, כְּדָמְרוּ בִּיּוֹמָא (דף לו') "פְּשִׁעִים" - אֵילוּ הַמְּדִרִין, וְהָא דְּאֲמֹר בְּמִדְרֵשׁ: תְּפִלִּין מִפְּנֵי מַה לֹּא חֲזוּקִין בָּהֶן - מִפְּנֵי הֶרְמָאִים, אֵין נִרְאֶה לִרִי' דְּמִשּׁוֹם רִמָּאִין נִמְנָעוּ מִלְעֲשׂוֹת מְצוּה, אֵלֶּא ח"פ: מִפְּנֵי מַה לֹּא חֲזוּקִין נִאֲמָנוֹת בְּאֲדָם הַמְּנִיחַ תְּפִלִּין - וְקָמְרָה: מִפְּנֵי הֶרְמָאִין, שְׁהוּי מְנִיחִין תְּפִלִּין לְרִמּוֹת בְּנֵי אָדָם. כְּדַמְפֵּרֶשׁ הָתָם: מַעֲשֵׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁהִפְקִיד מַעֲרֻתוֹ אֲצֵל אַחַד שְׁהִיָּה מְנִיחַ תְּפִלִּין, כִּשְׁתַּבֵּה בּוֹ אֱמֹר לַחֲדָם, אֱמֹר לִיה אוֹתוֹ תְּלַמִּיד: לֹא לָךְ הַפְּקִידָה, אֲלֹא תְּפִלִּין שֶׁעַל רִאשֶׁךָ. וְצִ"ע שֶׁם: אֲבִי אֱמֹר שְׁלֹא יָפִיחַ בָּהֶן. שִׁיכּוֹל לְשׁוֹמֵר עֲצָמוֹ מִלְּהַפִּיחַ עַד שִׁסִּיר תְּפִלִּין, כְּדִפְרֵשׁ בְּקוֹנֵט. אֲבָל לֹא חֲשִׁיב שְׁמָא יֵשֵׁן, דְּאֵע"ג דְּפַעְמִים יוֹכֵל לִיּוֹדֵר מְשִׁינָה, וְרַבָּא מִצִּירִךְ גַּם שִׁיכּוֹל לְהַעֲמִיד עֲצָמוֹ בִּשְׁעָה שֶׁתִּאֲחֻזּוֹ הַשִּׁינָה שְׁלֹא יֵשֵׁן פְּתָאוֹם, וּמִיָּהוּ, אֲבִי נִמִּי מוֹרֵד דְּאִסוּר לִישֵׁן בָּהֶן, כְּדִתְנִיא בְּפֶרֶק "הִשְׁחִין" (סוֹכָה כו). וְשָׁם דְּאִסוּר לִישֵׁן בְּתַפְלִין, בִּין שִׁינַת קָבַע בִּין שִׁינַת עֵרָאִי:

שְׁלֹא יִישֵׁן בָּהֶן. מְשׁוּם שְׁלֹא יָפִיחַ בָּהֶן בִּשְׁעַת שִׁנָּה. אוֹ מְשׁוּם הִיסָח הַדַּעַת. אֲבָל מְשׁוּם קִיר - אֵין לְחוּשׁ, כְּדָמְרוּ בְּפֶרֶק "הִשְׁחִין" (ג"ז שם) דְּאִיר יוֹסִי: יְלִידִים לְעוֹלָם חֲרָצִין, מִפְּנֵי שְׁרָגִלִין בְּטוּמְאָה, וּפְרִיךְ: לִימָא קַסְבֵּר ר' יוֹסִי בַּעַל קְרִי אִסוּר לְחַזֵּינַ תְּפִלִּין; וּמִשְׁנֵה הָבָא בִּילָדִים וְנוֹשְׁתִּיהֶם עֵמָהם עַסְקִין, שְׁמָא יִבְאוּ לִידֵי הַרְגֵל דְּבַר. אֲבָל מְשׁוּם קִיר - לֹא כַּעַ לְמִיסֵר: נִטְלָם מִרְאֲשׁוֹ. וְאֵף עַל גַּב דְּאֲמֹר בְּסַנְדְּרִין (דף עד: ושה) בִּשְׁעַת גְּזִירַת הַמְּלָכוֹת - אֲפִי מִפְּנֵי עַל מְצוּה קִלָּה יִדְרֹג וְאֵל יַעֲבוֹר, וְאֲפִילוּ לְשׁוּיָא עֲרֻקְתָּא דְּמִסְתַּמָּא אִסוּר - אֲדִינוּ מְשׁוּם דְּבִשְׁנִי עֲרֻקְתָּא מִתְנַהֵג כְּגוֹי, דְּהוּמָא שְׁמוּרְצִיא עֲצָמוֹ מְכַלל יִשְׂרָאֵל. אֲבָל הָבָא - אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלָם, אֵלֶּא שְׂאִין לוֹ תְּפִלִּין בְּרִאשׁוֹ שַׁעֲה אַחַת, וְהִרְבָּה יִשְׂרָאֵל שְׂאִין לָהֶם תְּפִלִּין כְּמוֹתוֹ:

כְּנָפִיהָ מְגִינּוֹת עֲלֶיהָ. אור"י, דְּאֲמַרִּין בְּמִדְרֵשׁ: כֹּל הַעוֹפּוֹת כִּשְׁחָן יִגְעִין - נִינוּחִין ע"ג סַלְע, וְהוּנָּה בִּשְׁעָה שְׁהִיא יִגְעָה - פּוֹרְחוֹת בִּאֲחַת וְנִינוּחֹת בִּאֲחַת: מוֹטְנִין שִׁלְחִין וּמִטְלָטְלִין אוֹתָן. הָא דְּאֲמֹר בְּפֶרֶק דְּבִיצָה (דף יא). נוֹתָן עוֹר לְפָנֵי הַדּוֹרֶס, דְּהִתִּירוּ סוּפֵן מְשׁוּם תּוֹחִילוֹת פִּי: כְּדִי שִׁמְשׁוֹת לְצוּרֵךְ יוֹסִי. אֲבָל עוֹר דְּמַעֲרֵב יוֹסִי - מְשֻׁמֵּה הָתָם דְּאִסוּר לְטַלְטֵל, וּבְפֶרֶק "כֹּל חֲבָתִי" (לְקַמֵּן קטו) קָמְרָה: אִם מִטְלָטְלִין חִיק הַסֵּפֶר עִם הַסֵּפֶר - לֹא נִטְלָטֵל עוֹר אֲגַב בִּשְׂרָא; מְשֻׁמֵּה דְּעוֹר בִּלָּא בִּשְׂרָא אִסוּר. פִּרְשִׁי בְּפֶרֶק "כֹּל חֲבָתִי" (ג"ז שם) דְּהָבָא מִיָּדִיר בְּעוֹר בְּהֵמָה גִּסָּה, וְהָתָם בְּעוֹר בְּהֵמָה דָּקָה, דְּלֹא חִזִּי לְמוֹנָא כּוֹלִי הָאִי. וּלְפִירוּשׁוֹ הָאִי דְּבִיצָה נִמִּי דְּעוֹר בְּהֵמָה דָּקָה. וְהָא דְּתַנִּין בְּפֶרֶק "כֹּל חֲבָתִי" (דף קכ). פּוֹרְסִין עוֹר גָּדִי עַל גְּבִי חֲבָתָה כו' - צִירִךְ לּוֹמֵר לְפִי דְּמִיָּדִיר כִּשְׁחִירוֹ לִשְׁכִּיבָה. וְר"ת מִפְּרֵשׁ: דְּהָבָא מִיָּדִיר בִּיבְשִׁין, דְּחִזִּי לְמוֹנָא עֲלֵיהֶוּ, וְהָתָם בִּלְחִין:

אבא שלחא. פריה: ואמר הביאו לי שלחן בשבת. והלכה בר' יוסי, דק"ל: מעשה רב. וכן נראה, דאי בחול מיירי, כדפי' בקונט', ולא מייתי ראיא אלא דאומן נמי לא קפיד - טפי הוה ליה לאתויי דר' יוסי אבדו, דשרי לקמן בהדיא של אומן: לא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד. פרש"י: שאן עור מקבל טומאה עד לאחר עיבוד.

ואם תאמר: והא אמר בובאים בפ' דם חטאת" (דף צג: ושם), מניין לרבות עור משהופשט - תלמוד לומר "אשר יהוה עלית תכובס". יכול אף עור שלא הופשט תלמוד לומר, "בגד", מה בגד מקבל טומאה - אף כל דבר המקבל טומאה, משמע דעור משהופשט מקבל טומאה ויש לומר: דהתם כשיחידו לשיבטה, והבא - כשלא יחידו. ואפי' מותר לטלטלו בשבת. והא דאמר רבא בריש "כל הכלים" (לקמן קכג:) שכל מעלעץ טומאה לאו מנא הוא - לענין שבת נמי לאו מנא הוא, גבי מחט שניטל חורה או עוקצה. ה"פ: מדלענין טומאה לאו מנא הוא, אפי' ע"י יחידו, וביטל חורה או עוקצה טהורה, ולא מהני בה יחידו. והא דתנן במסכת כלים בפרק י"ג (משנה ה) מחט שניטל חורה או עוקצה - טהורה, ואם התקניה למיתו - טמאה. אומר ר"י: דהתם מיירי כשעשה בה שום שינוי ותיקן למיתו. אבל ביחוד בעלמא למיתו - אינה טמאה. אבל היבא דהוי מנא לענין טומאה ע"י יחידו - לגבי שבת הוי מנא בלא יחידו. וכן משמע התם, דקאמר: תרגמא אביי אליבא דרבא בגלמי, דזמנין דמימליך עליהו ומשווי להו מנא. מדחי מותר לטלטלה, אע"ג דבאית לא אימליך עלה והיא טהורה:

ארבעים אבות מלאכות חסר אחת כנגד מי. דהרבה מלאכות יש דמיין להדרי, והוה לן למחשבינהו כולן כאחת כדפריך בפרק "כלל גדול" (לקמן עג:) היינו זוהר היינו בורר היינו מרקד. ומשום חילוק מועט שביניהם לא הוה מחלקינן להו, אי לאו דקים להו דל"ט מלאכות הן כנגד שום דבר, לכך בעי כנגד מי:

כנגד כל מלאכה שבתורה. לכאורה נראה דיליף נמי ממשכן, שהרי לכך נסמכה פרשת שבת לפרשת משכן, ועוד: דאי לא יליף ממשכן, א"כ היכי דיענין לדידיה הי גינהו אבות מלאכות והי תולדות? דאין סברא לומר שמדעתם ביררו מלאכות ההשבות ועשאו אבות, ועוד: דבהדיא תנן לקמן ב"הורוק" המושט חיבי, שכך היתה עבודת הלויים. אלא לפי שיש מלאכות דמוות זו לזו, ואנו עושין שתיון אבות, כגון מרקד ובורר - לכך חלקום חכמים להשלים מנין מלאכות שבתורה, והואל וחלוקת קצת זו מזו. ואי אפשר לומר כן דלא פליג, מדקאמר בסמוך: הניא כמ"ד כנגד עבודות המשכן - משמע דפליגי. ועוד: למאן דלית ליה דרשא ד"מלאכת" ו"מלאכה" מנא ליה חדשיש זוהר ובורר בשותים; ועוד: לקמן משמע דמטעם דכנגד עבודות המשכן קריא אית לן לאחשבינהו בתרתי, דקאמר אביי ורבא בפרק "כלל גדול" (לקמן עג:) כל מילתא דהואי במשכן, אע"ג דאיכא דרמאי לה - חשיבי לה: **הם** העלו קרשים בר', אפילו רבנן דפליגי ארבי יוסי ברבי יוחנן, גבי' נעץ קנה ברושת הרבים ובראשו טרסקל לית להו גור אחית - מדוד בעגלה שהיא רשות היחיד, כיון דעגלה גופה יש אורך בזקיעה עשרה ורוחב ארבעה, אע"פ שתחתיה רשות הרבים ובריש

שְׁלָחָא הוּהּ, אומן לעבד עורות: וְאָמַר. בחול: הִבְיָאוּ שִׁלְחִין וְנִשְׁבַּע עֲלֵיהֶן. אֶלמָא: לֹא קָפִיד: דְּקָפִיד עֲלֵיהֶוּ. שְׁמָא יִתְקַלְקְלוּ: וְלֹא אָמְרוּ עֲבֻדִין. לֹא הֻחַבְרוּ לְחַלֵּק בֵּין עֲבֻדִין לְשֹׁאֵינָן עֲבֻדִין: אֶלָּא לְעֵנִי מוֹמָאָה. דְּעֲבֻדִין מְקַבְּלִין טוּמְאָה, וְלֹא שֹׁאֵינָן עֲבֻדִין: לִפְלֻגָּה בְּדִידָה. בְּטַלְטוּל גּוֹפִיהָ אֵיכָא לְפֻלְגִי בְּשַׁל אומן, בֵּין עֲבֻדִין לְשֹׁאֵינָן עֲבֻדִין, דְּעֲבֻדִין קָפִיד עֲלֵיהֶוּ: בְּר"א. דְּעֲבֻדִין מוֹתֵר לְטַלְטֵל - קָפִיד בְּעֵה"ב, אֶכְל שַׁל אומן, מֵאַחַר שֶׁעֲבָדִין קָפִיד עֲלֵיהֶוּ: בְּכֹל עֲבֻדָּה"ב אֵי"ו. וְהִמָּדֵר לִפְלֻגִי בְּעֵה"ב דְּאֵי"ו בִּיה, וְלֹא אִשְׁכַּח לְפֻלְגִי אֶלָּא לְעֵנִי טוּמָאָה. וְאִי שִׁבְקִיהָ לְבֵעֵה"ב דְּאֵי"ו בִּיה וְנָקַט אומן - מִפְּסָקָה לְמִילְתִּיהָ טַפִּי מִדְּהִשְׁתָּא: הִדְוִי יִתְבִּי. הִנֵּה רַבֵּן דְּלַעֲלִי: כִּנְגֵד עֲבֻדִית הַמִּשְׁכָּן, אומן הַמְּנִיחָה שֶׁם בְּפֶרֶק "כָּלל גְּדוֹל" הִיוּ צָרִיכִין לְמַשְׁכֵּן, וּפְרִשְׁתָּ שֶׁבֶת נִטְמָא בְּכֹפֶר שֶׁפְּרִשְׁתָּ מִלֵּאכָה הַמִּשְׁכָּן לְלַמּוֹד הִימָנָה: שִׁבְתוּרָה. שִׁבְתוּבִים בְּכָל הַתּוֹרָה. וְהִכִּי קָאָמַר קְרָא (שְׁמוֹת כ): לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ מִלֵּאכָה" - כִּמְנָן כָּל מִלֵּאכָה שִׁבְתוּרָה: לֹא זוֹ מִשָּׁם. לֹא יִדְעָנָא הִיכָא אֵיתֵמַר. וּמִיָּה, אֶפְשָׁרוּ לְעֵנִי וְיָדוּ צָרִיכִין אַתְמָה, מִדְּפֻרְכֵּינָן לֹה נְמִי כְּפֻדְשִׁין גְּבִי וְיָדוּ דְּגָחוֹ, וּמִתְרַצִּין: אֵינְהוּ הִיוּ בְּקִיֵּי בְּחִסְרוֹת וְיִתְרוֹת. שִׁמִּי לְעֵנִי אוֹתִיּוֹת אֵיתֵמַר, וְהִכָּא לִיכָא לְשִׁנּוּי הִכִּי: מִשּׁוּם דְּכִתְבִּיהּ וְהִמְלֵאכָה הִיָּתָה דִּם. וְאִי מְנִינִן לְתַרְוִיחֵיהוּ הִיוּ אֶרְבָּעִים. וּמִדְּתַנָּן "אַבּוֹת מִלֵּאכּוֹת אֶרְבָּעִים חֹסֵר אַחַת" אֵיכָא חֵד דְּלֹא מִמּוֹנֵנָא, וּבְהִנֵּי תַרִּי דְּאֵיכָא לְמִימַר דְּלֹא מִלֵּאכָה נִינְהָ, וְלֹא יִדְעָנָא הִי מִינֵיהוּ נָפִיק, וְהִכִּי קָא מִיבְעִינָא לִיה: "וְהִמְלֵאכָה הִיָּתָה דִּם" מִמּוֹנֵנָא הִיא, וְהִמְלֵאכָה מִמֶּשׁ קָאָמַר. וְהִכִּי קָאָמַר: הִמְלֵאכָה שְׁהִיוּ עוֹשִׂין הִיוּ עוֹשִׂין דִּי, לֹא פָחוֹת מִן הַצּוֹרֵךְ וְלֹא יוֹתֵר מִן הַצּוֹרֵךְ, כְּגוֹן רִידוֹתֵי טֶסֶן לְצִיפִי תִּקְרִישִׁין לִידִי הִיוּ מִרְדִּין אוֹתָם, וְכָן בְּטוֹי שֶׁל יָרִיעוֹת. וְהִיא "לְעֵשׂוֹת מִלֵּאכָה" הוּא דְּמִפִּיק, וּמִסִּיעֵי לְמָאן דְּאָמַר בְּמִסְכַּת סוֹטָה "לְעֵשׂוֹת צָרִיכִי נִכְסֵי" - לְשִׁבַּע עֲמָה, אֶלָּא שְׁנָאֲתָה לּוֹ דְּמוֹת דִּיוֹקָנוֹ שֶׁל אֲבִיו וְאָמַר לוֹ: עֲתִידִין אֲתִיךְ לִיכְתֵּב עַל אֲבִי אִפּוֹד, רְצוֹנֵךְ שִׁימָחָה שֶׁמֶךְ מִבְּנֵיהֶם כִּי. אוֹ דִּילְמָא: הִיא "לְעֵשׂוֹת מִלֵּאכָה" - מִלֵּאכָה מִמֶּשׁ הוּא. וּמִסִּיעֵי לֹה לֵאדִּיר: וְהִיא וְהִמְלֵאכָה הִיָּתָה דִּם. לֹא מִלֵּאכָה הִיא, אֶלָּא כְּדִמְשַׁמַּע קְרָא בְּהִבְאָת כְּדִבְהָ, וּכְמָאן דְּאָמַר "שִׁלְמָא לִיה עֲבִידְתָּה" - מִלֵּאכָה הִבְבָּאָה, שֶׁלֹּא הִיוּ צָרִיכִין עוֹד. וְכָל מִידִּי דְּרָמִי עֲלִיהָ דִּיקֵּשׁ קָרִי לִיה עֲבִידְתָּה, כְּדָאָמַרִין בְּמִסְכַּת סוֹטָה (דף לג.) "בְּטִילַת עֲבִידְתָּה דְּאָמַר סָנָא לֵאמִיתוּנָא לְהִיכְלָא", וְאֵינוֹ אֶלָּא צָבָא מִלְחָמָה לְהַחֲרִיב: הֵם יִרְעוּ וְקִצְרוּ סְמִינִי. לְצִבּוֹעַ תִּכְלֵת וְעִוְרוֹת אֵילִים, וְחֻטּוֹן וְלֶשׁוֹ נְמִי סְמִינִן לְצִבּוֹעַ. וְאוֹפֶה דִּקְלָנִי בְּתַנְיָא אַבּוֹת מִלֵּאכּוֹת - הוּא בִּישׁוּל סְמִינִן. אֶלָּא זָקֹק סִידוּרָה דָּפֶת. וְהִיא מִמֶּשׁ בְּפֶרֶק "כָּלל גְּדוֹל" (לקמן עז: עז:) קְרָעֵי, רְשׁוֹת הָרִבִּים: עֲגֻלָּה. רְשׁוֹת הַיָּחִיד, שְׁגֻבּוּהָ וְיִתְבָּהּ דִּי: דְּרָךְ רְשׁוֹת הָרִבִּים: דְּאִירִי שְׂבִין הַעֲגֻלוֹת רְשׁוֹת הָרִבִּים: אֶכְל שֶׁמֶן בֶּהֱן מִסְלָטִין אוֹתָן. קִסֵּד הִשְׁתָּא דְּמִילִי מִילִי קִתְּנִי מִתְנִיתִין, וְלֹא אֲתֵרֵךְ דְּסֶמֶן בֶּהֱן קָאִי: תַּהוּא מִרְבָּנִן בְּרִי יִפִּיה. אוֹתוֹ הִיוּ כָּל בָּלִית מִקְדָּשׁוֹ תַּתְּחִל:

חנינא בר חמא (לעיל ע"א) אם עורות של אומן מותרים בטלטול
בשבת היא כחנינא – כמחלוקת התנאים, ששנינו, עורות של בעל
הבית מְטַלְטְלִין אותה, וְשֵׁל אומן אין מְטַלְטְלִין אותה, כדברי רבי
יונתן בן אלעזר. רבי יוסי אומר, אחר זה ואחר זה – בין עורות של
בעל הבית ובין עורות של אומן מְטַלְטְלִין אותה, וכדברי רבי חנינא
בר חמא.
מביאה הגמרא ספק נוסף שהסתפקו בו אותם החכמים המובאים
לעיל: הדרו יתבי – שוב ישובו החכמים הנוכחים לעיל, רבי יונתן בן
עכניאי ורבי יונתן בן אלעזר ורבי חנינא בר חמא, וְקַמְפִּיעֵינָא להו –
והסתפקו, הא דתנן – מה ששנינו במשנה בפרק כלל גדול (לקמן עג),
אבות מלאכות האסורות בשבת הם ארבעים חסר אחת ושלשים
ותשע, כנגד מי – כנגד איזה דבר הם נקבע ממין זה. אמר להו –
השיב להם רבי חנינא בר חמא, שלשים ותשע מלאכות האסורות
בשבת הם כנגד שלשים ותשע המלאכות שהיו צריכים בעבודות
המשכן, שלכן נסמכה פרשת שבת לפרשת המשכן (שמות לו)
ללמדנו שהמלאכות שעשו להקמת המשכן הם המלאכות
האסורות בשבת.
מביאה הגמרא דעה אחרת: אמר להו רבי יונתן ברבי אלעזר, כך
אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא, המלאכות האסורות בשבת
הן כנגד מלאכה מלאכה, וּמְלָאכְתָּה שכתובות בתורה – כלומר
כנגד מספר המקומות שכתובה מלאכה בתורה, שהם ארבעים חסר
אחת. וכך משמעות הכתוב (שמות כ ט) "לא תעשה כל מלאכה, לא
תעשה כמנין כל מלאכות שבתורה.
הגמרא מבררת ספק במנין ל"ט המלאכות הכתובות בתורה: כפי
רב יוסף, מלאכה שנאמרה בפרשת יוסף ואשת פוטיפר (בראשית לט
יא) וְיָבֵא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתָה, האם מְמַנְיָנָא הוא של שלשים
ותשע המלאכות, או לא. אמר ליה אביי, ולית ספר תורה ולמיני –
ביאור ספר תורה וימנו כמה פעמים כתוב בתורה מלאכה, ונדרש אם
גם זו בכלל. מי לא אומר רבה בר רב הונא אומר רבי יוחנן כיוצא בזה,
במעשה שנצרכו למנות אותיות בתורה, לא זו מִשָּׁם עַד שֶׁהֵבִיאוּ
ספר תורה וימנאם.
רב יוסף מבאר את שאלתו: אמר ליה רב יוסף לאביי, איני מסתפק
במנין הפעמים שכתובה תיבת מלאכה בתורה, אלא כי קא
מספיקא לי מִשָּׁם דְּתֵיבָה בענין מלאכה המשכן (שמות לו ו) וְהִמְלֵאכָהּ
הִתָּה דִּבְרֵי, ואם תיבה זו מְמַנְיָנָא הוא – ממנין ל"ט המלאכות הוא,
ונמנה גם תיבה זו, וגם תיבת מלאכה שנאמר אצל יוסף, נמצא
שכתוב ארבעים פעמים מלאכה. ובודאי שאחד מהם אינו מן
המנין, שהרי שנינו (לקמן עג) שאבות המלאכות הם ארבעים חסר
אחת. לכן יש להסתפק איזה מהתיבות אינם מן המנין, האם בפסוק
וְהִמְלֵאכָהּ הִתָּה דִּבְרֵי, כוונת התורה למלאכה ממש, דהיינו לומר
שעשו את המלאכה די, היינו כפי צורך המלאכה לא פחות ולא
יותר. כגון במלאכת רידוד הטסים לשם ציפוי קרשי המשכן, שהיו
מרדדים אותם כפי הצורך, ולא הוסיפו לרדד אותם יותר
מהשיעור הנצרך. וכן במלאכת אריגת היריעות, שהיו אורגים
אותם כפי הצורך, לא פחות מהמידה ולא יותר ממנה. ואם כך הוא
פירוש הפסוק, נמצא שמלאכה זו שנאמרה לגבי המשכן הרי היא
ממנין ל"ט המלאכות, והיא – ופסוק זה שנאמר אצל יוסף ויבא
הביתה לעשות מלאכה אינו מהמנין, וידיה פירושו כמאן דאמר
במסכת סוטה (לו) שיוסף לעשות צרכיו נכנס – לשמש עמה, אלא
שנאמרה לו דמותו של אביו ומפני כך הוא נמנע. ואם כך הוא
המנין המלאכות, ידיה מכאן סיוע לדעה זו הסוברת שיוסף נכנס
לעשות צרכיו.
אז ידלמא – או שמא הפסוק ויבא הביתה לעשות מלאכה הנאמר
אצל יוסף מְמַנְיָנָא הוא – נמנה ממנין ל"ט המלאכות, ואם כן תיבת
מלאכה שנאמרה בענין יוסף פירושה מלאכה ממש, וידיה מכאן
סיוע לדעה הסוברת (סוטה שם) שיוסף נכנס לעשות מלאכה ממש,
ולא נתכוין לדבר עבירה. והיא – וזה שכתבו וְהִמְלֵאכָהּ הִתָּה דִּבְרֵי,
אין הכוונה בו למלאכה ממש, אלא הכי קאמר – כך כוונת הפסוק
לומר דְּשָׁלִים ליה עֲבִידָתָא – שנשלמה מלאכה הבאת הנדרות, ולא

אמר – רבי יוסי שְׁלָחָא הוּהוּ – היה אומן המעבד עורות, ואמר
בימות החול הֵבִיאוּ שְׁלָחִין וְנִשְׁבַּע עֲלֵיהֶן, הרי שהאומן אינו מקפיד,
ואם כן מותר לטלטל עורות של אומן.
הגמרא מקשה על רבי חנינא בר חמא הסובר שאומן אינו מקפיד:
מיתבי – הקשו בני הישיבה על דברי רבי חנינא בר חמא, שנינו
בברייתא, נָסְרִין – לוחות עץ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית ושאני אומן. מְטַלְטְלִין
אותה, שכיון שאינם עומדים למכירה אינו מקפיד עליהם. ונסרים
שֶׁל אומן העומדים למכירה, אין מְטַלְטְלִין אותה, לפי שהוא מקפיד
שלא יתקלקלו. ואם הישב לתת עליהן פת לאורחין או לתשמיש
אחר, בין כך ובין כך – בין אם הם של בעל הבית ובין אם הם של
אומן, מְטַלְטְלִין אותם. הרי שאומן מקפיד על סחורתו ומשום כך
היא מוקצה, ואם כן קשה על דברי רבי חנינא בר חמא, שאמר
שהשלחין של אומן אינו מוקצה.
מתרצת הגמרא: שאני – שונה דין הנסרים מדין השלחין, מפני
דְּקָפִיד עֲלֵיהֶן – שהאומן מקפיד על הנסרים שמא יתקלקלו, ולכן
הם מוקצים. אך אין דרכו להקפיד על השלחין.
הגמרא מנסה להוכיח מברייתא שמותר לטלטל עורות של אומן:
הא שמע, שנינו בברייתא עורות בין עבדיו – מעובדים) ובין שאין
עבדיו, מותר לטלטל בשבת, מפני שאין דרך להקפיד עליהם
אפילו כשהם מעובדים, ולא אמרו לחלק בין עורות עבדיו
לשאינם עבדים אלא לענין טומאה בלבד, שאין עור מקבל טומאה
עד לאחר עיבודו. מאי לאו – הא כוונת הברייתא לכל סוגי
השלחין, לא שנא של בעל הבית ולא שנא של אומן – אין הדין שונה
בין אם השלחין של בעל הבית ובין אם הם של אומן, ובאה
הברייתא ללמד ששניהם מותרים בטלטול, אפילו כשהם
מעובדים. דוחה הגמרא, לא, אפשר שכוונת הברייתא להתיר
טלטול עורות של בעל הבית, ולא של אומן.
מקשה הגמרא: אם אכן מדובר בברייתא רק בעורות של בעל
הבית, אכל עורות של אומן מאי – מה סוברת הברייתא, שאין
מְטַלְטְלִין אותם. הכי – אם כן קשה הדבר, הא דתנן – זה
ששתנה הברייתא בסיפא, וְיָאֵל אֲמָרוּ עֲבֻדִין אֵלָא לַעֲנִין טומאה
בלבד, הלא אם הברייתא מלמדת את החילוק שיש בין עורות
מעובדים לשאינם מעובדים, לא היה לברייתא לומר חילוק בענין
טומאה, אלא ללגוף וליתני בידה – שתשנה הברייתא את החילוק
שיש בין עורות מעובדים לשאינם מעובדים בדין טלטול מוקצה.
שהרי הברייתא סוברת שאסור לטלטל עורות מעובדים של אומן,
ואם כן תוכל הברייתא לשנות כך, עורות בין עבדיו בין שאינם
עבדיו מותר לטלטל בשבת, כמה דברים אֲמָרוּ שמונת לטלטל
גם עורות מעובדים, בעורות של בעל הבית, שאינו מקפיד עליהם,
אכל בשל אומן, לא – אין מטלטלים אותם, שמאחר שהאומן
עיבדם הוא מקפיד עליהם. ובכך תחלק הברייתא בדין אומן, בין
עורות מעובדים שאסורים בטלטול, לבין עורות שאינם מעובדים
המותרים בטלטול. ומדוע השמיטה הברייתא את החילוק שיש
בדין טלטול, וכתבה חילוק לענין טומאה. ומתוך שלא פירשה
הברייתא חילוק זה, ודאי שלדעתה מותר לטלטל עורות מעובדים
של אומן.
מתרצת הגמרא: אמנם הברייתא סוברת שאין לטלטל עורות
מעובדים של אומן. ואף על פי כן, לא ביארה הברייתא את
החילוק שיש בין עורות של אומן המעובדים לשאינם מעובדים,
שכן בולח בפעל הבית קמירי – כל הברייתא עוסקת בדין עורות
של בעל הבית. ולכן כשמבארת הברייתא את החילוק שיש בין
עורות מעובדים לשאינם מעובדים, היא מחזרת אחר חילוק שיש
בעורות של בעל הבית, שבו עוסקת הברייתא. ובעורות של בעל
הבית אין חילוק ביניהם, אלא לענין קבלת טומאה. ואם היתה
הברייתא מפסיקה מדין עורות של בעל הבית, ומפרטת דין עורות
של אומן, היתה זו הפסקה מהענין יותר ממה שהפסיקה הברייתא
במה שביארה חילוק בדין טומאה, בעורות של בעל הבית עצמו.
הגמרא מביאה מחלוקת תנאים, אם עורות של אומן מותרים
בטלטול. ואמרת הגמרא: מחלוקתם של רבי יונתן בן אלעזר ורבי

1 גוּמַל אֶת הַכִּיּוֹסִי וְהָן [הגיוון] נוֹפְלוֹת. הרי, שאסור לטלטל בידים
2 גם את אותם הגיונים שטמן בהם, ואינו יכול להסירם אלא על ידי
3 ניעור הכיוסי.

4 מבארת הגמרא את דברי רבא באופן אחר: אֵלֶּא אִי אִיתָמַר הָכִי
5 אִיתָמַר – אלא מה שנאמר בשם רבא בהיתר טלטול גיזי העמר, כך
6 נאמר, אִתָּמַר רַבָּא, לֹא שָׁנוּ שְׁאִין מְטַלְטְלִים גִּיזִי צִמְר, אֵלֶּא שְׁלֹא יִחְדָּן
7 – שלא ייעד אותם לעולם להִתְמַנֶּה, אֲבָל אִם יִחְדָּן לְהִתְמַנֶּה – ייעד
8 אותם לעולם לשם הטמנה, מְטַלְטְלִין אוֹתָן.

9 הגמרא מביאה סיוע לדעה זו: אִיתָמַר נָמִי – כך נאמר בבית
10 המדרש, כִּי אֲתָא רַבִּין – כשבא רבין מארץ ישראל לבבל הביא
11 שמועה מארץ ישראל שנאמר בה כך, אִתָּמַר רַבִּי יַעֲקֹב אִתָּמַר רַבִּי אִפִּי
12 בֶּן שְׂאֵל אִתָּמַר רַבִּי, לֹא שָׁנוּ שְׁאִין מְטַלְטְלִים גִּיזִי צִמְר, אֵלֶּא שְׁלֹא
13 יִחְדָּן לְהִתְמַנֶּה, אֲבָל יִחְדָּן לְהִתְמַנֶּה מְטַלְטְלִין אוֹתָן, וכפי שאמרה
14 הגמרא בשם רבא.

15 תירוצו נוסף בביאור דברי רבא, המתיר טלטול גיזי צמר שטמן
16 בהם: רַבִּינָא אִתָּמַר, באמת דברי רבא הם כפי שנאמר בתחילה,
17 שאם טמן בגיזי צמר מותר לטלטלם, מפני שהוא כמי שיחדם
18 להטמנה. ומה שהקשו עליו מדברי המשנה שאסורת לטלטל גיזי
19 צמר שטמן בהם, אין זו קושיא, שכן בְּשֵׁל הִפְתָּק שָׁנוּ – המשנה
20 עוסקת בדין גיזי צמר שהונחו בהפתק, היינו ערימה של דברים
21 העומדים לסחורה, והטומן בגיזים אלו עתיד בודאי להחזירם
22 להפתק, ואינו מייחדם להטמנה. ורבא העוסק בדין גיזי צמר שלא
23 ייחד לסחורה, לא אף לאבא את דברי משנתו, אלא לבאר דין
24 גיזי הצמר שאינם של הפתק. תִּנְיָא נָמִי הָכִי – שנינו כן בברייתא,
25 כמו שאמר רבינא, גִּיזִי צִמְר שֶׁל הִפְתָּק – שהונחו בערימה העומדת
26 לסחורה, אִין מְטַלְטְלִין אוֹתָן, וְאִם הִתְקִין [יִיחדו] בְּעַל הַבֵּית
27 לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, מְטַלְטְלִין אוֹתָן.

28 כל דבר שאינו כלי ולא מאכל אסור בטלטול, כגון אבנים ומעות
29 וקנים ועצים וקורות ועפר וחול. וזהו הנקרא מוקצה מחמת גופו.
30 מבררת הגמרא כיצד ניתן לייחדם לשימוש בשבת: תִּנְיָא רַבָּא בֶּר
31 בֶּר חֲנָה קָמִיה דְּרַב – רבה בר בר חנה שנה ברייתא זו לפני רב,
32 חֲרִיט שֶׁל דָּקָל – ענפי דקל שהתקשו כעץ ונפרדו עליון שלהן
33 מהשדרה, שְׁנִידִין – שקצץ אותם לשם עֲצִים להסקה, וְלִפְנֵי הַשֶּׁבֶת
34 נָקַלַּךְ – חשב עליהן שיזיו לשיבה, אין די במחשבה זו כדי להתיר
35 אותם בטלטול, אלא צִירָה לְקִשְׁר – לקשרם יחד בערב שבת, כדי
36 להוכיח שהם עומדים לשיבה, ובכך מותרים בטלטול בשבת. אבל
37 יחוד לשיבה במחשבה בלבד, אינו מועיל. רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן נְמִלְיָאֵל
38 אִתָּמַר, אִין צִירָה לְקִשְׁר, אלא די במחשבתו כדי להתירם בטלטול.
39 מסימת הגמרא: הוּא תִנְיָ לָה – רבה בר בר חנה שנה ברייתא זו,
40 וְהוּא אִתָּמַר לָה – הוסיף לומר מדעתו שְׁהִלְכָה בֶּרְבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן
41 נְמִלְיָאֵל, שהחריות מותרות בטלטול על ידי מחשבה בלבד, ואין
42 צריך לעשות מעשה המוכיח שהם עומדים לשיבה.

43 מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בדין זה: אִיתָמַר – נאמר בבית
44 המדרש מחלוקת אמוראים, כיצד יש להתיר את החריות בטלטול,
45 רַב אִתָּמַר, קִישְׁר את החריות מבדולי יום, כדי להוכיח שהם עומדים
46 לשיבה. וְשְׂמִיאל אִתָּמַר, די אם הוא חֹשֵׁב מבדולי יום לשבת עליהם
47 למחר. וְרַב אִפִּי אִתָּמַר, יוֹשֵׁב עליהם מבדולי יום, ובכך מותר
48 לטלטלם אֶף עַל פִּי שְׁלֹא קִישְׁר [קשרו] וְאֶף עַל פִּי שְׁלֹא חֹשֵׁב –
49 שלא חשב מבדולי יום לישוב עליהם למחר, מפני שבישיבתו הוא
50 גילה דעתו שהם עומדים לכך.

51 מבררת הגמרא כמי סובר רב אסי: בְּשִׁלְמָא – מובנים דברי רב
52 שאמר שצריך דווקא לקשור, שכן הוא דִּאֲמַר בְּתִנְיָא קָמָא שִׁיש
53 לקשור את חריות הדקל, וְדַבְרִי שְׂמִיאל שְׂמִיאל שאמר חושב נָמִי מובנים,
54 שכן הוא דִּאֲמַר בֶּרְבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן נְמִלְיָאֵל שדי בכך שיחשוב עליהם.
55 אֵלֶּא רַב אִפִּי שאמר יושב, דִּאֲמַר בְּמָאן – כאיזה תנא הוא סובר.
56 משיבה הגמרא: הוּא דִּאֲמַר כִּי הָאִי תִנְיָא, דְּתִנְיָא – שנינו בברייתא,
57 אנשים שיש להם מכה ויִצְאָן – רשאים לצאת בשבת לרשות
58 הרבים בְּקִפּוּרִין – פשתן סרוק, וְצִיפָא – צמר מנופץ הניתנים על
59 מכה להגן עליה, בְּיָמֵן שְׂצִבְקֵן – שטבל אותם (בְּשִׁמָּן) לרכבם וּבְכֶרֶן

60 בְּמִשְׁחָה – קשר אותם בחוט, לכרוך אותם שלא ישמשו מהמכה.
61 שבכך שצבען בשמן, הוא מגלה דעתו שהם עומדים כדי להניחם
62 על המכה, שלא ישרטו בגדיו את המכה, כשאר הבגדים שמותר
63 לצאת בהם בדרך מלבוש, ואינם לשם רפואה. אבל אם לֹא צָבְקֵן
64 (בְּשִׁמָּן) וְלֹא בֶרְבִּין בְּמִשְׁחָה, אִין ויִצְאָן בָּהֶם לרשות הרבים, שאין
65 זה מלבוש שמותר לצאת בו לרשות הרבים, אלא משא, שאסור
66 להוציאו. וְאִולָם אִם יִצָּא בָּהֶן שְׂעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם כשהם ברוכים
67 על מכתו, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא צָבַע וְלֹא בֶרְבִּין בְּמִשְׁחָה מבדולי יום, מותר
68 לְצֵאת בָּהֶן, לפי שנעשו בכך כמלבוש. נמצא שהתנא ששנה
69 ברייתא זו סובר שאם השתמש בדבר מבדולי יום, מותר לטלטלו,
70 וכדעת רב אסי.

71 הגמרא מביאה ראייה מהמשנה לדעת רב אסי: אִתָּמַר רַב אִפִּי, אֶף
72 אִנְן נָמִי תִנְיָא – אף שנינו במשנה (להלן קמא). כדעת רב אסי, שכן
73 שנינו, קָשָׁן שסתמו מוקצה מפני שהוא עומד לבנים או להסקה,
74 שְׁהִיה מוֹנֵה עַל גִּבֵּי הַמִּטָּה במקרה שלא לצורך מבעוד יום, ורוצה
75 האדם לשכב עליו ולצורך כך עליו לשטוח את הקש, כדי שלא
76 יהיה צבור במקום אחד, ולא יהיה קשה, לֹא יִנְעֲנְעוּ בִּידָיו – אסור
77 לנענע את הקש בידו, שכן הוא מוקצה ואסור בטלטול, אֲבָל
78 מִנְעִנְעוּ בְּגוּפָא כלאחר יד. אֲבָל אִם הִיא (עָלִיו) הקש מיועד לְמִאֲכָל
79 בְּהֵמָה ולא לשם לבנים או להסקה, אִין שְׁהִיה עָלִיו בֶּר אִין מִבְּעוֹד
80 יוֹם, דהיינו ששכב עליו מבדולי יום, הקש אינו מוקצה וּמִנְעִנְעוּ
81 בִּידָיו, אֶף עַל פִּי שְׁלֹא ייחד את הקש לשכיבה, ולא חשב עליו
82 מבדולי יום שיהיה מוכן לשכיבה. שְׂמַע מִיָּנָה – מוכח מבאן, שאין
83 צריך לייחד את המוקצה לשימוש, אלא די בכך שהשתמשו בו
84 לפני השבת, וכדעת רב אסי שאמר שמותר לטלטל חריות אם ישב
85 עליהן מבדולי יום אף על פי שלא קשר ולא חישב.

86 בברייתא לעיל נחלקו רבן שמעון בן גמליאל ותנא קמא כיצד
87 מייחדים את המוקצה, דעת תנא קמא שיש לייחדו במעשה, ורבן
88 שמעון בן גמליאל סובר שדי לייחדו במחשבה. מבררת הגמרא
89 מהיווה תנאן שחולק על רבן שמעון בן גמליאל: וְמָאן תִּנְיָא דְּפִלְגִי
90 עֲלֵיהּ דְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן נְמִלְיָאֵל בברייתא לעיל, וסובר שצריך לעשות
91 מעשה בכדי להתיר את טלטול המוקצה ולכך הצריך לקשור את
92 החריות. משיבה הגמרא: רַבִּי תִנְיָא בֶּן עֲקִיבָא הוּא. ומצינו שכן
93 הוא סובר, דְּכִי אֲתָא – כשבא רב דימי מארץ ישראל לבבל, הביא
94 שמועה מארץ ישראל שנאמר בה כך, אִתָּמַר וְעִירִי אִתָּמַר ו– בשם רַבִּי
95 תִנְיָא בר חמא, פָּעַם אַחַת הָלַךְ רַבִּי תִנְיָא בֶּן עֲקִיבָא לְמָקוֹם אַחֵר,
96 וּמִצָּא חֲרִיט שֶׁל דָּקָל שְׁנִידִין לְשׁוֹם עֲצִים – שקצצו להסקה,
97 וְאִתָּמַר לָהֶם לְתַלְמִידֵיהֶם, צָאוּ וְחֹשְׁבוּ עליהם, בְּדִי שְׁנִישְׁב עֲלֵיהֶן לְמַחֵר,
98 דהיינו שרבי תנינא בן עקיבא התיר לטלטל מוקצה על ידי
99 מחשבה בלבד. ואמר על זה זעירי, וְלֹא יִדְעָנָא – לא ידעתי מפני
100 מה התיר להם רבי תנינא במחשבה בלבד, אִין מִשׁוֹם שְׁבִית הַמִּשְׁחָה
101 הָיָה, אִין – או משום שְׁבִית הָאֲבָל הָיָה. ומבארת הגמרא: מִדְּקָאִתִּי
102 זעירי שאינו יודע אִין בֵּית הַמִּשְׁחָה הָיָה אִין בֵּית הָאֲבָל הָיָה, משמע
103 שלא התיר רבי תנינא בן עקיבא במחשבה בלבד, אלא דְּקָאִתִּי בֵּית
104 הָאֲבָל או בֵּית הַמִּשְׁחָה שיש טעם מיוחד להתיר זאת, ומשום
105 דְּרִירִי – שטרודים ולא יכלו לקשרם מבדולי יום. אֲבָל הָכָא –
106 במקום אחר, אין היתר למוקצה במחשבה בלבד, ורק אם קִישְׁר אִין
107 – מותר לטלטלם, ואם לֹא קִישְׁר, לֹא. נמצא שרבי תנינא בר עקיבא,
108 הוא זה שסובר שלא די במחשבה בלבד, אלא יש לעשות מעשה
109 המוכיח.

110 בזמן הגמרא רוב קרקעות הבית לא היו מרוצפות, והיה דרכם
111 לכסות רוק או צואה בעפר. אולם סתם עפר הבית מוקצה מחמת
112 גופו, שאינו עומד לשימוש. מבארת הגמרא כיצד אדם מייחד עפר
113 לשימוש: אִתָּמַר רַב הִוְדָּה, מְכַנִּים אֲדָם לביתו בערב שבת מִלָּא
114 קוּפְתָּא [מטע] עֶפֶר לכסות בו צואה ורוק שבביתו, ומערה את
115 העפר לארץ, וְעוֹשֶׂה בָּהּ כֵּל צָרָבָה, שאין העפר מוקצה. דְּרִישׁ מִר
116 וּזְמָרָא מְשִׁמִּיה דְּמִר וּזְמָרָא דְּרָבָה, וְהוּא שִׁיחַ לֹא כֶּרֶן זֵיתָה, שאו ניכר
117 שהוכן וכמי שעומד לכך, אבל אם נתנו באמצע ביתו כשאר עפר
118 הבית העומד לדריסת הרגלים, הרי הוא בטל לעפר הבית ומוקצה.

שבת. פרק רביעי - במה טומנין דף נ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
רמט רש"י
 תוספות

1 **נוטל את הכיסוי** אלמא: בהך דטמן, נמי קאטר לטלטולי אלא על ידי כיסוי: יחדן
 2 **להטמנה** לעולם: **רבינא אומר**: לעולם כדקאמר רבא, אם טמן בהן - מותר
 3 לטלטל, דכמאן דידון להכי דמו. ורבא לאו אמרניתין קאי, דמתניתין בגיזין של
 4 הפתק דודאי עתיד להחזירן משם, ולא ידון להכי: **הפתק**, מערכה גדולה, שעורבין
 5 ומשיבין להקצותן לסחורה, שקורין ט"ש.
 6 בין של בגדים, בין של צמר, בין של חגבים
 7 ובשר מלוח: חריות. עגפים קשים בעץ,
 8 משחוקשו שדראות של לולבין ונפלו עלין
 9 שלחן קרי לחן חריות: **שגדן**, כל (לקטת)
 10 וקציצתן תמרים קרי גידרה: **צירד** לקשר.
 11 לקשרם יחד מבעוד יום, להוכיח שלשיבה
 12 עומדים. ואם לא קשרם יחד - אסור
 13 לטלטל לקח, דלא הוי יחיד במשקחה: **ורב**
 14 **אבי אבי** יושב, עליהן מבעוד יום: **ואע"פ**
 15 **שלא חישב**, עליהן לישב למחר - גלי
 16 דעתיה דלישיבה קיימי: **פוקורין**, פשתן סרוק
 17 שנותנין על המוכה: **בציפא**, צמר מנופץ
 18 הניתן על המכה: **בזמן שצבען בשמן**, גלי
 19 דעתיה דלמכה קיימי, להניחן עליה בשבת.
 20 דלאו לרפואה ניתנו, אלא שלא ישקט
 21 מלבושיו את מכתו, והנה ליה במלבוש
 22 דעלמא. אבל לא צבען בשמן, דלאו מלבוש
 23 ניתנו - הנה ליה משאוי, ואין יוצאין בו
 24 לרה"ר: **ואם יצא בהן כו'**, היינו כרב אסי,
 25 דאמר: יושב אע"פ שלא קשר ולא חישב: **אף**
 26 **אנן נמי תנינא**, כרב אסי: קיש. טמיה לטינא
 27 קאי, ללבנים או להסקה, ומוקצה הוא. ואם
 28 היה נתון על המטה ולא לשכב עליו, ובא
 29 בשבת לשכב עליו, והוצרך לנענע ולשטחו
 30 לשכיבה שלא יתא צבור וקשה: **לא ינענעו**
 31 **בידו**, שסאטר לטלטלו: **אבל מנענעו בגופו**,
 32 כלאחר ד: **או שהיה עליו פר או סדין**,
 33 ששכב עליו מבעוד יום, ואע"פ שלא יחדו
 34 לקר ולא חישב עליו, דהיינו כרב אסי: **ומאן**
 35 **תנא**, דלעיל, דאמר "צריך לקשר" ופליג
 36 אדרבן שמעון: **ולא ידענא**, ועירי קאמר לה:
 37 דשרידי. ולא יכלו לקשור מבעוד יום, והתם
 38 הוא דשרי בלא קישור, אבל בעלמא - לא:
 39 **מכניס מלא קופתו עפר**, לכסות בו צואה
 40 ורוק, ומערה העפר ביהתו לארץ, ונטולי
 41 תמיד לכל צרכיו: **והוא שיחד לו קרן זוית**,
 42 דהוי כמזון ועומד לקר. אבל נתנו באמצע
 43 ביתו למדרס רגלים - הרי הוא בטל לגבי
 44 קרקעית הבית, ומוקצה ואסור: **כרבן שמעון**,
 45 דשרי במחשבה בעלמא, שאין מעשה מוכיח
 46 שעומד לעשות צרכיו: **דבר מצביד מעשה**,
 47 שכן מעשה הוא, שיכול לעשות בו מעשה
 48 הוכחה: **ליטא כתנאי**, הא דרב יהודה, במיד
 49 דלא בר מעשה: **חפין**, משפשפין את הכלים
 50 בשבת לצחצחון: **חזין מפלי כסף בגרתקון**,
 51 כמין עפר שגדל בחבית של יין וקורין לו
 52 אלורם, והוא עיקר תקון כלי כסף. וגורר
 53 אותו, שדוכסין רך, והוא ממוקח שהוא אב
 54 מלאכה: **אבל נתר וחול מותר**, דלא גריר
 55 ליה לכסף: **פאי לאו**, הא דתנא אסור - לאו
 56 משום דגרירי ליה, אלא משום מוקצה קאטר
 57 ליה. ותנא דשרי - בגון שהכניס מלא קופתו
 58 לקר, ועיריה על גבי קרקע. ומאן דאמר:
 59 **קסבר: בעינין מעשה, וזה לא יכול: לא דבילי**
 60 **עלמא**, במיד דלאו בר מעשה - לא בעינין מעשה, דאית להו הא דרב יהודה, וטעמא מאן דאסר - דזימנין דגרירי. ואף על גב דלא מיכיון לגרור - אסור. כרבי יהודה,
 61 דאמר: דבר שאין מתכוין - אסור. ומאן דשרי - כר"ש. ומיהו, גרתקון אסור, דודאי גריר. ומוזהר ר"ש בפסיקא רישיה ולא ימות: **לא יחוף בהן**, בנדר וחול שערו בשבת
 62 מוכנין שמשיירו:

1 **אלא** אי איתמר כו'. אין גירסא זו בנכונה, דלכאורה משמע שלרבה עצמו היה מקשה,
 2 וטפי נחיא נחיא אי הוה גרס "אלא אמר רבא" אבל לפי זה הוה צריך לומר דרבינא
 3 לפלוגי אהא.
 4 **רבינא** אומר בשל הפתק שנו. ומילתא דרבא כדקאמר מעיקרא, ובשאינה של
 5 הפתק. ותמיה: דרבא קאמר "לא שנו" משמע
 6 דאמתניתין קאי, והא מתניתין מיירי בשל
 7 הפתקן וי"ל דרישא מיירי בכל גיז צמר, בין של
 8 הפתק בין שאינם של הפתק, דאין מטלטלים
 9 אותן, וקאמר רבא: לא שנו בהנהו שאינה של
 10 הפתק - אלא שלא טמן בהן אבל טמן בהן
 11 מטלטלים אותן. והא דקתני סיפא "כיצד הוא
 12 עושה כו'" - בשל הפתק קאמר, ואע"פ שטמן
 13 בהן אין מטלטלין - כיון שלא הזמין:
 14 **ורב** אסי אמר יושב אע"פ שלא קשר ושלא
 15 חישב. רבינו שמשון חזקן פסק כרב אסי,
 16 מדקאמר בסמוך רב אסי שהוא בתראה "מתני"
 17 נמי דיקא, "ור"י פוסק כרב, מכח קושיא, כמו
 18 שמופיע בפסק "כל הכלים" (לקמן דף קכו.
 19 בדה"ר ר"י אומר וסם):
 20 **בפקודין** ובציפא: פרי"ז: כיפה שיש בה
 21 שער, ונותנין אותה בראש הקרת,
 22 ונראה שהוא שער ראשו: אבל לא צבען בשמן
 23 אין יוצאין בהן. לאו דוקא אין יוצאין, דאפילו
 24 לטלטלם אסור, לפי שאינם מוכנים אלא נקט
 25 אין יוצאין אגב רישא ובסמוך נמי דקאמר אבל
 26 יצא בהן שעה אחת מבעוד יום לאו דוקא יצא
 27 דהוא הדין יושב בהן בביתו:
 28 **ואם** יצא בהן שעה אחת כו'. אע"פ שלא
 29 צבע ולא חישב, היינו כרב אסי, דאמר
 30 יושב, אע"פ שלא חישב ולא קישר. קשה לרי"י
 31 רישא, דקתני: יוצאין בהן בזמן שצבען. מאי
 32 אריא צבען? אפילו חישב נמי! דהא כיון דמתיר
 33 - יצא, אע"פ שלא צבע ולא חישב, לא שכן
 34 חישוב ולא צבע. דלכאורה ישיבה גריעא
 35 ממוחשבה, וכן נמי יציאה. ותירץ: דהאי דקאמר
 36 צבען - לא לצאת בהן בשבת, אלא כדי לצאת
 37 בהן מבעוד יום, ואחר כך נמלק. ואפ"ה יכול
 38 לצאת בהן בשבת:
 39 **ולא** ידענא אי בית האבל הוה. פ"י: אי
 40 משום בית האבל הוה, אי משום בית
 41 המשתה:
 42 רבי

בית האבל הוה, מדקאמר "אי בית המשתה הוה אי בית האבל הוה" - דוקא בית האבל
 או בית המשתה דטרידי, אבל הכא: קשר - אין, לא קשר - לא. אמר רב יהודה: **מכניס**
אדם מלא קופתו עפר, ועושה בה כל צרכו. דר"ש מר וזמנא משמיה דמר וזמנא רבה:
 והוא שיחד לו קרן זוית. אמרו רבנן קמיה דרב פפא: **כמאן** - כרבן שמעון בן גמליאל,
 דאי כרבנן - האמרי: **בעינין מעשה!** אמר להו רב פפא: אפילו תימא רבנן, עד כאן לא
 קאמרי רבנן דבעינין מעשה - אלא מידי דבר עבידא ביה מעשה, אבל מידי דלא בר
 מיצברא ביה מעשה - לא. נימא כתנאי "ככל חפין את הכלים חזין מפלי כסף בגרתקון"
 הא נתר וחול - מותר, והתנאי: "נתר וחול אסור"! מאי לאו, בהא קמפליגי: דמר סבר:
 בעינין מעשה, ומר סבר: לא בעינין מעשה! לא, דכולי עלמא - לא בעינין מעשה, ולא
 קשיא: (הא - רבי יהודה, הא - ר' שמעון). הא רבי יהודה, דאמר: דבר שאין מתכוין
 - אסור, הא ר' שמעון דאמר: דבר שאין מתכוין - מותר. כמאי אוקימתא להא דשרי
 - פר"ש, אימא סיפא: "אבל לא יחוף בהם שערו" ואי ר"ש - משאך קשרי, דתנן:
 נזיר

דאמר: דבר שאין מתכוין - אסור. ומאן דשרי - כר"ש. ומיהו, גרתקון אסור, דודאי גריר. ומוזהר ר"ש בפסיקא רישיה ולא ימות: **לא יחוף בהן**, בנדר וחול שערו בשבת
 מוכנין שמשיירו:

שבת. פרק רביעי - במה טומנין דף נ עמוד ב - מתוך מזהירות "אבן ישראל - (שטיינזלץ)"
תוספות

רבי שמעון אומר גזיר חופה ומפספס כר, ומיירי בנדר וחול, דתנן בטר הכי בפרק "ג' מינין" (גזיר דף מב). ר' ישמעאל אומר: גזיר לא יחוף ראשו בארמה, לפי שמשייר את השער: **אבל** לא סורק, התם מפרש טעמא - משום דלהשרת נימין המודולדות מתבין: **במאי** אוקימתא כר' יהודה אימא סיפא כר' בשלמא אי כריש -

אחיא שפיר, דאיכא למימר דשרעות פניו ידיו ורגליו אינם נשורות מזה, ולא היה פסיק רישיה, ושרי, אבל בראשו - אסור, דהוי פסיק רישיה, אבל השתא דאוקימתא כר' יהודה, אע"ג דלא היה פסיק רישיה היה לן למיטר:

מהו לפצוע זיתים בשבת, פירש בקונט: ליהבות על הסלע למתק מרירותו, ומביעא ליה א"י אסיר בשבת משום שווי אובלא ותקיני אובלא, ופריך: ובחול מי התירו? דאיכא הפסד אובלין, שנפסד המשקה חוב מהן:

וקשה לפ"י דבפ' "חבית" גבי דיני סחיטה ה"ל למיתני? ועוד: מה הפסד אובלין יש, כיון שעושה לתקנא? ומפרש ר"י: מהו לפצוע - לחוף פניו ידיו ורגליו, כי הווא דלעיל, ודרך מי זיתים להעביר ולכבן, כדאמר במסכת ע"ז: חולטן ברותחין או מולגן במי זיתים, ופריך: ובחול מי התירו? דאיכא הפסד, דנמאסין לאכילה, (ת"י) **בשביל** צערו, ואם אין לו צער אחר אלא שמתבייש לילך בין בני אדם - שרי,

דאין לך צער גדול מזה: **הכל** מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסורה להחזיר, ואפי' לרא' בן תדאי, דאמר בפרק "כל הכלים" (לקמן כג), תוחב בכוש או בכבר ודן נערות מאליהן, דטלטול מן הצד לא שמיא טלטול, וכן כ"ל, הא עדיף טפי מטלטול מן הצד - שצריך לטלטל אילך ואילך כשרוצין להטמין: **אי** לא נתקלקלה הגומא פשיטא, טפי הוא ליה למפרך: מ"ט דמאן דאסר:

גורדינתא דקני, מין אילן, כפירוש הקונטרס, כדמשמע ב"עושין ספין" (עירובין יט), ומיירי למטה מג', דליכא איסור משתמש במחבור, כדאמר בפרק "כל הכלים" (לקמן כג), ובפרק ברתא דעירובין (דף ק):

הטומן לפת וצגנותו כר', ע"כ בשלא השרישו מיירי, דבהשרישו - לא היו נישלין בשבת, ואם תאמר: בשלמא כלאים ושביעית איצטריך לאשמועין דלא גזרין בשמתבין להטמין אסו דילמא אתי לנטועה, אבל מעשר אמאי נקטיה? דאפי' השרישו לא שייך מעשר, כיון דליכא תוספת ואי נקטיה דשרי לעשר מן התלוש ממקום אחר עלי, או לעשותו מעשר על התלוש ולא דיישי' דילמא אתי לעשר מן התלוש על המחבור או להפך -

א"כ הוה ליה למינקט תרומה, דבכל דוכתא רגיל להוכיח תרומה על זה, כדאמר: (תרומות פ"א מ"ח) אין תורמין מן התלוש על המחבור, פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחבורין, ואומר ר"י: דרגילות הוא שמתוספין מתמתת ליהלוחית הקרקע, כמו שאנו רואין שומין ובצלים שמתוספין אפי' בשמתבין בחולין, ועל אותו תוספת קאמר דלא בעי לעשורי, ודוקא נקט הטומן, אבל במתבין לנטיעה חושש משום כולן:

מקצת עליו מגולים, משום דבעי למתני: ונשלין בשבת" נקט "מקצת עליו מגולים" כדפריש בקונטרס, ובערך משמע דמשום כולו נקט, דפירש בשם רב האי גאון, דגרס "אם היו מקצתם מגולים" - שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים - הרי זו זריעה מעולה, אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית, דלאו זריעה היא, ומה שהקשה והלא זריעה מעולה היא - לאו פירכא היא, דבלא השרישו איירי, כדפרישית, ולפירושו קשה, דבפרק "חלוך" (עירובין דף עז, ושם) קאמר רב חיאלא, כפה ספל ממעט, ופריך: והא נישלת בשבת הוא

גזיר, בחול, ככל אדם בשבת: חופה, שערו בנדר וחול: **ומפספס**, מנפץ שערו, דכיון דאינו מתבין - מותר, ועל כרחיה ר"ש קא אמר לה, אלמא: נדר חול וזמנין דאינו משייר, ולא דמי לפסיק רישיה ולא נמות: **אבל לא סורק**, במסר, דודאי משייר: **אלא הא והא**, הני תרתי מתני' דלעיל דפלגי בנדר וחול - ר' יהודה, ומאן דאסר סבר: וזמנין דגזיר, ור' יהודה - האמר "דבר שאין מתבין אסור", ומאן דשרי סבר: לא גזיר כלל, ואין פסיק מנחה: **במאי אוקימתא כר'** יהודה ה"ג, ולי' ליה דתנא אסור, דהא תרווייהו כר' יהודה אוקימנא לה, ועוד: הך סיפא דפריך אכל פניו ידיו ורגליו מותר - לאו סיפא דההיא דתנא אסור הוא, אלא סיפא דההיא דתנא מותר, דהכי תני ביה לא יחוף בנדרו שער, אכל פניו ידיו ורגליו מותר, והא מלתא גבי הך דתני מותר פריכא ליה לעיל: **בנקטן אשה וסריס**, דלית להו זקן: **עפר לבינתא**, כתיבת לבינה: שרי, לחוף פניו, ואפי' מי שיש לו זקן: **בוספא** דקסין, פסולת שומשומין: **עפר פלפלי**, שחוקת פלפלין: **בדרא שרי**, לרחוץ פלפלי: **אחילא**, שורש עשב ששמו אהל: **אסא**, חסד: **סגלי**, עשב שקורין ויארלי, ויש בו שלשה עלין: **כל היכא דליכא רובא אחילא שפיר** דמי, ואפי' הוי טפי מתלתא אחילא, ופלגי אדרב יוסף, דרב יוסף תלתא אחילא דווקא קאמר, שהאקא צעור ללבן וצחצחצח בכורית, ומשייר שיער: **לפסולי זיתים**, בליצ"א בלע"ז, על הסלע, למתק מרירותו: **כל צורבו**, בין תשימש, בין לפרך אותה ולמתקה בתבשיל רותח: **משום ליפות את עצמו אסור**, משום "לא ילבש גבר שמלת אשה" (דברים כב): **בשביל קונוה**, לכבוד קונוה, דכתיב (בראשית ט) "כי בצלם אלהים עשה" וגו', ועוד: דהווא ברית נאות וזמני, "ברוך שבעה לו בעולמו": **כל פעל ה'** לפעננהו, הכל כרא לכבודו: **שאם נתקלקלה הגומא**, שנקלו הגזין למקום מושב הקדרה: **שאסור להחזיר**, לפי שמזיז הגזין לכאן ולכאן: **שפיר קאמרי** רבנן, ומאי טעמא דר' אלעזר? חוששין, אי שרית ליה לישיל לבתחילה בקופה וקופה, פגעמי שנתקלקלה ואיני נמי להחזירה, וכלק תקון ליה רבנן להטות קופה על צדה: **סליקוסתא**, עשב שהוא נגא למרעא ולקריה, וממלאין בד עפר לח ותוחבין אותו לתוכו, ונותנו לפני שרים, וכשהוא רוצה נוטלו ומריח בו ומחזירו למקומו, ואי מבטוד יוס דצה לתוך העפר ושלפה ותר דצה - שפיר דמי לישלה למחר ולהחזירה, שדרי הורחב מקום מושבה והחולק מבטוד יוס, ואינו מזיז עפר: **ספינא דביני אורבי**, שנועצין ספין בין שורות הלבנים שבבגדן להשתמר: **בגורדינתא דקני**, קנים הדקלים (א) שצואין הרבה בגזע דקנן ובתוכן זה דקנן, שפיר דמי לנעוץ בתוכן סכין לשמרו, ואין חוששין שאם יגרור הקליפה ויחייב משום מוחק: **מתיב רב קטינא תיובתא**, להקנן רבנן דאמרי דאי לא דצה ושלפה אסור: **הטומן לפת**, להשתמר בקרקע שכן דרכו, הא דנקט "מקצת עליו מגולים" - משום נשילין בשבת נקט לה, ואלא משום מידא אחרני, דאי אין מקצת עליו מגולים - לא העפר בדידים:

גזיר חופה ומפספס, אבל לא סורק, אלא: הא והא - ר' יהודה היא, ותרי תנאי אליבא דר' יהודה, האי תנא אליבא דר' יהודה סבר: **גזיר, והאי תנא אליבא דר' יהודה סבר: לא גזיר, במאי אוקימתא - כר' יהודה, אימא סיפא: "אכל פניו ידיו ורגליו מותר"** **הא מעפר שיער! איבעית אימא: בקטן, ואיבעית אימא: באשה, ואיבעית אימא: בסריס, אמר רב יהודה:** **עפר לבינתא שרי, אמר רב יוסף: בוספא דקסין שרי, אמר רבא: עפר פלפלי שרי, אמר רב יששת: בדרא שרי, מאי בדרא? אמר רב יוסף: תילתא אחילא, ותילתא אסא, ותילתא סגלי, אמר רב נחמיה בר יוסף: כל היכא דליכא רובא אחילא - שפיר דמי, בעו מיניה מרב יששת: מהו לפצוע זיתים בשבת? אמר להו: וכי בחול מי התירו? קסבר: משום הפסד אובלין, לימא פליגא דשמואל, דאמר שמואל: עושה אדם כל צורכו בפת! אמרי: פת - לא מאיסא, הני מאיסי, אמרימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבן, אייתו לקמיהו בדרא, אמרימר ורב אשי - משה, מר זוטרא - לא משה, אמרו ליה: לא סבר לה מר להא דאמר רב יששת "בדרא שרי"? אמר להו רב מרדכי:**

בר מיניה דמר, דאפילו בחול נמי לא ס"ל, סבר לה כי הא דתנאי: "מגור אדם גלדי צואה וגלדי מפה שעל בשרו בשביל צערו, אם בשביל ליפות - אסור", ואינהו כמאן סבורה - כי הא דתנאי: "רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו", משום שנאמר "כל פעל ה' לפעננהו", רבי אלעזר בן עזריה אומר: קופה מפה על צדה וגומל, שמה ויטול וכו', אמר רבי אבא אמר רבי חיאי בר אשי (אמר רב): הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא - שאסור להחזיר, תנן: וחכמים אומרים: נוטל ומחזיר, היכי דמי? אי דלא נתקלקלה הגומא - שפיר קא אמרי רבנן! אלא לאו - אף על פי דנתקלקלה הגומא! לא, לעולם - דלא נתקלקלה, והכא בחוששין קמפלגי: **מר סבר: חוששין שמה נתקלקלה הגומא, ומר סבר: אין חוששין, אמר רב הונא: האי סליקוסתא, דצה שלפה והדר דצה - שריא, ואי לאו - אסיר, אמר שמואל: האי ספינא דביני אורבי, דצה שלפה והדר דצה - שרי, ואי לאו - אסיר, מר זוטרא ואיתימא רב אשי אמר: בגורדינתא דקני שפיר דמי, אמר ליה רב מרדכי לרבא, מתיב רב קטינא תיובתא: הטומן לפת וצגנותו תחת הגוף, אם היה מקצת עליו מגולים - אינו חושש**

לשם מידא אחרני, דאי אין מקצת עליו מגולים - לא העפר בדידים:

האי גאון, דגרס "אם היו מקצתם מגולים" - שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים - הרי זו זריעה מעולה, אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית, דלאו זריעה היא, ומה שהקשה והלא זריעה מעולה היא - לאו פירכא היא, דבלא השרישו איירי, כדפרישית, ולפירושו קשה, דבפרק "חלוך" (עירובין דף עז, ושם) קאמר רב חיאלא, כפה ספל ממעט, ופריך: והא נישלת בשבת הוא

האי גאון, דגרס "אם היו מקצתם מגולים" - שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים - הרי זו זריעה מעולה, אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית, דלאו זריעה היא, ומה שהקשה והלא זריעה מעולה היא - לאו פירכא היא, דבלא השרישו איירי, כדפרישית, ולפירושו קשה, דבפרק "חלוך" (עירובין דף עז, ושם) קאמר רב חיאלא, כפה ספל ממעט, ופריך: והא נישלת בשבת הוא

האי גאון, דגרס "אם היו מקצתם מגולים" - שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים - הרי זו זריעה מעולה, אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית, דלאו זריעה היא, ומה שהקשה והלא זריעה מעולה היא - לאו פירכא היא, דבלא השרישו איירי, כדפרישית, ולפירושו קשה, דבפרק "חלוך" (עירובין דף עז, ושם) קאמר רב חיאלא, כפה ספל ממעט, ופריך: והא נישלת בשבת הוא

האי גאון, דגרס "אם היו מקצתם מגולים" - שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים - הרי זו זריעה מעולה, אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית, דלאו זריעה היא, ומה שהקשה והלא זריעה מעולה היא - לאו פירכא היא, דבלא השרישו איירי, כדפרישית, ולפירושו קשה, דבפרק "חלוך" (עירובין דף עז, ושם) קאמר רב חיאלא, כפה ספל ממעט, ופריך: והא נישלת בשבת הוא

האי גאון, דגרס "אם היו מקצתם מגולים" - שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים - הרי זו זריעה מעולה, אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית, דלאו זריעה היא, ומה שהקשה והלא זריעה מעולה היא - לאו פירכא היא, דבלא השרישו איירי, כדפרישית, ולפירושו קשה, דבפרק "חלוך" (עירובין דף עז, ושם) קאמר רב חיאלא, כפה ספל ממעט, ופריך: והא נישלת בשבת הוא

האי גאון, דגרס "אם היו מקצתם מגולים" - שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים - הרי זו זריעה מעולה, אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית, דלאו זריעה היא, ומה שהקשה והלא זריעה מעולה היא - לאו פירכא היא, דבלא השרישו איירי, כדפרישית, ולפירושו קשה, דבפרק "חלוך" (עירובין דף עז, ושם) קאמר רב חיאלא, כפה ספל ממעט, ופריך: והא נישלת בשבת הוא

האי גאון, דגרס "אם היו מקצתם מגולים" - שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים - הרי זו זריעה מעולה, אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית, דלאו זריעה היא, ומה שהקשה והלא זריעה מעולה היא - לאו פירכא היא, דבלא השרישו איירי, כדפרישית, ולפירושו קשה, דבפרק "חלוך" (עירובין דף עז, ושם) קאמר רב חיאלא, כפה ספל ממעט, ופריך: והא נישלת בשבת הוא

האי גאון, דגרס "אם היו מקצתם מגולים" - שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים - הרי זו זריעה מעולה, אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית, דלאו זריעה היא, ומה שהקשה והלא זריעה מעולה היא - לאו פירכא היא, דבלא השרישו איירי, כדפרישית, ולפירושו קשה, דבפרק "חלוך" (עירובין דף עז, ושם) קאמר רב חיאלא, כפה ספל ממעט, ופריך: והא נישלת בשבת הוא

האי גאון, דגרס "אם היו מקצתם מגולים" - שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים - הרי זו זריעה מעולה, אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית, דלאו זריעה היא, ומה שהקשה והלא זריעה מעולה היא - לאו פירכא היא, דבלא השרישו איירי, כדפרישית, ולפירושו קשה, דבפרק "חלוך" (עירובין דף עז, ושם) קאמר רב חיאלא, כפה ספל ממעט, ופריך: והא נישלת בשבת הוא

גזיר, בחול, ככל אדם בשבת: חופה, שערו בנדר וחול: **ומפספס**, מנפץ שערו, דכיון דאינו מתבין - מותר, ועל כרחיה ר"ש קא אמר לה, אלמא: נדר חול וזמנין דאינו משייר, ולא דמי לפסיק רישיה ולא נמות: **אבל לא סורק**, במסר, דודאי משייר: **אלא הא והא**, הני תרתי מתני' דלעיל דפלגי בנדר וחול - ר' יהודה, ומאן דאסר סבר: וזמנין דגזיר, ור' יהודה - האמר "דבר שאין מתבין אסור", ומאן דשרי סבר: לא גזיר כלל, ואין פסיק מנחה: **במאי אוקימתא כר'** יהודה ה"ג, ולי' ליה דתנא אסור, דהא תרווייהו כר' יהודה אוקימנא לה, ועוד: הך סיפא דפריך אכל פניו ידיו ורגליו מותר - לאו סיפא דההיא דתנא אסור הוא, אלא סיפא דההיא דתנא מותר, דהכי תני ביה לא יחוף בנדרו שער, אכל פניו ידיו ורגליו מותר, והא מלתא גבי הך דתני מותר פריכא ליה לעיל: **בנקטן אשה וסריס**, דלית להו זקן: **עפר לבינתא**, כתיבת לבינה: שרי, לחוף פניו, ואפי' מי שיש לו זקן: **בוספא** דקסין, פסולת שומשומין: **עפר פלפלי**, שחוקת פלפלין: **בדרא שרי**, לרחוץ פלפלי: **אחילא**, שורש עשב ששמו אהל: **אסא**, חסד: **סגלי**, עשב שקורין ויארלי, ויש בו שלשה עלין: **כל היכא דליכא רובא אחילא שפיר** דמי, ואפי' הוי טפי מתלתא אחילא, ופלגי אדרב יוסף, דרב יוסף תלתא אחילא דווקא קאמר, שהאקא צעור ללבן וצחצחצח בכורית, ומשייר שיער: **לפסולי זיתים**, בליצ"א בלע"ז, על הסלע, למתק מרירותו: **כל צורבו**, בין תשימש, בין לפרך אותה ולמתקה בתבשיל רותח: **משום ליפות את עצמו אסור**, משום "לא ילבש גבר שמלת אשה" (דברים כב): **בשביל קונוה**, לכבוד קונוה, דכתיב (בראשית ט) "כי בצלם אלהים עשה" וגו', ועוד: דהווא ברית נאות וזמני, "ברוך שבעה לו בעולמו": **כל פעל ה'** לפעננהו, הכל כרא לכבודו: **שאם נתקלקלה הגומא**, שנקלו הגזין למקום מושב הקדרה: **שאסור להחזיר**, לפי שמזיז הגזין לכאן ולכאן: **שפיר קאמרי** רבנן, ומאי טעמא דר' אלעזר? חוששין, אי שרית ליה לישיל לבתחילה בקופה וקופה, פגעמי שנתקלקלה ואיני נמי להחזירה, וכלק תקון ליה רבנן להטות קופה על צדה: **סליקוסתא**, עשב שהוא נגא למרעא ולקריה, וממלאין בד עפר לח ותוחבין אותו לתוכו, ונותנו לפני שרים, וכשהוא רוצה נוטלו ומריח בו ומחזירו למקומו, ואי מבטוד יוס דצה לתוך העפר ושלפה ותר דצה - שפיר דמי לישלה למחר ולהחזירה, שדרי הורחב מקום מושבה והחולק מבטוד יוס, ואינו מזיז עפר: **ספינא דביני אורבי**, שנועצין ספין בין שורות הלבנים שבבגדן להשתמר: **בגורדינתא דקני**, קנים הדקלים (א) שצואין הרבה בגזע דקנן ובתוכן זה דקנן, שפיר דמי לנעוץ בתוכן סכין לשמרו, ואין חוששין שאם יגרור הקליפה ויחייב משום מוחק: **מתיב רב קטינא תיובתא**, להקנן רבנן דאמרי דאי לא דצה ושלפה אסור: **הטומן לפת**, להשתמר בקרקע שכן דרכו, הא דנקט "מקצת עליו מגולים" - משום נשילין בשבת נקט לה, ואלא משום מידא אחרני, דאי אין מקצת עליו מגולים - לא העפר בדידים:

האי גאון, דגרס "אם היו מקצתם מגולים" - שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים - הרי זו זריעה מעולה, אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית, דלאו זריעה היא, ומה שהקשה והלא זריעה מעולה היא - לאו פירכא היא, דבלא השרישו איירי, כדפרישית, ולפירושו קשה, דבפרק "חלוך" (עירובין דף עז, ושם) קאמר רב חיאלא, כפה ספל ממעט, ופריך: והא נישלת בשבת הוא

לפצוע זיתים, שהנכם שואלים לגבי שבת בלבד. מבארת הגמרא
 את דבריו: לפיכך קָסַבְר רב ששת שאף בחול אסור, מִשּׁוֹם הַפֶּסֶד
 אוֹכְלִין, שהמשקה הוב מהם נפסד והולך לאיבוד. שואלת הגמרא:
 לִמָּא פְּלִיגָא דְשִׁמְוֹאל – האם נאמר ששמואל חולק על דברי רב
 ששת שאוסר לפצוע זיתים משום הפסד אוכלין, דָּאִמְר שְׁמוּאֵל,
 עֲזִישָׁה אֲדָם כָּל צוֹרְכּוֹ בְּפֶתָּה, בין להשתמש בה כגון לטלטל חפץ על
 ידי הפת, בין לפורר ולהמחותה בתבשיל רותח וכדומה. דוּחָה
 הגמרא: אֲמַר, לא נחלקו שמואל ורב ששת, אלא יש לחלק, פֶּתָּה
 לֹא מֵאִיסָא – אינה נמאסת כשמשתמש בה לצרכיו, ואין בה אלא
 משום ביזוי אוכלים שהותר לצורך האדם, אולם הִנֵּי מֵאִיסִי –
 הזיתים הללו משקה הוב מהם בהכאה נמאס ונפסד, ולפיכך אסור
 לעשות כן אפילו לצורך.
 אגב הנידון לעיל על רחיצה ב'ברדא', דנה הגמרא האם ראוי
 לאדם ליפות עצמו. מספרת הגמרא: אֲמִימִר וְמִר וְזוּטְרָא וְרַב אֲשִׁי
 הָיוּ יָחִידִי – ישבו ביחד בשבת, אֲמִימִר לְקַמְיָהוּ – הביאו לפניכם
 ממרקות ה'בִּרְדָּא'. אֲמִימִר וְרַב אֲשִׁי מִשּׁוֹ – רחצו בו ידיהם, ואילו
 מִר וְזוּטְרָא לֹא מִשָּׂא – לא רחץ. אֲמִירָא לִיה אֲמִימִר ורב אשי למר
 זוטרא, מדוע אינך רוחץ, וכי לא סָבַר לָהּ מִר לְהָא דָּאִמְר רב שְׁשֶׁת,
 בְּרִדָּא שְׂרִי לרחוץ בו בשבת. השיבם רב מרדכי: אֲמַר לְהוּ רב
 מְרַדְכִי, מִר מִינֵיהּ דְּמִר – אל תלמדו מדברי מר זוטרא לאסור
 רחיצה בשבת בברדא, שטעמו של מר זוטרא הוא מחוץ לנידון זה,
 דְּאֲפִילוּי בְּחֹל נִמִּי לֹא סָבַרְדָּא לֵיה. לפי שגם בימות החול סובר מר
 זוטרא שאין לרחוץ במרקות זה. כִּין שְׁכַבְר לָהּ מִר לְהָא דְתַנָּיָא
 בברייתא, מְרַדְכִי – מפרר אֲדָם גְּלָדִי צוֹאָה – מלמולי זיעה יבשים,
 וְגִלְדִי מְכָה – קרום פצעים יבשים שְׁעָל בְּשִׂירוֹ, בְּשִׁבִּיל צִיעֵרוֹ – אם יש
 לו צער מהם, אבל אִם רוצה לגרס בְּשִׁבִּיל לְיָפוּת את עצמו, אֲסוּר,
 משום שנאמר (דברים כב ה) 'לא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שְׁמֹלֶת אִשָּׁה', ואיסור זה
 כולל כל התייפות שנוהגת בו הנשים. ואף ברדא, כִּין שרוחץ בה
 כדי ליפות עצמו אסור. שואלת הגמרא: וְאִינְהוּ בְּמָאן סָבְרוּהּ –
 כשיטת מי סברו האמוראים שרוחצו בברדא. משיבה הגמרא: הִם
 סברו כִּי הָא דְתַנָּיָא בברייתא, רוחץ אֲדָם פְּנֵיו דִּי וְדִגְלִי כָּכָל יוֹם,
 בְּשִׁבִּיל כְּבוֹד קוֹנֵה, שהאדם נברא בצלם אלהים, שנאמר (בראשית ט
 ו) 'כִּי בְצַלֵּם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם', וכשמכבד את גופו הרי הוא
 מכבד את קונו, מִשּׁוֹם שְׁנָאֲמִר (משלי טו ד) 'כָּל פֶּעַל ה' לְמַעֲנֵהוּ' – הכל
 עשה ה' בשביל שיקלסודו, ואף את ענין היופי עשה ה' לכבודו.
 ומברייתא זו אנו למדים שאף אם רוחץ כדי ליפות עצמו מותר.
 שנינו במשנה: רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אֵימֵר, קוֹפֶה שִׁמְן בַּה הַקְדֵּרָה
 בתוך גזיז צמר, מִפְּהַל עַל צִדֵּהוּ נֹטֵל, שְׁמָא יִפּוֹל וכו' ואינו יכול
 להחזיר, וחכמים אומרים נוטל ומחזיר.
 מבארת הגמרא במה נחלקו: אֲמַר רַבִּי אָבָא אֲמַר רַבִּי חִינְיָ בְר אֲשִׁי
 (אֲמַר רב), הָכָל מוֹדִים – אף חכמים מודים, שְׁמָא נטל את הקדרה
 מהקופה, ונתקלקלה הַגּוּמָא, שנפלו גזיזי הצמר למקום מושב
 הקדרה, שְׁאִיכְסוּר לְהַחְזִיר את הקדרה למקומה שבכך מטלטל את
 הגזיזים שהם מוקצה. מקשה הגמרא על דבריו: הֲנֵן במשנתנו,
 וְחֲכָמִים אֵימֵרִים אינו צריך להטות את הקופה אלא נוֹטֵל את
 הקדרה מן הקופה בעודה זקופה וּמְחִזִּיר, ומשמע שרבי אלעזר בן
 עזריה סובר שאסור להחזיר. הִכִּי דְמִי – באיזה אופן נחלקו
 התנאים, אִי באופן דְּלָא נְתַקְלָקְלָה הַגּוּמָא, שְׁפִיר קָא אֲמַר רַבִּינָן
 שיכול להחזיר, ומה טעמו של רבי אלעזר בן עזריה. אָלָא לֹא –
 אלא על כרחנו לפרש שחכמים התירו להחזיר אף על פִּי
 דְנִתְקַלְקְלָה הַגּוּמָא. וקשה על רבי אבא שאמר שבתקלקלה הגומא
 לדברי הכל אסור להחזיר. מתרצת הגמרא: לֹא מוכח מהמשנה
 שחכמים התירו להחזיר בתקלקלה הגומא, אלא אֶלְעָלִם מדובר
 במשנה דְּלָא נְתַקְלָקְלָה הַגּוּמָא, וְהָכָא בְּחוּשְׁשִׁין קָמִיפְלִיגִי – וכאן
 נחלקו לענין ליטול לכתחילה ללא הטיה, האם צריך לחשוש שמא
 תתקלקל הגומא. מִר – רבי אלעזר בן עזריה סָבַר, אם יטול הקדרה
 בעוד הקופה זקופה חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא נְתַקְלָקְלָה – תתקלקל הַגּוּמָא
 בנטילתו, וכשיחזירה יטלטל את הגזיזים, לפיכך לא יטול אלא
 בהטיה, וְמִר סָבַר – וחכמים סברו, אִין חוֹשְׁשִׁין שמא תתקלקל

נִידֵי האסור בגילוח השער, חוּפָּא – רשאי לחפוף את ראשו, דהיינו
 לשפשף שערו בנתר ובחול להחליק וּמְסַפֵּס – וכן רשאי לפסס
 את שער, דהיינו להפרידים זו מזו, ואף שיתכן שבעת החפיפה
 והפסוס הוא ישיר שיער, אין בזה איסור, כִּין שאינו מתכוין לכך.
 אָבָל לֹא סוֹכְרַ במסרק, לפי שבדאי ישיר שיער. והתנא של
 המשנה, בהכרח רבי שמעון הוא, שכן רבי שמעון הוא זה שמתיר
 דבר שאינו מתכוין. נמצא שרבי שמעון סובר, שהפסוס הראש
 בנתר וחול משריה בודאי את השער, ולכן מותר לנזיר
 לחפוף בהם. ואם כן, ודאי שכך סובר רבי שמעון גם לגבי כל אדם
 בשבת, שמותר לו לחפוף ראשו בנתר וחול, שהלא דִין הַנִּזְיֵר בכל
 יום שיה לדין כל אדם בשבת, ששניהם אסורים בהשרת השיער.
 ולפי זה לא יתכן לומר שהברייתא שהתירה לחפוף כלים בנתר
 וחול סוברת כרבי שמעון, שהלא ברייתא זו אסרה לחפוף שער
 ראשו, ורבי שמעון מתיר. ולא נוכל אם כן לפרש שהברייתא
 נחלקו במחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון.
 הגמרא מבארת את המחלוקת בין הברייתות (לעיל ע"א) באופן אחר:
 אֶלָּא הָא וְהָא – גם התנא שמתיר לגרד כלי כסף בנתר וחול, וגם
 התנא שאוסר זאת, סוברים שדבריהם בשיטת רַבִּי יְהוּדָה הִיא,
 הסובר שדבר שאינו מתכוין אסור. וְהִרִי תַנָּאִי – שני התנאים
 נחלקו אֶלְיָבָא – לפי שיטת דְּרַבִּי יְהוּדָה. הִיא תַנָּא אֶלְיָבָא דְּרַבִּי
 יְהוּדָה – תנא זה אסר לפי שיטת רבי יהודה סָבַר שלפעמים נתר
 וחול דָּרִיר – מנחק את כלי הכסף, והרי רבי יהודה סובר שדבר
 שאין מתכוין אסור. וְהִיא תַנָּא אֶלְיָבָא דְּרַבִּי יְהוּדָה – ותנא זה
 שהתיר לפי שיטת רבי יהודה סָבַר שנתר וחול לֹא דָּרִיר את כלי
 הכסף כלל, וגם לדעת רבי יהודה הדבר מותר, שאין כאן משום
 ממוחק.
 מקשה הגמרא: בְּמָא אִוְקִימָתָא – במה העמדת וביארת את
 הברייתא המתירה לשפשף כלי כסף בנתר וחול, כְּרַבִּי יְהוּדָה, אם
 כִּן אִימָא סִיפָא – אמור ובאר את הסיפא של הברייתא, ששנינו בה
 'לא ירופ בהן [–בנתר וחול] שער, אָבָל לחוף בהם את פְּנֵיו דִּי
 וְדִגְלִי מוֹתֵר'. ואם ברייתא זו עוסקת בדעת רבי יהודה, יש
 להקשות, כיצד מותר לחוף בהם את פניו, הָא מַעֲבָר – הלא הוא
 מעביר ותולש את שְׁעִיר הַזֶּקֶן. מתרצת הגמרא: וְאִיבְעִית אִימָא – אם
 תרצה תוכל ליישב זאת שהברייתא עוסקת ברחיצת פניו של קָמֵן,
 וְאִיבְעִית אִימָא שהברייתא עוסקת בְּאִשָּׁה, וְאִיבְעִית אִימָא
 שהברייתא עוסקת בְּכָרִים, שכל אלו אין להם זקן ולפיכך מותר
 לחפוף את פניהם.
 הגמרא מפרטת מינים שמותר לחפוף בהם את פניו: אֲמַר רַב יְהוּדָה,
 עֶפֶר לְבִינְתָא – אבקת לבנה כתושה, שְׂרִי – מותר לרחוץ בה פניו
 בשבת, ואינו חושש להשרת שיער, אפילו אם יש לו זקן. אֲמַר רַב
 יוֹסֵף, בּוֹסָפָא וְיִסְמִין – פסולת שומשמן שְׂרִי – מותר לחוף בה. אֲמַר
 רַבָּא, עֶפֶר פְּלִפְלִי שְׂרִי – מותר לחוף באבקת פלפלים שחוקים.
 הגמרא מבארת דין תערובת של דבר המשיר שיער, עם דבר
 שאינו משיר שיער: אֲמַר רַב שְׁשֶׁת, בְּרִדָּא שְׂרִי – מותר לרחוץ פניו
 בברדא. מבררת הגמרא: מָאִי בְּרִדָּא, משיבה הגמרא: אֲמַר רַב יוֹסֵף,
 תערובת המורכבת מתיִלָּתָא אֶחָלָא – שליש משורש עשב ששמו
 אהל, העשוי ללבן ולצחצח ומשיר את השיער, וְתִלְתָּא אֶסָא –
 ושלש הדס, וְתִלְתָּא סִינִיל – מִין עֵשֶׂב שיש לו שלשה עלים, אבל
 אם יש בה יותר משליש שורש אהל, אסור לחפוף בו, מפני שהוא
 משיר את השיער.
 מביאה הגמרא דעה החולקת: אֲמַר רַב נְחֶמְיָה בְר יוֹסֵף, כָּל הִכָּא
 דְּלִיבָא רִיבָא אֶחָלָא שְׁפִיר דְּמִי – כל שאין בתערובת רוב משורש
 אהל, אפילו יש בה יותר משליש ממנו, אינו משיר את השיער
 ומותר לחפוף בו פניו בשבת.
 הגמרא דנה בשאלה בהלכות שבת, וממנה נתגלגל נידון בענין
 הפסד אוכלין. מסתפקת הגמרא: בָּעָז מִינֵיהּ מִרְבִּי שְׁשֶׁת, מָהוּ לְפָצוּעַ
 וְיָתִים – להכותם על סלע בְּשֶׁבֶת – כדי למתק מרידותם, האם יש
 לאסור משום הכשרת ותיקון אוכל בשבת או לא. השיבם רב
 ששת: אֲמַר לָהּ, וְכִי בְּחֹל מִי הִתִּירוֹ – וכי בימות החול מותר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 א "וכבדתו מעשות דרכיו ממצוא חפצו ודבר דבר",¹ "ממצוא חפצו" - דרשו חכמים:² חפצו אסורים
2 לבקשם בשבת א, אפלו בדבר שאינו עושה בו שום מלאכה,⁵ לא של תורה ולא שבות מדברי סופרים,⁶
3 אלא שעושה איזה מעשה המתיר, אפלו הליכה בלבה, ומעשה זה או הלך זה הוא בשביל כדי לעשות
4 אחר השבת איזה דבר שאסור לעשותו בשבת בין מן התורה בין מדברי סופרים, שנמצא מזמין עצמו
5 בשבת⁷ בפעל ממש, לא בהרהור לבד ב, לדבר האסור בשבת, כגון שמהלך בשדהו לראות מה היא צריכה
6 אחר השבת מעדור ונפוש, וכיצא בהם מדברים האסורים בשבת, או שהולך לפתח המדינה ויושב שם
7 עד שתתפשט כדי למחר לצאת בלילה למרחץ שחוג לעיר¹¹, שהרי הלך זה הוא בשביל חפצים האסורים
8 בשבת:

הלכות שבת, חלק ב סימן שו, באיזה חפצים מותר לדבר בשבת סעיף א

ביאורי הלכה

א [לבקשם בשבת - איסורים האסורים בשבת משום "ממצוא חפצו" אסורים גם ביום טוב³, בבין השמשות (לדבר הרשות)⁴.
ב] בהרהור לבד - אבל בהרהור לבד - מותר⁸, גם אם ניכר שמהרהר בחפצים האסורים⁹.

ציונים והוספות

1 ישעיה נח, יג: אם תשיב משבת רגלך עשות חפצו ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד וכבדתו מעשות דרכיו ממצוא חפצו ודבר דבר.
"וקראת לשבת ענג" - עונג שבת (נתבאר לעיל סי' רמ"ב ס"א). "לקדוש ה' מכבד" - כבוד שבת (סי' רמב"ש).
"וכבדתו" - שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול (סי' רמב"ש ס"ג). "מעשות דרכיו" - שלא יהא הילוכך בשבת כהילוכך בחול ריש סי' ש"א (בהשלמה). "ממצוא חפצו" - בסי' זה, "ודבר דבר" - לקמן רס"י שז: דרשו חכמים שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול.
2 שבת דף קיג, סו"ע"א (ועד"ז דף קנ, א): חפצו - אסורין, חפצי שמים - מותרין.
3 ראה סי' שז סעיף לא (לענין גזירת שטרי ההדיוטות שהיא משום "ממצוא חפצו"): "בשבת וביום טוב".
גזירת "ממצוא חפצו" בחול-המועד תתבאר להלן על סי' תקל.
4 בתהל"ד ס"ק כג כתב שדין דבר מצוה בשבת (הותרה שבות דשבות) שווה לדבר הרשות בבין השמשות (הותרה שבות דשבות) ולכך דבר האסור משום ממצוא חפצו (שהותר לדבר מצוה) מותר בבין השמשות לדבר הרשות (אפילו אינו שבות דשבות), וצ"ע אם כן הוא לשו"ע שהחמיר בבין השמשות לדבר מצוה שאינה עוברת או שאינה לצורך היום (כמבואר לעיל ריש סי' רסא ובס' הכנסת שבת) ודלא בתהל"ד (ריש סי' רסא) שהקל בזה, ומהלשון להלן סעיף ה "ואין הפרש בין איסור זה איסור זה אלא לענין צרכי מצוה" משמע שלדבר הרשות לעולם אין הפרש ביניהם לא בשבת ולא בין השמשות.
5 עד"ז לעיל סי' רמד ס"ב: ישראל הקונה מכס אסור לו לקבל מכס בשבת אפילו הביאו דבר מאכל שאינו מוקצה וראוי לאכילה כגון שהובא מתוך התחום והוא דבר שאין בו חשש שמא נלקט היום מהמחומר או שמא ניצד היום

אעפ"כ אסור לו לקבל בעצמו משום שנאמר "ממצוא חפצו" חפצו אסורים.
וראה להלן על סעיף ה אם יש "ממצוא חפצו" במלאכה שנעשתה עבורו על ידי אחרים.
6 עד"ז לקמן סי' שז ס"ט לענין ודבר דבר: אסור לדבר... בשבת... בחפצים האסורים לעשותם בשבת... ואפילו אין האיסור אלא מדברי סופרים, וראה להלן אם יש "ממצוא חפצו" בהזמנת עצמו לדבר שאיסורו עצמו משום "ממצוא חפצו".
7 עוד מדיני הזמנת עצמו בשבת לדבר האסור בשבת: לקמן סוף ס"ה שהותר להזמין עצמו לדבר מצוה. לעיל סי' רמד ס"ח: שאסור לעיין על מעשי הנכרי הגובה מכס בשבת כדי לערוך איתו חשבון על זה למחרת.
8 כדלקמן ס"כ"א (כשאינו בו טרדת הלב ודאגה).
9 ולא אסור הרהור אלא אם כן א. הוא מצטרף למעשה האסור משום "ממצוא חפצו" (כגון מעשה המותר בשבת אבל יש בו הזמנה בפועל ממש לדבר האסור, או מעשה שנאסר בשבת מצד "ממצוא חפצו" אף אם אין בו הזמנה בפועל ממש לדבר האסור (כגון עיון בשטרי ההדיוטות שגזרו עליו משום "ממצוא חפצו" (כדלהלן סי' שז ס"כ"א)),
ב. וכן שתהיה כוונתו ניכרת, אבל בלא גזירת שטרי ההדיוטות או הזמנה בפועל לדבר האסור - מותר להרהר בזה גם אם כוונתו ניכרת.
וראה ביאורי השלחן אות א "ואפשר דשאני בקריאת בשטרי הדיוטות וצ"ב". וכנראה כוונתו שיש בזה איסור בפני עצמו (כדלעיל) ולא שהעיון בשטרי ההדיוטות נחשב כמעשה, דא"כ אין איסור אלא כשבאמת מזמין עצמו לדבר איסור בקריאה זו (כגון שיש לו תועלת בקריאה), וע"פ פשוטו הגזירה על עצם הקריאה.
10 הרחיצה אסורה בשבת כדלהלן סי' שכו.
11 ראה לקמן ס"ב שכן היה בימיהם.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ברכות שבסעודה/מים אחרונים/ברכת המזון לפי לוח "רב יומי"

36 ד בימי חכמי התלמוד שהיו מסלקים את השולחנות
37 הקטנות שלפני כל אחד ואחד קודם מים אחרונים והיו
38 נוטלים מים אחרונים במקום השולחנות היו צריכים לכבד
39 קרקע הבית במקום השולחנות קודם הנטילה שלא ישארו
40 שם פירורי פת וימאסו במי הנטילה ואע"פ שמותר לאבד
41 פירורים שאין בהם כזית חוששים שמא יהיה השמש עם
42 הארץ שמותר להשתמש בשמש עם הארץ ויניח על השולחן
43 גם פירורים שיש בהם כזית כשמסיר הלחם מעל השולחן
44 ואח"כ יפלו ממנו כשמסלקין אותן משם וימאסו במי
45 הנטילה לכך יכבד תחלה.

46 אבל אנו שאין אנו מסלקין השולחן ואנו נוטלים הידים
47 במקום שאין שם פירורים א"צ לכבד תחלה:

48 ה אע"פ שמותר לאבד פירורים שאין בהם כזית בידים לא
49 יורקם במקום דריסת רגלי בני אדם מפני שקשה לעניות
50 כשדורסים על פירורי לחם ולא התירו אלא לאבדם כגון
51 להשליכם למים וכיוצא בזה:

52 ו נהגים לכסות הסכין בשעת ברכת המזון כי השלחן
53 דומה למזבח ובמזבח נאמר לא תניף עליהם ברזל לפי
54 שהברזל מקצר ימיו של אדם והמזבח מאריך ימי האדם
55 ואינו בדין שיונף המקצר על המאריך וגם השולחן מאריך
56 ימיו של אדם ומכפר עונותיו בהכנסת אורחים שגדול כחה
57 של לגימה שמשרה שכינה.

58 ונהגו במקומות הרבה שלא לכסותו בשבת ויום טוב כי
59 בחול מכסין אותו מפני שהוא כחו של עשו ובשבת ויום
60 טוב אין שטן ופגע רע ומנהגן של ישראל תורה היא:

חלק א סימן קפ דין פירורי הפת:

* * *

61 א מים אחרונים מצוה משום קדושה להתקדש לברך ה'
62 על המזון שהידים שהן מזוהמות מכלוך המאכל הן
63 פסולות לברכה.

64 ועוד הוסיפו לעשות חובה גם על אותם שאין מזכירין את
65 ה' בברכת המזון אלא שומעין מהמברך לפי שאמרו אחר
66 כל אכילתך אכול מלח ויש מלח סדומית שמסמא את
67 העיניים ויש לחוש שמא נגע בידיו בגרגיר מלח סדומית או
68 מלח אחר שטבעו כמלח סדומית שהיה מעורב במלח
69 שאכלו אחר הסעודה וכשיתן אחר כך ידיו על עיניו יסמא
70 אותן אם לא יטול ידיו תחלה.

71 לפיכך אין להם לברך על נטילה זו כמו שאין מברכין על
72 שמירה משאר סכנות כגון המסנן מים בלילה מפני סכנות
73 עלוקה וכיוצא בזה אבל המברך שנוטל ידיו משום מצוה
74 וקדושה היה ראוי שיברך עליה אלא לפי שעכשיו אין עושין
75 המצוה כתקנת חכמים ומנהגם שהיו נוהגים למשוש הידים
76 בשמן ערב אחר הנטילה להעביר הזוהמא מהידים ועכשיו
77 אין לנו שמן ערב וכיון שאין אנו עושים המצוה כתקנה נהגו
78 שלא לברך אפילו המברך ברכת המזון:

ו אם בעל הסעודה אמר נברך ברכת המזון כל המסובין
אסורים לשתות בלא ברכה והוא ששתקו והסכימו לדבריו
אבל אם אחד מהאורחים או מבני ביתו אמר כן אפילו האומר
עצמו יכול לחזור בו ולשתות עם בעל הבית לפי שאינו
עושה היסח הדעת באמירתו מפני שידע שאין הדבר תלוי
בו אלא בבעל הבית וכיון שבעל הבית לא עשה היסח הדעת
אף הוא דעתו סומכת על בעל הבית לשתות עמו:

ז וכן הקרואים בבית בעל הבית לאכול מיני פירות אע"פ
שמביאין להם בזה אחר זה א"צ לברך אלא על הראשון
ואע"פ שבשעת הברכה לא היו יודעין כמה יביאו להם כיון
שדעתם על בעל הסעודה שזימנן א"כ כל מה שהוא מביא
לפניהם היתה דעתם עליהם למפרע כיון שהיתה דעתם
עליו.

אבל אם בא אליהם איש אחד שלא זימנוהו ואינו קובע
עצמו עמהם אלא נכנס אצלם לפי שעה וכל אחד מהמסובים
מושט לו כוס או מיני פירות צריך לברך על כל אחד ואחד
אם מושיטים לו אחר שכבר בירך על כוס שלפניו ואפילו
עדיין לא שתאו כולו.

ועכשיו שהמנהג הוא שמושיטים כוסות הרבה למי שנכנס
במסיבה הקבועים לשתיה א"צ לברך אלא על כוס הראשון
כמו שנתבאר בסי' קע"ד:

ח אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה
מים ואי אתה ניוזק. אכל כל מאכל ולא אכל מלח שתה
כל משקה ולא שתה מים ביום ידאג מפני ריח הפה ובלילה
מפני ריח הפה ומפני אסכרה וכל המקפה אכילתו במים אינו
בא לידי חולי מעיים.

והאוכל מלח אחר אכילתו לא יאכל בגודל מפני שקשה
לקבור בנים ולא בזרת מפני שקשה לעניות ולא באצבע
שקשה לשחין רע אלא באמה ובקמיצה.

ועכשיו לא נהגו כלל באכילת מלח אחר סעודה ואין ניוזקין
מפני שנשתנו הטבעים כמו שנתבאר בסי' קע"ג:

חלק א סימן קעט איזה דברים קרוין היסח הדעת בסעודה שצריך
לחזור ולברך:

* * *

א כל מי שאינו משייר פת על שולחנו אין רואה סימן
ברכה לעולם שנאמר אין שריד לאכלו על כן לא יחיל
טובו אבל בברכה מהו אומר אכול והותר:

ב ונכון שלא להסיר המפה והלחם עד אחר ברכת המזון
כדי שיהא ניכר שמברך ה' על חסדו וטובו הגדול שהכין
מזון לכל בריותיו:

ג אם לא נשאר לו לחם על השולחן לא יביא פת שלימה
ויתננה על השולחן מפני שנראה כעורך שולחן לעבודה
זרה כמו שאמר הכתוב העורכים לגד שולחן וגו' אבל אם
היתה שלימה מונחת כבר על השולחן כמו שבשבת בוצעים
על לחם משנה טוב שלא להסירה עד אחר ברכת המזון:

48 שאין נוטלין בו מפני חשיבותו כמו שנתבאר בסי' ק"ס
49 וקע"א.
50 וכן מים הפסולים לראשונים משום מלאכה או שינוי מראה
51 כשרים לאחרונים:

52 ט יש שאין נוהגים ליטול מים אחרונים מפני שאין מלח
53 סדומית מצויה בינינו ומשום ידיים מזוהמות אין
54 חוששין הואיל ועכשיו אין מקפידין לרחצן מלכלוך המאכל
55 אין זה קרוי זוהמא לנו.

56 ומכל מקום מי שהוא איסטנים ורגיל לרחוץ ידיו אחר
57 הסעודה הרי הן לו ידיים מזוהמות וצריך ליטלן קודם ברכת
58 המזון ואפילו רוצה לברך על היין באמצע הסעודה יקנחן
59 קודם שיברך אבל נכון לכל אדם לזהר במים אחרונים:

חלק א סימן קפא דין מים אחרונים:

* * *

60 א יש אומרים שברכת המזון טעונה כוס אפילו ביחיד
61 וצריך לחזו(ר) אחריו כדרך שמחזרין אחר כל מצות
62 שהן חובה ולא יאכל אם אין לו כוס לברך עליו ומצפה
63 שיהיה לו אח"כ ואפילו אם צריך לעבור זמן אכילה אחת.
64 ולפי זה אם שנים אוכלים יחד צריך כל אחד ליטול כוס
65 לברכת המזון משא"כ בשלשה שמזמנים יחד המברך על
66 הכוס מוציאם ידי חובתם מהכוס כמו שמוציאם מברכת
67 המזון.

68 ויש אומרים שברכת המזון אינה טעונה כוס אלא כשמברכין
69 בזמון ויש אומרים שאפילו בג' או עשרה אינה טעונה כוס
70 לחובה אלא למצוה מן המובחר אם יש לו אבל א"צ לחזור
71 אחריו כדרך שמחזרים אחר המצות שהן חובה (וכן נוהגין
72 עכשיו) במה דברים אמורים בזמון אבל ביחיד א"צ כוס
73 כלל אף למצוה מן המובחר ואפילו יש לו.

74 ויש מדקדקים כשמברכים ביחיד להניח הכוס על השלחן
75 ולא לאחזו בידו כדי לצאת לדברי הכל שלהאומרים טעונה
76 כוס אפילו ביחיד הרי הכוס לפניו ואחזתו אינה אלא
77 למצוה מן המובחר לדברי הכל (אבל מנהג העולם שלא
78 לברך על הכוס כלל ביחיד ונכון מנהג זה על דרך הקבלה):

79 ב כוס ברכת המזון אינה אלא של יין ולא של שאר משקין
80 אפילו קבע סעודתו עליהם שכל כוס של ברכה לא תקנו
81 אלא מיין שהוא משמח אלקים ואנשים.

82 ובמקומות שאין היין מצוי והשכר או שאר משקין הם חמר
83 מדינה דהיינו שרוב אנשי המקום דרכם לקבוע עליהם
84 סעודתם כמו שקובעים על היין במקומות שהוא מצוי
85 מברכים עליהם ברכת המזון אף על פי שיש יין בעיר וכל
86 שאין יין הרבה גדל כדרך יום סביבות כל העיר אפילו גדל
87 מעט סמוך לעיר וגם מצוי הרבה יין בחנות אין זה נקרא
88 מצוי כיון שהוא ביוקר ובודאי אין רוב אנשי העיר קובעים
89 תמיד סעודתם עליו.

90 ומכל מקום מצוה מן המובחר לברך על יין וכ"ש אם יש
91 לו יין בביתו שאין זה הידור כלל לברך על שאר משקים
92 אלא א"כ יש לו מעט לצורך קידוש שקידוש קודם לברכת

1 ב מים אחרונים אין נוטלין על גבי קרקע אלא בכלי מפני
2 רוח רעה ששורה עליהם כשהם על גבי קרקע ואם אין
3 לו כלי נוטל על גבי עצים דקים וכיוצא בהם והוא הדין כל
4 דבר שחוצץ בינם לקרקע אפילו רצפה שאין רוח רעה אלא
5 על גבי קרקע.

6 ובמקום שאין בני אדם עוברים שם יכול ליטלם על גבי
7 קרקע לכן מותר ליטלם תחת השולחן ואע"פ שלפעמים
8 מסלקין השולחן מכל מקום בין כך ובין כך יתגבשו:

9 ג אין נוטלין בחמין שהיד סולדת בו מפני שמפעפעין את
10 הידים ואין מעבירין את הזוהמא ויש אוסרין אפילו
11 בחמין שאין היד סולדת בו ויש להקל בדברי סופרים:

12 ד א"צ ליטול אלא עד פרק שני של אצבעות שלמעלה
13 ממנו אינו מגיע לכלוך המאכל.

14 וא"צ לשפוך עליה אלא פעם אחת.

15 ואין שיעור למים של נטילה זו ואינם כמים ראשונים
16 ששיעורם לא פחות מרביעית:

17 ה צריך שישפיל ראשי אצבעותיו למטה בשעת הנטילה
18 כדי שתרד הזוהמא (ולכן אין לרחוץ ידיו תוך הכלי
19 אלא ישפוך עליהם כדי שתרד הזוהמא אבל אמצעים שבין
20 גבינה לתבשיל של בשר יכול לרחצן בתוך הכלי):

* * *

21 ו
22 א אם המסובין הם רבים מתחילין מן הקטן שגנאי הוא
23 לגדול ליטול ידיו וימתין יושב בטל עד שיטלו כולם
24 לפיכך מתחילין מן הקטן היושב בסוף והגדול עוסק
25 באכילה או בדבר אחר עד שיגיעו המים אליו.

26 ונוטלין כולם דרך ישיבתם ואין מכבדין זה את זה עד
27 שיגיעו לחמשה האחרונים לפי שאין מכבדים בידים
28 מזוהמות וכיון שלא נשארו אלא חמשה שלא נטלו שאחד
29 מהן הוא המברך מתחילין מן המברך ואח"כ אין מכבדין
30 זה את זה וכן אם אין שם אלא חמשה מתחילין מן המברך
31 כדי שיעיין בברכת המזון בעוד שאלו הארבעה נוטלים
32 ששיעור חכמים שבשיעור נטילת ארבעה יוכל לעיין בד'
33 ברכות של ברכת המזון וכן בשיעור זה אין בו הפסק בין
34 נטילה לברכה.

35 ומה שאמרו תיכף לנטילת ידיים ברכה לאו תיכף ממש אלא
36 בכדי שיעור זה מכל מקום שלא לצורך אסור להפסיק כלל.

37 ולכן מוזגין כוס של ברכת המזון קודם הנטילה כדי לתכוף
38 הנטילה לברכה בכל מה דאפשר.

39 ואסור להשיח בינתים איזה עסק וענין אחר אפילו בדברי
40 תורה אבל שיחה בעלמא ב' וג' תיבות אין לחוש אלא
41 משנטל הכוס בידו לברך כמ"ש בסי' קפ"ג:

42 ז יש אומרים שמים אחרונים אין צריכים ניגוב ויש מי
43 שאומר שהמברך מנגב ידיו תחלה ואח"כ מברך אבל
44 המסובין אינם צריכים לנגב לדברי הכל וגם במברך יש
45 להקל בדברי סופרים עיין סי' קע"ג:

46 ח מים אחרונים נוטלים בכל מיני משקה אפילו בשמן
47 ודבש וחלב מפני שהם מעבירין את הזוהמא חוץ מיין

פיו אבל אם שפך ממנו לתוך ידו או לתוך כלי ושתה אין
בכך כלום.

והוא שלא שפך אלא מעט בענין שעדיין שם מלא עליו או
שאח"כ שפכו לתוך כוס קטן ממנו והוא מלא או שזורק
לתוכו איזה דבר להגביה היין שיהא הכוס מלא שאינו צריך
להיות מלא כולו מיין כי די ברביעית רק שלא יהיה חסר.

ואפילו שתה מהכד או מחבית של חרס שהיא קטנה נפגם
כל היין שבהם אבל אם שתה מחבית של עץ שהיא גדולה
אין להקפיד ויש מחמירין ויש לחוש לדבריהם לכתחלה
שלא להניח לשתות אפילו מפי ברזא מחבית גדולה:

ה כוס פגום יכולים לתקנו ע"י שיוסיפו עליו מעט יין
שעיקר הפגום משום ששתה ממנו וכשחוזר ומוסיף
עליו מיתקן בכך כמו פגימת המזבח שמיתקן אם חוזר
וסותמו וכן אם החזיר יין שבכוס פגום לקנקן נתבטל בתוכו
ברוב וכשר ומכל מקום אין לעשות כן ולכן נוהגים להוסיף
עליו מעט מהקנקן ובוזה מיתקן ואח"כ שופכים אותו לתוך
הקנקן וחוזרים ומוציאים אותו מהקנקן לשם ברכה כמ"ש
בסימן קפ"ג:

ף אפילו ע"י מעט מים שיוסיפו עליו מיתקן בין יין בין
שאר משקים שהם חמר מדינה אם אי אפשר לתקנם
במינם והוא שאינם מתקלקלים מחמת המים עד שאינם
ראויים לשתיה וכוס יין אפילו יש לו עוד יין יכול לתקנו על
ידי מים כל שאינו מקלקלו בכך שהרי רגילים למוזגו במים.
ואם המים הם פגומים פסולים אפילו למוזג בהם יין שאינו
פגום שאין המים מתבטלים ביין ברוב הואיל וטעם המים
נרגש ביין שייך מוזג אינו שוה בטעמו לשאינו מוזג.

ובשעת הדחק שאין לו לא יין ולא מים מוטב לברך על כוס
פגום מלברך בלא כוס כלל במקומות ששאר משקים אינם
חמר מדינה או שאין לו:

חלק א סימן קפב דין כוס ברכת המזון ושלא יהיה פגום:

המזון מפני שהוא טעון כוס לדברי הכל ואף שאפשר לקדש
על הפת מכל מקום עיקר הקידוש נתקן על היין כמו
שיתבאר בס' רע"א:

* * *

ג וכל זה במשקים חשובים כשכר וכיוצא בו אבל משקים
גרועים כמו מה שקורין במדינות אלו (קווא"ס) או
(בארש"ט) אין להם חשיבות יותר ממים ואין מברכים
עליהם ברכת המזון אפילו במקום שדרך רוב אנשי העיר
לקבוע סעודה עליהם ואצ"ל קידוש והבדלה לפי שאינו
נקרא חמר מדינה אלא מה שיש לו חשיבות באותה מדינה
כעין חשיבות יין בכל המדינות.

ואפילו אינו שתיית רוב אנשי העיר אלא שותין אותו
לפרקים בלבד מפני חשיבותו כמו (מע"ד) במדינות אלו לא
נגרע מפני זה לברך ולקדש עליו כיון שזהו מפני חשיבותו
שהוא חשוב יותר מן השכר ולכן ראוי יותר לכוס של ברכה
מן השכר וגם הוא חמר מדינה יותר ממנו כיון שחשוב יותר
שהרי כל מעלת היין לכוס של ברכה אינו אלא מפני
חשיבותו ולא מפני שהוא רוב השתייה במקומות שהוא
מצוי לרוב שהרי אף במקומות ששאר משקים הם רוב
השתייה אעפ"כ מצוה מן המובחר ביין מפני חשיבותו א"כ
כל משקה שחשוב יותר הוא קרוב לייין יותר.

ומה שנהגו ההמון כששותין שכר בסעודה ואחר הסעודה
קובעים עצמם לשתות מי דבש ומברכין ברכת המזון על
השכר באמרום שהוא חמר מדינה הוא ביזוי מצוה והוא
בכלל מה שאמרו שלא יהא שולחן מלא ושולחן רבן ריקם
ועוד כיון שמי דבש חביב עליו מהשכר הוא מוקדם לברכה
כמו שיתבאר בס' רי"א:

* * *

ד כוס של ברכה צריך שלא יהא פגום שאם שתה ממנו
פגמו ואפילו לא הקריב אליו את פיו אלא שפך לתוך

לְקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת תּוֹרִיעַ – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

אָדָם בִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ¹

שהוא שליט ומושל בעולם. מה שאין בן מי שהוא דבוק
לבחינה אחת בלבד או שתיים אינו נקרא אדם.
כמו "מִשְׁהָ הָאִישׁ" (תשא לב, א. כג); "אִישׁ הָאֱלֹקִים"
(ברכה לג, א), אף על פי שבחינת מִשְׁהָ לְמַעַלָּה מְעַלָּה, מְכַל

"אָדָם בִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ" (פְּרָשְׁתִּנוּ יג, ב);
"אָדָם" הוא בְּמִדְרָגָה גְּדוּלָּה, לְפִי שֶׁהוּא "שְׁלִימוֹ
דְּכוּלָּא"². פִּירוּשׁ: מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּלוּל מִכָּל הַבְּחִינֹת – חֶסֶד
וְגִבּוּרָה וְרַחֲמִים, וְכָל הַמִּדּוֹת וְהַנְּהֻגֹת הַשְּׂיִיכוֹת בְּמִי

ואילך. חלק לו עמוד 33 ואילך. התוהוֹצִיאוֹת תנש"א חלק ג עמוד 155 ואילך).

2. (שְׁלִימוֹת הַכֹּל. רֹאה זֶהר חלק ג מְצוּרֶע נג, ב. וְרֹאה סֵפֶר הַעֲרִכִים חֲב"ד פֶּרֶךְ א עמוד קכד).

1. (נֶאֱמַר בְּנִרְגָּא בְּתַקִּיפַת לִיאָזְנִי – לִפְנֵי סוֹף שְׁנַת תַּסִּס"א. הָעֲרוֹת וְהַגְּזוֹת – אוֹר הַתּוֹרָה תּוֹרִיעַ (וְיִקְרָא פֶּרֶךְ א) עמוד רנב. פֶּרֶךְ ב עמוד תַּקְבִּד תַּקְבֵּט. תַּקְלָא. מִיֻּסָּד עַל מֵאֲמָרוֹ זֶה – דְּבוּר הַמִּתְחִיל זֶה – אוֹר הַתּוֹרָה שֶׁם עמוד תַּקְטוּ. סֵפֶר הַמֵּאֲמָרִים תַּרְל"ה חלק א עמוד קצ. נִתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי שִׁיחוֹת חלק כב ע' 65

עדיין לא נתברר – לכן נולדו בבשרו.¹⁶
 וגם, נגעים – דברים גבוהים הן, שאינו נקרא טמא
 עד שיקראנו הכהן 'טמא'¹⁰, ובשעדיין לא קרא לו שם
 טמא, אין הנגעים בכלל טומאה, אלא אדרבה הם
 אורות עליונים¹¹, רק שהם "דינא קשיא דקדושה"
 כדאיתא ב"עץ חיים"¹², עיין שם¹³.
 "והובא אל אהרן הכהן" (פרשתו שם): שנתעלים על
 ידי הכהן, שהוא חסד-עילאה – "דרועא ימינא"¹⁴, ויוכל
 להמתיק דינים. כשאומר 'טהור'¹⁵ – מתטהרים הנגעים
 ונהפכו לטוב גמור. ויש נגעים שלא יוכל הכהן
 להעלותם ולהמתיקם.
 ולכן אין נגעים נהוג בזמננו זה, דהיינו שאין מצויים
 בבני אדם, מפני שהם מורים על התבררות הרע מן
 פנימיות הגוף ונפש, רק בחיצוניות, וזהו אינו בנמצא
 אצלנו, שאף הצדיק והטוב – עדיין הרע קצת בפנימיות.
 ודי למבין¹⁶.

מקום בחינת "אדם" למעלה הימנו³. והיינו, מפני היות
 בו כל הדברים כו', ויוכל להעלות למעלה בעניינו
 ומעשיו, ולהשפיל למטה, וכל העולם תלוי בו.⁴
 והנה אדם הזה, בשמוכשרין מעשיו ותיקן כל
 הדברים והבחינות שלמעלה, יוכל להיות עדיין "בעור
 בשרו"⁵, בחינה התחתונה שבו, לא נתברר הרע
 והפסולת ממנו, ונולדים סימנים בגשמיות בבשרו שלא
 בדרך הטבע, והם הנגעים – שאינם מליחות המצויים.
 כמו שכתב הרמב"ם⁶:
 שמצות נגעים אינו נהוג בזמננו זה אחר החורבן,
 מפני שאין מצויין כלל⁷ שיהיה שינוי בבשר עצמו בלא
 שום ליחה. שהרי הוא כמראה החמה עמוקה מן הצל
 וכו', אך מעשה נסים הם.

מפני שברוחניות, בעבודת ה', תיקן במעשיו, וביירר
 הרע מן הטוב בכל הדברים, רק פסולת שבסוף לבושו

וכו'. וראה תורה שלמה (שמות מילואים סימן ח"י) הדעות אם נגעים נהגין
 בזמן הזה והטעמים – לקוטי שיחות חלק כב עמוד 75 הערה 53.
 9. (נתבאר בלקוטי שיחות חלק לו עמוד 34 סעיף ג. הנשיא שם).
 10. (משנה נגעים ריש פרק ג. רמב"ם הלכות טמאת צרעת פרק ב. הלכה ב.
 וראה תורת כהנים ורש"י פרשתנו יג. ב. תורת כהנים ריש פרשת מצורע).
 11. (להעיר ש"נגע" אותיות "ענג" (זהו חלק א כו' ריש עמוד ב. חלק ב. סה,
 ב. חלק ג רעג, א ועוד). ועל פי זה יש לומר שה'אורות עליונים' ד"נגעים" קאי
 על בחינת "ענג העליון – הנשיא" שם הערה 34. ושם נתבאר בארוכה ב' ענינים
 בנגעים שלכאורה הם הפכיים: א' – הם רק פסולת שעדיין לא נתברר. ב' – הם
 דברים גבוהים – אורות עליונים).
 12. (שער לאה ורחל פרק ו. וראה לקמן כד, ג).
 13. (ועיין בהרמ"ז סוף פרשת תוריע, כמה שכתב: 'הבן ענין גדול, שאין
 טומאות הצרעת ככל שאר טומאות כו', עיין שם (לשון הרמ"ז נעתק במאמר
 לקמן כד, א)).
 14. (נרוע ימין. תקוני זהר בהקדמה "פתח אליהו" י, א: "חסד דרועא ימינא").
 15. ("זאת אומרת שעצם החפצא ד"נגע" (קודם קריאת שם טמא על ידי הכהן)
 אינו ענין של טומאה, אלא אדרבה ענין של קדושה" – לקוטי שיחות חלק לו
 שם).
 16. (ועיין מה שנתבאר בפרשת מקץ. סוף דבור המתחיל "כי אתה נרי"
 (תורה אור מא, א). ועיין ב"ספר של בינונים" חלק א' פרק י"ד).

3. כמו שכתוב בזהר פרשת תזריע, דף מ"ח עמוד א'.
 4. (ועיין [בזהר] ריש פרשת משפטים דף צ"ד סוף עמוד ב' ("זכה – יתיר
 כו', דאיתו אדם בארץ דאצילות כו'. וזהו "אדם אחד מאלף מצאתי". – אור
 התורה נ"ך עמוד שפ. ובאור התורה ויקרא עמוד רנב: "אדם גבוה מאיש . .
 משמע שיש לו נשמה דאצילות ולמעלה מבחינת "הפח באפיו נשמת חיים").
 ובמדרש ויקרא רבה, ריש פרשה ב' ("על פסוק 'אדם אחד מאלף מצאתי':
 בנהוג שבעולם, אלף בני אדם נכנסים למקרא, יוצאים מהם מאה למשנה,
 יוצאים מהם עשרה לתלמוד, יוצא מהן אחד להוראה, והוא דכתיב 'אדם
 אחד מאלף מצאתי'. – והל אור עמוד שכא. ראה אור התורה נ"ך פרק א עמוד
 שעט"פ ושם: "יש לומר כי הנה 'אדם אחד מאלף מצאתי' והו' שנשמתו
 מאצילות". ושם עמוד תט "דקאי על משה").

ובקהלת על פסוק (ו, כח) "אדם אחד מאלף מצאתי": "אדם זה משה שבא לאלף
 דור כו'" ("בהיה דתנן – במנחות פרק כל קרבנות הצבור – "אלפא ליין"
 ובראשית רבה כח, דו. ורוצה לומר דכמו כן 'אחד מאלף' היינו היותר חשוב
 ומשובח כו'". – והל אור עמוד תט).

5. (נתבאר בהתועדויות הנשיא שם).
 6. (הלכות טומאת צרעת פרק טז הלכה י. ראה לקוטי שיחות חלק כב עמוד 72
 הערה 36. שם עמוד 65 הערה 9).
 7. (שאלין. בדפוס: שאינו).
 8. ("צריך עיון אם הכוונה רק מפני זה (כי דינים שנוהגים גם שלא בזמן הבית
 רמב"ם הלכות טומאת צרעת פרק יא הלכה ו) ואין כל מניעת, כהן מיהס

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

4 כנ"ל. שזהו הכל בבחי' עליות למעלה שהרי מ"ת לא
 5 היו בירידה והגשמה כלל וגם מ"ע לא ירדו למטה כלל
 6 והב' יחוד וחבור מ"ע ומ"ת בבחי' הירידה למטה כנ"ל

1 (כ) ונמצא מובן מכל הנ"ל שיש ג' מדרגות באופן
 2 יחוד וחבור מ"ע ומ"ת יחד, א' קודם
 3 הבריאה שהיה מים במים שהיה מ"ת כלולים במ"ע

הביירוים דרפ"ח שעולים למעלה הרבה ממקור דח"ע
העצמי מטעם הנ"ל. וזהו יותר נעלה מיחוד שלהם
במ"ת כדי לברר ולתקן כו' מאחר דירידה זו צורך עליה
היא כנ"ל שע"ז א' תרונה בשיר להיותם עולין בתכלית
העילוי כנ"ל וד"ל:

בראשית ברא כו' יהי רקיע בתוך המים

בפי' חכמות בחוץ כנ"ל וזה היה במ"ת שנמשך ח"ע
בח"ת כדי לברר ולתקן כו' שניתן כח ועוז מח"ע לח"ת
זהו יתרון מעלה מיחוד מ"ע ומ"ת שקודם הבריא'
מטעם כל הנ"ל וד"ל. והג' בחי' יחוד זה עצמו דמ"ע
ומ"ת וירידתם למטה כאשר הן עולין למעלה בתשלום

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

הדין בסדר: כף הקלע, וחיבוט הקבר, ואחר-כך גיהנם
כמשפט הראוי עד שיזכה לגן-עדן. אבל בעולם-הזה
יוכל על ידי הרהור אחד תשובה בלב כראוי לפטור
עצמו מכל העונשים, ולקנות עולמו העליון, להתענג
על ה' מרוב כל.

והטעם בכל זה כבר נתבאר בארובה במקום אחר על
פסוק "צו את בני ישראל גו' את קרבני לחמי לאשי"⁸⁵
בתורה ושני ביאורים התקס"ה⁸⁶ יעוין שם, אך קיצור
ושרש הענין נביא כאן והוא:

שהעולם-הזה "חסד יבנה"⁸⁷, אבל העולם העליון
הוא מבחינת גבורה, כמו שכתוב "להודיע לבני האדם
גבורותיו וכבוד הדר מלכותו"⁸⁸, וכמו שכתוב "מה רב
טובך אשר צפנת כו"⁸⁹, וכנרמז גם כן ב"אגרת
התשובה" פרק י"ב⁹⁰.

והענין:

שלפי שבעולם-הבא "נהנים מזיו"⁹¹, בגילוי, בהשגת
הנבראים, ואי אפשר להיות כי אם על ידי גבורות

וואחרי⁷⁹ שנתבאר היטב ענין התשובה מה היא,
ומעלתה הנפלאה, יובן עוד טוב טעם למה שאין
התשובה מועלת אלא בעולם-הזה דוקא:

ש"המקדש את האשה על מנת שהוא צדיק גמור,
ונמצא רשע גמור – מקודשת, שמה הרהר תשובה
בלבו"⁸⁰, וכמפורסם בגמרא: "יש קונה עולמו בשעה
אחת"⁸¹. מה שאין כן בעולם-הבא, שפ"שמת אדם נעשה
חפשי מן המצות"⁸².

וכמו שכתוב גם כן בזהר פרשה קרה, דף קע"ח עמוד
א' על פסוק "כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול
כו"⁸³:

ולא יימא בר נש, בשעתא דאיתנא ליה הוא עלמא בדין
אתבע מן מלכא רחמי, ואיתוב קמיה, אלא "כי אין מעשה"
כו'. אלא שיתדל בהאי עלמא כו', דהא לבתר, כד יתבניש
מהאי עלמא לאתדנא בדינא תקיפא, בדינא דגיהנם, לית
תמן עיטא וחכמה וסכלתנו לאשתנבא מן דינא⁸⁴.

ורוצה לומר, שאחר המות בעולם-הבא אין תשובה
מועלת ולא כלום למי שהיה רשע, אלא מצטרף לקבל

79. לפרק זה ראה לקוטי תורה פנחס עה, א ואילך. עו, ג. ובמקומות שנשמנו
לקמן הערה 78

80. קדושין מט, ב.

81. עבודה זרה יו, א.

82. שבת ל, א.

83. קהלת ט, י.

84. תרגום: ולא יאמר אדם, בשעה שאבא לאותו עולם, אז אתבע מהמלך
רחמים ואשוב לפניו, אלא – כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה, אחר
שיסתלק אדם מהעולם-הזה. אלא ואם רוצה אדם שהמלך הקדוש יאיר לו
לאותו עולם, ויתן לו חלק בעולם-הבא, ישתדל בעולם-הזה ולהכליל מעשיו
בזמין, וכל מעשיו יהיו לשם הקדוש ברוך-הוא. שהרי לאחר, כשיתכנס
מהעולם הזה להדיו בדין הקשה, בדין הגיהנם, אין שם עצה וחכמה ושכל
להציל מן הדיו.

85. פנחס כח, ב.

86. בתורה ושני ביאורים התקס"ה "ה'תורה" נדפסה בלקוטי תורה פנחס עה, א
ואילך, והביאור הראשון – שם עו, ג. נוסח אחר מהביאור (הנחת כבוד קדושת
אדמו"ר האמצעי) נדפס בסידור עם דא"ח לד, ב. הביאור השני נדפס בספר
המאמרים תקס"ה כרך ב עמוד תשמח. חלק נדפס באור התורה פנחס עמוד
אפח עם קיצורים והגהות. וראה באריכות בשרש מצות התפלה פרק מד
ואילך.

87. תהלים פט, ג.

88. תהלים קמה, יב.

89. תהלים לא, כ.

90. ונרמז גם כן באגרת התשובה פרק יב ראה גם לקמן בשרש מצות התפלה
פרק מה.

91. ברכות יו, א: "העולם הבא... צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים
מזיו השכינה".

1 ותכלית לכרר הבירורים והטוב מן הרע, ואם בן יכול
2 לשנות גם בן מרגל - ראש וכיוצא, כי קמיה "כחשיכה
3 באורה"⁹⁹ ו"גם חשך לא יחשיך", כי יהפכנו לאורה,
4 שהרע נעשה טוב.
5 וזהו סוד "מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ
6 וידליק"¹⁰⁰; וכן כתוב¹⁰¹: "ההפכי הצור אגם מים כו".
7 וכמשל התינוק הנ"ל בעודו טפה בבטן האם, שנתן
8 בה ה' כח שיחלק מן הטפה לרמ"ח איברים ושס"ה גידים
9 בציור קומה, ראש ורגל; הנה כמו שנתן בה כח מאתו
10 לחלק בנ"ל - כך יכול להפך בכחו מרגל לראש;
11 וכן על דרך זה נתן כח הצומח בארץ, והם צירופי
12 אותיות ממאמר "תדשא הארץ כו"¹⁰², שהם נצבים
13 ועומדים בה תמיד (כמו שכתוב בלוקסי אמרים חלק ב'¹⁰³
14 בשם הבעל שם טוב ז"ל) לחלק מן הגרעין שנוצק בה לפרי
15 יפה. וכמו שנתן כח לחלק - כך יכול להפך, ושמגרעין
16 רע יצמחו פירות טובים ומעולים בידוע.
17 וזהו "מי שאמר" והמשיך הצירופים בשמן¹⁰⁴ שיהיה
18 טבעו להדליק, הרי הוא "יכול לומר" בלומר להמשיך
19 הצירופים בחומץ שיידליק.
20 וכל זה הוא לפי שעולם הזה הוא קודם הבירור,
21 ושורה בו המברר, הסובב כל עלמין, הפל יכול בנ"ל;
22 מה שאין בן בעולם הבא, שכבר הוברר, הרי זה כמשל
23 התינוק לאחר שנגדל, וכן התפוח לאחר שנגדל, שלא
24 נשאר בו רק כח מצומצם להוותו, אבל אותו הכח
25 שחילקו לציור קומה כבר נסתלק, ואם בן, שוב אינו
26 יכול להיות מתהפך מרגל לראש כו'.
27 וזהו שאמרנו שעולם הבא הוא מבחינת ממלא כל
28 עלמין, שכבר נברר ונקרא "עולם ברור", כי הוא מה
29 שכבר נתקן על ידי שם מ"ה, ולהיותו כבר נתקן, לכן יש
30 בו גילוי אלקות; אבל הגלוי הוא רק בחינת זיו והארה
31 ומבחינת גבורות וצמצומים, ועצמיות שם מ"ה אינו
32 מאיר בו, ולכן אינו מועיל בו התשובה, כי אי אפשר
33 להתהפך מבחינה לבחינה;
34 וזהו סוד "לית תמן עיטא וסכלתנו"¹⁰⁵ לאשתזבא;

1 וצמצומים עד שיהיה מושג לבעל גבול, וזהו ש"כבוד
2 הדר מלכותו"⁹² מתגלה לבני אדם על ידי "גבורותיו"
3 דייקא, והוא בחינת "ממלא כל עלמין", ובלשון הקבלה
4 "אור פנימי";
5 אבל בעולם הזה, שהאלקות בבחינת העלם, מפל
6 מקום, היא הנותנת שבבחינת העלם יוכל להיות מבחינה
7 יותר גבוהה, הוא בחינת "סובב כל עלמין" ו"אור מקיף",
8 שאינו בבחינת גבורות וצמצומים, אלא בחסדים⁹³;
9 ולהעמיק בזה יותר, הוא:
10 כי עולם הבא נקרא "עולם ברור ראיתי"⁹⁴, שהוא כבר
11 אחר הבירור, שכל דבר על מקומו בא. כמשל התחלקות
12 איברי הגוף בקומת איש: ראש, ידים, רגלים, עד שערות
13 וצפרניים - הרי כל אחד מובדל לעצמו ואי אפשר
14 להעשות מיד - רגל או ראש;
15 מה שאין בן עולם הזה, הוא לפני הבירור עדיין, כי
16 כל העסק בו הוא מלאכת הבירורים ב"ו אלפי שני
17 דהאי עלמא"⁹⁵, שמתבררים הניצוצים שנפלו מז' מלכין
18 קדמאין דתהו על ידי מעשה האדם, והניצוצים שנפלו
19 הם תכלית הטוב, אלא שהם מעורבים עם הרע שנפלו
20 שמה.
21 והוא כמשל הטפה שכוללת כל איברי הגוף, הראש
22 והרגל והשערות וצפרניים כאחד, ואז יוכל להתהפך
23 להיות הרגל נעשה במעלת הראש⁹⁶.
24 והטעם⁹⁷ הוא, כי הנה הבירורים המה מתבררים על
25 ידי מברר, והמברר הוא שם מ"ה, שהוא מברר את שם
26 ב"ן. והיכולת הנה בשם מ"ה דוקא, לפי שבו הוא
27 השראת איך-סוף ברור הוא, כמו שכתוב: "הוי'
28 בחכמה"⁹⁸. וכמו שנתבאר לעיל פרק ב', שבחינת מ"ה
29 דעתיק יומין הוא בחינת המקיפים שבו, שנעתק ונבדל
30 מסדרי ההשתלשלות; מה שאין בן שם ב"ן שבו - שרש
31 ההשתלשלות בנ"ל. וכן בכל עולם עד רום המעלות -
32 שם מ"ה הוא בחינת המקיף כו'.
33 ולהיותו בחינת מקיף, גדול אורו ורב מאד בבחינת
34 איך-סוף, והאיך-סוף הוא ה"כל יכול", כי אין לכחו סוף

99. תהלים קלט, יב: "גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה באורה".

100. תענית כה, א.

101. וכן כתוב בהפכי הצור: תהלים קיד, ח. ראה בארוכה באור התורה פנחס עמוד א"צ, ובספר המאמרים תס"ה פרק ב עמוד תשנב.

102. בראשית א, יא.

103. תנאי, שער היחוד והאמונה פרק א.

104. מי שאמר והמשיך הצירופים בשמן: ראה שער היחוד לכבוד קדושת אדמו"ר האמצעי פרק ג וראה לעיל ב, ב.

105. בדפוס: וסוכלתנו.

92. תהלים קמה, יב: "לחודיע לבני האדם גבורתיו וכבוד הדר מלכותו".

93. מוקטא... אור פנימי... טובב... אור מוקטא נתבאר לעיל מצות ציצית פרק א. להלן מצות אחדות ד' פרקים א-ב.

94. פסחים ג, א.

95. בששת אלפי השנים של העולם הזה. ראה ראש השנה לא, א: "שיתא אלפי שני דהוי עלמא".

96. ראה לקוטי תורה עה, ג. ושם נסקן.

97. ראה גם לעיל "איסור עבודת כהן בעל מום". להלן מצות מחצית השקל פרקים א, ג.

98. משלי ג, יט.

7 הַבִּירִירִים כְּנִ"ל, לְפִי שֶׁהוּא קוֹדֵם הַבִּירִיר, הֵנָּה עַל יְדֵי
8 הַתְּשׁוּבָה הוּא מְעוֹרֵר אוֹתוֹ, וְהוּא הַמִּתְקַנֵּן מִכָּל וְכָל לְפִי
9 אוֹפֵן תְּשׁוּבָתוֹ, וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל פֶּרֶק א' וּפֶרֶק ב'.
10 וְה' יַחְזִירֵנוּ בְּתְשׁוּבָה שְׁלִימָה לְפָנָיו כִּי הוּא "רוֹצֵה
11 בְּתְשׁוּבָה" 106 :

מצות ידידי ותשובה, פרשת נשא

1 אֶלָּא אִם יֵצֵא ב' לְבוּשִׁים צוּאִים, שֶׁהֵם הַמִּתְשַׁבְּוֹת
2 וְדְבוּרִים בְּטִילִים הַמְקִיפִים אוֹתוֹ מֵרֵאשׁוֹ וְעַד רִגְלוֹ, הָרִי
3 אֵין לוֹ תִקְנָה עַל יְדֵי תְשׁוּבָה אֶלָּא עַל יְדֵי כֹף הַקָּלֶעַ, וְאַחֲרֵיכֶּי יִקְבֹּל גִּיהֶנֶם לְהוֹצִיא חוֹלָאת הַנֶּפֶשׁ כְּפִי הַצּוּרָה,
4 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּשָׂאֵר כָּל הָעֲבִירֹת.
5
6 אֲבָל בְּעוֹלָם־הַזֶּה, שֵׁשׁ בּוֹ הַשְׂרָאת הַסּוֹכֵב לְבָרֵר

106. נוסח ברפכת "השיבנו" בתפלת שמונה עשרה.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

29 הַתְּהוּת הַיֵּינוּ חֲכָמָה עִילָאָה הוּא שְׁלֵא ע"י הַשְּׁתַּלְשׁוּת
30 אֵלָּא וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תְּמַצָּא, וְהוּא אֵין רֵאשׁוֹן אֵין אוֹתִיּוֹת
31 אֵין. וְעַד"ז ג"כ אֵין אַחֲרוֹן הַיֵּינוּ לַהֲיוֹת הַתְּהוּת שְׁמִים
32 וְאַרְץ גְּשָׁמִים מִן הַמֵּאמֵר הַרוֹחֵנִי אֵינוֹ דֶּרֶךְ הַשְּׁתַּלְשׁוּת
33 כ"א יֵשׁ מֵאֵין וְהוּא מִבְּחִי סוֹכ"ע, וְעַמ"ש מִזֶּה ע"פ
34 יִבְיֵאוּ לְבוֹשׁ מַלְכוּת. וְלִכֵּן כִּדִּי לְהַמְשִׁיךְ הָאֵרָה וְהַמְשַׁכָּה
35 זֶה, וְמָה גַם בְּר"ה שְׁאֵזִי נִמְשָׁךְ חַיּוֹת כְּלָלִי לְכָל הַשְּׁנָה, לִכֵּן
36 צ"ל הַעֲבוּדָה ג"כ בְּבָחִי סוֹכֵב שְׁבִנְשָׁף וְהוּא דוֹקָא ע"י
37 תְּשׁוּבָה שְׁכֵאשֶׁר הָאָדָם הוּא בְּאֵהְבָה דְּבַכֵּל מְאוּדָּךְ ע"ד
38 כְּמוֹ ר' אֵלִיעֶזֶר בֶּן דּוֹרֵיִיאָ שֶׁהוּא בְּחִי מְסִירַת הַרְצוֹן,
39 וְעַד"ז עכ"פ מְסִירַת הַרְצוֹן לֵה' בְּכָל עֲנִינֵי רְצוֹנוֹת הַנֶּפֶשׁ
40 לַהֲיוֹת בְּטֵל רְצוֹן לַהֲיוֹת עוֹצֵם עֲנִינֵי מֵרָאוֹת בְּרַע, וְכֵן
41 בְּשִׁמְעָה וְדִיבּוּר, וְכֵן לֹא תִתּוֹרֵי אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם בִּיטוּל
42 רְצוֹן, וְכֵן בְּעִשְׂיֵית טוֹב בְּעַל כְּרַחֵךְ דוֹקָא לַעֲשׂוֹת הַכֹּל
43 בְּהִיפּוֹךְ רְצוֹנוֹ, וְהוּא ג"כ בְּחִי מְס"נ בְּאַחַד, כִּי מָה לִי
44 קִטְלָא כּוֹלָה כּו' שֶׁהוּא אֵתְכַפִּיִּיא סט"א ע"י לֵב נִשְׁבֵּר
45 וְנִדְכָּה אָדָם וּבִהְמָה תוֹשִׁיעַ שִׁיעֶשָׁה עֲצֻמוֹ כְּבִהְמָה,
46 וְכִמְאֲרִז"ל בְּחוֹלִין בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם עְרוּמִים בְּדַעַת כְּאָדָם
47 וּמְשִׁימִים עֲצֻמָּם כְּבִהְמָה שֶׁהִיא לְמַטָּה מִן הַדַּעַת וְשִׁרְשָׁה
48 לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, וְלִכֵּן לֹא יִחְפּוֹץ בְּרְצוֹן וְתַאוּת
49 גְּשָׁמִיּוֹת כ"א כְּמ"ש וְעַמ"ש לֹא חִפְצִי דֵּהֵיִינוּ אִפִּי מָה
50 שְׁעִמָּךְ הוּא הַיִּדּוּעַ הוּא הַמְדַּע אִיהוּ וְגִרְמוּהִי חֵד ג"כ לֹא
51 חִפְצִי, כ"א כֹּלָה שְׁאֵרִי וְלִבִּי אֵלִיו ית' מִמֶּשׁ, וְכִמְאֲמֵר
52 בְּכָל קְרֵאֵינוּ אֵלִיו וְלֹא לְמִדּוֹתָיו מִכָּל שֶׁכֵּן וְק"ו רְצוֹנוֹת
53 גְּשָׁמִיִּים כּו', וְעִי"ז יוֹכֵל לְבוֹא לְבָחִי וּבְכָל מֵאֲדָךְ
54 לְהַמְשִׁיךְ מִבְּחִי סוֹכֵב, כִּי ע"י בִּיטוּל הַרְצוֹן הוּא מְגִיעַ
55 לְהַמְקוֹר שֶׁהוּא הָאֵין בְּחִי א"ס, רַדְל"א שְׁמֵשׁ שׁוֹרֵשׁ
56 מִחֲצַב כְּנִס"י כְּנ"ל וְד"ל.

1 אֲךָ לְהַסְבִּיר הָעֲנִין אֵין אִפְשָׁר לַהֲיוֹת עֲבוּדָה בְּבָחִי
2 סוֹכֵב לְמַעְלָה מִהַשְּׁכָל, הָעֲנִין הוּא שְׁזוּהוֹ ע"י בְּחִי
3 תְּשׁוּבָה מְעוֹמָקָא דְּלִיבָא בְּמִס"נ שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת,
4 שְׁלִכֵן לֹא נָא בְּתוֹרָה טַעַם עַל מְס"נ, כְּמוֹ שְׁנָא טַעַם עַל
5 הָאֵהְבָה לְאֵהְבָה אֵת ה' אֵלִיקֵין כִּי הוּא חִיִּךְ, מִשְׁא"כ עַל
6 מְס"נ לֹא נָא טַעַם לְפִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַשְּׁכָל, וְהוּא
7 בְּחִי אִמוּנָה שְׁלִמַּעְלָה מִהַדַּעַת שְׁנִמְשָׁךְ מִבְּחִי סוֹכֵב, לִכֵּן
8 בְּמִקּוֹם שְׁבַע"ת עוֹמְדִים אֵין צִד"ג כּו'. אֵךְ לְהַבִּין טַעַם
9 הַדְּבַר הֵנָּה כְּתִי אֵין רֵאשׁוֹן וְאֵין אַחֲרוֹן, וְכְתִי בְּדַבֵּר ה'
10 שְׁמִים נַעֲשׂוּ, פִּי שֶׁהִבְרִיאָה הוּא ע"י דְּבוּר וְכְתִי
11 בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים שֶׁהִבְרִיאָה הִיא יֵשׁ מֵאֵין. וְהָעֲנִין
12 שְׁבִרִיַּאת הָעוֹלָמוֹת אֵינוֹ בְּדֶרֶךְ הַשְּׁתַּלְשׁוּת מְעִילָה
13 לְעוֹלָל, עַד"מ אֵצֶל הָאָדָם שֶׁהַמְדוּת מִהַשְּׁכָל וְהַדְּבוּר
14 מִהַמְדוּת הוּא דֶּרֶךְ הַשְּׁתַּלְשׁוּת, שְׁע"י הַמְדָּה נַעֲשֶׂה הַבֵּל
15 הַלֵּב, וְאַח"כ קוֹל וְדְבוּר שֶׁהַדְּבוּר נִמְשָׁךְ מִהַקּוֹל וְהַקּוֹל
16 וְכו', הַכֹּל בְּדֶרֶךְ הַמְשַׁכָּה וְהַשְּׁתַּלְשׁוּת עִילָה וְעוֹלָל, אֲבָל
17 בְּבִרִיַּאת הָעוֹלָמוֹת אֵינוֹ דֶּרֶךְ הַשְּׁתַּלְשׁוּת וְהַמְשַׁכָּה
18 שְׁמֵאמֵר יְהִי רְקִיעַ אֵינוֹ עֶרֶךְ שֶׁל הַמֵּאמֵר שִׁיחִי נִמְשָׁךְ
19 מִמֶּנּוּ רְקִיעַ, וְכֵן כָּל הַנִּבְרָאִים כּו' מִהַבּוֹרָא הוּא מֵאֵין וְלֹא
20 דֶּרֶךְ הַשְּׁתַּלְשׁוּת, כִּי א"א לַהֲיוֹת נִמְשָׁךְ אִפִּי מִבְּחִי דְּבוּר
21 שְׁלִמַּעְלָה שֶׁהוּא בְּחִי תִּתְּגַלּוֹת שְׁלִמַּעְלָה, שֶׁהַבּוֹרָא הוּא
22 הַיִּפֶּךְ הַנִּבְרָאִים, וְאִפִּי גַם עַל הַתְּהוּת חֲכָמָה עִילָאָה
23 מֵא"ס ב"ה נִאֲמֵר וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תְּמַצָּא, שְׁאִפִּי לַהֲיוֹת
24 נִמְשָׁךְ בְּחִי אֵנֶת חֲכִים וְלֹא בַּחֲכ' יִדְעָא הַיֵּינוּ תְּחַלְבְּשׁוֹת
25 אוֹר א"ס בַּחֲכ' אֵינוֹ בְּבָחִי הַשְּׁתַּלְשׁוּת, וְכָל מָה שְׁנִזְכָּר
26 בְּסִפְרִים הַשְּׁתַּלְשׁוּת עִילָה וְעוֹלָל אֵינוֹ עַל הַנִּבְרָאִים
27 מִהַבּוֹרָא, וְלִכֵּן כָּל הַמְשַׁכּוֹת צִרִיךְ לַהֲיוֹת מִהַמְקוֹר שֶׁהוּא
28 הָאֵין. וְהוּא אֵין רֵאשׁוֹן פִּי שְׁלֵהִיּוֹת הַתְּהוּת רֵאשִׁית

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

שלו, ומתקרב אחר כך בתפלה גם בהכחות הטבעיים
שלו, ד"לבי ובשרי ירננו כו"50, הנה אותיות אלו נעשים
פטר לקונו. וכמו העטרה שנעשית מאבנים טובות
ומאירות (וכמו שנתבאר במקום אחר, שבאבנים⁵¹ טובות, יש
שמאירות בעצם ויש שמאירות על ידי שמזדבכות
בפעולת הכוכבים. וכנודע מענין "שוהם וישפה"⁵²) – כך
מאותיות התפלה שהן אותיות שנתבררו ונודברו
(ובפרטיות – הן הדיבורים דכל היום, ובכללות – הן הכחות
הטבעיים שמשמש בהם כל היום בעניניו הגופניים) ונעשים
טובים ומאירים, ונעשים בחינת פטר לקונו כו' (והוא ענין
"יהי רצון"⁵³ כו', וכמו שנתבאר במקום אחר).
וב' הענינים הנ"ל שבתפלה, הם על ידי התעוררות
מדת האהבה, וכמו שיתבאר אם ירצה השם, ולכן כל
העבודה דתפלה הוא לבוא לבחינת אהבה :

קיצור. כל היגיעה דתפלה היא לבוא למדת האהבה. כי
בתפלה יש ב' עניניים: הא' – התקשרות ודביקות נפשו באלקות
ולתעלותה בבחינת רצוא כו'. והב' – לבקר ולזכר את הנפש
הבהמית. ושניהם נעשים על ידי מדת האהבה (ונתבאר ענין
העבודה בבחינת נר", ונשמה לנשמה, והתפללות כל אחת
מהם במדריגה שלמעלה הימנה).

דהנה ידוע ההפרש בין אותיות התורה ואותיות
התפלה, דאותיות התורה הן אותיות דמ"ה, ואותיות
התפלה הן אותיות דב"ן. והוא ענין בחינות אבן וליבנה.
דאבן הוא בריאה בידי שמים, והן אותיות הבאות
מלמעלה, שהתורה נתנה באותיות אלו דוקא, שהן
כלים לגילוי בחינת חכמה עילאה, ובהם ועל ידם
קוראים וממשיכים גילוי אור אין סוף ברוך הוא. דלכן
צריך להיות עסק התורה בדבור דוקא, וכמו שנתבאר
בתורה אור דבור המתחיל "ויראו את אלקי ישראל"⁴⁵;
ולבנים הם הנעשים בידי אדם, והן אותיות התפלה,
שהו דבור האדם. והיינו שאין זה אותיות הבאים
מלמעלה, כי אם אותיות הבאים מלמטה למעלה,
מהאדם המתפלל.

(דגם בשמונה עשרה⁴⁶ שנאמר על זה "אין מילין
בלשוני"⁴⁷, רק "אדני שפתי תפתח"⁴⁸, הן מכל מקום דבור
האדם, רק שהוא דבור הבא ממילא, לא בכונה ובסדר
על פי השכל, לפי שהביטול דתפלה הוא למעלה מטעם
ידעת המושג כו', וכמו שנתבאר במקום אחר)

והן אותיות הבאים מקרב ולב עמוק⁴⁹, מהקירוב
שאחר הריחוק. והיינו בעסקו כל היום בהכחות הטבעיים

50. תהלים פד, ג.

45. משפטים עז, ג.

51. וכמו שנתבאר במקום אחר שבאבנים: לקוטי תורה דבור המתחיל "ושמתי
כבוד" (השני) סעיף ג וכו', ג. דבור המתחיל "ולקחת את שתי" רס"ח וספר
המאמרים תרס"ח עמוד קח.

46. דגם בשמונה עשרה ראה סידור דבור המתחיל "אדני שפתי" בתפלת ראש
השנה ורלו, ד. תורת חיים דבור המתחיל "אלה תולדות נח" פרק כח ואילך
(נח, ד) וסוף דבור המתחיל "והאיש משתאה" וקמא, ג"ד.

52. פקדוי לט, יג.

47. תהלים קלט, ד: "כי אין מלה בלשוני הן ה' דעת כלל".

53. והוא ענין יהי רצון: לקוטי תורה שיר השירים דבור המתחיל "מה ופז
פעמיק" ומג, ב.

48. תהלים נא, יז.

49. מקרב ולב עמוק: עפ"י תהלים סד, ז.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – ה'תש"א

ע"י עבודה ד"ערב" – ק"ש שעל המטה, ו"בקר" – התבוננות לפני ובתפלת שחרית,
נעשה יום אחד – גילוי אחדות ה' בעולם. התבוננות – דבר השווה לכל נפש, והיא עיקר
העבודה. ישנו חילוק בין השגה להתבוננות

כשפאים בעניני עולם אין רשם העבודה נכר בפעל
דבר, דהנה פתיב "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד",
והפרוש דבכדי שבהיום יהיה גילוי דאחד, דערהעין אין

ה) ובהנה יובן מה שפמה מעובדי הני' בעבודה שבלב
בתפלה מתאוננים שהגם שעוסקים בעבודה
שבלב בהנה טובה, בכל זאת הנה אחר התפלה

ונקל יותר להתבונן באיזה השגה מכמו להשיגה, ואשר
 על כן כשעוסק בהתבוננות פעם וישמים עד כמה
 פעמים, הנה באה אצלו הצטרפות ההשגה בפעל דבר
 פרטי, ולזאת הנה לאחר התפלה כשכא בעניני עולם,
 רשומה של העבודה שבלב בתפלה נכר בכל הענינים,
 להיות דבועבדה ההתבוננות עקר, ומהאי טעמא
 מצינו כמה סוגים בעובדי ה' בעבודה שבלב בתפלה,
 דיש כאלו שאינם בעלי השגה גדולה, והם מצליחים
 הן בהשגתם והן בעבודתם בפעל הרבה יותר מבעלי
 השגה גדולה מהם, ואף גם מאלו דנהירין להון שבילי
 דרקיצי בידיעת סדר השתלשלות, וטעם הדבר הוא
 לפי שכל עבודתם היא בהתבוננות שבהשגה, ועל
 ידי זה דוקא הנה הם מגיעים יותר להעמק פנימי של
 הענין ההוא, והינו בההרגש האלקי שבהשגה. וטעם
 הדבר הוא, שיש מקום בשכל לומר בהתבוננות מביאה
 ומוספת השגה, והשגה דוחה את ההתבוננות, והינו
 דטבע כח ההשגה חלוק מטבע כח ההתבוננות גם בזה
 ההשגה דוחה התבוננות והתבוננות מביאה ומוספת
 השגה, דטבע כח ההשגה הוא לפרט לרבוים פרטים
 ולחלק כל פרט לרבוים חלקים וכל חלק לבארו
 ולהסבירו, אשר הסדר בזה הוא תחלת הכל הרי
 ההשגה מרחקת את הנקדה השכלית מן העצם,
 ובהכלל הידוע דכל השגה היא ברחוק מהעצם ומביאה
 את הנקדה שכלית לידי השגה, הינו דתחלת הכל
 מפרטה לפרטים ומגבלת אותם, ואחר כך מפרטת את
 הפרטים כל פרט ופרט בענינים, וסופרים כמה ענינים
 נמצאים בכל פרט, ואחר כך מפרטת את כל ענין וענין
 מכל פרט ופרט לחלקים, ומונה אותם כמה חלקים
 נמצאים בכל ענין, ומסבירים כפי העולה בהשגתו
 בהשקפה ראשונה, אשר בכל הסדר הזה הנה העקר
 הוא ההשגה ואינו נותן מקום להתבוננות, הרי דטבע
 ההשגה לדחות את ההתבוננות בכלל וענין ההסתכלות
 בפרט.

וועלט דעם אחדות ה' שהוא יתברך מהנה ומחיה
 את העולם, והעולם וכל הנבראים בטלים לאלקות,
 הוא על ידי העבודה דעבר ובקר, דעבר הפונה עבודה
 דקריאת שמע שעל המטה, שענינה החשבון צדק
 בנפשו בכל מה שעבר עליו במשך היום, הן בשכלו,
 והינו כמה היה שכלו עסוק ביום ההוא, והן במדותיו
 באהבה ויראה, והינו לאיזה ענינים היה נמשך בקרוב,
 וממה התרחק, ובפרט בלבושי הנפש מחשבה דבור
 ומעשה בכמה מיני ההוהים ודבורים, דגם אפלו אם
 לא היו בהם דברים אסורים דשקר וכילות ולשון הרע,
 אבל בכל אפן גרם רעה לנפשו בההוהי ודבורי דברים
 בטלים שנענש על זה בכף הקלע, וכשעושה חשבון
 צדק בנפשו, הנה בא לידי הסכם והחלט גמור אשר
 מעכשו לא יהיה כן, ובקומו משנתו מתעורר בתקף עז
 לעבודת ה' ואומר "מודה אני לפניך" כו', ועובד
 עבודתו עבודה תמה בצפרא דאברהם בכרכות השחר
 ובכרכות התורה, ועוסק בהתבוננות השגה אלקית קדם
 התפלה, ואחר כך בתפלה עוסק בהשגה ההיא
 ומתפעל עליה בהתעוררות והתרגשות גדולה, ובכל
 זאת הנה אחר התפלה חולף ועובר בהתרגשות ואינו
 מביא שום פעל דבר כלל. הנה הסבה לזה הוא העדר
 ההתבוננות וההסתכלות החזקה, דבזה דוקא הוא מה
 שמביא את ההתפעלות האמתית להיות רשומה נכר
 בעבודה בפעל, והינו דבעבודה נוגע יותר ענין
 ההתבוננות מכמו ענין ההשגה, והתבוננות הוא דבר
 השונה לכל נפש, דהנה כל אדם מצד שלמות נפשו יש
 בו כל הכחות הנעלמים והגלויים, וביכולתו להשפיל
 השפלות חדשות ולהשיג השגות גדולות, ובאמת הוא
 כן שגם איש הפשוט וההמוני משפיל השפלות וממציא
 המצאות כמה שהוא חפץ, הינו במסחרו ומלאכתו, רק
 שבעניני תורה ועניני אלקות הוא מתרשל, אמנם
 בכללות ענין הכחות הרי יש בזה סדר והדרגה, ובנקל
 יותר להשיג איזה משפל מכמו להמציא איזה השפלה,

זאת התורה – גילוי המוחשי בתורה, הוא ע"י – אדם, המורכב מגוף שבטל אל הנשמה,
 ובשניהם כמה דרגות. וכן בתורה – גופי תורה ופנימיות התורה. בכל השגה צ"ל
 התבוננות – בגוף ההשגה, והסתכלות – באלקות שבהשגה.

השקלא וטריא בההשגה ההיא, אם כן הוא באמת כפי
 אשר פרט כל הפרטים והענינים והחלקים ההם,
 דבהקדמת לומר אשר בכל השגה והשגה הרי יש סבא
 יסודית מה שמכריח לפרט את הנקדה שכלית לכך וכך

אמנם ענין ההתבוננות הוא שקלא וטריא שכלית,
 והינו דכל דבר שכל הבא במשג, עם היותו
 כבד מפרט לרבוים פרטים ענינים וחלקים, ומבארים
 ומסבירים בבאור והסבר, הנה כח ההתבוננות הוא

כָּלֵלִים, וְהֵם רֹאשׁ גּוֹף וְרִגְלָה, דְּכֻלּוֹת כָּלֵם הֵם חֲמִירוֹת, 25
 לְהִיּוֹתָם חֲמִירִים הֵם הוּוֹים וְנִפְסָדִים וְשִׁיף בָּהֶם עֲנִין 26
 הַמִּיתָה, וְנִשְׁמַת הָאָדָם יֵשׁ בָּהּ כֹּמֶה דְּרָגוֹת, וְכַמְּאֻמֶּר 27
 "חֲמִשָּׁה שְׁמוֹת נִקְרְאוּ לָהּ, נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה חַיָּה יְחִידָה", 28
 שְׁכָלֵם הֵם מְדַרְגּוֹת רוּחָנִיּוֹת, וְכָלֵם הֵם נִצְחִיִּים שֶׁהֵם 29
 חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל מִמָּשׁ, וְזֶהוּ "זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם", 30
 דִּהְיָאָה שְׁבַתְּוֹרָה הִינּוּ הַגְּלוֹי דִּתּוֹרָה הִיא בְּמַדְרַגַּת אָדָם 31
 הַכָּלִיל מִגּוֹף וּנְשָׁמָה, וְאָדָם חֵי הוּא שֶׁהַגּוֹף נִמְשָׁךְ וְיִבְטֹל 32
 אֶל הַנְּשָׁמָה וְאוֹר וְחַיִּית הַנְּשָׁמָה מִתְּפַשֵּׁט בְּאֶבְרֵי הַגּוֹף, 33
 וְכֵן הוּא בַּתּוֹרָה שֵׁשׁ בָּהּ גּוֹפֵי תּוֹרָה וְנִחְלָקָה לְשֵׁשׁ 34
 דְּרָגוֹת כּוֹלָלִים, תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב וְתּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה 35
 וּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, דְּכָל זֶה הוּא הַגּוֹף שְׁבַתְּוֹרָה, דְּכָשֵׁם 36
 שְׁבַתְּוֹרָה שְׁבַעַל פֶּה הִרִי מוֹכֶנֶת וּמִשְׁגָּת בְּשִׁכְלֵי הַטְּבָעִי, 37
 הֵנָּה כֵּן גַּם פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה מוֹכֶנֶת וּמִשְׁגָּת בְּשִׁכְלֵי 38
 הַטְּבָעִי, וְאֵף גַּם תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב מוֹכֶנֶת עַל פִּי דִּרְשָׁת 39
 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, דְּכָל זֶה הֵם גּוֹפֵי תּוֹרָה רַק שְׁנִחְלָקִים 40
 בְּדַרְגּוֹת חֲלוּקוֹת בְּדִגְמַת גּוֹף הָאָדָם, וְכֵן נִשְׁמַת הַתּוֹרָה 41
 שְׁנִחְלָקָה בְּכֹמֶה בְּחִינוֹת וּמַדְרַגּוֹת בְּדִגְמַת נִשְׁמַת אָדָם, 42
 דְּבִכְלָלוֹת הוּא הָאוֹר וְחַיִּית פְּנִימִי הִינּוּ הָאֱלֹקוֹת 43
 שְׁבַתְּוֹרָה, וְכֵן הוּא כָּל דִּיעָה וְהַשְׁגָּה אֱלֹקִית שֵׁשׁ בָּהֶם 44
 גּוֹף וּנְשָׁמָה, וְזֶהוּ שְׁנֵי הָעֲנִינִים דִּהִתְבּוֹנְנוֹת וְהִסְתַּפְּלוֹת 45
 שְׁצִירָף לְהִיּוֹת כָּל הַשְׁגָּה, דִּהִתְבּוֹנְנוֹת הִיא בְּגוֹף 46
 הַהַשְׁגָּה, וְהִסְתַּפְּלוֹת הִיא בְּנִשְׁמַת הַהַשְׁגָּה, וְדוֹקָא 47
 בְּאִתְדוּתָם וְהִתְלַבְּשׁוּתָם אִזְּ הוּא אֲמִתִּית עֲנִין הַהַשְׁגָּה, 48

פְּרִטִּים, וְהַפְּרִטִּים לְכֹף וְכֹף עֲנִינִים, וְהָעֲנִינִים לְכֹף וְכֹף 1
 חֲלָקִים, וְכִהִסְכָּרָה הִסּוּדִית שֶׁל הַהַשְׁגָּה הֵנָּה בְּזֶה הוּא 2
 הַשְׁקָלָה וְטִרְיָה שֶׁל הַהִתְבּוֹנְנוֹת, דִּי אִיבְעָרְלִיִּיגוֹנֶג וּוְאָס 3
 עֵר אִיבְעָרְלִיִּיגוֹט זִיף אִין דַּעַם־יְדִי סְכָרָה הַפּוֹכָה 4
 מִסְכָּרַת הַהַשְׁגָּה, וְעַל יְדִי שְׁקִידַת הַהִתְבּוֹנְנוֹת הִרִי הוּא 5
 בָּא לִידֵי הַסְתַּפְּלוֹת הַחֻזָּקָה בְּנִשְׁמַת הַהַשְׁגָּה שֶׁהוּא צִיּוֹר 6
 הַמִּשְׁגָּה הַהוּא. דִּהֵנָּה כְּתִיב "זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם", דִּ"זֹאת" 7
 הוּא עֲנִין הַגְּלוֹי בְּדָבָר מוֹחֲשִׁי, וְכִמוֹ שְׁכָתוּב "בְּזֹאת יָבֹא 8
 אֶהְיֶה אֶל הַקֹּדֶשׁ", "וְזֹאת הַתּוֹרָה" וְגו', דִּתּוֹרָה הִיא 9
 בְּחִינַת "זֹאת" שֶׁהוּא עֲנִין הַגְּלוֹי, אֲמָנִם לְהַבִּין וְלַהֲשִׁיג 10
 אֶת הַ"זֹאת" שְׁבַתְּוֹרָה, הִינּוּ הַגְּלוֹי מוֹחֲשִׁי שְׁבַתְּוֹרָה, הוּא 11
 עַל יְדִי בְּחִינַת וּמַדְרַגַּת "אָדָם", שֶׁהַתּוֹרָה הוּא בְּדִגְמַת 12
 אָדָם, דְּאָדָם הוּא מְרַכֵּב מִגּוֹף וּנְשָׁמָה, דְּגוֹף הָאָדָם נִקְרָא 13
 בְּשֵׁר אָדָם, וּבוֹ שִׁיף עֲנִין הַמִּיתָה וְהִסְתַּפְּלוֹת, וְהַנְּשָׁמָה 14
 אוֹ הַנְּפֶשׁ נִקְרָאת נִשְׁמַת אָדָם אוֹ נֶפֶשׁ אָדָם, וְכִהִתְחַבְּרוּת 15
 הַנְּשָׁמָה עִם הַגּוֹף וּבִטּוֹל הַגּוֹף אֶל הַנְּשָׁמָה אִזְּ נִקְרָא 16
 אָדָם, הִרִי דָשֵׁם אָדָם כּוֹלֵל הַגּוֹף וְהַנְּשָׁמָה כְּאֶחָד, הִינּוּ 17
 גּוֹף חֵי, וְגוֹף חֵי הוּא כְּאֶשֶׁר הַגּוֹף נִמְשָׁךְ אֶל הַנְּשָׁמָה 18
 וְהַנְּשָׁמָה מִתְּלַבְּשָׁת בְּהַגּוֹף. וְהֵנָּה בְּהָאָדָם הִרִי הַגּוֹף הוּא 19
 אֶחָד רַק שֵׁשׁ בּוֹ הִתְחַלְּקוֹת בְּדַרְגּוֹת חֲמִירוֹת גּוֹפּוֹ, וְהִינּוּ 20
 דְּכֻלּוֹת הַגּוֹף הוּא חֲמִירִי וּמִמָּשִׁי, דִּזְהוּ גִּדְרֵי הַגּוֹפִי 21
 שֶׁהוּא מִמָּשִׁי, וְרַק שְׁבַתְּוֹת חֲמִירוֹת גּוֹפֵא יֵשׁ חֲלוּקֵי דְרָגוֹת, 22
 שְׁבַדְרָף פְּרִט הִרִי כָל אֶחָד מִהָאֲבָרִים חֲלוּקֵי זֶה מִזֶּה, 23
 וּבִכְלָלוֹת הוּא שְׁגוֹף הָאָדָם נִחְלָק לְשֵׁשׁ חֲלוּקִים 24

עֵיקַר הַתּוֹרָה הִיא הָאֲלֹקוֹת שְׁבָה, וְאִזְּ הִיא תּוֹרָה תְּמִימָה וּמִשִּׁיבַת נֶפֶשׁ, וְאִם תּוֹפְסִים רַק 49
 הַגְּלוֹיָה שְׁבַתְּוֹרָה, הִרִי זֶה כִּהִפְרַדַּת הַנִּשְׁמָה מִהַגּוֹף 50

בְּדִגְמַת דְּבָר הַפְּרַדַּת הַנְּשָׁמָה מִן הַגּוֹף, וְזֶהוּ דְּכְתִיב 61
 "תּוֹרַת הֲרִי תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ", אִימְתִּי הִיא מְשִׁיבַת 62
 נֶפֶשׁ, כְּשֶׁהִיא תְּמִימָה בְּהַשְׁתִּי מְדַרְגּוֹת דְּגוֹף וּנְשָׁמָה 63
 שְׁבַתְּוֹרָה. וּמִמּוֹצֵא דְּבָר אֲנִי יוֹדְעִים, דְּכִהִשְׁגָּה 64
 וְהִתְבּוֹנְנוֹת הֵנָּה מִצֵּד עֶצֶם טְבָעִם הֵנָּה הַשְׁגָּה דִּוְחָה 65
 הַהִתְבּוֹנְנוֹת וְהִתְבּוֹנְנוֹת מוֹסַפֵּת יְדִיעָה וְהַשְׁגָּה, וְלִכְּן הֵנָּה 66
 דוֹקָא בְּאֶחָד הַהַשְׁגָּה וְהִתְבּוֹנְנוֹת אִזְּ הֵנָּה אוֹר הַשְׁכָּל 67
 דְּבִינָה מְאִיר אֶת הַמְּדָה וּמַבִּיא אוֹתָהּ בְּפַעַל דְּבָר כְּפִי 68
 הַהַשְׁגָּה הַהִיא. 69

וּכְשֵׁם שְׁכָאָדָם חֵי הֵנָּה הָעֵקֶר הוּא הַנְּשָׁמָה וְהַחַיִּית, 51
 הֵנָּה כֵּן הוּא גַּם בַּתּוֹרָה, דִּהֵעֵקֶר הוּא הַפְּנִימִיּוֹת 52
 הִינּוּ הָאֱלֹקוֹת שְׁבַגּוֹפֵי תּוֹרָה כָּל הַשֵּׁשׁ דְּרָגוֹת הַנִּחְלָק 53
 שְׁבַתְּוֹרָה, וְכָשֵׁם שְׁבַגּוֹף הָאָדָם הֵנָּה מִצֵּד עֶצֶמוֹ שִׁיף בּוֹ 54
 עֲנִין הַמִּיתָה, הֵנָּה כֵּן הוּא בְּגוֹפֵי תּוֹרָה, וְכִדְאִיתָא בְּזִהֵר 55
 "מֵאֵן דְּנִפְל מְדַרְגִּיָּה אֲקָרִי מִית"ט, דְּכְאֶשֶׁר תּוֹפֵס רַק 56
 בְּהִלְגִּיאָט שְׁבַתְּוֹרָה, כְּמוֹ בְּפִשְׁטוֹת הַחֲלָכוֹת שְׁבַתְּוֹרָה 57
 שְׁבַעַל פֶּה אוֹ בְּפִשְׁטוֹת הַסְּכָרוֹת דִּתְקִירָה אֱלֹקִית 58
 דְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה אוֹ בְּפִשְׁטוֹת הַכְּתוּבִים כְּלִי דִּרְשׁוֹת 59
 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל, הוּא נוֹפֵל מְדַרְגִּיָּה וְאֲקָרִי מִית, שֶׁהוּא 60

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

1 סה. הסבא מהר"ש אמר, שהחסיד ר' חיים דובער
2 היה בעל סוד אמיתי. ישנן שלש דרגות בבעלי-סוד:
3 (א) רואים שיש לו סוד, אלא שאין הוא מספר על כך.
4 (ב) לא ניכר שיש לו סוד. (ג) כשעוד אחד יודע את
5 הסוד ומגלה אותו, הרי כשהוא שומע את הגילוי,
6 מראה פניו כאילו הוא שומע דבר חדש שלא ידע
7 לפני כן. זהו בעל-סוד האמיתי. ובעל-סוד כזה היה
8 החסיד ר' חיים דובער הגבאי של אב-הסבא.
9 ר' חיים דובער נולד ברודניא פלך מוהליב אצל
10 אביו החסיד ר' אהרן ביינוש, והיה בעל כשרון רגיל,
11 אבל איש אמת ותמים בטבע תולדתו. הוא השתדך
12 עם החסיד ר' משה ישראל - חנווני בלויבאוויטש -
13 חי כמה שנים על "כתפלי" חותנו, בחיי הרבי האמצעי,
14 ועסק בתורה ובחסידות.
15 בשנת תקע"ח לקח הרבי ה"צמח צדק" את ר'
16 חיים דובער כ"כתבן" בביתו, כדי להעתיק עבורו
17 כתבים שונים מכתב-יד. למרות שבאותו זמן היו
18 בלויבאוויטש הרבה כתבנים בעלי כתב נאה, בכל זאת
19 בחר אב-הסבא בר' חיים דובער מחמת תמימותו
20 ואמיתותו. אב-הסבא היה בטוח בו שאף אחד לא
21 ידע מה הוא כותב.
22 שתים-עשרה שנה תקע"ח-תק"ץ העתיק ר' חיים
23 דובער את כתבי אב-הסבא בנגלה ובחסידות. בשנת
24 תק"ץ מינה אותו הרבי לגבאי שלו.
25 הגבאי ר' חיים דובער היה בעל-סוד מוחלט, לא
26 זו בלבד שאף אחד לא ידע שהרבי שלח אותו
27 בשליחויות האמורות, אלא אף אחד גם לא הרגיש
28 בכך. בשתי הפעמים - בערב ראש-השנה וב'צום
29 גדליה' - נסע בלילה, ועם אור הבוקר ביקר ב'ציון'
30 קבר אמו של הרבי, הרבנית דבורה לאה נ"ע, מסר
31 את השליחות, נסע חזרה והגיע בזמן, ואף אחד לא
32 הרגיש בכל המתרחש.
33 סו. בסעודת הלילה של שביעי של פסח תר"ג,
34 אמר הסבא-רבא הרבי ה"צמח צדק":
35 - שביעי של פסח הוא ראש-השנה למסירות
36 נפש. כשמסר משה רבנו את מאמר השי"ת "דבר אל
37 בני ישראל ויסעו", קפץ מיד נחשון בן עמינדב לים
38 בכוח של מסירות נפש. גילויי שביעי של פסח הם
39 גילויים עצמיים בדרך "אתערותא דלעילא". בדרך
40 כלל הרי "כל השביעין חביבין"¹⁷, ביחוד היום

41 השביעי לגילוי העצמי של "נגלה עליהם מלך מלכי
42 המלכים הקב"ה וגאלם" המתגלה בלילה הראשון של
43 פסח, ועל אף זאת, הרי לקראת הגילויים העצמיים
44 של שביעי של פסח וקריעת ים-סוף, ש"ים" -
45 עלמא-דאתכסאי, נהפך ל"יבשה" - עלמא-דאתגליא,
46 היו זקוקים להקדמה של מסירות נפש. ונחשון בן
47 עמינדב מסר את נפשו על מאמר השי"ת "ויסעו",
48 מסירות-נפש על ה"הלון ונסוע" שאברהם אבינו
49 החל בו. שביעי של פסח הוא ראש-השנה למסירות
50 נפש. ביום זה צריך ויכול כל אחד לקבל על עצמו את
51 התקיפות של מסירות-נפש על תורה ומצוות ועבודת
52 הבורא ברוך-הוא, במסירות-נפש לכל השנה.
53 בסעודת היום של שביעי של פסח, אמר אב-
54 הסבא:
55 הלכה פסוקה היא¹⁸ "תדיר ושאינו תדיר - תדיר
56 קודם". הלכה פסוקה זו נמצאת בש"ס בסוגיות
57 הבאות:
58 (א) בברכת היין וברכת היום¹⁹;
59 (ב) בשיר של שבת ושיר של ר"ח²⁰;
60 (ג) בסדר הקריאה בתורה בר"ח ובחנוכה²¹.
61 משלוש הסוגיות האמורות, מתברר ומתבהר ענינו
62 של "תדיר ושאינו תדיר - תדיר קודם":
63 (א) "תדיר" הוא יום הבריא, זאת למדים מסוגיית
64 "שיר של יום", ו"שאינו תדיר" הוא השיר המיוחד
65 של ראש-חודש.
66 (ב) "תדיר" הוא ריבוי, וזאת למדים מסוגיית ברכת
67 היין וברכת היום.
68 ענינו של "יום" אנו למדים מסוגיית "שיר של
69 יום", שמהותו של היום מתבטאת ב"שיר של יום"
70 שלו, שהימים בכללות מתחזקים על-ידי הקריאה
71 בתורה בפרשיות השייכות לאותם הימים. ממוצא
72 דבר אתה מבין ויודע, שה"תדיר" שבכל יום מימות
73 השבוע, הוא פרשת היום שבששת ימי בראשית,
74 והפרשה שבתורה היא המביאה לתקפו של היום.
75 לכן, קיים סדר מסודר בעובדי ה' בסדר והדרגה,
76 שבכל יום ויום הם אומרים פרשת היום. כשם
77 שבשבת אומרים פרשת "ויכולו השמים", כך הם
78 אומרים ביום ראשון, מ"בראשית" עד "ויהי ערב ויהי
79 בוקר יום אחד", וכך בכל יום את פרשתו. ההבדל
80 הוא בכך, שפרשת שבת אומרים גם בליל שבת

(20) סוכה נד, ב.
(21) מגילה כט, ב.

(17) ויק"ר פכ"ט, יא. ומדרש תהלים פ"ט, יא.
(18) זבחים פט, א.
(19) ברכות נא, ב.

בשני סוגי מסירות-הנפש על קידוש השם, באש
ובמים.
סח. לפני קריעת ים-סוף היתה יציאת מצרים,
והיא היציאה ממִצְרַיִם וגבולים. ב'עבודה' היא
היציאה מהרגילות שהאדם מורגל בה, ואחר-כך בא
ענין קריעת ים-סוף והוא הרגש העצמות. כלומר,
כשהולכים ברחוב ורואים שמים וארץ, מרגישים
שבריאה כזו, רק עצמות אין-סוף ברוך-הוא יכול
לברוא. הרגשה כזו יכולה להיות למי שעובד על עצמו
ומגיע לעזיבת הרגילות. היציאה מהרגילות היא
עבודה של מסירות נפש, וכל יהודי יש לו הכוח על
כך, אלא שצריכים לרצות לעשות זאת בפועל, לא
לצאת ידי-חובה בכך שיש לו דבר זה בכוח.
סט. כבר הגיע הזמן שכולם ידעו שמחללי השבת
אינם המנהיגים שלנו, ושהגאולה לא תבוא על-ידם.
הביאו לארץ ישראל ילדים מפולין, צאצאי הנהרגים
על קידוש השם, והכניסו אותם בבתי חינוך לא
כשרים, הרי זו חוצפה גדולה, וכשיעמדו נגד זה
בתוקף ינצחו. כן יש לפעול נגד תלמודי-התורה הלא
כשרים, והישיבות הלא כשרות במדינה זו, המביאים
צרות על יהודי מדינה זו ח"ו ברוחניות ובגשמיות.
מדינה זו זקוקה לרחמים רבים, כמו כל המדינות
הנמצאות באימה ופחד מהצר הצורך. בעיקר זקוקים
היהודים לרחמים רבים. ההגנה היא קיום המצוות
המעשיות ולימוד התורה, כמאמר²⁷ "מגינא ומצלא"
(מגינה ומצילה).
בזמן המהפכה ברוסיה בשנת תרע"ז, היה אבי
בפטרבורג. אבי ואני שהינו אז חמשה שבועות
בפטרבורג בקשר לעניני הכלל, כפי שמסופר
ברשימות של אותה תקופה. כשנסענו מפטרבורג
לרוסטוב, ליוו אותנו הרה"ג וו"ח מו"ה יצחק יואל
רפלוביץ, והחסיד ר' אלי' חיים אלטהווי. הרב
רפלוביץ נסע עד חרקוב, ור' אלי' חיים עד רוסטוב.
באחת התחנות, השיג ר' אלי' חיים עיתון עם
החדשות האחרונות. כשקרא אבי שהפילו את הצאר,
והמדינה הפכה למדינה משוחררת, אמר:
- כעת צריכים להקים ישיבות "תומכי תמימים"
בכל הערים והעירות. כעת, כשה'השכלה' מתפשטת
מוכרחים להקים הרבה חדרים וישיבות. תמיד ובכל
הענינים, מנצח רק הכוח של מסירות-הנפש.
ע. אלה שרוצים להיות מקושרים עם הרבי, דבר

ואומרים אותה שלש פעמים, ואילו פרשת היום
אומרים רק פעם אחת, לפני תפילת שחרית או
אחריה.
ה"תדיר" של היום הוא יום הרביעי, ו"שאינו
תדיר" - שביעי של פסח. פרשת היום היא "יהי
מאורות", "מארת" חסר כתיב, "מאורות" מלא - הוא
מאור שהוא מקור השפע והברכה. ואילו "מארת"
חסר - הוא לשון קללה. ברביעי ניתלו המאורות
להאיר על הארץ, מובנו של "מאורות" ברוחניות הוא
תינוקות של בית-רבן, הבל שאין בו חטא, שזה קיום
העולם. ברם, "מארת" חסר כתיב, וכמו שפירש
רש"י²² חסר ו' כתיב, על שהוא יום מארה ליפול
אסכרה בתינוקות. על מחלת האסכרה, אומרת
הגמרא²³ שהיא עונש על חטא לשון הרע. וזהו ביום
הרביעי, כי ביום הרביעי חטאה הלבנה בלשון הרע
על השמש. הפרשה של "אינו תדיר" היא פרשת "אז
ישיר", השירה על גילוי עצמותו שהתגלה בקריעת
ים-סוף.
והרבי סיים בברכה:
ירחם השי"ת שה"אז ישיר" יבטל את גזירת
האסכרה הרוחנית, ש"אנשי ברלין" רוצים לגזור
בכוח הממשלה - על ילדי ישראל²⁴.
בפרטיות יותר על שנת תר"ג, בה התקיימה
אסיפת הרבנים הראשונה בפטרבורג, בימי הקיסר
העריץ ניקולאי - ראה בקובץ "שלשלת האור" היכל
חמישי²⁵.
סז. אברהם אבינו היה הראשון שפתח את צינור
מסירות-הנפש לפרסם אלקותו יתברך בעולם.
אברהם אבינו ע"ה לא חיפש מסירות נפש, כמו רבי
עקיבא שחיפש מסירות-נפש ואמר²⁶ כל ימי הייתי
מצטער כו' מתי יבוא לידי ואקיימו. אברהם אבינו
לא חיפש מסירות-נפש ואף לא חשב על כך כלל. כל
מחשבתו היתה נתונה בפרסום אלקותו יתברך
בעולם. כשהיתה נדרשת לשם כך מסירות נפש, הרי
זה לא מנע ממנו כלל, הוא אף לא ידע שזה מסירות
נפש, ובהיותו במאסר המשיך גם שם בעבודתו
לפרסם אלקותו יתברך. מסירות-נפש מסוג אחר
היתה בשעת קריעת ים-סוף, נחשון בן עמינדב קופץ
לים. מסירות-הנפש הראשונה היתה באש של כבשן
האש באור כשדים. מסירות-הנפש השניה היתה
במים. וזהו מה שאנו אומרים "באנו באש ובמים",

תשי"ז).

26 ברכות סא, ב.

27 סוטה כא, א.

22 בראשית א, יד.

23 שבת לג, א.

24 בחודש אדר ראשון נודע ברבים הצעת לילנטאל.

25 ראה קונטרס ה"צמח צדק" ותנועת ה"השכלה" (ברוקלין,

15 רק ללמוד בלבד, אלא העיקר הוא העבודה בפועל.
16 והוא על-ידי הדעת. דבר זה בא על-ידי העמקת
17 הדעת בחזק ואומץ הלב, וכל זה הוא אצלנו בכוח
18 היניקה מנשמת משה רבנו עליו-השלום. על כך הוא
19 אומר "וכח זה ומדה זו", כלומר: כל אחד יש לו את
20 הכוח והוא יכול, צריכים רק לרצות, אלא שמצד
21 התלבשות הנפש בגוף, קשה בכל זאת לקשר את
22 עצמו בחזק ואומץ הלב כדבעי. הרבי הוא הרי טוב,
23 לכן הוא נותן שתי עצות לכך: האחת היא יגיעת בשר,
24 כלומר ביטושים לבטש את עצמו, כמו שכתוב בזהר²⁸
25 גופא דלא סליק בי' נהורא דנשמתא מבטשין לי',
26 והוא ענין התשובה מעומק הלב, והשנית כפי
27 שיתבאר.

1 שמביא תועלת אמיתית בגשמיות וברוחניות, וללמוד
2 את שיעור ה"תניא" כפי שצויין בקובץ "היום יום",
3 למדו היום את השיעור בפרק מ"ב, שם אומר הרבי:
4 "וכח זה ומדה זו לקשר דעתו בה", יש בכל נפש מבית
5 ישראל". לכאורה, מהו דיוק הלשון "כח זה ומדה זו".
6 לפני זה, אומר הרבי: "אך עיקר הדעת אינה הידיעה
7 לבדה שידעו גדולת ה' מפי סופרים ומפי ספרים,
8 אלא העיקר הוא להעמיק דעתו בגדולת ה' ולתקוע
9 מחשבתו בה' בחזק ואומץ הלב והמוח עד שתהא
10 מחשבתו מקושרת בה' בקשר אמיץ וחזק כמו שהיא
11 מקושרת בדבר גשמי שרואה בעיני בשר ומעמיק בו
12 מחשבתו כו'". והיינו כמו בדבר גשמי, כשרואה אותו,
13 הרי הוא מקושר בו כידוע, להיותו שייך לזה, כך
14 צריכה להיות ההתקשרות באלקות. והכוונה היא לא

סעודת ליל שביעי של פסח ה'תש"ג

(28 ח"ג קסח, א.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק י"א – גוף ונשמה

1 לאחר נדודים על פני מספר עיירות, הגיע ברוך לליאזנא. מיד קבע מושבו בבית המדרש
2 הגדול והחל ללמוד בשקידה. ביד ברוך היה צרור כסף קטן, אותו חסך מן העבודות בהן עסק
3 בעיירות נדודיו. עד כמה שהיתה השתכרותו של ברוך מועטת - היו צרכי היום-יום שלו מועטים
4 פי כמה: פת לחם יבשה, מטעמת כלשהי - והריהו שְׁבַע. בגד ונעל היו לדידו דברים של מה
5 בכך. כך הצליח להביא אתו לליאזנא כמות כסף שנחשבה אצלו כ"מטמון", והיה יכול להשתמש
6 בה תקופה די ארוכה.

7 ישב, אפוא, ברוך בבית המדרש, נטול דאגה והפרעה, ולמד בשקידה גדולה. היתה זו עבור
8 בן השבע-עשרה תקופת אושר אמיתי, שכן היה יכול לנצל כל זמנו, יומם ולילה, ללימודים.

9 כשצעיר, בגילו של ברוך, שבא מִנְכָּר, יושב ועוסק בתורה יומם ולילה ואינו מבקש תמיכה
10 מאיש - הריהו מְסֵב אליו תשומת לב. הראשון שהתחיל להתבונן לאורח חייו של השקדן הצעיר
11 היה ר' עזרא, שמש בית המדרש. הוא ניגש אל ברוך ושאלהו אם אינו זקוק לעזרה באוכל או
12 צרכים אחרים. הוא נענה בשלילה.

13 ברוך, שקבע את בית המדרש לאכסנייתו, נהג לסייע ביד השמש בעבודותיו השונות: מטאטא
14 את בית-המדרש, מביא מים נקיים לכיור, מחליף את קערת המים המשוּמשים, ועוזר בהדלקת
15 הנרות. ר' עזרא ביקש לְפַצוֹת את ברוך עבור שרותו, אך ברוך מסרב לקבל כל שכר, בהסבירו
16 שהוא עושה זאת לשם מצוה וכי אינו זקוק כלל לכסף. ר' עזרא מושך בכתפיו: טרם נזדמן לו
17 יצור משונה כזה.

- 1 תוך הבעת פליאה גדולה סיפר לגבאי בית המדרש, ר' אליעזר זונדל, על ברוך. הדברים
- 2 הגיעו גם לאוזני שאר המתפללים הבאים מדי יום לבית המדרש. גם הם שמו לב לצעיר הלמדן.
- 3 "מי הוא? מהיכן הוא?" - שאל הגבאי, ר' אליעזר זונדל, את השמש.
- 4 ר' עזרא משיב במשיכת כתפיים: "לא הצלחתי להשיג ממנו כל פרטים, כנראה אין ברצונו
- 5 שידעו עליו".
- 6 הגבאי מנסה לדובב את ברוך ולהיודע ממנו פרטים כלשהם על מחצבתו, על עברו, ועל
- 7 מניעיו לבוא לליאזנא, והוא מציע לו לדאוג לכל צרכיו. אך ברוך בשלו, מסרב למסור כל פרטים
- 8 ומסביר לגבאי כי אין לו כל צורך בתמיכה.
- 9 מתוך חרדה לגורלו של ברוך ומחשש שימות, חלילה, מרעב - מטיל הגבאי שוב את
- 10 המשימה על השמש, הלה מנסה לשכנע את ברוך לקבל סיוע ותמיכה, אך ברוך עומד על דעתו.
- 11 כאשר ראה ברוך שלא יצליח להתחמק מנדיבותם של מתפללי בית המדרש הגדול - עזב
- 12 את בית המדרש וקבע מושבו בבית-מדרש קטן הנמצא בקצה העיר. שם לא נפל על איש
- 13 למעמסה ויכול היה להמשיך לחיות כרצונו.
- 14 ברם הגיע הזמן בו התברר לברוך שמעט הכסף שהביא עמו לליאזנא הולך ופוחת. התחיל,
- 15 אפוא, להנהיג קימוצים ב"הוצאותיו": הוא צמצם את מנת לחמו הזעומה. יחד עם זאת התחיל
- 16 לתור שוב אחר אפשרות להשתכר מיגיע כפים.
- 17 תחלה חשב לעסוק בנשיאת משאות, אך מיד שם לב לעובדה שישנם בליאזנא סבלים רבים
- 18 בעלי משפחות. "לא אגזול מהם מטה לחמם" - אמר ברוך לנפשו, וחיפש עבודה אחרת.
- 19 "מקצוע" שאיבת המים לא היה משלח-יד מצוי בליאזנא, שכן רוב האנשים, מחוסרי
- 20 אמצעים, היו יורדים בעצמם אל הבאר וממלאים דלייהם. אותם אנשים נכבדים שהשתמשו
- 21 בשואבי-מים - כבר היו להם שואבי-מים קבועים. ברור שברוך לא ינסה חלילה להתחרות בהם.
- 22 גם חטיבת העצים היתה תפוסה על ידי עניים, וברוך לא חפץ להשיג גבולם.
- 23 צער ועצבות מילאו את לבו של ברוך, הוא החל לקמץ ביתר תוקף מפתו, וימים שלמים
- 24 עברו עליו בצום. יחד עם זאת הגביר לימודיו בהתלהבות יתר.
- 25 מתפללי בית המדרש הקטן שבקצה העיר היו כולם עניים ואביונים וטרודים בדאגותיהם
- 26 הם. איש מהם לא שם לב לצעיר היושב ועוסק בתורה, ולא עלה אי פעם על דעת מי מהם
- 27 לשאול את עצמו מניין וכיצד חי הצעיר. גם פניו הנפולות והחיוורות מן הרעב לא הסבו אליהן
- 28 כל תשומת לב, שכן רגילים היו מתפללי בית המדרש לפנים כאלו.
- 29 היחיד שהתבונן היטב לאורח חייו של ברוך היה יהודי זקן שהוא עצמו נמנה על "תושבי"
- 30 בית המדרש. בהיות קהל מתפללי בית המדרש מורכב ברובו מאנשים דלים - לא היתה ידם
- 31 משגת להחזיק ב"שמש", וזקן זה היה מטפל בנקיון בית המדרש בלי קבלת שכר קבוע. מפעם
- 32 לפעם היה מאן-דהו ממתפללי בית המדרש מעניק לו מתנת יד כלשהי, וממנה היה הזקן מחיה
- 33 את נפשו.
- 34 זקן זה ידע יפה בשקידתו של הלמדן הצעיר. כן הכיר ברעבונו של ברוך, בהתבוננו במה
- 35 הוא מחיה את נפשו, אך לא היה לאל ידו לעשות משהו לטובתו. נוסף על כך חש הזקן רתיעה

1 מסוימת מלהתקרב אל ברוך ולהיכנס אתו בשיחת-רעים: סוף-סוף אינו אלא יהודי פשוט היודע
2 לקרוא בקושי, ואילו ברוך הוא צעיר למדן ושקדן.

3 כך עבר החורף, והאביב הגיע. משום הימצאו בקצה העיר היה עתה ברוך קרוב שוב לטבע
4 אשר אהב. הוא החל לערוך טיולים מרובי זמן מחוץ לעיר. השמש האירה לארץ ולדירים עליה,
5 השמים היו בהירים, האדמה עטתה מעיל ירוק, האילנות החלו ללבלב, היערות והשדות הפיצו
6 ריחות נעימים שמילאו את האוויר, צפרי השיר צייצו מראשי האילנות ורמש האדמה השמיע את
7 זמזומיו. היתה זו העונה המתאימה בה היה יכול ברוך להשתרע על הדשא מתחת לאילן
8 ולהתעמק ברעיונותיו. היה זה גם הזמן המתאים לברוך להתמסר ללימודיו בהתלהבות מוגברת.
9 קל היה לו לשכוח את רעבונו ולהיתפש להרהורים ולמחשבות בספירות עליונות.

10 עם התקרב חג השבועות, ראה ברוך שהנה אוזלות לו פרוטותיו האחרונות מכיסו. לקראת
11 החג הקדוש הריהו חייב להצטייד, לפחות, בחלות לקידוש. זמן מתן תורתנו - אסור לו שיחולל.

12 מה לעשות? - לכן ברוך צם כמה ימים רצופים כדי שסכפו יספיק לו לצרכי החג ההכרחיים.

13 אבל מה יהיה אחר החג? הן פרוטתו האחרונה, תכלה מכיסו. הַיִּצְדָּק לעזרת בשר ודם?
14 היה ברוך שרוי בצער רב. אך תוך כדי כך היתה לו גם מועקה עליו עצמו, והחל להציק בצורה
15 חריפה לעצמו, באמרו: מה זאת אומרת שהוא מרגיש את עצמו כל כך אבוד? והיכן הוא בטחונו
16 בריבונו של עולם? ברוך למד בספרי מוסר על ערכה של מדת הביטחון. אמנם שאלה היא אם
17 גם במצב של חוסר-אונים מוחלט, יכול אדם לזכות למידה זו? אך ברוך חש שעליו להתעלות
18 לדרגא כזו שבכל מצב שיהיה שרוי בו - לא יפקפק ולא יאבד את בטחונו ההחלטי בבורא הזן
19 את העולם כולו בטובו.

20 אין זה הזמן בכלל להיות עתה בעצבות, הן שרויים אנו בעיצומו של אביב וקרובים כל כך
21 לטבע! יש רק לצאת את העיר, להשאיר מאחור את שאונה וגעשה, ולהתחבר כליל לבריאתו
22 המופלאה של הקב"ה. מה הדור ומה נאה זיו העולם. אושר ועליצות אין-קץ ממלאים את הלב
23 על גדותיו. מה פתאום להיות בצער, מה פתאום להיות בדאגה?! תבל ומלואה אומרים שירה
24 ופוצחים רינה לבוראם! ברוך חש עצמו ברגעים כאלה כחלק מן הבריאה, ומשום כך - כחלק
25 אלוהי מממש. בשעות התרוממות כאלה, אי אפשר להרהר בצרכיו האפסיים של הגוף. עתה היא
26 שעת שלטונה המוחלט של הנשמה על הגוף!

אגרות קודש

[תחלת אייר תרפ"ג]

7 שיעורים שונים בגמרא משניות אגדה והדומה, אשר
8 הנסיון הראנו כי בהתעוררות אפילו לא גדולה ובלי שום
9 התעסקות, הנה כל אחד חפץ בזה לשמוע שיעור ולקבוע
10 עתים לתורה. ומובן אשר טוב הי' באם שאחד יסע בכל
11 הפלך לעורר בזה.

12 ובזה הנני פונה אל כת"ר שליט"א אשר מכיר הוא את
13 כבוד הרבנים שי' שבפלכו הצריכים עזרה, וכן כללות

1 ...ומשמרתם, ופועל גם לרעה ח"ו על קהילתם. לא כן
2 הוא אם הי' מצבם מובטח במעט עכ"פ בעזרתו ית' היו
3 יכולים להתעסק בענינם, ות"ל כל אחד יש לו השפעה
4 גדולה במקומו, וכן מי שהיו מלמדים כאשר הי' להם
5 איזה עזר מהצד היו יכולים למלאות רצון הבע"ב בהבתי
6 מדרשים אשר חפצים כי ילמדו ברבים לפני הגדולים

ע"ד בקשת כת"ר שליט"א הפנימיות הייתי משתדל
 בזה בכל כוחי, אבל לעי"ע לא אדע דבר בזה, והשי"ת
 יעזור וימלא משאלות לבב כת"ר שליט"א לטובה ולברכה
 בקרוב ממש.
 והי' ברכה ושלוש כאו"נ והדו"ש מוקירו ומכבדו
 ידי"ע.

אג"ק מוהרי"צ כר"ך יד

מהותם בגו"ר, וגם אלו שהיו מלמדים ויכולים בעזרתו
 ית' להביא תועלת הנרצה כאמור בהגדת שיעורים.
 והגם כי כבד לי לפרסם כוונתי זו, כי טרם אדע
 האוכל להשיג עזרה הדרושה, ובכ"ז הנה ראיתי כי העיקר
 הוא הפועל והעשי, כי את זה דורש האלקי מאתנו לפעול
 ולעשות את הטוב והישר, והשי"ת הוא ירחם עלינו
 בגו"ר.

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' א

מַעֲשֶׂה גַם בְּדַבֵּר שְׁאִינוּ בֵּן מַעֲשֶׂה, וְכִיוֵּן שְׁאִי אִפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מַעֲשֶׂה
 בְּנֵתָר וּבְחֹל, אִסֹּר לְטַלְטֵלָם כְּדִי לִשְׁפֹּשֵׁף בָּהֶם אֶת הַכְּלִים. וְיָמָר –
 הַתְּנָא שְׁהִתִּיר לִשְׁפֹּשֵׁף כְּלִי כֶסֶף בְּנֵתָר וְחֹל כְּכֹר, שְׁבַדְבֵּר שְׁאִינוּ
 בֵּר מַעֲשֶׂה לֹא קָעִינָּן מַעֲשֶׂה, אֲלֵא דִּי בִּמְחֻשְׁבָּה בְּלָבָד, וְלִכֵּן מוֹתֵר
 לְטַלְטֵל אוֹתָם עַל יְדֵי יִחוּד בִּמְחֻשְׁבָּה, וְדִי בִּכְךָ שְׁהַכְּנִיס מֵלֵא קוֹפֶתָו
 נִתָּר וְחֹל. וְאִם נִפְרַשׁ כֶּךָ, נִמְצָא שְׁתַּנְאִים אֲלוֹ חוֹלָקִים הָאֵם דִּי
 בִּמְחֻשְׁבָּה כְּדִי לִיַּחַד דְּבַר שְׁאִינוּ בֵּר מַעֲשֶׂה. וְאִם כֵּן, רַב יְהוּדָה
 שְׁאִמֵּר מְכַנְסֵי אָדָם מֵלֵא קוֹפֶתָו עֵפֶר וְעוֹשָׂה בָּהּ כָּל צִרְכּוֹ, אִמֵּר
 דִּין הַשְּׁנַי בִּמְחֻלּוֹקֶת הַתְּנָאִים.
 דּוּחָה הַגְּמָרָא בִּיאֹר זֶה, וּמִבְּאֵרֶת שְׁמַחְלּוֹקָתָם הִיא בְּדִין דְּבַר
 שְׁאִינוּ מִתְּכּוּן. דּוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא בּוֹזֵה נַחֲלָקוֹ הַתְּנָאִים, דְּכּוּלֵּי עֲלָמָא
 – גַּם הַתְּנָא שְׁהִתִּיר לִשְׁפֹּשֵׁף כְּלִי כֶסֶף בְּנֵתָר וְחֹל, וְגַם הַתְּנָא שְׁאִסֹּר
 לִשְׁפֹּשֵׁף כְּלִי כֶסֶף בְּנֵתָר וְחֹל, סוֹבְרִים שְׁבַדְבֵּר שְׁאִינוּ בֵּר מַעֲשֶׂה לֹא
 קָעִינָּן מַעֲשֶׂה, וְדִי בִּמְחֻשְׁבָּה בְּלָבָד כְּדַעַת רַב יְהוּדָה. וְאִף שְׁלִדְעַת
 שְׁנֵיהֶם מוֹתֵר לְטַלְטֵל אֶת הָעֵפֶר שִׁיחֻדָּהוּ, לֹא קָשִׁיָּא (הָא רַבִּי
 יְהוּדָה הָא רַבִּי שְׁמַעוֹן) – אֵין לְהַקְשׁוֹת עַל סְתִירַת הַבְּרִייתוֹת, שֶׁכֵּן
 הֵם חוֹלָקִים בִּמְחֻלּוֹקֶת תְּנָאִים בְּעֵינָן אַחֵר, הָא – הַתְּנָא שְׁאִסֹּר
 לִשְׁפֹּשֵׁף כְּלִי כֶסֶף בְּנֵתָר וְחֹל, סוֹבֵר כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר דְּכֹר שְׁאִין
 מְתַבְּוִין – מַעֲשֶׂה הִיתֵר שְׁעוֹשָׂה אָדָם שִׁיתֵּכֵן שִׁיעֲשֶׂה מִחֻמְתּוֹ
 מַעֲשֶׂה אִיסוּר שְׁאִינוּ מִתְּכּוּן לוֹ, אִסֹּר לַעֲשׂוֹתוֹ, וְאִף נִתָּר וְחֹל כִּיוֵּן
 שְׁפַעֲמִים מְגַרְרִים אֶת הַכְּלִים, אִף עַל פִּי שְׁאִינוּ מִתְּכּוּן לִכְךָ אִסֹּר.
 וְהָא – הַתְּנָא הַמִּתִּיר סוֹבֵר כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּאָמַר דְּכֹר שְׁאִין מְתַבְּוִין
 מוֹתֵר. וּמִכָּל מְקוֹם לַחְפּוֹף אֶת כְּלִי הַכֶּסֶף בְּגִרְתָּקוֹן גַּם רַבִּי שְׁמַעוֹן
 אוֹסֵר, מִפְּנֵי שְׁהוּא וְדָאִי מְגַרֵּר אֶת הַכְּלִים, וְגַם רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹדֵה
 בְּפִסְקִי רִישִׁיָּה וְלֹא יָמוּת, הֵיינו שוֹדָאִי שִׁיעֲשֶׂה הַמַּעֲשֶׂה אִיסוּר,
 שְׁאִסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ אִפִּילוֹ שְׁאִינוּ מִתְּכּוּן לִכְךָ.
 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל הָעֵמֶדֶת מִחֻלּוֹקָתָם בְּדִין דְּבַר שְׁאִינוּ מִתְּכּוּן.
 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: בְּמָאִי אוֹקִימָתָא לְהָא דְּשָׁרִי – בְּמָה הָעֵמֶדֶת וּבִיאֵרֶת
 אֶת הַתְּנָא שְׁהִתִּיר לִשְׁפֹּשֵׁף בְּנֵתָר וְחֹל, כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הַמִּתִּיר דְּבַר
 שְׁאִינוּ מִתְּכּוּן, אִם כֵּן אִימָא סִיפָא – אִמֵּר וּבִאֵר אֶת הַסִּיפָא שֶׁל
 הַבְּרִייתָא, שְׁשֵׁנִינָּן בָּהּ, אֲמָל לֹא יְחֻזֵּף בְּהֵם – לֹא יִחוּף בְּנֵתָר וּבְחֹל
 אֶת שְׁעָרֵי שְׁבֵט מִפְּנֵי שְׁהֵם מְשִׁירִים אוֹתוֹ. וְאִי – וְאִם תִּפְרַשׁ
 שְׁהַתְּנָא שֶׁל הַבְּרִייתָא הוּא רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִיךְ אִפְשָׁר לִישֵׁב אֶת
 הַסִּיפָא, הִרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן מְשִׁירָא קָשְׁרִי – מִתִּיר לַחְפּוֹף אֶת הָרֹאשׁ
 בְּנֵתָר וְחֹל, לִפִּי שְׁאִינוּ מִתְּכּוּן לַהֲשִׁיר שַׁעַר.
 מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא שְׁלִדְעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹתֵר לַחְפּוֹף אֶת הַשַּׁעַר בְּנֵתָר
 וְחֹל: דְּתֵּנָּן בִּמְשֻׁנָּה (נזיר מב.),

אָמְרוּ רַבֵּנָּן קָמִיָּה דְּרַב פִּפְא – אִמְרוּ הַחֲכָמִים לִפְנֵי רַב פִּפְא, רַב
 יְהוּדָה שְׁהִתִּיר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּעֵפֶר מִבְּלִי לַעֲשׂוֹת בּוֹ מַעֲשֶׂה הַמוֹכִיחַ
 שְׁהָעֵפֶר עוֹמֵד לַעֲשׂוֹת צִרְכּוֹ, בְּמָאִן – כְּשִׁיטָּת מִי אִמֵּר כֵּן, וְדָאִי
 שְׁבַדְבֵּרֵי הֵם קָשִׁיטָּת רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֵּן זְמַרְיָא שְׁהִתִּיר יִחוּד בִּמְחֻשְׁבָּה
 בְּלָבָד. דְּאִי כְּרַבֵּנָּן הַחוֹלָקִים עֲלֵיו, הָאָמְרִי – הִרִי חֲכָמִים אוֹמְרִים,
 שְׁבַדְבֵּרֵי לִיַּחַד מוֹקְצָה לְשִׁימוּשׁ הַמוֹתֵר בְּשֵׁבֶת, קָעִינָּן – צִירֵךְ
 שִׁיעֲשֶׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה לְהוֹכִיחַ שְׁכוֹנָתוֹ לִיַּחַדוֹ לִכְךָ.
 דּוּחָה הַגְּמָרָא: אָמַר לְהוֹ רַב פִּפְא, אֵין הִכְרַח שְׁבַדְבֵּרֵי רַבִּי יְהוּדָה הֵם
 כְּדַעַת רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֵּן זְמַרְיָא, דְּאִפִּילוֹ תִּימָא – אִפִּילוֹ אִם תֹּאמַר
 שֶׁרַב יְהוּדָה סוֹבֵר כְּרַבֵּנָּן הַמְצַרִּיכִים מַעֲשֶׂה, אִפְשָׁר שְׁבַדְבֵּרֵי קוֹפָה שֶׁל
 עֵפֶר גַּם חֲכָמִים מוֹדִים שְׁאִין צִירֵךְ מַעֲשֶׂה, שְׁעַד בְּמָאִן לֹא קָאָמְרִי רַבֵּנָּן
 דְּכָעִינָּן מַעֲשֶׂה – כֹּל מָה שְׁחֲכָמִים אוֹמְרִים שְׁצִירֵךְ דּוּקָא מַעֲשֶׂה,
 אֵינוּ אֲמָל מִדִּי דְּכֹר עֲכִידָא בֵּיהּ מַעֲשֶׂה – בְּדַבֵּר שְׁהוּא בֵּן מַעֲשֶׂה,
 דְּהֵיינו שִׁיכּוֹל לַעֲשׂוֹת בּוֹ מַעֲשֶׂה הַמוֹכִיחַ שְׁהוּא עוֹמֵד לִכְךָ, אֲמָל
 מִדִּי דְּלֹא בֵּר מִיַּעֲבָדָא בֵּיהּ מַעֲשֶׂה, וְכּוּגוֹן עֵפֶר, שְׁאִין מַעֲשֶׂה שְׁאִפְשָׁר
 לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּדִי לְהוֹכִיחַ שְׁהוּא עוֹמֵד לְכִיסוּי, לֹא צִירֵךְ מַעֲשֶׂה, וְדִי
 לִיַּחַדוֹ בִּמְחֻשְׁבָּה.
 שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: נִימָא בְּתַנָּאִי – הָאֵם נִאִמֵּר שֶׁרַב יְהוּדָה שְׁהִתִּיר
 לִיַּחַד קוֹפָה שֶׁל עֵפֶר עַל יְדֵי מִחְשְׁבָּה בְּלָבָד, אִמֵּר דִּין הַשְּׁנַי
 בִּמְחֻלּוֹקֶת תְּנָאִים, שְׁשֵׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא, בְּכָל דְּבַר חֲפִין אֶת חֲפִלִּים –
 מוֹתֵר לִשְׁפֹּשֵׁף אֶת הַכְּלִים בְּשֵׁבֶת כְּדִי לַצְחֹצֵחַ אוֹתָן, חוּץ מִכָּלִי כֶסֶף
 שְׁאִסוּר לִשְׁפֹּשֵׁף אוֹתָם בְּגִרְתָּקוֹן – כְּעֵין עֵפֶר הַנוֹצֵר בְּחִבּוּת יִין,
 שְׁעִיקֵךְ תִּיקוֹן כְּלִי הַכֶּסֶף נַעֲשֶׂה בּוֹ. וּמִפְּנֵי שְׁהַכֶּסֶף רַךְ, הַשְּׁפֹשֵׁף
 בְּגִרְתָּקוֹן מִמְּחֶק אֶת הַכְּלִים, שְׁהוּא אַחַד מֵאֲבוֹת הַמִּלְאכָּה
 הָאִיסוּרִים בְּשֵׁבֶת. מִדִּיִּיקָה הַגְּמָרָא: מִשְׁמַע מִדְּבַרֵי הַבְּרִייתָא שְׁאִין
 אִיסוּר לַחְפּוֹף אֶת כְּלִי הַכֶּסֶף אֲלֵא רַק בְּגִרְתָּקוֹן, הָא וְ– אֲבָל
 לִשְׁפֹּשֵׁף אֶת כְּלִי הַכֶּסֶף בְּנֵתָר – מִיָּן אֲדַמָּה שְׁמַנְקִים בָּהּ כְּלִים, וְחֹל,
 מוֹתֵר, שְׁאִינוֹ גּוֹרְרִים אֶת הַכֶּסֶף. וְהַתְּנָאִי – וְאִילוֹ בְּבִרְיִיתָא אַחֲרַת
 שְׁנֵינוּ, נִתֵּר וְחֹל אִסֹּר לִשְׁפֹּשֵׁף בָּהֶם. נִמְצָא שְׁנַחֲלָקוֹ הַתְּנָאִים הָאֵם
 מוֹתֵר לִשְׁפֹּשֵׁף אֶת כְּלִי הַכֶּסֶף בְּנֵתָר וְחֹל. אוֹלָם לֹא מִפּוֹרֵשׁ
 בְּבִרְיִיתוֹת, מָה טַעַם מִחֻלּוֹקָתָם.
 הַגְּמָרָא מְנַסֶּה לְבַאֵר שְׁמַחְלּוֹקָתָם הִיא בְּדִין יִחוּד מוֹקְצָה לְדַבֵּר
 שְׁאִינוּ בֵּר מַעֲשֶׂה: מָאִי לֹא בְּהָא קָמִיפְלָגִי – הָאֵם אֵין הַבִּיאֹר
 בְּדַבְרֵיהֶם שְׁשֵׁנִים סוֹבְרִים שְׁאִין אִיסוּר מִצַּד גִּירוֹד הַכֶּסֶף,
 וּמִחֻלּוֹקָתָם הִיא בְּדִין יִחוּד מוֹקְצָה, וְכּוּגוֹן שְׁהַכְּנִיס מֵלֵא קוֹפֶתָו נִתָּר
 וְחֹל, וְעִידָה אוֹתָם עַל קֶרֶקֶע בֵּיתָא, דְּמָר – הַתְּנָא שְׁאִסֹּר לִשְׁפֹּשֵׁף
 כְּלִי כֶסֶף בְּנֵתָר וְחֹל, כְּכֹר שְׁכִדִּי לִיַּחַד אֶת הַחוֹל הַמוֹקְצָה קָעִינָּן

פרשת תזריע

יב «וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וַיִּלְדָּה זָכָר וּמִמָּאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דָּוְתָהּ תִּמָּא: וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בָּשָׁר עָרְלָתוֹ: וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשַׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדַמִּי מִהָרָה בְּכָל־קֹדֶשׁ לֹא־תֵנֶעַ וְאֶל־הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד־מִלֹּאת יְמֵי מִהָרָה: (לוי) וְאִם־נִקְבָּה תֵּלֵד וּמִמָּאָה שִׁבְעִים כַּנִּדְתָּה וּשְׁשִׁים יוֹם וּשְׁשַׁת יָמִים תֵּשֵׁב עַל־דַּמִּי מִהָרָה: וּבְמִלֹּאת יְמֵי מִהָרָה לְבֶן א֥וּ לְבַת תָּבִיא כָּבֵשׁ בֵּין־שְׁנֵתוֹ לְעֹלָה וּבֵין־יוֹנָה אוֹתָהּ לַחֲטָאת אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן: וְהִקְרִיבֹו לִפְנֵי יְהוָה וּכְפַר עָלֶיהָ וּמִהָרָה מִמִּקְדָּשׁ דְּמִיָּה זֹאת תֹּזֶרֶת הַיִּלְדָּת לְזָכָר אוֹ לְנִקְבָּה: וְאִם־לֹא תִמָּצֵא יְדֵהָ דֵּי שָׁהּ וְלִקְחָה שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנִי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לַחֲטָאת וּכְפַר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וּמִהָרָה: פ (ישראל)

יג «וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: דֹּאֲם כִּי־יִהְיֶה בְּעוֹר־בָּשָׁרוֹ שָׂאת אוֹ־סַפְחַת אוֹ כְּהֵרֶת וְהָיָה בְּעוֹר־בָּשָׁרוֹ לִנְגַע צָרַעַת וְהוּבֹא אֶל־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל־אֶחָד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים: וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וְשִׁעָר בִּנְגַע הַפֶּךָ: לָבֵן וּמִרְאֵה הַנֶּגַע עֵמֶק מִעוֹר בָּשָׁרוֹ נִגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָה הַכֹּהֵן וּמָמָא הַכֹּהֵן אָתּוֹ: וְאִם־כְּהֵרֶת לְבִנָּה הוּא בְּעוֹר בָּשָׁרוֹ וְעֵמֶק אֵין־מִרְאֵה מִן־הָעוֹר וּשְׁעָרָה הַפֶּךָ לֹא־הַפֶּךָ לָבֵן וְהַסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע שִׁבְעַת יָמִים: וְרָאָה הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה הַנֶּגַע עֵמֶד בְּעֵינָיו לֹא־פָשָׁה תִּנְגַע בְּעוֹר וְהַסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים שְׁנִית: (ע"ב בחול) וְרָאָה הַכֹּהֵן אָתּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שְׁנִית וְהִנֵּה כְּהָה הַנֶּגַע וְלֹא־פָשָׁה תִּנְגַע בְּעוֹר וּמִהָרָה הַכֹּהֵן מִסַּפְחַת הוּא וְכִבְּסָם בְּגָדָיו וּמִהָרָה: וְאִם־פָּשָׁה תִּפְשָׁה

הַמִּסַּפְחַת בְּעוֹר אַחֲרֵי הִרְאָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן לְמַהֲרָתוֹ וְנִרְאָה שְׁנִית אֶל־הַכֹּהֵן: ה וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פָשָׁתָה הַמִּסַּפְחַת בְּעוֹר וּמָמָא הַכֹּהֵן צָרַעַת הוּא: פ נִגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בְּאָדָם וְהוּבֹא אֶל־הַכֹּהֵן: וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שָׂאת־לְבִנָּה בְּעוֹר וְהִיא הַכְּהָה שְׁעָר לָבֵן וּמַחֲוִית בָּשָׂר חֵי בְּשָׂאת: ז צָרַעַת נִזְשַׁנֶּת הוּא בְּעוֹר בָּשָׁרוֹ וּמָמָא הַכֹּהֵן לֹא יִסְגְּרוּ כִּי טָמֵא הוּא: ח וְאִם־פָּרוּחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בְּעוֹר וְכִסְתָּהּ הַצָּרַעַת אֶת כָּל־עוֹר הַנֶּגַע מִרְאֵשׁוֹ וְעַד־רִגְלָיו לְכָל־מִרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן: י וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה כִסְתָּהּ הַצָּרַעַת אֶת־כָּל־בָּשָׁרוֹ וּמִהָרָה אֶת־הַנֶּגַע כָּלֹו הַפֶּךָ לָבֵן מִהוֹר הוּא: יי וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן כֹּו בָּשָׂר חֵי וּמָמָא: יג וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַבָּשָׂר הַחֵי וּמָמָא הַבָּשָׂר הַחֵי טָמֵא הוּא צָרַעַת הוּא: יד אוֹ כִּי יָשׁוּב הַבָּשָׂר הַחֵי וְנִהְפָּךְ לְלָבֵן וְכֹא אֶל־הַכֹּהֵן: טו וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִהְפָּךְ תִּנְגַע לְלָבֵן וּמִהָרָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע מִהוֹר הוּא: פ יז וּבָשָׂר כִּי־יִהְיֶה בּוֹ־בָעוֹר שְׁחִין וְנִרְפָּא: טח וְהָיָה בְּמָקוֹם הַשְּׁחִין שָׂאת לְבִנָּה אוֹ כְּהֵרֶת לְבִנָּה אֲדַמְדַּמַּת וְנִרְאָה אֶל־הַכֹּהֵן: ד וְרָאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה מִרְאֵה שְׁפָל מִן־הָעוֹר וּשְׁעָרָה הַפֶּךָ לָבֵן וּמָמָא הַכֹּהֵן נִגַע־צָרַעַת הוּא בְּשָׁחִין פִּרְחָה: טא וְאִם יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־כְּהָה שְׁעָר לָבֵן וּשְׁפָלָה אֵינֶנָּה מִן־הָעוֹר וְהִיא כְּהָה וְהַסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שִׁבְעַת יָמִים: טב וְאִם־פָּשָׁה תִּפְשָׁה בְּעוֹר וּמָמָא הַכֹּהֵן אָתּוֹ נִגַע הוּא: טז וְאִם־תַּחֲתִיתָּה תַעֲמֵד הַכְּהֵרֶת לֹא פָשָׁתָה צָרַכַת הַשְּׁחִין הוּא וּמִהָרָה הַכֹּהֵן: טז

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שוחות כרך כב ע' 70, ע"פ ביאורי

החומש)

שְׁמָה שֶׁל הַפְּרָשָׁה - תְּזַרֵּעַ

יְדוּעַ שְׁמָה שֶׁל הַפְּרָשָׁה מוֹרָה עַל תַּכְנֵה. וְלִכְאוּרָה שְׁמָה שֶׁל פְּרָשָׁתָנוּ 'תְּזַרֵּעַ' - שְׁמִשְׁמָעוֹתוֹ יִצְרִית חַיִּים תְּזַרֵּעַ - הַפּוֹד מִתַּכְנֵה שֶׁל הַפְּרָשָׁה, הַמְדַּבֵּר - בְּרָבָה - בְּדִינֵי מִצְוֹעַ, שְׁעָלֵיו דְּרָשׁוּ תַז"ל "מִצְוֹעַ חֲשׁוֹב כְּמֵת".

בְּעוֹר אַחֲרֵי טְהוֹרָתוֹ: ^א וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה פֶשֶׁה
הִנָּתַק בְּעוֹר לֹא־יִבְקַר הַכֹּהֵן לְשַׁעַר הַצֹּהֵב טָמֵא
הוא: ^ב וְאִם־בְּעֵינָיו עָמַד הִנָּתַק וְשַׁעַר שָׁחַר
צִמְח־בּוֹ נִרְפָּא הִנָּתַק טְהוֹר הוּא וְטָהוֹר
הַכֹּהֵן: ^ג וְאִישׁ אִו־אִשָּׁה פִּי־יָהִי בְּעוֹר
פֶּשֶׁרם בְּהִרְת בְּהִרְת לְבָנָת: ^ד וְרָאָה הַכֹּהֵן
וְהִנֵּה בְּעוֹר־בֶּשָׂרם בְּהִרְת בְּהוֹת לְבָנָת בָּהֶם
הוא פָּרַח בְּעוֹר טְהוֹר הוּא: ^ה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך א ע' 236, ע"פ ביאורי החומש)

אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ (יב, ב)

יִרְמֹז הַכְּתוּב עַל כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מְצִינוּ שְׁנֵי קִרְיַת אֵשֶׁה
... 'אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ', פְּרוּשׁ: הַזְרַעַת מַצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
(אור החיים)

כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל נִקְרְאת בְּשֵׁם אִשָּׁה שֶׁל הַקֶּבֶ"ה, שֶׁם זֶה
מִבְּטֵא אֶת הַקָּשֶׁר הַעֲצוּם בֵּין יִשְׂרָאֵל לַקֶּבֶ"ה, וְהוּא מוֹרָה עַל
הַתְּשׁוּקָה שֶׁל הָאָדָם לְהִתְקַרֵּב לַקֶּבֶ"ה, כְּשֶׁכָּל הַדְּבָרִים
הָאֲחֵרִים טָפְלִים אֲצִלוּ. בְּמַצֵּב כֵּזֶה יָכוֹל הָאָדָם לְהִגִּיעַ לְמַצֵּב
שֶׁל 'כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ', שְׂאִיפָה לְהִתְנַתֵּק מִהַגּוֹרֵף וְהָעוֹלָם הַזֶּה
הַגָּשְׁמִי, וְלִהְיוֹת בְּקֶבֶ"ה.

עַל־כֵּן אָמַר הַפָּסוּק "אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ": גַּם כַּאֲשֶׁר אָדָם
נִמְצָא בְּמַצֵּב שֶׁל "אִשָּׁה", שֶׁכֵּלוּ עִסוּק בְּלִהְתְּקַרֵּב לַקֶּבֶ"ה,
עָלָיו לְהִיּוֹת בְּכַחֲנִית "תִּזְרִיעַ" - לַעֲסֹק בְּקִיּוּם הַמַּצּוֹת
הַגָּשְׁמִיּוֹת וְהָאֲרִצִּיּוֹת, כִּמּוֹ שֶׁזִּזְרִיעָה כִּפְשׁוּטָה הִיא בְּאֶרֶץ, וְכֵן
כֵּן הִיא מְבִיאָה לְצִמְחָתָהּ.

שְׁלִישִׁי ^מ וְאִישׁ כִּי יִמְרֹט רֹאשׁוֹ קִרְחַת הוּא טְהוֹר
הוא: ^{מא} וְאִם מִפֶּתַח פִּנּוּי יִמְרֹט רֹאשׁוֹ גִּבַּח הוּא
טְהוֹר הוּא: ^{מב} וְכִי־יָהִי בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבַּחַת גִּנֵּעַ
לָבֵן אֲדָמָדָם צִרְעַת פִּרְחַת הוּא בְּקִרְחָתוֹ אוֹ
בְּגִבַּחַתוֹ: ^{מג} וְרָאָה אֹתוֹ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה שְׂאֵת־הַנֶּגַע
לְבָנָה אֲדָמָדָם בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבַּחַתוֹ כִּמְרָאָה
צִרְעַת עוֹר בֶּשָׂר: ^{מד} אִישׁ־צָרוּעַ הוּא טָמֵא הוּא
טָמֵא וְטָמְאָנוּ הַכֹּהֵן בְּרֹאשׁוֹ גִּנֵּעוֹ: ^{מה} וְהִצְרִיעַ
אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגִדָּיו יִהְיוּ פְּרָמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה
פְּרוּעַ וְעַל־שִׁפְפֹם יַעֲטֶה וְטָמֵא ^א טָמֵא יִקְרָא:
^{מו} כָּל־יָמָיו אֲשֶׁר הִנֵּעַ בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא בְּדָד
יֵשֵׁב מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ: ^{מז} וְהִפְגִּיר כִּי־

וְהִקְסִיב לָכֵן: הַצִּרְעַת הִיא לֹא רַק עֲנֹשׁ שְׂמָגִיעַ לָאָדָם
בְּעוֹן דְּבוּר לִשׁוֹן הָרַע, אֲלָא יֵשׁ בָּהּ תַּפְקִיד חַיּוּבִי שְׁנוּעַד
לְהַגְלִיל אֶת הָאָדָם לְהִתְרַחֵק מִדְּבוּר וְסִפּוּר לִשׁוֹן הָרַע. כֵּן
לְאַחֲרֵי שִׁטְטָהר מִהַצִּרְעַת יוֹכֵל לִפְתַּח חַיִּים תְּדָשִׁים, נְקִיִּים
מִלִּשׁוֹן הָרַע. לָבֵן שְׂמָה שֶׁל הַפֶּשֶׁה מוֹרָה עַל יְצִירַת חַיִּים
תְּדָשִׁים, כִּי זֹהִי מִטְרַתָּה הָאֲמִתִּית שֶׁל הַצִּרְעַת - לְזַרֵּעַ וּלְיִצוֹר
חַיִּים תְּדָשִׁים.

שְׁנִי ^כ אוֹ בֶּשֶׂר כִּי־יָהִי בְּעוֹר מְכוֹת־אֵשׁ וְהִי־תָה
מַחֲתִית הַמְּכוֹה בְּהִרְת לְבָנָה אֲדָמָדָם אוֹ לְבָנָה:
^{כה} וְרָאָה אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִהְפָּךְ שַׁעַר לָבֵן
בְּבִהֲרָת וּמְרָאָה עִמָּק מִן־הָעוֹר צִרְעַת הוּא
בְּמִכוֹה פִּרְחָה וְטָמֵא אֹתוֹ הַכֹּהֵן גִּנֵּעַ צִרְעַת
הוּא: ^{כו} וְאִם ^א יִרְאֶנָּה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה אֵין־בְּבִהֲרָת
שַׁעַר לָבֵן וְשִׁפְלָה אֵינָנָה מִן־הָעוֹר וְהוּא כִּהָה
וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן שְׁבַעַת יָמִים: ^{כז} וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אִם־פֶּשֶׁה תִּפְשֶׁה בְּעוֹר וְטָמֵא
הַכֹּהֵן אֹתוֹ גִּנֵּעַ צִרְעַת הוּא: ^{כח} וְאִם־תִּחַחֲתֶיהָ
תַּעֲמֹד הַבִּהֲרָת לֹא־פִשְׁתָּה בְּעוֹר וְהוּא כִּהָה
שְׂאֵת הַמְּכוֹה הוּא וְטָהוֹר הַכֹּהֵן כִּי־צִרְכָּת
הַמְּכוֹה הוּא: ^{כט} וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי־יָהִי בּוֹ
גִּנֵּעַ בְּרֹאשׁ אוֹ בְּזָקָן: ^ל וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע
וְהִנֵּה מְרָאָהוּ עִמָּק מִן־הָעוֹר וְכִי שַׁעַר צֹהֵב דָּק
וְטָמֵא אֹתוֹ הַכֹּהֵן נָתַק הוּא צִרְעַת הָרֹאשׁ אוֹ
הַזָּקָן הוּא: ^{לא} וְכִי־יִרְאָה הַכֹּהֵן אֶת־גִּנֵּעַ הַנֶּתַק
וְהִנֵּה אֵין־מְרָאָהוּ עִמָּק מִן־הָעוֹר וְשַׁעַר שָׁחַר
אֵין בּוֹ וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן אֶת־גִּנֵּעַ הַנֶּתַק שְׁבַעַת
יָמִים: ^{לב} וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וְהִנֵּה לֹא־פֶשֶׁה הִנָּתַק וְלֹא־יָהִי בּוֹ שַׁעַר צֹהֵב
וּמְרָאָה הַנֶּתַק אֵין עִמָּק מִן־הָעוֹר: ^{לג} וְהִתְגַּלַּח
וְאֶת־הַנֶּתַק לֹא יִגַּלַּח וְהִסְגִּירוֹ הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתַק
שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית: ^{לד} וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּתַק
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְהִנֵּה לֹא־פֶשֶׁה הִנָּתַק בְּעוֹר
וּמְרָאָהוּ אֵינָנוּ עִמָּק מִן־הָעוֹר וְטָהַר אֹתוֹ הַכֹּהֵן
וְכִבֵּם בְּגִדָּיו וְטָהַר: ^{לה} וְאִם־פֶּשֶׁה יִפְשֶׁה הַנֶּתַק

הַרְמֵבִים (סוף הלכות טמאת צרעת): "מתוך כך באין כו' לדבר באלקים וכופרין בעקר".

גרות שבת-קדש - גרות אלה מרחיקים את האדם מעבודת-ה' וזה. כי הגרות הללו שומרים על האדם "שלא יפשל בעץ או באבן", רמז למה שכתוב (ירמיה ב) "אמרים לעץ אבי אפה ולאבן אתי ללדתני".

רביעי ה' וראה הכהן אחרי | הפכס את-הנגע והנה לא-הפך הנגע את-עיניו והנגע לא-פשה טמא הוא באש תשרפנו פחתת הוא בקרחתו או בגפחתו: וואם ראה הכהן והנה פה הנגע אחרי הפכס אתו וקרע אתו מן-הבגד או מן-העור או מן-השתי או מן-הערב: וואם תראה עוד כבגד או-בשתי או-בערב או בכל-כלי-עור פחתת הוא באש תשרפנו את אשר-בו הנגע: והבגד או-השתי או-הערב או-כל-כלי העור אשר תכבס וסר מהם הנגע וכבס שנית וטהר: וזאת תורת נגע-צרעת בגד הצמר | או הפשתים או השתי או הערב או כל-כלי-עור לטהרו או לטמאו: פפפ

ס"ז פסוקים, ב"ה סימן.

פרשת מצורע

יד « וידבר יהוה אל-משה לאמר: זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והוא אל-הכהן: ויצא הכהן אל-מחוז למחנה וראה הכהן והנה נרפא נגע-הצרעת מן-הצרוע: ויצוה הכהן ולקח למטהר שתי-צפרים חיות טהרות ועץ ארו ושני תולעת ואוב: ויצוה הכהן ושחט את-הצפור האחת אל-כלי-חרש על-מים חיים: ואת-הצפור החיה יקח אתה ואת-עץ הארו ואת-שני התולעת ואת-האוב וטבל אותם ואת | הצפור החיה בדם הצפור השחטה על המים החיים: והנה על המטהר מן-הצרעת שבע פעמים וטהרו ושחט את-הצפור החיה על-פני השדה: וכבס המטהר את-

יהיה בו נגע צרעת כבגד צמר או כבגד פשתים: או בשתי או בערב או בכלי-פשה עור: והיה הנגע ירקרק | או אדמדם כבגד או בעור או-בשתי או-בערב או בכל-כלי-עור נגע צרעת הוא והראה את-הכהן: וראה הכהן את-הנגע והסגיר את-הנגע שבעת ימים: וראה את-הנגע ביום השביעי כי-פשה הנגע כבגד או-בשתי או-בערב או בעור לכל אשר-יעשה העור למלאכה צרעת ממארת הנגע טמא הוא: ושחט את-הבגד או את-השתי | או את-הערב בצמר או בפשתים או את-כל-כלי העור אשר-יהיה בו הנגע כי-צרעת ממארת הוא באש תשרף: וואם ראה הכהן והנה לא-פשה הנגע כבגד או בשתי או בערב או בכל-כלי-עור: ויצוה הכהן וכבסו את אשר-בו הנגע והסגירו שבעת-ימים שנית:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יז, עמ' 241)

כָּדָר יֵשֶׁב מחוץ למחנה מושבו (יג, מו)

מושב טמא (תורת כהנים)

במשנה (נגעים פ"ג) מבאר, שאם שהה מצרע בבית "כדי הדלקת הנר", נעשה הבית 'מושב' של המצרע והוא טמא. אומר על כך רבי לוי-יצחק שניאורסון זכרונו-לברכה: טמאת מצרע - רומזת ל"הסתלקות אור החכמה" (חסרון בבטול המהלט).

הדלקת הנר - רומזת ל"המשכת אור החכמה". כי אור הוא בחינת חכמה, כמאמר ר"ל (בבא-בבא כה) "הרועה שייחפים - ידרים", והמנורה היתה עומדת בדרום (ואלו הפסיל בחשף יהלך).

מובן אפוא שהדלקת הנר מונעת את ההתפשטות של טמאת המצרע.

(תורת לוי יצחק עמ' שנה)

מוסיף כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו:

במפרשי המשנה מבאר ש"הדלקת הנר" הינו גרות שבת-קדש. ואכן - גרות שבת-קדש וטמאת מצרע הם "זה לעצמת זה":

טמאת מצרע - טמא זה באה בענש על חטא לשון הרע, שהיא מביאה בסופו של דבר לעבודת-ה', כפי שכתב

תהיה, ורק בדורות האחרונים התקבל השם 'פרשת מצורע'.
וטעם הדבר בפנימיות הענינים: ידוע שלעיתיד לבוא החשך
והרע יתפכו לאור וטוב. כך גם בנוגע למצרע, בזמן הגלות
מצורע הוא משג שליילי. אבל לעתיד לבוא התשובה של
המצרע תהיה בבחינת 'ידונות נעשות לו פזיות', כך
שהמשג מצורע יתפך להיות דבר חיובי. בדורות הראשונים
לא קראו בשם מצורע כי לא רצו להשתמש בדבר שליילי,
לכן השתמשו בשם 'זאת תהיה' רמז לכך שלעיתיד לבוא
יהיה המצרע דבר חיובי. אף בדורות האחרונים, הקרובים
לביאת משיח שאז יתפך המצרע לדבר חיובי, קוראים
לפרשה "מצורע" על-שם העתיד הקרוב, שבו המצרע יהיה
רק דבר של קדשה ואור.

חמישי כא ואם-ידל הוא ואין ידו משגת ולקח כבש
אחד אשם לתנופה לכפר עליו ועשורן סלת
אחד כלול בשמן למנחה ולג שמן: 11 ושתי
תרים או שני בני יונה אשר תשיג ידו והיה
אחד חטאת והאחד עלה: 12 והביא אתם ביום
השמיני לטהרתו אליהבהן אליפתח אהל-
מועד לפני יהוה: 13 ולקח הבהן את-כבש
האשם ואת-לג השמן והניף אתם הבהן תנופה
לפני יהוה: 14 ושחט את-כבש האשם ולקח
הבהן מדם האשם ונתן על-תנוד און-המטהר
הימנית ועל-בהן ידו הימנית ועל-בהן רגלו
הימנית: 15 ומן-השמן יצק הבהן על-כף הבהן
השמאלית: 16 והיה הבהן באצבעו הימנית
מן-השמן אשר על-כפו השמאלית שבע
פעמים לפני יהוה: 17 ונתן הבהן מן-השמן
אשר על-כפו על-תנוד און המטהר הימנית
ועל-בהן ידו הימנית ועל-בהן רגלו הימנית
על-מקום דם האשם: 18 והנותר מן-השמן
אשר על-כף הבהן יתן על-ראש המטהר לכפר
עליו לפני יהוה: 19 ועשה את-האחד מן-התרם
או מן-בני היונה מאשר תשיג ידו: 20 את
אשר-תשיג ידו את-האחד חטאת ואת-האחד
עלה על-המנחה וכפר הבהן על המטהר לפני

בגדיו וגלח את-כל-שערו ורחץ במים וטהר
ואחר יבוא אליהמנחה וישב מחוץ לאהל
שבעת ימים: 21 והיה ביום השביעי יגלח את-
כל-שערו את-ראשו ואת-זקנו ואת גבת עיניו
ואת-כל-שערו יגלח וכבם את-בגדיו ורחץ את-
בשרו במים וטהר: 22 וביום השמיני יקח שני
כבשים תמימים וכבשה אחת בת-שנתה תמימה
ושלשה עשרנים סלת מנחה כלולה בשמן ולג
אחד שמן: 23 והעמיד הבהן המטהר את האיש
המטהר ואתם לפני יהוה פתח אהל מועד:
24 ולקח הבהן את-הכבש האחד והקריב אותו
לאשם ואת-לג השמן והניף אתם תנופה לפני
יהוה: 25 ושחט את-הכבש במקום אשר ישחט
את-החטאת ואת-העלה במקום הקדש כי
כחטאת האשם הוא לבהן קדש קדשים הוא:
26 ולקח הבהן מדם האשם ונתן הבהן על-תנוד
און המטהר הימנית ועל-בהן ידו הימנית ועל-
בהן רגלו הימנית: 27 ולקח הבהן מלג השמן
ויצק על-כף הבהן השמאלית: 28 וטבל הבהן
את-אצבעו הימנית מן-השמן אשר על-כפו
השמאלית והיה מן-השמן באצבעו שבע
פעמים לפני יהוה: 29 ומיתר השמן אשר על-כפו
יתן הבהן על-תנוד און המטהר הימנית ועל-
בהן ידו הימנית ועל-בהן רגלו הימנית על דם
האשם: 30 והנותר בשמן אשר על-כף הבהן יתן
על-ראש המטהר וכפר עליו הבהן לפני יהוה:
31 ועשה הבהן את-החטאת וכפר על-המטהר
מחטאתו ואחר ישחט את-העלה: 32 והעלה
הבהן את-העלה ואת-המנחה המזבחה וכפר
עליו הבהן וטהר: 33

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"י ע' 100, ע"פ ביאורי

החומש)

שמה של הפרשה - מצורע

בדורות הראשונים נקראת פרשת מצורע - פרשת זאת

כִּלְעֹפֶר הַבֵּית וְהוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לְעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא: ^{טו} וְהָבֵא אֶל־הַבֵּית כְּלִימֵי הַסְּגִיר אֹתוֹ יִטְמֵא עַד־הָעֶרֶב: ^{טז} וְהִשְׁכַּב בְּבֵית יִכְבֶּם אֶת־בְּגָדָיו וְהֵאָכַל בְּבֵית יִכְבֶּם אֶת־בְּגָדָיו: ^{יז} וְאִם־בָּא יָבֵא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה לֹא־פָשָׁה הַנֶּגַע בְּבֵית אַחֲרֵי הַטֹּחַ אֶת־הַבֵּית וְטָהַר הַכֹּהֵן אֶת־הַבֵּית כִּי נִרְפָּא הַנֶּגַע: ^{יח} וְלָקַח לְחֹטֵא אֶת־הַבֵּית שְׁתֵּי צִפְּרִים וְעֵץ אֲרֹז וּשְ�נֵי תוֹלַעַת וְאֵזֹב: ^{יט} וְשָׁחַט אֶת־הַצֹּפֶר הָאֶחָת אֶל־כִּלְי־חֶרֶשׁ עַל־מִים חַיִּים: ^כ וְלָקַח אֶת־עֵץ־הָאֲרֹז וְאֶת־הָאֵזֹב וְאֶת־ שְׁנֵי הַתּוֹלַעַת וְאֶת־הַצֹּפֶר הַחֲיָה וְטָבַל אֹתָם בְּדָם הַצֹּפֶר הַשְּׁחוּטָה וּבְמִים חַיִּים וְהָיָה אֶל־הַבֵּית שִׁבְעַת פְּעָמִים: ^{כא} וְחֹטֵא אֶת־הַבֵּית בְּדָם הַצֹּפֶר וּבְמִים חַיִּים וּבַצֹּפֶר הַחֲיָה וּבְעֵץ הָאֲרֹז וּבְאֵזֹב וּבְשְׁנֵי הַתּוֹלַעַת: ^{כב} וְשָׁלַח אֶת־הַצֹּפֶר הַחֲיָה אֶל־מִחוּץ לְעִיר אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וּכְפָר עַל־הַבֵּית וְטָהַר: ^{כג} וְזֹאת הַתּוֹרָה לְכָל־נֶגַע הַצָּרַעַת וּלְנִתְקַח: ^{כד} וְלַצָּרַעַת הַבֶּגֶד וּלְבָיִת: ^{כה} וְלִשְׁאֵת וּלְסַפַּחַת וּלְבִהָרַת: ^{כו} לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטָּהוֹר וְזֹאת תּוֹרַת הַצָּרַעַת: ^{כז} פ' טו * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ^{כח} דִּבְרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זֶב מִבְּשָׂרוֹ זֹכֹר טָמֵא הוּא: ^{כט} וְזֹאת תַּחֲיָה טָמְאָתוֹ בְּזֹכֹר רַר בְּשָׂרוֹ אֶת־זֹכֹרוֹ אוֹ־הַחֲתִים בְּשָׂרוֹ מְזֻכָּר טָמְאָתוֹ הוּא: ^ל כָּל־חֹמֶשׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הִזָּב יִטְמֵא וְכָל־הַכִּלִּי אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו יִטְמֵא: ^{לא} וְאִישׁ אֲשֶׁר יֵגַע בְּמִשְׁכָּבוֹ יִכְבֶּם בְּגָדָיו וְרִחֵץ בְּמִים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: ^{לב} וְהַיֹּשֵׁב עַל־הַכִּלִּי אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו הִזָּב יִכְבֶּם בְּגָדָיו וְרִחֵץ בְּמִים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: ^{לג} וְכִי־יִרְקַח הִזָּב בַּטָּהוֹר וְכִבֶּם בְּגָדָיו וְרִחֵץ בְּמִים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: ^{לד} וְכָל־הַנֶּגַע הַמֵּרֻכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו הִזָּב יִטְמֵא: ^{לה} וְכָל־הַנֶּגַע

יְהוָה: ^{לז} וְזֹאת תּוֹרַת אֲשֶׁר־בּוֹ נֶגַע צָרַעַת אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁגֹּי יָדוֹ בַּטְּהָרָתוֹ: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כו עמ' 105)

עֲנִי שְׂאֵמֶר קָרְבָנוֹ שֶׁל מִצְרַע זֶה עָלַי, וְהִיָּה מִצְרַע עֲשִׂיר .
מביא . . קְרִבְנוֹת עֲשִׂיר (רמב"ם)
כ"ק מו"ח אֶדְמוֹר הָצִיעַ פֶּעַם לַיהוּדִי אֶחָד לַנֶּדֶב אֶת הוֹצָאוֹת הַהַדְפָסָה שֶׁל שו"ת ה'צִמַח צְדָק'. הַיְּהוּדִי הַכְּסִיחַ, אַף שֶׁלִּפִּי מִצְבּוֹ לֹא הָיָה זֶה בִּיכָלְתּוֹ, וְאִזּוֹ נִתְעַשֵּׂר וְקִיָּם הַכְּסִיחָתּוֹ. אָמַר הַרְבֵּי, שֶׁהַחֲלֻטָּה זֹאת פְּתָחָהּ לוֹ לְמַעַלָּה 'צִנּוּרוֹת תְּדוּשִׁים' שֶׁל פְּרֻנְסָה. וְאִף כָּאן: כָּאֲשֶׁר עֲנִי יוֹצֵא מִגִּדְרוֹ וּמִשְׁתַּדֵּל עֲבוֹר חֲבָרוֹ הָעֲשִׂיר – עוֹזְרִים לוֹ מִלְּמַעַלָּה לְקִיָּם אֶת הַכְּסִיחָתּוֹ בְּעֲשִׂירוֹת.

שישי ^{לז} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
^{לח} כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאֶחָזָה וְנִתְתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם:
^{לה} וְכֹא אֲשֶׁר־לּוֹ הַבֵּית וְהַגִּיד לַכֹּהֵן לֵאמֹר כְּנָנִיעַ נִרְאָה לִי בְּבֵית: ^{לז} וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפְנֵי אֶת־הַבֵּית בְּטָרֶם יָבֵא הַכֹּהֵן לְרֹאוֹת אֶת־הַנֶּגַע וְלֹא יִטְמֵא כָּל־אֲשֶׁר בְּבֵית וְאַחֵר כֹּן יָבֵא הַכֹּהֵן לְרֹאוֹת אֶת־הַבֵּית: ^{לח} וְרָאָה אֶת־הַנֶּגַע וְהִנֵּה הַנֶּגַע בְּקִירַת הַבֵּית שֶׁקַּעְרֻרוֹת יִקְרָקֶת אוֹ אֶדְמוּדָמֹת וּמִרְאִיתָהּ שֶׁפֶל מִן־הַקִּיר: ^{לח} וְיִצָּא הַכֹּהֵן מִן־הַבֵּית אֶל־פֶּתַח הַבֵּית וְהַסְּגִיר אֶת־הַבֵּית שִׁבְעַת יָמִים: ^{לא} וְשָׁב הַכֹּהֵן בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פָשָׁה הַנֶּגַע בְּקִירַת הַבֵּית: ^{לז} וְצִוָּה הַכֹּהֵן וְחִלְצוּ אֶת־הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּגַע וְהִשְׁלִיכוּ אֹתָהֶן אֶל־מִחוּץ לְעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא: ^{מא} וְאֶת־הַבֵּית יִקְצַע מִבֵּית סָבִיב וְשִׁפְכוּ אֶת־הָעֹפֶר אֲשֶׁר הִקְצוּ אֶל־מִחוּץ לְעִיר אֶל־מָקוֹם טָמֵא: ^{מב} וְלָקַחוּ אֲבָנִים אַחֲרוֹת וְהִבְיִאוּ אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים וְעָפָר אַחֵר יִקַּח וְטָח אֶת־הַבֵּית: ^{מג} וְאִם־יֵשׁוּב הַנֶּגַע וּפְרַח בְּבֵית אַחֵר חִלָּץ אֶת־הָאֲבָנִים וְאַחֲרֵי הַקְּצוֹת אֶת־הַבֵּית וְאַחֲרֵי הַטֹּחַ: ^{מד} וְכֹא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פָשָׁה הַנֶּגַע בְּבֵית צָרַעַת מִמָּאֲרַת הוּא בְּבֵית טָמֵא הוּא: ^{מה} וְנִתֵּן אֶת־הַבֵּית אֶת־אֲבָנָיו וְאֶת־עֲצָיו וְאֶת

בְּכָל־אִשֶּׁר יִהְיֶה תַּחְתּוֹ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב וְהַנּוֹשֵׂא
 אוֹתָם יִכָּבֶם בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:
 י וְכָל־אִשֶּׁר יַעֲבֹב הַזֵּב וַיִּדּוּ לֹא־שָׂטָף בַּמַּיִם
 יִכָּבֶם בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:
 יב וְכִלְי־חֲרָשׁ אֲשֶׁר־יַעֲבֹב הַזֵּב יִשָּׁבֵר וְכָל־כְּלִי־
 עֵץ יִשָּׂטֵף בַּמַּיִם: יג וְכִי־יִטְהַר הַזֵּב מִזּוּבּוֹ וְסָפַר לוֹ
 שִׁבְעַת יָמִים לַטְהָרָתוֹ וְיִכָּבֶם בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּשֻּׁרִי
 בַּמַּיִם חַיִּים וְטָהַר: יד וּבָיִם הַשְּׂמִינִי יִקַּח־לוֹ שְׁתֵּי
 תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה וְכֹאֵל לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד וּנְתַנֵּם אֶל־הַכֹּהֵן: טו וַעֲשֵׂה אוֹתָם
 הַכֹּהֵן אֶחָד חֲפָאֵת וְהָאֲחֵד עֹלָה וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן
 לִפְנֵי יְהוָה מִזּוּבּוֹ: טז

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 68)

וּלְעֲרֵצַת הַבֵּגֶד וּלְכִית (יד, נה) כְּתֹב הַסְּפֹרָנוּ: "אֵין זָכְרוֹן
 לְרֵאשׁוֹנִים שְׁנִמְצָאוּ לְעוֹלָם נִגְעֵי בְּתִים, עַד שֶׁאִמְרוּ קֶצֶתָם וְלֹא
 שָׁלָא הֵיוּ לְעוֹלָם". וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה מְבָאֵר ב'לְקוּשֵׁי תוֹרָה'
 שְׁנֵעַ רֹמֵז לְאֶדָם שְׁפִנִּימִיתוּ טוֹכָה בְּתַכְלִית, וְהִרַע הוּא רַק
 בְּחִיצוֹנִיתוֹ (בְּעוֹר בְּשׁוֹר), וְלָכֵן כִּיּוֹם, שְׁאִין אָנָּשִׁים כְּאֵלָה,
 אֵין הִנָּע מְצוּי. לְפִי זֶה מוֹכֵן, שְׁנֵעַ בְּבֵית מִסְמָל רַע חִיצוֹנִי
 בְּתַכְלִית; וְלָכֵן הָיָה נָדִיר גַּם בַּיָּמִים הָהֵם, שֶׁכֵּן אִישׁ לֹא הִגִּיעַ
 לְדִרְגָּה זוֹ.

שְׂבִיעִי טו וְאִישׁ כִּי־תִצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת־זֶרַע וְרַחֵץ
 בַּמַּיִם אֶת־כָּל־בִּשְׁרוֹ וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: יז וְכָל־
 בֶּגֶד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַּת־זֶרַע
 יִכָּבֶם בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: יח וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
 יִשָּׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַּת־זֶרַע וְרַחֲצוּ בַּמַּיִם
 וְיִטְמָאוּ עַד־הָעֶרֶב: יט וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זֹכָה
 דָּם יִהְיֶה זֹכָה בְּבִשְׂרָהּ שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה
 בְּגִדְתָּהּ וְכָל־הַנֹּגַע בָּהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: כ וְכָל־
 אִשֶּׁר תִּשָּׁכַב עָלָיו בְּגִדְתָּהּ יִטְמָא וְכָל־אֲשֶׁר־
 תִּשָּׁב עָלָיו יִטְמָא: כא וְכָל־הַנֹּגַע בְּמִשְׁכָּבָהּ יִכָּבֶם
 בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: כב וְכָל־
 הַנֹּגַע בְּכָל־כְּלִי אֲשֶׁר־תִּשָּׁב עָלָיו יִכָּבֶם בְּגָדָיו
 וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: כג וְאִם עַל־
 הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־הוּא יִשָּׁבֵת־

עָלָיו בְּנִגְעוֹ־בּוֹ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: כד וְאִם שָׁכַב
 יִשָּׁכַב אִישׁ אֹתָהּ וְתִהְיֶה נִדְתָּהּ עָלָיו וְיִטְמָא שִׁבְעַת
 יָמִים וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־יִשָּׁכַב עָלָיו יִטְמָא: כה
 וְאִשָּׁה כִּי־יִזְוֹב זֹכָה דָּמָהּ יָמִים רַבִּים בְּלֹא
 עֵת־נִדְתָּהּ אוֹ כִּי־תִזְוֹב עַל־נִדְתָּהּ כָּל־יָמֶיּוּ זֹכָה
 טְמֵאָתָהּ כִּימֵי נִדְתָּהּ תִּהְיֶה טְמֵאָה הוּא: כו כָּל־
 הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־תִּשָּׁכַב עָלָיו כָּל־יָמֵי זֹכָהּ
 כְּמִשְׁכָּב נִדְתָּהּ יִהְיֶה־לָּהּ וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר תִּשָּׁב
 עָלָיו טְמֵא יִהְיֶה כְּטִמְאֵת נִדְתָּהּ: כז וְכָל־הַנֹּגַע
 בָּם יִטְמָא וְיִכָּבֶם בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְיִטְמָא עַד־
 הָעֶרֶב: כח וְאִם־טָהַר מִזֹּכָה וְסָפַר לָהּ שִׁבְעַת
 יָמִים וְאַחֵר טָהַר: כט וּבָיִם הַשְּׂמִינִי תִקַּח־לָהּ
 שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה וְהִבִּיֵּא אוֹתָם
 אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: לו וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן
 אֶת־הָאֲחֵד חֲפָאֵת וְאֶת־הָאֲחֵד עֹלָה וְכָפַר עָלֶיהָ
 הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזּוּב טְמֵאָתָהּ: לא וְהוֹרַתָּם אֶת־
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּטִמְאֹתָם וְלֹא יִמְתּוּ בְּטִמְאֹתָם
 בְּטִמְאָם אֶת־מִשְׁכָּנִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם: לב זֹאת תוֹרַת
 הַזֵּב וְאֲשֶׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת־זֶרַע לְטִמְאָה־כֹּהֶ:
 לד וְהַדּוֹה בְּגִדְתָּהּ וְהַזֵּב אֶת־זוּבּוֹ לִזְכָּר וְלִנְקָבָה
 וְלֹאִישׁ אֲשֶׁר יִשָּׁכַב עִם־טְמֵאָה: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יד עמ' 27)

שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּגִדְתָּהּ (טו, יט) דָּם נִדָּה הִיא מִן
 הַקָּלִלוֹת שֶׁנִּתְקַלְלָה חֲנוּה אַחֲרֵי חֹטֵא עֵץ הַדַּעַת, וְהִינֵי
 שֶׁחֹטֵא יִצֵּר בָּהּ מְצִיאוֹת שֶׁל רַע, הַמִּתְבַּטֵּא בְּדָם נִדָּה, דָּם
 טָמֵא. וְלִפִּי זֶה יִמְתַּק מֶה שֶׁאִיתָא בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים (קמז, ד)
 שֶׁלְעֲתִיד־לְבֹא יִמָּר אֲסוּר נִדָּה – כִּי אֵין זֶקֶם הַיָּעוֹד "וְזֹאת
 רֹחַם הַטְּמֵאָה אֲעֲבִיר מִן הָעָרִין" וְיִתְבַּרֵּר הָעוֹלָם מִן הַטְּמֵאָה
 וְהַזֵּהָמָא שֶׁל חֹטֵא עֵץ הַדַּעַת.

חצי קריש

וְתִגְדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמַן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא
 כְּרַעֲוִיתָהּ וְיִמְלִיד מַלְכוּתָהּ, וְיִצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב
 מְשִׁיחָהּ. אֲמַן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
 בְּעֶגְלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמַן יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ
 לְעָלָם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבַּרַךְ: יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלָם
 וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבַּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם,

וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדֵּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְחַלֵּל, שְׁמֹה דְקָדְשָׁא בְּרִיד הוּא. אִמּוֹ לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אִמּוֹ: אִמּוֹ

מפטיר ט וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כִבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלֹת שֶׁבֶת בְּשֶׁבֶתוֹ עַל-עֹלֹת הַתְּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ י וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי-בָקָר שְׁנָיִם וְאַיִל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: יב וְשִׁלְשָׁה עֶשְׂרִים

סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִפְרָה אֶחָד וְשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאִיל הָאֶחָד: יג וְעֶשְׂרִין עֶשְׂרִין סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחָח אִשָּׁה לַיהוָה: יד וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַחֵין יִהְיֶה לִפְרָה וְשְׁלִישִׁת הַחֵין לְאִיל וּרְבִיעֶת הַחֵין לִכְבֹּשׁ יֵין זֹאת עֹלֹת חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁ לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה: טו וְשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֹלֹת הַתְּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

צ' פסוקים, עד"ו סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲנִיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכֶּיהָ מְאֹד. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי-נֶעֱם, וְכָל-נִתְיבִיתֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרֹךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(א) הַשְּׁמִים בְּסָאֵי, קְלוֹמֶר, מִן הַשְּׁמִים תְּבִאֵנָה הַגּוֹרֹת עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, כְּמוֹ שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּשֶׁבֶתוֹ עַל בְּסָאֵי תְּצִאֵנָה הַגּוֹרֹת מִלְּפָנָיו.

הפטרה לשבת ראש-חודש לקריאה

בציבור ולשמו"ת בישעיהו פרק סו

סו א כה אמר יהוה השמים בסאי

עטרת מרים

א כה אמר יהוה השמים בסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ תלם עניו שרפה רגלי ארצה בית אשר תבנו לי וארצה

שי למורא

עטרת מרים

מקום תרצו לומר בעת מנוחתה להשרות שכנתה, אינו פראי לי: ב ואת־כֹּל־אלֹה שָׁמִים וְהָאָרֶץ וְרַק אַחֲרֵי כֵן וַיִּהְיוּ כֹל־אֱלֹה שָׁמִים וְהָאָרֶץ, וְאִם קְדוּמִים כְּמוֹנֵי נֶאֱמַר־וַהֲלֹה וְעַם שָׂאֵנוּ רַם עַל רִמּוֹם, עַם קֹל יְהוָה וְאֶל־זוֹה אֶבִּיט אֶל־עֵנִי וְנִכְהֲרֹתִי שְׂרוּחַ וְנִשְׁפָּרַת בַּעֲבוּר הַעֵצָר וְתִינֶנּוּ, וּבְכֹל זֹאת וְחָרָה עַל־דְּבָרֶי נִהַר לְשִׁמּוֹעַ בְּקוֹלִי:

ג אבל עתה אין לי חפץ בכם, שהרי שולחט השור הוא מבה־איש את בעליו של השור וגולו ממנו, לפיכך זובח השור דומה לפני כַּעֲרַף פֶּלֶב וְהַמַּעֲלָה מִנְחַל הָרִי הוּא לִפְנֵי בָדָם חֲזִיר מִזְכִּיר וְהַמַּקְטִיר לִבְנֵה מִבְּרֶךְ אוֹתִי אֲנִי בְּתִשְׁבֹּת אוֹנִם, גַּם־הִמָּה שְׂשׂוּמִים הַשּׁוֹר וְחֻכְחִים הַשּׁוֹר, גַּם הִמָּה כְּמוֹ עוֹרָף פֶּלֶב וְהַמַּעֲלָה דָם חֲזִיר הוּאִיל כִּי בָחָרוּ בְּדִרְכֵיהֶם וּבִשְׁקֻצֵיהֶם נִפְשָׁם חֲפָצָה: ד לכן גַּם־אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם לְהַתְעַלֵּל בָּהֶם בְּהִבָּאָה הָרְעוּת וּמִגִּוְרָתָם וְדָבָר אֲשֶׁר הֵם יֹאִים אֶבִּיט לָהֶם יַעַן בַּעֲבוּר קְרִיאָתִי אֲלֵיהֶם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים לְהַחֲזִיק לִישׁר דְּרָכָם וְאִין עוֹנָה לִישׁר דְּרָכֵי דְּבִרְתִּי וְלֹא שְׁמַעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבְאֲשֶׁר לֹא־חֲפָצָתִי בָּחָרוּ: ה שְׁמַעוּ דְּבִר־יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרוֹ אֲמָרוּ אֲחִיכֶם שְׁנֵאִיכֶם מְנִידֵכֶם לְמַעַן שְׂמִי יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׂוּ: ו קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר קוֹל מַהִיכֵל קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְאִיבֵיו: ז בְּטָרָם תַּחֲלִיל יִלְדָּה בְּטָרָם יָבוֹא חֶבֶל לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר: ח מִי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה

וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלֵי, כְּלוּמָר, כָּל הָעוֹלָם הוּא שְׂלִי וּבִרְשׁוּתִי. אִי זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי, אִם כֵּן מִה שִׁינָּה לִבְנוֹת לִי בֵּית וּמִקוֹם מְנוּחָה. (ב) וְאֵל זֶה אֶבִּיט, אֶת־עֵלְפִי שֶׁהַשְׂמִים בָּסָא וְכו', אֶבִּיט וְאֲשִׁים עֵינֵי אֵל עֵינִי וְנִכְהֲרֹתִי. וְחָרָה עַל דְּבָרֶי, מִיָּדָה לְעֲשׂוֹת אֶת מִצְוֹתַי. (ג) שׁוֹחֲט הַשּׁוֹר מִכָּה אִישׁ,

כְּלוּמָר, קִרְבָּנוֹת הָרָשָׁעִים אֵינִם מִקְבָּלִים לִפְנֵי, וְהַשּׁוֹחֲט אֶת הַשּׁוֹר לְקַרְבֵּן אִין קִרְבָּנוֹ מִרְצָה לִפְנֵי, וְעוֹד נִחְשָׁב כְּאִלוֹ מִכָּה אִישׁ. זֹבֶחַ הַשּׁוֹהַ עוֹרָף פֶּלֶב, אִם הִבִּיא שֶׁה לְקַרְבֵּן, הָרִי הוּא נִחְשָׁב לִפְנֵי כְּאִלוֹ עוֹרָף פֶּלֶב. מַעֲלָה מִנְחַל דָּם חֲזִיר, אִם הוּא מַעֲלָה קִרְבֵּן מִנְחַל, הָרִי הוּא נִחְשָׁב כְּאִלוֹ הַמַּעֲלָה דָם חֲזִיר. מִזְכִּיר לְבוֹנֵה מִבְּרֶךְ אֲנִי, אִם הוּא מִקְטִיר לְבוֹנֵה, הָרִי הוּא כְּאִלוֹ מִבִּיא דָּבָר אֲנִי. "מִבְּרֶךְ", מִבִּיא מִתְנָה, כְּמוֹ "קָח נָא אֶת בְּרִכְתִּי" (בְּרַאשִׁית ל"ג). ג גַּם הִמָּה בָּחָרוּ בְּדִרְכֵיהֶם, כְּלוּמָר, הוּאִיל וְגַם הֵם בָּחָרוּ בְּדִרְכֵיהֶם הָרָעִים מִתּוֹךְ רִצּוֹן, וְלֹא שֶׁקֶד הוֹדְמוּ לָהֶם. (ד) אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם, אֶבְחַר לְהַתְעַלֵּל בָּהֶם. וּמִגִּוְרָתָם, מִה שְׁהֵם מִפְּחָדִים כֵּן יָבוֹא. ז עַן קְרִיאָתִי, מִשּׁוֹם שֶׁקְרִיאָתִי לָהֶם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים. וְאִין עוֹנָה, כְּלוּמָר, אִין מִקְבָּל דְּבָרִי. (ה) הַחֲרָדִים אֵל דְּבָרוֹ, הַחֲרָדִים הַמְּוֹדָדִים לְעֲשׂוֹת אֶת דְּבָרֵי ה'. אֲמָרוּ אֲחִיכֶם, אֲמָרוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שְׁהֵם אֲחִיכֶם וְכו'. שׁוֹנְאִיכֶם מְנִידֵכֶם, הַשּׁוֹנְאִים אֲתָכֶם (וּמְנִידִים) וּמְרִחִיקִים אֲתָכֶם. לְמַעַן שְׂמִי יִכְבֹּד ה', כָּל אֶחָד מֵהֶם אוֹמֵר, בְּגִלָּל פְּרוֹסִים שְׂמִי כֹא כְבוֹד לִי, כִּי אֲנִי קְרוֹב אֵלָיו וְהוּא מִתְכַּבֵּד בִּי. וְנִרְאָה בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׂוּ, וְהַנְּבִיא אוֹמֵר לְחֲרָדִים

אֵל דְּבָרֵי ה', לֹא כֵן הוּא דְּבָרֶי פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִרְאָה בְּעֵינֵינוּ בְּשִׁמְחַתְכֶם שֶׁלָּכֶם הַחֲרָדִים אֵל דְּבָרֵי ה' וְהָרָשָׁעִים הֵם יִבְשׂוּ, כִּי הִלְכוּ אַחֲרֵי תַּהֲבֵל. (ו) קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר, קוֹל רַעַשׁ יָצָא אִין מַעִיר צִיּוֹן. קוֹל מַהִיכֵל, קוֹל מִתְהִיכֵל הַעוֹמֵר בְּצִיּוֹן. מְשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְאִיבֵיו, לְשַׁלֵּם גְּמוּלָה לְאִיבֵיו, הֵם גּוֹג וּמִגּוֹג שִׁלְחָמוֹ עַל יְרוּשָׁלַיִם. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וַיָּצֵא ה' וַיִּגְלַח בְּגוֹיִם הֵהֱם" (זכְרִיָּה י"ד). ז בְּטָרָם תַּחֲלִיל יִלְדָּה, בְּטָרָם תַּחֲלִיל צִיּוֹן תְּחִלָּה תִּלְדָּה תִּלְדָּה, כְּלוּמָר וְתִקְבְּצוּ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ כְּאִלוֹהֵם וְהֵם יִלְדָּה וְהֵם יִבְשׂוּ, כִּי כָּל הָאֲמוֹת יָבִיאוּם לְתוֹכָהּ. (ח) מִי שָׁמַע כְּזֹאת, מִי שָׁמַע דְּבָרֵי פֶלֶא בְּשִׁמּוֹעָה הַזֹּאת. הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד, הֵם

עַל עֲבוֹתֵם וְכו' וְכו' מְשַׁלֵּם ה' גְּמוּלָה לְאִיבֵיו וְנִלְחָם בְּגוֹיִם: ז עַל צִיּוֹן יִאֲמֵר בְּטָרָם תַּחֲלִיל מִתְחִלִּים כְּאִבִּי יִלְדָּה כְּבִי יִלְדָּה וְתִקְבְּצוּ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּטָרָם יָבוֹא חֶבֶל לָהּ שְׂהִיא מִלְחָמוֹת גּוֹג וּמִגּוֹג וְהַמְלִיטָה תִּלְדָּה זָכָר וְאִין תַּחֲלִיל תִּקְבְּצוּן תִּקְבְּצוּן תִּקְבְּצוּן: ח מִי־שָׁמַע פֶּלֶא כְּזֹאת מִי רָאָה פֶּלֶא כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל הֵם

בְּטָרָם תַּחֲלִיל יִלְדָּה, בְּטָרָם תַּחֲלִיל צִיּוֹן תְּחִלָּה תִּלְדָּה תִּלְדָּה, כְּלוּמָר וְתִקְבְּצוּ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ כְּאִלוֹהֵם וְהֵם יִלְדָּה וְהֵם יִבְשׂוּ, כִּי כָּל הָאֲמוֹת יָבִיאוּם לְתוֹכָהּ. (ח) מִי שָׁמַע כְּזֹאת, מִי שָׁמַע דְּבָרֵי פֶלֶא בְּשִׁמּוֹעָה הַזֹּאת. הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד, הֵם

שי למורא

מעולם באו חבלי לדה לכל נשי הארץ ביום אחר. אם יולד גוי פעם אחת, האם מעולם נולדה אמה שלמה בפעם אחת. כי חלה גם ילדה, כי זה הפלא נעשה בציון, שהתכוונה ללדה וגם הילדה היו בחדר בבת אחת וילדה את בניה. כלומר, כלם פאחד באו מלולותם לציון. (ט) האני אשפיר

ולא אוליד, האם אני אביא את אשה על המשבר ולא אפתח רחמה שתלד. כלומר, וכי אני אתחיל בדבר ולא אוכל לומר. אם אני המוליד ועצמתי, אני הוא המוליד ארצות הגוים עד הזמן ההוא, ואז אעצר אותם מלדת, כי תגדל והקבדו יהיו לישראל לבדם. (י) שמחו את ירושלים, אתם הבאים מן הגולה, שמחו עם ירושלים בבואכם אליה. כל המתאבלים עליה, כל אלו שהתאבלו עליה בעת הרבנה. (יא) למען תניקו וישבעתם מושד תנחמיה, מה שהתאבלתם עליה הביא לכם שתראו בשמחתה ותינקו ותשבעו מושדי תנחמיה. תמצו והתענגתם, ותהיו מוצצים ומתענגים. מוזי כבודה, מהקבדו הגדול הן וממשמש לבוא לה. (יב) על צד תנשאו ועל ברבים תשעשעו, ובכדוכם הגוים מאד. והמשיל הקבדו שיעשו להם כמו שנושאים התינוק על הזרוע בצד הגוף, ומשעשעים אותו על הברכים לשמחו. (יג) אשר אמו תנחמנו, דרך האם לנחם את בנה יותר מן האב. ובירושלים תנחמו, כל התנחומים שלכם יהיו בירושלים, כי שם תקבלו הרבה טובה וזה יחשב לנחומים על הצרות שעברו. (יד) וראיתם ויש לבכם, כאשר תראו את ירושלים בבנינה ויש לבכם. ועצמותיכם כדשא תפרחנה, כלומר ותחזקו כבריאות. ונודעה יד ה' את עבדיו, או ידעו עבדיו את כח גבורת ה'. (טו) כאש יבוא, לאבד את חיל גוג

ומגוג. וכסופה מרפבותיו, כלומר גזרותיו היורדות מן השמים, ירדו עליהם ברוח סופה. להשיב בחרמה אפו, להשיב לציון גמול באף ובחרמה רבה. (טז) נשפט, מתנפח. ורבו חללי ה', החללים שיפלו במלחמת גוג ומגוג. (יז) המתקדשים והמטהרים אל הגגות, המזוינים עצמם

עטרת מרים

מעולם בא חיל וילדה לכל נשי ארץ ביום אחר. האם מעולם אשפיר גוי פעם אחת בייחלה גמילדה ציון את בנייה פולם פאחד יצאו ממקום גלותם ובאו לציון: ט האני אשפיר אביא את אשה על המשבר - מקום מושב הילדות - ולא אוליד ולא אפתח רחמה שתלד, רוצה לומר: שמו אתחיל

בדבר ולא אוכל לומר יאמר יהוה אם אני המוליד ועצמתי בתמידי אמר אלהיך: י אתם הבאים מן הגולה שמחו את ירושלים בבואכם אליה וגילו כה כל אהביה כל מי שתאב לראותה בבנינה שישו אתה משיש כל המתאבלים עליה בעת חורבנה: יא התאבלתם עליה למען שתראו בשמחתה ותינקו מלישון יניקה וישבעתם מושד משרי תנחמיה למען תמצו ותהיו מוצצים והתענגתם ומתענגים מוזי ממשען כבודה שיהי אחר הנאולה: יב כי כה אמר יהוה הנני נטה אליה אמה אל ירושלים שלום הרבה בנהר כמו נהר שלום אמה לה לבוא במרוצה ובגחל שומך את כבוד גוים עשרם וינקתם תהיו יונקים את העושר הזה על צד תנשאו כתינוק הנוק שנושאים אותו על הזרוע בצד הגוף ועל ברבים תשעשעו משעשעים אותו: יג כאש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנהמכם ובירושלם תנחמו על הצרות שעברו עליכם כי שמו יראה קבדו עליכם: יד בעשותו נקמותו ונזראותו וראיתם ותראו ירושלים בבנינה ויש לבכם ויש לבכם ועצמותיכם כדשא תפרחנה ותחזקו כבריאות או ונודעה כח גבורת יד יהוה את עם עבדיו לטובה גם ידעו אשר וועם את אביהו במלחמת גוג ומגוג: טו כיהנה יהוה באש יבוא לאבד בו את חיל גוג ומגוג וכסופה כפגרה יבואו מרפבותיו גזרותיו להשיב לציון גמול בחרמה אפו רבו וגערתו תהיה בלחבראש:

טו כי באש יהוה נשפט ויהי מתנפח עמהם ובחרבו איש באחי והם את כל בשר ורבו ותרבו חללי יהוה (עי' יהואל יג יא): ז המתקדשים המזוינים יחד והמטהרים יחד קבוצה אחר קבוצה בתוך באמצע הנגה העומדות אליהנגות אחר אחר קבוצה בתוך באמצע הנגה

שי למורא

עטרת מרים

ומטהרים עצמם במי טהרה ללכת אל הפסלים העומדים בגנות. אחר אחת, קבוצה אחרי קבוצה, אחרי שגמרה הראשונה את עבודתה נכנסת השנייה. בתוך, באמצע הגנה מקום מעמד הפסל. והשקין, כל סוגי השרצים. יספו, יכלו. יח. ואנכי, ואנכי מה עלי לעשות. מעשיהם

מקום מעמד העכו"ם, בני ישראל אכלי בשר החזיר והשקין והעכבר יחדו פולם יחד יספו נאם יהוה: יח ואנכי מעשיהם של בעלי זאת האמונה ומהשבתיהם ואמונתם הנפסדת בלא כדי לקבץ את־כל־הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד), להודיע להם שמעשיהם הקל, ואו ובאו

וראו את־כבודי אחדות ה' כי נשגב שמו לבדו: יח ושמותי בהם אות בכל הבאים אשים אות, והיו מה שצאמר וענינו תפוקה בחזרתו וכו' (זכריה יד) ושלחתי מהם פלטים כי רבם ימותו סביב ירושלים, ללכת אל־הגוים היושבים בתרשיש פול ולוד משכי המלומדים לירות חצים בקשת תבל ויוון ואל היושבים האיים הרחוקים אשר לא־שמעו מעולם את־שמעי ולא־ראו את־כבודי והגידו אלה הפלטים אשר בהם את־כבודי בגוים כי יראו את האותות ששמותי בהם: כ כשישמעו הפלא הגדול שיעשה המקום במחנה גוג ומגוג והביאו את־כל־אחיכם בני ישראל הרחוקים שלא עלו על אחיהם מפל־הגוים ויבאו אותם העכו"ם למנחה וליהוה בפוסים וברכב במקורות ובצפים ענלות מכופות וכן ענלות צב (במדבר ז) ובפרדים הם הגולדים מן הפוס והמזור ובפרפרות ברקודים של שמחה על הר קדשי ירושלים אמר יהוה כאשר יביאו בני ישראל את־המנחה בכלי טהור כן יביאו העכו"ם את ישראל בבגדים טהורים ונאים עד בית יהוה: כא וגם־מהם מהמוכאים בכל הגוים, אף אם מהם נשתפת יחוסם אקח להיות לפנהים ללזים אמר יהוה כי לפני גלוי מי היה ממשפחת כהונה ולויה: כב כי כאשר השמים החדשים והארץ

אחר אחת בתוך אכלי בשר החזיר והשקין והעכבר יחדו יספו נאם יהוה: יח ואנכי מעשיהם ומהשבתיהם בלא לקבץ את־כל־הגוים והלשונות ובאו וראו את־כבודי: יח ושמותי בהם אות ושלחתי מהם פלטים אל־הגוים תרשיש פול ולוד משכי קשת תבל ויוון האיים הרחוקים אשר לא־שמעו את־שמעי ולא־ראו את־כבודי והגידו את־כבודי בגוים: כ והביאו את־כל־אחיכם מפל־הגוים מנחה וליהוה בפוסים וברכב ובצפים ובפרדים ובפרפרות על הר קדשי ירושלים אמר יהוה כאשר יביאו בני ישראל את־המנחה בכלי טהור בית יהוה: כא וגם־מהם אקח לפנהים ללזים אמר יהוה: כב כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם יהוה כן יעמד זרעכם ושמכם: כג והיה מדי־חדש בחדשו ומדי שבת

ומחשבותיהם בלא, כל מעשה וכל מחשבה בלא אלי, והיא תוקני לקבץ את כל הגוים וגו'. וראו את כבודי, בהלחמי בהם במפת "המק בשרו וגו'" פתחוב בנבואת זכריה (זכריה יד.יב). יח ושמותי בהם אות ושלחתי מהם פלטים, פלטים יצלו מן המלחמה בשביל ללכת לבשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו במלחמה. וגם באותם פלטים אשים אחר מן האותות שנודנו חכריהם בהם, כדי להודיע לרחוקים ששמעוהו ונצחו הצבאים על ירושלים. מושכי קשת, המלומדים לירות חצים בקשת. יח והביאו את כל אחיכם, כשישמעו הגוים את הפלאים הגדולים שיעשה הקב"ה במחנה גוג ומגוג, יביאו את אותם מישראל שלא עלו לארץ ישראל ובצפים, בענלות מחפזות. ובפרפרות, סוג של גמלים שהם קלים מאוד בהליכתם וצורת הליכתם ענין רקידה. פרוש אחר, "בפרפרות", ברקודים של שמחה, כמו "ודוד מקרבר בכל עו" (שמואל־ב ויד.כ) וגם מהם אקח לפנהים ללזים, גם מן העמים המביאים אותם, וגם מן בני ישראל המוכאים, אקח מהם פנהים ולזים שהיו מערכים בין הגוים באנס, ולפני גלויים הפנהים והלזים שבהם, ואברר אותם מהם והיו משמשים לפני. אמר ה', והיון אמר, "הנסתרות לה" אלמנו" (דברים כט.כח). כב השמים החדשים,

קראם חדשים, כי הם עומדים תמיד בחדושם כמו שנבראו ולא יכלו. והארץ החדשה, שהארץ עומדת בחדושה תמיד כמו שנבראה ולא תכלה, אלא שתולדותיה בלים. וכן אמר שלמה "דור חולך ודור בא והארץ לעולם עומדת" (קהלת א.ד). אשר אני עושה, אשר אני מעמידם בחדושם. עומדים לפני, שאני סבת קיומם ועמידתם. כן יעמד זרעכם ושמכם, באותה

החדשה אשר אני עשה עמדים לפני כי אני סבת קיומם ועמידתם בחדושם נאם יהוה כן יעמד זרעכם אחריכם ושמכם כל ימי עולם כימי השמים על הארץ, כי לעולם לא יאבד שם ישראל ולא יגלו עוד מארצם: כג והיה מדי־חדש בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו ויבאו

המוכב שתהיו אתם שתהיה הנאלה בימכם, כן יעמדו גם זרעכם אחריכם כל ימי עולם, ולא תגלו עוד מארצכם כפי שהשבו אלו הגוים שבאו עם גוג להלחם על ירושלים, שהשבו להגלות את ישראל ולאבד את שמם, אלא לעולם יעמד זרעכם ושמכם. כג מדי חדש בחדשו, בכל חדש ביום ראש החדש. ומדי

שי למורא

עטרת מרים

שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש. (כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי, אותם הגוים שזכואו להשתחות לה, וצאו מירושלים לעמק יהושפט, וראו את פגרי מחנה גוג ומגוג שפשו בו, וחשבו לעשות כנגדו לתלות את ישראל מארצם. (זה יהיה בתוך שבעה חדשים כשעוד לא יספיקו לקבר את החללים). תולעתם, הרמה האוכלת את בשרם. ואשם לא תכבה, האש הבערת בהם לא תכבה. והיו וראו לכל בשר, פגרי מחנה גוג ומגוג יהיו לחרפה ולבזיון בעיני כל בשר הבאים להשתחות לפני ה'. (כג) מדי חדש בחדשו, בכל חדש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, בכל שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפילו שאר העמים. לפני, בבית המקדש.

כל־בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה: כד ויצאו מירושלים לעמק יהושפט וראו העכו"ם הבאים להשתחות לפני ה' בפגרי האנשים הפושעים בי בפגרי מחנה גוג ומגוג כי תולעתם הרמה האוכלת בשר התרונים ההם לא תמות ההם ואשם והאש הבערת בהם לא תכבה והיו פגרי מחנה גוג ומגוג וראו לחרפה ולבזיון לכל־בשר: כג והיה מדי חדש בחדשו בראש חדש ומדי שבת בשבתו יבוא כל־בשר כל בני אדם אפילו שאר העמים להשתחות לפני בבית המקדש אמר יהוה: ובמדי שבת בשבתו יבוא כל־בשר להשתחות לפני אמר יהוה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושבי ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה: שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד: על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

שי למורא

עטרת מרים

מב ואיש בא בזמן הרעב הזה מבעל שלשה שם מקום ויבא לאיש האלהים לחם בפורים מן השעורים הראשונים שקצרו עשרים-לחם שערים וכרמל שבלים רבות ומלאות בצקלגו בקלפותיהן, והאיש חשב שיאכלם אלישע, אבל אלישע צוה ויאמר תן לעם לתלמידים שהיה שם ויאכלו כי באה בהם ברכה בדרך גם,

עד שקל לחם חסידים למאה איש: מנ ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה איש הלא מעט המה ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה אמר יהוה אכול ויתן די לאכול והותר ועוד יהיה מותר: מנ ויתן לפנייהם ויאכלו ויתרו בדבר יהוה: אנעמן שר-צבא מלך ארם היה איש גדול חשוב לפני אדניו וגשאל פנים בולס כבדו אותו כרבו נתן יהוה תשועה לארם והאיש היה גבור חיל חשק לרדת למלחמה, אבל היה מצרע וזה מנע זאת: ב וארם יצאו גדודים קבוצות קבוצות לשלול ולשבו מארץ ישראל נערה קטנה ותהי משמשת לפני אשת נעמן: ג ויתאמר אל-גברתה אחלי עם בקשת אדני לפני הנביא אשר בשמרון אז מבלי ספק יאסף ויבא אתו מצרעתו: ד ויבא נעמן ויגד לאדניו מלך ארם לאמר פזאת וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ה ויאמר מלך ארם לדיבא אל הנביא ואשלחה ספר אל-מלך ישראל שהוא יצוה את הנביא על זאת וילך ויקח בידו מנחה לנביא עשר כפרי-כסף וששת אלפים זהב ועשר חליפות בגדים: ו ויבא הספר אל-מלך ישראל לאמר ועתה פזאת כבוא הספר הזה אליך הנה שלחתי עבדי ואספתו תרפאו ממצרעתו שיצוה את הנביא לאספו מצרעתו: ז ויהי כקרא מלך-ישראל את-הספר ויקרע בגדיו ויאמר ובי האלהים אני להיות ביד להמית ולהחיות ביזה שלח אלי לאסף איש

מב) מבעל שלשה, שם מקום בדרום הארץ. לאיש האלהים, לנביא אלישע. לחם בפורים, לחם העשוי מקציר ראשון שנקצר אחר העמר. עשרים לחם שעורים, והיו במספר עשרים לחם מקמח שעורים. וכרמל בצקלגו, ושבלים רבים ומלאים כפי שהם ערו

בקלפותיהם. "בצקלגו", בקלפתו ובכסויו. פרוש אחר, "בצקלגו", מין שק שבו נשא את הדברים שנוקרו בפסוק. לעם, לתלמידים שהיו עם הנביא אלישע. מנ) מה אתן זה, הלא מעט הוא. אכול והותר, כפה שהזכיר יהוה די לאכול ועוד יהיה מותר. א) איש גדול וגו', כלומר, חשוב לפניו. ונשוא פנים, והכל היו נושאים לו פנים לכבדו. כי בו נתן ה' תשועה לארם, כי על-ידו באה תשועה לארם. גבור חיל מצרע, ומפני צרעתו היה נמנע דברה מללכת לתלמדותיו, ויהיה מצר על פד. ג) אחלי אדוני לפני הנביא, אם בקשת אדוני תהיה לפני הנביא. יאסף אותו מצרעתו, רפואת המצרע נקראת אסף, לפי שבועדו בצרעתו חרי מושבו מחוץ למחנה, וכאשר יתרפא יאסף ויבא אל המחנה. ד) ויבא ויגד לאדניו, נעמן ספר הדבר לפני המלך. ה) לך בא, הנה (התפונן) ובוא אל הנביא. ספר, אגרת. זהב, ממוכנות זהב. (להביא מנחה לנביא). ו) ועתה, לא פרש הכתוב מה שכתב בראש האגרת, כי מוכן שכתב כפי המנהג לפקדו בשלום, ובסוף דבריו כתב "ועתה קבוא הספר וגו' ואספתו מצרעתו, כלומר, שהוא יצוה את הנביא לאספו מצרעתו. ז) להמית ולהחיות, כי אין מי שיכול לרפא המצרע, אלא מי שבידו להמית ולהחיות. ואחאב בהיותו רשע, לא האמין בנביא, וחשב שמלך ארם מתכנן שהוא בעצמו ירפאהו. מתאנה הוא לי, כונתו למצא עליה להתעלל ולהלחם בי.

הפטרה לפרשת תזריע לשמו"ת

מלכים ב ד

ד מב ואיש בא מבעל שלשה ויבא לאיש האלהים לחם בפורים עשרים-לחם שערים וכרמל בצקלגו ויאמר תן לעם ויאכלו: מנ ויאמר משרתו מה אתן זה לפני מאה איש ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה אמר יהוה אכול ויתן לפנייהם ויאכלו ויתרו בדבר יהוה: ה אנעמן שר-צבא מלך ארם היה איש גדול לפני אדניו וגשאל פנים בולס כבדו אותו כרבו נתן יהוה תשועה לארם והאיש היה גבור חיל מצרע: ב וארם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה ותהי לפני אשת נעמן: ג ויתאמר אל-גברתה אחלי אדני לפני הנביא אשר בשמרון אז יאסף ויבא אתו מצרעתו: ד ויבא נעמן ויגד לאדניו מלך ארם לאמר פזאת וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ה ויאמר מלך ארם לדיבא ואשלחה ספר אל-מלך ישראל ויקח בידו עשר כפרי-כסף וששת אלפים זהב ועשר חליפות בגדים: ו ויבא הספר אל-מלך ישראל לאמר ועתה פזאת כבוא הספר הזה אליך הנה שלחתי עבדי ואספתו ממצרעתו שיצוה את הנביא לאספו מצרעתו: ז ויהי כקרא מלך-ישראל את-הספר ויקרע בגדיו ויאמר ובי האלהים אני להיות ביד להמית ולהחיות ביזה שלח אלי לאסף איש

(ח) וידע כי יש נביא בישראל, לא למענך ארפא אותו, אלא למען קרשת ה' (יא) אלי יצא וגו', חשבתי שלכבודי יצא אלי ונעמד לפני, בדרך הכבוד שעושים בני אדם לשרים הגדולים. ולענן הרפואה, חשבתי שיקרא בשם ה' וינפץ ידו אל מקום הצרעת להשפיע שם את הרפואה על פי גם וחתרפא הצרעת.

(יב) הלא טוב וגו', כלומר, בזה שאמר הנביא שירחץ שבע פעמים בידיו, אם בן נראה שאמר דבריו על דרך רפואה טבעית, והלא בודאי אין בדרךיו ממש, שהרי נהרות דמשק טובים יותר מכל מימי ישראל, ואף על פי שמתמיד אני להתרחץ בהם לא הועילו לי להפטר מצרעתי.

(יג) אבי, כמו "אדוני". דבר גדול, דבר טרם גדול. ואף כי אמר, וכל־שכן שאמר.

(יד) ויטהר, וחתרפא.

(טו) ונעמד לפניו, כעבד לפני

האדון. ברכה, מנחת שלום. כמו

"קח נא את ברכתי" (בראשית 27.12).

ולא, לשון בקשה, כמו

"הלוא". משא צמד פָּרָדִים

אֲדָמָה, עפר מארץ ישראל בשעור

משא של שני פָּרָדִים. בשביל למלא

מהם מנבט לזבח עליו לה'. ולא רצה

לעשות בן מכלי שהנביא יתן לו

רשות לזה. (יח) בֵּית רִמּוֹן, בית

עבודת־זונה ששמה רמון.

מצרעתו כי אֲדִי־עֹנָא וְרָאוּ בִּי־מִתְאַנֶּה הוּא לִי מִבְּקֵשׁ עֲלֵיהָ כִּדִּי שִׁלְחָם עִמִּי: ח וַיְהִי כַּשְּׁמֹעַ אֶלְיָשָׁע אִישֵׁי־הָאֱלֹהִים בִּי־קֶרַע מִלֶּדֶי יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּגָדָיו וַיִּשְׁלַח אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר לְמָה קִרְעַתָּ בְּגָדֶיךָ יב־אֵינָא אֵלַי וַיֵּדַע כִּי יֵשׁ נָבִיא בְּיִשְׂרָאֵל: ט וַיָּבֵא נַעֲמָן בְּסוּסָיו

וּבְרִכְבוֹ וַיַּעֲמֵד בַּתְּחִיבִית

לְאֵלְיָשָׁע: י וַיִּשְׁלַח אֵלָיו אֲלִישָׁע

מִלֶּאדָּה שְׁלִים לֵאמֹר הֲלוֹךְ וְרַחֲצֵתָ

שִׁבְע־פְּעָמִים בִּידְרֹךְ וַיֵּשֶׁב בְּשֶׁרֶךְ

לֶךְ וַתֵּהָר מִן הַצֶּרַע: יא וַיִּקְצֹף

נַעֲמָן וַיֵּלֶךְ וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַרְתִּי

סְבוֹר חַיִּיתִי אֵלַי יֵצֵא יְצוֹא הַנְּבִיא

וְעַמִּד וְנַעֲמִיד וְקָרָא בְּשֵׁם־יְהוָה

אֱלֹהָיו וְהִנֵּף וַיִּנְפֹּץ יָדוֹ אֶל־

הַמָּקוֹם אֲשֶׁר שָׁם הַצֶּרַע לְהַשְׁפִּיעַ

שָׁם הַרְפּוּאָה עַל פִּי גַם וְאִסְרָה

הַמַּצְרַע כְּאִפְּן זֶה: יב הֲלֹא טוֹב

אֲמָנָה וּפְרָפֵר נִהְרֹת דְּמִשְׁק

מִכָּל־מִימֵי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא כָּל־יּוֹם

"אַרְחֵץ בָּהֶם וַתִּהְרַתִּי בַחֲמִידָה, אִם

לֹא יוֹעִילוּ נִהְרֹת דְּמִשְׁק אֵיךְ יוֹעִיל

הַיֵּדִיד? וַיִּפֹּן וַיֵּלֶךְ בַּחֲמָה: יג וַיִּגְשׁוּ

עַבְדָּיו וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אָבִי

אֲדֹנִי, אִם דָּבָר גָּדוֹל דָּבַר טוֹרֵם גָּדוֹל

הִיא הַנְּבִיאָה דָּבָר אֱלֹדִי הֲלֹא

תַּעֲשֶׂה וְכִי לֹא תַעֲשֶׂה וְאַף כִּי

מִכָּל־שָׁכֶן שְׂדֵכֶר קָל, "אֲמַר אֱלֹדִי

רַחֵם וַתֵּהָר: יד וַיֵּרֶד וַיִּטְבֹּל

בִּידְרֹךְ שִׁבְעַת פְּעָמִים כְּדָבָר אִישׁ

הָאֱלֹהִים וַיֵּשֶׁב בְּשָׂרוֹ צַח וּמְזִיחִי

כְּבֶשֶׂר גֵּעַר קָטָן וַיִּטְהַר מִן הַצֶּרַע:

טו וַיֵּשֶׁב אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא

וְכָל־מִחְנֵהוּ וַיִּבֹּא וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי

כְּעַבְדֵּי לִפְנֵי הָאֲדֹנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא

יָדַעְתִּי כִּי אֵין אֱלֹהִים כָּל־

הָאָרֶץ כִּי אִם־בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה

כַּעֲבוּר הַרְפּוּאָה וְהַחֲדָאָה הוּאֵת קָח־

נָא מִמֶּנִּי בְּרִכָּה מִנְּחָה מֵאֵת עַבְדְּךָ:

טז וַיֹּאמֶר חִי־יְהוָה אֲשֶׁר־עֲמַדְתִּי

שָׂאֵנִי רָגִיל לַעֲמִיד לִפְנֵי בַתְּפִלָּה אִם־

אֶקַּח וּפִצְצֶרְכֶּן לְקַחַת וַיִּמָּאֵן:

יז וַיֹּאמֶר נַעֲמָן וְלֹא הֲלֹא יִתְּנָא

לְעַבְדְּךָ מִשָּׂא צֶמֶד וְגַם "פָּרָדִים

שֶׁל אֲדָמָה מֵאָרֶץ יִשְׂרָאֵל לִשְׂאת אוֹתָהּ

לְעִיר, וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָהּ מִזְבֵּחַ כִּי לֹא־

יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדְּךָ עֲלֵה וְזָכַח לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם־לִיהוָה: יח שָׁאֵל נָא מִה' לְדָבָר הַזֶּה שִׁסְלַח יְהוָה לְעַבְדְּךָ כִּי בָבֹא אֲדֹנִי מִלֶּדֶי אָרֶם

בְּגָדָיו וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אָנִי לְהַמִּית וּלְהַחְיֹת

בִּי־זָה שְׁלַח אֵלַי לְאִסְרָה אִישׁ מִצֶּרַעְתּוֹ כִּי

אֲדִי־עֹנָא וְרָאוּ בִּי־מִתְאַנֶּה הוּא לִי: ח וַיְהִי

כַּשְּׁמֹעַ אֶלְיָשָׁע אִישֵׁי־הָאֱלֹהִים בִּי־קֶרַע

מִלֶּדֶי־יִשְׂרָאֵל אֶת־בְּגָדָיו וַיִּשְׁלַח אֶל־הַמֶּלֶךְ

לֵאמֹר לְמָה קִרְעַתָּ בְּגָדֶיךָ יב־אֵינָא אֵלַי וַיֵּדַע

כִּי יֵשׁ נָבִיא בְּיִשְׂרָאֵל: ט וַיָּבֵא נַעֲמָן בְּסוּסָיו

וּבְרִכְבוֹ וַיַּעֲמֵד בַּתְּחִיבִית לְאֵלְיָשָׁע: י וַיִּשְׁלַח

אֵלָיו אֲלִישָׁע מִלֶּאדָּה לֵאמֹר הֲלוֹךְ וְרַחֲצֵתָ

שִׁבְע־פְּעָמִים בִּידְרֹךְ וַיֵּשֶׁב בְּשֶׁרֶךְ לֶךְ וַתֵּהָר:

יא וַיִּקְצֹף נַעֲמָן וַיֵּלֶךְ וַיֹּאמֶר הִנֵּה אֲמַרְתִּי

אֵלַי יֵצֵא יְצוֹא וְעַמִּד וְקָרָא בְּשֵׁם־יְהוָה

אֱלֹהָיו וְהִנֵּף יָדוֹ אֶל־הַמָּקוֹם וְאִסְרָה הַמַּצְרַע:

יב הֲלֹא טוֹב אֲמָנָה וּפְרָפֵר נִהְרֹת דְּמִשְׁק

מִכָּל־מִימֵי יִשְׂרָאֵל הֲלֹא אֲרַחֵץ בָּהֶם וַתִּהְרַתִּי

וַיִּגְשׁוּ עַבְדָּיו וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ אָבִי

אֲדֹנִי, אִם דָּבָר גָּדוֹל דָּבַר טוֹרֵם גָּדוֹל

הִיא הַנְּבִיאָה דָּבָר אֱלֹדִי הֲלֹא תַעֲשֶׂה

וְכִי לֹא תַעֲשֶׂה וְאַף כִּי־אֲמַר אֱלֹדִי רַחֵם

וַתֵּהָר: יד וַיֵּרֶד וַיִּטְבֹּל בִּידְרֹךְ שִׁבְעַת פְּעָמִים

כְּדָבָר אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֵּשֶׁב בְּשָׂרוֹ כְּבֶשֶׂר גֵּעַר

קָטָן וַיִּטְהַר מִן הַצֶּרַע: טו וַיֵּשֶׁב אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא

וְכָל־מִחְנֵהוּ וַיִּבֹּא וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי כְּעַבְדֵּי

לִפְנֵי הָאֲדֹנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא יָדַעְתִּי כִּי אֵין

אֱלֹהִים כָּל־הָאָרֶץ כִּי אִם־בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה

קַח־נָא בְּרִכָּה מֵאֵת עַבְדְּךָ: טז וַיֹּאמֶר חִי־יְהוָה

אֲשֶׁר־עֲמַדְתִּי לִפְנֵי אִם־אֶקַּח וּפִצְצֶרְכֶּן לְקַחַת וַיִּמָּאֵן:

יז וַיֹּאמֶר נַעֲמָן וְלֹא יִתְּנָא לְעַבְדְּךָ

מִשָּׂא צֶמֶד־פָּרָדִים אֲדָמָה כִּי לֹא־יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדְּךָ

עֲלֵה וְזָכַח לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם־לִיהוָה: יח לְדָבָר

הַזֶּה יִסְלַח יְהוָה לְעַבְדְּךָ כִּבּוֹא אֲדֹנִי מִלֶּדֶי אָרֶם

לְדָבָר הַזֶּה שִׁסְלַח יְהוָה לְעַבְדְּךָ כִּי בָבֹא אֲדֹנִי מִלֶּדֶי אָרֶם

יַעֲשֶׂה עוֹד עַבְדְּךָ עֲלֵה וְזָכַח לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים כִּי אִם־לִיהוָה: יח שָׁאֵל נָא מִה' לְדָבָר הַזֶּה שִׁסְלַח יְהוָה לְעַבְדְּךָ כִּי בָבֹא אֲדֹנִי מִלֶּדֶי אָרֶם

עטרת מרים

בית־רמוֹן שם עבוד־הַזֶּה לְהַשְׁתַּחֲוֹת שְׁמָה וְהוּא | נִשְׁעַן עַל־יְדֵי וְהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רַמּוֹן עַל־כַּפּוֹף קוֹמָתִי כְּדִי שְׂיִכַּל הַמֶּלֶךְ לְהַשְׁתַּחֲוֹת וְעוֹד בְּהַשְׁתַּחֲוִיתִי שְׁנֵית בֵּית רַמּוֹן אַחֵר כִּד לְכַד כְּדִי שְׁלֹא יִרְגֵשׁ הַמֶּלֶךְ שֶׁכַּפְרִתִי בַּעֲבוּד־הַזֶּה יִסְלַח־נָא יְהוָה לְעַבְדְּךָ בְּדַבָּר הַזֶּה שְׂיִדַּע שְׂיִחַדְתִּי עֲבוּדְתִי אֵלָיו, וְהַשְׁתַּחֲוִיתִי הַשְׁנִיָּה הִיא רַק מִצְוַת הַמֶּלֶךְ: יֵט וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשֻׁלּוֹם נָתַן לוֹ בְּקִשְׁתּוֹ כִּמָּה שֶׁשָּׂשׁ לוֹ לְעַבֹד אֶת הַשֵּׁם וַיְגַדֵּר וַיִּלְךְ מֵאֵתוֹ כְּבֶרֶת אֶרֶץ מִל:

שי למורא

וְהַשְׁתַּחֲוִיתִי בֵּית רַמּוֹן, וּבְעַל־כְּרָחִי אֲשַׁתְּחֶנּוּ גַם אֲנִי עִמּוֹ: (יט) כְּבֶרֶת אֶרֶץ, מִדֶּת קֶרֶק, וְהוּא שְׁעוֹר מִל:

יֵט וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ לְשֻׁלּוֹם וַיִּלְךְ מֵאֵתוֹ כְּבֶרֶת אֶרֶץ:

עטרת מרים

ג וְאַרְבַּעַה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצַרְעִים נָחִיו וְשִׁלְשֵׁת גִּיּוֹ וְחֵם הָיוּ יוֹשְׁבִים פֶּתַח הַשָּׁעַר כְּדִין הַמְצוּרָה (ויקרא יג טו) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים פֶּה עַד־מָתְנוּ בָּרַעֲב: ד אִם־אֲמַרְנוּ נְבוֹא הָעִיר וְהָרַעֲב בָּעִיר וּמָתְנוּ שֵׁם וְאִם־יִשְׁכְּנוּ פֶה וּמָתְנוּ וְעָתָה לָכּוּ וּנְפַלֶּה אֶל־מַחְנֶה אֲרָם אִם־יַחֲיֶינוּ נַחֲיָה וְשֵׁם נִמְצָא

לָחֵם וְאִם־יָמִיתֵנוּ וּמָתְנוּ: ה וַיִּקְמוּ בְּנִשְׁפָּה בָּרַעֲב לָבוֹא אֶל־מַחְנֶה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד־קֶצֶה מַחְנֶה אֲרָם וְהָגָה אִיז־שֵׁם אִישׁ: ו וַאֲדָנִי הַשְּׁמִיעַ | אֶת־מַחְנֶה אֲרָם הָיָה נִדְחָה לָחֵם כִּאֲלוֹ שׂוֹמְעִין קוֹל רֶכֶב קוֹל סוּס קוֹל חִיל גְּדוֹל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו הִנֵּה שְׂכַר־עֲלִינוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי הַחֲתִים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבוֹא עֲלֵינוּ: ז וַיִּקְוִמוּ וַיִּגְּסוּ בְּנִשְׁפָּה וַיַּעֲזְבוּ אֶת־אֶהֱלֵיהֶם וְאֶת־סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמִירֵיהֶם הַמַּחְנֶה כִּאֲשֶׁר הָיָה וַיִּגְּסוּ אֶל־נַפְשָׁם לְהַצִּיל נַפְשָׁם: ח וַיָּבֹאוּ הַמְצַרְעִים הָאֵלֶּה עַד־קֶצֶה הַמַּחְנֶה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֶהֱלָ אֶחָד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם כֶּסֶף וְזָהָב וּבִגְדִים וַיִּלְכְּדוּ וַיִּטְמְנוּ וַיֵּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֶהֱלָ אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם וַיִּלְכְּדוּ וַיִּטְמְנוּ: ט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לֹא־כֵן | לֹא טוֹב וַיִּשֶׁר אֲנַחְנוּ עוֹשִׂים כִּי הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם־בְּשֶׁרֶה הוּא וְאֲנַחְנוּ מַחֲשִׁים שׁוֹחֲקִים מַלְבָּשֵׁר וְחַפְּנוֹ עַד־אֹזֶר הַבֶּקֶר וּבִגְדֵיהֶם יִדְעוּ וְהַיִּשְׂרָאֵל וּמִצְאָנוּ עוֹזֵן עַל

שי למורא

(ג) וְאַרְבַּעַה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצַרְעִים, אָמְרוּ ר"ל, שֶׁחֵם הָיוּ גִיּוֹנוֹ וְשִׁלְשֵׁת גִּיּוֹ, שְׂדֵבְקָה בָּהֶם צָרַעַת נֶעֱמָה, בַּעֲבוּר שְׁלָקָה מִמֶּנּוּ אֶת הַכֶּסֶף וְהַבְּנָדִים. פֶּתַח הַשָּׁעַר, שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים בְּפֶתַח הַשָּׁעַר, כְּדִין הַמְצוּרָה, כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב "מַחֲזִין לַמַּחְנֶה מוֹשְׁבִי" (ויקרא יג.טו). עַד מָתְנוּ, עַד שְׁנִמּוֹת בָּרַעֲב. (ד) וּנְפַלֶּה, נִסְגִּיר אֶת עַצְמוֹ לִשְׁבֹן אֶתָּם. (ה) בְּנִשְׁפָּה, בָּרַעֲב. (ו) וְה' הַשְּׁמִיעַ וְגו', הַסִּבָּה עַל שְׁלֹא מִצְאוּ שֵׁם אִישׁ, הִתְהַי כִּי ה' הַשְּׁמִיעַ בְּאֲזִיָּהֶם קוֹלוֹת שֶׁל רֶכֶב וְגו'. (ט) לֹא כֵן, לֹא טוֹב וַיִּשֶׁר. מַחֲשִׁים, שׁוֹחֲקִים מַלְבָּשֵׁר.

הפטרה לפרשת מצורע לשמו"ת

במלכים ב פרק ז

ז ג וְאַרְבַּעַה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצַרְעִים פֶּתַח הַשָּׁעַר וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים פֶּה עַד־מָתְנוּ: ד אִם־אֲמַרְנוּ נְבוֹא הָעִיר וְהָרַעֲב בָּעִיר וּמָתְנוּ שֵׁם וְאִם־יִשְׁכְּנוּ פֶה וּמָתְנוּ וְעָתָה לָכּוּ וּנְפַלֶּה אֶל־מַחְנֶה אֲרָם אִם־יַחֲיֶינוּ נַחֲיָה וְשֵׁם נִמְצָא לָחֵם וְאִם־יָמִיתֵנוּ וּמָתְנוּ: ה וַיִּקְמוּ בְּנִשְׁפָּה לָבוֹא אֶל־מַחְנֶה אֲרָם וַיָּבֹאוּ עַד־קֶצֶה מַחְנֶה אֲרָם וְהָגָה אִיז־שֵׁם אִישׁ: ו וַאֲדָנִי הַשְּׁמִיעַ | אֶת־מַחְנֶה אֲרָם הָיָה נִדְחָה לָחֵם כִּאֲלוֹ שׂוֹמְעִין קוֹל רֶכֶב קוֹל סוּס קוֹל חִיל גְּדוֹל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֶחָיו הִנֵּה שְׂכַר־עֲלִינוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶת־מַלְכֵי הַחֲתִים וְאֶת־מַלְכֵי מִצְרַיִם לָבוֹא עֲלֵינוּ: ז וַיִּקְוִמוּ וַיִּגְּסוּ בְּנִשְׁפָּה וַיַּעֲזְבוּ אֶת־אֶהֱלֵיהֶם וְאֶת־סוּסֵיהֶם וְאֶת־חֲמִירֵיהֶם הַמַּחְנֶה כִּאֲשֶׁר הָיָה וַיִּגְּסוּ אֶל־נַפְשָׁם: ח וַיָּבֹאוּ הַמְצַרְעִים הָאֵלֶּה עַד־קֶצֶה הַמַּחְנֶה וַיָּבֹאוּ אֶל־אֶהֱלָ אֶחָד וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם כֶּסֶף וְזָהָב וּבִגְדִים וַיִּלְכְּדוּ וַיִּטְמְנוּ וַיֵּשְׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־אֶהֱלָ אַחֵר וַיִּשְׂאוּ מִשָּׁם וַיִּלְכְּדוּ וַיִּטְמְנוּ: ט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ לֹא־כֵן | אֲנַחְנוּ עוֹשִׂים הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם־בְּשֶׁרֶה הוּא וְאֲנַחְנוּ מַחֲשִׁים וְחַפְּנוֹ עַד־אֹזֶר הַבֶּקֶר וּמִצְאָנוּ עוֹזֵן וְעָתָה לָכּוּ וּנְפַלֶּה וְנִגְדִּידָה

אשר לא בשרנו הבשרה הזאת ועתה לכו ונבאָה ונגידה בית המלך: ויבאָו ויקראו אל־שער העיר שומר שער העיר ויגידו להם לאמור באנו אל־מחנה ארם והנה אין־שם איש וקול אדם כי אם־הפסוס אסור קשור אל האבוס בדברו והחמור אסור ואהלים כְּאֶשֶׁר הָמָּה

לא הוציאו מה שבתוכם: יא ויקרא

שוער העיר אל השערים שומרי שערי בית המלך ויגידו בית המלך פנימה מקום מושב המלך: יב ויקם המלך לילה ויאמר אל־עבדיו אנידה־נָא לָכֶם את אשר־עשו לנו ארם הערמה והתחבולה אשר עשו ידעו כִּירַעֲבִים אֲנַחְנוּ ויתאבס לצאת אל השלל ואל המזון, ויצאו ארם מן־המחנה להחכה להסתתר בשדה לאמור כִּי־יֵצְאוּ היהודים מן־העיר ונתפשם חיים ואל־העיר נבא: יג ויען אחד מעבדיו ויאמר ויקחו־נָא חֲמִשָּׁה מן־הפסוסים אף אם האויב ומית את

הרוכבים, אין היום בדבר, כי יהיו ככל המזון ישראל הנשואים בעיר אשר נשאר־בה הָנֶם כְּכֹל־הַמֶּזֶן וישראל אשר נשארו כֹּה הָנֶם כְּכֹל־הַמֶּזֶן וישראל אשר נבא - תמו קודם להם, כי בולנו מועדים למות ברעב, ונשלחה ונראה: יד ויקחו שְׁנֵי רֶכֶב סוסים שלא לספן חֲמִשָּׁה אנשים וישלח המלך אחרי מחנה־ארם לאמור לכו וראו: טו וילכו אחריהם עד הירדן והנה כל־הירדן מלאה בגדים וכלים אשר־השליכו ארם להקל משאם בחפזם בעבור מחרת היום וישבו המלאכים ויגדו למלך: טז ויצא העם ויבאו את מחנה ארם והיו סאה־סלת בשקל וסאתים שערים בשקל בדבר יהוה: יז והמלך הפקיד מנה את־השליש אשר נשען על־ידו וירמסהו העם בשער וימת כְּאֶשֶׁר דָּבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אשר דָּבַר בְּרַדְתַּת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו: יח ויהי בדבר אִישׁ הָאֱלֹהִים אל־המלך לאמור סאתים שערים בשקל וסאה־סלת בשקל יהיה פֶּעַת מִחוּר בִּשְׁעַר שְׁמֶרֹן: יט ויען השליש את־אִישׁ הָאֱלֹהִים ויאמר והנה יהוה עשה אַרְבּוֹת בְּשָׂמַיִם הִיחִיָּה בְּדָבָר הַזֶּה ויאמר הַנֶּד רָאָה בְּעֵינֶיךָ וּמַשֶּׁם לֹא תֹאכַל: כ ויהי־לִי בֶן וירמסו אתו העם בשער וימת:

י) שער העיר, שומר שער העיר. אסור, קשור. יא) ויקרא השוערים, הוא קרא לשומרי שערי בית המלך. יג) אשר נשארו בה, שנשארו בעיר ולא מתו ברעב. ונשלחה ונראה, ונשלח אותם אף־על־פי שיש סכנה בדבר, ונראה מה יהיה בהם. יד) שְׁנֵי רֶכֶב, אף־על־פי שהעבד הציע לקחת חמישה מן הפסוסים הנשארים, לא רצו להעמיד בסכנה יותר משנים. טו) אשר השליכו ארם בחפזם, בגלל שמהרו לנוס, השליכו מעצמם בגדים וכלים כדי להקל ממשאם. יז) הפקיד, מנה. את השליש, את השר. אשר נשען על ידו, אשר אחמול היה נשען על ידו כשכא לביתו של אלישע הנביא. על השער, המלך מנה אותו להיות שומר השער. וירמסהו, מרב הדחק של ההולכים לשלל שלל, רקסוהו ברגליהם.

בית המלך: י ויבאָו ויקראו אל־שער העיר ויגידו להם לאמור באנו אל־מחנה ארם והנה אין־שם איש וקול אדם כי אם־הפסוס אסור והחמור אסור ואהלים כְּאֶשֶׁר הָמָּה: יא ויקרא השערים ויגידו בית המלך פנימה: יב ויקם המלך לילה ויאמר אל־עבדיו אנידה־נָא לָכֶם את אשר־עשו לנו ארם ידעו כִּירַעֲבִים אֲנַחְנוּ ויצאו מן־המחנה להחכה בשדה לאמור כִּי־יֵצְאוּ מן־העיר ונתפשם חיים ואל־העיר נבא: יג ויען אחד מעבדיו ויאמר ויקחו־נָא חֲמִשָּׁה מן־הפסוסים אף אם האויב ומית את הרוכבים, אין היום בדבר, כי יהיו ככל המזון ישראל הנשואים בעיר אשר נשאר־בה הָנֶם כְּכֹל־הַמֶּזֶן וישראל אשר נשארו כֹּה הָנֶם כְּכֹל־הַמֶּזֶן וישראל אשר נבא - תמו קודם להם, כי בולנו מועדים למות ברעב, ונשלחה ונראה: יד ויקחו שְׁנֵי רֶכֶב סוסים וישלח המלך אחרי מחנה־ארם לאמור לכו וראו: טו וילכו אחריהם עד־הירדן והנה כל־הירדן מלאה בגדים וכלים אשר־השליכו ארם בחפזם וישבו המלאכים ויגדו למלך: טז ויצא העם ויבאו את מחנה ארם והיו סאה־סלת בשקל וסאתים שערים בשקל בדבר יהוה: יז והמלך הפקיד מנה את־השליש אשר נשען על־ידו וירמסהו העם בשער וימת כְּאֶשֶׁר דָּבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אשר דָּבַר בְּרַדְתַּת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו: יח ויהי בדבר אִישׁ הָאֱלֹהִים אל־המלך לאמור סאתים שערים בשקל וסאה־סלת בשקל יהיה פֶּעַת מִחוּר בִּשְׁעַר שְׁמֶרֹן: יט ויען השליש את־אִישׁ הָאֱלֹהִים ויאמר והנה יהוה עשה אַרְבּוֹת בְּשָׂמַיִם הִיחִיָּה בְּדָבָר הַזֶּה ויאמר הַנֶּד רָאָה בְּעֵינֶיךָ וּמַשֶּׁם לֹא תֹאכַל: כ ויהי־לִי בֶן וירמסו אתו העם בשער וימת:

בִּי־יֵצְאוּ מן־העיר ונתפשם חיים ואל־העיר נבא: יג ויען אחד מעבדיו ויאמר ויקחו־נָא חֲמִשָּׁה מן־הפסוסים הנשואים אשר נשארו־בה הָנֶם כְּכֹל־הַמֶּזֶן וישראל אשר נשארו כֹּה הָנֶם כְּכֹל־הַמֶּזֶן וישראל אשר נבא - תמו קודם להם, כי בולנו מועדים למות ברעב, ונשלחה ונראה: יד ויקחו שְׁנֵי רֶכֶב סוסים וישלח המלך אחרי מחנה־ארם לאמור לכו וראו: טו וילכו אחריהם עד־הירדן והנה כל־הירדן מלאה בגדים וכלים אשר־השליכו ארם בחפזם וישבו המלאכים ויגדו למלך: טז ויצא העם ויבאו את מחנה ארם והיו סאה־סלת בשקל וסאתים שערים בשקל בדבר יהוה: יז והמלך הפקיד מנה את־השליש אשר נשען על־ידו וירמסהו העם בשער וימת כְּאֶשֶׁר דָּבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אשר דָּבַר בְּרַדְתַּת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו: יח ויהי בדבר אִישׁ הָאֱלֹהִים אל־המלך לאמור סאתים שערים בשקל וסאה־סלת בשקל יהיה פֶּעַת מִחוּר בִּשְׁעַר שְׁמֶרֹן: יט ויען השליש את־אִישׁ הָאֱלֹהִים ויאמר והנה יהוה עשה אַרְבּוֹת בְּשָׂמַיִם הִיחִיָּה בְּדָבָר הַזֶּה ויאמר הַנֶּד רָאָה בְּעֵינֶיךָ וּמַשֶּׁם לֹא תֹאכַל: כ ויהי־לִי בֶן וירמסו אתו העם בשער וימת:

העם ההולכים לשלל שלל וימת כְּאֶשֶׁר דָּבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אשר דָּבַר בְּרַדְתַּת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו: יח למה דבר הנביא שְׁמִיּוֹת השליש, לפי ויהי בדבר אִישׁ הָאֱלֹהִים אל־המלך לאמור סאתים שערים בשקל וסאה־סלת בשקל יהיה פֶּעַת מִחוּר בִּשְׁעַר שְׁמֶרֹן: יט ויען ואז השיב השליש את־אִישׁ הָאֱלֹהִים ויאמר והנה יהוה עשה אַרְבּוֹת בְּשָׂמַיִם הִיחִיָּה בְּדָבָר הַזֶּה ויאמר הַנֶּד רָאָה בְּעֵינֶיךָ וּמַשֶּׁם לֹא תֹאכַל: כ ויהי־לִי בֶן כֵּן כְּאֶשֶׁר אָמַר הַנְּבִיא וירמסו אתו העם בשער וימת:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
 מזו * וידבר יהוה אל-משה אחרי מות שני בני
 אהרן בקרבכם לפני-יהוה וימתו: * ויאמר
 יהוה אל-משה דבר אל-אהרן אחיך ואליבא
 בכל-על אל-הקדש מבית לפרכת אל-פני
 הכפרת אשר על-הארץ ולא ימות פי בענן
 אראה על-הכפרת: * ונזאת יבא אהרן אל-
 הקדש בפר בן-בקר לחטאת ואיל לעלה:
 * בתנת-בד קדש ילבש ומכנסים-בד יהיו על-
 בשרו ובאבנט בד יחגר ובמזנפת בד יצנף
 בגדי-קדש הם ורחץ במים את-בשרו ולבשם:
 * ומאת עדת בני ישראל יקח שני-שעירי עזים
 לחטאת ואיל אחד לעלה: * והקריב אהרן
 את-פר החטאת אשר-לו וכפר בעדו ובעד
 ביתו: * (לוי) * ולקח את-שני השעירים והעמיד
 אתם לפני יהוה פתח אהל מועד: * ונתן אהרן
 על-שני השעירים גרלות גורל אחד ליהוה
 וגורל אחד לעזאזל: * והקריב אהרן את-
 השעיר אשר עלה עליו הגורל ליהוה ועשהו
 חטאת: * והשעיר אשר עלה עליו הגורל

לעזאזל יעמד-חי לפני יהוה לכפר עליו לשלח
 אתו לעזאזל המדברה: * והקריב אהרן את-פר
 החטאת אשר-לו וכפר בעדו ובעד ביתו
 ושחט את-פר החטאת אשר-לו: * (ישראל) * ולקח
 מלא-המחטה גחלי-אש מעל המזבח מלפני
 יהוה ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא
 מבית לפרכת: * ונתן את-הקטרת על-האש
 לפני יהוה וכפה * ענן הקטרת את-הכפרת
 אשר על-העדות ולא ימות: * ולקח מדם הפר
 והזה באצבעו על-פני הכפרת קדמה ולפני
 הכפרת יזה שבע-פעמים מן-הדם באצבעו:
 * ושחט את-שעיר החטאת אשר לעם והביא
 את-דמו אל-מבית לפרכת ועשה את-דמו
 כאשר עשה לדם הפר והזה אתו על-הכפרת
 ולפני הכפרת: * וכפר על-הקדש ממאכל בני
 ישראל ומפשעיהם לכל-חטאתם וכן יעשה
 לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם:
 * וכל-אדם לא-יהיה * באהל מועד בבאו לכפר
 בקדש עד-צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד
 כל-קהל ישראל:

המשך ביאור למס' שבת ליום שיש עמ' א

שלחין מדובר: יתיב - ישב רבי יונתן בן עבינאי ורבי יונתן בן אלעזר,
 ויתיב - וישב רבי חנינא בר חמא גפיהו - אצלם, וקא מיפציא להו
 - והסתפקו רבי יונתן בן עבינאי ורבי יונתן בן אלעזר, האם שלחין
 של פעל הבית תנן - מה ששנינו במשנה שמותר לטלטל את
 השלחין, האם מדובר דווקא בשלחין של אדם שאינו עוסק
 במכירתם, ולפי שאינם עומדים למכירה אינו מקפיד מלהשתמש
 בהם אף אם יטנפו, ולכך הם מוכנים לשיבה ואינם מוקצים, אבל
 שלחין של אופן שעומדים למכירה, בין דקפיד עליהו - שהאומן
 מקפיד עליהם שלא יטנפו, אינם עומדים לשיבה, ומוקצים הם
 ולא מוטל עליהם להו. או דילמא, שלחין של אופן תנן, שאף האומן
 אינו מקפיד מלהשתמש בהם, וכל שכן שמותר לטלטל שלחין של
 בעל הבית.
 אמר להו רבי יונתן בן אלעזר, מסתברא ששלחין של בעל הבית תנן,
 ורק הם מותרים בטלטול, אבל שלחין של אופן אסורים בטלטול
 מפני שהוא קפיד עליהו ואינם עומדים לשיבה. אמר להו רבי
 חנינא בר חמא, אין הלכה כדבריה, ומותר לטלטל גם שלחין של
 אומן שכן אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי,

1 שלחין בשבת, בין שטמן בהן בין שלא טמן בהן, שאינם מוקצים,
 2 לפי שהם ראויים לשיבה. וכן טומנים בגיזי צמר, מפני שאינם
 3 מוסיפים הבל, ואולם אין מוטל עליהם, שהם מוקצים, לפי
 4 שעומדים לטויה ואריגה. כיצד הוא עושה - כיצד יטול את קדרתו
 5 מי שטמן בגיזי צמר, הרי אסור לטלטלם והקדרה טמונה כולה
 6 בהם, נוטל את הכפוי מעל גבי הקדרה ותן - גיזי הצמר נוטלות
 7 מאליהן.
 8 המשנה ביארה עד כה כיצד מסלק את הכיסוי ואת גיזי הצמר
 9 שעליו, עתה מבארת המשנה כיצד ניתן ליטול את הקדרה: רבי
 10 אלעזר בן צוריה אומר, כשבא ליטול קדרה הטמונה בקופה עם גיזי
 11 צמר, מטה - מטה את הקופה על צדה ונוטל את הקדרה, ואינו
 12 רשאי ליטול את הקדרה בעוד הקופה זקופה שפא יטול את
 13 הקדרה ויפלו הגיזין לתוך הגומא ואינו יכול להחזיר את הקדרה
 14 למקומה, שבכדי להושיב את הקדרה יצטרך להזיז את הגיזים
 15 עצמם האסורים בטלטול. והקמים אומרים, נוטל את הקדרה
 16 ומחזיר אותה למקומה, ואין חוששים שמא יפלו הגיזים לגומא.

גמרא

17 שנינו במשנה שהשלחין מותרים בטלטול, מסתפקת הגמרא באיזה
 18

פרק ב משנה ח

רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי קִבֵּל מֵהֵלֵל וּמִשְׁמַאי. הוּא הֵיךְ אֹמֵר, אִם לְמִדַּת תּוֹרָה חֲרִיבָה, אֶל תַּחְזִיק טוֹבָה לְעִצְמָךְ, כִּי לִכְךָ נּוֹצֵרֶת.

נקודות משיחות קודש

צריך להבין: א. משמעות הלשון "תורה הרבה" היא שהלימוד הוא יותר מהמתחייב, ואם כן מדוע נאמר "כי לך נוצרת" (הלא - אם הוא נוצר "לך" סימן שמחוייב בזה, ובמה זה "הרבה"? ב. הלשון "תורה הרבה" סתום הוא - ומדוע לא נתפרש מהו שיעור החיוב ומהו "הרבה"?

והביאור בזה:

על בעל המאמר - רבן יוחנן בן זכאי - מצאנו שלמד תורה ארבעים שנה⁷. ארבעים שנה הוא מספר השנים הדרוש לקבלת סמיכה להורות הלכה⁸. לפי זה יוצא שבארבעים שנות לימודו הגיע רבן יוחנן בן זכאי שלימות מסויימת בלימוד התורה ("בן ארבעים לביתה"⁹) וכל מה שלמד לאחר מכן (כמו שאמרו עליו¹⁰ ש"לא הלך ארבע אמות בלא תורה") היה למעלה מאותה שלימות.

ויש לומר, שכן הוא גם במשנתנו - החיוב הוא ללמוד ולהגיע להוראה, ומה שמעבר לזה נקרא "תורה הרבה". זהו שאמר רבן יוחנן בן זכאי "אם למדת תורה הרבה", דהיינו לימוד מהסוג והדרגה שהוא בעצמו עסק בו - "אל תחזיק טובה לעצמך, כי לך נוצרת".

ההבדל בין "בריאה" ל"יצירה" הוא ש"בריאה" היא עצם התהוות המציאות, ואילו "יצירה" זו הצורה שבאה כדבר נוסף על עצם המציאות.

בלימוד תורה, החילוק בין בריאה ליצירה הוא כדלהלן: מצד ה"בריאה" - עצם (התהוות) מציאות שכל האדם - אזי כאשר הוא מגיע להוראה, לאחר הלימוד של ארבעים שנה, נשלמה מטרת בריאתו. אך לגבי "יצירה" - הצורה של המציאות - אין לדבר סוף, ואפשר להוסיף וללמוד תורה עוד ועוד.

זהו אם-כן פירוש משנתנו: גם "אם למדת תורה הרבה" - למדת תורה במידה כזו שזכית והגעת להוראה, כלומר, השלמת את מטרת בריאתך; "אל תחזיק טובה לעצמך - כי לך נוצרת"; מצד ענין ה"יצירה" שבך (תוספת הצורה), מוטל עליך להוסיף עוד ועוד בלימוד התורה, בלי הגבלה.

(תורת מנחם - התועדויות תשמו, כרך ד, עמ' 150)

לכאורה יש להקשות: על תלמידיו של הלל הזקן נאמר בגמרא¹ "גדול שבכולם - יונתן בן עוזיאל; קטן שבכולם - רבן יוחנן בן זכאי". ולכאורה, הן אמת שגדלותו בתורה של רבן יוחנן בן זכאי היתה עצומה, ש"לא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכה ואגדה.. דבר גדול ודבר קטן"², אבל מכל-מקום לפי ערך תלמידי הלל היה "קטן שבכולם"; מדוע אם-כן נאמר כאן רק מה ש"רבן יוחנן בן זכאי קיבל מהלל.. ולא הובאה שום מימרא מרבי יונתן בן עוזיאל, שהיה גדול תלמידיו של הלל?!

ויש לומר שזהו בהתאם לכללות ענין מסכת אבות, המתחילה ב"משה קיבל תורה מסיני ומסרה.. מסורה לאנשי כנסת הגדולה; הם אמרו.. והעמידו תלמידים הרבה"; כלומר, סגנון המסכת הוא של מימרות תנאים, מקבלי התורה, שהמשיכו בהעברת המסורה לדורות הבאים אחריהם.

על-פי זה יש לומר, שבמסכת זו הובאו אך ורק דברי התנאים שענינם היה מסירת התורה. אף-על-פי שהיו תנאים גדולים מהם, שלימודם היה באופן נפלא ביותר, מכל-מקום דבריהם לא הובאו מכיון שלא היו שייכים לענין מסירת התורה.

על יונתן בן עוזיאל מסופר בגמרא³ ש"בשעה שיושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו מיד נשרף", ומבואר בתוספות⁴ שזהו משום "שהדברים שמחים כנתינתם מסיני שניתנה תורה באש". מזה מובן גדול ההפלאה של לימודו - שמצד אחד היה נפלא ביותר, אך מצד שני, מטעם זה גופא לא היה שייך להעברת התורה לאחרים ובוודאי לא לכלל ישראל. לעומתו, רבן יוחנן בן זכאי ענינו היה העברת התורה לאחרים, כמבואר בגמרא⁵ ש"ארבעים שנה לימד", וכמסופר עליו עוד⁶, שביקש ממלך רומי "תן לי יבנה וחכמיה", שבזה הבטיח את המשך קיום ולימוד התורה בעם ישראל כולו. ולכן במסכת אבות (שענינה כאמור מסירת התורה לישראל) הובאו דברי רבי יוחנן בן זכאי שקיבל מהלל (ולא דבריהם של תלמידים אחרים).

(שיחות קודש תנש"א - פרשת שלח)

(1) סוכה כח, א. (2) בגמרא שם. (3) שם. (4) ד"ה כל עוף. (5) סנהדרין מא, א. (6) גיטין נו, ב. (7) סנהדרין מא, א. (8) ראה סוטה כב, ב. (9) להלן פרק ה משנה כב. (10) סוכה כח, א.

לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע-מצורע - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	06:08	06:02	08:46	08:42	09:22	09:18	10:29	10:27	13:13	13:12	19:12	19:16	19:39	19:43	18:56	19:54
חיפה (ק)	06:05	05:59	08:44	08:39	09:20	09:16	10:28	10:25	13:12	13:11	19:16	19:21	19:41	19:45	18:50	19:56
ירושלים (ק)	06:06	05:59	08:44	08:40	09:20	09:16	10:28	10:25	13:11	13:10	19:16	19:20	19:38	19:43	18:39	19:53
תל אביב (ק)	06:07	06:01	08:46	08:41	09:22	09:18	10:29	10:26	13:13	13:12	19:13	19:17	19:40	19:45	18:57	19:56
אוסטריה, וינה (ק)	05:57	05:46	08:33	08:25	09:23	09:17	10:35	10:30	13:28	13:28	19:51	20:00	20:27	20:37	19:41	20:52
אוסטרליה, מלבורן (ח)	06:50	06:56	08:56	08:58	09:33	09:35	10:29	10:31	12:49	12:48	17:49	17:41	18:16	18:09	17:24	18:20
אוקראינה, אודסה (ק)	06:03	05:52	08:40	08:32	09:28	09:22	10:39	10:34	13:31	13:30	19:51	19:59	20:25	20:34	19:39	20:48
אוקראינה, דונייצק (ק)	05:31	05:20	08:08	08:00	08:58	08:52	10:09	10:05	13:03	13:02	19:25	19:34	20:01	20:10	19:14	20:25
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	05:42	05:30	08:18	08:10	09:08	09:02	10:20	10:16	13:14	13:13	19:37	19:46	20:13	20:23	19:27	20:38
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	06:03	05:52	08:39	08:30	09:32	09:26	10:44	10:40	13:39	13:39	20:07	20:16	20:44	20:54	19:56	21:10
אוקראינה, קייב (ק)	05:55	05:44	08:31	08:22	09:24	09:18	10:37	10:32	13:32	13:32	19:59	20:09	20:37	20:48	19:49	21:04
איטליה, מילאנו (ק)	06:30	06:20	09:08	09:01	09:55	09:49	11:05	11:01	13:57	13:56	20:17	20:25	20:49	20:57	20:06	21:11
אקוודור, קיטו (ח)	06:10	06:09	08:40	08:39	09:09	09:08	10:12	10:11	12:43	12:42	18:16	18:15	18:39	18:38	17:57	18:47
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	07:21	07:25	09:29	09:31	10:05	10:06	11:02	11:03	13:23	13:23	18:25	18:18	18:52	18:45	18:02	18:56
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	08:20	08:27	10:21	10:24	11:00	11:03	11:56	11:57	14:14	14:13	19:08	18:59	19:37	19:29	18:42	19:41
ארה"ב, בולטימור (ק)	06:23	06:15	09:02	08:56	09:42	09:38	10:51	10:48	13:39	13:38	19:48	19:54	20:18	20:25	19:35	20:37
ארה"ב, ברוקלין (ק)	06:10	06:02	08:49	08:43	09:31	09:26	10:40	10:37	13:28	13:28	19:40	19:46	20:11	20:17	19:27	20:30
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	06:11	06:02	08:49	08:43	09:31	09:26	10:41	10:37	13:29	13:28	19:40	19:47	20:11	20:18	19:28	20:31
ארה"ב, דטרויט (ק)	06:44	06:35	09:22	09:16	10:06	10:01	11:16	11:12	14:05	14:05	20:19	20:26	20:51	20:58	20:07	21:11
ארה"ב, האוסטון (ק)	06:50	06:44	09:28	09:24	10:03	10:00	11:10	11:08	13:53	13:52	19:52	19:56	20:18	20:22	19:37	20:32
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	06:16	06:09	08:54	08:50	09:31	09:27	10:39	10:36	13:24	13:24	19:27	19:31	19:55	20:00	19:13	20:11
ארה"ב, מיאמי (ק)	06:54	06:48	09:31	09:28	10:05	10:02	11:11	11:09	13:52	13:51	19:47	19:50	20:12	20:15	19:31	20:25
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	06:05	05:57	08:44	08:38	09:26	09:21	10:36	10:32	13:24	13:24	19:37	19:43	20:08	20:15	19:24	20:28
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	06:35	06:26	09:13	09:08	09:55	09:50	11:04	11:01	13:53	13:52	20:04	20:10	20:34	20:41	19:51	20:54
ארה"ב, שיקגו (ק)	06:03	05:54	08:42	08:35	09:25	09:19	10:34	10:31	13:23	13:23	19:37	19:43	20:08	20:15	19:24	20:28
בוליביה, לה-פס (ח)	06:42	06:43	09:05	09:04	09:35	09:35	10:35	10:35	13:02	13:00	18:21	18:18	18:45	18:41	18:00	18:50
בלגיה, אנטוורפן (ק)	06:38	06:26	09:13	09:04	10:08	10:01	11:21	11:16	14:17	14:16	20:46	20:56	21:24	21:35	20:36	21:52
בלגיה, בריסל (ק)	06:39	06:27	09:14	09:05	10:09	10:02	11:21	11:16	14:17	14:17	20:45	20:55	21:23	21:34	20:35	21:50
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:22	06:25	08:40	08:41	09:12	09:13	10:11	10:11	12:36	12:34	17:53	17:48	18:13	18:09	17:31	18:18
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	06:10	06:12	08:28	08:29	09:00	09:00	09:59	09:59	12:24	12:23	17:38	17:33	18:02	17:57	17:16	18:07
בריטניה, לונדון (ק)	05:55	05:43	08:30	08:21	09:26	09:19	10:38	10:34	13:35	13:35	20:06	20:16	20:43	20:54	19:59	21:11
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	05:59	05:46	08:32	08:21	09:32	09:25	10:45	10:40	13:44	13:44	20:18	20:29	20:59	21:11	20:12	21:29
גרמניה, ברלין (ק)	05:59	05:47	08:33	08:23	09:31	09:24	10:44	10:39	13:41	13:41	20:14	20:25	20:53	21:04	20:05	21:22
גרמניה, פרנקפורט (ק)	06:24	06:12	08:59	08:50	09:52	09:46	11:04	11:00	13:59	13:59	20:26	20:36	21:04	21:14	20:16	21:30
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:25	06:28	08:42	08:42	09:14	09:15	10:13	10:13	12:36	12:35	17:54	17:48	18:12	18:07	17:31	18:17
הודו, מומבאי (ח)	06:18	06:14	08:55	08:52	09:26	09:23	10:31	10:29	13:09	13:08	18:57	18:59	19:21	19:23	18:41	19:33
הודו, פונה (ח)	06:15	06:11	08:51	08:48	09:22	09:20	10:27	10:25	13:05	13:04	18:53	18:54	19:17	19:19	18:36	19:28
הונגריה, בודפשט (ק)	05:47	05:36	08:24	08:16	09:13	09:07	10:24	10:20	13:17	13:17	19:39	19:48	20:14	20:24	19:28	20:38
טורקיה, איסטנבול (ח)	05:15	05:06	07:53	07:47	08:35	08:30	09:45	09:41	12:33	12:33	18:45	18:51	19:16	19:22	18:32	19:35
יוון, אתונה (ק)	06:44	06:36	09:22	09:17	10:02	09:58	11:11	11:08	13:57	13:57	20:05	20:11	20:34	20:40	19:52	20:52
מולדובה, קישינב (ק)	06:09	05:59	08:46	08:39	09:35	09:29	10:46	10:41	13:38	13:38	19:59	20:07	20:34	20:43	19:48	20:57

לוח זמנים לשבוע פרשת תזריע-מצורע - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:15	06:11	08:51	08:48	09:23	09:20	10:28	10:26	13:06	13:06	18:55	18:57	19:19	19:21	18:39	19:31
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	07:10	07:18	09:05	09:08	09:47	09:50	10:42	10:44	12:59	12:57	17:46	17:36	18:18	18:09	17:20	18:22
נפאל, קטמנדו (ח)	05:35	05:29	08:13	08:09	08:47	08:44	09:54	09:51	12:35	12:34	18:31	18:34	18:57	19:00	18:16	19:11
סין, בייג'ין (ח)	05:31	05:22	08:09	08:03	08:50	08:45	09:59	09:56	12:47	12:46	18:57	19:03	19:27	19:34	18:42	19:46
סינגפור, סינגפור (ח)	06:59	06:58	09:30	09:29	09:59	09:58	11:02	11:01	13:34	13:33	19:08	19:07	19:31	19:30	18:49	19:39
פולין, ורשא (ק)	05:29	05:17	08:03	07:54	09:01	08:54	10:14	10:09	13:10	13:10	19:42	19:52	20:21	20:33	19:32	20:50
פרו, לימה (ח)	06:14	06:14	08:39	08:38	09:08	09:08	10:09	10:09	12:37	12:36	18:01	17:58	18:24	18:21	17:40	18:30
צרפת, ליוון (ק)	06:47	06:37	09:25	09:18	09:12	10:06	11:23	11:18	14:14	14:14	20:33	20:41	21:07	21:15	20:22	21:29
צרפת, פריז (ק)	06:51	06:40	09:28	09:19	09:19	10:13	11:31	11:26	14:25	14:24	20:51	21:00	21:25	21:35	20:40	21:50
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:48	05:46	08:21	08:19	08:50	08:48	09:53	09:52	12:26	12:25	18:03	18:02	18:25	18:25	17:44	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	06:27	06:18	09:05	08:59	09:50	09:45	11:00	10:56	13:51	13:50	20:09	20:16	20:39	20:47	19:57	21:00
קנדה, מונטריאול (ק)	06:01	05:51	08:39	08:31	09:25	09:20	10:36	10:32	13:28	13:27	19:48	19:55	20:20	20:28	19:36	20:42
קפריסין, לרנקה (ק)	06:08	06:01	08:47	08:42	09:25	09:20	10:33	10:29	13:18	13:17	19:21	19:26	19:49	19:55	19:07	20:06
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	05:43	05:29	08:14	08:03	09:18	09:10	10:32	10:26	13:31	13:31	20:09	20:20	20:51	21:04	20:00	21:23
רוסיה, מוסקבה (ח)	05:14	05:00	07:44	07:31	08:50	08:42	10:04	09:59	13:05	13:05	19:48	20:00	20:28	20:42	19:40	21:02
רוסיה, ורסטוב-על-הדון (ח)	05:25	05:15	08:02	07:55	08:51	08:45	10:02	09:58	12:55	12:54	19:16	19:24	19:51	20:00	19:05	20:15
שווייץ, ציריך (ק)	06:29	06:19	09:06	08:59	09:55	09:50	11:07	11:02	13:59	13:59	20:26	20:34	20:56	21:05	20:15	21:20
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:03	05:59	08:38	08:35	09:08	09:06	10:12	10:11	12:48	12:48	18:32	18:33	18:55	18:56	18:15	19:06

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֻחָה וְלִשְׁלוֹם, (ואם רעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתַשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתַשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הנרות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00729
19/04/2020

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

